111.

R. Beth. O. 3. L. 3.

R. O. O 3 L 37

Exoblatione Ill. Comitis Emerici de Bethlen

Liber Gymnasij Rfr Areop.

Rákk III.

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Speculum Trinitatis.

Az az:

SZENT HAROMSAG

EGY BIZONYSRÓL ISTENNEK

AZ BIBLIABAN AZ SIDO BÖLCSEKNEK ES az Patereknek Tanu-bizonyság-tetelekben, az nagy vilagi Conciliomoknak ertelmekben es az Peldakban valo tekintetes maga ki mutatása: Mellyekből mint valami egyenessen mutato aczel Tükörből ki ismerhetni, es nyilvan megh lathatni az Szent Haromság egy Istent.

Ex libris Stephani Zilahi

ENYEDI GYÖRGYNEK-IS KAROMLO

Könyve az Elöl jaro-beßeddel eggyütt, egeßlen minden reßeiben meg hamißitatot.

Irattatot es sem eleiben függeßtetet

AZ FÖLSEGES GABRIEL ISTENnek kegyelmeből, Magyar, Horvat, Thot, &c. Országoknak Kirallyanak, Erdelynek Fejedelmenek, &c. fö Prædikatora,

MELOTAI NYILAS ISTVAN

altal.

1. Corinth. 13. vers. 12.

Mert latunk moßan tükör altal, es homalyos beßed altal.

DEBRECZENBEN

Nyomtatta RHEDA PETER, M DC XXII.

Eßtendöben.

Veres szinö bötökkel az kemivekel tetelussi, azert irattatnak, mert legs elhöbenis phiniciabá az Tyrusbeliek, kik veres szinö ruhat viselnek es veres festekkel irtanak talaltak az bütöket. Isidorus.

Speculum Trinitatis.

Az az:

SZENT HAROMSAG

EGY BIZONY ŐRŐK ISTENNEK

AZ BIBLIABAN AZ SIDO BŐLCSEKNEK ES az Patereknek Tanu-bizonyſag-tetelekben, az nagy vilagi Conciliomoknak ertelmekben es az Peldakban valo tekintetes maga ki mutataſa: Mellyekből mint valami egyeneſſen mutato aczel Tükörből ki iſmerhetni, es nyilvan megh lathatni az Szent Haromſag egy Iſtent.

Ex libris Stephani Zilahi Anno 1635

ENYEDI GYŐRGYNEK-IS KAROMLO

Könyve az Elől jaro-beſſeddel eggyüt, egeſſlen minden reſſeiben meg hamiſſittatot.

Irattatot es ſem eleiben függeſtetet

AZ FŐLSEGES GABRIEL ISTENnek kegyelmeből, Magyar, Horvat, Thot, &c. Orſſagoknak Kirallyanak, Erdelynek Fejedelmenek, &c. fő Prædikatora,

MELOTAI NYILAS ISTVAN

altal.

1. Corinth. 13. verſ. 12.

Mert latunk moſtan tükör altal, es homalyos beſſed altal.

DEBRECZENBEN

Nyomtatta RHEDA PETER, MDCXXII.

Eſtendőben.

Paulo Hunyadi. Deus providet. Quem Pater & Plato dereliquerunt sed Johannes recipit eum. Psal 27. 10. Agropoli Transylv: vijsobris 1665.

R
2002-2003

RATH GYÖRGY KÖNYVTÁRA

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Az Felseges GABRIEL,

ISTENNEK KEGYELMEBŐL MAGYAR, HORVAT, THOT, &c. ORSZAgoknak Kirallyanak, Erdelynek Fejedelmenek, Szekelyeknek Ispannyanak, &c. Isten Anyaszent-egyhazanák győzödelmes otalmazojanak, az Euangeliomi tudomannak hivseges terjesztőjenek, nekem kegyelmes Uramnak.

Istentűl kegyelmet, bekeseget, bodog hossszu életet, es örök aldomasokkal folyo lelki es testi jokat kevanok.

Elseges Kiraly, nekem kegyelmes Uram: Két ęgő faklyacskak vannak az Bölcseknek itiletek szerint, mellyek az embert mind az Istennek tisteletire, s mind hazajanak otalmazasara fel lobbantyak: Eggyik az *Kegyesség*. Masik az *Szeretet*. Mert az Istenhez valo kegyességnek es az Hazához valo szeretetnek oly ereje vagyon az emberben, hogy valamikor lattya az Istent tisteletiben meg bantodni, nevet karomlattatni: Ismet lattya hazajat vesedelemben forgani, késeb vęre-hullasa altal ęletet el fogyatni, hogy sem

mint az Isten tiſteſſege es Hazája mellet ki nem kelni. Mert tudgya jol az kegyes es haza ſerető ember, hogyha az Isteni tiſtelet ſabadoſon elő megyen, es Hazaja bekeſegben marad, tehat az Istennek minden lelki es teſti aldaſi, mint az ſűrű harmat, ugyan ſeregenkent ſallanak ala az Hazának lakoſira: Mert ez illyen Istent tiſtelő kegyes emberek leſnek aldottak az Urtul: Sőt ugyan erős parancsolat alatt megh hadgya, hogy azokon legyen aldas es ęlet mind őrőkke.

Oſ, 13.

Deut. 28.

Pſal. 133. v. 2.

Micsoda gerjeſtette fel Joſiaſt Judanak Kirallyat, hogy mind addig ſe nyughaſſek, valameddig Orſag gyűleſet nem hirdete, Istennel frigyet nem kőte, hog az Ur előtt jár, es az ő parancsolatit megh tartya az néppel egyetemben? *Az Kegyeſſeg.* Micsoda miat faradoz nagy buzgoſaggal Aſa Izraëlnek Kirallya, hogy ily kemeny Articuluſt ira az nép eleiben: *Valaki nem kereſi az Izraelnek Vrat Iſtenet, meg ölettеſſek kicsintűl foguan nagyig, mind firſiu ſ-mind Aſſſonyiallat?* Az ő Iſtenehez valo kegyeſſege miatt. Joſaphat Kiralyt-is azon kegyeſſeg lobbanta fel, hogy Judabol az Balvanyoknak Oltarit es Berkeit ki tiſtitaſſa.

4. Reg. 23 ỳ. 2.

2. Chron 15. ỳ. 13

2. Chron, 17, ỳ. 7.

Micsoda vitte Julius Csaſart arra, hogy őt Iſteneket tablan le irattakat hordozzon magaval; Scipio heteket az ő Bullájan, es mindeniknek naponkent rendel kűlőn kűlőn az ő modgyok ſerint aldozatokat tegyenek? Az meg romlot termeſetből ſerkedező kegyeſſegők Iſtenekhez.

Horol. Prin.

Ha nez az Hazának ſeretetinek lobogo faklyajara, kicsoda volna oly maga feledet fene vad termeſetű

em-

ember, az ki Hazajának szeretetivel sinten ugy nem gerjedezne, mint edes szüleihez valo kegyessegeben? *Patria enim est veluti alter quidam Deus, & primus maximusque Parens. Quare qui nomen ei imposuit à re ipsa non temere, Patriam nominavit, vocabulo quidem à Patre deducto, pronunciato tamen fœminina terminatione, ut ex utroque parente mixtum esset. Atque hæc ratio insinuat Patriam unam ex æquo, ut utrumque Parentem colendum esse.* Mert az Haza mint valami mas Isten, es elsö s-nagy szüle, egyaránt-mind Atya s. Anya, hogy valaminemü buzgo nagy szeretettel vagy külön külön Atyadhoz s. Anyadhoz, egyaránt-mind ollyannal az egy Hazádhoz, mikepen Soderinusnak-is amaz ö intese meg mutattya. Legyetek segitseggel, ugy-mond, Polgarok Hazátoknak, es az ti szabadsagtokat meddig lehet, otalmazzatok; Hidgyetek, hogy soha az nagy Istennek kedvesseb es jobb dolgot nem cselekedhettek, mintha az hadat Hazatoktul, Majoritoktul es Templomitoktul el fordittyatok. Innen vagyon, hogy az hazahoz valo nagy szeretetnek miatta, ugán edesseges es gyönyörüseges, nem csak minden munkat, faratsagot, nyughatatlansagot, es gondokat föl venni, de ugyan meg halni-is akar micsoda szörnyü halalnak nemevel.

Hierocles refetente Stob fct. 37.

Guicciard. lib. 10. Hist.

Dulce pro Patriæ morti.

Tündöklöt ez Hazához valo olthatatlan nagy szeretet az Poganyokban-is. Mert mikoron az Lacedæmon Varosbeliek az Perſaknak követeket meg öltek volna, azt felele az *Oraculum*, hogyha az Lacedæmonbeliek ket fö embereket az Perſaknak Kirallyanak kezeben nem küldenek, hogy az követekert meg

Herod. li. 7.

ôlette ſſenek, el kelletik Lacedæmon Varoſának veſni. Fôl kelenek Buris es Spartis ſabad akarattyok ſzerint halalra menenek hazajokert, mint edes ſûlejekert. Mert az mikepen fôlôtte nagy kegyeſſegnek neme Iſtenert mindent ſenvedni, akkepen buzgo nagy ſeretetnek jegye azert mindeneket vidam ſivel ſ-repeſô elmevel fôl venned, az kinek ſûlettettel es az kinek fôl neveltettel ſ-çlſ, minemû az te Hazád. Iſten utan. Mert mikor Hazadert ſenvedſ, ſenvedſ Iſtenert, ſent Nevejert, Tiſteletiert Anyaſent-egyhazaert; ſenvedſ Szûleidert, Feleſegedert, Gyermekidert; ſenvedſ az ôzvegyekert, az árvákert, az honnan jôt amaz kôz beſed: *Pro Patria Aris & Focis*. Amaz bôlcs Plato nagyob ſeretetet nem itelt ez fôldôn lenni az Hazahoz valo ſeretetnel. Ez az fûle, ugymond: Es az mindeneknek Daykaja. Ez az Czehbeli Meſterſegekkel, kencsel, ôltôzettel, ekes tudomanyokkal koronaz, meltoſagokkal ruhaz, mindeneket az ô tûle ſûlôt lakoſinak dicsôſſegekre es jovokra nemz: ſeret, ſ-akar ſerettetni, oltalmaz, ſ-akar oltalmaztatni. Egy ſoval: Az Haza az ô lakoſitul kevan ſolgalatot, es az mellyeket az ô ſûlôt lakoſira kôltôt, azonokat az ô meltoſaga ſerint viſſa kevannya. Peldad David, Ajott, Eſdras, Placida, Honorius Csaſarnak Nennye, Ariſtides, Sertorius, Pompejus, Craſſus, Ageſilaus, Themiſtocles, az mint ekes beſedekkel Sabellicus ôket elô ſamlallya.

Thom. 2. 2. q. 80. ar. 1.

Lib 8. cap. 1. De charitate erga Patriã.

Oh Iſten aldotta bodog ember, az kiben az ô Iſtenehez valo kegyeſſegenek, es Hazajahoz valo ſeretetinek faklyai lobognak! Eze az Iſtennek Atyai ir-

Pſ. 103, ℣. 13. Et 33, ℣. 10. Et 30. ℣. 20. Eccl. 1, ℣. 12.

gal-

galmaſſaga? Eze az idő ſerint valo joknak elegſege? Eze az belſő lelki őrvendezes, az hoſſu ęlet, az őrők boldogſag, azt mondgya Iſten az ű ſent ſolgai altal. Pro,10,ỳ27, Eccl,34,v,17

Boldog vagy te-is Főlſeges GABRIEL, Iſtennek kegyelmeből, Magyar, Thot, Horvat, &c. Orſzagoknak, Kereſtyen Kirallya, Erdelynek jo Fejedelme, Iſten Anyaſent-egyhazanak oltalmazo győződelmes Patronuſa. Mert ha nezek Főlſegedben Iſtenehez valo kegyeſſegenek, es Hazájához valo ſeretetinek gerjedező faklyajara, bizony ugy tűndőklik azokkal az emberek kőzőtt ez főldőn, mint à fenyes Nap az Csillagok kőzőtt az Eghben. Mert micsoda vitte egyebek főlőtt Főlſegedet arra, hogy mihelyen Fejedelemi meltoſaggal, es innet Kiralyi főlſeggel tűndőklő ſekiben be űle, ottan minden elmejet, tanatſat, igyekezetit es tehetſeget csak arra forditá, hogy az Iſtennek tiſteſſege, lelekben es igaſſagban valo tiſteleti altal tiſtan follyon, az balvanyozas falban romollyon, es hogy az mennyei tudomany tiſtaſagaban ſabados prædikallaſa altal ſentűl elő menyen, az hamis tudomany űltőn el űllyőn? Iſtenehez valo kegyeſſege? Mert hogy ennek az Főlſeged kegyeſſegenek nemely jeleit egy egy ſoval minden hizelkedes nelkűl elő ſamlallyam. Nem nagy kegyeſſege arra az Iſtennek dragalatos plantas kertere fő gondot viſelni, melyből mind az Eccleſiaban tudos bőlcs emberek ki kelnek az ſent ſolgalatra, es ugy tűndőklenek az igaz tudomannak fęnlő bőlcseſegevel, mint amaz tiſta arany gyertya-tartok az ęgő fővednekkel, ſ-mind az Politiaban ekes tudomanyok-

kal

kal elöl allanak az jo Deakos emberek, kik mint az Anya-mehek az gyenge ray kőzőtt, akkepen forgolodnak az jo tőrvenyekkel valo ekes igazgatasokkal az emberek kőzőtt?

Fölseged az, à ki itt az Gyula-Fejervari Collegiomban huson-negy valastot tanulo ifiakat gyűytete be, kiket az Antichristusnak illyen nagy dühősségeben eledellel, ruhazattal, penzel, nagy kegyessen taplala, es mostan-is taplal, bizony nem külömben, mint Abdias amaz Istentelen Achabnak es Jezabelnek kegyetlenségekben az harom-száz Prophetakat, mely Alumnusok közzül Fölseged nemellyeket nagy költséggel az Nemet Orszagi Kereztyen Academiakban fel-is bocsata, hogy amaz siralmas es somoru derek romlasban, mellyet Bastha György altal vőn vegben az Kereztyen vertül meg resegedet Napnyugati veres Sarkany, le vagattatot Prædikatorok helyeben itt az Erdelyi Ecclesiakban be plantalna.

Fölseged az, à ki ezeken kivül Andreas Gyöngyősit, Colosvari Szent Haromsagh egy Istent vallo Ecclesianak lelki Pastorat es Seniorat, Petrus Vaczit, Deesi Prædikatort, Stephanus Geleit, Fölseged Udvari Præd. Joannes Albensist, Vasarhelyi Prædik. Martinus Szilvasit, Hunyadi Præd. Caspar Boytit, Vasarhelyi, Georgius Karolyit, Cassai Schola Mestereket panasztalan költségevel tanittata, es ez Orszagban Istenessen le telepite, annyera, hogy mayd aligh vagyon Erdelynek oly szurdekja, mellyet Fölseged tudos emberekkel meg nem rakot volna.

Nem nagy kegyessegnek jelee mezei taborbol va-

lamely

lamely Iffiakat Academiaban bocsatani, mint Fölſeged ez el mult 1620. eſtendőben Michael Balaival, Franciſcus Petrivel, es Joannes Sonkadival cſeleke dek, csák azert bizony, hogy Fölſegednek minden cselekedete lenne az Iſtennek dicsőſeges nagy nevében az Eccleſianak eppületire.

Nyilvan vagyon, minemű nagy kegyeſſegből ſallita be Fölſeged az Szombathi Collegiumban ennyi ſok fegyverek zörgeſi közőt-is amaz huſon-negy tanulo Iffiakat, kiknek taplalaſokra Eſtendőnkent ennyi temerdeki nagy kencsnek az Hadakra vegetlenkeppen valo költeſében-is, es az Orſagnak nagy ſükſegeben haromſaz forintot, ſaz ako bort, haromſaz mecz buzat rendele, es az kiket magaval az Antichriſtuſnak Katonainak torkokbol, amaz hires parcolkodás miat ala hoza, es moſtan-is Caſſan az Fölſeged gond-viſeleſe alat le telepedven tanulnak, hogy ſemmit ne ſollyak Fölſegednek abban valo nagy kegyeſſegeről, mely nagy ſerenyſeggel gyűyte maga melle Magyar Orſagbol az tudos Egy-hazi embereket, őket ſamoſſan tartani, Iſteneſſen éltetni, ſorgalmatoſſan gondgyokat viſelni, tanitaſokat kegyeſſen halgatni, bennők győnyőrködni, ſegyebek előtt vetek dicsekedni, minemű Joannes Keſerűi, Erdelyi Kereſtyen Piſpek, Joannes Alatus, Stephanus Deeſi, en-is meltatlan voltomra, kit Fölſeged az Magyar Orſagi Piſpekſegemből be hozata, es az negy Eſtendők alatt kegyeſſen taplala.

Hieronymus Doctor ſava: *Pietatis genus eſt impium eſſe pro Domino.* Kegyeſſegnek neme iſtentelen-

nek iteltetni az Urert. Fölſeged penighlen minden nehezſeget, gyûlölſeget, kedvetlenſeget, es alattomban valo mardoſo beſedeket az Ur Jeſus Chriſtuſert nyilvan fól vón, midőn az Szombatoſoknak Sidozo tevelygeſeknek el oltaſara Joſias Kiraly' modgyara, nagy ſentúl Articuluſt iraſa, mint mas iraſomban nyilvan meg jegyzettem.

An. 1615. Claudiopo. Præf in Vin. Loc. Enyedini Latine edenda.

Hova mi lehet nagyob kegyeſſeg, mint valamely Fejedelemnek Iſtenert, az ő dicsőſeges nagy nevejert, Anyaſent-egyhazaert, csendeſ nyugodalmabol fől kelni, bekeſeget felre tenni, orſagat el hagyni, kentſet ki adni, magat tudva az haborunak emeſtő tűze ſ-langja kőziben taſitani, mint Fölſeged 1619. eſtendőben cselekedek, es mind ez egeſ harom eſtendők alat, télben, Nyarban, csak taborban ſanyarog, mely Fölſeged cselekedetiről mas iraſomnak elől-jaro beſedeben nagy bűvön ſollottam.

Præf in Pſ. 20. Caſſov. expreſſ An. 1620.

Alphonſuſt magaſtaliyak az Hiſtoricuſok, hogy életeben az ſent Bibliat tizen-haromſor olvaſta volna altal; De bizony fölſeged-is dicsíretre melto, mind hogy az Bibliat negyſer, ótódſór penig az fegyver zörges kőzben Taborban leven, annyi feje fölől árado gondgyai es buſulaſi kőzött altal olvaſta, mind hogy magaval ſekeren valogatot jo könyveket, mint egy kis Bibliothecat hordoz, ſ-olvaſſa, mind penigh hogy ollyan nagy ſorgalmatoſſaggal ſerzé itt Gyula Fejer-varban amaz ſep Bibliothecat, es hogy moſtan-is fő gondgya vagyon az Könyveknek kereſeſere, es egyben ſerzeſere: főb az Fölſeged meltoſagos

neve-

nevere ſenteltetet Kônyveknek nagy kôltſeggel valo ki bocsattataſara.

Conſtantinus Csaſar nagy emlekezettel es dicsirettel folyo hirt, nevet ſerzet azzal maganak, hogy az Nicenomi Conciliumban az Egy-hazi emberek kôziben be ment, es az ô jelen letevel ekeſitôtte azt az gyûlekezetet, ſ-az Piſpekeknek egy-mas ellen valo panaſolkodaſokat megh halvan, le ſallitotta. De Fôlſegednek-is tiſteſſeges jo hire, neve meg marad, hogy ſohul itt Erdelyben az Fôlſeged birodalmaban olykor kôzônſeges Synattyok nem lehetet az Euangelicus Egy-hazi Szolgaknak, melyben Fôlſeged be nem ment volna, es az ſent irasbol állo Exament, mely indittatot az Egyhazi ſolgalatra, ki bocsatandoknak probalaſokra, nagy figyelmeteſſen nem halgatta volna, elôtte leven az Szent Biblia, melyben az elôl hozot ſent irasbeli bizonyſagokat ſorgalmatoſſan fôl kereſte, magyarazattyat halgatta, es elmejeben tartotta.

Nem hozom elô, hogy ſoha oly Eccleſianak eppûletire es elômenetelire tartozo ſûkſeges dolgokert Fôlſegedet az Egy-hazi emberek meg nem talalhattak, mellyekben Fôlſeged kegyelmes valaſſal nem bocsatotta volna, mint az Fôlſeged ſok Donatioi es Protectionaliſi meg mutattyak, hanem csak azt emlitem egy ſoval, hogy mikor amaz Pallos ſabaſu fôlhô Conſtantzinapoly felôl erre eſakra (mely utan az Tôrôk Csaſar Lengyel Orſagra negyſer valo ſaz ezer magaval fel jôve) fôl nyult vala, es hamar utanna innet nap-keletrôl amaz tûzzel fôl gyuladot nagy

Anno 1619. Menſe Oct.

Ann. 1619. Men. Dec.

ûſtökös csillag meg latſek, mely utan ez az ſörnyû Kereſtyen vér-ontas tamada, akkoron Fölſeged latvan az Iſtennek haragjat, az földnek lakoſira, az Orſaggal eggyet ertven Ninive Kirallyanak modgyara pœnitentiat hirdete, melynek formajat bizonyos Articuluſokban le irata, es az Orſagra ſerte ſerint ki bocsata, melynek im oly kedveſſege volt Iſten elöt, hogy ez vilagi minden nemzetſegeknek fegyverben talpokra allaſok között, bekeſegben meg tartattunk, es csak hirrel-is aligh hallottuk egyeb nemzetſegeknek tüzzel, vaſſal, vérrel valo puſtulaſokat.

Ha nezek tovabba Fölſegedben Hazájahoz valo ſeretetinek lobogo faklyajara, megh kel, nem hogy az Fölſeged birodalmaban levö hiveinek, de megh minden gonoſ akaroinak is kesketelen vallaniok, hogy valami Fölſeged életeben, tehetſegeben, ſolgalattyaban es igyekezetiben, csak azon merö ſeretet, es hazajanak ſ. nemzetenek oralmazaſara ſülettetet gerjedezö faklya. Mert hogy iffiuſagatul foguan Hazájamellet valo ſereny ſorgolodaſat amaz derek romlasban, elö ne hozzam, Uraſagaban-is Hazajahoz valo hüſeges ſolgalattyarol ſemmit ne ſollyak, mihelyen Fölſeged az Fejedelemi ſekben be üle, es Iſtennek kegyelmeböl az Orſagnak igazgataſahoz kezde, ottan elmejet arra függeſte, hogy mind az ſok hamuban fekövö Caſtelyokat, Udvar-hazakat, Varoſokat es Falukat, ſ mind nemely Varaknak az ſok valtozaſok miat meg romladozot falait es Baſtyait megh eppitene: Annakfölötte, hogy az iſſonyu romlaſokban es veſedelmekben el epedet es megh fogyatkozot

Anno 1613. Men. Nov.

mara-

maradek Orſag nepenek allando bekeſeget ſerzene: Vegezetre, hogy az Orſagnak Statuſi kőzzűl az ſok keſerves panaſolkodaſokat ki venne, es az Hazának minden lakoſinak piheneſt engedne. Mind ezekben minemű nagy ſeretettel, hűſeggel es ſerenyſeggel forgolodot legyen Főlſeged es vitte vegben, mind en mas iraſomban, ſ-mind Forro Pal az ő tűle Magyarra forditot, es Főlſeged meltoſagos nevere ſenteltetet Curtiuſſanak elől-jaro beſedeben bűvőn meg irtuk. Egy ſo mind az altal: Erdely Főlſegednek erette valo faradhatatlan nagy ſorgalmatoskodaſaval, es rea valo kegyes Atyai gond-viſeleſevel az ő ſomoru gyáſzábol ugy meg uyjult, es az ő nagy romlaſabol ugy meg eppűlt, hogy Baſtha Győrgytűl rayta eſet keſerves puſtaſaganak męg csak nyomdoki-is el vélte latſanak.

De mind ezeknek főlőtte őrők emlekezetre es diesiretre melto Főlſegednek az Magyar nemzethez moſtanaban megh mutator hűſege es ſereteti. Mert mikoron Magyar Orſagban az igaz vallas ſabados folyaſaban, hol nyilvan, hol tettetes ſin alatt, es az Orſagnak regi meg rőgzőt ſabadſaga nagy reſeben nemely Hit igazgato, Nemzetſegek haborito, Keresztyen ver-ontasban győnyőrkodő Romai ſerzetes emberektűl meg gatoltatnek, es az Orſagnak Arti culuſinak nyilvan valo meg rontaſaval haboritatnek, az mellyert az Magyar nemzet mind Religioiara, ſ. mind ſabadſagara nezve lattatnek utolſo veſedelem re fordulni, akkoron Főlſegedben Hazajahoz es nemzetehez valo buzgo nagy ſeretetinek faklyaja

Art. 5. Anno 1620, Poſon. de Templorum ablatorum reſtitutione.
Art. 24, & 25 Anno 1620, Neoſolin, de Proſcriptio. P. Pazman. & Th. Balaſi.
Art. 8, Anno 1620, de abolition. quanti ſtatus Art. 8, pacif. Vien. Anno 1608, Apol. Reg. Hung. impreſſa Anno 1620.

ugy fŏl lobbana, hogy kefeb lŏn Fŏlſeged ęletet le tenni, hogy ſem mellette illyen nagy ügyeben ki nem kelni, es mind ſolgalattyaval, ſ-mind kentſevel ŏtet meg nem ſegiteni: mely Fŏlſeged Hazaja es nemzete mellet valo ki keleſet, erette ſereny tuſakodaſat, eyjeli nappali nyughatatlankodaſit, terhes gondgyait es ſulyos faradozaſit, az Ur Iſten ſerencses bodog elŏ-menetelekkel meg aldotta, es az hatalmas Romai Ferdinand Csaſarnak ſok ezer tüzes, vaſas Franczuzokbol, Spaniolokbol, Olaſokbol, Nemetekbŏl, es Lengyelekbŏl allo roppant tabori ellen valo csatazaſit, tellyes ſep győzŏdelmekkel mindeneknek remenſegek fŏlŏt ez vilagnak nagy csudajara meg koronazta, mely Fŏlſeged Hazajahoz valo nagy ſeretetirŏl, erette feje fŏlŏt aradot gondgyainak es buſulaſinak ſenvedeſirŏl, viſelt nagy dolgairol es ſokkepen vŏtt győzŏdelmirŏl en nem ſollok, mind hogy az Fŏlſeged *Ordinarius* Hiſtoricuſa Joannes Bocatius rŏvid napon azokat ez vilagnak ſeme eleiben terjeſti, mind hogy ez rŏvid iraſomnak folyaſa, es az Fŏlſeged viſelt dolgainak meltoſaga nekem azt nem engedi, hogy męg csak meg illethe ſſem-is, nem hogy erdemletkepen meg irhaſſam.

Semmikepen mindazaltal el nem halgathatom azt, minemŭ ehezŏje es ſomjuhozoja legyen Fŏlſeged mind Hazajanak maradaſaert, ſ-mind az Kereſztyen vernek iſſonyu ki ontaſanak el tavoztataſaert, az jo bekeſegnek? Fŏlſeged ſava ez: Ugy ſomjuhozom az bekeſeget, hogy ſem meltoſagomnak kiſſebbedeſevel, ſem temerdeki ſok kentſemnek az Hadakra

valo

valo kőlteſével, ſem előmenetelemnek megh tartoztataſával nem gondolnek, csak talalhatnam fel utat, modgyat az bekeſegnek, es az en ellenkezőim reputatiojokat ne futtatnak, ſ-boſſu-allaſra gerjedező ſivőknek indulattyat ne kővetnek. Bizony ha lehetne erővel-is meg ſerzenem velek à bekeſeget; De nincsen mit tennem, Nemzetemet, Hazamat otalmaznom kel: mind azon altal az derek útkőzerben-is, ha eggyik kezemben az fegyvert tartom, az maſikban à bekeſeget, es ha bekeſegre intenek, azontul le teſem az fegyvert, ſemem előtt viſelven Idvőzitőmnek amaz mondaſat: Boldogok az bekeſegeſek, mert ők Iſtennek fiainak hivattatnak. Meg-is mutata Főlſeged az bekeſegnek nagy ſeretetihez valo buzgo kevanſagat. Mert ez harom eſtendők alatt, ha egy felől ellenſegi ellen Hazajának hataran ſtraſat allot fegyverben, mas felől mindenkor az bekeſegnek ſerzeſeben faradozot, mint amaz Inducias alat 1619. eſtendőben, Beſtercze Banyan harom holnapig: iſmet 1620. eſtendőben Hamburgban kőzel neg holnapokig.

Honeſtum bellum pace ſuſpecta tutius eſt.

Mat. 5. v. 9.

De mit nyere Főlſeged ezzel az Hamburgi tractaval, lam ez vilag rakva vele. Főlſeged minden kepmutatas es csalard practica nelkűl az bekeſegről igen vegez: az ellenkezők penig Főlſegednek veſedelmere forralnak kővet: Főlſeged az főldig nagy alazatoſſan le bocsatkozvan, többire ſupplical az bekeſegert, ezt mondvan: Adgya meg Ferdinand Csaſar ő Főlſege az mit meg igert, ihol Kiralyi Electiomat le teſem, az Coronat helyre küldőm, Barattyanak barat-

tya,

tya, Ellenſegenek ellenſege leſek. Azok penigh fŏl fuvalkodvan, az haborutagot es az nagy vęr-ontaſt az párt-ütes altal kereſve keresik, mely miatt mint meg gyalaztattanak legyen az Iſtentŭl, ki az ſin-mutatokat meg ſokta bŭntetni, mind az Groff Bucquoi vedelme Uyvar alatt, mind Ferdinand Csaſarnak Taboranak meg vereteſe az Nytra folyo viz mellet, es az Orſagbol meg maradot reſzenek ki futaſa, ſlŏvŏ ſerſaminak el nyereſe, elegge meg mutattya. De ezzel ſem gondola Fŏlſeged, hanem harmadſor-is 1621. eſtendŏben eddig hat holnapja, hogy az bekeſeget tractaltattya Nichlisburgban, nem gondolvan azzal hogy Fŏlſegede az gyŏzŏdelem, es hogy Morvanak nagy reſet el foglalvan, Magyar Brod Varosbol akar bekelleni.

Iſten mind ezekert Menyben Fŏlſegednek nagy gond-viſelŏ Tutora es Attya; Fŏlſeged viſont az fŏldŏn az Iſten ŭgyenek Patronuſa, mert Iſten az, ă ki minden haborgatoi ellen az Fŏlſeged ŭgyet az egekbŏl gyamolittya: Viſont Fŏlſeged az, ă ki az Iſten ŭgyet az ŏ nagy nevenek ellenſegi ellen ez fŏldŏn forgattya. Iſten allot boſſut menybŏl az Fŏlſeged gonoſ akaroin, Fŏlſeged ez fŏldŏn az ŏ Anyaſzent-egyhazanak haborgatoin. Iſten Fŏlſegedet otalmazta az egekbŏl, ezt mondvan: Ime az en ſolgam valaſztottalak tegedet, nem vetlek meg tegedet: Ne fely, mert te veled vagyok: Meg ne remŭly, mert en vagyok az te Iſtened, meg erŏſsitelek tegedet, ſegitſeggel lefek te neked, az en job karommal otalmazlak tegedet: meg ſegyenittetnek es gyalazattal vetet-

Eſ 41. ℣. 10. 11. 12. 13.

nek

nek kőrnyűl, valakik te ellened ágárkodnak: ollyanok leßnek, mint à ſemmi, es el veßnek à te ellenſegid, kereſed őket, ſ-nem talalod, à kik te ellened viaskodnak, mint à ſemmik, es mint à ſemmi, à kik te ellened tuſakodnak, holot en vagók à te Urad Iſtened; meg ragadom à te jobkarodat, es azt mondő teneked: Ne fely, en ſegitſeggel leſek teneked. Főlſeged viſont az Iſten Anyaſenteghazanak otalmazoja ez főldőn, ezt mődvan: Ihol vagók Cherubimokon űlő dicsőſegnek Ura, te valaßtot ſolgad, az te Nevedben Zaßlomat Anyaſent-egyhazadnak ſ-nemzetemnek otalmazaſara fől emelem, az te nagy Nevednek ellenſegi ellen, az te ſent tißteletednek ellenzői ellen, az te ég igyű hiveidnek űldőzői ellen, Nemzetemet erőtelenitő es haborgato nyughatatlan kevely nepek ellen; Tudom Uram, hogy hatalmas ertekes ſok ſamu nemzetekkel veſek bayt fől, de en csak te read nezek, te tűled varok otalmat Sionbol az te ſentſeges helyedből, te remited meg az en ellenſegimet, es te adſ ennekem győződelmet ő raytok, te forditod az ő alnok practikajokat viſſa fejekre, es az en ſivemnek jo kevanſagat te tellyeſited be; Ezek biznak ſekerekben es lovokban, en penigh az te Nevedről emlekezem megh. Ezek meg gőrbedven, el hullanak, en penig fől kelek, es talpra állok, mert nem enyim, de tijed Ur Iſten az ügy, mellyet ő ellenek forgatok. Iſten az Főlſeged meltoſaganak nevelője, nagy hirenek, nevenek bőcsűlettel valo terjeſtője, minden irigy ellen az egekből. Főlſeged az Iſten tißteſſegenek lelekben es igaſſagban helyheztetet tißteleti altal valo hűſeges terjeſ-

Pſal. 20.

tője, az mennyei tudomannak szabados folyasában elő mozditoja az Antichristus ellen ez földön. Isten jártat tabort az egekből sent Angyalival Fölséged környül. Fölséged az ő Anyaszentegy-haza környül sok Keresztyen vitezekkel ez földön. Isten kesitet Fölségednek örökkevalo nyugodalmat az egekben, Fölséged az Isten hiveinek csendes szallast itt az földön.

Oh visont valo Patronusságnak aldot munkaja! Bezzeg igaz Ur Isten az te mondasod. Samuel Prophéta altal: Az ki engemet tisztel, en-is tisztelem azt. Mert lam csak azt magastalod volt föl, azt szereted, birod, oltalmazod, aldod, az ki tegedet föl magastal volt, tegedet szeretet, aldot, es az te tisztességedet oltalmazta. Hol vattok Fejedelmek, hatalmas Herczegek, Groffok, ertekes nagy Urak, tekintetes Kiralyi szabad Varosok, kik az Istennel illyen visont valo Patronusságnak munkajaban buzgo nagy szeretettel es kegyesseggel forgolodnatok, mint az mi Keresztyen Kiralyunk? Nosa csogolgassatok ti-is az Urat, hogy ő-is titeket lelki es testi aldassal visont csokolgasson; Szolgallyatok ti-is ő neki felelemmel es retegesseel, hogy ő-is visont szolgaltasson tinektek egyebekkel nagy fenyitek alatt.

1 Sa. 2. v. 20.

Zsa 7. 11. 12.

Meltan örvendez Fölségednek mind az egesz Keresztyenseg, hogyha kik neki vagy titkon vagy nyilvan artani igyekeztenek volna, azok az Fölséged mostani nagy indulattya altal meg fenyültenek, es az Keresztyenseg ellen valo alnok practicalasokban meg lassodtanak, mind az Magyar nemzet, hogy az ő megh erőtelenitesere es romlasara igyekező gonosz aka-

akaroi-is mind meg fegyenittettenek, mind peniglen le ůltettenek, de mindeneknek fölőtte en Fölſegednek alazatos ſolgaja, nem csak magam ſemelyemben, de az Magyar nemzetben le telepedet Iſten Anyaſent-egyhazanak, es abban levő ör-álloknak, ſminden hiveknek kepekben, hogy az Ur Iſten ingen való nagy kegyelmeſſegeből ez Fölſeges Kiralyi es tekintetes Fejedelemi meltoſagban Fölſegedet igaz hiv gond-viſelőűl nekűnk adta, ſ-előnkben allatta: kinek rejank valo faradhatatlan nagy vigyazaſa es meg maradaſunkra valo ſorgalmatos gond-viſeleſe alatt, az ördőgőknek es ez vilagi Iſtenteleneknek nagy dűhőſſegekben, illyen csendeſſegben nyugoſunk. Hogy peniglen Fölſegednek valo örvendezeſemet es igaz tőkelletes hűſegemet tapaſtalhatokepen Fölſeged, es egyebek-is meg iſmerheſſek, im az Fölſeged Iſtenehez valo kegyeſſegenek, es Hazájahoz valo ſeretetinek joſagit, viſelt dolgainak neminemű jegyeit ez rővid iraſomban adtam ſem eleiben, nem amaz kedv kereſő undok hizelkedesből, hivom az Ur Iſtent, es az en jo lelkem iſmeretit bizonyſagul, hanem, Előſőr, hogy legyen pelda az Magyar nemzetben az Fölſeged kegyeſſegenek es Hazájahoz valo ſeretetinek joſagos cselekedete, melyre kepeſt minden meltoſagbeliek igazgathaſſak az ő cselekedeteket, es tanuliyak megh, hogy hogy kellyen az Iſten tiſteſſegenek es dicsőſegenek terjeſteſeben, oltalmazaſaban, es meg tartaſaban faradozniok. Laſſak megh azt-is, mi modon kellyen Hazájok mellet ki kelniők, annak haborgatoit meg fenyiteniők, avagy

meg bűntetik az hatalmas kegyetlenkedőknek igajok alol fől szabaditaniok, es az ő szabadsagat oltalmazniok.

Virtutis comes invidia.

Masodsor, hogy az Főlseged Æmulusinak es irigyinek fől tátot szajokat be dugjam, ragalmazo nyelvőket meg zabolazzam, gyilkos semőket az Főlseged kegyességeből szarmazot josagos cselekedetinek fenlő vilagossagaval be boritsam. Mert hogy az Ur Isten Főlsegedet ez nagy Kiralyi meltosagra valasztotta, bölcseséggel, hasznos tanatsal, hadi okossaggal, itilettel, ertelemmel, serenységgel, bodog elő menetelekkel, ellenségin valo győzödelmekkel, nagy hirrel, nevel, bőcsülettel, minden nemzetségek kőzőt meg aldotta, es mindeneknek semeit egesz Europaban Főlsegedre függesztette: az irigyek ugyan nyayjal tamadtanak, kik, hogy sem alnok practicalasokkal, sem vassal, sem porral, sem mereggel az ő sokot mesterségek serint nem arthatanak, amaz dagalyos puha lágy Assonyemberek modgyara nyelveket inditak megh, mint David ellen Semei, de az Ur Isten az mint hogy gonosz igyekezetekben őket elő nem bocsatotta, akkepen beszedekben is meg csufolta, s-ez en irasom altal is csufoltattya.

2. Sam. 16. v. 7.

Harmadsor, hogy az Főlseged kegyességenek es Hazájahoz valo szeretetinek, hűséges szolgalattyanak, es sok faradozasinak, ez vilag serint valo jutalmat valami reszecskejeben meg adgyam. *Nam præcipuum beneficium est in rebus honestis laudari* Mert kivaltkepen valo jo tetemeny (jutalom) tisztességes dolgokban dicsirtetni: melyre nezve Cassiodorus azt

Nazianz. in Serm.

mon-

mondotta; *Glorioſis gratioſiora ſunt præconia, quam tributa: quia ſtipendium & tyranno impenditur, laudis autem prædicatio non niſi bono Principi debetur.* Az meltoſagoſoknak kedveſeb az dicsiret, hogy ſem az ado fizetes, mert az kegyetlenek-is adnak ſoldot, de az dicsiretnek hirdeteſe egyedûl csak az jo Fejedelmet illeti. Maſik jutalom legyen ez en kônyvem, mellyet en az Fôlſeged meltoſagos Nevere fenteltem. Nem kicsin jutalom, ha Fôlſeged arranez, kire en Fôſegedet ez Kônyvben igazitom, ki mutatom es ajanlom, tudni illik, AZ IMADANDO SZENT HAROMSAG EGY ISTENT. Ez az ki Fôlſegedet igen regi Tekintetes Nagyſagos Nemzetbôl, Kereſtyen Atyatul, Anyatul ez vilagra adta. Ez az kinek Fôlſeged amaz jo lelki iſmeretnek kéz be adaſanak az ſent Kereſtſegnek Sacramentomaban Nevet fôl vôtte, Kereſtyenſeget el inditotta, Fôlſegedet idvôzitô iſmeretire jutatta, igaz hittel meg ajandekozta, kicsinſegetûl foguan gondgyat viſelte, Tekintetes Nagyſagos Uri allapatra, abbol Fejedelemſegre, ebbôl Fôlſeges Kiralyi meltoſagra fôl emelte. Ez az, ki Fôlſegedet minden dolgaiban kegyelmeſſegebûl igazgatta, gyôzhetetlen alhatatoſſaggal, vitezi batorſaggal, hadi okoſſaggal, ſerenyſeggel meg aldotta. Ez az ki Fôlſegednek minden gonoſz akaroit ſzemelattara meg fegyenitette, Fôlſegedet oltalmazta, es minden dolgaiban ſerencses bodog elômenetelekkel meg aldotta, ellenſegin valo gyôzôdelmekkel koronazta. Ez az, ki Fôlſegednek hozza valo kegyeſſegeert, nagy Nevenek oltalmazaſaert, Anyaſent egy-

Lib. 2. Epiſt.

Az kegyes Olvaſonak.

HArmadik Eſtendeje, hogy egy kis iraskamat *Speculum Trinitatis*nak *intitul*alvan, el vegeztem vala, akarvan azt az Enyedi György Deakul irot Könyvenek, mellyet en-is Deakul meg hamiſsitottam, de az ſok fegyver zörgeſek között, még eddig ki nem nyomtattathattam, ellenében vetni. Azonban penig meg ertven az ellenkezők az en igyekezetemet, az Enyedi Deakbol Toroczkai Mathe altal Magyarra fordittatot Könyvet nagy titkon ki nyomtattattak, annyera alattomban, hogy akkor lőtt hir benne, mikor el-is vegeződőt: Annakfőlőtte alkolmatoſſagot kapvan az moſtani valtozasbol, noha ſem az Kereſztyen Fejedelemtűl, ſem az Nemes Orſagtul annak ki bocsatasara ſabadſagot nem nyerhettenek: mindazaltal nagy hirtelen ki repitek oly remenſeg alatt, hogy valaki azt az könyvet olvaſſa, lehetetlen hogy megh nem tantorodik, avagy ket kezzel nem kapja azt az lelek karhoztato dőgleletes tudomanyt, noha ebben az remenſegben ugy meg csalatkoztanak, hogy még az magok vallaſan levők közzűl-is nagy ſokan, azt az undok tevelygeſt Magyarul ki latvan, iſſonyodnak tűle, es ha neminemű vilagi meltoſag ſ-*hæc omnia tibi dabo* mellette nem járna, kivaltkepen az feſkeben farba rugnak, nem hogy az Apoſtoli igaz vallaſon levőket meg tantorithattak volna. Mikor azert en is ebembe vőttem volna, hogy az en tűlem Deakul irot Könyvemet akarjak ez Magyarrá forditattottal meg előzni, az en Iſtenemnek Nevet ſegitſegre hivan, az Magyarhoz is hozza nyultam, es negyed-fel Holnapok alatt, igy az mint az Typographiabol ki kőlt, el vegeztem, es amaz *Speculum Trinitatiſi*, kiről emlekezetet tővek, hozzá egyengettem. Minthogy peniglen, *Oculi plus vident quam oculus*, es egy embernek elmeje ugyan csak egy: annakfőlőtte az Könyv nagy, abban levő tudomany melyſeges; ezokaert ajanlottam vala az en Könyvemet Enyeden az

Gene-

Generalis Synathnak, hogy azt az en iraſomat olvaſna altal, hiven viſgalna meg, es ha mit el kellene benne venni vagy hozzá tenni, ſorgalmatoſſan vinne vegben, mellyet az Eccleſia jo kedvel föl-is vön, es ugyan ottan Ioannes Keſerűit Erdelyi Euangelicus Superattendenſet, Ioannes Alatuſt, Moſes Callait, Valentinus Claudiopolitanuſt, Stephanus Déſit, Andreas Győngyőſit, Petrus Vaczit es Franciſcus Csepeit, Erdelyben tudos fő embereket és Seniorokat, valaßta, es bizonyos napon ide Gyula Fejer-varba gyűlekezven, altalok meg latogattata, es minden pontyaiban igy az mint vagyon, helyben hagya. Ezek igy vegbe menven, az mi kegyelmes Kiralyunknak Alvinczi Peter es Keſerűi Uramek altal ajanlottam, melynek gondviſeleſet ő Főlſege Iſtenehez valo nagy kegyeſſegeből föl vötte, es költſegevel ki-is nyomtattatta.

Haßnos voltarol ez Könyvnek nyilvan minden irigyimnek hallattokra meg merem mondani: Magyar nyelven az Iſtenről eddig ſenki ehez haſonlo haßnos könyvet en tudaſomra ſem nem irt, ſem nem latot. Mert valamit az Kereßtyen embernek az ßent iras ßerint, az Sido Bőlcseknek, az Patereknek es az vilaghi nagy Conciliomoknak ertelmek ßerint, az termeßetben levő peldaknak-is ki mutataſok ßerint az ßent Haromſagrol tudni, erteni, hinni es meg tartani ßükſeges, oly vilagoſſan föl talalhattya, hogyha ebből idvőſſeges ertelmet maganak nem vehet, nem tudom hova kellyen annak nezni.

Akarode meg tudni hogyhogy legyen az egyſegben haromſag es az haromſagban egyſeg: akarße vegere menni, miben mutatta ki magat az Atya, hogy ő, ő magatul valo es ßületetlen, az Fiu hogy az Atyatul vagyon es ßületetett, az Szent Lelek, hogy az Atyatul es Fiutul vagyon es ßarmazot, es hogy ſem az Atya nem Fiu, ſem az Fiu nem Atya, ſem az Szent Lelek nem Atya es nem Fiu, noha eggyek Iſtenſegekben: akarode meg erteni, az, à ki merhetetlen, veghetetlen, hatarozhatatlan Iſten, hogyhogy ßülheter maſt maga ßemelyen kivül azon merhetetlenſegnek, veghetetlen-

ſegnek es hatarozhatatlanſagnak Iſtenſegeben, es ugyan azonban az ki ſůlt, es az ki ſůlettetet, hogyhogy ſármaztathattanak harmadikat, de még-is nem harom merhetetlen, veghetetlen es hatarozhatatlan Iſtenek, de csak egy az merhetetlen, veghetetlen es megh hatarozhatatlan Iſten: akarode meg iſmerni az Fiat es az Szent Lelket Neveben, Termeſetiben, Cselekedetiben es Tiſteletiben ollyan termeſet ſerint valo bizony őrők Iſtennek es valoſagos Szemelynek lenni az egy Iſtenſegben mint az Atya: Akarſe az Chriſtus Ieſuſnak ſemelyeben ket kůlőmbőző termeſetet latni: annak el valaſthatatlankeppen valo eggyeſůleſet az egy Szemelyben nezni: akarode vilagos ertelmet az ſent irasbeli tanubizonyſag-teteleknek mind az ſent Haromſagrol, ſ-mind eggyen eggyen az Atyarol, Fiurol es Szent Lelekről venni? Olvaſſad ez Kőnyvet jozan elmevel, es ne arra vigyazz az irigyeknek modgyokra, kik az mas jambor munkajan ollyatenok, mint vad hus ép tagon, holot egy ſamar arnyekat meg nem tudnak merni, kicsoda irta, de mit irt, ſ-ugy remellem, hogy mindenekben el igazittatol, es bodogul elő mehetſ.

Akarode tovabba meg tudni eredetiről az Szent Haromſagot tagado undok rut tevelygeſt: akarode az Samoſatenicuſoknak itiletek ſerint nezni az Chriſtuſt csinalt Iſtennek, Duplas avagy bellet Chriſtuſnak: oly Iſtennek, kiről Iſten az itilet utan az Iſtenſegnek tiſtit le vonſa, ſ-az tőbbi: akarſe hajad ſalait fől borzaſto karomlaſokat, ſidalmakat es ektelen gyalazatokat hallani, mellyekkel az Szent Haromſag egy Iſten karomlattatik: akarode megh latni az ſent irasbeli tanubizonyſag-teteleknek hamis magyarazattal valo meg mocskoltataſokat: akarſe ez Samoſatenicuſoknak minden hamis csavargaſokra megh felelni? Olvaſſad ez Kőnyvet, mindenekről derekas ertelmet vehetſ.

Moſtan vegyed eſedben előſőr, hogy ezt az Kőnyvet egeſilen el vegeztem vala, ſőt nagyob reſere ki-is nyomtattatot vala, mikoron az Enyedi Magyar kőnyve eleiben beggyeſtetőt mocskos Præfatio kezemben akadot: ezo-

kaert

kaert lattatik az en iraſomnak folyaſa megh haborittatni, hogy mindgyaraſt az Titulus utan, nem az derek dolog, de az utalatos Præfationak meg hamiſsitaſa következik, mellyet ha ſorgalmatoſſan meg nem olvaſs, bator az többinekis beket hadgy, Maſodſor, hogy az elſő, maſodik es harmadik Caputokban vagyon emlekezet nehol az eſtendő ſámrol, mellyet ne erre az 1622. eſtendőre, de ez el mult 1618. eſtendőre ſamlaly. Harmadſor, hogy ez Magyar Könyvemben levő feleletimet igazgattam az maſik Deakul irot Könyvemben levő feleletimhez, mely Deak Könyvem még eddig ki nem jöhetet. Vegezetre eſtenek ugyan ſarvas fogyatkozaſok nehol nehol az nyomtatas közben, mellyeknek elegedendő okat adgya ez Könyvnek vegeben az Typographus, meg is jobbittya.

Te peniglen Iſtentfelő kegyes Olvaſo, veged ez en munkamat ollyan ſeretettel es jo akarattal, minemüvel en teneked ajanlom, es engemet erőtelent ſegits az mindenre elegſeges Iſten előtt könyörgeſeddel, hogy az minemü ſent munka még előttem vagyon, azt-is az Iſtennek dicsiretire, es az Eccleſianak eppületire, mint az Irtovant, az Agendat es az Vindicatiokat viheſſem bodogul vegben. Iſten veled.

ELŐL-IARO SAMOSATENICUS BESZEDENEK MEG CZAFOLASA,

melyben mind az mi Apoſtoli vallaſunk az Szent Haromſag egy Iſtenről meg magyaraztatik es oltalmaztatik, mind az ellenkezők-nek tevelygeſek megh hamiſsittatik.

Csudak vannak az magas egekben, csudak az ſéles tengereken, csudak az ſekete földön, de ugy tetſik, hogy minden csudaknal csudalatoſſab, az Fölſeges Iſtennek vegetlen varakozaſſal megh tömöt türeſe. Mert hogy ez karhozatos gonoſſagoknak büdös fertöiben megh doglöt vilag fiairol kik ugyan meg érleltek ö magokat az önnön veſzedelmekre: mely alatt az teremtet allatok-is nyögve ſohaſkodnak es keſeregnek, ſemmit ne ſullyak, avagy nem nagy csudae, hogy az bün gyülölö, bünert erös boſſu-állo Iſten, az ü magan eſet ſörnyu karomlaſt, eggyetlen egy ſulöt ſent Fian, ki az ö Szemelyenek ki metſet belyege, es az ö dicsöſegenek fenyeſſege, iſſonyatos ſidalmat, es amaz vigaſtalo Szent Leleknek, ki az Atyatul es à Fiutul ſármazik, vilag hallattara valo ſörnyu gyalazatyat az Samoſatenicus Plebanuſoktul illy csendeß halgataſſal ſenvedi?

1. Ioh. ỳ. 19.

Ro: 8. ỳ. 22.

Heb. 1. ỳ. 3. Ioh. 15. ỳ 26. & 16. ỳ. 14

Az Chriſtus Ieſuſt (kinek tiſteſſeg es dicsöſeg mind örökke, ugymint **mindenek fölött örökke aldando Iſtennek** *Atyaval es Szent Lelkevel egyetemben.* Rom: 9. ỳ. 5.) a. *Harmincz eſztendös koraban Csinalt Iſtennek,* Urnak, *Kiralynak es Chriſtuſnak, mint valami Faluſi Pal, Peter Birot, kirol az Atya az itilet utan az Iſtenſegnek tiſtit le vonſa:* b. Uy *Bálránnak, Babylon Tornyanak, Antichriſtuſtul költöt Iſtennek.* c. *Duplas vagy bellet Chriſtuſnak:* d. *az Szent Lelket Mennyei erönek:* e. *Parahnak, mellyel az tollatskat meg inditanad:* f. *Az Szent Haromſagot, harom ſeju Cerberuſnak: harom*

teſtü Gerionnak: g. *Az Iſtent Allatos, Szemelyes, Réteſnek, az Iſtenſeget az Szemelyeknek Tokjanak*: h. *Az Athanaſius Doctor Symlumat, Satanaſius Credojanak (Satan Credojanak) nagy megh atalkodaſſal mondani, irni es állatni, vérök hullaſaigh ez Samoſatenicuſok keſsek.*

a. *Csanadi Pal Coloſvari Schola orvos Meſter, az Fejervari rövid Colloquiumban.* b. *Ezekröl laſſad az Robertus Bellarminus Præfatiojat* de Chriſto. c. *David Ferencz ſámnelkül az egy Iſtenröl irott Könyveben.* d. *Ezen elöl-jaro Samoſatenicus* pag: 4. Præf. e. *Sommer Ianos, Carolyi Peter ellen irot könyveben,* Pag: 248. & 171. f. *Bellarminus az meg nevezet helyen.* g. *David Ferencz az egy Iſtenröl irot könyveben,* Litt: 5. h. *Bellarminus az elebbi iraſaban.*

Nagy türö Szent Ur *Iſten, en ſegeny fereg, haſsontalan ſolgad, az te bölcs itiletedre tamaſtom: Ha az te eggyetlen egy ſulöt Fiad az* Ur *Ieſus Chriſtus, es az te Szent Lelked,* (Dato) *hator termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos ſemely ne volna az te Iſtenſegedben, de meg is hogy en az ſent iraſban nyilvan latom* 1. *Termeſet ſerint valo Iſteni Neveket.* 2. *Szemelyekhez illendö Iſteni termeſeteket.* 3. *Iſteni cſelekedeteket.* 4. *Iſteni tiſsteleteket, es ezekert termeſei ſerint valo Iſtennek es valoſagos Szemelynek vallom es allatom az te Fiadat es az te Szent Lelkedet. Nagyobbat véteke, emberi talalmant követeke, tevelygeke inkab azoknal az Samoſatenicuſoknal, kik ollyan böcstelenül rut ſidalommal, gyalazattal es karomkodo kiſſebſeggel ſolanak az te ſent Fiadrol es az te Szent Lelkedröl?*

1. Co: 11, ℣ 19. Matth: 24. ℣. 11. *De, tudom* Uram, *hogy megh kel lenni az te tudakozhatatlan bölcs tanacsod ſerint az eretnekſegeknek, es ſel kel tamadniok az hamis Prophetaknak ſ-hamis iras magyarazoknak, kik altal ſokan el amittaſſanak, minemüvek ezek az ſent iraſnak igaz ertelmevel hamiſſan kérkedö Samoſatenicus Plebanoskak az egeſs kereſtyen vilagnak igaz itiletek ſerint.*

Incluſivè mind 1575. eſztendökig. *Ezer ötſsz huſsonhat eſstendöben, hogy Szapolyai Ianoſi Erdelyi Vaydat az Magyarok Kirallyoknak valaſztak, es nemely partos* Urak *Ferdinandot elleneben az Orſzaghan be hozak, es ezket valaſztot Magyari Kiralyok közöt valo viſsſalkodas miat Erdelyben es Magyar orſzaghan rut zür-zavar tamadot volna: akkor az valtozas közben kezde Erdelyben ſei kedezni az Szent Haromſag egy Iſtennel ellenkezö hamis*

tevelyges. Mert Genevaban Servetus Mihalyt az Szent Haromſag nak tagadaſaert mint Eretneket ez idö tayban meg egetek: Blandrata György penig Olaſz ravaſz, meg ijedven, hogy ö-is ugy járna mint Servetus Mihaly az ö hamis vallaſaert, Genevabol el ſokek, es ide Erdelyben ſalada, holot David Ferenczet, udvari clelcsap es alhatatlan elmeju Plebanoſt, egyſzer-is, maſzor-is az ö Eretnek vallaſara hayta, ki altal labat kapvan az à hamis vallas, im mind eddig meg maradot. Moſtan-is peniglen annak az undok, utalatos, rut tevelygeſnek vezeri alkolmatoſſagot vöven az valtozasbol, mely ez ket Magyari Kiralyoknak, tudni illik az Folſeges Bethlen Gabornak es Ferdinandnak ellenkezeſekböl, tamadot amaz Enyedi Györgynek Szent Haromſag tagado pozdorjas könyvét Deakbol Magyarrá nagy batorſaggal forditani, es minden tilalom ellen ki bocsatani méreſlettek, mely könyvet az en Iſtenemnek ſegedelmeböl éppen minden reſzeiben rövid idö alat meg hamiſitottam az derek ſzent irasbol. Mivel penigh annak az Magyar könyvnek eleiben nevnelkül egy hazudozo mocskos elöl-jaro-beſzedet beggyeztettenek; ezokaert, hogy az alat ſe lappangjanak, im röviden meg czáfolom.

I. Nagy almelkodaſa vagyon azon ez elöl-járo Samoſatenicuſnak, hogy Iſten megh engedte az egeſz vilagot az Szent Haromſagrol valo tudomannak talalmanyaban tevelyegni: ellenben menti magat, hogy ök nem talalmanyt, de ſzent iraſt követnek. »

F. Minekelötte arrol ſzolanek, ha emberi talalmanye az Szent Haromſagrol valo Hit: avagy lelke iſmereti ellen, avagy tudatlanſagabol irja ezeket Samoſatenicus. Mert ha az Enyedi Deakul irot könyveben tekinteſz, egy levelet alig talalſz, mellyen Pogany embernek iraſat bizonyſagul az Szent Haromſagnak tagadaſara elö nem futitana, avagy elmejenek mutogataſaert, avagy hogy az ſzent Biblia mellet ſem Conciliomokbol, ſem Paterekböl, ſem Sido Bölcseknek iraſokbol, ſem Hiſtoriakbol ſoha ſemmit nem bizonyithat.

Homeruſt, Virgiliuſt, Heſioduſt, Theocrituſt, Thucidideſt, Aeſculapiuſt, Heliodoruſt, Hypocrateſt, Euſtachiuſt, Cicerot, Ariſtoteleſt, Platot, Gelliuſt, Taurus Philoſophuſt, Fabiuſt, Pindaruſt, Pliniuſt, Plutarchuſt, Terentiuſt, az Sybillakat, &c. ſzámtalanſzor hozza be, kiknek rondaſokbol az ſzent iraſt allattya az Szent Haromſagh

Enyedi György Prophetai es Apoſtoli.

egy

egy Isten ellen. Mert az mikepen jelentem, soha az Biblia mellet egy Paterből, egy Conciliumbol, egy Historiabol sem bizonyithat.

Ez sok Pogany Bölcsek irasi közzül, tekintsetek meg az Enyedi deak könyveben mit ir Phil: 2. ℣. 5. Ektelen fertelmes parazna keritö beßedenek formajaval akarja rontani az Christus Iesusnak örök Istenseget, mellyet ez mostani fordito Samosatenicusok az Magyarbol ßegyenletekben ki hattanak. Ezokaert te elöl kullogo Samosatenice fogd hatrab, es az Kereßtyen vilagon, ki Apostoli igaz tudomanyt követ, ßunnyel meg almelkodni. Ha az harmadik egben ragattattanak volna-is ez nehany Plebanoskak azzalérnék meg, hogy ök egy nehanyan ertik az igasságot, s-ez vilagban levö tudos, bölcs Doctorok, kiknel bölcsebbeket ez vilag az regi ßent emberektül ki válva, nem ßult, minnyajan találmanyokat követven tevelyegnenek.

» II. Kerkedik, hogy az ö vallasok annyera az ßent irasban
» vagyon, hogy senki nekiek az ßent irasbol nem árthat.

F. 4. Nem hoztal Enyedivel eggyüt ollyat elö, az kire derekas valaßod az ßent irasbol nem volna, mint ez könyvböl meg lathatod.

2. Hamis, hogy az ti vallastok az ßent irasban volna. Mert ollyan barminc Eßtendös korahan csinalt Istent, minemüröl ti álmodoztok, az iras nem ismer. Annakselette meg mutogattam igazan az Historiakbol, kicsoda talalta leg elsöben, es mikor?

3. Nem tamadot soha meg oly eretnekségh, mely az ßent irassal nem sinlette volna magat, mellyet hogy egyßer erteßekre adgyak, im megh bizonyitom: Tertullianus D. ßavai ezek: Sed ipsi (Hæretici) & de Scripturis agunt, & de Scripturis suadent. Aliunde scilicet loqui possent de rebus fidei, nisi ex literis fidei? Az az, De ök (az eretnekek) mind az irasbol ßolanak, s-mind az irasbol hitetnek. Mert amugyan is massunnan ßolhatni az hitnek dolgairol, hanem csak az hitnek irasabol? Ha azert az ßent irast nem fitogatnatok, honnan ne mondgyak gonoßt, tudnatok ßolani hitötökröl? De az kételenseg visel az ßent irassal valo kerkedestekben. Mert soha egy inen solyo igasságbol az Apostoloktul eddig az ßent Biblia mellet sohonnan megh nem mutathattyatok az ti vallastoknak igasságat. Ketelenek vattok azert, hogy avagy az Bibliaval sinellyetek tevelygeseket, avagy az pogany Bölcseknek nyayjokra sorullyatok. Lassad Hilariusnak bölcsen valo bizonsag tetelet ezen dologrol de Synodis contra Arrianos, pag: 316.

Lib. de præscrip. advers. Hæreticos Cap. 15.

Auguſtinus: Nec ipſis ſanctis dĭvinorum librorum autoritatibus, ullomodo quiſquam rectè tribuerit, tam multos & varios errores hæreticorum, cum omnes ex iiſdem ſcripturis falſas atque fallaces opiniones ſuas conentur defendere. *Az az: Az Iſtenes könyveknek ſent meltoſaginak, ſenki ſemmi modon igazan nem tulaydonithattya az eretnekeknek illyen ſokes külömb külömb fele tevelygeſeket, holott minnyajan igyekezzek azon irasbol az ö hamis es csalard velekedeſeket oltalmazni. Tiſta az iras es ſent, tiſta abban levö hit es Kereſztyeni vallas, de az eretnekeknek elmékjek forduli el, kik az ſent iraſſal ſinlik az ö tevelygeſeket.* A ſe ipſis enim, non à ſcripturis, nequam homines falſitates hujuſmodi excogitant. *Mert az alnok emberek effele hamiſſagokat nem az irasbol, de ü magoktul gondolnak, azt mondgya Cyrillus Alexandrinus.* Tom. 3, lib. 1, de Trinit. cap. 3.

L. 1, in Ioh. cap. 9.

Athanaſius: Cum enim unaquæque hæreſis ſui commenti parentem habeat eum (qui ab initio perverſus homicida & mendax fuit) diabolum ac pudore tam exoſi nominis teneatur, pulcherrimum & quod ſuper omnia eſt, Nomen Salvatoris profitetur, ſcripturarumque dictionibus amicitur, & verba quidem profert veram tamen inde ſententiam ſuffuratur. *Az az: Holett minden eretnekſegnek talalmanyanak attya legyen (az ki eltitül fogua verſenyes, gyilkos es hazug volt) az ördög, es illyen utalatos nevtul iſſzonyodgyek, amaz ſzep es az mely mindenek felett vagyon, Idvözitönek Nevet vallya, es az iraſnak mondaſival ſzineltetik, es elö hozza ugyan az igeket, de abbol az igaz ertelmet el lopja. Itt az arán vendel az eretnekeket elö ſzamlallya Athanaſius, es meg mutogattya, hogy akar mint forgaſſak az iraſt, de ſemmi közök nincsen ahoz, es igy ſzol:* Aut quid Samoſatenſi cum ſcripturis abneganti verbum Dei eaque inficianti, quæ pariter & ex veteri & ex novo Teſtamento ſignificantur, ac Dei adventum in carne commonſtrant? Quid item Arrianis cum ſcripturis? aut cur eas proferunt, qui creaturam aſſerunt eſſe Dei verbum, & (ut Ethnici ſolent) cultum exhibent creaturæ omiſſo creatore? Et quotquot ſunt hæreſes, nihil habent in ſuis figmentis conſtituendis, quod commune ſit cum ſacra ſcriptura. *Az az: Avagy micsoda közi vagyon* L. 1, in Ioh. cap. 9. Athan. diſp. 1. contra Ari. Pag. 113. Ibidem.

Samosatabeli Palnak az irasokhoz, ugymint ki tagadgya az Istennek ſent Igejet (Fiat) es ki azokat meg veti, mellyek mind azô, ſ-mind az uy Teſtamentomban meg vannak, es az Istennek az teſtben eljövetelit-is bizonittyak? Az Arianuſoknak-is mi közök az ſent irashoz, avagy miert hozzák elö azt, kik teremtetetnek mondgyak lenni az Istennek Fiat (Igejet?) es (mikepen az Poganyok ſokták) tiſteletet teſsnek az teremtetetnek, hatra hagyvan az teremtöt? Es valamenyi eretnekſegek vannak, ſemmi nincsen az ü cziganyſagoknak allataſaban olly, mely köz volna az ſent iraſſal.

Igy tapaſztaltak meg az reghi Doctorok alnokſagokat az eretnekeknek, kik, hogy az egy-igyü közſeget inkab el amétháſſak, mindenkoron az Szent iraſt forgattyak nyelvökön, hogy hitök abból áll, hogy az mellöl el nem állanak, hogy az ſent irasbol ſenki nekik nem árthat. De csalardul. Mert, ſoha olly iraſt elö nem hoznak, mellyet igaz értelmeben meg nem veſtegetnének, es az melyre nekiek eleget nem töttem: Láſſad csak ez Könyvben.

» III. Magara vesi ez Samosatenicus az ſidalmat, hogy ök kesek el ſenvedni akar mi ſidalmat.

» Volenti non fit injuria. Azert az mit halletok, bekevel ſzenvedgyetek. Pag. 1. 2. Præfat. Samoſat.

F. Ugyan-is nem csak ſidalmat kel annak ſenvedni, az ki az Dicsöſegnek Urat az Ieſus Chriſtuſt Uy bálvánnak, az imadando Szent Haromſagot harom ſejü fene vadnak: az Istenſeget réteſnek, &c. ſidalmazza, de azt az mit Servetus Mihaly ſenvede Genevaban, avagy leg kunnyebben, örök tömlöczöt, mint David Ferencz Debaban.

Hogy penig az egeſs Kereſztyenſeget, vilagnak es vilag fiainak nevezed, azzal nem csak ſidalmazod az egeſs Kereſztyenſeget, de kárhozatra es örök veſsedelemre ſententiazod, es az egy nev alatt valamivel tudnal rutalmazni, átkozni es gyalazni, mind azokat mondod. Ezokaert, mi vagyunk az boldogok, hogy ti tuletek az Chriſtus Ieſuſert vilag ſiainak atkoztatunk, es minden gonoſs hazugſagokat mondotok mi ellenünkö erette. Mat. 5. v. 11.

» IV. Dicsekedel, hogy az Enyedi György Könyvet Magyarol ki bocsathattatok.

» F. Köſsönnyetek az ſok veſsedelmes változáſoknak es interregnomoknak. Mert ollyankor csuſztattatok be, hogy az egeſs Kereſztyen vilagtul meg ſententiaztatot rut eretnekſeg, Recepta Religio legyen.

» V. Eskűſsöl, hogy nem az Kereſztyenſegnek boſſuſagara,

de

de az ti valláſtoknak igazſagaert bocsatottatok ki az Könyvet.

F. *Mit ſelſs, ſ-mit esküßöl, hogyha igaz vallaſod vagyon? Ez eléb az ßidalom alá adad magadat jo kedvedböl, moſtan meg üedven, ſelſs egyebeknek boßßujoktul. De latod magad-is, hogy valakinek Iſtennek tarto lelke vagyon, es valakinek az Iſtenen, az ö Szent Fian es Szent Lelken ti tületek eſet karomlas: az egeß Kereßtyenſegnek fejehez vert, Apoſtoli igaz vallaſara vetet ßidalom, gyalazat, kiſſebſeg ſáy, lehetetlen, hogy az olvaſ van az ti káromkodo iraſtokat, megh ne buzdullyon, es az ö Iſtenenek tißteſſege ſ-maga igaz hiti es vallaſa mellet ki ne tamadgyon, ſ-ellenetek meg ne oltalmazza, azert rettegz. Mert minden tevelyges vele hozta az felelmet.*

Kicsoda ne olvaſna beßßuval az te iraſodat, melyben az egeß Kereßtyenſegnek el ßen vedhetetlen nagy gyalazattyara azt irod: 1. Hogy ök vilag fiai. 2. Hogy uy Bálvány, es Antichriſtuſtul költöt az ö Chriſtuſok. 3. Hogy emberi talalmanyt követnek. 4. Hogy az Haromſag felöl valo vallaſok, iras kivül vagyon. 5. Hogy az igaſſagnak utarol el tértenek es tevelyegnek. 6. Hogy nem az ö értelmeket vonßak az iraſra, de az iraſt az ö ertelmekre. 7. Hogy nem tudnak hova lenni, es ugy ßorultanak az ßent iraſra, ſ-ugy támogatnak hitöket ha lehetne. 8. Hogy holot ellenkezünk ti veletek, azokaert az Biblianak es az igaz okoſſagnak ellene mondunk. 9. Hogy uy ßokkal tanitunk az Iſtenröl, ſ-az többi, mint ebben az rövid beßededben, ezeket be rakogattad.

VI. Vallaſunkat irod le. 1. Hogy az Iſtennek egy állattya es harom ſemelye vagyon. 2. Hogy az Fiat az Atya mindenkor ſülte, ſüli-is, mint Cyrillus es Archangel. Minorita mondottak. 3. Hogy nincsen több Iſten az Chriſtuſnal, mint az enekben mondgyuk: kinel nincs több Iſten, holot az Ieſus bizony mas es nagyob Iſtent iſmér maganal. *Ioan:* 14. *v.*28. *Mat:* 27. *v.*45. *Ioan:* 20. *v.*17. 4. Hogy az Nicenomi Gyülesben talaltak az Fiat egy állatunak lenni az Atyával. *An:* 328. 5. Hogy az Szent Lelket-is az Alexandriai Gyülesben talaltak Szemelynek lenni.

F. *Alnok vagy Samoſatenice, hogy az mi Apoſtoli vallaſunkat nem ugy hozod elö, mint mi hißßük es vallyuk, de csak megh csufolaſara*

mind hitünknek mind az Kereßtyensegnek. I. Az Istensegnek allattyat hamissan veted elleneben az Szemelyeknek, mintha mas volna az Istensegnek allattya, s-mas az Szemelyek Mert egy az Isten az ö Istensegenek allattyaban, termeßetiben es tulaydonsagiban, es abban az egy Istensegnek allattyaban, harom ßemélyek mutattak ki magokat, az Atya hogy ßuletetlen, ö magatul valo: az Fiu, hogy az Atyatul ßuletett az Szent Lelek, hogy mind az kettötül ßármazot: de nem az Istensegnek allattyan kivül, hanem azon egy Istensegnek allattyaban, meg oßlas nelkül, ugy hogy, nem mas az Fiunak es az Szent Leleknek Istensegenek allattya, Istensegenek termeßeti es tulaydonsaga, de azon, mely az Atyae. Mert nem maga Istensegen kivül ßülte az ü Fiat, hanem azon ö Istensegeben, mint az Nap az ö vilagat, mellyert az Fiu az Isten dicsösegenek senyessege, **Heb. 1. ℣. 3.** *es Szemelyenek ki metßet belyege,* **Ibidem:** *Nem maga Istensegen kivül ßármaztatta az Szent lelket, hanem azon ö Istensegeben, mint az Nap az ö melegseget: az mellyert valami az Atya az ö Istensegenek allattyaban, azon az Fiu es az Szent Lelek azon Istensegnek allattyaban, csak hogy* **modo subsistendi,** *az Istensegben valo letelnek modgyaval külömböztetnek megh ön köztök, melyröl ez egeß Könyvben bizonysagot teßünk.*

Irtovany Pag. 359. *II. Az mi az Fiunak az Atyatul valo ßuleteset illeti, tudode te Samosatenice, hogy az örökke valosag éppen egyßers-mind vagyon, annyera, hogy az örökke valosagban, semmi kezdet, semmi végh, semmi jövendö es semmi mulando nincsen. Ennek az örökke valosagnak termeßetire nezve nem mondhatod, hogy valami abban kezdödhetnek, avagy vegezödhetnek: Mert valaminek el kezdödese es vegezödese vagyon, változassal jár, változas alatt vagyon. Hát az Isten Fianak is ßuletese az Istensegben egyßers mind vagyon, kezdödes es vegezödes nelkül, melyböl mit mondhatok, hanem, hogy mindenkor ßuletik. Latod az Napot, mindenkor ßuli az ö ragyogo vilagossagat, kezdödes es vegezödes nelkül, az tüz az ö melegseget. Miert nem csufolod erette az Napot. Isten mondgya ßent David altal az Christusnak:* **En Fiam vagte, ma ßültelek tegedet, Psal. 2. ℣. 7** *mellyet ßent Pal egyenessen az Christusra alkolmaztat.* **Heb. 1. ℣. 5.** *Meg kel vala ezzel elegednetek, es nem illik vala fellyeb hágnotok az Isteni mélyseges dolgoknak visgalasaban, nekünk-is okot adnotok effele nagy dolgok felöl mélyebben valo ßolasra.*

III. Hogy

III. *Hogy az Enekben azt mondgyuk:* Kinel nincs töb Iſten, *annyit teßen, mint Eſaiaſnal ez:* Tu es Deus ſolus omnium regnorum terræ: *Te vagy egyedül Iſtene minden orßagoknak. Mert ezzel,* Solus, *Egyedül, nem az Fiu, ſem az Szent Lelek, de az Balvany Iſtenek rekeßtetnek ki, kiket elö ßamlal Rabſaces, es azoknak veti ellenökben Ezechias az egy Iſtent, ſ-azokra nezve ęlki rekeßtö igevel. Itt-is az mi enekünkben, nem az Atya, ſem az Szent Lelek, de az hamis Iſtenek rekeßtetnek ki, hogy nincsen töb Iſten, kinel az gyözödelem volna, hanem csak az Fiu az Atyaval es Szent Lelkevel egyetemben. Mert az holot az Fiat emlited, ugyan ott az Atyat, mert az Fiu ſoha nem volt Atya nelkül, es vißont, ott az Szent Lelket: Mert az Fiu es az Atya nem volt az Szent Lelek nelkül. Nincsen azert töb Iſten az Atyanal, nincsen töb Iſten az Fiunal, nincsen töb Iſten az Szent Leleknel: Mert ez harom egy Iſten, es nem harom Iſtenek, mely tinektek okoſſagtokat ſuttato embereknek nem ferhet fejetekben.* Eſ 37; ℣, 16. Itē, 36, ℣, 19.

Eskußöl, hogy az Chriſtus maganal mas es nagyob Iſtent iſmer, es az Atyat nagyobnak mondgya nalanal. De nem veßed eßedbe miben eſtel. Mert ha az Atya nagyob Iſten az Fiunal, tehat az Fiu kicsin Iſten, es el fordithatatlan következesböl, tinektek ket külömbözö Iſtenetek vagyon: Eggyik igen nagy Iſten, az Atya: maſik ez elöt 1621. Eßtendövel ßületteret, es harmincz eßtendös koraban csinalt Iſten. Azonban penig. Ne legyen teneked uy Iſtened, es idegen Iſtent ne imadgy, Pſal. 81. ℣. 10. *söt* el veßßenek az apro kicsiny Iſtenkek, kik az Mennyet, Földet nem teremtettek. Ier: 10. ℣. 11. *O nagy vakſagban zabállot emberek! Avagy nem lattyatoke, hogy az mely Fiu, Iſtennek formajaban leven, egyenlö az Atyaval, mely egyenlöſeget nem ragadomany, de termeßet ßerint bir, az à Fiu az teſtet fel vöven, meg alaza abban magat, es abban az ßolgai abrazatban mondgya az Atyat nagyobnak,* Ioan: 14. ℣. 28. *ö Iſtenenek,* Mat: 23. ℣. 45. Ioan: 20. ℣. 17. *es abban adatot neki minden hatalom.* Ket Iſtenek vagyon az Samoſateni cuſoknak. Phil. 2, ℣, 5.

De forditad elö az Eneket. Miert ülöd meg alnok az tißta ßep Iſteni dicsiretet dongo legy modgyara, es miert mocskolod megh az te Iſteni tißteletednek (ha az volna) féßkét? Adgyatok megh minekünk az mi Templombeli Ceremoniainkat es Enekeinket, ottan meg nemultok. Egy Iſteni dicsiretet nem tudtok ßerezni, hanem az mieinket ragadgyatok

elö, es azokat ſentseg-töreskepen meg veſztegetitek. Mert valaholot az Fiat es az Szent Lelket segitsegre hiyjuk, es az ſent Haromſagot dicsirjük, nem csak ki törlitek es mázollyatok onnan az egeſs Kereſztyenſegnek gyalazattyara, de ugyan nagy ſem latomaſt valo ſentseg-töreſſel az Iſtennek nagy boſſuſagara tiſteleti altal ſent nevenek karomlaſara el lopogattyatok, es az Chriſtuſt mint egy uy Bálvánt: az Szent Lelket mint párához haſonlo mennyei eröt: az Szent Haromſagot, mint emberi talalmanyt, es harom fejü fene vadat, nem tiſtelitek. El az Iſten, nagyot erdemletek az egeſs Kereſztyenſegtül, hogy az ö tülök ſereztetet Iſteni dicsireteket megh veſztegetitek. Maymoskodtok az Kereſztyeneket akarvan követni az Templombeli Ceremoniaban, s-nem lehet.

Miert veſztegetik meg az Enekeket az Samoſatenicus Plebanuſok.

IV. Ti tületek költöt hamiſſag, es az egyigyü köſſeget el áméto hazugsag, hogy az Niceai Gyülesben An: 328. talaltak volna az Chriſtuſt egyenlönek lenni az Atyaval, Iſtenſegeben. Mert ſoha nem talaltak, de mind örökke egyenlö volt, Ioan: 5. v. 18. Phil: 2. v. 5.

Talalmany az Samoſatenicuſok kiti. Euſeb: lib 2 cap. 60. Eccleſ. Hiſt.

Chriſtus ſuletese utan ſaz eſtendö tayban tamada Cerinthus, az ti hamis vallaſtoknak elsö ſülö Attya, kinek eretnek vallaſa ellen ſent Ianos ira az ö Euangeliomat az Chriſtuſnak örök Iſtenſegeröl. Ettül fogua az Nicenomi Gyüleſig csak imit amot lappangot az Kereſztyen vilagban az eretnekſeg, hanem el vegtere Arius tamada, kinek eretnek vallaſa kenſerite amaz Kereſztyen Conſtantinus Csaſsart, hogy ez egeſs f öldön levö ſent Haromſag vallo Kereſztyen Püſpököket egyben hijja, kik haromſaz tizennyolczan telenek ſámnekül valo bölcs Doctorokon ki vül, hogy az ſent iras ſerint ki adgyak Arius eretnek ellen, hogy nem teremtetet, es nem csinalt Iſten az Chriſtus, de egyenlö Iſten az Atyaval. Ha az eretnekek nem kezdettek volna tagadni az Fiunak örökke valo Iſtenſeget, ſoha meg csak kerdesben ſem jöt volna, ha egyenlö Iſtene az Atyaval? ollyan igen le töt Apoſtoli vallas vala az Szent Haromſagrol valo Hit. Azert az ti ükeiteknek eretnek ükei kenſeritettek az ſent Embereket arra, hogy az ſent iras ſerint ugyan Symbolomot irjanak az Szent Haromſag egy Iſtenröl.

De nezzetek, kerlek, gyermekeskedeſeket ez Samoſatenicuſnak: Az Niceai Gyülesben ſokat vetekedtenek az Fiunak az Atyaval valo egyenlöſegeröl: azert ott talaltak. Phu utalatos conſequentia. Coloſvarat ez minap ſokat vetekettenek az Iſtenröl: azert Coloſvarat ez minap kezdetet az Iſten. Ki ne pökne ezt az ti Dialecticatokat. Az mely dologrol

va-

valahol vetekednek es vilonganak, az ott akkor kezdetike te vigyorgo Samoſatenice?

V. Illyen hamis az is, hogy az Alexandriai Conciliomban vegeztek volna ſok vilongas utan, hogy az Szent Lelek harmadik ſemely legyen az Iſtenſegben. Mert nem ugy vegeztek, mintha annakelötte örök Iſten es valoſagos ſemely nem volt volna, de moſtan tennek Iſtenne: Mert valamely Synat vegezeſevel tehete örök Iſtent, mint ti harmincz eſtendös korában az Chriſtuſt? (o nagy kábaſága ez Samoſatenicuſnak) hanem az mely Szent Lelek az elöt-is örök Iſten es valoſagos ſemely vala, azt mutogatak ki az ſzent irasbol, es állatak az eretnekek ellen. Ekkor is ha az Szent Lelek Iſtennek örök Iſtenſeget nem tagadgyak vala az eretnekek, ſoha megh csak elmejekben ſem ötlöt volna az ſzent Doctoroknak, ha örök Iſtene avagy ne? Mert tudtak jöl, hogy valakinek neveben meg kereſztelkedunk, örök Iſten az, es valoſagos ſemely, de az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek neveben kereſztelkedunk megh. Mat: 28. Mar: 16. *Tudtak azt-is, hogy harman vannak az bizonyſagok az egben, Atya, Ige es Szent Lelek, es hogy ez harom egy.* 1. Ioan: 5. v. 7. *Igy ir erröl Nicephorus es Funccius Szent Haromſag vallo Hiſtoricuſok, kiknek iraſokat te meg veſztegetted.*

Egy Concilium ſem csinalhat örök Iſtent.

VII. Az magok vallaſat-is meg mondgya ez Samoſatenicus.

1. Hogy az magatul valo Iſten az, kinek ſenki ſemmit nem adot, &c.

2. Hogy ez egy Fiat igert, kit az utolſo időben ſent Lelektül fogontatvan el bocsatotta, harmincz eſtendős koraban az Szent Leleknek olayjaval föl kenettetven, Urunká, Chriſtuſunká es Kiralyunká tötte, ki bocsattatot, prædikallot, csudakat tőt, vegre meg öletet, &c.

3. Hogy az Szent Lelek ez egy Iſtennek oly mennyei ereje, mely altal mindeneket cselekedet az teremtesben, meg tartasban, gond-viſelesben, Prophetakban, ſent Fianak fogontataſaban, &c. Mellyekre eleg iraſokat-is gyüytögetet az ő itileti ſerint.

F. Hamis ez az vallas. 1. Az Iſtenröl hamis. Mert valami az Iſten az ö Iſtenſegenek allattyaban, termeſetiben, tulaydonſagiban es cſelekedetiben csak imit, amot üti, véti, nem hogy az derek ſent iras ſe-

rint

rint meg magyaraznà. 2. Mert oly czikkelyekböl irja meg, ki legyen az Isten, mellyekkel tiſztan csak az Fiat es az Szent Lelket rekeſzti ki az Istenſegböl, mellyeket az hivek hogy meg értheſſenek, im rendel véſſem fel, es az mire alnokul nezet ez Samoſatenicus, utanna teſſem.

I. „ Elsö czikkely: Az igaz Isten ő magatul valo. Tedd utanna:
„ De az Fiu es Szent Lelek nem ő magatul valo: az Fiu,
„ mert ha Isten volna-is, az Atyatul ſületet, az Szent Le-
„ lek az kettőtül ſármazot.

F. Mi ezek ellen egyeneſſen azt vallyuk, hogy mind az Fiu, s-mind az Szent Lelek magatul valo Isten, de az ö Istenſegenek allattyara nezve. Mert nem mas Istenſege az Fiunak es az ſzent Leleknek annal mely ö magatul valo Istenſeg. Mert abban az ö magatul valo Istenſegben egyenlö az Atyaval, Ioan: 5. ỳ. 18. es azt birja nem ragadomany, de termeſſet ſerint, Phil: 2. ỳ. 5. Erröl mondgya. En es az Atyam egy vagyunk, nem ertelemmel es akaratal csak, mint az Samoſatenicus iras ellen csigazzak, de Istenſeggel, Ioan: 10. ỳ. 30. mely Istenſegnek tellyeſſege lakik az Chriſtusban, nem ajandek ſerint csak, mint ezek hazudgyak, de corporaliter állat ſerint, mint ſent Pal mondgya Coloſſ: 2. v. 9. mellyert az Atyanak dicsöſegenek mind állat ſerint valo ſenyeſſege, ſ-mind az ö Szemelyenek ki metſet belyege, Heb: 1. v. 3. hogy valaki latta az Fiat, latta az Atyat, Ioan: 14. v. 9. Igy az Szent Lelek ö magatul valo Isten, Istenſegenek állattyara nezve. Mert az Atyanak es az Fiunak Istenſegeböl ſármazot, Ioan: 15. v. 26. De nem harom ö magoktul valo Istenek: Mert az mint mondam, azon ö magatul valo Istenſegben vannak.

ö magatul valo Isten azert az Fiu, ugy az Szent Lelek, de Istenſegekre nezve: Szemelyekre nezve penig, az menyiben abban az ö magatul valo Atyanak Istenſegeben, az Fiu ſületes altal jelentetet ki, annyiban az Atyatul valo: Mert En ma ſültelek tegedet, azt mondgya az Atya az ö Fianak, Pſal: 2. v. 7. Heb: 1. v. 5. az Atya es az Fiu közöt valo Relatio rend ſerint. Az Szent Lelek-is az menyiben az Atyatul es az Fiutul valo, ſármazas altal jelentetet ki, ugy mint örök Isten örök Istentül, valoſagos Szemely valoſagos Szemelytul, Ioan. 15. v. 26. & 16. v. 14. Rom: 8. v. 9 az Atyatul es az Fiutul valo.

II. „ Masodik ki rekeſztö czikkelye ez Samoſatenicuſnak ez: Az igaz
„ Istennek ſoha ſenki ſemmit nem adot. Tedd utanna: De

az

az Fiunak mindenek adattattanak: azert nem igaz Iſten. *Mert ezt vadaßßa ez hami. vallaſu ember.*

F. Az Fiunak adattattanak mindenek, 1. az menyiben Fiu, es az Atya az örökke valo ßules altal közlötte ö vele az Iſtenſegnek minden ellyes állattyat, ſ. nem valami reßet: Mert fél Iſtent csinalni, eretnekſeg, ſem magatul valo el idegeniteſevel, mintha magat az Atya Iſtenſegetül megüreſsitene, hanem közleskeppen, hogy köz legyen az Fiuval az Atyanak minden Iſtenſege, mellyert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten, Gal: 4. ỳ. 8. *igaz Iſten es örök élet* 1. Ioan: 5. ỳ. 20. 2. *Az menyiben közben-jare: igy vött mindeneket az Atyatul, es valamenyi iraſokat ez Samoſatenicus elö hord, erröl kel erteni. Mert az ſolgai a brazatban leven, magat meg üreſitette volt, meg alazvan magat mind az Kereßtnek halalaiglan.* Phil: 2. v. 8.

Harmadik czikkelye, hogy mindenek az egy Iſtentül vannak. De az Chriſtuſtul ſemmi nincsen. Azert nem igaz Iſten. „ III. „ „

F. De az az egy Iſten, kitül mindenek vannak, az Atya Fiu es Sz. Lelek: azert az Atya, Fiu es Szent Lelek, igaz Iſten. Mert valamelyeket az Atya cselekedik, azokat az Fiu-is haſonlokeppen cselekedi, Ioan: 5. v. 19. *Az Atya penig mindeneket maga mindenhatoſaganak erejeböl cselekedik, mint termeßet ßerint valo Iſten: Hat az Fiu-is maga mindenhatoſaganak erejeböl cselekedik, de nem ugy, mint két mindenhato Iſtenek, hanem egy mindenhato Iſten azon Iſtenſegben, mint Athanaſius Doctor az ö Symbolomaban magyarazza. Ide valo az mit mond Chriſtus:* Semmit en magamtul nem cselekedhetem. Ioan: 5. v. 30. *Mert egyenlö Iſten az Asyaval,* Ibidem, v. 18. *azon Iſtenſegben: hogyhogy cselekedhetnek azert valamit az Atyanelkül? Ezert köti egyben az ö cselekedetit az Atyanak cselekedetivel az halottaknak fel tamaßtaſaban es megh eleveniteſeben,* verſ. 21. ibidem, *ez igevel,* Sicut, *Mikeppen az en Atyam elevenit, ugy en-is. De az Atya maga ſajat erejevel, hat az Fiu-is, mint igaz Iſten. Hogy penig mondatik neki hatalom adattatni, mindgyarast meg magyarazza ez igevel:* Quatenus filius hominis, *az menyiben embernek fia,* v. 27. *Az mi illeti az Nicodemus mondaſat,* Ioan: 3. v. 2. *Az tehet csudakat, az kivel Iſten vagyon, mint Chriſtuſſal: könyü az valaß. Mer Nicodemus nem iſmeri az Chriſtuſt ki legyen, es az ö itileti ſerint ſo,*

felöle, de ha ismerte volna, azt mondotta volna az mit Szent Pal 2. Co: 5. v. 19. hogy Isten vagyon, nem az Christussal, sed in Christo, az Christusban: Micsodas Isten? Amaz örökkevalo Lelek, ki altal fel vitte magat az testben aldozatra, Heb: 9. v. 14. *az ki igaz Isten es örökelet,* 1. Ioan: 5. v. 20. *ki az földet teremtette, es kinek kezeinek csinalmanyi az Egek,* Psal: 102. v. 26. Heb: 1. v. 10. Ioan: 1. v. 2. Col. 1. v. 17. *ki az Ur Christus, mely iratsokat ide alab latogassatok meg.*

IV. „ *Negyedik czikkelye:* Mely igaz Istennek kezdeti sem vege
„ soha nem volt, valtozhatatlan, halhatatlan. *Tedd utanna:* De az Christusnak kezdeti es vege volt, meg holt,
„ s-meg vlatozot.

F. Az Christusnak kezdeti es vege volt abban az termeßetben, melyben az Ige testé lött, Ioan: 1. v. 14. *tudni illik az emberi termeßetben. Mert ez az Fiu Isten, abban valo vérével váltá meg az Anyaßentegyhazat,* Act: 20. v. 28. *De az ö Isteni termeßetiben, melyben örökkevalo Lelek,* Heb: 9. v. 14. *sem kezdeti nem volt, sem vege. Mert ö az A es O, az kezdet es az vég, az az, az örökkevalo.* Apoc: 1. v. 11. & 22. v. 13. *Mely az termeßet ßerint valo Istennek tulaydona,* Es: 41. v. 4. & 44. v. 6. *mely egy altallyaban az Fiurol mondatik az megh nevezet helyeken: Lassad.*

V. „ ötödik czikkelye: Az igaz Isten meg foghatatlan fölseg. *Add
„ hozzá:* De az Christust meg tapogathatni. Azert nem
„ igaz Isten.

F. Az Christust meg foghatni, de az testben, melyben az életnek Igejet ugyan meg tapogattak az Apostolok, 1. Ioan: 1. v. 1. *De azert az ö Istenßegeben ollyan Folseg, mint az Atya: Mert az Atyanak dicsößegenek fenyeßege,* Heb: 1. v. 3. *kinek felßeges dicsößeget lattak is az Tanitvanyok.* Ioan: 1. v. 14. & 2. v. 11. & 12. v. 41. Es: 6. v. 9. Apoc: 4. v. 8.

VI. „ *Hatodik czikkelye:* Az igaz Isten mindeneket ö maga
„ teremtet, senki vele nem leven. De az Christus semmit
„ nem teremtet, Istennel sem volt az teremtesben.
„ Azert az Christus nem igaz Isten.

F. Micsoda tehat az Christus veßet Samosatenice? Uly Bálvány, Antichristustul költöt Isten, Harminez eßtendös koraban Csinalt Isten, &c. Azonban penig Szent Ianos nyilvan tanitya cap: 1. v. 2.

hogy mindenek az Ige Iſten altal teremtettenek, es ö nalanekül ſemmi nem teremtetet az mi teremtetet. Hogy peniglen erre magyarázznad az uyjá valoſüleſről ſent Pal magyarazza, hogy minden lathato es lathatatlan allatok, mellyek vannak az egekben es az földön, az Chriſtus altal teremtettenek, Col: 1. v. 16. *David* Pſal: 102. v. 26. *hogy az Meny, föld az Fiu altal teremtetet, mint Szent Pal egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza* Heb: 1. v. 10. *Igy* Prov: 8. *mellyeket latogas meg kerlek.*

Mind ezekből immar akar ki-is altal értheti, hogy ez Samoſatenicus az Chriſtus Ieſuſnak örök iſtenſegere valo boßßuſagabol, meg az Iſtent ſem magyarazza az irasbol oly igekkel, mellyekkel az Prophetak es az Apoſtolok elnek, de csak ki rekeſztö igekkel, hogy az Chriſtuſt porban eytſe et el enyéſſteſſe Lidercz modgyara Iſtenſegeben, mint David Ferencz mondgya az Chriſtuſnak. Hamis tehat kerkedeſe-is, hogy igy tanultak volna az Iſtennek ſent könyveböl, ki legyen az igaz Iſten. Mert minket az iras külömben igazgat az Iſtenröl valo tanitaſunkban. 1. *Neveben kel meg latnunk, ki legyen az igaz Iſten. Kiröl laſſad az Irtovanyt.* 2. *Iſtenſegeben es Iſtenſegenek allattyaban, hogy ö Lelek.* Ioan: 4. v. 24. 3. *Iſtenſegenek termeſetiben es tulaydonſagiban, hogy ö mérhetetlen, veghetetlen, hatarozhatalan, foghatatlan, mindentudo, minden helyeken levö, mindenhato, bölcs, jo, igaz, könyörülö, s-az többi, melyröl laſſad Zanchiuſt* de attributis Dei. *Amandus Polanuſt* Syntag: Theol: lib: 2. cap: 8. 4. *Cselekedetiben, hogy teremtö, meg valto, &c. Laſſad Zanch:* de Redemtione. 5. *Tiſteletiben, hogy egyedul csak ötet kel imadni es tiſtelni:* Deut: 6. v. 13. & 10. v. 20. Mat: 4. v. 10. *Mellyekröl ez egeß Könyvben bizonyſag-tetel vagyon az derek ſent iras ſerint, melytul egy köröm feketenyire el nem tavoztunk. Laſſuk az Chriſtuſrol valo hitit-is ez Samoſatenicuſnak.*

Az egy Iſtentöl irot Könyveben az negyedik bizonyſag ellen. Irtovány fol: 158.

VIII. 1. Ez az egy Iſten mas egy Fiat igert, ki Szent Lelektül fogontatvan, ßületnek az utolſo időben. 2. Harmincz eſtendös koraban az Szent Lelektül föl kenetetnék. 3. Urunká, Kiralyunká es Prophetanká tetetnék. 4. Ki bocsattatnek az Iſten Orßaganak hirdeteſere. 5. Csuda-tetelekkel bizonyitotta, hogy nem magatul jöt. *Ioan:* 2. *v.* 23. 6. Meg öletnek, de Iſten föl tamaßtana, Menyben vinne, jobjara ültetne, itilö Birová

» tenne, &c. mellyek tőltenek be az Mariatul szűlo-
» tetet Iesuson.

F. Ekediglen szola az egy ö magatul valo Istenröl: Mostan mit vallyanak az Christusrol, megjelenti.

» 1. Hogy amaz egy ő magatul valo Isten, mas egy Fiat igirt,
» ki Marianak elötte nem volt kűlőmben, hanem csak
» Isten elmejeben, tanatsaban es az első embernek ese-
» titűl fogua csak igiretekben, mind addigh, valamigh
» nem szűletek szűz Mariatul, melyre valahol mi jövendő-
» leseket talalhatot az Prophetak irasiban, nagy munka-
» val elő kereſgette.

F. Hamis, hogy csak illyen Nem volt es gondolt Fiat igert volna az Ur Isten Mert oly Fiat igert, ki öröktül foguan volt, kiről tekints megh Szent Ianos Euangeliomat cap: 1. v. 1. 2. 3. *Mert az Uy Testamentum magyarazoja az ő Testamentomnak, az Apostolok az Prophetaknak.*

I. Kerdes *Szent Ianos Euangelista idejeben kerdesben iöt vala Cerinthus erenek miat. Kicsoda volna az Christus, az kit Isten regen megigert volte Mond Szent Ianos: Isten vala: nem mondgya, volt, hogy ne lattassek valami tisztire nezö Istenröl szolani, de, vala, hogy az testnek fel vetele elött-is örökke valo Istennek vallya lenni.*

II. *Mikor volt Isten, kerdik vala? Felel Szent Ianos: Kezdetben, nem az Euangelium prædikallasanak kezdetiben, mint ez Samosatenicus az ö követöivel erti: Mert csak test szerint-is eleb valo vala az Euangelium prædikallasanak elinditasanal, de abban az örökke valosagban, mely egyszers-mind kezdet.* Ef: 43. v. 13.

III. *Ismet kerdik: Ha Isten vala az à meg igert Ige: Holot volt? Mond Szent Ianos: Istennel, nem gondolatban, mint az Samosatenicusok hazudgyak, de ugyan valosagban, ugy-mint, az Atya Isten szemelyenek ki metszet belyege,* Heb. 1. v. 3. *es ki minden teremtet allatoknak elsö szülötte* Colos. 1. v. 15. Ioan: 8. v. 58. *igaz Isten es örök eleti.* Ioh: 5. v. 20. *es az kiben vilag fundamentomanak fel veteſe elöt az örök-letre valasztattunk* Eph: 1. v. 4.

IV. *Bizonyits meg te Szent Ianos, hogy ez Ige kezdetben Istennel leven, Isten volt? Meg bizonitya: Mert mindenek ez altal ugy teremtettenek, hogy ennelkül semmi nem teremtetet: nem az uy vilag, mint az Semo-*

ſatenicuſok gúgyögik, de az Meny, föld, es abban levö lathato es lathatatlan allatok. Coloſs. 1. ỳ. 17.

Hogyhogy tellyeſedet tehat be az Iſtennek igiretì az aldot Mag ſelöl, melyröl immar ez Samoſatenicus álmodozik? Meg felel erre-is ſent lanos verſ: 14. Amaz Ige teſté lön, nem nyomorulta, mint ez Samoſatenicuſok lelkök iſmereti ellen csacsogjak, hanem amaz Fiu, ki mindenek fölöt örökke aldando Iſten öltözze fel az teſtet, es ugy lön ö az Atyak közzül, ſecundum carnem, teſt ſerint, Rom: 9. v. 5. Mert regen igiretet töt volt az Ur Iſten az ö Prophetai altal az ſent irasban az ö Fia felöl, micsodas Fia felöl? ki az Davidnak magvabol löt, hogyhogy? Secundum carnem, Teſt ſerint. Hát Iſtenſege ſerint? Megh bizonyittatot hatalmaſſan Iſten Fianak lenni: Mi altal? Az ſentelö Lelek altal, Rom: 1 v. 3. 4. Kicsoda ez az ſentelö Lelek? Amaz mindenek fölöt örökke aldando Iſten, Rom. 9. v. 5. ki örökke valo Lelek, Heb: 9. v. 14. ki nem mas, hanem az Fiu Iſten. Mert ez amaz eggyetlen egy ſzülöt Fiu az Atyatul, Ioan: 1. v. 14. Eggyetlen egy ſzülöt az Atyanak kebeleben, Ioan: 1. v. 18. nem nagy ſerelem ſerint csak, mint az Samoſatenicuſok csevegik, de tulaydon Fiu. Ro: 8. v. 32.

V.

Ezt az ö eggyetlen egy ſzülöt ſent Fiat, ki öröktül az ö kebeleben volt valoſagoſſan, mint tulaydon Fia, igirte meg az Iſten, hogy az idönek tellyeſſegeben el bocsatya, es az mely aldot magot az ſzünek meheben fel veſſen, az à Szent Lelektul formaltatik, es abban fogontatik, hogy az-is (az Fiu) mely Mariatul ſzuletik, mivelhogy Szent leſſen, Iſtennek Fianak hivattatik. Luc: 1. v. 35. Mert hogyhogy reſſesülhetet volna az teſtböl vérböl az Fiu, ha az teſtnek fel vetele elött valoſagoſſan nem volt volna? Heb: 2. v. 14. Mert mas az reſſesülö, mas az miben reſſesül. Iſten Fia az reſſesülö: Teſt, ver, az miben reſſesült. Mert az Ige lön teſté. Mas az Ige, mas az Teſt. Mert hogyhogy lehetet volna teſté az Ige, ha az teſt elöt nem volt volna az Ige? Hogyhogy igirte volna azt az Iſten az mi nem volt? Nyilvan mondgya ſent Pal Gal: 4. v. 4. hogy az idönek tellyeſſegeben Iſten emiſit, ki bocsatotta az ö fiat: hogyhogy bocsathatta ki, ha az ki bocsataſnak elötte nem volt volna? Mert ez igevel, Emiſit, ki bocsata, præſupponitur realis exiſtentia filii, elöl vettetik az Fiunak valoſagos kin letele. Volt azert az teſt elött, es ugy lött Aſſzonyi-allattul teſt ſerint. Rom: 1. v. 3. Azert mondgya Chriſtus, hogy ö az egekböl jött ala. Ioan: 2. v. 13. Ubi

Ioh. 1, ỳ. 14.

prius erat, *az holot az elött vala*, Ioan: 6. v. 62. *Mert ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra, ismet el hagyom ez vilagot es Atyamhoz megyek, azt mondgya Christus* Ioan. 16. v. 28. *Hogyhogy jöhetet volna ki az Atyatul az egekböl ez vilagra, ha az eljövetel elött Attyanal nem volt volna az egekben?*

Ennek az Fiunak az testben valo eljövetelire neznek minden Prophetiak az ô Testamentomban. Mivelhogy azert testben kel vala eljuni, es az testben kel vala ennek az Istennek véret ontani, Act: 20. v. 28. *melyre az véres aldozatok-is mutatnak vala; ezokaert aldot magnak neveztetik, melyröl sólanak az Prophetak, es az miben még jelen nem vala az testben, arröl jövendölnek, de ugy, hogy ök-is megh mondottak ki legyen az ki eljöt:* Deus fortis, &c. *Erös Isten, bekeségnek Fejedelme, örökke valosagnak Attya:* Es: 9. v. 6. *Velunk Isten,* Es: 6 v. 14. Mat: 2. v. 23. *Hazud azert Samosatenicus, hogy Isten Gondolt Fiat igert volna, es ollyat, ki Nem volt.*

2. Azt-is vallya, hogy harmincz eßtendös koraban ez csupa embert elöl fogta az Isten, es föl kente Szent Leleknek olayjaval, s. az fel kenes közben Urrá, Kirallyá es Prophetává tötte. *Lassad ide alab* Es: 9. v. 6. Object: 3. pag: 276. *Ismet,* pag: 318.

Micsodas Isten az Christus az Samosatenicusoknak. Mat. 6, v. 3.

F. Micsodas Istenek legyen az Samosatenicusoknak az Christus, mostan nyilvan kiseiezték: Szent Leleknek olayjaval fel kent Isten, Harmincz eßtendös koraban lött Isten: Harmincz eßtendös koraban lött Ur, *Kiraly es Propheta. Mert ez elöt hußonkilencz Eßtendök alat, csak Ács Fia volt, mint az Sidok mondgyak vala. Azonban penig meg tiltotta az* Ur *Isten, hogy* Ur *Istenünk ne legyen,* Psal: 81. v. 10. *es átközot az ki emberben bizik.* Ierem: 17. v. 5. *De az Christus harmincz eßtendös koraban csinalt uy Isten,* Ur, *Kiraly es Propheta, ugymint, kinek Istenségének,* Uraságanak, *Kiralyságanak es Prophetaságanak bizonyos idöben valo kezdeti vagyon, ugymint, ez elött ezer öt ßaz kilencz ven harom eßtendöben, es kinek Istenségének,* Uraságanak, *Kiralyságanak es Prophetaságanak vege-is leßen. Mert az* Ur *Isten ezeket az tißteket le vonßa rola akkor, mikor az Fiu-is az itilet utan Attyanak alaja vettetik, mint Szent Pal mondásabol ez Samosatenicusok hamissan akarjak allatni. Mert annyiban mondatik az Fiu az ö Attyanak birodalma alá vettetni, az menyiben az közben-jaraßnak*

1. Cor. 15. v. 28.

tißtit

tiſtit le teßi, es az menyiben az Orßagat adgya Iſtennek. Adgya penig az Orßagat, nem ugy, mintha magat attul meg üreſsitene s-foßtana: Mert az ö Orßaga orßaglaſaval eggyut, örökke valo orßag Dan: 7. v. 14. 27. Mich: 4. v. 7. Luc: 1. v. 33. *hanem hogy csak be mutatty a' es ez földön valo orßaglaſanak modgyának, melyben az Euangelium prædikaltatik, az Szent Sacramentomok ki ßolgaltatnak, &c. véget vét. Hát az közben járaſnak tiſtinek-is vege leßen. Mert az itilet utan, nem mutogattya be az mi könyörgesünket, nem eſedezik erettünk mint moſtan:* Rom: 8. v. 38. *es ennyiben mondatik az Fiu az ö Atyanak alaja vettetni.*

Vallyak azert az Samoſatenicuſok, hogy ez elöt ezer hatßáz huſsonegy eßtendöben, az Szent Lelektül fogontatot: Szüz Mariatul ßulettetet: Iſtentül penigh öröktül fogvan fiuſagra valaßtatot, közben jarová rendeltetet, csupa embert az Atya Iſten harminczeßtendös korahan elö fogta, es az Szent Leleknek olayjaval fel kente, az az, Mérteknekul öntötte az csupa emberben az ö ajandekit, Ioan: 3. v. 34. *ſ-ugy csinalta Iſtenné,* Urrá, *Kirallyá es Prophetavá.*

De ebben az ö vallaſokban tapaßtalhatokeppen tevelyegnek. Mert mire valok amaz termeßet ßerint valo örök Iſtenre tartozo nagyſagos nevezetek, mellyek az Chriſtuſrol abſolutè *egyáltallyaban mondatnak, hogy Iehova erös Iſten.* Eſ: 9. v. 6. & 25. v. 9. & 35. v. 4. 5. & 42. v. 10. 11. 12. & 44. v. 6. & 45. à v. 22. ad 25. Rom: 14. v. 11. Phil: 2. v. 10. Eſ: 52. Act: 2. v. 36. Rom: 10. v. 15. 16. Eſ: 54. v. 5. Ioan: 3. v. 29. Eph: 5. v. 31. Eſ: 62. v. 1. 1. Cor: 1. v. 30. Ier: 9. v. 23. 24. 1. Cor: 1. v. 31. 2. Cor: 10. v. 17. Gal: 6. v. 14. Ezech: 6. v. 62. Heb: 9. v. 15. Oſ: 1. v. 7. & 12. v. 5. 6. Item verſ: 14. 1. Cor: 10. Oſ: 13. v. 4. & 14. Abd: verſ: ultimo. Luc: 1. v. 71. Mich: 4. v. 12. Ioan: 10. v. 16. Mich: 5. v. 2. Matt: 2. v. 6. Zach: 12. v. 10. Ioan: 19. v. 36. 37. Apoc: 1. v. 7. Malach: 3. v. 1. *Hogy magaſſagheli Iſten,* Luc: 1. v. 76. *Nagy Iſten,* Tit: 2. v. 13. *Seregeknek Ura,* Zach: 2. v. 3. *Kiralyoknak Kirallya,* Uraknak Ura, Apoc: 19. v. 16. *A es O, kezdet es vég,* Apoc: 1. v. 8. *Hogy egy gyetlen egy ßulöt Fiu,* Ioan: 1. v. 14. & 3. v. 16. *Tulaydon Fiu,* Rom: 8. v. 36. *Eggyetlen egy ßulöt az Atyanak kebelében,* Ioan: 1. v. 18. *Oly Fiu, kiben hinnünk kel,* Ioan: 3. v. 16. *Ki egyenlo az Atyaval,* Ioan: 5. v. 18. *Hogy az ö Providentiajaval mindeneket igaz-*

gat es meg tart. Heb: 1, v. 3. Ioan: 5, v. 17. Colos: 1. v. 17. *Hogy az veseknek es az sziveknek viszgaloja,* Apoc: 2, v. 23. *Hogy meg vált, meg igazit, maga meltosagabol bunt bocsat,* Es: 53, v. 11. Matt: 9. v. 6. Mar: 2, v. 5, 7, 9. *Hogy maga sajat erejeből csudakat teszen, parancsol az betegsegeknek* Mat: 8. v. 13. & 15. v. 28. *s-az többi Mert rakva az Biblia illyen termeszet szerint Istenre tartozo Nagyszagos nevezetekkel, mellyek egyenessen az Christusrol mondatnak.*

Bizony örök Istent, es nem harmincz eztendös koraban csinaltat mutatnak ez nagyszagos nevezetek, minemu az Christus az ö termeszet szerint valo Istensegeben.

De lassuk kicsoda legyen az Christus harmincz eztendös koranak elötte. Szent Mathe cap: 1. v. 23. Esaias jövendölese szerint ca: 7. v. 14. Emmanuelnek, az az, Velünk Istennek mondgya egy altallyaban azt, az ki Mariatul születik. Mert az mely Ige Isten Ioan: 1. v. 1. *felöltözte az Szüznek Szent Lelektül megh szenteltetet mebeben az testet,* Ioan: 1. v. 14. *az lön velünk Isten az testben, nem harmincz eztendös koraban, de mindgyarast fogontatasatul es szuletesetül fogua, mely testben meg jelent Istennek lattak az ö dicsöseget, az az Istenseget, ugymint Atyatul eggyetlen egy születnek,* Ioan: 1, v, 14. *Szent Pal-is azt mondgya* Gal: 4. v, 4. *hogy Isten bocsatotta ki az ö Fiat, hogy az testben Asszonyiallattul legyen. Azert mondgya masutt: Isten jelent meg az testben. Micsodas Isten? Magasságbeli Isten, Israelnek Istene,* Luc: 1, v, 76. *Nem harmincz eztendös koraban valo Israel Istene az testben, de öröktül foguan valo, ki az testnek fel vetelekor sem kezdetet Istennek lenni, hanem az testben az, az Israelnek Istene jelent meg, ki az testnek fel vetele elöt-is Isten vala,* Ioan: 1, v, 1. *Azert mondgya az Angyal: Ezokaert az-is, az ki te töled szuletik Szent, Isten Fianak hivatik.* Luc: 1, v, 35. *Ezt az meg tarto Ur Christust jelentik meg az Angyalok az Pasztoroknak, nem harmincz eztendös koraban, de mindgyarast szuletesében,* Luc: 2, v, 11. *Ezt imadak le borulvan az Napkeleti Bölcsek, nem harmincz eztendös koraban, de mindgyarast szuletese utan,* Mat: 2, v, 11. *Ezt veszi ölében az vén Simeon, es ez felöl szol nagyszagos dolgokat, nem harmincz eztendös koraban, de Marianak megh tisztulasanak utanna mindgyarast.* Luc: 2, v, 29. *Ez Christus vetekedik az Doctorokkal az Templomban, mikor az ö Istensege szerint valo mérhetetlen bölcseségenek (mellyert ugyan azon bölcseség,* 1, Cor: 1, v, 24.)

vala-

1, Ti: 3, v, 16.

valami sengejet meg mutata, nem harmincz, de tizenket eßtendös koraban, Luc: 2. ℣. 42. & 47. *Ez tön bizonysagot arrol, hogy valamellyek az Atyae, azonkeppen öve-is, ez mondassal:* Avagy nem tudgyatok valae, hogy azokban kel ennekem foglalatosnak lennem, mellyek az en Atyamnak dolgai: *nem harmincz eßtendös koratul fogua csak harom eßtendök alatt, de kicsinsegetül fogua embersegeben, Istensegeben penig öröktül fogua* Ioan: 5. ℣. 17.

Hamis azert, hogy az Ur *Isten az Christust harmincz eßtendös koraban, mint valami bárdolatlan (az* Ur *bocsassa) parasst Acs ember fiat ragadta volna elö, es akkor töltötte volna bele az ö ajandekit, s-azok az ajãdekok altal ugy csinalta volna Istenné,* Urrá, *Kirallyá es Prophetavá. Mert mihelyen el valaßta minket ebbẽ az ö ß fiaban vilag fundamentomanak fel vetese elöt,* Eph: 1, v. 4. *ottan fel kene ötet az örvendetessegnek olayjaval, az az, ottan azt az ö Istensegeben jelen levö ß. Fiat, el rendele, hogy az testben el bocsassa, es az kiket vilag fundamentomanak fel vetese elött abban el valaßtot, idö ßerint-is ugyan azon altal valtsa meg, es az Fiu Isten ontson vért az testben:* Act. 20, v, 28. *Mert az* Ur *Isten azert hatarozta ßent Fiara az hiveknek örökeletre valo valaßtatasokat vilag fundamentomanak fel vetese elöt, hogy az mikepen az valtozas lött, nem valami Gondolt s-Nincsen Fiuban, mint az Samosatenicusok hazudgyak, de az Atyanak kebeleben jelen levö Igejeben,* Ioan: 1, v, 2, & 14. *akkeppen idö ßerint-is, ugyan azon ö fia altal mennyen vegbe az testben. Mert az Fiunak az örvendetessegnek olayjaval valo fel kenetese az közben jarasnak tißtire ketkeppen lött:* 1. *Mikor az közben-jarasnak tißtire rendeltetet: az penig nem harmincz eßtendös koraban lött, hanem az testnek fel vetele elöt öröktül foguan, melyröl ßola David Isten Lelkenek altala,* Psal: 45, v, 8. *à holot nem azt mondgya* Unget, *fel kén jövendöbe, de* Unxit, *fel kent, mellyet ß. Pal egyenessen az Christusra fejez,* Heb: 1, v, 8. *es meg mondgya, ki kente fel? Isten, ki az Atya. Kit kent fel? Istent, ki az Fiu. Ha nem kenhetni fel az Istent? Tehat az Ige Istennek fel kenettetese nem egyeb, hanem az közben-jarasnak tißtire valo el rendeltetese, de nem az Isten Ideajaban, Elmejeben, hanem ugyan valosagban. Mert Isten, Istent kent fel, de nem ket Isten, hanem azon egy Istensegben levö Atya Isten az Fiu Istent, hogy el rendele az közbenjárasnak tißtire Mert egy az Atyanak es az Fiunak Istensége,* Ioan: 10, v, 30. *Mert az Atya az Fiuban,*

Fel kenettetet az Christus I.

II. es az Fiu az Atyaban vagyon, Ioan: 14. v. 10. II. Mikor az testben ez az Isten meg jelenek, es mindgyarast mind sületesekor, s-mind annak utanna addig az idöig, miglen derekaskepen az közben-jaraſnak tisztihez nem kezde, az Istenseg mértéknelkül az Szent Leleknek ajandekat kezde vele közleni test ſerint, melyre nezve mondgya Szent Lukacs, hogy Iesus gyaporodot bölcseſegeben, teſtenek allapattyaban, es Isten elött s-emberek elött valo kedveſſegeben. Luc: 2. v. 52. Mert az Fiu az ö Istenſegenek erejet, felſeget, &c. az ö tule fel vött testben meg tartoztatta. Mert noha Istennek formajaban leven egyenlö vala Istennel, mely egyenlöſeget nem ragadomany, de termeſet ſerint bir vala: mind az altal magat meg üreſsitette, es ſolgai abrazatot vött rea, Phi: 2. v. 6. nem harmincz eſtendös koraban, de mindgyarast test ſerint valo fogontataſaban, melytül fogua fel volt az Szent Leleknek olayjaval kenetve, noha azokban az ajandekokban nevekedet, holott mindenekben haſonlonak kellet lenni hozzank az teſtben. Heb: 2. v. 17. es tellyeſedet be tökelletes valoſagban az fel tamadas utan, Rom: 1. v. 4. Igy lakik vala az Istenſegnek minden tellyeſſege az Chriſtusban állattya ſerint, Coloſs: 2. v. 9. nem harmincz eſtendös koratul fogua, de fogontataſatul es ſuleteſetül fogua, noha azt az Istenſegnek tellyeſſegenek erejet meg tartoztatta ideig, mint monda ſent Pal, Phil: 2. v. 6.

De ez Samoſatenicus hogy nem iſmerhet örök Istent az Chriſtusban, nez mindenekben csak az ſolgai ábrázatra, es valamit talalhat az ſent irasban, tiſtan csak erre az ſolgai abrazatra illetgette, mely mivel hogy az okoſſagot meg nem haladgya, mely okoſſagok mellöl ſemmikepen nem akarnak el állani, mint oda alab meg mondgya, ezokaert igen ſájok izint valo, s-örömeſt követik, mint:

Csanádi Pál. Ezrnk.

» 2. Hogy harmincz eſtendös koraban csinalta Isten az ö
» Fiat Istenné, mint Csanadi Pal monda, mely minemü hamis,
» meg mutogattam.
» 3. Hogy ugyan akkor az fel kenes közben tötte Urrá, Kirallyá es Prophetavá, mellyet bizonyit Act: 2. v. 36.

Az Igelli es Chriſtus.

F. Szent Peter ſava ez: Fecit eum Dominum & Chriſtum: Tötte ötet az Chriſtuſt, Urrá es Chriſtuſſá. De ez igetske, Fecit, tötte, nem aztjegyzi, hogy az Isten az ö Fiat fel tamadaſanak utanna ugy tötte volna Urrá, Chriſtuſſá, mintha annak elötte Ur es Chriſtus nem volt volna. Mert annak elötte töve Szent Peter amaz ſep vallaſi,

Mat-

Mat: 16. v. 16. Te vagy az Chriſtus, az élő Iſtennek amaz Fia. *Martha-is* Ioan: 11. v. 27. Bizonyara Uram, en hißem, hogy te vagy amaz Chriſtus, Iſtennek amaz Fia; *hanem annyit teßen, mint, akkor terjeßtette ki jelentette es hirdette ki nyilvabban, hogy az ki Iſtenſegeben az teſtnek fel vetele elöt-is örökkevalo* Ur *es Chriſtus vala*, Pſal: 110 v. 1. Matt: 22. v. 44. Act: 2. v. 34. *de az ßolgai abrazatban magat attul meg üreſitven*, Phil: 2. v. 5. *embereknek ßidalmává es gyalazattyavalött vala*, Pſal: 22. v. 7. Eſ: 53. *az à fel tamadas utan hogy az Sidoknak remenſegek kivül véletlenül tamada fel, ugy tétetet* Urrá *es Chriſtuſſá, az az, az ßolgai abrazat alol felßabadulvan, ugy terjedödöt, ugy jelentödöt es ugy hirdetödöt ki, hogy bizony az, à ki meg holt volt, fel tamadaſanak elötte-is* Ur *es Chriſtus volt, noha keveſen hitték ollyannak*, Eſ: 53. v. 1. Ioan: 12. v. 38. Rom: 10. v. 16. *de az utan nyilvanſaggal ki jelentetet. Igy kel az iraſokat-is erteni.*

Mikepen tetetet à Chriſtus Urrá.

Iegyezzetek meg itt ez Samoſatenicuſnak egy magaval valo ellenkezeſet. Ez eleb azt monda, hogy harmincz eßtendös korahan kenettetet fel, es tetetett Iſtenné, Urrá, *Kirallyá es Prophetavá az Chriſtus: im moſtan fel tamadaſa utan valo allapattyara vißi, oly tekergös az ö vallaſok.*

4. Hogy az Iſten orßaganak prędikallaſara ki bocsattatot, es nagy meltoſaggal prædikallot. „ „

F. De nem az csinalt Iſten, hanem az teſtben megh jelent Iſten. 1. Tim: 3. v. 16. *Mert minden prædikallaſanak ereje, meltoſaga es fogonattya, az teſtben meg jelent Iſtentül volt, annyera, hogy még az Apoſtolok prædikallaſanak-is ez ßolgaltatot eröt, meltoſagot, az ö tule Apoſtolokra bocsattatot Szent Lelkenek altala.* Luc: 24. v. 49. Ioan: 15. v. 16 Act: 1. v. 4. *Mert még az Prophetak-is ez teſtben megh jelent Fiu Iſtennek Lelkenek altala ßolottanak.* 1. Pet: 1. v. 11. *Ki bocsattatot penig annak prædikallaſara az menyiben közben-járo.*

5. Hogy az ő ki jövetelet, hogy nem magatul, de az Atyatul jöt csuda-tetelekkel erősitette. *Ioan*: 3, v, 2. & 20. v. 30. *Act*: 2, v, 22. „ „ „

F. Ez az Chriſtuſnak ki bocsattataſa es nem magatul valo ki jövetele, nem rekeßti ki az Chriſtuſt az termeßet ßerint valo Iſtenſegböl, mint az regi Doctorok mondottak: Miſsio & obedientia non tol-

lit æqualitatem personarum. *De hogy azért ajándekoztatot volna meg az csupa ember Christus, mint ti mondgyátok, harmincz eśtendös korában, hogy azzal mutassá meg, mert ö nem magától költ śem eleiben, reś śerint hamis, reś śerint igaz. Hamis annyiban, az menyiben termeśet śerint való örök Isten. Mert ekképen nem ajándek śerint vötte az csuda-teteleknek erejét, de termeśet śerint az Atyától való śülésben örökül foguan, mellyért Mindenható az Fiu,* Apoc: 1. v. 8. Heb: 1. v. 3. *es maga erejéböl teśen csudákat,* Matt: 8. v. 13. & 15. v. 28. *Egyebeknek is ö adot eröt az csuda-tételekre,* Mar: 6. v. 7. Luc: 10. v. 19. Mat: 10. v. 8. Mar: 16. v. 17. *Es ö neveben töttenek csudákat az Apośtolok,* Act: 3. v. 9. & 4. v. 10. *De az Fiunak el bocsattatásárol lássad* Exod: 3. v. 6. *Igaz, hogy az Atyától bocsáttatot es jöt az śolgai abrazatra nézve. Mert ugy lött engedelmes az Atyának mind az kereśtnek halálaig,* Phil: 2. v. 7. *Magától-is jöt penigh, az menyiben egy az Atyával az mint Istenśegében,* Ioan: 10. v. 30. Phil: 2. v. 5. *akképpen akaratiyában es cselekedetiben,* Ioh: 5. v. 19. *Innen viśi Esaias az Christusnak akaratiyára az ö maga áldozattyát,* Es: 53. v. 7. *maga-is ezenröl állattya śabad akaratiyát,* Ioan: 10. v. 7. Act: 8. v. 32.

» 6. Hogy meg ölettetven, az Szent Leleknek olajjával föl
» kent csupa embert fel támaśtotta az Isten, es jobjara
» últette. *Act: 2, v, 33, 36, & 3, v, 13, &c.*

E. Meg ölettetet, de az életnek Fejedelme, Act: 3. v. 15. *De az életnek Fejedelme, termeśet śerint való Isten,* Psal: 35. v. 10. Act: 17. v. 15. *Vigyorogva hozod ebböl ki Samosatenice: Tehát az termeśet śerint való Istent meg ölhetni, megh halhat. De többet hoś be az Consequentiaban, hogy śem mint következnek. Mert az két külömbözö termeśetnek az egy Személyben való nagy eggyeśségekre nézve tulaydonittatik itt az életnek Fejedelmének az, á mi az embernek fiai az megh ölettetes, mint* Act: 20. v. 28. *az vér ontas. Azért az életnek Fejedelmet öltek meg, de az teśtben. Igy az Diecsöśegnek Királlya feśittetet meg,* 1. Cor: 2. v. 8. *de az teśtben, mellyet fel últözöt vala,* Ioan: 1. v. 14. *es az melyben meg alázza magát mind az kereśtnek halálaiglan,* Phil: 2. v. 8. *Föl támaśtotta Isten ezt, de nem az Fiu nelkul. Mert ö mondgya vala ezt:* Senki nem veśi el az en életemet en tülem, de En, en magam altal teśem azt le, Ioan: 10. v. 18. Es: 53.

v. 7.

v.7. *Az Atyanak tulaydonittatik penig ßamtalan helyeken az Fiunak fel tamaßtasa: Mert az Atya minden isteni cselekedeteknek kut-feje, melyhöl sohol sem az Fiu sem az ßent Lelek ki nem rekeßtetik.*

Az Atyanak jobjara ültettetet, holtakon eleveneken Birová tetetet, mindenek hatalma alá vettettenek az egy ö magatul valo Istenen kivül, &c. De oly Fiu ültettetet az Atyanak jobjara, ki annak elötte-is az Atyanak jobjan ült, az az egyenlö hatalomban uralkodot az Atyaval, Psal: 110. v. 1. Mat: 22, v. 44. Act: 2. v. 34. *oly tetetet birová, ki az elöt-is vilagnak biraja volt,* Gen: 18. v. 25. *es olynak vettettenek mindenek talpa alá, kinek az elöt-is mindenek birodalma ala voltanak vettetven,* Heb: 1. v. 2. *De ez az Fiu az ßolgai abrazatot magara vötte vala, melyben magat mind halalig meg alazta vala,* Phil: 2. v. 8. *es ebben mondatik, hogy mind fel tamaßtatot, mind fel magaßtaltatot, mellyert mind ezek az közben-jarasnak tißtire tartoznak.*

Az Szent Lelek felöl valo tevelygeset-is igy jelenti meg:

1. Hogy az Istennek oly mennyei ereje, mely altal nagy dolgokat cselekeßik az teremtesben, megh tartasban, gond-viselesben, es az Prophetakban: Szent Fianak fogontatasaban: ki boesatasaban. 2. Hoǵ Christus meg dicsöitesenek utanna az Atyatul el vötte az Szent Lelket *Act:2.v.33.* es ki öntötte az Apostolokra, es igy Christusenak-is mondatik. 3. Hogy Isten erejenek, Uyjának, job karjanak, igassagnak Lelkenek mondatik az ö külömb külömbfele cselekedetire nezve. *Ezekre irasokat-is hordogat elö.*

F. Homály vagyon ebben, ha az Istennek Istensegenek allattya ßerint valo erejeë az Szent Lelek, vagy pedigh maga Istensegenek allattyan kivül valo Mennyei eröë? Azert eytette pedig ezt homalyban ez Samosatenicus: Mert ha azt mondotta volna, hogy az Istensegben valo erö az ßent Lelek, tehat mindgyarast ez következnek, hogy valami az Istensegben vagyon, az nem Accidens, *nem levegö mulando állat, hanem* Substantia. *Ha azert az Szent Lelek az Istenben Istensegenek allat ßerint valo ereje, ki altal cselekedet az teremtesben, gondviselesben, meg tartasban, &c. tehat valosagos Szemely az Istensegben. Mert az teremtes, gond-viseles, meg tartas, &c. Szemelyhez illendö cselekedet, es à mint az Atya az teremtesnek cselekedete altal mutatta*

ki magat, hogy termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos Szemely: akkepen az Szent Lelek-is, mint laſd meg Gen: 1. v. 1. hogy az Szent lelek munkalkodot az teremtesben ö maga: Mert ö maga legelteti vala az vizeket. Azert mondgya az Iſten, Teremtſünk embert, Ge: 1. v. 26. hogy az Atya az Fiat es a Szent Lelket mutaſſa meg azzal a ſolaſnak formajaval. Laſſad az meg jegyzet helyen. Tekintſd megh az Irtovant, Cap: VI. Quæſt: 1. 2. 3. a pag: 390. ad 427. Ha penig az Iſtenſegen kivül valo Menyei erö az Szent Lelek, mutaſſa megh ez Szent iraſſal dicsekedö Samoſatenicus, Micsodas erö lehet az? Ollyane mint az párah, mellyel az tollacskat megh inditod, mint Sommer mondgya Pag: 178. & 171. & ſeqq. Ha ollyan: holott vagyon az egekben helye annak az mennyei erönek, es hogyhogy ßármaztattya ſüvekre, ſákra, gabonakra, hogy az földnek ſüne ö altala megh uyjettaſſek. Pſal: 104. v. 30. Mert Enyedi azt neha ßélnek, neha tüznek mondgya.

In cap. 1. Gen: v. 2.

Valami altal az Iſten teremtet, gondot viſel, meg tart, az Prophetakban ſollet, es az Chriſtus teſt ßerint fogontatot, az termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos Szemely. Igaz az Conſequentia: Mert az teremteſnek, Providentianak, megh tartaſnak, Prophetakban valo ſolaſnak es az Chriſtus teſtenek formalaſanak cselekedete, igaz Iſtennek es valoſagos ßemelynek tulaydona. Mert az Teremtö, Gond-viſelö, megh tarto, Prophetakban ſolo, termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos ßemely.

De az Iſten az Szent Lelek altal teremtet, gondot viſel, tart, ſolt az Prophetakban, es formalta, ſ-teremtette az Chriſtus teſtet, ezeppen ez Samoſatenicuſé.

Azert az Szent Lelek termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos Szemely. Mert az Atya cselekedik az Fiu altal: az Fiu es az Atya az ßent Lelek altal az Iſteni cselekedetnek rendi ßerint.

» 2. Vallya, hogy az Chriſtus meg dicsöitteteſenek utanna
» vötte el az Szent Lelket, es ki öntötte az Apoſtolokra,
» es azert Chriſtuſenak-is mondatik.

F. Vötte az Chriſtus meg dicsöitteteſenek utanna az Szent Lelket, de nem ugy, mintha annakelötte neki az Szent Lelek ſajattya nem volt volna. Mert ugy az Chriſtuſé az Szent Lelek, es ſinten akkeppen ßármazik ö tüle, mint az Atyatul, Galat: 4. v. 6. Ioan: 15. v. 16. & 20. v. 22. hanem vötte az ö közben-jaraſanak tiſztire nezve, az megh alaztatot ſolgai abrazatban, hogy ez ö tiſzti ſerint ſafarkodgyek abbol,

Eph: 4. v. 8. *De az menyiben ö tule ßármazik, es mindeneket ö tule veßen,* Ioan: 16. v. 14. *annyiban tulaydon Chriſtus Lelke az Szent Lelek,* Rom: 8. v. 9. *Nem ajandekozas ſerint, de termeßet ſerint, ugymint, ki ö vele egy örök Iſten.* 1. Ioan: 5. v. 20. *Es ez harom egy. Mert meg az teſtben el jövetelinek elötte-is az Fiu az ö Lelke altal adot ſollani az Prophetaknak,* 1. Pet: 1. v. 11.

Az mit gugyög arrol, hogy Iſten erejenek, uyjának, jobkarjanak mondatik az Szent Lelek, örömeſt veßßük. Mert ha valoſagos ſemely es örök Iſten nem volna, hogyhogy tulaydonittathatnek neki erö, uy, kar, &c. Ezokaert az ö mérhetetlen mindenhato Iſteni ereje altal valo cselekedetire nezve, emberi mod ſerint ſol az iras ekkepen az Szent Lelekröl, hogy ne vélnök ötet parahnak, ſélnek, es valami levegö erönek Iſtenben, de valoſagos Szemelynek.

Eddig vagyon vallaſa ez Samoſatenicuſnak, melyböl nagy begyre imillyen conſectariomocskakat faragot:

1. **Hogy ez ö vallaſok az Iſtennek könyveben ugy vagon, hogy ſenki azt nem tagadhattya, à ki az iraſnak helt ád.** „ „

F. Nem volt oly eretnekſög, mely az ſſent iraſſal nem ſinlette volna magat. Mert ugyan is honnan tudnak ſolani az hitnek dolgairol, hanem csak az hitnek könyveböl? Annak felette, nem hogy ott volna az Iſtennek Könyveben, de meg azt-is egy atallyaban nyilvan tagadgyuk, hogy vallas legyen ezt is tevelygeſtek. Vallaſe az, melyben az Chriſtus Ieſuſt uy Bálvánnak, Antichriſtuſtul költöt Iſtennek, Duplas avagy Béllet Chriſtuſnak, Babylon Tornyának: Harmincz eſtendös koratul valo Csinalt Iſtennek kákog játok? Vallaſe az, melyben az Szent Lelket Párál nak, Mennyei erönek, Szélnek csacsog jatok? Vallaſe az, melyben az Imadando Szent Haromſag egy Iſtent Harom feju Cerberuſnak: az Iſtenſeget az Szemelyeknek Tokjanak cſevegitek, es ez igeböl **Bara,** *azt ſeditek az Szent Haromſagnak gyalazattyara, hogy,* **Legyen Latroknak Fejedelme.**

Geor Enyedi in cap. 1. Geneſ: ỳ. 1.

Vallaſe az, melyben az egeß Kereßtyenſeget ſemely-valogatas nelkül Csaßart, Kiralyt, Fejedelmet, **Urat,** *Orßagokban, Varoſokban, Falukban le telepedet tekintetes Kereßtyen Reſſpublicakat te Samoſatenice vilagnak, vilag fiainak, talalmany követöknek, iras kivul valo hitueknek, &c. teli torokkal kialtod, irod? David Ferencz penig lelki Babyloniaiaknak mondgya, midön igy ſol: Meltan az lelki Babyloniaiak-*

Az egy Iſtenröl irott Könyveben Lit. 5.

nak kik az Rétes, Állatos, Szemelyes Istent tisztelik es imadgyak, melyek az Mennyet, Földet nem teremtettek, ekkeppen karhoztathatnok: Az ö nevek ki töröltessenek, Os: 2. v. 17. Zach: 13. v. 2. Ugyan ottan az Christus Iesust es az Szent Lelket az Bállal hasonlitya egyben.

Micsoda orczaval méresled te Samosatenice azt mondani, hogy ez illyen éktelen es hallatlan sörnyü karomkodas, isszonyu karhoztatassal meg tragyazot tevelyges, Szent irasbeli vallas volna?

„ 2. Meltatlan vadolnak minket, mond Samosatenicus,
„ hogy mi Uy es nem regen talalt tudomanyt követünk.

F. Itt Erdelyben meg csak az eßtendös sinesen. Mert tudgyuk ki volt amaz betegek utan lesködö, temetö töltö körpiczes Blandrata György: ismertuk amaz Udvari csel-csap, alhatatlan elmeju, hitröl hitre vétemedö Varga fiat David Ferenczet, kik elsöben költek ezt az rut tevelygest Erdelyben.

Iren. lib. 3. cap. 4. Euseb lib. 3. cap. 21. Eccles. Histor.

Ha fellyeb tekinteß Christus ßuletese utan ßaz eßtendövel, mikor meg Szent Ianos Euangeliſta el vala, akkor talala Cerinthus, ki ellen Szent Ianos ira az ö Euangeliomat, mely rut tevelyges hogy hogy ürgöt forgot egynehany furfant feju alhatatlan embereken, es jot ala, megh mutogattam. Azert uy, es iras kivül valo karhozatos tevelyges. Mert az Szent iras nem ismer harmincz eßtendös Istent Christust, de ollyat,

Az ki mindenek fölött örökke aldando Isten, test ßerint penig az Atyak közzül valo, Rom: 9. v. 5. minemü az Christus.

„ 3. Valakik, mond Samosatenicus, az Biblianak helyt ad-
„ nak, valameddig az mellet maradnak jo lelki ismeret-
„ tel az mi vallasunknak ellene nem mondhatnak.

F. Nem jo lelki ismeretü ember volt tehat Szent Ianos Euangeliſta, az Bibliamellet sem maradot meg, hogy az ti vallastok ellen irta az ö Euangeliomat. El fordult lelki ismeretu volt Szent Pal, es minnyajan az Apostolok, hogy az Christusnak örök Istenseguröl es az testben valo el jövetelirol s meg jeleneserol tanitottanak.

Meg sebhetie az lelke ismeretit, az ki az Ur Iesusnak tisztessegenek otalmazasara mind irasaval s mind tanitasaval ki kel, es tagadgya, hogy nem uy balvany, nem Antichristustul költöt Isten, nem harmincz eßtendös korahan csinalt Isten: az Szent Lelket, hogy nem Szel, nem csak Mennyei erö: az Imadando Szent Haromsagot hogy nem harom seju sene vad, az Kereßtyenseget, hogy nem vilag fiai, nem lelki Babyloniaiak:

ſoniaiak: az igáz Kereßtyeni vallaſt hogy nem találmany, nem iras kivúl valo? Az Bibliahoz tinektek ſemmi közötök nincsen: Erőßakot vöttetek rayta ſentſeg-töreskeppen, hogy az mi ott nincsen, azt kenitek reja.

De nezd meg Kereßtyen Olvaſo ßörnyü vakmerőſeget ez Samoſatenicuſnak ebben: Elsőßör, hogy telhyeſſeggel el rekeſßti az egeß Kereßtyenſeget az Szent Bibliatul, Okoskodaſoknak es Traditioknak követeſére igazittya, es azt mondgya, hogy egyedúl csak ök követik az Szent iraſt, el annyera, hogy valakik az Biblia mellet meg maradnak, egygyig mind az ö vallaſokon vannak.

F. Hypocrita, ſollottunke mi valamit ollyat az Iſtenröl, az ö Szent Fiarol es Szent Lelkeröl, mely az Biblian kivúl volna, hogy okoskodaſſal es Traditiokkal vadolſs? Nem tudgyuke mi Szent Pal tanitaſábol, hogy az okoskodas az Szent iraſnelkúl azon bolondoskodas? Oda alab az vege ſele ez iraſodnak azzal vadolſs, hogy ellene mondunk az okoſſagnak, itt azzal, hogy az okoſſagot követtyük. Iſtenſelö ember el nem tud igazodni rayta mit akarſs, oly tekergös ellenkezesben vagy. 1. Cor. 2. v. 13. 14.

Nagy árok elötted, hogy az Apoſtoloktul fogvan eddig az Szent Biblia mellet egyeneſen ala tudgyuk egy inon ſolyo igaſſaggal hozni à ſs. Haromſag egy Iſtenröl valo tudomant, es meg mutogattyuk az ſent Biblia mellet mindenik ſaz eſtendöben Chriſtus ſuletéſetúl fogvan, 1. Hogy az Apoſtolok az Uy Teſtamentomban. 2. Az Apoſtolok utan az Apoſtoli firfiak, mint, Polycarpus, Ignatius, Irenæus ſ. az többi az ö iraſokban. 3. Az Apoſtoli firfiak utan ſok Paterek, ſám-nelkúl valo Puſpökök ſerte ſerint ez egeß vilagon, es tudos Doctorok az ö Kony vökben az Szent Haromſag egy Iſtenröl irtanak, tanitottanak, es az Apoſtoli vallas ſerint minden megh ſakadozaſnelkúl es valtozaſnelkúl maradekjokra ſállitgattak: Conciliomokban, avagy vilaghi nagy Gyúleſekben, Nemzetſeg ſerint valo Synattyokban arrol Symbolomokat, Credot irtanak az Bibliabol, es azt magyarazvan az Eretnekek ellen épſegben meg otalmaztak, es mind ezeknek folyaſa ſerint idöröl idöre csalatſagnelkúl Hiſtoriakban be vöttek, es az mit az Apoſtolok, az Apoſtoli firfiak, az Paterek, Puſpökök es Doctorok az Szent Haromſagrol vallottanak az Conciliumokban az ſent iras ſerint megh magyarazták az Symbolomokban, Credoban be vöttek, azt ſinten ugy lattyuk, ertyük s. tudgyuk az ſent Biblia mellet levö Eccleſiaſtica Hiſtoriak-

Az ſzent Biblia elsö kimutatoja az igaz vallaſnak: Megh vilagoſito bizonſagtetele az igaz Eccleſiaſtica Hiſtoriak.

bol, mintha mindenik idejeben jelen voltunk volna. De ti Samosatenici Plebani egy kukkot nem tuttok szolani vallastoknak idörol idöre eddig valo ala szallitasarol: az halaknal nemábbak vattok, ha az szent Biblia mellet mindenik száz esztendöben meg kerdezzük, kik voltanak az ti vallastokon: Mellyik nemzet: mellyik Apostol: Apostoli Firfi, Pater, Püspök, Doctor: Holt volt Conciliomotok, Synatotok?

Mert az szent Bibliabol állo Apostoli vallasnak megh vilagositasara, es szem eleiben valo ki hozasara, nincsen soha altalab ut, mint a szent Biblia mellet idöröl idöre alá szállot igaz Historiakbol ki nezni es ki hozni az Apostoli hitnek valloit, terjesztöit, megh tartoit, oltalmazoit eggyik idöröl masik idöre ala szallitoit, mint mi cselekedünk: Nem azert te vigyorgo Samosatenice, hogy mi ezzel vagy az szent Biblia mellöl el tavoznank, vagy az Szent Bibliabol állo Apostoli vallasunkat az szent Haromsag egy Istenröl ebböl bizonyitanok, vagy okoskodasunkat futtatnok, vagy ezeknek Traditiojokat az szent irassal egyenlö meltosagura tennök, vagy hogy az Szent irasbol elegedendökepen vallasunkat meg nem bizonyithatnok, hanem azert, hogy az mit a Bibliabol vallunk, erösitünk, ezeknek-is consensusokat, velunk valo eggyezeseket meg tapasztalhassuk, & ex eorum testificationibus historicis confirmemur, az ö historia szerint valo bizonyság-tetelekbol-is erösitteszünk. Azert mondom oda alab: Nem eleg tinektek a Bibliat elö ragadnotok, abbol magatoknak hitet faragnotok, es az utan az szent irassal kerkednetek, mint az Uy Kereßtyenek: Mert ha igy kellene hitet saragni s-fogni, kicsoda nem talalna maganak hitet? hanem az Szent Biblia mellet folyo igaz Ecclesiastica Historiakat-is meg keltekintelnetek, es az menyiben sunt testificationes Historicæ annyiban melle kel vallastokat illetgetnetek es egyengetnetek, mellyet ha cselekeßtek, bizony mindenut meg sententiazot eretnekségnek talallyatok az ti vallastokat, mint oda alab büvön meg mutogattam.

Te szod Samosatenice: Valaki az Biblia mellet valameddig megmarad, az mind az ti valtastokon vagyon. En ezt teßem hozza az tennen beßedetekböl: Valaki az Biblia mellet valameddigh megh marad, az mind addig az Christust Uy balvannak, Harmincz esztendös korahan Csinalt Istennek, Duplas avagy bellet Christusnak: az Istenseget Rétesnek, Allatosnak, Szemelyesnek, &c. mondgya. Tiezek mind az Antecedens, mind az Consequens. Immar kit vißesz

te

te Samosatenice mi közzülünk az te hitedre? Azert mind az elsö fogasod mind az következes hamis. 1. Mert hamis Principiumod vagyon, hogy te az Bibliá mellet maradtal, es az mi gyanoban s-kerdesben forog, azt ugy veßed fel, mintha mind ez vilag megh alkut volna rayta, hogy ti az Bibliat követitek. 2. Mert az ki á Bibliá mellöt meg marad, azzal teßen bizonyságot arrol, hogy nem Samosatabeli Pal eretnek vallását, de igaz Apoßtoli vallaßt követ, es ti melloletek azzal állot el, mert á Bibliá mellet maradot, mellyet ti csak emlegettek, de nem követitek.

Masodßor vak-merö vagy abban-is, hogy azt az ßidalmat, mellyet valaki ti raytatok, es az ti tevelygesteken cselekednek, az Szent irasra kened, es azt mondod, hogy az ki titeket ßidalmaz, az Istennek ßent Igejet ßidalmazza.

Soha meg eddig Kereßtyen fül ezt nem hallotta vala, hogy az ki az Samosatenicusokat ßidalmazza, s-vallasokat, az á Szent iraßt ßidalmazna, mely nem feleletre, de almelkodassal valo fövöltesre melto. Tißavatoke az ßent iras? Az ti lelketeknek illheseböl ßollottanake az Prophetak es az Apoßtolok, hogy az mi gyalazat ti raytatok s-tevelygesteken esnek, az á ßent irasra háromlanek? o h nagy ßemtelenseg!

4. Vádol Samosatenicus, hogy az mi Kereßtyeni vallásunknak fundamentoma nincsen az szent irasban meg irva: az iras kivül penig nincsen Hit: hozzá tenni es el venni valamit, karhozatos. *Deut*: 4. v. 2. *Es*: 29. v. 12. *Matt*: 15. v. 9. *Apoc*: 22. v. 19.

F. Nem atallyak az Samosatenicusok magokat, es az ö tevelygeseket egyenlö meltoságuva tenni az Apoßtolokkal es az Szent iraßal, hogy akar öket ßidalmazzad, akar az Apoßtolokat: akar az ö rut tevelygeseket, akar az ßent iraßt: Hogyhogy ßegyenlenek tehat illyen meg tapaßtalhato rut temerdek hazugságot költeni mi felölünk, hogy az Szent Haromságrol valo Apoßtoli vallásunknak fundamentoma nincsen meg irva az Istennek Igejeben? Ez nehany magoknak tetßö ßuveges Plebanoskak nem hogy az egeß Kereßtyenßegen, de meg az Szent iraßon-is fellyül akarnak lábbani.

Annyera megh vagyon az Szent Haromságrol valo vallásunknak fundamentoma az Szent irasban, hogy meg Blandrata György-ú ugyan solennis proteßtatioval kialtya vala az Gyula-Fejervari Synatban, hogy ök az Haromságot nem tagadgyak. Irtov. pa. 181.

Enyedi Györgynek-is, noha meg csufolasbol, de kesketelen meg kell vallani, hogy az Szent irasbol ßolunk, tanitunk es mutogattyuk az mi vallasunkat, midön Zanchiusnak Könyve felöl azt mondotta, hogy **Insanum Volumen**, *Oktalan avagy nagy Baromi Könyvet irt az Szent Haromsagrol, mely Zanchiusnak iràsat noha megh tekintette Enyedi, es az holott hozza ferhet, elö-is hozza, de azert soha derekason hozzá nem mert nyulni, nem hogy az Szent irasban nem volna az mi vallasunk. De ez meltatlan patvart el sorditya ez* **Speculum Trinitatis**, *azert többet erröl itt nem ßolok.*

Hogy peniglen irasi fejez mi reank olyan ßörnyü átkokkal es csapasokkal, ti rejatok illik; im meg bizonyitom: Valaki az ß. irashoz valamit teßen vagy el veßen, az minden karhozatos csapasokra melto, az elebbi irasok ßerint. De ti **Samosatenici Plebani** *mind töttek az irashoz mind el vöttetek valamit. Töttek, hogy az Chriſtust uy Bálvánnak mondgyátok: az Sz. Haromsagot harom testü Gerion Kiralynak, s-az többi lasßad az elsö levélen. El vöttetek valamit: Mert az Chriſtust nem csak ez életben sosztottatok meg örök Istensegetül, de az itilet utan ugyan levonattyatok az Istensegnek, Kiralysagnak, Urasagnak tißtit rola, hogy az többiröl ne ßollyak.* **Ergo.** *Eddig vagyon elö rendbeli Consectarioma.*

VIII. Rejank akarja bizonyitani ez Samosatenicus, hogy mi talalmanyokat követünk, nemely Doctoroknak mondasokbol:

Lib. 7, cap. 9, De Trinit.

1. *Agoston* **Doctor** *ßava: Cum quaeritur, quid tres, magna prorsus inopia laborat humanum eloquium, dictum est tamen Tres personas, non ut illud diceretur, sed ne taceretur.* **Az az, Mikozon kerdik: Mi az harom, igen megh fúkúl az emberi nyelv: Mondatot mindazaltal harom Szemelyeknek, nem hogy az mondatnek, de el ne halgattatnek.** *Ismet,*

Lib. 7, ca. 4 De Trinit.

Licuit loquendi ac disputandi necessitate, Tres personas dicere, non quia Scriptura dicit, sed quia Scriptura non contradicit: **Az az, Az solasnak es az vetekedesnek ketelensegeböl sabad volt harom Szemelyeket mondani, nem hogy az iras mondgya, de hogy az iras ellene nem mond.**

F. *Mas az Ige avagy à Szo, mellyel valamit ki mondunk, mas az dolog, à mit az Igevel avagy az ßoval ki mondunk, mint, mas az Istenazö Istensegenek allattyaban es termeßetiben: mas az ßo, mellyel azt*

az

az ö magatul valo örök Iſtent ki mondgyuk. Az Iſten az ö Iſtenſegeben örökkevalo ki beſzelhetetlen dicsöſeges Fölſegh; az ſok, mellyekkel ki mondgyuk, ki legyen amaz örökkevalo Fölſeg, időre tartozok, idö ſerint valok, kiröllaſſad az Irtovanyt. Mert ha az ſok is ollyan örökkevalok volnanak, minemu az Iſten, hogyhogy tudnad te rebegö nyelvu ember azt ki mondani? mimodon juthatnal iſmeretire az örökkevalo ki beſzelhetetlen Fölſegnek az örökkevalo ſok alatt? Az minemü bodogſagot Iſten ſerzet az ötet ſeretöknek, ſem nem latta, ſul nem hallotta, emberecknek ſivök gondolattyaban ſem ötlöt, azonban az Iſtent rebegned ki? Innen mondgya Iſidorus: De Deo humanus ſermo nihil dignè dicit. Az emberi nyelv (ſzo) az Iſtenröl ſemmit illendökeppen nem ſzol. Immar Agoſton Doctor azt allattya, hogy mikor az ember Iſtenröl ſzol, ugy meg fogyatkozik az ſzobol, hogy ſoha ugy à mint Iſten vagyon, ki nē mondhattya, mindazaltal hogy annak neminemü iſmeretire juthaſſon, mi legyen az egy Iſtenſegben az harom, ki Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek mondatik, erre nezve Szemelynek mondottak, nem azert, mintha ez ige avagy ſzo altal, Szemely, mérhetetlenſegben, véghetetlenſegben, &c. ki mondhatnad ki legyen az Atya, Fiu es Szent Lelek. Mert ez ſzo, Szemely, harom ſingni rothadando hußu emberre illik, de azert hogy ki fejezteſſek, es egy maſtul megh külömböztеſſek s ki iſmerteſſek az harom az egy Iſtenſegben ki legyen. Okat adgya az maſodik mondasban: Mert az Iſten felöl valo ſzolaſnak es vetekedeſnek kételenſege az Eretnekek ellen hozta elö, hogy az Doctorok Szemelynek nevezetivel illeſſek az Atyat, Fiat es Szent Lelket, kiröl tekintſd meg, kerlek ſelette igen, Calvinus Ianos iraſat, ki nagy bölcsen eleget teſzen ennek az Samoſatenicuſnak.

Fag. 158.

Eſ. 64. v. 4.

Iſid. lib. 1, cap. 2, de Sum. bono.

Az elsö mondaſat Agoſtonnak ekkeppen hozza be Calvinus: Nec abſimilis eſt Auguſtini excuſatio, neceſsitate extortam fuiſſe hanc vocem propter humani eloquii in re tanta inopiam, non ut exprimeretur, quod eſt, ſed ne taceretur, quomodo tres ſint, Pater, Filius & Spiritus Sanctus. Az az, Haſonlo ehez Agoſtonnak menſege, hogy az ketelenſeg facsarta ki ez ſzot az emberi ſzonak illyen nagy dologban valo ſzük voltaert, nem hogy ki mondhatnad azt az mi vagyon, de hogy el ne halgattatnek, hogyhogy legyen harom, az Atya, az Fiu es az Szent Lelek. Mi gancset talaſſ ebben Samoſatenice? Oda fellyeb iſmet azt mondgya azon Calvinus:

Lib. 1, Inſtit. ca. 13. ſect. 5.

sect 3. ejusdem libri & capitis.

Si quis verborum novitatem reprehendat, nonne meritò judicetur lucem veritatis indignè ferre? aut qui tantum hoc reprehendat, veritatem planam ac dilucidam reddi. *Ha valaki az ßoknak uy voltat vadollya, avagy nem meltan itiltetike, hogy az igasságnak világosságat boßßullya? ugymint ki csak azt vadollya, hogy az igasság nyilvan valová es világossá tetetik. Te-is Samosatenice azert karhoztatod azokat az ßokat, mellyekkel élünk az Istenröl valo tanitasunkban, es azert ßenvéded boßßuval, hogy ki legyen az Atya, Fiu es Szent Lelek az Istenségben ez ßoval,* Szemely, *nyilvan valová es valosagossá teßßük. Az második mondasarol igy ßol:* Hilarius magno crimini ducit hæreticis, quod eorum improbitate cogatur subjicere periculo humani eloquii, quæ mentium religione contineri oportuerat. *Hilarius nagy veteknek tartya az eretnekekben, hogy azoknak Istentelenségeket keßeritteßek azt az emberi nyelvnek fogyatkozása ala vetni, mellyet az elmenek tißtasagaban meg kel vala tartani. Ti vetketek tehat, hogy az mi Doctorinkat nyughatatlan csacsogasitokkal ugy kenßeritettetek ßolani.*

sect. 5. ejus. cap. & lib. Lib 2. de Trinit.

Talalmanye azert az Atya, Fiu es Szent Lelek, kiket te-is ez irásodnak vegében az te modod ßerint emliteß, hogy emberi nyelv emberi ßoval mondgya meg ki legyen az Istenségben? Talalmant követe az, a ki az Istent igazan vallya az derek ßent irásnak tanubizonyság-tetele ßerint, es hozza illendö ßoval uyjul hozza az eretnekeknek kenßeritesek miatt?

Hogy ti az Chriſtuſt, harmincz eßtendös koraban csinalt Istennek vallyatok, Talalmany leßene azzal az Chriſtus? Meg marad az Chriſtus az mi ö Fölsége Istenségében es emberségében. de az ti vallastok leßen talalmany. Mert az Chriſtus nem Bálvány, nem csinalt Isten.

Dato, *legyen talalmany az ßo, mellyel Istenröl ßollaß, azonban penig egy körön feketenyire az Istenröl valo vallasodban el nem mégy az Szent iras mellöl, Talalmannyá teßede az ßoval az Istent? Talalmany leßene vallasod? Talalmanyt követße? Ket, harom ßot vött be az Eccleſia (mely mindazaltal az irasban vagyon, mint maydan meg mondom) hogy azzal az Eretnekeknek ßájokat be dugjuk, s az egeß vallasunk lenne az harom ßok miatt Talalmany? Ennek az Samosatenicusnak hunyor kel az orraban, hadd ebredgyen fel. Ha azert az Szent iras Talalmany, tehat az mi vallasunk-is Talalmany.*

2. Lu-

2. *Luther Marton ſaveit hozza be, holott azt mondgya*: Hogy meg kőſőnnye inkab az veſet ember, es vallya megh, hogy nem erti az Iſten beſſedet, avagy hadgya el azt meg veſtegetni *Maga tulaydon* Uy *ſavaval.* Tom. 2, pag. 252. b.

Iſmet: Ez ige, *Haromſag*, ninesen az irasban. In poſt. major. fo. 282, a

Iſmet: Sok kűlőmbőzteteſnek álmot talalt az Academia az Haromſagnak meg mutataſara.

Iſmet: Ez ſot, *Homouſion*, Egyenlő állatu, nem vőttek ſokak be: Hieronymuſ-is mérget mond alatta lenni. Tő 2, fo. 252, a, contra Latomum.

Vegezetre: Ha gyűlőli az en lelkem ez ſot, *Egyenlő állatu*, nem leſsek Eretnek.

F. *Az elő mondasban Luther Marton az emberi elmet es nyelvet zabolazza megh, hogy ſenki ne méreſſellyen tiſztabban es nyilvabban ſollani, mint Iſten az ő igejeben ſollot, es ſenki maga tulaydon ſajat beſſedet ne taſitſa az Iſten beſſede köziben, hogy azzal toldgya avagy himezze az Iſtennek ſent Igejet. De azonban nem tiltya az Iſten igejenek ſep ertelmes ſoval valo magyarazattyat es vilagoſitaſat, hogy az mi az irasban homalyos, azt nyilvabban valo ertelmes ſeval ki ne mondgyuk. Mert ő-is mind az O, ſ-mind az Uy Teſtamentomnak könyveiben ſokat meg magyarazot.*

Tilya tehat az ollyan Uy *ſokat, mellyek ſem az bötüben nincsenek, ſem fundamentom ſerint az irasban nem talaltatnak. De ez ige*, Szemely, *bötü ſerint meg vagyon az irasban.* Heb: 1. v. 3. *Ez-is*, Harom. 1. Ioan: 5. v. 7 *melyből jött az Haromſag. Ez-is*, Egy allat, *hogy ez harom egy: Ha harom, megh-is egy, tehat egyenlő allatu, mellyekkel Luther Marton-is élt az Eretnekek ellen minden irafiban.*

Hogy penig tagadgya Luther ez iget, Haromſag, *lenni az iraſban, nez az bötüre, nem penig az fundamentomra es nem annak valoſagara, az mit az Haromſag mutat, mert ſerint az irasban vagyon.*

Karhoztattya az harmadik mondasban à Scholaſticuſoknak agyaskodaſokat. Mert ha meg tekinteled Petrus Lombarduſt, es az ő iraſanak magyarazoit Scotuſt ſ-az többit, oly homalyos Diſtinctiokkal kűlőmböztetteſſel faraßiya az Olvaſoknak elmejeket az Iſtenről valo tudomanyban, hogy magyarazatot kevan inkab, hogy ſem magyarazna, ſederi az igaſſagot es homalyoſittya inkab, hogy ſem vilagoſittya. De ezige, Szemely, nyilvan ki mutattya az Iſtenſegben ki legyen az

Atya,

Atya, ki az Fiu es ki az Szent Lelek, ugy ez-is egyenlö allatu az Fiunak egyenlö Istenseget az Atyaval. Ha azert az Scholasticusok közzül nemellyek ugyan bele merültenek az sok Distinctioknak talalasiban, hamissan vadolod abbol az Istenröl valo Apostoli igaz vallast. Mert az emberek vádolandok, nem az vallas: Mert ö bennök az fogyatkozas, nem az vallasban: azert te-is hamissan kened azt az mi igaz vallasunkra.

Inst. lib. 1, ca. 13, sect 3.

Latomus vetette vala Luther eleiben, hogy az Ecclesia nemely sokat be vött, mellyekkel mindazaltal nem ujjetot. Azt feleli Luther: **Non fuit receptum à multis iisque Præclarissimis:** *Sok tekintetes (Doctorok) nem vöttek volt be. Melyben nem karhoztattya azokat, az kik be vöttek, de csak azt mutattya megh, hogy nemellyek nem vöttek be. Miert? Hiero nymus Doctor itiletiböl bizonittya, ki kevanta, hogy az az ige el töröltetnek. Miert? Mert nem tudom, ugy mond Hieronymus, micsoda mereg lappang az bötükben es syllabákban. Micsoda mereg, az Calvinus Ianos meg mutatta ugyon azon Hieronymus mondasabol:* **Unde & Hieronymus ad Damasum sacrilegium dicit tres in Deo substantias prædicare.** *Honnan Hieronymus-is Damasushoz valo irasaban sentseg-töresnek mondgya harom allatot az Istenben prædikallani. Latode miert nem jovallya ez iget,* **Homousion,** *Egyenlö allatu? Mert holott mas az Atya, mas az Fiu, mas az Sz. Lelek azon egy Istenségben, azt hoztak ki ez igeböl,* **Homousios,** *hogy harom az allattyok-is. Harom allatot penig mondani külön külön az egy Istenségben, sentseg-töres. Nem karhoztattya azert az sot ö magaban, de azt az mit az Eretnekek abbol ki hoztanak: hogyha harom semely vagyon az egy Istenségben, tehat harom allat-is. Mert az Szemely* **Substantia,** *állat. De felsabaditya Calvinus, midön* **Impropriam locutionem,** *tulaydon solas ktvül valo szolasnak modgyanak mondgya lenni. Annakfelette, hogy ezzel az hamis patvarral az Nap-keleti Püspököket, kiket igen gyülölt Hieronymus, santsandekkal igyekezte terhelni: Vegezetre erröl az igeröl lassad Zanchiust.*

Zanch. lib. 1, ca. 2, dettib. Elohi, pa. 9.

Innen mondgya vegezetre Luther, hogy ö ha gyülöli-is ez iget, **Homousios,** *Egyenlö allatu, nem leszen azzal Eretnek. Mert nem gyülöli azzal, sem az Atyat, sem az Fiat, sem az Szent Lelket, es nem azt mondgya, hogy gyülöli; de: ha gyülölne-is. Mert nez az Keresztyeni szabadsagra az sok felöl, hogy szabad követned, szabad el hagynod. Szol*

penig

penig ekkeppen az eretnekekert-is, kik ezſot, Homouſios, csigaz zak vala hamis ertelemre.

3. Viſi egyben ez Samoſatenicus Bellarminuſt Lutherrel, hogy Bellarminus allattya Hieronymus iraſabol az merget fekűnni, nem az egy allatnak, de az Hypoſtaſiſnak igeje alatt. Igy Calvinus azt mondgya, hogy akadalyos Hieronymus à Szemelynek igejeben. Mert merget gyanit alatta, mellyekből azt hozza ki ez Samoſatenicus, hogy akar az egy allat alatt, akar az Szemely igeje alatt legyen az męreg, mind egy, el kel tavoztatni, mert halalt hoz. Bellar. in Præf. 2. pag. 208. Calvin. Inſt. li. 1. cap. 13. ſect. 5.

F. Lelkök iſmeretire kenßeritik ez arant Samoſatenicus az Kereßtyeneket, hogy az mit monda, meg laſſak. En is az Iſten Fianak itilö ßeki elött valo kemeny ßam-adaſokra kenßeritek mindeneket, hogy ezt-is itillyek meg.

Ha ket, harom ember valamely igetsken avagy ßotskan vilonganak, es eggyik azt mondgya, hogy ez ige, Homouſios, egyenlö allatu, neki nem tetßik: Mert az eretnekek azt csigaztak ki abbol, hogy harom allat legyen az egy Iſtenſegben, holott egy az Iſten azö Iſtenſegenek allattyaban, mint Luther erti: Maſik iſmet azt mondgya, hogy neki ez az ige, Hypoſtaſis, Szemely, nem tetßik, mert az eretnekek abbol azt hoztak ki, hogy az Szemelynek allattya vagyon: De az Atya, Fiu es ßent Lelek Szemely: tehat harom allattyok vagyon, holott egy az Iſten azö Iſtenſegenek allattyaban, mint Hieronymus, Bellarminus es Calvinus mondgyak: mondom itillye meg minden jo lelki iſmeretü ember, ha fel homole ezzel az derek ßent irasbol allo Apoſtoli igaz vallaſunk à Szent Haromſagrol? Illetie meg es teßie gyanoßa csak egy köröm feketenyiben-is az Iſten-öl valo igaz vallaſt? Ezek az bölcs emberek az Eretnekekre kepeſt nem jovallyak: Karhoztattyake azzal, hogy ne illeſſek az egy Iſtenſegben levö Atyara, Fiura es Szent Lelekre? Az ti hamis ertelmetek miatt feküßik az méreg alatta, s-meg-is az Szent Haromſagh egy Iſtent ocsarollyatok. Azert az mely merget ti toytatok az ige ala, attul kel magat mindennek meg otalmazni: Mert az hoz halalt. I.

Itillyetek meg ezt-is: Hogyha ket avagy harom ßon valo veßödeſert meg vethetnie valamely lelek idvöſſegeben jaro derek tudomant? Ezt az iget, Hypoſtaſis, en nem jovallom: En imezt Homouſios megh II.

vetem: azert nincsen harom Szemely az egy Istenségben: azert talalmany az Haromságrol valo vallas. Kicsoda volna oly tök agyu ördög rabja, a ki az Atyat, Fiat es Szent Lelket ezert meg vetne, s tagadna? Mert en s amaz nem alkhatunk imez ket, harom socskan.

III. Itillyetek meg azt-is: Ha Luther, Calvinus, Bellarminus, Hieronymus ezert, hogy ez ket sokat forgattyak, s bizonyos jo okokert nem jo vallyak, Hypostasis, Homousios, löttenek azzal Szent Haromság tagado emberekké? Nem eltenek sám-nelkül valo helyeken az ö irasokban ez igekkel, mikor Istenröl sollottanak?

IV. Itillyetek meg azt-is, lelketek idvösségere kenßeritlek: Ha ez sok alat: Az Christus Uy Bálvány: Babylon Tornya: Duplas avagy bellet Christus: Harmincz eßtendös koraban lött Isten. Az Szent Haromság egy Isten harom feju fene vad: harom testü Gerion Kiraly: az Istenseg tokja az Szemelyeknek, mondom ez sok alatt karhozatossab méreg vagyone, hogy sem mint mikor az Atyat, Fiat es Szent Lelket Szemelynek, az Fiat es az Szent Lelket Homousiosnak, egyenlö allatunak mondom lenni az Atyaval?

Te vigyorgo Samosatenice, elsöben meg kellet volna tekintelned Irenaeust, ki elt Christus sületese utan mas-fel-saz eßtendö tayban, az Nicenomi Gyüles elöt-is mas-fel-saz eßtendövel, Szent Ianos Euangelista halala utan ötven eßtendövel, ezerßer el az igevel, Szemely, Haromság, abban az ö könyveben, mellyet irt az Szent Haromságrol, igy Tertullianust, Clemens Alexandrinust, s az többit, kiket elö hoz Zanchius, es annakutanna hogy ezekhez valamit vetettel volna, ugy gügyögnel effele alnok hamis vadlo patvariddal a te Ivadekidnak.

Lib. de Trin. pag. 617.

Zan. pag. 7. de tribus Elohim. Li. 10, ca. 15.

Nicephorust hozod be, hogy ö meg mondgya ki talalta az Szemelyeknek igejet, de alnokul. Mert Nicephorus velekedeskeppen mondgya, (primus quidem videtur) hogy lattatik mintha Hosius talalta volna. Nem azt mondgya tehat egy atallyaban ki talalta, de csak gyanoval: Lattatik. Az mit azert Nicephorus gyanoval mond, te azt hamisan egy atallyaban mondod.

Miert küldötte penig Constantinus Kereßtyen Csaßar Hosiust Alexandriaban, elö hoztad, hogy az Arius eretnektül indittatot haborusagot altala le ßallitsa. Mert ez igeböl Substantia & Subsistentia, sok hazugsagokat tamaßtottanak volt az Arianusok, mellyeket, mint Eretnekektül költöt hamisságokat, mehatlannak itelt lenni az Nicenomi

Gyü-

Gyüles hogy elö vegye, söt az Alexandriai Gyüles ugyan meg tiltotta, es Canont ira rola: Non eſſe utendum iis vocibus de Deo cum loquimur, niſi quis Sabellii opinionem reprehendere conaretur. *Az az, mikor az Iſtenröl ßolunk, nem kel azokkal az igekkel élni, hanemha valaki az Sabellius velekedeſet akarna megh czáfolni. Latode Samoſatenice, mely nyilvan meg hatarozza, hogy csak az eretnekeknek ßajoknak be dugaſara kel azokkal az ßokkal élnünk. Azert ha meg repedtek-is, de az ti tevelygeſteknek megh hamiſitaſara ßuntelen elo hozzuk.* Sozom, lib, 6, cap, 12.

Ezen ertelemmel ßol Beza-is, midön az Allatnak es Szemelynek igejet oly ßukſegeſnek mondgya lenni, annak igazan valo magyarazattyara mi legyen Iſten az ö Iſtenſegeben, es abban levö Atya, Fiu, Sz. Lelek. Mert ugymond, ſenki az Atyat, Fiat es Szent Lelket, meg nem tudgya kulömböztetni azon egy Iſtenſegben azok az ßok nelkül. Hogy penig az Beza ſorgalmatoſſagat à Biblianak olvaſaſaban megjegyzeted, nem ßukölködik az te dicsireted nelkül. Mert nem-is akart Szent Haromſag tagadotul dicsirtetni: vádlájoddal penig csak annyit gondol, mint az Oroßlan az Szunyoggal. Laſſad Socrateſt lib, 3, cap. 7, Eccl, Hiſtor.

De mind ezeket te ellened Samoſatenice be ſommalom Zanchius mondaſaval. Pium certè Decretum. Nam certè probandum non eſt, ut in concionibus uſurpemus has voces, Eſſentiam, Hypoſtaſin, ſed ſimpliciter utendum eſt vocibus ſacrarum Scripturarum, ut, Deus, Pater, Filius & Spiritus Sanctus, Deus unus, Filius à Patre miſſus, & cæteris, quibus unitas & diſtinctio ſignificatur. Cæterum contra hæreticos omnino uſurpandæ ſunt voces, ut refutetur ſententia Sabellii, Arii, (Samoſateni.) Videmus enim ex hoc Decreto, Patres & totam veterem Eccleſiam coactam fuiſſe iis vocibus ad hæreſes ex Eccleſia propellendas, non ad nova dogmata (ut hæretici calumniabantur) extra Scripturam conſtituenda. Hae eadem de cauſa noſtri hæretici non poſſunt ferre has voces: ſed nos veſtigiis Patrum inhærentes, debemus illas retinere, ut hæreticorum dogmata facilius refellantur. *Az az: Bizony kegyes vegezes. Mert bizony nem jovallando, hogy à Predikatiokban ezigekkel éllyünk,* Allat, Szemely, *de egyeneſſen élni kell az Szent iraſnak ßovaival, mint, Iſten, Atya, Fiu, Szent Lelek,* Lib, 1, de tribus Elohim cap. 2. Nota benè.

Egy Isten, az Atyatul küldetet az Fiu, es többekkel, mellyekkel az Egyseg es az külömböztetes jelentetik. Tovabba, az eretnekek ellen igen-is élni kel ez igekkel, hogy meg hamisittassek Sabelliusnak, Ariusnak, (Samosatabeli Palnak) ertelme. Mert latiyuk, hogy ez vegezesböl az Atyak es az egesz regi Ecclesia kenszeritett tenek volt azokkal az ßokkal élni az eretnekségeknek az Ecclesiabol ki pelengerezésere, nem uy tudomannak (mint az eretnekek patvarkodnak vala) az iras kivül valo szerzésere. Ugyan ezen okert az mi eretnekink-is nem szenvedhetik el ez ßokat: de mi az Atyaknak nyomdokit követven, megh tartsuk azokat, hogy az eretnekeknek tudomanyok könnyebben megh hamisittassek.

Inst. Lib. 1, ca. 13, sect. 5.

Ne masik-is Calvinusbol: Potro, si quos anxia constringit superstitio, ut hæc nomina non ferant: nemo tamen jam vel si rumpatur inficiari poterit, cum unum audimus, intelligendum esse substantiæ unitatem, cum tres audimus in una essentia personas notari in hac Trinitate. Quo non fraudulenter confesso verba nihil moramur. Sed expertus pridem sum, & quidem sæpius, quicunque de verbis pertinatius litigant fovere occultum virus. *Az az, Tovabba, ha kiket oly ßorgos babona ßorongat, hogy ez igeket el nem ßenvedhetik: senki mindazaltal immar, ha meg sakad-is, nem tagadhattya, hogy mikor eggyet hallunk, kellyen erteni az állatnak egysseget: mikoron harmat hallunk az egy allatban, ßemelyeket jelenteni ez Haromsagban. Ez*

Nota.

csalardsagnelkülmeg valvan, az ßokkal semmit nem gondolunk. De regen meg tapasztaltam, ugyan gyakran-is, hogy valakik az ßokrol meg atalkodottul hartzolnak, el reytet mérget tartanak begyökben, mint ti Samosatenici Plebani: *az ßokrol harczoltok, azonban az Szent Haromsag egy Istent meg sem illethetitek tagadaßokkal.*

Nem nagy kabasage azert, ket, harom ßokat hantorgatni, azonban à mi az dolog, tudni illik, ez elmet meg halado Szent Haromsagrol valo tudomant meg sem illetni, de csak az ßokert gyanoßá tenni? Erös torony ezokaert ez Szotskakon kapdoso Samosatenicusok ellen az Urnak

Item, ca. 30, §. 5.

Neve, az hova kel minekünk meg ßabadulasert folyamodnunk, hogy az Istennek tißta maculanelkül valo igeje Paisunk legyen minekunk, kik csak ahoz ragaßkodtunk, semmit hozza nem teven, hogy megh ne feddetessunk, es hazugoknak ne talaltassunk, mint az Samosatenicusok

töttenek hozzá, hogy az Ur Chriſtuſt uy Balvannak, &c. hazudvan ellene kialtyak. Mert minket az bölcs Salamon tanitaſa utan, igy zabolazot meg Calvinus Ianos: Nec animum inducamus, aut Deum uſquam veſtigare, niſi in ſacro ejus verbo, aut de ipſo quicquam cogitare, niſi præeunte ejus verbo, aut loqui niſi ex eodem verbo ſumtum. Az az: Elmedben ſe ötöllyek, hogy az Iſtent egyebünnen tudakoznok, hanem csak az ö ßent igejeben, avagy ö rolla valamit gondolnank, hanem csak az ö igejenek vezerleſeböl, avagy ßolnank, hanem csak azon ö igejeböl vöttet. Lib. 1. Inſt. cap. 13. ſect. 21.

Oda ſellyeb ezen Sectioban az ö maga itiletit-is elö hozza, mellyet ez alnok Samoſatenicuſ-is ki csipet. Utinam quidem ſepulta eſſent conſtaret modo hæc inter omnes fides, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum eſſe unum Deum, nec tamen aut Filium eſſe Patrem, aut Spiritum Filium, ſed proprietate quadam eſſe diſtinctos. Az az, Am bator el temettettenek volna, csak hogy mindeneknek ez Hit volna tudva, hogy az Atya, az Fiu es az Szent Lelek egy Iſten, de meg-is az Fiu nem Atya, vagy az Szent Lelek nem Fiu, de neminemü tulaydonſagokkal megh vannak külömböztetven. Csalard ezokaert Samoſatenicus, hogy egy kicsint ki csipet az Calvinus mondaſabol, es ezt az egeß Szent Haromſagrol valo tudomanyra ſejezi. Sect. 6.

Illyen az mit vegezetre elö hoz, hogy Calvinus ez könyörgeſnek formajat: Szent Haromſag egy Iſten könyörüly en raytam, nem jovallya, de csak annyiban, az menyiben az Papazok az ö Templombeli Lataniajok utan Deakul nagy paraßtul eneklik, de nem annyiban, az menyiben az Szent Haromſag egy Iſten tißteltetik, mint meg lathatod az ö iraſabol, à Sect: 7. lib: 1. cap. 13. ad Sect: 16. ejuſdem libri & capitis.

Sommaja ez Samoſatenicus hamis vadolaſanak kettöben áll. 1. Hogy Uy ßokkal ßunk az Iſtenröl valo magyarazatunkban, minemüvek Homouſios, Egy allatu, Hypoſtaſis, Szemely, Subſtantia, Allat, Subſiſtentia, az Szemelynek az Iſtenſegben valo letele, avagy maga ki mutataſa, az Atya azzal, hogy ßületetlen: az Fiu azzal, hogy az Atyatul ßuletik: az Szent Lelek azzal, hogy az Atyatul es Fiutul ßármazik, ezeket penig Traditioknak mondgya. 2. Hogy ez nehany ßokon az Haromſagos Doctorok vilonganak, nemellyik meg veti, ne-

mellyik mérget mond alatta, nemellyik be veßi. De jer vonnyuk rámâra, laſſek ki hamiſſaga.

Valakik az Iſtenröl valo tanitaſokban Uy *ßokkal élnek, azok* 1. *Traditiot, emberi talalmant követnek.* 2. *Az Haromſag felöl valo vallaſok iras kivül vale.* 3. *Tebolygok, ugymint, kik az igaſſagnak utarol el tértenek.* 4. *Nem az ö értelmeket ßabjak az irashoz, de az iraſt vonnyak az ö ertelmekre, mellyert ſoha vilagos bizonſagot nem hozhatnak, de együnnen-is maſunnan is egy czikkelyt kapnak fel, es illetlen conſequentiakkal es gyanokkal hozzak az Szent iraſt elö.*

Summa brevis *De az Haromſagoſok az Iſtenröl valo tanitaſokban uy ßokkal élnek, mint meg bizonyitok,* Ergo.

F. Az egeß elöl-jaro beßednek ſommaja csak ez, melyre egy ßoval meg ſelelhettem volna, de tetßek rendel megh razogatnom az ö hamis velekedeſinek ágait.

Az elsö Propoſitionak Antecedenſere: Valakik az Iſtenröl valo tanitaſokban uy ßokkal élnek, tudni illik, oly uy ßokkal, mellyek ſem bötü ßerint, ſem fundamentom ßerint az Szent irasban nincsenek, azok traditiot követnek, &c. Az maſik Propoſitiora: De az Haromſagoſok az Iſtenröl valo tanitaſokban nem oly uy ßokkal élnek, mellyeket avagy ök költöttenek volna, avagy oly uy ßok volnanak, mellyek az Iſtenre nem illenenek, es mi legyen az Iſten Iſtenſegenek allattyaban es ßemelyeben, meg nem magyaraznak, de söt altalok karomlattatnek, hanem oly ßokkal, mellyek mind bötü ßerint, mind fundamentom ßerint megh vannak az ßent irasban. Bötü ßerint ez ige, Hypoſtaſis, *Szemely,* Heb: 1. v. 3. *vagyon fundamentom ßerint.* Uſia, *Subſtantia, Allat, ezzel eggyezö igeben* ὁ ὤν, Ille qui eſt: *Az à ki vagyon, mint Iſten maga felölmondgya,* Exod: 3. v. 14. *az melyböl jött ki ez ige,* Homouſios, *Egy allatu, mint az Eretnekeknel ez az ige:* Heteruſion, *Mas allatu. Vagyon az* Subſiſtentia-*is az Szemelynek igeje alatt. Mert* Hypoſtaſis eſt id, quod quiſque eſt, ſua ſingularitate & proprietatibus ab uno quoque alio diſtinctus: & ideo individuus & incommunicabilis, *minemü ertelemmel az Görögök ezt iget,* Hyphiſtamenon *veßik. Immar ez limitational ſ-megh hatarozaſſal ez veßet Samoſatenicuſnak minden beßede füſtben mene, es az minemü Conſequentiakat nagy munkaval koholgatot, hamiſſak.*

Uyjak

Uyjak az ßok, mellyekkel az Haromſagoſok az Iſtenről tanitanak: Azert emberi talalmanyt kővetnek. „ I. „

Samoſatenice: az uy ßoval valo igaz magyarazat teßie az örökkevalo Iſtent es az ö rolla valo ßent irasbeli tudomant Uyjá? *Eytie az örökkevalo Iſtent es az ö rolla valo ßent irasbeli tudomanyt emberi talalmany alá? Hogy uy ßoval mondom meg, ki legyen az Atya, Fiu es Sz. Lelek az Iſtenſegben, uyjá es emberi talalmannyá leßene azzal az Atya Fiu es Szent Lelek? Avagy nem mind örökke azone az Atya, Fiu es Szent Lelek Iſtenſegenek mérhetetlenſegeben, vegheteilenſegeben, hatarozhatatlanſagaban, meg valtozhatatlanſagaban, akar mi ßoval mondgyad te ki? Vonßode el ennek dicsöſeget azzal, ha az egyigyuvekert vilagos ßokkal magyarazod, ki legyen az Iſten? Szentſeg törövе leßeke azzal, ha az Fiunak es Szent Leleknek örökkevalo Iſtenſeget az Eretnekek ellen oly ßokkal magyarazom, mellyek mind az Fiat mind az Szent Lelket ki legyen az Iſtenſegben vilagos ertelemmel megh mutogatom, mind az Eretnekeknek ßajokat be dugom?* Mala. 3 ℣. 6.

Nem azt tiltotta meg az Ur *Iſten en tülem, hogy uy ßokkal mikor az ö tißteſſege es dicsöſege forog ſen, es azt akarnak az Eretnekek gyalazatban eyteni, ne ellyek: de azt, hogy* Uy *Iſtenem ne legyen,* Pſal: 81. v. 10. *Miert nem ßolnek tehat oly Iſtenes, ertelmes es illendö ßoval az örökkevalo Iſtenröl, mellyekkel az ö igaz iſmeretire juthatok, s-maſt-is arra vihetek, es az Eretnekek ellen ö:et az ö felſegeben megh oltalmazhatom?*

Dato, *azert uyjak volnanak az ßok, mellyekkel az Iſtent az ßent iras ßerint mondanam meg ki legyen, micsoda eretnekſeget talalhatunk benne, holott az Iſtenröl valo igaz tudomanyt, mely az Prophetak es Apoſtolok iraſokban vagyon, ſem meg nem uyjetom az ßokkal, ſem meg nem valoztatom igaſſagaban? Szent Pal arra keri Timotheuſt, hogy* 1. Tim. 1, ℣. 3. *meg hadgya nemellyeknek,* ne diverſam doctrinam doceant, *idegen tudomant ne tanitſanak, nem peniglen, hogy nyelvökön forgo illendö ßoval vilagoſſab ertelemert az tudomanyt uy ßoval ne magyarazzak. Mert mindenek tißtak az tißtaknak, az fertelmeſeknek penigh es az hitetleneknek ſemmi nem tißta, de meg fertoztetet azoknak mind elmejek, mind lelkök iſmereti. Mi lehet penig tißtab ez ßoknal:* Egy az Iſten allattyaban, Szemelyeben harom: Egy allatu az Fiu es az Szent Lelek az Atyaval azon egy Iſtenſegben, &c. *De* Tit. 1. ℣. 15.

ti nektek Uy *ßok, Talalmanyok, nem tißtak. Ez az Samosatenicus altalan veggel nem érti, mi legyen az* Traditio, *Talalmany. Mert az* Traditio *oly kezröl kezre adatot tudomany; avagy rend-tartas, mely vagyon az bitröl es az jo cselekedetekröl, vagy irasban le teve, vagy csak ęlö nyelven forogva. Ez ßerint valamely ßokrol nem lehet valami* Traditio. *Mert az tudomany akar irasban legyen, akar ęlö nyelven forogjon, vele hordozza az ßokat, es az minemü ßokkal az tudomant megh mondod, nem az à* Traditio, *de az ßok alatt levö tudomany. Mert az ßok ßabadosok, es mindenekre illettethetnek. Igy az Istenröl valo tudomany vele hozta az ßokat, mellyekkel meg mondgyuk, ki legyen az Isten. Azert hogyhogy lehetne* Traditio, *talalmany az ßokban az tudomany nelkül? Ezokaert tedd az Istenröl valo tudomanyunkat elsöben Traditiová, Talalmannyá, az utan viaskodgyunk az ßokrol. Mert valameddig az derek ßent irasbol állo derek tudomanyunkat Traditiová talalmannyá nem teßed, mind addig csak ßelet legeltetß.*

2. Thess. 2. ℣. 15.

Nincsen ennel az merges Samosatenicusnal semmi Kereßtyeni ßabadsag. Mert az ßokat-is ollyan lelek idvössegeben jaro ketelenseg ala akarja eyteni, minemü az tudomany az ßok alatt: Azert illyen Lud mérgü.

II. „ Uyjak az ßok, mellyekkel az Haromsagosok ęlnek az Istenröl valo tanitasokban. Azert nincsen ß Haromsag.

Samosatenice, mellyik Academiabol költ ez ti Dialecticatok? Uyjak *az Istenröl valo ßok, azert nincsen Haromsag.* Quantitatum per se nulla est efficacia. *Az ßo ollyan ö magaban. Micsoda orczaval tagadod tehat az semmit nem tehetö holt bötüböl az mindenre elegseges örökke valo Istent? Az Szent Haromsagnak tagadasara az ßoknak uy voltokhol argumentalni es következeseket sotulni,* per quam Regulam, *kerlek add ertesünkre? Monda az bolond az ö ßiveben:* Nincsen Isten. *Miert? Mert az bolond monda. Monda Samosatenicus is: Nincsen Szent Haromsag: azert nincsen Szent Haromsag. Miert? Mert az Samosatenicus monda. Micsoda tök agyu ördög rabjaval hiteted ezt te el? Mert uy az ßo azt mondod; azert iras kivül valo az Haromsagrol valo tudomany. Kicsoda nem lattya ebben valo temerdek hamissagtokat? Ket, harom ßonak uy volta (ha ollyan volna-is, mellyet tagadok) az ßent irasbol ki rekeßthetie az Szent Haromsagrol valo derek tudomant?*

Di Xitinsipiens, &c.

Na-

Nagyot engedek, de nem ketelenségből, hanem hogy nyilvábban meg hamisitassál. Egy az Isten, ki az ö Istenségebẽ, termeßetiben, veghetetlẽ, merhetetlen, hatarozhatatlañ, mindenhato, &c. Egy à Fiu, ennek à mérhetetlẽ, Istenségu Istennek formajabañ, ki egyenlö az Atyaval, Phi: 2. v. 6. Egy az Sz. Lelek, ki teremtetlen örökkevalo: Mert à teremtetlen örökkevalo Istennek Istenségeböl nem ßarmazik valami teremtet allat, Ioan: 15. v. 26. Nem mondom az te kedvedert sem az Atyat, sem az Fiat, sem az Szent Lelket ßemelynek, hanem Maßnak, hogy mas az Atya, mas az Fiu, mas az Szent Lelek, Ioan: 14. v. 16. En (Fiu az menyiben közben-jaro vagyok) kerem az Atyat, es mas vigaßtalot ád tinektek. Immar hogy nem élek ezzel az ßoval, Szemely, mivel vadolß? Iras kivül valo leßene ez Haromrol valo tudomany? Azt merjük mondani Szent Pallal: Atok legyen, az ki ezen kivül mas Euangeliomot prædikall. Gal. 1. v. 8. Ha kerded penigh, az Fiu örök Istene? Azt felelem, örökke valo Isten. Ismet az Szent Lelek örök Istené? Azt mondom, örökke valo Isten, es mindgyarast azt hozod ki ellenem: Harom Istentek vagyon tehat tinektek. Hogyhogy dughatom be az te ßájadat? Igy: Egy az Isten Istenségeben, de harom ßemelyeben. Itt fel kialtaß: Uy ige ez, uy ßo, ez minap talaltak, vilongotok magatok-is rayta: iras kivul vagyon az Haromßagrol valo tudomany. Itt elö fogom ellened az Bibliat, es imez negy dolgokra vigyazok. 1. Hogy valaki az Bibliaban minden megh hatarozasnelkül egy atallyaban Iehovanak, Ur Istennek, Istennek mondatik, az örök Isten. Az ördög sem tagadhatya. En Iehova vagyok, ez ez en Nevem: az en dicsöségemet maßnak nem adom. Es. 42. v. 8. 2. Hogy valaki örökkevalo, mérhetetlen, veghetetlen, hatarozhatatlan, minden helyeken levö, minden tudo, mindenhato, &c. az termeßet ßerint valo Isten. Mert oly tulaydona ez az Iehova Ur Istennek, hogy soha töb illyen az örökkevalo Istennel nincsen.

3. Valaki Teremtö, Megtarto, Uyjá ßülö, &c. az termeßet ßerint valo Isten. Ezt sem tagadgya senki. 4. Hogy valakit adoratione religiosa, Isten tißteßségeben jaro tißtelettel tißtelnek, Angyalok es az emberek Földön, Mennyen, az termeßet ßerint valo Isten. Mert az ö dicsöseget maßnak nem adgya, Es: 42. es az te Uradat Istenedet tißtellyed. Deut: 6. v. 13.

Immar el kezdem az Szent Bibliaban az Moyses iraßan az Mennyei jeleneßekröl irot utolßo Könyvig, egyeneßen fel talalom, hogy csak

az Atya, Fiu es Szent Lelek mondatik Ur Istennek egy altallyaban: ö az mérhetetlen. ö az Teremtö: ötet tisztelik Angyalok es emberek, Mennyen, es Földön. Latom azt is, hogy ket, harom Ur Isten: ket, harom merhetetlen: ket, harom Teremtö: nincsen, ket, harom Istent Angyalok,
1.Ioh.5.v.7. es emberek nem tisztelnek, es azt mondom Szent Ianossal: Ugy vagyon, hogy harman vannak, kik bizonysagot tesznek az eghben, Atya, Ige es Szent Lelek, de azert hi tres unum sunt, ez harom egy. Hogyhogy lehet penig Egy külömben, hanem csak azon egy Istensegben. Ezt oly nyilvan megh mutattam ez Speculum Trinitatisban az derek
1.Ioh.4.v.3. sent irasbol, es oly vilagossan megh feytegettem az ti csapongastokat, hogy egyeb ezt nem tagadhattya, hanem csak az, qui ex Deo non est, a ki nincsen az Istentül.

Itt ismet elömben állasz, s azt mondod: Ha Isten az Fiu es az Szent Lelek, micsodas Isten, ollyane mint az Atya Isten? azt felelem: Ollyan. Vissza veted. Ha az Fiu es Szent Lelek ollyan Isten mint az Atya, tehat az Atya lesszen Fiu es Szent Lelek: avagy azon Atya mondatik neha Fiunak, neha Szent Leleknek, neha Atyanak. Itt mivel dughatom be a sajadat, hanem ezzel, hogy az Fiu es az Szent Lelek mas az Atyatul, de azert Homousios, Egyenlö állatu az Atyaval: Mert En es az en Atyam egy vagyunk, Ioan: 10. v. 30. Felkialtasz: Uy sso, Talalmany, Méreg alatta. En itt azt felelem: Dato, legyen uy az sso, de azert soha az Fiunak az Atyaval valo egyenlösege nem lesszen uy, nem lesszen Talalmany, nem hágy méget az Istensegben. Mert az Fiunak az Atyaval valo egyenlösege örökkevalo, Ioan: 8. Az örökkevalot hogy hogy tehetné az Szo Uyjá, Talalmannyá?

Pünkösd napjan uy nyelveken, uy ssokkal hirdetik az Apostolok az Istennek nagysagos dolgait: Uyjá tetetteneke azzal az Istennek nagysagos cselekedeti, Talalmanyokká lötteneke? De bolondoskodtanak az Apostolok az Szent Lelektul megh nem vilagositot embereknek itiletek sserint, hogy az Istenröl uy ssokkal, uy nyelvekön sollottanak, mint sinten mi felölunk, kiket vilag fiainak sidogattak az Christus Istensegenek allatasaert, ti hazudgyátok.

Az Euangeliom örökkevalo Tudomany, Apoc: 14. v. 6 Athenas
Act.17.v.19 Varosaban mikor Szent Pal azt praedikallana, azt mondgyak: Micsoda uy Tudomany ez? Lötte azzal az örökkevalo Euangeliom Uyjá? Igy örökkevalo az Isten, lennee azzal az ö felöle valo sent irasbeli igaz tu-

domany nyjá, ha ſinten ny ſſoval kenſeritetnem magyaraznj-is az Eretnekek ellen?

De tudgyatok meg, hogy az Biblia nem Deak de Sido es Görög nyelven irattatot meg: ez ige penigh, Perſona, *Szemely, Deak ſſo. Miert nem magyaraznam tehat ez Deak ſſoval az Iſtent? kicsoda tiltotta meg tülem, melyröl laſſad Polanuſt. Mégyek az harmadik Conſequentiara.*

Polan. Synt. Theol: lib. 3. cap. 1, pag. 1262.

Uyjak az ſok, mellyekkel az Iſtenről ſolanak az Haromſagoſok: azert el tebolyodtanak, mint kik az igaſſagnak utarol el tértenek. „ III.

F. *Ha csak az ny ſſo oka az el tebolyodaſnak, es az igaſſagnak utarol valo el állaſnak, az-is penig csak ketto avagy harom, ha ſſinten ny volna-is, mellyet tagadunk, tehat az Apoſtolok-is tevelyegtenek, es az igaſſagnak utarol el tertenek, hogy az Iſtennek nagyſagos dolgait Pünköſt napjan ny ſſokkal prædikallyak: Minden nemzet az Sidoktul ki válva, kiknek ſſuletet nyelvökön iratot az O Teſtamentom, es az Görögökön kivül, kiknek nyelvökön irattatot az* Uy *Teſtamentom, tevelyeg, es el tért az igaſſagnak utarol, hogy az ö nyelvökön ſſollottanak az Mennyei tudomanyrol az ſſent Bibliabol. De azt mondani, Iſtentelenſegh. Mert akar O akar* Uy *legyen az ſſo, de ſſoha az tudomant megh nem avittya, meg ſem nyjettya, tevelygesben ſem eyti az embert.*

Két, harom ſſon nem alkhatnak az Haromſagoſok: tehat tebolyognak es el tertenek az igaſſagnak utarol. Avagy nem nagy meg tapaſztalhato ham is vadlaſe ez? két avagy harom ſſotskanak mi voltabol, az Iſtenröl valo Apoſtoli derek tudomanyt, es annak igaz valloit tagadni, karhoztatni es ſſidalmazni, avagy nem nagy ſſ. lelek ellen valo bazudozaſe?

Medſſeſſ Samoſatenice, ha azokat az ſſotskakat el hadgyuk, es az derek ſſent irasbol az Fiat es az Szent Lelket ollyan termeſſet ſſerint valo Iſtennek mutattyuk, mint az Atya? Annakfelette, hogy mas az Atya, mas az Fiu, mas az Szent Lelek, de azert nem harom Iſtenek, de egy örök Iſten, mint ebben az egeſſ Könyvben meg lathatod?

Ji nektek harmincz eſſtendös korahan csinalt Iſtentek az Chriſtus, ezen kivül uy Bálvany, &c. meg-is az igaſſagnak utan jártok, nem tevelygetek? O vak vezetök!

Haſonlo negyedik Conſequentiad-is: Uyjak az ſok Iſtenről: azert az ö értelmekre vonſak az iraſt, es nem az iraſra értelmöket az Haromſagoſok. „ IV.

F. Az egeß Kereßtyenſegben levö iras magyarazo Doctorokon ki töl titeket ez minapi nehany Plebanoskakat itilö Birakká? Az ßokat illettyük az Iſtenre, es azokhol megyünk é telmere ki legyen az Iſten: Mert kesketelen emberi ßoval kel az Iſten felöl ßolanunk, megis az mi ertelmünket jartatnok ſellyül az ßent iraſon? Utalatos ßemtelen vadlas.

Honnan tamadot az Szent Haromſagot tagado Eretnekſeg, tudodeö? Az Szent iraſnak nem erteſeböl, mikeppen nekunk erröl bizonyſagot töttenek az Apoſtoli Szent emberek.

Homilia de Lazaro. *Chryſoſtomus*: Scripturarum ignoratio hæreſes peperit: *Az iraſnak nem tudaſa toyta az Eretnekſegeket.*

Lib. 3. adver. Hæreſ. ca. 12. *Irenæus*: Hæc autem contulit eis (hæreticis) ſcripturarum & diſpoſitiones Dei ignorantia: *Ezeket (az eretnekſegeket) hozta nekiek (az eretneketeknek) az iraſoknak es az Iſten rendeleſenek nem tudaſa. Az mit penig mi reank akarß kenni, mintha az mi ertelmunkre vonnok az iraſt, regen nyakatokban randitotta igen igazan Hilarius Doctor*: Extiterunt enim plures, qui cœleſtium verborum ſimplicitatem, pro voluntate ſuæ ſenſu, non pro veritatis ipſius abſolutione ſuſceperunt aliter interpretanda, quam dictorum virtus poſtularet. De intelligentia enim hæreſis, non de ſcriptura eſt, & ſenſus non ſermo fit crimen.

Hilar. li. 2. de Trin. pag. 17. *Voltanak ſokan, kik az Menybeli igeknek egyigyüſeget, az ö tetßeſöknek ertelmere, ſ. nem az igaſſagnak el igazitaſara vöttek föl maskeppen valo magyarazatra, hogy ſem az mondaſoknak ereje kevanta volna. Mert az eretnekſeg az értelemböl nem az iraſbol vagyon, es az ertelem ſ. nem az ßo leßen vetkes. Ezt penig te Samoſatenice, jol megh jegyezd, ki eddig csak az ßokon kapdoßal, es az iraſt az te ertelmedre facsartad, hamis ertelemre vonvan, az mellyekböl lött teneked az mindenek felett ö rökke aldando Chriſtus harmincz eßtendös korahan csinalt* Uy Iſtenedde. *Mert,* Ignorantia ſcripturarum ignorantia Chriſti eſt, *Az iraſoknak tudatlanſaga, az Chriſtuſnak nem tudaſa, azt mondgya*

Ius Canon. Diſt. 38. cap. Si juxta ex Hieronymo, Ius Canonicum.

Igy ßollottanak volt erröl az Nicenomi Gyülesben-is amaz haromßaz tizennyolcz Kereßtyen Püſpökök: Ariani ea ipſa eſt, veritatis ignoratio & ſacrarum literarum imperitia. *Es az, az igaſſagnak nem tudaſa, es az Szent iraſnak nem értéſe, az mit Arius költ volt, es ti-is ö vele.*

Továbbá azt mondod: Az ellenkező felek-is, nem tudnak hova lenni, hanem az Szent irasboi akarnák, ha lehetne az ő hitöket tamogatni, iminnen-is egy czikkelyt, amonnan-is maſt elő kapnak, &c. ”

F. Elſenvedhetetlen csapas ez az egeß Kereßtyenſegen. Mert ſoha nagyob ßem-latomaſt valo hamis vadlaſt, meg tapaßtalhatob temerdek hazugſagot, es iſtentelenb alnok patvart az Kereßtyenſegnek fejehez ſenki ennel nem vert.

Samoſatenice, az ti ükeiteknek eretnek ükeinek kezekben forgotte eleb az Biblia, vagy az Szent Haromſag egy Iſtent vallo Kereſtyeneknek kezökben? Szent Ianos Euangeliſta életben vagyon: az egeß Földön mindenüt az Apoſtoli vallas foly, ſohol meg csak emlékezetben ſincsen az ti hamis tevelygeſtek, hanem az mint mondam, az ördögh Cerinthuſt tamaßta, es az kezde tagadni, hogy nem örök Iſten a Chriſtus. Euſeb: lib: 1. cap: 25. Iren: lib: 1. cap: 25. & lib: 3. cap: 3. Aug: Tom: 6. Lib: de Hæreſib. Hæreſi 7. 8. & 10. *Ez után* Paulus Samoſatenus *ßaz negyven eßtendövel, mely Chriſtus ßuletesetul fogva ket ßaz negyven eßtendö, kitul ti Samoſatenici nevezzettek, meg-is az Szent Haromſag vallok tamogatnak az Bibliabol hitöket ha lehetne? Az Szent Haromſag valloktul vöttetek ti az Bibliat, melyből Cerinthus koholá az ti tevelygeſteket, azután Samoſatabeli Pal nyjeta meg: mi reank penigh az Apoſtolokrol ßallot az ßent Biblia az Szent Haromſagnak vallaſaval eggyut, meg ü mi nem tudunk hova lenni, hanem az Szent irasbol tamogatnok hitunket ha lehetne?*

Kicsoda ßoritotta az Szent Haromſag vallokat az ßent Bibliara, te Samoſatenice, mond meg? Nem az Eretnekek. Mert azoknak tamadaſok elött joval kezunkben volt az Biblia, es abbol valo igaz Hit az ßent Haromſagrol az Eccleſiaban volt. Nem az ketelenſeg, mintha nem tudnank hova lenni Mert bator félre tennök az Bibliat, es az Apoſtoloktul fogva eddig kezdenök az Hiſtoriakbol mutogatni mind az mi vallaſunknak igaſſagat, mind az ti tevelygeſteknek hamiſſagat, de meg-is meg gyöznenk titeket az ti tevelygeſtekben, nem hogy az Szent Biblia mienk nem volna. Szoritot azert minket az iraſra: I. ö maga az Szent Haromſag egy Iſten, mint laſſad Exod: 13. v. 8. Deut: 6. v. 7. 8 & 9. Et 12. v. 8. 32. Et 31. v. 11. Ioſ: 1. v. 8. Proverb: 30. v. 5. *meg penig lelkunk idvöſſegenek veſſteſe alatt,* Eſ: 8. v. 20. *Az Tör-*

venyre es annak tanitasara halgassatok: *Valaki nem sßoland annak beßede sßerint, nem leßen annak vilagossaga.*

II. Az Istennek örökkevalo sßolo Igeje az Ur Iesus Christus, *ugymint, kinek Lelkenek illheseböl sßollottanak az Prophetak,* 1. Pet: 1. v. 11. *es az Istennek Szent Emberi,* 2. Pet: 2. v. 21. *midön igy sßol:* Ioan: 5. v. 39. *Tudakozzatok az irasokat, mert ugy tetßik abban nek tek örök elettek vagyon, es azok, a mellyek en rolam bizonsagot teßnek.*

III. Az Apostolok. Rom: 15. v. 4. 2. Tim: 3. v. 14. 1. Tim: 4. v. 13. *meg penig örök veßedelemnek fenyiteke alatt,* Apo: 22. v. 18. 19.

Lib. de divin. nomin. cap. 1.

IV. Az Apostoli firfiak az Eccleßiaval eggyüt. Dionysius Areopagita: Omnino non audendum est, quicquam de summa abstrusaque divinitate, aut dicere, aut cogitare, præter ea, quæ nobis divinitus inspirata scripta divina enunciaverunt. *Az az, Semmikeppen ne méréßely semmit az felseges es mélységes Istenröl vagy sßolani, vagy gondolni, azokon kivül, mellyeket nekünk az Istenes illhesböl Isteni irasok ki mondattanak.*

Parenæs. ad Græc. in fin. pag. 9.

Iustinus Martyr: Undequaque & omnibus modis convenit nullo planè pacto aliter de Deo vel de recta religione discì quicquam posse, quam à Prophetis solum, qui divina inspiratione afflati vos docent & instituunt. *Azaz, Valoban minden modon tudni illik, hogy semmikeppen mas modon az Istenröl vagy az igaz vallasrol semmit nem sßolhatni, hanem csak az Prophetaktul kik Isteni illhesböl indittatvan titeket tanitanak es oktatnak.*

Lib. 1. de Fide ad Grat. Augu: ca. 2.

Ambrosius: Negant (Ariani) divinitate (Christum) unum esse cum Patre. Deleant ergo Euangelium, deleant Christi vocem: Ipse enim dixit: *Ego & Pater unum sumus.* Non ego hoc dico, Christus dixit. *Tagadgyak (az Ariusok) hogy Istenségeben nem egy (az Christus) az Atyaval. Töröllyek el az Euangeliomot, töröllyek el az Christus ßavat: Mert ö mondotta:* En es az en Atyam egy vagyunk. *Nem en mondom ezt, az Christus mondgya.*

Lib. 5. de Trinitate.

Hilarius: A Deo discendum est, quid de Deo Deique voluntate intelligendum sit. Quia Deus non nisi authore Deo cognoscitur. Quoniam vero impossibile erat, sine Deo discere Deum, per verbum suum docet homines scire Deum. *Az Istentul keltanulnunk, mit kellyen Istenröl es az ö akarattyarol értenunk. Mert az Isten nem egyebünnet, hanem azon Istentul értetik*

Mivel penig lehetetlen vala Iſtennelkül Iſtent meg tanulni, az ige által tanittya az embereket, meg tudni az Iſtent. Ez tanubizonyſag tetelek ſſerint annyera az Szent iraſra ſſorittattunk, hogy nem csak atkozot: nak, de azon mero átoknak kialtyuk azt, valaki ezen kivül mas Euangeliomot tanit, Gal: 1. v. 8. *Micsoda orczaval mered azert te vigyorgo Samoſatenice azt mondani: Ha lehetne, az iraſſal tamogatnok hitünket, holott egy köröm ſeketenyire az Szent iraſtul el nem tavoztunk. Laſſad ezen dologrol:* Irenæuſt, lib: 3. adverſ: Hæreſes cap: 1. Origen: in Hierem: Homil: 1. Tertull: de præſcript: adverſ: Hæreticos cap: 6. Calvin: lib: 1. Inſt: cap: 13. Sect: 21.

De titeket ſem az Szent Haromſag egy Iſten, ſem az Chriſtus, ſem az Apoſtoli firfiak, ſem az Eccleſia az Szent iraſra nem ſoritottanak, hanem magatoktul az rut tevelygeſnek ketelenſege miatt ſorultatok az iraſra. Nem az Szent Haromſag egy Iſten. Mert ti azt tagadgyatok, ellenſegi vattok, es valami az ti tehetſegtek, ellene kialtotok. Nem az Chriſtus. Mert uy Bálvany, Antichriſtuſtul költöt, Harmincz eſtendös koraban csinalt Iſten az ti nektek, holott az ö juhai az ö beſedet halgattyak, Ioan: 10. v. 27. *Tagadgyatok-is, hogy nem jott el az Ieſus Chriſtus az teſtben.* 1. Ioan: 4. v: 3. *Az ki penig tagadgya à Fiat, tagadgya az Atyat.* 1. Ioan: 2. v. 22. *Mert az mely Iſten Fia à teſtben megh jelent, Uy Bálvany az ti nektek. Nem az Apoſtoli Firfiak, Mert azok egy értelemmel az ti vallaſtokat eretnekſegnek karhoztattyak az ö iraſokban. Nem az Eccleſia. Mert attul regen elſzakattatok. Mert noha mi közzülünk valok valatok, de mindazaltal mi közzülünk mentetek ki, es abban mutatatok megh, hogy nem mi közzülünk valok voltatok,* 1. Ioan: 2. v. 19. *Következik azert, hogy ti magatoktul ſorultatok az ſzent iraſra. Mert nem tudtatok hová lenni, de az Szent iraſbol akarnatok ha lehetne à ti tevelygeſteket tamogatni; Mellyert* Scripturas quidem confitemini interpretationes vero convertitis: *Az iraſokkal dicsekedtek ugyan, de az magyarazattyat el forditttyatok, azt mondotta feloletek Irenæus Doctor. Meg tetſzik nyilvan, hogy az ti tevelygeſtek iras kivül vagyon.*

Iren adverſ. Hæreſes lib. cap. 13.

Hogyhogy hordgyuk elö az iraſokat, ez Speculum*ban megh lat hatod.*

El utollyara azt fecseged, hogy valakik ti veletek ellenkeznek, az Iſten felöl valo vallasban mind az Iſtennek

”
”

» ßent igejenek mind az Istentúl vött okossagnak ellene
» mondanak.

F. *Az mely könyü mondanod, ollyan könyü tagadnom. Mert valakik ti véletek ellenkeznek az Isten felől valo vallasban, azok mind az Istennek ßent igejet alhatatossan követik, s-mind az Istentul vött okossagokat megzabolazzak, es az ßent iras ala vetik, nem engedik, hogy az Isten felől valo elmét es okossagot meg halado mélyseges tudomant az ö tetßesere vonnya, es külömbet agyaskodgyek, hanem csak az mit az Szent irasbol ért. De ti az Istennek ßent igejet noha nyelvetökön forgattyatok, de valosagaban meg vetettetek. Mert az ßent iras ollyan csinalt Istent Christust nem ismer, minemüröl ti álmodoztok, de ollyat, az ki Istensegben mindenek felett örökke aldando Isten, test ßerint az Atyak közzül valo,* Rom: 9. v. 5. *Igaz Isten es örökelet,* 1. Ioan. 5. v. 20. *Az okossagot penig ßinten ugy követitek, mint ßinten az Alcoramnak valoi. Mert azzal amettyatok az tudatlan kösseget: Hogyhogy lehetne annak Fia, az kinek felesege nem volt, s-az többi. Tijed azert az hamis vadlas, mellyet mi raytunk meltatlanul töttel illyenkeppen.*

Valakik Uy ßokkal tanitanak az örökkevalo Atyarol, Fiarol es Szent Lelkeről, azok 1. Emberi talalmanyt követnek. 2. Az Isten felől valo vallasok iras kivül vagyon. 3. Tebolygok, ugy-mint, kik az igaßagnak utarol el tértenek. 4 Nem az ö ertelmeket ßabjak az ßent irasra, de az Szent iraßt vonnyak az ö értelmekre. 5. Az Isten igejenek ellene mondvan, az okossagot követik. De az Samosatenicusok mind ezeket cselekedik. Tehat az Samosatenicusok Emberi talalmanyt követnek. &c. mint mind eddig valo irasombol, s-mind az Speculum Trinitatisbol meg tetßik.

Valaki azert Istennek rettenetes haragjaban, testi lelki veßedelemben nem akar esni, es az Ur Iesusnak itilö ßeki elött batran kevan meg állani, ugy meg otalmazza magat az Szent Haromsagot tagado utalatos tevelygestul, mint tulaydon az karhozattul. Ne ámetsanak eltiteket ez nehany minapi Plebanoskak az ö ßines es vak okossaggal eggyezö mesterseggel egyben rakot beßedekkel: Mert bizony veßedelemre vissnek. Nam etsi delectant se (hæretici) verborum sonitu & vim vocis tenoremque probe meditatum habent: nullam

tamen

tamen ob id fidem meruerint. Non enim dictio, ſed mens quæ religioſe agit, fidelem aliquem reddit. Eaque de cauſa Sadducæi & Herodiani quamvis legem in labris retinerent, pudefacti ſunt à Salvatore audientes: Erratis non ſcientes ſcripturas & vires Dei Et apud omnes innotuit, eos qui videbantur legem ſonare animo hæreticos, & Dei perduelles eſſe. *Az az, Mert noha ki terjeßkednek (az eretnekek) az beßedeknek zengeſével, es az ßonak erejet s-folyaſat igen elmeſen viſelik: mind azáltal azért nem erdemlenek hitelt. Mert nem az ßolas, de az elme, mely Iſteneſſen cselekedik, teßen valakit hivöve: Azokaert az Sadducæuſok es az Herodianuſok noha az Törvenyt ajakokon meg tartanak, meg ßegyenittetenek Idvözitötül halvan ezt: Tevelyegtek, nem tudvan az iraſokat, es az Iſtennek erejet. Es mindeneknel ki tudodek, hogy azok az kik lattatnak vala az Törvenyt ßollani, lelkekben Eretnekek, es Iſtennek partoſi volnanak, mond vala Athanaſius az Eretnekeknek ßokot meſterſegek ellen, melyben az Szent iraſſal tekinteteſſen es nagy ſennyen kérkednek.*

Athan. Diſp. 1. adverſus Aria pa. 122.

Annakokaert, vedd ßemed eleiben kegyes Olvaſo ez SPECULUM TRINITATIST, melyben egyeneſſen megh lathatod azt az derek Szent Iras ßerint, hogy az Szent Haromſagrol valo Hites Vallas, Apoſtoli: azert igaz. Ellenben az moſtani Samoſatenicuſoknak tevelygeſek az reghi Eretnekſegeknek meg uyjetaſa, veßedelmes es karhozatos. Olvaſſad penig ßelid elmevel, es ha holott kemenyben talaltam ſolani, ne az emberi indulatnak, de az en Iſtenemnek tißteſſege mellet valo buzgoſagomnak es erette valo tuſakodaſomnak tulaydonitſad.

Melynek Olvasasara, ertesere, meg tartasara, követesere, es ebben vegig valo meg maradasara, segellyen az egy ö magatul valo bizony örök Isten, ki az Atya, Fiu es Szent Lelek, kinek adassek Tißtességh, Dicsössegh, Aldas, Hala-adas, Mennyen, Földön, Angyaloktul es Emberektül, mind örökke, Amen.

MAGYAR KÖNYV-TÁRA

AZ SZENT HAROMSAG EGY ISTENRŐL VALO TANITASNAK RENDI ES Summaja.

ELSŐ RESZ.

Az Istennek igaz ismeretirŐl.

§. 1. Az Istennek ismereti szükseges minden embereknek, es mi okaert, *Pag.* 1. 2. 3.

2. Az Istennek igaz ismereti ő magatul Istentűl adatik, es mi modon, *Pag.* 3. 4.

3. Az Isteni ismeret adatik Istentűl az ő maga meg jelenteſenek rendi es modgya ſerint, 5. 6.

4. Az emberi okoſſag az ſent leleknek meg vilagoſitaſa nelkűl es az ſent iraſnak igazgataſa nelkűl, vak az Isteni ismeretben, *Pag.* 7. 8. 9.

Bizonyos Regulak, mellyek az elmet igazgattyak az Sz. Haromſagrol valo tudomanyban. *Pag.* 9.

MÁSODIK RESZ.

Az Szent Haromſagh Istenről valo igaz vallaſnak es azzal ellenkező eretnekſegeknek eredetirŐl.

§. 1. Az Szent Haromſag egy bizony örők Istenről

valo vallasnak eredeti vagyon önnön magatul az ſent Haromſag egy Iſtentül, *Pag.* 10. 11.
2. Eredeti vagyon az ſent Haromſag egy Iſtennel ellenkező eretnekſegeknek az ördögtül es ennek rabjaitul az eretnekſegben zaballot emberektül. *Pag.* 12.
Mi legyen az Eretnekſeg. Pag. 13.
Mely karhozatos az eretnekſeg. Pag. 17.
Kicsodak az Eretnekek. Pag. 18.
3. Az ſent Haromſag egy Iſtent tagado eretnek vallas, csak bizonyos egy nehany ſamos embereken forgot es jöt eddig ala, *Pag.* 21.
Az Eretnekek Laiſtroma à Pag. 22 ad 34.
Mahomet vallaſa. Pag. 28.

HARMADIK RESZ.

Az Szent Haromſag egy Iſtenröl.

§. 1. Ez ige *Trinitas*, Haromſag, az Szent Irasban vagyon fundamentum ſerint es Iſtenes ſent dolognak ki mutato igeje, *Pag.* 35.
2. Nincsen melſegesb okoſſagot meg halado elme fölöt jaro tudomany az derek ſent irasban, mint az imadando ſ. Haromſag egy Iſtenröl, *Pag* 38.
3. Az ſent Haromſagot meg lathatni az ſemelyekben: az Szemelyeknek tulaydonſagokban: az Sido bölcseknek es az Patereknek tanubizonſag tetelekben: peldakban es az termeſetnek folyaſaban, *Pag.* 41.
4. Csak egy az Iſten az ö Iſtenſegenek allattyaban es termeſetiben, es nem töb egynel, *Pag.* 42.
Miert egy az Iſten. *Ibidem.*

Ha egy az Isten allattyaban, hogy lehet harom ßemelyeben, Pag. 46.

NEGYEDIK RESZ.

Az egy Istensegben levô ßemelyekrôl.

§. 1. Ez ige, Szemely vagyon az ßent irasban es az egy Istensegben levô Atyat, Fiat es ßent lelket mutattya, *Pag.* 51.

2. Csak harom ßemelyek vadnak az egy Istenseghben, *Pag.* 52.

Mi az oka hogy az O Testamentomban ollyan homalyoson vagyon emlekezet az Isteni ßemelyekröl. Pag. 53.

Azoknak az O es Uy Testamentombeli bizonysagoknak Laistroma, mellyekbôl az ßent Haromsagh egy Isten Enyedi ellen meg bizonyittatik.

MOSES ELSö KöNYVE.

Cap. 1. *v.* 1. Kezdetben teremte az Isten az Mennyet es az fôldet, *Pag.* 55.

Et, vers. 2. Es az Urnak lelke taplallya vala az vizeket, *Pag.* 69.

Et, v. 26. Az utan monda az Isten: Teremtsûnk embert az mi abrazatunkra es az mi hasonlatossagunkra, *Pag.* 77.

Cap. 3. *vers.* 22. Monda az Ur Isten: Ime az ember ollyanna lôtt mint mi kôzzûlûnk egy, *Pag.* 85.

Cap. 14. *vers.* 7. Nó azert ßallyunk ala es veßessûk ott eßet az ô nyelveknek, *Pag.* 88.

Cap. 16. *vers.* 13. Es neveze az Hagar az Urnak nevet ki ó vele ßolot vala: Te vagy Isten ki latß enge-

met. Mert azt mondgya vala: Avagy most-is nem az engem lato utan latoke? Pag. 93.

Cap. 18. verſ. 2. Mikor fel emelte volna (Abraham) az ô szemeit, tekinte es ime harom firfiak allanak vala ô elôtte, Pag. 105.

Cap. 19. verſ. 24. Es bocsata az Jehova Sodomara es Gomorrara kenkôves tûzes eſsôt az Jehovatul az eghbôl, Pag. 112.

Cap. 20. verſ. 13. Lôn pedig hogy mikor el budoſtattanak engemet az Iſtenek az en Atyamnak hazatul, Pag. 118.

Cap. 32. verſ. 24. Marada Jokob csak egyedûl, es tuſakodik vala ô vele egy firfiu, mind addig, migh meg nem haynallanek. Pag. 121.

Cap. 35. verſ. 1. Monda az Iſten Jacobnak: Kely fel, eredgy fel Bethelben es telepedgyel le ott, es csinaly oltart amaz erôs Iſtennek az ki megh jelenek te neked mikor az te Batyad elôt futnal, Pag. 126.

Cap. 48. verſ. 16. Amaz Angyal ki megh szabaditot engem minden gonoſtul, Aldgya meg ez gyermekeket, Pag. 128.

MOSES MASODIK KÖNYVE.

Cap. 3. verſ. 6. Monda: En vagyok az te Atyadnak Iſtene, Abrahamnak Iſtene, Iſacnak Iſtene, Jacobnak Iſtene, Pag. 133.

BIRAK KÖNYVE.

Cap. 6. verſ. 12. Megh jelenik neki (Gedeonnak) az

Jehovanak Angyala es monda neki: Jehova vagyon te veled erős ferfi, Pag. 144.
Cap. 13. verſ. 3. Es megh jelenek az Urnak Angyala annak az Aſſony-embernek, es monda neki: Ime magtalan vagy te, Pag. 149.

SAMVEL MASODIK KÖNYVE.

2. Sam. 7. verſ. 14. En leſek ő neki Attya, es ő leſen nekem fiam, Pag. 151.
2. Sam. 23. verſ. 2. Az Urnak lelke ſolot en bennem es az ő Igeje az en nyelvem altal, Pag. 156.

IOB KÖNYVE.

Cap. 19. v, 25. En-is jol tudom, hogy az en meg váltom ęl, es hogy az utolſo ember földbó lfől tamad, 157.
Cap. 33, v, 4. Az erős Iſtennek Lelke csinalt engem, es az mindenhato Iſtennek ream lehelleſe adot en belem ęletet, 162.

DAVID SOLTA KÖNYVE.

Pſal. 2, verſ. 7. Az Jehova mondotta ennekem: En Fiam vagy te, en ma ſűltelek tegedet, 165.
Pſal. 24, v, 7. Ti kapuk emellyetek fől az ti fejeteket, es emelkedgyetek fől örökkevalo aytok, hogy mennyen be az Dicsőſegnek Kirallya, 181.
Pſal. 33, v, 6. Az Jehovanak beſede altal lőttenek az egek, es az ő ſajanak Lelkevel minden ő ſeregi, 188.
Pſal. 45, v, 11. Nagy kevanſaggal kevan az en ſzi-

vem jo beſedet, v, 2. Az te ſeked Iſten megh marad mind örökke, v, 7. Halgaſd meg en leanyom, es hald meg, v, 11. 192.

Pſal, 68, v, 19. Föl menven az magaſſagban, foglyoknak ſokſagat fogád, ajandekokat vöven, oßtogatad azokat az embereknek: az engedetlenek-is ide jönek lakni Uram Iſten, 196.

Pſal. 72. v, 1. Iſten az te itileteded adgyad az Kiralynak es az te igazſagodat az Kiraly fianak, 199.

Pſal, 81, v, 10. Ne legyenek te neked Uy Iſtenid, es idegen Iſtent ne imadgy, 206.

Pſal. 95. v, 7, 8. Mert ö az mi Iſtenünk, es mi ö mezejenek nepei, esaz ö kezenek juhai vagyunk. Ma ha az ö ſavat hallandgyatok, megh ne kemenyitſetek az ti ſiveiteket, &c. 211.

Pſal, 97, verſ, 7. Imadgyatok ötet minden ö Angyali. 218.

Pſal. 102. v, 26. Kezdetben fundaltad te Uram az földet, es az egek az te kezednek csinalmanyi, 222.

Pſal, 110. Monda az Ur az en Uramnak, üly az en jobbom felöl, 223.

PELDA-BESZEDEK.

Cap, 8, v, 22, 23. Az Ur bir vala engemet az ö utának kezdetiben, az ö munkai elött minden idöknek elötte, &c. 236.

Cap, 30, v, 4. Kicsoda ment föl az egben, hogy onnan le ſállot volna? Kicsoda kapcsolta az ſelet az ö markaban? &c. Kicsoda ennek neve? a-

vagy kicsoda ennek fianak neve, ha tudod? 245.

BÖLCSESEGNEK KÖNYVE.

Cap. 1. ℣. 7. Mert az Urnak Lelke be tölti az földnek kerekſeget, es az ki mindeneket be foglal, jol érti az bölcseſeget, 249.

SYRACH KÖNYVE.

Cap. 24. ℣. 34. En az fölſeges Iſtennek fajabol származtam, ki minden teremtet allatnak előtte fülettettem. En teremtettem az egen az el faradhatatlan világoſſagot, &c. 251.

ESAIAS KÖNYVE.

Cap. 6. ℣. 1. Lattam az Urat ülni egy magaſſan föl emeltetet ſekben, 254.

verſ. 3. Szent, Szent, Szent az Ur, az Seregeknek Ura, 256.

verſ. 8. Kit küldgyek el, es kicsoda megyen el minekünk, 259.

verſ. 9. Halvan hallyatok es ne ertſetek: Laſſatok es ne tudgyatok, 260.

Cap. 7. ℣. 14. Szül fiat, es hivattatik az ő neve Emmanuelnek, 261.

Cap. 8. ℣. 13. Az Jehovat az Seregeknek Urat ſentellyetek, ő tüle fellyetek, es ő tüle rettegjetek, &c. 262.

Cap. 9. ℣. 6. Gyermek ſületik nekünk, es Fiu adatik nekünk, kinek az ő vállán leſen az ő Fejedelemſege, &c. 274.

Cap. 25. ℣. 8. El veſzti az halalt mind örökke, es el

tőrli az Ur Isten az kőnyhullatast, &c. 284.
vers, 9. Ezt mondgya (*az nep*) akkor: Ime az mi Istenünk, vartuk ütet, es meg tartot minket, 287.
Cap. 35. *v*. 4. Ime az ti Istentek el jü bossu-állással az Istennek fizetesevel, el jü az Isten, es megh sabadit titeket. Akkor az vakoknak szemek meg nyilnak, 289.
Cap. 40. *v*. 3. Kialto sz az pusztaban: Tisztitsatok az Urnak utat, egyengessetek meg az pusztaban à mi Istenünknek utat, 295.
vers. 10. Ime az Ur Isten el jü nagy hatalommal, kinek az ő karja erős, ime az ü jutalma vele vagyon, es az ő cselekedete ü előtte, 302.
vers. 11. Mint az Pastor ugy legelteti az ő nyáyjat, az ő karjaval egyben gyüyti à Baranyokat, 306.
vers. 13. Kicsoda igazgatta az Urnak Lelket, vagy ki adot neki tanacsot, avagy tanitotta őtet? 310.
Cap. 41. *v*. 4. En Jehova (*Vr*) vagyok: Elsső es Utolso csak en vagyok, 311.
Cap. 42. *v*. 8. En vagyok az Iehova (*Vr*) ez az en nevem, es az en dicsőssegemet massnak nem adom, 313.
Cap. 43. *v*. 10. En előttem nincsen formalt Isten, utannam sem lessen, 318.
vers. 11. En vagyok, en vagyok az Ur, en nalamnal tőb sabadito nincsen, 320.

IEREMIAS KÖNYVE.

Cap. 10. *v*. 11. Az Istenek, kik az Mennyet, főldet nem teremtettek, el vesszenek az főldről, es az Egh alol, 324.

MICHEAS KÖNYVE.

Cap. 5. *. 2. De te Ephratanak Betleheme, jollehet kicsin varos vagy, &c. mindazaltal te belőled származik ennekem àki Izraëlben uralkodo. 326.

Uy Teſtamentomnak Könyveiből valo tanubizonyſag-tetelek az Chriſtuſnak es az Sz. Leleknek örök Iſtenſegeről.

SZ. MATHE EVANG. KÖNYVE.

Cap. 1. *. 23. Ime Szűz fogad az ő meheben, fűl fiat, es nevezed az ő nevet Emmanuelnek, 334.

Cap. 9. *. 2. Monda Ieſus: Bizzal fiam, az te bűneid te neked meg bocsattattanak, 340.

Cap. 16. *. 16. Te vagy amaz Chriſtus, az élő Iſtennek Fia, 340.

Cap. 22. *. 41. Monda az Ur az en Uramnak, űly az en jobb kezem felől, 347.

Cap. 28. *. 19. Azert mennyetek el, tanitſatok minden nepeket, meg keresztelven őket Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek neveben, 353.

SZ. MARK EVANG. KÖNYVE.

Cap. 2. *, 5. Monda Ieſus az Gutta-útőtnek: Fiam, meg bocsattattanak te neked az te bűneid, 371.

SZ. LUKATS EVANG: KÖNYVE.

Cap. 1. *. 16. Es az Izraël fiai közzül ſokakat meg terit az ő Urokhoz Iſtenökhöz: Mert ez ő előtte fog járni az Illyeſnek lelkevel es erejevel, 374.

verſ. 35. Annak okaert az-is az mi te tûled ſûletik, mivelhogy Szent lelken, Iſtennek Fianak hivattatik, 384.
verſ. 76. Te penig kis Gyermek az magaſſagbeli Iſtennek Prophetajanak hivattatol: Mert az Urnak elôtte jársz, hogy az ô utat meg kesitsed, 389.

SZENT IANOS.

1. Az Szent Janos Euangeliomanak iraſanak okarol. 392.
2. Az Szent Janos iraſanak nemerôl, 400.
3. Iraſaban valo nagy egyenetlenſegekrôl az Doctoroknak. 402.
4. Iraſanak kezdetiben mind az ket teremteſrôl tanite Szent Janos: 404.
5. Iraſanak bôtû ſerint valo magyarazattya, 408.
Cap. 1. *v.* 1. Kezdetben vala az Ige, 408. *& ſeqq.*
Ibidem v. 1. Vala az Ige, 412.
Ibidem v. 1. Vala Iſtennel, 414.
Ibidem v. 1. Es az, az Ige Iſten vala, 417.
verſ. 2. Ez az Ige kezdettûl fogva az Iſtennel vala. 420.
verſ. 3. Mindenek ez altal teremtettek, es ô nala nelkûl ſemmi nem teremtetett, valami teremtetett. 422.
verſ. 10. Ez vilagon vala, es ez vilagh ô altala teremtetet, de ez vilag ôtet meg nem iſmere, 426.
verſ. 14. Es amaz Ige teſte lôtt, 428.
verſ. 14. Lakozott mi közöttünk. 432.
verſ. 14. Lattuk az ô dicsôſeget, 432.

6. Nemely ellen-vetesèknek meg feyteſi. 434.
verſ. 14. Es lattuk az ô dicsôſeget, ugmint az Atyanak eggyetlen egy ſûlôttenek dicsôſeget, 447.
verſ. 15. Az Janos bizonyſagot tôtt û rola, es kialtott, mondvan: Ez az kirôl en ſolok vala. Az ki en utannam jôtt, en elôttem lôtt. Mert en nalamnal meltoſagosb, 452.
verſ. 16. Es az ô tellyeſſegebôl vôttûnk minnyajan kegyelmet-is kegyelemert, 454.
verſ. 18. Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, amaz eggyetlen egy ſûletet Fiu, ki az Atyanak kebelében vagyon, az beſellette meg minekûnk, 456.
Cap. 2, v. 19. Rontſatok el ez Templomot, es harmad napra fôl eppitem azt, 470.
Cap. 10. v. 18. Hatalmam vagyon le tenni azt, es viſontag fôl venni. 470.
Cap. 3 v. 13. Senki nem ment fôl az Menyben, hanem az ki le ſállot Menybôl, tudni illik, az embernek Fia, ki Menyben vagyon, 477.
Cap. 5. v. 17. Jeſus penig felele nekik: Az en Atyam mind ez ideig munkalkodik, en-is munkalkodom, 485.
verſ. 18. Mivelhogy nem csak meg rontotta volna az Szombatot, hanem az Iſtent-is ſajat tulaydon Attyanak mondotta volna, az Iſtenhez magat egyenlôve teven, 491.
verſ. 19. Mert valamellyeket cselekedik az (Atya) ugyan azonokat haſonlatoskepen az Fiu-is cselekedi, 502.
verſ. 23. Hogy mindenek tiſtellyek az Fiut, mike-

pen tiſztelik az Atyat, az ki nem tiſzteli à Fiut, nem tiſzteli az Atyat, 506.
verſ. 27. Es az itiletre-is adot neki meltoſagot, mivelhogy embernek fia, 508.
Cap. 6. v. 62. Ha azert latangyatok az embernek fiat fôl menni oda fôl, à holot elôſôr volt (vala) (mit mondnak?) 513.
Cap. 8. v. 58. Bizony bizony mondom ti nektek, minek elôtte Abraham volna, en vagyok, 518.
Cap. 10. v. 30. En es az Atya egy vagyunk, 529.
verſ. 38. Hogy meg tudgyatok es hidgyetek, hogy az en Atyam en bennem, es en ô benne (vagyok,) 535.
Cap. 12. v. 41. Ezt monda Eſaias mikor lata az ô dicsôſeget, es ſolla ô felôle, 536.
Cap. 14. v. 9. Philep az ki engemet lát, lattya az en Atyamat. 544.
Cap. 16. v. 15. Mindenek, valamellyek az Atyae, enyimek: Azert mondam, hogy az enyimbôl veſi az mit nektek meg jelent, 547.
verſ. 28. Ki jôttem az Atyatul, es jôttem ez vilagra, iſmet el hagyom ez vilagot, es el megyek az Atyahoz, 551.
Cap. 17. v. 5. Moſtan annakokaert dicsôits meg engemet Atyam magadnal, azzal az dicsôſeggel, mely dicsôſegem volt te nalad, minek elôtte ez vilag lenne, 563.
Cap. 20, 28. Felele Thamas, es monda nekie: En Uram es Iſtenem. 565.

APOSTOLI CSELEKEDETEKRÔL.

Cap. 3. *v.* 15. Az életnek Urat megőletek, 572.
Cap. 5. *verſ.* 3. Monda penigh az Peter: Ananiás, miert foglalta el az Satan az te ſivedet, hogy hazudnal az Szent Lelek ellen, *v.* 4. Nem embernek hazuttal, hanem Iſtennek, 574.
Cap. 20. *v.* 28. Viſellyetek gondot magatokrol es az gyülekezetrôl, melyben az Szent Lelek titeket vigyázokká tôtt az Iſten Anyaſent egyhazanak legelteteſere, mellyet tulaydon vérevel kereſet. 578.
Cap. 28. *v.* 25. Jol ſolott az Iſtennek Lelke az Eſaias Propheta altal az mi Atyainknak, ezt mondvan: Eredgy el az nep kôzze, es mond ezt: halvan ne hallyatok, &c. 583.

SZENT PAL APOSTOLNAK LEVELEI.

Romabeliekhez irt Level.

Cap. 1. *v.* 3. Az û Fia felôl, ki az Davidnak magvabol lôtt teſt ſerint. *v.* 4. Meg bizonyittatot hatalmaſon Iſtennek Fianak lenni, az Szentelô Lelek ſerint, az halalbol valo fôl tamadaſnak altala. 586
Cap. 9. *v.* 5. Kike az Atyak, kik kôzzûl valo à Chriſtus teſt ſerint, ki mindeneknek fôlôtte órôkke aldando Iſten, 594.
Cap. 10. *v.* 13. Mert valaki ſegitſegûl hiyja az Urnak Nevet, meg tartatik, 598.
Cap. 11. *v.* 36. Mert ô tûle, es û altala, es ô benne vannak mindenek, neki legyen dicsôſeg mind órôkke, Amen. 599.

Cap. 14. *v.* 10. Mert minnyajan elő allaruuk az Chriſtuſnak itilő ſeki eleiben. *v.* 11. Mert megh vagyon irvan: Elek en, azt mondgya az Ur, mert nekem hajol megh minden tęrd, es minden nyelv Iſtennek teſen vallaſt. 601.

SZENT PÁLNAK
Corinthusbeliekhez irt I. Levele.

Cap. 1. *v.* 2. Mindenekkel egyben, valakik az mi Urunk Jeſus Chriſtuſnak Nevet ſegitſegűl hiyjak. 604.

verſ. 24. De az hivataloſoknak, mind Sidoknak mind Gőrőgőknek, Chriſtuſt az Iſtennek hatalmat es bőlcseſeget, 606,

Cap. 2. *v.* 10. Mert az Lelek mindeneket viſgal, męg az Iſtennek męlyſegeit-is, 609.

Cap. 3. *v.* 16. Avagy nem tudgyatoke, hogy ti az Iſtennek Templomi vattok, es az Iſtennek Lelke lakozik ti bennetek? 610.

Cap. 6. *v.* 19. Avagy nem tudgyatoke, hogy az ti teſtetek Temploma az Szent Leleknek, ki ti bennetek vagyon, es mely az Iſtentűl vagyon. 610.

2. *Cor.* 6. *v.* 16. Mert ti Templomi vattok az ęlő Iſtennek, mikepen meg mondotta: ő bennők lakom, es ő bennők járok. 610.

1. *Cor.* 8. *v.* 6. Nekűnk egy Iſtenűnk vagyon, amaz Atya, à kitűl mindenek, mi is abban (vagunk) Es egy Ur, az Jeſus Chriſtus, ki altal mindenek (vannak) mi-is az altal (vagyunk.) 612.

Cap. 10. *v.* 4. Ittanak penig az lelki kő ſiklabol, mely őket kőveti vala ; az kő ſikla penigh Chriſtus vala. 614.

verſ. 9. Se az Chriſtuſt ne kiſirtſük, mint ő kőzzűlők nemellyek kiſirtettek, es az kigyok miatt el veſztenek. 615.

Cap. 12. *v.* 4. Az ajandekokban penigh kűlőmbſegh vagyon, de ugyan azon Lelek. *v.* 5. Az Egy-hazi ſolgalatokban-is kűlőmbſegek vannak, de ugyan azon Ur. *v.* 6. Kűlőmbſegek vannak az Iſteni erőnek ajandekiban-is, de ugyan azon egy Iſten, ki mind azoknt mindenekben cselekeſi. 619.

verſ 11. De mind ezeket cselekeſi ugyan azon eg Lelek, oſztogatvan azokat kivaltkeppen mindeneknek az mint akarja, 622.

SZENT PALNAK
Corinthusbeliekhez irot II. Levele.

Cap. 3. *v.* 17. Az Ur penig amaz Lelek: az holott penig amaz Urnak Lelke vagyon, ott vagyon az ſabadſag. 625.

Cap. 4. *v.* 4. Hogy az Chriſtus dicsőſeges Euangeliomanak vilagoſſaga ne ſęnlyek nekiek, mely Chriſtus Iſtennek abrazattya. 626.

SZENT PALNAK
Galatiaban irott Levele.

Cap. 1. *v.* 1. Pal Apoſtol nem emberektűl, ſem emberek altal, hanem az Jeſus Chriſtus altal, es az Atya Iſtē altal, ki fől tamaſztotta à halalbol. 629.

Cap. 4. *v.* 4. De minekutanna el jôt à tellyes idô, ki bocsata Istен az ô Fiat, ki Aſſonyi-allattul lôtt, ki az Tôrveny ala adta magat: Hogy azokat à kik az Tôrveny alatt valanak, meg valtaná, hogy fogadot fiuſagot vennenek. 631.

verſ. 8. Ti penig még akkoron, mikor az Istent nem tudtatok, ſolgaltok vala azoknak, kik nem termeſet ſerint valo Istenek. De moſtan mivelhogy nem iſmertetek az Istent, &c. 636.

SZENT PÁLNAK
Epheſusbeliekhez irott Levele.

Cap. 4. *v.* 8. Annakokaert mondgya (az iras) fôl menven az magaſſagban, fogva vive az fogſagot, es ada ajandekokat az embereknek. Hogy penigh fôl ment, micsoda az, hanem, hogy le ſallot volt-is elôſôr az fôldnek alſo reſere? Az ki le ſallot, ugyan azon az ki fôl ment ſokkal fellyeb minden Egheknel, hogy mindeneket be tôltene. 637.

SZENT PÁLNAK PHILIPPI Varosban irott Levele.

Cap. 2. *v.* 5. Annakokaert ugyan azon indulat legyen ti bennetek, mely az Chriſtus Ieſusban-is: ki mikoron Istennek formajaban volna, nem alitá ragadomannak lenni az Istennel valo egyenlôſeget: Hanem, û magat meg üreſite, ſolgai format vôven magara, haſonlatos lôtt az emberekhez. 645.

verſ. 7. Hanem û magat megh üreſitette, ſolgai

format vôven magara, haſonlatos lôtt az emberekhez, es emberi abrazatban talaltatot mint Ember. 683.
verſ. 9. Annakokaert az Iſten-is ôtet fôl magaſtala. 689.
verſ. 11. Es minden nyelv vallya, hogy az Ieſus Chriſtus UR. 694.

SZENT PÁLNÁK COLOSSE
Varosban irot Levele.

Cap. 1. *%.* 15. Ki az lathatatlan Iſtennek abrazattya, minden teremtet allatnak elôtte ſûlettetett. Mert ô altala teremtettenek mindenek, mellyek az egben vannak es mellyek az fôldôn, lathatok es lathatatlanok, akar Kiralyi ſzekek, akar Uraſagok, akar birodalmak, akar hatalmaſſagok, mindenek ô altala, es ô reja nezve teremtettek, es ô mindeneknek elôtte vagyon, es mindenek ô altala allanak. 696. 703.
Cap. 2. *%.* 9. Mert ô benne lakozik az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſzerint. 715.

SZENT PÁLNÁK THESSALONICABAN
lonicaban irott Levele.

1. *Theſſ cap.* 3. *%.* 11. Az Iſten penig az mi Atyank, es az mi Urunk Jeſus Chriſtus vezerellye az mi utunkat ti hozzatok. 726.
2. *Theſſ. cap.* 3. *%.* 5. Az Ur penig igazgaſſa az ti ſiveteket az Iſtennek ſzerelmere, es az Chriſtuſnak bekeſeggel valo el varaſara. 726.

SZENT PÁLNÁK TIMOtheushoz irott Levele.

1. *Tim*: *Cap*. 3. *v*. 16. Es minden versenges nekûl az mi hitûnknek nagy titka ez: Isten meg jelent az testben, meg igazittatot lelekben, meg lattatot az Angyaloktul, 730.

SZENT PÁLNAK TITUSHOZ irott Levele.

Cap. 2. *v*. 13. Varvan amaz boldog remenseget, es amaz nagy Istennek, es az mi meg tartonknak az Iesus Christusnak dicsôsseges meg jeleneset, 742.

SZENT PÁLNAK SIDOKHOZ irott Levele.

Cap: 1. *v*. 2. Ki altal teremtette ez vilagot-is, 747.
vers: 3. Ki mivel hogy az dicsôssegnek fenyesssege, es annak semelyenek ki metset belyege, 752.
vers. 3. Es mindeneket taplal amaz ô hatalmas beszedevel, 756.
vers. 6. Imadgyak ûtet az Istennek minden Angyali, 757.
vers. 8. Az Fiurol penig: Az te Kiralyi seked Isten, mind örökkön örökke (mondotta Isten) 759.
vers. 10. Es te az kezdetben Uram fundaltad az fôldet, es az te kezednek csinalmanyi az Egek, azok el vesnek, te penig ugan azon vagy. 760.
Cap. 2. *v*. 14. Mivel-hogy annak-okaert az gyermekek testbôl es vérbôl valok, ô-is hasonlatoskeppen reszesse lôtt ugyan azonoknak, 763.
vers. 16. Mert nem az Angyalok termeszetit vötte fôl, de az Abrahamnak magvat vötte fôl, 765.

*Cap.*3. *v.* 3. 4. Mert annyival nagyob dicsőſegreitiltetet, es meltonak lenni Moyſeſnel, menyivel nagyob tiſteſſege vagyon annak, az ki az hazat eppiteti, az hazanal. 767.

verſ. 6. De az Chriſtus mint Fiu hű, (elől-jaro) az ő hazaban. 771.

Cap. 7. *v.* 3. Bekeſegnek Kirallya, Atya nelkűl, Anya nelkűl es nemzetſeg nelkűl valo, kinek ſem napjanak kezdete, ſem életenek vege nincsen, hanem haſonlittatvan az Iſtennek Fiahoz, lőtt őrőkkevalo Pap. 772.

Cap. 9. *v.* 14. Menyivel inkab az Chriſtuſnak vére, ki az őrőkkevalo lelek altal őnnőn magat artatlan leven, meg aldozta az Iſtennek, meg tiſtitya az ti lelketek iſmeretit. 778.

Cap. 10. *v.* 5. Minek okaert mikor ez vilagban be jőtt volna, azt mondgya: az aldozatot es az ajandekot nem akarod, teſtet formalal penig ennekem. 782.

verſ 20. Az karpit altal, az az, az ő teſte altal. 784.

Cap. 11. *v.* 26. Moyſes nagyob gazdagſagnak itile lenni az Chriſtuſert valo gyalazatot, hogy nem mint Aegyiptombelieknek kencseket. 786.

Cap. 13. *v.* 8. Az Ieſus Chriſtus tegnap es ma, ugyan azon volt, mind őrőkke-is azon leſen. 789.

SZENT PETER ELSŐ LEVELE.

Cap. 1. *v.* 11. Tudakozom micsoda, es az időnek micsoda czikkelyere jelentene az Chriſtuſnak ő bennők levő jővendő mondo Szent Lelke, hog

következnenek az Christusra az szenvedesek, es az dicsőseg az szenvedes utan. 791.
Cap. 3. *v.* 19. Melyben el menven, az Lelekknek-is, mellyek vannak az tömlőczben, prædikallot. Kik regen engedetlenek valanak, mikor az Istennek türese egyszer az Noenak idejeben, mikor az Bárka készittetnek. 795.

SZ. IANOSNAK ELSŐ LEVELE.

Cap. 1. *v.* 1. Az ki az kezdetben vala, kinek beszedet mi halgattuk, kit az mi szemeinkel lattunk, 799.
Cap. 4. *v.* 2. Valamely lelek vallya, hogy az Iesus Christus testben el jött, Istentül vagyon. 802.
Cap. 5. *v.* 7. Mert harman vannak az kik bizonysagot tesznek az Menyben: Atya, Ige es Szent Lelek, es ez az harom egy. 804.
vers. 20. De mi tudgyuk, hogy az Istennek Fia el jött, es adot mi nekünk ertelmet, hogy megismerjük azt az ki igaz: es vagyunk abban az igazban, az ő Fiaban az Jesus Christusban, ez az igaz Isten, es az örök élet. 808.

IUDAS APOSTOLNAK LEVELE.

vers. 4. A maz egyedül valo Urat s. Istent, es az mi Urunk Jesus Christust meg tagadgyak. 816.
vers. 5. Mivel-hogy egyszer azt immar tudgyatok, hogy az Ur mikor az nepet Aegyiptombol meg szabaditotta volna, vissontag azokat, à kik nem hittek, el vesztette. 817.

SZ. IANOS MENNYEI LATASA.

Cap. 1. *v.* 8. En vagyok az A es O, kezdet es vége-

zet,

zet, azt mondgya az UR, az ki vagyon, az ki vala, es az ki el jövendô az mindenhato. 818.

verſ. 11. En vagyok az A es O, amaz elſô es utolſo; es az mit látſ, ird meg. 820.

verſ. 17. Ne fęly, en vagyok az Elſô es Utolſo, es az ki ęlek es meg holtam vala. 821.

Cap. 2. * 8 Ezt mondgya amaz Elſô es Utolſo, az ki meg holt volt es ęl, 822.

verſ. 23. En az fiveknek es veſeknek viſgaloja vagyok. 823.

Cap. 17. *v.* 14. Es az Barany meg győzi, mert Uraknak Ura, es Kiralyoknak Kirallya, 825.

Cap. 19. *v.* 16. Es az ô ruhajan es tomporajan meg vala irva az ô neve; Kiralyoknak Kirallya, Uraknak Ura. *Ibidem.*

Cap. 22. *v.* 13. En vagyok az A es az O, kezdet es vegezet, Elſô es Utolſo. 826.

ötödik resz.

§ 1. Nyilvan valo tulaydonſagi vannak az Szent irasban az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek, mellyekbôl valoſagos ſemelyeknek, bizonyoſſan minden homaly nelkúl megh iſmertetnek lenni. 835.

2. Az Fiu Iſten ugy fűlettetett az Atyatul, hogy az ű fűleteſe altal, valoſagos ſemelynek mutatta ki magat az Iſtenſegben. 836.

3. Az ſ. Lelek Iſten ugy ſármazott az Atyatul es Fiutul, hogy az ű ſármazaſa altal valoſagos ſe-

melynek mutatta ki magat az Istenségben. 839.
4. Oly tulaydona az Fiunak es az Szent Leleknek az Isteni termeßet, cselekedet es tißtelet, hogy azokbol nem csak termeßet ßerint valo Istennek, de ugyan valoßagos ßemelynek is ismertetnek az egy Istenßegben. 840.

HÁTOD IK RESZ.

Az Sido Bölcseknek az Szent Haromßagrol valo vallas-tetelekről.

§ 1. Az Sido Bölcsek igaz ertelemben voltanak az Szent Haromßag egy Isten felöl. 866.

HETEDIK RESZ.

Az regi Patereknek avagy Apoßtoli Firfiaknak az Szent Haromßagrol valovallas-tetelekről.

§ 1. Az Paterek, vagy az Anyaßent-egyhaznak Apoßtoli Firfiaknak igaz hitök es vallaßok volt az imadando Szent Haromßagrol. 872.

NYOLCZADIK RESZ.

Az Conciliomoknak, avagy vilagi nagy Synatoknak az Szent Haromßagrol valo bizonyßag-tetelekről.

§ 1. Ez vilag kerekßegeböl egyben gyülekezet Doctoroknak, igaz Apoßtoli tudomany ßerint valo

lo ertelmek volt az Szent Haromſagrol. 886

KILENCZEDIK RESZ.

Az Sz. Haromſagot meg mutato Peldakrol.

§ 1. Nem minden reſzeiben felelhet meg az Pelda az Szent Haromſagnak. 897.

2. Az Szent Haromſagot neminemű homalyos nezeſſel ki lathattyuk nemely Peldakbol. 899.

1. Pelda. *Az Lelekröl.* 899.

2. *Az Szemelyekre tartozo harom igeböl:* En, Te, Amaz, *vetetik.* 900.

3. *Vetetik az Gyökertül, Forraſtul es az Naptul.* 902.

4. *Vetetik az elmetül, es abban formaltatot ſotul.* 903

5. *Vetetik az Vilagoſſagtul.* 904.

ELSÖ RESZ.

AZ ISTENNEK I-GAZ ISMERETIRÓL.

§. 1. Az Istennek ismereti szükseges mindenembereknek.

VALAKI AKAR IDVÖZÜLNI, Mindeneknek elötte az Istent kel megh ismerni. Mert az örök élet annyera az Istennek ismeretihez köttetet, hogy valaki az Istent nem ismeri, annak örök élete nincsen. *Ioan* 17. *v.* 3. Annak-okaert az embernek az ö teremtö Istenehez, kitöl szabad akarat szerint valo partolassal el szakadot vala, es az örök karhozatnak örvenyeben csoppant vala, uyjolan visza kel térni, vele meg bekelleni, es az ö fujovat, s-meg elegedhetetlen elegseges bodogsagat meg kereſni, meg ismerni es magahoz csatlani, Lelek idvösſegenek veszteſe alat szükseges tehat az Istent meg ismerni.

I. Mert Isten parancsollya, hogy egyedül csak azt ismerjük lenni, es azt tiszstellyük Isteni tiszstelettel, ki az mennyet, földet, minden benne lathato es lathatatlan allatokkal teremtette: es az ki magat az Anyaszent egyhaznak megh jelentette, *Deut.* 32. *v.* 39. *Exod.* 20. *v.* 2. 3 *Prov.* 3. *v.* 6 Innen vagyon, hogy az igaz vallasnak fundamentoma az Isteni ismeret. Okai.

ret. Mert ha az Istent nem ismerjük, benne sem bizhatunk, igazan sem tudgyuk tisztelni, es vallasunknak fundamentoma el enyesik. Mert hogy hogy hiyjak azt segitsegre à kiben nem hittenek? Hogy hogy hisznek penig abban à ki felől nem hallottanak? *Rom.* 10. *v* 14. Ha azert Istent nem ismered, vallasod s hited sem lehet.

II. Mert az Ur Isten azert teremtette az ertelmes Angalokat es embereket, hogy magat azoknak megjelentene s-ismertetne. Valakik ezokaert az Isteni ismerettúl megh fosztatnak, az ő tekintetes meltosagoknak graditsarol, melyre Istentúl helyheztettenek vala, esnek le, es az oktalan allatoknal nyomorultabbak. Az ökör meg ismeri az ő gazdajat, es à Szamar az ő Uranak jászlát, az Izrael penigh engemet megh nem ismert, es az en nepem engemet nem ertet, azt mondgya az Isten Esaias altal. Melyben hasonlonak itili az Esa. 1. *v*: 3. Ur Istent nem ismerő s-nem értő embereket az oktalan allatokhoz, mint egy Isten el feledő Nabugodonozort. *Dan.* 9. Ha az Istent azert nem ismered, az te teremtetesednek meltosagos graditsarol, az oktalan allatoknak közibe számlaltatol.

Psal. 49. *v*. 21. III. Mert utolso s-fő vege az embernek teremtetesenek, nem egyeb, hanem hogy az ő teremtő Istenet tisztellye, magastallya es aldgya. Hogy hogy tisztelheti penig, ha nem ismeri? David ismeri az Istent, s azert mondgya: Nem halok meg, de élek, es az Urnak cselekedetit hirdetem. *Psal.* 118. *v.* 17. Ugyan ezenre emlekezteti magat, *Psal.* 81. Ne legyen te közötted uy Isten, idegen Istent ne imadgy. Melyben hadgya, hogy az ő teremtőjökre függesszek szemeket, es annak tisztelettit meg adgyak, s-mashova ne forditsak: melyre igaz Isteni ismeret kevantatik.

IV. Mert ha az Ur Istennek eggyessege s-maganak közlese az emberrel nem lesen, el szakad az idvősségtúl, es à kárhozatba esik, à mint maga Christus mondgya: *Ioh.* 15 *v.* 6. Ha ki en bennem nem maradand, ki vettetik es megh szárad mint à szőlő veszsző, kit az tűzre gyűytenek. Hogy hogy maradhatsz penig az Istenben, ha őtet nem ismered? Lelekben

valo

valo bővetſegednek kel lenni Iſtennel, ugy-mint az te lelkednek fő jovaval es bodogſagaval: Mert az embernek fő jova ſemmi nem egyeb, hanem *fruitio Dei tanquam ſummi boni*, mellyet Szent Ianos *Participationem Dei*. 1. *Ioan.* 1 *v.* 4. Iſmet *ſimilitudinem vel aſſimilationem cum Deo*, mond 1 *Ioan.* 3 *v.* 2 Ha azert à te lelkednek fő jovaban akarſz élni, reſeſülni, hozza haſonlittatni, megh kel iſmerned azt à te fő jovadat, ki az Iſten Mert *cognitio Dei eſt janua, qua in omnium bonorum fruitionem pervenimus*. Az Iſteni iſmeret Kapu, mellyen minden jok nak birafara juthatunk.

V. Mert ſemmi vigaſztalaſunk melyben à mi ſivünk megnyughatnek, nem lehet, ha az Iſtent nem iſmerjük. Azert mondgya Szent Peter: Kegyelem es bekeſeg ſokaſittaſſek megti nektek, az Iſtennek es az mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak iſmereti altal, 1. *Pet* 1 *v.* 1. melyben azt jelenti, hogy ugy ſokaſittatik az kegyelem, bekeſeg, es ezek alat minden lelki teſtaldaſok, hogy azon kivül ſenki azokban nem reſeſülhet. Ugyan is mi jot tudnal attul várni, à kit nem iſmerſz, holot, az őtet keresőknek ajandekozo Iſtene *Heb.* 11 *v.* 6. Kicsoda volna ennekem menyben te naladnal tőb? Te naladnal tőbben en nem győnyőrkőttem ez főldőn, azt mondgya David az ő túle meg iſmert Iſten felől. *Pſal* 72 *v.* 25.

Nincsen azert idvőſſegeſſeb munkaja embernek, mint az ő teremtő Iſtenevel meg iſmerkedni, ő hozza igaz hittel ſtiſztelettel, mint lelkenek fő jovahoz ragaſkodni.

§. 2. Az Iſtennek igaz iſmereti ő magatul Iſtentűl adatik.

Mivel hogy az embernek elmejeben neminemű apro, de főlőtte homalyos ſikracskai ſerkedeznek az Iſteni iſmeretnek. Hogy vagyon Iſten; ezokaert ſokan minden igyekezeteket, tehetſegeket es tanacskozaſokat, arra forditottak, hogy annak utat, modgyat föl talalhatnak, mi modon térhetnenek egyeneſſen viſſa ahoz az ő teremtő Iſtenőkhez, à kitűl az eſetben el fakattanak volt. De azonban az Iſteni

iſmeretnek igaz utának fől talalaſaban ſédelegve tevelyegtenek, moſtan-is minnyajan habozva faradoznak, valakik az Iſten nyayjanak oklan kivűl kelepczelnek. *Neq; enim vel naturâ vel ingenio humano res tam ſublimes & divinas hominibus cognitione aſſequi poſſibile, ſed eo quod dum cælitus in viros ſanctos deſcendit, gratuito eſt dono.* Mert lehetetlen, hogy avagy az termeſzetnek, avagy az emberi elmenek iſmeretiből ollyan melyſeges es Iſteni dolgok megh tudattaſſanak, hanem menyből az Szent emberekre ſzállot ingyen kegyelmeből valo ajandekbol vagyon azt mondgya *Iuſtinus Martyr in Paræneſ. 1 ad Græcos pag. 7.*

Annak okaert az mikepen minden Iſtenes virtuſoknak ſ-lelki joſzagoknak elſő ſ-fő meg ſzerzője az Ur Iſten, ki Atya, Fiu es Szent Lelek: Akkepen az ő maga meg iſmeretinek-is őnnőn maga megh adoja. Mert oly joſzag az Iſteni iſmeret, hogy az altal nem csak elmenknek hegyire akad, hogy legen valamely Iſten; de ugyan meg iſmerhettyűk ki legyen, mind allattyaban es ſzemelyeben, ſ-mind Iſteni termeſzetiben, hogy űtet ugyan igazan is tiſztelheſsűk. Azert mondgya ſzent Ianos *cap. 6. v. 45* Meg vagyon irva az Prophetaknal, minnyajan tanittattak leſznek az Iſtentűl: Valaki azert hallot az Atyatul es tanult, en hozzam jű. Iſmet ſzent Mathe *cap. 11. v. 27.* Senki nem iſmeri à Fiat csak az Atya, ſem az Atyat ſenki nem iſmerheti, csak az Fiu, es az kinek akarja az Fiu meg jelenteni. Szent Pal is az embertől veſzen ennek mutataſara illendő haſonlatoſſagot, midőn igy ſzol: *1 Cor. 2. v. 11. 12.* Kicsoda iſmeri azokat az emberek kőzzűl, mellyek az emberre tartoznak, hanem csak az embernek lelke, mely ő benne vagyon: Haſonlokepen azokat, mellyek az Iſtene, ſenki nem iſmeri, hanem csak az Iſtennek lelke. Mi peniglen nem ez vilagnak lelket vőttűk, hanem az lelket, mely Iſtentűl vagyon, hogy meg tudgyuk mellyeket ajandekozot Iſten minekűnk. Ha azert mas nem tudgya azt az mi az embere, hanem csak az embernek az ő benne levő lelke: tehat hogy hogy iſmerhettyűk meg az Iſtent Iſten nelkűl, Iſten es az ő lelke kivűl? Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, *Ioh. 1. v. 18.*

Mert

Mert hozza ferkezhetetlen világosságban lakik. 1. *Tim.6.v.16* Kit egy ember-is nem lathatot, nem-is latot, à mint maga Isten mondgya *Exod.33. v. 20.* Nem lathat engemet az ember hogy éllhetne. Hogy hogy juthatnal tehat te az Istennek ismeretire Isten nelkúl? Ismeretes penig Izraëlben az Isten. *Psal.76. v.1* Mert ő maga magat szent beszede, nagyságos cselekedeti es csuda teteli altal ki jelentette. Hasontalan azert Istent Isten nelkúl keresni, ő vele ismerkedni, az mellyert az igaz isteni ismeret magatul Istentúl adatik.

§. 3. Az Isteni ismeret adatik Istentúl az ű maga meg jelentetesenek rendi es modgya szerint.

Ket rendi es modgya vagyon az Isten maga meg jelentetesenek, mellyek szerint magat az emberekkel meg ismerteti, noha nem egy inon folyo ismeretnek modgyaban.

Első az Istennek munkaja az teremtesben, mely vagyon az teremtet allatokban: Ezt mas nevel à Bölcsek *Librum naturæ*, termeszetnek könyvenek mondgyak, mely nem egyeb, hanem ez világnak bölcsen alkutasa, ki mutatvan Istennek cselekederit az termeszetben. Mert az kerek egen es az fiteles földön levő teremtet allati Istennek, mint egy egy bőtúk, mellyekből ez szo rakattatik egyben, s adatik elönkben: *Vagyon Isten.* Ezt mondgyuk *cognitionem Dei naturalem*, termeszetben levő Isten ismeretinek. Mert az Ur Isten à teremtesben be oltotta, sőt ugyan be öntötte vala az ő ismeretit az embernek elmejeben, mely az épségben fölötte tellyes, ép es tökelletes vala. Mert az ember az termeszetnek ekes rendi ből, meg tartasabol, birasabol, s minden teremtet allatok bol, mint valami túkörből, az Istent annyera, az menyire Isten dicsőssegere, es az embernek bodogsagara elegendő vala, megismerhette. De minek utanna az bűn miat Istentúl el pártola, noha az Istennek ki beszelhetetlen jo voltabol, es bölcseseges tanacsabol amaz termeszetben be olta-

Rom. 1.

tot Isteni ismeretnek szikrácskái az embernek elmejében meg tartatanak; Mivel minéjazon által nagyob része az Istenről való ismeretnekel tőröltetek, az mi megh maradá, az is igen meg homályosodek: è mellet az igasságrol való itilétinek épsége, és az Istenhez való engedelmességnek haylandósága el enyészék az elmében, ez okáert, mint valami fájos szemű emberek, csak sálygattya, hogy vagyon Isten, de sohasem az mi előttünk levő teremtet állatoknak tanubizonyság tételekből, sem azokbol à mellyeket magunkban találhatnánk, annyi ismeretire Istennek nem juthatunk, es ő felőle nem itilhetünk, az menyire kivántatnék. Nyilvan tanit erről Athenagoras, ki éjt Christus fűlétesé utan ész negyvenegy esztendő tayban, midőn azt állattya, hogy az Pogán bölcsek akarvan az Istent keresni, noha Istentúl indittatnanak, de sem elmejekkel sem gondolatokkal föl nem találhattak. *Poetæ ut Philosophi, qui probabiles quasdam, & suo consentaneas ingenio rationes, ut aliis quoque in rebus indagandis sequi se oportere putabant, impulsu quidem divinitus, ut hoc aggrederentur sua quisq; & propria intelligentia, vi inquirere, tanquam inventum, nimia de se fiducia conati sunt; Non tamen illum, cujus vis adeo immensa patet, vel reperire vel animo & cogitatione complecti potuere: merito quidem quod Dei notitiam non ab ipso peterent Deo, sed intra se quisque eum disquireret. Hinc adeo factum est, ut alij aliter pronunciarent de Deo, &c.* Senki azert az csupa természetnek világabol, az Istennek ismeretire nem juthat.

Inlepat. Pro Christian. pag. 89.

Második modgya az Isten maga ki jelentésének az Szent irás, ki *Liber gratiæ*, kegyelemnek könyvének mondatik De ez ismet két féle Eggyik belső, nem tentával irot könyv, hanem az élő Istennek lelkének ihlésével, à mi hus szíveinknek táblájára, kiről *Ier. cap. 31. v. 33-34.* Adom az en törvenyemet ő belejek, és az ő szívekben irom be azt, és ennékek Istenek, és ők ennékem lésznek népiim Hasonlokepen szent Pal 2 *Cor. 3. v. 3 Heb. 8. v. 11. & cap. 10. v. 16.*

Másik kegyelemnek könyve, az Prophetak és Apostolok irása, melyben vagyon az törvény és az Euangelium. Ez tészi az Isten lelketúl meg világositot embert bölcsé azidvős-

ſegre az hit altal, mely vagyon az Chriſtus Ieſusban 2. *Tim* 3. *v.* 15. Ez kegyelemnek kőnyve adattatot az teremtet allatoknak homalyos bizonyſag-tetele melle az Iſtentűl, az mint David bizonittya *Pſal.* 19 Mert minek utanna meg mondotta volna, hogy az egek hirdetik az Iſtennek dicsőſeget: u tannateſi, hogy az Iſtennek tőrvenye tőkelletes, mely az lelkeket meg vidamittya, es az kicsindedeknek bőlcseſeget ád: melyre nezve Hilarius Doctor igazit az mennyei tudomanyra. *Nemini dubium eſſe oportet, ad divinarum rerum cognitionem, divinis utendum eſſe doctrinis. Neque enim ſcientiam cœleſtium per ſemet humana imbecillitas conſequetur, neque inviſibilium intelligentiam ipſe ſibi corporalium ſenſus aſſumit, &c.* Lib 4. de Trin. pa. 48.

Iſmet Clemens Alexandrinus nyilvabban: *Reſtat itaque ut divina gratia, & ſolo quod ab eo proficiſcitur verbo, id quod eſt ignotum, intelligamus.* Li. 5 Strom. pag 251.

Ezokaert tetſet Iſtennek, hogy midőn è vilag à bőlcs Iſtennek bőlcseſege altal meg nem iſmerhette: az kereſztnek bolond prædikallaſa altal idvőzitſe az hiveket, 1. *Cor.* 1.

Meg tudhattyuk ezekből, hogy oly igen az ſent Bibliaban levő tanu-bizonſag tetelek melle kőttetet az igaz Iſteni iſmeret, hogy bator tapogatva kereſſek, az teremtet allatokban imit amot az Iſtent, mint *Act.* 17. *v.* 27. de azert ſoha az ſent iras nelkűl, es az Szent Lelknek meg vilagoſitaſa nelkűl igaz iſmeretire Iſtennek ſenki nem juthat.

§. 4. Az emberi okoſſag az ſent Lelknek meg vilagoſitaſa nelkűl, es az ſent iraſnak igazgataſa nelkűl, vak az Iſteni iſmeretben.

Az Iſten Lelketűl megh nem vilagoſittatot embernek okoskodaſa az ſent Haromſag felől valo mennyei tudomannak titkaiban azon merő bolondoskodas. Mert à mikepen noha az ſemben vagyon az lataſra valo erő; de azert vilag nelkűl ugyan nem lathat: Akkepen ſinten noha az okoſſagban benne vagyon az ertelemre valo erő; de azert *non eſt*

capax eorum quæ sunt Spiritus Dei, nem foghattya megh azokat? mellyek az Istennek Lelkeje. *Sunt enim ei stultitia, neque potest ea cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur*: mert ő neki bolondságnak tetßik, meg sem tudhattya azokat, mert az leleknek ereje altal itiltetnek meg, azt mondgya Szent Pal 1. *Cor.* 2. *v.* 14. Ez illyen okossagbol állo bölcseséget tötte bolondsággá az Ur Isten, 1. *Cor.* 1. *v.* 20. es ekkepen az ő okoskodasokban hejaban valokká löttenek, es az ő balgatag szivők megsötetedet, es mikor magokat böleseknek vallanak lenni, balgatagokka löttenek. *Rom.* 1. *v.* 21. 22.

Ugyan-is ha az okossag önnön maga discursusabol, itiletiből vegere mehetne az Isten felől valo melységes elme fölöt jaro titkos dolgoknak, miert tevelygnenek az Poganyok? ennyi eretnekségek hogy hogy tamadhatnanak? mét szenenek az Szent Bibliaval? el költ azert vilaga az okossagnak még az esetben; az mellyert minden indulattya es gondolattya sűntelen gonoß, á mint az ember szivenek *Gen.* 6 *v.* 5. ugy okoskodasanak-is minden folyasa csak hiytság az Szent Leleknek meg vilagositasa nelkül. De mivel-hogy az Szent Lelek hatalmas az ige altal, ez okaert az ő túle meg vilagosittatot okossagnak s elmenek az Szent iraßt veti eleiben, úgmint minden Isteni igaßagra vezerlő eßközt. Mert Istennek hatalma (az az, hatalmas eßköze) minden hivőknek idvősségere. Mert az Istennek igazsaga az altal jelentetik meg, azt tanittya Szent Pal *Rom.* 1 *v.* 16. 17 Ez ßerint az Szent irasnak alaja vettetet az emberi okossag, sőt mint egy rabja, el annyera, hogy egy kőröm feketenyire sem ßabad, sem killyeb, sem bellyeb annal menni, valamint az Szent iras eleiben adgya s el igazittya. Igy tanit Esaias *cap* 8. *v.* 20. az törvennek es annak tanitasara halgaßatok. Valaki nem szoland annak beße de ßerint, nem leßen annak vilagossaga. Oly igen oda halgaßanak penig, hogy semmit se hozza ne tegyenek, semmit el se vegyenek abbol. *Deut* 12. *v* 32. Ez az oka az miert mindennemű Istenes dolgokban csak az Szent iraßt kel keresnünk, mint setetsegben az lampaßt, mind addig, valamig az Nap megh vilagosodik, es az haynal csillagh föl tamad

az

az embereknek szivekben, azt mondgya Szent Peter, 2. *Pet.* 1. *vers.* 19.

Mely igen vetkeznek azért minnyajan, valakik az Istennek Személye, allattya es termeszeti felől valo melyseges dolgokat okoskodasokkal akarjak merszekelni, es semmit nem akarnak hinni, hanem csak az melynek emberi okossaghoz jaro okat adhattyak, eddig valo beszedemből megh tetszik. Ez nem egyeb, hanem az Gőrőgőkkel bőlcseséget keresni, Szent Pal tanitasa szerint. Innen vadnak az sok tevelygesek. 1. Cor. 1.

Mert mihelyen az Szent irasban levő tudomant vagy az Istenről, vagy az valasztasrol, vagy az Christusnak megtestesüleseről, vagy az idvősségnek egyeb czikkelyeről, az okossag el nem éri, ottan arra vetemedik az mi az okossaggal eggyez: mint peldanak okaert: Egy az Isten: el éri ezt az okossag: de hogy az egy Istenségnek allattyaban harom Személyek legyenek, sohá elmejeben nem fér. Ha hol pedig az irasban, vagy az Szent haromsagrol, vagy eggyen eggyen az Személyekről emlekezet vagyon, tehat okossaggal eggyező magyarazatra vonsa, es igy mind az Szent irason s-mind az igasságon erősakot tesen. Ebből menyi eretnekség jőt ki, mayd oda alab emlekezetet tesek rolla.

Ezokaert hogy mi valami tevelyegesben es eretnekségben ne lepjünk imillyen regulakat viselljünk előttünk.

I. Hogy az Szent Haromsag egy Isten felől valo titkos dolgokrol semmit se ne gondolkodgyunk, semmit se ne bollyunk, hanem csak az mit az Szent iras előnkben ád: azzal elegedgyünk: semmit azokban ne visgallyunk, mellyeket az Isten nem akart jelenteni, azokat el ne vestegellyük, à mellyeket megjelentet.

II. Hogy az Szent irast sorgalmatosan visgallyuk, es minden nehez dolgokat az hitnek tenora szerint magyarazzunk, Irast irason.

III. Hogy mind az Gőrőgs-mind az Deak Paterek irasit megtekentellyük, es mit vallottanak az Szent Haromsag egy Istenről, az Apostoli Szent seregnek el hunyasok utan, micsoda eretnekségek tamadtanak, mint czafoltak megh, fel

kereſsük: Ezek mellet az közönſeges nagy Synataknak is vegezeſit es Symbolomit meglatogaſſuk, es ha az ſent iraſſal egyeznek, vegyük, ha ellenkeznek, hatra hadgyuk. Mert ha ſabad ez moſtani csinalt uy Iſteneknek az ő egy, ket, harom ſámu vezereket emliteniek, iraſokat forgatniok az hamiſſagnak fedezgeteſere: menyivel inkab ſabad mi nekünk egynehany ſaz Apoſtoli firfiakat, ſőt az egeſz kereſztyen vilagot az igaſſagnak oltalmazaſara ellenekben vetnünk?

IV. Hogy az emberi okoſſag rabja legyen az ſent iraſnak. Honnan tamadtanak az ſok eretnekſegek? Ebből hogy avagy az ſent iraſnak hataraban nem tartottak magokat, de nagy nyughatatlanſagbol azoknak mellyeket Iſten el reytet vegere akartanak menni: avagy az mellyeket meg jelentet ſorgalmatoſan nem ertekeztek, az hitnek tenorara nem vontak az Apoſtoli firfiaknak es Synatoknak ertelmeket, neg vetettek, az okoſſagot ſerettek, mint az Erdelyi csinalt uy Iſtenúek.

MASODIK RESZ.

Az Szent Haromſag Iſtenről valo igaz vallaſnak: es azzal ellenkező eretnekſegeknek eredetiről.

§. 1. Az Szent Haromſag egy bizony ſrők Istenről valo vallaſnak eredeti vagyon önnön magatul az Sz. Haromſag egy Iſtentül.

AZ mikeppen hogy nincsen oly meſſere ki terjedő folyo viz, kinek bizonyos kút feje nem volna, az melyből vőt eredetet: ſinten akkeppen az ſent Haromſag gy Iſtenről valo igaz vallaſnak is feje vagyon, az melyből

vilag

vilag teremtesetúl fogua, es őt ezer őt ßaz nyolczvan eßtendők alat foly az Anyaßent-egyhazban: de ki jelentesere nezve, mert az minemú őrőktúl foguan valo az Isten, ollyan őrőktúl foguan valok az Istensegben levő ßemelyek is. Az Isten penig őrőktúl foguan valo: senki nem tagadgya. Tehat az Istensegben levő ßemelyek is őrőktúl foguan valok, mint az Atya, ki kerdesben nem forog: az Fiu, *Rom. 9. v. 5. Apo. 1. v. 8. & 11. cap. 22. v. 13.* az ßent Lelek. Mert soha az Atya az az ő lelke nelkúl nem volt, sőt Isten sem lehetne, ha az ő Istensege ereje nelkúl, mellyet az iras ßent Leleknek, s-harmadik ßemelynek mond, volna.

Mas azert az Szent Haromsag ő magaban: mas arrol valo vallas-tetel Amaz őrőkke valo. Mert ha soha senki rola vallast nem tőtt volna-is, de azert ugyan Szent Haromsag egy Isten volt volna ő magaban: imez időben kezdetet, mikor tudni illik, magat Isten az emberekkel kezdette meg ismertetni.

Ez Szent Haromsagrol valo vallas, akkepen folyt az első embertúl foguan, à mikepen Moyses az ő kőnyveben be irta, es à Prophetak magyarazzak. Mert nem mas Istent ismert es tißtelt Adam, Seth, Enos, Cajnan, Malaleël, Iared, Henoch, Matusalem es Noë, vilag teremtesetúl fogua az viz őzőnig, ezer hat-ßaz őtven eßtendők alat. Mert eddigh állot fen az ello vilag: mint az kit Sem, Arphaxad, Sale, Eber, Phalog, Nachor, Thare, Abraham, Loth, Isaac, Iacob es az Prophetak az ő Testamentomban Christus ßúletesig, ket ezer, harom ßaz, hußon hat eßtendeig, à viz-őzőntúl foguan. Christus is az Uy Testamentomban, azon Szent Haromsag Istent hirdete, es az Apostoloknak-is azont parancsola az Euangeliumbol hirdetni, ki à mint őrők időknek elő te ßent Haromsag egy bizony Isten volt; ugy magat az Szent Biblianak meg iratasa előt élő nyelvel, az utan az ßent Bibliaban irasban, es élő nyelvben ki jelente, hirdete es præ likaltat tya mostan is, ez ezer, hat ßaz, tizen nyolcz eßtendők alat, Christus ßúletesetúl foguan. Mat. 28. v. 19

Eredeti vagyon azert az szent Haromsagrol valo igaz val-

laſnak ő magatul az Atya Iſtentűl az ő őrőkke valo ſolo igeje ſent Fia altal, az ſent Leleknek meg vilagoſito ereje ſzerint Elſőben mind élő ſozattal kűlſőkepen: mind az Szent Leleknek ihleſeből belſőkepen: annak utanna az ſent irasbol, es abbol állo élő nyelvenforgo igaz magyarazatbol. Igy ezokaert az Szent Haromſag vagyon az ő valoſagaban az Iſtenſegben ő magaban, mint az ragyago vilagoſſag az napban vagyon, arrol valo tanu-bizonſag tetelben az ſent Bibliaban, mint az napnak fenye az ő ki nyilatkozaſaban, es maganak velünk valo közleſeben, mert nyilatkozot ki Iſtentűl ugy az mint vagyon: hirdettetet az ſent emberektűl, ugy az mint Iſtentűl vőttek. Hogy ezek igy legyenek, megh bizonyoſodik, mikor az ſent Haromſag egy Iſtent kezdem à Bibliabol meh mutogatni.

§. 2. Eredeti vagyon az Szent Haromſag egy Iſtennel ellenkező eretnekſegeknek az őrdőgtűl es ennek rabjaitul az eretnekſegben zaballot emberektűl.

Az Iſten Anyaſent-egyhazanak halalos ellenſege az őrdőg, ki gyilkos es Attya à hazugſagnak, nem csak úldőzeſſel ſanyargattya az Eccleſiat, de egyſerſ mind eretnekſegekkel, tevelygeſekkel es iſonyu velekedeſekkel keſervefen haborgattya es puſztittya. Mert ſemmin nincs ollyan nagy banattya, mint hogy az Iſtennek orſaga eppűl az hivekben, azok altal tiſteſſege es dicsőſege terjed, az őrdőg orſaga pedig romol az hitetlenekben. Annak-okaert à holot az UR Iſten Egy-hazat eppit, ő-is kapolnat gudgyaſt mellette. Ebben valo ſandekaban peniglen, az nagy Iſtennek engedelmeből annyera elő ment, hogy amaz Iſtentűl el fajult gyilkos Caintul foguan, neha neha ſamosb ſereget gyűytet as tartat az tudatlanſagnak es eretnekſegeknek ſetet őrvenyeben, hogy ſem mint az Iſten hiveinek ſerege. Mert az eretnekſegeket igaz vallaſnak, ſentſegnek es tiſta igaz Iſteni

Io. 8. v. 44.

Philaſtrius 28. eretnekſegeket ſzāalt Chriſtus el jövetele előt valokat

tiſte-

tiſteletnek ſine alat taſitotta az embereknek közöben, mely mivel az okoſſaggal eggyezet hamarſaggal az kaba tudatlan kőſſeg közöt, nagy erőt vőt, gyorſan el-isterjedet. Innen voltanak az poganyok közöt az ſok karhozatos bálvanyozaſok, tiſtatalan fertelmes életnek nemei, ſamtalan balvany Iſteneknek rayja es nyáyja, kiről ſent Pal *Rom.* 1. *Cœlius Rhodig. Lect: Antiq lib.* 22 *cap* 3 *pag.* 849 *a.*

El jövetele utan 128. Epiphanius penig 90. közel csak 300. eſztendők alat, Agoſt on Doctorig.

Nem ſolok itt ſemmit Chriſtus ſületeſe elöt valo ſok balvanyozaſoknak es kűlömb kűlömb fele tevelygeſeknek nemeiről: de Chriſtus ſületeſe utan azokrol az eretnekſegekről, mellyek noha nem egy altallyaban vetettenek az Szent Haromſag egy Iſten ellen: mind-azaltal holot abban levő ſemelyek közzűl, vagy az Atya, vagy à Fiu, vagy az Szent Lelek ſértettetet meg es tagadtatot, vagy ſemelyeben, vagy Iſtenſegeben, es ekkepen à ſent Haromſag bantattatot es tagadtatot; ezokaert ezekről ſolok es irok rővideden. Hogy peniglen ebben job modgyaval elő meheſſűnk, laſſuk:

Elöſör, Mi legyen az eretnekſeg?

II. Mely veſedelmes az eretnekſeg?

III. Kicsodak mondaſſanak eretnekeknek?

I.

Ha ezigenek *Hæreſis* eredetire nezűnk, Magyarol annyit teſen mint Valaſtas. Mert az eretnekek meg nem elegedvē az Prophetaknak es az Apoſtoloknak iraſokban be foglaltatot mennyei tudomannyal, uy tudomant válaſtanak magoknak, mellyet ſ. Pal mas nevel αἱρεσεις-nak mond: az az. emberi akaratbol válaſtatot tiſteletnek, akar moſtan talaltatot legyen valakitűl, akar az elöt egyebektűl.

Az eretnekſeg azert ſemmi nem egyeb, hanem az Apoſtoloknak es az Prophetaknak közönſeges eggyezeſekkel ellenkező hamis tudomannak meg alkodasbol valovalaſtaſa, es vak merő otalmazaſa, melyel az Iſten boſſuſaggal illettetik, az igaz vallaſnak fundamentoma el fordittatik, es mely miatſokan az tevelygeſeknek ſövevenyeben eſven, örökke el kárhoznak ſ-el veſnek.

Eretneknek azert az mondatik, ki az hitnek fundamen

tomaval ellenkező hamis velekedeſt nem csak követi, de ugyan nagy meg altalkodaſſal is oltalmazza: Avagy az mint Agoſton Doctor magyarazza: *Qui temporalis commodi & maximæ gloriæ principatusq; ſui gratia novas ac falſas opiniones circa doctrinam fidei vel gignit vel ſequitur*: Az az, az idő ſerint valo haſonnak es leg fellyebben az ő (vilagi) dicsőſſegenek es fél magaſtaltataſanak kedvejert az tudomany környúl uy es hamis velekedeſeket ſerez es követ.

Lib. de Util. Credendi Cap. 1.

Kettő azert az eretnek embernek tulaydonſaga: Eggyik az hitnek fundamentomaval ellenkező hamis velekedeſnek képtelen meg altalkodaſſal valo be vetele. Maſik az be vőt velekedeſnek környú ſemtelen dühőskeppen valo oltalmazaſa, es terjeſteſeben valo ſertelen igyekezeſe, az mellyert ſent Pal, igen int hogy egy ket intes utan megh veſsúk *Tit.* 3. *v.* 10.

Más az eretnekſegnek hintegető Doctora, más az egy-igyü vevője ſ. követője.

Kúlőmbſeg vagyon pedig az eretnek kőzőt es az eretneknek hivő emberek kőzőt, az mint Agoſton D. az eleb meg jedzet helyen illyen valaſtaſt tesen kőzöttők: *Credens hæretico eſt, qui imaginatione quadam veritatis & pietatis ab hæreticis illuſus aſſentitur eorum errori, non animi quidem obſtinatione, ſed quadam cordis ſimplicitate, & facilitate, ſine lenitate temeritateq; credendi. Itaq; de ſuo errore admonitus, neq; contendit, neq; pugnat, ſed vel reſipiſcit vel cædere paratus eſt.* Az az: Az eretneknek hivő ember az, az ki az igaſſagnak es az kegyeſſegnek neminemű tettetet elmelkedeſeből, meg csalatvan, eggyez azoknak tevelygeſekben, nem meg altalkodaſſal ugyan, de à ſivnek neminemű egy-igyúſegeből es lagyſagabol avagy alhatatlanſagabol es hitelre valo vakmerőſegeből. Ez okaert az ő tevelygeſeről meg intetven, nem kőtődik ſem ellenkezik, de vagy meg tér, vagy kés engedni. Illyen az ſegeny egy-igyú kőſſeg: ki olah modon ez Plebanuſra bizta az hitnek dolgat: Tudgya mienk Pope: olliyan az ſegeny kőſſeg mint az juh, kit az Plebanuſok az eretnekſegnek meſarſekiben kőtve tartanak az ő finesamito beſedekkel.

Az eretnekſegeket miert engedi az Ur Iſten az eretnekſegőket lenni az Anyaſent-egyhazban ezokaert, hogy ketſerteti leven az hitnek,

lenne egyßer ſ. mind probája-is azt mondgya Tertullianus Doctor ßent Pallal egyetemben.

di megh az Ur Iſten? Tertul: de Præſcad verſ. Hæreticos. 1 Cor 11. ỳ 19.

Harom haßna vagyon azert az eretnekſegeknek fén allaſanak. I. Hogy az igaz tudomannak az hamiſſal egyben valo haſonlitaſabol jobban ki tetedgyek mind az igaznak igaſſaga ſ. mind az hamiſnak hamiſſaga. Soha nem tudhatnad minemű gyönyörűſeges az vilagoſſag, miſemű ſima az igyeneſſeg, az minemű kedves az edeſſeg, ha nem tudnad minemű ſomoru az ſötetſeg, viſſas az gőrbeſeg, es izetlen az keſerűſeg. Innen mondgya Agoſton D *Hæreticorum inquietudine, ut ſcripturas vigilantius perſcrutemur, unde ne ovili Chriſti noceant, eis poſſit occurri, tanquam & ſomno ignaviæ, noſtra excitatur induſtria. Ita per multiplicem gratiam ſalvatoris, etiam quod inimicus in perniciem machinatur, Deus convertit in adjutorium.* Az az: az mi ſerenyſegünk mint az mi tunyaſagunknak almabol az eretnekeknek nyughatatlanſagokbol, ſerkentetik föl, hogy az irāſokat nagyob vigyazaſſal viſgallyuk, hogy az Chriſtus nyayjanak ne artſanak. Ekkeppen az ßaba ditonak ſok kegyelme altal, az mit az ellenſeg veßedelemre practical-is, az Ur Iſten gyamolſagra fordittya.

Epiſt 105. ad Sixtum.

II. Hogy az hamis tudomanybol allo eretnekſegeknek karhozatos es veßedelmes volta ßem eleiben kelven, ſ. az mennyei tudomanybol állo igaz vallaſnak-is idvöſſeges volta dél ßinre jöven, az eretnekſegnek gyülöleſe es megveteſe az mennyei tudomannak pedig, buzgo ßeretetinevekedgyek es fel gerjedgyen mi bennünk. Peida: hogy az Iſtennek ßent fiat hallod ßent Pal altal mindenek felet örökke aldando Iſtennek attaliyaban minden meg hatarozaſ-nelkül prædicaltatni: ellenben pedig azon Iſtennek fiat ez minap csinalt uy tißti ßerint valo Iſtennek mondatni az Sidozo eretnekektül, ottan az mint ennek meg utalaſara, ugy amannak ßeretetire avagy nem fel lobbanßa? Erről ßól vala Theodoretus: *Non eo animo audire vanos iſtos errores, qui teterrimum odorem emittunt, debemus, ut vos libenter audiamus, aut amplectamur, ſed ut reliquos doceamus, quæ ſit recta & publica via, quam Prophetæ & Apoſtoli triverunt, vobisq; tutißimam*

Rom. 9. ỳ. 5

Lib. 1 Hæreticorum Tabularum.

adverſus omnes Sathanæ invidias reliquerunt. Itaq; ut Medici de venenis & toxicis libros conſcribunt: non ut iis uti doceant homines, ſed potius ut ab iis nobis caveamus: ſic hæreſes deſcribuntur, ut enitentur, non autem ut ſuſcipiantur. Az az: Ezeket az hejaban valo tevelygeſeket, kik undokſagos illatot bocsattanak ki, nem ollyan elmevel kel minekünk olvaſnunk, hogy azokat örömeſt hallyuk es fogadgyuk, de hogy egyebeket megh tanitſunk, mellyik legyen az igaz jart út, mellyet az Prophetak, es az Apoſtolok poroſitottanak es mi nekünk az ördögnek minden incselkedeſi ellen batorſagot hattanak. Annakokaert az mikeppen az orvoſok az halalos mergekről könyveket irnak, nem azert hogy azokkal gonoſul elni tanitſak az embereket, de hogy azoktul magunkat meg oltalmazhaſſuk: akkeppen az eretnekſegek-is meg irattatnak hogy el ta voztathaſſanak, nem pediglen hogy be veteſſenek.

III. Hogy megh keſertſen az Iſten, ha alhatatoſok vagyunke az egyßer meg iſmert es be vőt igaz vallasban, nem azert mint ha nem tudna meddig futhatunk ſ-ér az mi leplünk, de hoģ mind minnen magunknak erteſünkre adģa kicsodak legyünk ſ-mind egyebek meg laſſak ha tőkelleteſck, állandok es erőſſek vagyunk, avagy ingo bingo hitről hitre vetemendők. Igy ſol az Ur Iſten: *Non obedies verbis Prophetæ ſeductoris, aut ſomniatoris: quia tentat Iehova Deus veſter vos, ut ſciat an diligatis Iehovam Deum veſtrum toto corde & tota anima veſtra.* Ne engedgy az hitegető es alom húvelyező Prophetanak: Mert az Iehova az ti Iſtentek kiſirt, hogy meg tugya, ha ßeretitcke az Iehovat az ti Iſtenteket tellyes ßivből es tellyes ti lelketekből. Avagy nem ekkepen kiſirte moſtan titeket kereßtyenek az Ur Iſten? Láſſátok ez-okaert, hogy álhatatoſſak legyetek, mert à győzödelmeſe à Corona.

Deut. 13. ℣. 2.

Apocal. 2. ℣. 10.

IV. Hoģ az mennyei tudomannak, es à kárhozatos eretnekſegeknek égben haſonlittataſok altal föl ebredgyünk à ſent iraſnak ſereny olvaſaſara, buzgo ßeretetire, ßorgalmatos tanulaſara, es álhatatos meg tartaſara: ezek utā föl ſerkēnyünk az áhitatos imadſagra-is, kérvén alazatoſſan az Ur Iſtent, hoģ az igaſſagnak őſvenyeről ne hadgyon el tevelyednünk.

Ezek

Ezek igy leven oly karhozatos az eretnekſęg hogy valaki tudvan abban hever, őrőkke el kel veßni teſteſtől lel keſtúl. Azért mondgya Hieronymus Doctor: *Nihil refert, Hæretici ſint an gentiles. De Hæretico ſic loquendum ſicut de gentili.* Mind egy ugy mond, akar eretnek, akar Pogány legyen:. Az eretnekről ugy kel ßollani mint az Pogányrol. Idvőzitőnk-is azért parancsolta hogy az eretnek embert Pogánynak tartsuk. Ingyen ſe kőßőntsúk: 2. *Ioan.* 1 *v.* 10. ſőt ugyan el kerűllyúk. *Rom*: 16. *v.* 12. Irja Euſebius hogy Origenes Doctor inkab akarta iraſával kenyeret enni, hogy ſem mint Samoſata varosbol valo eretnek Pallal, őſivel egy udvarban laknek. Irja Irenæus-is hogy mikor ßent Ianos meg lata Cerinthuſt az mindgyaraſt ki futa az hazbol mint valami bűdős csaptol meg dőglőt merigyes hazbol. *lib*: 3. *Cap*. 3.

II. Mely veſzedelmes az eretnekſęg Contra Luciferianos.

Matth 18. v. 17.

Lib 6 cap. 3. Blandrata David Ferentz, Enyedi György Cerinthuſſal egy vallaſon voltanak.

Ez ő eretnekſęgekben valo hevereſekert haſonlatatnak.

1. Fogoly madarakhoz, kik mas tojaſan hevernek mint az Szombatoſok az Sidokén: Az csinált uy Iſtenűek az David Ferentzén.

2. Maymokhoz: Mert az Any aßent-egyhaznak Iſtenes jo rendeleſit az menyiben lehet, kővetik.

3. Rokakhoz: Mert nagy alnokul az igaz vallaſnak alazatos emberſęgnek és az kereßtyenſęgnek neve ſ-palaſtya alat lappanganak.

4. Hernyokhoz: Mert noha kűlső latashoz kepeſt gyengek, de felette artalmaſok.

5. Halhejas Sarkanyhoz: Mert nem kőnnyen enged az Eretnek.

6. Egyben tekergezet kigyokhoz: Mert ſok ellenkezeſi vadnak, magaban és aligh iſmerhetni megh: Itt is kigyo, amot-is kigyo.

7. Eger-pokhoz: Mert titkon lappang és alattomba őnti ki merget.

8. Szarnyon jaro fenyes merges Pokhoz: Mert kőnnyen hintegettetik, mint az egy merges Pok, David Ferentz Erdelynek ßurdekit hamar be hinte mergevel.

9. Sepia nevű halhoz: Mert fekete tentat öntőz, mihelyen meg fórittyak és mindent meg tentaz.

Az ſent irasban haſonlittatik az Eretnekſégh.

1. Konkolyhoz: Mert az jo magot el foytya.

2. Polyvahoz. Mert gyakorta az Anyaſent-egyhazban az jo maggal eggyűt lappang.

3 Veſedelmes maghoz: Mert nem kőnyű megiſmerni.

4. Hegyhez: Mert igen Pipeskedik.

5. Zapor eſőből támadot folyo Patakhoz: Mert hazugſágaval erőſakot tesén hertelenſéggel.

6. Bel-pokloſſaghoz: Mert az egeſz embert veſzti meg.

7. Mereghez: Mert az embert lelkeben el fonnyaſztya vegre Pokolra dermeſzti.

8. Hajo tőreshez: Mert az őrők bodogſágtol valo el valas.

9. Fenehez: Mert laſſan laſſan emeſzti az lelket.

10. Eghi haboruhoz: Mert meg zavarja az Eccleſiat.

III. Kicsodak az eretnekek.

Feletté gyalazatos nev ez: Eretnek. Mert mihelyen valakit eretneknek mondaſz, ottan minden gonoſt mondaſz, válamire az el kárhozot ember melto. ugy hogy, mind az Iſtennek, ſ-mind az embereknek itiletek ſerint el kárhozot ember, az ki az eretnek nevet meg erdemli. Ez az oka az miert nincsen ſoha oly Iſtent karomlo veſzedelmes tevelygő tudomanyu nemzet, ember, az ki ez eretnek nevet magarol el ne forditſa, ſ-ne tagadgya. Ez az oka, hogy valakiket az kereſztyen vilag eretnekeknek tart lenni, azoknak veſzedelmere repeſő ſivel minden meg tartozaſ-nelkúl őrőmeſt megyen.

Kicsodak azert az eretnekek?

Valakik Cerinthuſnak, Samoſatabeli Palnak, Servetus Mihalynak vallaſat kővetik, es valakik az Szent Haromſagat tagadgyak.

I. Mert ezek el ſakattanak az Iſtennek Anyaſent-egyhazatul, még pedig nagy partolaſſal. El ſakada elsőben Cerinthus, az Apoſtoli gyülekezettől ſent Ianos Evangeliſta idejeben hogy az Chriſtuſt csupa embernek monda: az utan

el ſa-

el szakada, az Ecclesiatul Samosatabeli Pál, hogy ő-is az Christust csupa embernek tanita: El szakada Servetus Mihaly, Blandrata György David Ferentzel eggyút, mind az közönseges Ecclesiatul, s-mind az egesz Magyar Országi Ecclesiaktul, hogy az Christust csupa embernek vallák. *Ex nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis. 1. Ioan. 2. v. 9.* Mi közzülünk mentenek ki, de nem mi közzülünk voltanak. Azert mint igaz Ecclesiatul el szakadot rothat tagok, meltan mondatnak eretnekeknek.

Mi-is ugy vagyon el szakattunk az Pápázóktul: de nem abban az fő részben az miert az eretnek nevet megh érdemlenők. Mert mi ő velek á fundamentomban ugy-mint á Szent Háromság, egy Isten felől valo vallasban eggyezünk. De erről á dérek fundamentomtul szakattanak el az Szent Háromság tagadok.

II. Mert valaminemű okokbol megh érdemlette Arrius, Nestorius, Apollinaris, Cereon, Martion, Appelles, Montanus, Samosatabeli Pál, &c. az eretnek nevet, azon okokkal á mostani Szent Háromság tagadok is. Mert noha elegge tettetik hogy ők az Szent iraſſal eggyet értenek: de bizony csak tudatlan kőſſeg amito csavargo beſzedek ez ő nekiek. Mert ſoha nem volt eddig még oly rút utalatos eretnekſeg, ki az Szent iraſſal magat nem ſinlette volna. Eleg hogy az Szent Háromságot tagadgyak, akar mint hannyak veſſek az Calaphintat imide amoda.

III. Mert bizonyos Szemelyek által valaztatot hit az Szent háromságnak tagadasa, az mint maydan meg bizonyitom.

IV. Mert imit amot Szurdekokban nagy lappangua kotlot és hintegettetet hűt, mellyet mikor nyilvan kezdettenek hirdetni, ottan mint eretnek tudománt Sajokban vertenek mind az egy-hazi Szolgak, mind az vilag biro hatalmas Csaszarok, Constantinus, Iovinianus ſ. az többi. Adgyanak valaha valahol csak annyi szamos gyülekezetet, az Szent háromság tagadok, mint itt Erdelyben vadnak? Nemely iffiakat el küldenek nagy költſeggel tanulni Nemet Országban: Azt tudgya az Erdelyi Szegeny kőſſegh hogy ollyan vallasu

gyülekezet vagyon oda be: Maga ha meg vallanak hogy ők szent haromság tagadok, meg egetnek: Egégtelen egy bennek ki nem jőne. De az mi nevünk álat lappanganak az mi hitünken levő Iskolakban. Sohul egyebűt nincsen ez az oktalan vallas, hanem imez vetni eredet Lengyel Országnak és Erdelynek szurdekjaban. Csoda volna penig ha csak ők volnanak igaz keresztyenek, s-Ecclesia. Mert az Evangeliomnak minden nemzetben kel Prædicaltatni: ők pedig nem minden nemzetek.

V. Mert amaz nagy het Conciliomokban ugy mint à Niceabeliben kiben csak Püspekek harom száz tizen nyoltzan voltanak Arrius eretnek ellen: Constantzinapolyban mas fel száz Püspek Macedonius eretnek ellen: Ephesumbelibe kiben ket száz Püspekek Nestorius eretnek ellen: Chalcedonbeliben kiben ket száz harminkz Paterek Eutyches eretnek ellen: Constantzinapoli masodikban: Constantinapoli harmadikban, es Niceabeli masodikban, mondom ez het emlekezetes nagy gyülekezetekben megh sententiaztatot eretnekek, mind azok, valakik az Christust csupa embernek vallyák lenni mint, David Ferencz.

VI. Mert az Apostoli ferfiak mind irasokban, mind tanitasokba nylván valo eretnekeknek mondottak őket, ugy mint Iustinus Martyr, Athenagoras, Tatianus, Irenæus, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Origenes Adamantinus, Arnobius, Tertulianus, Cyprianus, Lactantius, Ignatius, Polycarpus, Diogenes Areopagita, Cyrillus Athanasius, Eusebius, Hilarius, Basilius Magnus, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius Hieronymus, Damascenus, Chrysostomus, Rabanus: Egy szoval minden üdőbeli Paterek, kik az Anyaszent-egyhaznak fénlő szővetneki voltanak, őket eretnekeknek mondottak az szent Bibliabol lenni, mind elő nyelvekkel Disputatiokban, mind irasok által győztek és mutattak, az mint az ő irasok arrol bizonságot tesznek.

VII. Mert az egesz keresztyen világh, az sült Pogányokon kivül, igaz törvény szerint jo lelki ismeretből az Istennek

parancsolattyat előtte viselven nyilván valo eretnekeknek sententiazta őket.

VIII. Mert it Erdelyben is meg sententiaztatot eretnekségnek itiltetet Thordan az Tekintetes Nemes Országtol: Ezer, őt száz, hetuen kilentz esztendőben, Szent György havanak tizenhetedik napjan, az holot David Ferencz őrők tőmlőczre-is sententiaztatek, az mint az ő tanitvanya Sommer Ianos Carolyi Peter ellen irot könyveben arrol bizonságot tesen. Ez okok álat: Valakik az Chriſtuſt nem őrőkke valo Istennek, de csak csupa embernek, Istentől mind az által udő szerint Istenne tetettetet szemelynekvallyuk lenni, eretnekek minden mentségh nélkül. Ezeket peniglen mi nem szitok gyanant mondgyuk eretnekeknek, hanem vallasokhoz illendő Titulus belyegezes szerint. Mert az minemű vallasok, magok meg ollyanoknak mondatnak.

Az kik peniglen őket illyen nevel illetik, nem melto hog azokra haragudgyanak. Mert nem szitkot mondanak rejajok hanem vallasokhoz illendő erdemlet nevet adnak nekiek. Annak felette nem mi mondottuk ollyanoknak, hanem az egesz kereszтyen világ. Vegezetre nem uy nev-is az, de regi. Mert mihelyen az a vallas tamadot, ottan vele egyűt az eretnek nev: Vele hozta, maga szűlte maganak. Azért ne mi reánk, hanem vallasokra és az egesz kereszтyen világra neheztellyenek. Avagy vegyenek igen hegyes orru pennat kezekben: Es az földnek szineről minden nemzetségek közőt levő könyvekből s-szajokbol tőröllyek ki azt az rut nevet: Hadgyak el azt az vallast, mi is ottan meg szűnünk őket ollyanoknak mondani.

§. 3. Az szent Haromsag egy Istent tagado eretnek vallas, csak bizonyos egy nehany szamos embereken forgot és jőt eddigh ala.

Soha az Mennyei idvőzitő tudomany oly nyilvan nem Prædicaltathatot, hogy mindgyaraſt az őrdögh, az nagy

Istennek engedelmeből, hamis velekedest ne toyt volna melleje. Tiſztan hirdetek az Euangeliomot ő idejekben az Apoſtolok, de azert ſok hamis tanitok tamadanak, mint az hamis Apoſtolok, ezekkel eggyút az eretnekek, mint Simon Magus, az Nicolaitak, Alexander, Hymeneus, Philithus, Diotrephes, Menander ſ-az tőbi, kik felől ſzent Pal mondgya hogy az álnokſágnak titka immaron el indittatot volt és cselekettetet. De még ennek felette az ſzent Ianos Euangeliſta eleteben (mert legh utolſzor holt meg az Euangeliſtak kőzzúl Chriſtus ſzúletese utan ſzaz kettődik eſztendőben) kezdettenek vala az eretnekſęgek ſerkedezni az mint ezennel meg mutatom.

2 Theſs. 2. v. 7. Euſeb lib 3. cap. 28. Hiſt. Eccleſ.

It peniglen nincsen nekem ſzandekom arra hogy Chriſtus ſzúleteſętúl fogua minden eretnekeket elő ſzamlallyak az ő túlők kotlot eretnekſęgekkel egyetemben: Hanem csak azokat kik vagy eg atallyaban tagattak à ſzent Haromſág egy Iſtent, vagy csak vallamellyiket az harom ſzemelyek kőzzúl, vagy az Attyat, vagy az Fiat vagy az ſzent Lelket. Mert valaki ez harom ſzemelyek kőzzúl valamellyiket tagadgya, ottan az ſzent haromſágot bantya, és az ellen karomkodik.

Saturninus.

Nem ſzollok Saturninus eretnekekről, ki azt tanitotta, hogy az Chriſtus csak velekedes ſzerint volt Iſten, mert az emberek azt veltek, hogy Iſten, de azért csupa ember volt, ki elt Chriſtus ſzúleteſe utan, ſzaz huſz eſztendő tayban. *Euſeb. lib. 4. cap. 6. Eccleſ Hiſt: Irenæus lib. 1. cap. 22. & 23.* El

Baſilides.

halgatom Baſilideſt-is, ki azt vallotta hogy az Iſten elme volna, νȣ̃σ Gőrőgúl, es hogy nem az Chriſtus, de Cyrenebeli Simon ſzenvedet volna ő erette: *Euſebius & Irenæus loco notato*: Hanem kezdem el ez moſtani csinalt uy Iſtenúcknek eleiben illyen rendel.

1. CARPOCRATES.

Ennek eretnek vallaſa ez: Az Chriſtus Ioſeph maguabol valo csupa ember: *Euſeb. lib. 4. cap. 7. Iren. lib. 1. cap. 24.*

2. CERINTHUS.

Ez-is azt vallotta hogy az Chriſtus csupa ember. *Euſeb. lib: 1. cap. 25. Irenæ: lib 1. cap. 25. & lib. 3. cap: 3.* Eltenek az

ördög-

ördögnek ez két eretnek rabjai, és minden eretnekségeknek, valamellyek vadnak az Christus Iesusnak, örök Istenségge felől az Szent Ianos Euangeliſta idejében.

Mert ez Cerinthus eretnek előt futot vala ki Szent Ianos à fördö hazbol, az mint oda fellyeb mondam: *An: Christi 100.*

Ezeknek eretnekségeknek eredeti lön à Christusnak test ſerint valo nemzetenek elö ſamlalaſának nem erteſeböl: Mert hogy Szent Mathe és Szent Mark Euangeliſtak, csak test ſerint valo ſüleit avagy ſarmazaſat ſ-nemzetſéget ſamlallyák elö, azt veltek es azt tanitottak, hogy az IESVS Christus csak csupa ember, az mint Epiphanius, Theodoretus, Auguſtinus és à többi bizonyittyak: es hogy az ö elsö levéleben Szent Ianos ezekröl ſolot volna, öket Antichriſtuſoknak mondvan, hogy tagadnak az Christuſt az teſtben el jötnek lenni. 1. *Ioan:* 4. *verſ.* 3.

Epiph: Panarii lib 1. Tom: 2. Hæreſ. 27. 28. 30 Aug. Tom. 6. lib de Hæreſ. 7. S. 10.

Mikor ezokaért Szent Ianos Euangeliſta latna ſ-ertene ezeknek rut értelmeket az Christuſrol, és hogy az több Euangeliſtaknak iraſokbol, melyben az Christuſnak teſti nemzetſéget irjak meg, vettenek volna okot az tevelygeſre, el ſen kezde az ö Euangeliomat ſinten az Christus Iesusnak örök Istenſegen: Hogy ez az Atya Istennek ſolo igeje volt: Hogy teremtö: hogy az üdönek tellyeſſégében reſtè lött, az az, fel öltözte az emberi termeſetet, &c. *Ioan.* 1. *verſ:* 1. & *ſequent.* Hogy ez igy legyen Irenæus Doctor, ki élt Christus ſületeſe utan ſaz hetven nyolcz eſtendöben: Szent Ianos Euangeliſta halála utan hetuen hat eſtendöben, nyilvan bizonyittya, midön igy ſol: Ezt az hitet (tudni illik az Christuſnak örök Istenſége felöl) prædikalvan Ianos az Ur-nak tanitvanya, akarvan az Euangeliomnak prædicallaſa által el törleni azt à tevelygeſt mely Cerinthuſtol hintegettetet vala ſ-à többitöl, Cerinthus penig csupa embernek vallya vala az Christuſt. Következik hát hogy Szent Ianos az ö Euangeliomanak prædicallaſa által, ezt az Christus felöl valo tevelygeſt akarta el törleni, ſ azért kezde ſen az több Euangeliſtaknak rend-tartaſokon kivül irni az ö Euangeliomat tudni illik az Christus Iesusnak örök Istenſegerö: Mert miko

Irenæ: lib: 3. cap: 11.

Hieron. in Catalago.

Euseb. lib 3. cap. 21.

ron, ugymond Eusebius meg latta volna Szent Ianos az több Evangeliſtaknak iraſokat, javallotta ugyan, és azoknak igaſſágokrol bizonſágot tőt. *Itaque non abs re genealogiam quidem Servatoris noſtri, ſecundum carnem tanquam à Matthæo & Luca jam antea deſcripta, Ioannes ſilentio tranſit verum à Divinitate illius orditur, quæ ipſi à divino Spiritu tanquam potiori reſervata fuerat:* Az az, Annakokaért az mi meg tartonknak teſt ſerint valo nemzetſęget, mellyet Szent Matthe és Lukacs immar az előt meg irtanak vala, nem ok néikúl hagya el Szent Ianos, de az ő Iſtenſęgeről kezde, mely ő neki az Szent Lelektúl tartattatot vala hogy meg irna. Deli vilagoſſágnal nyilvabban meg tetſik azert hogy Szent Ianos Cerinthus ellen irta ő Evangeliomanak kezdetiben à Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſęgeről, és hogy annak eretnekſęge czafolta meg.

Centut. 1. lib: 2 cap 10. pag: 569.

3. EBION: Ebionitak.

Ez az Euangeliomot vetette meg, és az törvént vallotta, mint ſinten moſtan az ſombatoſok. *Iren: lib. 1. Cap. 26. Euſeb. lib: 4. Cap. 11.*

4. CERDON: Cerdonianuſok.

Azt velte, hogy az Chriſtus tűnder teſtben jőt volna el. *Iren. lib. 1. Cap. 28. 29. Euſeb. lib. 4. Cap. 11.*

5. MARCION: Marcionitak.

Azt vallotta az mit Cerdon. *Euſeb. ibidem.* Ezt hamiſſitotta meg Polycarpus Romaban, kit, *Fœtum præcipuum Diaboli:* ördög kiváltképpen valo fajazattyanak hiv vala, Chriſtus ſületeſe utan 170. eſtendőben. *Iren.*

6. VALLENTINVS Valentinianuſok.

Ez Apelleſſel egy porazon futvan, azt tanitottak hogy eghből hozott teſte volt az Chriſtuſnak. Marcus eretnek-is ezent vallotta, kikről *Irenæus, Euſebius.*

7. MONTANVS Montaniſtak.

Az Szent haromſagban levő ſemelyeket egyben zurja zavarja vala, ő magat Szent Leleknek vallotta ki az Prophetak által ſollot volna. *Euſeb. lib: 5. Cap. 14.*

8. THEODOTIUS: Theodotianuſok.

Ez azt tanitotta hogy az Chriſtus csupa ember. *Ibid: Euſ.*

9. NOE-

9. NOETUS: Noëtianusok.

Az Szent haromsagot egy ßemelynek vallotta, ki Atyanak, Fiunak és ßent Leleknek mondatnek, és ki lathato és lathatatlan, halando és halhatatlan volna. Ez Christus ßületese utan ßaz ötven eßtendő tayban élt.

10. ELCESAITAK avagy Samsceusok.

Az Christust csupa embernek hittek. *Euseb. lib. 6. Cap: 37.*

11. SABELLIUS: Sabellianusok.

Az ßent haromsagot egy ßemelynek vallotta: *Euseb: lib. 6. Cap. 5.* Elt Christus ßületese utan, ßaz ötven negy eßtendőben.

12. PAULUS SAMOSATENUS: Samosatenistak.

Christus Urunk ßületese utan, ket ßaz hatvan negy eßtendő tayban tamada ez az Pal nevű ember, ki uyjolan amaz Cerinthustol kotlot dőgleletes tudomant Pokolbol ki hoza, és nag meg általkodassal azt uyittata, hog az Christus csupa ember, és az Isten csak ugy lakot ő benne, mint az tőb ßentekben, kiért nem Isten, hanem csak, *Divinus homo*, Istenes ember: Istentől Istenne tetetet ember. Ez minemű fel fuvalkodot faytalan parazna eletű ember volt, olvasd Eusebiust *Hist: Eccl: lib. 7. Cap: 29.*

Ez eretnek Pal ellen Antiochiaban nagy gyűlest hirdettenek az kereßtyenek: meg győzek: Eretneknek pronuntialak és ki atkozak á kereßtyeni gúlekezetből: Vegre Aurelianus fejedelemtől ßam-kivetesre úzetek s-oda veße. Mert soha egy eretneksęgnek talalojanak sem lőt jo ki menetele, az mint Bellarminus rendel elő mondgya, kinek beßedenek eggyik reßet tetßik it fel jegyzenem ez mostani csinalt uy Istenúek kedveért.

Præfat. in 2. controvers. general de Christo pag: 264.

Hunc inquit ducem & Principem sequuti sunt Georgius Blandrata, Paulus Altiatus, Lelius Sozinus, Franciscus (Davidis) & omnis illa Ministrorum colluvies, quæ nunc in Transylvania erroris sui sedem constituit, & Ecclesiarum consentientium titulum sibi assumit, quæ quidem, & publicis disputationibus & libris etiam editis omnes veteres Patres, omniaq; antiqua concilia & ipsum orbem terrarum, qui per annos 1580. tres in Deo personas, duas in Christo na-

turas credidit Trithetsimi damnare, Sophistices accusare atq; ad Antichristum rejicere audet: Ez vezert, ugy mond, és hadnagyot kezdette Blandrara György, Altiatus Pal, Sozinus, Lelius, (David) Ferentz és minnyajan amaz gyúleveß Plebanusok, kik mostan az ő tevelygeseknek feßket vertenek Erdelyben, és eggyező Ecclesianak titulussat fejezi magara, kik mind kőzőnsęges disputatiokban mind ki nyomtatot kőnyvekben, minden reghi Patereket, minden reghi Synatokat s-az egez vilagot, ki ez ezer őt ßaz nyolczvan eßtendő alat, harom ßemelyeket az Istenben, és ket termeßetet az Christusban hit, harmas Istennek karhoztatni és csavargasokkal vadolni, s-az Antichristushoz vetni meréßli.

Mit erdemletek azért thi gyúlevesz Plebanusok, hogy az regi Patereket Apostoli ferfiakat: az nagy Conciliomokat, sőt ez egeß kereßtyen vilagot Harom Istenúnek, csavargonak vadolni mered, s-Antichristushoz vetetted?

Erdely penig te igen jol hallaß ez egeß kereßtyen világtul, hogy az Christus Iesusnak és az ßent Lelek Istennek őrők Istensęget, nē csak tagadoknak, de karomloknak ßenvedője vagy. Hogy hogy halgathatna meg tegedet à Christus, hogy hogy esedeznek eretted az ő ßent Attya előt, hoǵ hogy ßentelne meg à ßent Lelek Istenselkedben, testedben, ha hallod karomlattatni, s-el ßenveded? Csak nem vetted eßedben, de miulta ez az David Ferentz vallasa bejőve, mind romlottal azolta. Mert ezer őt ßaz hetven kilentz eßtendőtúl fogua, ezer őt ßaz kilenczven egy eßtendeigh az te derek romlasodnak kezdeteig vara az Ur Isten, ha ki tamadsze az ő ßent fianak tißtessęge mellet, fel mentede nevet, ßemelyet s-valtsagat az gyalazat alol. Nem cselekeded. Azert az Ur Isten ugyan meg erlelé raytad à nagy tevelygesnek fekelyet, s-im mire jutottal? Az sok kémények prædicallyak. Nezd el az ßomßed Lengyel Orßagot, ha az sok eretnekſęgeknek maguat nem ßakazttya, és ha az Isten rayta nem kőnyőrúl rővid nap mint jar?

De miképen ment legyen eleb eleb à Samosatabeli eret-

nek

nek Palnak vallasa egy nehany fur-fant fejú ßamos emberek altal David Ferenczig, azt jegyezzúk fel.

1. MANES: Manichæusok.

XII.

Ez tagada az ßent haromsagot, sőt az Christus felől Istentelen ertelemben vala: Mert Istensęget tagada, és nagy karomlassal azt monda, hogy az az kigyo volna ki Adamot meg csalta. *Epiphan: lib. 2. Tom. 2. Hæresi 66.* Ez orvos Doctor vala és mikoron az Persiai Király fiaval roßßul bant volna, meg fogata az Király, s-elevenen meg nyuzata: Meg erdemlette. Mert ő-is az Christust, Istensęgenek męltosagatol igyekezek megh foztani. Kőnyvei Romaban, *Anno Christi 500.* meg egettetenek: Elt ez Christus ßúletese utan ket ßaz hetven negy eßtendőben.

Iegyezd meg, hogy az eretnekek mayd tőbbire mind Medicusok, mint Blandrata, s-à tőbi.

2. ARRIUS: Arrianusok.

XIII.

Ez-is azt vallotta, hogy noha Istennek mondatnek az Christus, de azert nem kűlőmben, mint az Angyalok és az emberek: Es hogy minden teremtet allatoknak előtte teremtetet volt Istentúl, ki altal az utan Isten mindeneket teremtet, az ßent Lelket-is teremtetetnek teremtesęnek mongya vala lenni: Mert à teremtetet fiu teremtette volt, azert mondatnek fiunak lelkenek.

Ez rut eretneksęg csak hamar az főldnek nagy reßet mint valami fene meg jata, es be lepe annyira hogy minden eretneksęgeknel tőb ideig allot fen Mert tamaßi valanak az nagy kereßtyen Constantinus Csaßar halala utan, Constantius Csaßar, ki à kereßtyeneket ßamkivetesre úze, Athanasius Doctorral eggyút. Ismet Valens Csaßar, ez-is az kereßtyeneket igen úldőze, Theodoretus az mint irja: Iulianus Apostata: Ez-is az kereßtyeneket sokkeppen veßtegete: *Socrat. Sozoneus &c.* Elt Christus ßúletese utan harom ßaz kilencz eßtendő tayban: De rutol veße, az mint Cedrenus irja. Mert mikoron az arnyek ßeken úlne minden beli ki folya belőle. It penig azt vegyed eßedben, hogy ez mostani csinalt uy Istenúek nem kővetik az Arrius vallasat mindenek

Euseb. lib. 2. cap. 60. Hist. Eccles.

Theodore. hist. Eccles. lib. 4. cap. 16. 17.

ben: Mert ezek azt vallyak hogy Marianak elõtte nem volt az Chriſtus: Arrius pedig azt vallotta hogy abbol az mi ſemmi vala teremtetet ez vilagnak elõtte, és hogy az utan az ſemmiből teremtetet Chriſtus altal teremtet Iſten mindeneket, ſ. à többi. Arrius tanitvanyi valanak Aëtius, Cunonius, Eudoxianus, Theophronianus, Anomœus, &c. *Centur: Magdebur: lib.* 4. *Cap.* 5.

XIV. 3. MACEDONIUS: Macedonianuſok.

Ez azt vallotta, hogy az Chriſtus nem egyenlõ Iſten az Attyaval, ſõt az ſent Leleknek-is õrõk Iſtenſeget tagatta: *Socrat: lib* 2. *Cap:* 33.

XV. 4. APOLLINARIS: Apollinariſtak.

Vallaſa ennek volt illyen: Mert azt tanitotta hogy az Chriſtuſnak lelke megh volt, de az helyet az Iſtenſegh volt ben-

[illegible] *Cap.* 46.

XVI. 5. DONATUS: Donatiſtak.

Iollehet azt vallottak ezek, hogy az Chriſtus egyenlõ az Attyaval allat ſerint: De mind azon által kiſſebnek mondottak az Atyanal az Fiat, az Fiunal az ſent Lelket. *Centur: Magdeb: lib.* 4. *Cap:* 5.

XVII. 6. MARCELLUS: Marcellinianuſok.

Eggyet ertet Samoſata eretnek Pallal. *Socr: lib.* 2. *Cap:* 15. *Centur:* 4. *Cap:* 11.

XVIII. 7. PHOTINUS: Photianuſok.

Ez is azt vallotta, hogy az Chriſtus csupa ember, ugy mint ki Marianak elõtte nem volt. *Socrat. lib:* 2. *Cap.* 14.

XIX. 8. APOLLINARIS: Apollinariſtak.

Az Chriſtuſt eghből hozot teſtnek mondotta. *Zozom. lib.* 6. *Cap:* 27. *Magdeb: Centur.* 4. *Cap:* 11.

Volaterranus de Mahometo. 9. MAHOMET: Mahomet kõvetõi.

Chriſtus Urunk ſületeſe utan õt ſaz hetven egy eſtendõben ſületek Mahomet: Kinek ſülei meg halvan egy, Iſmael nemzetſegebõl valo gazdag aros ember Abdemonaples veve megh bizonyos ſumman, kit Kalmar aruin ſolgajava tõn. Abban az ûdõben gyakorollya vala Abdemonapleſnek hazat egy Sergius nevú Barat, ki Conſtantzinapolybol eret-

nek

nek vallaſaért úzettetet vala ki Arabiaban: Mert regen az ki eretnekſęget inditot, mindgáraſt ßamkiveteſre úzettetet vag meg őletet: Sergius Barat Mahometet azt az aros legenket egßer-is maßoris hozza edeſite: Vegre mikor az gazdaja Abdemonaplesmeg holt volna, el veve Mahomet az gazdaja aßßont, őtuen eßtendőſt, és arra tanacsla Sergius Mahometet hogy elmejebe valo el ragattataſt tetetne maga felől, kit mint ha valami korſag tőrne ugy fetreng vala, kiből mikor fel ębredet, azt mondotta hogy Mennyei jeleneſt lát, és igy maganak Propheta nevet kezde tulaydonitani. Veghre az Sergius Barat tanacslaſabol kezde irni az Alcorant harom fele hitből: Sidobol, Kereßtyenből es Arrius eretnkeből nagyob reßre.

Hoßßu volna az Chriſtus Ieſus felől valo ertelmet it elő ßamlalnom: Mert meg irja Zachariaſt, Erſebetet, Kereßtęlő Ianoſt, Mariat, Gabriel Angyal kőßőnteſet, Chriſtuſnak ßent Lelektúl valo fogontataſat, ßúleteſet, csodairol-is emlekezik: Adammal egyben haſonlittya: Az Euangeliomot-is emlegete, s-à tőbi. De azert tagadgya igaz Iſtennek lenni, hanem csak csupa embernek, nagy Prophetanak Iſtenes embernek nem kúlőmben mint az csinalt Iſtenűek. Tekents meg Azoara 2. 4. 5. 11. 13. 14. 19. 28. 29. 31. 33. 53. De kivaltkeppen Azoara 122. az holot igy tanit: *Conſtanter dic illis Deum unum eſſe neceſſarium omnibus & incorporeum, qui nec genuit, nec eſt generatus, nec habet quenquam ſibi ſimilem.* Az az, álhatatoſon Prædikallyad azoknak, hogy egy az Iſten, ßúkſęges mindeneknek, és teſt nélkúl valo, az ki nem ßúlt, nem is ßúlettetet, és nincsen ſenki hozza haſonlo. Az ß. haromſag ellen is igy ßol: Azoara 12. *Sunt iterum increduli firmantes Deos tres eſſe, quia non eſt, niſi unus Deus.* Iſmetlen vadnak oly hitetlenek kik harom Iſtent valnak, holot csak egy az Iſten: Ezen patvarral elnek ez moſtani csinalt Iſtenű Plebanuſok is: oly igen eggyeznek Mahomettel. Mert azzal amittyak az ßegeny tudatlan kőſſęget hogy mi harom Iſteneket vallunk, kiről oda alab.

Igy ßallita az őrdőg Cerinthus vallaſat, bizonyos ßeme-

X. Servetus Mihaly.

lyek altal, Ваz tiz eſtendőtűl foguan, Chriſtus Ѕűleteſe utan alab alab, Ѕinten Servetus Mihalyigh, kit meg egetenek az eretnekſęgert Genvaban, ezer, őt Ваz, őtven harom eſtendőben, Mind Ѕent havanak huſon hetedik napjan, mely idő tayban Blandrata György-is, ot Genevaban forogh vala, de kapu-fatol veve bucsujat onnan: Mert ugy jar vala ő-is, mint az ő Meſtere Servetus Mihaly, az mint nagy gyalazatoſſon vetik Ѕemere az Gyula Fejervari diſputatioban, az egeѕ orЅag elől, ezer, őt Ваz, hatuan nyolcz eſtendőben.

XI. Blandrata György.

XII. David Ferencz.

David Ferencz-is ugy mételyeſedet vala meg Blandrata Györgytűl, kiknek karomlo rut vallaſok, im męg ez ideig-is fen all.

Mind ezekből akar mélyvekony értelmű ember-is itiletet tehet, hogy az őrdőgtűl, és ennek egy-nehany Ѕamos eretnek rabjaitol, Ѕallot eddigh ala az Ѕent haromſag egy Iſten ellen valo tevelyges, mert az őrdőgnek kőzellebben valo czellya ez, hogy minden tudomanyban az Iſten fianak dicsőſęget, ez az őrők idvőſſegnek titkat, homalyban eyiſe, az undok eretnekſegeknek ſaraval be mazollya ſ-el rejtſe.

Euſeb lib. 3. cap. 20. Eccleſ. Hiſt.

Az első Ваz eЅtendőben, Chriſtus Ѕűleteſe utan, csak homalyban lappangának az eretnekek meddigh az Apoſtoli Ѕent ſereg fen allot, azt irja Euſebius. Mert Ѕűzen maradot mind addig az Eccleſia, de hogy Ѕemek azoknak el hunyek, ugy kezdenek ſerkedezni az eretnekſegek Tud meg azert, hogy nem Apoſtoli ez az David Ferencz vallaſa, de emberi talalmany, ki csak nyelven nagy lappangua Ѕurdekokbol imit amot kotoltatot: Sőt ha Erdelyben ez vak okoſſaggal eggyező velekedes labot nem kapot volna, moſtan ſohul még az hiret ſem hallanad. De el aluttanak volt az emberek, és az tiЅta buza kőziben, ugy hintette volt az ellenſeges ember az konkolyt, az Iſten igejehez valo, halálatlanſágert, tiЅteletinek ki Ѕolgaltataſahoz valo nagy idegenſegeert ſ-kedvetlenſegejert, hogy hidgyenek az hamiſſagnak, ha nem hittenek az igaſſagnak.

Matth. 13.

2 Theſſ. 2. v. 11.

Te pedig nagy tevelygesben be eſet habozo Ѕegeny kőſ

ſeg,

ſegh, ki az nagy tudatlanſagnak karhozatos mélyBékiben, nyakon kötve tartatol az te Plebanoſidtol, vegyed jol eſedben az te vezer Plebanoſidnak egy ravaſſagokat. Soha ők ſemmi helt, ſemmi hitelt nem adnak, az hiſtoria iro bölcs embereknek tanubizonſag teteleknek Kerdgyed tűlök. Az Apoſtoloktol foguan eddig hogy hogy ſallot ala az ő tevelgeſek: Mindenik ſaz eſtendőben, Chriſtus ſűleteſetől foguan eddigh, holot, mellyik nemzetben Prædicaltatot? Mellik nemzetſeg volt azon az vallaſon? Mellyik varos, falu, kicsodak voltanak tudos Doctorok, Prædicatori? Mellyik Academiaban tanittatot az á vallas? Mellyik Csaſar, Kiraly, Herczeg, Fejedelem epitetet annak az vallaſnak prædicallaſara Templomokat? Holot volt Typographiajok, Könyvnyomtato helyek? Holot, mikor volt Conciliomok, Synattyok, Gyűleſek: Ha volt, ki irt rola? Mit vegeztenek? Meglatod, ha ezzel ſorongatod, az halaknal nemabakka lőſnek. Haromra kel ki kapni ez kerdeſeknek habjai kőzzűl. Elſőben az Hiſtoriakra. Mert *Hiſtoria eſt teſtis temporum, lux veritatis vitæ, memoriæ, magiſtra vitæ, nuncia vetuſtatis.* Az az, Az Hiſtoria nem egyeb, hanem az időknek tanuja, az igaſſagnak vilagoſſaga, elete az elmenek, vezere az eletnek, á regen lőt dolgoknak követe. Az Eccleſiaban lőt dolgokat pedig ugyan Eccleſiabeli bőlcs emberek irtak megh, mint Euſebius, Socrates, Theodoretus, Zozomenus, Euagrius, Nicephorus, &c. Iſmet á Paterek hellyel hellyel mint kikről oda fellyeb ſolek, Iuſtinus Martyr, Athanagoras, Tatianus Irenæus, ſ. á többi: vegezetre, tizen egy ſaz eſtendőbe, Chriſtus ſűleteſetől foguan, mint folyt az tudomany hol mi eretnekſeg, űldőzes, ſ. egyeb Eccleſiara tartozo dolgok voltanak, az Magdeburgomi tizen egy Centurias könyvekben csalatſag-nelkűl be vagyon irva: annak felette Bibliotheca patrumban. Ha ezekre kap ki, es ezekről kezdi amaz kerdeſeket el igazitani, mindenűt eretnekſegnek hallya kialtani az David Ferencz vallaſat: nem hog valamit mutathatna.

Tertull: Præſcript. 6. ezen kerdeſekkel ſzorongattya vala az eretnekeket. Edan originales Eccleſiarum ſuarum? Evolvant ordinem Epiſcorum ſuorũ?

Cicero.

Maſodſor kap ki talam arra, hogy Arrius idejeben, ez egeſs vilag mayd nagyob reſzre eretnekké lőt vala. De nem

fogja

fogja semmikeppen tarsul Arriust, David Ferencz: Mert Arrius az lathato vilagnak igaz teremtőjenek vallotta az CHRISTUST, csak hogy teremtetetnek mondotta, mint ha Isten mindeneknek előtte teremtette volna az Christust, ki altal az utan teremtette ez vilagot: Annakfelette el tőrőltetet az földnek sineről az Arrius eretneksege. Az nincsenből mit tud bizonyitani? Erre sem kaphat tehat ki.

Harmadsor, fogja bizonságul elő az sent Bibliat, kiből tegedet, segeny egy-igyű kősseget sorongat, és az mi feleje sincsen az kerdeseknek, azzal csabit el, midőn igy sol: Nem tudode Attyamfia hogy Christus csak tizenkettőd magaval budosik vala az Sido nemzetben, de ugyan igaz vallasa vala Illyes Prophęta idejeben-is csak kevesen voltanak Achab kegyetlensége miat: Azert nem az Sidosagban helyheztetet az Religionak igassaga.

Igen nagy kűlőmbség vagyon az Christus, Apostolok, Prophetak es ez tetovazo, Plebanusok kőzőt, mert a Christus, Apostolok, es Prophetak tudomanyanak igaz volta, az egesz keresztyen vilagnál nyilvan vagyon, es sem mi, sem ők, nem ketelkedűnk abban, de az ő csabito tevelygesek felől, mindenkoron ketelkettenek, es minden alkolmatossaggal annak ellene-is mondottanak.

Act. 2 v 41. Psal 19 ℣. 5. Rom. 10. ℣ 18.

Az mi noz még is az Apostoli sent seregre oly tavul estek, peldajok mellől, mint az egh az földről. Mert az Euangeliomnnk Prædicallasat kellet idvőzitőnknek parancsolattya serint nekiek el inditaniok, melyben oly boldogul elő is mentenek, hogy csak egy Prædicatiojara is sent Peternek ám harom ezeren terenek meg. Annak utanna az Euangeliomnak hangja ki mene az seles földre: annyira hogy seles ez vilagon, nyilvan minden nemzetsegekben, mostan is Prædicaltatik az sent haromsag egy Isten. Az ti Plebanositok peniglen, hol kuttogtanak akkoron? Mas azert solani az Euangeliomnak el inditasarol, el indito embereről, terjedeseről, mas valamely eretnek embernek ellene tamadasarol, eretneksęgenek terjesteseről.

Illyes

Illyes Propheta vallyon ſ-ugy lappangotte az igaz vallaſſal mint valamely eretnek, az ő dőgleletes tudomanyaval? Nem tudgyaké hogy Abdias ſaz Prophetakat legeltetet alattomban? Hol volt egyber ſaz Plebanus Erdelyen kivúl? 3. Reg. 18.

Holot volt Conciliomok? Holot volt Synattyok ſ-gyűleſek? Annak felette, mi nem valami eretnekſeggel lappangot Illyes az ſaz Prophetakkal eggyűt, mint ezek, hanem igaz vallaſſal. Vegezetre nem ki terjedeje azutan az egeſs Sido orſagra az igaz vallas? De ezeknek vallaſokon ſoha csak egy nemzet ſem volt eppen', hanem csak imit amot ſurdekokban nagy lappangva hintegettetet, egy, ket, harom emberektúl.

Engedgyűk meg bator, hogy az ſokaſagbol nem jo merſekleni az Religionak igaſſagat. De azert azonkőzben, mindenkor lappangé az Eccleſia? Csak nemely ſamos emberekben vagyoné? Csak egy tartomanyban ſugorogé? El fogy az hold, de iſmet ki mutattya magat ſ-megh telik, hat nem mindenkor el fogyasban vagyon. Az ſent haromſagh egy bizony Iſtenről valo igaz vallas pedig ſoha el nem fogyot, ſoha nem lappangot; mindenkoron magas helyeken nagy nemzetſegekben prædicaltatot nyilvan? De az ti Plebanoſitok vallaſokkal eggyűt buydoktanak, mutaſſak meg azert csak egy bőtűvel, hogy minden űdőben, *Liberum habuerunt exercitium Religionis*: az ő vallaſoknak ſabados gyakorlaſa lehetet volna? Mert mi az mi vallaſunknak ſabados gyakorlaſat, az ſent haromſagrol az egeſs kereſztyen vilagnak tanubizonſag teteleiből meg bizonyittyuk. Igy ſoha tegedet ſegeny iras olvaſatlan kőſſegh, az Plebanos el nem tud igazitani, mert nem ad helt az hiſtoria iro beſedeknek. Mert ha helt adna, azontul falba romlana, el enyeſnek ſemmive lenne minden vallaſok.

Elegh hogy az ſent iras mondgya.

Nem volt ſoha oly eretnekſeg, mely az ſent iraſnak emlegeteſevel nem finlette volna az ő keptelen rutſagat. Latod ~~a~~maz roſdas horogra ſep tizta huſt vonſanak ſ-el fedezi az halacskak előt a roſdas vaſat, és az ő veſedelmere, à huſnak Simile

sine alat vesik be: Igy sinten az eretnekségnek rosdas rutságat, az sent iraſſal fedezik be az ti Plebanositok, és az ti karhozatotokra vetetik be veletek. Act. 15. ℣. 11. Iol cselekednetek, ha ti-is meg viſgalnatok az iraſokat, mint az Berocabeliek, ug vadnaké à mint à ti Plebanositok mondgyak, avagy nem? Rom: 9. ℣. 5. Az Chriſtus felől sent Pal azt mondgya, Romaban irot levelenek, kilenczedik reſeben, hogy az Attyak kőzzúl valo teſt ſerint: de azert azon Chriſtus, mindenek felet őrőkke aldando Iſten is. Azonba penig az Plebanus azt prædicallya teneked: Csupa ember, Iſten tőtte Iſtenne, kősönnye az Chriſtuſ-is, hogy Iſten őtet fogta elő az valtſagnak veghez vitelere. Maga ő maga az Chriſtus az őrőkke valo lelek altal, az az, Iſtenſege altal, (mert őrőkke valo lelek) Heb. 9 ℣. 14. vette fel magat az áldozatra, azt Prædicallya sent Pal Sidokhoz irot levelenek kilenczedik reſeben, bőtű ſerint. Iſmet meg vagyon tiltva, hogy uy Iſtenűnk ne legyen. Ha azert az Iſten Iſtenne tőtte az Chriſtuſt, tehat ottan uy csinalt Iſten leſen, és igy vagy az Iſten parancsolattya bomol fel, vagy Iſten nem tőtte az ő fiat Iſtenne, mint valami varosbeli birat. De lehetetlen hogy az Iſten parancsolattya fel bomollyon: hat az-is lehetetlen, hogy uy Iſten volna az Chriſtus. Ha pedig nem uy, hat őrőkke aldando Iſten: Kit őrőktúl foguan fűlt, az Attya az ő Iſtenſegeből, mint az ő ſemelyenek ki metzet belyeget, mint ſ. Pal tanit. *Heb*: 1. v. 3. Pſal. 81. ℣. 10.

Igy vonnád iraſra csak Plebanus Uramnak sines amito beſedet, meg tapaſtalnad, hogy rosdas eretnekſeget fedezget az sent iraſſal.

Igy erted meg honnan legyen eredeti az eretnekſegnek, és hogy csak igen keves: ſamu embereken forgot, imit amot, és hogy ſurdekokban, nagy ſuttogva, lopva, lappangua hirdettetet.

HARMADIK RESZ.

Az ßent Haromſag egy Iſtenröl.

§. 1. Ez az ige, *Trinitas*, Haromſag, az ßent irasban vagyon, fundamentum ßerint, es Iſtenes ſzent dolognak ki mutato Igeje.

AMAZ csinalt uy Iſtenű Plebanuſok, oly utalatoſſágban jutottak az ő halgatojoknal, mind iraſok, ſ-mind kivaltképpen ßűnetlen valo nyelveskedeſek altal, ez iget Haromſag: Hogy csak emliteſe-is Iſtent boßßonto csufſagh előttők. Mert Harom-Sáknak bőfegik az ő karomkodaſokkal ~~még azt~~ nyelvekkel, ~~és~~ azt kialtyak hogy emberi talalmany. Mert az Niceabeli Synat előt nem hallattatot, hanem akkor kőltőttek, amaz harom ßaz, tizen nyolcz Piſpekek, az ő mellettek levő ßamtalan tudos egy hazi ßolgakkal egyetemben.

De mely alnokul és ravaßul patvarkodgyanak, az imadando ßent haromſag egy bizony őrők Iſtent meg magyarazo ſ-ki jelentő ighe ellen im meg mutogatom.

Be vőt kőzőnſęges Regula ez az Eccleſianak tudos Doctoritol: Az ßent irasban vagy bőtű ßerint vadnak mindenek, avagy jo kővetkőzes által hozattatnak ki abbol, vagon azert az ighe, Haromſag az ßent irasban. 1. Valoſagaban. Mert valaholot, vagy egyßer ſ-mind harom ßemelyekről, vagy eggyen eggyen, kűlőn kűlőn vagyon emlekezet à ßent irasban, ugyan ottan meg vagyon az harom, meg vagyon az haromban az haromſagh-is. Mivel azert az Iſtenſęgben csak harom ßemelyek vadnak: Az ßent iraſ-is ſohol ez haromnal tőbről nem emlekezik, mint az Apoſtoli Credo-is meg mutattya: Ezokaert az ßent haromſag az ßemelyekben

és az szemelyek altal meg vagón az Istenségben, mint Matt: 28. 1. Ioan. 5. Kiről ez utan többet szolok.

1. Ioan. 5. v. 7.

2. Meg vagyon egy szonak eredetiben. Mert ez az ige, Harom, vagyon szent Ianosnal. Az hol harom vagyon, haromsag-is vagyon ot. Mert ha ez ighetől θεος s. Pal ezt ki hozta szabadoson θεοτης Istenseg. *Col*: 2. v. 9. Mi-is hasonlokeppen ebből τριας, harom, szabadoson ki hozhatyuk ezt τριας Haromsag. Mert s. Pal tanitot minket èkepen szolanunk.

Socr: Eccles. hist. lib 3. cap. 7.

3. Megh vagyon az szent haromsagh az szent irasban az Apostali ferfiaknak tanu bizonsag tetelek szerint. Mert, *Non novam quandam religionem à se excogitatam induxerunt (Patres) in Ecclesiam, sed quæ inde ab initio & Apostolica traditio habuit, & Christianorum sapientes Philosophati sunt.* Az az, nem valami uy és ő magoktol gondoltatot vallast hoztanak be (az Paterek) az Ecclesiaban, de az mely kezdettől valo, és Apostoli tudomany volt, és az keresztyensegnek bölcsei nyilvansagosan tanittottanak Hat az szent haromsag egy Istenről valo tudomany sem uy, hanem Apostoli, reghi.

Iustin. in expos. Fidei: Unitas nãq; in Trinitate intelligitur, & Trinitas in unitate agnoscitur.

Iustinus Martyr elt Christus születese utan. 150. esztendő tayban, ki egy könyvet irt illyen Titulussal. *Expositio fidei de Sancta Trinitate.* Az az, Az szent haromsagrol valo hitnek magyarazattya. Az Niceabeli Synat penig volt Christus születese utan, 325. esztendőben. Iustinustol fogva 175. esztendő, az Niceabeli Synatigh. Hazudnak tehat az uy Istenúek hogy az Niceabeli Gyúlesben talaltak volna ezt az ighet Haromsagh.

Athenagoras elt Christus születese utan. 185. esztendő tayban, ki Antoninus Imperatornak irt egy könyvet, kiben nyilvan emlekezik az szent haromsagban levő szemelyekről, és az szent haromsagrol.

Clemens Alexandrinus, elt 194. esztendőben, ez-is *lib.* 5. *Stromatum pag*: 250. él ez ighevel, szent haromsag.

Origenes élt, 186. esztendőben Cyprianus 222. esztendőben, Lactantius Firmianus, kinek Mestere vala Arnobius, élt 314. esztendőben, tizen-egy esztendővel az Niceabeli Synot előt, kik egy igaz Apostoli ertelemmel az szent Harom-

ſagrol vallaſt tőttenek, tanitottak az egeſs kereſztyenſegben, rola nyilvan valoſagoſſan irtanak, kiknek arrol valo ſavokat oda alab hordom elő.

De ránczba ſedik orrokat az csinalt uy Iſtenűvek, ſ azt kialtyak: Miert hát hogy az Niceabeli gyűlesben lőt inkab emlekezet az ſent Haromſag felől.

En is azt kerdem: Miert tagadnak ők-is ha nem volna? Bolondſag az mi nincsen azt ollyan nagy meg altalkodaſſal, mint ti cselekeſztek, tagadni. Ha nincsen ſ. Haromſag, miert tagadgyátok? Ha vagyon, miert nem teſztek vallaſt rola? Vagyon penig. Mert Blandrata György azt mondá: *Nos proteſtatum volumus, Trinitatem nos non negare.* Mi tudomant teſűnk, hogy az Haromſagot mi nem tagadgyuk. Annak fölőtte, mi ſűkſeg volt volna az Niceabeli Synathban, amaz harom ſáz, tizen nyolcz Püſpokőknek tőb ſamtalan mellettek levő tudos Egy-hazi ſolgakkal eggyűt, kik az kereſztyen vilagnak minden reſzeiből egyben gyűltenek vala, ollyan nagy ſorgalmatoſſaggal diſputalni, erősiteni es irni az ſent Haromſagrol, ha az Szent Haromſag tagado eretnekek okot arra nem adtanak volna? Mert Arrius eretnek tamadot vala, ki ellen Conſtantinus Csaſar tetette vala azt à nagy gyűleſt, melyben meg győzettetven Arrius, atok ala vetetek, es az Kereſztyen Eccleſiabol ki atkoztatek mind ő, ſ mind valaki az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſeget tagadna, es az ſent haromſag ellen ſolana. Soha eſzeben ſem jutot volna Erdelynek, Orſag gyűleſet ſem hirdetet volna az felől: Hogy az Chriſtus őrők Iſten legyen, ha Blandrata David Ferenczel eggyűt nem kezdettek volna tagadni. Akkor kezdetette azert őrők Iſten lenni az Chriſtus, mikor David Ferencz tagadni kezdette? Igy ſinte akkor kezdetette az ſent Haromſagh, mikor Arrius eretnek ellen Nicea varosban ſollottanak es irtanak rola? Hamis patvar azert nem annyira mi ellenűnk, mint az imádando ſent háromſag ellen azt allatni, hogy Nicea varosban talaltak az haromſágot. Moſtan hiſűk hogy fel tamadunk. Ha ki tagadni kezdene az fel tamadaſt ſ mi oltalmaznok, moſtan kezdetet volnaé az fel tama-

Act: Diſp. 1. diei Albæ Iuliæ.

dasról valo hit. Igy az Szent haromsagh sem akkor kezdetet mikor tagadtak.

De még is, az ti hiteteknek megh erősitesere, mellyik Csasar hitta egyben ez kereszteyen vilagnak bölcseit; Holot vagyon az ti csinalt Istenetek felől az *Consensus?*

Die 19. Septembris. An. 1618.

Ebben peniglen kereszteyen olvaso meg ne útközzel, hogy illyen szoval hozom be az Christust. Mert ez minap ő közzülök az leg tudosbik (hogy már) az Erdelyi kereszteyen Fejedelemnek, és az egesz udvara nepenek, s-több sok fő embereknek hallottokra, *Csinalt Istennek monda* az Christus Iesust, Gyula Fejer varat az kisebbik Templomban egy rövid Colloquiomban: Mellyen ugy megh busult vala az Kereszteyen Fejedelem, hogy ha az *Recepta* Religio felől valo ki mondot szava meg nem tartoztattya vala, jutalmat vötte volna karomlo besedenek.

Hebr. 14.

Szinlé besedet Szent Pal, szent Peter mondasaval: *Factus Dominus.* De nem csinalt Urrol vagyon ott szo, midőn azt állattya szent Peter, hogy Isten tötte ezt Urrá s-Christussá, hanem az Christusnak közben-járásanak tiszire nezendő állapattyarol, melyre emeltetet az Istentül à szolgai ábrázatbol. De erről masut többet, &c.

Act. 2 v. 36.

§. 2. Nincsen melysegesb okossagot megh halado elme fölöt járo tudomany az derek Sz. irasban, mint az imadando Szent Haromsag egy örök Istenről.

Amaz veghetetlen, foghatatlan, mérhetetlen Isteni fölseget fogja be elmejeben ez arasnira ki terjedet veges elmecske. Az tudatlansagnak hályogatul be borittatot okossag erje el, ha lehet. Azt az örökke valo fölseges Istent mondgya ki az rebegő nyelv örökke valo szoval; Mert az Isten örökke valo: hogy hogy tudnad ki mondani s-meg irni időre nezö szoval? veghetetlent veges szoval; lathatatlant, foghatatlant zengedező es csak imide ki terjedő szoval? ha az

minden

minden helyeken levő Istent elmedbe be nem foghatod: o kossagoddal el nem erheted: nyelveddel ki nem beszelheted, hát az egy Istenségben levő harom személyeknek magok ki mutatasat hogy hogy foghatnad be elmedbe?

Deus enim paucis cogitabilis, nemini effabilis. Mert az Isten keveseknek akad gondolattyokban, senki ki nem beszelheti. Apule: Apolog: 1.

Emlekezetes Simonidesnek cselekedeti. Kerdi túle Hiero Fejedelem, kicsoda, avagy micsodas volna az Isten? Egy napot kere elmelkedesre, az utan masodikat, harmadikat, es mikoron eleb eleb halogatna, csudalkozvan az Fejedelem, kerdi miert cselekedne azt? Meg felele: *Quia quanto diutius considero, tanto mihi videtur res obscurior.* Mert valamentűl tőb ideig gondolkodom, ennekem annyival inkab lattatik homalyosnak lenni. Meltán; Mert az Isten hozza ferkezhetetlen vilagossagban lakik, azt mondgya Szent Pal. Cicero lib. 1. de nat. Deor. 1 Tim 6. v. 16.

Agoston Doctor is mikoron az imadando Szent Haromsagnak titkat akarna elmejevel visgalni, es annak vegere igyekeznek, az tenger partyan setalvan, lata egy ekes tekintetű gyermecsket, ki egy kalankaval à tenger vizet meregeti vala egy kis vermecskebe, kinek monda Agoston D. Edes fiacskam, micsoda ki menetelnek remensegevel vőtted fől ez munkat? Felele à gyermek: *Tu vero mi Pater majore fortasis conatu divinitatis intelligentiam aggredieris, at successu non eris felicior.* Az az: Te peniglen edes Atyam, nagyob igyekezettel fogtal az Istenségnek ismeretire valo jutasodhoz, de ki menetellel nem lehetz bodogab: es igy az gyermek el enyeszek. Mely jelenes altal az adattatot Agoston Doctornak eleiben, hogy az minemű lehetetlen egy kalankaval az tengerből à vizet ki meregetni: ollyan lehetetlen hogy valaki az Szent Haromsagnak titkat elmejevel el erhesse, be vehesse, s ki beszelhesse. In hiſtor de Augustino.

Innen mondgya vala ezen Agoston Doctor: *Ubi quæritur Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur.* Az az, à holot keresztetik az Atyanak es à Fiunak es à Szent Leleknek eggyessege (avagy egy volta) vesedel- Lib. 1. de Trinit Lasd az Irtovant fol. 175.

mes-

mesben sem tevelyeghetni valahol, nagyob munkaval sem kereshetni valamit, nagyob hasonnal sem talalhatni megh valamit annal. Ittat-is mutat hogy hogy kel keresni? *Qui hoc, id est, Trinitatis Mysterium, vel ex parte, vel per speculum is in ænigmate videt, gaudeat cognoscens Deum, & gratias agat: Qui vero non videt, tendat per pietatem ad videndum, non per cœcitatem ad calumniandum: Quoniam unus est Deus, sed tamen Trinitas.* Valaki ugy-mond, ezt, tudnia illik, az sent Haromsagnak titkát, avagy res serint, vagy tükör, vagy homalyos beszed altal lattya, örüllyön es halakat adgyon, hogy meg ismerte az Ur Istent: az ki penig nem láttya, az kegyesseg altal igyekezzek látására, nem vakoskodasbol az patvarkodasra: mivel egy az Isten, de mind azon altal Haromsag. Iustinus Martyr egy könyvet ir, kinek titulussa ez? Az sent Haromsagrol valo hitnek magyarazattya, abban illyen czelt tesen fel: *Modum unitatis in Trinitate, & Trinitatis in unitate non posse nosci.* Az egysegnek modgyat az Haromsagban, es az Haromsagot az egysegben meg nem tudhatni. 1. Mert az sárbol formaltatot nyelv, az ki beszelhetetlent ki nem mondhattya. 2. Mert az elme bator tista legyen, de mind az altal az testül megh terheltetven, erötelen. 3. Mert Pál Apostol-is noha az harmadik egig ragattatot volt, de azert csak res serint tudta az mélyseges dolgokat. Noha peniglē ezek ig legyenek (mond) mindaz-altal az csendes elmelkedesre es ertekezesre az menyire elegedendő, es az igaz tisteletre illendő, igen kel azt tudakoznunk: hogy az Istennek soghatatlansagabol senki az hivolkodasra okot ne vehessen. Innen mongya bölcs Salamon: Az ki visgaloja az fölsegnek, el borittatik attul. *Prov.* 25. *v.* 27.

Lib. 6. de Trinit.

Ezám az oka az ti tevelygesteknek sent Haromsag tagadok. Mert hogy okossagtokban nem ferhet, elmetekbe sem vehetitek be, az egy Istensegben hogy hogy lehessen harom semely, abban meg csökkenven, az okossaggal eggyüt járo ertelemre vetemedtek, hogy, tudni illik, nem lehet az egy, harom.

1. Cor. 13. v. 13.

De rostald megjol ezt, ha te minden sent irasbeli titkos

dolgok-

dolgoknak vegére mehetnek, ſoha neked az hit nem kellene. Miert ſűnik meg az hit, az remenſęg az őrők eletben? Mert à mellyeket moſtan hiſzűnk, remellűnk, ſ-vegére nem mehetűnk, ot el erjűk tapaſtalhatokeppen birjuk ſ-lattyuk: Miert hinnem en hogy az Iſten lelek, veghetetlen, merhetetlen, mindenhato &c. ha okoſſagommal el érnem? Miert hinnem hogy az egy Iſtenſęgben harom ſemelyek vadnak, ha elmemmel hozza ferhetnek? hiſzem tudod hogy az hit elme felet jaro titkos dolgokra nez, hogy az mit elmedben be nem foghatz, de azert az ſent iras mondgya, ſ-lelked idvőſſegenek kőteleſſege alat kel hiñed, azokhoz hittel nyuly, es igaz hittel erőſſen hidgyed, ugy lenni az mint az Iſten mondgya. Ti nektek mondgya Tertullianus Doctor. *Apud vos humano arbitratu divinitas penſitatur.* Ti nalatok az Iſtenſęg emberi akaratbol merſekeltetik: maga az Iſteni dolgokban az okoskodas azon merő bolondoskodas, azt mondgya ſent Pál. Az mellyeket azert okoſſagtokkal el nem értek, erezkedgyetek hittel az melle, es az mikeppen Abraham mikor akarna Iſten előt ſolani, bocsanatot kére, es magat por, hamunak iſmere: àkepen te-is alazd megh magadot es igaz hittel, ugymint az te lelkednek feynes ſemevel tekintellyed az Ur Iſtent à Prophetaknak es az Apoſtoloknak tanubizonyſag-tetelekben.

Hebr. 11. ỳ 1.

In Apolog. cap. 5.

1. Cor. 1. ỳ. 20. Gen 18. ỳ. 27.

§. 3. Az ſent Haromſagot meg lathatni az ſzemelyekben: à Szemelyeknek tulaydonſagokban: az Sido Bőleseknek es à Paterek nek tanubizonſag-tetelekben: peldakban es à termeſzetnek folyaſaban.

Iollehet az Ur Iſtent ſenki nem lâthâttya, ugy az mint vagyon az ő Iſtenſegeben es termeſzetiben: de mind azon altal az menyire nekűnk idvőſſegűnkre elegedendő, nemineműmodon *per ſpeculum & per ænigma*, tűkőr es homalyos beſed altal meg lathattyuk, azt mondgya ſent Pal.

Exod 33. Ioan. 1.

1. Cor. 13. ỳ. 12.

Abbol peniglen à tűkőrből es homalyos beſedből illyen modon nezzük ki à ſent Haromſag egy Iſtent.

1. Az egy Iſtenſegben levő ſemelyekben.
2. Az Iſtenſegben levő ſemelyeknek tulaydonſagiban.
3. Az Sido Bőlcseknek à Szent Haromſagrol valo vallastetelekben.
4. Minden Patereknek ſ-Apoſtoli firfiaknak tanubizonſag tetelekben.
5. Az nagy emlekezetes conciliomoknak es Synatoknak vegezeſekben.
6 Peldakban.

Hogy peniglen ezekből à tűkőrnek igaz ki mutataſibol, mi az imadando ſent Haromſag egy bizony őrők Iſtent idvőſſegünkre meglathaſſuk es iſmerheſſük, ſegitſen minket az Atya az ő ingyen valo kegyelmevel: à Fiu az ő valtſaganak erdemevel: à Szent Lelek az ő vilagoſito es megſentelő erejevel, Amen.

§. 4. Csak egy az igaz Iſten, az ő Iſtenſegenek allattyaban es termeſetiben, es nem tőb egynel.

Minden valami vagyon, vagy ő magatul vagyon, vagy maſtul vőtt letelt. Egyedűl peniglen az Iſten vagyon ű magatul, kit ſemmi elme, ſemmi okoſſag meg nem előzhet, fel ſem erhet hogy hogy legyen ű magatul. Mert őrőkke valo. Illyen ő magatul őrőkke valo, egynel tőb ſoha nem lehet.

1. Mert egy mindenhatonal, veghetetlennel, merhetetlennel, minden helyeken levőnel, minden tudonal, &c, tőb ſoha nem lehet. Mert eggyik mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, &c. az maſik mindenhatot, mindenhatoſagaban, veghetetlenſegeben, merhetetlenſegeben, &c. megh bantana, ſoha is meg nem maradhatnanak. Annak-főlőtte ſoha eggyik ſem lehetne mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, ha imez is mindenhato, veghetetlen, merhetetlen: amaz-is ollyan volna. Kővetkezik azert, hogy egy az min-

den-

denhato, veghetetlen, merhetetlen: hát egy az Isten is. Ez az oka, hogy sinten ollyan mindenhato, veghetetlen es merhetetlen az Atya, mint az Fiu es à Szent Lelek: az Fiu mint az Atya es à Szent Lelek: az Szent Lelek mint az Atya es az Fin. Mert azon egy Istenségnek állattyaban vannak, mely Istenségnek állattya mindenhato, veghetetlen es foghatatlá.

II. Mert egy mindenre elegségesnél több nem lehet. Mert à ki mindenre elegséges ő magaban az fő s-első megh sérző oka mindeneknek: az ki peniglen első s-fő megh sérző oka mindeneknek, az senkitűl nem segittethetik: az ki senkitűl nem segittethetik, az mindenre elegséges ő magatul. Azert egy az mindenre elegséges Isten ő magatul. Melyre nezve David kerdi: *Domine, quis similis tibi?* Uram, kicsoda hasonlo te hozzad? Innen vagyon, hogy ollyan mindenre elegséges az Fiu es az Szent Lelek, mint az Atya. Mert azon egy mindenre elegséges Istennek állattyaban vagyon az Fiu es à Szent Lelek, melyben az Atya: az Atya ő magatul: az Fiu az Atyatul születese altal: az Szent Lelek az Atyatul es à Fiutul származasa altal, es èkepen egy mindenre elegséges Isten. Pſal. 35. 71. 89.

III. Mert valamellyek vannak, kiket az emberi elme tudna s-ertene lenni, mind azoktul megh valastatot az egy Isten, es à minemű veghetetlen tagassag vagyon az nincsen es à vagyon közöt: ollyan nagy külömbség az ő magatul valo örök Isten közöt, es ez romlas ala vettetet teremtet allatok közöt.

Micsoda az Isten?

Mert az Isten Lelek, es lelki állat, mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, foghatatlan, fölséges, élő, halhatatlan, bodog, eleg mindenre, bölcs, jo, sent, irgalmas, könyörűlő: minden lathato es lathatatlan allatoknak, földnek, menynek, tengernek, es valamellyek ezekben vannak, teremtője, tartoja, es egyedűl igazgato s biro URA, az minemű soha több egynel nincsen. Mert az teremtet állatok mint az semmik ehez kepest.

IV. Mert egynek jelentette ki magat, tökelletes igassagu tanubizonsag tetelekben, mellyek csuda tetelekkel, jövendölesekkel, es több erősségekkel meg bizonyittattanak, mel-

Es. 8 ℣. 20. Apoc. 22. v. 19.

yeknek valaki helyt nem ád, be nem veßen es nem hißi, nem leßen annak reggeli vilagossaga, sőt ugyan ki tőrli az Ur Isten annak reßet az élő kőnyvből. Azok penig igy vannak à ßent Bibliaban.

Deut. 4. v. 35.

Csak teneked mutattatot az meg: hogy tudnad valoba az Iehovat csak egyedúl Istennek lenni, es hogy ú kivúlőtte nincsen tőb Isten.

Deut. 6. v. 4.

Hallyad Izrael, az mi Urunk Istenűnk eggyetlen eg Isten.

Deut. 32. v. 39.

Lássátok megh, hogy en vagyok, es nincsen Isten en kivúlem.

1. Sam. 2. v. 2.

Nincsen senki ollyan ßent mint az Ur Isten: sőt nincsen senki te kivűled, es nincsen senki ollyan erős, mint az mi Istenűnk.

1. Reg. 8. v. 23.

Izraëlnek Ura Istene, nincsen te hozzad hasonlo Isten, sem az egben oda fől, sem az földőn ide alà.

2 Reg. 5. v. 15.

Ime mostan tudom immar, hogy nincsen az egeß földőn Isten egyebút, hanem csak Izraëlben.

1. Chron. 17. v. 20.

O Uram, nincsen senki hasonlo te hozzad, es nincsen Isten te naladnal tőb, mind á ßerint, az mint Atyainktul hallottuk.

Psal. 18. v. 32.

Mert kicsoda Isten az Iehova kivúl? es kicsoda hatalmas á mi Istenűnk kivúl?

Esa 37. v. 16.

Seregeknek Ura, Izraëlnek Istene, ki úlß az Cherubinokon, te vagy egyedúl minden orßagoknak Istene: te teremtetted az mennyet es à földet.

Esa 41. v. 4.

En Ur vagyok, első es az utolsokkal is ugyan en vagyok.

Esa.

Esa. 44. *v.* 6.

Ezt mondgya az Iehova az Iſraelnek Kirallya, es az ő megvaltoja az Seregeknek Ura: En vagyok az elſő es az utolſo, es en nalamnal tőb Iſten nincsen.

Esa. 45 *v.* 5.

En vagyok az Iehova, es nincsen nalamnal tőb, en nalamnal tőb Iſten nincsen.

Esa. 46. *v.* 9.

En vagyok az Iſten, es nincsen tőb en nalamnal, es nincsen ſenki en hozzam haſonlatos.

Esa. 48. *v.* 12.

En vagyok, en vagyok az elſő, utolſo-is en vagyok.

Dan. 3. *v.* 39.

Nincsen Iſten ki meg ſabadithaſſon, mint ez.

Malach. 2. *v.* 10.

Avagy nem azon egy Iſten teremtette minket?

Eccleſ. 1. *v.* 8.

Egy az magaſſagbeli (Iſten) mindeneknek teremtője.

Mar. 12. *v.* 29.

Ieſus penig felele neki: Hallyad Izraël: az mi Urunk Iſtenünk egy UR.

Rom. 3. *v.* 30.

Mert egy az Iſten à ki meg igazit.

1. *Cor.* 8. *v.* 6.

Mi nekünk egy Iſtenünk vagyon.

Epheſ. 4. *v.* 6.

Egy az Iſten, es mindeneknek Attya.

1. *Tim.* 2. *v.* 5.

Mert egy az Iſten.

Mind ezekből ez jő ki: Ha csak egy mindenhato, veghetetlen, merhetetlen, mindenre elegſeges Iehova Ur az Iſten, ki lelek es lelki állat, &c. ha külömb minden teremtet állatoktul; kinel tőb Iſten ſem az eghen ottfen, ſem az földön itt alat nincsen: ha elſő, utolſo: következik hogy ſoha egy Iſtennel tőb nincsen. De az elſő igaz à tanubizonſag tetelek ſerint: azert az következeſ is igaz.

Taplolva hallyak ezt az Szent Haromſag tagado eretnekek, es ez fundamentumbol akarjak rontani az Chriſtus Jeſuſnak, es az Szent Leleknek örökke valo Iſtenſeget.

I. Mert egy az Iſten, kinel ſoha tôb nem lehet.

II. Mert ô maga az Iſten imez ki rekeſztô igevel él: *Nullus praeter me*: Senki en kivûlöttem: *Solus*, magam vagyok. Ha azert egy az Iſten, es az egy Iſtennél tôb nem lehet: annakfölötte oly egy, ki minden Iſteneket ki rekeſzt túle, ſ-csak maga Iſten; tehat lehetetlen, hogy az Chriſtus es az Szent Lelek örök Iſten legyen: vagy, ha Iſten, tehat harom Iſten leſſen, es à derek Szent irasbeli bizonſagok fôl fordulnak.

F. Kônyú el igazitanunk ez dolgot. Mert à derek Szent iras az Iſtenrôl ketkepen tanit. Elôször Iſtenſegerôl, Iſtenſegenek termeſzetirôl, Iſtenſege ſzerint valo tulaydonſagirol ſol, à menyiben egy az Iſten Iſtenſegeben, Iſtenſegenek termeſzetiben es tulaydonſagiban. Mert az egy ô magatul valo Iſtennek egy Iſtenſegenel, egy Iſtenſegenek termeſzetivel, ég Iſtenſege ſzerint valo tulaydonſaganal tôb foha nem lehet: Mert à mint hogy Iſtenſege meg ſzakadozhatatlan ſ oſolhatatlan: akkepen Iſtenſegenek termeſzeti es tulaydonſaga is ſzakadozhatatlan ſ-oſolhatatlan. Mint ſzinten az egy napnak egy vilagoſſaga, egy vilagoſito termeſzeti, mely ſzakadozhatatlan ô magaban. Mert nem ſzakadhat negy, ôt, hat felé, holot egy az Nap, egy à vilaga-is. Illyen egy Iſtenrôl valok az elebbi tanubizonyſag-tetelek. Errôl vallaſunk ez, Hilarius Doctor à mikepen meg jedzette: *Si quis tres dicat Deos, anathema ſit.* Valaki harom Iſtent vall, átok legyen. Mert mi nekünk egy Iſtenünk vagyon 1. *Cor* 8 *v.* 6.

Hilar: de Synodis adverſ: Arrianos pag: 317.

Maſodſor tanit az iras Iſtenrôl amaz el oſolhatatlan es megh ſzakadozhatatlan egy Iſtenſegben levô harom ſzemelyekre nezve, kik az Ily Teſtamentomban amaz örökke valo ſzolo ige altal ki az Iſtennek kebeleben vagyon, jelentettenek meg mi nekünk, hogy harman legyenek az egekben az Atya, az Ige es az Lelek, de mind azon altal ez harom egy amaz el oſolhatatlan es meg ſzakadozhatatlan Iſtenſegben, az mint nyilvan allattya Szent Ianos elsô levelenek ôtô-

dik

dik reſzében, kiről maydan világoſſabban es bővebben.

Immár hogy mi egynek mondgyuk az Iſtent amaz ő egy Iſtenſégére, egy Iſtenſégének termeſzetire, es Iſtenſége ſzerint való tulaydonſágira nezve: iſmet, hogy abban az egy Iſtenſégben három ſzemelyeket vallunk, de azért oly ſzemelyeket kiknek azon egy Iſtenſégek, egy Iſteni termeſzetek, egy Iſtenſégek ſzerint való tulaydonſágok, csak hogy egy máſtul bizonyos magok ki mutataſſokkal kűlőmbeztetnek, mert az Atya ſűletetlen ſűlte az ő fiat: az Fiu ſűlettetet az Atyatul, az ſzent Lelek az Atyatul es az Fiutul ſármazot, azzal ſem három Iſtent nem vallunk, ſem az Iſtenſéget meg nem oſlattyuk ſem meg nem ſaggattyuk, de egán csak egy Iſtent vallunk.

Mikoron ezokaért az Ur Iſten maga önnön magat egy Iſtennek mondgya es imez tőle ki rekeſztő igevel el: En magam vagyok, nincsen több Iſten nalamnal, nem az Iſtenſégben levő ſzemelyeket rekeſzti azzal ki: Mert akar ő magat rekeſzſe ki az Atya az egy Iſtenſégből, akar az ő Fiat, mind egy, holot egy Iſtenſég mind az kettő: hanem az hamis Iſtenecket kiket az emberek fogtanak magoknak Iſtenegyanant. Hogy ez igy legyen meg bizonyoſodik à Negyedik Királyi könyvnek tizen kilenczedik reſzéből. Mert mikoron Rabſates karomlo ſoval ſamlalvan elő nemely tartomanyoknak Iſtenecket, kik az Sennacherib ellen ſemmik voltanak es utanna tenne azt-is hogy az Izraelnek Iſtene ſem oltalmazhattya megh Ieruſalemet, igyen könyörög Ezechias Király: Uram Izraélnek Iſtene ki űlſz az Cherubinokon: *Tu es Deus Solus regum omnium terræ*: Te vagy egyedűl Iſten minden főldnek kiralya, annyit teſzen mint hamondana: Im elegh ſok Iſtenecket ſamlala elő Rabſates, de te vagy azert egyedűl az igaz Iſten. Melyből megtetſik, hogy nem az Atya, ſem az Fiu, ſem az ſzent Lelek, hanem az hamis balvany Iſtenek rekeſztetnek ki az Iſtenſégből. Bizony dologh hogha az ő Iſtenſégen kivűl való Iſten volna az Fiu, tehat ez mondaſaval az Atya Iſten: Egyedűl en vagyok, ki rekeſztene az maga Iſtenſégeből: de hogy azon az

4. Reg. 19. v. 15.

Fiu-

Fiunak Istenſege mely az Atya Istenſege akar magat tagadgya ki az Isten Istenſegeből, akar az ő Fiat, mind egy. Magat pedigh ki nem tagadhattya: hát fiat is nem tagadhattya: Mert idvőzitőnk ſava: En es az en Atyam egy vagyunk, tudni illik az egy Istenſegben.

Ioan. 10. ℣. 30.

Igy azert Isten az Attya, Isten az Fiu, Isten az ſent Lelek, de nem harom Istenek: Mert ugy lennenek harom Istenek ha az Atya az ő Fiatul, az Fiu az ő Atyatul, es az ſent Lelek egy máſtul kűlőn kűlőn valo Istenſegben volnanak, ugy hogy az Fiunak nem volna az az Istenſege ki az Atyaé, ſem az ſent Leleke, à ki az Atyaé, es az Fiué. Hogy hogy rekeſthetne tehat ki az Atya az Fiat az ő Istenſegeből? Mi nekűnk az ő ſent fia altal magat igy jelentette ki az ſent irasban, igy-is kel hinnűnk. Meltatlan az patvar azert vallaſunkon hogy mi harom Istent vallanank. Mert atkozotnak, ſőt ugyan azon átoknak merjúk mondani, mint meg ſententiaztatot nyilvan valo Tritheitas eretneket valaki harom Istent vall. Fallyátok bellyeb hát az Sipot, ti csinalt Uy Istenű Plebanuſok, es ennek-utanna ertelműnk ſerint ſollyatok. It az arant bizonyoſſan mondhattyuk, hogy ket Istenek vagyon az David Ferencz hitén valoknak. Eggyik az ő magatul valo egy Isten, kinek az ő itiletek ſerint, ſoha nem volt, nem-is leſen őrőkke valo Fia. Mert lehetetlen hogy az ſűllyőn, midőn igy agyaskodik Enyedi György: *Si generatio eſt rei vilis ſordidæ & infirmitatis certiſſimum argumentum, ſequitur Deo non competere.* Ha, ugy-mond, az erőtlenſegnek hitvan utalatos dolognak megh csalhatatlan jele az ſűles, tehat Istenhez nem illik hogy ſűllyőn. Mi lehet à diſnonal undokab, ſ mely ſaporodo? az nyulak mely erőtelenek, ſ ugyan nyáyjakat fayzanak?

In cap. 16. Matth. ℣. 16. pag. 107.

Melyből megtetſik, hogy azt állattyak: Mert nincsen Istennek őrőktúl foguan valo ſűlőt Fia. Eggyik Istenek azert ez à Fiu nelkúl valo Isten. Maſodik Istenek idő ſerint valo, az Chriſtus. Mert azt tanittyak, hogy holot Mariatul valo ſűleteſe előt nem volt az Chriſtus; ezokaert ſűleteſe utan tetetet Istentúl Istenné, mikor, tudni illik, csudakat kezdet

tenni

tenni az mint Enyedi György allattya. Noha pediglen illyen időnek bizonyos pettzeneſeben Iſtenne tetetet Iſten à Chriſtus; Mindazonaltal ugyan valoban mindenhato Iſtennek vallyak lenni, az mint azon Enyedi György allattya. Melyből következik: In cap. 2 ad Philip: ℣. 8. pag. 309.

Valakinek egy ő magatul valo Iſtenek vagyon az kinek őrőktúl foguan valo ßúletet fia nincsen: ellenben iſmet mas oly igaz Iſtenek vagyon kit amaz őrőkke valo Iſten tőt údőben Iſtenne ßúleteſe utan, azoknak ket Iſtenek vagyon: Eggyik őrőkke valo: Maſik údő ßerint valo. In primæ Ioan: 5. ℣ 7. pag: 427.

De az David Ferentz vallaſan levőknek egy őrőktúl, más idő ßerint valo Iſtenek vagyon.

Azert kettő Iſtenek-is amaz elebbi ßent irasbeli bizonyſagok ellen.

Vagy Iſtenne lőt azzal az Chriſtus hogy őtet az őrőkke valo Iſten Urra es Chriſtuſſa tőtte: Vagy nem lőt Iſtenne; De azt mondani hogy nem lőt Iſtenne eretnekſeg. Hát akkor lőt Iſtenne mikor csudakat kezdet cselekedni. Ha Iſtenne lőt vagy mindenhato igaz őrők Iſtenne lőt, vagy csak tißti ßerint valo Iſtenne. De ha azt mondod, hogy mindenhato igaz őrők Iſtenne lőt, tehat késkételen ebben eſel, hogy amaz őrőkke valo egy Iſten, teremtet allatbol ollyan mindenhato igaz őrőkke valo Iſtent tehet, mint ő maga, az mely keptelen, lehetetlen, ſőt Iſtentelen mondas. Mert en vagyok az Iehova, es az en nevem es az en dicsőſſegemet máſnak nem adom, mond Iſten maga felől. Iſtennek dicsőſſege pedigh az ő mindenhatoſaga. Mert más à Chriſtuſnak venni minden hatalmat az Atyatul: más mindenhatová tetetni: amaz közben-jaroé: imez Iſteni termeßeti es az Atyanak Iſtenſęge ßerint valo oßolhatatlan es ßakadozhatatlan tulaydonſaga. Eſa. 42. ℣. 8.

Ha azt mondod hogy tißti ßerint valo Iſtenne lőt, tehat két Iſtened vagyon: Eggyik őrőkke valo: maſik időben tißti ßerint valo Iſten, es az Iſtentől ki mondot ßo ellen veteß, ki azt hadgya *Pſal.* 51. *vſ.* 9. 10. Hald meg en nepem es ßolok neked, ha meg halgatz engemet ô Iſraël: Ne legyen

teneked uy Iſtened es idegen Iſten előt ne hajoly meg. Uy Iſten pedig az à ki bizonyos időben tetetik Iſtenne. Azert vagy Uy Iſten leſen az Chriſtus, vagy őrőkke valo. Nem őrőkke valo az mint ti mondgyatok: hat Uy Iſten, es igy ket Iſtenetek vagyon: Egyik regi, maſik Uy.

Ha azt mondgyatok őrőkke valo Iſten az Chriſtus: Mert őrőktűl foguan volt Iſtennel el rendelesben, Iſten elmejeben, eleve valo el latasban, Iſten Decretomaban, tanacsaban, tehat ez kővetkezik, hogy valami Iſtennel volt őrőktűl foguan el rendelesben, Iſten elmejeben eleve valo el lataſaban, Decretomaban, az mind Iſten, ha csak azert Iſten az Chriſtus, hogy eleve el latta az Iſten ſ-el rendelte, hogy Iſten legyen időben. De ez-is keptelen es Iſtentelen vallas. Mert minden teremtet allatok Iſtenekke lennenek. Azert bizonyitſatok megh, hogy az Iſten eleve valo el lataſa, rendeleſe, decretoma teheſſen valakit mindenhato Iſtenne?

Ha azt mondgyatok, hogy az ajandekokra nezve Iſten az Chriſtus: Mert Iſten mertek-nelkűl adta neki az ſent Lelket, it ſem kerűlhetitek el, hogy Uy Iſten nem volna. Mert bizonyos időben Mariatul valo ſűleteſe utan kőzőltettenek Chriſtuſſal az ajandekok. Annak-felette ha az ajandekokra nezve lehet valaki Iſten, tehat valakiben bővőlkődik az Iſten ajandeka, mind ollyan Iſten az, mint az Chriſtus. Bizonyitſatok meg azert hogy az mertek-nelkűl valo ajandeki Iſtennek teheſſenek valakit igaz őrők Iſtenne es őrők elette? Hejaban azert, mert ſoha ugy nem forgathattyatok elmeteket, hogy ket Iſtentek ne legyen: mi nekűnk pedigh egy Iſtenűnk vagyon, az mint megh bizonyitam.

1. Cor. 8. v. 6.

NEGYEDIK RESZ.

Az egy Istenségben levô személyekről.

§. 1. Ez az ige, személy, vagyon az Szent irasban es az egy Istenségben levô Atyat, Fiat es Szent Lelket mutattya.

HOgy ha az Anyaszentegy-hazban levô Apostoli vallast az eretnekek meg nem marczongottak volna, tehat soha ez fele igekről valo kerdes, mint Háromság, allat, személy, termeszet, elô nem fordult volna. De hogy az eretnekek kezdettenek serkedezni es az Apostoli igaz vallas ellen, nevezet szerint pedigh az Istenről valo tudomany ellen kezdettenek eretnekségeket inditani s tagadni az Fiat es az Sz. Lelket örök Istennek lenni, ugy kellet az meg jedzet szokat elô venni; Noha meg vadnak az Sz. irasban, es azokat szaporabban elô hozni, s mindenkor nyelven forgatni. Kicsoda a Fiu? Isten. Micsodas Isten? It soha el nem kerülhettek, hanem termeszet szerint valo Istennek kellet mondaniok az reghi Patereknek Sz. Pallal eggyût, *Galat*:4. *v.* 8. Ismet kerdesben jôt: Ha termeszet szerint valo Isten, hát nem külömböz az Atyatul? Itt is azon szent Pallal *Hebr.*1. *v.* 3. Ezt az iget kellet elô hozniok személy es hogy haromrol vagyon szó az egy Istenségben, Atyarol, Fiurol, es Szent Lelekről, ez haromra illettek, az ô egy-mastul valo megh valastatasokra es külömbözteteskre nezve, kiknek az szent irasbol ugyan személyek szerint, valo tulydonsagokat-is adtanak Az Atyanak hogy születetlen magatul személyeben: az Fiunak, hogy születtetet az Atyatul személyeben: az szent Leleknek, hogy szarmazot az Atyatul es Fiutul személyeben.

De ha szinten nem volna-is az irasban betű szerint ez ige

ßemely, meg vagyon az valoſaga. Tagadgyad az Atyat, tagadgyad az Fiat? Ha nem tagadhatod vagy ßemely az Iſtenſęgben vagy (Iſten bocsaſſa) Váz az Atya, az Fiu, es à ßent Lelek. Ha azert tagadod az Atyat ßemelynek lenni, tagadnod kel hogy ugyan nem Atya-is. Mert à ki Atya ßemely az. Ha azert az Atya ßemely, tehat az Fiu es az ßent Lelek-is ßemely.

De az regi Paterek-is mindenút az ő iraſokban elnek ez igevel *perſona* ßemely: mint Iuſtinus Martyr ki elt Chriſtus ßúletese utan ßáz őtven eßtendő taybā, ßent Ianos Euangeliſta utan negyven nyolczadik eßtendőbe, ezerßer hozza elő abban az ő kőnyveben, mellyet irt à ßent Haromſagrol.

Iuſtin. expoſitione fidei de Trinitate fol. 1. &c.

Haſonlokepen Tertullianus abban az kőnyveben, mellyet irt Praxeos eretnek ellen, ßamtalanßor hozza elő. Igy Clemens Alexandrinus, Origenes, Lactantius ſ-à tőbbi.

Commento ſuo in cap. 1. Gen. v. 1. ſub finem fol. 8.

Vegezetre amaz harmadik egből hozot tudomanyu Enyedi György is azt mondgya, hogy az Chriſtus es az Apoſtolok *non multiplicitatem quandam comprehendendi numini, ſed ſingulari* individuo, *nempe qui eſt Pater, attribuunt creationem.* Az az, Nem valami Iſtenek rayjanak, de egy ő magatul valo kőzőlhetetlen állatnak tulaydonitottak az Chriſtus es az Apoſtolok az teremteſt, ki az Atya. Ha azert *ſingulare individuum* az Atya, tehat ßemely. Mert az ßemely nem egyeb, hanem *ſubſtantiva individua, intelligens, volens, incommunicabilis*: az az, egy ő maganak valo állat, ki ertő, akaro, kőzőlhetetlen. Illyen az Atya: ha az Atya illyen, hát az Fia is, à Sz. Lelek-is.

§. 2. Csak harom ßemelyek vannak az egy Iſtenſegben.

Commento in cap. 1. Gen. v. 1. pag. 4.

Amaz imadando ßent Haromſag egy Iſtennek halalos ellenſege Engedi György azt mondgya: Ez igeből *Elohim*, ha haromſagot facsarhatni: *An non alius hoc eodem uſus argumento, decem, centum, mille in Deo perſonas concludere poßit?* Avagy mas ezen erőſſeggel élven, nem hozhate ki az Iſtenből tiz, ßaz, ezer ßemelyeket? Azonba penig az orra előt az Apoſtoli

Credo,

Credo, melyben valo igaz hitünk es vallasunk nem bocsat tovab ez haromnal: Hiſek egy Istenben, ki mindenhato Atya: Hiſek ő Fiaban Iesusban: Hiſek Szent Lelekben. Mert mivelhogy az O Testamentomnak magyarazoja az Uy Testamentom, es az Uy Testamentomnak sommaja az Apostoli Credos ezokaert valami az ſent Haromsagrol valo hitünk es vallasunk, az az Apostoli Credoban foglaltatot be: melyſoha tovab ez harom ſemelyeknel nem bocsat, melyből nyilvan meg tetſik, hogy az O es Uy Testamentomban csak az Atyarol, Fiurol es ſent Lelekről vagyon emlekezet.

De minek-előtte az O es Uy Testamentombol el kezdenem meg mutogatni, annakelőtte imez kerdeſt igazitom el:

Mi annak az oka, hogy ha az egy Istenſeghen harom ſemelyek volnanak, az O Testamentomban még-is homalyoſſan vagyon emlekezet rolok? Hogy nem mondotta az Isten: mi az egy Istenſeghen hayman vagyunk? Miert adot ennyi tevelygeſekre okot annak el halgataſaval?

F. Azt felelhetnem erre Agoſton Doctorral: *Deum infernum frabicaſſe ejuſmodi quærentibus*: hogy az Isten poklot keſitette az ollyan tudakoskodoknak: Mert Istentelen dolog azokat piſkalni, az mellyeknek tudaſat Isten maganak tartotta: holot meg kellene azzal elegednick, à mit à ſent iraſban eleikben adot: de hogy még-is mind az nyughatatlan elmeknek valami reſzeben, ſ. mind az egy igyûveknek eleget tegyek, im el igazitom. Auguſt lib. 11. Confeſs: cap. 12.

Mivelhogy az Sido nemzet főlőtte igen haylando vala az balvanyozaſra, ugy-mint ki Ægyiptomban az balvanyozo nep között ſok táz eſtendőkig lakot vala, az mellyert az Ur Isten az egeſs törvent-is adta vala: ezokaert hogy azoknak tevelygeſekre ne vetemednek, kik ſok Isteneket vallottanak, az Ur Isten bőlcsen az ő mindenre el erkező providentiajaval es gond viſeleſevel ugy rendelte, hogy az Szent haromſagnak titkanak nyilvabban valo ki nyilatkoztataſat halaſztotta az Meſsiaſnak idejere. *Deut.* 29. *v.* 29. Oka ez: Mert az Meſsiaſnak idejeben meg kellet ſűnni az balvanyozaſnak es az egy Istennek Lelekben es igaſſagban valo tiſta tiſte. Galatinus Lib: 2 cap. 1.

letinek kellet folyni: ezokaert az ſent Haromſagnak titkanak-is akkor kellet ki fákadni es nyilvabban prædicaltatni hogy ſem mint az ô Teſtamentomban. Ezt bizonyittya Rabbi Simeon Zohar nevû könyveben, Rabbi Ibba beſedevel: *Non revelabitur hoc arcanum ante adventum Meſsiæ.* Az az: Nem nyilatkozik ki ez titok az Meſsiaſnak el jövetelenek elötte.

Tekints meg Bellarmin. lib: 2 cap. 6. de Chriſto, pag: 388. B. C. D.

Az mi az kerdeſnek maſodik reſet illeti, kicsoda vonſa ketelenſeg ala az ſabados cselekedetú Ur Iſtent? Kicsoda pantolodik ellene, miert reytet el nemely dolgokat az embereknek ertelmek elöt? avagy nem örökke valo haladaſra meltoé hogy az ô titkaiban annyit engedet ertenünk az menyi elegh az mi idvöſſegünkre? Mond meg ennekem te ſent haromſag tagado eretnek az Iſten amaz tellyes örökke valoſagban hogy hogy valaſtot maganak pontot, hogy ez vilagnak teremteſehez kezdet: hogy hogy hoſta ki ſemmiböl az vagyont? Nekünk nem ſabad bellyeb lepnünk az Iſtennek titkaiban, hanem csak az menyire az ſent iras engedi es à mellyeket à ſent Lelek el halgatot, azokat mi nem viſgallyuk: ſöt ha az ti vak okoſſagtokbol okot nem adnatok, még ennyire ſem ſolanank az Iſtenſégrol. Mert tudgyuk: *Etiam vera dicere de Deo periculoſum*: Még igazat mondani-is az Iſtenröl veſedelmes. Mert az Euangeliom-is halalnak illattya az karhoztaknak.

2. Cor: 2. ℣. 16.

De laſſatok roſ következeſeket. Az ſent Haromſag homalyoſon volt az ô Teſtamentomban: azert ugyan nincsen, kialtanak it az arant: Nem az, nem az az mi Argumentomunk: de ez: Nincsen ſem az ô ſem az Ily Teſtamentomban az Haromſag. De ebben az egeſ kereſtyeni vallaſnak principiomat elſö kezdetit tagadgyak, mellyert valamit be hoznak az ſent Haromſag ellen, el enyeik.

Az mi illeti az kerdeſenek utolſo reſet, Iſtentelenſég vadolni az Iſtent, hogy az ſent haromſagrol valo tanitaſnak homalyos voltaval okot adot volna az tevelygeſre. Iſten az mint ki nyilatkozratta vagy homalyos vagy vilagos, nekem, ugy kel hinnem es vallanom. De ennek felette tulay-

dona ez à ſent irasban ſolo ſent Leleknek, hogy à mely dologrol eggyût homalyoſabban ſól, arrol maſut nyilvabban tanitſon. Ez az oka, hogy à mit homalyoſan tanitot az ô Teſtamentomban az ſent Haromſagrol, azt az Uy Teſtamentomban igen vilagoſon ki jelentette es meg magyarazta.

Laſſuk azert Iſten ſegitſegebôl elſôben az ô Teſtamentombeli bizonyſagokat, azok kôzzûl is csak az nyilvabban valokat.

MOSESNEK ELSÖ Kônyve.

ELSÔ RESZ.

1. verſ. Kezdetben teremte az Iſten az menyet es az fôldet.

Fôltôtt czelunk mi nekûnk ez: hogy az ſent irasbeli tanubizonſag tetelekbôl nyilvan meg mutaſſuk az Iſtent egynek lenni az ô Iſtenſegenek allattyaban es termeſetiben, ſemelyeben penig haromnak. Kezdgyûk el az Bibliaban Moyſeſnek elſô ſavan, melyben ki legyen az fôldnek, menynek teremtôje, ez ſoval jelenti meg: *Elohim*, mely Magyarul annyit teſen, mint *Iſtenek*, hogy legyen: *Iſtenek teremte*. Micsoda annak az oka, hogy Moyſes Propheta nem azt mongya: *Iſtenek teremtek*, hanem, *Iſtenek teremte*, ſoha kûlômben vegere nem mehetûnk, hanem ha fôl kereſſûk az O es Uy Teſtamentomban az menynek, fôldnek teremtôjet ki legyen. Mert valamit Moyſes tanitot az menynek, fôldnek teremtôjerôl, azt à tôb Prophetak es Apoſtolok meg magyaraztak. Mondottak peniglen, hogy ez az Elohim, teremtô Iſten, az Atya, à Fiu es à Szent Lelek. Azert mondgya tôbbes

Nem harom Istent vallunk mikor Atyat, Fiat, esſz Lelket emlitönk.

ſámu igevel, *Iſtenek*, nem ugy mintha harom Iſteneket állatna ſ vallanank mi-is, mint az Thriteitas eretnekek, hanem hogy az egy Iſtenſegben levő harom ſemelyeket jedzené ez igevel *Elohim*: ezzel penig: *Teremte*, az egy Iſtenſegnek állattyat, ugy-mint az egy Iſtenſegben levő harom ſemelytűl ſármazot egy cselekedetet ſám ſerint teremte, tudni illik, ſ-nem: *teremtek*, az mint maydan nyilvabban meg tetſik. Ez mondasbol illyen erőſſeget állatunk:

Valaki az mennyet, földet teremtette, az termeſſet ſerint valo bizony örök Iſten. Igaz. Mert à nincsen es à vagyon között, oly veghetetlen tagas üreſſeg vagyon, hogy ſoha töb az mindenhato teremtetlen Iſtennel az nincsenből vagyont ki nem hozhat, az ſemminek ietelt nem adhat.

Ieremi. 10. ℣. 11.

De az Atya, Fiu es Szent Lelek teremtette az mennyet es az földet, ugy-mint ö magatul valo Elohim. Igaz. Mert az Iſtenek, kik az mennyet, földet nem teremtettek, el veſſenek az föld fellyul, es azegh alol, azt mondgya Iſten Ieremias altal. Iſtentelenſeg penig az Fiurol es az Szent Lelekről azt mondani, hogy el veſſenek.

Annak-okaert az Atya, Fiu es Szent Lelek, termeſſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos ſemelyek az egy Iſtenſegben.

Itt azt vegyed fölőtte igen eſzedben, hogy ſoha mi à ſent Haromſagnak meg mutataſara ezt az iget, *Elohim, teremtsünk, ſallyunk ala, &c.* elő nem hoznok, hogy ha ez illyen ſolaſnak bizontalan többes ſámot jegyző igeje az Prophetaktul es az Apoſtoloktul, az egy Iſtenſegben levő harom ſemelyekre nem determinaltatot, es nem hatarozтatot volna. Mert hog harman legyenek az bizonyſagok az egben, az Atya, az Ige es à Lelek, es à harom hogy egy, mint ſent Ianos mondgya, ugy tudgúk meg, hogy èfele ſolaſt è haromra kel ertenünk.

1. Ioan. 5. ℣. 7.

Holot ez okaert az Uy Teſtamentom magyarazoja az O Teſtamentomnak, abbol igazittatunk arra, hogy nem csak az Atya teremtő, de az Fiu es az ſent Lelek-is, az mint ennek utanna nyilvan meg bizonittyuk, *Pſal.* 102. *v.* 26. *Heb:* 1. *v.* 9. *Iob.* 33 *v.* 4. *Pſal.* 95. *v.* 6.

Igen tekereg facsarog ez el romolhatatlan erőſſeg előt amaz Chriſtus Ieſuſnak es à Szent Leleknek termeſet ſerint

valo

valo őrők Istensegenek, es valosagos ßemelyenek halalos ellensege Enyedi György, es oly dolgokon kapdos, à melylyek bizony tőbbire csak gyermeki jatekok: kinek mindenik bizonysag ellen valo agyaskodasit, igen igen rővideden akarom Isten Lelkenek segitsege velem leven, megh czafolnom.

I. Vadol azzal, hogy az mieink az Moyses irasat az teremtesről, homalyosnak mondottak. Mert Agoston Doctor-is nagy keresessel talalhatta fel itt az Haromsagot. Maga Moyses nyilvan ßolot.

F. Nem hozom elő Cœlius Rhodiginusnak mondasat, ki azt allattya, hogy à Sidok kőzőt senkinek harmincz eßtendősnek alatta, nem ßabad volt olvasni az Moyses irasanak kezdetit az ő majestasajert, fölseges meltosagajert es melyseges voltajert, hanem ez hamis vadosnak azt adom eleiben. I. Ha ollyan vilagos à Moyses irasa az teremtesről, mondgya meg mi nekűnk: Mikor az Ur Isten az teremteshez kezdet, abban az veghetetlen tagas űressegben, mellyet őrőkke valosagnak mondunk, holot fogot maganak pontot, hogy magan kivűl, az minden helyeken levő Isten az semmiből vagyonra hozta à mennyet es à földet? Mondgya megh hova ßoritotta azt az őrőkke-valosagot? &c. Ertyűk, hala Istennek, ezt: Kezdetben teremte Isten az mennyet es à földet, de kicsoda ez à teremtő Isten, az ő Istensegenek állattyaban, mondgya meg mi nekűnk ez feneketlen őrveny elmejű Enyedi? Mondgya meg, az földnek hogy hogy vetet meg mozdulhatatlan fundamentomot? Az egeket mi modon fűggeßtette föl, hogy az ő forgasok miat őßve ne romollyanak? Ezekre es ezekhez hasonlo dolgokra nezve mondgyak az mi Doctorink (ha mondgyak) homalyosnak az teremtesnek Historiajat, nem azert mintha nem tudnák kicsoda teremtette? mit teremtet? mikor teremtet? Mert ezeket tudgyak.

Lib. 11. Lection: Antiquit. Cap. 33.

II. Miert igazit az Ur Isten az irasnak visgalasara *Ioan. 5. v. 39.* Nem de azerte hogy abban az őrők eletet fel talallyuk? De az őrők elet ál az igaz Istennek ismeretiben *Ioan. 17. v. 3.* Ha ezokaert Agoston Doctor tudakozta az Moyses irasaban

ki legyen az az Isten, kire Christus es az Apostolok igazitanak miert vadolod erette, csinalt minapi Istenű? Vallast tőt rolla Agoston Doctor hogy nehezen tanulta meg ki legyen az Sent Haromsag egy Isten az Moyses irasaban: Te penig sem könnyen sem nehezen nem akarod tanulni.

Confes. lib. 3. cap. 5.

III. Agoston Doctor eleinten Manichæus eretnek vallasu vala, meg tereſe utan ira *Libros confeßionum*, vallas-teteről valo könyveket, melyben meg vallya hogy nehezen tanulta meg az Moſes irasabol az Sent Haromsagot. Tagadtaje ezzel az Sent Haromsagot? Tötteje gyanossa az felől valo tudomant. Oly bölcsen es melyen ira egy nehany könyveket az Sent iras Serint az Sent Haromsagrol az eretnekek ellen, hogy még csak bele sem mert tekinteni ez a nagy Semű Enyedi. Ketsegnelkül könnyen fel talalhatta volna, ha annak előtte Manichæus eretnek vallasat nem követte volna.

Annakokaert hisük s. vallyuk, hogy Moſes az mi hitünknek azt az fő fundamentomat, mely vagyon az Istenről, nyilvan minden homaly-nelkül ugy fel vetette, az mint annakutanna az tőb Prophetaknak Christus es az Apostolok meg magyaraztak.

II. Csusollya Alexander Papat, ki ez igéből, Mondotta az Fiat: Ebből: Teremtette, az Atyat: ebből: Meg aldotta, az Sent Lelket, es igy az harom Semelyeket hozta ki.

F. Tapastald meg kegyes olvaso álnok ravasságat Enyedinek ebben, hogy effele mondasoknak elő hozasaval csak gyanossa akarja tenni az Sent Haromsagrol valo tudomant, es az Istensegben levő Semelyeket csak csusollya, hogy az mi teremtő Sent Istenünket Semelyes Istennek hija.

Alexander Papa nem azt mondotta, hogy ez az ige, *Mondotta*, az Fiu volt volna: ez, *Teremte*, az Attya: ez, *Megh aldotta*, az Sent Lelek, mondom nem azt mondotta, hogy az Isten: Istensegben levő harom Semelyek voltanak volna, hanem hogy jedzette, hogy ekkeppen az időnek mi voltahoz kepest, az egy-igyű kösseget ez soknak jedzese alatt neminemű modon, az harom Isteni Semelyeknek ismeretire

vigye.

vigye. Az mit azert Alexander Papa jo végre mondot, miert forditod ki sarkabol, s-miert öntözöd mergeddel pók modgyara?

Te sod, hogy à Christus az Istennek solo igeje, Szent Ianose: hogy mindenek ugy teremtettenek ez Ige altal, hogy semmi ennelkül nem teremtetett, az mi teremtetett. *Ioan. v. 3.* Bizony meltan mondotta tehat Alexander Papa, hogy ez Ige, *Dixit*, jedzette azt az iget, à ki altal Isten mindeneket teremtett, hogy az többiről ne sollyak. In Ioan. cap. 1. infra.

Tud meg ezokaert, hogy más tanitasnak okaert valamely igeket nemely jedzesekre vonni; más az hitnek agazatit sent irasbeli tanubizonysagokbol allatni. Annakokaert az te hamis collectioid oly tavul jarnak az Alexander Papa ertelmetől, mint az égh à földtől, à mellyert neveteſre s-meg pökesre melto, hogy sem feleletre.

III. Nemellyek, mond Enyedi, ez igén: Isten, az egy allatot, ezen; Teremtette az Haromsagot: ismet ez bötükön B. R. Á. az Atyat, Fiat es az sent Lelket magyaraztak, mellyek Cabolak, gyermeki jatekok, hazudozasok.

F. Hamisan hozza be az első magyarazatot. Mert mi azt allattyuk, az mint Galatinus megjedzette, hogy ez iget. Elohim, à Prophetak es az Apostolok az Atyarol, Fiurol es sent Lelekről magyaraztak. Mert ugy mondottak az Fiat es sent Lelket teremtőjenek az mennek es az földnek, mint sinte az Atyat, melyből azt hozzuk ki, hogy az egy Istensegben harom semelyek vadnak, az mint ezt ennek utanna megh bizonyittyuk. Ezt az iget pedig: *Teremte*, az Istensegnek egy allattyara. Mert amaz három Isteni semelyeknek egy cselekedeti az teremtes: Mert egy Istensége az harom semelynek, mely egy Istensegből jo ki ez egy cselekedet, *Teremte*. Mert ha az egy Istenſegen kivül valo semely volna az Atya, kivül az Fiu, kivül az sent Lelek, soha egy sámu cselekedetek nem lehetne. De hogy egy ez harom semelyeknek Istensegek, egy à cselekedetek-is. Ő maga idvözitönk tanitot minket ez magyarazatra. Meg akarjak kövezni az Sidok őtet, hogy az Istent Attyanak mondotta egyenlöve teven Lib. 2. cap. 9.

Miert köz cselekedeti az Atyanak, Fiunak es sent Lelknek az teremtes?

magat az Istennel. *Ioan.* 5 v 18. Oltalmazza ellenek Sávat s azt mondgya: Valamellyeket az Atya cselekedik ugyan azonokat az Fiu hasonlatoson cselekedi *vs.* 19. Ladde ket Személyek vadnak itt az Atya, Fiu: egy cselekedetek: Mert valamit az Atya cselekedik, azt à Fiu-is hasonlokeppen. Mint: az Atya elevenit: ugy az Fiu is. Mert noha Személyeben külömböz az Atyatol, de Istenségeben egy. Mert en es az en Atyam egy vagyunk *Ioan.* 10. v. 30. Hat azon egy Istenségben levő Személyeknek egy cselekedetek az Teremtes, mely egy cselekedet vitten arra, hogy harom Személy teremtett, mind az altal egy kut főből es mindenhato erőből, mely az egy Isteni termeßet jők ki az teremtesnek cselekedete: azert az harom Személynek egy Istenségе.

Az mi az masodik magyarazatot illeti, az iginek első betűiből BARA, megh feleltem az masodik kereßtfogasban, hogy tudni illik más az igeket es az betűket jedzesekben, az mint az magyarazonak elmejenek folyasa tartya, valamire illetni es fejezni mint Alexander Papa, es nemellyek kikről Enyedi Palamedest, Citerat, az ő tarkas Cabola magyarazattyaval czifrazza es belyegezi, hogy à ménesből ki ismerje, kire minekünk az imadando Szent Haromsag egy Istennek meg bizonyitasara semmi gondunk nincsen: más ismet az iget es az betűt az ő valosagara *(reapse)* magyarazni, mint ám még-is hallad. Az ellen fecseg, ha tudß valamit.

De nézd megh kegyes olvaso mint magyarazza ez betűket: B. R. A. Az első betű *Beth* jegyez Belialt, az az Latrot: az masodik *Res*, jegyez Beschit, az az, főt, Fejedelmet: az *Aleph* jegyez Atta, az az, Te, melynek az ertelme: Te vagy à Latroknak Fejedelme.

Egh ißonyodgyal: Föld reßkes, hogy az te Szentseges teremtő Uradnak, Istenednek meg csufolasara, nevenek karomlasara azt az iget, mellyet az reghi Apostoli firiak az harom Személyeknek meg mutatasara magyaraztanak, azt Latroknak Fejedelmenek jelentesere meri az tevelgestől meg reßegedet ember vinni. Erdely el erettel, tevelygesben estel: az sok elegy belegy hittől reßegettel, s-im mire ju-

tottal

tottal ez karomlaſnak ily könnyeden valo ſenvedeſeert!

Ezen legyen felelet az Agoſton Doctor beſedenek elő hozaſara-is. Mert mi nem csúggedezünk az fele bizonyito erőſſegekben, az mint jol vőtte eſeben Enyedi-is.

Mi ertelmünk á Chriſtus magyarazattya ſerint, mint eleb meg mutatok, hogy ez Sido ige Elohim, harom ſemelyéket jegyezzen az Iſtenſęgben: imez egy ſámu cselekedetre nezö Teremte az Iſtenſęgnek egy Iſteni allattyat. Ebből erőſſegünk ez:

Valami egy atallyaban az Iſtenről mondatik, es többes ſámot jegyez egynel, az neha az Iſtenben az ſemelyeknek ſamokat mutattya.

De az Sido ige Elohim egy atallyban az Iſtenről mondatik es többes ſámot jegyez egynel, az mint ö maga Enyedi meg engedi pag: 7. hogy ſoklagot jedző ige. Annakokaert ez az ige Elohim neha az Iſtenſegben levő ſemelyeknek ſámokat mutattya, mint it Moſesnel.

Ennek az nyilvan valo erőſsegnek el forditaſahoz fogh hogy mar Enyedi, ſ-azt mondgya elsőben:

IV. Laſſátok meg az Haromſagoſoknak önnön közöttök valo egyenetlenſegeket ez ertelem felől: Alexander Papa imigy, Agoſton Doctor amugy erti.

F. Hypocrita vesd ki először az ſemedből az gerendat, az utan piſkallyad máſnak ſemeben á ſalkat. Ti mondygatok: *Capita, Conſenſus de vera Trinitate Miniſtrorum. &c.* Az az: Az Erdelyi Plebanuſoknak eggyező ertelmek az igaz Haromſagrol, &c. ſ-azonban tagadgyatok az Haromſagot, es az Niceai gyülesben mondgyatok hogy talaltak. Micsoda ellenkezes ez?

Hogyha egyik imigy magyarazta, maſik amugy, el rontottaké azzal á ſent Haromſagrol valo igaz ertelmeket? Gyakorta egy, kettő, harom nem eggyez valamely igének magyarazattyaban. Az egynek, kettőnek, haromnak egyenetlenſęget kenede az egeſs kereſztyeni vallasban valo eggyeſſegre: avagy megh bomlaſara? Alexander Papa es Agoſton Doctor nem eggyeznek az magyarazatban: azert minnya-

jan ellenkeznek egy-maſſal az Haromſagoſok. Veſſőt gyermek ez bőlcs embernek.

V. Valami ſokat jegyez, a. nẽ csak harõ, megy &c. de ſáz, harõ ſáz &c. lehet. De ez az ige Elohim ſokat jegyez, mind ertelẽ ſerint, ſ. mind ſozat ſerint. Azert ſáz, harom ſáz &c. ſemelyu lehet az Iſten.

F. Az elſőre: Valami ſokat jegyez *indefinite* meg hatarozas-nelkűl, az nem csak harmat jegyez, de ſamtalant. Az maſikra: De ez ige Elohim ſokat jegyez de meg hatarozaſſal; Mert az ſent iras csak harom ſemelyekre hatarozza ki, az Atya, Fiu es ſent Lelek, az mint Eſaias *cap. 63. v. 7. 8. 9. 10.* ſent Ianos *1. Ioan. 5. v. 7.* Chriſtus *Matth. 28.* meg magyarazták. Az Apoſtoli Credo-is nem engedi, hogy ez harom ſemelyeknel tőbre magyarazzam ez iget, Elohim.

VI. Calvinus Ianoſ-is meg veti ezt az erőſſeget ez okon, hogy ez ige, Elohim, ugy illik az Fiunak ſemelyere mint az Atyaera, es az Sabellius tevelygeſeben eytik magokat.

F. I. Calvinus Ianos gyakor helyeken mondgya, hogy ha ő neki baja volna à ſent Haromſagot tagado eretnekekkel, tehat erőſſeb bizonyſagokkal éine ellenek az illyeneknel. Melyből meg tetſik, hogy nem meg veti az erőſſeget, hanem nyilvabban valokat kivan, mellyekben ugyan nevezet ſerint kin volna az Iſtenſegnek harom ſemelye. Ezen ertelem Muſculuſrol ſ. az tőbbiről.

II. Ugyan ottan Enyeditől elő hozot Calvinuſnak beſede ez-is: *Porrò ſcriptura, fateor, tametſi multas Dei virtutes recenſet, ſemper tamen ad Patrem, & Verbum ejus, ac Spiritum nos revocat:* az az, Tovabba, megh vallom, hogy noha az iras Iſtennek ſok joſagit ſamlaliya çlő, mindazaltal mindenkoron az Atyarol es az ő Igejeről, es az ſ. Lelekről minket tanit, &c.

Meg vallya azert Calvinus à Sz. Haromſagrol valo bizonyſag tetelet Moſeſnek, es hogy tőb ſent irasbeli bizonyſagoknak egyben haſonlitaſabol innen igen meg bizonyithatni, az Iſtenſegnek harom ſemelyit: de nem egy ő magabol az Elohimnak igejeből, hanem az egeſ ſententiabol: Elohim teremte. Mert ezzel, *Teremte*, az Iſtenſegnek allattya: imezzel: Elohim, az Iſtenſegnek harom ſemelyi jelentet-

nek,

nek, mely semmit nem hord az Sabellius partyara az mint meg bizonyitottuk.

VII. Az Sidok, mond Enyedi, ertik inkab az Sido nyelvnek sokasat: meg-is soha ök ez Moses mondasaban sokasagot nem itilt k: az Deakok taalmanya. Igen illik bator.

F. Fogd hatrab az sipot es uyoddal fenyits meg sajadat. En azt mondom Sido bölcs volt Rabbi Huna, Rabbi Semlai, Rabbi Mosis Hadarsan, Rabbi Iohannan, s az többi kiket Galatinus elö hoz *lib. 2. cap. 9.* hogy egyenlö ertelemmel it az Moses mondasaban az elsö iget, Elohim, többes számu jedzesben vöttek, az Istenségben levö semely kert. Elegh ennek bizonysagara Rabbi Huna, midön igy sol: *Nisi hic sermo scriptus fuisset, non licuisset dicere: Et creavit Elohim, id est, Dii, cœlum & terram. Interrogaverunt Hæretici, Rabbi Semlai. Quot Dij creaverunt mundum? Ait illis. Ego & vos quæramus à diebus antiquis*: Az az: Hogy ha az sententia meg nem irat tatot volna, nem volt volna sabad mondani *Isten Teremte*, az az *Istenek* az mennyet es az földet. Kerdettek az Eretnekek Rabbi Semlait: Hany Istenek teremtettek ez vilagot. Mondotta azoknak: En is ti-is kergyük az regicktöl Utanna tesi: *In omni loco, in quo invenis pro hæreticis objectionem, invenis quoque medicamentum illius in latere ejus.* Az az: Minden helyekben, az mellyekben talals ellenveteſt az eretnekek resere, meg talalod orvossagat-is utanna, mint DII CREAVIT, *Istenek Teremte.* Az eretnek azt mondana. Hát sok Istenek teremtettek ez vilagot. De mellette az felelet. Mert nem mondgya: *teremtettek* hanem, *teremte*: hogy az *Elohim* nev jegyezze az Istenségnek harom semelyet; az *teremte* az Istenségnek egy allattyat. Olvasd *Galat. lib. 2. cap. 6.* Megh tetsik azert, hogy az Sido bölcsek nem tagadtak az sent Haromsagnak titkat, de csak az sok Isteneket mint mi-is.

Rabbi Huna in Beresit Kcranna.

VIII. Az mikeppen ez ige LIBERI, LIBERORUM *egy magzatot, sok gyermekeket-is jegyez egysser s-mind: igy Ierosolyma, Ierosolymorum, csak egy varast: ugy sinte ez ige-is* ELOHIM *ha sokat latatik-is mutatni de azert csak egy Istent kel erteni. Math. 2. v. 2. & 3. v. 5. Ciceret-is lasd in oratione pro Flacco.*

F. Azt

F. Azt kerdem Enyeditől: Az Elohim nev ugy mondatiké Istenről mint Ieruſalem az egy városrol? Embertúl vettetet nev ez egy varoſra, mely nem az városnak állattyat es termeſetit mutattya, hanem csak az tób varoſoktul kúlömbözteti megh. Az ELOHIM nev pedigh ugy mondatik Istenről, hogy egyſer ſ-mind Isteni termeſetit-is meg jelenti. Mert az El, az honnat Elohim, annyit teſen, mint ő magatul valo erős. *Gen. 35. v. 7.* mely egy teremtet állatra ſem illik. Azert nagy kúlömbſeg vagyon az meg jedzet ſolaſok közöt. Mert amaz Deak igik, LIBERI, LIBERORUM, *Littera, Litteræ*, emberi talalmany teremtet állatrol: imez pedig ELOHIM Szent Lelek ſava Moſes altal Istenről, kit ſoha nem Ciceroból, de meg az ſent irasbol ſem ronthat el Enyedi.

IX. El, erős, egyet jelent ſ-ne talam csak Istent: de ELOHIM *holeggyet hol ſokat, mind Istent ſ-mind az teremtet állatokat, ugy mint embereket es Angyalokat.*

F. Ne netalamoz. Mert az EL, csak Istenről mondatik. Ez ige pedig ELOHIM ſoha egyről *in plurali* nem mondatik hanem csak egy Istenről, az ki egy tudni illik állattyaban, de ſemelyeben harom. Mikor pedigh Angyalrol mondatik, ſokakat jegyez, nem pedig egy Angyalban harom ſemelyt, mint az egy Istenſegben hogy harom ſemelyt jegyez. Innen mondgyak az mi Doctorink.

Valamikor ez ige ELOHIM egy átallyaban kúlön maganak vagyon, mindenkor csak az egy Istent jedzi. Mint Moſes Elohimnak mondatik, de nem egy átallyaba, hanem Pharao Elohimnak.

X. Orrollya ezt Enyedi. Az Birak egy átallyaban Elohimnak mondatnak: Pſal. 81. az Arany borju-is Exod. 32 v. 4.

F. Valami *abſolutè* egy átallyban minden megh hatarozaſnelkúl Elohimnak mondatik az termeſeti ſerint valo Isten. De az Enyedi itileti ſerint az Birak es az Arany borju egy átallyaban Elohimnak mondatnak. Azert az Birak es az Arany borju termeſet ſerint valo Istenek.

Soha ezt kúlömben fel nem bonczolhattya Enyedi, ha-

nem

nem ha azt mondgya, hogymáskeppen mondatik Iſten Elohimnak, máskeppen az Birák es az Borju. Iſten Elohim *abſolutè* egy átallyaban minden meg hatarozaſ-nelkûl, az Birák igen nagy meg hatarozaſſal, tudni illik tiſztekre nezve: az Arany Borju pedig, az Izrael kôſſegenek velekedeſere nezve: esigy meg mozdulhatatlankeppen erôs az mit eleb mondank.

Pelda: az élô ember-is, az falon meg irot kép-is embernek mondatik: az elô ember *abſolutè* meg hatarozaſ-nelkûl egy átallyaban: De az falon irot kép *analogicè* haſonlatoſſag keppen: Igy az elô Iſten mondatik Elohimnak minden meg hatarozaſ-nelkûl: az Birák es egyebek csak neminemûképpen. Innen mongya *Beza in cap. 1. Hebr.* Ez ige ELOHIM mikor tôbbes ſzámot jegyez, ſoha egyrôl nem mondatik, hanem csak mikor Iſtenrôl prædicaltatik.

XI. Ezt is guggolya Enyedi. Mert az ördöngös Aſſzony azt mondgya: Elohimokat, az az Iſteneket latok fel jöni 1. Sam 28 v 13. Maga csak az egy Samuel képet latta. Igy Manoa Angyalt lát meg-is Elohimnak mondgya. Iudit: 13. v. 22.

F. Hamiſſan magyarazza Enyedi az iraſt. Mert mikor Saul kerdene az varaſſo Aſſzontkit latna? azt feleli: Iſteneket latok fel jöni. Iſmet kérdi: Miesodas abrazattya *Hujus? Ennek?* Monda: vén ember, &c. Mert amaz Iſtenek kik az fôldbôl jöttenek vala fel, el enyeſztenek vala: azok pedigien Ordôghi maymoskodaſok es ſzemfeny veſztô képek valanak. Az holot imez egy nem mondatik Elohimnak: de vén ferfinak. Ez ige azert *Hujus*, *Imez*, hamiſsittya megh Enyedit, es az mi regulankat meg erôſiti.

Innen mondgyuk: Valamikor es ige Elohim egyes ſzámot jedzô igéhez adatik, mindenkoron az egy Iſtent mutattya: mikor pedig tôbbes ſzámot jedzô igehez, az teremtet állatoknak tulaydonittatik. Ez ellen-is igy ágyaskodik.

XII. Csalard ez regula: Mert ezen Caputban igy vagyon: Monda az Elohim teremtsünk embert. Iſmet Gen. 20. Az Elohim budôſtattanak engemet. Igy Gen. 35.

F. De melle teſzûk az regulanak ez meg hatarozaſt: Va-

lamikor az elől jaro ige-is az következendő-is vagy *nomen plurale*, vagy *verbum plurale* többes számot jedző, tehat akkoron *expreſsé* ki fejezve nyilvan meg mondatnak az Istenségben levő személyek, es azoknak közönseges cselekedetek, annyira hogy valoban meg külömböztetnek az Angyaloktul es emberektől, mint az meg nevezet helyben: s több számtalan helyekben-is, kiről olvaſd megh Galatinuſt *lib.* 2 *cap.* 9.

De mely bölcsen ſól az iras, *Ioſue ultimo*, meg tetſik: *Non poteritis ſervire Deo, quia Dŋ ſancti ipſe*: Nem ſolgalhattok az Istennek mert ſent Istenek ő. *Dixit eis Rabbi Moſis Hadarſan*: *Legite finem textus*: *Non enim dicit*: *Quia Dŋ ſancti ipſi*: *ſed, quia Dŋ ſancti, IPSE.* Az az: Monda nekik Rabbi Moſis Hadarſan: Olvaſd véget az textuſnak: Mert nem mondgya: Mert ſent Istenek ők; hanem, mert ſent Istenek ő. Az holot az ſent Istenek az Istenségben lévő harom ſemelyeket jedzik, nem azert, mintha harom Istenek volnanak külön, külön, hanem csak az ſemelyeknek meg jegyzeſere: ez mutato ige pedig IPSE, ő, az Istenségnek egy állattyat. De erről ide alab többet.

De nem mehet el ez ige mellől Enyedi, Elohim, es azt állattya: hogy noha ki mondaſſal es formaval ſokat mutat, De azert jegyzeſſel es ertelemmel csak eggyet mutat. Mert.

XIII Valakit Moſes Elohimnak mond, azt az több Prophetak Elnek mondgyak. Mint Iob: 9. *v.* 2. *Pſal.* 104 *v.* 25. *&c.*

F. Hogyha az Prophetak mindenůt mindenkoron csak eggyes számot jedző igében mondanak az Istent Elnek (egy Istennek) tehat meg kellene engednünk, hogy Moſes is ugy veſi. De hogy *promiſcuè* egyelesleg elnek az Prophetak ez igével, es nehul Elnek, nehul Elohimnak mondgyak azon egy Istent, el enyeſik az Enyedi agyaskodaſa. Mert az kit Moſes Elohimnak mond, azont az Prophetak is Elohimnak: az kit az Prophetak Elnek azont Moſes Elohimnak es viſont. Mint *Iob*: 20. *v.* 29. *Item*: 22. *v.* 2. *Eſa.* 40. *v.* 28 *&* 45. *v.* 5. *Pſal* 48 *v.* 10. *u.* 15. De mégh az hol teremteſről vagyon emlekezet is. *Iob*: 28 *v.* 23. *Eſ* 37. *v.* 16.

XIV. Valamihez adatik ez ige SOLUS, *egyedul az bár legyen sokſagot jedzö, de azert ugyan csak eggyet jelent, mint hogy ez igéhez* ELOHIM *adatik ez* SOLUS, *egyedul, 4. Reg. 19. v. 15. Pſal: 85. v. 10.*

F. Valamikor ez igéhez *Elohim, Iſtenek,* adatik ez ige SOLUS, *Egyedul,* mindenkoron az hamis Iſtenek rekeſtetnek azzal ki, ſ. nem az Iſtenſégben levő ſemelyek, mint meg tetſik az Ezechias mondaſabol. Mert mikoron Rabſaceſnek káromlaſat hallotta volna, ki ſok tartomanyoknak Iſteneket ſamialta vala elő, könyörög, ſ. mint ha az mondana: Ur Iſten az Aſſyriaiak az ő ſok Iſtenekben biznak: de holot egyedül csak te vagy az igaz Iſten es egyedül az egeſz földnek kirallya, &c. könyörúly raytam. Latod: Mert az hamis Iſteneket rekeſti ki, nem az Iſtenſégben levő ſemelyeket mint az több helyekben is, Annakokaert az Elohim nev jelenti az egy Iſtenſégben levő harom ſemelyeket.

XV. Mert ſoha egy iras magyarazo Doctor-is ez ſententiat nem ſorditotta igy: kezdetben teremte az Iſtenek *az Mennyet, földet. Ha pedig többet jegyzene egynel, ez ige* Elohim, *tehat igy ſorditottak volna:* kezdetben Iſtenek teremte.

F. Orrod előt az oka, miert nem forditottak igy: *kezdetben teremte Iſtenek,* az Mennyet es az földet. 1. Hogy ne lattatnek Moſes az teremteſt ſok Iſteneknek adni. 2. Mert igen illetlen volna minden féle nyelveken igy ſollani: *Iſtenek teremte.* 3. *Ut recentium Iudæorum pluralitatem divinarum perſonarum negantium, ſortius convinceretur impietas.* Hogy az uy Sidoknak (es à Sidozo Samoſatenicuſoknak) kik az Iſtenſégnek ſemelyit tagadgyak, erőſſebben meg hamiſsittathatnek Iſtentelenſegek: azt mondgya *Galat. lib. 2. cap. 9.*

XVI. Mert az Chriſtus es az Apoſtolok tiſztan egyedul csak az Atyanak tulaydonittyak az teremteſt. Matt. 11. v. 25. Act. 4 v. 24. Nem valami ſemelyes ſokſagos Iſtennek.

F. Az Chriſtus es az Apoſtolok ha ugy adnak egyedül az Atyanak az teremteſnek cselekedetit, hogy az Fiat, es az Sent Lelket, onnan ki rekeſtenek tehat mondana valamit Enyedi. De nem rekeſtik, hanem csak az hamis Iſteneket.

Hogy pedig ez iget SOLUS *egyedül*, oda teſi Enyedi, nem Chriſtuſé ſem az Apoſtoloké ez értelem. Mert ſem Chriſtus Szent Mathénál, ſem Szent Peter *Act.* 4. nem teſi oda ezt à ki rekeſtő iget, hanem Idvözitönk mondgya: Uram földnek, mennek teremtője: Ur pedig az Atya, Fiu, es Szent Lelek. Mert nekünk egy Urunk vagyon. 1 *Cor.* 8. 2. *Theſs* 3. *v.* 5. Ugy adgyak azért az teremteſt Chriſtus es az Apoſtolok az Atyanak, hogy az Fiat es az Szent Lelket onnan ki nem rekeſtik, hanem csak az hamis Iſteneket, az mint oda fellyeb is mondok. *Object* 14. Más az pedig hogy Idvözitönk az meg nevezet helyen, az Atyat emliti es mennek, földnek, teremtő Uranak mondgya, az fel vőt emberi teſtben, à mint nyilvan vagyon, melyre nezve mi-is, teremtőnek lenni őtet nem állattyuk. Azonképpen az Apoſtolok, à Chriſtuſnak emberi termeſetiről, ſolnak, mely ellen tudni illik az Sidok, ellenſegül föl tamadtak vala. Nem csuda tehat hogy á teremteſnek munkajaban, *ſpecificè* az Chriſtus ez helyen nem emlittetik.

XVII. Ha az Atya csak egy külön maganak valo ſzemelyt jegyez, tehat à teremteſ is csak egy külön maganak valo ſzemellyé leſſen. De az elsöt nem tagadhattyak az Haromſagoſok. Hát az következeſ is igaz.

F. Ti csinalt ny minapi Iſtenű Plebanuſok, ennek utanna az mi ſzentſeges Iſtenünket ſzemelyes Iſtennek karomlani meg ſűnnyetek. Mert im az ti őrveny elmejű vezeretek-is *ſingulare individuum*nak külön maganak valo ſzemelynek mondgya az Atyat. Ha azert az Atya külön maganak valo ſzemely, tehat bizony az Fiu is ollyan. Mert az minemű az Attya, ollyan az Fia. De az Attya termeſet ſzerint valo Iſten es valoſagos ſzemely. Hát az Fia is termeſet ſzerint valo Iſten es valoſagos ſzemely. Az Atya pedig ſoha Fia nelkül nem volt. Mert: *Poſito uno relatorum ponitur & alterum*: Ha Atyat mondaſs, Fiat-is mondaſs. Az Atya pedig teremtő: hát az Fiu is ő velle eggyűt.

Apoc. 22. v. 13. Object. 4.

Megh engedgyük külön valonak lenni az Atyat ſzemelyeben de nem Iſtenſegeben. Mert azon egy Iſtenſeg-

ben

ben vagyon az Fiunak személye, melyben az Atyanak? Mert en es az en Atyam eggyek vagyunk az mint akaratban ugy természetben. *Ioan.* 10. Annakokaert ugy adatik az teremtes ez egy kúlön maganak valo személynek, hogy onnan se az Finnak, se az Szent Leleknek személye ki nem rekesztetik. Mert azon az Atya személyenek Istensége, mely az Fiunak, es Szent Leleknek. Honnan meg tagadhatatlan keppen következik, hogy itt Mosesnel az *Elohim* nev alat ertessek az teremtő örök Istensegnek személye ki Atya, Fiu, es Szent Lelek, az mint az Christus es az Apostolok megh magyaraztak es mi-is meg czafolhatatlankeppen meg oltalmazzuk, mutogattuk es erősitettük.

MOSES I. KÖNYVE.

Első Rész. v. 2.

Es az Urnak Lelke taplallya vala az vizeket.

Hogy ez az Iehovanak lelke harmadik személye az Istensegnek, *& per hoc, natura Deus æternus, & Creator*, természet szerint valo örök Isten es teremtő, mind abbol meg tetszik, hogy az teremtesben jelen vagyon: es az Mennek földnek mostanaban teremtetet gyengeseget taplallya, legelteti es bizonyos formahoz kesziti, avagy, hogy igy szollyak, vastagittya: mind pedig abbol, hogy az Prophetak es az Apostolok az Szent Lelket teremtőnek mondgyak: Innen vagyon hogy Esaias ugyan kerdesben fogja: Kicsoda segitette az Urnak lelket? tudni illik az teremtesben, *Cap.* 40. v. 13.

Valaki az Mennyet földet teremtette igaz természet szerint valo Isten az, es valosagos személy az Istensegben.

De az Szent Lelek teremtette az Mennyet es az földet. Mert im jelen vagyon annak el keszitesében. Iob Patriarcha-is azt mondgya, hogy az erös Istennek lelke teremtette ötet, es hogy az min-

denhato Istennek reja lehelleſe adotö bele eletet. Iob: 33. v. 4. Az embernek teremtöje pedig termeßet ßerint valo Isten.

Annakokaert az ßent Lelek igaz termeßet ßerint valo Isten es valoſagos ßemely az Istenſegben.

Ez meg feythetetlen erölleget nem ßenvedheti Enyedi es azt mondgya, hogy tellyes tehetſegevel rontoja lelßen ennek, melyből ßent Lelek Isten ellen vetkezö embere ez: Igy ßol:

I. Vagy Isten ez az Vrnak Lelke: vagy ßel. Nem Isten, ſem harmadik ßemely. Mert ez Sido ige, Ruach: *Görög ige* πνεῦμα: *Deak* Spiritus, *gyakorta ßelet jegyez: ſöt meg ez ige-is: Isten: nagyot jelent.*

F. Az Lelek gyakorta ßelet jegyez az irasban: azert itt-is: hazugſag. Mert hol olvaſtad, hogy az ßel legeltette volna az vizeket, holot inkab emeßti? De á Sido bötüben-is ninesen ez ige, *fuyja vala*, hanem, mozog vala, mikepen az tyuk be terjeßtven tenyeßeſet ßárnyaival, melengeti es vaſtagittya.

Hogy peniglen itt az Istennek neve-is nagyſagot jelentene mint Isten Cedruſi, az az, nagy Cedrus fák: Iehova lelke, az az, nagy ßel, ſúvöltesre es neveteſre meltob, hogy ſem feleletre. de ö maga-is meg hamiſsittya ez magyarazatot, *fo. 16.* á holot Istenben valo erönek es hatalomnak vallya lenni ezt az lelket. Azt is ved eßedben itt, hogy az Magyarra forditotban el hattak, á nagy ökör es lo peldajat Sophoclesből.

II. Mivel az föld el boritva volt az viztül, ezokaert az ßeliul kellet az nedveſſegnek el ßaraztodni, mint mikor az veres tengert ketfele valaßta az nagy ßel az Isten nepe elöt. Azert ßel volt ez, nem Isteni ßemely.

F. Bizonyits meg te Szent Lelek ellen ßolo, hogy Isten akkor ßükölködöt az teremtesben az ßelnek ßáraztaſa nelkül: Ha meg bizonyitod, nem volt elegſeges ereje Istennek az teremtesben, az fakad orrod eleiben eggyik: maſik hogy ſegitö tarſa volt Istennek á ßel az teremtesben. Olvaſd meg, ßent Leleknek tagadaſaban meg átalkodot ember, az Moſes hiſtoriajat az teremteſről, hol talalß Istennel munkalkodo eßközt az teremtesben? Oly egy munkaja es cselekedete az

Isten-

Istennek az teremtes, hogy sem selnek száraztasara, sem egyeb eskőzre egy pontnit abban nem sakasstot.

Annak-fölötte, ha száraztani kellet az selnek az vizeket, miert nem száraztotta mind el? Miert valasstya el v. 9 10. az vizeket az földről? Isten munkaja ez: hát az vizeknek legeltetese-is Isten munkaja.

Az mi az veres tengernek ket fele valo állásat illeti, nem uy teremtes vala az, hanem egy csudalatos cselekedete Istennek az regen megteremtetet állatokban: azert ebből az uy teremtesre erősseget venni, csak tudatlan ember ámito hazugsag Termesset szerint valo Isten választotta el az vizet à földtúl: azert az viznek taplalasa is termesset szerint valo Isten cselekedete volt.

Vegezetre: Valami az menynek, földnek teremtesének első kezdetiben nem volt, az nem segithette az nedves földet az szaraztasban. De az sel nem volt az Mennek földnek teremtesének első kezdetiben.

I. Mert az mikepen mostan az sel benne vagyon ez vilagban, nem kivúlőtte: akkepen akkor is benne kellet lenni. es hogy à föld az viztúl el vált, az földnek páráhlasabol kellet eredetet venni. Mert az sel tamad az földből az forgo Napnak es egyeb budoso csillagoknak hevsegetúl es erejetúl meg inditvan, az mint Goclenius bőlcsen meg irja *lib. 4. Disput. Phys. disput. 18* De az földnek páráhlasat az forgo Nap es egyeb budoso csillagok erejekkel ki nem sihattak megh akkor. 1. Mert meg az viztúl az föld el nem vált vala. 2. Mert sem az Nap sem az csillagok meg nem teremtettenek vala. Következik azert, hogy nem volt akkor az sel.

II. Mert elsőben *rerum principia*, minden egyeb teremtet állatoknak első kezdeti s-testája teremtettenek Istentúl, hogy azok lennenek mint valami féskei az tőb teremtet állatoknak. Az Ur Isten azert elsőben teremtette az mennyet, földet, napot, csillagokat vizeket, &c. az utan az élő eget, eghi tűzet, selet, villamasokat, &c. hogy az Istennek rendelese szerint az teremtet vilagban mint valami hazban bizonyos helyek es fesskek lehetne, à honnan mind eredetet vehetnenek, s-mind meg állananak.

III. Mert

III. Mert az Sel nincsen mindenût hogy azt az elsőben teremtetett nagy materiat Mennyet, Földet kőrös környúl foghatta volna.

De az Szent Lelek mindenût vagyon. *Psal* 139. *v* 7. Az Mennyet, földet be tölteni avagy jelen letellel környúl venni tulaydona az termeßet Serint valo Istennek. De az Iehovanak lelke, ki az Sent Lelek töltötte be jelen letevel es vötte környúl az mennyet, földet. Azert az Iehovanak lelke ki az Sent Lelek termeßet Serint valo Isten es ő volt az taplalo lelek, nem valami Sel.

IV. Mert legeltetni az teremtet állatokat, tulydona az Sent Leleknek *Psal*: 103. *v*. 30. Ki bocsatod az te lelkedet es meg uyjittatnak.

Következik ezekből, hogy holot nem volt mégh akkor az Sel, ezokaert az Sent Lelek Isten volt ez az Iehovanak lelke es valosagos Semely az Istenségben,

III. Honnan bizonyitana Caroli Peter es Tremellius, hogy akkor nem volt az Sel? holot Moses sok dolgoknak meg iraſat, ugy mint ertzeknek, menyütö koveknek, jegh eßöknek &c. el halgatta?

De honnan bizonittya inkab Enyedi, hogy akkor volt az Sel? Ebből: Mert Moses nem emliti sem az elöt, sem az utan annak teremteset, hanem az bölcs olvasora bizza.

Bizony dolog ez, hogy az Isten nem zürzavarnak Istene. Hát elsőben az Elementomokat, eltető állatokat teremtette, es annak-utanna azokkal ugy hozta ki az Selet. Mert valamikeppen az Ur Isten akkor az teremtesben mindeneket el rendelt helyben hagyot, mostan-is azon tenorban, rendben vadnak s-leßnek-is. De lattyuk mostan, hogy à nap az ő sebes forgasaval az földnek parajabol indittya meg az Selet. Hat akkor is ugy rendelte, ugy-is vagyon, es igy következik hog ez vilagnak nag alkotmany haza eppittetet fel elsőben, az utan ekesittettet meg Sellel, mint valami elettel s-lehelleſſel, à honna az ember is kis vilagnak mondatik. Miert formala Isten elsőben Adamot à földből, az utan lehelle reja, es ugy lön elö lelkes allatta: igy az Mennyet, földet el kesitette, es az viztől az földet meg válaßtotta, s-ugy

bocsa-

boesatotta bele az ſelet. Enyedi azt mondgya, Moſes az olvaſonák itiletire hadgya ſok dolgoknak teremtetéſének modgyat, mint az Ercznek, Menyűtőkőnek, &c. De ő olvaſo leven az ſeleket mondgya hogy volt a földnek az viztől valo el valaſanak előtte. Honnan bizonyittya? Mert Moſes engette neki azt az itiletet. Ha neki egyedűl Moſes azt engette: Miert nem engette volna az egeſz kereſztyen vilag Doctorinak azt az ertelmet, melyről oda fellyeb ſollek. Neki ſabad hazudni, ſ-az kereſztyen vilagnak nem ſabad volna igazat mondani.

Elegh ez csacsogonak megh hamiſsitaſara, hogy az Ur Iſten ſemminemű teremtet állatnak ſolgalattyaval az teremtesben nem élt: hát az ſelnek ſegitſége ſem kivantatot. Ha pedig ſegitette Iſtent az ſel az nedveſſegnek el ſaraztaſaban, nem igaz az Eſaias mondaſa, *Cap.* 40. *v.* 13. Kicsoda ſegitette az Urnak lelket? Erőtelen volt: tarſos teremtő.

IV. Vagy ſel volt: vagy Iſtének ereje, hathatoſaga, tehetſege, hatalma. De nem volt ſel immar azt vitattya Enyedi. Hat Iſten ereje. Mert az Iſtennek teremtő erejet az iras hol Iſten uyjanak; hol lelkenek, hol kezenek nevezi emberi haſonlatoſſagbol. Danæus igy magyarazza. Phyſic. Chriſt.

F. Nezzed kegyes olvaſo nagy alhatatlanſagat Enyedinek! Akar ſel legyen, akar tűz az mint maydan arra vetemedik, csak ne mondaſſek az Iſtenſégben harmadik ſemelynek, őrőmeſt be veſi, oly gyűlőliſeges halalos ellenſege az ſent Lelek Iſtennek.

Hogy az Iſtenſégben csak erő, tehetſeg, hatalom es hathatoſag volna az ſent Lelek, es nem harmadik ſemely, ſoha azt Enyedi meg nem bizonyittya. Mert hogy az Danæus magyarazattyat forgattya, nem tagadgya ő az Iſtenſégnek harmadik ſemelyet az ő magyarazattyaval, hanem ennek az Iſten lelkenek erejenek hathatoſagat mutattya az legeltetesben, hogy tudni illik a ſent Lelek harmadik ſemely az Iſtenſégben. *Matt.* 28. 1. *Ioan.* 5. *v.* 7. nagy erejet mutattya meg az viznek legeltetéſeben, hogy abbol annak-utanna bizonyos formak hozattatnanak ki. Innen vagyon hogy mun-

Az Sz. Lelek Isten uyja, s-miert?

kalkodasara es mindenhatosagara nezve mondatik emberi mód szerint uynak, keznek. Mert ha egy külön maganak valo személy nem volna az Istenségben, soha emberi tagok altal magat ki nem jelentene. De mint hogy az embert kezeről uyjarol ismered valosagos személynek: Ugy à Szent Leiket-is. Ezzel azert nem hogy rontana Enyedi az Szent Leleknek személyet, de sőt tudatlan erősiti.

V. Vagy ßel az Iehovanak lelke: vagy ero, hatalom &c. vagy tüz. Nem ßel, sem keznek ereje. Hát tüz. Hogy pedig tüz legyen Valesius bizonyittya: 1. Mert az negy eltetö állatok teremtettenek elsöben kik közzül egy az Tüz. 2. Mert az Aër, Elö egh, gyakorta eghnek mondatik. 3. Mert az tüz Spiritusnak, leleknek hivatik Psal. 147. v. 18. Eccles. 1. v. 6.

Azert tüz itt az Iehovanak lelke.

F. Valesiust az ő magyarazattyaval es okoskodasival eggyüt csak valenak tartyuk. Mert ha tüz volt volna ez az Istennek lelke, hogy hogy lehetet volna. I. Legeltetö? II. Hogy hogy foghatta volna környül azt az nagy molest ez vilagnak testtajat? III. Az Tüz segitö tarsa lőt volna Istennek à teremtesben, mellyet mondani Eretnekseg. Azert nem Tüz volt.

Mi közi ide az Aernek, Elö eghnek: holot az elsö versben az eghnek nevezetin Moses az fejönk felet ki terjedet éget erti, à hova nem erkezik az élö egh be boritasaval?

Vegezetre, ha az tüz *Spiritus*nak, leleknek mondatnek-is, semmit nem probalna. Mert nem mondatik az meg nevezet helyekben *Spiritus Dei*, Isten lelkenek, vagy tüznek, de csak szelnek mint az *contextus* meg mutattya.

Következik azert hogy termeßet szerint valo Isten es valosagos személy legyen az Szent Lelek: Mert oly cselekedet adatik neki mely termeßet szerint valo Istennek es valosagos személynek tulaydona, tudni illik: Teremtes.

VI. Az Istennek lelke nem ö maga Isten: mint az Aaron veßßeje, nem ö maga Aaron: igy Moyses sem veßßö. De az Szent Lelek Istennek mondatik. Azert nem ö maga Isten. Mert ha istene ez à Lelek, hogy hogy hoznak ki belölle, hogy Isten volt ez à Lelek?

F. Nem igaz az elsö *propositio*, mert ugy az embernek fia sem

volna

volna ember, az Oroßlan Vemhe, nem volna Oroßlan.

Annak-felette hogy ez à Lelek Iſtennek mondatik, nem romol azzal az Szent Leleknek ßemelye. Mert ez két ßó: *Spiritus Iehovæ, & Spiritus Sanctus æqui pollent*: Iehovanak lelke, es ßent Lelek ugyan azont tesi. Mert nem más az Iehovanak lelke, ſ. az ßent Lelek, hanem azon egy Szent Lelek. Iſten lelkenek mondatik azert, mert nem más lelke, hanem Iſtene, az az, azon termeßetü es állatu, az minemü az Atya Iſten, es az Fiu Iſten. Mert az kettönek lelke, ugymint ki mind az kettötül ßármazik.

Az Lelek, Iſten lelkenek mondatik: Mert azon egy termeſzetü ki az Iſten.

Az Moyſes es az Aaron veßßejenek peldaja nem ide valo. Mert az csak eßkös, fa; de az Iſtennek lelke az Iſtenſegnek ßemelye egyenlö állattyaban, termeßetiben es tiſtelettiben az Atyaval es Fiuval: *Ioan. 16. 8. 13. Act. 5. v. 4. 1. Ioan. 5. v. 7. Matth. 28. v. 19. Pſal. 33 v. 6.*

Azert ö maga Iſten az Iehovanak lelke, ha tudni illik állat ßerint meg külömböztetik attul, à kinek lelkenek mondatik. De az Iſtennek lelke nem külömböztetik meg állattya ßerint az Iſtentül, mint az Aaron veßßeje Aarontul. Ezokaert egy akar Iehova lelket mondgy, akar ßent lelket.

VII. Ez ige Elohim à Haromſagot jedzi azt tanittyak à Haromſagoſok. Azert amaz Iehovanak lelke vagy leßen az Haromſagnak lelke: vagy negyen leßnek az ßemelyek.

Az Elohimnak igeje termeſzet ſzerintvalo jedzeſeben ſokatfoglalbe.

F. Hogy ha ez igének, Elohim, egy átallyaban valo jedzeſere nezünk, nem Haromſagot, hanem ſokaſagot jegyez: az mellyert nem azt mondgyuk, hogy ez ige *Elohim, Diſ, Iſtenek, præcisè* ne többet, hanem csak harmat jegyezzen, hanem azt mondgyuk, hogy ezt à ſokaſagot jedzö iget à Chriſtus es az Apoſtolok csak haromra determinaltak, hatarozták. *Matt. 3. & 28. 1. Ioan. 5. v. 7.* Innen vagyon hogy nem mindenkoron harom ßemelyeket jegyezzen, mint meg tetßik, *Pſal. 45. v. 7. 8. Dan 9. v. 17. Hoſ. 1. v. 7.* hanem hol egy ßemelyt hol kettöt, mint it. Azert it à helyen Elohim lelkenek mondatik. Mert ez ige Elohim, az Atyat, Fiat jedzi, kinek lelke à Szent Lelek. Mert mind az kettötül ßármazik. *Ioan. 14. v. 16.*

Következik azert hogy nem haromſagnak, lelke hanem

az Elohim-e, ki az Atya es az Fiu, ſem negyedik, hanem harmadik ſzemely.

VIII. De ez meg nem álhat. Mert keptelen, hogy oly rövid mondasban Moſes promiſcuè közöſleg holket Iſteni ſzemelyert, hol haromert venni ez iget, Elohim: DII, *Iſtenek.*

F. Ha ez igaz, tehat tőrben eytetted magadat Enyedi. Mert ez iget MUNDUS, *vilag, Ioan.* 1. azon egy tizedik versben kűlőmb kűlőmb jedzesben veſsed. Mondgyuk azt tehat, hogy ugyan azon ige azon egy versben kűlőmb kűlőmb jedzesben vetethetik, vetetik-is, mint mingyarast *Gen.* 1. *v.* 5. az napnak nevezeti két jedzesben vetetik *pro naturali & civili die.* Azert nem keptelen hogy ez ige Elohim, előſőr az Iſtenſegnek harom ſzemelyet jedzi *verſ.* 1. Maſodſor csak à két ſzemelyeket Atyat Fiat, *verſ.* 2.

IX. Az Haromſagnak kűlső cselekedete köz az harom ſzemelyekkel. Azert vagy nem csak az Iehova lelke legeltette az vizeket: avagy csak az Iſtennek lelke, es ez regula el romol. Annak felette Moſes mondgya, hogy nem az Iſten, hanem az Iſtennek lelke taplalta az vizeket.

Az harom Iſteni ſzemelyeknek cselekedetek rendi.

F. Az ſent Haromſag Iſtennek kűlső cselekedeti kőz az harom ſzemelyeknek, de ugy hogy az cselekedetnek rendi es modgya eppen meg tartaſſek. Mind az harom Iſteni ſzemelyek egyſerſ-mind munkalkodnak, de illyen rendel es moddal, hogy az Atya mindeneket cselekedik ő magatul à Fiu es ſent Lelek altal: az Fiu mindeneket az Atyatul à ſent Lelek altal: Az ſent Lelek mindeneket az Atyatul es à Fiutul ő maga altal, az mint az Deak mondasbol nyilvabban meg tetſik: *Omnes perſonæ creant, redimunt, ſanctificant. Pater mediatè per Filium & Spiritum Sanctum: Filius mediatè per Spiritum Sanctum: Spiritus Sanctus immediatè per ſe: mediatè autem per Filium, quatenus iis eſt Mediator.* Azert nincsen ellene az Iſteni cselekedetnek hogy it az ſent Leleknek tulaydonittatik az vizeknek taplalaſa. Mert abbol nem rekeſtetik ki ſem az Atya, ſem az Fiu az meg mondot mód ſerint. Gyakor helyen az Atya mondatik megh ſabaditonak: Azert nem ſabaditoje az Chriſtus?

Az

Az mi az Moſes mondaſat illeti: Ha az Iſtennek lelke attul à kinek lelkenek mondatik állattya ſerint meg kúlömböztetnek; tehat nem Iſten, hanem az Lelek taplalta volna az vizeket. De nem kúlömböztetik állattya ſerint, hanem csak ſemelyeben. Annak-okaert az Lelek ki egy Iſten az Atyaval es Fiuval, legeltette az vizeket az Moſes mondaſa ſerint.

Mivel ezokaert nyilvan meg erősitők iraſokkal es mind az egeſs keresztyen vilagnak Conſenſuſaval, hogy it az Iſtennek lelke nem ſel, nem hathatoſag, ſem túz volt, hanem tulaydon az harmadik ſemely az Iſtenſegben ki à ſent Lelek; Ki tagadhatna hogy tellyeſſeggel idvöſſegeſſeb es igazab nem volna az mi ertelmünk az tevelygő Samoſatenicuſokenal? Bizony (hogy nagyobbat ne mondgyak felölle) az à magyarazat bizontalan, ketſeges, ingadozo eretnekſeg, mellyet nem lehet oly ſemtelen ember ki tagadhatna.

MOSES I. KÖNYVE.

Első Resz. v. 26.

Az utan monda az Iſten: Teremtſünk embert az mi abrazatunkra es az mi haſonlatoſſagünkra.

Ez igekben harmat kel eſedben venned. 1. Kicsoda ſollyon it az helyen; 2. Kiknek ſollyon; 3. Mit es mi modon ſollyon.

1. Szól it az Iſten. Mert azt mondgya Moſes. Monda az Elohim: tudni illik az Atya, Fiu es Szent Lelek. Mert valaki teremtette à Mennyet, Földet, az az Elohim, à mint meg bizonyitottam. De az Mennyet Földet nem csak az Atya teremtette, hanem az Fiu es Szent Lelek-is. Ez mondas az Prophetake es az Apoſtoloke à mint ennek-utanna nyilvan meg bizonyoſodik. Következik azert, hogy az Atya, Fiu, es Szent Lelek egy Iſten ſollyon it ez helyen.

II. Kiknek; Vagyon kőzőttők ez harom Isteni személy: vagy sőlnak Angyaloknak, vagy egyeb teremtet allatoknak. Nem Angyaloknak. Mert 1. Soha azt meg nem bizonithatni. 2 Mert ember teremtőkke tetetnenek. Mert à kik it bészelgetnek, azok teremtik az embert. Nem egyeb teremtet allatoknak, mert keptelen iras kivúl valo azt allatni. Kővetkezik azert hogy az egy Istenségben levő harom személyek beszelgetnek önnön kőzőttők es tanacskoznak az embernek teremtese felől. Mellyik sől; Akar az Atyat ertsed, ki minden Isteni cselekedeteknek kút feje: akar à Fiat, ki az Istennek őrőkke valo sőlo Igeje, jo ertelem.

III. Mit mondanak; *Teremtsunk embert az mi képünkre es hasonlatossagunkra.* Mintha mondana: Mi kik harman vagyunk az egy Istenségnek allattyaban, jer teremtsünk embert. Mert ha ez az ige Elohim, *Dij*, Istenek magyarul eggyes számu jedzesben vetetnek egy magaban valo személyert, mint Enyedi vitattya vala oda fellyeb, de hamissan; tehat nem mondotta volna, *Teremtsünk*, de *Teremtek*: ismet nem mondotta volna: *Az mi hasonlatossagunkra*, de, *En hasonlatossagomra.* Mondgya penig: *hasonlatossagunkra* ugymint egynek hasonlatossagara, s-nem: *hasonlatossaginkra*, ugymint sokaknak, hogy ekkeppen *personarum entitatem ac divinæ essentiæ unitatem indicaret*: hogy az személyeknek egyenlőségeket es az Istenségnek allattyanak egysegét meg mutatna.

Innet annakokaert mint valami egyenessen mutato aczel tükőrből meg lathatni az Istenségben levő harom személyeket, egyenlőségeket es Isteni cselekedeteket.

Valaki az elsö vilagnak teremtoje, ugyan azon az masik kissebbik vilagnak az embernek-is teremtője.

De az termeszet szerint valo bizony örök Elohim, ki az Atya, Fiu, es szent Lelek az elsö vilagnak teremtöje.

Annak-okaert az masik kissebbik vilagnak-is az embernek, ugyan azon termeszet szerint valo bizony örökke valo Elohim, ki az Atya, Fiu es szent Lelek teremtöje: es meg czafolhatatlan következezesből, harom az Istenségnek személye: lik egyenlők Istenségekben, termeszetekben es cselekedetekben. Mert valakiknek egy szam

szerint

ſerint erö, hatalom, es termeßet ſerint valo cselekedetek vagyon, azoknak allattyok-is egy.

De az Atyanak, Fiunak es ſzent Leleknek egy erö, hatalom, termeßet es ßam ſerint valo cselekedetek vagyon, mint az embernek teremtese. Ergo.

Csuda mely ſok fele hánnya Enyedi ez ellen az calafintat: mert nem fér ſemmikepen hozza, hogy fől bonczolhaſſa. Azert igy vekeg.

I. Ha ez mondaſt: Teremtſünk, *iſmet:* Mi, *bizonyos ßamra kel magyaraznt, ſinten ugy vihetni ßazra, ezerre mint haromra, es igy nem töb eroſſegek lesßen az Haromſagoſoknak, mint az Poganyoknak.*

F. Ha ez mondaſt: *Teremtsünk, Mi, Elohim,* Chriſtus es az Apoſtolok haromra nem hoztak volna, következnek az Enyedi argumentoma. De hogy ez haromra hozták, hamis. Mert valaholot ez-fele ſolaſnak nemei vannak, mindenút az Iſtenſegben levő ſzemelyekről magyaraztatik, mint *Ioſ[illegible] v. 19. Elohim ſanctli ipſe:* Elohim, az az, Iſtenek, Szentő. Az elſő igén *Elohim,* à harom ſzemelyek ertetnek: à maſikon *ſzentö,* az harom ſzemelyeknek egyenlőſegek Iſtenſegekben: igy ſinten: *Mi teremtsünk,* az teremtő Atyat, Fiat es ſzent Leiket: az *haſonlatoſſagunkra,* ſ-nem (*haſonlatoſſaginkra*) az haromnak egyenlőſeget, à mint az cselekedetben, ugy az Iſtenſegben.

Annak-okaert töbet hoz be Enyedi az következesben, hogy ſem az elſő mondas engedne. Mert nem Iſteneknek ſokſaga, hanem az ſzemelyeknek haromſaga jú ki abbol, az mint Eſaias bizonittya *cap. 63. 1. Ioan 5. v. 7.*

II. Bolondſag igy argumentalni: Itt ſokan mondatnak lenni, azert harman vannak. Mert lehetnek hußan, ezeren.

F. Nem ugy argumentalunk mi Enyedi, hanem, igy: Egy ſzemely ſol, ugy-mint töbek: Azert töb egynel. Hany? harman vannak, az Atya, az Ige es az Lelek, es az harom egy, azt mondgya ſzent Ianos, *1. Ioan. 5. v. 7.* Bolondſag azert igy argumentalni: *Mi Elohim teremtsünk:* azert egy, holot lehet egy, kettő, harom, az mint ſzent Ianos monda. Meltatlanul vetß azert az Poganyokhoz. Mert minekünk egy Iſtenünk

vagyon.

vagyon. De ti nektek kettő: Eggyik örökke valo, teremtetlen: masik idő szerint valo csinalt Isten, az mint mashut meg mutogattam. *Psal. 81.*

III. Ez szo: Teremtsünk, *nem soktul, hanem egytül, lött de sokak elöt: mint az ki tanacskozik magaban, mint ha sokan volnanak, de azert csak egy: Igy az Isten emberi mod szerint szol, de azert csak ö maga.*

F. Az első fogas bizonysag nelkül sükölködik: kik elött tanacskozot volna ugy az Ur Isten? Meg bizonittya. Mert emberi mod szerint szol Istennel Moses. De haldhadsa mit mond ez ellen az Isten? Az en gondolatim nem ollyanok mint az ti gondolatitok, az en utaim sem ollyanok mint az ti utaitok. *Es. 55. v. 8.* Az emberek azert tanacskoznak erötelensegekkel, hogy az mihez fognak, jol essék: az Ur Isten penigh szol tökelletes meg mozdulhatatlan decretombol, tanacsbol, hogy minden tanacskozasat kesedelme nelkül vegben vigye az mit el inditot, mint az embernek teremteset, mihelyen szolot, ottan vegben vitte. Azert az erötelen emberről Istenre argumentalni balgatagsag.

Tanacskozik az Isten

De nezzetek mi jü az Enyedi állatasabol:

Az ki tanacskozik, egy termeszet szerint valo Iehova, embernek teremtöje. Ez eppen Enyedi szava

De az Elohim, ki az Atya, Fiu es szent Lelek, tanacskozik: Ez Mosese es szent Ianose.

Azert az Elohim egy termeszet szerint valo Iehova, embernek teremtöje.

Ez az oka, hogy meg engedi Enyedides itt, jelen valoknak szolani az Istent, de kik löttenek legyen azok, nem talallya. Mi penig azt mondgyuk, hogy ollyan ertelmes, bölcs, mindenhatonak kellet annak lenni, ki eggyet munkalkodot Istennel az embernek teremtesében, mint az Fiu es az Szent Lelek. Ez ellen igy szol:

IV. Az erzekenyseg nelkül valo allatokkal is beszellet az Isten: Mint Es. 1. Hallyatok meg egek, &c.

F. Vallyon-s mikor Esaiasnal az egeket szolitotta meg az Isten, az embernek teremtese felől tanacskozotte? az terem-

teſnek cselekedetire hittae? az egeknek haſonlatoſſagokra teremtetette az ember? Mely illetlen azert Enyeditûl elő hozot pelda, az gyermek-is eſsebe veheti.

Nem teremtet állatok voltanak azert ezek. Mert Iſten nem hiyja ſem hitta azokat tanacsban: Hát volt az Atya, Fiu es ſent Lelek. Ez ellen igy ſol:

V. Az iras nem ſol Iſten felöl, hogy csak egyedül volna, de udvarlokat es Angyaloknak ſokſagat tulaydonit neki, kikkel tanacskozik, mint 3. Reg. 22. Eſa. 6. Iob. 1. Akkor penig immar voltanak Angyalok.

F. Hogy itt az helyen az embernek teremteſe felől Angyalokkal tanacskozot az Ur Iſten, azon merő hamiſſag, cziganyſag, es ſemfeny-veſztes. Mert nem az Angyalok kepere teremtetet az ember, hanem Iſten kepere. Mert igy ſol: *Mi teremtsünk*, nem Angyalok, de *az mi képünkre*. Annak-fölötte teremteſnek cselekedetire hiyja Iſten itt azokat, à kiket meg ſolit: *Mi teremtsünk*. Az Angyalok penig nem teremtették az embert.

Az mely iraſokat elő hoz, illetlenek. Mert Eſaiaſnal vagyon az ſent Haromſagrol ſo: ki megyen el mi nekünk? tudni illik az Atyanak, Fiunak, es ſent Leleknek tanatſanak veghez vitelere? Ugy az többi is helytelenek. Mert az teremtes utan lött dologbol az teremteſnek cselekedetire argumentalni ez ſerint mint Enyedi, csavargas.

VI. Ha az à ki ſol, es azok az kiknek ſol egy allatnak, tehat az kigyo Eva leſsen: az ember ördög leſsen: Tobias Angyal leſsen, es mi nem egyeb? Nagy balgatagſag ez.

F. Balgatag vagy te, hogy csak az ſolasbol veled, hogy mi vennenk erőſſeget az Iſtenſegben levő ſemelyeknek ſámoknak meg bizonyitaſara. Haromra nezünk ez bizonyſagban. 1. Hogy többes ſamu igek vannak, mellyek alat az Euangeliomi magyarazat ſerint harmat ertünk, az Atyat, az Iget es az Lelket. 1. *Ioan. 5. v. 7.* 2. Hogy teremteſnek cselekedetire hiyja es ſolitſa meg az többit. Az teremtes penig Atyanak, Fiunak es ſent Leleknek munkaja, az mint meg bizonyitok. 3. Hogy Iſtene az kep es haſonlatoſſag, melyre te-

remtetet az ember. Adgyak melle, hogy *in singulari* mondgya, *Haſonlatoſſágunkra*, ſ. nem *Haſonlatoſſáginkra*, hogy ezzel amaz harom ſemelyeknek egénlőſegek jelenteſſek az Iſtenſegbē.

Latode Engedi, hogy nem az puſta ſolasbol bizonyitunk, az mint te nagy balgatagul veled, hanem igen meg czafolhatatlan erős argumentomokbol. Derekas dologhoz fog.

VII. Ha ez ige teremtſünk *formajaban es ki mondaſaban ſokſag, de jegyzeſevel es erejevel egyſeg, tehat ebből az Haromſag megh nem bizonyittathatik. De az elsö igaz.* Ergo.

F. Mivelhogy Engedinek uy csinalt Iſtene vagyon, es ezzel eggyűt uy hiti; ezokaert uy Grammaticat-is irjon, es az *numerus pluraliſt* el veſeſſe, ſ. csak *ſingulariſſa* tegye, hogy az Chriſtus Ieſuſnak es à ſent Leleknek ſemelyet el ronthaſſa.

Hogyha ez ige *teremtsünk* jedzeſevel es formajaval csak eggyet mutatna, bizony igy ſolot volna az Ur Iſten: *Teremtek azen haſonlatoſſagomra*: de azt mondgya: *Teremtsünk az mi haſonlatoſſágunkra*. Inkab hidgyünké azert Iſtennek, hogy ſem mint ez eretnekſegtűl meg metelyeſedet embernek?

Bizonyitſa meg, hogy ez ige *teremtsünk*, mind jegyzeſevel ſ. mind formajaval eggyet mutaſſon, de ne csavargaſſal, hanem egy átallyaban valo iraſſal. Meg bizonittya.

VIII. Szokaſa minden nyelveknek, hogy egy ember magarol többes ſamu igeben ſollyon, mint az Kiralyok: Nos Matthias, &c. *Mi Matyas. Igy Iſten-is, az mint Chriſtus meg mutattya*, Ioan. 3. v. 11. *Eſa.* 42. v. 22. *Eſa.* 6. 2. *Sam.* 16. v. 20. *Iob.* 18. v. 2. 3. *Cantic.* 14. *Dan.* 2. v. 36.

Aben Heſra ſuper Geneſin 29. v. 26.

F. Bizonyoſſan irja Aben Hezra, hogy ſoha ſenki az Sidobol ezek kőzzűl, ſőt az mi nagyob, az Ur Iſten ű maga ſem ſollottanak többes ſamu igevel ű magok felől, melyről ſohul az Sido bőtúben pelda nincsen. Ha hol penig Iſten többes ſámu igevel ſol, mindenkor az Iſtenſegben levő harom ſemelyekre nez, mint Eſaiaſnal *cap.* 6. Ki megyen el minekűnk? Mert az Atyanak, Fiunak es Sz. Leleknek tanatſa vala az Sidoknak meg veteſe. Igy *cap.* 41. v. 22. à balvanyoknak hiytſagokat karhoztattya Iſten es azt mondgya: Mondgak es jelentſek minekűnk (tudni illik Atyanak Fiunak es ſ. Lelek-

nek,

nek, ugy-mint jövendőket es mindeneket tudo termeßet ßerint valo Iſtennek) azokat à mellyek következendők? &c.

Chriſtuſ-is nem csak magarol, de magaval eggyút az Apoſtolokrol ßol, kik altal kereßtel vala, ſ. kereßtelő Ianoſrol, mint az *contextus* meg mutattya.

Ugy Abſolon ßol magarol es az ő tanacsoſirol: Bildad magarol es az ű több baratirol: Canticumban penig az Anyaßent-egyhaz magarol, es minden hivekről: Daniel-is magarol es az ő tarſairol. Igy ſoha meg nem bizonyithattya Engedi, hogy ez ige, *teremtsünk*, csak ßemelyre tartozzek: ez okaert el romolhatatlan igazſag az mi ertelmünk: az Enyedie penig hamis pozdorja.

IX. Valamely iget az Prophetak es az Apoſtolok meg mertenek valtoztatni, de az csak eggyet jegyez. Mert nem mertek volna egyre vonni, ha többet jegyzene.

De ez iget teremtſünk, *meg mertek valtoztatni, mint*: Es teremte Iſten az embert: *iſmet*: Ő maga kepere. *Igy Matth.* 14. v. 4. *Mar.* 10. v. 6. *Act.* 17. v. 26. *Coloſſ* 3. v. 10.

Hat csak eggyet jegyez.

F. Ez igenek meg valtoztataſa az Apoſtoloktul: *teremtsünk*, erre teremte az Iſten, nincsen az Iſtenſegben levő ßemelyeknek bantaſokra. Mert valahol ot az egy Iſtennek adatik az teremtes, ott az Iſtennek nevezeti *eſſentialiter*, állat ßerint, az egy Iſtenert ki Atya, Fiu es ßent Lelek vetetik, mint az Enyeditül megjegyzet helyekben, es ekkepen az Iſtenſegnek allattyanak egy voltarol ertetik, kiben az harom ßemelyek vannak. Annak-okaert nem azert valtoztatot eggyes ßámra, hogy egy külön maganak valo ßemelyt jegyezzen, de hogy egy állat ßerint valo Iſtent, ki Atya, Fiu, ßent Lelek. Meg áll azert el romolhatatlanul, hogy ez igeben, *teremtsünk az mi haſonlatoſſagunkra*, az harom ßemelyek, es ezeknek egyenlőſegek jelenteſſek. Azert mondgya maga kepere: mert egy Iſtenſegnek állattyaban, az mint meg magyaraztuk.

X. Az Iſten ſokſag ſorman valo igevel el, avagy ßol: 1. *Avagy tiſteſſegnek okaert: mint Ioſ.* 24 v. 20. *Exo.* 21 v. 29. *Eſ.* 19. v. 4. *Gen.* 42. v. 30. 2. *Avagy ez világnak alſo felsö teremtet allatinak ßol.*

3. Avagy az embereket akarta ezzel tanitani. 4. Avagy ketfele iſmeretet jelent, közönſegeſt es reſs ſerint valot.

Annak okaert nem az ſemelyekre nezve.

F. Hogy 1. Iſten tiſteſſegnek okaert ſolot volna ekepen: *Teremtsünk* akkor bizonittya meg Enyedi, mikor a borju ſárnyára kél. Mert az Iſten elegge tiſteletes ő magaban: azert ez Enyedi allataſa, csak álmodozas es hazugſag.

Annak fölötte idegen uy dolog ez illyen ſolaſnak formaja, mely az ſent irasban ſokatlan. Az Fejedelmek ſava: *Mi Matyas parancsollyuk, &c. figurate*, haſonlatoſſag alat valo, mely nem tiſteſſegnek, de emberſegnek okaert valo, melyben emberſeggel alazatoſſan jelentik, hogy Iſten őket állatta az Fejedelemſegre: az Iſten ſava penig *ſimplex*, haſonlatoſſag nelkül valo. De az Fejedelmek is többet ertenek magoknal ez ſo alat: *Mi*, tudni illik, Tanacsoſokat.

Az Cevallerius Grammaticajanak nincsen ide ſemmi közi. Mert ſol *de Syntaxi nominum, & non verborum* az minemü ez.

Nem Ioſeph vala egyedül Ura Ægyiptuſnak, hanem többen-is, csak hogy Pharao utan ő elſő: azert ide ugy nem illik, mint egy ſekérben őt kerék.

Hogy az fölſő es alſo már teremtetet állatoknak ſolot volna Iſten ekkepen: *Teremtsünk*, ſemtelen hazugſag. Mert az kiket megh ſolit, azokat az teremteſnek cselekedetire hiyja, Fiat es ſent Lelket az Atya. Sem az fölſő, ſem az alſo már teremtetet állat pedig nem teremtette az embert, hanem az ſolo Elohim.

Hogy ez peldaban tanitani akarta Iſten az embert az eſſeſſegre, mert nagy tanacskozaſſal fogot az ember teremteſehez, jo, ha te is Enyedi ſok tanacskozaſod utan, agyag bol embert teremthetz mint Iſten. De ha nem teremthetz, mi haſna tanacskozaſodnak?

Vagy közönſeges es reſs ſerint valo ertelmet jegyez ez ige *teremtsünk*. Ha tagadnok, honnan bizonyitana meg Enyedi? Ebből: Mert nemellyek ugy ertik. Azert ugy vagyon. Haſonlatoſſag igy argumentalni: It ſokan mondatnak lenni: azert harman vannak, az mint mi nem ſoktunk argumentalni:

Engedides ſupra fol. 21.

ni: tehat sokkal nagyob bolondsag igy rontani az imadando szent Haromsagnak titkat: Imez kőzönseges es reszt valo ertelemre magyarazza ez iget, *teremtsünk*. Azert egy az Isteni szemely.

Eleg ezokaert minekünk az Euangeliomnak magyarazattya szerint tudnunk az τὸ ὅτι, hogy ugy vagyon az dolog, nem az szent Haromsag tagadokkal tevelyegnünk.

MOSES I. KŐNYVE.

HARMADIK RESZ. v. 22.

Monda az Ur Isten: Ime az ember ollyanna lőt, mint mi kőzzülünk egy.

Isten szava ez, melyben Isten ő magat veti ellenében Adamnak ez okon: Mert az ördög azzal amitotta vala el Evat: Ha esztek ez fanak gyümölcseben, jol tudgya az Isten, hogy ollyanok lesztek mint az Isten, joknak gonosznak tudoi, *Gen.* 3. *v.* 5. Eva azert oly remenseg alat esik Adammal eggyet az almaban, hogy ollyan legyen az kigyonak beszede szerint, mint önnön maga az Isten. Mostan erre nez az Ur Isten, s azt mondgya csufolvan es nevetven Adamot: Adam el hitte Evaval eggyűt, hogy ollyan lesen mint mi kőzzülünk egy. Vallyon-s kit foglal Isten itt be ez mondasban: *Mint mi kőzzülunk egy?* Az Angyalokat nem. Mert az ördög azt mondotta vala, ollyanna lennenek mint az Isten, s nem peniglen: mint Angyal. Masik az, hogy nem az Angyalok hasonlatossagara teremtetet vala az ember, hogy azt mondhatna Isten: Mint Angyalok ti kőzzületek velem eggyűt, ollyan az Adam. Vegezetre? Mert Adam nem oly remenseggel ött vala az almaban, hogy Angyallá legyen, hanem hogy Istenné, mint az kigyo beszede tartya. Nem egyeb teremtet allatokat semmit: Mert az nyilvan valo bőtű ellen vagyon.

Kővetkezik tehat megh romolhatatlan allando erősseg-ben, hogy az szolo Isten magara nezet, kit Adammal ellen-

ben vetet, es azt mondgya: Ime Adam ollyanna lőt, mint mi kőzzúlünk egy, tudni illik az Istenſegben levő harom ſemelyek kőzzúl, az Euangeliomi magyarazat ſerint, eggik: Annak okaert Adamra is nez Isten, ſ-magara is, es minemúve lőtt Adam, meg mutattya: ollyanna, mint az Istenſegben levő ſemelyek kőzzúl egy hogy már: Mert ezzel csak neveti az Ur Isten Adamot: Mert ollyanná akar vala lenni. De nem hogy ollyanná lőn mint az Isteni ſemelyek kőzzúl egy, de az miben vala, azt-is el veſte.

Egy azert az Isten Istenſegenek állattyaban: ſemelyeben harom. Ha az Istenſegnek állattya egy es abban harom ſemelyek vadnak, Atya, Fiu es ſent Lelek, következik az Istenſegnek egy volta, es az ſemelyeknek harom voltok.

De az első igaz ez tanubizonyſag-tetel ſerint es az ſent Ianos magyarazattya ſerint: Harman vadnak à kik bizonyſagot teſznek menyben, Atya, Ige es à ſent Lelek es ez harom egy. 1 Ioan. 5. v. 7.

Hat az következeſ is igaz, hogy egy az Isten állattyaban, ſemelyeben pedig harom.

Oly vilagoſon ki nezhetni az ſent Istennek ez ő maga felől valo tanubizonyſag-teteleből az ſent Haromſag egy Istent, hogy noha Enyedi minden erejet elmejenek megh inditotta ellene: mindazaltal harom ſemmire kellő fraskánal többet nem tudot hozza vetni, kik kőzzúl elſő ez.

I. It az Elohimon Angyalok ertetnek: Mert azt mondgya az kigyo: Leſtek mint az Istenek, ſ-nem pedig mint Isten. Azert nem kel ſemmit abban ketelkedni, hogy Isten magaval az Angyalokat egyben nem ſamlalna. Mert ő nekiek-is Isteni nevet atta vala, hogy Elohimnak mondaſſanak.

F. Hogy Angyalokat fogot volna Isten ez mondasban melle: *Mint mi kőzzulünk egy*, hazugſagh az mint oda fellyeb meg bizonyitam. Mert ſoha ſem az ördögh nem biztatta azzal Adamot, hogy ollyan leſſen mint az Angyalok, mint az Ördög beſzedeből megh tetſik: ſem Adam nem kivant ſoha Angyalla lenni, hanem egyenlőſeget igir az Ördög Istennel: Adam-is az remenſeg alatt eſik az almaban, hogy Istenhez haſonlo legyen, azert mondgya az ſolo Isten

hogy

hogy ő egy azok kőzzűl kikhez Adam haſonlo, de csufolaskeppen.

De az Iſten nem egy az Angyalok kőzzűl. Azert nem Angyaloknak ſolitt Iſten, hanem hozza egyenlőkhőz.

Ez-is ide jarul, hogy azokat ſolittya itt meg az Iſten à kiknek mondatot vala: *Teremtsünk embert az mi képünkre.* De nem Angyaloknak mondatot vala ez az ſó. Mert ember teteremtői lőttenek volna, es azoknak haſonlatoſſagokra teremtetet volna az ember, az mely merő hamis volna. Hat azokat ſolittya megh itt Iſten, az kiknek mondotta vala: *Teremtsünk embert*: Azok pedig harman vadnak, Atya, Ige, es Sz Lelek. Hogyha azert az Angyalokat ſámlalna magahoz az Iſten ebben: *Mint mi közzülönk egy*, még állana az Enyedi collectioja. De nincsen it megh csak valami gyanocskanak ſikraja-is, melyből valaki itilhetne hogy itt Angyalokrol volna ſó: avagy bizonitſa csak egy igicskevel Enyedi hogy azokrul legyen ſó?

Nem elegh hogy nihol az Angyalok Iſteneknek mondatnak azert it-is. Mert effele agyaskodas bolondſag Enyedinek. Annak felette à holot az Angyalok Elohimnak mondatnak nyilvan valo beſeddel ki fejeztetnek, melyből teremtet Angyaloknak valoban megh iſmertetnek: de itt ſemmi affele *Determinatio* nincsen, mely Angyalra nézne, hanem mely Iſtenre, mint az Iſten beſede megh mutattya. Azert nincsen ſemmi emlekezet Angyalokrol.

II. Calvinus, Iſtent es az embert fogja egyben, melyből ſemmi egyenlőſeg ſem több ſámu ſemely nem következik.

F. Calvinus Ianos ugy fogja egyben Iſtent es az embert, hogy azonban megh mutaſſa azt, hogy Iſten ez ſolasban: *Mint egy mi közzülünk*, magara nezet legyen, es Adamot magaval egyben haſonlitvan megh mutaſſa, ha arra az Iſteni meltoſagra jutotte, az melynek remenſege alat meg őtte az kigyo kizteteſere az álmat? Tudta tehat Calvinus hogy nem az embernek az Iſtennel egyben valo haſonlitaſabol bizonittyuk az Iſteni ſemelyeknek egyenlőſegeket, hanem az Iſtennek őnnön maganak mondaſabol: *Mint mi közzülünk egy.*

Avagy Adammal eggyút el efette az Ur Iften, hogy oda fogja Adamhoz az Iftent? Ez volna Enyedi az tarkas Cabola magyarazat, az gyermeki jatek, az bolondfag az mint te agyaskodol es minket kárhoztatfs.

III. Az Haromfag patronuſi egyeneſen meg vallyak hogy igen erötelen ſegitſeg vagyon itt az Haromfagnak megh bizonyitafara. Muſculuſ-is azont vallya.

F. Valamikor az mi kereftyen Doctorink itileteket ez fele ſolasban valo erőſſegről megjelentik, mindenkoron arra neznek, hogyha vetekedes indittatnek az ſent Haromfagrol valamely Sidoval vagy Eretnekkel, tehat elſőben bizonyfag-teteleket kellyen elő hozni, mellyekben nevezet ſerint ki legyenek mondva az Iftenfegben levő harom ſemelyek, mint *Eſa. 63. v. 7. 8. 9. 10. &c.* Nem vetik tehat ez illyen erőſſegeket meg, főt igen igen allattyak, mint Muſculus midőn igy ſol mint Enyedi elő hozza: Vallom, hogy à fz Haromfagnak titka jelentetik ez illyen ſolafokban, ſ-az többi. Vallya azert javallya: viſen azert az kővetkezendő tanitafaban az hiſtoria ſerint valo magyarazatra es az ſerint valo ertelemre.

Igy azert bizony oly erőſſeg ez az Iftenfegnek egy voltanak es az ſemelyeknek megh bizonyitafara, kit ſemmi Eretnekfegnek metelyetűl meg veſet elme meg nem ronthat.

MOSES I. KÖNYVE.

Tizenegyedik Resz. v. 7.

Nó azert ſallyunk ala es veſeſsük oteſet az ő nyelveknek.

Hogy az Fiu es az ſent Lelek ſinten ugy megbantatik, es ugy haragra ingereltetik az vetkekkel, mint az Atya Iften, meg tetſik ez helyekből: *Eſ. 63. v. 10. Matth. 12. v. 32 Eſ 6. v. 8.* Innen mondatik az Fiu eleveneknek es holtaknak itilőjenek, *Act. 10. v. 42.* az ſent Lelek is meg feddi ez vilagot az bűnről. *Ioan. 16. v. 8.*

Mivel-

Mivelhogy azert az imadando ßent Haromſag egy Iſtent bantottak vala meg az Babel tornyainak eppitői, es őtet ingerlettek vala az haragra; ezokaert az Atya, Fiu es ßent Lelek ßolalnak őßve: Noßa ßállyunk ala, veßeſſük eßet nyelveknek. Melyből megh tetßik az Euangeliomnak magyarazattya ßerint, hogy ez igék, *ßallyunk ala: veßeſsük eßet nyelvöknek*, az Iſtenſegben levő ßemelyeket mutattyak. Annak-okaert:

Vagy ßolittya meg Iſten itt az Angyalokat, vagy az teremtet allatokat, vagy az Iſtenſegben levő ßemelyeket, tudni illik az Atya, ugy-mint minden Iſteni cselekedeteknek es tanacsoknak kut-feje ſ-Autora, az Fiat, ugy-mint az ő örökke valo bölcseſeget, es az ßent Lelket.

Nem az Angyalokat 1. Mert az kiket meg ßolit, azokat egyenlö Iſteni meltoſagban es hatalomban helyhezteti magaval, ezzel: Mennyűnk ala, veßeſſük eßeket. *Mert az nyelveknek ugy eßeket veßteni ſ-meg valtoztatni, mint itt az egböl ala ßállók cselekettenek, termeßet ßerint valo Iſten dolga, nem Angyaloke. 2. Mert Angyalokrol egy pontni emlekezet nincsen, kiböl nem hogy bizonyſagot, de meg gyanot-is vehetne valaki. 3. Mert Enyedi mondgya, hogy Iſten nem ßukölködöt ebben valo munkajaban teremtet allatnak ſegitſege nelkul. Nem az teremtet allatokat-is az mint mondam.*

Következik azert, hogy, ßolitſa az Iſtenſegben levö ßemelyeket: Ha azokat ßolittya, az mint meg bizonyitam, tehat egy az Iſten allattyaban, ßemelyeben harom. 1 Ioan. 5. v. 7.

Meg bodult az meny-űtő kű alat Enyedi, es csak alig lehegven, pihegven, az mit ez ellen gugyul, laſſuk. Azt mondgya azert:

I. Nem erösſeb ez az Haromſagnak meg bizonyitaſara, ha itt ßam vagyon, mint az poganyoknak az ſok Iſteneknek allataſa.

F. Tanuld meg valaha Engedi, hogy ez illyen mondaſokban nem az Iſtenſegnek állattyanak meg ßámoſitaſara adatik bizonyos ßám, de az ßemelyeknek ßámoknak kijelenteſere. Ez az oka, hogy ez bizontalan ßam, *ßallyunk ala, veßeſsük eßeket*, meg hataroztatik es bizonyos ßámra vitetik, nem ßáz-

ra czerre, mint oda fellyeb ezen gyermeki jatekot forgata Enyedi, de csak haromra, à mint immar megh mondottam. Annak-okaert nem facsarhatß ebbŏl az ßolasbol Iſtennek rajat. Mert azokat az ßemelyeket az ßent iras egy Iſtennek mondgya. *Deut. 6. v. 4 Mar. 12. v. 30.*

II. Nem igaz az mit Calvinus ez igeknek magyarazattyaban bizonſag es rationelkŭl elŏ hoz, hogy Iſten egyenlŏ meltoſagban helyhezteine azokat vele, az kiket megßolit.

F. Az mit mondot Calvinus ez igeknek magyarazattyaban, arra bizonyſagot-is hozot, midŏn igy ßol: *Potius hic locus priori reſpondet, quem habuimus in hominis creatione: cum dicebat etiam Dominus? Faciamus hominem ad imaginem noſtram, &c.* Az az: Sŏt ez mondas az elſŏnek, melyben vala ßo az embernek teremteſerŏl, felel meg: Mikor mondgya vala az Ur: *Teremtsünk embert, &c.* Kettŏvel bizonyit: Iſtennel, es ennek lelke altal ßolo Moſeſſel. Ratioja-is azon ßent irasbol megh czafolhatatlan: Mert az nyelveknek eße veßteſe tulaydona az mindenhato Iſtennek: az mellyet azokkal à kiket az Atya itt megh ßolit, kŏzli az nyelveknek eße veßteſet, es egyenlŏ meltoſagban ſ. Iſtenſegben helyhezteti magaval. Tornyikol ez ellen Enyedi, ſ. azt mondgya:

III. Ha Iſten tulaydonkepen ala nem ßallot, azok penigh az kiknek ßol, ala ßallottanak, tehat az nyelveknek eße veßteſeböl az ßemelyeket ſ. egyenlŏſegeket megh nem bizonyithatni. Hat ha az ßallyunk ala, nem jegyez egyenlŏſeget: imez ſem.

F. Ket ßolaſt haſonlit egyben itt Enyedi: *Szallyunk ala: veßeſsük eßet.* De hamis az *conſequentia*, kŏvetkezes, mellyet innet ki facsar. Mert ez ige, *Szallyunk ala*, tulaydonittatik Iſtennek emberi mod ßerint *Anthropopathos*: ez penigh: *Veßeſsük eßet, propriè*, tulaydonkepen. Annak-okaert ez ige: *Szallyunk ala*, nem allattya az nyelveknek eße veßteſekbŏl az cſelekedetnek egyenlŏſeget, hanem csak ez az ige: *Veßeſsük eßet.*

Tovabba mondatik az Iſten le ßallani, mikoron az ŏ erejet es hatalmat valaholot vagy à hiveknek otalmazaſokban, vagy az hitetleneknek meg bŭnteteſekben ki mutattya.

Vegezetre bizonitſa meg, hogy *tulaydonkepen* le jŏttenek

az

az nyelveknek eſs veſtői? Megh. Mert *potuerunt deſcendere*, le jőhettek. S-ha nem jőhettek, honnan bizonyitod? Mert eſzek veſset nyelveknek. S-ladde azt kelletik allatnod, az mit mi mondunk: hogy az kik ala keſsűlnek, el-is jőttek hatalmok altal, az nyelveknek eſseket veſstettek. Azert holot ez mindenhato Iſten munkaja, Iſten ſent Fiat es Szent Leiket ſolitotta itt meg.

I V. Az mit Iſten egyebek altal cselekedik, azt ö mondatik cselekedni, mint 3. Reg. 22. holot Micheas ſol. Még-is azt mondgya. Az Vr ſolot. Ezenkeppen itt-is, vagy egy, vagy ſok Angyalok altal meg cselekedhette az nyelveknek eſs veſsteſet.

F. Hogyha Angyalok altal cselekette volna à nyelveknek eſs veſsteſet, azt mondotta volna nyilvan: *Mennyetek el, veſseſſetek eſset*: de holot nem igy ſol: ezokaert maga cselekette *immediate*, az mellyert ez cselekedetből az Angyalok ki rekeſstetnek. Ez az oka, hogy mindenűt az Angyalok Iſtentűl nyilvan meg kűlőmbőztetnek, mikor Iſten altalok valamit cselekedik, mint az meg nevezet helyen, laſd meg.

De nezzetekſse mint argumental: Egy vagy ket Angyalok altal meg cselekedhette: azert Angyalok altal cselekette. Oſtort ez jo Dialecticuſnak Kőzőnſeges feledekenſegét az nyelveknek, embereknek elmejekből ki tőrőlni, nyelvekről el ſakaſtani, es kűlőmb kűlőmb-féle nyelveknek erteſet, ſolaſat az elmeben őnteni, nyelven ſolaſt adni, avagy nem termeſset ſerint valo bizony őrők Iſtennek tulaydon cselekedeteje, mint Iob bizonittya *cap.* 12. *v.* 20? Męgh-is Angyalokra keni nagy ſemtelenűl Enyedi.

Az mit eddig nagy munkaval állatot, maganak ſem tetſsik: Azert igy ſol: De bizony igazb es batorſagosb azt mondani:

V. Noha ezek az igek: (Szállyunk le, veſseſsűk eſset) *mondaſſal ſokſag forman vannak, de azert csak egy jegyzeſſel. Mert az* alá ſállyunk *helyebe, v.* 5 *azt monda*: Ala ſalla az Ur. *Iſmet*: Veſseſsűk eſset, *v.* 8. El oſslata az Ur.

F. Ekedig valo mondaſombol meg tetſsik, hogy ez az rés, mellyen ki akar buyni Enyedi az igaſſag elől, hamis. Mert az

Isten eggyes ßámban ßol magabol az ő Istensegenek allattyanak, egysegenek es egy voltanak meg mutatasaert: Tőbbes ßamot jegyző igekben penigh az ßemelyeknek harom voltara nezve, az Euangeliomi magyarazat ßerint, à mint az embernek teremtesenek modgyabol oda fellyeb meg mutatók.

VI. Ha lam nezet itt Isten az embernek ßavara: Iertek csinallyunk magunknak varost es tornyot, *v. 4. melynek elleneben mondgya Isten*: Iertek ßállyunk alá, &c.

F. Sok nyelvben úti Enyedi az dolgot, ez penig ugyan himesnek latßik. De gondold megh: Ha Istenben egynel tőb ßemelyek nem voltanak volna, meltan mondotta volnaë ő Fölsege bocsassa: Mennyűnk ala, egy leven? Hát az mikepen az torony eppitőkben soksagos ßám volt, noha egy emberseg, állattyok es termeßetek ßerint, à mint oda alab *cap. ultimo* megh mutatom: akkepen az Istensegben-is tőbbes ßám vagyon, harom, tudni illik, az Euangeliomnak magyarazattya ßerint.

De minthogy igazit ebben is Enyedi amaz Isten ßavara: *Teremtsünk embert*, lassuk mi-is abbol ennek igassagat. Azert az mikor Isten igy ßolot: *Teremtsünk embert*: Kicsodaknak beßedekhez formalta ez ßot? Ha senkihez nem: miert facsarod ezt-is ki sarkabol? Mintha az ßabad akaratu Isten fűggene az embertűl? Annak fölőtte nem keptelen dolog volnae valamely embernek maganak parancsolni? hogy Isten mondotta volna? Noßa mi egy Isten ßállyunk ala? Bizony tevelyeg Enyedi.

VII. Az Istenben ßamos az erő es az hatalom: *Azert igy ßol*: ßállyunk alá.

F. De bator nagy dolog legyen, ha ezen volt akkor Engedi, mikor ezt kotyvaztotta. Ha azert Isten az ő erejet es hatalmat ßolitotta megh, hat nem az Angyalokat, es igy ő maga Enyedi magat hamissittya. De akar minek ßolot volna, csak ne az ő Fianak es ßent Lelkenek, keß meg engedni, allatni es otalmazni, oly dűhős halalos ellensege az ßent Haromsag egy Istennek.

Az

vg. Szakad Enyedi mint az Eb.

Az Isten *Simplicissimus*: *Actus purus*: még-is meg szamosittatot erők es hatalmak vannak benne: O mélységes örveny elmejű.

Engedgyük megh kedvejert, hogy szolot az ő erejevel es hatalmanak. Kicsoda hatalma, *potentia personalis*? Az ő szent Fia, azt mondgya szent Pal bötű szerint, 1. *Cor.* 1. v. 24. Mi prædikallyuk az Christust Istennek hatalmat. Kicsoda az Isten ereje? Az szent Lelek: Gabriel Angyal mondgya, *Luc.* 1. v. 25.

Következik azert, hogy az Atya szolitotta megh Fiát es az szent Lelket: az mellyert valoságos szemely az Fia es a szent Lelek, es termeszet szerint valo bizony örők Isten.

MOSES I. KÖNYVE.

Tizen-hatodik Resz. v. 13.

Es neveze az Hagar az Urnak nevet, ki ő vele szolot vala: Te vagy Isten ki latsz engemet. Mert ezt mondgya vala: Avagy most-is nem az engem lato utan latoke?

E kédiglen az többes szamu igekből es mondasokbol nyilvan es el romolhatatlankepen meg mutogattuk az Euangeliomi magyarazat szerint, hogy egy az Isten, Istenségenek allattyaban es termeszetiben: szemelyeben harom. Immar hogy mind az Fiu, mind az szent Lelek, szemelyenkent azon egy Istenségben termeszet szerint valo Isten, es valoságos szemely legyen, mutogassuk meg Nevekből: Isteni termeszetekből: tisztelетekből es cselekedetekből.

Mostan az meg jegyzet mondasban az Ur Christust kettőből mutassuk meg, termeszet szerint valo Istennek, es valoságos szemelynek lenni, ki nem hogy Marianak előtte nem volt volna, de öröktül foguan volt, vagyon, ugy mint elsé, utolso.

I. Mert valaki maga ſajat erejenek aldaſabol magzatokkal az embert meg ßaporithattya, az termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos ßemely. Mert noha az emberek magokban lattatnak ßaporodni: de az Benedictio divina, *Iſten aldaſa, Gen. 1. v. 28. Iſten az, à ki az mehet be zarja. Gen. 20. v. 18. 1. Sam. 1. v. 5. iſmet meg nyittya: Gen 29. v. 31.*

De az Hagarnak ßolo Iehova Angyal, maga ſajat erejenek aldaſabol mondgya v. 10. Igen meg ſokaſitom az te magodat, annyera, hogy ſokſaga miat, meg nem ßamlaltathatik. Emlekezetes: En ſokaſitom.

Annak okaert az Hagarnak ßolo Iehova Angyal, termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos ßemely az Iſtenſegben.

De ſem az Atya, ſem az Szent Lelek nem mondatik Angyalnak: Hát az Chriſtus ez az Iehova Angyal.

I I. Valaki Iehova Iſtennek neveztetik, az termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos ßemely. Mert ſohol az teremtetet Angyalok, emberek Iehova Iſtennek nem mondatnak.

De Hagar az Chriſtuſt ô Iehova Iſtennek nevezi: Mert ſem az Atya, ſem az ßent Lelek nem mondatnak Angyalnak, hanem az Chriſtus.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos ßemely, es igaz következesböl volt Marianak elötte, söt öröktül ſogua.

Enyedi György ez nyilvan valo igazſag ellen illyen czelt teßen föl maganak: Az O Teſtamentomban egy megjelent Angyal ſem volt az Chriſtus. Azert hejaban igyekezik à Haromſagoſok innen be kapcsolni az Chriſtuſt.

I. Mert az ki még az uy Teſtamentomban kezdet ßolani, az nem volt az O Teſtamentomban.

De à Chriſtus az uy Teſtamentomban kezdet ßolani, nyilvan mondgya ßent Pal Heb. 1. v. 1. Az holot az O Teſtamentomot veti egyben az uyjal, ſ-azt mondgya: regen az prophetak altal, az utolſo idöben Fia altal ſollot.

Azert az Chriſtus nem volt az O Teſtamentomban.

F I. Itt azt veged eßedben, hogy Enyedi György *principium petit*, az egeß Kereßtyeni Hitnek es vallaſnak fö fundamentomat tagadgya. Az Bölcsek penigh arra tanitanak minket,

Con-

Contra principia negantem non est disputandum: Az fundamentom tagado ellen nem kel disputalni. De hogy lelkünknek örök idvössegeben járo nagy dolog ez, mellyet az Keresztyenseg szomoruan hall, minden agyaskodasira csak rövideden meg felelek.

II. Az Christnst az iras ketkepen adgya mi elönkben. 1. Isteni szemelyeben, az menyiben tudni illik, nem ragadomany szerint, hanem ugyan termeszet szerint egyenlö Isten az ö szent Attyaval. Mert az merhetetlen es veghetetlen Istensegnek formajaban, melyben soha nem lehetne, ha ö maga-is merhetetlen es veghetetlen nem volna: Mert à minemú az forma, ollyan az formaban levö-is. *Phil.* 2. *v.* 5. es ezert termeszet szerint valo sajat fia az Atya Istennek *Ro.* 8. *v.* 32. ugy-mint ki mindenekfölöt örökke aldando Isten. *Rom* 9. *v.* 5. Igy volt az O Testamentomban, söt öröktül foguan, es szolot ö maga, ugy-mint *Angelus fœderis*, szövetsegnek Angyala. *Malach.* 2. *v.* 1. Ki Angyali formaban jelent meg az Atyaknak, à mint ennek utanna meg ertyük, es igy szolot az Atyaknak. 2. Adatik elönkben az ö megh testesülesere nezve, melyre bizonyos idö rendeltetet vala Istentül, hogy el jöne, es abban az idönek tellyessegeben Asszonyi-allattul lenne. *Gal.* 4. *v.* 4 Es ekkepen az ki Isten vala, az lathatova lenne az testben. 1. *Tim.* 3. *v.* 16. Mert az az Ige lött teste. *Ioan.* 1. Igy az ö túle Asszonyi-allatbol föl vött testeben szolot az utolso idöben kiröl szent Pal *Heb.* 1. *v.* 1.

Az Christus szemelye felöl valo igaz ertelem.

Az Christus szolot az ô Testamentomban.

Ez igy léven minemú argumentalas ez? Az meg testesült Christus nem szolot az ô Testamentomban: azert ugán nem szolot? szolot mind maga: mind pedig az ö lelke altal. Mert az ö lelke altal szolottanak az Apostolok 1. *Pet.* 1. *v.* 11.

Azert az elsö propositiora igy felelünk: Az ki az Uy Testamentomban kezdet szollani, à nem szolot az ô Testamenban tudni illik, ollyan modon mint osztan az Uy Testamentombá szolot az ö töle fel vöt testben. De szolot más modó à mint meg magyarazam, mint sz. Peter is bizonittya. 1. *Pe.* 3. *v.* 19.

Az mi az szent Pál tanubizonsag-tetelet illeti arrol oda alab erthetz mikor meg magyarazzuk.

Azo

Azokat pedig, mellyeket az felelet ellen ſoktanak az csinalt uy Iſtenűvek csevegni, meg hamiſsittyuk az ſent Ianos Euangeliſta elſő reſzenek magyarazattyaban.

Bizony az Euangeliſtak-is meg vallyak, hogy ők mindeneket, valamellyeket az Chriſtus cselekedet es ſolot, ugy irtak, hogy ſoha az ő termeſzet ſerint valo őrők Iſtenſeget nem tagattak, hanem az teſtben valo meg jeleneſekor, mikor inditotta el az kőzben-jaraſnak tiſztit, es mit cselekedet bizonyos időnek kezdetiben megh jelentettek. *Luc.* 1. *v.* 2. 3. *Marc.* 1. *v* 1. *Act.* 11. *v.* 1. 22. *Eſa.* 10. *v.* 27. *&c.* De ſohul az ő Teſtamentomban valo megh jeleneſet es ſolaſat ki nem rekeſztettek.

II Az à Chriſtus kinek az Atya Iſten mondotta: En fiam vagy te, es: Neki Attya leſsek. De ezt ſoha egynek ſem monta az Angyalok közzűl az Iſten. Hebr. 1 *v.* 5.

Hát ſoha csak egy Angyal-is azok közzűl nem volt Chriſtus az Apoſtolok mondaſa ſerint.

F. Az elſőt megh engedgyűk: az maſodikra ezt mondgyuk: Egynek ſem mondotta az Angylok kőzzűl, tudni illik, mint teremtetett Angyaloknak. Mert ezek nem *proprij filij* mint à Chriſtus *Rom.* 8. ſem *unigeniti Ioan.* 1. *v.* 18. De mondotta az ſővetſegnek teremtetlen Angyalanak: En fiam vagy te, ma ſűltelek tegedet. *Pſal.* 2. *v* 7. *Hebr.* 5. *v.* 5 ki à Chriſtus. Ezokaert az Iſten mondgya az Chriſtuſnak: En fiam vagy te, &c. nem az menyiben Angyal: de az menyiben termeſzet ſerint valo eggyetlen egy ſűlőt fia.

Annak felette az Angyalnak fel tőt czellya ez, hogy megh mutaſſa azt, hogy az Iſten ſoha nem mondotta az teremtetett Angyalok kőzzűl ſenkinek azt: En fiam vagy te &c. es ekkeppen az Angyalok rendiből ez beſzedevel ki veſi az Chriſtus, es meg kűlőmbőzteti az Angyaloktul, ſ megh mutattya, hog nem teremtetet Angyal: Mert nem monta az Angyalok kőzzűl ſenkinek: En fiam vagy te. De monta az Chriſtuſnak mint teremtetlen Angyalnak. Többet cseppent azert Enyedi az Conſequentiaban hogy ſem mint az el[illegible]eſde engedne, es igy hamis az ő kereſt-fogaſa.

III. Az

III. Az ki meg jelent Agarnak, azt Angyalnak mondhatni termeſſetire nezve, es Iehovanak tiſztire nezve, termeſſetire nezve az Angyales az Iehova külömb allatnak: de tiſztire nezve az el küldöt es az ki küldötte nem ket külömb csak, de ugyan azon eggyik: Mert gyakorta azon egy cselekedet tulaydonittatik az Angyalnak es az Iſtennek, mint Luc. 1. v. 45. & 2. v. 9. Act. 12. 7. 8. 17. & 17. v. 23 25.

Tehat ugyan azon követ termeſſetire nezve Angyalnak, tiſztire nezve Iehovanak mondatot.

F. Fől tött czéllya Enyedinek ez: hogy az Agarnak megh jelent Angyalt, teremtetet leleknek mutaſſa lenni ebből: Mert ám bator Iehovanak mondaſſek, de csak tiſztire nezve neveztetik ugy, mint valamely követ, hogy annak nevet viſeli, à kitúl el bocsattatot.

De mely csalard kereſt-fogas ez, avagy csak ebből is megtetſik. Mert ſoha az követ az ő Uranak kereſt nevet nem viſeli, hogy az Matyas Kiraly követe, Matyas kiralynak mondaſſek: ſoha az követ bocsato ſem adgya az ő nevet az ő túle el bocsattatot követnek. Hát az fölſeges Ur Iſten az ő meltoſagos nevet adnaje teremtet Angyalnak, holott ű maga nagy aſſeveratioval mondgya *Eſa. 42. v. 8.* En vagyok az Iehova, ez az en nevem, es az en dicsőſegemet maſnak nem adom. Vagy adta ez ő nevet maſnak vagy nem adta. Ha adta, nem álhat meg ez Iſten mondaſa. Adta penig az Enyedi itileti ſerint. Hát avagy az Iſten beſzede máſoltatik, vagy az Enyedi állataſa hamis. De az Iſten beſzede igaz. Hát hamis az Enyedi beſzede, hogy az Iſten az ő nevet adta volna az követſegben járo Angyalnak.

Iſten az ő nevet követ ſegben jaro Angyalnak nem adta.

Annak fölötte, hogy ha követſegere es tiſztire nezve az Iſtennek követe Iehovanak, Iſtennek hivattatnek, tehat minden valaki Iſten követſegeben járna, Iehova, Iſten lenne az mely képtelen. Mert Pal az több Apoſtolokkal eggyűt, Chriſtus követe, de nem adta Chriſtus nekik az ő nevet: azert irják igy: Pal az Ieſus Chriſtusnak Apoſtola: Peter az Ieſus Chriſtuſnak Apoſtola: nem penig, Pal Ieſus Chriſtus Apoſtol, ſem: Peter Ieſus Chriſtus Apoſtol. Innet vagyon

az-is, hogy magokat nagy ßorgalmatossaggal megh kúlömböztettek attul, az ki őket el bocsatotta, mint 1. *ad Cor.* 1. *v.* 13. & 1. *Cor.* 3. *v.* 5. *Matt.* 3. *v.* 11.

Bizony meltan pőkheted kereßtyen olvaso ez meg ßedúlt embernek gyermekeskedeset. De bőlcs az Isten, hogy igy meg engedte ezeket tevelyegnick az ő igassaganak vilagositasara mi kőzőttünk.

Vegezetre, á holot mondgya, hogy azon cselekedet tulaydonittatik gyakorta à kővetsegben jaro Angyalnak, mely Istennek: Tagadgyuk, hogy az cselekedetnek kőz volta, az nevet-is kőzőnsegesse tenne, soha megh sem bizonithattya. Kőz munka az Apostolok Egy-hazi ßolgalatban valo forgolodasok az Christussal, *Mar.* 16. *v.* 20. De azert nem teßi az nevet kőzőnsegesse, hogy az Christus Palnak, Peternek mondassek: ismet Pal, Peter &c. Christusnak.

Az mi az bizonsagokat illeti, mindenút az Angyalok nyilvan meg kúlőmböztetik, mind magokat Istentúl nevekben, hogy úk kővetek, s-mind beßedekben, hogy ők Isten ßavat mondgyak, mint *Luc.* 1. Az Urnak Angyala az Urtol. Lásd *v.* 26. & *v.* 28. Ersebeth Aßßony-is Istenre vißi, hoǵ az Ur mondotta legyen az Angyal altal.

De ha megh engednők-is, hogy neminemű modon kőz lenne az kúldőtnek cselekedete az kúldőttével, még-is soha nem leßen kőz az nev. Annak-okaert sohol teremtetet Angyal az Bibliaban Iehovanak nem mondatik: Ha hol penig Angyal Iehovanak mondatik, az nem egyeb, hanem az kővetsegben jaro ßővetsegnek Angyala az Ur Iesus Christus.

Az mi penig à Prophetak es Apostolok be vitettetesek, avagy meg vettettetesek illeti, maganak tulaydonittya az Christus; nem azert, mintha az ő tulaydon ßemelye, termeßete es neve volna az Apostolokban, hanem, hogy ű túle bocsattattanak el, az ő neveben prædikállottak az Euangeliomot, es az ő kővetsegeben jártak, à mint őnnőn magok erről tanubizonysagot teßnek. 2. *Cor.* 5. *v.* 20. Valakik annak-okaert őket megh vetettek az prædikallot Euangeliommal egyetemben, nem vethettek ugy meg, hogy egyßers-mind

önnön magat is az Chriſtuſt, az kié az Euangeliom, megh nem vetettek, &c.

Az mellyeket itt feleltem az Enyedi agyaskodaſara, felette igen megh kell erteni es tartani. Mert ennek utanna untigh kezdi ezen egy collectiojat elő hozni.

Köſsük be ezzel:

Ha az követ mind ſemelyet mind nevet viſeli Iſtennek az követſegben, következik hogy az á követ termeſſet ſerint valo Iſten legyen. Mert Iſten az ö nevet maga Iſtenſegen kivül máſnak nem adgya Eſa. 42. vſ 8. Adta az Chriſtuſnak ugymint azon Iſtenſegben levö maſodik ſemelynek.

De az elsö igaz az Enyedi itileti ſerint. Azert á következeſ is igaz.

IV. Az is bizontalanhogy it Agar az Angyalt monda Iehovanak: Mert csak Hagar nevezte azt Iehovanak á ki ö neki ſollot. Tudgya vala pedig Hagar hogy Iſten ſol neki, de az Angyal altal.

F. Bezzeg lelek ellen valo meg vetegetese ez az Enyedi magyarazattya az Moyſes mondaſanak! Tekintſük az textuſt; az bötüt: Akkoron neveze Agar az Iehovanak nevet; Kicsoda Iehovanak? *Alloquentis ipſam*, ki ö velle ſolot vala. Azert az az igaz Iehova, á ki Agarnak ſolot: Agar is azt hija Iehovanak á ki neki ſól, nem pedigh az Iehovat az Angyal altal mint Enyedi cseveghi Nezd meg v. 10. Iſteni meltoſaga ſerint ſol: Megh ſokaſitom az te magodat. Bizony ha teremtetet Angyal volt volna, azt mondotta volna: Az Iehova megſokaſittya az te magodat.

Vegezetre csudalkozvan mondgya Agar: Im latok (az az elek) az engem lato Iſten utan. Mert oly velekedesben valanak az Sidok, hogy valaki az Iſtent meglatna, meg halna *Iudit.* 13. v. 22. Agar is azon almelkodik hogy latta az Iehova Iſtent, ſ-meg is el. Ha azert Angyal volt volna az, á ki ö neki ſol, ſoha ezt Agar nem mondana. Marianak Iſten ſol, de Gabriel Angyal követe altal, az mint ö maga megh vallya, hogy Iſten küldötte ötet Mariahoz *Luc.* 1. v. 19. Megh ſem fél Maria azon, hogy meg hal. Hat Agar is miert feine ha teremtet Angyal volna ez? Itt ez arant is guggold meg Enyedit az ö gyermekeskedeſeert.

V. Ha meg engednök-is hogy az Angyal Iohovanak mondatot, meg sem következnek hogy teremtetlen Angyal volt volna. Mert ez nev, Iehova. 1. Adatik à Frigy Ladajanak. Numer 10 v 35. & 32. v. 20. Deut. 12. v. 7. Ioſ. 24 v. 1. 2. Reg. 6. v. 1. Pſal. 24. v 8. &c. 2. Ieruſalemnek, Ierem. 31. v. 16. Ezech. 48. v. 35. 3. Oltarnak, Exod. 17. v. 15. Iudit. 6 v. 24. Hegynek, Gen: 21. v 14. Söt az Birak es az Papok-is Iehovanak mondatnak. Deut. 19 v. 17.

De ki mondaná ezeket örökke valo Iehovának?

Az Iehova nev egyedûl csak az teremtô Iſtennek tulaydonittatik.

F. Mikor az csinalt Iſtenû Plebanuſok ezeket beſelgetik az iras olvaſatlan okoſſaga heverô tudatlan kôſſeg elôt, mit nem repeſnek. Mit feleltek reja hogy en azt mondom: Es nem Iehova, mivel az Iſtenſegnek *individuam eſſentiam*, kûlôn egy ô maganak valo allattyat jedzi; Annak okaert ſemmi teremtet állatokkal nem közöltetik. Mert oly tulaydon ſajat neve ez az Iſtennek, hogy ſoha nem hogy *abſolutè* egy atallyaban, mint itt az Angyal Iehovanak mondatik, de meg *analogicè-is* neminemûkeppen valo haſonlitasbol ſemmi teremtet allat Iehovanak nem mondatik. Miert? I. Mert ſemminemû teremtet allat nincsen ô magatol, hanem maſtul vôt maganak letelt, es igy ſoha nem mondhattya: En magamtul vagyok. Iſten pedig Iehova, Ehjeh vagyok: Mert ſenkitôl nem vôt letelt, de ô magatul vagyon. Hat ſenkinek nem adatik ez nev, Iehova, Magyarul *Vagyok*, ſemmi teremtet állatra-is nem illik. Az Frigy Ladaja, Ehjeh, Iehovah vagyoké? Iſtenben elünk, vagyunk, es mozgunk. *Act.* 17. v. 28. Kicsoda azert à ki Iſtenen kivûl lehetne?

II. Mert ſemmi teremtet allat ô magaban máſnak oly letelt nem adhat hogy hogy elebbi eredet ſerint valo letelben nem volt volna: Egyedûl az Iſten az, à ki mint ô magaban valo: Vagyok Iehova, akkeppen máſnak letelt ád, à mellyert Iehovanak Ehjeh vagyoknak mondatik. Ha Iehova à Lada, Ieruſalem, az Oltar adgyon letelt valakinek, had legyen Iehovaja annak.

III. Mert ſemmi teremtet allat be nem tôltheti, *Deo ſimpliciter nolente* ha Iſten nem akarja azt az mit igirt. Iſten pedigh azert Iehova Ehjeh, hogy mit igirt be tellyeſitheti,

mint

mint magatul valo vagyok à frigynek Ladajahoz biznak az Izraelitak, de az mit remenlenek vala tőlle, nem nyerek megh. 1. *Sam.* 4. *v.* 11.

IV. Mert az Iehova őrőkke valo: Semmi teremtet állat pedig nem őrőkke valo; Hat Iehovanak sem mondathatik sem *absolutè* sem hasonlatossagbol az mint Szegedi az ő Tablajaban meg mutogatta. Ezek igy leven egy altallyaban tagadgyuk hogy az Lada, Ieruſalem, Oltar, &c. Iehovanak mondatnek az meg nevezet helyekben.

Az frigynek Ladaja nem Iehova, annak sem mondatik.

Numer. 10. *v.* 35. Mikor pedigh el inditottak az Ladat ezt mondgya vala az Moſes: Kely fel Uram, es ſelledgyenek el az te ellenſegid. Itt azt kerdem Enyeditől, ha az Ladanak kőnyőrgőtte igy Moſes? Kely fel Uram? Nem, az mint David magyarazza *Pſal.* 68. *v.* 2. hanem az Iſtennek. Mert az Lada az Iſten jelen letenek, csak lathato jegye vala. Azert mikor az Ladat fel emeltek ſ-meg inditottak, Moſes az Iſtennek ő maganak ſollot. Uram mivel az te jelen letednek ſymboloma el indittatot, Noſa te-is kely fel, &c. Bizony ha az Ladanak kőnyőrgőt volna, Iſten ſoha el nem ſenvette volna, hanem mint az erős kigyot Ezechias el rontotta volna 4. *Reg.* 18. *v.* 4. Hat nem az Lada volt az Iehova, hanem az kit Moſes imad, az Iſten.

Numer. 32. *v.* 20. igy ſol Moſes: Hogyha keſek leſtek az Iehova elől el menni fegyveres kezzel az hadba. Haitt az Iehovan az Ladat kel erteni, mint Enyedi, karomlas leſen. Mert az Lada, nem Iehovaja az Izraelnek. Mert nem az Lada ſabaditotta meg az Izraelt az ő ellenſegitől, ſem az Lada elől járt az Izraël, hanem az Iehova Iſten elől.

Deut. 12. *v* 7. igy ſol Moſes: Egyetek ott az ti Iehova Iſtentek előtt, mellyekkel megh aldand teged az te Iehovad. Itt azt mondgya Enyedi: az Iehova elől, az az, az Lada előtt. Karomlas. Mert nem à Lada aldotta meg Izraelt az eledellei, mellyet ő előtte egyenek, hanem az Iehova őrők Iſten. De mely bolondſag legyen igy argumentalni: Egyetek az Iehova előtt: azert az Lada Iehova, ő maga Enyedi meg jegyzi oda fellyeb.

Ios. 24. v. 1. Az Izraelnek vénei meg állának az Isten előtt. Nincsen az Sido bőtűben Iehova. De ha volna-is, vagyon az Iehova eleiben állananak, kinek jelen letenek jegye vala az Lada. Vigyaz erre: Valaki előtt az Izrael vénei meg állottanak, az termeßet ßerint valo Isten. Mert meg hirdete Moses, hogy Isten eleiben gyűlnenek. De az Lada Iehova eleiben gyűltenek az Izraelnek vénei, azt mondgya Enyedi. Annak okaert az Lada, termeßet ßerint valo Istene Enyedinek.

2. *Sam.* 6. v. 1. Nem mondatik az Lada Iehovanak, hanem az Sido Ige ßerint: Isten Ladajanak. Mert igy vagyon: Hogy Iudanak varoſaba Bahalaba menne, hogy el hozná onnet, mit? nem az Iehova Ladat, à mint Enyedi álmodozza, hanem az Istennek ladajat, az ki fölőt az Cherubinokon ülő Isten tißteltetik vala.

Pſal. 24. v. 8. Igy vagyon: Kicsoda ez az dicsőſegnek Kirallya? az erős es hatalmas Iehova, az erős hadakozo Iehova. Hol itt az Ladanak emlekezeti? Iſtentelenſeg volna az Ladat dicsőſegnek Kirallyanak, erős, hatalmas Iehovanak, erős hadakozo Iehovanak mondani, holot ez az Chriſtus Iehova neve: à mint ßent Pal magyarazza, 1. *Cor.* 2. 6. 8. Az dicsőſegnek Kiralya, az erős hatalmas Iehova, es az erős hadakozo Iehova, termeßet ßerint valo Isten. Mert oly attributomok nevek ezek, mellyek esak az termeßet ßerint valo Istené. De az Chriſtus à dicsőſegnek Kiralya, &c. mint ßent Pal magyarazza. Azert nem az Lada, hanem az Chriſtus az termeßet ßerint valo Iehova.

Tudom Enyedi arra az réſre kap ki, hogy nem mondgya ő az Ladat ollyan Iehovanak, mint maga az Isten, hanem esak nemineműkepen. Mi ezt tagadgyuk, hogy ſemmikepen nem mondatik, ſem az Lada, ſem egyeb teremtet állat Iehovanak.

De Ieruſalem varoſa ſem mondatik Iehovanak, *Ier.* 33. v. 16. hanem az, à ki hiyja az varoſt Ieruſalemnek, Ießen az mi igaſſagunk; az penig à Chriſtus. Mert ő lőtt minekünk az Atyatul igaſſagunk. 1. *Cor.* 1. v. 30. Az Chriſtus azert az Iehova, mi igaſſagunk.

Ezech. 48. v. 35. Igy vagyon bötü ſerint: Az varoſnak neve ennek utanna: micsoda? Iehovaje? nem: *Ibi Iehovah*: Ott az Iehova, tudni illik, Ieruſalemben.

Exod. 17. v. 15. Igy vagyon: Eppite Moſes oltart, es neveze azt ily nevel: *Az Iehova az en zaßlom*. Az holot ez ßo: *Hiyni nevet*: vagy, *nevezni*, nem azt jegyzi, hogy Moſes az oltarnak adta volna ezt à nevet, hogy az Iehova Oltar legyen, ő zábloja, hanem hogy ily titulusſal ekesitette, hogy az ki ő neki zábloja es otalma volt, az örökke valo Iehova, annak örök bizonyſagara legyen az Oltar, hogy mikor arra tekint, emlekezteſſe ötet az otalmazo Iehovara, ki ő neki győzödelmes zábloja gyanant volt. Azert nem az Iehova nev leßen itt köz az teremtet állattal, mint egyeb helyekben is: hanem az Iſten jelen letenek, es gond-viſeleſenek ſymboluma, tanu-bizonyſagtetele.

Iudit. 6. v. 24. Igy vagyon à bötüben: Oltart eppite à Gedeon Iehovanak es neveze azt igy: Iehova Salon, az az, Bekeſegnek Iſteneje. Nem bekeſegnek Iſtenenek az mint Enyedi almodozza, hanem, bekeſegnek Iſtenenek, hogy legyen bekeſegnek Iſteneje. Ved eßedben: Gedeon eppite Oltart az Iehovanak, hogy lenne Iehova Iſtene: azert az Oltar Iehova. Rut következes.

Gen. 22 v. 14 Igy vagyon: Neveze Abraham azt à helyet ily nevel: Az Iehova gondot viſel. De meg magyarazza Moſes az következendő igekben: Azert mondgyak moſt-is: Az Urnak hegyen gondot viſelnek rolla. Ladde, nem egy általlyban nevezi Iehovanak à hegyet, hanem, Iehova gondot viſel ott, az mellyert Iehova hegye, es igy nem Iehova az hegy. It-is: Az Iehova gondot viſel: Azert az hegynek neve, Iehova. Rob következes.

Az Papok es à Birak ſem mondatnak Iehovanak *Deu.* 19. v. 17 Mert nyilvan kűlön neveztetnek. 1. Az Iehova: 2. Az Papok. 3. Az Birak. Igaz, mert azt mondgya utanna: Az Birak ſorgalmatoſon tudakozzanak à dolog felől, &c. Azert igy vagyon az Sido bötüben az mi nyelvönkre forditvan: Akkoron mind ketten azok à kiknek pörök vagyon az Iehova

hova elől: allyanak az Birak &c. Ha azert az Papoknak nevekkel nem neveztetnek az Birak es viſont, tehat az Iehovanak nevevel ſem neveztetnek az Papok es Birak: az elſő igaz az bőtúből; hat az kővetkezeſ-is.

Minden tulaydon nev tulaydonkeppen csak eggyé. De az Iehova nev tulaydon neve Iſtennek az mint Sotinus Eretnek vallya *contra Vieck: pag:* 379. 395. Azert az Iehova nev tulaydon csak Iſtene es jo kővetkezesből à mely Angyal itt Hagartul Iehovanak mondatik, àtermeſet ſerint valo Iſten.

VI. Nem jo következes ez, mond Enyedi; Ez az teremtetlen Angyal más volt attul a ki el küldötte. Mert ha meg engednők ezeknek hogy harom ſemelyek legyenek az Iſtenſeghen, Atya, Ige, Lelek: nem igazan mondom: Ez az Angyal nem Atya, azert Fiu, Mert Lelek lehet. Ioan. 14. *v.* 25.

F. Nem igazan mondanad hanem ha az iras igazitana az ollyan ſolaſra. Mi pedig hogy ſem Atyat, ſem az ſent Lelket nem mondgyuk Angyaln-k, az iraſtul igazitattunk arra. Mert egyedúl à Fiu mondatik az Atya akarattyanak magyarazojanak *Ioan.* 1. *v.* 18. Mert az Iſten ezt az ő Fiat ki őröktúl az ő kebeleben vala *Ioan.* 1. bocsatotta el az bűnős teſtnek haſonlatoſsagaban *Rom* 8. *v.* 3. nem pedig az ſent Lelek, az mint hogy erre nezve Legatuſn-k, követnek mondatik az Chriſtus. *Hebr.* 3. *v.* 1. Miert ne mondatnek azert Angyalnak?

De laddé itt rút kővetkezeſet Enyedinek. Itt harom ſemelyek vadnak Atya, Ige es ſent Lelek. De imez kőzbenjaro: azert nem Fiu. Enyedi ſem engedne ezt meg. Holot azert az Fiunak tiſti meg hataroztatot, hogy lenne *Legatus* követ mind az ő ſ-mind az Uy Teſtamentomban: ő az Angyal, ki Iehovanak mondatik.

MOSES I. KÖNYVE.

TIZEN-NYOLCZADIK RESZ. v. 2.

Mikor felemelte volna (Abraham) az ő ſemeit, tekinte es ime harom firfiak állanak vala ő előtte.

Ebből az hiſtoriabol dęli vilagoſſagnal nyilvabban meg tetßik, hogy az Ur Ieſus Chriſtus Mariatul az teſtben valo ßületeſnek előtte-is az O Teſtamentomban valoſagoſon volt, es az Atyakhoz követſegben jart Iſtentűl. 1. Mert mindgyaraſt az Caputnak kezdetiben azt mondgya Moſes, hogy Iehova volt à ki Abrahamnak megh jelent az Mamrenak mezejen mikor űlne az ſatornak aytajan nap fel tamadaskor. Mert fel emelven ßemeit lata az harom firfiakat, kik közzűl eggyik volt az az Iehova, ki neki megh jelent. 2. Mert ez Iehova teßen igeretet, es ez erősiti megh *ver.* 10. Kit iſmet Iehovanak hi Moſes *v.* 13. 3. Mert ez marada meg Abrahammal es az ő tanatſat ez jelente megh neki az varaſoknak el veßteſe felől *ver.* 17. 4. Mert ezt imadgya Iſteni tißteletben jaro imadaſſal, ugymint igaz Iehova örők Iſtent *v.* 27. Ki oßtan el méne Abrahamtul.

Mellyekből nyilvan megh tetßik, hogy az harom firfiak közzűl az eggyik teremtetlen Angyal az Chriſtus volt. Mert ſem Atya, ſem az ßent Lelek nem mondatik Angyalnak, az melyből ezt az erősſeget hozzuk ki.

Valakit Moſes egy általlyaban Iehovanak mond, es azt Abraham is Iſteni tißtelettel tißteli, ötet imadvan, az teremeßet ßerint valo bizony örök Iſten es valoſagos ßemely.

De az harom firfiak közzűl eggyiket Moſes egy átallyaban Iehovanak mondgya, kit Abraham imad.

Annak-okaert az harom firfiak közzűl eggyik teremeßet ßerint valo bizony örök Iſten es valoſagos ßemely. Az pedig az Chriſtus. Mert ſem Atya, ſem az ßent Lelek nem jelent megh Angyali

formaban. Hát az Chriſtus termeſßet ßerint valo bizony örök Iſten, es val ſagos ßemely az Iſtenſegben.

Csuda mint izzad ez felet Enyedi György, es hogy az igaſſagot meg homalyoſithaſſa, oly dolgokat kent rejank, az melyben ſem hirönk ſem tanatſunk, es azokon à bizontalan dolgokon veßtegeti magat ſ-idejet.

I. Azt mondgya hogy az harom firfiakon harom Iſteni ßemelyeket ertünk. De ez merő patvar. Mert mi azt nem állattyuk, hogy ez harom firfiak az Iſtenſegben levő harom ßemelyek voltanak volna, hanem csak eggyiket az mint mondam.

Hogy pedig itt ez arant azt mondgya, hogy Moſeſnek egy jelent meg, *Exod.* 3. ki Angyal volt, *Act.* 7. nem ſerti meg az mi ertelmünket. Mert az volt az követſegben jaro teremtetlen Iehova Angyal, kiről ott az megh jedzet helyen bővebben.

II. Azt-is keni rejank, hogy mi azt mondgyuk, hogy Abraham harmat imadot. De ez-is patvar, az mint megh mutatam.

III. Vallyuk ezt-is, azt cseveghi, hogy mind ez harom Iehova nevel neveztetet volna. De ezt-is csak maga gondolta felöllünk.

Noha pediglen ßinten eleg volna ez, az Enyedi patvarkodaſara, mindazaltal hogy itt ſe maradgyon ütetlen, laſſuk rendel az ő hamis agyaskodaſit.

I. Ha ezek Angyalok voltanak, tehat nem Iehovak. De az elsö igaz, Hebr. 13. *Annak-felette magok mondgyak, hogy Iſtentül kuldettenek. Gen.* 19. *v.* 13.

F. Meg engedgyük hogy kettei Angyalok voltanak, azert nem Iehovak, az mikeppen az 16. verſnek, az 1. verſel *cap.* 1. egyben haſonlitaſabol meg tetßik. De az harmadikat vallyuk Moſeſſel Iehovanak az eleb megjedzet okokert.

Az Apoſtol mondaſa nem forditttya ki ſarkából az mi ertelmünket, ſőt meg ſem illeti: Mert noha itt firfi formaban jelennek megh, de azert ugyan Angyaloknak iſmertetnek, közönſegeſen ugy-is hivattatnak, kik közzül Moyſes eggyi-

ket Istenhez illendő nev es cselekedetek altal meg kűlőmbőzteti az többitűl.

Az hol pedig azt mondgya Enyedi: Ha bocsattattak, tehat bizony nem voltanak Iehova, meg engedgyűk à ketteiről, az harmadiknak ki az Christus; őrők Istenseget nem rontya az ő el bocsattatasa, ugymint kit az Attya az kőzbenjarasnak tiśtire rendelt, melynek első sengeit az ő Testamentomban gyakor meg jelenesében akarta meg mutatni: *Miśio non tollit æqualitatem personarum, cum & mittens & missus fuit ejusdem essentiæ.*

II. Ha az követek az küldöknek neveket es kepeket viselik, tehat ezek-is az Iehova nevet Angyalok leven. Mert az cselekedeteki-is hol Istennek, hol Angyaloknak tulaydonittatik.

F. Hogy az kővetek ollyan tulaydonkeppen nem viselik azoknak neveket, à kiktűl el bocsattattanak oda fellyeb eleg nyilvan meg mutogattuk. Mert az Ferdinand kővete nem Ferdinand. Sodomanak el sűllyeztese tulaydon Isten cselekedete, *Amos* 4. v. 11. *Ierem.* 50. v. 40. Nem-is bizonyithattya meg Enyedi, hogy Angyal cselekette volna azt, hanem csak az teremtetlen Angyal Iehova, az Christus.

Azert ez nev IEHOVA ugy mutattya megh az termesset szerint valo Istent, hogy valakinek *primo & per se* tulaydonittatik, az az őrők Isten. De az Christusnak ugy tulaydonittatik. Azert à Christus őrők Isten, es igy az Enyedi agyaskodasa fűstben megyen.

III. Nem hogy Iehovanak ismerte volna Abraham ezeket, de nevezeteskeppen mondgya śent Pál, hogy nem tudva Angyalokat vendeglet meg.

Azert nem volt Iehova.

F. Nem tudva fogatta be, tudni illik, meddig besedekből megh nem ismerte őket Angyaloknak lenni. De az utan meg ismere Angyaloknak ketteit abbol, hogy Loth śabaditasara bocsattattanak, eggyiket Iehovanak abbol hogy Saranak magzatot igire, hogy az ő vegezeset Sodoma vestese felől megh jelente, hogy eghre kialtot eleiben vetkek: azert el vesti. Ez az oka az miert mint Istent imada, s-azt

monda: Noha por es hamu vagyok, még-is kivanok ſollani az en Uramnak v. 27. *Gen.* 18. mellyet nem cselekedet volna, ha teremtő Iehovanak nem iſmerte volna.

Kinalta azert etellel, lab moſaſſal, nyugodalommal elſőben meddig még iſmeretekre nem jutot vala, hogy ket Angyalok á harmadik az Iehova volna. Ez oka hogy nem hija viſſza az utrol nyugodalomra etelre, de imadgya es az utan azt mondgya Moſes nevezeteſen: El méne az Iehova mindkutanna el vegezte volna Abrahammal valo beſzelleſet v. 33.

IV. Hamis az is hogy imadta volna Abraham azt, mert csak tiſſteſſeg tevö ember modgyara haylot megh elötte. Ha eggyiket imadta, az többinek boſſſut tott velle, &c.

Abraham imadgya az teremtetlen Angyal Iehovat.

F. Moſes hamiſsitſon megh tegedet Enyedi. Mert ő mondgya azt az Iehovat: Az egeſs foldnek itelő Birajanak *verſ.* 25. Kicsoda pedig az egeſs földnek az az, á földnek lakoſinak itelő Biraja? Avagy nem az Chriſtuſe. 2. *Tim.* 4. v. 8. Annak-felette nem nagy alazatos könyörgeſe magat pornak, hamunak mondani? es igy ſolani: Kerlek ne lobbannyon föl az en Uramnak haragja, ha ſolok, &c.

Nem imadta ezt amazoknak boſſuſsokra. Mert azok-is ſőt minnyajan az Szent Angyalok imadgyak az Chriſtuſt, mint ő teremtőjöket, azt mondgya ſent Pal, *Heb* 1. v 6. De bizony csak ſelet legeltet ez fele almodozaſaval Enyedi. Mert nem voltak egyenlők ſem nevekben, ſem tiſztelettekben, á mint immar meg mutattam. De adgyunk eggyet itt eleiben.

Valakit Abraham ez harom közzül egyedul megh ſolit Iehovanak, Vranak, es az egeſs földnek birajanak hiyja, es neki alazatoſſan könyörög Sodomaert, Moſes-is egynehanyſſor Iehovanak nevezi, az termeſſet ſerint valo Iſten, ki az Chriſtus.

De eggyiket illyennek mondgya. Meg mutattam az bötüböl. Ergo. Enyedi az Fige faknak levelei közzül felel erre.

V. Mert azert tiſztelé ſellyeb eggyiket, hogy böcsületesb, ekesb az többinel. Calvinuſ-is igy ſol, mond, ehez. Egy beſzel.

F. Meltan jegyzetted meg, hogy az ketteinel fellyeb valo tekintetű es meltoſagu eggyik, Calvinuſſal eggyűt. Mert az

Iſteni

Isteni fölsegnek ßikrai mutogattyak vala abban magokat, mind beßelgetese altal, s-mind penig tekinteti altal. Mert ez lön az, ki Sárát noha háta meget reytekben az magzat igiretiben valo beßedere mosolyog vala, de azert mint minden tudo, jol lattya, s-tudgya, azert mondgya: Vallyon el titkoltatike valami az Iehova elöt? Ö maga penigh az. Mert azt mondgya: Az meg mondot idöre meg terek, es leßen Sáranak Fia. Megh tagada Sara, hogy nem nevetet: De azt monda neki az Iehova: Nem mondaß igazat, mert mosolyodal. Ha teremtetet Angyal volt volna, cselekedhette volnaje ezeket? Bizony lelke ismereti ellen cseveg ez ellen Enyedi. Ezen az Calvinus ertelme-is.

Egy beßel penig, mint az követsegnek feje, az Fiu Iehova.

VI. Ezt az Abram kerese csak emberi meltosagban helyheztetet tißtelet, mint Iosephet az ö Battyai imadgyak, Gen. 42. v. 6. Davidot Bethsaba, 3. Reg. 1. v 16. Daniel az Angyalt, Dan. 8. David, Sault: az Bölcsek az Iesust: Cornelius, Petert. Nem mint Istent, hanem mint Kiralyt.

F. Mas ßolani *de adoratione civili*, külsö tißtessegben jaro böcsület tetelröl, mint tißteltetnek à Kiralyok az ö alattok valoktul: Ioseph, Battyaitul: Saul, Davidtul: David, Betsabatul, &c. engedelmessegeknek es böcsület tißteletnek meg mutatasaert. Más az Isten tißtessegebe jaro tißteletröl, az mint Abraham imadasa altal tißtele az elötte állo Iehovat, mely ebböl meg tetßik. Mert az Iehova elöt esedezni, es imatsagaval valakinek magat közbe vetni az igazakert, nem egyeb, hanem *adoratio religiosa*, Isten tißtessegeben jaro tisztelet. Meg bizonyitam oda fellyeb, hogy tulaydon sajat Istene Sodomat el sillyeßteni. Im azert azt mondgya Abraham: Te Iehova, avagy el veßtede az igazat az hamissal, hißem te vagy az egeß földnek itilö biraja? Hát bizony Isten tißtessegeben jaro tißtelettel imadta.

Ketfele imadasnak neme vagyon: 1. Civilis, Böcsület tetel, embereke. 2. Religiosa; Isten tisztessegeben jaro, egyedül Istene. Deut 6. ℣. 13.

Daniel penig az Angyalnak latasara megh haborodvan magaban, ugy borul le, de senkit nem imad. Mert soha az teremtet Angyalok közzül egy-is az Isteni imadast el nem vöttek, mint ennek-utanna meg lattyuk.

VII. Hogy semmit el ne hadgyunk az Enyedi csevegeseben, azt mondgya: Pogany es Istentelen volt volna Abraham, ha azokat az kiket embereknek ismert, Isteni tisztelettel imadta volna.

F. Nem mondom, hogy Pogany s istentelen az, à ki Abraham felől illyen itiletben vagyon, hanem az mit eleb mondek, csak azt hozom elő. Mikor Abraham tavol latta az harom Angyalokat uton-járo firfiak formajaban, es őket be solitotta, etellel, itallal, nyugodalommal es láb-mosassal kinalta, akkor mégh ugyan csak uton jaro embereknek veli vala, kiről Szent Pal mondgya, hogy nem tudva, Angyalokat vendeglet. De az beselgetesből, az Sáranak tőtt igiretből, &c. ismeri megh, hogy nem csupa uton-jaro emberek azok: eleb eleb menvèn az ismeretben, ertven akarattyat, hogy az Sodomanak vesztesere jőt, már bezzeg mint igaz Iehovat, eggyiket alazatossan imadgya. Hát nem akkor imadgya mikor be fogadgya, hanem mikor el akar tűle válni. Azert nem Istentelen, sem pogany ezert az Istennek draga szent Edenye, hanem szent Isten-felő, Isten imado.

VIII. Mivel az Angyalok az küldönek nevet es szemelyet viselik, annak-okaert ha szinte imadnak Isteni tisztelettel öket-is, de nem lennenek azzal Istenekke. Mert è tisztelletet nem az Angyaloknak, hanem az küldö Istennek tennek.

F. Huy barom itilet! Hol olvastal ollyan Isteni tisteletnek modgyat, hogy Angyalt imadgy, de azert Istenre háromlyek az à tisztelet; Mi az oka, hogy szent Ianost megtiltya az Angyal, ne imadgya őtet, mert Solga-tarsa, ha az te itileted igaz volna? *Apoc. 22. v. 8.* Bizony az Angyal soha ez illyen tisteletnek nemet fől nem vőtte volna, ha csupa Angyal volt volna. Illyen az Enyedi Argumentoma: Valaki Angyalt tisztelt: azert az Angyalban Istent tiszte. De Abraham Angalt tisztelt: azert az Angyalban Istent: kiből menyi illetlenségek kelnenek ki, minden ertelmes ember altal lattya, hogy az Papasok kepek altal valo Szentek imadasat peldaul ide tegyem, hogy ők-is az kepek altal, szenteket imadnak.

Az földhőz verettettek, le tapodva hevernek, es mind fűstben mentenek az csinalt uy Istenű Engedinek argumen-

tomi,

tomi, az mellyeket ez eleb megjegyzet *locus* ellen elő horda.

IX. Ha ez harom Angyalok Isteni ßemelyek voltanak: következik, hogy az Istenseg egeßlen megh testesult. Mert ezek nem valami tünderek voltanak, hanem ugyan öttenek, &c. es igy a Fiu Annyanak elötte is ember volt volna.

F. Hamis principiumot vött föl Enyedi az elsö fogasban. Mert nem azt vallyuk mi, hogy mind harman az Istenségbeli ßemelyek voltanak, hanem eggyiket vallyuk Moseßel igaz Iehova Isten Fianak lenni. Azert nem tartozunk, mint hamißan költöt dologra meg felelni.

Az mi azt az czikkelyt illeti, hogy holot az Chriſtus teſtet vött volt föl, melyben firfi es ember volt, azert Marianak elötte ember volt az Chriſtus, meg magyarazzuk. Kerdem azert Enyeditül: az à teſt, melyben az Chriſtus az ô Teſtamentomban megjelent, ollyan épp lelkes teſt volte, hogy lelké es teſté vált volna? Avagy csak meg tartoztatta Isteni erejenek altala Abrahamnak ßemeit, mint az Emausba menö két Tanitvanyoknak? *Luc. 24. v. 16.* Ha valoſagos teſt volt, Enyedi, mi nem az Aßßonyi-allattul vötte föl az igiretek ßerint, hanem az ö Isteni erejenek altala öltözödöt ollyan firfi formaban, az minemünek látßot, mellyet az utan le-is tött. De az idönek tellyeſſegeben, Aßßonyi-allattul lön valoſagos ép lelkes teſtben, mellyet ſohale nem tött, nem-is teßen. Ladde mely csalard argumentomid vannak, mellyekböl nem allathatod azt, hogy vagy az egeß Istenseg megh teſtesült volna, vagy hogy az Chriſtus, Maria elött megigirtetet magbol állo teſtet vött volna föl.

De jer keritsük halora ez csavargo embert.

Valaki az meg testesülesnek elötte firfi formaban megjelent, az valoſagoſſan volt az O Teſtamentomban.

De az Chriſtus firfi formaban megjelent; Mert ez haromnak egyik az Chriſtus volt, az mint immar meg mutattam.

Azert az Chriſtus valoſagoſſan volt az O Teſtamentomban.

X. Ha ez harö firfiak Angyali formajaban az Isteni ßemelyek voltanak, tehat az veghetetlen, merhetetlen Isten csak kicsiny hely-

reßoritatot, es igy mikor az ſa alat ültenek Iſten nem volt az Menyben, &c.

F. Hogyha ez fele gyermekeskedeſnek az Erdelyiek nem tapſolnanak, es ſarvat győzdelmekre nem emelnenek, ſoha nem meltoztatnam arra, hogy elő hoznam. Hogy azert az mi Iſtenünket ne csufoilya, azt mondom, hamiſſat mond, hogy mi azokat az harom Angyalokat az Iſtenſegben levő harom ſemelyeknek mondanok az eggyiktúl ki valvan. Azert hamis az kővetkezeſ-is.

Keritsük it-is halora.

Mikor az Atya Iſten az eghből kialt ala: az ſent Lelek galamb formaban ala jú: Chriſtus az Iordan vizeben áll, hogy az kereſtſeget fel vegye, es ſent teſteben nekúnk meg ſentellye *Matt. 3. v. 16.* akkoron az merhetetlen, veghetetlen Iſten nem volte mindenút Enyedi: Mond meg mit tekergeſ? Mert te ſoha ahoz ebben az te könyvedben nem mertel nyulni, kit mi teneked oda jutvan elődbe adunk.

Azert à ki az mennyet, földet be tölti, hogyhogy oſoltathatnek az el, az mint à harmadik abſurdomban rebeſgeted?

Az mi az Calvinus es Muſculus iteleteket illeti, javallyuk. Mert mi ſem vallyuk, hogy ez Angyalok Iſteni ſemelyek voltanak, hanem csak eggyik, kit ſem Calvinus, ſem Muſculus nem tagadnak.

MOSES I. KÓNYVE.

Tizen-kilenczedik Resz. v. 24.

Es bocsata az Iehova Sodomara es Gomorrara kenkőves tűzet az Iehovatul az egből.

A mely Iehovanak Abraham alazatos imatſagaval eſedezik, hogy az igazakat à hamiſſakkal eggűt ne veſeſſe el, ugyan azon Iehova ez, ki az Iehovatul az éghből kinkőves eſőt bocsat Sodomara, à tudni ilik à ki altal az Attya az ő itiletit gyakorollya, az Ieſus Chriſtus, az Atyanak termeſet ſerint

valo

valo Fia. Mert ez az az Fiu, ki ő magatul ſemmit nem cselekedhetik, hanem az mellyeket az Atya cselekedik. Miert? Mert egyenlő Iſtenſegenek állattyaban az Atyaval. Annakokaert egyenlő cselekedetiben-is, el annyera, hogy az Atya, az Fiu nelkűl, az Fiu-is, az Atyanelkűl ſemmit nem cslekekedik. *Ioan.* 5. v. 19. Mert valamellyeket az Atya celekedik: ταῦτα γὰρ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ: azokat az Fiu-is *haſonlokeppen* cselekedi: Ez az oka, az miert egyenlőben munkalkodnak Sodomanak bűntetéſeben. Mert az Iehova Iſtennek fia bocsat kén-köves eſsőt à Iehovatul, az ő Attyatul, az éghből.

Az holot nyilvan es nagy vilagoſon ket ſemelyek adattatnak előnkben: Az ken-köves eſső bocsato Fiu: es az kitűl bocsattatik az Iehovatul, ki az Atya

Valaki *immediata & proxima* közeleb valo fő oka Sodoma el ſűllyedeſenek, az igaz termeſet ſerint valo Iehova Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

De az Iehova Iſtennek fia közeleb valo fő oka, az ő ſent Attyaval, Sodoma el ſűllyedeſenek, az mint meg magyarazam meg-is tetſik: *Ier.* 50. v. 40. *Eſa.* 13. v. 19.

Annak-okaert az Iehova Iſtennek ſ. Fia á Chriſtus termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

Nez belé ez tűkörbe Enyedi, es laſd meg benne az Iſtenſegben levő ket ſemelyeket, belé tekint, de el fordult kancsal ſemmel, es tagadgya ott lenni az Fiat illyen modon.

I. Nem alhat meg ez magyarazat: mert az irás mindenüt az Atyanak tulaydonittya, Sodomanak el ſüllyeſteſet, mint az eleb megjedzet helyekből meg terſik 2. Pet. 2. v. 6.

F. Nem az Atyanak nevezet ſerint, hanem az Iſtennek, ki az Atya, Fiu, es Szent Lelek. Mert az meg jedzet helyekben nincsen Atyarol, hanem Iſtenről emlekezet, az honnan nem rekeſtetik ki ſem az Fiu, ſem az Szent Lelek.

Annak-felette à Prophetak es Apoſtolok peldajul hozzak be Sodoma el veſeſet: de Moyſes ugyan minden környűl állo dolgaival eggyűt az Hiſtorianak kivanſaga ſerint irja meg, kitűl? ki altal es mi modon? Mert az Atya Iſten, Fia altal, kén-köves eſsőt bocsatot reja.

II. Az Angyal nem jelentheti az Fiat, az mint oda fellyeb megh mutattuk. De ések Angyalok voltanak. Mert ezeknek altala veßtette el Iſten Sodomat, &c. Hat az Atya volt ki az Angyalokat el kuldötte volt.

F. Nem jelentheti Angyal az Fiat, tudni illik, az teremtetet Angyal: Mert eggyiknek ſem mondta azok közzül: *En Fiam vagy te, &c.* De jelenti az teremtetlen Angyalt, az Chriſtuſt, az mint oda fellyeb megh mutattuk. Annak-fölötte, nem mondta volna Moſes igy: Iehova az Iehovatul, hanem Iehova az Angyal altal. Ugy vagyon, ſok dolgokat vitt az Iſten végben az Angyalok altal, mint, 2. *Reg. 19. v. 35. Eſ 37. v. 35.* Sennacherib taboranak le vagattataſat, de ollyankor nyilvan bőtű ßerint kin vagyon, hogy az teremtetet Angyalok es ßolgalo lelkek altal, de itt nincsen emlekezet Angyalokrol. Mert az kik Sodomaban ketten menenek, csak Loth ßabaditaſara bocsattatanak azok. Azert az Iehova Iſten Fia hoza az Iehovatul az egekből tüzes eſſőt ala Sodomara.

III. Ha mind az harom ßemely Angyalok formajaban az ſöldön volt, hogy hogy bocsathatot az egből eſsöt?

F. Hamiſſan reank költőt ertelemnek meg mutattuk ezt oda fellyeb. Mert eggyik azok közzül az Iehova à Fiu, ki hogy el tavozek Abrahamtul, ugy bocsata az eghből eſſőt Sodomara Attyatul.

IV. De Calvinus es Muſculuſ-is azon ertelemben vadnak, hogy itt nem az Fiu ertetik az Iehovan.

F. Az mi Doctorink ez Locuſnak magyarazattyaban ketfelé ßakadtanak. Calvinus es Muſculus ugy magyarazzak, hogy az Sido nyelvnek közönſeges ßokaſa ßerint igy mondaſſek: Iehovah az Iehovatul, az az, ő magatul. De ezzel az elebbi magyarazatot nem rontyak. Mert Calvinus oda tefi: az en itületem ßerint. Ugy Muſculus mondgya, hogy nem ket Ur ertetik itt, mely igaz. Mert nekünk egy Urunk vagon, 1. *Cor. 8. v. 6.* Egy Iehovank, mely köz nev az Atyaval, Fiuval es Szent Lelekkel, az mellyert à mint az Atya, ugy az Fiu es ßent Lelek Iehovanak mondatik à mint ennek utanna meg mutogattyuk, mint itt-is az Atyarol es Fiurol.

V. Azon ertelemben vagyon Zanchiuſ-is, ki Inſanum volumen, *oktalan könyvet irt az Haromſagrol.*

F. Oktalan az, à ki az mennyei ßent fölſegnek ßemelyeröl, Iſtenſegeröl es termeßetiröl ßentül irot könyvet oktalannak mondgya. De hogy ahoz az nagy ſok argumentomokkal meg tömöt könyvhöz nem fért Enyedi, oktalan az neve.

Az egeß Kereßtyen vilagnak itileti ßerint meg ſententiazot Eretnekek azok, valakik az ßent Haromſagot tagadgak. Hát az könyvek az eretnekſegeknek mélyſeges örvenye, es minden lelek veßtö dögleleteſſegnek feneketlen ßußekja.

Olvaſſuk meg bator Zanchiuſt, *lib. 1. cap. 2. de Trib. Elohim, pag. 12. Deinde, inquit, etiam ſi darem cum Patribus Iehovam, id eſt, Filium pluviſſe à Iehova, id eſt, à Patre: tamen inde non ſequeretur eſſe igitur duos Iehovas. Eſt enim conſuetudo ſacrarum literarum, ut Iehovam à Iehova vocent porſonam, quæ eſt Iehova ab alia perſona diſtinctam, quæ etiam eſt Iehova.* Az az: Annak-utanna, mond, ha meg engednök is az Paterekkel, hogy az Iehova, az az, à Fiu adot eſsöt az Iehovatul, az az, az Atyatul: mind az altal nem következnék onnan, hogy ket Iehovak legyenek. Mert ßokaſa az ßent iraſnak, hogy az Iehovat az Iehovatul hiyjak ßemelynek, mely mas meg külömböztetet Iehova ßemelyeben, az mely ugyan ö-is Iehova.

Micsoda gancsot talaltal ebben? *Mert oktalan Könyv.*

De ßoritſuk jobban az réſre Engedit Zanchiusbol. Igy ir *lib. 5. cap. 5 pag. 153. Pater igitur & Filius unus tantum ſunt Iehova, non duo Iehovæ. Sed bis nominatur, quaſi duo ſint, ut ſignificentur diſtinctæ perſonæ, quarum tamen quæque Iehova eſt, & omnes ſimul unus Iehova.* Az az: Az Atya annak-okaert es à Fiu csak egy Iehova, nem ket Iehovak: De ketßer emlitetnek, mintha kettö volna, hogy ket külömbözö ßemelyek jelenteſſenek, kiknek mindenik Iehova, es egyßerſ-mind minnyajan (hárman) egy Iehova. Mit mondhatot ßentebbül, kegyeſſebben es Iſtenesben ennel.

Láſd ravaßſagat Enyedinek. Az Calvinus es Muſculus iraſit elö hozta: de az Zanchiuſehoz nem mert nyulni, hanem csak traducallya. Mert orra eleibe fakadot volna az igaſſag.

VI. Gyakorta vagyon, hogy az megh nevezet dolog mindegyart az Sido nyelvben iſmet utanna veſſe azon meg nevezet dolgot, mint 3. Reg. 8. v. 1. Be gyuyte Salamon az Izrael veneit az Salamon Kiralyhoz. Igy: Ada az Iehova eſsöt az Iehovatul. Egy Salamon noha ketſser mondatik: Vgy az Iehova is egy. Gen. 1. v. 27. & 5. v. 1. Item 1. Reg. 3. v. 35. &c.

F. Nem tagadgyuk, hogy gyakorta igy ne ſolana az iras: de nem mindenkor, az mellyert Enyedi ſem merte mondani *mindenkor*, hanem *gyakorta*.

Annak-fölötte, valamikor ollyan ſolaſnak nemevel ſol az iras, mindenkor nyilvan valo ertelemmel ſol, az mint Enyedi-is megh jegyzette: midön azt mondgya, *nevezeteſſen*, hogy tudni illik, nevezeteſſen megh tudhaſſad, hogy azon egy ſemelyről legyen ſo: mint Salamon, Salamonert, ſ. à többi. De ez Moſes mondaſaban elleneben vettetik az eſső bocsato Iehova, azzal à kitúl bocsattya, mellyet imez igecske mutat meg, *à*, az Iehovatul, ſemelyeknek megh külömböztetéſekert. Igy falba romol Enyedinek minden csavargaſa, es az minemű peldakat hoz bizonſagul, illetlenek. 1. Mert ſemmi ellenben valo vetes az ſemelyek között nincsenek, hanem azon ſemelyek hozattatnak be, de itt vagyon. 2. Mert emberekről, emberi mód ſerint vannak.

VII. Mert ez ige Iehova, Iſten, *nagyſagot öregſeget, nevekedeſt jegyez, mint Iehova remüleſe, Iehova álma. 2. Paral. 26. v. 29. Gen. 35. v. 5. 1. Reg. 16. v. 12. Igy ſinte az Iehova tüze, az az: nagy tüz, &c. Iſmet: Ioſeph Arimathiabol, Marc. 15. v. 43. Ioan. 11. v. 1. Lazar Bethaniai.*

F. Sivölteſre meltob ez argumentum, hogy ſem feleletre. Mert micsoda *paritas*, haſonloſag vagyon ebben: Iehova felelme: felette nagy remüles: Iehova álma: igen nagy álom, es ebben: Iehova kén köves eſsője, az az, igen nagy eſső? Az meg jegyzet peldak *ſimplici narratione*, egy-igyúvel valo beſeddel mondatnak meg: ez penig nyilvan valo cselekedetnek be hozaſaval: Iehova bocsata kén-köves eſsőt Iehovatul. A holot az eſső nem az Iehova igejevel köttetik öſsve, hanem az bocsataſſal, hogy Iehova bocsatotta, nem

Icho-

Iehova álmodta. Azert mas az első bocsato: mas az első: mas az kitúl bocsattatik: amot penig csak Iehova álma, Iehova felelme, az az, Iehovatul valo alom, Iehovatul valo felelem: mert ő inditotta.

Az Ioseph es à Lazar peldaja-is illetlen. Mert nem hely az Isten, hogy ugy mondathatnek az Iehova az Iehovatul, mint Ioseph Arimathiabol: Lazar Bethaniabol.

Nezzetekße ros következeset: Az Iehova neve öregseget, nagyságot es nevekedest jelent: azert ugy vagyon. Miert? Mert Lazar Bethaniai, azert Bethaniabol: Iehova az Iehovatul, azert az Iehovatul. *Isten nem tudom hova tötte volna ezillyen Dialectikat.*

VIII Meg engedhettyük, mond Enyedi, hogy itt az Iehovának nevezete ket ßemelyert veteßek, es az kettöröl ertsük, kiröl Moses itt ßol: az elsö nevezet az Angyale: Mert az Angyal Iehovának mondathatik az követßegert: az maßik az Atya Istennek ßemelyeert. Mert Muſculus igy vallya.

F. Ha meg engeded, hogy ittket bizonyaban valo ßemelyekröl legyen emlekezet, miert hát hogy è kedig csak csavargottal? Bizony ha az oda fellyeb megjegyzet agyaskodaßidban *ſolidé* meg nyughattal volna, ßoha ezt az igaßagot elö nem hoztad volna.

Igazan mondod, hogy à ket ßemelyek ertetnek az Iehovanak ketßer vettetet neven: Eggyik Angyal: Maßik az Atya Isten: csak hogy az elsö ßemelynek magyarazattyaban tevelyegß. Mert 1. teremtetet Angyal Iehovanak ßoha nem mondatot, nem-is mondatik az fellyeb meghjegyzet okokert. 2. Mert ez az Angyal ollyan egy hatalommal es meltoßaggal munkalkodik Sodomanak el veßteseben, mint ßinten az à Iehova, à kitúl az kén-köves elsö jú. Muſculuſ-is ezen igaz ertelemben volt. Azert az Iehova Fiu Isten, az Iehovatul, Attyatul hozza le ez tüzet, tulaydon Isteni erejeböl es hatalmabol minden teremtet állatnak ßegitßege nelkül.

MOSES I. KÓNYVE.

Huszadik Resz. ℣. 13.

Lőn pediglen hogy mikor el budoſtattanak engemet az Iſtenek az en Atyamnak hazatul.

Mondgya megh Abraham ez igekben az ő hazabol valo ki budoſaſanak authorat, kicsoda volt az, à ki őtet az ő Attyanak hazabol ki budoſtatta. Az pediglen az Iehova örők Iſten azt mondgya Moyſes *Gen.* 12. *v.* 1.

Miert mondgya tehat az Abraham: *Cum errare facerent Deus*, mikoron ki budoſtattanak az Iſten? (ſ-nem Iſtenek) Hoģ meg mutatodgyek ez ſollaſnak formajaval mind az egy Iſtenſegnek allattya: mind pedig az egy Iſtenſegben levő ſemelyek, az mint ſinten 2. *Sam* 7. *v.* 23. *Eſ.* 44. *v.* 24. *&* 54. *v* 5. *Pſal.* 149. *v.* 2. *Ioſue.* 24. *v.* 19. Kiről olvaſd megh Galatinuſt *lib.* 2. *cap.* 9.

Valaki Abrahamot hazabol ki budoſtatta az termeſet ſerint valo örök Iſten es valoſagos ſemely azt mondgya Moyſes Gen. 12. *v.* 1.

De az Atya, Fiu, es ſent Lelek budoſtattak ki hazabol Abrahamot az mint itt ez ige mutattya, budoſtattanak az Euangeliomi magyarazat ſerint hogy harman vadnak ez egy Iſtenſegben. Matt. 3. *Item* 28. 1. *Ioan.* 5.

Annak okaert az Attya, Fiu, es ſent Lelek termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos ſemelyek az Iſtenſegben, es jo követköżes ſerint egy az Iſten állattyaban, ſemelyeben harom

Bele tekintet ez tűkőrben-is Enyedi, de nem tetſik hogy egy Iſtent állattyaban, es harom ſemelyeket lát az egy Iſtenſegben. Annak-okaert illyen pozdorjas csőpűvel akarja ki tőrölni.

I. Mert itt mind az ſubjectum az kiről az ſo vagyon, mind az prædicatum à ki amarrol mondatik ſokſag formajaban vagyon: Iſtenek budoſtattanak, à minemű ertelemben vagyon Calvinuſ-is.

F. Hamis az Enyedi állataſa. Mert Tremellius, ki ezer

Enye-

Enyedinel többet ertet az Sido nyelvhez, Sido nemzet leven igy forditttya az bötűből: *Errare fecerunt Deum*: Isten ki budoſtattanak: meg-is bizonyittya *Gen.* 35 *v.* 7 2. *Sam.* 7. *v.* 23. es igy ßol: *plurale verbum cum Dei nomine conjungitur, ad judicandum Sanctæ Triados myſterium.* Többes ßámot jedző ige adatik az Istennek nevehez, az Szent Haromſagnak titkának megh mutataſara, kinek bizonyſag-tetele ezer Enyedi csacsogaſanal-is igazab, ugymint kinek ertelmet az egeß kereßtyen vilag be vötte: az Enyediet pöki.

Az mi az Calvinus ertelmet illeti: Mi nem bizonyitani akar azzal Enyedi, hanem csak csufollya, es az mi kereßtyeni vallaſunkat keteſſe igyekezik abból tenni. Tud megh azert, hogy Calvinus nem veti meg az ő magyarazattyaval az Istenſegben levő ßemelyekről valo igaz kereßtyeni közönſeges vallaſt, de csak azt forgattya, hogy az Szent Haromſagot tagado Sidok ellen nyilvabban valo argumentomokat kellene elő hozni az Chriſtus örök Istenſegenek meg mutataſara, mint oda fellyeb meg jedzők, ide alab-is *Mich.* 5. elő fordul.

De eßeben veven Enyedi ſemmi erőſſege ezekben nem lehet, más magyarazatra vetemedik es azt mondgya:

II. Szokaſa az iraſnak, hogy az ſokaſag forman valo ige veteſſek egyeſſeg forman valo igejert mint oda fellyeb meg mutattuk.

F. Ugyan oda fellyeb ez te Commentomodra költöt csavargaſodra illendő feleletet hallottal.

III. Abraham nezet ez mondaſában ad cap: 12. *v.* 1. *Geneſ. Ezokaert az mint az egy Isten neveztetik: ugy it is az ſokſagot jedzö ige alat, azon egy Isten.*

Azont kel itt erteni az kit *cap.* 12. örömeſt veßßük. Mit ott az Iehovanak neven nem egy ßemely ertetik, hanem egy Iehova az ő Istenſegeben, ki az Atya Fiu es Szent Lelek. Itt pediglen à ſokſagot jedző igével nyilvan à ßemelyek jegyeztetnek az mint az Euangeliombol megh ertettük, hogy mikor ez fele mondaſok vadnak az ő Teſtamentomban Istenről, az harom ßemelyek jegyeztetnek.

Igy annakokaert nem vadaßßuk mi az Iſtent à mint mi felőlünk ßemtelenül cseveged, hanem az Euangeliumbol magyarazzuk, az mint mondam az ßemelyekre. Mond meg te Enyedi, kivel ſemmi bokrok buvo, vadaßo nem érne az mint buvod az hamiſſagnak bokrait az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſegenek rontaſara tartozo velekedeſeknek vadaßaſaert. Miert ßollanak Moſes, Abraham, az Patriarchak es à Prophetak Iſtenről igy:

Geneſ. 35. v. 5. Mert ott *jelentenek* vala megh neki az *Iſten.*

Eſa. 44. v 24. Igy monda az Iehova az te meg valtod, az te *Formaloid, &c.* Iſmet *Eſa*: 54. v. 5. *Pſal.* 149. v. 2.

Hallom hogy rebeſgeted: Ezekben es ezekhez haſonlo iraſokban, noha ſokſagot jedző igekkel vagyon az teremtő Iſtenről emlekezet: de csak eggyetlen egy.

Valami kiesin reßeből meg illeted az igaſſagot. Mert az holot egyßer ßamban mondatik az Iſten az ő Iſtenſegenek egy állattyaban ertetik. De hogy oßtan az az egy többes ßamban emlittetik, az Euangeliom magyarazza, hogy az Iſtenſegnek harom ßemelyeről vagyon emlekezet. Mint: Monda az Iehova à te meg váſtod: Kicsoda ez az Iehovah? Azt mondod: egy igaz teremtő Iehova Iſten. Igazan mondod: Miert mondgya tehat Eſaias utanna: *Plaſmateres mi, Az te Formaloid*? Azt mondod azon egy Iſtent erti. Itt tevelygeß. Mert ladde, az kit egy Iehovanak monda eggyes ßamban, azt mely nyilvan formaloknak mondgya többes ßamban az ßemelyeknek meg mutataſara? à mint az Euangelium tanit.

Ez ige: Egyedül nem rekeſzti ki az Iſtenſegből az Fiat, es az Szent Lelket, de à Balvanyokat.

Hogy pedig ez ki rekeßtő iget oda teßi az Iehova: Egyedűl, azzal az hamis Iſteneket rekeßti ki, mint az Iſten mondaſa megh mutattya. Mert ő magat ellenekben veti az Balvanyoknak, kikről *Eſa*: *cap.* 44. ſokat ßol, ſ-azt mondgya: En vagyok egyedűl az Iehova igaz Iſten, à te meg valtod, nem amaz Balvanyok. Hát nem az ßemelyeket rekeßti ki, ſőt inkab azert emliti az Iſtenſegben levő ßemelyeket ez ßo alat, *Plaſmateres mi, te Formaloid*, hogy az egy Iehova Iſtentűl ki ne rekeßteſſenek. Mert vagyon itt ßo az Iehovanak őrők

Iſten-

Istenfegeről, ellenben az Balvanyoknak hiutſagokrol. Azert az mi regulank igen igaz: az Engedic hamis.

IV. Mivel Abraham à Balvanyozo Poganyok közöt jart, ezokaert azoknak modgyok ſerint ſol az Istenröl.

F. Mintha Abraham az igaz Istenről valo vallas-tetelet az Balvanyozo embereknek baratſagokért es kedvekert el arulta volna? Illike ha mi pontni kegyeſſeg vagyon benned, hogy ollyan Istent felő, Isten beſede utan jaro ſent ember az ő vele jol tőtt Isteneről Poganyi modon ſollyon? Es az ő igaz vallaſat ez ſolaſnak neve alat el tapodgya.

V. Ha Calvinus Abrahamot hazugnak es kep-mutatonak gyanitotta, tehat ugyan poganyi modon ſolot Abraham.

F. Calvinus Ianos Abrahamban az emberi gyarloſagot jegyzette megh, ſoha nyilvan hazugnak es kep-mutatonak nem vadolta. Hazug azert, es kép-mutato az, à ki Calvinuſra illyen átallyaban azt meri ſemtelenül kenni.

Mas az Abrahamnak életenek meg tartaſara ſot inditani: mas az Istenről vallaſt tenni jo tetemenyevel egyetemben. A mit Abraham életenek meg maradaſaert ſolot, ám nyilvan vagyon Moſeſnel: az mit Istentől, az-is igazan ki vagyon fejezve, igazan, ſentül, à mint meg magyaraztuk.

MOSES I. KÖNYVE.

Caput 32. v. 24.

Marada az Iacob csak egyedül, es tuſakodik vala ő vele egy firfiu, mind addig, mig meg nem haynallanek.

Iacob Patriarchanak igy ſol az Iehova Isten, *Gen.* 31. *v.* 13. En vagyok az Bethelnek Istene, à holot olayt öntel az kő oſlopra, es à holot fogadaſt tőttel vela: Kely föl, meny ki ez földről, &c.

Ezt az Iehova Istent igy imadgya *Gen.* 32. *v.* 9. Oh en Attyamnak Abrahamnak Istene, ki ennekem azt mondad: Eredgy haza, az te földedben, &c.

Ez az Iehova, ki az Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene Angyalnak mondatik *Gen.* 31. *v.* 11. Iſmet ezen Angyalt *v.* 13. Bethel Iſtenenek mondgya magat. Ez az Iehova Angyal küſzködik Iacobbal. Mert ő maga mondgya *v* 28. *Gen* 32. Iſtenem diadalmas voltal: Angyallal küſzködek penig: es ugan ottan meg áldgya Iacobot, az mellyert neveze azt az helyet *Penielnek*. Mert latam, ugy-mond, az Iſtent ſinről ſinre. Iehova Iſten hát ez az Angyal.

Annak-fölötte, ezen Iehova Angyal Elnek mondatik eggyes ſamu igeben, *Gen.* 35. *v.* 1. mely nev ſemmi teremtet allatnak nem adatik.

Hoſeaſ-is az Seregeknek Iehova Iſtenenek mondgya ezt az Iacobbal küſzködő Angyalt. *Hoſ.* 12. *v.* 5.

Idejarul az-is, hogy az ki Iacobbal küſzködik, Elohimnak mondatik *v.* 30. Egy Angyal penig az ki teremtetet, ſoha Elohimnak nem mondatik, mint ez az Iehova Angyal.

Valaki eggyes ſamu igeben El, es Seregeknek Iehova Iſtene, az termeſzet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſzemely.

De az mely Angyal Iacobnak meg jelent, vele küſzködöt, El es Seregeknek Iehova iſtene.

Azert az mely Angyal Iacobnak meg jelent, termeſzet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſzemely.

De ſem az Atya, ſem az Szent Lelek, ſohol az egeſz Bibliaban Angyalnak nem mondatik: Következik azert, hogy volt ez az Fiu Iſten, az Chriſtus Ieſus.

Oly vilagos nyilvan valo erőſség ez tanu-bizonyſag-tetel az Chriſtuſnak termeſzet ſerint valo Iſtenſegeről, hogy az pokolnak kapui ellene nem alhatnak, megh nem bondſolhattyak. De még-is Enyedi kapdos környúle, es mint à ſomju marha az kutban az vizet latvan, kerengi, de ſoha megh nem illetheti. Laſſuk azert az ő kerengeſit.

I. Hogy volna Iſten, ha lam firfiunak mondatik? Az Angyalok mondatnak firfiaknak. Supra cap. 18.

F. Firfiaknak mondatnak az Angyalok: Mert ollyan firfi formaban jelennek megh: nem penig termeſzetekre es tiſztekre nezve. Mert termeſzetekben lelki allatok: Tiſztekben

Angya-

Angyalok. De az Istennek Fia természetiben igaz örök Istentiztiben közben-járo. Azert volt Angyal, de teremtetlen, ki szövetségnek Angyala, *Malach. 3. v. 1.* es Isten arczellattyanak Angyala, *Es. 63. v. 9.*

Megh tetzik tehat, hogy nem azert mondatik firfiunak, hogy teremtetet Angyal volna, hanem hogy ollyan formaban jelent meg, mely az mi argumentomunkat megh sem illeti.

II. Hoseas-is cap. 12. Angyalnak mondgya.

F. De ki lött legyen ez az Angyal, ugyan ottan megh mutattya. 1. Mert imadta Iacob ezt az Angyalt. 2. Mert Seregeknek Iehova Istenenek hija, *v. 6. Hos. 12.* Sohol penigh teremtetet Angyal Seregek Istenenek nem mondatik. Következik azert, hogy teremtetlen Iehova örök Isten volt ez az Angyal, ki az Christus.

III. Tremellius, Calvinus ezt iget Elohim, Angyalokrol magyarazzak, in v. 28. & 30. Azert Angyal.

F. Ha szinten Tremellius *v. 28.* az Elohimon Angyalokat ertene-is: de meró hazugsag, hogy *v. 30.* Angyalokat erret volna az Elohimokon. Mert bötü szerint igy forditttya: *Quapropter vocavit Iahacob nomen illius loci Penielem: Nam Deum, inquit, vidi hisce oculis meis in os, & erepta est anima mea* Az az: Annak-okaert hiva Iacob annak à helynek nevet Penielnek: Mert az Istent, mond, az en szemeimmel szinrol szinre latam, es nem halek meg. Ismet *in v. 24. Christus sæderis Angelus, ut sequentia docent.* Christus az szövetségnek Angyala, mint az következendök tanittyak. Hát az Tremellius es Calvinus itiletek szerint, ez az küszködö Angyal az Iesus Christus.

IV. Mert erötelenb volt embernel. Mert Iacob meg győzte. Esedezik-is Iacobnak, es Iacob ezt akarattya ellen meg tarthatta. Enniusbol is tamaszttya ezt.

F. Kicsoda Abraham, Enyedi? por es hamu, *Gen 18. v. 27.* még-is egynehany izben buzgo könyörgessel az Iehova Angyalt meg győzi.

Kicsoda Iacob? Férgecske, *Es. 41. v. 14.* Hogyhogy lött tehat diadalmas? buzgo könyörgese altal, mint Moses *Ex. 14. v. 15*

Mert az győzhetetlen mennyei fölseg, az emberek melle ereßti magat, à mint itt Iacob melle, es az ő hitőknek meg erősiteseert, haylandosagat nyilvan meg mutattya.

Iacob fél Esautul: kőnyőrőg Istennek, mentse meg túle. Im őlben esik Iacobbal: meg engedi magat tartoztatni Iacobtul, hogy ez *præexercitamen*tombol kűßkődesnek győződelmeből, hiti Iacobnak meg erősittessek, es megh mutattassek, hogy Esau neki nem árthat: Megh győzi: Mert ha Istent meg győzte, miert nem az embert? Ennius penig tijed legyen.

V. Hanyßor bizonyitottuk meg, hogy az Isten követe, nevet es ßemelyet viseli annak, az ki ötet küldötte.

Az kőver nem viseli az ő Uranak kereszt nevet.

F. Valahanyßor igyekezted azt meg bizonyitani, annyißor hatra verettettel. Bizony ha az teremtetet Angyal kővet magat Iehovanak mondotta volna, nagy hibat tőtt volna beßedeben, mint ßinten, ha az Ferdinand Kiraly kővete magat Ferdinand Kiralynak mondana, hazudna.

V I. Mas mikor az Angyal Istennek mondatik: ismet mas mikor az Isten Angyalnak neveztetik. Ez az Angyal az Istennek követseget viseli, azert Angyal, s-nem Isten.

F. Isten nem tudom hova tőtte volna el ez illyen boronalo simogatast Moses mongya, hoǵ á mely Angyal Iacobnak firfi abrazatban megjelent, az egy átallyaban Iehova volt. Azert ez tanu bizonysag tetel ßerint: Az Angyal Iehova Fiu Isten, es az Iehova Fiu Isten Angyal. Angyal, mert az Atyatul jár kővetsegben az Patriarchakhoz: Iehova: Mert egyenlő Isten az Atyaval, Istensegenek termeßeti ßerint Toldgya veßet igyet Enyedi.

Ha nem küldötte ezt az Angyalt az Fiu: Tagadgyak az haromsagosok, hanem az Atya küldötte.

F. Kűlőmbseg vagyon az küldő kőzőtt es az bocsatot kőzőtt, de nem az Istensegben, hanem az küldesben valo cselekedetnek formajaban, az mi nez mind az Atyanak, s mind az Fiunak ßemelyekre. Az Atya az Istensegnek első ßemelye, küldi az Fiat, azon Istensegnek masodik ßemelyet, de oda tőttek az reghi Paterek: *Mißio & obedientia non tollit æqualita-*

tem personarum. Az el bocsatas es engedelmesség, nem rontya el az személyeknek egyenlőségeket, es igy az Atyatul járt követségben az Fiu az O Testamentomban-is.

VII. Egy Angyalnak sem mondotta az Isten, en Fiam vagy. Hát ez sem Isten Fia volt. Heb. 1.

F. Egy Angyalnak sem mondotta, tudni illik, teremtetet Angyalnak, de mondotta az teremtetlen Angyalnak az ő Fianak. Ezzel azert az sova: *Nulli Angelorum*, senkinek az Angyalok közzül, rekesztetik ki az teremtet Angyalokat, nem az ő Szent Fiat. Mert annak mondotta: *En Fiam vagy*, nem a menyiben követségben járo Angyal, hanem az menyiben ő neki termeset szerint valo Fia, mint ennek utanna megh bizonittyuk. Tegyük ide:

Valakitul Iacob buzgo imatsagaval Isteni aldast kert es nyert, az bizony igaz örök Isten.

De Iacob az ő vele kuszködö Angyaltul aldast nyert.

Azert ez az Angyal termesset szerint valo örök Isten.

VIII. Nem következik ebből, hogy Isten legyen. Mert lam Melchisedek is meg aldotta Abrahamot, Gen. 14. v. 19. Isaac, Iacobot, de azert nem Isten Melchisedech, hanem csak meltosagos.

F. Minemű nagy külömbseg vagyon az Isten es az ember között: ollyan az Istentül származot aldas között es az emberektül származot között. Mert az Isten ő maga Authora, meg adoja az aldasnak: az ember penig csak könyörgesevel nyeri Istentül, ugy-mint ki ő-is sükölködik aldasnelkül. Igy alda meg Abimelech Isten neveben Abrahamot, Isaacot, Iacobot, de az complementoma, s-be tellyesedese Istentül jött. De az Iehova Angyal, tulaydon maga meltosagaval alda Iacobot, s-maga-is tellyesite el rayta. Mert ennek könyörgöt vala, *Gen. 32. v. 9.* Ez álda meg *v. 29.*

Az Isten maga az aldo, s-maga-is abe tellyesitö: de nem az ember, ki Istentül kér aldast.

Hogy penig egyenlö Isteni tisztelettel tiszteltessek az Atyaval, meg tetsik *Ioh. 5. v. 23.* es innen magyarazzuk az Christus beszedeböl, hogy Isten ez az Angyal: Mert imadgya Iacob.

IX. Azt mondgya Iacob: Latam az Istent sinről sinre, es nem halek meg, *azert örvendez igy, hogy az Isten kepe viselö Angyalt latta, s-nem holt meg.*

F. Hamisitson meg tegedet Moses, ki Iacobnak szavat igy hozza be: *Deum vidi.* Az Istent láttam. Enyedi penig ellopja innet az Isten nevet, az helyeben Angyalt tasit.

Maria latta az Istennek követet, Gabriel Angyalt, *Luc.* 1. Miert nem félt azon, hogy meg hal, ha igaz volna az Enyedi magyarazattya? Nem az vala velekedesek az Sidoknak, hogy ha az Isten követsegeben jaro Angyalt látna, meg halna, de az, ki Istent. Mert az Isten emesztő túz. *Deut.* 4. *v.* 24. Azt mondgya Iacob, szemtúl szemben, szinről szinre latta ezt az Istent, ki az Iehova Angyal. Meg állazert tökelleteſſen, hogy ez az Iehova Angyal volt az Christus Iesus.

MOSES I. KÖNYVE.

Caput 35. *v.* 1.

Monda az Isten Iacobnak: Kely fel, eredgy fel Bethelben, es telepedgyel le ott, es csinaly oltart amaz erős Istennek, az ki meg jelenek teneked, mikor az te Batyad elől futnal.

Azt parancsollya az Ur Isten ez igekben Iacobnak, hogy Bethelben fel mennyen es ott Oltart eppitsen. De ki számara es tisteletire? Igen vilagoson ő maga az Ur Isten meg magyarazza: Annak à Iehova Istennek ugymond, à ki teneked akkor meg jelent vala, mikor Esau elől futnal. Az pedig az Isten, nem egéb vala, hanem amaz Iehova Angyal Istennek fia, à kivel kúzkődek, à kit Abrahamnak, Isacnak Istenenek monda Iacob *Gen.* 3. *v.* 11 Hoseas pedig seregeknek Istenenek, à mint im ez eleb megh bizonyitam: Ennek à Bethelben meg jelent Istennek csinallyon oltart, à melyből ez jú ki:

Valakinek Iacob oltart keßitet az Istennek parancsolattyabol, az termeßet ßerint valo Isten es valoßagos ßemely az Istenßegben. Ez eppen az Isten parancsolattyabol vagyon.

De

De az Bethelben megh jelent Angyalnak keßitet Iacob oltart az Iſtennek parancsolattyabol. Mert ez mondgya vala maga felöl; En vagyok az Bethelnek Iſtene, &c. Gen. 31. v. 13.

Annakokaert az Bethelben meg jelent Angyal Iehova termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos ßemely az Iſtenſegben.

Mert ennek tött rola fogadaſt Gen. 28. v. 20.

Ez nyilvan valo tanubizonſagot hogy Enyedi megh nem bonczolhattya, csuda mely könnyen megyen el melölle, midön igy ßol:

I. Ez fele ravaß okoskodaſt: meg ſeytettük es unteg meg mutattuk. Hogy az követ Uranak kepeben ßol es nevet viſeli. Nem csuda tehat ha az Iſtennek Angyala magat Iſtennek mondgya. Azert nem következik, hogy Iacob annak az Angyalnak csinalt volna oltart.

F. Az te czigany ravaß agyaskodaſidat fűſtben bocsatottuk es untigh meg mutattuk, hogy ſoha az követ azonnak à ki őtet el küldötte nevet fel ſem veßi, nem-is viſeli. Mert hazudna ha magat Ferdinand Királynak mondana követ leven, mely az Angyaloktul tavol legyen.

De kivel hiteti el Enyedi, hogy Iſten ő maganak Angyalnak ßine ſ-neve alat keßitetne oltart? Az Iſten parancsollya: csinaly Oltart az Bethelben megh jelent erős Iſtennek: Enyedi pedig Angyalnak mondgya.

De vegyük az leſre Enyedit. Csinaly oltart az teremtet követ Angyalnak: azert Iſtennek. Eregy ez ravaß alnok conſequentiaval?

Iſten az Oltarnak fel eppitteteſevel à Balvanyozaſt akarja el tavoztatni, hogy Iacob à több Balvanyozoktul az Oltar eppiteſſel es ezen valo Iſteni tiſztelettel meg külömböztesſek: Annakokaert igaz Iehovanak, ki az Fiu, az ßövetſegnek Angyala.

II. Semmi emlekezet nincsen az 35. es 28. caputban, hogy Iacob Angyalnak eppitet volna oltart, hanem Iſtennek: mely felöl csak gyano ſem lehet.

F. Hamis. Mert az Iacobnak megh jelent Angyal nem vettetik egyben az Iſtennel. Mert ugyan azon Angyal hi-

vatta-

Enyedi Mosest hamisittya.

vattatik itt Istennek es annak tiszteletire parancsollya Isten hogy oltart eppitsen. Hat Enyedi tapasztalhatokeppen ellene mond Mosesnek. Mert nem mondgya Isten: Meny fel csinaly oltart nekem, hanem annak à ki neked megjelenek, à kivel kűszködel, à ki megalda, az kit sinről sinre mondod hogy lattal. Kővetkezik azert, hogy Iacob az ő neki megjelent Angyalnak eppitet oltart, az mellyett termesset szerint valo Isten es valosagos szemely: az pedig az Christus.

Erni hatta magat Enyedi. Mert semmiben meg sem illethette: nem hogy megh bonczolhatta volna az elebbi argumentomot.

MOSES I. KÖNYVE.

Caput 48. v. 16.

Amaz Angyal az ki meg szabaditot engem minden gonosztul, Aldgya meg ez gyermekeket.

Kicsoda az az Angyal, à ki Iacobat minden gonosztul meg szabaditotta ott maga Iacob megh monda oda fellyeb: az Bethelnek erős Istene: az ő Attyanak, Abrahamnak, Isacnak Istene, &c. az mint ekediglen Enyedi ellen megh bizonyitottuk az eleb megh jedzet ket locusokban. Az ki Esautul megh mente es megalda *Gen.* 32 Im itt azt mondgya: Ez az Angyal aldgya meg az gyermekeket.

Kővetkezik azert hogy ez termesset szerint valo Isten, az mint az bőtűből megh tetsik. I. Mert ez az Angyal *absolutè* egy általlyaban Istennek mondatik *Gen*: 31. *v.* 13. *Item* 28 *v.* 20. & 32. *v.* 28. 30. *cap*: 35. *v.* 1. 9. 10. 11. 12. II. Mert azon aldast keri ettűl az Angyaltul mellyet az Istentűl. III. Mert azon tisztelettel tiszteltetik, mellyel Isten. IV. Mert imadgya Iacob, mely teremtet Angyalhoz nem illik: az melyből ez jű ki.

Valaki egy átallyaban Iehovanak, Istennek mondatik, ő magatul az embert meg aldgya es az aldast el tellyesiti: Isten tisztessege-

ben

benjaro tiſztelettel tiſztelteték: Iacob-is imadgya, az termeſſet ſzerint valo Iſten, es valoſages ſzemely.

De ez az Iacobot gonoſztul meg ſzabadito Angyal, Iehovanak mondatik: maga áld, es az aldaſt meg tellyeſſti: imadtatik.

Azert ez az Iacobot gonoſztul meg ſzabadito Angyal, termeſſet ſzerint valo Iſten.

Sem az Atya pedig, ſem az Szent Lelek Angyalnak ſohul nem mondatik. Következik azert, hogy à Fiu Iſten volt ez. 1. Mert ő egyedûl mondatik Szövetſegnek Angyalanak. 2. Mert ez az Szabadito. *Matth. 1.*

Erőſſen viytattyak, mond Enyedi, á Haromſagoſok, hogy ez az Angyal Fiu Iſten, de hejaban. Mert.

I. Mintha ez egeſs vilagon ez haromnal Atya, Fiu, Sz. Lelek több nem volna. Ez bizony ollyan: Sem az oroſslannak, ſem az Medvenek nincsen okoſſaga: Hat à Lonak vagyon. Sem az Atya, ſem az ſzent Lelek Angyal: azert az Chriſtus.

Az magyarban az Oroſzlá, Medve es Lo, helyet, Saſ keſelyût, Galambot es Tyukot tóttenek, oly ſzineſek az Samoſatenicuſok.

F. Mert az forog kerdesben Enyedi, ha ez egeſs vilagon ez harom ſzemelyeken kivûl legyene valaki, à ki Angyalnak mondaſſek: hanem, ha itt az helyen ez az Angyal, à kitûl áldaſt kér Iacob, mondathatike Atyanak vagy Szent Lelknek, vagy teremtet Angyalnak? Meg mutatok, hogy ſem az Atya, ſem az Szent Lelek nem mondatik Angyalnak: Mert ſohonnan ezt Enyedi az Bibliabol meg nem bizonyithattya. Sem nem teremtetet Angyal, az mint ezt-is meg bizonyitottuk. Következik tehat ſükſegeskeppen, hogy nem az Atya, nem az Szent Lelek, nem teremtetet Angyal: tehat á Chriſtus. Mert nem lehet Oroſlan, Medve es Lo az, mint te karomlo nyelvel az Szent Haromſagnak megh csufolaſára kakogod. Az mi azert ſem az Atyara, ſem az ſzent Lelekre, ſem az teremtet Angyalokra nem illik ez dologban, az az Fiura illik.

II. Ez nem egyeb hanem, principium petere: az mi kerdesben forogh, azzal bizonitani. Mert mi alhatatoſon tagadgyuk, hogy az à harom talaltaſſek az Iſtennek ő ſzinte termeſzetiben. *Azert meg engedet gyanant nem vehetik.*

Nota Confeſsionem Samoſateniarum.

F. Szent Ianos Apoſtol elſső levelenek ötődik reſze-

ben teßi fel ezt az *Principium Theologicum*ot: Szent iras ßerint valo elsö kezdetet: Harman vadnak az menyben, kik bizonyſagot teßnek: Atya, Ige, Lelek, es ez harom egy. Valaki azert ezt tagadgya mindenkor, principiomot tagad. *Contra principia negantem, non argumentis, ſed fuſtibus eſt diſputandum.*

Ti az Chriſtuſt csinalt Iſtennek mondgyatok, ki ßületeſe utan lött Iſtenné: az Szent Lelket Iſten erejenek. Mikor azert ti ezt allattyatok, mindenkor *principium petitis*, az mi kerdesben forogh, azzal bizonyitotok. Azert hogyhogy vehetitek meg engedet gyanant?

Tagadgyuk azert egy àtallyaban, hogy ebben az mi Confeſsionkban egy az Iſten, Iſtenſegenek állattyaban, de ßemelyeben harom: Atya, Fiu es Szent Lelek, vetkeznenk *petitione principii*, az mint ebben az egeß könyvben te ellened megh bizonyitom. Fogd hatrab azert az Sipot, es az mit mondaß, meg-is bizonyitſad.

III. Mert egynek ſem mondta az Atya az Angyalok közzül: En fiam vagy te.

F. Laſd meg oda feilyeb *cap* 16. *v.* 13 *Object.* 2. Mert ezerßer vetemedik erre az reſre, hogy nincsen mit mondani az igaſſag ellen.

IV. Ha az Elohim harom ßemelyt jegyez, es ez az Angyal az haromhoz jarul, negyen leßnek.

Ez ige Elohim nem negyet foglal be, de harmat.

F. Ez ige Elohim nem vettetik ellenben ezzel, Iehova Angyal. Mert ez az Iehova Angyal eggyik azok az ßemelyek közzül, kiket az Elohim ige je be foglal. Annakokaert nem jarul ugy oda ez az áldo Angyal, mint Angyal, hanem mint termeßet ßerint valo Iſten, es az Iſtenſegben valoſagos ßemely. Ez az oka hogy egyenlö meltoſagban helyheztetik az Atyaval. Kialt ez ellen Enyedi.

V. Nem következik. Egyben ßerkeztetik az Atyaval: azert egyenlö: Mert Iſten es az Prophetak egyben ßerkeztetnek. Exod. 14. *v.* 31. *Hün az Urban es az ö ßolgajaban Moyſesben.* 2. *Paral.* 20. *v.* 20. *Az Urban hidgyetek az Prophetakban-is, de azert nem egyenlök Iſtennel.*

F. Illetlenek à peldak. Mert hiſzünk az Iſtenben ugy-mint elſő fő okanak à meg ſabadulaſnak: Hiſzünk à Prophetaknak ugymint Iſten ſolgainak es eſzközöknek. Igy azert egyben fogattatnak, de nem egyenlő meltoſagban, nem egyenlő fő abban. De ez az Iehova Angyal egyenlő meltoſagban helyheztetik. Mert egyenlőkeppen imattatik egyenlő nevel neveztetik, egyenlő cselekedetű. Ez pediglen az egyenlőſeget tanultuk az Uy Teſtamétombol. Termeſzetiben egy az Atya, à Fiuval. Mert: *Ego & Pater unum ſumus*: En es az en Atyam egy vagyunk. *Ioan.* 10. *v.* 30. Neveben. Mert egy Iſten az Atyaval. Cselekedetiben. *Ioan.* 5. *v.* 19. Tiſteletiben. *Ibidem. v.* 23

Mas hinni az Iſtenben: mas hinni à Prophetaknak.

Egy az Fiu az Atyaval.

Azert meg csufolhatatlanul megh ál, hogy egyenlő meltoſagu, Iſtenſegű, Cselekedetű, Tiſteletű, &c. ez az Iehova Angyal az Atya Iſtennel.

VI. Kulömb az kevanos, kulömb az ſegitſegre valo hivas. Itt csak kevan Iacob jot az Angyaltul, es aldgya meg. Angyal neveben mint: Tobias Angyala legyen veled. Ioſephet pedigh Iſten neveben, &c.

F. Hamis, hogy nem ſegitſegre valo hivas volna ez. Mert bötű ſerint azt mondgya Moſes: Es meg aldgya vala Ioſephet mondvan: *v.* 15. Atyam, Elohim, az kinek ſine előt jartanak az en Atyaim Abraham es Iſac: amaz Elohim az ki taplalt engemet, &c. érts alatta: Aldgya meg ezeket à gyermekeket. Mert ezigek el hagyattattanak (*per Ellypſin*) azt mondgya Enyedi.

Iſmet *v.* 16. Amaz Angyal az ki meg ſabaditot engemet minden gonoſtul: Aldgya meg ez gyermekeket.

Amot vagyon emlekezet Elohimrol: itt Angyalrol: Es azon jokat kéri mind az Elohimtul, mind az Angyaltul. Mert az mint az Elohim áldgya: ugy az Angyal aldgya: az mint az Elohim taplalta: ugy az Angyal ſabaditotta. Az mint az Elohimot imadgya: ugy az Angyalt. Lattya az kinek Iſtennek tarto lelke vagyon, hogy mindenkeppen haſonlova es egyenlővé teſi az Angyalt az Elohimhoz. Megh ál azert hogy nem teremtetet Angyal ez, hanem teremtetlen Iehova Chriſtus, Iſtennek ſent fia. Hat valaki megh al-

dotta Iosephet, azon az gyermekeket. De az Elohim Atya, Fiu es Szent Lelek aldotta meg Iosephet: Hat azon az gyermekeket, csak hogy neveztetik eggyik semely az gyermekeknek meg aldasokban az Iehova teremtetlen Angyal az ki Esautul: ugy az Bethelnek Istene megh sabaditotta vala Iacobot.

Az-is hamis, hogy ket kûlömbözö nevben lót volna az aldas: Mert lót egy nevben, tudni illik, az ket kûlömbözö semelyeknek egy Iehova nevekben, az mint meg mutattam.

Az 15. versben lehet Metonymia: Iosephet, az az, az ö fiait.

Vegezetre semtelenseg az kevanast el sakaztani es meg kûlömbözteteni az imatsagtul. Mert micsoda az imatsag kevansag-nelkûl? En azt mondom imatsaggal eggyet jaro kevansag ez: Aldgya megh az en Atyamnak, Abrahamnak es Isacnak Istene. Az Tobias Angyala pedigh Enyedit aldgya. Mert nem azt mondgya Iacob, az Angyal legyen veled: hanem, Aldgyon meg. Azert illetlen ide.

VII. Nem mindgyarast Istenne leßen valaki azzal, hogy áldast kérnek tüle, s meg áld valakit, Gen. 27. 2. Cor. ult.

Az aldas ket fele.

F. Nem leßen Istenne azzal, ha meg áld es aldast kérnek tûle, tudni illik, ha az, az aldas Papi es Patriarchai, mint az Papok aldottak es az Patriarchak, az ö Papi es Patriarchiai tißtek serint egyebeket. De ez lelki es hatalom serint valo aldas, mely tulaydon Istene: mely aldasbol igaz Istennek ismerjük lenni. Mert buzgo imatsaggal esedezik erötte az Iacob Patriarcha. Ez elsö ertelem serint kel erteni az Pal Apostol aldasat is: Mert Apostoli az Szent Lelek neveben, az melyböl meg tetßik az Szent Leleknek örök Istensege. Mert ö az Anyaszent-egyhaznak Communiojának eggyességenek authora, meg serzöje es meg tartoja.

VIII. Musculus Haromsagos Doctor, ki rekeßti azt az magyarazatot, melyben ez az Ige Istenröl mondatnek.

F. Egy embernek magyarazattya az igaz kereßtyeni vallast fel nem bontya. Annak felette nem tagadgya Musculus az ö magyarazattyaval à Fiunak örök Istenseget, söt mindgyarast az ö magyarazattyanak kezdetiben idvösseges val-

Nota benè.

laſt teßen rola, es azt mondgya hogy ő azoknak ertelmeket nem akarja rontani, à kik az Ige Iſtenről ezt magyarazzak. Meg ál azert hogy az Ige Iſten, termeßet ßerint valo bizony őrők Iſten.

MOSES MASODIK Könyve.

HARMADIK RESZ. 6. verſ.

Monda: En vagyok az te Atyadnak Iſtene, Abrahamnak Iſtene, Iſacnak Iſtene, Iacobnak Iſtene.

Minek-utanna erkezet volna Moſes Horebre az Iſtennek hegyere, *verſ*: 2. Meg jelenek nekie az Iehovanak Angyala tűznek langjaban egy csipke bokorban. Kőzeleb jarula Moſes, igy ßolita megh őtet az Iehova az csipke bokorbol. *verſ*. 6. En vagyok az te Atyadnak, Abrahamnak, Iſacnak es Iacobnak Iſtene: Kinek neve Ehje: En vagyok, *verſ* 14.

Valaki Moſeſnek az csipke bokorban megh jelent es magat Abrahamnak, &c. Iſtenenek mondotta, az termeßet ßerint valo Iſten. Ezt Enyedi söt meg az ördög, ſem tagadhattya. Mert Moyſes mondgya verſ: 4. *Lata az Iehova, tudni illik, az csipke bokorbol, hogy Moyſes oda közelitene, monda az* Iſten *Moſeſnek az csipke bokorbol*: *Moſes, &c. En vagyok az te Atyadnak Iſtene, &c. Ezert allattya ßent Iſtvan Act. 7. v. 30. 31. 32. Annak ſelette Moyſes halalahoz közelleven, ennek nevében aldotta meg az Ioſephnek nemzetſeget. Deut*: 33. *v.* 16. *De ez, az Iſraelnek Iſtene, à mint azon caputbol meg tetßik. Igy azert valaki à csipke bokorban Moſeſnek meg jelent, termeßet ßerint valo Iſten az.*

De az Iehovanak Angyala az Ur Iesus Christus jelent meg Moyseſnek az csipke bokorban. 1. *Mert ſohul az egeſs Bibliaban az Atya, es az Szent Lelek Angyalnak nem mondatnak. De az Christus Angyalnak mondatik. Malach* : 3. v. 1. *Eſa*: 63. v. 9. 10. *Mert ez az Iſraelnek ſabaditoja, kinek Lelket az Iſraelitak haragra ingerlettek, az mint ſent Pal magyarazza* 1. *Cor*: 10. v. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *De ſoha teremtetet Angyalnak ezek nem tulaydonitatnak: Egy bötüvel mutaſſa megh Enyedi.*

Annakokaert ez Iehovanak Angyala, ki az Ur Christus, termeſset ſerint valo Iſten es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

Semmi Meny-útökötül meg bodult ember nem hankodhatik elmejeben ollyan igen Enyedi agyon veretven ettül az igaſſagtul, elsöben-is pedig erre kap ki.

Mi modon mondaſſek az Atya Egyedül Istennek.

1. *Egyedul az Atya Iſten az Abrahamnak, Iſacnak es Iacobnak Iſtene, azt mondgya ſent Iſtvan Act*: 7. v. 13.

F. Homaly vagyon az Enyedi propoſitiojaban. Mert ha az Atyaval vettetnek ellenben az hamis Iſtenek, tehat egyedül az Atya Abrahamnak Iſtene, az honnan az Fiu, es a Szent Lelek nem rekeztetik ki. Mert az Atya nem volt az ö Fianelkül ſoha: az Fiu es az Atya ſem volt az ö lelke nelkül es ez ertelemmel igaz az *Propoſitio*. De ha az Fiu, es az ſent Lelek vettetik elleneben az Atyanak, es ugy mondatik az Atya egyedül Abraham, Iſaac es Iacob Iſtenenek, hogy onnan az Fiu, es az ſent Lelek ki rekeſtödnek, az mint Enyedi akarja, hamis, csalard az *Propoſitio*, mellyet Enyedi ſoha meg nem bizonyithat.

Az mi ez azert a ſent Iſtvan beſedére, ſoha a Fiu Iſtenſegben nem külömböztetik meg az Atyatul, hanem ſemelyeben. Hat ki ſem rekeztethetik. Meg tetſik ez az igeböl, *Egyedul*, nincsen az ſent Iſtvan beſede közöt: az melyböl nyilvan meg tetſik, hogy köz titulus, ez az Atyaval, es a Fiuval mint meg tetſik *Eſa*: 41. v. 4 & 44 v. 5 6. az holot az elsö es utolſo es az Iſraelnek Kiralya igaz Iehova Iſten. Ollyan az Christus. *Apoc.* 1. v. 18. *Ioan.* 1. v. 50 & 12. v. 13.

II. Nem igaz: Nem az Atya, ſem az Szent Lelek ez az Angyal. Hat az Fiu. Mert lehet az Lelek.

F. Laſd

F. Lasd oda fellyeb *Gen*: 48. *v.* 16. *object* 1. Bizony gyenge madzaggal kötözöd az te velekedesödnek ránczos darabit. Bizonyits megh az Szent irasbol, hogy teremtetet Angyal magat Abrahamnak, Isacnak, Iacob Istenenek mondotta volna valaha? Ha ez teremtetet Angyal volt: igazat mondotte hogy ollyan Titulust vöt fel maganak: es az mi tulaydona az teremtö Istennek, azt maga felöl mondhatna? En vagyok ki ez csipke bokorban meg jelentem te neked Moyses, az te Atyadnak Istene. Vagy teremtetet Angyal szava ez, vagy teremtetlen Iehova Angyale. Nem teremtetet Angyale. Kicsodaé hàtrakefe-ketelen ezt kel mondanod: Nem az Atyae: Mert ö Angyalnak sohul nem mondatik: Nem az Szent Leleke: Mert ez sem mondatik Angyalnak: Tehat az Chriſtus Iesuſe, ki Angyal, *Malach.* 3. *v.* 1.

Az Chriſtus Iesus jelent meg à csipke bokorban Moſesnek.

III. Latvan az haromſagoſok, hogy üres az ö okoskodaſok, ezt ragaſztyak hozza, hogy az Chriſtus volt az puſztaban az nepnek Hadnagya: 1. Cor. 10. verſ. 4. Ez-is hejaban valo. Mert az Atya ö magatol valo Hadnagya volt az nepnek: Az Angyal es Moyſes az utan valo. Nem-is mondgya az iras Hadnagynak à Chriſtuſt.

F. Esaias Propheta az tellyes szent Haromsagh egy Istent mondgya az nepnek Hadnagyanak es vezerenek. *Cap.* 33. Meg kel tehat valastani à felsö fö vezert és Hadnagot, à szolgatol Moysestül, söt meg az Angyaltul-is, az menyiben az Angyal közben jaro, és az Atyanak követe, ugy-mint, ki altal vitte ki az nepet. Moysestöl-is. Mert ennek az Angyalnak szolgaja Moyses, s-nem kel ö vele egyenlö Hadnaggya tenni. Mert nyilvan valo mondas erröl az Angyalrol, *Exod.* 23. *verſ.* 21. Megh oltalmazd magad attul, és engedgy annak beszedenek, meg ne bossontsad azert (nem mint Mosest, de mint Istent) Mert nem szenvedi el az ti gonoszsagtokat. Lassad *Exod*: 13. *v.* 21. Azert az mint az Atya ú magatul volt Hadnagya az nepnek: ugy az Fiu és szent Lelek, ugy mint oly cselekedetnek, mely köz az ß. haromſaggal. Nem is mondgya az iras Hadnagynak az Chriſtuſt: Csudalkozasra melto ez, nagy vakmerösegedè vagy tudatlansagod, hogy nyilvan valo iras ellen allatni nem altalod, hogy az Chriſtus 1. Cor. 10. *v.* 4

had-

hadnagynak az irasban nem mondatik. Lasd meg, *Mich. 5. v. 2. Matth. 2. v. 6. Heb. 12. v. 2.*

IV. Szent Pal kö ſiklarol ſol, kö ſikla volt azert az Chriſtus, nem Hadnagy. Valaki azert maſt követ, az nem Hadnagy. De az Chriſtus követte az nepet. Azert nem volt Hadnagya az nepnek az Chriſtus.

Az Chriſtus vezere es Hadnagya volt az nepnek az puſztaban.

F. Vallyon s nem volte Hadnagya Enyedi az ő Deaki ſeregenek? Még-is az holot keſeresben utannok ment: Azert nem Hadnagy. Az vitez Hadnág gyakorta követi az ſereget, de azert ugyan Hadnagy. Azert az elſő Propoſitiora azt mondgyuk: Valaki maſt követ, ha tudni illik csak követi, és ſoha előtte nem megyen, az nem Hadnagy: De az Chriſtus nem csak követte az Izraël nepet, de ugyan előtte-is ment és vezere ſ-Hadnagya volt: *Exod. 23. v. 20. 21. 22. & cap. 13. v. 21.*

Nota benè.

Meg engedi it nyilvan Enyedi György, hogy az kő ſikla Chriſtus, követte az ſereget, az melyből ez jő ki.

Az mely kö ſikla az Izrael nepet követte, az valoſagos ſemely volt az O Teſtamentomban-is. De az à kö ſikla, az Chriſtus volt. Annakok: az Chriſtus valoſagos ſemely volt az O Teſtamentomban is.

Mert volt Marianak előtte, mikor az nepet követte, az melyre nezve maga-is mondgya: Minek előtte Abraham volna, *En vagyok. Ioan. 8. v. 58.*

V. Ha nem képtelen az küldötnek ſemelyet es az küldönek ſemelyet egyeleſeg emliteni, tehat következik, hogy itt-is az Iehovanak neve, holo maganak Iſtennek, hol az Angyalnak tulaydonittaſſek, mint Matth. 10. verſ. 20. Ioan. 14. verſ. 24.

Az követ ſoha az ő Uranak kereſzt nevet nem viſeli.

Vallyon ſ-ha Abrahamnak követe, mellyet Rebeccaért bocsatot vala, hogy Iſaaknak hozza feleſegül, ſemelyet az Abraham ſemelyetől el egyelitette volna, ſ-nevet-is az ſ. Patriarchanak magara vette volna, nem tut képtelē dolgot, kep-mutataſt cselekedet volnaè? Mentől inkab az ſ. Angyalok, ha az ő teremtőjöknek ſemelyebē azt mondtak volna: *En, Iehova vagyok, en vagyok az Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene.* Nem képtelen dolgot cselekettenek volnaè? Herodes csak az népnek hizelkedeſet vetſi fel: Iſten ſava, ſ-nem embere, még is fergekkel'eteti meg erette az Ur Iſten. *Act. 12.*

v 23. Hat az Angyalokban el ßenvette volnaè? ők-is kevelyſegre indittatanak, ám az Pokolra hanyatanak erette, *Luc.* 10. v 18. Az ő ßemeket ket ket ßarnyokkal fedezik, még csak megh ſem tekintelik az Iſtent. *Eſa.* 6. Azonba Iehova nevet tenne magara hogy ő az Abrahamnak, Iſaáknak, Iacobnak Iſtene? Keresztelő Ianoſ-is követe az Chriſtuſnak, még-is nem viſele az nevet, ſőt tagadgya, hogy ő nem Chriſtus. *Ioan.* 1. v. 20. Szemtelen allatas.

Az bizonſagok-is illetlenek. Mert csak azt bizonyittyak, hogy az beßede, nem à követeke, hanem azè az ki őket el küldőtte, az mi nez az ſententiara és az ertelemre, hogy tudni illik az Apoſtolok ßava az Sz. Leleké, kinek illeſeből ßollottanak. 2. *Pet.* 3 *verſ.* 21. Nem penig hogy az Apoſtolok volnanak az ß. lelek: az Chriſtus beßede volna az ő Attyanak beßede, nem penigh hogy az Chriſtus volna az Atya, mely igaz. Laſd *cap.* 16. *Geneſis.*

VI. Mas az ki Moſeſnek meg jelent, es mas az à ki ßollot, es magat Iehovanak es Atyak Iſtenenek nevezte.

F. Hamis ez csavargaſ-is. Mert az ki Moſeſnek meg jelenek, *verſ.* 2. Ugyan azon ßollittya meg az csipke bokorbol. De az Angyal vala. Hat az Angyal mondgya magat Atyak Iſtenenek, az mint az Contextuſnak folyo beßedeből ez nyilvan megtetßik, kiről mayd bővebben. Azert nem mas az ki Moſeſnek megh jelent, ſ-nem mas az ki ßollot, hanem azon egy Angyal.

VII. Ha lam az Angyal nehol egö tüznek mondatik. Hebr. 1. *v.* 7. *Pſal.* 103. *verſ.* 4. *Azert az csipke bokorba egö tüz, Angyal volt.*

F. Vak az ki nem lattya az bőtűben, mely nyilvan megh külömbőzteſſek az Angyal az tűztűl. Mert nem az Angyal mondatik tűznek, de hogy az Angyal jelent meg az tűznek langjaban, és hogy az csipke bokorbol ßollitotta megh Iſten Moſeſt.

Az meg jegyzet helyekben penig nem az tűz neveztetik Angyalnak, hanem ellenben az Angyal hivatik tűznek langjanak haſonlatoſſag altal, az ő munkajoknak és cselekedeteknek erejere nezve.

Szent Pal és ſzent David, egö tüznek hija az Angyalt: Azert Moſesnel-is ollyan. Kivanatos agyaskodas.

VIII. Az jelenes mellyet Moyſes latot, Iſten Angyala, Moyſes es ſzent Iſtvan mondgyak: de az beſzed az tüzben levö Iehováje, az mint meg tetſzik Matth. 22. verſ. 31. Mar. 12. v 26. Hat nem Angyal ſzava.

F. Nem tudva it ez arant Enyedi tőrben eytette magat. Mert az kit Idvözitönk az Euangeliſtaknal Iſtennek mond, azt ſzent Iſtvan *Act. 7. verſ. 30.* Irnak Angyalanak mondgya és igy azon egy Angyal az Iſten, és azon egy ſzava ez: *En vagyok az Atyak Iſtene.* Meg engedgyük azt-is, hogy Iſten ſzava, de az Chriſtus ſzemelyere nezve, hogy maſodik ſzemely az Iſtenſegben, ki az ő tiſztiben Angyal. Nem mas azert az jelenes, ſ nem mas az beſzed, hanem azon egy. Mert az ki megjelent Moyſeſnek, azon-is ſol, beſzel vele.

IX. Latvan Enyedi, hogy az mit ekedig mondot, erötelen, üres, es hogy ſemmi ponduſa, terhe nincsen, egy ſzul: Engedgyük meg hatar, hogy az ki Moyſeſnek megjelent, vele ſzollot, mind egy, ſ. nem mas volt, hanem Iehova Angyal, de nem következik innet, hogy az az Angyal Chriſtus volna. Mert az Iehova nem teremtet allatnak is tulaydonittatik, az mint meg bizonyitottuk.

F. Be nem telhetel kegyes olvaſo Enyedinek az ő csavargaſaban valo csapongo beſzedivel. Ha meg engedi, hogy azon egy mind az, az ki megjelent, mind az, az ki ſzollot beſzellet Moyſeſſel, miért csapongot hát ekkedig ollyan hamis okoskodaſokon, mellyeknek maga nyakat ſzakaztya ez ő engedelmevel? Vagy az, hogy magat mutogatta bölcsnek lenni, vagy az Papyroſnak leveleit akarta többiteni, vagy minket akart ezzel ijeſzteni: De nem bantom.

Egy altallyaba tagadom, hogy ſoha az Iehova nem teremtet allatnak adattatot volna, nem-is adatik. Laſd megh *cap. 16.* Mentül inkab itt. Kicsodanak neve: *En vagyok* Nem de nem ennek az Angyalnake, ki Moyſeſſel beſzel? *verſ. 14.* Kicsoda az Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene? Ezen Iehova Angyal. *verſ. 6. Kicsoda az Izraelnek ſzabaditoja?* Ezen

Iehó-

Iehova Angyal: v. 8. Kié adni az Chanaan földet? Ezen Iehova Angyale, verſ. 8.

Valakinek neve. En vagyok. *Iſmet. En vagyok Atyak Iſtene, Izraelnek ßabaditoja, Chanaan földenek megh adoja, az termeßet ßerint valo Iſten, az Iehova Angyal &c.*

X. Illyen hihetetlen dolog-is jö ki innen: Exod 3. Iſten mondotta, es, Act. 7. Angyal mondotta: es, Luc. 20. Moyſes mondotta ez igiket: En vagyok Abrahamnak, Iſaaknak, Iacobnak Iſtene. Hat az Iſten, az Angyal, az Moyſes egy allatuak.

Ezt az köteſt az haromſagoſok bizony meg nem oldhattyak az ö ertelmeknek meg hamiſsitaſa nelkul.

Enyedinek iteleti ſzerint valo meg feythetetlen erőſſegh.

F. Ha rá mára feßittyük, ez eskűvő embernek ezt az ő oldhatatlan erőſſeget, bizony mondö en-is hogy még csak az jo itiletű gyermekis meg pőki. Mert az elſőnek eznek kell lenni.

Valakik azon beßedet mondgyak egy allatnak: S-ki ne pökne ezt? De ßoritſuk az reſre, es vegyük fel:

De David Ferencz azon egy beßedet mondgya az ördöggel az ö egy Iſtenről irot könyvenek az kezdeti ſele, hogy egy az Iſten, ßent Iacab Apoſtolbol Cap. 2. verſ. 19.

Azert David Ferencz es az ördög egy allatuak.

Tudode te eskűvő ember, hogy ßent Lukacsnal Chriſtus nem tulaydonittya Moyſeſnek ezt az kezdetet (*In prima perſona*) En vagyok Abrahamnak, Iſaáknak, Iacobnak Iſtene, mint az Iſtennek és Angyaloknak tulaydonittatnak: de tulaydonittya, mint Hiſtoria iro Prophetanak, mint meg tetßik az bőtűből, ki igy vagyon: Hogy pediglen az halottak fel tamadgyanak, Moyſeſ is meg jelentette az csipke bokornal, mikoron az Urat Abraham Iſtenenek, Iſaak Iſtenenek &c. mondgya. Latode Hiſtoria ßerint ßol: Mert mondot ßot hoz be, mely nem őve, hanem az Iehova Angyale: Hat nem ezt kel vala Enyedinek meg bizonyitani, hanem ezt, hogy Moyſes ő maga felől: *In prima perſona*, igy ßollot volna. *En vagyok Abrahamnak Iſtene, &c.* és ugy hozhatta volna be, hogy az Iſten, az Angyal, és az Moyſes egy allatuak. De hogy ezt nem bizonyithattya, miert gőgőskődik, miert eskűßik?

Exod: 3. Iſten mondotta: Es

Act. 7. Angyal mondotta: En vagyok Abrahamnak Istene &c. *Hat az Isten es ez az Angyal egy allatuak. Mert*:

Valaki maga felöl in prima persona *ezt mondhattya*: En vagyok Abrahamnak Istene &c. *az termeßet ßerint valo Isten. Enyedi György ez az Propositio.*

De az Isten es az Angyal Iehova Christus ezt mondgyak (in prima persona.) *magok felöl: Ez Moseſe es ßent Istvane.*

Azert az Isten es az Angyal Iehova Christus egy allatuak.

Arok vagyon it elötted Enyedi ha tudß ugrani.

XI. Az Haromſagnak külsö cselekedete köz: De ez Angyalnak bocsataſa köz cselekedete az haromſagnak. Következik azert, hogy nem csak az ßent Lelektul, de ö magatul-is bocsattatot. De nem az ßent Lelektul Mert ö maga mondgya, hogy azt el bocsattya. ö magatul ſem: Mert mindenut azt kialitty t hogy ötet az Atya bocsatotta. De ez-is következnek, hogy azon volna az el bocsatot, azzal â ki el bocsatotta. Maga maganak parancsolt volna: Vr es ßolga volna, Keptelenek.

F. Lam ugyan meg könnyebedek az Enyedi elmeje, hogy ezt ki főzhete ſ-ki ßürhete.

Az bocatasban valo cselekedetnek rendi az harom ſzemelyek közzt.

Az ßent Haromſagnak cselekedete köz, de ugy, hogy az cselekedetnek rendi eppen meg tartaſſek, és az ßemelyeknek tulaydonſagi meg külömböztetteſſenek. Es igy leven az el bocsatas külſö cselekedet ugy hogy ha egy altallyaban meg gondollyuk mind az harom ßemelyre egy arant illik: De ha az ßemelyeknek rendire nezünk, tehat az Atyanak ßemelye ßerint valo cselekedeti, megh külömböztetik az Fiunak és az ßent Leleknek ßemelyek ßerint valo cselekedetektöl, ugy, hogy az Atya á ki bocsat, az Fiu az ki el bocsattatik, és az ßent Lelek ki azt az bocsataſt meg ßenteli. Ez közönſeges feleletek az mi Doctorinknak, kiröl ha ki bövebben akar olvaſni, tekintſe megh Zanchiuſt *lib*: 5 *cap.* 7. *pag.* 168 *De tribus Elohim.*

Az minemü keptelen dolgokat gondolt Enyedi, csak párák. Bocsattatot az Christus az Sz. Lelektül-is. *Eſ.* 61. *v.* 1 *Luc.* 4. *v.* 18. Bocsattatot mind az Atyatul ſ-mind magatul, ſ-nem

kepte-

keptelen, mert mind az kettőről tanit az iras. *Ioan.* 10. *v.* 16 & 17 *v.* 21. *Heb.* 9. *v.* 14.

Ugy lenne az bocsatot ugyan azon azzal, az kitől el bocsattatot, ha ſemelyekben meg nem volnanak kűlőmbőztetven: Az Atya bocsatotta az Fiat, de nem azont az mi nez ſemelyekre. Az többi feleletet nem erdemlenek.

XII. Ha az iſten merhetetlen, veghetetlen, es mindeneket be tölt, hogy hogy vagyon, hogy kuldetet el is jöt: Helyt valtoztatna az mely keptelen. Hat ez Angyal teremtet allat volt.

F. Mikor az Fiu mondatik el kűldetni, és eljőni, leſſen az, az Chriſtus ſemelyenek maga meg jelenteſe altal, és maga ki mutataſanak hathatoſaga altal, helynek valtoztataſa nelkűl, holot az el bocsatot ſemely Iſten, az Iſten penigh mindenút vagyon. Igy mondom, mondatik az Fiu jőni az Atyatol, *per Spiritualem manifeſtationem* kivaltkeppen valo meg jeleneſe altal, nem ugy mintha ot lenni kezdene, az holot az előt nem vala, hanem jelen lenni magat mutatta az ő hathato cselekedete altal az Atyanak akarattya ſerint.

Az Fiu eljővetelinek modgya vagyon, nem helynek valtoztataſaval, de ſzemelyenek meg jelenteſevel.

Innen, az kűlső cselekedete valamellyiknek az Iſteni ſemelyek közzűl, ſemelye ſerint nem egyeb, hanem annak el kűldeteſe, az az, uy modgya annak az ſemelynek meg jeleneſenek, mint az Fiu, hogy az teſtben eljőve: az ſent Lelek Pűnkősd napjan, nem azert, mintha az előt ſ akkor-is Iſtenſegek ſerint mindenút nem voltanak volna, hanem hogy ott kivaltkeppen valo cselekedetek altal magokat megh jelentettek. Igy vonyok le Enyedinek ſemeiről az hályogot, hog az Iſtenitanu bizonſagnak tűkőrebe nezheſſen.

XIII. De ez illyen bolondoskodaſt, mond Enyedi, es kábálkodaſt el hagy van, azt mondom, az Iſtent ſenki nem latta, ſoha az ő ſent ſavat ſem hallotta. Ioan. 1. *v.* 18. & 5. *v.* 37. 1. *Timot* 6. *v.* 16. *Exod.* 3. *v.* 20. *Azert nem Iſten; hanem teremtett Angyal volt az, ki Moyſeſnek meg jelent.*

F. Ur Iſten bezzeg nagy dolog, hogy az egeſz kereſztyen vilagh bolondoskodik es kabalkodik, az ſent Haromſagrol valo tudomanyban, ſ-ez egy nehany jo feje kőtőt Plebanuſok eſeskednek.

Az Istent nē lathattya senki Istenségének allattyában, de à kegyelemnek könyveben meg lathatni.

Nem nagy kabaſage, hogy bolondſagnak ne mondgyam ezzel rontani az mindenek felet örökke áldando Istennek az Chriſtus Ieſuſnak örök Istenſéget? Senki nem latta az Istent, ßavat ſem hallotta: Azert nem Isten az Chriſtus?

Hogy az Istent az ő Istenſegenek allattyabā ſenki az emberek közzül az mint vagon, meg nem lathattya: Mert erről az latasrol ſolnak az bizonſagok, ſoha az Chriſtus Ieſuſnak örök Istenſeget el nem rontya. Mert meg lathatni az Isten az termeßetnek, az kegyelemnek tükőreben, és az Chriſtus Ieſusban, minemú latasnak nemevel rakva az ßent iras. és ez eleg az Isteni latasra ſiſmeretire. Sőt, hogy Moyſes ſenki nem latot, csak ßozatot hallot, abbol tetßik meg, hogy e lathatatlan, Iehova Angyal volt.

Kabaſag azt allatni, hogy ſenki nem hallotta volna Isten ßavat. Hallota Adam, Noe, Abraham, Moyſes, Kereßtel lanos, mikor Chriſtuſt kereßtelne, többek-is. *Gen.* 2. v. 2. *& cap.* 3. v. 9. 10. *Item cap.* 6. v. 14. *&c.* 2. *Pet.* 1. v. 18. A hol s lanos penigh azt irja: Senki az ő ßavat nem hallotta, azz azt jelenti, hogy nem ßenvedhettek el ßavat, az mint metetßik az Apoſtolok peldajokbol. *Matth.* 17. v. 5. Kik miko hallottak volna az Isten ßavat, nem álhattak el, le boru lanak. De haytſuk itt is az reſre Enyedit: Az teremtetet Angyalt ſenki nem lattya, az ő allattyabā: Azert az Angyal ne volt teremtetet Angyal: Ladde, hogy nem jo. Mert meg lattathatik valami formaban, mint az ßent Leiket Galamb formaban. *Matth.* 3. v. 16. *Luc.* 3. v. 22.

XIV. Ab officio ad eſſentiā, ab accidente ad ſubſtantiam

Az tißtől az allatra, az kulsö dolgokrol, az belsöre: Boland, e az ßent irasban tellyeſſeggel tudatlanhoz illik argumentalni. Mert az Iehova nevezeti tißtre nez.

F. Hogy *nev*, *Iehova*, csak tißtre nezö volna, hogy az ki Iehovanak mondatik, az tißtire nezve mondaſſek Iehovanak, bolondhoz es kaba tudatlanhoz illik azt mondani. Mert ez nev, *Iehova vagyok*, az kirol egy altallyaba mondatik annak, nem tißti, hanem allattya jelentetik az neve önnön maganak az Istennek magyarazattya ßerint: *Eh*

qui ſum. Ki vagyok. *Exod.* 3 v 14. az mint oda fellyeb. *Gen.* 16. v. 13. *objecti.* 5. meg mutogatam: Hat ez az Moyſeſnek megh jelent Angyal ſem mondatik tiſztire nezve Iehovanak? Mert ekkeppen Angyal, *Eſa.* 63. *Malach.* 3 Hanem termeſetire nezve: Mert magatul valo Iehova, Iſtenſegenek termeſetibe: Szemelyeben az Atyatol.

Ha tiſztinek meg mutato kőz neve volna ez. *Iehova*: Miért hat, hogy Aaron Moyſeſſel, nē hogy eggyűt Iehovanak, de még csak *Elohimnak* ſem mondatik: *Exod.* 7. v 1 Ha ez az Enyedi allataſa igaz volna, tehat minden Iſten kővetſegeben jaro ember Iehovanak mondathatnek, az mely hamis. Hamis hat az ő collectioja, agyaskodaſa is. Annakokaert mikor az Iehova nevről argumentalunk, az Chriſtuſnak ſemelyere Iſteni allattyat jelentyűk, ſ-nem bolondoskodunk. Kaba bolondoskodas tehat, hogy Enyedi igy agyaskodik:

Az Socrates Atya.

De az Atya Relatio. *Hat Socrates* Relatio. *Mivel ſolnak igazabban ezek.*

Az Angyal Iehova.

De az Iehova teremtö

Hat az Angyal teremtö.

F. Ez tűvel heggyel őſve allo kőtetlen ſőprűk, nem mi argumentomink, és az mi fel tőt czelunktol tavul jar. Annakokaert, holot ſemmi Figuraban nincsenek, igy formallyuk, hogy az odala csonttya ki teſſek.

Valaki Atya, abban Relatio (*rend*) *vagyon.*

De Socrates Atya.

Azert ö benne Relatio *vagyon, mely az ö fia, es ö közötte az* Paternitas *Atyaſagh.* Igy.

Valaki magatol valo vagyok, az teremtö.

De az Moyſesnek megjelent Angyal ollyan.

Azert teremtö.

Ha Iſtennek tarto lelked vagyon, itild meg, mi közi Socrateſnek ide az ő Atyafagaval ſ-relatiojaval, az ő magatul valo Iehovanak teremteſehez? Formallya maſſor jobban, bizonyos figuraban, ſ-tellyeſſeb feleletet hal Az harmadik

és az negyedik, az masodikoan vagyon, de oda tőttek az *Dialecticusok* hogy abban az *major* és az *minor* ne legyenek *affirmantes* bizonyitok.

Vegezetre igazit *ad cap.* 16. az holot meg mondotta, hogy egy Angyal sem lehet Christus. Mi-is oda igazitunk, és itt-is azt mondgyuk, hogy egy Angyal sem lehet Christus, tudni illik, az teremtetet Angyalok kőzzúl: Mert ezek kőzzúl egyiknek sem mondotta az Atyai *En Fiam vagy te. Heb.* 1 De az Christus kővetsegben jaro tisztire nezve, az menyiben kővetsegnek Angyala *Malach.* 3. *v.* 1. és az Isten orczajanak Angyala, *Es.* 63. *v.* 9. annyiban meltan mondatik Angyalnak, ugy mint, ki az teremtetet Angyalokkal ellenbe vettetik, mint teremtő Iehova Angyal.

Megh áll azert el romolhatatlanul, hogy az mely Angyal Moysesnek az csipke bokorba megh jelent, és ki őtet Pharaohoz kűldőtte, az nem volt teremtetet Angyal, hanem teremtetlen, ki az Istennek Fia, az Ur Iesus Christus.

BIRAK KÖNYVE.

HATODIK RESZ. 12. vers.

Meghjelenik neki, (Gedeonnak) az Iehovanak Angyala, es monda neki: Iehova vagyon te veled erős ferfi.

Hogy az egesz tizenkettődik Caputot sorgalmatossan megh olvassuk, es imez kettőre figyelmezünk 1. Hogy ez Gedeonnak megh jelent Angyal, mindenút Iehovanak mondassek. 2 Hogy ennek, mint igaz Istennek, oltar epittetik: Tehat vilagossan s-nagy egyenesseen fel talallyuk, hogy ez nem teremtetet Angyal volt: De amaz kővetségnek Angyala. *Malach.* 3. *v.* 1. ki az O Testamentomban-is Istentől az

Atyak-

Atyakhoz követſegben jart, és ez ő követſegben valo jaraſa altal mutogatta, hogy ő volna az Atya Iſtennek örökke valo ſolo igheje, es ki az üdőnek tellyeſſegeben az teſtet fel venne, és abban az közben jaraſnak tißtir, mellyet moſtan mutogat *inchoalna*, el kezdene, és mindeneket helyre allatna, *Eph.* 1. *v.* 10. az mint ezekről az uy Teſtamentom bizonſagot teßen. Annakokaert.

I. Valakinek (primo & per ſe) *tulaydonittatik, ez nem Iehova az ßent irasban, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten*

Mert az Iſten annyera maganak veßi ezt az nevet, Exod. 3. v. 15 & 6. v. 3. Num. 6. v. 23. Eſa. 42. v. 8. & 44. v. 26. hogy ſoha az mint dicsöſeget maſnak nem adgya, ugy ezt az ö ßentſeges nevet, teremtet allattal nem közli.

De az Gedeonnak meg jelent Angyal primo & per ſe *egy atallya ban Iehovanak neveztetik egynehanyßor kit az ördögh ſem tagadhat.*

Annakokaert az Gedeonnak megh jelent Angyal, termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Az penigh az Vr Ieſus Chriſtus. Mert az O Teſtamentomban ö mondatik az Iſtenſegben levö ßemelyek közzül Angyalnak.

II. Valakinek Gedeon oltart epitet, es azonnak tißteletire, azon az oltaron áldozatot vit fel, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. 2. Mert teremtet Angyalnak tißteletire oltart epiteni, es azon áldozni nem ßabad. Apoc. 22. v. 9. 2. Mert Balvant imadot volna Gedeon. 3 Mert kedveſſen vötte az Iehova az aldozatot.

De Gedeon az neki megh jelent Angyalnak epitet oltart, annak tißteletire aldozat azon. v. 24. & 21.

Annakokaert az Gedeonnak megh jelent Angyal termeßet ßerint valo Iſten: Ez penig az Chriſtus, az meg mondot ok ßerint.

Latvan Enyedi ennek nyilvan valo igaſſagat, iſmet nagy rut csapongaſra vetemedik, es untigh hoz elő azon egy dolgot, hogy nincsen mit mondani az igaſſagh ellen. Laſſuk rendel.

I. Az Iehova nev, ſenkit örök Iſtenne nem teßen. Az Iehovanak az mely Angyal kepet viſeli az az Iehova.

F. Az Iehova nev ſenkit örök Iſtenne nem teßen.

De az Izraelnek igaz teremtő Istenenek neve Iehova: Azert nem csak Isten. Hiszem keptelen ez az Enyedi consequentiaja. Micsoda tesi tehat az teremtőt Istenne? Bizony nem egyeb, hanem az mi ő magaban Istenseghenek termeszeti szerint. Ugy penigh *Ehjeh, Iehova vagyok.* Mert ez nev mondgya meg, kicsoda Isten ő magaban: *Quia suum esse à se ipso habet.* Az mint immar megh bizonyitottuk.

Az frigynek ladaja nem mondatik Iehovanak.

De nem atallya ismet elő hozni, hogy az Frigynek ladaja Iehovanak mondasseк.

Tudgya megh itt-is, hogy soha az lada Iehovanak nem mondatot. Mert mivel hogy az O Testamentomban, az Isteni tiszteletnek ki szolgaltatasa ragaztatot vala az frigynek ladajahoz, es az Isten-is ot akart szollani es megh jelenni. *Exod.* 25 *v.* 22. *Levit.* 16. *v.* 2. ezokaert azt akarta, hogy minden Isteni tisztelet, ot szolgaltasseк ki az lada elől. 1. *Reg.* 3. *v.* 15. 1. *Chron.* 17. *v.* 1. 4. ot-is akart az Ur Isten tiszteltetni *Ios.* 7. *v.* 6. Innen vagyon, hogy mikoron az emberek akartak az Istent megh keresni, vagy vele szollani, az lada felе fordultanak, es ugy szollitottak meg az Iehovat, bizony nem azert, mint ha az lada volna az Iehova, de hogy kivaltkeppen valo jelenletet az Ur Isten az ladahoz kőtőtte vala, ott akarta, hogy megh keressek, vele beszellyenek, tiszteljek, es imadgyak. Lasd megh *cap.* 16.

In cap 1. Matth. fol 203.

De verjúk torkaban Enyedinek, ez felől valo itiletivel az ő ellenveteseinek darabjat, midőn igy szol: Megh kel azt is erteni, hogy gyakorta az nevek, nem annak az dolognak termeszetit mutattyak ki, az minek az nem adatot, hanem azoknak az megjelentet dolgoknak csak jelei, es emlekeztetői: Mint Abraham az hegyet, *az* mellyen fiat akarja vala megh aldozni, nevezi Iehova latasanak. *Gen.* 32. Egy helt Penielnek, avagy Phanielnek, az az, istent latni: *Neq, tamen quia quam montem illum vel Iehovam esse, vel videre affirmave it:* Még-is mind az altal senki azt az hegyet nem mondgya, vagy Iehovanak vagy latni. Hat az lada sem Iehova, &c. Mert nem termeszetit jelenti megh. Hanem az Angyal Iehova: Mert Isteni termeszetit jelenti az nev ő neki.

Megh

Megh áll azert, hogy az Iehova nev, oly tulaydon nev az Iſtenſegben levő harom ſemelyeknek, hogy ſoha ő kivűlőttők, ſemmi teremtet allatnak nem tulaydonittatik. De tulaydonittatik ennek az Angalnak: Hat nem teremtet allat.

II. Mert Iehova Angyalanak mondatik.

Azert nem Iehova, hanem csak követ, azmiat Vatablus es Bucerus mondgyak.

F. Nem azert mondatik Iehova Angyalanak, hogy tiſztire nezve volna Iehova, hanem az ő ſemelyeben valo meg kűlőmbőzteteſert. Mert Iehova, valoſagos ſemely az Atya: Ez az kővet-is Iehova valoſagos ſemely, es az Atyanak ſerelmes kővete, es az ő ortzajanak Angyala. Mert egy kővet-is az ő Uranak nevet nem viſeli, *in caſu recto* elſő mondaſnak rendiben: De *in caſu obliquo*. Ez Matyas Kiraly kővete: Hat nem Matyas Király. Az Chriſtus penigh Iehova Angyal: Hogy penigh Iehova Angyalanak mondatik, az vagyon az iſteni ſemelyeknek meg kűlőmbőzteteſekre nezve.

Vatablus és Bucerus nem ellenkeznek az igaſſaggal, és à ketten az ſent haromſagh felől valo kőzőnſeges hitet avagy vallaſt, az ő magyarazzattyokkal nem ronttyak.

III. Ha Gedeon ezt nem iſmerte örők Iſtennek, tehat neki ſem aldozot. De az elsö igaz: Mert nem hogy Iſtennek iſmerte volna, de megh csak Angyalnak ſem velte. v. 22. &c.

F. Igy vagyon az bőtűben: v. 22. Latvan penig Gedeon, hogy az Urnak Angyala volna, monda. Iay Uram Iſtenem, mert latom az Urnak Angyalat ſinről ſinre. Meg mondottuk penig oda fellyeb, hogy az Sidok nem feltenek halaltul az Angyalnak lataſaért, mint Maria, hogy Gabriel Angyalt lattya, hanem az tulaydon az Iſtennek lataſaért. De itt elsőben Gedeon azt tudgya vala, hogy valami Propheta ez: Az mellyert, mint Abraham es Loth, etelt akar neki keſziteni. De az à Gedeontul fel vit etel, Iſteni csoda altal igaz aldozatra forditttatek, mellyet ez az Iehova Angal kedveſſe vőt, az melyből meg iſmeri, hogy nem csupa Angyal: Azert fél, hogy meg hal, v. 22. Meg tetſik azert ezekből, hogy az kit elsőben, nem hogy Angyalnak-is iſmert volna, de csak va-

lami Prophetanak, azt annak utanna iſmeri Iehovanak, azert indittatik arra, hogy oltart epitſen tißteſſęgere, mellyet ſoha nem cselekedet volna, ha csupa Angyalnak iſmerte volna.

IV. Ha nem ßabad volt egyebüt aldozni, hanem az Satornal. Tehat, hogy gondolta volna, hogy ott az ßurün aldozzek?

F. Avagy az Iſten nem ßabados Ur, ki az hol akar tißteltetni, ot tißtelteti magat: Avagy Enyedi irigy, hogy az Iehova Angyalnak fel vitt aldozatot irigyli.

Nem ßabad volt maſut, hanem az hol Moyſes altal meg parancsolta volt az Ur Iſten, *ordinariè* rend és ßokas ßerint: De ßabad volt *extraordinariè* az Iſtennek rend es ßokas kivűl valo akarattya ßerint. Meg rettent az Iehova Angyalnak lataſabol. De megh vigaztaltatot: Mert azt mondgya az Iehova neki: *Bekeſſeg teneked, nem halß megh v. 24.* Annakokaért az ő endelmeſſegenek es halaádo voltanak, meg mutataſaért, őrőmęben oltart eppit: Sőt annak előtte az eledelt fel viven, azt fordittya aldozatra az Iehova Angyal. Azert nem Gedeon ßabad akarattyaban vagyon itt az aldozat tetel, hanem Iehova Angyaleban, az ki rend kivűl, az eledelt fordittya aldozatra. Fűſt csak ſ-páráh az Enyedi agyaskodaſa.

V. Ha aldozni akart volna Gedeon, az huſt bizony megh nem főzte volna, tüze ſem volt, &c.

F. Gedeon velven azt, az Iehova Angyalt, Iſten emberenek lenni, etelt keßit neki, mint Loth es Abraham. *v. 17. 18. 19.* De az Iehova Angyal, azt az etelt, aldozatra fordittya, *v. 21.* mellyel mind magat megh akarta iſmertetni, ſmind megh erőſſiteni azokrol, az mellyeket neki mondot vala. Azert holot az Angyalnak akarattyaban allot, az aldozatnak fől vitetesenek modgya, miert irigyli Enyedi ezt az Iſten Fiatul? Bezzegh nem főzte volna megh, tűzet-is vit volna, ha elſőben aldozni akart volna, az mint mondam.

Vagyon hat itt emlekezet az aldozatrol: vagyon az oltarrol, mely nem volt aldozat nelkűl.

BI.

BIRAK KÖNYVE.

CAPUT XIII. v. 3.

Es megh jelenek az Urnak Angyala, annak az aſſony embernek, es monda neki: Ime magtalan vagy, &c.

Egyenlő ez mondas az elöbbivel ertelmeben. Mert az mely Angyal it Manoahnak meg jelenik, azon egy átallyaban Iehovanak-is mondatik, az mellyert, mint Iehova Iſtennek, aldozatot-is viſen fel neki v. 16 & 20. ki Iſtennek is mondatik v. 22. melynek latata miat halaltul felnek v. 23.

Valaki egy atallyaban Iehovanak es Iſtennek mondatik, annak ſelette aldozattal tiſteltetik, az termeſet ſerint valo örök Iſten, az mint immar meg bizonyitottuk.

De az Manoahnak meg jelent Angyal, Iehovanak es Iſtennek mondatik: Aldozattal tiſteltetik, az mint az bötüben vagyon.

Azert az Manoahnak meg jelent Angyal, termeſet ſerint valo örök Iſten: Az penig az Atya Iſtennek örökke valo ſolo igheje az Ur Ieſus Chriſtus.

Ez tanu-bizonſagh tetelnek tüköreben-is be tekintet Enyedi, de csak Angyalt kandicsalhatot ki belöle, es igy fol.

1. Az egeſs Hiſtoriahol meg tetſik, hogy ez ugyan Angyal volt, nem valami örök Iſten: Söt elsöben halando embernek iſmertek, azert akarnak etelt keſsuteni neki.

F. Ugy vagyon, hogy elsöben Iſten emberenek iſmerik vala, külsö tekintetre nezve v. 8. de az Hiſtoricus nehol Iehova Angyalanak mondgya, sőt ő maga-is Manoah-is salygattya. Mert azt mondgya az Ferjenek: Iſtennek egy embere jöve hozzam, kinek tekinteti ollyan vala, mint az Iſten Angyalanak tekinteti v. 6. Nehol penigh Iehovanak v. 8. Imada Manoah az Iehovat: Mert az Hiſtoricus ſava, ki az Iehovanak Angyala. Iſmet v 16. Iſtennek v. 23. De annak

utanna, az aldozatnak langjaban valo fel menetelirõl iſmerik meg Iehovanak lenni. Mert azt mondgya az Manoah ferje: Megh halunk, Miért? Mert Iſtent (Hat nem Angyalt) lattunk, v. 22. Kinek ezt felele Manoah: Ha meg akart volna ölni az Iehova, el nem fogta volna mi tõlünk az aldozatot, v. 23.

Hamis azert, ezek igy leven, hogy ſohol Iehovanak nem mondatot volna ez az Angyal, Etelt keſziteni akarnak vala neki. Mert még meg nem iſmertek vala Iehova Angyalanak lenni.

II. Hamis, hogy Manoah az Angyalnak akart aldozni. Miert?

1. *Mert halando embernek veli vala lenni, azert etelt keſzit neki.*
2. *Mert az Angyal mondgya, hogy nem eſzik, mellyel azt is tagadta, hogy nem ember, azt-is, hogy nem Iſten.*
3. *Mert nem csak azt veltek à Sidok, hogy az ki Iſtent lat, az hal megh, hanem az ki Angyalt latna-is. Gen. 16. v. 36. 1. Iud. 6. v. 22.*

F. Hamis egy atallyaban, hogy nem akart aldozni az Angyalnak. Mert uǵan el fogja tũlõk az aldozatot v. 23. Az elsõ ok ezt el nem rontya. Mert elsõben iſmerek ollyannak mint Iſtennek emberet, de még akkoron ſem valoban Iſten emberenek csak, mert Manoah mondgya: ollyan az tekinteti mint Iſten Angyalanak v. 6. De az utan Iehovanak, Iſtennek iſmerek, az mint az bõtũ megh mutattya. Az maſodik ok-is helytelen, magyarazat nelkũl: Mert illyen ertelemmel ſol: ket vege vagyon az etelnek fel hozaſanak, vagy hogy (mint az emberek) meg egyek, vagy hogy Iſten ſamara meg egetteſſek. Az elsõ modon nekem nem kel: ha az maſik modon akarod fel vinni, tud meg hogy az Iehovanak viſed. Nem-is vagyon ellene ez ertelemnek az vulgataban valo bõtũ: Vid azt az Iehovanak, de fel viſed, meg aldozod azt az Iehovanak. Hogy pedigh mind Manoah fel vitte, mind pedig az Iſten jo kedvel fogatta, meg tetßik *verſ*: 22.

Az harmadik hazugſag: Mert ſoha az ſent irasbol Enyedi azt meg nem bizonyithattya, hogy az Sidok ollyan velekedesben voltanak volna, hogy àki Angyalt lat, megh hál,

hanem.

hanem à ki Iſtent latna, ő maga Iſten bava ez: Nem lathat egy ember-is engemet, hogy elne *Exod.* 33. *v.* 20. Innen vőttek vala az velekedeſt hogy à ki Iſtent latna megh halna. Manoah-is azert fél, mert Iſtent latta. Az mi illeti az Enyeditűl elő hozot mondaſokat, bizonyitnak csak az Iehova Angyalrol, ki az Ieſus Chriſtus, nem pedig teremtet Angyalrol.

SAMVEL II. KÖNYVE.

VII. RESZ. 14. verſ.

En leßek ő neki Attya, es ő leßen nekem fiam.

DAvid Kiraly az Nathan Propheta akarattyabol Templom eppitteſehez akara foghni *v.* 3 De eyjel az Urtul meg intetek Nathan, hogy David ne kezdene az Iehovanak hazat eppiteni *verſ.* 5. Mert minek utanna az ő Attyaival el alunnek, tamaßtana az Ur Iſten à David maguabol fiat, ki hazat eppitene Iſtennek *v.* 13. Az pedig Salamon: Kiről az Iſten Davidnak Nathan altal azt mondgya: En ő neki Attya leßek: ő en fiam leßen. Mint hogy pediglen Salamőaz Chriſtuſnak peldazattya, Typuſa és Abrazoloja volt; annak-okaert az Chriſtuſra is nez ez igiret, ugy-mint, kiben minden igiretek Ugy es Amen 2 *Cor.* 1. *v.* 20. Mert az mikeppen Salamon az Ieruſalemi Templomot eppitette, ugy az Ur Chriſtus az lelki Templomot, az Anyaßent egyhazat. De à Salamon Temploma el tőretet: az Chriſtus lelki Temploma őrőkke meg marad. Hat ez az őrőkke allando Templom az Chriſtus orßaga.

Igiri azert az Ur Iſten őrőkke allandoſagot à Chriſtus orßaganak, az David Orßaganak emlekezeti alat: Hat az Sa-

lamon

lamon emlekezeti alat ßol az Chriſtuſrol. Mert az mint Salamonnak Attya vala az Ur Iſten, de kegyelem ßerint, Salamon pedigh fogadot fia: ugy az Chriſtuſnak Attya az Ur Iſten, de termeßet ßerint, ugy-mint eggyetlen egy ßülötte *Ioan* 1. *v* 18. tulaydon fia *Rom.* 8. *v.* 32. Annakokaert az igiret nez reá ßerint az Salamonra: valoſag ßerint pedigh az Ur Chriſtuſra.

Hogy pediglen igy az Chriſtuſra magyarazzuk ßent Pal Apoſtol tanitot arra *Hebr.* 1. *v* 5. Mert kinek mondotta, mond, az Angyalok közzül: En fiam vagy te, ma ßültelek tegedet, tudni illik mint à Chriſtuſnak: Iſmet, en leßek ö neki Attya, es ö ennekem fiam leßen. Az holot egyeneſen az Chriſtuſra magyarazza ez mondaſt

Az kiröl ßent Pal ez Iſten beßedet magyarazza, az az Iſtennek termeßet ßerint valo fia.

De ßent Pal egyeneſen az Chriſtus Ieſuſrol magyarazza ez Iſten beßedet.

Azert az Chriſtus Iſtennek termeßet ßerint valo fia: Salamon pedig kegyelem ßerint valo ſogadot fia.

Nota benè. Ebben-is gancsot talalt Enyedi, es legh elſö beßedet-is csufolaſon kezdi el, hogy mi örökke valo Fiu Iſtennek imadoi vagyunk. De ha mi örökke valo Fiu Iſtennek imadoi vagyunk, az mint hogy azok-is vagyunk, tehat ö idö ßerint valo fiu Iſtennek imadoja: az mellyert nem csak uy Iſtent imad, de ugyan Balvant is. Mert nem ßabad ollyat imadni à ki nem örökke valo. Ök pedig imadgyak az idö ßerint valo fiat. Hat balvany imadok. Laſſuk mit csacsogjon.

I. Iövendöröl ßol: Ero, *leßek*: Erit, *leßen. v* 12. *Ha azert az Chriſtus akkoron jelen lött volna, ſoha igy nem ßolot volna. Nem is ertik ezek az Apoſtol tanitaſat. Hebr.* 1.

F. Iövendöre nez: de az menyiben az akkoron jelen levö fiu Iſten bületendö vala az teſtben az David maguabol *ſecundum carnem* teſt ßerint, *Rom.* 1. *v* 3. Annak okaert à Chriſtuſnak akkori jelen letet Iſtenſege ßerint ez jövendöre nezö ige *leßek*, *leßen*, nem rekeßti ki. Mert ugy igazgatta az Chriſtuſnak lelke Nathant (mert az altal ßolottanak az

Prophetak 1. *Pet.* 1.) hogy az peldara-is egyéssel-mind nezet, tudni illik, az Salamonra leßen à Salamon. Hat hogy mind à Salamonban, ugymint peldazatban, mind à Chriſtusban, ugymint meg teſteſúlendőben es peldazatban igaz legyen ez mondas: azert ßoligy, *Ero* leßek, *Erit* leßen.

II. Mikor tudna az Apoſtol, hogy jövendöröl vagyon itt ßo: tellyeſedet be az utolſo időben az Marianak fiaban, Chriſtusban. Azert nem volt akkor.

F. Az Pal Apoſtol tanubizonyſag-tetele az mi igaz keresztyeni vallaſunkat igen erősiti. Mert az Chriſtuſnak az Angyalok felet valo meltoſagat ajanlya es prædikallya, hogy tudni illik, termeßet ßerint valo Iſten, mellyet ezzel mutat meg, hogy Iſtennek termeßet ßerint valo fia. *Pſal.* 2. v. 7. 2 *Sam:* 7 v. 14. Azert be tellyeſedet ez az igiret az utolſo időben, de kiben? Az Iſtennek őrökke valo fiaban, az ßent Pal tanubizonyſag-tetele ßerint *Galat.* 4. Mert az időnek tellyeſſegeben bocsata ki Iſten az ő fiat, Aßßonyiallattul lőttet, &c. Hogyhogy bocsathatta volna ki, ha az előt nem volt volna? hogyhogy lehetet volna az Ige teſte, ha az ige kezdetben, az az, őröktúl foghuan Iſtennel nem volt volna, *Ioan.* 1. Ugy-mint őrökke valo lelek *Hebr.* 9. v. 14. Mert mikor az teſtet fel vive, es abban az valtſagot végben viven, fel tamada, akkoron hatalmaſon meg mutattatek Iſten fianak lenni *Rom.* 1. v. 3. Hat be tellyeſedet jövendőben, de az meg teſteſúlt Chriſtusban.

III. Ha igaz volna, hogy az Chriſtus ez igiretkor volt volna, tehat ez is igaz lenne, hogy Cyrus Eſaias idejeben volt: Mert ö vola jövendölöt Eſaias elteben.

F. Az minemű nagy kűlőmbſeg vagyon Cyrus kőzőt, es az Chriſtus kőzőt olyan meßße jar az Eſaias jövendőleſe Cyrus felől az Nathan mondaſatul Chriſtus felől. Mert az Chriſtuſnak neve, termeßeti, cselekedeti, es gyakorta valo meg jeleneſi bizonyſagot tőnek arrol, à mint immar rendel megh mutogattuk, hogy jelen volt az Ur Chriſtus, az ő Teſtamentomban: De Cyrus még az utan lőt. Balgatagitilet: Nem lehet az jelen valorol jövendőles. Hát Iob Patriarcha

Az mi Salamone ugymint peldazoé, az Salamonra: az mi Chriſtuſe ugymint peldazatotte, azt az Chriſtuſra kel alkolmaztatni.

mert jövendől magarol? *cap.* 19. *v.* 25. Enyedi nem jövendöllötte az ő teſtenek fel tamadaſarol es az Chriſtus Ieſus itilő ſeki elöt valo meg allaſarol, hogy meg itilteſſek attul, az kinek Iſtenſeget tagatta?

IV. Botuſſerint Salamonra illik, mint meg terſsik 1. *Paral.* 22. *v.* 10. 11. *& cap.* 28 *v.* 6. *Mert David Salamonra vonſsa.*

F. Hogyha David az igiretnek azt az ő reſset fiara nem illette volna mely oda tartozot, abban mutatta volna meg, hogy nem hihet az Iſten igeretinek: kellet annakokaert az ő fiara Salamonra ſabni azt, hogy az eppitet hazat az Iſten nevenek: de azt, hogy az ő orſsaga es Kiralyi ſeki örökke legyen, az Chriſtuſnak kellet tartani, oda is tartotta. Mert ő mondgya, *Pſal.* 110. hogy az Chriſtus örökke valo Pap, Melchiſedek papnak rendi ſerint: hat az orſsaga avagy, *Domus Dei viventis* 1. *Tim.* 3. *v.* 15. az elő Iſten hazanak is örökke valonak kel lenni. De az Templom el rontatot az David Kiraly ſeki el dúytetet. Annak okaert az Chriſtuſra tartozik ez igiret valoſagban: Salamonra mint Typuſra, peldara.

V. Az következendő igek is azont bizonyittyak. Mert azt mondgya: hogyha álnokul cselekedik az Salamon fia, meg veti erötte: mely az Chriſtuſra nem illik.

F. Immar meg mondottam hogy az mi az Chriſtuſra tartozik ez igiretben, azt kel rola magyarazni. De ez reſs Salamone. Mert elete el latta vala az Ur Iſten minemű lenne Salamon az ő orſsaganak biraſaban, azert fenyiti moſt meg őtet ez mondasban. Ez az oka, hogy David csak azokat hozza elő ez igiretben, az mellyek egyeneſſen neznek Salamonra es az Chriſtuſra 2. *Chron.* 22. *v.* 7. es ez beſsedeket el hagya: Ha vetkezik megh vetem, &c. Mert Salamonra nez ez.

VI. Az Apoſtol titkos lelki magyarazatban illeti, ezt az Chriſtuſra mely ötet bizony örök Iſtenne nem teſsi azt ſem bizonittya, hogy az jövendöleskor volt volna az Chriſtus: az minemű titkos lelki magyarazatoknak ſemmi ereje nincsen valami tudomannak megerősiteſere.

F. Hamis, hogy az titkos lelki magyarazatnak ſemmi ere-

je

je nem volna valamely dolognak megh bizonyitasara. Mert Christus igaz tudomant allat, mikor az ő fel tamadasat harmad napon szenvedese utan allattya Ionasnak az Czet halnak gyomraban valo letelről. *Matth.* 12. *v.* 40. Annak-felette mivel ez oly prophetia mely typica compositak közzúl valo; ezokaert az bötű szerint valo magyarazattya-is kettős leszen, eggyik Salamone: Mert ő Istennek kegyelme szerint valo fogadot fia volt, Templomot eppitet, orszaga volt. Masik Christuse: Mert ő termeszet szerint valo fia az Atyanak, lelki Templomot eppitet, orszaga örökke valo.

De ezt semmi következes: Titkos lelki magyarazattal illettetik az Christusra: azert nem bötű szerint. Mert szamtalan az bizonysagh, melyben mind titkos lelki magyarazat szerint, mind bötű szerint az Christusra tartozik, mint: *Gen* 3 *v.* 15. Az Asszonyiallatnak magua megh rontya az kegyonak fejet, mind titkos lelki ertelemmel, mind bötű szerint valoval az Christusra illik. Az lelki titkos magyarazat-is bizonyit.

Volt azert àChristus öröktül foguan, ugymint, kinek lelkenek altala mondotta ezt Nathan: 1. *Pet.* 1. Mert örökke valo Hazat eppitet ő az Istennek.

VII. Ez az ige-is O lám *nem csak örökke valot jegyez, hanem hosszu ideig valot-is, allandot.*

F. Mit hoz ez az konyhara? Nehol regi időt jegyez, azert itt-is: azert az Christus orszagarol nincsen itt szo. Azonban pedig maga mondgya Enyedi, hogy az Christus orszaga nem csak allando hanem örökke valo. Ha örökke valo, miert nem volna hat itt az Salamon Templomanak emlekezeti alat arrol az lelki hazrol es orszagrol emlekezet? Megh engeded hogy Salamon peldazta az Christust: Mert soha annyi fele nem vetheted az czelt, hogy az igasságot el fordithassad.

SAMUEL II. KÓNYVE.

Caput xxiii. ℣. 2.

Az Urnak lelke szolot en bennem, es az ő igeje az en nyelvem altal.

Kicsoda legyen az David Prophetalasinak, avagy jövendőlesinek Authora, inditoja es fő oka, azt mondgya meg az szent David ez igekben. Nem ő maga: Mert ő benne mint Istennek edenyeben s-eszközben más szolot, tudni illik, az Iehovanak lelke. Mert: *Acti à Spiritu Sancto locuti sunt sancti Dei homines*: az Szent Leleknek illheseből szollottanak az Istennek szent emberi 2. *Pet.* 1. *v.* 21. Az, az Isten pedigh az Atya es Fiu: az Atyarol nincsen ketseg, az Fiunak lelke altal szollottanak az Prophetak bötü szerint mondgya szent Peter 1. *Pet.* 1. *v.* 11.

Vagyon azert ez mondasban nevezet szerint emlekezet az Istensegben levő harom szemelyekről 1. Iehova Urrol: ki az Atya. Mert ennek lelkenek mondatik àki szolot. 2. Az Atyanak szolo Igeje, Mert ez szolot az David nyelve altal. 3. Az Szent Lelek. Mert szolot Davidban.

Mi lehet az ő Testamentomban világossab tanubizonysag-tetel ennel az imadando szent Haromsag egy Istenről?

Azt kerdi David Ferencz, az egy Istenről irot könyveben; Holot mondatot *Legos*nak az O Testamentombá az Christus? Ihol itt David altal ismet *Psal.* 33. *v.* 6. Az Uy Testamentom viszen arra, hogy az Szent Haromsaghrol magyarazzuk *Matth:* 28. *&c.*

Itt azt-is eszedben vegyed, hogy Enyedi csak úti, veti az Bibliaban valo bizonsagh teteleket: Ezt-is el hatta: Maga amaz Zanchius könyveben, kit oktalannak, barom könyvnek monda, ott volna ez, ha fel tudtad volna bonczolni. De felt azon, hogy az ő oktalanka könyve baromma ne legyen.

IOB KÖNYVE.

CAPUT. XIX. 25. v.

En-is jol tudom, hogy az en meg valtom él, és hogy az utolſo ember ſöldből föl tamad.

Ennek az mondaſnak igaz ertelmet, vegyük Zanchiuſtul, ki *lib.* 2. *cap.* 4. *Pag.* 34. *De Tribus Elohim*, igy magyarazza: En-is (mint ha mondana) eggyet az több hitekkel, tudom (tudni illik hűtből, és az Iſtennek Lelkeből) hogy az en meg valtom él: az az, hogy igaz, es örökke elő Iſten. Es (tudom hogy) az utolſo (tudni illik údőben) az porbol, fel tamad, es föl ál, ugy mint, az halalnak megh győzője, ez az en megh valtom. Es oſtan az bűrőm, mellyet meg ragtanak (tudni illik, az betegſęgek, az halal-is, es az fergek, ez az en bűrőm, mellyet lattak, hogy immar el morſoltatot, erts alatta, *föltamad*: Tudni-illik, mint az en megh valtom, es él az mikeppen-is: Es ez en teſtemben meg latom az Iſtent.

Az ki élt akkor, mikor Iob Patriarcha, ezt mondotta, az volt Marianak elotte.

De az Chriſtus élt akkor.

Annakokaért, az Chriſtus volt Marianak elotte.

Major perſe, vera. Minor ex textu patet. Mert nyilvan mondgya, hogy az ő megh valtoja, à ki él, jövendőben az porbol föl fogh tamadni, az penigh nem egyeb, hanem az Chriſtus Ieſus.

Hogy Enyedi, ezt az Chriſtuſnak örők Iſtenſęgeről valo igaz tanubizonſágh tetelt, avagy megh homalyoſithaſſa, avagy kéteſſe teheſſe, elſőben harom rendbeli magyara-

zatot hoz elő, de azok kőzzűl, ezt az mi argumentomunkat igyekezne rontani, ha lehetne, illyen modon:

I. Ha az föltamadasrol volna ertven ez mondas, az Sidok meg jegyzettek volna.

F. Ez volna az *Petitio Principii.* Megh olvastadé az Rabinusok kőnyveit, hogy illyen méréßßen teßeß tagadast irasokrol. En pedigh megh bizonyitom, hogy az Sido Bőlcsek, ezt az Szent Iob mondasat ertettek az Christusnak mind termeßet ßerint valo Istensęgeről, s-mind meg testesűleseről, abban à kőnyvben, mely Beresith Ketannanak mondatik, az mint megh olvashatod, Galatinus Magyarazattyabol, *lib. 3. cap. 27. pag 173. Litera B. C.* Azert az mely kőnnyen te tagadod, hogy az Sidok ezt az-fel tamadasrol nem magyaraztak: Mi-is ollyan kőnnyen mondgyuk, hogy arrol magyaraztak. Az Sidok nem magyaraztak: azert nincsen ugy, hol vetted ez illyen collectionak modgyat?

II. Az Grammatica-is *azt az magyarazatot meg hamissittya.*

F. Micsoda *Grammatica*, hogy nem jegyzetted megh? Mert csak illyen kőnnyen el menni illyen nagy dolog mellől, nem illik, illyen őrveny elmejű, bőcs Superattendenshez. De ezt az te *Grammaticadat*, az bőtű megh hamissittya, az mint oda fellyeb Zanchius meg magyaraza: ahoz nyuly.

III. Iob ez ighekben, nez az ö egessegenek, és vastag boldogh allapattyanak helyere allatasara: Azt remelli, arrol jövendöl, az mint utolso reßeböl megh tetßik. Mert ott mondgya v. 5. Hogy latta az Istent.

F. Hamis, hogy Iob ez mondasban egessegenek helyere állatasat emlegetne. Mert mint kivanna, hogy vas Pennaval irattassek ez le, és kőßiklara metzetnek őrők emlekezette, v. 24. Nem uy dologh embernek betegsegeből meg gyogyulni, Isten segitsege által egesseget venni.

De ez vala uy, hogy noha mindenektől, mint valamely Istentelen el hagyattatot: Mindazáltal megh tartotta az őrők életnek remensęget. Ezert kivannya, hogy be irassek.

Annak fölőtte rementelen vilagi élete felől, az mint az

negye-

negyedik reßetől fogvan, ez tizenkilencz reßeigh valo beßediből megh tetßik. Hat nem ez vilagi jonak remensęgetől viseltetet, hogy ollyan boldogh allapatra nezhetet volna, mint az melyre Isten vive. Mert azt tudva sem tudta: Istenben volt az el reytve, mivel Coronaza az ő ßenvedeset, hanem, az őrők életnek remensęgere: Azert emlegeti az ő megh valtojat, és az ő testenek fől tamadasat.

Az őtődik versben, vagyon emlekezet az Istennek kivaltképpen valo providentiajarol. Mert az mellyeket sokßor hallot vala Isten felől, az ő maga ßemelyeben mondgya, hogy mar azt megh tapaztalta. Annakokaért ez az eletbeli latas, nem rekezti ki azt, az mellyet itt emleget ß. Iob, mely leßen az fől tamadas utan.

IV. Az megh valton az Christust erteni nagy méréßsegh: Mert ez nev nem csak az Christusé, hanem egyebeke-is, és gyakorta Atya Istene az Irasban. 2 Reg. 7. v. 23.

F. Az Atya hivattatik megh valtonak masut: Azert itt-is. Gyenge agyaskodas. Az bőtűből meg bizonyittyuk, hogy itt nem az Atya ertessek az meg valton. Mert azt mondgya Szent Iob, hogy ez az megh valto, az földnek porabol fől tamad, és hogy ezt megh lattya ő testi ßemeivel: De az Atya fől sem tamadot, testi ßemeivel nem-is lattathatik, hanem csak az Christusban az menyiben ember, és az Istensegnek minden tellyessege, ő benne lakik valosagoson. *Col. 2. v. 9.* Az őtődik versben penig, vagyon emlekezet az Istennek kivaltkeppen valo gondviselesęről. Az Christus megszabadito.

vide Esa. 44 v. 15.

Az megh jegyzet helyen, nem az Atya mondatik megh valtonak ßemelyeben, hanem az Isten, ki Atya, Fiu, és Sz. Lelek.

Vegezetre azt, *peculiariter* kivaltkeppen, ez az *Titulus*, kit az Atya ez vilagnak megh valtojava rendelt, és ki az ő tulyadon verevel kereste maganak az Anya-ßentegyhazat *Act. 26. v. 28.*

V. Mercerus és Tremellius, az meg valton az Atyat ertik.

F. Mercerus, igy ßol: Az megh valton az Atya Istent ertem: De zabolat vet az ßajaban s-utanna teßi: Noha az

Messiasnak váltsága által vala minden ketsegh nélkúl, az regieknek az Atya Istenben valo hútők, melyből ezt hozom ki: Ha à regieknek hútők ugy volt az Atya Istenben, hogy à Messiasnak valtsaga nelkúl az megh nem alhatot, tehat Iob-is ugy hit az Istenben, hogy az Messiast vallotta megh valtojanak. De az első igaz: Mert Mercerus mondgya: Tehat az kővetkőzes-is: Mert Iob Patriarcha vallya.

Tremellius-is igy ßol: Az en meg valtomat, vagy ßabaditomat. Az pedig az Atya az Fiuban, à Szent Lelek altal, melyből ez jő ki: Ha az Atya egyedúl az ő Fiaban, megh valto az Sz. Lelek altal, tehat Iob az ő meg valto Istenet ismerte az Fiuban az ßent Lelek altal. De az első igaz Tremellius ßavabol: Hat az kővetkőzes-is igaz Szent Iob beßedeből. Igy azert sem Mercerus, sem Tremellius az Christust meg valtonak nem tagadgyak, sőt az ő Attyat meg valtonak sem ismerik, az Fiu nelkúl. Azert Iob az meg valton az Christust erti.

VI. Hogy az meg valto halottaibol feltamad, ebbol ki hozni: Legh utolßor az porbol felkel, lehetetlen. Mert Vatablus és Tremellius, maskeppen magyarazzak.

F. Nem tagadhatom, hogy Vatablus es Mercerus az embernek fől tamadasa utan, őrőkke allando voltarol nem magyaraztak volna az mondast, de kivaltkeppen az Christusnak őrőkke valosagarol. Mert Vatablus magyarazatkeppen oda teßi: Hogy mind őrőkke él. Mercerus pedigh: Es őrőkke maradando, amaz mondas ßerint, mellyet az Ur ő maga felől, maga mond, *Esa.* 44. *En vagyok az elsö es utolso.* Mint ha mondana: őröktől fogvan, őrőkke valo: Ez az Christusrol ertetik *Apoc.* 1. *v.* 11. *&* 22. *v.* 13. Tremellius pedigh az Christusnak őrők Istensegeről, és azt mondgya, hogy embersęgeben Iob, megh valtojanak mondgya, az mint az ő Istenes, igaz ertelmet, ez felől az Biblianak magyarazattyaban, megh olvashatni. Eggyik-is azert ertelmevel nem ronttya az mi erőssegünket.

Annakfőlőtte, nem az embereknek magyarazattyaban, hanem az hútnek Analogiajaban, egy inon folyo igaz tenoraban fundaltatot az igassagh: Nem hogy megh vetnők

az

az Bölcs Doctorokat, de hogy az hütnek tenorara vonßuk: Ha azzal eggyez, veßßük, ha ellenkezik, mint emberek ßavat, hatra hadgyuk. Mit görgeted hat mi elönkben ezeknek magyarazattyokat, hogy nem fogß az derek dologhoz, azt feytegetned ha lehetne. De tavul jarß attol. Mert nem ferß hozza, azert kapdoß ez fele magyarazatotskakon.

VI. Ha az Apoſtolok ſemmit nem tudtanak az Chriſtus fel tamadaſa felöl, hanem hogy ö töle megh tanitattanak.

Tehat mentul inkab nem tudot Iob Patriarcha?

F. Az még meg nem vilagoſittatot tanitvanyoktul, erőſ ſęget venni, az Iſten Lelkeről megh vilagoſittatot Patriarchaknak tudatlanſagoknak allataſara, mĩcsoda orczaval cselekedi Enyedi? Nem tagadod, el hittem, hogy az Iſten Lelkenek illeſeből nem ßollottanak volna regen az Szent emberek: Mert Peter Apoſtol mondgya. 2. *Pet.* 1. *v.* 21. Azt ſem tagadod, hogy Iob Patriarcha ßent ember nem volt volna. Mert az Iſten teßen arrol tanu-bizonyſagot *Iob.* 1 *v.* 8. Tehat azt ſem tagadhatod, hogy ezeket az Iſten Lelkenek illheſeből, es megh vilagoſitaſabol nem mondta volna, es hogy nem tudta volna az ő megh valtojanak, az teſtben valo föl tamadaſat.

Lam az te ßerelmes Merceruſod mondgya vala, hogy az Meſſiaſnak valtſaga altal volt, minden ketſeg nelkül az regieknek az Atya Iſtenben valo hitők. Hogy ne tudtak volna hat az Meſſias ßemelyeről valo tudomant, kinek utolſo reße az halottaibol valo föl tamadas? Innen mondgya Sz. Peter, hogy az regiek azon hit altal tartattanak meg, mely altal mi. *Act.* 15. *v.* 11. De mi meg tartatunk az Chriſtus halalaval és föl tamadaſaval. Hat az regiek-is. Vagy megh tartottak vagy nem. De megh tartottak. Miert nem tudta volna tehat az Meſſiaſnak halalat, fel tamadaſat?

Azert az következik az Enyedi collectiojabol: Iob Patriarcha ſemmit nem tudot àChriſtus föl tamadaſarol, meddig Iſtentől kiváltképpen valo modon meg nem tanittatot, mint ßinten az Apoſtolok, mellyet mi meg engedűnk.

VII. Amaz magyarazat is: Az en teſtemből megh latom az

Istent, az, az, testi szemeimmel, lamis, az mint Vatablus, es Mercerus mondgyak.

F Ez Sz Iob mondasa, annyira meg nemitotta Enyedit, hogy tellyesseggel semminemű erősseget, melynek csak sine lehetne-is ellene, nem tud elő hozni, Vatablusnak és Merceruſnak velekedeseknel. De mond megh Enyedi, kit val Iob, hogy megh lat testi szemeivel? Mert oda föllyeb az Moyses irasaban, csak azt viytatad, hogy az Istent senki megh nem lathattya. Im pedigh Iob azt mondgya, hogy ő az ő testeben megh lattya az Istent. De hogy az Istent meg nem lathatni, az testben megh jelent és föltamadot Istent mondgya, hogy megh lattya, ki az Christus: Mert az ki az Christust lattya, lattya az Atyat. Mert az Atya az Christusban, az Christus ismet az Atyaban vagyon, *Ioan.* 14. *v.* 9. 10.

Exod 3 v 6. Object. 13.

Annakokaert Iob, ismerte az Christust, ugy mint, igaz Istent, az mint oda föllyeb meg magyarazam.

IOB KÖNYVE.

Caput xxxiii. v. 4.

Az erős Istennek Lelke csinalt engem, és az mindenhato Istennek ream lehelleſe adot en belem életet.

Elihu beszede ez, mellyel elsőben hallasra valo figyelmetesseget nyerven maganak, keri Iobot, hogy ötet se előbbeni meltosagaert, melyben Iob vala se ötet az ő ifiusagaert megh ne vetne. Okat adgya: Mert az mikeppen sinten te Iob, ugy en-is Istentől teremtettem. Kicsoda az az Isten, az kitől ti ketten teremtettetek, s mi-is minnyajan? Az erős Istennek Lelke csinalt, az az, teremtet engemet: Es az Mindenhato Istennek lehelleſe elevenitet meg engemet, az az: Az Sz. Lelek ajandekozot ennekem életet, mint sinten teneked. Azert nincsen okod, hogy engemet teneked sollót meg ves, kiugyan azon Isten Lelketől teremtettem, es megh elevenitettem, mely altal te.

Iarol

Iarol ide maſut valo bizonyſagh tetele-is Szent Iobnak: Mert azt mondgya, *Cap.* 26. *v.* 13. Iſten az ő Lelkevel ekeſitette az egheket, az mellyekből, ezt hozom ki:

Valaki, az emkert és az egheket teremtette, az termeßet ßerint valo Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſeghen: Mert el veßßenek az Iſtenek, kik földet, mennyet nem teremtettek. Ier. 10. *v.* 11.

De az Szent Lelek teremtette az embert és az egheket: Im Iob Patriarcha mondgya.

Azert az Szent Lelek termeßet ßerint valo Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſeghen.

Bele tekintet Enyedi ez bizonſagnak tűkőreben: De igen almos ßemmel. Laſſuk azert mit almodoz.

I. Ha ez Lelek Iſtene, tehat nem Iſten: Mint mikor azt mondgyuk, Iſten Lelkevel ßollottanak az Prophetak, nem azt erttyük rayta, az Lelek Iſten ßollat.

F. Tagadgyuk az *conſequentiat*: Mert azert Iſten, hogy Iſtennek Lelke: Mert ha Iſtennek Lelke nem volna, Iſten ſem lehetne. Ladde: Ez embernek fia: Azert ember, ſ. nem jo volna pedigh, ha mondanad. Ez embernek fia: Azert nem ember. Igy, nem jo: Ez Iſtennek Lelke, azert Iſten, ſ. nem pedigh. Ez Iſtennek Lelke, azert nem Iſten.

Az Sz. Lelek Iſtennek lelke allattyara nezve.

Annakokaert az Szent Lelek ezzel Iſten, hogy Iſten Lelke. Iſtenenek mondatik pedig, az ő Iſtenſegenek allattyara és ßarmazaſara nezve. Mert az Atyatul és Fiutul ßarmazik: az mellyert mind kettőnek Lelke, 2. *Pet.* 1. *v.* 11.

Az Enyedi magyarazattya nem igaz. Mert mikor azt mongyak: Iſten Lelke altal ßollottanak az Prophetak, annyit teßen, mint az Szent Lelek Iſten által ßollottanak az Prophetak: Azert Iſten az Szent Lelek, az mint oda fellyeb megh bizonyitok, 2. *Sam* 23. *v.* 2. *Laſſad ott.*

II. Hogy ha azert volna az Szent Lelek Iſten, és ßemely, hogy az embernek formalaſa neki tulaydonittatik, tehat az Iſtennek keze, és uyjai, Iſtenek és ßemelyek. Mert ezekeek adatik az embernek formalaſa, Iob. 10. *v* 8. *Pſal.* 8. *v.* 4.

F. Az haſonlatoſſagh altal valo ßollasbol, erőſſeget venni az egy atallyaban valo ßollaſra, hamis. Mert az Iſten ke-

Iſten kezei es Uyjaite-

remtettenek: Hogy hogy?

zeinek és uyjainak tulaydonittatik, az embernek es az eghnek formalasa *impropriè* hasonlatossaghkeppen, emberi mod szerint, mellyel az Istennek kezei és uyjai Isteni szemelyek nem lesznek. Az Szent Leleknek pedig *propriè* hasonlatossagh nelkül egy altallyaban. Mert az mikeppen hasonlatossagh nelkül mondatik Isten Lelkenek az Szent Lelek. Akkeppen hasonlatossagh nelkül mondatik embert formalni. Azert nincsen helye az Enyedi fracskajanak.

III. Eliuh nezet az ember teremtetesenek Historiajara, v. 6. azon sarbol valo vagyok en. Mert rea lehellet, életnek lehelletit. Mert az életnek lehelleti azon, ki az Szent Lelek.

F. Valaminel inkab nezet Eliuh az teremtesnek Historiajara, annal inkab megh bizonyosodik, az Szent Leleknek örök Istensege es szemelye. Mert az ki teremtője Adamnak, azon Eliuhnak-is. De az Elohim Atya, Fiu, és Szent Lelek, teremtője Adamnak. Hat Eliuhnak-is

Annakfelette hazugsagh, hogy itt az életnek lehellese, mellyet Isten Adamra lehellet, azon volna, ki az Istennek Lelke, *Gen.* 2. *v.* 7. Mert következnek, hogy Eliuht nem az Isten, de az lehelles, vagy az emberi életnek lehellese teremtette volna, amaz David mondasa ellen: ő teremtet minket, nem mi magunkat, *Psal.* 100. *v.* 3. Annakokaert az Istennek Lelke, formaloja és teremtője Eliuhnak, *effectoma* penigh az megh elevenitesben, az életnek rea valo lehellese, avagy megelevenitese. Igaz ertelmét Eliuh adgya ennek, *v.* 6. *Ecce & me, sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoq; formatus sum.* Ime engemet-is, ſ-tegedet-is az Isten teremtet, és azon sarbol en-is formaltattam. Itt megh magyarazza mit ert *v.* 4. az Istennek Lelken, tudni illik, az Lelket, ki igaz Isten, *Iob.* 26. *v.* 13. *Psal* 33. *v.* 6.

Az mit ide ragazt, 1. Arrol, hogy az Szent haromsagot akarnak ebből az Iob mondasabol bizonyitani, nem igaz, azert ő-is el halgatta annak nevet, költötte reank: ő talalmanya. 2. Az mit rebeszget Vatablus, Tremellius, és Mercerus felől, derekas feleletit hallotta. *Object.* 6. *Iob.* 19. *v.* 25.

DA-

DAVID SOLTAR Kônyve.

SOLTAR II. v. 7.

Az Iehova mondotta ennekem: En fiam vagy te, en maſültelek tegedet.

ISTen ſava ez Davidhoz, mellyet Szent Pal egyeneſen az Chriſtuſra magyaraz, *Heb. 1. v. 5.* midőn igy ſol: Mert kinek mondotta az Angyalok közzül. *En Fiam vagy te, en ma ſültelek tegedet?* Mint ha mondana; Senkinek Iſten ezt nem mondotta. De mondotta az Chriſtuſnak. Hat az Chriſtuſt az Atya ſúlte, és ő fia: De az minemő az Atya, ollyan az Fiu, az Atya termeſet ſerint valo Iſten: Hat az Fiu az Chriſtuſ is termeſet valo Iſten. Mikor ſúlte? *Ma*, tudni illik, az őrökke valo oraban. Mert az őrökke valoſagh csak ma. Mert eppen egeſlen, egyſer ſ mind vagyon jövendőnek es mulandonak valtozaſa nelkúl, csak jelen valo ma

Ha az Attya örökúdönek elötte, az örökke valo Maban *ſúlte az ő Iſtenſegenek állattyábol az Chriſtuſt, tehat az Chriſtus ö neki termeſet ſerint valo Fia, és valoſagos ſemely az Iſtenſeghen.*

De az elsö igaz, az David mondaſabol, az Apoſtol magyarazattya ſerint.

Azert az következendö-is igaz.

Ebben-is be tekintet Enyedi, és valoſagoſſon ki nezte belőle az Iſtennek termeſet ſerint valo ſ. Fiat: De hogy ennek nyilvan valo ellenſege, nem ſenvedheti, hogy ellene ne ſollana: Mint hogy pedigh valoban meg latta, valoban ellene-is ſol, illyen csavargaſokkal.

I. Mert bötüſerint az Davidrol irattatot ez Soltar. Lelki ertelemmel irattatot az Chriſtuſrol.

Azert az Chriſtuſnak örök Iſtenſege, innet meg nem bizonyittathatik.

F. Igen forgattya Enyedi az Soltarnak magyarazattyaban ez ertelemnek ket modgyat: Bötü ſerint *Literaliter*: Lelki ertelem ſerint *Spiritualiter*, velvén azt, hogy azon az reſen el ſaladhat az igaſſag elöt. De hejaban, az mint oda fellyeb egy ſoval meg mutatok 2. *Sam*: 7. v. 14. *Object* 6.

Laſd megh Eſa: 32. v. 4. Object. 1. 2. 3. 4. 5.

Az menyiben David peldazoja az Chriſtuſnak, annyiban Davidrol ertethetik ez Soltar *minus principaliter* mint abrazolorol avagy peldazorol: De fökeppen az Chriſtuſrol Iſtennek fiarol, ugymint kiben egyedül tellyeſettenek be nagy reſeröl az mellyek ez dicsiretben mondatnak. De ha megengednök, hogy lelki ertelemben irattatik az Chriſtuſrol, vallyon-s el rontanae azzal az Chriſtuſnak örök Iſtenſeget? Lelki ertelemben à Chriſtuſrol: azert nem bötü ſerint: mintha mindenkor ellenben vettetnek az bötü ſerint valo ertelem á lelki ertelemmel, ugy hogy, ha eggyiket mondanad, az maſik megh nem allana? De talam ide alab leſen erröl böveb beſedünk.

II. Szolez dicsiret avagy az el multrol avagy az jelen valorol. De akkoron az Chriſtus jelen nem volt emberſege ſerint. Annakokaert ö ellene az Poganyok es Kiralyok nem zugolodhattanak. Iſtenſege ſerint pedig ha volt, ſemmi Kiralyok nem voltanak, kik ötet az ö Királyi ſekiböl le vethettek volna.

F. Ez illyen collectioja Enyedinek, vagy el multrol, vagy jelen valorol nem elegh. Mert adatik meg harmadik: avagy jövendöröl, tudni illik, az Chriſtus orſzaganak terjedeſeröl. Ez nem külömb mintha igy ſolanal: Eſaias ſol vagy el multrol, vagy jelen valorol mikor azt mondgya *cap.* 9. v. 6. Gyermek ſületek nekünk es Fiu adatek nekünk, De az Chriſtus Eſaias idejeben nem volt teſt ſerint. Azert nem az Chriſtuſrol ſol bötü ſerint. Ki engedne megh ezt? Azon azt is ki venne be? Eſaias jövendöröl ſol, az mi nez az Ige Iſtennek teſtben valo el jövetelere noha megh nem

ſület-

születtetet vala, még is az Christusrol kel erteni. Igy szinte itt-is, az mint ezer Enyedinel nagyob bizonysagunk vagyon erre *Act*: 4. az holot ez dicsiret egyeneſſen az Christusra fejeztetik: ſőt ez igek: *Miert dühösködnek. &c. v.* 25. 26. 27. Mit csavarogh tehat lelke ismereti ellen az igasság előt Enyedi.

Az mi nez az Enyedi agyaskodasanak masik reszere, hogy az Christusban Istensegere nezve ezek be nem tőltenek: Mert nem lehetet oly Kiraly ki őtet Kiralyi szekiből le vethette volna; Nem az forogh fén ha ez Soltarnak minden reszei eppen nezzenek az Christusra, avagy nem: De ha az hetedik vers bőtű szerint magyaraztathatike à Christusrol, avagy nem?

Mert ez fele peldazat alat valo mondasoknak kettős be tellyesedesek vagyon: Eggyik az peldaban: Masik abban à ki peldaztatot. Azert nem kővethetik, hogy ha, az masodik, es az első vers nem magyaraztatik bőtű szerint az Christusrol, tehat az hetedik sem. Annaktőlőtte tartozik az ket kűlőmbőző termeszetben megh jelent egy Christusra az David mondasa, az mint Szent Peter magyaraza ő tola, *Act.* 4. *v.* 26. 27.

III. Az bőtut vitattyuk: Nincsen az Christus Istensegenek ellensege: Bizony Pilatus és Herodes, nem azert uldözek őtet, hogy Kiralyi szekiből le vessek. &c. Mert tenger à csevegese.

F. Viytalsuk bator az bőtűt: de ha az Christusnak Isteni szemelyenek nincsen ellensege, tehat bizony az Atya Istennek sincsen ellensege, mely egyeneſen az bőtű ellen vagyon: Mert bőtű szerint azt mondgya David *v.* 2. Az földnek Kiralyi őssze gyűlnek, és az Fejedelmek tanacsot tartanak az Iehova ellen, és az ő Christusa ellen. Hat ha az Iehovanak ellensegi voltanak, bizony az Iehova Christusnak-is.

Feleletet nem erdemel, hogy azt allattya: Pilatus és Herodes nem dühőskődtenek az Christus ellen. Mert az Euangeliomi Historianak igasſaga ellen valo hamis mondas ez. Az mint akar ki-is onnan Enyedit megh tapsatallya, nem

igazat

igazat allatni: Mert miert függeztik feje fölibe: *Nazarethbeli Iesus, Sidoknak Királya.* Az Ur Isten vakságnak lelkével verte megh ezeket.

IV. De az Christus nem vetet igát az Poganyokra, sem törvent, sem satßot, &c. Ha penigh az Christusra magyarazod, lelki etelben kel venned.

F. Az minemő igat az Pogannak mondottanak, hogy el saggassak, tudni-illik, lelki igat, az mint az 12. vers megh mutattya, ollyan igat kel itt erteni, az mint az 3. versben is mondgyak, hogy az Atyanak igajat is el saggassak. Ha azert az Isten nem külső törvent adot az Poganynak eleibe, tehat következik, hogy lelki igat, es hogy arrol legyen itt so. Annakokaert nem igaz, hogy az Christus nem vetet volna igat az Poganyokra.

Az mi á lelki titkos ertelemre nez, mi nem ronttya az el à betű ßerint valo ertelmet, és az mint az Atyara, ugy az Fiura illik ez mondas lelki ertelemben is. *Szaggassuk el az ö igajokat.*

V. Ez Davidnak mondasa csak egy ßemelyre tartozik. De az Uy Testamentomban sok ßemelyekre illettetik. Mert à Soltarnak kezdeti Act. 4. az Apostolra vonatik. Ez: En fiam vagy te, &c. *az Christus fel tamadasara Act. 13. ismet fel menetelire, az Sidokhoz irot levelben. Az-is: Birjad öket vas paltzaddal, az következendö eletben levö hivekre. Apoc. 2. Szent Ianos pedigh az uralkodo Christusnak adgya Apoc. 19. v. 15. Azert bötü ßerint Davidrol kel erteni ez dicsiretet.*

F. Ki mondgya Enyedi, hogy ez Soltarnak minden igeji csak egy ßemelyről mondassanak? Az mit pedig fel veßes, nem igaz. Mert mindenkor csak az Christusrol magyaraztatnak. Mert az Soltarnak kezdeti egyenesen az Christusra magyaraztatik *Act.* 4. v. 25. 26. 27. s. nem az Apostolokra fejeztetik. Annak felette *cap.* 13. v. 33. nem más ßemelyre hanem az Christusra magyaraztatik. Hogy pediglen fel tamadasara illettetik ez: *En fiam vagy, ma &c.* Nincsen ellene à mi tudomanyunknak. Mert gyakorta az iras ugy sol, hogy akkor mond valamit megh lenni, az mikor kijelenik es megh

erős-

erősittetik vagy nyilvan valova lében, mint *Zach.* 1. v. 17. Igy tartozik az Chriſtus fel tamadaſara. Mert akkor jelentetet ki nyilvabban ollyan Iſten fianak lenni, az minemű volt őröktül foghvan. Mert ha az halalban maradot volna, *non eſſet verus Dei filius, nec firmum eſſet fœdus cum Davide ſancitum* azt mondgya Beza *in v.* 33.

Az mi nez *Apoc.* 2 nem rontya az mi ertelmünket. Mert mondatik az dicsőſegben valo teſteſűleſre nezve az Chriſtus altal, az menyiben minket az Chriſtus az ő dicsőſegenek közöſſegere meltoztat. Noha azert hatalmat tulaydonit az hiveknek: de mindazaltal nem ugy, mint tellyes Uri birodalommal eggyűt jaro hatalmat: Mert ez egyedül az Chriſtuſe: de csak az mint igirtetik *Matth.* 19. v. 28 & 25. v. 34. *Rom* 8. v 17.

Apoc. 19. v. 15. Hogy imez igek: *birja öket vas paltzaval*, az Chriſtuſnak tulaydonittatik, nincsen az mi ertelmünknek ellene. Mert az kit David peldazot, tudni illik, az Chriſtuſt, hogy vonna erre nező mondaſt csak az Davidra? holot Davidban ez nem tellyeſedet be, hanem csak mint abrazatban ſ. peldaban, az Chriſtusban pedig mint valoſagban?

Ez mondas: *En fiam vagy, ma ſzültelek tegedet*, illettettetik. 1. Az Chriſtuſnak őröktül foghuan valo ſűleteſere az Atyatul. 2. Az Chriſtus fel tamadaſara: 3. Menyben menetelire. 4. Az hivekre. 5. Az fel tamadot uralkodo Chriſtuſra. De ved eſedben, hogy mindenűt azon egy ſemelyről az Chriſtuſrol vagyon az mondas, csak hogy azon egy Chriſtuſnak közben jaraſanak vegbe vivő tiſztinek nemely czikkelyeire illettetik, nem azert, mintha amaz ő örökke valo ſűleteſere mikor fejeztetik, az, à többivel rontatnek ha nem inkab felette igen erősittetik. Mert ha igazan mondatik fel tamadaſarol, menyben meneteliről, birodalmarol, mentül igazabban ſűleteſeről? Mert az mikeppen őröktül foguan valo ſűleteſe ezzel jelentetet megh. *En fiam vagy te, ma ſzültelek tegedet*: akkeppen fel tamadaſa, menyben menetele es uralkodaſa abban jelentetet megh, hogy Iſten fia *ma*, az az, őröktül foghuan ſűlte. Mert ha fel nem tamadot volna

menyben nem ment volna es nem uralkodnek, hogyhogy alhatna meg az Iſten mondaſa: *En Fiam vagy te*: Annakokaert, nem hogy rontatnek ezzel az Chriſtuſnak termeßet ſerint es öröktül foghuan valo fiuſaga, de ſöt inkab igen igen erösittetik.

Ki veßem azt, az hol az hivekre magyaraztatik. Mert ám megh mondam, hogy kel azt erteni, *Participativè*, az menyiben közli az Chriſtus fö az tagokkal az ö dicsöſeget.

VI. David ez mondasban dicsekedik, hogy ö az Iſtentöl ßuletet az Kiralyi meltoſagra, mely harom idöben mutattatot megh.

Az peldazo arnyek à peldaztatot Teſt.

F. Ki tagadgya, hogy az David ſemelyere, az Királyi meltoſagban valo fel magaztaltataſaért nem mondatik ez ſo: *En fiam vagy?* De melle kel vala tenned, hogy David peldazta az Chriſtuſt. Annakokaert valami reßeben ö rea-is kellet ez mondaſnak illeni: De az menyiben abrazolo peldazo: Az Chriſtuſra pedigh tökelletes valoſagban: Mert az abrazolo peldazo, csak mint egy arnyek, az megh abrazolt és megh peldazot penigh, mint az teſt, es az valoſag. Azert ha Davidrul igaz ez mondas: *En fiam vagy te*, menyivel inkab igazab az Chriſtuſrol? Annakokaert, nem hogy megh fertene ez, az mi ertelmünket, de ſöt inkab igen erösiti, az mint Enyedi kedve ellen kénßerittetik ezt megh vallani, midön igy ſol: Mi ezokaért, az ellenkezö fellel vallyuk, hogy ezeket az igheket: Az Iehova mondotta ennekem, Lelekben az Chriſtus mondgya: Meltan. Mert David-is az Chriſtus lelke altal ſollot, és ugy mondotta ezt az Chriſtuſrol, az mint Szent Pal magyarazza, *Hebr.* 1. 1. Pet. 1. v. 11.

VII. Mind az hivek, ſ. mind az Kiralyok, Iſten fiainak mondatnak, De azert eggyik ſem ßulettetet az Iſtenſegnek allattyabol. Izrael is Iſtentöl ßuletet, Deut. 32. v. 18 ſ. minden uyjonan ßulettek, Ioan. 1. Söt az Iſten magat Atyanak, és Izrael Daykajanak mondgya, Eſ. 46. v. 3.

Azert az Chriſtus ſem ßulettetet az Iſten allattyabol.

F. De nagyob mégh ezeknel Enyedi, hogy Iſten nemzetſéginek mondatunk, *Act.* 17. *v.* 29. Iſten termeßetinek közöſinek, 2. *Pet.* 1. *v.* 4. De azert hol mondotta Iſten, nem

hogy minekúnk, de még az Angyalok közzúl-is valamellyiknek, azt kerdi Szent Pal. *En fiam vagy te, ma szültelek tegedet?* *Hebr.* 1. Az gyermek-is erti azt, hogy az hivek Isten kegyelme szerint valo fogadot fiak az Christusban: Az Királyok az ő hatalmassagokért: De az Christusrul, hogy ollyan fiu, bizonyits meg? Az Moyses mondasa teged nem segit. Mert ott igy vagyon: Az kő-siklarol, ki tegedet szúlt, el feletkeztel, és el feletted az erős Istent, ki tegedet formalt. Esaias penig sol az Istennek gondviseleseről és igazgatasarol. Sz. Ianosnal mondatnak az hivek Istentől születni, de az nyjonnan valo szűles altal, melyben az Isten megh romlot kepe bennék helyere allattatik: De az Christusban nem allattatot az Isten kepe helyere. Mert megh sem romlot. Következik azert, hogy mind ezektől megh külömböztessék az Christus születese azzal, tudni-illik, hogy az Istensegben, ugy születet, hogy eggyenlő legyen allattyaban és termeszetiben az Atyaval, *Proverb. 8. v. 28. Ioan. 1. v. 14. Item 5. v 26 &c.* De micsoda következes ez: Az hivek Isten fiai. Azert nem termeszet szerint valo fia Istennek az Christus? Bizony az ertelmes gyermek-is megh guggolna ezert Enyedit.

Az hivek Isten fiai, de az fiui fogadasnak meltosagaert: Az Christus is fiu, de termeszet szerint valo fiu.

VIII. Mikor mi azt mondgyuk, hogy az Christus termeszet szerint Mariatul szuletet, és ezen embernek fianak mondatik: itt megh akadnak és fél kiáltnak. Az Christusban ket termeszet vagyon. Mikor kerjük, hogy meg bizonyitsak. Azt mondgyak, imit á not, talallyak az Irasban.

F. Ha mi megh akadunk ti ellenetek és megh nemulunk, tehat az Prophetak és az Apostolok akadnak és nemulnak megh. Mert soha az Christusnak, sem örök Istensegeről, sem emberségeről, semmit külömbet nem solunk, hanem az mit az Prophetak és az Apostolok tanitanak, melyre itt mostan legyen ez egy elegh, *Rom. 9. v 5.* Kiké az Atyak kik közzúl valo az Christus *Test szerint*: Mindenteknek fölötte örökke áldando Isten.

Lasd meg 1 Tim. 3 v 16. Object. 4.

Latodé Enyedi, ha Istennek tarto lelked volna: Hogy az Christus az Atyak közzúl valo test szerint: De azert Istenseben mindenek fölöt örökke aldando Isten: Mit tudz itt

egyebet mondani, hanem, hogy ket külömbözö termeßet legyen az egy Chriſtus ßemelyeben: Emberi, melyre nezve embernek fianak mondatik. Iſteni, melyre nezve Iſtennek tulaydon fia, *Rom.* 8. *v.* 32. eggyetlen eggye, *Ioan.* 1. *v.* 14.

Megh akadunk? Holott akaztottatok ti megh minket? Miert vadolß hamiſſan? Holot ßallottal ßemben az mieinkkel? Az Vargaknekkal, Szabonekkal, Szöcsnekkel volt vetelkedeſed: ſ. az Kereßtyenſegben levö tudos, bölcs embereket gazolod iraſodban: Ugy vagyon ez, mint: Hallotta Battyam az rivaſat. De hallyatok ez örveny elmejü embernek egy feythetetlen erösſeget.

I X. Valaki az Atyanak allattyabol ßületik, az ſem kiſſeb, ſem ßegenyeb, ſem nagyob az Atyanal.

De az Fiu, kiröl itt ßo vagyon, kiſſeb, mert az Atyatul tetetet Királya, v. 6. Mert kert, az orßagot, birodalmat maſtul, v. 8.

Azert ez az Fiu, kiröl itt ßo vagyon, nem örök Iſten.

F. Az elsö igaz, az Fiurol, az menyiben termeßet ßerint valo fia az Atyanak, es maſodik ßemely az Iſtenſegben. Mert valaminemö az Atyanak allattya, ollyan az, az ki altal ßületik. Innen mondgya Szent Pal, Iſten formajaban lenni és egyenlönek az Iſtennel, *Phil.* 2. *v.* 5. Igy azert az maſodik *Propoſitio* el enyeſik. Az mi nez az bizonſagokra, megh engedgyük, az Iſten és ember Chriſtuſrol közben jaraſanak tißtire nezve. Vette azert az Chriſtus az orßagot es az birodalmat, nem ugy, mint maſet ſ. idegenet, hanem, mint tulaydonat es ſajattyat. Mert minden valami az Atyaé, az Fiué azonkeppen, *Ioan.* 16. *v.* 15.

Valaki maſtul tetetik Kiralya, kiſſeb annal, az kitöl Királya tetetet: Tudni illik, ha az elöt Király nem volt, de csak akkor tetetik Királya. De az Chriſtus örökke Kiraly volt termeßet ßerint, az mellyert Kiralyoknak Királyanak, Uraknak Uranak mondatik, 1. *Tim.* 1. *v.* 17. *Item* 6. *v.* 15. mely titulus Chriſtuſnak adatik nyilvan: *Apoc.* 19. *v.* 16. Hogy pedigh moſtan mondatik Királya tetetni, eggyikért azert vagyon, hogy az abrazolo Davidban helyes legyen, ki akkor erölsittetek megh Kiralyſagaban: Maſikert az Chriſtus Ki-

raly-

rályſaganak *manifeſtatio*jaért ki jeleneſeért, hogy az ki ő-
rőktúl fogvan Király vala, az údő ßerint-is megh jelenteſ-
ſek ollyannak lenni.

Valaki maſtul ker birodalmat, az kiſſeb annal az kitől
keri: Ha tudni-illik, ugy keri, hogy annak előtte nem birta,
kiſſeb. De az Chriſtus nem ugy kerte. Mert az mint mon-
dam, azt őrőktől fogvan Iſteni termeßeti ßerint birta. Mint
Királyoknak Kiralya. Ha penigh kerni mondatik, es el
venni, azt kel erteni reß ßerint az abrazolora, hogy Da-
vidban-is be tellyeſedeſe legyen: De valoſaga az Chriſtuſ-
ra, ki az ő közben jaraſanak tißtiben az ßolgai alazatoſſag-
ban vette az birodalmat.

Igy azert teneked Enyedi eleget teven, ſoha ollyat nem
mondhatz, ha csak te vagy, hogy megh akadgyunk, de laſ-
ſuk az tőb akazto beßedet-is.

X. Arrol ßol itt az iras, az ki bizonyos idöben ßulettet.

De amaz örökke valo Fiu nem ßuletet bizonyos idöben. Mert ez ighe mindenkoron meg hataroztatot idöt jegyez, mint: Exod. 14. v. 13. Luc. 19. v. 9. Söt ez ighe-is Genui, *ßultem, ez el mult cselekedetekröl mondatik.*

Azert nincsen itt ßo, az örökke valo fiurol.

F. Tagadgyuk az *Propoſitiot*: Annakokaert megh magya-
razzuk. Vagyon neheſſegh ez igheben, *Ma*, és azt mond-
gya Enyedi, hogy holot ez mindenkoron megh hataroztatot
időert vetetik: az mely hamis. Mert ezen Davidnak amaz
mondaſat: *Ma*, ha az ő ßavat hallyatok, az ti ßúveteket meg
ne kemenyitſetek, Szent Pal, nem megh hataroztatot, de
mindekoron folyo időnek duralaſara magyarazza *Heb. 3. v.*
13. 14. 15. Itt penighlen az Fiunak ßúleteſeről ez ighe, *Ma*,
őrőkke valoſagert vetetik, ugy-mint, ki őrőktől fogvan ßú
letet. *Proverb. 8. v. 24. 25. Mich. 5. v. 2.* Mert az Iſtennel
nincsen holnap ſ-tegnap, de csak őrőkke valo *Ma*: ezer
eßtendő egy nap, es egy nap ezer eßtendő, 2. *Pet. 3. v. 8.* az
mellyert, ha ßinten ez ighe *Genui*, ßúltelek, az el mult idők-
ről lattatik-is ßolni: mind az-által el mult cselekedetet nem
jelent. Mert az Iſtenben nincsen valtozas, ſőt mégh csak

Ez ige, Ma, neha folyaſaban levő időt jegyez: neha őrökke valoſagot.

arnyeka-is *Iacob.* 1. v. 17. nem hogy az Iſtenſegben levő cſelekedet lehetne mulasban, avagy jövendőben. De ſol ekkeppen az iras, mind az dolognak bizonyos voltaért, mind hogy Davidra illyek, ſ. mind az emberi ſonak ſűk voltaert, az mint ezt megh jegyzette, *Iſidorus lib.* 1. *cap.* 2. *De Deo humanus Sermo, nihil dignè dicit.* Az Iſtenről az emberi ſo, ſemmit helyeſſen nem mond.

Az mi az bizonſagokat illeti: Moſes bizonyos űdőről ſol, de az meg hataroztatot időben levő teremtet allatokrol. Szent Lukatsnal valo mondaſarol-is azon az ertelem.

XI. Az Haromſagoſok-is ezt az hazugsagot, hogy az Ma, örökke valoſagert veteſſek, meg pökik, és heaban valonak mondgyak. Calvin. in Acta, & ad Hebreos.

F. Szarvas hazugſag, hogy az Szent Haromſagh egy Iſtent vallók, ezt az megh feythetetlen erőſſeget, *Ma*, az az, Őröktűl foghvan megh pőknek. Mert *Tertulianus, Ambroſius, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Cyrillus, Cyprianus, Gregorius, Niſſenus* ſ-az tőb Paterek igy magyarazzak, mint mi, kik közzűl legyen eleg Hilarius tanu bizonſag tetele, ki élt Chriſtus ſűleteſe utan, harom ſaz, ötven őt eſtendő tayban: Igy magyarazza ez igheket: *En ma ſzultelek tegedet, &c. Vnigenitus Dei filius, ut Dei verbum eſt, ita & Deus erat verbum, non cum temporibus eſt, ſed ante tempora: Non in aliquo, ſed ante omnia eſt. Erat enim cum tempora facta ſunt, quippe qui ea fecerit. Erat ergo ſemper. Non enim eſt definitus in tempore non ſubjectus in numerum, ſed per quem eſt eorum omnium, quæ & ſunt, & eſſe dici poſſunt, origo: Ipſe ille ex infinit æ æternitatis ſuæ ortu, ut ab æterno genitus eſt perſiſtit.* Mely mondaſaban, nem hogy pőkne az igaſſagot, az mint te ſemtelenűl reank kened, de ſőt igen igen allattya.

Hilarius in Pſal 2. v. 7. pag. 445.

Az mi az Calvinus magyarazattyat illeti, minden reſzeiben eggyez az elől megh mondot igaſſaggal. Mert az mindenkoron folyo űdőnek duralaſara ſ folyaſara veſi, és azt mondgya, *Illud tempus Hodie, cujus mentio fit in Pſalmo, admonet, non debere ad Davidis ſeculum reſtringi, &c.* A maz időmód: *Ma*, kiről az Soltarban emlekezet vagyon, int, hogy nem kel az David idejere vonni, &c. Mi gantſor talaltal ebben?

XII. Egyedül csak arra álkolmaztatik, ez az mondás, az ki megh holt és fel tamadot.

De az örökke valo fiu nem holt megh, fel sem tamadot.

Azert ő rea nem illik. Megh tetßik. Mert Act. 13. v. 33. az megh holt és fel tamadot Chriſtuſra illetik.

F. Az Chriſtuſt, ſemelyeben rutul meg ſaggattya Enyedi, és à mi eggik termeſetire nē illik, ő magaban azt akarja azzal el haritani rola, az mi az maſik termeſeti. Az Chriſtus nem holt megh, fŏl ſem tamadot Iſtenſęge ſerint: De azert megh holt emberſęge ſerint. Ezt nem mi talaltuk Enyedi, bator ne ſegjetek ranczban az homlokotokat, de Szent Peter midŏn igy ſol: 1. *Pet. 3. v. 18.* ki megh holt *Teſt ſerint*, de az leléknek általa meg elevenittetet. Az holot az lelken, nem az lelek, mely megh ſem holt, az megh holt teſtet is nem elevenitette megh, de az Iſtenſęgh, mely egyedŭl elevenitŏ lelek, 1. *Cor.* 15 v 45. értetik. Ig *Mar. 2. v. 5. Heb. 9. v. 14.*

Az Iſtenſęg megh nem hal ŏ magaban, de az ŏ tŭlefel vŏt emberſęghben, melyben Iſten veret ontotta Act. 20. ſ. 28.

Tehat az maſodik *Propoſitio is* hamis, ha csak ŏ ſinte erted. Mert az Iſtennek ŏrŏkke valo fia holt megh, noha kezdet és vegh, ki vagyon, ki vala, és ki el jŏvendŏ, *Apocal 1. v. 4 7. 8.* és ugyan azon mindenhato holt megh, *v. 18.* Igy mondod, ember holt meg: Maga az fŏveb reſe nem holt megh, ugy az Chriſtus holt meg, de teſteben, nem Iſtenſęgeben.

Az mi az bizonſagot illeti, *Act* 13. arra megh feleltŭnk, ſ megh mondottuk, hogy az Chriſtuſra illik, ugy mint, kŏzben jarora.

XIII. Az örökke valo Fiut ſenki örökŏſſe nem teheti. Az Mariatul ßulettetet, Chriſtuſt penig örökŏſſe tette az Atya, Heb. 1. Hat erről vagyon itt ßo, nem amazrol.

F. Viſſa adhatnam ezt Enyedinek, ez megh forditas által: Az Chriſtus ŏrŏkke valo Fiu, *Heb. 1. v. 1 2. Rom. 8. v. 17.* Annakokaert ŏrŏkŏſſe tetettetet, de vegye eſzben, hogy az ŏrŏkke valo Fiu, nem vettetik elleneben az Mariatul ßŭlettetet Chriſtuſnak, hogy mas volna az ŏrŏkke valo fiu, ſ. mas az Mariatul ßŭlettetet Chriſtus. Mert Sz. Ianos tanittya Cerinthus Eretnek ellen, hogy az, az ŏrŏkke valo ige lŏt

teſte,

teſte, *Ioan.* 1. v. 14. Mert azt az örökke valo fiat küldé el az Atya, az üdönek tellyeſſegeben és aſſonyi-állattul lön, *Galat.* 4. v. 4. Hogy hogy bocsathatta volna pedigh el, és hogy hogy lehetet volna aſſonyi-állattul, ha annak előtte nem volt volna.

örökös az Chriſtus termeſzeti ſzerint.

Örökööſſe tetettetet azert, *non dono gratiæ*, nem kegyelemnek ajandekabol, hanem Iſten termeßetinek tulaydonſagabol. Mert minden valami az Attyaé, az ugy az Fiue-is *Ioan.*16. v. 15. Nem azert mintha annak előtte örökös nem volt volna, hanem hogy ado ßerint, az ßolgai abrazatban-is ollyannak jelentetet, az minemű öröktűl fogvan vala.

XIV. Valaki az Iſtentul fel magaßtaltatot es Papſagot vöt, arrol vagyon itt ßo.

De az örökke valo Fiu fel ſem magaßtaltatot, Papſagot ſem vöt, Hebr. 5. v. 5. Azert nincsen itt arrol ßo.

Fel magaſztaltatot az Chriſtus es Pappatetetet.

F. Itt-is azon az felelet. Mert nem vettetik elleneben az örökke valo Fiu annak à ki fel magaßtaltatot es Pappa tetetet. De ennek-felette magyarazatot kevan ez ßo: fel magaßtalta magat az örökke valo fiu. Mert ha ezen erti Enyedi, hogy à Chriſtus à Papſagot nem ő maga vőtte maganak, de az Iſtennek rendeleſeből lőt Pap, ſemmiben mi ellenünk nem ßol: Mert ez akarattya az Apoſtolnak, hogy meg mutaſſa azt, hogy az Chriſtus nem tagatta maganak azt az meltoſagot, hanem az Atyanak rendeleſeből vőtte mint közbenjaro. *Hebr.* 5. v. 5. Ha pediglen az fel magaßtaltataſt erti, arrol, mely vagyon ßent Ianoſnal *cap.* 17. azt megh magyarazzuk. Mert az örökke valo Fiu fel magaßtaltatot, à menyiben Iſten es ember az ßemelynek eggyeſſegeben: Nem pediglen à menyiben termeßet ßerint valo Iſten. Vőtte-is pedig à Papi tißtet, de közben jaraſanak tißtire nezve, nem ugy, mint fellyebben valonak hatalmaſsaga ßerint valo adasbol, de mint kivel egyenlő termeßetiben. Valaki az Iſtentűl fel magaßtaltatot, es Papſagot vőtt, arrol vagyon itt ßo. De az Iſten es ember Ieſus Chriſtus magaßtaltatot fel, es tetetet Iſtentűl Pappa. Annak-okaert az Iſten es ember Ieſus Chriſtuſrol vagyon itt ßo: *En fiam vagy.*

XV. Valaminemu Davidnak az Iſtentul valo ſuleteſe: ollyan az Chriſtuſe-is. De az Davidnak Iſtentul valo ſuleteſe, volt csak à harom idönek reſzeben meg jelenttetet Kiralyi meltoſag. Azert az Chriſtuſnak is az Atyatul valo ſuleteſe volt az ö Kiralyi meltoſagat mely harom idöben jelentetet meg. 1. Mikor az Iordan, vizeben meg kereſztelkedek: Ez az en fiam. Matth. 3. 2. Mikor az Atya fel tamaſztotta. Rom. 1. 3. Mikor menyben ment. &c.

F. Kicsoda David, es kicsoda az Meſsias, hogy köz ſületeſeknek modgya lehetne? Hamis azert az elsö *propoſitio*, az mint megh tetſik, *Ioan. 1. v. 14. Hebr. 1. 5. Matth. 22. v. 44. 45 Pſal. 110. v. 1.*

Annak felette, ha ſinten meg engednek-is azt, hogy az Chriſtuſnak fel tamadaſa, menyben meneteli, az Iordan vizenel felöle valo vallas-titel *Generation*ak Szüleſnek mondatnek, ſoha azzal az Chriſtuſnak termeſet ſerint valo ſületeſe az Atyatul el nem rontatnek. Mert amaz, *valdè improprie*, igen igen tavol jaro haſonlatoſſagh altal mondatnek ſületeſnek *pro declaratione & manifeſtatione filii æterni*: az örökke valo fiunak megjelenteteſeert, es meg iſmeretiert. Mert az Iordan vizeben valo kereſtſegekor tön bizonyſagot az Atya arrol, hogy az az ö ſerelmes fia, mar megjelent az embereknek, de ezzel nem hogy tagattatot volna az Chriſtuſnak örökke valo ſületeſe, de ſötinkab megh erösitetet. Es ö maga-is az Chriſtus azt mondgya *Ioh. 3.* hogy à ki viztül es ſent Lelektül meg moſodik, uyjonnan valo ſületeſe leſen annak, mely ö rayta akkor tellyeſedet be.

Nagy dologh ez, hogy nem altallya Enyedi az Chriſtuſt uyjonnan ſülettetnek mondani, holot csak azoke az uyjonnan valo ſületes, à kik megh holtak volt az bünben, es az miat az Iſtennek képet el veſtettek volt. &c. De az Chriſtus minden bün nelkül volt, az mint à dérek Sz. iras arrol tanubizonyſagot teſen, *Ioan. 8. v. 46. 1. Pet 2. v. 22 1. Ioh. 3. v. 5. Hebr. 4. v. 15. & 7. v. 26.* Nem-is volt az kereſtſegre ſemmi ſükſege, magára kepeſt, mi eröttünk kereſtelkedet azert meg. Honnet, nyilvan meg tetſik, hogy az Chriſtus az Iordan vizeben

valo kereſztelkedeſeért, nem mondattathatik ſemmikeppen ſűlettetetnek lenni, &c.

Igy mikor fel tamada akkor jelentetek ki hatalmaſon, az fel tamadas altal Iſten fianak lenni. Mert ha az előt őrőkke valo fiu nem volt volna, az fel tamadasban ſem jelentethetet volna ollyannak lenni. *Rom.* 1. Haſonlokeppen mikor az eghekben fel mene. Az Sidokhoz irot levelbenpedig *cap.* 1. *v.* 5. Nem Papſagara, az mint Enyedi almodozza, hanem őrőkke valo Fiuſagara illettetik, az mint oda fellyeb megh mondottuk.

Meg ál azert el romolhatatlanul, es meg feythetetlenűl, hogy az Chriſtus Iſtennek termeſet ſerint valo fia: őrők Iſten, es maſodik ſemely az Iſtenſegben.

SOLTÁR KÖNYV.

PSAL. XXII. *v.* 17.

Altal Lyukaztottak kezeimet, es Labaimot.

Iſten ſent lelketűl meg foztatot ember az, valaki ez megjedzet igéket tagadgya, hogy bőtű ſerint az Chriſtusban nem tőltenek volna be, es hogy David az Chriſtuſnak kepeben azon Chriſtuſnak lelkenek altala nem ſollanna itt ez helyen. Mert egyedűl az Chriſtus à kinek kezeit, labait meg lyuggatak az kereſztfan, ſ. nem az Davidet, ki csak abraza es peldazoja vala az Chriſtuſnak. Annak-fölőtte nem az David ruhajara vetenek forſot az kereſt fa mellet, hanem az Chriſtuſera, az mint ſent Lukats *cap.* 23. *v.* 34. *Ioan.* 19. *v.* 24. az Chriſtuſra magyarazzak.

Valaki az ő ſenvedeſit avagy jövendö allapattyat illyen nyilvan, bötű ſerint az Prophetakban ſolo Lelke altal jelen meg mondgya, az valoban vagyon, es bizonyos ſemely.

De az Chriſtus az ő ſenvedeſit ugy az mint elö ſamlalam im megh mondgya.

Azert az Chriſtus ez jövendöleskor jelen volt valoba söt örökűl fogvan. Mert ha realiter non extitiſſet, *valoban jelen nem*

volt

volt volna, ſoha az ö Lelke által az Prophetak nem ſollottanak volna. De ſollottanak, azt mondgya Szent Peter, 1. Pet. 1. v. 11. Azert valoban jelen volt, és ö maga az ö Lelkenek ſolotta David által ez mondaſt.

Bele tekintet volt Enyedi ebben-is, és ſalygattya az Chriſtuſnak *realem exiſtentiam, in veteri Teſtamento*: ſemely ſerint levő valoſagos kűn letet, az O Teſtamentomban: Annakokaert igy akarja ki tőrőlni abbol.

I. Ha ſinte volt volna-is ez jövendö mondaskor az Chriſtus, de ſem keze ſem laba nem volt, teſte ſem volt.

Az jelen valo iſtennek fiarol, az ő jővendő megh teſteſűleſere, és ſenvedeſere nezve, mondatnak ezek, és az Prophetaknak bizonyoſſab voltaert, el multban mondatik az mi jővendő, mint, *Eſ. 9. v. 6, Gyermek ſűletek nekunk*: Maga kőzzel het ſaz eſtendővel ſűletek, az mint nemellyek ſamlallyak, az utan az Chriſtus. Mert ha akkor jelen nem volt volna az Chriſtus, ſoha az Propheta azt nem mondotta volna: *Megh lyukaztottak kezeimet, es labaimat.* De az Davidnak-is nem lyukaztottak megh akkoron kezeit, labait, de megh is jelen vala ſemelye ſerint az David: Miert nem az Chriſtuſ-is? Valakiben azert ez bőtű ſerint be tőlt, arrol kel ſűkſegeskeppen erteni. De egyedűl az Chriſtusban tőlt be bőtű ſerint. &c.

II. Az ki felöl ez mondatik Hiſtoria ſerint, mar akkor ſűletet vala az, v. 10.

De az Chriſtus mégh akkor nem ſűlettetet volt.

Hat nem ö rola vagyon ez az bötuben.

F. Nem az forogh Enyedi vilongasban, az mi az tizedik versben vagyon, hanem az mi ez v. 17. De ha ez nem eleg, tudnod kel, az mint mar megh jegyzettűk, hogy ez fele jővendő mondaſokat, ugy rendeli az Szent Lelek, hogy kettős be tellyeſedeſek legyen: Eggyik az abrazban peldazoban, ki az David: Maſik az megh abrazoltban, és peldazotban, ki az Chriſtus. Hat az mint David mar akkor ſűletet vala, és az v. 10. benne be tőlt, ugy az Chriſtusban is be kellet tellyeſſedni, ámaz Eſaias mondaſa ſerint, *Eſa. 9 v. 6.*

Hamis azert az *conſequentia*: Az 10 vers bőtű ſerint Davidrol mondatik: Azert ez 17. vers: bőtű ſerint Davidrol vetetik. Mert ezek az Davidban nem tőltenek be, de egyedűl csak az Chriſtusban.

III. Az Sido botuben igy vagyon: Mint az oroßlan megh környeköztek, avagy megh mardoſtak, az en kezeimet, labaimat.

Azert nincsen itt emlekezet az Chriſtusrol.

F. *Atkozot à ki fan fugh. Deut.* 21. *v.* 23. Ez az Chriſtusrol magyaraztatik Szent Paltul, *Galat.* 3. *v.* 13. Az Chriſtus penigh mikeppen ſenvette azt meg az fan, itt David mutattya megh, mellyek be tellyeſedeſet az Euangeliſtak bőtű ſerint igy irjak megh, az mint itt David mondgya. Micsoda rés tehat ez az Sido bőtűben, imigy vagyon: Azert nem az Chriſtusrol.

De hogy ne panaßolkodhaſſal. Itt ez mondasban, ez az Sido ighe, *Caru (per ellipſin)* el hagyatatot, mint *Pſal* 120 *v.* 7. En bekeſſeget (*ad melleßeretek*) de mikor ſolok, ők hadat, (ad hozza kialtanak) ugy itt-is. *Mint az oroßlan az en kezeimet és labaimat*, tudni illik, meg lyukaztottak, az mellyert, ugyan oroßlanokhoz haſonlitatnak az Chriſtus ellenſegi, *v.* 14.

IV. Az jövendöles tavul valorol és jövendöről ßokot lenni, és igy az Chriſtusra, akkor nem valoſagoſon, hanem csak peldazatban volt mint Ionas peldaja.

De ſem az Euangeliſtak, ſem az Apoſtolok nem magyaraztak ezt az Chriſtusra.

F. Az jövendőles vagyon tavul valorul, az mi nez az teſtnek fől vetelere es abban valo ſenvedeſere, az Iſten fianak, az mellyel ſoha ki nem rekeßtetik, hogy bőtű ſerint à Chriſtusrúl mondatnek, és hogy akkor jelen nem volt volna. Mert mindgyaraſt tőb lenne az *conſequentiaban*, hogy ſem mint az első *Propoſitio* engedne: Mely minemű roß *cavillalas* akar ki-is jol tudgya.

De meg iſmeri Enyedi, hogy David abrazat volt: Az Chriſtus penigh valoſagh. Hat ezt is megh kel iſmerned, ſengedned, hogy *typicè* abrazban, az Davidnak mondatik: bőtű ſerint az Chriſtusrol, ugy mint, valoſaghrol.

Ha-

Hamis, és nyilvansággal Szent Lelek ellen valo vetek, tagadni, hogy ezt az Euangeliſtak tagadtak volna, az Chriſtuſrol. Mert valaholot az ő ruhajanak ſors ſerint valo fel osztaſat emlitik ez Soltarbol az Euangeliſtak, ugyan ottan illetik ez dicsiretet az Chriſtusra. Megh ál azert, hogy az Chriſtuſrol ez ighek bötű ſerint mondaſſanak, és hogy volt akkor, ſöt örök údőknek előtte.

SOLTAR KŐNYV.

PSAL. XXIV. v. 7.

Ti kapūk emellyetek föl az ti fejeteket, és emelkedgyetek föl örökke valo aytok, hogy mennyen be az dicsőſegnek kirallya.

Kicsoda ez az dicsőſegnek Királya? Az erös és hatalmas Iehova: Az erös hadokozo Iehova.

Ennek az Soltarnak iroja magyarazza az Chriſtuſnak orſagat, az ő orſagaban valo be jöveteleről: Azonban az hivek intetnek (*per proſopopœiam*) hogy keſitsek magokat az Iehovanak be fogadaſara, ſ. be bocsataſara, v. 7. kerdeſt tamaszt az hiveknek kepekben, nagyub meg erősiteſekert: *Kicsoda volna az Iehova?* Kiknek ugy felel megh az Propheta, hogy azt az Iehova Urat, neveről és termeſetiről megh irja: 1. Dicsőſegnek Királya. 2. Erős es hatalmas Iehova.

Kicsodat kel erteni, ezen az Dicsőſegnek Királyan, az erős és hatalmas Iehovan? Ne kereſſünk bator egyebet, ámaz harmadik eghben ragadtatot Pal Apoſtolnal, ki, 1. *Cor.* 2 v. 8. egyeneſſen az Chriſtuſt mondgya, Dicsőſegnek Uranak: Az irasban pedig ez: *Dicsőſegnek Kiralya* Ezzel, *Dicsőſegnek Vra*, mind egyet tesen az Chriſtuſrol. Mert egyedül ő Király és Ur: Kiralyoknak Kiralya: Uraknak Ura, *Ioan.* 1. v. 50. 1. *Cor.* 8. v. 6. *Apoc.* 19. v. 16.

Annak fölötte az kit az hivek nagy ohaytaſſal vartanak, arrol jövendől itt az Propheta. Az penigh az Chriſtus. Hat örola vagyon itt ſo, nevezet ſerint az melyből ez jő ki.

Valaki az Iſteni Dicsöſegnek Kirallya, és erös hatalmas Iehova Sereegeknek Iſtene, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſeghben.

De az Chriſtus az Iſteni dicsöſegnek Királya, az erös es hatalmas Iehova, ſeregeknek Vra, az mint elöb megh mutattam.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten, és valoſagos ßemely az Iſtenſegben.

Hogy Enyedi ez nyilvan valo megh feythetetlen erős tanubizonſagh tetelt meg vetheſſe, és az Sz. Bibliaban elöb ßaladhaſſon, ſ-gyanoſa-is teheſſe, Poëtak fabulajokhoz (hazugſagokhoz) és az Babaknak gugyogeſekhez, mellyekkel az gyermekeket gedelgetik, haſonlonak mondgya bötű ßerint.

Dato ſed non conceſſo: Ne volna itt emlekezet az Chriſtus Ieſuſrol: Igy kelleneé, illyen Iſten tißteſſegebe, és Lelek idvöſſęgebe jaro Iſtenes ßent dolgot, Poëtaknak hazugſagokhoz, és Babaknak gugyögeſekhez haſonlitani? De mit mondgyak, az ki à Ieſuſnak, és az Szent Leleknek meltoſagaban mért kapni, velek egyeneſen bayt fel venni, ellenek praktikalni, mit ne mérne az mondani.

Iuſtinus Martyrt csufollya magyarazattyaert, kinek hogy ſarjanak köteleit megh oldana, melto ez vakmerö ember nem volna. De ezeket hatra hagyvan, laſſuk az Poëtaktul költöt hazugſaghoz, és Babak gugyögeſekhez, haſonlo igaſſagh ellen, hogy hogy ßol ö.

I. Mas az Dicsöſegnek Királya: mas az Dicsöſegnek Vra.

Akar dicsöſegnek Vrat akar dicsöſegnek Kiralyanak mögvad az Chriſtuſt egy teſzen.

F Ha más, miert nem bizonyitottad megh. De ſoha te annyit nem iparkodhatal, hogy az ßent irasbol mutathaſſad maſnak lenni az dicsöſegnek Királyat, attul à ki dicsöſegnek Ura. Mert az Király, azert Király, hogy Ur és uralkodo legyen, az ö orßagaban, mint az Chriſtus ki ezer Királyoknak Királya, Uraknak ura, 1. *Tim.* 6. v. 15 *Apoc.* 17. v. 14. & 19. v. 16 Tudod nem tagadhatod, hogy az Dicsöſegnek Kiralya azon ki az Dicsöſegnek Ura, és dicsöſegnek fenyeſſege. 1. *Cor.* 2. v 8 *Heb.* 1. v. 3 *Aequipollent* eggyet teßnek.

Annak-

Annak fölötte jövendöl David itt az helyen az Chriſtuſnak el jöveteleröl, az ö orßagaban. Tudni valo dologh pedigh, hogy az Poganyokra-is ki kellet terjedni, az ö el jövetelinek, az mellyert ugyan Poganyoknak varakozaſanak mondgya ötet Iacob Patriarcha, *Gen.* 49. *v.* 10. Azert mondgya David: *Kapuk emellyetek fölfejeteket, &c.* Következik meg czafolhatatlanképpen, hogy az ki ajetatos varakozasban volt, arrol vagyon itt emlekezet. Az pedig az Chriſtus. Mert egy ez, az Chriſtus hop Meſterenek Prædikallaſaval: *Keßitek az Vrnak utat, &c. Eſa.* 40. *v.* 3. Hat az Chriſtuſrol vagyon itt tanitas.

II. Az Apoſtol ſem hozza be az David mondaſat, hanem csak haſonlo ſententiakat mond.

F. Az Poëtak fabulaihoz haſonlo gugyöges mellöl illyen könnyen megy el? Ha Szent Pal, 1 *Cor.* 2. *v.* 8. haſonlo ſententiakot mond ehez, tehat nem ellenkezik ezzel, de ſöt inkab confirmallya. Mert hogy hogy mondhatta volna az Chriſtuſt dicsöſegnek Uranak, ha Kiralya nem volt volna annak az dicsöſegnek? Eggye Enyedi az az dicsöſeg, melynek Ura az Chriſtus, azzal az kinek Kiralya az Iehova? Ha egy, miert nem volna tehat egy annak Ura, es Kirallya? Annak-fölötte nem azon ß Lelek altal ßolotte ßent Pal, ki altal ßent David? Ha azon lelek altal ßolottanak Chriſtus lelke volt az. 1. *Pet.* 1. *v.* 11. Vagy ellenkezik azert az Szent Lelek ez mondasban magaval vagy nem. De azt mondani hogy ellenkezik, eretnekſeg. Hat eggyez. Ha eggyez valakit ßent Pal altal, Dicsöſegnek Uranak mondot, ugyan azont David altal, Dicsöſegnek Kiralyanak. De ßent Pal altal az Chriſtuſt mondotta, Dicsöſegnek Uranak: ezt az ördögh ſem tagadhattya. Tehat David altal-is azon Chriſtuſt mondotta Dicsöſegnek Kiralyanak. Ezt az ki tagadgya az ßent Lelek ellen hazud.

III. Ez mondas: Dicsöſegnek Kiralya: Dicsöſegnek Ura, az Sido nyelvnek ſolyaſa ßerint, annyit teßen, mint Dicsöſeges Ur: Dicsöſeges Kiraly es igy ßamtalan dicsöſeges Ur, Iſten leßen, mint Syrach 44. *De azert nem örök Iſtenek.*

F. Valamikor az Sidok az ő nyelveknek folyaſa ſerint, ugy ſollanak, mindenkoron nyilvan meg mutattya az textus az bőtű, mint *Exod.* 19. v 6. *Pſal.* 5. v. 7. De itt megh csak gyano ſem lehet arrol hogy ollyan Hebraiſmus volna. De bator, lenne Hebraiſmus, az az: Dicsőſeges Ur, dicsőſeges Kiraly, de ugyan nem rontya el, hogy az Chriſtus dicsőſegnek Ura, es dicsőſegnek kiralya nem volna, ugymint ki *ſplendor gloriæ*, az dicsőſegnek fenyeſſege. *Hebr*: 1. v. 3. Hogyhogy lehetne Enyedi az Chriſtus dicsőſeges Ur, ha Ura nem volna az dicsőſegnek?

Az Chriſtus Iehova erős hatalmas ſegeknek Vra.

Tegyük ide hogy az Szent David, nem csak az egy Tituluſt adgya az Chriſtuſnak, hanem mindgyaraſt bokraſon teſi az többit is utanna, mint hogy, 1. Iehova. 2. Erős hatalmas, 3. Seregeknek Iſtene. Mert mind ezek oda tartoznak az első nevezetehez az Chriſtuſnak. Hat az mikeppen dicsőſegnek kiralya: akkeppen Iehova: ő magatul valo erős, hatalmas es ſeregeknek Ura, annyera hogy valaki eggyiket ezek közzül az maſiktul el ſakaſtya, az vetkezik az mennyei felſegh ellen ſentſeg töreſnek vetkevel. Immar Iehova az Chriſtus, az mint oda fellyeb megh bizonyitottam: Erős hatalmas: Mert mindenhato Iſten *abſolutè*, egy altallyaban, *Apoc.* 1. v. 8. Mert ſeregeknek Ura, ugy mint Iſraelnek Iſtene, *Luc.* 1. v. 16. Hogy ne volna azert dicsőſegnek Ura es Kiralya?

AzEnyeditül elő hozot mondas Syrach könyveből, ſem miben őtet nem ſegeti. Mert ez földi Kiralyok dicsőſegeſeknek mondatnak az ő külső pompajokert: az Chriſtus pedig dicsőſegeſnek mondatik azert az ő benne valoſagoſon lako Iſtenſegert, mely azon dicsőſeg, mellyert az Chriſtuſis allat ſerint valo fenyeſſege az Iſten dicsőſegenek ugymint, *character perſonæ Patris*, de az Iſten ſemelyenek ki metzet belyege *Hebr.* 1. v. 3. Laſd meg azert Enyedi, ha Poëtak hazugſagokhoz illendő dologe ez, az Chriſtus ſemelyeről valo tudomany avagy nem?

V. Az Apoſtolok mondatnak ez vilagh vilagoſſaganak. Matt. 5. v. 4.
Az Chriſtus mondatik ez vilagh vilagoſsaganak. Ioan. 8. v. 12.
Az nap mondatik ez vilag vilagoſſaganak. Ioan. 11. v. 9.

Azert az Apoſtolok, az Chriſtus, és az Nap, ugyan azonok, és ugyan azonokrol vagyon ſſo.

F. Avagy nem Babaknak gugyögeſekhez haſonlo enyelgeſié ez Enyedinek, mellyel az ő fiait, leanyit, edeſgeti az tevelgeshez, kaczagnak, tapſolnak, és ſőknek az ő gyermeki tenerin, ez fele gugyögeſen az ő Attyoknak. De él ez az Iehova, csak gugyőges: Mellyet, hogy el hidgy kegyes olvaſo im ramara feſitem. Mert ez az ő enyelgeſenek czillya.

Valaki ez vilagnak vilagoſſaga, az ez vilagot meg vilagoſittya..

De az Chriſtus, az Apoſtolok, es az Nap, ez vilagnak vilagoſſagha.

Azert az Chriſtus, az Apoſtolok, és az Nap, ez vilagot megh vilagoſſittyak. Veſsuk ellenben ezzel az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegerul valo eröſſegét Szent Dávidnak.

Valaki az Iſteni dicsöſegnek Vra, Kiralya, es Seregeknek Iehovaja, az bizony örök Iſten.

De az Chriſtus az Iſteni dicsöſegnek Vra, Királya, és Seregeknek Iehovaja.

Azert az Chriſtus bizony örök Iſten.

Lasd meg immar, ha Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy ha illetié megh csak az legh kiſſebbik, *terminuſat*, jegyetskejet-is Enyedi eddigh valo gugyögeſevel, ennek az megh feythetetlen erőſſeghnek, avagy nem? Latod: Mert nem ferhét ez argumentomhoz, ſ. jatekkal akar el mennimellőle.

Ugy vilagoſsittyaè vallyon az Nap, az Apoſtolok, ez vilagot, és ollyan vilagaè ez vilagnak, mint az Chriſtus? Bizony az ertelmes gyermek, megh pőkné ebben valo gugyögeſet Enyedinek, ſőt azt mondana az mit az ertetlen gyermek: Hazudz abban Apa.

Az nap vilagoſit.

Az Apoſtolok ez vilaghnak vilagoſſagi, az ő tudomanyokra, és ſzent életekre nezve, mellyel ez vilagot megh vilagoſittottak.

Az Apoſtolok vilagoſitanak.

Az Nap az ő kűlſő vilagoſsitaſara nezve, az menyiben Iſtentűl teremtetet arra, hogy vilagoſſaggal tartſa ez vilagot kűlſő képpen.

Az Chriſtus penigh ez vilagnak vilagoſſaga: 1. Mert az ő

Az Chriſtus-is vilagoſit.

kegyelmenek világával megh világoſíttya, az hivő Sidokat, és Poganyokat: Az mellyett, ugyan, *Lux gentium*, Poganyoknak világoſságának mondatik, *Eſ.* 42. *v.* 7. *Item* 49. *v.* 6. 2. Mert az hiveknek itt az boldogſágra, igaſſagh az üdvőſſégre, és élet az örők dicsőſségre. *Ioan.* 9. *v.* 5. *Itē* 8. *v.* 12. 12 *v.* 46.

Az Chriſtus természet ſzerint valo világoſſag

Azért ez argumentum nem hogy megh erőtelenitene, az Chriſtuſnak örők Iſtenſéget, de ſőt inkab igen igen erőſiti. Mert valaki természet ſerint valo világoſſagh, *Ioan.* 1. az Ura, és Királlya: az mint az világoſſagnak, ugy az dicsőſségnek is. De az Chriſtus ugyan természet ſerint valo világoſſagh, ugy mint, ki fényeſſége az Iſten dicsőſségének *Heb.* 1. *v.* 3. Azért az Chriſtus Ura, és Kirallya, az mint az világoſſagnak, ugy az dicsőſséghnek.

VI. Noha örömeſt megh engedgyük mi azt, hogy az Chriſtus dicsőſséges Vr, és Király. Mind azon által, ez nem Atyae. Act. 7. *v.* 2. *Rom.* 16. *v.* 27.

E. Ha megh engeded, hogy az Chriſtus dicsőſséges Ur, és Király: Tehat eddig csak gugyőktel, csak fuſtőt arultal font nelkűl. Az mi az ſent Iſtvan ſavat illeti, őrőmőſt veſſük. De ott nincsen ſemmi megh hatarozas, mellyel az Chriſtus ki rekeſtetnek, hogy ne volna dicsőſséghnek Ura és Kiralya, hanem Iſtenről ſol, ki az Atya, Fiu, és Sz. Lelek. 1. *Ioan.* 5. *Matth.* 28. Annak fölőtte kerdesben forog, az Atyarol mondaſſekè, vagy az Fiurol, ugy-mint ki által jelent megh az O Teſtamentomban az Atya, az mint meg bizonyetők. Hogy azt mondana azért, hogy az Fiuról vagyon itt ſo: Vallyon-s mit mondana ellene Enyedi?

Az mi az ſent Pal mondaſat illeti: Ha azért az Atya kiváltképpen valo mondaſſal Dicsőſséghnek Kirallya, és Dicsőſségnek Ura: Mert ſent Pal, ugy ſummallya be az ő levelet, tehat egyenlőképpen az Chriſtuſ-is Dicsőſségnek Kirallya, és Dicsőſségnek Ura, kivaltkeppen valo mondaſſal. Mert ſent Peter igy zarja be az ő levelet. 2. *Pet.* 3. *v.* 18 Nevekedgyetek az kegyelemben, és az mi Urunknak, és megh tarto Ieſuſunknak iſmeretibe, kinek legyen dicsőſség, mind moſtan ſ mind őrőkke valo űdőkben, Amen.

Vala-

Valakinek azon dicsöſegh tulaydonittatik, mely az Atyanak, az ollyan dicsöſegnek Vra, és Királya, mint az Atya Iſten.

De az Chriſtus Ieſuſnak azon Dicsöſegh tulaydonittatik, mely az Atyanak.

Hat az Chriſtus, ollyan dicsöſegnek Vra, és Kiralya, mint az Atya, ez jö következesböl, ſinten ollyan kivaltkeppen mondatik Dicsöſegnek Vranak Kiralyanak, mint az Atya.

Nem gugyögés volna ez Enyedi, ſem penigh Poëtaktul költöt hazugſagh.

VII. Valakit az Atya töt dicsöſegeſſe, nem dicsöſeges Vr azö magatol.

De az Chriſtuſt az Atya tötte dicsöſegeſſe, &c. Ioan. 12. v. 28. Hebr. 2. v. 9. & 5. v. 5. Ergo.

F. Valakit az Atya megh dicsöitet, tudni illik, ha az annak elötte dicsöſeges nem volt, és ha azt az dicsöſeget magaban valami modon megh nem tartoztatta, tehat nem magatol valo dicsöſegnek Ura az, és ekkeppen az maſodik *Propoſitio* el eſik. Mert az Chriſtus nem ugy dicsöitetet megh az Atyatul, mintha annak elötte dicsöſeghnek Ura nem volt volna, hanem azt, az ki örökke dicsöſeghnek Ura, és Kirallya volt, de az ſolgai formaban magat megh alazta volt, mondom azt mutatta, és jelentette ki ollyan dicsöſeges Urnak, és Kiralynak lenni, az minemü volt öröktül fogvan, ugy-mint ki az Iſten örökke valo dicsöſegnek, öröke valo fenyeſſege. Ezert kivan azzal az dicsöſeggel meg dicsöittetni, mely volt az Atyanal, minek elötte ez vilagh teremtetnek. *Ioan.* 17. v. 5. Annakokaert az menyiben Iſten és ember, közben jaro az Chriſtus megh dicsöitetet az az nyilvan valova tettetet, megh jelentetet ez az dicsöſegnek Ura, Dicsöſegnek Királyanak lenni.

Az Chriſtus megdicsöitetet az ſzolgai formaban.

De keriſſük az reſre az gugyögö embert. Hogy ha az Chriſtus azert dicsöſeges, hogy ötet az Atya megh dicsöittette, vagy dicsöſegeſſe tötte, kövesközik, hogy az Atya-is azert dicsöſeges, hog ötet az Chriſtus megdicsöittette. *Ioan* 17. v. 4. De ezt Enyedi, nē javallya: Hat amazt ſem javalhatya külömben, hanē az minemü erteleműel mar meg mondottā

Az mi az iraſokat illeti, ſent Ianoſnal, *cap.* 12. *v.* 28. igy ſol Idvözitönk: Atyam dicsöits megh az te nevedet. Szozat jöve az eghből mondvan. Es meg dicsöitettem, iſmet meg dicsöitem. Mi adattatik itt elönkben egyeb, hanem, hogy az Atyanak dicsöſege az Fiuè. Az ſent Pal mondaſa ide nem tartozik. Mert nem azert dicsöſegnek Ura, az Chriſtus, hogy Iſten ötet az ö feleinek fölötte föl kente, az az, rendelte az közben jaraſnak riſtire, hanem, hogy örökke valo fenyeſſege az Iſten dicsöſegenek. *Hebr.* 1. *v.* 3. Annak fölötte oly dicsöſeggel dicsöittetet megh az Chriſtus, mely nem maſe volt, hanem nekitulaydona, mellyet vilagh teremteſenek elötte birt, az mint mondam, *Ioan.* 17. *v.* 5. Haſonlokeppen az 5 *cap. v.* 5. valo mondaſaban-is tanit az Chriſtuſnak Papſagra valo rendelteteſeröl, mely nincsen az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſegenek ellene.

VIII. Az Ieruſalem Templomanak kapuit ſolittya megh, és az Frigynek Ladajat erti, az dicsöſegnek Kirallyan.

F. Huy vegetlen gugyögö ember, kivel hiteted el, hogy az Frigynek ladaja mondatnek dicsöſeghnek Királyanak, holot ez-is oda valo. *Seregeknek vra?* Karomlaſnelkül ſoha az Frigynek ladajat Dicsöſegnek Uranak nem mondhatni. Mert az ket nevezet, oly ſajattya ſ-tulaydona az Iſtennek, hogy ſoha teremtet allatnak ſentſeg töreſnélkül nem adhatni. Az te fiaidnak gugyögy ekkeppen, had tapſollyanak rayta.

Az Frigynek ladaja nem dicsöſegnek Ura. Mert nem örökke valo kapu.

Megh áll, hogy az Chriſtuſrol ſol itt az helyen David, és ö az Dicsöſeghnek Királlya, Ura, Erös hatalmas Iehova, Seregeknek Iehovaja.

SOLTAR KÖNYV

PSAL. XXXIII. *v.* 6.

Az Iehovanak beſede által löttenek az egek, és az ö ſajanak Lelkevel minden ö ſeregek.

Fel töt czillya Davidnak ez dicsiretben ez. Hivek az I-

ſtent

ſtent dicsirjetek, és fől magaztallyatok. Hogy pedigh erre az hiveket fől indithaſſa, kúlömb kúlömb fele okokat ſamlal elő, aztőbbi kőzzőt az Iſtennek ſokot biraſat, és igazgataſat, mellyet mind az teremteſnek cselekedetiben, ſ-mind az teremtet allatoknak meg tartaſokban kijelentet, vesi elő, és ezekkel kenſeriti, az hiveket az dicsiretre: Midőn igy ſol: *v. 3. Mondgyatok ő neki uy eneket, jol enelkellyetek nagy örömmel. Miert? Mert az Iehova az ő beſzede által teremtette az egheket, és az ő ſzajanak Lelkeuel, minden ő ſeregit.* Mely mondaſaban az Propheta, megh mondgya neveről: Kicsoda teremtője az egheknek, főldnek, és minden benne levő lathato és lathatatlan allatoknak? 1. Az Iehovanak Igheje, kiről ſent Ianos, *cap. 1. v. 3.* mondgya, hogy mindenek ez altal teremtettenek, es ő nala nelkúl ſemmi nem teremtetet, az mi teremtetet. Micsodak azok az mindenek? Sz. Pal, *Coloſ. 1. v. 15* bő beſzeddel elő ſamlallya, laſſad ot: 2. Az Iehovanak Lelke az Szent Lelek, kiről Moyſes, *Gen. 1. v. 4.* monda, hogy az teremtesben jelen volt, és legeltette az vizeket. Iob-is, *Cap. 33. v. 4.* 3. Az Iehova ki az Atya, ugy-mint, minden Iſteni cselekedeteknek kut feje és eredeti.

Az Sz. Haromſag jelentetik ki Davidtul.

Hogy penaiglen ez harom ſemelyeket ertſük itt, az uy Teſtamentumbeli bizonſagh titelek viſnek arra. Mert az Fiu, őrőktűl foghvan az Atyanak kebelében vala, ő magyarazta megh minekűnk, *Ioan. 1. v. 18.* hogy az Atya, Fiu, és Szent Lelek legyen, az egy bizony őrők Iſten, *Matth. 28. v. 20.* az mint az ő ſerelmes Tanitvanya ſent Ianos, nyilvan megh monda, *1. Ioan. 5.* hogy harman vadnak kik bizonſagot teſznek az eghben, az Atya, Ige, és az Szent Lelek, es ez harom egy, az mint az Apoſtoli Credo-is tarttya. Mert hiſek egy Iſtenbē, ki Atya, Fiu, es Sz. Lelek. Annakokaert ez igy levē.

Az Menynek, Földnek teremtője igaz termeſſet ſerint valo bizony örők Iſten: Az ördögh ſem tagadhattya. Mert el veſſſenek az Iſtenek, kik az mennyet földet nem teremtettek. Ierem. 10. v. 11.

De az Atya, Ighe, és Szent Lelek, az menynek, földnek teremtője, ez Davidé: azert az ki tagadgya ſent Lelek ellen vett.

Annakokaert az Atya, Ighe, és az Szent Lelek, igaz termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, és valoſagos ßemelyek az Iſtenſeghẽ.

Itt vagyon az ßent Haromſagh egy Iſten. Lattya Enyedi jol: De megh is ellene tornyikal, és legh elſőben-is az kereßtyen Doctorokat pirongattya. Mert ßo ßaporitoknak hivan azt mondgya: hogy az Haromſagot ki faragnak, ez David mondaſabol.

Laſſuk azert ez uyjtkon ßolo: Laſſan bardolo ember beßedenek minemű tűzre valo forgacsi legyenek.

I. Nem tagadgyuk, hogy az Ieſus Chriſtuſt, az iras ighenek nem mondana: De tagadgyuk, hogy az Ighe, valahol az irasban talaltatik, mindenut hogy az Chriſtuſt jegyezze. Mert az 4. vers. ſem az Chriſtuſert vetetik, tehat itt ſem. v. 6.

F. Arnyekaval veßet őßve ez az ember, azert ßaporet ßot haßontalanul: Kicsoda mondgya, hogy az Szent irasban ez ßo: Ighe, valahol talaltatik, csak az Chriſtuſert vetettik? Tudgyuk, hogy gyakorta az Iſteni tudomant jegyzi, mint *Luc.* II. *v.* 28. *Eſ.* 40, *&c.* De az teremteſnek cselekedeti nem engedi, hogy itt az Ighet maſról magyarazzuk, hanem tulaydon az Chriſtuſról, kire Szent Ianos igazita, az mint megh mondam.

Azon egy ige gyakorta csak hamar külömb jedzesben vetetik.

Az mi illeti az 4. és 6. verſeknek egy be veteſet, tudod, hogy azon ßo kűlőmb kűlőmb jegyzesben vetetik, ottan ottan csak hamar az Prophetaktul, mint ez ßo: *Mundus*, vilagh, Szent Ianoſnal, *Cap.* 14. *v.* 14. Iſmet ez: *Dies*, nap, *Gen.* 1. *v.* 5. ket jegyzesben. Itt-is. *v.* 4 az Iſten mondaſaert vetetik, mely megh tetßik abbol, hogy az Iſten cselekedetivel eggyben vettetik. De ebben az versben, kiről az ßo vagyon *v.* 6. az Ighe Chriſtuſert. Mert mas az Iehova, más az Ighe, az ki altal mindenek lőttenek, mint megh tetßik. *Pſal.* 102. *v* 26, *Hebr.* 1. *v.* 10.

Annak felette *ver.* 4. *&* 5 ez vilagnak biraſarol es az lelki jokrol vagyon ßo, mellyekkel az hivek intetnek az Iſteni dicsiretre. De ha itt-is *v.* 6. azont jedzene az Ighe, kővetkeznek, hogy ez vilag igazgataſa ez lelki jok altal teremtettenek volna, az egek, melynel mi lehetne rutab ßalkaſab forgacs.

Azert

Azert az minemű magyarazatot faraggat ez ßo ßaporito bölcsen ßolo ember, csak hejaban valo. Mert hogy meg-is megh mondgya à negyedik versben, az Iſten tanacsat, vegezeſet, es beßedet jedzi ez ßo: *Verbum*, beßed. Az hatodik versben az örökke valo ßolo ighet: az kilenczedik versben pedig iſmet czöſſeg vetetik rend kivül valo igazgataſarol es biraſarol.

II. Ezmondas: Az ö ßajanak lelkevel, nem valami ßemelyt jelent: Mert ſoha azt meg nem mutathattyak: hanem ßaybol ßarmazot ßöt, lehelleſt, mint Iob 15. v. 30. 2. Theſſal. 2. v. 8. Eſa. 11. v. 4. Azert nem ßemely az Szent Lelek. Mert eggyet teßsen. Az Urnak beßede es azö ßajanak lelke. Bucerus mondgya.

F. Honnan megy te Enyedi annak vegere, hogy az Atya ßemely legyen? El hittem, hogy à Szemelyhez illendö cſelekedetböl, az minemű az teremtes, az Szolas ſ-az többi. Has ennekem-is onnan kel annak iſmeretire jutnom, hogy az Szent Lelek ßemely. Mert teremtö, Szolo. 2. *Sam* 23. v. 1. ajandek oßtogato, ßabad akaratu, 1. *Cor.* 14. v. 11. ſ-az többi. Ezek pedigh nem valami ßaybol ki fuvallot levegö Paranak munkaja, hanem valoſagos ßemelye. Ollyan az Szent Lelek. *Iob.* 26. v. 13. Az Iehovanak lelke teremtette az egeket. Iſmet *cap.* 33. v. 6. Az Iſtennek lelke teremtet engemet.

Az ſzemely mutattya ki magat cſelekedeti altal.

Hamis azert az *Antecedens*. Mert mi nyilvan megh bizonyittyuk, hogy ßemely az Szent Lelek. Annak-felette mi nincsen az Iſtennek tüdeje ßaja, hogy ollyan levegö lehellet Para volna ö benne, es itt ollyant jedzene ez ßo: Az Iehovanak lelken, es akar Iehovanak beßedet mondgy, akar Iehovanak lelket, hogy mind eggyet tenne, hamis mondom ez, az mint oda fellyeb nyilvan megh mutogatam.

Sz. Pal, es Eſaias az Iehova ßajanak lelken, nem valami ßengedezö ßozatot ertenek, hanem az Szent Lelecknek erejet, es hathatoſagat az Euangelium altal, oly nyilvan hogy almelkodaſra melto, hogy ide mérte elö hozni. Igy ßent Iobnal az mint megh tetßik. 1. *Reg.* 8. v. 15. az holot olvaſſuk hogy Iſten az ö ßajaval ßolot Davidnak, mint Eſaiaſ is *cap.* 1. v. 20. De az az Iſtennek ßaja à Szent Lelek. 2. *Sam* 23

v. 1. Act. 1. v. 16. & cap. 4. v. 25. Megh tettik azert, hogy Szemely az Szent Lelek.

Vegezetre ha eggyet tenne ez kettő: Iehova ſajanak lelke, ezzel: Iehova beſede, nem igaz lenne az Enyedi magyarazattya. Mert ezt, Iehova beſede, az Iſten parancsolattyara magyarazza vala. Hat az Iehova ſajanak lelke-is, Iſten parancsolattya lenne, ſ-nem ſaybol ſarmazot ſo, es igy ő maga magat hamiſsittya. Az Bucerus ertelme, nem hitnek agazattya. Annak-okaert holot az iraſt iraſſal kel bizonyitani, csalard faraggato Enyedi, hogy ember bizonyſagaval tamogattya.

SOLTAR KÖNYV.

PSAL XLV. v. 2. 7. 11.

Nagy kevanſaggal kevan az en ſivem jo beſedet. v. 2. Az teſeked Iſten megmarad mind örökke. v. 7. Halgaſd meg en leanyom es hald meg. v. 11.

Szent Pal *Heb. 1. v. 8.* az hetedik verſet ennek az Pſalmuſnak egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza bötű ſerint, elő hozvan. Az holot azt kel megjegyezni, hogy az Chriſtus *abſolutè* egy altallyaban, ugy mondatik Iſtennek, mint termeſet ſerint valo örök Iſten. Ellenben pedigh az holot az emberek Iſteneknek mondatnak, *Limitatioval* megh hatarozaſſal. Vgy vagyon, hogy mindgyaraſt akar ki-is meg ertheti, mire nezve mondaſſanak Iſteneknek: az melyből illyen argumentum jő ki.

Termeſzet ſzerint valo Iſtenè, az Iſteni nev egy altallyaban.

Valaki egy altallyaban valoſaggal Iſtennek mondatik, az termeſet ſerint valo birony örök Iſten. Mert egyedül az Iehova mondatik valoſagoſon oly Iſtennek, kinel mas nincsen, Pſal. 86. v. 10. Eſ. 37. v. 16. G 45. v. 21. Item 46. v. 9. Hoſ. 13. v. 4. &c. Innen vagyon, hogy Iſteneknek Iſtenenek mondatik. Exod. 18. v. 11. Pſal. 50. v. 1. 95. v. 3. 96. v. 4. 97. v. 9.

De az

De az Chriſtus egy altallyaban, valoſagoſon Iſtennek mondatik, nem tiſztire es ſzemelyenek meltoſagara nezve csak, de Iſteni termeſzetire es Iſtenſegenek allattyara nezve. Pſal. 45. v. 7. Hebr. 1. v. 8. Eſa. 9. v. 6. 35. v. 4. 5. Hoſ. 1. v. 7. Act: 20 v. 28. Rom. 9. v. 5. 1. Tim: 3. v 16. Tit. 1. v. 3. 4. cap: 2. v. 13. Iudæ v. 4. 1. Ioan. 5. v 20. Melyből megh terſzik hogy nem emberi velekedesből mondatik Iſtennek, de termeſzetiert.

Az Chriſtus termeſzet ſzerint valo Iſten es valoſagos ſzemely.

Annak okaert az Chriſtus termeſzet ſzerint valo birzony örök Iſten. Azert mondgya hogy az ö ſzeki örökke valo. Mert az örökke valo Iſtennek, örökke valo birodalma-is. Az Chriſtus örökke valo Hat birodalma-is ollyan.

Itt pediglen azt igen eſzedben vegyed, hogy Enyedi felette nagy csavargaſſal ſikamlik el ez megh feythetetlen erőſſeg melől. Mert az maſodik es az tizen-egyedik verſeken, kapdos es oly dolgokat forgat ſ fogh rejank, az mellyekkel ingyen ſem almottunk. Azert valamit az ellen gugyög, övé ö faragta maganak, kire nem meltò hogy megh felellyünk. Az mit azert az hetedik vers ellen gondolt azt laſſuk.

I. Senkit az Iſteni nev örök Iſtenne nem teſzen. Mert az Bivak, Kiralyok &c. Iſtencknek mondatnak, de azert nem örök Iſtenek.

Az Iſten Iſteni nevevel jelentette meg magat örök Iſtennek.

F. Nem azt mondgyuk mi mintha az Iſteni nev tenne örök Iſtenne az Chriſtuſt, hanem azt allattyuk hogy az ki örökke valo Iſten vala ö magaban, az mutattya ki magat ollyannak lenni ez nevel: Iſten. Mert ha ollyan nem volna Iſten ſem lehetne. Ember vagy te Enyedi: az fal oldalan valo kép-is ember: igy az örök Iſten-is Iſten, à Biro-is Iſten. De az minemű kűlömbſegh vagyon te közötted ſ-az fal oldalan levő kep közöt, ollyan nagy kűlömbſegh vagyon à Chriſtus Iſten közöt, es à Biro Iſten közöt, mellyet à ki nem lat, vak. Micsoda az kűlömbſeg? Az elő ember valoſagoſon, egy altallyaban embernek mondatik: az fal oldalan levő kép, csak haſonlatoſſag altal, mintha ember volna: Igy ſinte az Chriſtus valoſagoſon, egy altallyaban Iſtennek mondatik: az birak Fejedelmek pedig csak haſonlatoſſagh altal, mintha Iſtenek volnanak az ö meltoſagos allapatyokra nezve. Azert à mikeppen az elő embert ez nev, Ember, mu-

tattya meg hogy termeßet ßerint valo ember, az falon valo pedig nem az: ugy az Christust ez nev; Isten, mutattya meg hogy termeßet ßerint valo Isten, az Birák pedig nem termeßet ßerint valo Istenek. Mert birodalmak sem örökke valo mint az Christuse.

II. Embernek is igirtetik örökke valo birodalom. 2. Reg. 7. 3. Reg. 9. Ez az ige-is Olam *csak ideig allandot jegyez.*

Az örökke valo birodalomnak igireti parancsolatnak meg tartasara hataroztatot az embereknek: de az Christusnak nem ugy.

F. Az embernek hogyhogy igirtetik örökke valo birodalom Enyedi nem jedzette fel. Mert maga maganak megh felelt volna Igirtetik örökke valo birodalom, de oly okkal, ha Istennek parancsolatiban jarnak, mint 3. *Reg.* 9. *v.* 4. 5. 1. *Paral:* 28 *v.* 7. De az Christusnak egy altallyaban: *Luc:* 1. *v.* 33. à mint, 2. *Sam.* 7. reßeböl-is meg tetßik. Ez ám az oka, Enyedi, hogy valamikor az O Testamentombeli kiralyoknak örökke valo birodalom igirtetet, azonban pedig veghe lőt annak valosaganak, kellet az Christusban be tellyesedni, ugymint, kit az Szent Kiralyok peldaztanak. Mert amazok arnyekok voltanak: birodalmok-is mint arnyek mulando: de az Christus az valosag, hát az birodalma-is valosag. Azert, nem hogy rontana ez az Christusnak örök Istenseget, de sőt inkab felette igen erőssiti.

Ez az ige *Olam* gyakorta ideigh allandot jegyez: azert itt-is: hamissagh. Mert az masik ige *Vanged* mutattya megh, hogy örökke valosagot jegyez, Annak-felette leßene vege az Christus birodalmanak? Adgyuk vißßa: Ez ige *Olam* gyakorta örökke valosagot jegyez: azert, itt-is.

III. Ez az Isten, olayjal megh kenettetet: azert nem örök Isten.

F. Ez az ige *Vnctus*, fel kenettetet, itt az helyen jedzi az Christusnak közben-jarasanak tißtire valo rendeltetesét, es az testben valo el bocsattatasat, mely ez ő örök Istensegenek ellene nincsen, kiről oda alab.

IV. Itten mondgya az iras, hogy ennek az Istennek maganal nagyob Istene vagyon: mely örök Istenhez nem illik.

Az Christusnak Istene, az Atya az menyiben közben-jaro à Christus: igy tarsai es attyafiai vadnak test ßerint à menyiben az ~~Anyak~~ Atiak közzül valo *secundum carnem*, test ßerint. *Rom.* 9.

V. Ha az Communicatio Idiomatumra, Termeßeteknek közösideſere kel ezt vinni, illyen nevetſeges magyarazat jű ki: Kent, az az, kén egy nehany ßaz eſtendővel az utan: Tegedet, az az, eggyik reßedet, tudni illik, az emberſeget, az mely még nincs, de lejendő vala: az te Iſtened, az az, nem tellyeſſeggel te Iſtened, hanem eggyik reßede, ſ. az többi. Nem nagy nevetſegre meltoje ez?

F. Ez volna az fecsegve faraggato embernek tűzre valo forgatza. Enyedi, ti à Chriſtuſt meg engeditek Iſtennek lenni, kit az Atya tőt Iſtenne Mariatul valo ßületeſe utan: őrők Iſtennek-is pedig *Prædeſtinatione*, az menyiben őrőktűl foghuan Iſten elmejeben es rendeleſeben volt. Meg engeditek azt-is, hogy mindenhato, mindentudo, &c. az neki adatot hatalom ßerint: vallyatok hogy mikor Chriſtuſſa tőtte az Atya, akkor kente fel, ſ. à tobbi. Azert ebből illyen magyarazat jű ki: Kent, az az, kén egy nehany ßaz eßtendővel az utan, Tegedet, az az, eleve el latot őrők Iſtent, de bizonyos idő ben uy Iſtent ki az utan kezdet Iſtenne lenni, hogy ßületet Mariatul: az te Iſtened, az az, az ki tegedet Iſtenneſſe tőtt es az ő mindenhatoſaganak, ſ. mindentudaſanak, &c. reßet beled öntőtte, es ki tegedet nem őrőktűl foghuan, hanem bizonyos időben mindenhatova tőt: az te feleid felet, az az, az minemű ſenki ſincsen az te orßagodban, ſ. az többi.

Ki ne latna hogy ezek ſarkabol ki facsartattanak nevetſegre es pőkedelemre meltok, es az Prophéta beßedenek ertelmet nem csak meg homalyoſittyak, hanem ugyan undok tapaßtalhato eretnekſegekkel is meg rutittyak.

Vagyone az Iſtennek vere Enyedi? Nincsen azt mondod: Miert hat hogy ßent Pal *Act.* 20. v. 28. azt mondgya: Az Iſten tulaydon veren valtotta meg az Anyaßent egyhazat? Mert vér ontaſnelkűl *non fit remiſſio*: Nem leßen bűn bocsatas. *Hebr.* 9. v. 22. Vagy az Iſtenſegből folyt ez az vér, vagy az emberſegből. Nem az Iſtenſegből. Hat az emberſeghből. Ha az emberſegből, miert tulaydon vére az Iſtennek? Azert mert az ki mindenek felet őrőkke aldando Iſten vala, az, az Atyak közzűl valo lőn teſt ßerint. *Rom* 9. v. 5. es ebben, hogy Iſten lőn emberre, oly igen egyben hozza à ker kű.

lőmbőző termeßetet, hogy immar az mi az teſte az, Iſtenenek mondatik, mint: Iſten véle, es az mi az Iſtene, az az emberſegnek adatik, mint: Az dicsőſegnek urat meg teßitek. 1. *Cor.* 2. *v.* 8. Azert ezek igy leven azt mondgyuk: Ként, az az, őrőktűl foghuan el rendelt, Tegedet az az, O Iſten, *Hebr.* 1. *v.* 8. hogy az időnek tellyeſſegeben Aßßonyi-allattul à teſtet fel vegyed, es abban az valtſagnak tißtit mint fel kenettetet Király, Pap, es Propheta veghben vigyed. *Gal* 4. *v.* 4. az te Iſtened, az az, Az te Atyad, kinek Iſtenſegeből ugy ßűletél őrőktűl foghuan, hogy ő vele egyenlő Iſten legy. *Ioan* 5. *v.* 18. ugymint ki nem ragadomany ßerint, hanem ugyan termeßet ßerint valo fiu vagy. *Philip.* 2. *v.* 6.

Azert hogy előbben adgúk alkolmaztattya, illeti, es fejezi, ßent Pál ez David mondaſat oly Chriſtuſra, az minemivel ő tanit. Tanit pedig nem csupa emberről: Mert ſoha ollyanra à Pal tanitaſa, nem illik, mint akar ki-is az ő iraſabol eßeben veheti, hanem olyrol, az ki Iſten es ember, es à ki az őrőkke valo lelek, az az, Iſtenſege altal vitte fel magat az aldozatra. *Hebr.* 9. *v.* 14.

Megh ál el fordithatatlankeppen, hogy az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten. Mert David tanubizonyſag teteleből, ßent Pal őtet egy altallyaban valoſagoſon Iſtennek mondgya, kinek birodalma-is őrőkke valo.

SOLTÁR KÖNYV.

Psal. LXVIII. *v.* 19.

Fel menven az magaſſagban foglyoknak ſokſagat fogad, ajandekokat veven, oßtogatod azokot az embereknek: az engedetlenek-is ide jőnek lakni, Uram Iſten.

Mivelhogy ßent Pál Apoſtol ez David mondaſat eppen az Chriſtuſra magyarazza ſ-illeti, *Eph.* 4. *v.* 8. annakokaert ſenki nem ketelkedhetik, abban hogy nem az Chriſtuſrol

kelle-

kellene erteni, mint az 8. verſ.is. Mert az Chriſtus ment föl az magaſſagban, minden egheknek fölliben, ő vitte fogva az fogſagot, es ő adot ajandekokat az embereknek, kit az ördögh ſem tagadhat, melyből ezt hozom ki.

Valaki fel ment az magaſſagban, fogua vitte az fogsagot, és ajandekokat oſtogattot, az öröke valo Iſtene az Izraelnek. Ez az bötüben vagyon Davidnal.

De az Chriſtus ment fel az magaſſagban, ö vitte fogva az fogsagot· ö adot ajandekokat, ez eppen ſzent Pale. Eph. 4.

Annakokaert az Chriſtus öröke valo, Izrael Iſtene.

Oly nyilvan lattya, ebben az tanu-bizonſagnak teteleben Enyedi, az örökke valo Fiat az Chriſtuſt, hogy nem mér nyilvan ellene ſollani, hanem csak nagy csavargaſſal.

I. Tudatlan, és azon ſzent irasban jöveveny ember az, az ki azt veli, hogy ha haſonlo mondas vagyoné az Apoſtolnal: az Chriſtusrol, azert mind az egeſs Soltar ö rola mondatik, mint ez.

Nem az forogh kerdesben, ha egy czikkelert, valamely Pſalmus tartozzekke az Chriſtuſra, avagy nem? Hanem ezt Szent Pal, ezt az Davidnak mondaſat magyarazzaé az Chriſtuſról, avagy nem? Mi azt mondgyuk, hogy innen vötte bötü ſerint Sz. Pal, oda az ő leveleben, ez mondaſt, mellyet te-is kénſeritetel megh engedni.

Ha pedigh ugyan azt vitatod, ha tartoziké egeſlen ez Pſalmus az Chriſtuſra, azt mondom, hogy ő rola vagyon, mellyet harom vilagos mondas mutat meg. 1. Az nyolczadik vers. Mert az Ur Chriſtus az, az ki à Puſtaban az ő nepe elöt jart, azt mondgya Szent Pal. 1 *Cor.* 10. *v.* 9. 2. Az tizenötödik vers. Mert az Chriſtus mindenhato Iſten, ki az Kiralyokat el oſlatta. *Pſal.* 2. *v.* 9. 3. Ez tizenkilenczedik vers. Mert az Chriſtus ment föl az eghekben, azt tanittya Szent Pal. *Epheſ.* 4. *v.* 8. Holot azert mind az Chriſtuſról mondattaſſanak, ezek az nagy dolgok, következik, hogy az egeſs Soltar ſollyon az Chriſtuſról.

Mit mondaſs ellene? Az következendö Soltarbol veſeſs valami ighitskeket elö, ſ azokbol akarod megh mutatni, hogy ez Soltar nem à Chriſtuſrol ſol. Miert nem bizonyitot

ſad megh ezen Dicsiretből? Mert el hittem, hogy lelkőd iſmereti ellen, igazat kénſzerittettel volna mondani.

II. Bizontalan, ha Pal Apoſtol, ez igheket hozzaé elö. Mert bizony ott az ighek külömben vadnak, mellyet mégh az Haromſagos Doctorok is megh jegyzettenek.

F. Ezt allatni, Szent Lelek ellen valo hazugſagh. Mert valaki ezt az David mondaſat, egyben veti az Pal Apoſtol tanitaſaval, megh tapaſztalhattya nyilvan, hogy Szent David ſavat ſollya az Apoſtol, és azt allattya, hogy az Chriſtus az, kiről Szent David ſolot. Mert ő ment föl ez eghekben, ő vitte fogva az fogſagot, mellyet tagadni, azon merő eretnekſegh. Veſſük egyben nagyob igaſſagert.

DAVID.	PAL.
Aſcendens in ſublime, capti vam feciſti captivorum multitudinem, accipiens (dediſti) dona hominibus.	*Quapropter dicit (Scriptura) cum aſcendiſſet in ſublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.*

Nem mindenkor nezztenek az Apoſtolok az Prophetak beſzedire, hogy bötünkent hozzak elő, hanem vigyaztanak az ertelmere főkeppen.

Mi gancsot talalſ ebben Enyedi? Ha ſinten illyen nyilvan nem hozta volna elő Szent Pal, ez David mondaſat, bőtű ſarint, de csak ertelmet maga ſolaſanak folyaſa ſerint, még-is lelked üdvőſſegenek kőteleſſege alat, tartoznal be venni, nem hogy illyen nyilvan valo iraſt.

Ez az oka, hogy az igaſſagh tegedet nem bocsat meſſe, holot azt mondod: Ha ugyan azon ighek volnanak-is, de mas ertelemben hozza elő Pal Apoſtol &c. Miert nem bizonyitodtad megh: Mert David mond jővendőt az Chriſtuſnak menyben föl meneteliről: Szent Pal annak igaz be tellyeſedeſet allattya, és igy magyarazoja az David beſzedenek Szent Pal.

III. Ha mindent meg engedünk is: De ez mondas. Föl mene az magaſſagban, nem bizonyittya az Chriſtuſnak örök iſtenſeget. Mert köz ez Enochkal, illyeſſel, ſ. az töb Angyalokkal, es az ket megh ölettetet Prophetakkal. Apoc. 11. v 12.

Nagy külömbſeg vagyon az Enoch, Illyes,

F. Vallyon Enoch, Illyes, az Angyalok, és az ket megh ölettetet Prophetak, vitteneke fogva fogſagokat, vagy foglyokat? Attanaké ajandekokat az eghből az embereknek,

Annak.

Annakiöiötte mentenecké magok erejevel föl, vagy masé-val? Igy tegedet Enyedi, az bötü hamissit megh, annyira, hogy nyilvabban soha az te tevelygesedet, eggyút aligh tapaßtalhatni megh, mint itt.

menyben menetele es à Christuse kôzôt.

Meg ál, hogy az Christus termeßet ßerint valo örök Isten. Mert kicsoda ment föl? Az az Isten, à ki az ö nepe elöt megyen vala az Pußtaban. v. 18. *Exod.* 3. v. 6. Az az Isten, kinek ßekerei tiz ezerek. v. 18. Mert mindgyarast követközik. *Fel menel, tudni illik, te Isten. &c.* v. 19. követközik az örvendezöknek ßavok: Aldot legyen az Iehova, mert minden nap ajandekoz minket, az mi ßadadito Istenünk. v. 20. 21. 22. *&c.* Kicsoda ez az ßabadito Isten? Az ki fogva vitte az fogsagot, az Ur Isten, az pedigh az Iesus Christus, azt mondgya ßent Pal. *Eph.* 4. v. 8. Nyilatkozzanak megh az Pokolnak kapui, az ördögök ßelledgyenek ez vilagra, legyenek hazug lelkek, az eretnekeknek nyelveken, de meg-is soha ezt sarkabol ki nem fordithattyak:

Az Christus örök Isten.

IV. Az ajandek oßtogatas az Atyaè. Act. 2. v. 33.

F. Vötte az Christus az ajandekokat az Atyatul, de ugy, mint közben-jaro az ö tißtire nezve: oßtogatta pedig mint elsö meg ßerzö es meg ado oka az ajandekoknak, ugy mint termeßet ßerint valo Isten. Azert igiri hogy ö leßen, à ki az ßent lelket el bocsattya. *Ioan.* 16. v. 7. ugymint, ki ö neki lelke, mint ßinten az Atyanak. *Rom.* 8. v. 9. *Gal.* 4. v. 6. 1. *Pet.* 1. v. 11. Mert valamellyeket az Atya cselekedik, az Fiu-is hasonlatoskeppen. *Ioan.* 5 v. 11. Hat az ajandekokat-is hasonlokeppen oßtogattya. Annak-okaert termeßet ßerint valo bizony örök Isten az Christus Iesus.

Christus ajandek osztogato Isten.

SOLTAR KÖNYV

Psal. LXXII. v. 1.

Isten az te itiletidet adgyad az Kiralynak, es az te igassagodat az Király fianak.

Mikoron az David Propheta minden jokat akarna kérni

Isten-

Istentúl az ő sianak Salomonnak: kezdi lelki ßemelt fellyeb emelni amaz lelki orßag felől valo elmelkedesre, mely à Salomonnak kűlső vilagi birodalma es orßaga alat arnyekoztatik es peldaztatik vala. Annak-okaert mind az ket orßagot egyben foguan az Salomonet tudni illik, es az Christuset, hadgya hogy az Salomonnak jelen valo orßaganak allapattyabol tegyenek itiletet, az Messiasnak lelki orßaganak meltosagarol, mely orßagnak őrőkke megh kellene maradni, az melyből ez jű ki:

Valakinek valosagban es nem peldaban enekeltetik ez dicsiret, termeßet ßerint valo Isten az.

De az Salomonnak ugymint, arnyekozonak ßemelye alat, az valosagban az Christusrol enekeltetik ez dicsiret. Mert az ö orßaga örökke valo v. 8. kinek vege nem leßen. Luc. 1. Valakinek pedig örökke valo orßaga vagyon Naturâ *termeßetit ßerint, az bizony örök Isten.*

Annak-okaert az Christus termeßet ßerint valo Isten.

Itt elsőben-is azt jegyezd meg, kegyes olvaso, hogy ebben az Soltarban Enyedi, egy kis mezőt lattatik maganak kapni abban hogy tőbbet tud ehez vetni, hogy sem mint az előt valo Soltarhoz. Annak-okaert igen jatzodozva mulatoz ebben, es ugyan *Dialecticè*-is ßol hozza. De az ő ßokot mestersege ßerint itt-is csufolason kezd az dolghoz, es minket őrőktűl foguan ßűlettetet Isten imadoinak mond.

Hala legyen az Ur Istennek, hogy ollyan termeßet ßerint valo Istent imadunk, s nem ez minap Istentűl csinalt Uy Istent, mint ezek az tevelygők. Lassuk mit csevegh.

I. Az Titulus mutattya meg hogy nem Christusrol de Salomonrol irattatot mint vers. 1. megh mutattya.

F. Ez Uy Isten imado embernek eßeben kellet volna jutni hoǵ Salomon peldazta à Messiast, à mellyert à Salomonnak neve alat irattatik az Christusnak. Mely ebből tetßik meg. Mert Salomonban mint arnyekban, Christusban pedigh es az ő lelki orßagaban valosaghban tellyesedet ez be. Mert Salomonnak nem volt őrőkke valo orßaga mint Christusnak. Ezt igy lenni az mi Doctorink jedzettek megh.

II. Egy-

II. Egy-is ſem az Euangeliſtak, ſem az Apoſtolok közzül ſemmit az Chriſtuſra ebből az Soltarbol nem magyaraznak. Azert nem az Chriſtuſrol ſsol.

F. Nem volt fel tőtt czellyok az Euangeliſtaknak es Apoſtoloknak az, hogy az Prophetaknak minden jövendőleſeket igenkent elő hordgyak az Uy Teſtamentomban, hanem csak az nyilvabban valokat. Az Angyal pedig eggyezőt hozot ezzel elő: Uralkodik eggyik tengertűl foghuan az maſik tengerig: *verſ.* 8. midőn igy ſol: Uralkodik az Iacobnak hazaban, es az ő orßaganak nem leßen vege *Luc.* 1. *v.* 33. Mely reß ſerint az Salamonban tőlt be, mint arnyekozoban 1. *Reg.* 4. *v.* 20. valoſagoſſan pedig az Chriſtusban. Szent Mathe-is *cap.* 2. *v.* 11. be hozza ennek a Soltarnak tizedik verſet: Laſd megh.

III. Ha az Chriſtuſrol mondatnek-is, nem lenne azzal örők Iſtenne. Mert az kiert könyörögnek, az örők Iſten nem lehet. Mert az Iſten nem ßukolkődik ſemminelkül.

F. Könyőrög David elsőben Salamonert, hogy az Ur Iſten őtet el valaztatot Kiralyt, oktaſſa, és tanitſa, hogy az ő Uralkodaſa, és Orßaganak biraſa, legyen itiletben, és igaſſagban, ſ-el ne tavozzek az igaztul. Annakutanna az Salamonnak ßemelye alat kivannya, hogy az Meſsias, az ő itiletit gyakorollya, mind az hiveknek oltalmazaſokban, ſ-mind az Iſtenteleneknek bűnteteſekben. Azt mondgya azert: Ad az Királynak, nem azert, mintha annak előtte nem birta volna. Mert minden itiletet, az Atya adot az ő Fianak. *Ioan.* 5. *v.* 22. és ez őve volt termeßet ßerint őrők Iſtenſegeben, hanem, hogy azt, az mely itileti volt őrőktűl fogvan, ki mutaſſa azt az Meſsias, az ő lelki Orßaganak biraſaban, mint, *Pſal.* 2. *v.* 8. Lasd megh ott ehez haſonlo feleletet.

Azert az Meſsias, mint őrők Iſten, nem ßükölkődik magaban, de ßükölkődik az ő Orßaga itiletben és igaſſagban valo biras nélkűl. Azt keri David, hogy ebben gyakorollya magat az Chriſtus.

IV. Lelkiertelemben magyarazhatni az Chriſtuſrol: De bötüßerint Salamonra nez.

Azert az az ertelem, az Christust örökke valova nem teßi.

F. Oda fellyeb megh mutattuk, hogy az lelki ertelemböl is, ollyan allando erőſſeget vehetni, mint ßinte az bőtű ßerint valobol, mint hogy az Chriſtus meg ronttya az kigyonak fejet, mind lelki, ſ-mind bőtű ertelem ßerint, az Chriſtuſra tartozik. De elegh ez, hogy Salamonra tartozik, mint arnyekra: Az Chriſtuſra penigh mint valoſagra. Hat az ertelme-is bőtű ßerint valoſagos. Király az Chriſtus, nem ugy, mint ez főldi Királyok, hanem valoſagoſon őrőkke valo Kiraly. Kőnyőrőgh David Iſtennek, hogy ez az Kiraly Chriſtus, itiletit terjeßße ki az ő lelki Orßagaban. Ennek azert, az áldot Barannak, tißteſſegh, és dicsőſegh, és birodalom, mind őrőkkőn őrőkke. *Apoc.* 5. *v.* 13. Ha birodalom neki őrőkke, tehat őrőkke valo Kiraly, és bőtű ßerint ő rea tartozik ez Soltar.

Megh ál azert, hogy valamellyek itt mondatnak, és az Salamonra nem illenek, azok mondaſſanak az Chriſtuſról.

V. Erőtelen collectio *ez. Nem Salamonrol: Azert az Chriſtusrol Akkor lenne az igaz, mikor Chriſtuſon, és Salamonon kivul ez vilagon töb ſenki nem volna.*

Az peldazo es peldaztatot kőzőt nincsen mas harmad

F. Igaz az mi erőſſegűnk, mely mellől illyen kőnnyen nem mehetz el: Mert mindenkor az peldazo, azzal vettetik ellenben az kit peldaz, mint ßinten az arnyekot az teſtel. Azert vagy Salamon, vagy Chriſtus. Nem Salamon. Mert ő csak peldazo, arnyekozo. Hat az Chriſtus. Mert ő peldaztatot, és valoſagh. Harmadik ide nem fer, nem-is illik. Nem David. Mert ő ßol. Nem az Atya Iſten. Mert David azzal beßelget kőnyőrgeſe altal. Azert vagy Salamonról, ugy mint peldazoról, mellyet meg engedűnk: vagy Chriſtuſrol, mint valoſagrol, mellyet allatnak Davidbol valoſaggal.

VI. Ez fele peldazo beßedek, csak beßed ekeſitö, mint hogy az halmok mondatnak bekeſſeget ßulni. Igy ßinte, hogy egyik tengertul fogva az maſikig uralkodik, az Nappal egyut allando leßen, csak Hyperbolicè *mondatnak.*

F. Mely igen ki rekeßtette legyen, Szent Pal, ez illyen beßed cziffrazo, és ekesgető ſimogataſt, meg tetßik. 1. *Cor* 2 *v* 4.

Mert

Mert az Urnak lelke, ſoha ez fele beſéd cziffrazaſra nem nezet az ſollasban. Annakokaert azféle beſédek haſonlatoſſagh altal valo magyarazati az Iſten igiretinek ſent aldomaſi felöl, az mint az. v. 16. megh tetſik, midön igy ſol: *Leſsnek buza kevek az földön, az hegyeknek tetejen, akkeppen meg indulannak gyumölcse, mint az Libanus.* Ez haſonlatoſſagh alat, azt akarja, hogy nem leſsen oly kicsiny, mely nagyra nem nevekedik az Iſten aldaſabol. vesd ellenben ezzel az v. 8. megh latod, hogy maskeppen valo ertelme vagyon, tudni illik, reſs ſerint az Salamon nagy birodalmaról, mint magat Enyedi el feletyven, mayd ö maga erre magyarazza, valoſsaggal pedigh tölt be az Chriſtusban, kinek Orſsaga, az földnek hataraigh (mert igy vagyon à Sidoban) ki terjed, az az, vegh nelkül valo leſsen. Azert igaz: Vagy Salamonban, vagy az Chriſtusban tölt ez be: Nem Salamonban, Hat az Chriſtusban, az mint, v. 5. örökke valoſsaga iratik megh az Chriſtus Orſsaganak, *in generationem æternam*, örökke valo nemzetre, meddigh az Nap, es az Hold leſsnek.

VII. Ha az emberektul ſsokas, hogy nagyobbat kerjen, hogy ſem mint remel, tehat David-is ugy ſsol itt fia felöl. De az elsö igaz: Mint: Auguſtuſnal ſserencseſſeb legy. Ely Matuſalem eſstendeit. Verg. Eclog. 4.

F. Hamis, hogy David ez kerdesben nezet volna az emberi ſokaſra, az mellyert az Peldak ſem bizonyitanak ſemmit. Mert valamellyeket, ez Iſten Lelkenek általa ſolo David lat vala, hogy tartoznanak, mind az Salamonra, es az ö földi Orſsaganak külſö boldogſagara, ſ. mind az Chriſtuſra, es az ö lelki Orſsaganak fö jovara, mind azokat nyilvan keri. Az mi az keresben valo ſollaſnak modgyat illeti, mondam elöb, hogy mint haſonlatoſſag alat, iria megh az Eccleſianak boldogſagat, de ugy azert, hogy ebben, ſ. nem az Salamon földi Orſsagaban tellyeſedik be, es igy bötü ſerint nez az Chriſtuſra, és az ö Orſsagara.

Az peldak emberi hizelkedeſek: De az Szent Leleknek ſava, nem ollyanok. Azert az ö Vergiliuſſabol, az ö cseme-tejenek gúgyögjön Enyedi.

Az holot azt mondod: Olyakat kivanhatot Salamonnak David, mellyek ő benne be nem tőltenek, nem tudva, az mi ertelmünket erősited. Mert ha igaz, hogy David olyakat kert Salamonnak, mellyek ő benne be nem tőltenek, tehat az Chriſtusban, es az ő Orſagaban kellet azoknak be tellyeſedniek. Az első fogas tijed: Az következes igaz: Mert Iſten Lelkenek általa ſollot David. 2 *Sam.* 23. *v.* 2. Azert az Iſtennek Lelke, Davidot ſoha oly dologra nem igazgatta az keresben, mely ugy nem volna, vagy nem lenne. Mert, ő ſőſege bocsaſſa, hijba lőt volna az keresben, hogy ollyat kerne, az mi ugy nem volna, vagy nem lenne, mely igen keptelen. Hat bizony következik, hogy nem az arnyekban, tehat az valoſaghban, ki az Chriſtus, es az ő Orſaga, tőltenek be ezek.

VIII. Mondhattyuk azt-is, hogy mind be töltenek ezek Salamonban. Mert 1. az 5. vers vetetik, az Iſteni tiſteletnek allandoſagaert. 2. v. 8. az Salamon birodalmarol, ki az veres tengertől fogva, az Palæſtinum tengerigh uralkodot. Exod. 23. &c. be tölt 3. Reg. 4. v. 21. 3. v. 17. tartozik az Salamon nevenek örök emlekezetire. Hat nem az Chriſtuſra.

I. F. Mondhatod, de meg nem bizonyithatod. Mert az mi nez az *v.* 5. hol olvaſtad, hogy Salamont, addig feltek volna, meddigh az Nap es az Hold leßnek mind őrőkke? az mint bőtű ßerint, ez az Chriſtuſrol vagyon: De magyarazod az Iſteni tiſteletről, de magad ſem javallod. Annakokaert, iſmet Salamonra csapontod, hogy az ő Orſaglaſanak, megh maradaſara tartoznek, mellyet mi megh engedünk, az menyiben peldazo volt: De az menyiben valoſaga, az Chriſtus, es az ő Orſaga, viſſük az Chriſtuſra, az mint immar megh mondottam.

II. Az 8. verſ-is, reß ßerint az Salamon orſaglaſarol, az menyiben peldazo: valoſagban az Chriſtus orſaglaſarol. Mert amaz csak bizonyos hatarigh: imez ez egeß vilagon uralkodik, es mind őrőkke az ő Orſagaban. Mely Salamonban nem tőlt be. Mert az Chriſtus lőn az, az kinek ajandekokat vinek, amaz harom Bőlcsek, avagy az mint nemellyek

mond-

mondgyak, harom Kiralyok. *Matth.* 2. *v.* 11. ő hodoltatta megh ez földnek lakoſit. *Pſal.* 2.

III. De haytſuk àreſre it is Enyedit. Salamonban ezek be töltenek: Azert ezerſzerte inkab az Chriſtusban: Ha Salamon az veres tengertől fogvan Palæſtinum tengerigh birta, es azokban valo Kiralyokat megh hodoltatta, ſ-neki ajandekot vittenek: Hat ſokkal inkab ez egeſz vilagot, birja az Chriſtus, örökke valo birodalommal. Mert az örökke valo orſzagh, örökke valo Királyt kivan. Az Chriſtus orſzaga örökke valo. *Luc.* 1. Hat ő maga-is örökke valo Király.

IV. *Verſ.* 17. Az Salamon nevenek terjedeſere tartozik, de csak mint arnyekra. Mert ez vilaghi birodalmoknak hirek, noha el romlaſoknak utanna-is megh marad, de azert az ugyan nem örőke valo, nem mondhatod, vagyon, hanem, volt: De az Chriſtus birodalmanak neve, örökke valo, az örökke valo orſzaggal eggyűt, melyről csak azt mondhatod, vagyon.

V. Az mi az maghnak ſaporodaſat illeti Salamoné reſz ſerint: Mert ſok fiai, leanyi voltanak: De valoſagoſſan az Chriſtuſé. Mert ő lőt *Semen longævum*. Hoſſu ideiglen fiait, leanyit lattya. *Eſ.* 53. *v.* 11 kik az hivek: Mert ezek aldgyak őtet, ezt mondvan: Aldot az Ur Iſten, Izraelnek Iſtene, ki csuda dolgokat cselekedik egyedűl. Ki az Ur Ieſus Chriſtus. *v.* 18.

Igy tetſik meg, hogy az földi halando Salamon Kiraly, Orſzagaban, es orſzaglaſaban, peldazoja volt amaz halhatatlan Királyoknak Kiralyanak, es az ő Orſzaganak, ſ-orſzaglaſanak, ki az Ieſus Chriſtus, mindenek fölőt örőkke áldando Iſten. *Rom.* 9. Mely az Chriſtus örők Iſtenſegenek meg bizonyitaſara romolhatatlan erőſſegh.

SOLTAR KÔNYV.

PSAL. LXXXI. ℣. 10.

Ne legyenek te neked uy Istenid, es idegen Istent ne imadgy.

Enyedi fol. 113.

Az Enyedi Istene.

Mivel hogy az uy Istennek imadoi az Samosatenicusok, az Ur Iesus Chriſtuſt csak csinalt Istennek velik, tudni illik, kit az Ur Isten Mariatul, csupa emberſegben valo fúleteſenek utanna csinalt volna bizonyos údôben Istenne, Isteni erejevel, Lelkevel, és hatalmaval fôl ekſietven, ugy hogy, nem ô maga Chriſtus, hanem az Atya ſolot, és munkalkodot ô általa, ugy-mint, ki csak eſkôze az Atyanak, ezokaert az Kereſztyen vilagban levô Doctorok, ezt az Davidnak mondaſat, fordittyak ſemek elciben, es ekkeppen argumentalnak.

Valakik uy Istent imadnak, balvanyozok azek, és az David mondaſat rontyak meg az törvennyel eggyut.

De az Erdelyi Samoſatenicuſok uy Istent imadnak. Nem tagadhattyak. Mert azt mondgyak, hogy csinalt Isten az Chriſtus, mint maſut megh bizonyitottam.

Annakokaert az Erdelyi Samoſatenicuſok balvanyozok.

De hogy mi az *linea* mellôl el ne mennyúnk, ez David mondaſabol-is ailaſſunk illyen erôſſeget az Chriſtus Ieſusnak ôrôk Istenſegerôl:

Valaki uy, azt nem kel örök Isten gyanant tartani, ez az elsö eppen Davidé, és az hotuben vagyon

De az Chriſtuſt, örök Isten gyanant kel tartanunk, az mint ezke diglen meg bizonyitottuk, meg-is bizonyittyuk. Ierem. 23. v. 6. Hoſ 1 v. 7. Rom. 9. v. 5 Tit 2. v. 13. Iudæ. v 4. 1. Ioan 5. v. 20.

Annakokaert az Chriſtus nem uy, és ſzakſegeskeppen valo követközesbôl, örökke valo Isten.

Igen tekeregh facsarogh Enyedi ez ellen, és hogy ne lattaſſek valamit hozza nem ſollani, elsôben ki mint forditſa ez ighet, *Zár*, *Recens*, Uy, azon mulatoz, es veghre ugyan

megh

meg kel engedni, hogy mind eggyet teßen itt, Uy, Idegen, kivül valo, es nagy sok tekergesi utan, illyent gondolt.

I. Ha itt csak az Poganyoknak Istenek es balvanyok tiltattak meg. Tehat nem az Christus.

De az elsö igaz. Mert ket fele Istenek vadnak: Nemellyek ollyak, kiket az emberek töttenek Istenekke, mint Psaphon, Empedocles. Nemellyeket, ö maga az Isten, mint az Izraelnek Isteni, az Királyok, Fejedelmek, az hova valo az Christus-is.

Hát az követközes-is igaz.

Az Christus csinalt Isten Enyedinek.

F. Az *antecedens*, elsö reße az *Propositionak* hamis. Mert az Ur Isten, oly Isteneket tilt itt megh, az minemüeket az Isten törvenye nem enged meg Isten tißtessegeben jaro tißtelettel tißtelni, es imadni, az mint az bötü megh mutattya. De az Istennek törvenye, nem csak az bálvanyokat, és az Poganyokat tiltya megh, hogy Isteni tißtelettel ne tißtellyük, és ne imadgyuk, de mind az Királyokat, Fejedelmeket, és minden meltosagban levöket, kik nem egyenlök az Izrael Istenevel, ki Ægyiptombol az nepet ki hozta. *Exod.* 20. *Deut.* 5. *& cap.* 6 Az Christust penig nem tilttya meg, hogy ne tißtellyük, és ne imadgyuk: az melyböl meg tetßik, hogy egyenlö az Atyaval.

Az Enyedi *distinctioja* hamis, hogy nemelly uy Isteneket, Isten csinalna, nemellyeket az emberek. Mert az emberektöl csinalt Istenek, nem Istenek, hanem bálvanyok, kiket az Isten törvenye igen meg tiltot. *Exod.* 20. *v.* 4 *Deut.* 5. *v.* 8. *Ierem.* 2. *v.* 11. Az kik pedigh magokat Istenekke töttek, azok vagy *Tyrannusok*, kegyetlenek, vagy gonoß lelkek, az mellyet az kik azokat imadtak, képek, vagy oßlopok alat, bálvanyozok, és Poganyok voltanak. Mert nem Istent, hanem bálvanyt imadtanak. 1. *Paral.* 16. *v.* 26. *Psal.* 96. *v.* 5

Vegezetre, ha az Christus azok az Istenek közzül valo volna, kik az Mennyet, és az Földet, nem teremtettek, el kellene az Isten beßede ßerint veßni *Ierem.* 10. *v.* 11. és az ö Istensegenek el kellene enyéßni, mint az fejedelmekenek hog tißteket le teßik. De el nē veß Istensege, sem nē enyéßik el: Hat nē az Fejedelmek köziben valo Isten, hanē örökke valo.

En

En Iehova, ez az en nevem, és az en dicsösegemet masnak nem adom, és az en dicsiretemet az bálvanyoknak. Mond Isten. *Es. 42. v. 6. 7.* Az kit az Isten Istenné tőtt, vagy adta annak az ő dicsősęget, vagy nem adta. Ha nem adta, hát Istent sem csinált. Mert az Isten dicsősęgh nélkül nem Isten, hanem Bálvany. Nem csinalt Isten tehát az Christus, hanem őrők Isten. Mert azon dicsősęge vagyon, mely az Atyanak. *Ioan. 17. v. 5.* azon tißteleti, mely az Atyae. *Ioan. 5. v. 23.* Mert imadgyak őtet az Istennek minden Angyali. *Heb. 1. v. 6.*

Az Samosatenicusok Isten Christusa.

II. Az Christus nem idegen Isten, nem Bálvány, nem embertöl tetettetet Isten, hanem az Atya Isten, az ö erejevel, Lelkevel, és hatalmassagaval, megh tellyesedet, ugy hogy, nem ö maga mondassek ßollani, cselekedni, hanem Isten ö benne, és igy az Istentöl nem idegen Isten volt, hanem Istennel fölötte eggyes, ößve ßerkeztetet. Es elö, vidamito, Vr, Király, és Fejedelem.

F. Nem itilem, hogy eggyűt nyilvabban tanitson Enyedi, az ő csinált uy Isteneknek Istensegeről ez ő könyveben, mint itt az helyen. Mert valaminemű Isten az Christus, az ő velekedesek ßerint, im le irta. Vonnyuk ezokaert ramara, és lassuk mit gűgyőgjön.

Valakit az Atya Isten az ö erejevel, lelkevel, és hatalmaval be töltöt, ugy hogy, nem ö maga ßollyon, és cselekedgyen, hanem Isten ö benne, az nem idegen Isten, nem balvany, nem embertöl tetettetet.

De az Christust az Atya Isten az ö erejevel, lelkevel es hatalmaval be töltötte, ugy hogy, nem ö maga ßol, cselekedik, hanem Isten ö benne.

Azert az Christus nem idegen Isten, nem balvany s nem embertül csinalt Isten.

I. Az első propositiora azt mondom: Valakit az Atya Isten az ő erejevel, lelkevel es hatalmaval be töltöt, tudni illik, az ő Istensegenek allattya ßerint valo erejevel, lelkevel es hatalmaval, az nem idegen Isten, nem balvany, nem ember csinalta Isten, hanem termeßet ßerint valo bizony őrők Isten. Az masik propositiora: De à Christust az Atya Isten, az ő Istensegenek allattya ßerint valo erejevel, lelkevel es

hatal-

hatalmaval tőltötte be az őrőkke valo ßúlesben. Mert az Iſtenſegnek tellyes allattyat, termeßetit es tulaydonſagit ugh kőzlőtte az ő Fiaval hogh, nem ragadomany ßerint egyenlőſegben valo az Fiu az Atyaval. *Philip: 2. v. 6.* hanem ugyan termeßet ßerint valo Iſtenſeguek egyenlőſegevel. *Galat: 4. v. 8.* Annakokaert az Chriſtus nem idegen Iſten, nem balvany, nem ember csinalta Iſten, hanem termeßet ßerint valo bizony őrők Iſten. Eggyik feleletem ez.

II. Nota benè. Hogyha á Chriſtus csak azert Iſten, hogy Iſten az ő lelket, erejet es hatalmat tőltőtte bele, tehat uy Iſten leßen, idegen es Iſtenen kivűl valo. Mert valamely oraban az ő lelket, erejet es hatalmat bele tőltőtte, azon oraban tetetet Iſtentűl Iſtenne, es azon oraban lőt uy Iſtenne, ugymint ki annak-előtte meddig Iſten lelket bele nem őntőtte, nem volt Iſten. Pont vagyon itt Enyedi. Ha pedig ez az Iſten ereje, lelke es hatalma, mellyet Chriſtusban tőltőt, őrőkke valo lelek, erő es hatalom, tehat ezzel őrőkke valo Iſtenne tőtte az Chriſtuſt idő ßerint, es igy idő ßerint valo Uy őrők Iſten az Chriſtus. Ez az maſodik pont. Ha pedig ez az Iſten ereje, lelke, es hatalma nem őrőkkke valo lelek, erő es hatalom, hanem csak ajandek, avagy ajandekozasban forgo virtuſok, joßagok, tehat ajandekoztatot Uy Iſten á Chriſtus, idegen es Iſten kivűl valo. Ez az harmadik pont.

III. Ronts el ezt Enyedi: Valaki nem egyenlő Iſtennel, Iſtenſegenek allattyaban, termeßetiben, és tulaydonſagiban, az Iſten kivűl valo, uy, idegen Iſten. Mert az Iſten oly *Simpliciſsimum Ens*, oly egy ő magatul valo egy Iſtenſegh, mely minden oßtas, és ßakadas kivűl vagyon, annyira, hogy ſoha az ő Iſtenſegen kivűl, Iſtent nem tehet, ſ-nē csinálhat. Mert ha az ő maga el csalhatatlan Iſtenſegē kivűl, Iſtēt csinálna, ottan oßlaſra és ßakadaſra, kellene az ő Iſtenſegenek jutni, és az Iſtenekmeg ßamoſitatnanak. Ez oka Enyedi, hogh az ur Iſten, az ő ß. Fiat nem maga Iſtenſegenek allattyá kivűl tőtte Iſtenne, hanem azon az ő Iſtenſegenek allattyaban ßűlte, hogh tudni illik, meg ne ßamolittaſſek az Iſtenſeg. Ezert módgya Chriſtus. *En, és az en Atyam egy vagyunk. Ioan. 10. v. 30.* Egy á Chriſtus az Atyaval.

1. Neveben. Hogy hogy egy? 1. Neveben. Mert ollyan magatul valo Iehova Iſten à Chriſtus, Iſtenſegenek allattyara nezve, mint ſinte az Atya, à mint eddig meg bizonyitottam. 2. Termeſzetiben. Mert örökke valo. *Hebr. 9. v. 14. Apoc. 1. v. 8.* Mindenhato. *Pſal. 65. v. 15.* Mindentudo. *Ioan. 2. v. 24. & 16. v. 30.* Minden helyeken levő *Ioan 3. v. 13.* 3. Cselekedetiben. Mert Teremtő, az mint megh bizonyitottam. *Pſal. 33. v. 6. Item:* 102. v. 26. *Hebr. 1. v. 10.* Mert valami cselekedeti vadnak az Atyanak, azon az Fiunak. *cap. 5. Sect. 3.* oda alab. 4. Mert azon Iſteni tiſzteleti &c. *Ibidem* Ezert az Iſten dicsőſegenek fenyeſſége, es az ő ſemelyenek ki meczet belyege. *Heb. 1. v. 3.*

2. Termeſzetiben.

3. Cselekedetiben.

4. Tiſztelet-iben.

IV. Csak ez az ighe-is: *tellyeſitette*, megh mutattya Enyedi, hogy az Chriſtus, az ti velekedeſtek ſerint, uy, idegen, es az Atya Iſtenen kivül valo Iſten. Mert más az, az ki à Chriſtuſt be tőltötte, más az Chriſtus az ki be tellyeſedet: Iſmet más az lelek, erő, es hatalom, kivel be tellyeſedet, más az ki azzal be tőltötte, más az kit be tőltöt. Az Atya Iſten az tellyeſitő: az Fiu az be tellyeſsedő: az Lelek, erő, es hatalom, az kivel be tellyeſitette az Atya, az Fiat, es igy ſoha bizony el nem kerülheted ez kettőnek eggyiket: Vagy örök Iſten az Chriſtus, vagy úiő ſerint valo. Ha úiő ſerint valo, tehat Iſten, magan kivül tőtte Iſtenne, és mikor azza tőtte, akkor lőtt Iſten, uy, es Iſtenen kivül valo. Mert az Iſtenſęghnek allattyan kivül vagyon az ember Chriſtus. Ha pedig örökke valonak mondod azert, mert az örökke valo Iſten, az ő örökke valo Lelkeben, erejeben, es hatalmaban fakaztot à Chriſtuſnak, es ugy tellyeſitette be, tehat akkor lőt örökke valo Iſten, mikor abban reſt tőtt az Chriſtuſnak: Igy is uy, idegen. De ezt el hagyvan, mint hamis ertelmet, az maſik *mediumra* felelek.

Az Chriſtus nem idegen az Iſtentől: Mert az Atya ſol és munkalkodik ő benne.

V. Ketkeppen mondatik valaki Iſtentől idegennek. 1. Az ki nem egyenlő allattyaban Iſtennel. 2. Az kiknek ſemmi eggyeſſegek, es kőzőſſegek Iſtennel nincsen. Immar az első

mod

modſerint minden teremtet allatok ki rekeſztetnek az Iſtenſęgből, bator eggyeſſegek legyen vele, mint minden hiveknek. *Pſal.* 16. *v.* 5. es 23. *v.* 26. 1. *Ioan.* 1. *v.* 3. 2. *Cor.* 13 *v.* 13. Es igy ez az mondas: *Valakiben az Iſten ßol és munkalkodik, az nem idegen Iſtentül.* Hamis. Mert minden hivekben ſol, es munkalkodik az Iſten, de azert ugyan idegenek az Iſtentől, mert nem az ő Iſtenſęgenek allattyabol valok. Az honnan az Chriſtuſ-is idegen Iſten leßen, hanem egy Iſtenſęgenek allattyaban Iſtennel. De idegen Iſtennek mondani karomlas.

Az-is hamis, hogy nem ő maga munkalkodnek az Chriſtus, hanem csak az Atya ő benne, holot igy ſol. *Ioan.* 5. *v.* 17. 19. Az en Atyam mind eddigh munkalkodik, *& ego operor*, En is munkalkodom. Iſmet: Valamellyeket cselekedik az Atya, azonokat az Fiu, haſonlatoskeppen. VI.

Mind ezekből megh tetßik, hogy az Chriſtus örök Iſten: Mert nem uy, es hogy Iſtenſęgenek allattyaban vagyon az Atyaval: Mert nem idegen, es az Atyan kivůl valo. *Mert az Atyaban és en bennem az Atya vagyon*, mond Chriſtus. *Ioan.* 14 *v.* 10. Hat nem kivůlőtte valo Iſten.

SOLTAR KÖNYV.

Psal. XCV. *v.* 7. 8.

Mert ő az mi Iſtenünk, es mi ő mezeinek nepei, es az ő kezenek juhai vagyunk. Ma ha az ő ßavat hallandgyatok, meg ne kemenyitſetek ßiveteket, mint az verſengeſnek helyen, az keſertetnek napjan az puſztaban.

Mivel hogy az *O Teſtamentomnak*, vilagos magyarazoja az *Uy Teſtamentum*: Annakokaert ez David mondaſa-is, onnan vilagoſittatik. Mert valakire, ott ez mondas magya-

raztatik, avagy fejeztetik, nekünk-is ſentſegh tőrelnek es karomlaſnak el tavoztataſanak ketelenſege alat, arról kel ertenünk, es magyaraznunk. Szent Pal pediglen. *Hebr.* 3. *v.* 7. Nyilvan minden homaly nelkül, az Szent Lelekre illeti, fejezi, magyarazza, es álkolmaztattya, es illyen modon hozza be az magatul ſolo Szent Lelket: Annakokaert az mikeppen mondgya az Szent Lelek. *Ma ha az ő ſzavat hallangyatok &c.*

Tekintetes *argumentum*, es erőſſegh ez az Szent Lelekneк őrők Iſtenſęgenek, es az Iſtenſeghben valo ſemelyeknek megh bizonyitaſara. Mert.

Az Sz. Lelek örok Iſten.

Valaki altal, ugy mint, elsö fő ok altal ſollotta David ez beſzedeket, az örök Iſtene az Izraelnek.

De az Szent Lelek altal, ugy mint, elsö fő ok altal, ſollotta David ez beſzedeket.

Annakokaert az Szent Lelek örök Iſtene az Izraelnek, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

Mind az ket elſő *Propoſitio* Davide. Mert azt mondgya, 2. *Sam.* 23. *v.* 2. *Az Iehovának Lelke ſollot en altalam.* Tovabba iſmet: *Monda az Izraelnek Iſtene ennekem.*

Az Apoſtolok-is azt vallyak. *Act.* 4 *v.* 24. 25. Hogy az Menynek, Földnek teremtő Iſtene ſolot az David altal. De az ki ſolot David altal, az Szent Lelek: *Act.* 1. *v.* 16. Hat az Szent Lelek, az Mennek, Földnek teremtő Iſtene.

Igy az Szent Peter vallya, hogy az Iſtennek Szent emberi ſolottanak az Iſtennek Lelke altal. 2. *Pet.* 1 *v.* 21.

Szent Pal-is bizonyittya, hogy az Szent Lelek legyen megh ſerző oka az ſolaſnak 1 *Cor.* 12. *v.* 3. Megtetſik azert, hogy az Szent Lelek őrők Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben. Mert ſemelyhez illendő cselekedete vagyon. Es igy nem ſokkeppen forgattyuk, ſ tekerjük az Szent Lelek őrők Iſtenſęgenek megh mutataſara, az mint Enyedi vadol, hanem egy ő ſinte folyo igaſſaggal, az ſent iraſnak tanu-bizonſagh tetele ſerint. De laſſuk ez előt-is mint tekeregh facsarogh Enyedi.

I. Ki nem neveti inkab ez illyen argumentalást? *Mert mas az, az ki ezigheket mondgya. Ma ha az ő szavat &c. Mas az-is az kiről ezighek mondatnak. Mert nem az nagy Isten a ki szól, hanem az ki felöl szól: Mert nem mondgya: Ha az en szomat, de ha az ö szavat hallangyatok.*

F. Ki nem csudallya inkab, ez semtelen embernek neveteset? Hogy kőnyű erőssegnek mutathassa lenni, es ez alat az igasságh előt rést talallyon, azert kezd nevetessel hozza. Az mi az dologh, nagyob az Szent Lelek altal szolo Apostol, ez nevető Plebanusnal, mely Apostol egy altallyaban mondgya, hogy ez beszedeket az Szent Lelek szollotta. Azert ha mas az ki ezt mondotta, más az-is, az kiről mondotta, tehat az ki ezt mondotta, attul az kiről mondotta, megh külömböztetik személyeben. De mondotta az Szent Lelek, azt allattya Szent Pal. *Hebr. 3. v. 7.* mondotta penigh az Christusrol: Mert az Christusnak beszedenek halgatasara int az Szent Lelek, az mint bőtű szerint Szent Pal mondgya: *Heb. 3. v. 6. 7. 8.* Annakokaert az Szent Lelek, es az Christus meg külömböztetnek személyekben, es igy harom személyek vadnak az Istenségben, Atya, Fiu, es Szent Lelek.

Mondgya pedigh: *Ejus*, Annak, s-nem ennekem, nem azert, mintha magat onnan ki rekeztene, hanem az sőt bőt czelra, avagy az Christus felől valo tanu bizonsagh tetelre nezve. Mert az Szent Lelek, mint Szinte mikor az Atya megdicsőitette az ő Fiat. *Ioan. 17. v. 4 5.* nem rekeztette azzal ki magat az dicsősseghből. Hat az Szent Lelek-is nem rekesti ki az Istenseghből azzal magat, de azt mutattya megh, kicsoda az kiről szol? Elegh hogy az Szent Lelek szol. Mert Izraelnek Istene az, az ki David altal szol.

II. Azon egy sso tulaydonittatik Istennek, az Szent Leleknek es Davidnak. Az Istennek ugymint első fő oknak: az Szent Leleknek es Davidnak ugymint eszközöknek.

F. Szent Lelek ellen valo hamisságh azt allatni, hogy az Szent Lelek csak eszköze volt volna az Istennek. Mert az Szent Lelek szemely szerint valo erő: *Act 5. v. 4. 9.* Tulaydonittatik azert azon egy sso az Atyanak es az Szent Lelek-

Az Sz. Lelek nem eszköz.

nek ugymint felſő egy Iſtenſegben levő fő oknak. Mert a ki ßol az Propheta altal ő maga, az nem lehet eßkőz. Az ßent Lelek ű maga ßolot az David altal. Azert hogyhogy lehetet volna eßkőz.

III. Nem igazan argumentalnank ekeppen: Az Szent Lelek ßolot, De az Apoſtol ßolot Hat az Apoſtol ßent Lelek. Mert az Szent Lelek indito ok, az Apoſtol oly ok, mint eßköz. Matth. 10. Nem ti vattok az ki ßolotok, hanem az ti Atyatoknak lelke

F. Mi melliettünk ßaporitaß ßot, es az mint megh jedzetted nem jo ugy agyaskodni: de ekkeppen argumentalni igen jo, igaz es ßent iras ßerint valo: Az ßent lelek ßolot ugymint elſő es felſő fű ők. Az Apoſtol nem ßolot ugymint felſő fű ők. Azert az Apoſtol nem ßent Lelek. Az mi nez az Szent Matthenal valo mondaſra, illetlen ide, az mint ugyan ottan *cap. 10. v. 20. es Luc. 12 v. 12.* megh mutattya. Mert az Szent Lelek elſő fő okanak mondatik az Apoſtolok altal valo ßolaſnak. Elegh, hogy ſem David, ſem az Prophetak, ſem az Apoſtolok illyen Iſteni dolgot nem ßolottanak volna: de az Szent Lelek ő maga mint őrők Iſten ßolot ő altalok.

Tovabba ebben az David mondaſaban vagyon tanubizonſag-tetel az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről-is. Mert az ßent Lelek az Propheta altal inti az hiveket arra, hogy az nagy Iſtennek ßavat halgaſſak az hivek: az pedig ki legyen ßent Pal *Hebr. 3. v. 6. 7. 8.* egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza, az melyből ez jű ki:

Valakinek beßedenek halgataſara intette az Szent Lelek az Propheta altal az Sidokat, az nagy Iehova Iſten, es minden Iſtenek felet valo Király. Ez eppen Davide verſ. 3.

De az Chriſtus beßedenek halgataſara inti az Szent Lelek az Propheta altal az Sidokat. Ez bötüßerint ßent Pale Hebr: 3. v. 6. 7 8.

Annakokaert az Chriſtus nagy Iehova Iſten, es minden Iſtenek felet valo Kiraly.

Ennek az Argumentomnak, mond Enyedi, ſem az elől jaro, ſem az kővetkezendő propoſitioja nem igaz. Miert, ha lam David es ßent Pal mondgyak? Laſſuk.

IV. Ebböligy vadaßßak az Christus Istenseget. De az Apostol Daviddal eggyüt ez igecsket, ő, erti az Atya Istenről. Mert az mint az törveny, ugy az Euangelium is az Atya Isten ßava Ioan. 14. v. 24.

F. Miert hasonlitod vadaßashoz az mi Istentúl parancsoltatot húseges tudakoskodasunkat az irasok ßerint az Christus Iesusnak őrők Istensegeről? Hol vadnak az mi Tacskoink, Vislaink, az Ur Isten bocsassa meg, hogy igy kel ßollanom miattad.

Ioan: 5 v. 39. Mi nem bok rok kôzôt buydosik vad modon az Christus, hogy ôter vadaszni kellene, mint Enyedi tragarkodik.

Ha Istennek tarto lelked volt volna, soha bizony illyen ßem-latomast az ßent Pal tanitasat, meg nem mocskoltad volna. Tekents megh, hogy ßent Pal nevezet ßerint az Christusról tanitson, az Atya felől ott az 6. 7. es 8. versekben semmi emlekezet nincsen. Mert arra inti ott az helyen az Sidokat, az Moysesnel sokkal hiveb fő Papnak, à Christusnak ßavat halgassak, ßiveket ellene megh ne kemenitsek, mint az Izraelitak az pußtaban. 1. *Cor.* 10. *v.* 9.

Megh engedgyúk, hogy à Tőrveny, es az Euangeliom legyen az Atya Isten ßava, de nem ugy, mint-ha onnan à Fiu ezzel ki rekeßtetnek. Mert ugyan ottan *Ioan.* 14 *v* 23. Christus azt mondgya: *Ha ki ßeret engemet, es az en beßedemet meg tarttya.* Itt az Mennyei tudomant, ollyan sajattyanak mondgya, mint ßinte az minemű az Atyae. Hogy pedigh utanna teßi: *Az mely beßedet hallottatok, nem enyim.* ezzel nem rekeßti ki magat, hanem hogy az Atyanak igyet fogja őßve az ő magaèval. Mert az Sidok mindenkoron azon voltanak, hogy az Christus dolgat, igyet, az Atyae mellől el vonnyak.

Miert mondgyak az Apostolok annyißor: *Euangelium Iesu Christi. Rom.* 15. *v.* 19 1. *Cor.* 9. *v.* 19. 2. *Cor.* 9. *v.* 13. *Gal.* 1. *v.* 7. es ismet: *Euangelium Dei Patris. Rom.* 1. *v.* 1. & 15. *v.* 16. 1. *Cor.* 11 *v.* 7. hanem hogy az mint az Atya, ugy az Fiu, megh ßerző fő felső oka az Euangeliomnak, es ollyan tulaydona az Christusnak, mint az Atyanak: Nem csak kőzben jarasanak tißtire nezve pedigh, hanem Isteni meltosagara nezve.

V. Az Apostol tanitasa oly, melynek eggyik czikkelye hatra vagyon: Mert nincsen ott ez ighe: Regen, *mely ezzel ößve vettetik*

Az mikeppen: hogy legyen: *Az mint regenten mondotta az Szent Lelek*: ugy *moſt is ſol.*

F. Szent Palt tanittya Enyedi, hogy hogy kellet volna ſollani: De ezt az ő gloſſajat, ez ighe, λεγει, *dicit*, mondgya, hamiſsittya meg, mely nem el mult időre, de jelen valora nez. Ha azert ott kellene erteni ez ighet: *Olim*, Regen, igy kellene ſolani: Ezokaert az mikeppen regen mondgya, mely nem illendő az Apoſtol tanitaſahoz.

De ha ſinten ugy kellene ſolani-is, nem következik, hogy regen mondta ezt az Szent Lelek arról az Iſtenről, ki az puſztaban megh keſertetet: Azert nem illik az Chriſtuſra. Mert az Chriſtus volt az, ki regen az Puſztaban az Atyaktul megh keſertetet. 1. *Cor.* 10. *v.* 9.

Az-is hamis, hogy az 12. versben nem az Chriſtus ertetnek, az mint mindgyaraſt az 14. vers megh mutattya. Mert mind addigh egy ſolaſnak lineajaban, csak az Chriſtuſról vagyon az Szent Pal tanitaſa. Oda fellyeb-is tanita. *v.* 3. & 4. az Chriſtuſnak igaz Iſtenſegeről, ki Moyſeſnek eppitője: azon Chriſtuſnak beſedenek hallaſara inte az Szent Lelek az Sidokat, megh tetſik tehat, hogy itt-is *v.* 14. azon Chriſtus legyen az ęlő Iſten.

VI. Ha megh engedgyük-is, hogy az Chriſtuſrol legyen ſző, nem következik, hogy örökke Iſten legyen: Mert az O Teſtamentombeli iraſokat maskeppen illetik az Apoſtolok Chriſtuſra az uy Teſtamentomban.

F. Nem ſaladhat el Enyedi, az igaſſagh előt: Mert valami keſőre, de ugyan megh kel engedni, hogy az Chriſtuſrol ſol az Szent Lelek, es Szent Pal. Enyedi, Enyedi, nem nagy karomlaſe azt mondani, hogy az Apoſtolok, az O Teſtamentombeli iraſokat, nem ugy fejezik az Chriſtuſra az Uy Teſtamentomban, mint az O Teſtamentomban vadnak? Avagy nem azon Szent Lelek altal ſollottanake regen az Prophetak az O Teſtamentomban, mely altal moſtan az Apoſtolok az Uyban? Vagy igazan citallyak az Apoſtolok az Prophetak iraſit, vagy meg valtoztatva. De azt mondani, hogy megh valtoztatva hozzuk be az Chriſtuſra, Szent

Egy az O. es az Uy Teſtamentombā ſzolo Szent Lelek.

Lelek ellen valo hazugſagh és karomlas. Ha pedigh megh valtoztatva hozzak bé az Ily Teſtamentomban, miert nem hoztal bizonſagot reja?

VII. Az Soltarban az törveny maskeppen mondatik Iſten beſzedenek: az Euangeliom is itt maskeppen Iſten ſzavanak. Azert nem következik, hogy az mi tulaydonkeppen, és közben jaro nelkül Iſtennek tulaydonittatik, ugyan azont haſonlatoskeppen annak-is, az ki közben jaras által ſol. &c.

F. Csak emberi gondolatnak hiytſagos talalmanya ez. Mert az törveny, és az Euangeliom, az Iſtennek örökke valo megh valtozhatatlan ſzava, minden ő valoſagaban, noha az kűlső környűl allo dolgokra nezve kűlömbőznek az mellyert azon egy modon mondatik Iſten beſzedenek. Mert valami föl tőt czellya Davidnak ez Soltarban, és valami beſzeddel azt ki mondgya. *v. 8. 9. 10. 11.* azon ſzent Palnak is, és azon David beſzedevel ſol. *v. 7. 8. 9. 10. 11.* Annakokaert azon Iſtent hozza be, mellyet David, az mint ezt nyilvan mind az Soltarbol, ſ-mind az Pal Apoſtol tanitaſabol, à kinek Iſtennek tarto lelke vagyon, ki nezheti. Azert igazan következik: Hogy valami az Iſtennek tulaydonkeppen közben jaro nelkül tulaydonittatik, azon az Chriſtuſnak-is, ugy mint nagy Iſtennek, és minden Iſtenek fölőt valo nagy Királynak. *Pſal. 95. v. 3.* De az Atyanak tulaydonkeppen tulaydonittatik, hogy az Euangeliom legyen az Atya ſzava. Hát az Fiunak-is akkeppen. Hogy penig az Chriſtus az Euangeliomnak magyarazoja, az nez az ő közben jaraſanak tiſztire, mely nincsen ellene az ő Iſtenſegenek.

Megh ál azert, hogy mind az Fiu, mind az Szent Lelek, termeſzet ſzerint valo Iſten, és valoſagos ſzemely az Iſtenſeghben.

SOLTAR KÖNYV.

PSAL. XCVII. ℣. 7.

Imadgyatok ötet minden ő Angyali.

Hogy ez Soltar az Chriſtuſról, es az ő orſagaról irattatot legyen, ő magabol meg tetſik: az mellyert minden kereſztyen iras magyarazo Doctorok ezrol magyaraztak. Elſőben-is pedigh az Chriſtus orſaganak Nagyſagos meltoſagat irja megh, az holot mindgyaraſt, ki legyen ennek az orſagnak Kiralya, es Ura, megh jelenti. Az Iehova. v. 1. Mert ennek az Iehova Chriſtuſnak el jövetelinek várakozaſara, inditatot fől ez dicsirettel az regi Anya-Szentegyhaz. Annak utanna, ez orſagnak haſna jelentetik, mind az Bálvanyozok ellen, kiket nagy fennyen megh ſolit az Propheta: ſ-mind az Angyalokban, es az hivekben, kik az 7. versben intetnek ennek az Iehovanak imadaſara, es tiſzteletire. Hogy pedigh igy magyarazzuk, az Szent Pal tanit arra minket, ki *Heb.* 1. *v.* 6. egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza: Melyből ez jő ki.

Valakit az Szent Angyalok, Iſteni tiſztelesben jaro imadaſſal imadnak, az termeſet ſzerint valo bizony örök Iſten. Igaz: Mert egyedul csak az termeſet ſzerint valo Iſten imadtatik ekkeppen. Deut. 6. v. 13. & 10. v. 20. Matth. 4. v. 10. Luc. 4. v. 8.

Az Chriſtus termeſzet ſzerint valo Iſten. Mert imadgyak ötet az ſz. Angyalok.

De az Chriſtuſt az Szent Angyalok, Iſteni tiſzteletben jaro imadaſſal tiſztelik, ez eppen Davidé, és Szent Palé.

Azert az Chriſtus termeſet ſzerint valo bizony örök Iſten.

Mereſkeppen, az az, vakmerőkeppen, mond Enyedi, allattyak nemellyek, hogy Szent Pal, ez David mondaſat hozna elő. Nem vakmerőkeppen Enyedi, hanem Szent iras ſzerint. De laſſuk mit mond.

I. Ha az Apoſtol egy ſententiat innen ki ſzakaſztvan, azzal meg eleget, nekunk-is, nem kel az egeſz Soltart által vinnunk az uy Teſtamentomra.

F. Hogy ha annak az Iehovanak tiſzteletire inti az David az Angyalokat, az kiről az Soltarban emlekezet vagyon: tehat kövétkőzik, hogy Szent Pal is, nem mas Istenről ertſe,

ſ-ma-

ſ-magyarazza. De az elſőt az ördögh ſem tagadhattya. Hát az kövétkőzéſ-is igaz. Mert ſent Pal-is, nem más Iſtenről mondgya, hogy imadgyak az Angyalok, hanem arrol az kiről David mondotta. De David őrökke valo Iehovarol mondotta. Hát ſent Pal-is azonrol, ki nem egyeb, hanem az Ur Chriſtus: Eggyik ez.

Maſik, nem volt fel tőt czellya az Apoſtolnak, hogy mind az egeß Soltart altal vigye oda az ő leveleben: de csak ezt az nyilvan valo ſententiat, mely az ő propoſitomara avagy tanitaſanak fundamentomara illendőb vala. Mert ott ez helyen az Apoſtol tanit az Chriſtuſnak őrők Iſtenſegeről, mellyet az többi közőt ezzel bizonyit, hogy még az Angyalok-is imadgyak őtet.

II. Ha ki tagadna, hogy Davidnak itt valo iraſat nem hozza be az Apoſtol, mit mondananak? Bizony ha az David mondaſat egyben vettyuk az Apoſtol mondaſaval, külömben talallyuk az Apoſtolnal.

David mondgya.	Pal Apoſtol mondgya.
Imadgyatok	*Imadgyak.*
Minden Elohim.	*Minden Angyalok.*
Az ő Angyali.	*Iſten Angyali.*
Davidnal az Propheta ſol:	*Az Apoſtolnal az Atya Iſten ſol.*

F. Nyilvabban valo el forditaſa à ſent iraſnak ennel egy aligh lehet. Mert az mint oda fellyeb-is meg mondottam, ha ſinten nem azon igikkel hozna be itt az Pal Apoſtol az David mondaſat, mellyekkel David ſolot, mellyet tagadok, ha az értelme azon, nem igazan ſolanaé? Avagy nem azon lelek altal ſolotte ſent Pal, mely altal David: Mintha à ki az Soltarnak authora, meg ſerzője volt 2. *Sam.* 23. *v.* 2. nem tudna kiről ſol az Soltar? Iővendől az David az Iehovanak orßaganak az egeß földön valo ki jeleneſeről: Az Iehova Uralkodik, őrvend ezen az föld. *Pſal.* 97. *v.* 1. De az Iehova uralkodik az ő Fia által, az kit mindenekuek Királyava es őrökőſive rendelt. *Heb.* 1. *v.* 2. *Pſal* 2. Hát meltan az Fiura alkolmaztattya ezt ſent Pal.

Az mi az igheket illeti: mind ez ighe προσκυνήσατο, *Ado-*

rate, Imadgyatok: mind ez: προσκυνήσατοσαν, *adorando*, imadgyak, eggyet teſſen. Ezighe is: *Elohim*, ezzel, *Angeli*, mind egy. Mert az Angyalok, *Elohimnak* mondatnak. *Pſal.* 8. *v.* 6. Ezighet pedigh, *eius* ő, Szent Pal, kifejezi, ſ-azt mondgya, hogy Iſten az, az ő, hogy akar mondgyad, *ó Angyali*, ákar: *Iſten Angyali*, mind egy. David ſol: imit Apoſtol. De mind David, ſ-mind az Apoſtol, azon egy Iſten Lelkenek altala ſollottanak. Mi nem lehetet David Apoſtolla, ſ-az Apoſtol Davidda. De egy az Lelek. 1. *Cor.* 12. *v.* 4.

Az mi az egyben kötő ighet illeti: *Et*, *Es*, teſi azt oda az ſent Pal, az elő jaro argumentomra nezve. Mert azt allatta, hogy az Chriſtus főllyeb valo az Angyaloknal-is, mint örök Iſten. Mert eggyiknek ſem mondta az Angyalok közzűl, az Atya Iſten. *En Fiam vagy te*, mint mondá az Chriſtuſnak. Utanna teſi az Apoſtol ennek. Es imádgyak ötet Iſtennek minden Angyali.

De, hogy hogy ſab az ſolasban rendet az ſabad akaratu Szent Leleknek? Elegh azert ez, hogy egyenlő Davidnak mondaſa az Apoſtoleval.

III. Hoznak oly bizonſagokat neha az Apoſtolok elö, mellyet nem talalunk moſtan az Sz. Irasban: Mint Nazareuſnak mondatik.

F. Tul lőttek, ſ-ide ál az áyájval. Oly bizonyſagé ez, mely nincs az Bibliaban? Lam azon bötükkel megh vagyon Davidnal ez, az mint ſent Pal elő hoza. Nazareuſnak hivattatik. Megh vagyon. *Iudic.* 13. *v.* 9. az Abrazban. Azert nem tartozik ide.

IV. Tovabba megh engedgyük, hogy erre az iraſra nezzen az Apoſtol: De nem bötuſerint valo ertelemre nezet, hanem lelki ertelemmel az Chriſtus ſemelyeröl, és orſagarol, az kit elsö ſzülötnek nevez.

F. Tapaſtald megh kegyes olvaſo, hogy ſoha Enyedi annyit nem tekereghet, csaesoghat, hogy vegre meg ne kenſeritteſſek az igaſſagot engedni. Mert ſoha el nem mehet elötte.

Ha megh engeded, hogy az Chriſtuſrol, es az ő orſagarol mondaſſek ſent Davidtul ez Soltar, kit ſent Pal-is az

Chri-

Chriſtuſra illet es fejez, miert csappongottal tehat ez ideig? hogy nem vitadtad tiſztan csak ezt, hogy Lelek ſerint mondaſſek, nem bötü ſerint? ugy nem nevekedet volna oktalanna az te Könyved.

Hogy az lelki ertelemből, avagy lelek ſerint valo mondasbol, nyilvan valo meg feythetetlen erőſſegek vetetheſſenek, immar egy-nehanyſor megh mondottam. De micsoda à Szent Lelek ellen karomkodni, hanem ez nyilvan valo mondaſt, bötü ſerint valo ertelmeből ki venni, holot az mint meg mutattam, eggyez az Apoſtol Daviddal, mind az bötüben, ſ-mind az ertelemben? Mert lehetetlen dologh, hogy az mit David mondot az Iehovanak imadaſarol, azt ſent Pal mas ertelemre forditva mondotta volna az Chriſtuſrol. Mert az mikeppen David inti az Iſtennek Angyalit, hogy az Iehovat imadgyak, ſinten akkeppen ſent Pal inti az Angyalokat, hogy az Chriſtuſt imadgyak, mint ő teremtőjőket, az mint mindgyarſt azt-is utanna teſi.

V. Nem következik: Imádgyatok Iſtennek Angyali az Chriſtuſt. Azert örök Iſten az Chriſtus. Mert az imadas gyakorta csak kulſö tiſteſſegh tetelert vetetik. Mert az Chriſtus ſel magaztaltatot.

Az imadas csak emberi tiſztteſſegestetel Enyedinek.

F. Azt mondod: Gyakorta: En-is azt mondom: Hat nem mindenkor. Azert bizonyits megh, hogy itt ez helyen ez ighe: *Imadgyatok*, csak kűlső tiſteſſeg tetelert vetetik. Mert bizony nevetſegh az Angyaloknak ollyan kűlső tiſteſſeg tetelt tulaydonitani, holot, az ő tiſtelet-tetelek, csak Iſteni, es Iſten tiſteſſegeben jaro. David Iſten tiſteſſegeben jaro tiſteletről, es imadaſrol emlekezik. Ki hinne, hogy Szent Pal maſrol ſolana.

Tudode, hogy nem azert imadando az Chriſtus, hogy mindenek fölőt föl magaztaltatot, de hogy őrők Iſten. Mert igy az Atyat nem kellene imadni, holot ő nem magaztaltatot föl. Megh ál azert, hogy az Chriſtus őrőkke valo bizony igaz Iſten.

SOLTAR KÔNYV.

PSAL. CII. ŷ. 26.

Kezdetben fundaltad te Uram az fôldet, es az egek az te kezeidnek munkai.

Enyedi György ez David mondaſa felôl valo itiletit elſôben igy jelenti megh: Bizony dologh az, hogy itt az iras ſol, ez vilagnak igaz teremtôjerôl, avagy Authorarol, az ki az egyedûl valo Iſten. Kicsoda pedig ſemelyeben ez az Iſten, ſent Pal Apoſtoltul erttſük azt megh, ki *Hebr.* 1. v10. akarvan az Chriſtuſnak meltoſagat magaztalni, mely nagy legyen az Angyalok fôlôt, az teremteſnek cselekedetibôl mutattya azt megh: Mert az Chriſtuſrol mondgya ezt az David tanu-bizonſagh tetelet, hogy ô fundalta az fôldet, az az, ô teremtette. Hat fôllyeb valo Angyaloknal, mint fôldnek, Menynek teremtôje, az melybôl ez jô ki.

Teremtô az Chriſtus.

Valaki az Mennyet, Földet teremtette, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Ez az Prophetake és Apoſtoloke.

De az Chriſtus az Mennyet Földet teremtette, ez Davide, az Szent Pal magyarazattya ßerint. Hebr. 1. *v.* 10. *Col.* 1. *v.* 16.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony örök Iſten.

Valaki az uy Teſtamentomban az Ieſus Chriſtuſnak Attyanak mondatik, az az teremtö Iſten, nem egyeb, azt tanittyak az Apoſtolok Matth 11. *Act.* 4. Ergo.

F. Az Uy Teſtamentomban ugy mondatik az Atya teremtônek, hogy azzal az Fiu ki nem rekeztetik, hanem csak az hamis Iſtenek, es az teremtet allatok. Sz. Mathenal Chriſtus az ô Szent Attyat teremtônek mondgya, de nem el ki rekeztô igivel, hogy ugy volna teremtô az Atya, hogy ô annak Fia leven teremtô nem volna. Ez az oka, hogy az teremteſnek eselekedeti, hôl az Atyanak tulaydonittatik, hol az Fiunak. Ellenkeznenek-is az irafok egymaſſal, midôn azt mondgya, hogy mindenek az Chriſtus altal teremtettenek. *Ioan.* 1. *v.* 3. *Col.* 1. *v.* 16.

De ennek bôveb magyarazattyat, laſſad ſent Palrol: mely igen illyek az Chriſtuſra nyilvan megh ertheted.

SOLTAR KÖNYV.

PSAL. CX.

Monda az Ur az en Uramnak: ülly az en jobbom felől, &c.

Ha ki tagadna hogy ez Soltar az Chriſtuſrol, Orßagarol, es dicsőſeges győzödelmeről nem volna irva bötű ßerint, az nem csak lelki iſmereti ellen vetkeznek, de tulaydon az Chriſtuſt igyekeznek az ő mondaſaban megh hamiſsitani. Mert ő maga magarol magyarazza ezt *Matth.* 22. *v.* 43. 44 45. oly igen az Chriſtuſra illenek pedig bötű ßerint, hogy ſoha ſenkiben ő kivőlötte ezek be nem tőltenek, ha az igeket rend ßerint kezded meg hanni. Melyből megh tetßik hogy az Chriſtus azon Iſtenſegenek allattyaban es termeßetiben, ki az Atya. Mert:

Valaki ül az Atya Iſtennek jobjan, ö vele egyenlö hatalommal uralkodvan, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Mert az Iſten ſoha ſenkinek ezt az ö dicsöſeget maga Iſtenſegen kivül maſnak nem adta. Eſa. 42. *v.* 8.

De az Chriſtus ül az Atya Iſtennek jobjan ö vele egyenlö hatalommal uralkodvan. Ez Daviде, ßent Pale es az Chriſtuſe. Pſal. 110. *Matth:* 28. *v.* 18. *Epheſ:* 1. *v.* 21. 22.

Annakokaert az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony örök Iſten.

Enyedi bele tekintet ez tanubizonſagnak tükőreben, es valoba ki latta belőle, hogy à Chriſtus Ieſus termeßet ßerint valo bizony őrők Iſten. De mivelhogy nyilvan valo bayt vőtt fel az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegevel, es minden teherſegevel azon vagyon, hogy arrol valo tanubizonſagtételeket az ő őrveny elmejeből ki pottyant velekedeſekkel mint valami bűdős ſárral be mazolya: annakokaert az Davidnak dicsereti kőzzűl eggyet ſem mocskolt ugy meg, mint ezt az ßaz tizedik Soltart. Azert laſſuk meg az ő talalmanyit.

I. Ez Soltar bötu ßerint Davidban: lelki ertelemmel az Chriſtusban tölt be. 1. *Mert meg az Chriſtus elöt-is volt ez lelki magyarazat.* 2. *Mert ez ket magyarazat nem ellenkezik egymaſſal.*

Azert ez Soltar-is fel veſsi. 3. Chriſtuſ-is azont bizonyittya, midón igy ſol: lelekbe mondgya ö uranak, az az, lelki ertelem ſerint. 4. Semmi nincsen itt, az mit könnyen Davidra nem illethetni. 5. Sok vagyon itt, mely bötü ſerint Chriſtuſra nem nezhet, mint vers 5. 6. Hol ſebeſitette megh az kiralyokat az Chriſtus? holtölötte be holt teſtel az utakot.

F. Hamis az Enyedi Propoſitioja, hogy ez Soltar bötü ſerint nem tartoznek az Chriſtuſra, hanem csak lelki ertelem ſerint, az mint mayd meg mutatom.

I. Az mi az ö okait illeti, mellyekkel az ö talalmanyit tamogattya, ſemmire kellök. 1. Mert nem vagyunk mi ſorgalmatoſok az felöl, mikor költ az ket fele magyarazatnak modgya: Bötü ſerint: Lelek ſerint, holot az igaſſagot az

II. bötü altal lattyuk. 2. Azt ſem vitattyuk, ellenkezike eggyik magyarazat az maſikkal? ám legyen helyes az hova illik, de azt tagadgyuk hogy bötü ſerint nem ſollana ez Soltar

III. Chriſtuſrol. 3. Az mi illeti à Chriſtus ſolaſat, hogy lelekben mondotta David Uranak az Chriſtuſt, be hunta volt Enyedi az ſemeit, hogy az töb Euangeliſtaknak iraſokban nem tekintet. Mert mi legyen lelekben, *In ſpiritu* ſolani, ſent Mark igen nyilvan megh magyarazza, midön igy ſol: *Nam ipſe David dicit per Spiritum Sanctum: Dixit Dominus Domino meo &c. Marci.* 12. v. 36. Mert David mondgya az ſent Lelek altal. Monda az Ur az en Uramnak. Azert Lelekben annyit teſen mint ſent Lelek altal, nem pedigh Lelki ertetelem ſerint. Mert ez fele ſolasban az jelentetik, hogy nem David ſol, hanem az Szent Lelek ö altala 2. *Sam.* 23. v. 2. Holot azert az Szent Lelek bötü ſerint, ſolot az David altal az Chriſtuſrol ez Soltarban, hamiſſan tekeri ki ſarkabol Enyedi az Iraſt. 4. Az-is hamis hogy ſemmi nem volna itt mely az Davidra nem illenek. Mert holot eskút megh Davidnak az Iſten, hogy ö örökke valo Pap lenne az Melchiſedek Papnak rendi ſerint, mint az Chriſtuſnak: Az David nem volt Pap, mint az Chriſtus. Hat bötü ſerint az Chriſtuſra tartozik. Hol últ David az Iſten jobjara. 5. Bötü ſerint tölt be az Chriſtusban, hogy az ö ellenſegin győzödelmet

Lelekben ſzollani itt annyit teſzē mint Sz. Lelek altal ſzolani.

IV.

met vőtt, noha lelki ellenſegek voltanak azok. Mert bőtű ſerint rontotta meg az ördőgőt: bőtű ſerint törte megh az halalt, bőtű ſerint vőtt győződelmet: bőtű ſerint tamadot fel, mellyek peldaztatnak az kűlſő hadakozaſnak modgya alat az Davidtul: hogy az minemű bőtű ſerint vagdalkoznak az ſeregek, bőtű ſerint megh telnek az utak holt teſtekkel &c. ollyan bőtű ſerint meg harczolt az Chriſtus az ördőggel, halallal, es bőtű ſerint vőtt ezeken győződelmet, mely Chriſtus bőtű ſerint valo dicsőſeges győződelmere tartozik, hogy meg győzte ez vilagot *Ioan. 16. v. 33.*

Meg tetſik azert, hogy egy altallyaban minden homalynelkűl bőtű ſerint valo magyarazattal egyeneſſen az Chriſtuſra magyaraztatik ez Soltar, à mint Galatinus az Rabinuſoknak iraſokbol nyilvan meg mutogattya *lib. 8. cap. 24.* Annakokaert az elſő versből igy argumental ő maga Idvőzitőnk az Sidok ellen.

Az Fiu nem Ura az Atyanak.
De az Meßias Ura Davidnak.
Annak-okaert nem fia.

Melyből vilagoſſan meg tetſik, hogyha az Chriſtus csak csupa ember volna, ſemmikeppen David Uranak nem mondathatnek, hanem csak ő fianak. De hogy őtet Uranak mondgya David, onnan iſmerjűk meg, hogy az Chriſtus nem csupa ember es nē egyenlő Daviddal, hogy David őtet fianak mondhatna, hanē őrők Iſteńek, mely ſerint ura Davidnak

II. Ez meg nem alhat: Mert bötü ſerint Davidban tölt be, hogy Iſten az ö ellenſeget talpa ala vetette 3. Reg. 5. v. 3. Azert itt bar ne kereſgellyek az Chriſtus Iſtenſeget.

F. Miert kereſgetz hat te illyen haßontalan kereßt-fogaſokat ellene, miert magyarazod lelki ertelemmel az Chriſtuſra, ha nincsen itt az ő Iſtenſegeről emlekezet: Bolondſag azt tagadni az mi nincsen, illyen nagy meg atalkodaſſal.

Az mi nez az peldara, nagy kűlőmbſeg vagyon kőzőttők, es abbol meg nem bizonyithatni, hogy ez az Davidra illenek. Mert mi legyen Davidnak laba ala vetni Iſtennek az ő ellenſegit. 3. *Reg 5. v. 3.* meg magyaraztatik. 2. *Sam. 5. v. 12.*

tudni illik, Davidnak az ő kiralyſagaban valo meg erősiteſe az Iſraelen, es hogy az ő orſaga az Iſraelen fel magaſtaltatot volna. Iſmet 2 *Sam.* 7. *v.* 1. hogy az Ur Iſten neki nyugodalmat adot volna minden ellenſegitűl. Annak-felette nem csak az mondatik az Chriſtuſrol, hogy az Iſten minden ellenſeget vetette az ő laba ala, de hogy ő maga az Chriſtus vetette 1 *Cor.* 15. *v.* 25. mellyet ez igitzke mutat meg αὐτὸς *pro* ἀυτὸς.

De annak-felette nem David ment fel az egekben, ſ. nem últ ő az Iſtennek jobjara, hanem az Chriſtus, az mint Szent Peter *Act.* 2. *v.* 34. bizonyittya. Iſten pedig az, az ki az Atyanak jobjan úl: az az, Iſtennel egyenlő hatalomban uralkodik. Hat meltan mutattyuk ebből az Chriſtuſnak Iſtenſeget.

III. Peter az igheknek Grammatica ſzerint valo ertelmet vitattya, nem az ſollaſnak erejet, mint maydan meg mutattyuk.

F. Hogy hogy mér ez Plebanus Szent Peter Apoſtolra idegen ertelmet kenni ſ-fogni? Peter Apoſtol ugy forgattya Szent Leleknek altala az Grammatica ſzerint valo ertelmet, hogy az David tanu-bizonyſagh teteletől egy kőrőm feketenyire el nem tavozik, hogy megh mutaſſa ezt, hegy valaminemű ertelemmel David ſollot az Chriſtuſrol, ő is azonnal. Azert.

Valakit David ő Vranak, Iſtenenek iſmer, az örökke valo Iſtene az Izraelnek.

De az David az Meſsiaſt iſmeri Vranak Iſtenenek, ſ-nem fianak, az mint Idvözitönk. Matt. 22. *Mar.* 12. *ſ. Peter-is Act* 2 *mondgyak.*

Azert az Meſsias örökke valo Iſtene Izraelnek.

IV. Az Sido bötüben az elsö ighe, Iehova, *ki az Atya: Az maſodik* Adonaj *Vr, mely az emberekkel is köz.*

Hat nincs itt az Chriſtuſrol ſſo.

F. Tagas réſt kereſet Enyedi: de nē ſaladhat el az igaſſag elől. Mert Chriſtus ez igeknek igaz magyarazoja Szent Peterrel eggyűt, mind elől, utol Urat emlitenek. *Monda az Vr az en Vramnak*, és igy ha az Enyedi *conſequentiaja* jo volna, az elsö ighe-is Ur, avagy nem magyaraztatnek az Atyarol, avagy ha magyaraztatnek (mint hogy magyaraztatik is)

egyen-

egyenlő Ur leſſen az Atya az Fiuval, az mellyert meg nyertük az mit kivantunk. Mert kicsoda az David Ura? Az Meſſias. De az Meſsias David fia. Hogy hogy lehet ő Ura? Bizony az menyiben Iſten. Inkab hidgyünk azert Chriſtuſnak, és Sz. Peternek, hogy ſem mint egy tevelygő Plebanuſnak

De ez is nyilvan vagon, hogy az Atya-is mondatik haſonlatoskeppen *Adonainak*, Urnak. *Pſal.* 2. *v.* 4. Az Fiu-is Iehovanak. *Hoſ.* 1. *v.* 7. *Ierem.* 23. *v.* 6. *Gen.* 19. *v.* 24. 2. *Sam.* 12 *v.* 25. ſ-több helyeken-is, tegyük ide ezt-is

Ha ülni az Iſtennek jobjan annyit teſſen, mint az Iſtennel egyenlő hatalomban es meltoſagban, mint örök Iſtennek uralkodni, tehat az Fiu, kit az Atya az ő jobjara ültetet, egyenlö Iſten az Atyaval, mind Iſtenſegenek allattyaban, ſ-mind uralkodaſaban. ülni az Iſtennek jobjan.

De az elsö propoſitio igaz. Mert az Atya mondgya az ő Fianak, ůly az en jobomra, az az, egyenlö meltoſagban es hatalomban uralkodgyal en velem.

Hát az következés-is igaz. Mert hogy hogy ülhetne az Iſtennek jobjara, az az, hogy hogy uralkodhatnek egyenlö hatalomban az Atyaval az Fiu, ha egyenlö termeſetü Iſten nem volna ö vele.

V. ülni az Iſtennek jobjan, és Iſtennek lenni embernek job keze felöl eggyet teſſen az irasban. Mert az kiröl itt mondatik, hogy job felöl üllyön, azon felöl mondatik, v. 5. *hogy legyen Iſten job keze felöl.*

De amaz David felöl mondatik: Pſal. 15. *v.* 8.

Hat imez is.

F. Hamis az Enyedi *Principioma*, hogy ůlni Iſtennek jobjan annyit teſſen, mint Davidnak Iſten job keze felől lenni, mellyet megh csak ez ighe-is megh mutat, *ülni*, mely annyit teſſen, mint *uralkodni*. 2. *Theſ.* 2. *v.* 4. Az holot az Antichriſtus mondatik ůlni az Iſtennek Templomaban, az az, uralkodni, mely ebből tetſik megh: *Efferens ſe*, föl emelven magat, hogy ő Iſten. ůlni azert az Iſtennek jobjara nem egyeb, hanem Iſtennel egyenlő hatalomban uralkodni De David nem uralkodot Iſtennel egyenlő hatalomban. Azert nem ő rea tartozik ez ſo. *ůly az en jobomra.* Vagy ha az Davidrol mondatnek, csak annyiban, az menyiben ő Ab-

raz, példázo, árnyékozo, helot birodalmában, es Királyi meltoſagban valami ſikraczkai az Chriſtus birodalmának, es Kiralyi meltoſaganak tettettenek meg. De az Chriſtus úl az Iſtennek jobjan egy altallyaban, az menyiben tökelletes egyenlő birodalma, es hatalma vagyon, mind az Angyalok fölőt az ighikben: mind az emberek, es minden teremtet allatok fölőt. *Eph.* 1. *v.* 20. 21. 22. 1. *Pet.* 3. *v.* 23. *Hebr.* 1. *v.* 3. 13. *Apoc.* 3. *v.* 7. 1. *Cor.* 10. *v.* 25. *Matth.* 28. *v.* 18.

Lenni pediglen Iſtennek valaki job kezefelől, nem egéb, hanem hogy az Iſten az ő oltalmaval, es ſegitſegevel jelen vagyon annak, mint Davidnak jelen volt, mellyel dicsekedik. *Pſal* 16. *v* 8.

VI. Ez ſollaſnak neme nem jegyzi az hatalomnak, uraſagnak, és meltoſagnak egyenlöſeget, mint meg tetſik. Pſal 44. *v.* 11. 3. *Reg. Matth.* 20. 3. *Reg.* 22. *v* 19. *Luc.* 22. *v.* 29. *Apoc.* 3 *v.* 21.

F. Lelke iſmereti ellen zurta zavarta ezeket egyeben Enyedi. Annakokaert ha nezünk ennek az ſolaſnak bizonyos jedzeſere, *úlni az Iſtennek jobjara*, ottan ki tetſik hamiſſaga az Enyedi csavargaſanak.

I. 1. úlni valakinek jobjara, annyit teſen, mint az kúlſő emberſęges męltoſagban, és tiſteſſeghben azzal kőzőſúlni, mint az emberek az kit megh bőcsúlnek, job kezek felől últetik, vagy neha az igazgataſat-is valami dolognak reajok bizzak. Igy últeti bőcsúletnek okaert Salamon az ő Annyat job kezefelől: ugy az Pharaho leanya-is. 1. *Reg.* 2. *v* 19. *Pſal.* 45. *v.* 10. Ezt az meltoſagot keri vala az Zebedæus fiainak Annya Chriſtuſtol az ő fiainak. *Matth.* 20. *v.* 21

II. 2. Annyit teſen, mint az Iſteni dicsőſęgnek ſarnyekaban, avagy gyúmőlcseben reſtesúlni, ſ-abban kőzőſúlni, es igy mondatnak az Angyalok *állani* (nem úlni) az Iſtennek jobja felől 1. *Reg.* 22. *v.* 19. es minden valaſztottak az Chriſtuſnak ſzekiben úlni. *Apoc.* 3. *v.* 21.

III. 3. Annyit teſen, mint az Iſtennel egyenlő hatalommal, es dicsőſęggel uralkodni, mellyel minden Angyalokat, es embereket, az Iſtennek jobjan úlő, meg hallad ki beſelhetetlenképpen, ugy-mint ki által az Atya uralkodik, es bir

min-

mindeneket, mint az oda fölyeb meg jegyzet tanu bizonyſagh tetelekből meg tetßik. Igy azert ſenki, ſem az Angyalok, ſem az emberek kőzzűl, nem úl az Iſtennek jobjan, ollyan ertelemmel mint im moſtan megh mondam.

Immar mind ezekből fölőtte kőnyű erre az Enyedi gűgyőgeſere megh felelni: Ha az Iſtennek jobjara valo úles jedzi az Iſtennel valo uralkodaſt, es egyenlő meltoſagban valo letelt, tehat az hivek őrők Iſtenek. Azert nem csak hamis, de Iſtentelen-is ennek az ßolaſnak amaz magyarazattya. Mert holot mondotta Enyedi Iſten az hiveknek: *üllyetek az en jobomra?* Mert mas úlni az győződelmeſnek az Iſtennek ßekiben, mas az Chriſtuſnak úlni az Iſtennek jobjara, az mint megh mutattam. Azert nem csak Iſtentelen, de ugyan eretnekſeg-is, amaz mondaſt: *ülni Iſtennek jobjara*, kűlőmben magyarazni, az miat immar meg mondottuk.

De hogy az mi magyarazatunknak igaſſagat, akar mely gyenge itiletű ember-is eßeben veheſſe, es az ellenkezőnek hamis Iſtentelenſeget megh tapaßtalhaſſa, im egyben vetem az mondaſokat.

Pſal. 44. v. 11.

Az Pharao leanya Salamonnak jobja felől ál.

3. Reg. 2.

Salamon az Annyat jobja felől últette.

Matth. 20.

űllyenek az en fiaim eggyik job kezed, maſik bal kezed felől.

3. Reg. 22. v. 19.

Az Mennyei ſeregek allanak Iſtennek jobja, es ballya felől.

Act 7.

Lattya Sz. Iſtvan allani az Chriſtuſt az Iſteńek jobja felől.

Luc. 22. v. 29.

Hivek űllyetek az en ßekembe.

Apoc. 3. v. 21.

Az győződelmeſt űltetem az en Atyamnak ßekiben.

Pſal. 110. v. 1. Matth. 22. v. 43. 44. 45. Marc. 12. v. 35.

Monda az Ur az en Uramnak: űly az en job kezem felől, miglen vetem az te ellenſegedet, az te labod ala.

Az Iſtennek tarto lelkedre kéńßeritelek kereßtyē olvaſo, itild meg ezt. Micsoda haſonloſaga, nē hogy egyenlőſeg e

legyen imez fölſő mondaſoknak ehez az alol megh jegyzet mondashoz.

Hogy az elſőn még-is el kezdgyem, Iſtent Salamon, hogy az Pharaho leanyat jobja felől últetven, minden ellenſegit feleſęgenek talpa ala veſſe? Nem azt mondgya: *üly az en jobomra*, hanem onnan az felől últeti, bőcsűletet teven neki. Igy ſinten Salamon az ő Annyat tiſteſſegnek okaert.

Az Zebedæus fiainak Annyok, vilagi orſaggal almodozik, ſ-azt kivannya, hogy az tőb tanitvanyoknal főllyebben valo meltoſagban leheſſenek.

Az Mennyei ſeregek Iſtennek job keze felől allanak, ugymint ſolgalo Lelkek, ſ-nem úlnek. Az Chriſtus alvan mutattya megh magat Szent Iſtvannak, hogy keſ az vigaſtalaſra, lelket hozzaja venni. Az hivek úlnek az Chriſtus ſzekiben, mert reſzesűlnek az ő dicsőſſegeben: de azzal nem úlnek az Iſtennek jobjan. Az győződelmeſek haſonlokeppen az Iſten ſzekiben, de nem az Iſten jobjan. Mellyiknek mondotta Iſten ezek kőzzűl. *üly en jobomra, miglen vetem az te ellenſegidet az te talpad ala?* Bizony Iſtentelen ember az, valaki ez mondaſokat egyenlő magyarazattal akarja magyarazni. Azert az előb megh jedzet kűlőmbſeget kel igen meg tartani, ennek igaz ertelmere, es ezt kel mondani.

Valakit az Atya Iſten, az Davidnak tanu-bizonyſag tetele ſerint az ő jobjara ültetet, azzal egyenlő meltoſaghan, birodalomban, és hatalomban uralkodik.

De ſenkit az Chriſtuſon kivül az Atya Iſten az ő jobjara nem ültetet. Hat az Chriſtuſon kivül ſenki egyenlő meltoſaghan, és hatalomban nem uralkodik az Atya Iſtennel.

Tovabba az harmadik verſet az regi iras magyarazo Doctorok kőzzűl nemellyek, ugy mint *Hilarius lib. 12. de Trinit. Ambroſius de Fide lib. 1. cap. 6. Epiphanius, Euſeb: lib. 1. cap. 1 Auguſtin. ſuper hunc Pſalmum. Athanaſius in oratione contra Arrianos*, ſ-az Sidok kőzzűl-is nemellyek magyaraztak az Chriſtuſnak őrőkke valo ſűletesere, holot ez vagyon, az mint Galatinus forditotta az Sido bőtűből: *De matrite aurorae, vel ex aurora tibi ros nativitatis tuae.* Melyhez ugyan ottan igy ſol, *Rabbi Iſach,*

Galat. lib. 3. cap. 17.

Iſach, Arama in comment. in lib. Geneſ. Antequam crearetur Sol ſubſiſtens ac firmum erat nomen Meßiæ noſtri, & ſedebat ad dexteram Dei. Et hoc eſt quod dicit: Sede ad dexteram meam. Az az, Minek előtte teremtetnek az Nap, valoſagos es tökelletes vala az mi Meſsiaſunknak neve: es úl vala az Iſtennek jobjan. Es ez az mit mond: úly az en jobbomra.

Annakokaert forgattyak imez iget: Haynal csillag előt, mellyel jelentik, hogy minden teremtet allatoknak előtte ſűlettetet: mintha mondana: Az haynal csillagh előt, vagy minek előtte ſemmi nem volna, melyből ez jú ki.

Valaki az csillagoknak előtte ſuletteteť az Atya Iſtentül, az örökke valo Iſten. Mert az csillagoknak es minden allatoknak teremteſe előt csak örökke valoſag es Iſten vala.

De az Chriſtus az csillagoknak teremteteſeknek előtte ſulettetet az Atya Iſtentül. Ezt David mondgya.

Azert az Chriſtus örökke valo Iſten.

VII. Az Angyalok-is voltanak az csillagok előt, de azert nem örök Iſtenek.

F. Nem igaz. Mert az egeknek es az csillagoknak teremteſe előt akikkel eggyút az Angyalok teremtettenek, csak *æternitas*, örökke valoſag volt. De ha ſinten meg engednők-is, hogy az Angyalok voltanak az csillagok előt, mellyet tagadunk, megh ſem mondotta azok közzül eggyiknek-is: *En fiam vagy te*, mint az Chriſtuſnak, nem-is ſűlettettenek azok az Iſtentül mint az Chriſtus. Azert holot megh engettetik, hogy az Chriſtus volt az csillagok előtt, tehat az-is megh engettetik, hogy volt Marianak előtte, nem az Iſtennek eleve valo el latasaban pedigh: mert igy az hivek-is örökke valok voltanak volna, hanem ugyan *realiter* valoſagoſon az ő Iſteni ſemelyeben.

VIII. Semmi emlekezeti nincsen az Haynal csillagnak es az ſűleſnek az Sido bötüben: Sokkeppen is magyarazhatni mint Bucerus, Muſculus, Calvinus megh jegyzettek.

F. Ez Sidoban valo bötű *Schachar*, reggeli vilagoſſagot jegyez *Pſal* 57. *v.* 9. *Am*: 4. *v.* 13. *Eſa.* 8. *v.* 20. az honnan vagyon nevezete az Haynal csillagnak es Haynalnak, mellyel

az

az Chriſtuſnak valoſagos letele jelentetik: ugy az maſik ige ſüleſt jegyez. Azert magyarazza vala Rabbi Iſach ezt az Chriſtuſnak kin letet *(exiſtentiam)* az Atyanak jobjan valo üleſeből, az mint oda föllyeb meg tetſik. Innen azert imár, ha ſinten külömböznek-is az iras magyarazok ez ſoknak elő hozaſaban, de azert ugyan megh tarttyak az egy igaz ertelmet, mellyet az hetven Biblia fordito Bölcsek, és Idvözitönk-is követet ſent Pallal egyetemben.

Az mi Doctorink pedigh, hogy hogy ſollyanak ehez, ám megh jedzettem. *Buceruſt, Muſculuſsal, és Calvinuſſal*, mely Iſteneſen jelentſe megh ertelmet, mindgyaraſt az elſő ſavabol megh tetſik: Vélem, ugy-mond. Hat nem ronttya ezzel amaz közönſeges ertelmet. Mert ő igy véli, egyebeknek, tudni illik, itiletek helyben maradvan.

De mit ſemetez az Chriſtuſnak Papſagarol Enyedi?

IX. Ez az ighe Cohen, *nem Papot. De Fejedelmet jegyez. Azert ez-is Davidra illik.*

F. Mayd tovabbatka ő maga Enyedi megh veti ezt az ő itiletit. De hogy ſemmit el ne hadgyon, és valoba jo Deaknak mutaſſa magat, azert ſemetez.

Nezd megh, ha nem hamiſsat allatſe ez ighe felől. *Cohen, Exod. 3. v. 1. Levit. 22. v. 11. cap. 1. v. 9. cap. 6. v. 15. 22. Eſ. 24. v. 2. 1. Sam. 22. v. 18. Pſal. 132. v. 6. Gen. 14. v. 18. Heb. 7. v. 3.* Papot jedzene ez helyekben ez ige *Cohen*, nē Fejedelmet ha latnad. De ſokaſod neked, hogy ez igiknek homalya alat lappangj.

Pap à Chriſtus.

Valakinek az Iſten megh eskut, hogy örökke valo Pap, annak Papſaga örökke valo magaval eggyut. Mert nem azt mondgya: Te leſſeſ: *hanem:* Te vagy. *Hogy hogy mondhatta volna pedigh Dávid altal Iſten ezt, ha akkor az Chriſtus,* Te, *nem volt volna?* Te vagy, *nem,* Te leſſeſ.

De az Chriſtuſnak eskut meg az Iſten, hogy örökke valo Pap, mégh pedigh az Melchiſedech Papnak rendi ſerint, az mint egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza ſent Pal. Hebr. 7. v. 3.

Annakokaert az Chriſtuſnak örökke valo Papſaga vagyon, maga-is örökke valo, ugymint, kinek napjainak kezdeti es vege nincsen. Hebr. 7 verſ. 3.

X. David-is Pap volt, mert Papi köntösben öltözöt volt. 1. Reg. 30 v. 7. Iſmet: 2. Reg. 6. v. 14.

F. Ket fęle ruha vala, mellyel regenten az ſent ſolgalatban eltenek. Eggyik az Ephod fő Papi öltözet, mellyet ſenkinek magara az fő Papon kivül venni nem vala ſabad, mineműről ir Moyſes. *Exod.* 28. Maſik közönſeges ſolgalatban valo ruha, mineműt öltözöt fől Samuel gyermek koraban, ſolgalvan az Urnak hazaban. 1. *Sam.* 2. *v.* 18. Davidis illyent vet volt magara, nem azert, hogy Papi tiſztben hagna, vagy mutatna az altal magat, hanem hogy az Iſtennek ladaja előt, örömeben ſabadosban ſökhetnek. Annakokaert az mint Samuelt gyermekſegeben az ruha nem tötte Prophetava, ugy Davidot-is. David Papi ruhat vet volt egyßerre: azert Pap. Ki ne pökne ez fele csavargaſt. Az Bolon Baſta idejeben Plebanus köntösben öltözöt, Azert Plebanus.

XI. Az ki áldozik, és meg áldgya az nepet, Pap az. David azt cselekedte. 2. Reg. 6. v. 17. Nem-is ßabad vala egyebnek áldozni, hanem csak az Papnak. 2. Reg. 6. 2. Paral. 26. Levit. 10.

F. Az ki áldozatot viſen fől, tudni illik, rend ſerint, az mint Iſten az Papoknak elejekben rendelte vala, Pap az. De David rend kivül áldozot, mely modon az Prophetaknak is ſabad vala áldozatot fől vinni. 1. *Sam. 7. v. 9* 1. *Reg. 18. v. 36. 37.* Igy Ioſue, es Salamon áldottak megh az nepet *Ioſ. 22. v. 6.* 1. *Reg. 8. v. 14.* 2. *Paral. 6. v. 3.* kik mind az altal nem voltanak Papok.

David nem volt Pap.

De honnan bizonyitana Enyedi hogy David ő maga tet volna áldozatot? David az Papok által áldozot, es igy David áldozat tetelenek mondatik, maga az Papok áldoztanak David akarattyabol, mint Salamon cselekedek. 1. *Reg. 8. v. 63.*

Azert micsoda kövétkőzes ez: David az Papok altal vit áldozatot fől: azert Pap David? Haſonlo az fölfőhőz.

XII. Ha az Davidnak fiai Papok voltanak, inkab az David. De az fiai azok voltanak 2. Sam 8. v. 18.

F. Az David fiai felől valo mondaſt az 1. *Paral. 18. v. 17.* kel megh magyarazni. Mert itt nem Papoknak, hanem el-

ſőknek, avagy főknek mondatnak az ßolgalatban David mellet. Azert nem Papok voltanak, hanem Fejedelmek, Fők, Elſők, mellyet ez ighe, *Cohen*, meg mutat, mely itt annyit teßen mint Fejedelem. *v.* 18

XIII. David Pap volt Melchiſedech Papnak rendi ßerint. Mert az mint Melchiſedechnek nem volt Papſaga rend ßerint: ugy Davidnak is.

Azert nem mondgya az Aaron Papnak rendi ßerint.

F. Honnan bizonyitana ezt megh Enyedi, ha tagadnok? Mert ha az Melchiſedech Papſagat megh forgattyuk, oly egyeneſſen, oly nyilvan à Chriſtuſra magyarazza innen David mondaſabol ßent Pal, hogy ſoha ſenki az egy Chriſtuſon kivűl Melchiſedech Papnak rendi ßerint Pap nem lehet. *Hebr. 7. v. 2.* Lasd megh kerlek. De ezen kivűl. *v. 3 cap. 7.* azt mondgya Melchiſedech felől: Atya nelkűl, Anya nelkűl, es nemzetſeg nelkűl valo, kinek ſem napjanak kezdete, ſem eletenek vege nincsen, hanem haſonlitvan az Iſtennek fiahoz, lőt őrőkke valo Pap. Ladde: őrőkke valo Pap, azert lőt, hogy az Iſten Fiahoz haſonlittattatot: Mert magaval eggyűt az ő Papſaga el mult: De az őrőkke valo Papban, ugy-mint valoſagban, az Chriſtusban megh maradot. Illyen Pape David? Bizony lelki iſmereti ellen *dictal* ez ellē Enyedi.

XIV. Az Chriſtus Pap, nem Iſteni termeßeti ßerint, de emberi termeßeti ßerint.

F. Sem Iſteni termeßeti ßerint ő magaban, ſem emberi termeßeti ßerint ő magaban, hanem Iſteni, es emberi termeßetiben, egyßer ſ-mind, az menyiben Iſten, es ember az ßemelynek eggyeſſegeben, Pap az Chriſtus, ha nem tudtad Enyedi. Ne teneked.

Az örökke valonak vagyon örökke valo Papſaga. Az Chriſtus örökke valo Ioan. 8 v. 58.

Azert az Chriſtuſnak vagyon örökke valo Papſaga.

XV. Az Chriſtus Papſaganak kezdete vagyon. Heb. 5. v 5.

Azert nem örökke valo.

F. Vagyon kezdeti az Chriſtus Papſaganak, az menyiben az teſtben áldozot, es ő magat az őrőkke valo Lelek által

fől vitte Iſtennek áldozatúl *Hebr.* 9. v. 14 Nincsen kezdete, az menyiben vette ezt az Papſagnak meltoſagat, az ő Attyanak őrőkke valo rendeleſere nezve. Mert az Chriſtus tegnap, es ma, ugyan azon mind őrőkke. *Heb.* 13. v. 8 Igy azert mind Papſaga, mind Papſaganak haßna őrőkke valo, es mind el mult, ſ-mind jővendőre ki terjedő. *Heb.* 9. v. 15. *Rom.* 3. v. 25.

Hogy pedigh mondgyuk: *Vette az Chriſtus: azert nem örökke valo.* igaz volna, ha idő ßerint vette volna, es ha maſtul fől-lyebben valotul maganal. De hogy őrőktűl fogvan vette, es az ő Attyatul, kivel egyenlő Iſtenſegeben, őrőkke valo az ő Papſaga. David pedig ſoha nem volt Pap. Hat az Chriſtuſrol vagyon egyedűl ez Soltar irva.

PELDA-BESZEDEK.

MInek előtte Enyedi az Pelda beßedeknek könyveben levő tanubizonſag-tereleknek meg mocskolaſahoz kezdene; annak előtte kettőt mond. 1. Hogy ez könyv felől valaha ketelkettenek, mint Mercerus meg jegyzette. De ő maga iſmet Enyedi ebben valo itiletit az ő ſokaſa ßerint meg maſollya, es ez könyvnek meltoſagat allattya. Igy azert falkat akar hadni az olvaſoknak ſivekben: Ez csak arra valo. 2. Allattya, hogy az kezdetitől foguan, az *cap.* 10 csak *proœmium* elől jaro beßed, vagy keßűles, es az 10. caputnak vagyon kivaltkeppen valo Titulusſa, neve. Ez-is csak fraska ßemetezes es ßem feny veßtes. Mert az Proœmiumnak annak valoſagabol kel allani az minek eleiben vettetik, es igy à Proœmiumban levő dologh az kővetkezendővel mind egy az ßent irasban, az mint az ßent Ianos Euangeliomanak kezdetiben ezen dolog elő fordul.

PELDA-BESZEDEK.

PROVERB. VIII. v. 22. 23. 24. 25.

Az Ur bir vala engemet az ő utanak kezdetiben: az ő munkai előtt, minden időknek előtte: őrők időknek előtte fel kenettettem: az kezdetnek előtte: az földnek letelenek előtte.

Még mikor semmi melységek nem volnanak, szűlettettem vala &c.

AZ Christus Iesusnak örők Istenségeről es az ő Attyatul valo szűleteséről, oly nyilvan valo vilagos tanubizonsag-tetel vagyon itt, hogy mégh amaz Arrius-is, ki az Christus Iesusnak örők Istenségenek dühős ellensége vala, sem tagadhatta, s-nem-is tagatta, hogy itt à Christusrol nem volna tanitas. Mert ismerte s-tutta jol, hogy az, ez à Bölcseség, kit Szent Ianos kezdetben valo Igenek mond: az melyre kepest S. Pal-is 1. *Cor.* 1. v. 24. Isten bölcseségenek mondgya à Christust. Annak-okaert mi ebből illyen erősseget allatunk:

Valaki örök időknek előtte, az kezdetnek előtte, à földnek letelenek előtte szűlettetet, fel kenettetet, az Istēnek fia, az örök Isten. Meg ál.

De az Christus örök időknek előtte, az kezdetnek előtte, az földnek letelenek előtte szűlettetet, fel kenettetet. Ezt ö maga az Bölcseségh, ki az Christus 1 Cor. 1. v. 24. mondgya itt magarol.

Azert az Christus Istennek fia, örök Isten.

Arriusnal megh atalkottab Enyedi. Mert ő tellyes minden tehetségevel azon vagyon, hogy az mint az egesz Bibliabol: ugy ez mondasbol-is ki tőrőllye az Christust. Lassuk azert mikeppen gúgyőgjőn itt-is az ő Ivadekinak.

I. Galat. lib. 7. cap. 1. Mariara magyarazza ez mondast.

F. Galatinus mondotta, azert ugy vagyon. Mi nem emberi

beri velekedeſen fundaltatot az hitnek agazattya az Chriſtuſnak ſemelyeről.

Hogy nem olvaſtad tovab Galatinuſt Enyedi; Szentſeg tőreſſel eggyút jaro orſag ſ-lopas, valamely emberneк iraſabol valamit ki venni, az eleit, utollyat el hadni. Galatinus azert azon caputnak az vege fele igy ſol: *Nam etſi præmiſſa Proverbiorum verba: Deus poſſedit me, cum cæteris de ſapientia divina, quæ ab æterno genita fuit, rectè dicantur, prout nos etiam illa de eadem ſapientia in tertio libro expoſuimus: attamen &c.* Azaz: Mert jollehet az eleb meg mondot Pelda beſedeknek ſavai: Az Iſten birt engemet az tőbbivel eggyút, az Iſteni bőlcseſegről (ki az Chriſtus) ki őrőktúl ſűlettetet igazan mondaſſanak, az mint mi-is, azon bőlcseſegről magyaraztuk à harmadik könyvben, &c. Igy azert Galatinus ſo mondotta teſi Enyedit. Mert ez mondaſt az Chriſtuſrol magyarazza: Mariara pedigh csak annyiban, az menyiben Iſten eleve el rendelte, hogy ſűllye az Iſtennek fiat az teſtben.

II. Ez mondaſt az ertelem mondgya avagy az eſſeſſeg, mely ebben az Caputban az bölcseſeggel, hol eggyút hol külön helyheztetik: Holot azert ſſent Pal-is az Chriſtuſt nem ertelemnek, hanem bölcseſegnek mondgya, tehat ez mondas nem nez az Chriſtuſra.

F. Hamis az Enyedi Propoſitioja. Mert az elſő verſtől foguan mind az Caputnak vegeigh az bőlcseſeg ſol, mely az Sido bőtűből megh tetſik. Mert az bőlcseſeg igy kezdi el beſedet: Enyim az tanacs es valami vagyon: En eſſeſſegem, en erőm: Melyből meg tetſik, hogy az bőlcseſeg hija magat ertelemnek. *v.* 14. Azert az bőlcseſege az ertelem, eſſeſſeg, Szent Pal-is nem veti ellenben az bőlcseſeget az ertelemmel, ſem az ertelmet az bőlcseſeggel, hanem à mint itt, ugy ő-is bőlcseſegnek mondgya az Chriſtuſt. Azert az 14. vers rontya el az Enyedi allataſat.

III. Az Szolas, kialtas nem teſi ezt az bölcseſeget ſemellye. Mert az irgalmaſſag es az bekeſeg mondatik az eghből ala nezni egymaſt meg csokolni: ugy itt-is az eſſeſſeg, bölcseſeg mondatik az utzan kialtani, ſolani. Pſal. 84. v. 11. Proverb. 8. v. 1. 2. 3. Proſopopœja, ſemely tettetes ez.

F. Enyedi azt veli, hogy mi az bölcseſeget azert mondgyuk bölcseſegnek, hogy neki ſolas, kialtas es ſemelyhez illendő cſelekedet tulaydonittatik. De nem erte el elmejevel, avagy ha el erte, tudvan titkolta el ezt, hogy mi az O Teſtamentombeli mondaſokat, az Uy Teſtamentombol magyarazzuk, es onnan vegyünk ertelmet arrol micsoda bölcseſeg legyen ez? Mellyet hogy az együgyüvek-is meg ertheſſenek im egyben hordom őket.

Bölcseſeg.

Az Iehova bir vala engemet az ő utanak kezdetiben *verſ.* 22.

Ez bölcseſeg vala az Iſtennek minden munkai előt. *verſ.* 22.

Ez bölcseſegh ſületettetet. *verſ.* 23.

Ez bölcseſegh az Iſtennel vala az földnek fundamentomanakfel veteſeben *v.* 29.

Ez bölcseſeg elet es idvőſſeg *verſ* 35.

Chriſtus.

Kezdetben vala az Ige, es az Ige Iſtennel vala, es az az Ige Iſten vala. Ez kezdetben Iſtennel vala. *Ioan* 1. *v.* 1.

Az Chriſtus; *Ante omnia.* Mindenek előt: *Col.* 1. *v.* 17.

Az Chriſtus az Atyanak egetlen egyſülőtte *Ioan* 1. *v* 14.

A Chriſtus fundalta à földet *Hebr* 1 *v.* 10. es mindenek ő altala lőttenek *Ioã* 1. *v* 3. *Col.* 1. *v.* 16.

Az Chriſtus mi eletünk es mi idvőſſegünk *Col.* 3. *v.* 4. *Ioan.* 14. *v.* 6. *cap.* 1. *v.* 4.

Mivel hogy azert, mind ezek illyen nagy eggyeſſeggel tartozzanak az Chriſtuſra, ezokaert valiyuk Szent Pallal ezt az bölcseſeget lenni az Iſtennek fianak, es valoſagos Szemelynek. 1 *Cor.* 1. *v.* 24.

Hogy pediglen azt allattya: *Az irgalmaſſag es à bekeſeg egymaſt meg csokoltak.* Hat itt-is, *Per Proſopopœiam* Szemelynek tetteteſe altal tulaydonittatik à bölcseſegnek az ſolas, &c. Nem igaz. Mert hol olvaſta az irgalmaſſagrol, es bekeſſegről ezeket, mellyet itt az Bölcseſegnek tulaydonittatnak? *Az irgalmaſſagh es bekeſſeg*: az az, az irgalmas, es bekeſſeges emberek *metalapſis abſtracti pro concreto*, az mint megh lattyuk. 1. *Cor.* 12. *v.* 11. Azert valaki az Iſtentől, az földnek ielelenek

előtte

előtte, az az, őröktűl fűlettetet, semely az. Olyan ez az Bőlcseſegh. — *Ergo.*

IV. Ha ez mondasban, figura, *haſonlatoſſagh altal valo fűlas nincsen, de minden nek tulaydonkeppen mondatnak, tehat ez Bölcseſeg még Salamon idejeben meg teſtesult, az utzakon kialtozot, az emberekkel nyajaskodot, hazat eppitet, het oſſlopokot vagot ki, &c. De ez keptelen Hatamaz is.*

Ezokaert ſemtelen es tudatlan ember az a ki itt figurat nem iſmer.

Fogadgyuk az conſequentiat. Mert nem következik: ez beſedeket az bőlcseſegh homalynelkűl mondgya: Iehova bir vala engemet az ő utanak kezdetiben: Őrőktűl fel kenettettem: Mikor semmi melyſegek nem volnanak fűlettettem vala &c. Azert ezt-is homalynelkűl mondgya: Az utzakon kialtottam: az emberekkel nyajaskodtam, &c. az mint hogy ezſem következik:

Ezeket *figuraté* homalyban mondgya az bőlcseſeg: azert amazt-is. Mert kicsoda oly balgatag, hogy eſzében ne venne, hogy azon Caputban nemely mondaſok folynak emberi mod szerint valo fűlasban *figurate*, nemellyek pedig *ſimpliciter* egy altallyaban mint az verſ. 22 23 24. 25. &c. Kiről legh fellyebben es kivaltkeppen vagyon az vetekedes.

Bizonyitſa meg Enyedi, hogy nem leven semely az bőlcseſeg, még is semelyt tettetne ez mondasban: Az Ur bir vala engemet az ő utanak kezdetiben: Őrők időknek előtte fel kenettettem vala: migh melyſegek nem volnanak, fűlettettem vala? Meg bizonyittya: Mert amoda fel kialtot az utzakon ez az bőlcseſeg. Mintha ez a bőlcseſeg nem elegge mutogatna magat az teremtet allatokban, az magas helyeken, az lelki haznak eppiteſeben? De ez vilagh nem hallotta, nem iſmerte meg *Ioan* 1 v. 10. Mint ha ez a bőlcseſegh mind Salamon, ſ-mind mas valamely Propheta altal nem kialthatot, nem nyajaskodhatot, nem eppithetet lelki hazat, nem aldozhatot &c. Azert semtelen es tudatlan ember ez, a ki ennek az bőlcseſegnek *figura* homalynelkűl valo szavara semelynek tetteteſet kenne, mint Enyedi.

V. Szent Pal Iſten bölcseſegenek hija az Chriſtuſt, nem azert mint

ha az

ha az ö segitségevel teremtette volna ez világot, de hogy az ö bölcseséget Christus által jelentette meg, mint Simon Magus, Isten erejének: Democritus bölcsségnek nevezteted.

F. Nem azert mondgyuk mi á Christust Isten bölcseségenek, hogy Isten ő altala teremtette ez vilagot, hanem hogy az Atyatul jött az örökke valo fülés altal, es hogy Istennek lenni az Attyat es az ő akarattyat megh jelentette. *Matth. 11. v. 27.* es igy Istenségenek termeßeti ßerint valo bölcseséget az Christus. Azert mondgya *vers. 24.* hogy mégh mikor az melységek nem volnanak fülettetet. Azert nem mas bölcseségről sol ßent Pal, hanem azonrel, kiről Salamon.

Simon Magus az balgatag köséegh itileti ßerint mondatik Isten erejének: *Democritus* az ő bölcseségeert, mellyet sok tanulással es faratsággal kereset. De az Christus az mint mondam, Istenségenek allattya es termeßeti ßerint. Botlik azert Enyedi az ő tarsaval Simon Maguséal eggyût, á kit örömesben megh enged Isten erejének lenni, hogy sem mint az Christust örök Istennek.

VI. Szol ßent Pal az megh feßült Iesusrol. De Salamon idejeben nem feßittetet volt meg az Christus.

F. Nem vettetnek ellenben egy-massal az meg feßült Iesus Christus az bölcseséggel, hogy imeznek allatasabol, amazt valaki ronthatna avagy tagadhatna, mint Enyedi csavarogh. Szol azert ez bölcseség Salamonnal mint meg testesülendő fiu: Szent Pal pedig mint meg testesültről es megh feßittetetről az testben.

VII. Salamon egy altallyaban mondgya: Bölcseség. Szent Pal pedig hozza teven ez Iget, Isten: *Istennek bölcsesége.*

F. No no, ßedelegj: Az Christus egy altallyaban-is hozza tesi ez iget-is *Isten bölcseségh. Matth. 11. v. 19. Luc. 11. v. 49. & 7. v. 35.* Sőt azert ez bölcseségh valosagos Isteni ßemely hogy Istene. Mert az kit Isten birt minden időknek elötte, az Istene az birasra, az az, az örökke valo fülesre nezve. Mert micsoda minden időknek elötte Istennek birni ezt az bölcseséget, mint öröktül foguan azt az kit fült *apud se habere,*

bere, ő maganal lenni avagy az mint Szent Ianos mondgya: *Et sermo erat apud Deum*, es az Ige Istennel vala.

Hogy pediglen mondod, nemellyek imigy, nemellyek amugy ertettettek ezt à bölcseſeget, mi közünk nekünk azokhoz? vitaſd te őket, elegh mi nekünk, hogy az Szent Pal tanubizonſag-tetele ſerint vagyon ſo az Chriſtuſrol, Istennek bölcseſegeről.

VIII. Az ki csak az utolſo időben ſolot az embereknek, az nem ſolot az Salamon idejeben. De az Chriſtus csak az utolſo időben ſolot, Hebr. 1. Azert nem az Salamon idejeben.

F. Az ki az utolſo időben Solot, tudni illik, az teſtben meg jelenven, 1. *Tim.* 3. *v.* 16. *Ioan.* 1. *v.* 14. az nem Solot ugy es abban az teſtben Salamon idejeben. De az Chriſtus Solot maskepen, tudni illik, mind ő maga az Atyaknak meg jelenven, mint oda fellyeb meg bizonyitok: mind az ő Lelkenek altala. 1. *Pet.* 3. *v.* 19. Ez ertelemmel el romol az Enyedi talalmanya.

Az Chriſtus ſzolot az O Teſtamentomban.

IX. Ez bölcseſeg kialt az utzakon. De az Chriſtus nem kialt Matth: 12. *v.* 18. *Eſa.* 42. *v.* 1. *Azert nem az Chriſtus, ez az Bölcseſegh.*

F. Ha ez az *Collectio* igaz, tehat az Chriſtuſnak minden tanitaſat, es az egeſs Euangeliomot el kel törleni. Mert azt irja Szent Lukatz *cap.* 8. *v.* 8. Ezt mondvan Ieſus: *Kialt vala.* Holot? Varoſonkent, utzankent jarvan *v.* 1. Hát Eſaias nem azt akarja jelenteni, mintha neman viſelne az Meſsias magat, hanem hoǵ Leleknek Szelidſegevel, es nagy alazatoſſaggal viſelne még az Solasban-is ő magat. Szent Mathenal is azert mondatik halgatni az utzan, hogy ne lattaſſek az ő csuda-tetelevel kerkedni, magat hizelkedesből kellettetni. Kialtot azert amaz bölcseſegh, ugy az mint oda fellyeb megh mondam.

X. Ez bölcseſegh nem mondatik öröktül fogvan ſzülettetetnek, de csak à ſeculo formata, időtül foguan formaltatotnak. Mas ſzülettetni, ſ-mas formaltatni. Formaltathatik valami időtul, az az, vilag teremteſetül foguan, vagy az elöt-is lehet, melyből mind az altal nem következik, hogy örökke valo legyen.

F. Megh engedgyük, hogy az teremtet allatokban mas legyen formaltatni avagy fogontatni (mert az kettő eggyet tessen) Mert ezekben adatik az időnek folyasa. De holot az bölcseségnek születese örökke való, es ebben az örökke valosagban semmi eleb s-utolban nincsen, tagadgyuk hogy valami külömbségh volna az kettő közőt. Mert formaltatni, fogontatni emberi mod szerint, azon. Ha azert emberi mod szerint solvan megh engedgyük, hogy első az formaltatas es az fogontatas. Azt-is sükségkeppen meg kel engedni, hogy meg vagyon az születes. De amazt megh engedi Enyedi: hat imezt-is.

Hogy pediglen ez ighe: *Formaltattam*, ezzel: *Fogontattam*, eggyet tessen, ez Sido ige *Cholal*, mutattya megh, mely mind az kettőt jedzi. *Pſal.* 51. *v.* 7.

Annakfőlőtte nyilvan vagyon az Sido bőtűben: *Aſeculo*. Kezdettől, avagy időtül, az az, vilagh kezdetitül fogvan, mint Enyedi gloſſallya, mit tessen: *Beterem barim hatbangu Cholalti*, az az: Minek előtte az hegyek lennenek, formaltattam. Az földnek pedigh teremtese előt egyabet mondani, hogy volt, *Aeternitaſnal*, örökke valosagnal, tudatlan emberhez illik. Igy azert ez ighe: *Az hegyeknek előtte formaltattam*, annyit tessen, mint örőktül fogvan születtetet ez bölcseségh.

XI. Ha az Bölcseségről irt könyvben azonok irattatnak, mellyek az Pelda-beszedekről irt könyvben, tehat nem az Chriſtus ez az Bölcseségh, hanem az mellyet Salamon kert Istentul.

De az első igaz. Sap. 7. s. 9.

Hat az következes-is.

F. Nem igaz az Enyedi *Propoſitioja*. Mert az Bölcseségről irot könyvben nincsen emlekezet az Bölcseségről mint itt. Mert itt ez helyen Salamon irja megh az Bölcseséget reghiségeről: Mert örökke valo. Mert az Iehova Istennel volt. Mikor? Az teremtesnek neminemű rendeit szamlallya elő, mellyeknek mind eleiben veti, s-azt mondgya. Hogy az Istennek munkai előt: Hat örökke valo. Megh magyaraza: Minden időknek előtte: örők időknek előtte, &c. Itt azt mondhatnad: Mi voltal te Bölcseségh? *Istentul formaltattam*,

tattam, Istentul születtettem: Föl kenettettem. Ez pedigh az mit S. Ianos mond: *Kezdetben vala az igbe*, ki az Bölcseseg. 1. *Cor.* 1.

Amot peniglen az Bölcseségről irot könyvben semmi effele semelyre nezendő dolgok nincsenek. Mert ott Salamon sol csak enek az Bölcseségnek effectomarol, erejeről, es hasznarol, hogy tudni-illik, az mely Bölcsesege Istennek magat az teremtesben ki jelentette, Istennel jelen volt, mikor az földet teremtene, es mely Bölcseség tudna mi volna az Istennek tetszése. *Sap.* 9. *v.* 9. abban tenne reszt Isten neki. Mert mikor mi az Christust Isten bölcseségenek mondgyuk, nem fosttyuk megh az Atyat, attul az ő Bölcseségetúl, melynek szarnyekocskajaval az hiveket föl ruhazza, es bölcsekke teszi, kiről szent Iacab. *cap.* 1. *v.* 5. *Ha valamellyitek szükölködik bölcseségh nélkul, kerje azt az Istentül. &c.* Innen mondgya szent Pal. 1. *Cor.* 1. *v.* 3. hogy az Christus lőt minekünk Istentúl bölcseségünk. Mert ebben, es ez altal reszesülünk az Istennek bölcseségeben, mint Salamon, mertek szerint, az mint az Szent Lelek azt osztogattya. 1. *Cor.* 12. *v.* 11. kinek az ő gyümölcse job az Aranynal, es az draga kőnel: dragab az gyöngynel. &c. az mint Enyedi amaz örökke valo bölcseségnek hasznait, es cselekedetit elő szamlallya, mind az Peldabeszedekről irot könyvből, s mind az bölcseségről irotbol.

XII. Syrach-is cap. 24. *ugyan ezen Bölcseségről, mint valamely szemelyről szol.*

F. Kicsoda legyen az az Bölcseségh, kiről Syrach tanitson oda alab megh lassuk.

Mondasseke teremtetetnek, es ha mondatnek, mimodon ugyan ottan elő fordul.

XIII. Az törveny, es az bölcseségh nem ighe Christus.

De ez az Bölcseség, törveny, es teremtetet bölcseség. Eccl. 24. *v.* 14 32.

F. Mivel hogy amaz örökke valo Bölcseségnek ereje mutogattya magat az törvenybeli tudomanban, es az teremtet allatokban-is. *Rom.* 1. Ezokaert az megh jedzet helyen vagyon emlekezet ennek az Bölcseségnek effectomarol, erejeről, es gyümölcseről, az mint elöb jelentem. Azert ezzel nem rontatik az Christusnak örök Istensege. I.

Annakfőiőtte, az mely bőlcseſeget Salamon kert, es az Tőrveny nem volt ſűlettetet, mint az Chriſtus, ki egy altallyaban Bőlcseſegh. *Luc.* 11. *v.* 49. 1. *Cor.* 1. *v.* 24. *Mat.* 11. *v.* 19 *Luc.* 7. *v.* 35.

XIV. Fulgentius, Melanćthon, Munſterus, Bucerus, Lavaterus, Mercerus, mind egyetemben nem az Chriſtuſrol magyarazzak.

I. F. 1. Ezeknek az nagy embereknek tetſeſek ſerint valo
II. magyarazattyok, nem hitnek agazati. 2. Azzal nem leſnek
III. ſent Haromſagh tagado eretnekekke. 3. Ugy mondgyak megh ertelmeket, hogy azokat nem banttyak, az kik az Chriſtuſrol magyarazzak.

XV. Ennek az Præfationak elől jaro beſednek-is föltöt czellya azont bizonyuttya Mert az 1. cap. az 9. caputig inti, mit kellyen cselekedni az bőlcseſſeg tanuloknak, &c.

F. Salamon megh jelentven haſnat ez kőnyvnek az 1. verſtűl az 7 *cap.* 1. mindgyaraſt czellyat teſi fől az hetedik versben, mely ſummaja az első kilencz reſeknek. Annak utanna kezd inteſeket tenni azok felől, mellyek az kegyes eletre neznek, az tőb Caputokban, ez Titulus alat *Proverbia*, Pelda beſedek: Ezeket pedigh ugy igazgattya, hogy az *cap.* 8. tanitſon az állat, es ſemely ſerint valo Bőlcseſegről, ki az Chriſtus, hogy meg mutaſſa, kiben, es ki altal kel kereſni az bőlcseſeget. Mert ez bocsattya el az ő lelket. *Ioan.* 15. *v.* 26. ki minden igaſſagra be vezerel. *cap.* 16. *v.* 13. es bőlcsekke teſi az embereket. Mert az Chriſtus az teſtben is azert lőtt mi bőlcseſegünké, hogy ő altala reſeſűllyünk az űdvőſſeges bőlcseſegben.

Honnet nyilvan megh tetſik, hogy nem az joſagh, ſem az kegyeſſegh hanem tulaydon az Chriſtus mondaſſek Bőlcseſegnek, ki ő magat csudalatoſſan magaſtallya őrőkke valoſagarol: ſűlettetéſeről, cselekedetiről, es gyűmőlcsiről, kinek legyen tiſteſſegh, Dicsőſegh, mind őrőkke, Amen.

PELDA BESZEDEK.

PROVERB. XXX. ỷ. 4.

Kicsoda ment fŏl az eghben, hogy onnan ßollot volna? Kicsoda kapcsolta az ßelet az ŏ markaban? Kicsoda kŏthetne az vizeket az ŏ kŏntŏseben? Ki erŏssitette megh az fŏldnek minden hatarit? kicsoda ennek neve? avagy kicsoda ennek fianak neve? ha tudod?

Iakenek fia Bŏles Agur prophetiai Lelektŭl indittatvan, ez ighekben, kerdest teßen az Istenrŏl, hatalmarol, es bŏlcsesegerŏl. Mert ez fŏl menni az eghben, és ala ßallani: Ez az ßelet markaban kapcsolni: az vizeket kŏntŏsebe kŏtni. Mert kicsoda az ki ezeket cselekedheti? Add hozza: tŏb, hanem csak az *Ithiel*, es *Ucal*, az az, az Mindenhato Christus, Propheta, Pap, es mi Királyunk. Mert egyedŭl az Christus az, ki mennyeiekre tanithat. Mert senki nem ment fŏl az eghekben, hanem csak az ki le ßallot az egekbŏl, az embernek fia, ki az eghekben vagyon, az mint ŏ maga mondgya maga felŏl, *Ioan. 3. v. 13.* Ithiel, Ucal.

Mond megh ezokaert kicsoda ennek neve? Ha ismered, avagy csak neverŏl, az az, termeßetirŏl, mond meg? Mert az test, es az vér azt meg nem jelenti, *Matth. 16. v. 17.* Mert senki az fiat nem ismeri, hanem az Atya: Az Atyat-is senki nem ismeri, hanem az fiu, es az kinek az Fiu megh akarja jelenteni. *Matth. 11. v. 13.* Kicsoda azert *Ennek*, es az ŏ *Fianak* neve?

Valaki az Szelet markaba kapcsollya, az vizeket egyben köti, es az földnek minden hatarit meg erössiti es birja, az termeßet ßerint valo Isten. Amos 9. v. 6.

De az Atya az ŏßent fiaval eggyüt azt cselekedi. Mert az Christus parancsolt az ßeleknek es az tengernek Matth: 8. v. 26.

ö jara az tengeren mint az ßarazon Matth. 14. v. 25 ö az, ki az földet fundalta es annak hatart vetet Pſal: 102 v. 26. Hebr. 1. v. 10. Annak-okert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten ßent Atyaval es Szent Lelkevel egyetemben.

Hogy az Haromſagoſok, mond az csinalt fel uy Iſtenů Enyedi, ebből az Atyanak egyenlőſeget, foghatatlanſagat, veghetetlenſeget es ugyan mindenhato voltat akarjak ki hozni, igen megh csalatkoznak. Miert?

I. Mert nem Salamon irja ezt, hanem Agur, es toldalekja az ö beßedenek.

I. F. Mit orrolod, hogy ßent Pal amaz pogany Poëtanak Aratuſnak verſet az ő leveleben Iſten-ről tötte, authenticalta? Elegh hogy az mely Sido nyelvben magan hiteles es Iſtenes az Biblia, abban meg vagyon ez-is. Annak felette nem elegh ok, hogy Agone ez, es uy neve vagyon. Mert a kővetkőzendő Caput-is Lemuelenek mondatik uy Tituluſſal, de azert ugyan Salamone. Mert nem volt Lemuel nevů kiraly Izraelben. Hát az mint ez, ugy amaz-is Salamone, ha ßinte más nev alat ßol-is.

II. *Mert Agur az ö tudomanyat kicsiniti, es magat tartoztattya az mély dolgoknak viſgalaſatul. Mert ki ment fel az eghben, es kijöt le, hogy az ßeleknek, eſſöknek, es földnek hatarinakjaraſat, es modgyat megh mutathatna? Akarna tudni kicsoda az az emberek közzül?*

I. F. Ted utanna: tőb annal az ki el jőt az eghből, az embernek fia, ki az eghekben vagyon. *Ioan. 3. v 13.* Eggyik ez.

II. Maſik hamis ok, hogy Agur ſemmit nem tudot volna az ßelekről, eſſőkről, es földnek hatarirol ßollani, es azert tudakozot volna az felől, hogy ſenki azt meg nem mutathattya. Mert nem hogy Agur nem tudot volna arrol valamit, de még csak Enyedi-is oda fellyeb az teremteſnek Hiſtoriajaba igen bőlcsen csevegh vala, az mint megh lathato d *Gen 1 v 2.* Vagyon azert ßo az örők eletről. Kerdik azert, hogy ßollyon valamit, az mi nez az igaz bőlcseſegre, es örők eletre? Ez ellen mentegeti magat: Hogy hogy tudnek en arrol tanitani, az ki az ßelet markaban kapcsollya, az vizeket mint va-

lami

lami ruhaban egyben köti? Csak nevét mond megh te ennek, ha tudod, avagy ennek fianak? az ki tudni-illik, ezeket cselekedheti, nem pedigh, az ki az emberek közzül ezeket tudna.

Vegezetre: Maga neve alat Agur minden embereket kirekeszt, es egyedül csak az Istennek tulaydonittya az maga fölsegenek, hatalmanak, es akarattyanak ismeretit: Mond megh te ember, kicsoda az, az ki az feleket markaban kapcsollya. Mert en nem tudhatom ugy az mint ő magaban, es az ő termeszetiben, az az Isten vagon, hanem csak az menyiben akarattyat, es magat megh jelentette, mind szent Lelkenek altala belsőkeppen, mind teremtesben, es szent igejeben. Nem azert hat, mint ha nem tudna ki volna az Isten. Mert mindgyarast ezen Caputnak kezdetiben emliti, hanem, hogy tökelletes, es ismerettel nem ismerheti, mint szent Pal magyarazza. 1. *Cor.* 13. v. 9. & 12. III.

Ezekből megh tetszik, hogy hamis az, az mit ez csinált felly Istenű Enyedi rebeszget, hogy Agur csak emberek felől szollana, s-nem Isten felől. Mert mi azt vitattyuk, hogy az, az mindenhato, vegheretlen, foghatatlan Isten, ki az feleket markaban szorithattya &c. es azt kerdgyük Agurval, kicsoda az emberek közzül, az ki ezt nekünk, ugy az mint vagyon az ő Istenszegenek allattyaban, es termeszetiben megh mondhatna: Ennek az Istennek, es az ő Fianak az Chriftusnak még csak nevét-is ki mondhatna meg, ha nez az Istenre *a priori*? Az mely fiu az Atyanak kebeleben vala, es az kit az Agur egyben köt, az jőt el, az lőn teste, az az Isten jelenek megh az testben, es ugy bebelle megh minekünk.

Itt vagyon azert az pont, hogy ennek az Istennek, es ennek fianak, ki az feleket markaban szorittya, egy ember-is nevet sem mondhattya, nem hogy Istenszegeben ismerhetne meg ugy az mint vagyon. Ha te ismerős oly embert Enyedi, mond meg, vagy ottan csak az fiat emlits meg, ki lehetne az?

III. Ha Istenolszollot volna, nem kerdesszel, hanem vallas tetellel elt volna. Mert az kerdes tudatlanszagnak jele. &c.

F Nem ketelkedesnek, sem nem tudatlanszagnak jele ez

ker-

kerdes, hanem, *manifeſtationis*, nyilvan valo tetelnek jele. Mert arra akarja vinni az embereket, hogy arrol elmelkedgyenek, ki legyen az, es kicsoda annak fia, az ki az ſzeleket markaban ſorithattya? Az *Ithiel, Vchal*, de mondgya megh valoban ennek męgh csak nevet-is.

Kerdes ez, męg pedigh Iſten felől: Kicsoda ez az dicsőſegnek Királya? *Pſal.* 24. *v.* 10. Ketelkedeſnek, es tudatlanſagnak jelejé ez? Igy ſinten. *Eſ.* 40. *v.* 12. Kicsoda mérte meg tenyerevel az vizeket: &c. Lasd megh ott. Hogy azert hathatob lehetne az Agur beſede, es hogy ebből minden embereket ki rekeſtene, ſ-az Ur Iſtenről nagyob meltoſaggal tanitaſt indithatna, azert él kerdeſſel.

V. Tudta jol Salamon, Agur-is, ki legyen az Iſtennek neve. Exod. 3. *Az Chriſtuſt-is hogy hogy hinak. Matth:* 1. *Luc.* 1.

F. Nem à vegre teſen kerdeſt Agur, mintha ő nem tudna ki volna az Iſtennek, és az ő Fianak neve, es olynak akarna vegere menni, kit ő nem tudna neveről, hanem, hogy megmutathaſſa ki legyen az, az ki ezeket cselekedheti, kit mind az altal nem minden emberek iſmernek, hanem csak azok, az kiknek magat megjelentette, mint, *Exod.* 6. *v.* 3. *En* Ur, *ki megjelentem, Ábrahamnak, Iſaaknak, es Iacobnak, es azen* Adonaj *nevemet nem jelentettē meg nekiek.* Az mely Locuſokat Enyedi elő hoz, nem ide valok. Mert az mint mondam, iſmertek az Iſtent neveről, de mas vege vagyon az kerdeſnek.

Iegyezzetek megh, ez őrveny elmejű feneketlen bőlcseſegű eſetit. Agur idejeben, Gabriel Angyal nem jelentette vala megh azt, micsoda nevel hivattatnek az Meſsias? Mert az mint Enyedi allattya, az Fiui nevet vette Chriſtus az ſ. Lelektől valo fogantatasban, es halottaibol valo fől tamadaſaban.

VI. Ezighe: Nev, *nem valami veghetetlen hatalmat jegyez, hanem, Nev adaſt, vagy el nevezeſt..*

F. Mit artaſ ezzel az Chriſtus őrők Iſtenſegenek? Az Iſten veghetetlenſegenek, erejenek, es mindenhatoſaganak megh iraſa vagyon ez ighekben: Az ſeleket markaban ſoritani: az vizeket őſve ſedni: az főldnek hatarit meg erősi-

teni.

teni: ezek utan mondgya, kicsoda ennek neve, az ki ezeket cselekedi? De ezt mondgyuk, hogy valaki ez, annak örökke valo fia az Chriſtus. Az pedig az Iſten: Hat Iſtennek örökke valo fia az Chriſtus.

VII. Mercerus is az mi ertelmünkön vagyon.

F. Mercerus nem ſegiti az Enyedi romlot igyet. Mert azzal, hogy ő ezt az Agur mondaſat maskeppen magyarazza, hogy ſem az tőb Doctorok, nem tagadgya az Fiat örökke valo Iſtennek lenni. Azert Merceruſnak elleneben vettyük, *Auguſtinuſt, Calvinuſt, Tremelliuſt, Zanchiuſt, Bezat, Vrſinuſt, Paræuſt.*

BÖLCSESEGNEK KÖNYVE.

CAPUT I. v. 7.

Mert az Urnak Lelke be tőlti az földnek kerekſeget, es az ki mindeneket be foglaljol erti az beſedet.

HOgy az Sz. Lelek termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos ſemely legyen az Iſtenſegben, azt mutattya meg ez ő mondaſaban à Bölcs, az Iſteni termeſetből, avagy az Iſtenſegnek allat ſerint valo tulaydonſagabol, hogy tudni illik mindeneket be tőlt, es ez altal mindenűt jelen vagyon. Mert:

Valaki az földet be tölti, az mindenűt jelen vagyon, es ezert termeſet ſerint valo bizony örök Iſten. Mert egyedül az Iſtennek tulaydona az, hogy mindenűt legyen. Ierem. 23. v. 24.

De az Szent Lelek az földet be tölti. Sap. 1. v. 7. Pſal. 1. 139. v. 7. Azert az Szent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

I. Az Istennek dicsösége, Fölséges volta, hatalmassaga betöltötte az Földnek kerekséget. Psal. 144. v. 3 Psal. 8. mond Enyedi.

F. Mas az Istenlegnek allattya szerint valo be tölteše ez földnek kerekséget, mas ismet az Isten dicsöségenek, fölségenek mindenüt celebraltatni, es magastaltatni. Amaz oly allat szerint valo tulaydonsaga az Istennek, hogy senkivel nem közöltethetik: imez pedigh dicsiretben forgo, mely mind az teremtet allatoknak bölcsen valo el rendeléseben, birasaban, es igazgatasaban, tündöklik, es magastaltatik mint David mondgya: *Cœli enarrant gloriam Dei.* Az eghek hirdetik az Istennek dicsöséget. *Psal. 19. v. 1.* mind pedigh az emberektül, es Angyaloktul az mennyen, es földön, ki rül David. *Psal. 103.* Igy mondatik ki öntettetetnek lenni az Isten bölcseséghe. *Eccles. 1. v. 9.* Mert az Isten bölcseségenek sarnyekai mindenüt tündöklenek.

II. Mind egy akar azt mondgyad: Isten keze: Isten ereje. Isten Lelke, Isten. Vgy az Istennek Lelken ertetik itt, az Isten, vagy az Providentiaja. Mert ez harombol meg tetsik: Az Isten az vesekuek, es az sziveknek visgaloja: az Istentelen Isten elöt titokban nem lehet: az Istennek Lelke be töltötte az földet, egyet tesen.

F. Az bölcs intette vala az embereket, *v. 1* hogy az Istent tisztelnek, es szentül élnenek. Mert az Isten megh büntetne azokat az kik gonosul élnek. Itt azt mondhattyak vala az emberek: Az Isten nincsen mindenüt, el reytezhetünk ö elötte, nem is tudgya az mi szivünknek titkat. Megh felel az Bölcs, s azt mondgya. *Tudgya az gondolatot Isten:* Mert sziveknek, es vesseknek visgaloja. Kicsoda ez az Isten, az ki az sziveknek visgaloja? Meg felel az szent Lelek. Honnan bizonyittya meg, hogy tudna az sziveknek gondolattyokat? Mert be töltötte az földnek kerekséget, az az, valosagosan mindenüt jelen vagyon, es az ki gonosz gondol, jol tudgya, s el sem reytezhetik elötte. Immar lasd megh ember, ha igaze az mit Enyedi csevegh? Azert bizony mas az szent Lelek, mas az Isten keze, ereje, uyja, az mint oda föllyeb megh mondottuk. *Psal. 33. v. 6.* Azert:

Vala-

Valaki az veſeknek, es ſiveknek viſgaloja, es mindenst ugy jelen vagyon, hogy ſenkiö elötte el nem reytezhetik, az termeßet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely, ollyan az Szent Lelek.

III. Haſonlo iras vagyon. Pſal. 139. v. 7. az holot az Lelek: arczolat, kez, jobkez, es az Iſten, mind eggyet teßen. Ha azert az Lelek ſemely, tehat az kez-is azt teßen.

F. Iatßik Enyedi. David az Szent Leleknek ſemelyet megh jedzette vala Iſtenſegenek tulaydonſagarol: Hogy mindenůt jelen vagyon. Kiről annak-utanna emberi mod ſerint valo ſollaſſal ſol, ſ-mintha azt mondana: Tudom hogy az Szent Lelek mindenůt jelen vagyon, ugy-mint, ki az főldnek kerekſeget be tőlti. Azert ha el reytezem, nem leßen ő előtte titokban. Az ő orczaja előt vadnak mindenek: az ő kezei az lappangokat elő vonßak. Ladde, hogy az holot azt mondgya: *Az Iſtennek Leike be töltötte az főldnek kerekſeget*, abban *figura* nincsen, hanem *Propria eſt locutio*, egy altallyaban valo mondas: az hol pedigh orczat, es kezet tulaydonit az ſent Leleknek, *figura* vagyon, emberi mod ſerint valo ſollas. Azert nem igazan fogja az ſokat egyben Enyedi.

SYRACH KÖNYVE.

ECCL. XXIV. v. 3. 4.

En az főlſeges Iſtennek ſajabol ſarmaztam, ki minden teremtet allatnak előtte ſűlettem. En teremtettem az eghen az el ſaradhatatlan vilagoſsagot, es mint egy főlhővel be fődöztem az főldet. &c.

EZighekben amaz Iſtenſegnek allattyaban levő valoſagos Bőlcseſeg, az Iſtennek ſolo igeje, az Fiu Iſten eredetiről irja meg ő magat, honan ſarmazot, es mimodo:

Az fölſeges Iſtennek ſajabol, emberi mod ſerint ſolvan: hogy az mikeppen az mi elmenkben formaltatot ſo, ighe ſajunkon mutattya ki magat: ugy ez az Bölcseſegh, ki az Iſtenſegben ſúlettetet, avagy formaltatot. *Proverb.* 8 mutattya ki magat az Iſtenſegben, hogy ſarmazot, tudni illik, az örökke valo ſúles altal. Mert minden teremtet allatoknak elötte ugy volt, hogy mindenek ö altala teremtettenek. *Ioan.* 1 Azert:

Valaki minden teremtet allatoknak elötte ſúlettetet, es az napot-is teremtette, az termeßet ſerint valo Iſten.

De az Bölcseſegh, ki az Chriſtus. 1. Cor. 1. v. 14. minden teremtet allatoknak elötte ſúlettetet, es az Napot teremtette. Syr. 24. v 7. Azert az Chriſtus termeßet ſerint valo Iſten.

Hogy ſem mit abban el ne hadgyunk, az mit az harom Iſten tiſztelök elö hoznak, mond Enyedi: Laſſuk mit mondanak.

Te csinált uy, fel Iſten tiſztelö, hogy merß, nem annyira az egeß kereßtyen vilagh ellen, mint az Atya, Fiu, es Szent Lelek ellen igy gúgyögni? Laſſuk bator mit mondaß az igaſſagh ellen.

I. Figurata, *haſonlatoſſag altal valoſſo ez, holot az Bölcseſeg ſsol, mellyet csak ez-is meg mutat, hogy az Fölseges Iſtennek ſajabol mondatik ſarmazni, holot nincsen ſaja az Iſtennek.*

F. Sokßor meg mondottam immar, hogy az ö Teſtamentombeli mondaſokat, az Uy Teſtamentombol kel minekúnk magyaraznunk. Szent Pal. *Col* 1. *v.* 15 az Chriſtuſt minden teremtet allatoknak elsö ſúlöttenek mondotta. Ladde mely ſepen meg magyarazza, mi leg-n az Iſtennek ſajabol az Bölcseſegnek ſarmazni: Nem egyeb, hanem minden teremtet allatoknak elötte ſúletni. Hogy ez igy legyen, ö maga az Bölcseſeg meg mondgya: *En az Fölseges Iſtennek ſajabol ſarmaztam*: Ho malyos beßed ez. De ladde mely ſepen, es nag vilagos ertelemmel meg magyarazza: *Ki minden teremtet allatoknak elötte ſúlettem*? Micsoda ez az minden teremtet allatok elöt ſúletet? Nem egyeb, hanem à S. Pal tanitaſa ſerint, mindē teremtet allatoknak elsö ſúlötte à Chriſtus, az bölcseſeg

Ket-

Kettőt kel hat eſedben venned. 1. Ki ſol? *Az Bölcseſeg* Kicsoda ez az Bölcseſeg? Lam Szent Paltul meg hallottad. 2. Mit mond maga felől? *Az ſöleges Iſten ſajabol ſarmazot*: Hogy hogy? Minden teremtet allatoknak előtte ſületet. Az mit homalyban mondot vala, im mely nyilvan meg magyarazza: Azert hamis az Enyedi velekedeſe. Mert csak azt rantya elő, az miben homaly vagyon. *Szajabol ſarmaztam*: az magyarazattyat pedig el hadgya: *ſulettem.*

II. *Az mely Bölcseſegről az elsö Caputban tanitas vagyon, nem amaz örökke valo,* λογος, *Iſtennek fia. Azert ez ſem az kiről itt.*

F. Syrach az ő könyvenek első reſeben. 1. Magaſtallya az Iſtenben valo bölcseſeget, melynek ſoha ſenki vegere nem mehetet, nem-is mehet. 2. Tanit az Iſtentől emberekkel közlöt bölcseſegről, mellyet helyheztet az Iſtennek beſedeben, annak meg tartaſaban, es az igaz Iſteni feleleмben. Ezekről ugy ſol neha, mint Iſtenben valo teremtetlen bölcseſegről: neha mint ajandekoztatot, es teremtetet bölcseſegről. De az huſon negyedik reſben egy altallyaban az Chriſtuſrol, Iſtennek bölcseſegeről, mint az megh külömböztető Epitetomok, es nevezetek meg mutattyak.

Azert ez igy leven, hejaban faradoz Enyedi az 1. *Cap.* öſſve haſonlitaſaban, az 24. caputtal. Mert külömb bölcseſegről tanit itt, külömbről amot. Lasd meg Zanchiuſt ez felől. *Pag* 91. *De Tribus Elohim. Poſteriore libro.*

Vegezetre, az mely harom, avagy negy kereſt fogaſt vőt elő az Syrach könyvenek első reſeből, hogy onnan ide argumentallyon, arnyekaval harczol Enyedi, es csak fűſtöt mér font nelkül. Mert ugy lehetne az igaz, ha mind az első caputban, ſ mind ez harom negyedikben egy bölcseſegről volna ſo. De külömb, az mint megh mondottam. Annakokaert csak ſelet legeltet.

Ha ki pedig akar derekaſon olvaſni, nezze meg Zanchiuſt, kit Enyedi-is elő hoz. *Lib.* 3. *De Trib. Elohim. Cap.* 3. *pag.* 91. *a. b.*

ESAIAS KÖNYVE.

CAP. VI. v. 1.

Latam az Urat ûlni egy magaſſan fel emeltetet ſékben.

AZ Anyaſzent-egyhaznak tudos bölcs kereſztyen Doctori ez Eſaias Propheta mondaſabol bizonyittyak az Chriſtus Ieſuſnak termeſzet ſerint valo bizony örök Iſtenſeget. Mentenek pediglen erre az Uy Teſtamentombeli tanubizonſag-tetelekből. *Matth.* 13. v. 14. *Marc.* 4. v. 12. *Luc* 8. v. 10. *Rom.* 11. v 8. Mellyeket ſzent Ianos nyilvan az Chriſtuſra magyaraz *Ioan.* 12. v. 41. Ezeket monda Eſaias, ugymond ſzent Ianos, mikoron lata az ő dicsőſeget, es ſola ő rola. Az mely mondasban azt jegyezzük megh, hogy ſzent Ianos ſol egyeneſſen az Chriſtuſrol es azt mondgya, hogy regenten mikor Eſaias latta volna à Chriſtuſnak dicsőſeget, akkoron ſolot az Chriſtuſrol. Eſaias pedigh közel het ſaz eſtendővel elt az Chriſtus ſúleteſe előtt: akkor latta az Chriſtuſnak dicsőſeget. Azt holot ezt-is jegyezd meg, hogy nem emliti ſzent Ianos az magaſſan fel emeltetet ſékben ûlő Urat, ki az Chriſtus, hanem annak dicsőſeget. De azert az Chriſtuſt emliti. Mert ſzentſeg töres ſ. nagy Iſtentelenſegh Chriſtuſt az ő dicsőſegetúl el ſakaſztani. Mert ha dicsőſeges nem volna, Iſten ſem lehetne. Mert Iſten az ő dicsőſege nelkúl ne n Iſten, Ezert monda *Pſal.* 24. oda fellyeb dicsőſegnek kiralyanak: Szent Pal-is dicsőſegnek Uranak 1 *Cor* 2. v. 8 Ez ő dicsőſege volt őröktúl foguan. *Ioan.* 17. v5. Ezt latta de azert eggyút: Latvan az Urat.

Valakit Eſaias nem csak ſzemely ſzerint latot az magaſſan föl emeltetet ſzékben, de az ő örökke valo dicsőſeget-is: az termeſzet ſzerint valo Iſten, ſeregeknek Ura. Ezeppē Eſaias Propheta ſzava.

De

De az Christust nem csak ſzemelye ſzerint latta Esaias az magaſſan ſöl emeltetet ſzekben, de az ö örökke valo dicsöſeget-is. Ez Szent Ianoſe.

Azert az Christus termeſzet ſzerint valo Iſten, es Seregeknek Ura.

Ez moſtani Samoſatenicuſok mikor az Enyedi könyvet Magyarrá forditottak, neminemű álmodozasbol toytak es kotlottak ide, az nyilvan valo tanubizonyſag-tetelnek meg mocskondaſara az ő velekedeſeket: mellyekkel mint valami dongo legyek az épp huſt, ugy últek meg mind az Esaias tanubizonyſagh-tetelet, mind az ſzent Ianoſet az Chriſtuſnak örök Iſtenſegeről. Ier tőröllyük le rola ez búdös tojaſt.

I. Nem mondgya Ianos hogy az Propheta Christust latta volna, hanem dicsöſeget. Azonban peáig azt mondgya: latta az Vrat, nem az ö dicsöſeget. Pag. 155. Enyedi.

F. De Iſtentelen ſzentſeg tőres Chriſtuſt az ő dicsőſegetől meg foſztani. Az holot ſzent Ianos mondgya: Lata Esaias, *Ejus*, az ő dicsőſeget, azont mondgya az mit Esaias: Latam az Urat. Annak-okaert itt az dicsőſeg nem vettetik ellenben az ſzekben úlő Urral, hogy mas dicsőſeges Urat emlitet volna ſzent Ianos, mellyet Esaias latot. Kicsodanak dicsőſegevel tellyes az föld? Azt mondgyak az Angyalok: az ſeregeknek Uranak dicsőſegevel, ki à ſzekben úl. v. 3. Hogy ne latta volna tehat ezzel az nagy dicsőſeggel egyűt levő Urat? Azert valaholot az Urat latta, ott az ő dicsőſeget, es viſzont valaholot az Ur dicsőſeget, ott az Urat. Mert ezek nem vettetnek ellenben egy-maſſal.

II. Szent Ianoſnal Apoc. 4. Nyilvan meg valaſztatik az Barany az ſzekben ülötölki az Iſten.

F. Hamis. Mert az mennyeiieleneſekről irot könyvnek *cap.* 4. az Chriſtus mondatik úlni az ſzekben, mellyet ez mutat meg. Mert valaminemű Iſteni Tituluſt nevet ada ſz. Ianos *cap.* 1. az Chriſtuſnak v. 8. & 18. itt iſmet azon adatik az ſzekben úlő Iſtennek, az honnan meg tetſzik, hogy az Chriſtuſrol ſzol mind Esaias, mind ſzent Ianos. Mert ő az ki vala, vagyon es eljövendő: ő az a eſo, az kezdet es az vegh. Igy magyarazza à Chriſtuſrol *Gloſſa ordinaria Marlotatus* ſ. à többi

De

De Baranyrol vagyon ßo. Mit árt, holot Szent Ianos az Chriſtuſt, kúlömb kúlömb fele abrazbá hozza be, hogy latta. Latta, hogy jart az gyertya-tartok közöt, ugy-mint az Eccleſianak fejet: úlni az ßekben, mint ez vilagnak itilő birajat: *Baranyt*, mint mi erettünk meg áldoztatottat. Igy az Apoſtolis azon Chriſtuſt, Papnak, áldozatnak, oltarnak mondgya lenni. Az holot azt-is eßedben vegyed, hogy nem ugy mondatik az Chriſtus *úlni az ßekben*, mintha az Atya attul üres volna. Mert az Atya adta, hogy úllyön az Fiu az ßekben. *cap. 3. v. 21.* Ezokaert az Atya mondatik az Fiuban úlni az ßekben. Nem hogy rontanák azert ezzel à Samoſatenicuſok az Chriſtuſnak örök Iſtenſeget, de ſőt inkab igen allattyak nem tudva. Mert az ßekben úlő Iehova Iſten. *v. 8.* Mindenhato Iſten, &c. Az ßekben úlő az Chriſtus. Azert az Chriſtus Iehova Iſten, es ßükſeges következesből volt az Marianak előtte.

ESAIAS KÖNYVE.

Caput VI. *v. 3.*

Szent, ßent, ßent az Ur, az Seregeknek Ura.

Dicsekednek ez moſtani Samoſatenicuſok azzal, hogy ők az Sidokkal az Iſtenről egy ertelemben vannak. De az kik valoban ertettek az Izraelnek titkait, azok az ßent Haromſagh egy Iſtenről nagy nyilvan bizonſagot tettenek. Az többi közöt, Rabbi Simeon, Iohai fia, ez Eſaias mondaſat igy magyarazza: *Sanctus Pater, & Sanctus Filius, & Sanctus Spiritus Sanctus.* Szent az Atya, ßent az Fiu, es Szent az ßent Lelek. Mely mivel hogy eggyez azzal, az mit ßent Ianos mond. *1 Ioan. 5. Harman vadnak kik bizonſagot teßnek az eghben, az Atya, az Igbe, es az Szent Lelek, es ez harom egy*, meltan hoztak elő az mi Doctorink ez Eſaias mondaſat az Szent Haromſag egy Iſtennek megh bizonyitaſara.

A Sidoból-csek bizonſaga az Sz. Haromſagrol.

Ez moſtani csinalt uy, fel Iſtenűek, nem tudom micsodat almodoznak amaz első verſnek magyarazattyara, mint-

ha mi az imadando ſent Haromſag egy Iſtent az elſő versből akarnok meg mutatni, holot az ſent Ianos tanitaſa ſerint vagyon ott ſo az Ur Ieſus Chriſtuſrol: Felette gyalazatos ſovai-is illetnek bennünket. De tudgyak meg ez ſok elegy beliegy hittúl megh reſegedet ſent Haromſagh egy Iſtent karomlok: Ieſus Chriſtus őrők Iſtenſegenek halalos ellenſegi, es az Szent Lelek ellen hazudozok, hogy nem onnan bizonyittyuk mi az egy Iſtenſegben levő harom ſemelyeket, hanem az Sido bőlcseknek igazgataſok, es az ſ. Ianos magyarazattya ſerint imez mondasbol: *Szent, Szent, Szent az Seregeknek Vra*, az mint előb megh jedzem. Az mit pedig ellene alom ſeſſel hazudoznak laſſuk.

I. Ha ez mondasbol harom ſemelyt kelki hozni, tehat metſenek, mikor az Iſtennek Epithetomi, *nevezeti, haromſornal keveſebſer, vagy többör mondatnak: Chriſtus az kereſt fan ketſer emliti az Iſtent. Pſal. 29. Negyſer ez igbek ſamlaltatnak elö, ugy az Urnak jobja haromſor mondatik. Pſal. 117. Harom job kezet csinalunk.*

F. Tőb vagyon az kő vetkezesben, hogy ſem mint az elſő Propoſitiobol kővetkőznek: az mellyert hamis az ti allataſtok. 1. Mert nem minden Iſteni Epithetomoknak bokros elő ſamlalaſokkal allattyuk mi az egy Iſtenſegben levő ſemelyeket, hogy azoknak tőbſőr avagy keveſebſer valo elő ſamlalaſokbol ezt ronthaſſad: mert az keſ balgataſag volna. 2. Mert rend kivúl valo latas ez, melyben az Seraphim Angyalok az Iſtennek veghetetlen ſentſeges termeſetit es annak az ő itiletiben valo ki mutataſat celebrallyak ſ-magaſtallyak. De ſem az Chriſtus kialtaſa az kereſtfan, ſem az David mondaſa nem illyen. Azert illetlen ide. Illetlenb az Ieremiaſnal valo *cap. 22. v. 20. Föld, Föld, Föld.* Mert nem ſeregeknek Ura az főld: Mert nem Angyalok mondgyak illyen kivaltkeppen valo latasban. Igy az többi illetlenek. 3. Mi annak az oka, hogy ſem tőbſőr ſem keveſebſer nem mondgyak, hanem csak haromſor, mondgyatok meg ti Samoſatenſcuſok? Bizony nagy dologgnak kel alatta lenni: mellyet Chriſtus ſűleteſe előt ſok ſaz eſtendővel

I.

II.

III.

az Sido Bölcs Doctorok, az ſent Haromſagnak titkanak meg mutataſara magyaraztanak, az mint ſinten imez mondaſt: *Audi Iſrael, Iehova Deus noſter, Iehova unus eſt*: Hald meg Iſrael: Az mi Iſtenünk az Iehova egy Iſten. Rabbi Ibba igy magyarazza: *Per primum Iehova intelligit Patrem omnium Principem: Per Dominum noſtrum Filium omnium ſcientiarum fontem: per ſecundum Iehova Spiritum Sanctum ex ambabus procedendentem &c.* Az elſö Iehovan erti az Atyat, mindeneknek fejet: az mi Urunkon az Fiat, minden bölcseſegnek kut-fejet: az maſik Iehovan mind az kettötül ſarmazo Szent Lelket, mint meg lathatod Galatinuſnal.

Deut. 6. v. 4.

II Hamis az-is, hogy csak haromſor mondottak az Seraphimok ez ighet, Szent: *Mert Szent Ianoſnal. Apoc: 4. vegetlenül ejel, nappal: Söt kilencz-ſer nevezet ſerint, az mint Robertus Stephanus Görög Teſtamentomaban, es Plantinuſeban vagyon. Anno. 1544. es 1601.*

F. Nem azt vitattyuk, hogy csak ez horomſori ſent nev kialtasban ſüntenek volna meg az Angyalok, hanem, azt kerdgyük Miert jegyzette ki Eſaias az Seraphim Angyaloknak dicsireteket, csak ez haromſori ſoval: *Szent, Szent, Szent?* Mi azt mondgyuk. Mert töb ſent az Atyanal, Fiunal, es Szent Leleknel nincsen, az kire ez az haromſori Sz. nev illenek. Mert noha ſentek az Angyalok, ſenteknek mondatnak az meg dicsöült Lelkek-is, de nem ö magoktul valo ſentek, mint az Fiu, es Szent Lelek, az ö Iſtenſegeknek allattyaban, es termeſetiben, hanem ennek ſentſegenek velek közlöt ajandekaert. Szent tehat az Atya, ſent az Fiu, ſent az Szent Lelek Iſten. Adgy töb ſentet, ki ö magatul valo ſent Iſtenſegenek allattyaban, es termeſetiben? Azert ezek igy leven, az peldak nem ide valok. Mert tagadgyuk hogy ſünetlen dicsirik az ſent Angyalok az Ur Iſtent: Azert nem gondolunk vele, ha az Robertus, es Plantinus Bibliajaban, mely ti kezetekben akadot ezerſer leſen-is ez ſ. nev.

Az Atya, Fiu es Szent Lelek magatul valo Szent Iſtenſegeben.

III. Calvinuſ-is meg veti ezt az argumentomot.

F. De nem tagadgya azert azzal, hogy innen megh nem bizonyithatnek. Mert csak azt mondgya, hogy ha neki dol-

ga volna az Sidokkal, es az Samosatenicus eretnekekkel, inkab akarna erősseb argumentomokkal bizonyitani: utanna tesi: *Kiknek ertelmeket en megh nem vetem.* Ladde, hogy nem veti meg az mi ertelmünket, hanem helyben hadgya.

VERSUS VIII.

Kit küldgek el, es kicsoda megen el nekünk.

Amaz magassan föl emeltetet szekben ülő Iehovanak, az Ur Iesus Christusnak szava ez, ki mikor maga felöl szol, azt mondgya: *Kit bocsassak el?* Mikor pedig az Atyara, es az Sz. Lelekre, ugy-mint, kikkel köz cselekedet az Sidoknak meg vakitasa, azt mondgya: *Kicsoda megyen el nekünk?*

Ha az Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek tanacsa ez, az Sidoknak meg vakitasok, tehat imez ighekben. Nekünk, *ez harom szemelyek foglaltatnak be, Atya, Fiu, es szent Lelek.*

De az elsö igaz. Az Atyarol nincsen kerdes. Az Fiurol Szent Ianos mondgya. Cap. 12. v. 41. Az Sz. Lelekröl s. Pal: Act 28. v. 25.

Hat az következes-is igaz.

Magyarazzuk pedig igy ez igecsket, *Nekünk*, ugy-mint bizontalan fokfagot jegyzet az uy Testamentombol, az mint oda fellyeb meglatok. *Gen. 1. v. 26.* Finnyogattyak ez felöt orrokat, amaz fel, uy csinalt Istenü Samosatenicusok, es hogy oktalanna ne legyen az ö könyvök, oda föl igazitanak az Moyses hasonlo mondasira: az utan ezt fesitik elö.

Ha az Isten itt az Szentekkel és meg dicsöult Lelekkel tanacskozik, tehat innen az Haromsagh meg nem bizonyittathatik. Az elsö igaz. 3. Reg. 22. az holot az Isten az ö teremtet allatitul sententiat, voxot kerd, es vetek mint Assessorokkal tanacskozik

F. Az elsö *Propositio* hamis, à *consequentia*-is hamis. Mert à minden hato Isten nem szükölködöt senki sententiaja, voxa, es Assessorsaganelkül. *Non enim cogitationes meæ sunt ut cogitationes vestræ, neq; ut viæ vestræ, viæ meæ, dicit Iehovæ Es. 55. v 8.* Mert nem ollyanok az en gondolatim mint à ti gondolatitok, sem nem ollyanok az en utaim, mint az ti utaitok, azt mondgya az Iehova. Hogy hogy kerdene hat voxot, sententiat, az emberektül, s-az Angyaloktul? Valakiket itt meg solit az szekben ülö seregeknek Istene, azokat egyenlö meltosagban hely-

hezteti magaval, mellyet csak ez ighicske-is megh mutat, *Nekunk*. Mert valaki az Sidoknak meg vetteteſek felől valo tanacs, aze ez el küldes, aze az veghez vitele-is. De az Sidoknak meg vetteteſek felől valo tanacs nem az Angyaloke, ſem nem az meg dicsőült lelkeke. Hanem az Atyae, Fiue, es ſent Leleke: Hat az el küldes az veghez vitele-is azon Atyae, Fiue, es ſ. Leleke, mint oda fellyeb meg bizonyitam.

Az pelda ſemmit nem bizonyit. Mert 1. *Reg.* 22. *v.* 19. gonoſs lelkekről vagyon az, hogy mikor Iſten ő magaban mondana: Kicsoda altattya el az Achabot, ugy ál elő egy ördög, ſ. azt mondgya, hogy ő meg csallya. Nincsen itt emlekezet Aſſeſſorokrol ſententia, es *vox* kerdeſről. Mert immar el rendelte vala az Ur Iſten, hogy hogy bünteſſe megh Achabot, az gonoſs Lelek által, moſtan csak az excuſatioja irattatik meg. Ki ördög hinne azert, hogy az ördögöket hitta volna az ſent Iſten tanacsban, ſ. azoktul kerdet volna voxot, mint Aſſeſſoroktul?

Szemtelen rut velekedeſek az Samoſatenicuſoknak.

Nincsen egy nyilvabban valo hamiſſag, Iſtentelen eretnekſeg, mint az mindentudo, mindenre elegſeges Iſten felől azt vallani, hogy Aſſeſſori vadnak, azoktul ſententiat, es voxot kerd valami nagy dolognak el inditaſa, es veghez vitele felől, még pedig, hogy eggyik reſze az Aſſeſſoroknak ördögök legyenek, mint im ezek allattyak, es innen. 1. *Reg.* 22. *v.* 19. bizonyittyak.

Meg ál azert, hogy az Atyat, es az ſent Lelket emlitſe az Fiu, ez ighikben: *Kicsoda megyen el minekunk*? Mert egyenlő meltoſagban fogja magaval.

VERSUS. IX.

Halvan hallyatok, es ne ertſetek: Laſſatok, es ne tudgyatok &c.

Szent Pal Apoſtol. *Act.* 28. *v.* 25. 26. ez mondaſt magyarazza az ſent Lelekről: *Recte ſane Spiritus Sanctus locutus eſt per Eſaiam Prophetam Patribus noſtris, &c.* Bizonyara jol mondotta az ſ. Lelek Eſaias Propheta altal az mi Atyainknak. *&c.*

Va-

Valaki mondotta ezeket Esaias Prophetanak, hogy el mennyen, ſ-az nepet meg vakitſa, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, Seregeknek Ura. Ez Esaiaſe eppen.

De az Szent Lelek mondotta ezt Esaias Prophetanak. Ez eppen ßent Pal Apoſtole.

Hát az Szent Lelek termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, Seregeknek Ura.

Ihol az imadando ßent Haromſag egy bizony ők Iſtent mely vilagoſſan meg mutattak minekünk ez Esaias mondaſaban az Apoſtolok az uy Teſtamentomban? Mert az uy Teſtamentombol kel ez illyen bizonyſag-teteleket megh magyaraznunk.

Nem tudnak ez ellen az Samoſatenicuſok mit mondani, hanem oda alab igazitanak elſöben, annak-utanna kotyvaztanak eggyet hozza.

Gyakorta az iras azon egy dolgot külömbözö igével mond meg, es azon egy dolgot ſoknak tulaydonit, de nem egyenlökepen.

F. Hamis ez az *principium*. Mert valamikor azon egy dolgot tulaydonit az ßent iras az Iſtennek, ſoha ez haromnal fellyeb nem megyen: Vagy Atya, vagy Fiu, vagy ßent Lelek: vagy mind az harman egyßerſ-mind egyenlökepen. Mert az Atya munkalkodik mind eddig: *En is haſonlokepen*, azt mondgya Idvözitönk, *Iob. 5. v. 19.* Egyenlö hát az Atyanak, Fiunak es ßent Leleknek cselekedete, tanatſa az nepnek meg vakitaſaban, az mint meg bizonyitottuk.

CAPUT VII. v. 14.

Szül Fiat, es hivattatik az ö neve Emmanuelnek.

Ezt az iget *Emmanuel*, ßent Mathe magyarazza, hogy legé: *Nobiſcum Deus. Cap. 1. v. 23.* Mi velünk Iſten, melyböl meg tetßik, hogy az Meſsias nem csak csupa ember, de ugyan Iſtenis, nem ßületeſe utan valo Iſten penig, hanem ugyan bizony ők Iſten. Mert azt magyarazza az Euangeliſta, hogy hogy

lőtt mi velünk Isten az Christus? tudni illik, az testnek föl vetele altal. Hát nem csinalt Isten az testben, hanem az ki Isten vala az testnek föl vetele előt-is, az lőtt velünk Isten az testben. Mert nem Istenne lőtt az ki Isten vala, hanem velünk Istenne az testben. Mert hogy hogy lehetet volna: *velünk Isten*, ha az előt Isten nem volt volna? Igy magyarazza szent Ianos, *cap. 1. v. 14. Es amaz Ige teste lön, es mi közöttünk lakozek, lattuk az ö dicsöseget, ugy-mint az Atyanak eggyetlen egy szülöttet.* Az testben lőtt hát mi velünk Isten.

Ha az Christus az testben lött velunk Isten, tehat volt az testnek föl vetele elöt, ugymint bizony örök Isten De az elsö igaz az elebbi magyarazat szerint, lasszad Galatinust, lib. 3. cap 15. Azert az következes is igaz.

Az mit ez ellen szolanak az Samosatenicusok, oda alab meg lassuk, *Matth. 1. v. 14.*

CAPUT VIII. v. 13.

Az Iehovat az Seregeknek Urat szentellyetek, ő tőle fellyetek, es őtet rettegjetek. Es ő-is szenteleskre leszen ti nektek: az Izraelnek penig ket hazanak, ütközetnek es botrankozasnak köve gyanant leszen.

Az Christus ütközetnek es botrankozasnak köve.

Hogy itt à termeszet szerint valo bizony örök Isten szollyon, minden ember altal lattya, ki ő maga felől azt mondgya, hogy az Izrael ket hazanak, ez az Iehova ütközetnek es botrankozasnak köve leszen. Kicsoda penig az ütközesnek es botrankozasnak köve, az uy Testamentom igazit el az felől, es azt egy atallyaban az Christust mondgya hogy legyen. *Matth. 21. v. 42. Act. 4. v. 11. Rom. 9. v. 33. 1. Pet. 1. v. 7. Psal 118. v. 22. Es 28. v. 16.* De hogy ebben ugyan semmi homaly ne legyen, Simeon az Templomban ezt az Christust öleben vöven, azt mondgya felöle *Luc. 2. v. 34* Ime vettetet ez sokaknak esetekre, es sokaknak föl tamadasokra Izraelben.

Ha

Ha az ütközésnek es botrankozásnak köve Seregeknek Ura es igaz Iehova, tehat az Christus termeßet ßerint valo Isten, es bizony örök Isten.

De az első igaz. Mert im bötü ßerint Esaias mondgya.

Hát az következés is igaz. Mert az Apostolok az uy Testamentomban a Christust mondgyak ütközésnek es botrankozásnak kövenek.

Ez mostani Samosatenicusok lattyak ebben az tanubizonyság-tetelben az Christust Seregeknek Uranak es Iehovanak lenni. Annak okaert valahol mit tudnak ez ellen mondani, elő keresgetik illyen modon.

I. Ha kiknek sokan leven egy nevet adnak, es azzal szazert mind ßam ßerint szmind allat ßerint eggyek leßnek, tehat az Christus, az Apostolok, az Nap eggyek volnanak. Mert vilagnak vilagjai ök. Peter, Pal, hogy Apostoloknak mondatnak, eggyek lennenek, es mi nem?

F. Oly helyessen, es oly elegedendőkepen megh feleltem erre oda fellyeb, *Psal.24 v.7. Object. V.* hogy mindenek velt megh elegedhetnek. Azert nem hozom itt elő.

Azt mondom: Mas az Iehova Seregeknek Uranak nevet egynek, kettőnek, haromnak adni: Mas ismet az vilagossagnak, Apostolsagnak, &c. nevet sokakkal közleni. Mert ez nem Iehova Seregeknek Ura, ugy adatik az Atyanak, Fiunak es az Szent Leleknek, hogy soha ez harom Isteni személyeken kivűl senkinek nem adatik: vagy ha ti közlitek az nappal, Apostolokkal &c. Lassatok: Tegyetek az napbol, Apostolokbol Seregeknek Urat, Iehovajat.

Szokasok az Szent Haromsagh tagado Samosatenicus eretnekeknek, hogy akar mely nagy dolgot-is valami finesinstantiaval allassanak el, melynel könnyeb, s-rossab feleletnek neme az Dialecticusoknal nincsen. Hogy nem felelnek egy altallyaban, ugy mint mi: miert csaponganak, mint az sok lyuku hamis rákok.

II. Peter Apostol, David. Psal. 118. v. 21. Ezechias. Es. 28. Zorobabel Zach. 3. minden hivek. 1. Pet. 2. v. 5. kö ßiklaknak, köveknek neveztetnek.

Azert

Azert Peter, David, Ezechias, Zorobabel az hivek mind eggyek: Keptelen.

F. Sem Peterről, sem Davidrol, sem Ezechiasról, sem Zorobabelről, sem az hivekről nem mondgya Esaias, hogy az útkőzesnek, es botrankozasnak kövei: sem hogy Seregeknek Ura Iehovai. Az Apostolok-is eggyikről sem magyarazzak, hanem az Christusrol. Azert hamisnal hamisab az ellenvetes. *Elenchus falsorum Parium.* De hogy ne pantolodhassanak, lassuk hamis eretnekseget az ő velekedeseknek.

HIVEK.

PETER.

Te Peter vagy, es ezen az kősalon epitem fel az en Anya-Szentegyhazamat. *Matth. 16. v. 18.*

DAVID.

Az kő, mellyet az epitők meg vetettek, lőt szegelet kő, az Urtul lőt ez, mely csudalatos az mi szemeink előt. *Psal. 118. v. 22.*

EZECHIAS.

Azt mondgya az Ur Isten: Ime en vetek Sionban kővet, proba kővet, dragalatos szegelet kővet, erős fundamentum kővet. &c. *Es. 28. v. 16.*

ZOROBABEL.

Ime egy kő lessen, mellyet en helyheztetek Iehosua Pap előt, es egy kőnek het szemei lessnek. *Zach. 3. v. 9.*

HIVEK.

Ti-is mint elő kövek eppitessetek fel, hogy legyetek lelki haz. *1. Pet. 2. v. 5.*

CHRISTVS.

Az Iehovat az Seregeknek Urat szentellyetek, ő tűle fellyetek, es őtet rettegjetek: Es ő-is szenteleskre lessen tinektek: az Izraelnek pedigh ket hazanak útkőzesnek, es botrankozasnak köve gyanant lessen. *Es. 8. v. 13.*

Tekentsetek be ti Samosatenicusok ez irasokban, es igen igen szorgalmatoson keressetek ki: Peter Apostol, es az hivek mondassanake oly útkőzesnek, es botrankozasnak kövenek, ki Iehovanak, es seregeknek Uranak mondatnek, es ha Esaias ebben az tanu-bizonysag tetelben, Peterről, es az hivekről jövendőle? Az Uy Testamentomban az Apostolok ő raytok mondgyake, hogy be tellyesettenek ez mondasok, avagy nem? Mert az *Psal. 118. v. 22.* nem David: *Es. 28. v. 16.* Nem Ezechias. *Zach. 3. v. 9.* nem

Zorobabel, hanem az egy Chriſtus Ieſus mondatik kőnek, az kit tagadni, Szent Lelek ellen valo hazugſagnak vetke. Peter, es az hivek kőveknek mondatnak. De nem Iehovaknak, es nem ſeregeknek Uranak. Azert nem abban vagyon az pont, hogy imez amaz kőnek mondatik: Hanem ebben, ha Iehova Seregeknek Uranak mondatnake, es ha az Euangeliſtak ő rolok magyaraztake ez Eſaias jővendőleſet, avagy nem? Mellyben oly nyilvan valo hamiſsagtok fitogattya magat, hogy csak ez-is eleghvolna megh hamiſsitaſtokra.

II. Lam Peterben-is meg botrankoztanak. Matth. 16. Gal 2.
Azert abbol meg nem bizoniyttathatik az Chriſtus Iſtenſege.

F. Peterben meg botrankoztanak az Sidok, de nem olyban az ki Iehova ſeregeknek Ura, útkőzeſnek, es botrankozaſnak kőve volna, ſem nem olyban, kiről az Apoſtolok ezt az Eſaias mondaſat magyaraztak volna, hanem mint gyarlo embernek eſetiben, ki az Sidokkal Sido modon, az Poganyokkal Pogany modon élt, és ſantikalt, ſ nem egyenes labbal jart. Chriſtuſnak pedig, nem mint botrankoztato kő Peter, hanem mint Sathan ellenkezeſere vagyon, hogy főldi uraſaggal almodozik. Lattyatoke azert ti Samoſatenicuſok, mely illetlen az pelda? Miert nem maradtok az Eſaias mondaſanak hataraban? Miert kullogtok az linea kivül?

Peter Apoſtolban meg botrankozni.

Azert az kő, az Seregeknek Vra: Ez Eſaiaſe.
De az kő az Ieſus Chriſtus, ez az Apoſtoloke.
Azert az Ieſus Chriſtus Seregeknek Vra.

III. Megengedgyük, hogy Eſaias itt ſolot az Chriſtuſrol, de ugy mint eſkőzről, es maſodikrol, az Atyarol, ugy mint el öröl, ſ-ö az Seregeknek Vra: Az követ az mint ſokta Vranak kepet viſelni, ugy ſol Eſaias az Chriſtuſrol. viſeli pedig az Seregeknek Vranak kepet, mediate & ſecundario.

F. Iſten nem tudom hova tőtte volna az ti Dialectikatokat. Hogy nem formallyatok egyenesen ki, ha igaz igyetek vagyon. Eſaias ſolot az Chriſtuſrol, de ugy mint maſodikrol, tudni-illik, az Iſtenſegben ki maſodik ſemely, megengedgyük. De hogy ugy ſolot volna mint eſkőzről, az bőtű

Nota benè.

hamisit meg titeket. Mert az mely Iehova Seregeknek Ura sol: azon Iehova seregeknek Ura az útkőzesnek, es botrankozasnak kőve. Hol vagyon itt, ha egy sikrani lelketek ismereti vagyon az kővetseghnek mégh csak gyanojais? Hol vettetik itt ez Esaias mondasaban az Atya az Fiuval egyben? Valaki Esaiasnal az útkőzesnek, es botrankozasnak Iehovaja, seregeknek Ura, az Apostolok azont mondgyak az Christusnak. Mit csapongotok tehat? Hol olvastatok, hogy első Iehova, es seregeknek Ura, az Atya, az Fiu pedig masodik Iehova, es seregeknek Ura, az az, az mint ti mondgyatok: eskőz Iehova, ez eskőz seregeknek Ura?

Az Christus viseli az Atyanak kepet: azert Iehova seregeknek ura. Magatok meg hamisittyatok ezt. Mert ezt mondgatok, hogy Isten volt az Christusban. Kicsoda az az Christusban levő Isten? Az ki az testben megjelent. 1. *Tim.* 3. v. 16. amaz őrőkke valo lelek. *Heb:* 9. v. 14. ki igaz Isten, es őrők elet: 1 *Ioan* 5 v. 20. Ez az Iehova seregeknek Ura, útkőzesnek, es botrankozasnak kőve, *primario & perse.* Mert masodik, es eskőz szerint valo Iehovat, es seregeknek Urat, sohul az irasban nem olvasunk, eretnekseg is azt allatni.

Elegh minekünk, hogy meg engeditek azt, hogy Esaias itt az Christusrol sol. Ha az Christusrol sol. Hat seregeknek Ura, es Iehova: azert termeset szerint valo őrők Isten.

IV. Szent Pal sokkal külömb ighekkel es ertelemmel hozza elö, ezt az mondast. Rom. 9. v. 33. Mert Esaiasnak ket mondasat hozza be.

F. Hamis ez agyaskodas. Mert noha szent Pal Apostol latatik valamit el hadni abban az tanu-bizonsag tetelben, mellyet Esaiasbol vőt, *cap.* 28. mind az altal az czelt, es az ertelmet meg tartotta. Mert valakiről Esaias jővendől, hog Iesen botrankozasnak kőve az Sidoknak, Sz. Pal azt mondgya be tellyesedetnek lenni az Christusban azon ertelemmel, mellyet mivelhogy az Samosatenicusok igen forgatnak. Vessük egyben az Esaias mondasaval, es lassuk azoknak hamiskodasokat.

Esa-

ESAIAS.

Az Iehovat az Seregeknek Urat ſentellyetek, ő túle fellyetek, es ő túle rettegjetek: es ő is ſenteleſtekre leſſen tinektek, az Izraelnek pedigh ket hazanak útkőzetnek, es botrankozaſnak kőve gyanant leſſen. *Cap. 8. v. 13.*

Annakokaert azt mondgá: az Ur Iſten: Ime en vetek Sionban kővet, Proba kővet, dragalatos ſegelet kővet, erős fundamentom kővet, az ki hiſſen, nem ſiet az. *cap. 28. v. 16.*

PAL.

Mert megh botrankoztak az botrankozaſnak kővebe: Mint meg vagyon irva: Ime vetek Sionban botrankozaſnak kővet, és megh útkőzeſnek kőſiklajat, es valaki abban hiſſen, meg nem ſegyenúl *Rom. 9. v. 33.*

PETER.

Annakokaert meg vagyon az irasban: Ime helyheztetek Sionbá, draga, es fő ſegeletbe valo kővet, es az ki abban hiſſen, meg nem ſegyenúl. *1. Pet. 2. v. 6.*

Mit mondanak ezek ellen az Chriſtus Ieſus ellenſegi?

I. Nem azon igekkel, ertelemmel, es moddal hozza be ſſent Pal.

F. Mintha nem azon lelek ſolot volna ſent Palban, mely Eſaiasban: mint-ha az ſent Leleknek ſabadoſon valo ſolaſat, ez csinált ny, fel Iſtenúek megh gatolhatnak: Mintha nem tudta volna mit ſolot Eſaias altal, es kiről? Az mi elegh vala az ſent Pal Apoſtol tanitaſanak czellyara, es ertelmenek kifejezeſere, ſ-az dolognak meg bizonyitaſara, meg elegſik azt elő hozni Eſaias iraſabol, es az Propheta iraſat meg magyarazni, ki legyen az útkőzeſnek kőve, es kiken tellyeſedet az be?

II Mert ez igbek: Ime vetem Sionban az botrankozaſnak kővet, *mint Szent Pal ſſol: nincsen ſohol az irasban, hanem haſonlo:* En küldők Sionban kővet. &c.

F. Az mely kővet Iſten mond Eſaiaſnal, hogy küld, azt ſent Pal igy mondgá: *Vetek*, nezven az kútől vőtt haſonlatoſſagra, es az nepnek abban valo megh útkőzeſere. De azert ez ighén: *Küldők*, azon Chriſtus ertetik, kit ſent Pal ez igevel fejez ki: *Vetek*. Szent Pal, Sz. Peter, Simeon Prophetа egyenlőben mondgyak, hogy vetteted ez kő, magyarazvan

az Esaias mondasat, azon ertelemmel, azon czellal, s-az Samosatenicusok őket hamissittyak.

Akar helyheztetet, akar tetetet, akar vettetet, akar fundaltatot, mind egy, es csak az Christusrol vagyon. Meg dűhődőt elmenek nyalaskodasa hat ezek ellen ßollani. Mert Esaiasrol, *cap.* 28. *v.* 16. vagyon ez ighe. *Vetek.*

III Esaias nem mondgya, hogy vettetik az botrankozasnak kőßiklaja, hanem hogy Isten ö maga mondatik botrankozasnak kövenek Szent Pal pedig, hogy vettetik.

F. Esaias. *Cap.* 8. irja meg neveről, Ricsoda az útkőzesnek kőve, tudni-illik, az Iehova seregeknek Ura, ki felől azt jővendőli, hogy az Izrael hazanak botrankozo kő gyanant leßen, azert, hogy az kiben az be tellyesedik jővendőben, meg tudgyak ki legyen, es ßemelye felől jo ertelemben legyenek. Annak utanna ismet *cap.* 28. azon dologrol jővendőlven, nyilvan ßol, s-azt mondgya: *Ime en vetek Sionban követ, &c.* Szent Pal erre az Prophetiara nezven azt mondgya: Meg vagyon irva: *Ime en vetek követ*: Kit vet? Az kit oda fellyeb Iehovanak, seregeknek Uranak monda. Mert azt vőve Simeon őleben, es arrol magyarazza ez irast. *Luc.* 2. *v.* 23. Azert valamely kűről jővendől, *cap.* 8. Esaias, azonrol *cap.* 28. Mert az mint amot mondgya, hogy leßen útkőzesnek, es botrankozasnak kőve Izrael hazanak: akkeppen imit, hogy Proba kő leßen, kit ßent Pal Simeonnal es ßent Peterrel eggyút magyaraznak, hogy útkőzesnek, es botrankozasnak kőve.

Meg mondotta *cap.* 8. hogy az Iehova seregeknek Ura az botrankozo kő: annak utanna, mint le tett dolgot, nem emliti ollyan nyilvan neveről, hanem az egyßer meg nevezet Iehova, botrankozo kűről nyilvan jővendől: Męg-is azt vitattyak az Christus ellensegi: Kűlőmbsegh vagyon az jővendőlesben.

Azert vagy egy, es ugan azon az Esaias jővendőlese, azzal az irassal, kit ßent Pal elő hoz: vagy kűlőmb. De kűlőmbnek mondani, az ßent Lelek ellen ßolani. Mert ugyan nyilvan ki fejezi az bőtűben ßent Pal: Az mint meg vagyon ir-

va.

va. Sohul pedigh ez nincsen meg irva egyebût, hanem itt Esaiasnal. Hat ugyan azon ez jövendöles az Szent Paltul citalt, elö hozot iraſſal.

IV. Miert tött hat Palmagatul hozza? Miert ölgyelitet ket iraſt öſſve, mellyet az Propheta kulömbözö dolgokrol irt?

F. Hamis, hogy Szent Pal tôt volna valamit az jövendöleshez. Mert igy nem Szent Pal, hanem az Szent Pal altal ſolo Szent Lelek vadoltatnek, mellyet meg gondolni-is eretnekſeg. Az-is hamis hogy ket kûlömbözö iraſt ölgyelitet volna Szent Pal öſſve. Mert egy az botrankozo kûrôl valo jövendöleſe Esaiasnak mind *Cap.* 8. mind *Cap.* 28. Ha azert Szent Pal, mind ez ket helyen elö hozot dolgokra nezet-is, egy jövendöleſt magyaraz.

V. Szent Pal nem nezet az cap 8. valo jövendeleſre hanem az cap. 28 az mint az Apoſtol beſzedenek mind kezdeti, mind vege meg mutattya.

F. Ez-is hamis. Mert az mely kö *cap.* 8. mondatik ûtközeſnek es botrankozaſnak az Iſrael hazanak, azon ſ-nem mas az Sionban vettetet *Proba kö. Cap.* 28. Mert lehetetlen, hogy töb ûtközeſnek es botrankozaſnak köverôl ſollyon Esaias annak mint à kit Simeon öleben vôt *Luc.* 2. *v.* 32. à kiben az Sidok meg ûtköztenek Szent Pal tanitaſa ſerint: *Rom:* 9. *v.* 3. es az ki lôt az Szegeletnek fejeve *1. Pet.* 2. *v.* 6. Mert ſohul az Atya Iſtenrôl, az egeſz Bibliaban nem olvaſſuk, hogy ûtköſeznek es botrankozaſnak kövenek mondatnek. Hat az Chriſtus Ieſus az Iehova Seregeknek Ura, botrankozo es ûtközö kö.

VI. Esaias az Iſtent mondgya kö ſiklanak: az Apoſtol pedigh hogy Iſten vetette az kö ſiklat, vagy helyheztette.

Az botrankozo kö, melyröl az Apoſtol ſol, Iſtentul helyheztetetnek vagy vettetetnek mondatik.

De az ſeregeknek Iſtenet ſenki nem helyheztheti, ſem veti, ſem nem vetheti.

F. *A figurata locutione ad proprium*, nem igaz az *collectio.* Haſonlatoſſagbol mondatik az Seregeknek Ura botrankozo könek, mellyet ſenki nem tagad: Hat ez-is haſonlatoſſag-

boi valo ſolaſnak modgya az Iſten, mint útkőző kő, vettetik Sionban, nem az menyiben Iſten ő magaban valo menyei felſeg, hanem *per accidens*, azokra nezve, kik az Seregeknek Uraban, mint valami kőben meg útkőznek, az mint ezt magyarazza Szent Pal: Meg botrankoztak az botrankozaſnak kővebe mint meg vagyon irva *Rom. 9. v. 33.*

Valakiben azert az Sidok meg botrankoztak, az az botrankozo kő, Iehova, ſeregeknek Vra. Ezt Eſaias mondgya bötüſzerint.

De az teſtben meg jelent Ieſus Chriſtusban botrakoztanak meg à Sidok. Ezt ſzent Pal tanittya bötüſzerint.

Annakokaert az teſtben meg jelent Chriſtus Ieſus az botrankozo kő, Iehova ſeregeknek Vra.

V. Az ſeregeknek Iſtene mindenkor vagyon es volt.

De az Iſtentül vetendö botrankozo kö nem mindenkor volt. Mert azt az Iſten ugy-mint következendö, meg terendö dolgot igirt, az mely nem volt: Luc. 2. v. 34.

Hat az botrankozo kö, nem az ſeregeknek Iſtene.

F. Igy kellene bezzeg diſputalni. Az elſő igaz. Az maſodikat az okaval eggyűt meg magyarazzuk, es tagadgyuk, hogy ez az Iehova ſeregeknek Ura, kiről Eſaias jövendől, nem volt volna. De hogy botrankozo kő leheſſen, azert kellet jövendőre nező igevel ez Iehova felől ſolani. Mert az ſeregeknek Ura, az ő iſteni felſegeben nem lehetet botrankozo kő, hanem Iſten formajaban egyenlő leven, Iſtennel meg kellet magat erősiteni, es ſolgai abrazatot kellet fel venni, hogy az Eſaias, es az Simeon jövendőleſe ſerint, melynek oſtan valoſagos betellyeſedeſet prædikallya ſzent Pal, botrankozo kő leheſſen. Mindenkor volt azert ez az ſeregeknek Ura, de nem oly formaban, melyben oſtan botrankozo lőn, tudni illik, az teſtben. Ez az oka, hogy ennek az ſeregeknek Uranak az teſtben valo el jöveſere nezve, melyben botrankozo kő lőn, az Simeon módaſa ſerint ſol az Propheta. Az teſt lőt Ige, azert az botrankozo kő: ki az teſtnek előtte-is volt. Mert az teſtben botrankozo kő nē lehetet volna. Ezt vetette azert az Ur Iſten botrankozo kőnek, de az teſtben melyben nem mindenkor volt.

Innen fûgh annak-is magyarazattya, hogy az Iſten vetette az ſeregeknek Urat botrankozo kőnek, de nem az menyiben ſeregeknek Ura ő magaban, hanem az menyiben ez az ſeregeknek Ura kőzben jarova lőt az teſtben, mely az ő mennyei felſegenek nem derogal ſemmiben, mint bőtű ſerint vilagos ertelemmel magyarazza ſent Pal, *Phil*: 2. Azert vagy az Atya lőt botrankozo kőve, vagy az Fiu. Nem az Atya. Mert ſohul az Bibliaban azt nem olvaſſuk. Hat az Fiu. Ha az Fiu, hat ſeregeknek Ura, es volt az teſtnek fel vetele előt. Mert ha nem volt volna, nem vettethetet volna az teſtben botrankozo kőve.

VI. Valakit Simeon ölében vött, az az botrankozo kö.

De az ſeregeknek Iſtenet, kiről Eſaias ſßol, nem vötte Simeon ölebe.

Mert Eſaias idejeben Simeon nem volt: oßtan az Seregeknek Uranak huſa csentya nincsen.

Hat nem az ſeregeknek Urat, Iſtenet mondgyak az Apoſtolok botrankozo könek.

F. Itt-is igaz az elſő *propoſitio*: az maſodikat meg magyarazzuk. De az ſeregeknek Urat nem vőtte Simeon őleben, az menyiben ő magaban vagyon az teſten kivűl meg gondolvan az ſeregeknek Urat: Mert ig az Menyet főldet, az be tőlti: de őleben vőtte az menyiben az mindenek felet aldando Iſten az Atyak kőzzűl valo *Teſt ßerint*, *Rom*: 9. es az teſtel eggyeſűlt. Azert teßi oda Simeon, hogy leßen ſokaknak fel tamadaſokra. Mert tudgya vala, hogy az mikeppen az Atya halottakat tamaßt es elevenit, ugy az Fiu-is, az kiket akar meg elevenit *Ioan*. 5. v. 21. mely az Simeon őleben fel vőt kűtől nem lehetet volna, ha egy-ßerſ-mind ſeregeknek Ura nem volt volna.

I. Az Seregeknek vötte Simeon öleben, de az teſtben.

Azert hamiſſan ßaggattyatok meg az Chriſtuſnak ßemelyet, Iſtenſegeről argumentalvan emberſegere es viſont emberſegeről Iſtenſegere. Mert az Simeon őleben levő botrankozo kő, ſeregeknek Ura, nem vettetik ellenben az teſtel, hogy egyiket mondva az maſikat tagadhatnad. Mert mi nekűnk, eg Ur Ieſus Chriſtuſunk, ki altal mint ſeregeknek Uranak altala lőttenek mindenek, es mi-is ő altala 1. *Cor*. 8. v. 6.

Azt

III. Azt vallyatok ti, hogy *Deus manifeſtatus eſt in carne*, az Atya Iſten jelent meg az teſtben: Hat mikor Simeon az Chriſtuſt ölében vötte az Atya Iſtent vötte ölében. Lattyatoke mely rutol haboztok.

Nem arrol vagyon az kerdes, volte Simeon Eſaias idejeben, hanem aze az ſeregeknek botrankozo kövе, kit Simeon ölében vött? ő maga Simeon mondgya, az ſent Leleknek altala Eſaiasbol. Mert elegh vala Eſaiaſra igazitani, mit ſollot az felől az kő felől. Simeon pedigh nem mondgya, hogy vettetik, de *poſitus eſt*, vettetet. Mert az Eſaias jövendöleſe, mar be tölt abban, csak vegben kel az dolognak az Sidokban menni.

IV. Nincsen huſa csontya az ſeregeknek Uranak magaban, de vagyon az teſtel valo eggyeſüleſeben. Mert ez az ſeregeknek Ura, az ő ſajat tulaydon verevel valtot meg minket *Act.* 20. *v.* 28. Mert ez az ſeregeknek Ura, *particeps factus eſt ſanguinis & carnis*, reßeſült az teſtben, verben, mint ſinten egyeb gyermekek, *Heb.* 2. *v.* 14 akkor mikor ki bocsata Iſten ezt, es aßßonyi-allattul lőn *Gal.* 4. *v.* 4.

VII. Calvinus, es Petrus Martyr mondgyak: Igazak ezek az Eſaias idejeben, de igazabbak löttek az Chriſtus el jöveteliben. Azert ha ßent Pal elö hozza is, de bizony csak valami haſonlatoſſagert.

F. Iſmet el ugranak az Dialectica mellől, es emberi *autoritaſſal* toldozzak, fodozzak romlot igőket. Amazok mondgyak: Igazabbak az Chriſtusban. Miert? Mert az Prophetak gyakorta az ő jövendöleſeket, ugy igazgattak, hogy reß ßerint akkor tőltenek be nagyob valoſagert, reß ßerint *in rei veritate*, valoſagban az Chriſtusban. Ha azert Calvinus valami reßet az Eſaias idejere magyarazza, hogy akkor tőlt be, valoſagat az Chriſtus Ieſuſnak tartotta. Azert mondgya: Igazab. Mit ártotok ezzel az Chriſtus Ieſus örők Iſtenſegenek? Hogy nem magyarazzatok meg azt az haſonlatoſſagot, mit fuladoztok.

VIII Peter Apoſtol ſem az Eſaias iraſat hozza elö, hanem arra peldazot. 1. Mert Peter oly kuröl ßollot, kit Iſten vetet. De az ſeregeknek Vrat ſenki nem vetheti.

F. Sz.

F. Sz. Lelek ellen valo hazugſag, hogy Peter Apoſtol nem az Eſaias jövendöleſet hozna be. Mert meg mutatam, hogy Eſaias mind az ket helyen. *cap. 8. & cap. 28.* azon egy útközeſnek, es botrankozaſnak kőveről jövendől. Mert ha maſrol itt, amot maſrol, magaval ellenkeznek, holot csak egy az botrankozo kő, az Apoſtolok magyarazattya ſerint.

Az mi az argumentomot illeti, menyiben vetette legyen Iſten az ſeregeknek Urat, hogy botrankozo kő leheſſen, oda fellyeb meg mondottam. Nem ſükſeg itt azon dolgot elő hoznom.

2. *Mert az mint Eſaias mondgya, hogy az hiveknek meg ſenteleſek leſſen, az hitetleneknek botrankozo kö, ugy Peter csak valami haſonlatoſſaggal, hogy az Chriſtus az hiveknek idvöſſeges, az hitetleneknek veſedelmes romlas.*

F. Ez volna az Calvinus ertelme, hogy noha be tellyeſedet valami reſeből az Eſaias idejeben: de azert igazabban, az az, tellyes valoſagban, az Chriſtusban. Hamis azert, hog nem azont hozna be ſent Peter, az mint, mind az Locuſnak citalaſa, mint az bötü ſerint valo altal iraſa Eſaias könyveből az jövendöleſnek, ſent Peternel megh tetſik. Mert azt mondgya: Meg vagyon irva az irasban. Hát bizony az mely irasban mondgya, hogy meg vagyon irva, azont hozza mindgyaraſt be, az mint elöb egyben hozam. Az mikeppen azert az ſeregeknek Ura, az hiveknek megh ſenteleſekre es üdvöſſegekre volt az Eſaias idejeben, az hitetleneknek pedig botrankozo kő: ugy azon ſeregeknek Ura az Apoſtolok idejeben az hiveknek idvöſſegekre: *Mert boldog az, ki en bennem meg nem botrankozik. Matth. 11. v. 6.* az hitötleneknek pedig veſedelmekre botrankozo kő. Mert nincsen mas kő az O, es Uy Teſtamentomban az Chriſtuſnal.

Boronallyuk be hát, hogy ebben az irasban oly nyilvan valo tanu-bizonſag-tetel vagyon az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſegeről, az ő Attyaval valo egyenlőſegeről: avagy egy Iſteni allattyarol, hogy azt megh az Pokolbeli ördögök ſem tagadhattyak, ha ſinten annak tagjai altal mocskollyak-is.

CAPUT IX. v. 6.

Gyermek ſzületik nekünk, es Fiu adatik nekünk, kinek az ő vallan leſzen fejedelemſege, kinek nevet nevezi csudalatoſnak, tanacsoſnak, erős, hatalmas Iſtennek, örökke valoſagnak Attyanak, bekeſſegnek, fejedelmenek.

Lib. 3. cap. 9

Galatinus ez Eſaias Propheta mondaſat, egyeneſen az Meſsiaſra magyarazza, kinek magyarazattya, annyival hitelesb, hogy az regi Sido Bölcseknek mondaſokkal erősiti bötű ſerint. Az Anyaſent egyhaznak Apoſtoli, ferfiais, az Paterek egyenlöben az Ur Chriſtuſra magyarazzak.

Erős Iſten es örökke valoſagnak Attya az Chriſtus.

Vagyon pedig ket kivaltkeppen valo Tituluſſa, es nevezeti itt az Chriſtuſnak, mellyekből termeſet ſerint valo Iſtennek iſmertetik lenni. Eggyik. Mert erős Iſten, mellyet ſent Ianos *Apoc. 1. v. 8. item 4. v. 8.* az Chriſtuſra magyaraz, hogy ő, *Deus omnipotens*, az mindenhato Iſten. Maſik, mert örökke valoſagnak Attya, ugy-mint, ki örökke valo Lelek. *Heb. 9. v. 14.* igaz Iſten, es örök élet. *1. Ioan. 5. v. 20.* Az holot azt kel eſünkben vennünk, hogy azt mondgya az Propheta: *Hivattatik, ſ-nem leſzen.* Mert ezzel jelenti, hogy mindenkor erős Iſten, es örökke valoſagnak Attya volt, de azert mikor az teſtben meg jelenik, akkor oſtan iſmertetik meg ollyannak lenni. Mert az teſtben megjelenven, győzi meg az lelki ellenſeget, az ördögöt, es örökke valo orſagot ſzerez, melyben mint valoſagnak Attya, vegh nelkül Uralkodik *Luc. 1. v. 33.*

Ha az Mariatul ſzületett Chriſtus Ieſus, az erős, hatalmas Iſten, az örökke valoſagnak Attya, tehat termeſet ſerint valo bizony örök Iſten.

De az elsö igaz, az mint Eſaias itt mondgya.

Hát az következöſ is.

Fölöt-

Fölötte igen világos jövendöles ez az Messiasról, mely ellen mit csacsogjanak az Samosatenicusok, lassuk egy egy szóval.

I. Senki az uy Testamentomban, ez mondasat Esaiasnak elö nem hozza. Azert nem az Christusrol vagyon ez jövendöles.

F. Hamis. Mert az Euangelistak, es az Apostolok egyenlöben csak errôl, es ennek születeserôl, &c. tanitanak, sôt az Angyal ugyan élö nyelvel prædikallya az Pastoroknak. *Luc.* 2. *v.* 11. születeserôl, urasagarol, es birodalmarol. *Luc.* 1. *v.* 32. 33. Noha azert illyen nyilvan valo bötûvel nem irattatot altal az uy Testamentomban, mint itt vagyon, de az ertelmeben az egesz Euangeliom csak ezt Prædikallya az mit itt jövendöl Esaias. I.

Annak-felette eggyez minden reszeiben ez jövendöles azzal, mellyet szola *cap.* 7. *v.* 14. Ime, ugy-mond, *fogad az szüz, es szulsiat, es az ö nevet hivod* Emmanuelnek, *velünk Isten.* Itt-is azt mondgya: *Gyermek szuletet nekunk, es fiu adatot nekünk*: Micsodas Fiu? *Emmanuel* Velünk Isten, erös Isten, örökkevalosagnak Attya. &c. Ki az Ur Christus. II.

II. Gyermekröl vagyon itt szo, ki az Esaias idejeben volt.

De az Christus sem embersege szerint, sem Istensege szerint nem szuletet volt Esaias idejeben.

F. Hamis az elsö *Propositio.* Mert noha az Propheta oly sokkal él ez jövendö mondasbã, mellyek el multra neznek, mind az-altal azzal azt nẽ akarja, hogy immar születtetet volemberségeben, hanem csak az Prophetianak tökelletes igaz be-tellyesedesejert, mely szolasanak nemeröl vadnak az Prophetak jövendölesek. Megh engedgyük azert, hogy az Christus test szerint nem született volt Esaias idejeben, ugy-mint, kiröl csak jövendöt mond, de tagadgyuk, hogy Istensege szerint nem születtetet volna. Mert az öröktûl fogvan valo. *Psal.* 2. *Proverb.* 8.

III. Az kiröl itt szo vagyon, az elöszer gyermek, es ember löt, az utan mondatik, hogy Isten, es Atya löt.

De az ellenközök Christusok, Isten volt elöb, az utan löt, es szuletet gyermek, es ember.

Az mi Chriſtuſunk peadig, eloſſor ſületet, azutan az ſenvedes, es az engedelmeſſegh altal lőt Iſten es Vr. Luc. 24. v. 26. Ioan. 14 v. 24. Act. 2. v. 36. Phil. 2. v. 8. Heb. 2. v. 9. 2. Pet. 1. v. 17. Apoc. 5. v. 9.

Azert az mi Chriſtuſunkrol vagyon itt ſo, nem az ellenkezőkeröl.

F. Az kiről itt ſo vagyon, az előſőr gyermek es ember lőt, tudni illik, az teſtnek fől vetele altal, es ugy mondatot Iſtennek őrőkke valoſagnak Attyanak, nem azert, mint-ha előb az nem volt volna, hát nem hogy az ki őröktűl fogvan Iſten vala az teſtben-is, annak neveztetik, az mint ſent Pal magyarazza: *Deus conſpicuus factus eſt in carne*: Iſten jelent meg az teſtben. Hogy hogy jelenhetet volna Iſtennek az teſtben, ha ez előt Iſten nem volt volna? 1. *Tim.* 3. *v.* 16. Irja meg azert, elſőben az közönſeges emberi termeſetnek rendi ſerint az Chriſtuſt ſületeſeről, es az utan az Titulusirol, hogy meg tudnak ki volna az, az ki ſülettetnek? De az mi Chriſtuſunk Iſten volt előb, es Ur. Igaz: es erről meg emlekezzetek. Mert ha Iſten nem volt volna, az teſtet fől ſem vehette volna, az teſtben Iſten ſem jelenhetet volna meg.

Az Erdelyek Chriſtuſa.

Az mi az ti Chriſtuſtokat illeti, ime ez vilag lattya, hallya, hogy ſenvedeſe, es engedelmeſſege altal lőt Iſten. Azert uy Iſten, idegen es mas Iſten. Mert valamikor ſenvedet, es engedelmes lőt, tehat akkor lőt Iſten, uy Iſten, csinált Iſten, az mint oda főllyeb nyilvan meg mutatam. *Pſal* 81.

Az kereſztyenek Chriſtuſa.

Az mi Chriſtuſunk termeſet ſerint valo őrők Iſten, ki az Iſtennek formajaban egyenlő leven az Atyaval, magat meg alazta, ſolgai abrazatot vőt fől, es abban is az ſolgai abrazatban meg jelentette magat őrők Iſtennek lenni: kiről ſ. Ianos mondgya, hogy lattak az ő dicsőſeget, mint eggyetlen egy ſülőt fiunak. *Ioan.* 1. *v.* 14. Az holot az dicsőſegen à Chriſtus Iſtenſegenek majeſtaſa, főlſege, ki az ő Iſteni termeſetivel ugy eggyút vagyon, hogy annekűl az Iſten nem Iſten, ertetik.

Az mi az iraſokat illeti, ſolnak az Chriſtus Iſtenſegenek az teſtben valo meg jeleneſeről, mint *Act.* 2. *v.* 36. *Az Iſten tötte az Fiut Urra es Chriſtuſſa*. Az holot ez ighe, *Tötte*, annyit te-

ſen,

ſen, mint jelentette, mutatta, nem azert, mint-ha az elöt Ur, es Chriſtus nem volt volna, hanem az ki Ur, es Chriſtus vala, de az ſolgai abrazatban csak csupa el vettetet embernek latſik vala, azt ki jelentette, hogy Ur, es Chriſtus, mint peldanak okaert, ma az Poganyok nem iſmerhetik az Chriſtuſt Urnak, es Chriſtuſnak, de ha Iſten nekik meg jelentene, ſ-velek ſent Lelkenek altala megh iſmertetne, mindgyaraſt Urra, es Chriſtuſſa mondattatnek tetetni, maga az elöt-is Ur, es Chriſtus volt. Igy ſinten nem iſmertek az Sidok ötet Urnak es Chriſtuſnak lenni, hanem az Iſten jelentette ki. Az mikor azert Urnak es Chriſtuſnak iſmertek, akkor mondatot Urra es Chriſtuſſa tetetni, maga az elöt is az vala. Mert ha Ur es Chriſtus nem volt volna, ollyanna ſem tetettethetet volna. Mert ottan csinalt Ur, es Chriſtus lenne, mely keptelen. Igy kel erteni az töb bizonſagokat-is.

IV. Az magyarazok, ez Titulusoknak elö forditaſaban nem eggyeznek, ki egy keppen, ki mas-keppen fordittya.

Azert ſemmi bizonyoſt ebböl nem erösithetni.

F. Az magyarazoknak forditaſoknak, külömbſegek, es abban valo egyenetlenſegek az igaſſagot el nem forditttyak. Mert vala-mint vala hogy forditttyak, de azert egyenlökeppen az meg jedzet Authorok, ugy-mint, *Muſculus, Munſterus, Tremellius, Pagninus, &c.* egyeneſen az Chriſtuſra magyarazzak, es azt allattyak, hogy ö rola jövendöllöt itt Eſaias. Ez pedig az fundamentum. Hát az magyarazoknak egyenetlenſegekböl akarni az fundamentomot el forditani, azon merö kabaſagh.

Nem az Authoroknak ertelmeken fundallyuk mi az mi argumentomunkat, hanem az Eſaias mondaſan.

V. Ha ſinte megh engednök-is, hogy ez nevezetek az Chriſtuſrol mondaſſanak, az mint közönſegeſen az Kereſztyenek cselekeſznek, még ſem bizonyittathatnek megh ebböl az Chriſtuſnak iſtenſege.

F. Nem ſaladtok nem, az igaſſag elöt. Közönſegeſen az Kereſztyenſeg az Chriſtuſrol magyarazza: Miert alhatatlankottatok tehat èkedig? Oktalanna nevelitek az könyveteket, ha igy mentek elö az dologban De laſſuk az derek dolgot.

1. *Ha az Christus ezeket az neveket vötte az Istentöl, hat nem örök Isten. Vötte pedig.* 1. *Mert ez ige,* Vocabit, tranſitivè *mondatik.* 2. *Mert az nem adaſſal adatik az, az minek mondatik az à kinek Isten nevet ad, mint itt Christusnak.* 3. *Az örök Istennek ſenki nevet nem adhat.*

Nevet vôt az Christus I.

F. Vötte Christus ezeket az neveket, avagy Istenſegenek termeßetire nezve, az menyiben az ő Attyatul valo ßületeſeben közöltettenek vele minden Isteni nevek, az minemű az többi közöt, *Erös Isten, örökkevalóſagnak Attya, &c.* avagy közben-jaraſanak tißtire nezve, mint *Phil* 2. *v.* 9. Adot neki minden nevek fölöt valo nevet, *&c.* Igy immar eggyik modon valo nevnek vetele ſincsen ellene az ő örök Istenſegenek. Mert az első modon valo vetel *fit non tranſitivè, quo ad divinam ejus naturam, ſed communicativè,* lőt közieskepen: az maſik mod ßerint, *tranſitivè,* az közben-jaronak ßemelyere. Ha azert oly nevet vött volna, mellyel az elöt nem hivattatot volna, minekelötte Mariatul ßülettetet az teſtben, mondana valamit Samoſatenicus, de ugy ſem eleget. Mert az ki erős Isten vala, hogy ßülettetek az teſtben, ugyan azon nevel azon erős Isten kezde neveztetni, az mint oda fellyeb meg mondam.

II. Az mi az okocskakat illeti, 1. *Vocabit,* hiyja, igaz. Mert az teſtben-is nem mas Isten jelent meg, hanem az erős Isten, es az örökkevaloſagnak Attya, kit nem hihat mas nevel, hanem azzal, mellyel az teſtnek föl vetele elöt-is hivattatot: Iehovanak, Seregeknek Uranak, Izrael Istenenek, az mint eddig meg bizonyitottuk, ez utan-is meg bizonyittyuk.

III. 2. Hogy az nev adaſſal lőt volna az Christus Istenne, es az mikor erős Istennek nevezte, akkor öntötte volna az Christusban az Atya az ő Istenſeget, hamis. Mert akkori Isten lőt volna, uy, idegen, mas es kivül valo Isten, amaz Isten tilalma ellen: *Ne legyen te neked uy Istened, es idegen Istent ne imagy. Pſal.* 81. *v.* 10. Tud meg azert, hogy az teſtben, nem más uy Isten neveztetet Erős Istennek, hanem azon, az ki öröktül foguan *verus Deus, & vita æterna fuit,* igaz Isten es örök-elet volt. 1. *Ioan* 5. *v* 20.

3. Az

3. Az örök Istennek senki nevet nem adhat egyéb nevet, hanem csak azt, az mellyel hivattatot. Hitta penig á Christust ő Fianak, es azzal eggyút örök Istennek, Iehovanak *Es* 8. v. 13. Itt-is.

VI. Calvinus egynehányſor erteni adgya, hogy ez nevezetek nem allattyat, de joſagit jedzik az Chriſtuſnak.

F. Calvinus azzal nem tagadta az Chriſtuſnak örök Istenſeget, de ſőt inkab allatta. Mert hogy hogy lehettenek volna az Chriſtusban ezek az joſagok, ha Isten nem volt volna. Nem ajandek ſerint: Mert ajandekoztatot uy Isten lőt volna. Hát termeſet ſerint valo Istentűl kellet az Chriſtus teſtében azoknak az joſagoknak lenni. *Dici enim de aliquo, requirit meſſe.* Azert mondgya Szent Pal *Col* 2. v. 9. hogy az Chriſtuſban lakik az Istenſegnek minden tellyeſſege, nem ajandek ſerint valo joſagkepen, hanem σωματικῶς állattya ſerint.

Corporaliter.

VII. Ezek az nevezetek emberhez is illenek. Hát nem örök Istenhez. Mert az Haromſagoſok az Chriſtuſnak emberſegere neznek mikor ezt magyarazzak. Az erös Isten helyet, erös Hadnagyot mondanak.

F. Meg űlte egyſer, mint az bűdős dongo legy ez Samoſatenicus az kereſztyen Doctoroknak tiſta ertelmeket. Az ſz. irasbol kellet volna meg bizonyitanod, hogy ez nev, *erös Isten, örökkevaloſagnak Attya* emberhez illenek maſon az Chriſtus kivűl: Mert ha az Chriſtuſra nezve magyarazod, az mi ertelmünket erősited. Mert mi mondgyuk, hogy az Chriſtus nem csupa ember, de erős Isten-is, örökkevaloſagnak Attya-is. Mert Isten jelent meg az teſtben, 1. *Tim.* 3. v. 16. az ki mindenek fölőt örökke aldando Isten. *Rom* 9.

Az magyarazoknak kűlömbözeſekre immar megh feleltem Eleg hogy nagyob reſe az Sido bőtűből, erős Istennek es örökkevaloſagnak Attyanak fordittyak, mint az hetvenket Bőlcsek.

VIII. Vatablus igy mondgya: Isten az csuda tetelekert. De az emberek is teſsnek csudat Isten erejevel, mint Chriſtuſ-is Ioannis 14. *Actor.* 10. *Erös az haboruſagokert, de az örök Isten haboruſagok ala nem vettetet. Orökke valoſagnak*

Atya, de o maga az Isten: az Christus mint eszköz. Mert azon effectus, tulaydonittatik, causæ primariæ, mint, causæ secundæ & instrumentali.

Az Christus nem eszköz es masodik Isten.

F. Ezzel az eretnekseghen immar ugán bele ugranak, mint valami búdós csavaba. Mert, hogy az utolson kezdgyem el, hol hallottal, vagy olvastal oly erős Istent örökke valosagnak Atyat, az ki eszköz, Isten lőt volna. De fő birova tettetek ti az Atya Istent: à Christust pedig, (ő Fölsege bocsassa) futoso Birova, ki alcal à fő Biro mindent cselekeszik. Tudgyatok, mivel oltalmazza magat ez fele Istentelen vad ellen. Mert mikor meg akarnak az Sidok kővezni, azert hog Atyanak mondta volna az Istent, egyenlőve teven magat az Istennel: Az Fiu semmit ő magatul nem cselekedhetik, hanem à mit lát, hogy cselekedik az Atya. Vallyon-s miert nem cselekedhetik semmit az Fiu az Atya-nelkúl? Azert hogy nem ollyan Isten mint az Atya? Bizony nem, hanem, hogy egyenlő Isten az Atyaval. Meg bizonyittya mindgyaraszt. Mert valamellyeket az Atya cselekedik, azokat à Fiu-is hasonlatoson cselekedi. Bizony nem eszköz Isten hat à Christus, hanem egyenlő Isten az Atyaval. Azert hamis, sőt Istentelen eretnekseg azt allatni, hogy eszköz Isten, masodik ok az Christus.

Az Vatablus forditasat, noha nem tartoznanak oltalmazni, mind az-altal: Isten az csuda-tetelekert, meg magyarazzuk. David mondgya. *Psal 77. v. 15. Isten egyedul az ki csudakat teszen*, tudni-illik, maga erejevel. Az Christus pedig maga erejevel tőt csudakat. *Matth. 8. v. 13. Item: Cap. 15 v. 28.* Hogy pediglen az emberek csudakat töttenek, nem magok erejevel lőt, hanem az Christusseval. Mert ő adot nekik erőt az csuda-tetelre. *Mar. 6 v. 7. Luc. 10. v. 19. Matth. 10. v. 8. Mar. 16. v. 17. 18.* Innen mondatnak az Apostolok az Christus neveben csudakat tenni. *Act. 3. v. 9. & Cap. 4. v. 10.*

Hogy pediglen szent Ianosnal, *Cap. 14. v. 10.* az Atyara visi az csuda-teteleknek eredetit, abbol akarja meg mutatni, hogy az ki őtet lattya, lattya az Atyat kivel egyenlő Istenseggeben, az mint az elől jaro Philephez nyuytot beszedi megh mutattyak.

Erős

Erős az haboruſagok ſenvedeſejert: De az őrők Iſten haboruſagot nem ſenved, kőnyű eligazitanunk. Mert nem azert mondatik az Chriſtus erősnek, hogy haboruſagot ſenvedet, de Iſteni termeſetire nezve. Mert ő magatul valo παντοκράτως, Mindenhato, *Apoc.* 4. v. 8. Nem ſenved azert haboruſagot ő magaban, de ſenved az ő túle fől őltőzőt teſtben, kiről ſolank *Pſal* 22.

IX. Oſorius igy fordittya: örökke valo csemetenek Attya, vulgata *penig: Iövendö időknek Attya, mellyet Calvinuſ is javall.*

F. De eggyik ſem præjudical azoknak igaz ertelmeknek, kiket oda feilyeb közönſeges kereſtyeneknek mondal: nem-is rontyak ezzel az Chriſtus Ieſuſnak örők Iſtenſeget. Mert ſolanak *à poſteriori*, nem azert, mintha *à priori quoque non eſſet natura verus Deus*, nem volna termeſet ſerint valo Iſten, es az időknek authora, ſerzője. Mert ki mindeneket teremtet az, à mindenekkel eggyűt az időket-is. *Ioan.* 1. v 2. *Coloſ.* 2. *&c.* Ki által, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν ez vilagot teremtette az Atya. *Heb.* 1. v. 2. *item* 11. v. 3.

Atyanak mondatik azert, nem ugy mint-ha az Chriſtus volna az Atya Iſten, hanem, hogy mindeneknek teremtője, az hiveknek meg valtoja, és uyjonan ſűlője: örökke valo pedig, mert ő az α, és az ω, kezdet és veg. *Apoc.* 1. v. 8. ugy-mint örökke valo Lelek. *Heb.* 9. v. 14.

X. Nem eſik erőſak ez igeken, ha igy magyarazzuk: Hija az ö nevet (az gyermeknek) az csudalatos Iſten, az tanacsos, az erös Iſten, örökke valo Atya: Hogy tudni illik az Atya Iſten hitta volna, igy az gyermeket, és az Atyae valanak ez tituluſok.

F. Ezzel immar az magyarazattal az Sidoknak taborabā menenek ez Samoſatenicus Sidozok. De nem engedi az hetedik reſben valo jövendőleſe Eſaiaſnak, hogy ez Tituluſok itt egyebről mondatnanak, hanem arrol az gyermekről, kit az ſűz fogad, v. 14. az Emanuelről, tudni illik, mert ezket Prophetia egenlő. Annak-fölőtte ennek az erős Iſtennek orſagarol, es orſagalaſarol ſol az 7. vers, ez az bekeſſegnek fejedelme, egy ſoval eze egyedűl ezek az Tituluſok-is. Hamis azert az Sidozo Samoſatenicuſoknak kerengeſek. I. II.

Lasd meg mit mond erre Calvinus, *in Cap. 9. Es: v. pag. 61. & 62 in hac verba: Et vocabitur nomen ejus Nisi inquit, nimis cupidè eum sua deitate spoliare contenderetur optimè flueret contextus, sicuti nostri reddunt.* Ilmet: *Siquis rixator pertinatius insistat Rabbinorum commento, nihil aliud quam impudentiam suam prodet.*

Mi fűkség volt Istent ily meltosagos nevezetekkel illetni s-megekesiteni, ha csak azt akarta az Propheta, hogy Isten adot az Messiasnak nevet?

Erre mond Samosatenicus: azt felelhetni, hogy nem csak nevet ád Isten neki, hanem bekeség Fejedelmenek is nevezi.

F. Micsoda *instantia* ez? Hiszem ez-is az tituluſok kőziben valo, es ugy gyanossa tőttetek ezt-is, mint az többit? Nem csak nevet adot azert neki, hanem à mi volt őrőktűl foguá, annak jelentetet ez nevezetek altal Istentűl?

X I. Musculus mondgya: Ezek az emberi itilethez nem illendők sőt egy-massal ellenkőznek: Ha gyermek, hogy lehet őröktűl foguan valo: Ha ember, hogy lehet Isten? Ha Fiu hogy lehet Atya?

F. Oly illetlenek ezek, s-oly ellenkezők az emberi itilettel, hogy męg az Istennek Angyali-is nagy kevansaggal kevantanak ebben be tekentelni 1. *Pet 1. v. 12.* Azert mondgya s. Pal-is à kegyesſegnek vagy hitnek, *magnum mysterium*, nagy titkanak, 1. *Tim 3. v. 16.* Mert az Iehovatul vagyon ez, *& est mirabilis in oculis nostris*, csudalatos az mi szemeink előt azt mondgya David *Psal. 118. v. 23.* Itt-is azert eggyik Tituluſa, Csudalatos. Azert ha Gyermek, hogy lehet őröktűl foguan valo, kűlőmben hanem csak őrők Istensegere nezve: Ha ember, hogy lehet Isten, kűlőmben, hanem, hogy Isten Igelőt teſte *Ioan. 1 v. 14* Isten lőt lathatova az teſtben 1 *Tim 3. v. 16.* Ha Fiu, hoglehet Atya, kűlőmben, hanem hog mindeneket ő teremtet, megh valtot uyjonnan fűlt? Ezt forgattya Musculus. De szentseg tőresnek orsagaban leledzettel, hogy ezt ki oroztad, az ő beszedi kőzzűl, az többit hatra hagyvan.

Tovabba ugyan itten, az Chriſtuſnak ket kűlőmbőző termeszeti-is megh tetsik. Mert ez ighe *Gyermek*, nez az Chriſtuſnak emberſegere, az Angyalnak tanubizonſag terek szerint *Matth. 2. v. 13.* Mert itt-is azt mondgya, hogy ez gyermek

ſűlettetet. Ez ige pedig *Fiu*, tartozik az Chriſtuſnak Iſtenſegere, amaz mondas ſerint, *Pſal 2. Enſtam vagy te, &c. Hebr. 1.* kiről oda fellyeb bővőn ſolek. Ez az oka, hogy ez ket ige *Szűletet*, es *Adatot* ellenben vettetnek egy-maſſal. Mert az Gyermek Mariatul ſűletet: az Fiu pedigh Iſtentűl adatot, nem azert, mintha mas volna az Gyermek, mas à Fiu, hanem hogy az ki Fiu vala, őrőktűl foguan, az eggyeſült az teſtel, avagy mint ſent Pal, ſol: à ki mindenek felet őrőkke aldando Iſten vala: az lőn az Atyak kőzzűl *Teſt* ſerint. *Rom. 9 v. 5*

XII. Vagyon egy hojagzaſok még az ellenkezőknek, de igen repedezet fundamentum. Mert az Sidoknal az fele ſoknak kettőzte teſe nem veres söt az beſſednek ekeſſeget, izt ád.

F. Hojagzas ám ti nektek az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſegeről valo dtrek tudomany, es repedezet *fundamentum*. Azonban pedig az egeſs kereſztyen vilagtul, meg ſententiáztatot nyilvan valo eretnekſeg, az ti csinalt, uy fel Iſtentek felől valo vallaſtok. Mert nem egeſs Iſten az, à kit mas csinal Iſtenne, hanem csak annyiban valo fel Iſten, az menyiben Iſtenne csinaltak.

Bezzeg nem oknelkűl kettőztette à Sz. Lelek ſavat: Mert ha à Chriſtuſrol csak azon ertelemben akart volna ſolani, meg elegedet volna eggyikkel, mint ſinten *cap. 7. v. 14* Ime à Szűz fogad es ſűl fiat. De hogy nag dolognak iſmerctire viheſſen, azert mondgya Gyermek ſűletet, Fiu adatot. Mert à mely Fiat Iſten adot nekűnk, az à ſűletet gyermek es à mely Gyermek adatot, az á ſűletet Fiu, hog mind igaz Iſtenſege es mind igaz emberſege, itt előnkben adaſſek, mint *cap. 7. v. 14.* Hivod az ő nevet Emmanuelnek, az az, velűnk Iſtēnek Mert az teſtben megh jelent dicsőſegnek Ura lakozot es mulatozot mi kőztűnk *Ioan. 1. v. 14.* Azert mely ektelenűl hoja gozzatok ti Samoſatenicuſok, az ti repedezet fundamentomotok kőrnyűl, az egeſs kereſztyen vilag lattya.

Az minemű ſolaſnak formait elő ſamlalſs, oly tavol jar ét tűl az Eſaias mondaſatul, mint az égh az főldtűl. Mert az Chriſtuſra nezendőt kellene elő hoznod, ugy nē vetkeznel es nem eſnel amaz *falſorum pariūn*ak hojagozo fallaciajaban.

XIII. *Világoſſab magyarazatert ſolot igy az Propheta, mely ebből tetſik meg. Mert ez ige,* Ialad, *mind fiat, mind leant jelent, mint Oſ. 2. v. 3. Leanyzorol: Exod. 21. v. 4 Fiurol.*

F. Az egy Eſaias jövendölese *Cap. 7. v. 14.* megronttya ez velekedeſt. Mert oly *Ialedről, Infanſrol,* Gyermekről vagon itt ſo, az kit à Sidok nem leanyzo nemben, hanem Firfiui nemben varnak vala: Eſaias ez nev alat, *Ialed, Infans,* ugan azonrol jövendöl. Azert nem külömben valo magyarazattya ez, *Gyermek ſuletek,* ennek, *Fiu adatek,* mint az mellyet immar meg mondottam. Tekints meg Galatinuſt, az elöb megh jedzet liberben.

XIV. Az magzat elöſör mondatik ſuletni, az utan mondatik Fiunak. Azert ha az ſules embert jegyez, az Fiu Iſtenſeget, követközik, hogy az gyermek elöſor ember volt, es az utan lőt Istenne. De az Haromſagoſok Chriſtuſa elöſör Iſten volt, az utan löt ember, az Propheta rendi ellen.

F. Ha ollyan csinalt Iſten volna az Chriſtus, mint ti velitek, meg allana. Mert elöſör ſúlettetni kellene az gyermeknek, az utan kellene belöle Iſtent csinalni, az mint ti rut undok tevelygesből, mint valami Faluſi Birot, csinalnatok Iſtenne az Chriſtuſt. De hogy örökke valo Iſten az mi Chriſtuſunk, hamis itiletetek. Mert az jövendöleſnek czellyara nez az Propheta, es az mely emberi teſtben el jövendö vala, az örökke valo Fiu azt magyarazza. Mert *Cap. 7. v. 14.* immar azt búvön meg mondta vala, hog az ſúz fogad gyermeket, és ugy ſúli ezt az Fiat, ki igaz Iſten, és igaz ember az ſemelynek eggeſſegeben. Emberre lőt, azert az örökke valo ige. *Ioan 1. v. 14.* és ugy jelent ki, hogy nem csak csupa ember volna az, de mindenek fölöt örökke áldando Iſten. *Rom: 9. v. 5.* Erös mindenhato Iſten. *Apoc 1. v. 8.*

CAPUT XXV. v. 8.

El veſzti az halalt mind örökke, és el törli az Ur Iſten az köny-hullataſt minden orczakrol, és az ö nepenek, gyalazattyat el veſzi mind az egeſz földön. Mert az Ur ſollot.

Kicsoda legyen ez Iehova Ur Isten, ki az orczakrol az kőny-hullatast el tőröllye, ſ. Ianos meg magyarazza. *Apocal 7. v. 17.* midőn igy ſol: *El töröl Isten az ő ſemekről minden könyhullatast.* Hasonlokeppen. *Apoc. 21. v. 4.* Az halalt-is ki veſzti el, meg mondgya Sz. Pal. *1. Cor. 15. v. 54. El nyelettetet az halal ſinte az Diadalomig.* Ki altal? Az Chriſtus altal. Mert ő az egyedűl, az ki meg halvan az halalt meg rontotta. *Oſe. 13. v. 4. & 14.*

Valaki az halalt el rontotta, és az könyhullatast az hiveknek ſemekről el törli, az termeſzet ſerint valo Iehova, bizony örök Isten. Ez eppen Esaias tanu-bizonyſag tetele.

De az Chriſtus Ieſus rontotta meg az halalt, es törli el az könyhullatast az hiveknek orczajokrol. Ez eppen ſent Pal, és ſent Ianos Apoſtolok mandaſa.

Azert az Chriſtus Ieſus termeſzet ſerint valo Iehova bizony örök Isten.

Kandicsallyak ebben az Samoſatenicuſok az Iehova ő-rők Istent, az Ur Ieſus Chriſtuſt: de főlőtte igen hojagoznak előtte, ſ-nem ſenvedhetik el latasat. Azert igy fődőzik.

I. Eſztelenül, tudatlanul, és hamiſſan gondoltak ezt. Mert ſohol az uy Teſtamentomban ez köny-hullataſnak el törleſe nem tulaydonittatik az Barannak, jem az Chriſtuſnak, hanem mindenut az Istennek. Apoc. 7. v. 17. & 21. v. 4. 1. Cor. 15. v. 54.

F Bizony mondom nagy mereſzſeg ez egeſz Kereſztyen vilagban levő Doctoroknak, tudos, bőlcs, embereknek eſztelen, tudtalan, es hamis nevet viſelni ez Samoſatenicus eretnekektűl. Hiſzem nagy dolog, hogy az kereſztyen vilagnal ez egy-nehany, minap tamadot gyűlveſz Plebanuſok eſzeſebbek, tudosbak, es igazabbak.

Az meg nevezet helyeken az Chriſtuſrol magyaraztatik egyeneſſen, hogy az halalt ő rontotta megh, kit ſemtelen eretnekſeg tagadni. Mert ſent Pal mondgya bőtű ſerint, hogy az Chriſtus: *Deſtruxit mortem*, el tőrőlte az halalt. *2. Tim. 1. v. 10.* Iſmet: *Heb. 2. v. 14.* Mivel hogy annakokaert, mond ſent Pal, az ſolgak teſtből, es vérből valok, ő-is (az Chriſtus) hasonlokeppen reſzeſſe lőt ugyan azonoknak, hogy az halalnak altala el rontana azt, az kinel az halalnak birodalma

Az Chriſtus tőrő, te el az halalt.

vala, az az, az ördögöt. Es meg szabaditana, valakik az halaltol valo felelemnek miatta, tellyes eletekben rabok valanak. Hogy meritek azert illyen szemtelenül tagadni, hogy nem az Christus rontotta meg az halalt? Az ki az halalt meg rontotta, azon törli el az köny-hullataſt az mi orczankrol. Mert *ſublata cauſa tollitur effectus.* Az Christus pedig az, à ki az halalt el törlötte: *Apoc. 7. v 17.* az mint mikor oda jutunk meg bizonyittyuk. Iſmet *Hoſ. 13. v. 4. & 14. 1. Cor. 15. v. 54.*

II. De ha ſzinten meg engednök-is, hogy azon egy cselekedet Iſtennek, és az Chriſtuſnak tulaydonittatnek, meg ſem lenne egyenlö Iſten az Atyaval. Mert Moyſes, és az Iſten hoztak ki az nepet Aegyiptumbol, de azert nem Iſten Moyſes. De Iſten magatul Moyſes, és az Chriſtus Iſten hatalmaval.

F. Mert am igen jarunk utannatok ſúvegh vetve, hogy meg engedgyetek: de nem ſaladhattok az igaſſag elöt. Nem forgattyuk mi moſtan itt az Atya Iſtennek à Fiuval valo egy cselekedeteket. Mert nincsen kerdes az Atyarol, hanem itt vagyon az pont: Ha Chriſtuſe az, ki az halalt el veſztette, es az köny-hullataſt el törli? Mert itt Iehova Ur Iſtennek mondatik az, az az, termeſet ſzerint való bizony örök Iſtennek: Szent Ianos, Szent Pal azt mondgyak, hogy az Chriſtus. Ti peniglen nem tudom miesoda eſközt, es Moyſeshez haſonlo cselekedetü Iſtent gondoltatok. Sebeſſen fogatok elöb ez argumentumhoz: de az mint lattyuk mayd be fultok.

Mint hozta legyen ki Chriſtus, es Moyſes Ægyiptombol az Izrael nepet, ide alab *Cap. 63.* meg laſſuk.

Ha az Fiu mindeneket haſonlokeppen ugy cselekedik mint az Atya, tehat az minthogy egy ſzam ſzerint, es erö, s-hatalom ſzerint valo cselekedetek: akkeppen Iſtenſegek-is egy.

De az elsö igaz. Ioan. 5. v. 19.

Hát az következeſ-is igaz. Annakokaert:

Valaki ſzam ſzerint azon egy mindenhato erövel, es hatalommal munkalkodik az Atyaval, az egyenlö Iſtenſegü, és allattu az Atyaval. De ſem Moyſes, ſem ſenki tób, az egy Ieſus Chriſtuſnal, azon egy ſzam ſzerint való, mindenhato erövel, es hatalommal munkalkodot az Atyaval.

Azert

Azert egyedul csak az Iesus Christus egyenlo Istenseggel, es allatu az Atyaval.

III. Az halal, és siralom jegyez az Prophetanal fogsagot, és nyavalyat: az uy Testamentomban nyomorusagokat az hiveknek, mellyekkel ez eletben keservgettetnek. Hat külömb czellya az Prophetanak, külömb az Apostolnak.

F. Igen esztelen, és tudatlan, iras olvasatlan ember az, valaki ebben nem vötte, hogy az Prophetak, az ő idejekbeli allapatra ugy szabtak az Prophetiat, hogy mindenkoron az alat neztenek az Messiasra, mint hogy messzeb ne mennyünk, itt à helyen, à Babylloniai rabsagbol valo megszabadulasrol jövendöl az Propheta. De mivel hogy az az rabsag peldazoja vala az lelki rabsagnak, ez-okaert az Propheta, nez erre az Christus által valo szabadulasra az halaltul, ördögtül, pokoltul. Azert jelenti meg az helyt-is: Sionban. De az Babyloniai rabsag, nem volt Sionban. Hat bizony az lelki Babylloniai fogsagbol valo szabadulasra nez. Az mint nyilvan szent Pal magyarazza. 2. *Tim.* 1. *v.* 10 *Heb.* 2. *v.* 14. Azert amaz Esaias jövendölese alat vagyon az halalnak, Pokolnak, eltörleserül az szo. De ha igaz volna az Samosatenicusok hojagozasok, az következnek, hogy csak az testi nyavalyabol valo szabadito Messias volna, mellyet allatni szemtelen eretnekseg. Mert az Angyal mondgya, *Matth.* 1. *v.* 21. hogy az Christus, *Liberabit Populum suum ex peccatis ipsius*, szabaditya meg az ő nepet, az ő büneitül: az bünnek pedig soldgya az halal. *Rom* 6. *v.* 23. Hat az bünnel eggyüt az halaltul. Megtetszik hat ezekbül, hogy egy czellya vagyon Esaiasnal az Apostolokkal: Hamis dolog-is volna külömb czelra vonni.

VERSUS. IX.

Es ezt mondgya (az nep) akkor: Ime az mi Istenünk, vartuk őtet, es megh tartot minket: Ez az Isten, az kit vartunk.

Imez időt jedzö ige: *Turus*, akkoron mutattya meg, hogy ez az Esaias jövendölese azon Iehovarol szollyon, kirül az *v.* 8.

Mert

Mert akkor mondgyak az hivek, hogy az mely Istent vartak, el jőt, mikor az halalt el tőrlőtte, és az kőny-huillatast az hiveknek orczajokrol. Ime mondatot az Christus *Expectatio gentium.* Pogany nepeknek varakozasanak, *Gen.* 49 *v.* 10. Nyilvabban Malachias, *Cap.* 3. *v.* 1. *Repente veniet in Templum suum Dominus.* Hertelen el jő az Ur az ő Templomaban. Mi mongyuk hat mostan. *Ime az mi Istenunk az Ur Iesus Christus, kit vartunk. &c.*

Az emberi nemzetnek meg tartasara el jöt Isten, bizony ő ök Isten. De az Christus Iesus az emberi nemzetnek meg tartasara el jöt Isten. Hat az Christus Iesus bizony örök Isten.

Ranczban fedte Samosatenicus ez ellen az orrat, és csak nem nagyot mond: de megh tartoztata magat. Mit mond tehat.

I. Ezigeket egy Apostol, egy Euangelista-is az uy Testamentomban elő nem hozta.

F. Nem az volt fől tőt czellyok az Euangelistaknak, és Apostoloknak, hogy az Prophetaknak minden irasokat bőtű szerint altal irjak az Uy Testamentomban: eggyik ez. Masik: Hat az mit az Euangelistak, és az Apostolok elő nem hoztanak az Prophetak jővendőlesekből, nem kel helt adnunk neki, ha ez ti hojagzastok igaz. Nem elege, hogy keresztelő Ianos uyjal mutattya: *Ime az Istennek amaz Baranya, ki el veszi ez vilagnak bűneit. Ioan.* 1. *v.* 29. Nem elege, hogy Andras-is mondgya Simonnak: *Invenimus Messiam:* Meg talaltuk az Messiast, mely annyit tessen, ha meg magyarazod, mint Christus? *v.* 42. Az mely Istent vartak, im uyjal mutattyak, hogy el jőt, és el veszi ez vilagnak bűneit. Ez volna az sabadito Isten.

II. Az bölcsek, és az Historia mondgya, hogy az itt az Izraelnek Istene, az ki öket meg sabaditotta az Babyloniai rabsaghol, melyet az Christus siha nem cselekedet.

F. De az lelki Babyllonbol Christus sabaditot megh, az mint az Apostolok magyarazattyok szerint meg mutattam. Hát az Christus itt az Izraelnek Istene. Mert ninesen senkiben masban az üdvősseg, hanem csak az Iesusban. *Act.* 4.

v. 12. Iſten ſem ſabadito az ő Fia nelkül. Azert az mikeppen Ægyiptombol az Chriſtus ſabaditotta meg az Izraelt. *Iudæ v. 4. 1. Cor. 10. v. 9. Eſa. 63. v. 9.* akkeppen Babylloniai rabſagbol is, mint itt, az menyiben az Prophetia peldazasban arra nez: valoſagban pedig, az lelki Babyllonra.

CAPUT. XXXV. v. 4.

Ime az ti Iſtentek el jő, boſſu-allaſſal, az Iſtennek fizeteſevel, el jő az Iſten, es meg ſabadit titeket. Akkor az vakoknak ſemek meg nyilnak, es az ſiketeknek fülök meg nyittatnak. &c.

Mikoron kereſtelő Ianos ket Tanitvanit fogſagabol küldötte volna az Chriſtushoz; Ha ő é az Meſsias, kit oly igen vartanak? Meg felele az kereſtelő Ianos követinek, es az ő cselekedetiből mutata meg, hogy ő az Meſsias. Mert valakiről Eſaias jövendöllőt *cap. 35.* ő az, ha nem hinnek, vonnyak az ő cselekedetit az Eſaias jövendő mondaſara, ſ-ugy talallyak. Be ſummallya azert Chriſtus cselekedetiből, hogy ő az az Iſten, kinek el jövetelire nem hogy az ő ellenſeginek, az bűnnek, halalnak, nem kellene el tőröltetniek, ugymint boſſu-allo altal, de hogy az valaſtottaknak-is meg kellene vilagoſittatniok, és az idvőſſegnek igaz utaban egyeneſſen jarniok, mely belső lelki áldaſnak csak külső jelei, és tanu-bizonſag teteli valanak, az vakok ſemeknek meg gyogyulaſok.

Vagy igazan magyarazza Chriſtus, és illeti magara ez Eſaias jövendőleſet, vagy nem igazan. De azt mondani, hogy nem igazan, ſent Lelek ellen valo meg bocsathatatlan hazugſag. Mert im bőtű ſerint az Ur Chriſtus, kinek ſajaban csalárdſag nem talaltatot, *Eſa. 53.* magara magyarazza. Követkőzik azert, hogy az Ur Chriſtus legyen az Izraelnek Iſtene. Mert ő jőt el, és ő mutatta magat, ez cselekedetek altal annak lenni, kiről Eſaias itt ſol. *Matth. 11. v. 5.*

I. Tagadgyuk hogy à Chriſtus az Eſaias ertelmet, és beſzedet ſzabta volna magara. Mert à Prophetakrol Chriſtus ſemmi emlekezetet nē teſzen, mintha irasbol hozna elö, az mint egyebüt ſzokot cselekedni.

F. Törvenyben is tagadas jo. Elegge iraſt emlit az ő cselekedetiben. Mert valaminemű jövendöleſeket töttenek vala à Prophetak, az el jövendö Meſsiasrol, azokat az O Teſtamē tombeli hivek, ugyan nyelveken forgatva jol tudgyak vala, mint mikor Herodes ertekeſnek helyerol hol ſzülettetnek, mindgyaraſt megh mondgyuk azt: Bethlehemben. Azt-is azert jol tudta Kereſztelö Ianos, hogy az Eſaias jövendöleſe ſzerint à Meſsias betegeket gyogit, ſiketeknek halaſt, vakoknak lataſt ad. Annakokaert igazgattya cselekedetire, hogy abbol iſmerje meg ötet annak, kiröl Eſaias ſzollot. Hogyhog nyughatot volna meg kereſztelö Ianos az Chriſtus valaſz tetelében, ha az Eſaias jövendöleſe ſzerint à Meſsiasrol ezt nē ertette volna? Iraſt emlit hát Idvözitönk cselekedetiben. Vagy eggyez à Chriſtus valaſz-tetele à Propheta jövendöleſevel, vagy nem. De azt mondani hogy nem eggyez, Eſaias es à Chriſtus ellen valo hamiſſag. Hát ha eggyez, ő az, à kiröl Eſaias ſzol. De ő magok-is ſalygattyak à csinalt Iſtenüek az igaſſagot: Mert azt mondgyak: Ide peldazot.

Az Chriſtus az ő csudatételeiben iraſt emlit.

II. Mert az Eſaias, és az Chriſtus beſzede közt külömbſeg vagyon. Mert nem azon rend tartatik, ſ nem azon igek vadnak.

F. Eggyet kerdek tüled: Eſaias idejeben akkor mikor ezt az ſzabadito Iſtenröl mondotta, kinek nyilt megh az vakok közzül az ſzeme, mellyik ſiket hallot, mellyik ſanta ugralt? De à Chriſtus mikor el jöt, mind meg löttenek ezek, teſtben, lelekben. Hát az Chriſtus ez az Izraelnek Iſtene.

Az lelki ertelemböl erös argumentum vetethetik.

Hogy pediglen egeſzlen à Prophetia elö nem hozattatik, miert vadolod azzal az Chriſtus Ieſuſt? Kereſztelö Ianos Tanitvanival eggyüt megh nyugſzik az Chriſtus feleletiben, ſ-te ő ellenſege, kereſz abban gancsot? Eleg gyakorta, az mint lattyuk, valami reſzet à Prophetianak emliteni, mellyik kivaltkeppen az Propoſitomra nez, mellyet az ki nem lat az Bibliaban, vak.

III. Sok igek vānak Eſaiaſnal, mellyek nīcsenek ſz. Mathenal és viſzont.

F. Nem

F. Nem kúlömböz ez ok az fölsötúlsemmit. Annakfölötte ßemelyt ßemellyel, dolgot dologgal kel itt egyben vetnúnk: Szemely az Izraelnek el jövö ßabadito Istene: Szemely az Christus. Dolog az mit az Izraelnek ßabadito el jövö Istene cselekedik: azon az mit az Ur Christus. Az mit azert az Izraelnek Istene cselekedik, azont az Christus. Hát Christus az Izraelnek Istene. I.

Tovabba nem az igeket vitattyuk, ha azon igekkel hozzae Christus elö az Esaias mondasat, hanem ha Christuse az az el jöt ßabadito Izrael Istene, kiröl Esaias jövendöllöt? Azt mondgyuk hogy Christus. Miert? Mert valami itt jövendöltetik az Izrael Isteneröl, az Christusban tölt be, ö cselekette sajat erejevel azokat. Mit mulattok azert illyen vekony dologban? II.

IV. Esaias tanit az Babylloniai rabsagrol: Christus az betegsegekröl, mellyeket Tyberius Csaßar idejeben gyogyitot: Esaias ßol az Izrael Isteneröl: Christus az jövendö Messiasrol. Esaias az vakokat, &c, Metaphoricè, *mondgya az Istenteleneket: Christus az testi vakokat. Hat kulömböznek.*

F. Meg mondottam oda fellyeb, hogy az Prophetak ugy ßabtak az ö jövendöleseket az jelen valo idöre, es allapatra, hogy mindenkoron az alat neztenek az Messiasra, es ugy egyengettek ßavokat, az Babyloniai rabsag alol valo fel ßabadulasra, hogy egyenessen illettek azt az Messiasnak ßabaditasara, mellyel az lelki Babyloniai rabsagbol, búntúl, halaltul, es ördöghtúl ßabaditotta megh az hiveket. Christus Tyberius ideiben el jöven, *literaliter*, bötü ßerint, mind testben, lelekben be tölte ez Esaias mondasat ö felöle. Mert az lelki rabsagbol valo fel ßabaditasanak örök bizonysagara külsökeppen az betegsegektúl kezde ßabaditani. Mint *Matth. 9. v. 2.* monda à gutta-útötnek: Bizzal fiam, az te búneid teneked meg bocsattattanak. Mind lelki es mind testi betegsegböl egyßers-mind megh gyogyita, es az lelki Babylonbol meg ßabadita. Ez igy leven, az Samosatenicus hojagzasa el parallot.

Esaias az Israel Isteneröl: Christus à jövendö Messiasrol ßol.

De az mit az Iſrael Iſtene cselekedendik Eſaias tanitaſa ſerint, azont à Meſsias. Merț az en Atyam mind eddig munkalkodik, en-is munkalkodom, még haſonlokeppen pedig. *Ioan.* 5. De micsoda jövendő Meſsiaſrol ſolhatna az Chriſtus, holot ő az, mint cselekedetiből meg mutattya? Talam az Sidokkal eggyűt még mas Meſsiaſt varnak ez Samoſatenicuſok. Szemelyt ſemellyel, cselekedetet cselekedettel: rabſagot, rabſaggal, ſabadulaſt, ſabadulaſſal kel egyben hordanunk, mellyet ha cselekedűnk, mindenek egyedűl csak az Ur Ieſus Chriſtuſra illenek az mint meg mondam.

V. Az iras magyarazok-is meg vallyak, hogy Eſaias idejeben tölt be hiſtoria ſerint.

F. De ugy, hogy az Uy Teſtamentomban-is mind hiſtoria ſerint: Mert hiſtoriat ir Szent Matthe: mind lelki ertelem ſerint: Mert az nyjonnan ſűlő, avagy az uy teremtő Chriſtus, az mint ti mondgyatok, ugy mint igaz vilagoſſag, *Ioan.* 1. v. 9. meg vilagoſittya az vakoknak lelki ſemeket.

Nota benè.

De jegyezzűk meg itt ez arant főlőtte igen, hogy oda fellyeb, kivaltkepen az Pſalmuſoknak magyarazattyaban azt mondgyak vala, hogy az ollyan irasbol, derek erőſſeg nem vetethetik, mely lelki ertelem ſerint, tőlt be az Chriſtusban. Im itt mind hiſtoria ſerint, mind lelki ertelem ſerint, az Eſaias jövendőlese be tőlt az Chriſtusban. Annakokaert az ő regulajok hamis.

VI. Meg engedhettyük, hogy ez jövendöles csak à Chriſtus idejeben tellyeſedet be: de azert azzal örök Iſten nem leſſen. Mert noha ő maga Chriſtus cselekedi vala ez csudakat, de jő oka Iſten vala, mint Ioan. 14. v. 10. *Ioan* 5. v. 19. 2. *Cor.* 5. v 19. *Act.* 21.

F. Tapaſtallyad meg kereſtyen vilag nagy álhatatlanſagokat az Samoſatenicuſoknak, es egy-ſer ſ mind az igaſſagnak erejet az lelki iſmeretnek dictalaſaval eggyűt. Nem ſaladhatnak az nyilvan valo igaſſagh elől, meg kel vallaniok lelki iſmereteknek furdalaſabol, hogy Chriſtuſra nezzen ez jövendőles. Miert veſtegettetek tehat hejaban időtőket, ſminket-is az olvaſokkal eggyűt, miert faraſtottatok eddig? Azt mondgyatok, ő maga cselekedi Chriſtus ez csudakat,

nem

nem masok altal, de azert ő csak *instrumentum*, eszköz ebben, mint az vella az sena takaro kezeben. *Miert*? Mert az Izraelnek Istene munkalkodot benne. *Iol vagyon*: Hala Istennek. *Valaki munkalkodot az Christusban az Izrael Istene.* Honnan bizonyittyatok ezt meg?

I. 1. Ő maga mondgya sent Ianosnal, *Cap.* 14. *v.* 10. hogy az Atya, à ki ő benne vagyon, cselekedi az csudakat. De itt essetekben kel vala vennetek mit monda oda fellyeb: *En az en Atyamban vagyok, és az en Atyam en bennem.* Innen: *Facta Patris, sunt facta filii, & contra*: az Atyanak cselekedete, à Fiu cselekedete, és viszont az Fiunak cselekedete, az Atya cselekedete. Miert mondgya hát, hogy az ő benne lako Attya cselekedi à csudakat? Azert, hogy az ő emberi termeszetiről által vigye az Atyanak akarattyara, és mindēhatosagara csudaknak, mellyeket az Apostolok latnak vala, cselekedetit. Mert azt mondotta vala, hogy à ki őtet lattya, lattya az Atyat. Lattyuk azert az Atyat ő benne, lattyuk à Fiut-is az Atyaban, es az Atyat az Fiuban. Mert: *En, és az Atya, eggyek vagyunk Ioan* 10. *v.* 30. *cselekedetunk is egy*: Mert à mellyeket az Atya cselekedik, azokat az Fiu-is hasonlokeppen: *Ioan.* 5. *v.* 19. Ez az oka, az miert az ő maga cselekedetit forgattya, es arra sintē akkeppen igazit, mint az Atyaera. Mert azon egy. *v.* 11.

II. 2. Mert maga mondgya, hogy semmit az Atya-nelkúl nem cselekedhetik. *Miert*? Mert egyenlő Isten az Atyaval. *Phil.* 2. *v.* 6. Annakokaért eggűt kel az Atyaval munkalkodni, az Atyanak ő vele, mint mindgyarast azon vers meg bizonyittya.

III. 3. Mert sent Pal mondgya, hogy Isten volt az Christusban. 2 *Cor.* 5. *v.* 19. De az az Isten, kinek minden Istensege allattya serint az Christusban lakik. *Col.* 2. *v.* 9. Az pedigh az igaz Isten, és az őrők élet. 1. *Ioan.* 5. ki az őrőkke valo Ige, *Ioan.* 1. *v.* 1. Ez amaz mindenek fölőt őrőkke aldando Isten. *Rom.* 9. *v.* 5. az Christus Izraelnek Istene, *Luc.* 1. *v.* 78. Azert mondgya ő munkajanak. *v.* 6. Ismet: *Ioan* 10. *v.* 38.

IIII. 4. Mert sent Pal-is az Istenre viszi az csudakat. *Act.* 21. *v.* 19. De *non excluſivè*, nem ki rekeztven onnan az Fiat. Mert azon Isten az Fiu, ki az Atya.

v. V. Vegezetre jo ertelemmel, ha nezünk az teſtre csak ő magaban meg engedgyük, hogy eſkőz az csuda-tetelekben. De igy az Izraelnek Iſtene az Chriſtus ellenben vettetik az teſtevel, és ő munkalkodik az teſt altal. Az Izraelnek pedig Iſtene, egy Iſtenſegeben, de ſemelyeben harom, és kőz az csuda-tetelek az egy Iſtenſegben levő harom ſemelyeknek, az melyert hol az Atyanak, hol az Fiunak, hol az ſent Leleknek tulaydonittatik, de ſoha nem ki-rekeſteſſel.

VI. Mikor az Chriſtus ſantakat, vakokat, &c. gyogitot, akkor jöt el az Izraelnek Iſtene, de nem ő maga ſemelyeben, hanem a közben jaroban. Azert mikor Iſten jo voltat az Chriſtus altal megh mutatta, akkor jöt el.

F. Tagadgyuk az kővetkőzeſt, hogy nem az Izraelnek Iſtene jőt volna el, mikor az Chriſtus el jőt, és az ſantakat, vakokat gyogita. Mert nem vettetik itt egy-maſſal ellenben, az Chriſtus, és az Izrael Iſtene, hanem az mely Izrael Iſteneről Eſaias mondgya, hogy el jővendő, azt magyarazza Chriſtus Kereſtelő Ianoſnak cselekedetiről, hogy el jőt, és hogy ő volna az, nem más. Nem tagadgyuk, hogy az kőzben-jaro által nagy kegyelmet nem jelentette volna meg az Atya: de az, nem hogy rontana az Chriſtuſnak őrők Iſtenſeget, de ſőt inkab allattya. *Mert ugy ſerette Iſten ez vilagot, hogy az ő egyetlen egy ſzülöt fiat adta erette, hogy valaki hiſzen ő benne, el ne veſſzen, hanem örökelete legyen. Ioan. 3. v. 16.* Hamis azert az uy Iſtenűeknek hojagzaſok, nem-is bizonithattyak irasbol.

VII. Az Kereſztelő Ianos nem azt kerdi: Te vagyé az Izraelnek Iſtene? *hanem:* Te vagye az Meſsias? *Chriſtus csuda-teteleiből felel meg, mellyet nem cselekedet volna, ha az csuda-tetelek az örők Iſtennek jelei volnanak. Akar Meſsiaſt mondgy azert, akar: Santakat gyogitani, mind egy.*

F. Eleg vala Kereſztelő Ianoſnak meg tudni, az ő Tanitvanyi kedvejert Mert ő maga iſmeri vala az Chriſtuſt, ugymint ki felől hallotta vala az Atyanak ſavat, mikor Kereſztelne őtet az Iordanban. *Matth. 3 Ez amaz en ſzerelmes Fiam,* es kinek őrők Iſtenſegeről azt mondta: *Elöb vala en nalamnal. Ioan. 1. v. 15.* mondom, eleg vala meg tudni, ha aze az Meſsias,

hogy

hogy jövendőben az ő halála után, az ő Tanitványi ahoz az Messiashoz tartananak. Christus pedig oly cselekedetire igazittya, mellyek az őrök Istennek jelei. Mert egyedül csak az őrök Isten tehet ő maga erejevel csudakat. *Psal.* 113. *v.* 23. Az Christus pedig maga erejevel tőt csudakat, sőt egyebeknek-is ő adot csuda-tételre valo hatalmat, mint oda fellyeb megbizonyitam. *Esa.* 9. *v.* 10. *object:* 8. Hamis azert, hogy nem jelei volnanak ez csuda tételek az őrök Istennek.

Ha Messiast mondaß, velünk Istent mondaß. *Esa.* 7. *v.* 17. Ha velünk Istent mondaß, nē mas az, hanem az ki az Atyak kőzzül valo test ßerint, de azert Istensege ßerint, mindenek fölőt őrökke aldando Isten. *Rom.* 9 *v.* 5. ki egyedül maga erejevel, ugy-mint mindenhato Isten. *Apoc.* 1. *v.* 8 cselekedi ez csudakat.

Azert megh tetßik ezekből, hogy: Ugyan azon Izrael Isteneről valo mondast Idvőzitőnk egyenesen ő magara magyarazza, és meg mutattya, hogy ő az, az Izrael Istene à testben-is, az ki felől Esaias jövendőt mondot volt.

CAPUT XL. v. 3.

Kialto ßo az pußtaban: Tißtitßatok az Urnak utat egyenesitßetek meg az pußtaban az mi Istenünknek utat.

Hogy Kereßtelő Ianos lőt legyen ez az kialto ßo, mindnyajan az Euangeliſtak egy *Conſenſusbol*, ſ-értelemből bizonittyak, és ezt az Esaias mondaßat rea magyarazzak. *Matth.* 3. *v.* 4. Mert ez, ugy mond ßent Mathe, az kiről meg mondatot Esaias Propheta altal: *Kiáltó ßozat, &c. Mar.* 1. *v.* 3. *Luc.* 3. *v.* 4. *Ioan* 1. *v.* 23. Az-is nyilvan vagyon, hogy Kereßtelő Ianos mint valami Hop-Meßter Christus előt keßitette az utat, ő előtte ment, es az ő tanitaßiban rea igazgatta az nepet. Hát annak-is ßükßegh-keppen igaznak kel lenni, hogy az Christus az Izraelnek Istene, kinek előtte ment Kereßtelő Ianos.

Va-

Valakinek Keresztelö Ianos, ugy-mint kiálto szozat, utat keszitet, az az Izraelnek Istene. Ez eppen Esaiase. Mert ez a kialto szozat mondgya, hogy az Iehovanak keszitsenek utat.

De Keresztelö Ianos, ugy-mint kialto szo, a Christus Iesusnak keszitet utat. Ezt az negy Euangeliztak vallyak.

Annakokaert az Christus Iesus Izraelnek Istene.

Oly vilagosson nezik az Samosatenicusok, ez tanu-bizonysag tetelben, az Christus Iesust, ugy-mint Izraelnek örök Istenet, hogy tellyesseggel el vötte semeknek vilagat ennek az dicsöseges Urnak fölsege. De még-is az mennyire vakoskodhatnak, imigyen tapogatnak, hogy még az leg kisseb beszedeket-is rendel elö vegyük.

I. Nem következik, mikor az Prophetak nemely mondasokat vala kire illetik, hogy azok masrol nem szolnanak, es soha masban be nem töltenek volna. Ez nyilvan vagyon, nem szukseg bizonyitani.

F. Igen is következik azokban, mellyeket az Christusra illetnek. Mert hogy tovab ne mennyünk, kiben tölt be ez, hogy az halalt el törlötte, az köny-hullatast el törli, többen, hanem csak az egy Christusban? az mint oda föllyeb megh bizonyitok, ugy szinten kiben tölt be: hogy keresztelö Ianos utat keszitsen, többen az Christusnal? Hiszem nem élt ö Esaias idejeben, hogy az Babylloniai rabsagbol megh szabadult nepet keszitette volna?

Azert egy altallyaban azt mondgyuk, hogy soha senkiben ollyan vilagossan, nyilvan, es valosagossan semmi jövendöles, mely az Messiasrol vagyon, be nem tölt, mint az Christusban. Tehat meg al *minor*, hogy keresztelö Ianos az Christusnak keszitet utat: Azert az Christus Izraelnek Istene.

II. Az Prophetak, es Euangeliztak czellya közöt nagy külömbsegh vagyon. Mert Esaias szol az Cyrus edictomarol, vagy abban az idöben szolo Prophetaerol, es az volt az kialto szo: Akkor pedig keresztelö Ianos nem élt.

F. Untig meg mondottam immar, hogy az Prophetak à Messiasra nezö dolgokrol, ugy mondottanak jövendöt, hog az jelen valora-is egyszer s-mind neztenek, az ö jövendö mondasoknak igasságaert; hogy valaminemü tökelleteszen

az Babyloniai rabſagbol valo ſabadſaghrol mondot ſavok be tőlt az Prophetaknak: Ollyan tőkelleteſen be telik azis, az mit az Meſsiaſrol mondanak, es igy mint valami ruhaval fedeztek be az ő idejekbeli allapatrol valo jővendőleſſel az Meſsiaſrol valo jővendőleſt: arnyekkal valoſagat. Annakokaert fel tőtt czellyok à Prophetaknak, Eſaiaſnak nevezet ſerint volt à Meſsias. Kire az ő jővendőleſekben neztenek, az Euangeliſtak magyarazzak ezt igy lenni. Mert azt mondgyak: *Hic eſt ille, de quo dictum eſt per Eſaiam Prophetã, &c.* Ez az, kiről meg mondatot Eſaias Propheta altal, &c. Ladde mely vilagoſon Kereſtelő Ianoſt mondgyak az kialto ſonak? Mert egyedűl erre az czelra nezet amaz Babyloniai rabſagbol valo ſabadulaſrol tőtt jővendőleſe alat. Ha ſinten azert az Cyrus edictoma, vagy valamely Propheta ſava lőt volna-is Eſaias idejeben az kialto ſo, de még-is Kereſtelő Ianoſra nezet az alat az Eſaias, es igy az Euangeliſtak tanubizonyſag-tetelek ſerint egy az Eſaias czellya az Euangeliſtakeval, kit tagadni nem egyeb, hanem az Euangeliſtaknak ſavokat hamiſsitani.

Meg ál azert, hogy Eſaias Kereſtelő Ianoſrol ſolot es az Chriſtus, ki elől ő keſitet utat Iſraelnek Iſtene.

III. Az ſozat Eſaiaſnal az hitetleneknek ſol Cyruſnak, Perſaknak, Meduſoknak: Baptiſta pedigh ſol az Sidoknak.

Hát kulombőz czellyok.

F. De ugy ſol az kialto ſo az hitetleneknek, hogy azoknak ſemelyek alat nezet egyeneſſen Eſaias az Chriſtus idejebeli emberekre, kiket Kereſtelő Ianos ſolitot meg, es keſitet az Chriſtuſnak Iſrael Iſtenenek eleiben. Mit árt azert az Propheta jővendőleſenek czellyanak, ha amazok alat imezekre nezet, es az ő jővendőleſet igazgatta az Sidokra? az mint ő maga Kereſtelő Ianos magyarazza. Mert mikor á Sidok hozza kűldőttenek volna, hogy meg tudnak, őé az Chriſtus? azt felele az mit itt Eſaias mond: *Ego ſum vox clamantis in deſerto, complanate viam Domini, prout dixit Eſaias Propheta*: En kialto ſo vagyok az puſztaban, egyengeſſetek az Urnak utat, az mint mondotta Eſaias Propheta. *Ioan* 1. v. 23.

vagy egyenlő czellya Esaiasnak ßent Ianossal: vagy kűlömb. De kűlömbnek mondani, ßemtelen eretnek hazugsag. Hát egyenlő. Mert ám bator más lőt legyen az Esaias idejeben az kiálto ßo, kit soha Esaiasbol megh nem bizonyithatnak, ám bator az hitetlenekre nezet Esaiasnal az kiálto ßonak ßava, de ugyan kereßtelő Ianos az czel: ő az kiálto ßo, ki az Sidoknak ßol, az Esaias jővendőlese ßerint.

IV. Esaias nem az Urnak mondgya, hogy utat irtsanak: Mert az mint Calvinus mondgya, nem jart uton, nem-is ßukölködöt ut irtas-nelkul: Kereßtelö Ianos pedig mondgya, hogy az jövendö Messias elöt ki uton jart, ßukölködöt ut irtas-nelkul, irtsanak utat.

I. F. Ugyan-is az az oka, hogy az Iesus Christus legyen az Izrael Istene. Mert az mely Iehovarol Esaias ßol, à tartatot valosagban à Christusnal, hoǵ tudni-illik, à mely Izrael Istene à testben el jőne, annak keßitene utat à kiálto ßo, tőkelletes valosagban. Eleg volt tehat Esaiasnak ott az jővendőlesben azt az jővendő Iehovat meg emliteni, és Izrael Istenenek mondani Nem keßitet azert az, az Izrael Istenenek valosagban à kiálto ßo utat, azert hoǵ jővendőben *Baptista* valosagban keßithessen. Latode azert *Samosatenice*, hogy az első *exceptiod*, hamis à tennen itileted ßerint, és hogy hazugsagban estel. Mert à Prophetia nem tőlt ott be az Iehovaban, Izrael Isteneben, hanem jővendőben az Christus Izrael Isteneben. Mert ha amannak nem keßitet utat az kialto ßo, az mint mondod, tehat keßitet ennek *Baptista*, es ebben tőlt be s-ez az Izrael Istene.

II. Az mikeppen Esaias idejeben nem ßűlkőlködőt az Izrael Istene ut keßitesnelkűl: ugy *Baptista* idejeben-is, az menyiben Izrael Istene, de az menyiben az testben meg jelenendő vala, 1. *Tim* 3. v. 16. es ez vilagban az emberi nemzettűl meg ismerendő ßűkőlködik vala ut keßitő, kialto ßo nelkűl az minemő első lőn az Atya, ki az eghből tőn hirt, hogy az volna az ő ßerelmes fia, az ki az Iordan vizeben az kereßtseget fől vőtte. *Matth.* 3. v. 16. 17. Annak-utanna kereßtelő Ianos, ki ugyan előtte mene az Christusnak, ez jővendőles ßerint, és uǵ vive az embereket ismeretire. *Ibidem, & Ioan.* 1.

v. 15. & 29. Az utan az Apoſtolok. De az jövendőles nez itt csak kereßtelő Ianoſra.

V. Eſaias kulömb idökröl, és dolgokrol ßol. Mert utat keßitet, hogy jaratlan, darabos utakat keßitſek el: Az Euangeliſtak pedigh peldazat alat, hogy az vetkeket kelki tißtitani az ßiböl, el keßitet ßivel kel varni az Meſsiaſt.

F. Ez az oka, hogy az Eſaias jövendőleſenek fő czellya volt ez az lelki utnak keßiteſe, es amazrol ugy ßollot, hogy tellyeſſeggel az alat ennek valoſagos be tellyeſedeſeröl jövendőllőt. Elegh volt hat az jaratlan utnak el keßiteſet emliteni, azert hogy annak valoſaga tartaſſek az Meſsiaſnak Izrael Iſtenenek, *Baptiſta* altal valo utnak kéßiteſe altal. De hogy ezt ide tegyem, nem azt akarta Eſaias az ő ßolaſanak rendivel, hogy Babyloniatul fogva, egeß Sido orßagigh irtſak az utat, hanem azzal azt jelentette haſonlatoſſag alat, hogyſemmi akadalyok nem leßen, mely miat meg tartoztathatnanak az ßabadulaſtul. De ne mennyünk el az Euangeliſtak czellyatul: Eſaias mondotta, hogy kereßtelő Ianos, az Izrael Iſtenenek elötte megyen. Ment pedig az Chriſtus elől. Hat az Chriſtus az Izrael Iſtene. Czellyok azert az Euangeliſtaknak eggyez, mind az időre, ſ-mind az dologra nezve Eſaiaſſal. Mert Eſaias az ő idejeben nezet az Meſsias idejere, és a kereßtelő Ianos Hop-Meſterſegere. Hogy pedig amaz ut irtas alat mondotta az jövendőt, nem rontya el az erőſſeget, mint immar meg mondottam. Ut irtas.

VI. Valakinek Kereßtelö Ianos utat keßitet) tudni illik, egyeneſſen, es valoſagoſon, az Izrael Iſtene. De az Chriſtuſnak keßitet utat Kereßtelö Ianos) Nem igaz. Mert nem mondgya Eſaias azt egyeneſſen és valoſagoſon, hanem homalyoſon, és nem egyeneſſen, az menyiböl az Sidoknak az rabſagbol valo megh jövetele, peldazza vala az Meſsiaſnak lelki utat, és eljövetelit, az Királynak edictoma Kereßtelö Ianoſt: az Sidoknak haza jövetelek, az Chriſtuſnak az öveihez valo jövetelit.

F. Sokat hojagozal, de mind iras nelkül. Mert az te *Diſtinctiod*nak, mindenik agat meg kel vala erősitened, mind iraſokkal, ſ-mind peldakkal. Mert mi egy altallyaban tagad guk.

Tagadaſunknak pedigh igaz okat adgyuk. Mert mind ő maga keresztelő Ianos, magarol. *Ioan. 1. v. 23.* mind az negy Euangeliſtak. *Matth. 3. v. 4. Mar. 1. v. 3. Luc. 3. v. 4. directè, dilucidè,* egyeneſen, és vilagoſon mondgyak, hogy keresztelő Ianos az Chriſtuſnak kesitet utat, mellyet ha tagadſ, el fordult lelked iſmereti vagyon, és az Euangeliſtaknak tőb bizonſag teteleknek ſe hidgy.

Hogy pediglen mondod: Eſaias homalyoſon, és nem egyeneſen mondgya, hanem peldazatban, mellyet az kialto ſo peldazot, azt-is az Euangeliſtak hamiſsittyak meg. Mert az mit amot Eſaias homalyban, avagy peldazatban lattatot mondani, azt az Euangeliſtak magyarazzak meg, és az homaly peldazatbol mint valami kőntősből feytik ki az jővendőleſnek teſtet, avagy valoſagat, es ugy mutattyak meg, hog kereſztelő Ianoſrol ſollot Eſaias, hogy ő menne az Izrael Iſtene elől, és ő kialto ſo leven irtana utat az Chriſtus Izrael-nek Iſtenenek. Azert ha volt valaki Eſaias idejebē kialto ſo, az alat jővendőlőt egeneſſen Eſaias, az Euangeliſtak tanubizonſag tetele ſerint kereſztelő Ianoſrol. Az Izrael Iſtenenek neve alat az Chriſtus Ieſuſrol: Mert egyeneſen, és vilagoſſan mondgyak az Euangeliſtak, hogy az kialto ſonak, ez elől kellet menni, ment-is. Mert nyjaval mutattya: *Ez az Iſtennek amaz Baranya &c. Ioan. 1. v. 29.* Az ut keſites pedigh, az *Babtiſta pœnitentia* prædikallaſat. Mert kereſztelő Ianos idejeben az Eccleſianak ſine ollyan vala, mint à Babyloniai rabſagnak gyaſra jutot allapattya. Azert jaſa az puſtaban, és ot prædikalla, ſ-prædikallaſaval keſite utat az Chriſtus Izrael Iſtenenek: Kiről olvasd meg Calvinuſt, *in hunc Eſaiæ locum.* Azert az mī Syllogiſmuſunk egyeneſen ál.

VII. Még-is tagadgyuk az minort. Mert ſohol nem mondatik vilagoſon ki nezve, hogy Babiſta Ianos irtot volna az Chriſtuſnak utat, hanem az Urnak: Az Uron penig nem az Chriſtuſt, hanem azon Iehovat, kiről Eſaias, hihetö hogy ertettek. Mert az Babtiſta, *bizony Iſtentöl bocsattatot Propheta vala, hogy az Sidokat az ö Urokhoz, Iſtenekhez meg teritene.*

F. Be huntad volt talam te Samoſatenice az ſemedet:

Nyisd

Nyisd fől, nezd meg *Cap 3. Matth: à v. 13.* ad útanna egeneſen, ki fejezve talalod, ki neveben tőtte az puſtaban imez kemeny bún irto Prædikatiot: *Vipera kigyoknak ivadeki, &c. Teremtſetek az pœnitentianak illendő gyümölcsöt.* Miert? *Mert az ki en utannam jő* (előtte ment hát az Chriſtuſnak) *erősseb en nalamnal, & antepoſitus eſt mihi, quia prior me erat,* előmben vettetet ennekem: Mert előb vala en nalamnal. *Ioan. 1. v. 15.* Kicsoda ez? Az kit az Iordan vizeben kereſtel: az Iſtennek ſzerelmes Fia. *Matth. 3. v. 17.* Ez azert az Ur, kinek előtte ment kereſtelő Ianos. Hogy penig mondod: Hihető, hogy az Iehovat ertettek az Euangeliſtak, kiről Eſaias ſol, ugyan valoban el hidgyed. Mert nem más Iehovarol tanit Eſaias, mint kiről az Euangeliſtak? az pedig à Chriſtus, az mint eddig meg bizonyitottuk.

Ki tagadgya, hogy kereſtelő Ianos az Iſtentől nem volt volna bocsattatot. Mert Zacharias enekli Iſten Szent Lelkenek altala, hogy Iſten bocsatotta. Mert az magaſſagbeli Iſtennek oly Prophetaja, ki az Urnak orczaja előt megyen, hogy keſitſe az ő utait. *Luc. 1. v. 76.* De ez az Ur az Izrael Iſtene, az mint ott ſent Lukacsnal meg lattyak.

VIII. Ha pedig mondanak, hogy Chriſtus előt irtot utat Babtiſta, meg engedgyük, de ugy, hogy Iſtennek à Chriſtusban, immediate, *közben jaro nelkul: az Atyanak közben jaro által.*

F. Hamis ez à *Limitatio.* Mert ſem Eſaias ſem az Euangeliſtak à fele meg hatarozo igevel nem élnek, de egy általlvaban azt mondgya Eſaias, hogy à kiálto ſo keſitet az Iehova előt utat: az Euangeliſtak-is azon hatarban tartvan magokat, ſemmi közben jaro által valo ut irtaſrol nem emlekeznek. Annak-fölőtte, hogy nem bizonyitodtad megh az *Limitatiot,* megh hatarozaſt? Mert nem elegh mondani, imigy keſitet Iſtennek utat, amugy az Chriſtuſnak. Mert à mint mondam, az Ur Chriſtus az Izrael Iſtene, kiről Eſaias mondgya, az Euangeliſtak tanu-bizonſagh tetelek ſerint, hogy à kiálto ſo Babtiſta Ianos keſitet utat.

Meg tetſik azert, hogy à Chriſtus Ieſus Izraelnek Iſtene, ugymint, kinek à kiálto ſo kereſtelő Ianos, előtte utat irtot

VERSUS X.

Ime az Ur Iſten el jű nagy hatalommal, kinek az ű karja erős: ime az ő jutalma ő vele vagyon, es az ő cselekedete ő előtte.

Kereſztelő Ianoſt mondak az Euangeliſtak kialto ſonak az Eſaias jővendőleſe ſerint, ki az Pœnitentiat hirdetven, utat irta az Chriſtuſnak, ki az Iſrael Iſtene. Moſtan kezd az Propheta jővendőlni annak az Iſrael Iſtenenek el jöveteliről, hogy tudni illik, nem hejaban irtotta az utat az kialto ſo: Mert az Iſrael Iſtene az Ur Iſten eljőt, ki az Ur Chriſtus, ugymint Iſtennek erős karja, es kinek az ő jutalma vele vagyon, mint ezt ſent Ianos *Apoc.* 22. à Chriſtuſra magyarazza.

Valaki Kereſztelő Ianoſnak út irtaſa utan az idvőſſegnek kegyelme ſerint valo jutalmaval el jöt, az Izraelnek Iſtene, ez Eſaiaſe ſ-az bötüben vagyon.

De az Chriſtus jöt el kereſztelő Ianoſnak út irtaſa utan az idvőſſegnek jutalmaval. Ezt az egeſs Uy *Teſtamentum allattya: Mellyet ſent Peter beſummalt Actor: 4. v. 12. Mert nincsen masban az idvőſseg, hanem az Chriſtusban.*

Annakokaert az Chriſtus Iſraelnek Iſtene.

I. Mutaſſak meg az helt az Uy *Teſtamentomban, az hol az Chriſtus* Ur *karjanak mondatnek.*

F. Nem abban vagyon à pont, hol mondaſſek à Chriſtus Iſten karjanak: Mert tudgyuk hogy David Ferencz amaz Eſaias mondaſat, mely vagyon *cap.* 51. *v.* 9. mint *Stephanus Szegedi* megh jegyzette *de Trinit. fol:* 541. Az Urnak karjara Chriſtuſra magyarazza: hanem à ki kereſztelő Ianos utan el jőt az jutalommal, és az kinek ő előtte ment, aze à Chriſtus Iehova Izraelnek Iſtene? Mi azt mondgyuk, hogy à Chriſtus. Mert Eſaias ugy jővendől, hogy az kiálto ſo utan az jő el, kinek be tellyeſedeſet az Apoſtolok prædikallyak, nyilvan penig ő maga Kereſztelő Ianos. *Cap. 1. v. 15. Ioannes teſtatus eſt de eo, &c.* Az Ianos bizonſagot tőn ő rola, es kiálta mondvan:

Ez az

Ez az, à kiről mondom vala, *Az ki en utannam jöt, en elömben vettetet, mert en nalam elöb vala*, tudni-illik, idővel, mert örökke valo. Meltoſagal: Mert Izrael Iſtene.

Annak-fölötte vala-holot az Chriſtus teremtőnek mondatik az Uy Teſtamentomban, ugyan ott Ur karjanak, ugymint ki által az Ur Iſten, mint hatalmas karja által mindeneket teremtet. *Ioan. 1. v. 3. Coloſſ. 1. v. 16. Az Ur az ökarjanak általa hozta ki az Izraelitakat Aegyiptombol, Chriſtus az. Iudæ. v. 5.* Chriſtus à mindenhato. *Apoc. 1. v. 8* Ha azert azon bőtükkel nẽ találhatnak-is az Uy Teſtamentomban à Chriſtuſt Ur karjanak mondatni, talalunk. *Aequipollentes*, vele eggyező nevezeteket. De az mint mondam, nem abban vagyon mindeneſtűl az pont.

A mely harczolaſa azert vagon Samoſatenicuſnak, az Iſtẽ kezevel, karjaval, fűlevel, &c. nem illeti meg minket ſem à mi argumentomunkat. El ſenvedhetetlen mind azáltal eż.

II. Ha ſinten meg engednök-is, hogy az Ur karjan à Chriſtus ertetik, innen à következik, hogy az Ur Chriſtus ſegitö ſolgaja, és eſköze az Ur Iſtennek, mint az kar à Leleknek.

F. Latod kereſtyen olvaſo, nem mehetnek el az igaſſag előt, megh kel engedniek, hogy az Chriſtus Ur karja, csak hogy ſantikalnak. Mert eſköznek mondgyak. De hogy Amandus Polanuſſal igen nagyot engedgyünk nekik, ám legyen eſköze az Atyanak à Chriſtus, de az emberi termeſetre nezve, mint az Leleknek az lathato, és tapaſztalhato kar: de azert az mikeppen az Lelek nem eſköz: akkeppen az Chriſtuſnak Iſtenſege-is, mely az teſt eſköz által munkalkodik, nem lehet ſoha eſköz: Mert eſköznek eſköze lenne, à mely keptelen, ſ-lehetetlen. Ihol fakad ki à tennen beſedetekből az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſege. Mert egy à Chriſtuſnak Iſtenſege az Atyanak Iſtenſegevel. Hogy hogy lehetne Iſtenſegeben az Iſtenſegnek eſköze? Annak-fölötte az-is keptelen, hogy Chriſtuſt Iſtennek ſegitő ſolgajanak mondgyatok. Mert tudgyatok, az ki maſt ſegit erötelen az. Az Iſtenben penig erötelenſegh nincsen. Hát nem ſegitő ſolgaja az Chriſtus, hanem emberſegeben oly valt

Polan: in Syntag. Theol.

ſagnak *mediuma*, eßközе, mely nelkúl az valtſag vegbe nem mehetet. Mert vér ontaſnelkúl bún bocsanat nem leßen. Az Iſten vért bocsatot az teſtben: *Act.* 20. v. 28.

Az mi illeti à tizedik verſnek maſodik czikkelyet: Es hog ő jutalma ő vele vagyon, es az ő cselekedeti ő előtte, minthogy *Conſequenſe* az elſőnek, ez Samoſatenicuſ-is okot ád reja, hogy arrol ſollyunk, legyen abbol illyen erőſſegűnk:

Valaki az valtſagnak jutalmat az idvőſſegre vele valo el jövetelivel le hozta az egekből, es az valtſagot, ugy-mint ſajat cselekedetit vegben vitte, az termeßet ßerint valo Iſten. Eppen Eſaiaſnal vagyon ez az bötüben, mert azt mondgya, hogy az Iehova Ur *Iſten el jöven hozza el az jutalmat vele.*

De egyedul az Chriſtus Ieſus hozta le az egekből az valtſagnak jutalmat az ő vele valo el jöveteleben, es az valtſagot ugy-mint, ſajat cselekedetit egyedül ö vitte végben. Ez az egeß Uy *Teſtamentom. Kit nem lehet oly ßemtelen eretnek, hogy tagadhaſſon. Annakokaert az Chriſtus Ieſus termeßet ßerint valo Iſten.*

I. Nem következik, mond az Samoſatenicus, ha külömb helyeken azon iget, és azon ßollaſokat olvaſſuk, hogy az dolog-is azon volna, és azon egy dologrol ßollana.

F. Az mi argumentomunknak az leg kiſſebbik reßet ſem illeti ez meg. De az mi Doctorink kőzzúl nemellyek az ß. Ianos mondaſat hozzak elő. *Apoc.* 22. v. 12. az holot azt olvaſſuk. *Ime hamar el megyek, és az en jutalmam en velem vagyon, hogy megfizeſſek kinek kinek az ő cselekedeti ßerint.* Ertől ßol Samoſatenicus. Mi azert mondgyuk, hog igen-is kővetkőzik. Mert hanē kővetkőznek, az O es uy Teſtamentű egy maſſal ellenkeznek az fundamentomban, ki az Chriſtus. 1. *Cor.* 3. v. 11 holot egy à Prophetaknak, és Apoſtoloknak fundamentomok. *Eph.* 2. v. 20. Ellenkőznek az Prophetakban, és az Apoſtolokban ßollo ßent Lelek ő magaval, mely keptelen, ſ-lehetetlen. Az Uy Teſtamentom-is nem igaz magyarazoja volna az O Teſtamentomnak, mely illetlen. Azert ezzel kőttyük be, hogy holot ez az Izraelnek Iſtene az Chriſtus hozta le az váltſágnak jutalmat, ő oßtogattya is mint vilagnak itilő biraja, joknak jot, gonoßoknak gonoßt, eggyez ß.

Ia-

Ianos Eſaiaſſal, ugy-hogy, valakiről Eſaias jövendőllőt, az legyen, ki ſent Ianoſrol ſol.

II. Nem az Eſaias mondaſát hozza be ſent Ianos. 1. Mert ott azt az iras nem jelenti. 2 Az igek ſém azon modon vadnak. 3. Eſaias ſol az Babyloniaiaknak bunteteſekről: az Apocalypſisben, joknak, gonoßoknak bunteteſekről. Azert az pœnitentiakat nem jol ſerkeztetik ößve.

F. Eggyik ſem igaz. Mert nem más jutalommal jaro Urrol ſol Eſaias, melyről ſent Ianos: *Egy az Vr Ieſus Chriſtus emberi nemzetnek meg valtoja: egy az valtſag: egy annak Safara az Ieſus Chriſtus. Mert nincsen mas nev adattatvan az egh alat, melyben az idvöſſeg adattatnek az embereknel, az Ieſus nevenel. Act. 4. v. 12.* Az ellő ok nem eleg. Mert jelenti az teſt, az mi à dolog az ſemellyel, az jutalommal, és az el jöveſſel eggyűt.

Az igek-is noha nem mind azok, mellyek Eſaiaſnal, de nagy reßeben azok, ſőt tellyeſſegel oda hordanak, ſ eggyeznek: csak hogy à mit Eſaias jövendőles ſerint mondot, azt ſent Ianos be tellyeſedeſenek ſavaval jelenti.

Eſaias ſol az Babylloniaiaknak bűnteteſekről, de az mellet az Iſtennek nepenek ſabadulaſarol, mellyekre nezve jutaló kezeben: Sz. Ianoſ-is az gonoßoknak bűnteteſekről, és az joknak áldaſokrol ſol, mellyekre nezve jutalom kezeben.

Azert kővetkőzik, hogy nagy ſepen ſerkeztettyűk az iraſokat, iraſt iraſſal magyarazvan: O Teſtamentomot, Uy Teſtamentombol, mely az igaz magyarazatnak Annya.

III. Ha meg engednők-is, hogy mind az ket helyen egy az iras, ſemmit nem haßnal az ellenközöknek. Mert mind Eſaias, mind ſent Ianos az Atya Iſtenről ßollanak. Eſaias felől nincsen ketſeg. Az Apocalypſisben Angyal ßol, Iſten kepeben, vagy az Chriſtuſeban. Mert eggyik kepeben ugy ßol, mint maſikeban.

F. Ugyan kedvek ellen, viſſa kel ternick az igaſſagra: Mert à mit eddig mondottanak, magok ſem nyughatnak meg abban, csak hogy ezt-is az engedelmet, hogy meßek el fogyot, ſárral mazolgattyak. Tagadgyuk egy általiyaban, hogy nem à Chriſtuſrol ſoltanak, az mint ekediglen ez Samoſatenicus ellen meg mutogattuk.

Az mi nez az Apocalypſisben valo mondaſra, hogy Angyal ſol, de Iſten avagy Chriſtus kepeben. Nem igaz, mellyet azon contextusbol meg mutathatunk. Mert à ki itt ſol, azt mondgya: *Ime en hamar el megyek, az en jutalmam velem vagyon: kinek kinek meg fizetek.* Azt mondgya: *En*, nem más, *megyek.* az Chriſtus jö pedig az Credo ſerint: *Onnan leſzen el jövendö.* Azt mondgya: *Az en jutalmam*, nem más jutalma. Mert ö az Itilö biro. Azt mondgya: *kinek kinek meg fizetek*, nem penig: *más fizet.* Mert az Chriſtus mondgya, amaz ket ſo alat kinek mit ad, *Ite: venite.* Mennyetek el: lövetek el. *Matt 25. v. 31. & 43.* Annak-fölötte, hogy Chriſtus ö maga ſollyon, az követközendö verſ-is meg mutattya. *Ego ſum α, & ω, principium, & finis, primus, & ultimus.* En vagyok az a, és az o, kezdet és veg, Elſö és Utolſo, mellyet ſoha egy Angyal-is nem mondot, ſem magarol, ſem más kepeben, kit ez csinált uy Iſtenú ſoha meg nem mutathat.

IV. Azt mondgya: Boldogok à kik megh moſſák ruhajokat az Baranynak vereben. Ha Chriſtus ſollot volna, azt kellet volna mondani. Az en veremben

F. Nem ugy vagyon forditva az Görögböl, de igy: *Az ki meg tarttya az ö parancsolattyat*: Nem az Angyalet, hanem az Chriſtuſet. De ha ſinten ugy volna-is, à Chriſtus à Barany, nem az Angyal, és igazan mutatna à Baranyra az Ur Chriſtus, ki el vötte ez világnak büneit, hogy onnan jutnanak iſmeretire az jutalomnak, mellyet az Chriſtus kinek kinek megh adando.

VERSUS XI.

Mint az Paſtor ugy legelteti az ö nyajat, az ö karjaval egyben gyüti az baranyokat, es az ö öleben hordozza azokat, az ellöket nagy gyengen hordozza.

A mely Iehova, Izraël Iſtene elöt, Kereſztelö Ianos, kialto ſo, út irtaſſal mene, es az kinek az ö jutalma vele vagyon,

ugyan

ugyan azon Iehova Izrael Istenerôl jövendôl itt az helyen az Propheta, es meg irja, hogy mikor az el jû, nagy gyengededen, es édesdeden banik az ô juhaival, tudni illik, az Anyaszent egyhaznak mezejen le telepedet hivekkel. Kicsoda pedigh az à ki ezt cselekette egyeb az Esaias jövendôlese szerint, hanem az testben meg jelent Isten az Christus Iesus, ki ô magara magyarazza ezt. *Ioan.* 10. *En vagyok amaz jo Paßtor, &c.*

Az minden Paßtoroknak Paßtora igaz örök Isten.
De az Christus Iesus az minden Paßtoroknak Paßtora.
Azert az Christus Iesus igaz örök Isten.

Az elsô Esaiasé. Az masodik az Ur Christusé: Ezechiele *cap.* 34. *v.* 23.

I. Gyermeki dolog effele csalo argumentalas, annyira hogy reßtellem es átallom meg felelni reja. Mert ha ez igaz volna, mind az kegyetlen Tyrannußok, mind az jambor Fejedelmek Israel Isteni lennenek. Azt rebegi Samoßatenicus.

F. Ha gyermeki dolog Christusnak magat Paßtornak mondani, Istennek-is magat. *Oße.* 4. *v.* 16. es az jo Paßtornak tißtiben el jarni *Pßal*: 23. legyen bator az mi argumentalasunk-is gyermeki. De amaz Isteni, felseges, igaz, tökelletes. Hat imez-is.

Annak felette ved eßedbẽ kegyes olvaso alnok ravaßßagat ez Samoßatenicusnak. Hog az olvaßokat meg csalhaßa, mintha gyermeki dolog volna ez, nagy könnyeden akar el menni mellôle: Atallom, reßtellem meg felelni, azonban pedig valamit tud hozza ßitani, mint egy lopva, mint az kigyo az ô merget oda toßßa. Ne reßteld Uram, mert meg mutatom, hogy nem gyermeki dolog ez.

Valakinek az hivek ßajat juhai, ugy hogy azokat ö vlaßtotta az örök életre Ioan. 13 v. 18. ö maga tulaydon erejevel legelteti lelki teßti eledellel birja, oltalmazza, es mérhetetlen ereje vagyon, mellyel az ö juhainak, hiveinek ellenseget, az bunt, ördögöt, poklot, halalt el üzte, ßmeg gyözte es el törlötte, az bizony termeßet ßerint való Isten. Mely abbol meg teßik. Mert az ô Teßtamentũban ezert mondatik az Isten Israel Paßtoranak mint itt Esaiaßnal.

De az Ur Iesus Christus ugy-mint minden Paſtoroknak Paſtora, mind ezeket cselekedte. Ioan. 10.

Azert az Christus Ieſus, bizony örök Iſten.

Paſztorok à fejedelmek, Egyhazi ſzolgak.

A mi nez arra, hogy à Fejedelmek kegyeſſek, kegyetlenek Paſtoroknak mondatnak, à gyermek meg tudna à Sz. Ianos iraſabol reja felelni, hogy nem amaz jo Paſtorok, kik örök eletet adhatnanak az ő juhoknak, mint Chriſtus, v. 28 es ugy meg oltalmazhatnak, hogy egy-is bennek el ne karhoznek. Azert mas az *ſecularis*, teſti Paſtor, az mineműek az Fejedelmek, mas az *Spiritualis*, Lelki Paſtor, à mineműek az egyhazi ſolgak: Mas *Princeps Paſtorum*, az Paſtoroknak fejedelme, *Hebr. 13. v. 20.* Ki adot nemellyeket Apoſtolokat, nemellyeket Prophetakat, nemellyeket Euangeliſtakat, nemellyeket Paſtorokat es Doctorokat: *Epheſ. 4. v. 11.* Azert azt mondom teneked Samoſatenice, ki el untad az feleletet: Ugy vagyon, hogy kőzönſegeſſen az Atya, Fiu, es Szent Lelek felső fő Paſtora az Anyaſzent-egyhaznak; De mindazaltal csak egyedűl az Ur Ieſus Chriſtus kivaltkeppen valo oly Paſtora az hiveknek, kit az Atya rendelt es Paſtori Fejedelme tőtt tellyes Iſteni birodalommal, erővel es hatalommal, kinek az juhok tulaydoni, es oly őrőkſege, kit az ő veren kereſet maganak *1. Pet. 5. v. 4.* az honnan az juhoknak amaz nagy Paſtoranak mondatik *Heb. 13. v. 20.* es jo Paſtornak ki eletet adgya az juhokert. *Ioan. 10. v. 11. 15.*

Paſztor az Chriſtus.

Az egy-hazi ſolgak *Miniſterialiter* ſolgalat ſerint valo Paſtorok az lelkiekben, à mint à Fejedelmek-is ez vilagiakban.

1. Azert à Chriſtus legelteti az Anyaſzt-egyhazat ugymint Iſtene es Ura az egeſz kőzönſeges Anyaſzent egyhaznak.

2. Az Chriſtus legelteti az Anyaſzent-egyhazat birvan es oltalmazvan őtet merhetetlen otalommal, mellyel az Anyaſzent-egyhaznak ellenſegit Satant, bűnt, poklot, az halalt meg győzte, el tőrőlte.

Az Chriſtus legelteti az Anyaſzent-egyhazat, ő magatul advan kinek kinek Szent Lelket.

Az Chriſtus legelteti az Anyaſzent-egyhazat tulaydon ſajat mezejen.

Chri-

Chriſtus ugy legelteti az ő juhait, hogy azokat ſőrin iſmeri, és à gődőlyektűl meg tudgya, *exaćte* valaſztani.

Chriſtus ugy legelteti az Anyaſzent-egyhazat, hogy azoknak, tulaydon ſajat maga hatalmabol, és ereieből ad őrők eletet. *Ioan.* 10. *v.* 28.

Chriſtus ugy legelteti az ő juhait, hogy eggyet azokban az ő kezeből ſenki ki nem vehet, ſ-el ſem veſzhetnek, az mint ezekről az egeſz Uy Teſtamentum tanu-bizonſagot teſzen, melyből rővidſegnek okaert elő nem hozom à bizonyſagokat.

Igy, mellyik Fejedelem, akar kegyes, akar Tyrannus: mellyik egy-hazi-ſzolga legelteti az juhokat? Vagy on itt mit koczodnod Samoſatenice, es meg lathatod, ha gyermeki dologe à Chriſtuſt az ő Paſztorſagabol, nem ez mi-napi csinált uy Iſtenűek, mint valami Faluſi Birot, hanem mindenek főlőt, őrokke áldando Izrael Iſtenenek iſmerni, mint ſ. Pal mondgya rola. *Rom.* 9. *v.* 5. Azt-is meg lathatod haſzontalan cziganſagok ezek, és csalo argumentomoke, avagy nem?

II. Az mely Paſztorrol Eſaias ſzol, halhatatlan, es ſenkitűl paſztorra nem tetettetet, az juhokat ſem vötte ſenkitől

De az mely paſztorrol ſzent Ianos ſzol, meg holt: maſtul tetettetet paſztorra, és az juhok nem tulaydoni. Ioan. 16. *v.* 17.

Azert nem Chriſtuſrol ſzol Eſaias.

F. Az *Major* propoſitiot egéſzlen, éppen meg engedgyük à Chriſtuſrol, az menyiben terméſzet ſzerint valo őrők Iſten. Mert halhatatlan Iſtenſęgében, ugymint őrőkkévalo Lelek *Heb.* 9. *v.* 14. Senkitől Paſztorrá ſem tétetet az menyiben egyenlő Iſten az Atyaval Iſtenſęgenek állattyában *Phil* 2. *v.* 6. hanem csak az Paſztorſagra rendeltetett, az menyiben máſodik ſzemely az Iſtenſęgben, es eggyetlen egy fűlől fia az Atyanak *Ioan.* 1. *v.* 14. az Teſtnek fel-vétele elől őrők údőknek előtte, mikor az Atya ő benne válaſztá az Iuhokat az őrők életre *Eph.* 1. *v.* 4. Nem-is vőtte ugy, mint igaz Iſten es őrők élet 1. *Ioan* 5 *v.* 20. az Iuhokat: Mert valamije az Atyanak vagyon, az, az Fiujé, es az mi az Fiué, az, az Atyáé *Ioan.* 16. *v.* 15. I.

Itt ki rekedel Samosatenice á te sunnyadozo barlangodbol, melyben álmodozol es resztelled ez fęle dolgocskakra megh felelni rendenként, hanem itt fel kiáltanal, es egyßer s-mind tagadnad mint gyermeki dolgot.

Annak-okaert hogy ne panaßolkodhaßal, im el igazitom mas képpen-is. Ha Esaias olly Paßtorrol ßol, az ki halhatatlan, senkitől Pásztorrá nem tétetett, es az Iuhokat sem vőtte mástul, tehat az Chriſtus terméßet ßerint valo bizony őrők Isten. Mert Esaias, az mint eddig meg mutogattuk, es ez csalokák ellen megh oltalmaztuk, egyenesen az Chriſtusrol jővendől es az ő Paßtorsagarol, az mint az Euangeliſtak es az Apoſtolok erről tanubizonsagot tesznek.

Hogy pediglen mondatik Eletét le tenni az Iuhokért, kell azt érteni az ő Emberségéről. Mert noha mindenek felett őrőkké áldando Isten *Rom. 9. v. 5.* es Mindenhato Isten *Apoc. 1. v 8.* mindazaltal az Atyak kőzzül valo *ſecundum Carnem* Test ßerint *ibidem Rom. 9.* es ez ßerint tőtte le Eletét az Iuhokért. Mert hogy Istenségében le nem tehette Eletét, az az, megh nem halhata, azert lőn Aßßonyiallattul, azert vetteték tőrvény alá *Gal. 4. v. 4.*

Máſtul tétetett Paßtorrá, de az menyiben Kőzben-jaro az á Szemelly, á ki igaz Isten es igaz ember az Személynek egygyeſségében.

Az Iuhokat-is igy vőtte es ez ßerint ßol *Ioan. 16. v. 17.* Ezekre pedig, az te itileted ßerint gyermeki dolgokra, ha meg felelß Samosatenice, tehat kérlek rendel ved fel, es ne reſtellyed az válaß tételt, csak hogy legyen ßeliden, emberſségeſſen.

VERSUS XIII.

Kicsoda igazgatta az Urnak lelkét, vagy ki adot neki tanacsot? vagy tanitotta őtet?

Szent Pal Apoſtol I. *Cor. 2. v. 16.* ez Esaias Propheta mondaſat, magyarazza az Ur Chriſtusrol, ugy hogy, az kit itt Esaias Iehovanak mond, azt mondgyalenni az Ur Chriſtuſ-

nak

nak, miḋn igy ſol: *Kicsoda tudgya az Urnak akarattyat, és ki tanithatná ötet?* Mindgyaraſt utanna teſi az Apoſtol: *Mi pedig tudgyuk az Chriſtuſnak akarattyat, hogy meg tudhaſſuk, az, az Vr ki legyen, az kinek ertelmenek ſenki vegere nem mehet*, tudni-illik az Ur Ieſus Chriſtus, kit Eſaias annak az Izrael Iſtenenek mond, à kitől ezkedig jövendőllőt, és ſollot. Melyből meg tetſik.

Valakinek ertelme tudakozhatatlan, mérhetetlen, az termeſet ſerint valo bizony örök Iſten. Ez Eſaiaſé, az mint à contextus világoſſan meg mutattya.

De az Vr Chriſtus ertelme tudakozhatatlan, merhetetlen. Ez ſzent Palé, ki az Eſaias mondaſat, tudni-illik, à termeſet ſerint valo Iſtennek, quarto modo dictum proprium, *tulaydonſagat à Chriſtuſra álkolmaztattya. Mert csak à termeſet ſerint valo Iſten mérhetetlen ertelmü, bölcseſegü.*

Annakokaért az Ur Chriſtus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten.

Lattya ezt à nyilvan valo igaſſágot Samoſatenicus, de nẽ illetheti meg. Mert avagy nem ertette à mi mediumunkat, erőſſégünket, avagy, hogy el ſaladhaſſan meliőle, el veſteglette, és csak az utolſo czikkelen kapdos, hogy *az lelki ember mindeneket meg itil.* Mi közi ennek ide? Csak conſequenſe ez amáz elſő fő dolognak, mely mi reánk nez. Mert à Chriſtus lelke lakik mi bennünk, és mi az által, à Chriſtuſnak ertelmet tudgyuk annyiban, à menyiben az lelkes emberrel egyben haſonlit ſent Pal, és à menyiben az Chriſtuſnak lelke kiben kiben munkalkodik. 1. *Cor.* 12. v. 11. Mert mind ezeket (az ertelem ajandekat-is) azon egy lelek oſtogattya, *ſicut vult*, az mint akarja: Azert ezek igy leven, nem erdemel feleletet, az mit mond Samoſatenicus. Mert nem illeti meg az mi argumentumunkat.

CAPUT. XLI. v. 4.

En Iehova, (Ur) vagyok. Elſő és Utolſo csak en vagyok.

Hogy ez mondasban, az Izraelnek Iſtene mondgya meg

ki legyen az ő termeßetiben, arrol senki nem ketelkedik. Mert á ki *elsö es utolsó*, ugyan azon kezdet, és veg nelkúl valo: á ki pedig kezdet, és veg nélkúl valo, az örökke valo. Hát az Ur Isten ezzel á Solasnak nemevel, az ő örökke valosagat jelenti, mellyel minden teremtet állatoktul meg kúlömbözteti magat: Mert egyedúl csak az Isten, *elsö, utolsó*, az az, örökke valo. Mert ez sz: *Elsö, utolsó*, ezzel: *örökke valo*, egy. Akar azert örökke valot, akar elsöt, utolsot mondgy, mikor Istenrol solaß, mind eggyet teßen.

Ez nevezetet az Isteni termeßetnek sajat definitioja adgá ßent Ianos egyeneßen az Ur Chriſtusnak *Apoc. 1. v. 8. Item cap. 22. v. 13.* melyben az ő Isteni termeßetirol irja megh, hogy örökke valo lelek *Hebr. 9. v. 14.* Azert.

Valaki egyenlö termeßetü az Atya Istennel, az ollyan bizony igaz örök Isten, mint ßinten az Atya. Senki nem tagadhattya ezt.

De az Chriſtus Ieſus egyenlö termeßetü az Atya Istennel: Ez Esaiasbol ßent Ianos tanubizonyság-tetele ßerint igaz: Mert ollyan örökke valo az Fiu, mint az Atya.

Annakokaert az Chriſtus Ieſus ollyan bizony igaz örök Isten, mint ßinten az Atya.

Lattya ezt-is igy lenni Samosatenicus, es az mint ő könnyebben hozza tér, ugy formallya maganak á Syllogismust. Elöször *in ſecunda figura*, es azt, azon Dialecticabol megh veti: maga nem az formara kel vala nezni, hanem *ad rem*, az dologra, mellyet nem mér meg illetni. Masodsor formallya *az prima figura*ban, es annak-is *prima* propositiojat tagadgya, sőt ugyan parancsollya-is hogy tagadgyak, ez okkal. Mert nem minden Israelnek Istene az ki elsö es utolso.

Ebben-is meg úti á sárát. Mert az Esaias es az ßent Ianos tanubizonsag tetelek ßerint: Valaki *Elsö*, *Utolsó*: *kezdet*, *vég*: az, terméßet ßerint valo Isten. Mert nincsen soha az mennyen földön ki *Elsö*, az az, kezdet nelkúl: *Utolsó*, az az, vég nelkúl valo volna több az Izrael Istenénél. Azert minden valaki illyen *Elsö* es illyen *Utolsó*, illyen *kezdet* es *vég*, az, mind Izrael Istene. Nincsen pedigh több illyen az

Atya.

Atyanal, Fiunal, es Sz. Lelleknel. Hát az Atya, Fiu, es Sz. Lelek az Izraelnek Istene.

II. Meg engedi hogy az Christus Elsö, Vtolso legyen, de ugy, hogy az Atya absolute, egy-atallyaban: az Fiu in specie, kulon. Mert ö Elsö es Vtolso Közben-járo.

F. Hamisnak mutattya sent Ianos ezt az distinctiot. Mert mi lehet az egéß Bibliaban nyilvabban es nagyob egy-általlyaban valo mondas ennél: *En vagyok az* α *es* ω, *Elsö es Utolso, kezdet es vég? Apoc. 1. v. 8. & 22. v. 13.* Egy-altallyaban mondgya ezt magárol, nem közben-jarasanak tißtire nézve: Mert noha egy az Közben-jaro, kinek sem elötte, sem utanna más Közben-jaro nem volt, nem-is leßen: de mindazonaltal ez nem néz az közben-jarasnak tißtire. Meg tetßik abbol, hog Esaias az Izraelnek Istenét válaßtya megh azzal az soval az teremtet-allatoktul, es örökke-valosagat állattya. Ebben à *significatum*ban, jedzésben visi altal az uy Testamentumban, es mondgya maga felöl Christus, hogy ö sintén olly *Elsö es Utolso, kezdet es vég* mint sintén az Atya. Mert itt mostan az közben-jarasnak tißtiröl nincse so, hanē à Közben jaronak semellyéröl, ki *Elsö es Utolso* Istensegében mint az Atya. De errol oda aláb sollok bövebben *in Apocalypsi.*

CAPUT XLII. v. 8.

En vagyok az Iehova (Ur) ez az én nevem, es az en dicsösseghemet masnak nem adom, es az en tißteßeghemet az Balvanyoknak.

Ez igikben az Ur Isten azt mondgya, meg ki legyen ö Nevében: *Iehova*, melly az Istennek magyarazattya serint *Exod. 3. v. 13.* annyit tesen mint: *Vagyok.* Mert egyedúl csak az Isten az ö Istenseghének allattyaban es termésetiben egyedúl valo *Vagyok*, holot mindenek ettúl vöttenek lételt. Igy azert mondgya meg magát *ab æterna sua essentia*, az ö örökke- Iehova, Vagyok.

valo Isteni allattyarol. Ezt azert az nevet, ugy maganak veßi, hogy minden teremtet-allatoktul azzal meg kúlőmbőztetik, es soha senki az egy ő magatul-valo Istenen kivúl *Iehovanak* nē mondathatik. Masodßor, mellé kőti az ő nevének az ő Dicsőssęgét es Tißtessęgét s- azt mondgya: Ugy legyen *Iehova* az ő neve, hogy soha az ő dúcsőssęgét es tißtessęgét masnak nem adgya. Ez pedig az Dúcsőssęg es Tißtessęg nē egyéb, hanem az ő Isteni felsęge es állat ßerint valo *majestassa*, felsęges dúcsőssęge, mellyel ugy Isten az Isten, hogy soha azon kivúl Isten nem lehet. Ezt mondgya hogy nem adgya masnak; mert ha adná, Istensęge sęrtődnék meg, oßlásra menne, meg ßakadozna az ő felsęges dúcsőssęge, es ugy ßámos dúcsőssęges es tißtessęges Istenek lennének, az mellyet meg gondolni is képtelen s- lehetetlen.

Isten az ő dücsőseget masnak nē adta, maga Istensegen kivül.

Ezt pediglen az ő dúcsőssęgét es tißtessęgét, adta az ő nevével eggyút az ő ßent Fianak. Mert az mint-eddig megh mutogattam, ollyan terméßet ßerint valo Iehova neveben az Fiu, mint az Atya. Dúcsőssęgében-is ollyan: Mert az Istē dúcsőssęgének fęnyessęge, ugy-mint ki *az Atya ßeméllyének ki metßet béiyege*, azt tanittya ß. Pal *Heb. 1. v. 3.* Erről mondgya hogy *minek elötte ez vilag volna, volt az Atyanal ez az ö dutsőssege. Ioan. 17. v. 5.* Tißtessęgében-is ollyan mint az Atya. Mert *mindenek ugy tißtelik az Fiat, mint az Atyat*, annyira, hogy *valaki az Fiat nem tißteli, az Atyat sem tißteli az*, es vißont, azt mondgya ő maga *Ioan. 5. v. 23.* Mert *az Istennek minden Angyali-is ugy imadygak az Fiat, mint az Atyat Psal. 97. v. 7. Heb. 1. v. 6.* Hilarius Doctor igy tanit erről *in Psal. 2. fol. 441. Qui unum sunt in divinitate, ambo per gloriam, unum quoq; sunt in religione, ambo per honorem.* Az mellyekből ezt hozom ki.

Isten az ő dücsőseget adta az ő fianak, de azō egy Istensegben.

Valaki azon egy Nevében, Dücsössegeben es Tißtessegeben az Atyaval, az, ollyan terméßet ßerint valo bizony örök Isten, mint az Atya.

De az Christus Iesus azon egy Nevében, Dücsößegeben es Tißtessegeben az Atyaval, az mint eleb meg bizonyitam:

Azert az Christus Iesus ollyan terméßet ßerint valo bizony örök Isten, mint ßinte az Atya.

Itt

itt ez arant-is ő maga formalt maganak Syllogiſmuſt Samoſatenicus, ſ. azt mondgya; hogy az elsö nem igaz.

I. Mert Nabugodonozornak-is ádta Iſten az dücsöſſéget Dan. 2. v. 37. Item cap. 5. v 18. Ioan. 5. v. 44.

F. Csak egy punctnyiban-is ez meg nem illeti az mi argumentomunkat. Mert nem ollyan Dücsöſſégről vagyon ſo itt Eſaiaſnal, melyről Danielnél. Mert ez az dücsöſſég, az Iſtenſégnek allat ſerint valo felſége, *majeſtaſſa*; ki az Iehova nevével es az ő tiſztelſégével eggyüvé köttetet. Danielnél pedig az Dücsöſſég, vilagi mulando fényeſſég, pompa, tekintet es méltoſag; melly *accidens*: az hivek dücsöſſége pedig, amaz dücsöſſégnek csak olly ſárnyékocskaja es olly fényecskéje, mellyet Iſten magan kivül közölhet, Iſtenſégének meg bantaſa nelkül az hivekkel. Azert vagy adta Iſten ezt az ő dücsöſſégét Nabugodonozornak, vagy nem adta: De ha azt mondod hogy adta, az Iſten beſede ellen véteſ. Annakokaert *Vniverſaliter vera*, közönſégeſſen igaz ez: Mindē valakinek az Atya az ő Iſtenſégenek allat ſerint valo dücsöſſégét, mennyei felſégét adta, egyenlő Iſten az, az Atyaval. De ſenkinek nem adta Chriſtuſon kivül.

II. Az poganok képei es bálványi értetnek ez ſon: Maſnak, *mert adgya az ő dücsöſſégét az Fejedelmeknek, de nem az képeknek.*

F. Hogy ha az Ur Iſten ezt az ő nevével egyben csatoltatot dücsöſſéget maſnak adná magán kivül, ez következnék: Hogy az Iſten mēnyei *majeſtaſſa*, felſége es dücsöſſége, oſtaſra menne, es valakivel azt közlené, ottan ollyan dücsöſſéges felſég lenne, mint az Ur Iſten, es meg ſámoſittatnanak az dücsöſſéges felſégek, mellyet csak meg gondolni-is Iſtētelenſég. Annak-felette az Iſten ſava ſem allana meg igaſſagaban. Iſten mondgya: Ugy *legyen Iehova neven, hogy nem adom*: im pedig ez Samoſatenicus azt mondgya: *Adta az Kiralyoknak*. Azert vagy az Iſten ſava igaz, vagy ez uy Iſtenűé. De azt mondani, hogy nē igaz az Iſten ſava, káromlás. Nem igaz hát az uy Iſtenű ſava.

Ezzel az igivel: *Maſnak*, nem csak az balvanyokat, képeket, de minden nével nevezendő teremtet-allatokat ki re

I.

II.

III.

keßt az Isten, es ő magat azokkal ellenben vet. s azt mondgya: *Magamon kivul másnak senkinek nem adom.* Mert adta volt mar az ő ßent Fianak, nē magan kivűl, de az ő Istensęgében

III. Két fęle ducsössęge vagyon Istennek: Eggyik magájé, tulaydona. Ezt senkivel męg à Christussal sem közölheti. Ha meg mutattyák az ellenkezök, hogy ezt közlötte az Christussal, nagyot nyernek. Másik közölhető, mint hogy minden allatokon valo urasagot engedet az embereknek, lelkében, terméßetiben-is réßessę teßi. Ezt kéri az Christus Ioan. 17. Melly neki rendeltetet volt vilag teremtésęnek elötte.

I.

Az Atya az ő allat szerint valo dicsőseget adta az ő Fianak.

F. Ismerjűk ezt az *distinctiot*, de az mit az első ágából ki hoznak azt tagadgyuk, hogy az Atya az ő maga tulaydon dűcsőssęgét az ő Fiaval nē közlötte volna. Irassal-is bizonyittyuk pedig, hogy az Atya azt az ő tulaydon dűcsőssęgét adta az ő Fianak *Heb. 1. v. 3. Ος ὢν ἀπαυγασμα. Qui cum sit splendor q. d: Qui quia splendor*, Ki mivel fényessęgh. Mert ez ige ὢν *immanentiam causæ significat*, az *Oknak* az Christusban valo benne létét jelenti: Hogy az mikeppen az napnak ragyago fęnye magaban benne vagyon: akkeppen az Istensęgnek dűcsőssęge, mennyei *majestassa* es fęnyessęges felsege tulaydon benne volt à Christusban. Mert soha az Isten ßemelyenek *ki meczet belyege* kűlőmben nem lehetet volna, hanem hogy az Isten dűcsősęgenek fenyessęge vele közöltetet. Az peniglen à dűcsősęg vagyon az Christusban, az ő benne levő dűcsőseges Istensęgtűl. Mert az à dicsősęges Istensęgh lakik à Christusban állattya ßerint. *Col. 2. v. 9.* Ez az Istensęg penig soha annelkűl à dűcsőseg-nélkűl nem volt. Mert Istensęg sem lehetne, ha dűcsősęges nem volna. Adta pediglen, avagy közlötte az Atya az ő Fiaval, ezt az ő tulaydon dűcsősęget az őrökke valo ßűlesben. Mert ha az ember, az ő embersęget közölheti az ő magzattyaval, hogy hasonlo embert ßűl magahoz; Menyivel inbab közölhette az Ur Isten az ő dűcsősęget à Fiaval. Ki felől azt monda: *En ma ßültelek tegedet? Psal. 2. Heb. 1.* Mert soha sem egyenlő nem lehetet volna az Istennel, Isten formajaban sem lehetet volna, ha Isten azt az ő Istensęgenek tulaydon dűcsősęget vele nem köz-

lőt-

lőtte volna. Egyenlő penig Istennel, nem ragadomany, hanem termeßet ßerint, Isten formajaban à Christus. *Phil.* 2. *v.* 6. Hát kőzlőtte vele Isten az ő tulaydon dűcsőſſęget. Valaki egyenlő hatalomban, és dűcsőſęgben uralkodik az Atya Istennel, annak azon dűcsőſęge, ki az Atyanak. Mert hogy hogy uralkodhatnek egyenlő hatalomban, és dűcsőſęgben az Atyaval, ha egyenlő dűcsőſęge, és Istenſęge nem volna az Atyaval? De à Christus egyenlő hatalomban, és dűcsőſęgben uralkodik az Atyaval, à mint meg bizonyitottuk. *Pſal.* 110. Ha az Christus oly igaz Isten, és őrők elet, hogy őrők eletet, és dűcsőſęget adhat à hiveknek, tehat ollyan dűcsőſęges Istenſeg, mint az Atya. Mert à ki maſnak dűcsőſęget ad, ſajattyanak kell annak lenni az dűcsőſegnek, mint à nap nekűnk fęnyeſſęget ad, de ővé azert à fęnyeſſęg, csak kőzli mi velűnk. De az Christus igaz Isten, és őrők elet 1. *Ioan.* 5. az mint meglattyuk, és őrők eletet ad az hiveknek *Ioan.* 10. *v.* 28. Ha az Fiu az Atyaban, és vißont az Atya az Fiuban vagyon, hogy ne volna az Atyanak dűcsőſęge-is ő benne? *Ioan.* 14. *v.* 10.

II. Az csendeß lelki iſmeretű ember, ezekben tőkelleteſſen meg nyughatik, és által láthattya, hogy az Ur Isten az ő tulaydon dűcsőſſęget kőzlőtte, ſ-adta az ő Fianak. Azhol penig azt mondgya ez Samoſatenicus, hogy teremtet állattal Isten azt az ő dűcsőſęget nem kőzőlheti, abbol tetßik meg à Christus Ieſuſnak termeßet ßerint valo Istenſęge. Mert kőzlőtte vele.

III. Hogy pediglen ßent Ianoſnal *cap.* 17. azon keri az Atyat, hogy dűcsőitſe meg őtet az Atya, nincsen ellene az ő Istenſege ßerint valo dűcsőſęgenek. Mert ßol itt az helyen, mint kőzben jaro Isten, és ember, à ßemelynek eggyeſſegeben. Kevánnya pedig à dűcsőiteſt, de azzal az dűcsőſſegel, mely termeßet ßerint őve volt, vilag teremteſenek előtte, nem *rendeles ßerint*, az mint ez Samoſatenicus gloſſallya, hanem *natura*, ugyan Istenſegenek termeßeti ßerint. Azt akarjaazert, hogy ezt jelentſe ki. Mert à ßolgai abrazatban, mint valami homalyban az Napnak fęnye, à Christus dűcsőſęge

meg tartoztatasban vala: azert kévánnya, hogy jelennyek ki az, és legyen bizonyoſſa mindenek előt, mint meg-is lőn. *Rom.* 1. *v.* 4.

IV. Ezek igy leven, nem más értelemben vetetik az Dicsőſség az első *Propoſitio*ban, mint ſinten az maſodikban. Mert nem ſolunk mi ſemmit moſtan amaz kőzőlhetendő dúcsőſségről, hanem csak arrol, mely tulaydona Iſtennek. Annakfelette az Atyarol, és az Fiurol, hogy tudni-illik az Atya az, à ki meg fogta az ő dicsőſséget, nem az ő Fiatul, hanem az Bálványoktul, és minden emberektűl.

De nem bizhattyak magokat az eddigh meg mondot értelmekben, nem-is aranzanak elegedendő feleletet ábban: azert el végtére igy ſolnak:

IV. Nem következik, hogy ha à Chriſtus nem mas az Iſtentül, azert egy legyen numero & eſſentia, *ſammal, és allattal: Sokan lehetnek egyebekkel eggyek, mint az Chriſtus tanitvanyi. Ioan.* 17. *v.* 21. 3. *Reg.* 22. *v.* 5. *Ugy az Chriſtuſ-is Iſtennel, egy az akaratban, és az értelemben. Azert ha meg engedgyük-is heaban.*

F. Igen-is kővetkőzik ebben à Chriſtus felől valo állataſunkban. Mert valaki az Atyaval, névben, Iſteni főlſéges dicsőſſegben, és tiſteſſegben egyenlő, mit hozhattok ki innet egyebet, hanem, hogy Iſteni termeſetiben-is egyenlő az, az Atyaval? Az mi nez à peldakra, hogy az Tanitvanyok eggyek, ugy az Achab ſerege az Ioſaphatéval, meglehet akaratban, értelemben: de ladde, hogy nem ollyan egyenlőſegről vagyon itt ſo, hanem Iſteni névben, dicsőſſégben, és tiſteſſegben valo eggyeſſegről. De mi-is mikor jutunk arra az erőſſegre, mely vagyon *Phil.* 2. ott ſolunk erről többet.

CAPUT. XLIII. v. 10.

En előttem nincsen formált Iſten, utannam ſem leſſen.

Ez Iſten mondaſa, ez le irot ſoknak rendi ſerint, annyit teſſen, mint: *En vagyok egyedul az Iſten*, ugy-mint *kinek, előttem ſem utannam mas Iſten nincsen*, melyből ez jő ki:

Ha az Isten egy, oly Isten, kinek sem elötte, sem utanna hasonlo Isten nincsen, tehat az Christus termeßet ßerint valo Isten. Mert ig az Isten, és örök elet az Christus, 1. Ioan. 5. v. 20. Azert vagy Isten elöt formalt Isten, vagy utanna valo. Nem elotte: Mert oly kezdet az Isten, kinek elötte formált Isten nincsen. *Nem utanna valo.* Mert oly vég az Isten, hogy utanna Isten nincsen. *Hat következik, hogy az Atyaval egyenlö Isten legyen.*

Erre Samosatenicus azt mondgya.

I. Ez csalárd, és kapdoso argumentum. Mert az Isten utan sok formaltatot Istenek vadnak, mint: Has Isten: Mammon Isten: Fejedelem, Biro Isten, *&c.*

F. Csalárd, és hamis áll-ajto ez, à reßen valo ki ßaladasra. Mert nincsen itt minekünk semmi ßonk, sem az Istentül uyjontaban csinált Istenek felöl, az minemüek à Fejedelmek, Birák; sem az emberektül formált, és gondolt Istenek felöl, az minemü az, *Has, és Mammon Isten,* hanem egyedül csak az teremtö Istenröl ßolunk, és azt mondgyuk, hogy ha az teremtö Isten elöt, más teremtö Isten nincsen, utanna-is más teremtö Isten nincsen, azonban pedigh az Christus teremtö Isten. *Ioan. 1. v. 3. Col. 1. v. 17. Heb. 1. v. 10.* tehat következik, hogy egyenlö teremtö Isten legyen az Atyaval. *Mert el veßßenek az Istenek kik az Mennyet, Földet nem teremtettek. Ierem. 10. v. 11.* Mutasd meg azert vilagos iraßokkal, hogy ez ige *Isten*, más jedzesben mondaßek, az teremtö Atyarol, másban à teremtö Fiurol? Hogy meg mutatod, ugy *limitáld* oßtan az *Propoßitiokat.*

Nincsen Isten elöt, ße utanna Istē, de oly ki termeßzet ßerint Istē volna, kiröl tanit az Ur Isten.

II. Nem ollyan Isten az Christus mint az Atya. Miért? Mert rend vagyon az Istenek közöt: az Christus minden földi Istenek nél fellyeb valo: es à menyivel fellyeb valo: annyival fellyeb valo Isten az Atya az Fiunal.

F. Noßa sok Istenecknek raja. Im veßed eßedben Kereßtyen ember, hogy az Christus Iesuß ßinten ugy az földi Istenek köziben ßámlállya, mint ßinten valami Falußi Biro Istent, csak ezzel külömbözteti meg: *Fellyeb valo az Faluß Biro Istennél.* Hol volt az Földi formalt Istenek közzül vala

Nincsen, rend az Fiu és Atya közöt Istenße-

mely

gere nezve: de, szemellyekre nezve.

mely *Isten formajaban? Egyenlö Istennel? Mindenek felet örökke áldando Isten? Igaz Isten es örök élet? örökke valo Lelek? Mindenhato Isten? Elsö es Utolso, kezdet es vég?* hogy az tőb Isteni terméßetire nézendő Titulusit el hadgyam, mint: *Az Christus bizony örök Isten? Phil. 2. v. 6. Rom. 9. v. 5. 1. Ioan. 5. v. 20. Heb. 9. v. 14. Apoc. 1. v. 8.*

Egh ißßonyodgyál, föld reßkess, ti pedig emberek rémüllyetek es némullyatok meg az ti teremtő Iesus Christustoknak gyalazattyan. Nem csuda hogy mikor ßent Ianos Euangelista latta volna Cerinthust, ki ezent vallya vala, ki futa az főrődő hazbol *circa an. Christi* 100. *Eusebius.*

VERSUS XI.

En vagyok, én vagyok az Ur, én nállamnál tőb ßabadito nincsen.

Hogy ha az Izrael Istene egyedül csak az Idvőzitő, vagy Szabadito, tehat az Christus Iesus Izrael Istene. De az első igaz. Mert Isten ő maga ki re keßtő igivel bőtű ßerint állattya, kit az őrdőg sem tagadhat.

Az kővetkezés-is igaz. Mert az egéß uy Testamentum tőb Idvőzitőt es Szabaditot az egy Iesus Christusnal nem tanit. Mert nincsen masban senkiben az üdvőssęg *Act. 4. v. 12.* az mint az Angyaltul-is azont izené az Isten *Luc. 1. v. 11.*

Az mi Samosatenicusunk Dialecticara vonta az ő tőlle formaltatot argumentumot, es árnyékaval harczol. (Am lenne ugy csak falná bellyeb az sipot.)

I. Ez fęle csalard okoskodast meg feyteni ugyan kedvetlenfęg immar ennyißer: Semmit gyakrabban nem talalunk az ellenkezők irásokban &c. Azt csevegi Samosatenicus.

F. Lelek üdvőssęgében avagy őrők kárhozattyaban jaro dolog ez. Annakokaert, ha hiba volt az formaban (mellyet tagadunk, nem-is adhatod Urát, mert magad formaltad igy magadnak, hogy kőnnyebben meg vethessed es ßáraz lábbal el mehes mellőle) miért nem nyultal az *materia*hoz, láttad volna azt. De az mint mondam, csalardul banol az ar-

gu-

gumentumokkal. Zanchius iraſat kőveted: Vay ki nyilvan ki fejezte ő az argumentumot.

Valaki az emberi nemzetet az büntől, halaltul, ördögtül es karhozattul ugy megſabaditotta, hogy azokat el törlötte, es üdvöſſeget egyedul ád, az, az Izraelnek Iſtene, az mint ö maga Eſaias oda fellyeb meg mondá bötuſſerint cap. 35. v. 4.

De az Chriſtus Ieſus ſabaditotta meg az büntöl, halaltul es kárhozattul az emberi nemzetet, az bunt, halált, ördögöt ö törlötte el, és ö ád idvöſſéget, az mint az uy Teſtamentum egy inon folyo igaſſágban állattya.

Azert az Chriſtus Ieſus az Izrael Iſtene.

Mit mondaſs ehez Samoſatenice?

II. Az elsö Propoſitio*ban arrol vagyon ſo, à ki ö maga erejeböl Idvözitö: az maſodikban arrol, à ki Idvözit, de máſnak erejevel, mint à Chriſtus, Iſten erejevel. Mert kulomben, nem csak a Chriſtuſt, de ſok Királyokat, Hadnagyokat kellene Izrael Iſtenenek tartanunk. Iudic. 3. v. 9. &c.*

I.

F. Ez volna az ſines améto csaloka rés, mellyen az együgyüek elöt, ſima kigyo modgyara el ſikamolhatnek ez Samoſatenicus. Bizonyits megh azt à Szent irásbol, hogy az Chriſtus Ieſus nem tulaydon ſajat erejevel idvözit. Mert mi azt olvaſſuk. *Eſ. 53. v. 11.* hogy Iſten azt mondgya erröl az közben-jarorol: *Az en ſolgam az ö iſmeretivel ſokakat megigazit:* Laddé, nem más erejevel, hanem magaéval. Mers á ſaytót egyedül ő nyomta, ſenki jelen vele nem volt, hogy ſegitet volna, azt mondga *ö maga. Eſ. 63. v. 3.* Az Angyal-is azt mondga: *Ipſe liberabit,* ő ſabadittya meg az ő nepet az ő bünciböl, *ö,* nem más. *Matth. 1. v. 21.* Ő adot maga erejeböl hatalmat arra, *hogy valakik ötet veſsik, Iſten fiai legyenek. Ioan. 1. v. 12.* Ő neki vagyon hatalma arra, hogy le tegye életet az Iuhokert. *Ioan. 10. v. 28. En adok ö nekik örök eletet. En nem mas, magam erejeböl. Ioan. 10. v. 18.* Mert az mikeppen az Atya tamaſt halottakat: Ugy à Fiu-is az kiket akar meg elevenit, *Ioan. 5 v. 21.*

Az Chriſtus tulaydon magaſajat Iſteni erejevel idvözit.

II.

Azert vagy ő maga ſajat erejevel cselekedi ezt à Chriſtus, vagy nem. De azt mondani, hogy nem ő maga erejevel, hamis csalárdſag, ſ-nem egyeb, hanem az közben jarot az ő

dúcsősségetől meg fostani, ő belőle erőtelen vázt, avagy Bálványt csinálni. Az mely Istenség állattya szerint benne lakik. *Colos.* 2. *v.* 9. Az maga sajat erejevel annyera Idvőzitő, hogy ő nala nelkül semmit nem tehetünk. *Ioan.* 15. *v.* 5. & 10. *v.* 27. *Gal.* 2. *v.* 20.

III. Azt mondod te Samosatenice, hogy ez világnak, *uy teremtője*, az az, uyjonnan helyere állatoja, uyjá szülője az Christus, ki szülhetet mást uyjonnan masnak erejevel? Az Christus ezt cselekedi maga erejéből. *Ioan.* 1. *v.* 33. 1. *Cor.* 1. *v.* 30. *Eph.* 5. *v.* 26. *Tim.* 2. *v.* 14.

IV. Hogy pediglen arra kaptak ki: *Az Atyatul adatot neki hatalom, s-az szerint cselekedik mindeneket*, néz az, az Szolgai abrazatra; az menyiben magat á testben meg alazta. De nagyub, hogy az ő Istenségében *Mindenhato Isten. Apoc.* 4 *v* 8. Mert è szerint mindeneket maga sajat erejéből cselekedik.

V. Az mi illeti az szabadito Kiralyokat es Hadnagyokat, ki nem lattya, hogy nem az emberi nemzetnek idvőzitői, nem bűntől, halaltul, őrdőgtül es karhozattul valo szabaditok, hanem csak az testi külső ellenségtül? Azzal azert Izrael idvőzitő Istenivé nem tétettetnek, hamissan-is hasonlittatnak ebben az réßben az Christushoz.

III. Csak Isten eßköze az Christus az idvözitésben. Mert 1. *Az Fiu magatul semmit nem cselekedhetik. Ioan* 5. 2. *Mert megh az tudomannak-is fo okanak az Atyat mondgya. Ioan.* 7. *v.* 16. *Matt.* 11, *v.* 27. *Ioan.* 13 *v.* 3. 3. *ö maga magát* eßköznek *mondgya. Ioan.* 3. *v.* 17. *idvözüllyön* ő altala *ez világ.*

I. F. Hogy az Christustol fel vőt *Test* eßköze lőt legyen az Christus Istenségének, az váltságnak véghez vitelében, oda fellyeb meg engedtem ez uy Istenűeknek. Mert az Istenség ő magaban *vért* nem onthat vala: vér-ontas nelkül pedig bűn bocsanat nem lehet vala. Annak-okaert amaz mindeneknek felet *örökké áldandó Isten* az Christus, az *Testet* őltőze fel, ugy ontá vérét az testben. *Act.* 20. *v.* 28. De hogy az ő Istenségе szerint lőt volna *eßköz*, azt tagadgyuk, nem-is bizonyit arrol semmit az uy Istenű.

II. Az bizonsagokat à mi illeti, semmiben azt nem erősitik.

Mert

Mert ſolnak az Chriſtuſrol *in genere* közönſęgeſſen. Mert hogy azt mondgya: *Az Fiu nem cselekedhetik ö magatul ſemmit*, igaz, az ő Iſtenſęgere nezve; mert egyenlő Iſten az Atyaval: azert az mint az Fiu az Atya nelkúl, ugy az Atya az Fiu nelkúl ſemmit nē cselekedhetik. Mert *az en Atyam mind eddig munkalkodik, en-is munkalkodom haſonlokeppen. Ioan. 5. v. 18. 19.* Hát az idvőzitesben ugy maga Iſtenſęgenek ereje altal mint az Atya.

III. *Az tudomant* az Atyara viſi, hogy nem övé, hanem az Atyáé, az Sidokra nezve. Mert azt vélik vala azok, hogy csak csupa ember az Chriſtus, mint az Samoſatenicuſok, es nem hiſnek vala az Euangeliumnak. Hogy azert Idvőzitőnk meltoſagot ſerezheſſen az ő tudomanyanak, es hogy az altal maga iſmeretire viheſſe az embereket, azert viſi az Iſtenre eredetit.

IV. Hogy ő maga magat Iſten eſkőzeve tenne ezzel: Hogy Idvőzűllyőn ez világ ő általa, hamis, az mint ez igek megh mutattyak. Mert *v. 16. Ioan. 3.* Igy vagyon: *Hogy minden valaki hiſsen ö benne* (az Chriſtusban) *el ne veſsſen de örök elete legyen.* Melyben ő maga Chriſtus az hit által valo idvőſſeget, annyira maganak veſi, hogy ſemtelen eretnekſégh legyen ötet annak csak eſkőzenek ſ. nem főlſő fő okanak iſmerni, az ő ſent Attyaval eggyút. Mert à kiben valo hit által üdvőzűlünk, az, az üdvőſſégnek fő oka. *Im az Chriſtusban valo hit által idvözűlunk* Hát ő az üdvőſſegnek fő oka. Magyarazatnak okaert teſi utanna az kővetkezendő versben, *hogy meg tartaſſék ez világ ö általa*, nem mint valami erőtelen üres eſkőz által, az mint Samoſatenicus álmodozza, hanem mint à meg tartaſnak fő oka által.

VI. Az, az Idvözitö, kiről Eſaias ſsol, vala mar akkor.

De az Ieſus, ki az Uy Teſtamentumban Idvözitönek mondatik, az utan ſok idövel ſsületet, Luc. 2. v. 11. Ma ſűletet Idvőzitőtők.

Hát az ember Ieſus az Idvözitö, nem valami lelek.

F. Ha ez az *Idvözitö* az Eſaias idejeben volt, kiről ſo vagon, tehát az Chriſtus Izrael Iſtene. Mert az mint immar megh bizonyitottuk, ő rola jővendől itt Eſaias. Ez azert az Idvőzitő Iſten jőt el, és ez Ige leven, *teſte löt Ioan. 1. v 14.* Mert az

Az Chriſtus ugy idvőzitő, hogy az teſtben nem lehetet id-

vőzitő, ha az előt ollyan nem volt volna.

időnek tellyessegeben ezt az őrőkke valo Iget, az ő ß. Fiat bocsatta ki, hogy Assonyi-allattul legyen, törvény alá vettetessek, hogy à kik az törvény alá valanak vettettetven, *redimeret*, meg váltana, tudni illik maga erejevel, *Gal.* 4. *v.* 4. Mikor azert à testben ez *ßülettetek*, akkor hirdete ki az Angyál: *Ma ßületet ßabaditotok*, nem azert, mint-ha az előt az ő Istenseghe szerint ßabadito nem volt volna, az mint ez Samosatenicus rebegi. Mert azt mondgya szent Peter, *hogy miis az Christusnak kegyelme által tartatunk meg, mint ßinten az reghi Atyak. Act.* 15. *v.* 11. de csak az testben valo megh jelenesere nezve. Mert immar *Deus conſpicuus factus eſt in carne*: Isten jelent meg az testben. 1. *Tim* 3. *v*: 16. *és mi köztünk mulatozot az, az Idvözitő Isten. Ioan* 1. *v.* 14.

Meg tetßik azert mind ezekből, hogy az Esaias Propheta az Christus Lelkenek általa ugy szollot, 1. *Pet.* 1. *v* 11. az Christus Iesusrol, mind Isteni, ß. mind emberi termeßetire nezve, mint valamely Euangelista: es hogy à Christus termeßet szerint valo Isten, és valosagos szemely az Istenségben, ki ő maga erejeből Idvözitő, bún, es ördög el törlő, az mint meg bizonyitottam, és hogy kárhozatos tevelgesben legyenek à Samosatenicusok.

IEREMIAS KÖNYVE.

CAPUT X. v. 11.

Az Istenek, kik az Mennyet, Földet nem teremtettek, el veßßenek az földről, és az egh alol.

EZ mondasban Ieremias Propheta az igaz földnek mennek teremtő Istenet veti ellenekben mind azoknak, valakik egyenlő meltosaguakka akarnanak avagy lēni, avagy tétetni az Istennel, es ug meg külömbözteti magat ez

egge-

egg̃etlen egy Isteni cselekedetivel, hog̃ *mennek földnek teremtöje*, hog̃ valakik nẽ *teremtök*, el veßßenek. Im̃ar ez igy leven, à Christus *verus Deus & vita æterna, Igaz Isten es örök élet* 1. *Ioan.* 5. *v.* 20. Azert vagy *teremtö* ez az Isten Christus, vag̃ nem: Ha *nẽ teremtö*, ihol az sententia: Ha *teremtö*, tehat bizony örök Isten.

Szol itt Ieremias az Bálványokrol, ugy-mint az Poganyoknak hamis Istenekröl: Masképpen az Biraknak, Fejedelmeknek, ugy mint földi Isteneknek Psal. 81. *Ioan.* 10. *el kellene veßniek. Kicsoda pedig olly ßemtelen, ki ezeket átok alá vetné? Nem illik azert Christusra ez Ieremias mondasa.*

F. De nem vettetnek itt az helyen à földi Istenek, Magistratusok egyben az Istennel, hanẽ mind azok, valakiket az emberek, vagy ö magok töttenek magoknak Istenekke, hog̃ tißtellyék, hog̃ bodogsagot várjanak tölle: vagy magok akarnak Istenekke lenni, es Isteni tißtelettel mint Isteneket tißteltetni. De à Birakat noha Isten tötte Istenekke, de kicsoda volna az, az ßemtelen ember, ki öket Isten gyanant imadná, tißtelné? Ha pedig valamellyik ugy akarna tißteltetni, ottan rayta csinék ez ßörnyü átok: *El veßßen, hogy Istenné tötte magát az meltosagban*: mert *nem teremtette az mennyet, földet.* Immar à Christus az ti itiletetek ßerint *csinalt Isten*, kit imadni, tißtelni kell, męg pedig az ö mondasa ßerint, egyenlö imadasnak tißteletivel, mint ßinten az Atya; az mint bötü ßerint vagyon *Ioan.* 5. *v.* 23. ugy, hogy *az Istennek Angyali is imádgyák ötet Heb.* 1. *v.* 6. Holot azert nem valami falusi Pal, Peter Biro Isten, hanem *mindenek felet örökke aldando Isten Rom.* 9. *v.* 5. *Mindenhato Isten Apoc.* 4. *v* 8. mellyel *egyenlö Istennel*, az Atyaval *Phil.* 2. *v.* 6. ugy-mint ki *nem ragadomany*, de termeßet ßerint valo Isten. *Ibidem*; Ezokaert vagy földnek, mennek teremtöje leßen, vagy nem. Ha nem az, az mint ti mondgyatok, soha annyit nem teprenkedhettek, hogy ez sententia alol fel mentsétek. Következik azert, hogy földnek, mennek teremtöje, es termeßet ßerint valo Isten az Christus.

Itt vagyon azert à punct, Hogy minden valaki Isteni méltosagban helyhezhetik az emberektül, hogy ök tißtellyek mint Istent, azon esik az sententia, ha nem igaz Isten.

MICHEAS KÖNYVE.

CAPUT V. v. 2.

De te Ephratanak Bethleheme, jollehet kicsin város, vagy az Iudanak fő városi közöt: mindazaltal te belőled származik énnekem, az ki Izraelben uralkodo lessen, kinek az ő kijöveteli eleitől fogva, es örök üdöktől fogva vadnak.

EZ igikben, igiretet teszen az Ur Isten az Anyaszentegyhaznak az Christusnak személyeről, mellyben hármat mond rola. Elősör, hogy az Davidnak magvabol Bethlehemben születtetnék. Masodsor, hogy az Atyatul születtetet őröktül fogvan. Mert *az ő ki jövetele öröktül fogva valo az Atyatul*, tudni-illik, *Istenssege szerint*; de azert, Bethlehemben születtetnék *Embersség szerint*, az mint S. Pal nyilvan magyarazza ezt *Rom. 9. v. 5.* holot az Christust az Atyak közzül valonak mondgya *Test szerint*; de azert *Istenssege szerint* mindenek felet őrökke áldando Istennek. Harmadsor, *Tisztit* jelenti, hogy *Uralkodo Kiraly* lenne az Izraelben, mint az Angyal magyarazza *Matt. 2. v. 6.*

Valakinek az Atya Istentöl valo ki-jövetele születése altal öröktül fogvan valo, de azert Embersége szerint, Bethlehemből bizonyos idöben, az igaz termeset szerint valo Isten es ember az személynek eggyessegeben. Ez Micheasé.

De az Christusnak az Atya Istentül valo ki-jövetele, születése altal, öröktül fogvan valo, Embersége szerint pedig Bethlehemből bizonyos üdöben. Ez is Micheasé, es az Apostoloké éppen.

An-

Annak-okaert à Chriſtus, igaz terméſet ſerint valo Iſten es Ember az ſemélynek eggyeſſegében.

Meg kandicsálta ezt Enyedi, es az mit ellene talalhatot, ugyan Prædicatioban ſerzette, az mint az ő Ivadéki, több iraſi közben taſitották. Laſſuk azert mit mond ellene.

I. Hogy tudgyak ők, hogy ezt az Bethlehemben ſúlettetet Meſsiaſra kel magyarazni? Mert ſ Mathenal ez igiket nem olvaſſuk. Az uy Teſtamentum-is ſohul ezeket az Ieſuſra nem alkolmaztattya.

F. Nagyob, és nyilvabban valo ſemtelen csavargaſt ember ennel alig lathatot. Az fő Papokat, és az irás tudokat ſolittattya Herodes, és azt kerdi tőlők: *Hol ſúlettetnek amaz Chriſtus.* Amazok meg felelnek: *Abban az Bethlehemben mely Iudaban vagyon.* Honnan tudgyak ezt à Papok, és iras tudok? Mindgyaraſt utanna teſsik. *Mert igy vagyon meg irva az Propheta által: Es te Bethlehem Iudanak ſolden nem vagy kiſſéb, &c.* Még-is azt kivánnya Enyedi, hogy iraſt hozzunk rea, hol álkolmaztatnek ez jövendőles az Uy Teſtamentomban az Chriſtuſra? Ihol itt ſent Matthenal, kit ha tagadz: Nem Bethlehemben ſúlettetet az Meſsias, és még el nem jőt, hanem várni kel az Sidokkal eggyűt.

Ha lam nem olvaſſuk ſent Mathenal ez igeket? Vak vagy, ha nē latod. Mert noha bőtűről bőtűre ugy elő nem hozza ſent Mathe, mint itt vagyon, ſ-kiváltkeppen pedig az utolſo reſet el hadgya: de mind az által elegh, hogy ezt az Micheas jövendőleſet hozza be, az mint az Papok, és az iras tudok feleltek vala. Mert à mint oda főllyeb-is meg mondottam, nem àföl tőt czellyok az Euangeliſtaknak, és Apoſtoloknak, hogy à Prophetak jövendőleſit, Chriſtus felől bőtűről bőtűre elő hordgyak, hanem az ő föl tőt czellyokra neztek csak.

Ladde Herodes az Meſsiaſnak ſúletéſenek helyeről ertekezik, ſ-teſsen kerdeſt, azok-is arra felelnek. Nem pedig ſemelyeről, ſ-azert hadgyak el az több reſet. Herodes ebben meg nyugſik. Enyedi csavarog.

II. Gyakorta vagyon az ſent Irasban, hogy valamely ſententianak eggyik reſse, ha az Chriſtuſra tartozik, az maſik reſse ſemmi-

keppen

keppen nem, mint 2. *Reg.* 7. En leßek ő neki Attya: Ki ha gonoßul cselekedik, &c. *Első reße az Christusra nez, maßik Salamonra. Igy Os:* 11. *Psal.* 8. *&c. Itt-is ßent Mathe, az mi az Christuse vala, csak azt álkolmaztattya rea: ezt:* az ő ki jöveteli, *nem öve.*

I. F. Igen nagy kűlőmbßeg vagyon az peldak kőzőt. Mert à megjedzet helyekben peldazat alat valo jővendőléßek vadnak, es annak be tellyeßedéßének kettőbē kellet végbe menni. Elsőben az ábrázban avagy peldazoban, minemű vala Salamon, kire mind à két rēße nézet: De az valoßagban, az Christusban, csak az, az mi reá illet. Itt pedig ßemmi példazaßnak es ábrázolaßnak formaja nincsen, hanem az *ßententia*, nyilvan valo jővendőlés, ugy foly egy-mas utan, hogy ßemmikeppen igy, az mint Enyedi gűgyőgi, meg nem ßaggattathatik. Mert az Hadnagy honnan jőyjőn, meg mondgya: *Bethlehemből*: Mikor, ßhogy-hogy? Mindgyaraßt folytaban utanna teßi: *Kinek ki jöveteli eleitől fogva.* Micsoda eleitől fogva? *örökűdőktűl fogva vadnak.* Szemtelen hamißag azert ezeket egy-maßtul el ßaggatni.

II. Az Oßeasbol be hozot *ßententia*-is éppen bé tőlt, es el vegeződőt *ßententia*: *Aegyiptumbol hittam azen fiamat.* Punct vagyon itt: Annak-utanna az kővetkezendő beßédit tériti az háládatlanokra, melyhez mi kőzi az Chriſtuſrol valo ßavának? De itt, az mint mondam, egy tenorban foly, miglen bé tellyeßedik. Hogy pedigh ßent Mathe el hatta, okát adtam. Mert nem vala kérdés az Chriſtuſnak ßemelyeről, hanem csak ßűletéßének helyéről.

III. Bator ugy legyen, hogy az utolßo igik ßuletéßert vétessenek, de azert az Propheta nem ßol mas ßuletéßről, hanem kiről az elől: A mikeppen à Propheta az első igikben ßollot az kűlső ßuletéßnek helyéről: azonkeppen itt is ßol azon ßuletéßnek modgyarol.

De amaz kűlső ßuletés, nem örökke valo, ßem az Atya állattyából valo ßármazás. Azert itt is az utolßo igiben nincsen arrol ßo. Azert ha az utolßo igiket az örökke valo ßuletéßre vonßak, ez első igiket-is azonra kel magyarazni.

F. Mivel hogy nē bizhatá magat az első es maßodik csa-

pan-

pangaſaban; ez okaert késkételen meg kel engedni, hogy itt az Chriſtuſrol legyen az jövendölés.

Az elsőnek *Conſequentia*jat, következeſet tagadgyuk. Mert az Chriſtus *Emberſęge ßerint valo* ßületeſenek helyet es modgyat nem veti ellenebe az Propheta, az ő *Iſtenſęge ßerint valo* ßületeſenek, hanem Prophetiai ßollaſnak es magyarazatnak rendi ßerint, ugy ßol egy-mas utá mindenikről, hogy amazt Bethlehemben jelentſe lenni: imezt pedig őröktül fogva. Mert à Chriſtuſnak Bethlehemből valo ki jövetele, nem eleitől fogva valo, nem őrök időktül fogva valo, de bizonyos időben valo: Hat az első Bethlehemből valo ki jövetele, *emberſęge ßerint valo*: az maſodik, mely *ordine naturæ*, az termeßetnek rendi ßerint, *Elsö, Iſtenſęge ßerint valo.*

Az micsoda *Conſequentia*val almodoz, nincsen ſemmi helye. Mert nem következik, hogy ha az utolſo igiket az őrökke valo ßületeſre magyarazzuk, az elsőt-is arra kell magyaraznunk. Mert harom ige nem bocsat arra. 1. *Bethlehem*, à honnan emberſęge ßerint, ßületeſe által jőt ki az Hadnagy Chriſtus. 2. Ez ige *Egreſsiones*, ki jövetelei, ſ-nem ki jövetele. Mert kettős ki jövetele vagyon az Fiunak. Eggyik az Atyatul *örökke valo ßuletese által Iſtenſegebe*: Maſik Mariatul *Bethlehemben*, emberſége ßerint, kirenezve emliti az helyet. 3. Ez ige: *A diebus æternis: à diebus ſeculi*, őröktül fogvan, mely Iſtenſęgere tartozik. Igy azert erő-ßakot tennenk az Propheta jövendőleſen, ha ez meg mondot ertelem ßerint nem magyaraznok. Be tapadot azert az Enyedi réſe. Nota bené.

IV. Az minek kezdeti volt, az nem öröktül fogvan valo.
De ez ßületeſnek, kiröl itt ßo vagyon; kezdeti volt.
Azert nem örökke valo.

F. Az minek kezdeti volt, tudni-illik, bizonyos meg hatarozot időben, az nem őröktül fogvan valo: es igy az maſodik mondas igaz leßen, az Chriſtuſnak emberſęge ßerint valo ßületeſeről: De Iſtenſęge ßerint valo ßületeſęről, hamis. Mert nem külömb *kezdet* vagyon abban; mint az kivel magat ez Meſsias meg ira őrökke valonak lenni, Iſteni termeßetiben, *Cap.* 41. *v.* 4. *Eſa.* Igy mondyga ß. Ianos: *Kezdetben*

vala az Ige, de azert nem oly kezdetben, mely az el multnak, és az jövendőnek változasban valo kezdete volna, de oly; mely eppen csak kezdet, ugy-mint, mely egyßer ſ-mind vagyon, jövendőnek és el multnak változaſan kivűl, az az, örökke valo.

V. Az æternum, örökke-valo, gyakorta meg hatarozztatot időt jegyez. Itt-is: Mert napot emlit.

F. *Gyakorta*: Hát nem mindenkor. Tudod, hogy az minemű az dolog, ollyant jegyez az ige, mikor egyeneſſen rea alkolmaztatik. Itt pedig örökke valo az, az kinek *kijövetele* örőktűl fogvan valo? örökkevalo, ki az Ur Chriſtus *Iſtenſegében* Mert *örökke valo Lelkö. Heb.9.v.14. a, es o, kezdet es vég Elsö, Utolſo, Apoc. 1. v 8* Hogy pedig *napot* emlit, nem rontya az igaz értelmet, mint ſinten *Pſal. 2. v. 7.* Mert az *örökkevaloſagban* csak *ma* vagyon. Annak okaert ez-is csak *periphraſiſſa*, meg irása az örőkkevaloſagnak.

VI Ő magok meg mutattyák erötelenſegét azö argumentomoknak. Mert ki egy képpen, ki mas keppen magyarazza: Nem alkhatnak megh rayta.

F. Az magyarázok értelmeknek kűlömbſege, nem rontya az igaſſagot. Annak felette nagyub részére midnyajan egy lineán ugy értik, á mint meg mondam oda fellyeb; kiről olvaſſad Zanchiuſt, Szegedit.

VI. Szokaſa az Sido nyelvnek, hogy egy dolgot, ſokſagat jegyzö igevel fejezzen ki, mint Pſal. 1. Boldogſagi, &c. *Itt-is*, kijöveteli *Jegyzi egy-ßeri kijövetelit.*

F. De itt nem engedi á *ſubiecta materia*, á dologh, melyről ſo vagyon, hogy csak egyről erteſſek. Mert ſent Pal *Rom. 9. v. 5* Nyilvan, és nagy világoſſan teſen emlekezetet az Chriſtus ket fele kijövetelinek modgárol, mikor azt mondgya, hogy az Chriſtus Atyak kőzzűl valo, *ſecundum carnem*, teſt ſerint: de azert, *mindenek felet örökke áldando Iſten.* Micheas erről emlekezik Azert ha maſut ſokaſa az Sido nyelvnek, hogy eggyet, ſokſagot jegyző igevel mondgya ki, itt nem ugy, á mint erről oda fellyeb bőven ſollottam. *Gen. 1. v. 26. & 3 v. 22. item 11 v. 7.*

VII.

VII. Honnan bizonyittyak meg, hogy csak ket ßuleteſröl kel ezt erteni? Mert ök kettöre viſßik, mas tizre, ßazra, &c.

F. Im elöb mutatam megh: az Chriſtuſnak ßemelyeböl: Mert ket külömbözö termeßetböl áll, *iſteni, és emberi* termeßetböl, és ugy Iſtenſege ßerint, *ki jövetele örökke vala*: emberſege ßerint pedig *idö ßerint valo*. Mert az *örökke valo ige*, az Iſtennek fia teſte lön *Ioan.* 1. v. 14. és ugy lön *Emmánuel*, velünk Iſten: *Mert az teſtben Iſten jelenek meg* 1. *Tim.* 3. v. 16 Nem lehet azert, hogy valaki tizre, huſra vonnya, ez ket fele ki jövetelt: Mert az Uy Teſtamentum meg hatarozta.

VIII. Az Chriſtus tulaydon-keppen csak egy-ßer ßuletet, peldazatkeppen ſokſor. 1. Mikor meg kereßtelkedet. 2 Mert viztöl és Lelektöl ember ßuletik. 3 Mikor meg ßenteltetet. Ioan 10. &c.

F. Hamis: hogy az Chriſtus tulaydon keppen csak egy-ßer ßülettetet volna, mellyet nyilvan meg mond ßent Pal, hogy hogy lök ketßer: *Heb. 7. v. 3. Atya-nelkül, Anya-nelkul. Atya-nélkül* emberſege ßerint valo ßületeſere nezve: *Anya-nélkül* Iſtenſege ßerint valo ßületeſere nezve. Melyböl meg tetßik, hogy ketßer ßülettetet tulaydonkeppen. Egyßer Iſtenſege ßerint, örök idöknek elötte: Maſ-ßor idö ßerint emberſegere nezve.

Az mi nez az peldakra, magok megh felelnek. *Peldazatkeppen.* De mi mondgyuk azt, az Meſsiaſnak, külömb külömb gradicsonként valo maga megjelenteſere nezve, mint mikor az Atya az eghböl kiálttya: *Ez az en ßerelmes Fiam. Matth.* 3 Nem akkor ßületet, hanem az ki Iſtenſege ßerint örök idöknek elötte, emberſege ßerint az elöt, mint egy harmincz eßtendövel, azt jelenti ki ö Fianak lenni. Ugy föl tamadaſakor: *Rom.* 1. v. 3. Az töb bizonſágok nem ide valok.

IX. Hogy ezt: Kezdettül fogvan, örök napoktul fogva, *eggyet tegyen, alkudgyanak meg rayta, oßtan valaßßok leßen.*

F. Köſtelled eggyenként mindenikre meg feitlni: azonban penig annyi Prophetat, ſ. Apoſtolt nem hoz elö, menyi Pogany Bölcseknek iraſat, ugy fitogatod elmednek eles voltat.

Zanchiuſt vetted elö: ott vagyon az mi ertelmünk. Miert

hát, hogy illyen trefalodaſſal ſikamlal el az megh ertet igaſſág elől.

De ezt megh tudgyatok, hogy valamennel inkab feſſegetitek az igaſſágot, annal inkab terjed, és vilagoſodik: ez az oka, az miert, ha lehetne ſaraz labbal mennel el mellőle.

X. Ez ſo: Kezdettűl fogva, *gyakorta, ſőt inkab mindenkor, vetetik az Patriarchak idejeért. Pſal. 76. Item: 74. Eſ. 4. v. 15. Thren. 1. & 2. Luc. 1. v. 70. Eſ. 63. Malach. 3. Pſal. 76.*

F. De hogy itt-is à Patriarchak idejeért vetetnek, tagadgyuk. Mert oltyannak kel lenni, az mi valamiről mondatik, mint az, à kiről mondatik. Ez ſok pedig *örök időtűl fogvan*, mondatnak arrol, à ki ugyan őrőktűl valo, az UrChriſtuſrol Iſtenſegeben. Ezt mutattya azert megh, hogy itt ez ſo: *örőktűl fogva*, ugyan őrőkke valoſagert veteſſek. Mert *örőkke valo az ő kijövetele, Atyatul Iſtenſege ſerint*, mint immar megh mutattam. Szazat azert, vagy ket ſazat, hordgy az irasbol ollyanokat elő, mint megh emlekezem az te Kezdetedtűl fogvan *Pſal. 76.* mind illetlenek, és ſemmiben megh nem illetik az mi argumentomunkat. Mert ha ott ugy vetetik, itt igy, az mint mondam.

Eleg hogy valami az Chriſtuſrol mondatik, azt az ő ſemelyeben levő termeſetekből kel magyarazni: az ki időre nez emberſegere, és bizonyos időben valo cſelekedetire: à ki *örőkke valoſagra*, ezt Iſtenſegere: Ettűl nem kel el tavozni.

XI. Ertelme ez: Az mikeppen Kezdettűl, regi örők időktűl fogva tamadtanak Bethlehemből Izraelnek Hadnagyi, azonkeppen moſtis. Vagy maskeppen: Az ő kijövetelei, az az, ſületéſe felől valo igireti, kezdettul es örők napoktul fogva, az az, megh az Patriarchak idejeben lőt.

F. Ki adna helyt ennek à nyaka ki tekert magyarazatnak. Támadtanak Bethlehemből Hadnagyok: de nem volt az ő kijővetelek őrőkke valo napoktul fogva, hanem csak bizonyos megh hatarozhatot időben. Annak-felette, példázoi voltanak ennek az Chriſtus Hadnagynak, kiben az *valoſag* vagyon.

Az ő kijövetelei, az az, ſületéſe felől valo igireti. Honnan

bi-

bizonyitod ezt meg, hogy à Chriſtuſnak ſületeſe annyit teſſē, mint *igiret.* Az kinek ki jövetele meg igirtetet vala, annak valoſagat állattya itt Micheas, hogy ki jú Bethlehemből, az az, ott ſületik, es ſületeſe altal jú az ki, az ki mar örökkevalo napoktul fogva ki jött vala.

XII. Ha ſinte meg engednök-is az Haromſagoſoknak, hogy itt az örökke valo napokon, ez vilag kezdeti elött Kezdet nelkul valo napokat kell érteni, ſemmit nem bizonyitananak. Mert öröktul fogva volt az Chriſtus ki jövetele, ſuleteſe, de az Iſten tanacsaban, mellyet az Haromſagos Doctorok-is jovalnak: De innen nem következik, hogy örökke valo legyen az Chriſtus: Mert az hivek-is öröktul fogvan valok volnanak.

F. Valamiket eddig reſzeltél magad mutatod meg moſtā, hogy ſemmi bizodalmod azokhoz nem lehet, ſ-azert kell meg engedned hogy à Chriſtuſnak ki jövetele öröktül-fogva valo legyen.

Az melly gloſſat hozzá ragaſtaſ, hamis, az Chriſtuſnak Iſtenſegéről, ugy mint ki az ſerint *kezdetben,* az az, öröktül fogva *apud Deum erat, Iſtennél vala Ioh. 1. v. 1. egyenlöſegben Iſten formajaban Phil. 2. v. 6.* állattya ſerint, *realiter,* nem pedig *Iſtē tanácsaban.* Mert az mely Fiu örökke az Atyanal *vala,* hogy lehetne az *tanácsában? Emberſegere nezve* meg engedgyük, hogy az Chriſtuſnak *Teſt ſerint valo* ſületeſe Iſten tanacsaban volt mind addig, meddig nem ſületék Mariatul. Illyen rendeléſről es tanacsrol ſ-az tanacsnak illyen értelemmel valo *manifeſtatio*jarol, megh jelenéſéről ſol ſ. Peter 1. *Pet.* 1. Igy *emberſegébē* à Chriſtus, mint ſinten à hivek, nē örökke valo.

Ebből immar meg tetſik, hogy az Chriſtus *bizony Iſten, es bizony ember,* az ſemélynek eggyeſſegében, az az, *velunk Iſten,* az Eſaias es az Angyal tanubizonyſag tétele ſerint. Amaz *csinalt Iſten* Chriſtus pedig, nincsen az irasban ugy, az mint ez Samoſatenicuſok álmodozzák, kiktúl magad oltalmazzad, ha idvözúlni akarſ.

AZ VY TESTAMENTVM.

BAN VALO BIZONYSAG TETELEKNEK meg otalmazasa az csinalt uy Istenű Samosatenicusoknak hamis magyarazattyok ellen.

SZENT MATHE EVANGELIOMA, CAP. I. v. 23.

Ime Szűz fogad az ő meheben, ſűl Fiat, es nevezed az ő nevet Emmanuelnek, melynek magyarazattya azt teſi: mi velünk Iſten.

EGy az Szent Mathe Euangeliſta nézet legyen ebben az ő mondaſaban Eſaias Prophetanak az Meſsias felől valo jővendőléſére, es annak igaz betellyeſſedéſét prædikallya, az bőtűben igy jelenti: *Az Propheta altal az Ur az mint meg mondotta vala* Annak-okaert az melly névről Eſaias ſollot vala, hogy hivattatnék az Chriſtus, azont adgya ſ. Mathe neki: *Emmanuel, az az: Velünk Iſten.* Azert tanit Eſaias Propheta, hogy ez nem *csupa ember*, de *Igaz Iſten es igaz ember*, ugy-mint, ki az Teſtet fel vévén, kezdene mi közöttünk mulatozni, mint ſ. Ianos nyilvan meg mondotta *cap. 1. v. 14. Amaz ige Teſtélön es mulatozék avagy lakék mi közöttünk, es lattuk az ő dicsőſſegét.* Szent Mathe-is ezent bizonyittya, á melyből az jő ki: *Valaki az Eſaias es az ſ. Mathe tanitaſa ſzerint* Velünk Iſten, *az, örökke valo.* Mert itt nincsen ſo az földi Iſtenekről, hanem csak az Iſten Fia Iſtenről.

De az Chriſtus Velünk Iſten.

Azért az Christus örökke való Isten.

Nem álhattya el ezt az nyilvan való igaſſagot Enyedi: azért illyen hamis dolgokat ſitogat hozzá:

I. Minden Fejedelmek az ſ. irásban Isteneknek mondatnak: mint Ioan. 10. v. 35. Moſes, az Frigy ladaja 1. Reg. 4. v. 3 Hat Emmanuel Velünk Isten volt: *de azért ugyan nem örök Istenek. Az Christus sem örök Isten.*

F. Hamis az Enyedi *collectioja*: Mert sohul az emberek *absolutè* egy-általlyában ugy Isteneknek nem mondatnak, mint az Christus Ieſus. Mert à Christus nem *csinált Isten*, hogy csak tiſztire nézve mondatnék Istennek, hanem ugyan termeſet ſerint való Isten, es az ő Istenſégének termeſetire nézve mondatik Istennek. Nézd meg *Ioan. 1. v. 1. Amaz Ige Isten vala*: egy-általlyában mindē meg határozas nelkúl Istének mondatik. Haſonlokeppen *Ioan. 17. v. 3. 20. v. 28. Act. 20. v. 28. Rom. 9. v. 5. 1. Tim. 3. v. 16. 1. Ioan. 5 v. 20.* Egy-általlyában Iehovanak. *Gen. 31. v. 13. Item 32. v. 30. Exod. 3. v. 2.* Miért? Mert. *Tota plenitudo Deitatis in ipſo inhabitat corporaliter*, az Istenſégnek tellyeſſége ő benne lakik allat ſerint *Coloſſ. 2. v. 9.* az mellyert Isten formajaban leven, egyenlő Istennel, ugymint ki *nem ragadomany*, de termeſet ſerint egyenlő az Istennel *Phil. 2. v. 6.* Immar mellyik Biro battya, mellyik hatalmas Fejedelem illyen Isten? Az Frigynek ladaja nem; mert még csak Istennek ſem mondatik, hanem az Ladara nezvē, Istent emlitnek vala: Mert nem volt olly balgatag az Isten népe, hogy à Ladat Istennek vélte volna. Az Biro batyak, hatalmas Fejedelmek ſem: Mert hol mondatnak egy-általlyabā Iehovaknak. Isteneknek? Lakiké ő bennek az Istenſégnek minden tellyeſſége állattya ſerint? Vadnaké Isten formajaban? Egyenlők Istennel? még pedig nem ragadomany, de terméſet ſerint: Igaz Istenek es örők életeké mint az Christus? *1. Ioan. 5. v. 20.*

Meg áll azert, hogy az Christus *Velünk Isten*, termeſet ſerint való örők Isten: az Birak pedig *tiſztekre* nézve.

II. Ha az Név *nem mindenkor termeſetit jelenti ki annak, az miről mondatik, tehat csak jelei es emlekeztetői az névnek. Mint,*

Az Christus nem tiſztire de termeſztire nezve mondatik Istennek.

Abraham nevezi az hegyet Iehova latasanak Gen. 22. de azert senki az hegyet Iehovanak nem mondgya. Igy egy hely Gen. 32. Penielnek *Istent latni. Az Christus-is Barannak, Oroßlannak, &c. Velunk Istennek, de azert nem Isten, mert nem termeßetire nezve mondatik ugy, hanem csak* jelre *nézve.*

F. Hamis mind az *Antecedens* s-mind az *Consequens.* Mert az Christusnak adatik ez név: *Velunk Isten,* Isten hagyományábol az Angyal altal, mellyel nyilvan ki fejezteßék nevében ki legyen az Meßias, termeßetiben Isten, de ember-is: mert *Velunk Isten.* Velünk Isten lőt pedigh az *testben.* Mert *Deus conspicuus factus est in carne,* Isten jelent meg az testben. 1. *ad Tim.* 3. v. 16. Az hegynek pedig hogy Iehova latasa, es az helynek *Istent latni: inventio hominum,* emberi talalmany; nevezte meg pedig nem az hegyet, sem az helyet, hanem hogy Isten ott latta meg Abrahamot: Istent ott latta megh Iacob. Annak felette az Christus *propriè,* tulaydon keppen mondatik Emmanuelnek; de az *hegy* es az *hely, impropriè,* tulaydonsag kivül, hasonlatossagban csak. Immar *ab impropria locutione ad propriam, concluditur per quatuor terminos.* Christus Báránnak, Utnak *&c.* hasonlatossag altal mondatik, nem ide valo.

Be summallyuk azert, hogy olly jel az Christusrol ez à név: *Emmanuel, Velunk Isten,* mellyel ugyan tulaydon-keppen termeßeti jelentetik meg az mint mondam.

III. Az merö es pußta ember-is Emmanuelnek mondatik, mint az Constantzinapoli Görög Imperatorok: Emmanuel Chrysoloras: Emmanuel Tremellius, azert örök Istenéké ezek?

F. Ezek az Emmanuel nevű emberek, Meßiasoké? Angyal adtaé nekiek ez nevet, vagy csak az embereknek talalmanyok? Tudodé Enyedi, hogy nem az *Név* teßen valakit Istenné: mert ugy az Sinai hegy alat őntőt Borju-is valosagos Isten lenne: hanem az ki ugyan termeßetiben-is Istē, az mondatik tulaydon keppen, valosaggal Istennek. Mert à minemű termeßeti, neve-is ollyan. Hát à Christus-is, hog termeßet ßerint bizony Isten es bizony ember à ßemelynek eggyeßegeben, es hogy ő benne lakik az Istenßegnek min-

den tellyessęge állattya ßerint azert, *Emmanuel, Velünk Isten.* De nem ollyan az Constantzinapoli Gőrőg Imperator, Emmanuel Chrysoloras, es Emmanuel Tremellius, hanem pußta emberek. Azert ez az argumentumod-is *peccat Elencho falsorum parium.* Mert nem egyenlők hasonlittatnak egyben.

IV. Ez Esaias Emmanuele Szuletik, Vajat, Mézet eßik: De az örök Istenhez ennek eggyik sem illik. Hat nem örök Isten az Christus.

F. Eggyik sem illik az őrők Istenhez, az menyiben őrők Isten; de illik az *Emmanuelhez, Velünk lako Istenhez*, az menyiben *ember.* Vallyon amaz Angyalok kiknek Abraham gazdalkodek, őtteneké? Avagy tettették hogy eßnek, vagy ugyan valoban őttenek. Nem tettették: mert ugyan valoba őttenek, ittanak. Mit felelß reá egyebet, hanem hogy az melly testet ideig fel vőttenek abban őttenek, de nem az menyiben *lelkek.* Igy ßinten, holot az Christus *mindenekben hasonlatos mi hozzank az bün kivül Heb. 4. v. 15.* őtt az *testben*, de nem *Istensęgében.* De az ßűletés hozzá illik az őrők Istenhez *Psal. 2. En fiam vagy te ma ßültelek tegedet.* Annak-okaert ezek igy lévèn, nem ronthatni ezzel az Christus őrők Istensęget. Azert igen ostoba ember az, valaki à Christust testeben valo eteleről es italarol mérsękli, es abbol akarja rontani őrők Istensęgét.

őttenek az Angyalok.

őt az Christus-is.

V. Ha az Christussal s- az Christusban Isten volt, tehat erre nézve mondatott Velünk Istennek, es csak bizonyos jele volt az Istennek emberek közöt valo nyájaskodásanak: avagy, mint Mariaval Isten volt, ugy az Christussal. De az elsö igaz Act 10. 2. Cor. 5. v. 19. Ioan. 3. Ioán. 14. es 16. v. 33. Igy volt Isten Mosessel, Iosuveval, Gedeonnal.

F. Io ertelemmel az elsőt megh engedgyűk. Mert mi-is azt állattyuk az Apostolokkal, hogy *Isten volt az Christusban* De azt az Istent vallyuk lenni az Prophetakkal es az Apostolokkal egyetemben, az Isten Fianak, ki az Iesus Christus. Mert à mikeppen egyedűl ez az *ßólö Ige*, ki Masodik ßemely az Istensęgben, öltőzte fel az *testet*, avagy ez lőt testé *Ioan. 1. v. 14* nem az Atya sem à Szent lelek: ezt *bocsatotta ki az Atya hogy Aßßonyi allattul legyen Gal. 4. v. 4.* azkeppen ez az *Ige Isten*

volt az Chriſtusban, nem az Atya, ſem a Szent lelek *perſonaliter*, ſemellyek ſerint; hanem az Fiu, ki mindazaltal *abſolutè*, egy-altaliyaban Iſtennek mondatik, hogy ne vélnők kúlön valo Iſtennek az Atyatul Iſtenſégében. Mert *az Chriſtus az Atyaban vagyon: es viſſont az Atya az Fiuban Ioan. 10. v. 31.*

Az Chriſtus nem üres edeny, hogy az Atya ſzallot volna belé.

Azert, hogy *az* Chriſtus csak puſta ember volt volna, es az Atya ſállot volna belé mint valami üres edenybe, es igy csak *jel* volt volna, mint valami *vén*, az Atya Iſtennek emberek közöt valo forgolodaſanak, eddig nem hallattatot eretnekſég, állatni ez rut keptelen dolgot. Mert Iam S. Pal állattya hogy az Iſtenſégnek minden tellyeſſége az Chriſtusban lakik, nem ugy mint valami ſent emberben, ajandeki altal, de ugyan *corporaliter*, valoſagoſſan, állattya ſerint. Ezert mondatik hat *velunk Iſtennek* valoſagoſſan, nem azert, mint Enyedi álmodozza, hogy csak *jel* volt, kit Keresztyen fül eddig nem hallot.

Az peldak nem ide valok. 1. Mert nem Meſsiaſok azok. 2. Mert kúlömben vagyon Iſten az hivekkel: *ajandek ſerint*; de az Chriſtusban *ſemelye ſerint* az Iſten Fia, *az eggyetlen egy ſzülöt*, ugy az mint im elöb ſent Pal mondaſabol magyarazam.

VI. Ha az Chriſtuſt ſenki az uy Teſtamentumban Emmanuelnek *nem hitta, tehat ketelkedhetni ſelöle, ha ö mondaſzeke* Emmanuelnek. *De az elsö igaz. Mert ha ſzinten itt emlekezet vagyon* Emmanuelröl-is, *de kicsin alkalmatoſſág által az Euangeliſtak valami iraſt-elöhoznak az O Teſtamentumbol, mint ugyan itt Cap. 2. v. 17. Ieſuſnak hivattatik az Angyaltul-is.*

F. Hogy ez rut tevelygeſnek ektelen hamiſſága ki-teſſek, jer hozzuk egyben Eſaiaſt, ſent Matheval.

ESAIAS.	*SZ. MATHE.*
Ime egy Szúz fogad az ö meheben, és ſúl Fiat, és hivod (O Szúz) azt, Emmanuelnek *Eſa. 7. v. 14.*	Az mit az Ur mondot volt az Propheta (*Eſaias*) által: *Ime egy ſzuz fogad az ö meheben, ſul fiat, és nevezed ötet Emmanuelnek*, mely annyit teſen, mint, *velunk Iſten.*

Oly

Oly nyilvan eggyez Szent Mathe Esaiással, hogy utalatosſab szemtelen hazugság egy nem lehet, mint azt tagadni.

I. Mert nem hitta ám senki à Christust *Emmanuel*nek az Ury Testamentumban, azt rebeged? Tudd meg azert, hogy oly neve ez az Messiasnak, mellyel természeti jelentetik, és kicsoda legyen természetiben az *Szüztöl születet Gyermek*, Esaias Isten Lelkének általa azt irja meg: *Isten és ember*. Az Angyaltúl pedigh *Iesus*nak hivattatik, de azon egy szemelyt mondgyak *Emmanuel*nek, s *Iesusnak*, de külömbözéssel. Mert az Iesus nev, *nomen impositionis & officii*, fel adattatot, és *tisztre* nézö nev: az Emmanuel, *nomen naturæ*, természetnek neve. Ez az oka, hogy az *Iesus* névei hivattatot az Ury Testamentumban. Mert az mi váltságunk jelentetik ez névei, *Iesus*, és az környúl metelkedesben az adatik neki. Azert az mely *nev*, az környúl-metelkedesben fel adatot à gyermecskének, mint mostan az keresztségben, azzal-is hivattatot.

II. Az mi néz arra, hogy kicsin alkalmatossággal az Euangeliſtak valamit az O Testamentombol elö hozzanak: Nem szabhatz te Enyedi, az szabadossan szollo Szent Leleknek regulat, meg sem homalyosithatod ez nyilvan valo tanu-bizonyság tetelt, soha ugy nem csapanghacz: Vagy nagy, vagy kicsin alkalmatossággal hozta elö S. Mathe az Esaias mondasát, elég az Szent Lelek szava ö általa, és hogy itt vagyon. Mi gondod arra, hogy hogy s micsoda alkalmatossággal hozta elö, ha látod, hogy à Christus Iesusrol legyen az szo?

III. Az mi amaz v. 31. illeti, igen illendöképpen hozta be az Bethlehembeli Anyákra Szent Mathe nagy alkalmatossággal. Mert amot sirattyak az Babylloniai rabságra vijendö gyermekeket az Anyak: Ugy az Bethlehembeli Anyák-is, Herodestöl le vagattatot magzattyokat. Mert Rachel ezekert az Anyakert emlitetik.

Az mellyeket ezkedig mondot Enyedi, ismet elö hozza, és csak az idöt tölti heaban, s az Papyrosnak szamat szaporittya: azt éppen, ez elöt valo válasz tételemben fel találod.

CAPUT. IX. v. 2.

Mikoron látta volna Iesus azoknak hitőket, monda az gutta ütőtnek: Bizzal fiam, az te bűneid tenęked meg bocsattattanak.

Ket nyilvan valo dologban mutattya meg Idvőzitőnk, az ő őrők Istensęget ez igekben. Előßőr abban, hogy lattya az embereknek ßiveket, melyből ez jő ki:

Valaki az ßivben levö hitöt lattya, az termeßet ßerint valo Isten. Mert az ßiveket, és az veseket látni, s-meg visgalni, tulaydona à termeßet ßerint valo Istennek. Ierem. 17. v. 10

De az Christus lattya az embereknek ßivekben levö hitöt. Ez eppen ßent Mathenal vagyon.

Azert az Christus termeßet ßerint valo Isten.

Masikban ebben, hogy maga meltoságaval, és hatalmaval, bűnt bocsat, melyből ez jő ki:

Valaki ö maga sajat tulaydon meltosagabol, es erejeböl az bünt meg bocsattya, az termeßet ßerint valo Isten. En vagyok, en vagyok az Iehova, és nincsen en kivűlöttem megh tarto Idvőzitő. *Esa. 43. v. 11. Kicsoda ez az Idvözitö? Sz. Mathenal az Angyal az Christusra magyarazza.* Mert ő ßabadittya meg az ő nepet az ő bűneiből. *Cap. 1. v. 21.* Mert nincsen masban az idvőssęg. *Act 4 v. 12. Kiröl az egeß Prophetak mindnyajan bizonságot teßnek. &c. Act: 10. v. 43.*

De az Christus ö maga saját tulaydon meltosagaval, és hatalmaval, bünt bocsat. Ez eppen ßent Mathejé.

Annakokaert az Christus termeßet ßerint valo örök Isten.

CAPUT XI. v. 27.

Ennek magyarazattyat lasd meg, *Cap. 1. v. 16. Ioannis.*

CAPUT XVI. v. 16.

Te vagy amaz Christus, az elő Istennek fia.

Vala-

Valaki az élö Istennek természet szerint valo Fia, az ollyan bizony örök Isten mint az Atya. Meg tetszik igassága. Mert 1. ollyan Iehova mint az Atya *Gen.* 16. *v.* 13. *Ierem.* 23. *v.* 6. *Psal.* 45. *v.* 12. es több szentalan helyeken, mint ezkedik meg bizonyitottá 2. Mert az Istenségnek tulaydonsági, vagy természeti benne vadnak mint az Atyaban. Mert örökke valo Lelek *Heb.* 9. *v.* 14. *Apoc.* 1 *v.* 8. Mindenhato *Psal.* 68 *v.* 15. *Ephes.* 4. 8. Minden tudo *Matt.* 9. *v.* 2. *Ioan.* 2. *v.* 24. *Item* 16. *v.* 30. Minden helyeken lévö *Ioan.* 3. *v.* 13. 3. Mert tulaydon csak Istenhez illendö cselekedetü Istenségében Teremtö *Psal.* 102: *v* 26. *Heb.* 1. *v.* 10. *Ioan.* 1. *v.* 3. Megh szentelö, nyjonnan szülö, bün bocsato, *&c.* egy szoval: valamit az Atya cselekedik, ö-is mind azokat hasonlo keppen *Ioan* 5. *v.* 19. 4. Mert egyenlö tisteletü az Atyaval *Psal.* 97. *v.* 7. *Heb.* 1. *v.* 6. Meg tetszik azert, hogy valaminemü az Atya, Istenségének állattyaban es természetiben, ollyan az Fiu-is: Mert az ö Istenségéböl hozzá hasonlo természetüt szülhetet.

Természet szerint valo Isten a Christus.

De az Christus az elö Istennek természet szerint valo Fia. Mert *sogadot Fianak* mondani, mint mi vagyunk, kegyelem szerint, hamis Istentelenség. Mert ß. Pal Istennek tulaydon fianak vallya *Rom.* 8. *v.* 32. Minden teremtet-allatoknak elsö szülöttének *Colos.* 1. *v.* 15. es olly eggyetlen egy szülöt, az minemüvel több az Atyanak senki nincsen *Ioan.* 1. *v.* 18. *Item* 3. *v.* 16. *Psal.* 2. *v.* 7. *Heb.* 1. *v* 5.

Annak-okaert az Christus az élö Istennek természet szerint valo Fia, az miképpen itt az helyen ß. Peter minden Tanitvanyok képében állattya, Christus-is nem mond ellene, mint igaz vallas tételnek ö felölle, hanem erösiti.

Csuda mint tekereg facsarog Enyedi ez meny-ütö kö elöt, annyira hogy Adam modgyara, csak hitvan figa levéllel akarja fedezgetni vallasanak éktelen rutsagat, es ugyan nagy szapora beszeddel vét fundamentumot az Christus Istenségе ellen valo szavanak, kinek summaja ez:

I. Hogy ha az nemzés, szaporodas, szules, alá-valo dolognak, rut, gyarlo erötelenségnek, es halandosagnak jele, tehat az örök Isten-

nek, az mindenek teremtöjének, tulaydon képpen nem ádhatni, hanem csak valami hasonlatosság szerint.

De az első igaz az mint lattyuk. Annakokaért az következés-is.

F. Az elsőt *limitallyuk*: Az nemzés rut dolog, es erőtelenségnek s-halandosagnak jele, tudni illik azokban, az kikben *per commixtionem* egy-massal valo eggyesülés altal leszen, mint az emberekben, es egyeb saporodo oktalan allatobá, kik ugyan uyjat fayzanak. De igy à kővetkezés porban esik, semmi leszen. Mert az Isten, ki örökkevalo tiszta szentséges Lelek, nem másval valo közösülés altal szülte az ő szent Fiat, hanem az ő szentséges Istenségében, maga Személlyén kivül azon Istenségben masodik személyt, mely Isteni szülés, nem egyeb, hanem *actus purus non à non esse ad esse, sed ab eo, quod utrumq; οἱδίως simul est gignens & genitum, principium & principatum, vel potiùs principium de principio*: Tiszta szentséges cselekedet (mert mas magyar szoval ki nem mondhatni) mint az nap az ő ragyago fényét bocsattya, vagy szüli magatul az tűz az ő világosito melegségét, az szép tiszta forrás az ő vizet, ugy az Atya az egesz Istenségben szüli az Fiat, mint az nap tisztaságban az ő fényet, mely Isteni szülesnel soha tisztab, szentségesséb nincsen nem-is lehet.

Az elme szüli ő magaban az sot nagy tisztaságban: s-az Atya mindenhato Istenre nem illenék az szüles tulaydonképpen?

Maria szüli test szerint az mi Idvözitönket, még-is mely nagy tisztaságban, macula-nelkül valo szentségben vagyon, az mutattya meg, hogy Szent Lelektül fogantatik, és megh szenteltetik.

Honnan vötte ez jo *Physicus* ezt az regulat? *Generatio est infirmitatis certissimum argumentum*? Az szüles az erőtelenségnek bizonyos jele, holot mi lehet az ép tökelletességnek nagyob jele, mint az *nincsent vagyonra* hozni? Vallyon s-nem azerte az Ur Isten, *mindenhato*, hogy semmiből tudot hatalmason mindeneket teremteni? Adam ép ember, mert ép embert szült. Azonban az Istenben volna erőtelenségnek jele, hogy szülte az ő Fiat?

De

De micsoda orczával mér ez világi romlás alá vettetet testről ſ. testnek állapottyából, az fölſéges Iſtenre erőſséget venni? Testek ezek, ſ. testekben valo állapot az ſáporodas. *Lelek az Iſten, ſ. Lelekben*, az az, Iſtenſégben valo az ſűles. Mi kőzi amannak ehez? Hogy hogy tagadhatod amannak állapottyából imezt? Bizony lelked iſmereti ellen irtad ezeket. Avagy változás eſetté Iſtenben, hogy az ő ſent Fiat az ő Iſtenſégében ſűlte? Avagy ſáporodas lőtte az Iſtenſégben? Avagy megſamoſittattanaké az Iſtenſégek?

Iozanbol itelt *Clemens Alexandrinus* ez felől: *An non velint, inquit, fatebuntur (Samoſatenici) ſermonem perfectum, ex perfecto Patre natum?* Avagy kedvek ellen-is, nē kénſerittetneké meg vallani (az Samoſatenicuſok) hogy az tőkelletes Ige, az tőkelletes Atyatul ſűletet? Láſd meg *lib. 5. Stromatum. pag. 119.* az holot ki rekeſti az termeſetben folyo ſáporodáſnak rendit az Iſtenből, mellyet Enyedi-is meg jegyzet, melyről ſol az Sybilla Erithre-is Plutarchuſſal eggyűt. Mert Iſtenben affele teniſő ſáporodas nincsen. Lib. 1. Pædag. Cap. 6.

Annak-felette, hogy azt mondgya: Iſtennek nem tulaydonképpen illik az ſűles: De az embereknek. Honnan bizonyittya ezt? Semmiből, hanem, hogy az emberek ſáporodnak, ſ. az oktalan állatok teniſnek. Miben illeti ez meg, hogy nem illenék Iſtenre az ſűleſnek neme, az menyiben Lelek az Iſten, ſ. az Lelek, Lelket, az az, az Iſten, Iſtent ſűl, azon ő Iſtenſégeben?

Más *generatio ſpiritualis*, más *corporalis*, ha olvaſta volna az *Metaphyſicat*, az hamiſsitotta volna megh Enyedit. Azert mondgyák azt:

Valaminemű az Atya, ollyan az Fia.
De az Atya vivens, élő ő magatul.
Hát az Fiu-is élő Iſtenſegében ő magatul, élő ſemelyében az Atyatul. Mondom magatul élőnek az Fiat, Iſtenſégében: Mert nem mas Iſtenſége, termeſete, és tulaydonſága, mely az Atyaé, az Atyatul ſemelyében: Mert attul ſűlettetet élő bizony örők Iſten.

II. Akik mindenkor élnek ſem nem ſűlnek, ſem ſáporodas-nélkül

nem

nem ſzükölködnek, mit felelnek, holot az ſzaporodas az hoſſzu életnek ellenkezője?

F. Itt tapáſztallyuk meg, hogy nem tudgya ſoha fel bonczolni az mi előbbi argumentomunkat, az Chriſtuſnak örök Iſtenſégeről. Mert láddé, hogy csak az halandoſág, és nagy romlandoſágh alá vettetet állatoktul veſſen valami gyenge, és ſemmire kellő feleletet.

Az Angyalok élnek-ſ nem ſzaporodnak: ugy az föl tamadás után az emberek, de örökke valo élőke azok? Ő magoktul előké? Az Atya Iſtentűl ſzülettettenekké, mint az Chriſtus?

Meny-el ſőkjel ſzemben az Ur Iſtennel, miert nem ſzűlnek ſem ők, ſem az meg dicsőültek az föl tamadas utan. Nekünk eleg, hogy annyi tőmeny ezer Angyalokat teremtet, és erősitet meg az egekben, az menyit elegedendőt akart: Az emberi nemzetet-is addigh tartya fen az ſzaporodaſnak rendiben, meddig az mennyei kar be nem telik.

Azert ezeknek az ő nem ſzaporodaſok, nem fordittya el azt, hogy az Fiat nem ſzűlte volna az élő Iſten.

III. Az termeſet ſzerint valo állatok, az ö ſzuntelen valo ſzaporodáſok által tartyak megh az ö nemeket, mint egy örökke valoſagnak arnyekat. De az boldog lelkek és az Iſten, termeſet felöt valok. Bolondſag azert az termeſet felöt valokra azt vinni, az mit a termeſet ſzerint valokrol mondnak, mint Hypocrates mondgya. Egyről az ſzaporodas nem lehet. Az Iſten egy. Ergo.

F. Az elsőből ezt hozom ki Enyedi: Ha az termeſet ſzerint valo allatok, az ſzakadatlan következes által az ő nemeket, ugy-mint valami örökkevaloſagnak árnyekat megh tarthattyak, hat az főlſéges Ur Iſten, menyivel inkab az ő Fiat, ő abrazattyat az ő Iſtenſégeben levő valoſagos ſzűles által őröktűl fogvan meg tartotta?

Hogy pedig az Iſten termeſet főlőt valo, meg engedgűk, de azert nem következik, hogy termeſet ſzerint valo Iſten ne legyen; és az Iſteni ſzüleſt ez, *hogy termeſzet felöt valo*, ki nē rekeſti. Mert meg mondottuk immar, hogy mas az lelki, avagy Iſteni ſzűles: mas az teſti. Az lelki ſzűles nem egyeb,

ha-

hanem oly ő magatul valo nemzes, mely nem maſſal valo közöſüles által leßen, hanem ő magaban magatul, lelki állat, lelki állattul: Iſten, Iſtentül: mint az naptul az ő ragyago ſénye. Az holot azt jegyezzük meg, hogy mi, az Chriſtuſnak az Atyatul valo ſületéſet, oly ſoval kénßerittetünk ki mondani, mely halando ſ-romlando, erötelen teremtet állatokra nézendő: De azert ſoha azt, ezzel az ſolaſnak nemevel, ſem ki nem beßelhettyük, ſem elegedendőképpen föl nem érhettyük: Ebben akadtanak megh az Törökök, ſ-Enyedi, hogy ſüleſnek mondgyuk, es innen mérſeklik az Fiunak Atyatul valo ſületéſet, mely keptelen kabaſagnal nem egyeb.

Azert nagyob bolondſág alig lehet, mint az termeßetnek ſaporodaſabol az maſſal valo közöſüles által merſekleni az Chriſtus Ieſuſnak Iſtenſége ſerint valo ſületeſet, mint Enyedi cselekedik, és az miben ő torkig áll azt akarja reank kenni, midőn igy ſol.

Egytül az ſaporodas nem lehet. Iſten egy. Könyü az valaß: *Egytul*, tudni illik embertül, avagy oktalan allattul az ſaporodas nem lehet. Mert az Ur Iſten ugy rendelte, és ezzel az aldaſſal aldotta meg à ferfiat, és aßßonyiallatot, hogy *ſaporodgyanak és az földet töltſek be Gen.* 1. *v* 28. *De az Iſten egy*, és ezzel, hogy *egy*, es hogy *örökke valo lelek*, ki vetettetet az termeßetnek folyaſaban valo ſüleſnek rendiből, mint: Egy az te lelked Enyedi, de azert ugyan nemzi az okoſſagot, nem magan kivül maſt, hanem magaban azon lelki allatot. Azert mennyel à te Hypocrateſeddel, es fogjad az Iſtent termeßet ala mondvan Török modra: Hol volt feleſege Iſtennek, hog Fia lehetne.

I V. Mikor az Izrael, és az Iſten ſelö emberek, Iſten fiainak mondatnak, Elö Iſten fiaé, vagy meg holté. Oſ. 1. *v.* 10.

F. Felette nagy külömbſég vagyon, az *élö Iſtennek elöſia* közöt, és az *élö Iſtenek fiai közöt*. Mert amaz *élö Fia az élö Iſtennek, naturâ*, termeßetiben, ugy-mint, kit az Atya *az ö Iſtenſégenek állattyabol ßulyen*, közlötte vele az Iſtenſégnek termeßetit, es tulaydonſágit, hogy *legyen egyenlö élö Iſten az ö Attyaval. Phil.* 2. *v.* 6. à mellyert élö Iſten fianak mondgya ß. Peter. *Elö Iſtennek* I.

fiai penig à hivek, ſ-nem holté, de nem termeßet ßerint valo fiai, hanem csak kegyelem ßerint valo fogadot fiai.

II. Mondatik azert Izrael *élö Iſten fianak*. *Oſ.* 1. *v.* 10. de nem ugy, és az vegre mint Chriſtus mondatik *élö Iſten Fianak*. Mert az Izraelt nem ßúlte az ő Iſtenſégeből, ſ-nem-is kőzlőtte vele az ő Iſteni termeßetit, hogy ő magatul valo *élö* lehetne, mint az Chriſtus, hanem csak kegyelem ßerint.

III. Annak fölőtte Oſeasbol az Bálványoknak vettetik elleneben az Iſten, ſ-azert mondatik *élö Iſtennek*: de itt az Chriſtuſra nézve, mint à ß. Peter vallas-tételeből egy általlyaban megh tetßik.

V. Ha az elö Iſtennek ßükſęgeskeppen kel az ö állattyabol fiat ßülni, ideje, hogy az Szent Lelék-is ßullyön: Mert ö-is elö Iſten. 2. Cor. 6. v. 16.

F. Hamis à kővetkezes. Mert az Atyanak ßemelye, ug meg hataroztatot az Iſtenſęgben az Fiunak ßemelyere, és vißont az Fiunak ßemelye azon Iſtenſęgben az Atyanak ßemelyehez, hogy csak az Atya mondatik ßúlni az ő Fiat, és az Fiu mondaſſek ßúletni az Atyatul: Az Szent Lelek pedig mind az kettőtúl ßarmazni: Hogy pedig az ßent Lelek *élö Iſtennek* mondatik, nem azert vagyon, hogy ő is ßúllyőn, hanem az ő Iſteni termeßetinek, es az Atyaval, ſ-Fiuval valo egyenlőſęgenek meg mutataſára: hogy ollyan *élö*, Iſtenſęgenek termeßetiben ßemelye ßerint-is, mint az Atya, és az Fiu, kitől ßarmazik. Hamis azert az Enyedi álmodozaſa.

Itt pedigh azt-is eßedben vegyed, hogy oly lopaſnak nemeben leledzettenek ez Samoſateniculok, mely *furtum omiſsioniſ*nak mondatik nemellyektúl. Mert az Deakbol el hattanak kettőt. Eggyiket az Erithrea Sybillanak jővendőlő verſęt, kinek elleneben ezt vetem.

Mikor amaz Thules nevű kevely Király, az Oraculomhoz, kerdő helyhez kűldőt volna, meg tudni az Iſtentől, kivolna ő nalanal hatalmasb, azt felelek:

πρῶτα θεὸς μετέπειτα λόγος καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. Elſő az Iſten (ki az Atya) Maſik az Ige (ki az Fiu) ezekkel eggyút à Lelek, (ki az Szent Lelek.)

Ma-

Maſikat hattak el, amaz Pogány embernek Plutarchuſnak illyen mondaſat: *Corruptibilem certe & genitum Deum nemo unquam ſenſit aut cogitavit.* Bizony ſoha ſenki rothadando, es ſűletet Iſtent nem vallot, es nem gondolt.

Melyre mi is azt mondgyuk, hogy Pogány legyen bator az valaki rothadando Iſtent vall. Mert Plutarchus ollyan rothadando Iſtenről ſol, ki aſſonyi-állattul maſſal valo eggyeſűles altal ſűlettetnék. Nem ollyan pedig az mi Chriſtuſunk. Mert Iſtenſęgeben az Atyatul, emberſęgeben Mariatul ſűletet, Szent Lelektől ſogantatvan.

De pirullyon Enyedinek orczaja, hogy az ſent irasbol ki fogyvan, az Poganyok taboraban ſőkőt, és onnan lővőldőzi à Chriſtuſt.

CAPUT XXII. v. 41.

Monda nekiek Ieſus: Mint vagyon tehat, hogy David őtet az Szent Lelek által Uranak mondgya, ezt mondvan: Monda az Ur az en Uramnak: űly az en job kezem felől.

Bizony dolog az Euangeliomi Hiſtoriabol, hogy az Sidok nem jo ertelemben valanak az Meſsiaſnak ſemelye felől. Mert csak valami kűlső hatalmas Monarchanak, és főldi embernek velik vala lenni. Tanit annakokaert Idvőzitőnk ez igekben, az ő ſemelyenek meltoſagarol, mely hogy nyilvabban ki tetedgyék egy *contradictiot*, egy ellenkőző mondaſt csinal, az David altal ſolot ſent Leleknek, az Meſsias felől valo tanubizonſag tételeből, mellyet ſoha kűlőmben meg nem feythetnek, hanem ha az Chriſtuſt bizony Iſtennek vallyak lenni.

Az Fiu nem Ura az Attyanak.

Az Meſsias Ura Davidnak.

Annakokaert az Meſsias nem fia Davidnak. Ha nem Fia Da-

vidnak, Isten fia tehat: Ha Isten fia, vagy természet szerint való fia, vagy kegyelem szerint Fogadot fia. Nem fogadot fia pedig; mert *En ma szültelek tegedet Psal. 2. v. 7.* ugy hogy legyen az láthatatlan Istennek *ábrázattya, es minden teremtet állatoknak első szülottye Col. 1. v. 15. Tulaydon Rom. 8. v. 32.* Hát természet szerint való fia.

De azert ezt az ő természet szerint való fiát az üdőnek tellyességében, az Atya ki bocsátá az testben, hogy ez szerint David magvából, David fia lenne *Rom. 1. v 3.* Azert az menyiben az Messias Istennek Fia, bizony örök Isten; annyiban, Ura Davidnak.

Lattya itt világoson Enyedi az Christus Iesust *igaz Istent es örök életet 1. Ioan. 5. v. 20.* de még-is mint halalos ellenségge ő neki igy akarja rontani Istenségében:

I. Mas az Iehova, *mas az* Adonai, Ur. *Mikor azert az Iehova mondotta az Messiast* Urnak, úlly az en jobomra, *azzal nem Természetet, hanem csak Méltoságot jedzet, mint erre nézve Abrahamot az szólga Gen. 24. v. 35. Adonainak* Uranak *mondgya: Abigail Davidot 1. Sam. 25. Azert hogy* Urának *mondgya Davidnak, az Messiast, az következik, hogy méltoságosb volt Davidnal.*

F. Csuda hogy nem végyenled azon dolgot ismet elő hoznod. Lasd meg oda fellyeb *Psal. 110. Objectio 4.* igeről igere meg feleltem erre. Most-is azt mondom. Haromszor hozzák be ez David mondasat emlekezetesen az Uy Testamentumban az Euangeliztak. Kétszer Christus; itt s. Mathenal: s. Marcnal *cap. 12.* s. Peter *Act. 2.* es mindenüt mind az első iget, mind az masodikat Ur névei mondgyak: *Dixit dominus domino meo, Monda az* Ur *az en* Uramnak. Ha azert igaz volna az Enyedi *Consequentia*ja tehat az első igevel meg jedzet Ur sem volna Isten, hanem csak valami Méltoságosb allapatu embernel, mely képtelen eretnekség. Mert ez ket ige: Ur, *Uramnak*, azon egy jedzesben vétetnek, es valaminemű Ur az ki szollot az Messiasnak, ollyan Ur az kinek szollot. De az első Ur, Iehova, természet szerint való Ur; Hát az másik-is ollyan Iehova természet szerint való Ur, Ez az oka, hogy az Fiu-is ha-

ſonlo-keppen mint az Atya Iehovanak mondatik *Hoſ. 1. v. 7. Ierem. 23. v. 6. Gen. 9. v. 24. 2. Sam. 12. v. 25.*

Meg tetſik azert, hogy termeſet ſerint valo Ur Iehova Iſten az Meſsias, es nem csak kúlsó Meltoſagara ſ-tekintetire nezve mondatik David Uranak, hanem ugyan Iſtenſęgere nezve.

Az mi az peldakat illeti, igen illetlenek. Mert ſem az Abraham, ſem David nem Meſsias; az Abraham ſolgaja-is, Abigail-is nem ugy ſolittyak megh az ő Urokat mint Meſsiaſt, hanem csak kúlsó tiſteſſęgben jaro bőcsúlletert. De itt ug ſolittya az Atya à Meſsiaſt mint termeſet ſerint valo Iſtent, mely ebből tetſik meg: *ully az en jobomra*, az az, uralkodgál egyenlő hatalomban es meltoſagban en velem.

II. Hogy ha Ioſephet az ő Attya Annya imadta Gen. 35. v. 10. mint be tellyeſedet Gen. 47. v 31. Berſabe Salamonnak ſupplicalt 3. Reg. 2. v. 20. Kiról Ovidius, Homerus, Gellius bizonſagok, tehat nem illetlen Davidnak is az Meſsiaſt Vranak mondani, onnan nem következik hogy Iſten legyen. Hogy azert ezt állattyák, tudatlanok az Hiſtoriakban.

F. Mi nekúnk az Hiſtoriakban tudatlanoknak à mint vádoſs, ſinten ugy lattatol te cselekedni, mint ha ganéyt egélitenél őſve az draga gyöngyökkel, uniokkal, hogy az ſent Mathe, ſ. Marc es ſ. Peter mondaſit, pogan embereknek, Ovidiuſnak, Homeruſnak, Gelliuſnak beſedevel tamogatod. Nẽ vagte Pal Apoſtal, hogy ezeknek iraſokat Avthenticalhatnad, magán hiteleſſę es Iſteneſſę tehetnéd; ki fogtál az ſent irasbol, pogan iraſokon kapdoſs, hogy roncsad az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſęgét.

Tagadgyuk azert az *Conſequentiat* es aſst mondgyuk: *peccas elenchoſalſorum parium.* Mert nem egyenlőket haſonlitaſs ebben. Mert mikor az Iehova mondotta az ő Fianak az Chriſtus Iehovanak: *ully az en jobomra*, nem álmodozot az maga bőcsúletivel mint Ioſeph, nem-is ſupplicalt neki mint Berſabe Salamonnak, hanem ugyan egyenlővé tötte magaval mint termeſet ſerint valo Urat hatalomban, méltoſagaban es uralkodaſaban: az az, hogy meg ércsed: Az melly Iſten-

ſégében egyenlő Ur, Iehova vala az Fiu az Atyaval, kit az ſolgai abrazatban meg tartoztatot vala magaban, azt az ő Iſtenſége ſerint valo egyenlőſégének meltoſagat, hatalmát kezdi el, es azt continuallya. Mely nem illik Ioſephre es Salamonra. Mert ezeknek kűlső tiſteſſégekben jaro bőcűletekről vagyon az ſo; de amot Iſtenſégnek egyenlőſégében. Annakokaert ez igy lévén, nem illetlen ez vilag ſerint az Atyanak az ő Fiat Uranak mondani: de illetlen ebben az materiaban, okban, mellyet Idvőzitőnk forgat, az mint az ő fel tőt czellya meg mutattya.

III. Az kinek parancsolnak, ültetnek es magáért valo viaskodonelkűlſűkölködik, kiſſeb az ő Patronuſſanal. De az Iehova az Meſsiaſnak parancsol, ülteti, &c. Ergo. *Mely örők Iſtenhez es mindenhatohoz nem illik.*

F. Az elsőre azt felelem: Valakinek parancsolnak, űltetnek, es ſűkőldődik; tudni-illik, vagy *ſzemélyére*, vagy *tiſztire* nézve, az kiſſeb az ő Patronuſſanal. Az Maſikra: De az Iehova az Meſsiaſnak parancsol, ülteti, de *tiſztire* nezve, az menyiben az Kőzben-jaraſnak tiſztiben jar az Meſsias, mely az ő ſzemelyenek, Iſteni meltoſaganak nem derogal ſemmiben, az mint ő maga mondgya: *Pater major me eſt*, Az Atya nagyub en nalamnal, *Ioan. 14. v. 28.*

ülly az en jobomra, az Chriſtuſnak Iſtenſege ſzerint valo uralkodaſanak ki jelentő ſzava.

Ebben pedig az ſolaſnak formajaban: *Monda az* Ur, ki az Atya *az en* Uramnak, ki az Fiu, *ülly az en jobomra*, nem olly parancsolo ſo vagyon, melyben fellyeb valo parancsolna kiſſeb meltoſagunak, hanem oly ſolaſnak modgya, melyben emberi mod ſerint mondga az Atya az ő Fianak, hogy *actuale dominium*, uralkodo birodalmat, mellyet az ſolgai abrazatban megh tartoztatot vala, elől kezdgye, *continuallya*, es az mint őrőktűl fogvan ő vele egyenlő hatalomban Uralkodot, de az ſolgai abrazatnak alazatoſſagaban azt le tőtte volt, moſtan immar menyben fel meneteliben, vegye fel azt es uralkodgyek ő vele egyenlő hatalomban, mely az őrők mindenhato Iſtenhez felette igen illik ez értelem ſerint. De mint hogy Iras nelkűl ſol Enyedi, eleg ez válaſz-tetel neki.

IV. Mint illyek ez ſo az Chriſtuſra, meg mondgya ő maga Chriſtus:

ἐν πνεύματι lelekben, mely annyit teßen mint πνευματικῶς, lelek ßerint. Hat nem bötü ßerint.

F. De meg hamiſsittya Enyedit ß. Marc cap. 12. v. 36. ki imez igét *Lelekben*, igy mondgya: *Az Szent Lelek altal.* Mert David az Szent lelek altal ßollotta ezeket az Chriſtuſrol bötü ßerint. Igazit az Deakban az Beza annotatiojara. Örömeſt lattyuk, ki igy ßol: *Ad verbum in Spiritu Sancto. Eſt enim in hoc dicendi genere Energia, quo ſignificatur non tàm Davidem locutum fuiſſe, quàm Spiritum Sanctum, qui quodammodo Davidem ipſum poſsiderit.* Az az, Bötü ßerint: Szent lelekben. Mert azfele ßollaſnak nemeben, hathatoſag vagyon, mellyel jelentetik, hogy nem annyira David ßollot mint az Szent lelek ö altala, melly Szentlelek Davidot neminemü modon birta. Melyböl meg tetßik, hogy az Szent lelek David altal bötü ßerint az Chriſtuſrol mondotta ezeket.

Itt az arant jegyezd meg Kereßtyen olvaſo ravaßſagokat ez moſtani Samoſatenicuſoknak, kik, valaholot Enyedi pogan ember iraſat hozta be à Deakban, az Magyarban ki hattàk: Mert eßekbe vöttek, hogy à poganok iraſanak elö hozáſáert, megh pöknék az Magyar iraſt-is, mint az Deakot. Pindaruſt, Theocrituſt, &c. hozza elö bizonſagul. Mert az ßent irasban illendö ſ. elegedendö bizonſagot nem talalt, ſoha nem-is talalhat.

V. Az bölcsek mondgyak, hogy az hüt dolgaban valo tudomant bötü ßerint valo értelemböl kell bizonyitani, nem lelki értelemböl: De ez lelki értelem ßerint vagyon.

F. Nem igaz fundamentumon éppit Enyedi. Mert meg mutatam, hogy bötü ßerint valo ertelemmel es magarazattal mondgya David altal à Szent lelek ezeket az Chriſtuſrol. David bötü ßerint mondgya Uranak az Meſsiaſt: à Meſsias bötü ßerint valo Ur, &c.

Az mi nagyub, meg mutogattam, hogy az lelki ertelemböl-is allando el romolhatatlan erössęget vehetünk à Chriſtus örök Iſtenſęgenek meg mutataſara. Mert az mikeppen bötü ßerint az, az igaz Meſsias, az ki teſti vakſagot, ſantaſagot, &c. meg gyogyit: azkeppen ez az igaz Meſsias, à ki lelki vak-

ki vakſagot, ſantaſagot, &c. meg vigaſtſ-meg gyogyit, az mint meg lathatod oda fellyeb *Eſa. 35. v. 4.*

VI. Ha bötü ſerint ez Pſal. 22. vagy Salamonrol, vagy Davidrol iratot, tehat lelki értelemben az Chriſtuſrol, mint az Saduceuſok ellen magyaraza Chriſtus. De az elsö igaz: Mert Enyedi mongya. Hat az következes-is.

F. Hamis az elsö az következeſſel eggyût. Mert meg mutogattam oda fellyeb ez *Pſal. 22.* hogy bötü ſerint az Meſsiaſrol vagyon irva ez dicsiret. Holot últette Davidot avagy Salamont Iſten az ö jobjara? Csudalom el az Ur Iſten, hogy nem általlyák ez vilagh ſeme eleiben ez nagy tapaſtalhato hamiſsagot tamaſztani. Mi közi az tevelygö Saduceusok ertelmenek ide? Chriſtus botü ſerint viytattya à Sidok ellen hogyhogy mondhatta David az Meſsiaſt Uranak ha ö fia? melyre meg nemultanak: Enyedinek pedig ſája meg nyilt az Chriſtus ellen, ſ à mi elmejere jü, azt csácsoghja ellene.

VII. Ha Chriſtus mikor à lelkiekre nézet, ſemmi tekinteti nem volt az teſtiekre, melyre képeſt meg ſuléjét-is meg tagadta Matt. 12. v. 48, 49. Luc. 2. v. 49. tehat ez dicsiretet-is lelekben magyaraztа magara. De az elsö igaz. Ergo.

F. Több hozattatik be az következesben, hogy-ſemmint az elsö fogás engedne akar ki-is lattya. Mert mas az Chriſtuſnak ſollani azokrol az lelki dolgokrol, mellyek az Iſten orſagara es az hiveknek idvöſſegekre neznek, mas az maga ſemellyerol vagy *Iſtenſſegre* vagy *emberſſégére* nezve, vagy egyſerſ-mind az menyiben *Iſten és ember.* Itt ekkeppen ſol, és tanit magarol, hogy *ö az Davidnak Ura Iſtene.* Amot pedig mint fö Pap tanit az lelki dolgokrol. De vonnyuk nyakabá ezt az ö réſet: Ha az Chriſtus az lelkiekröl ſolvan ſüléit meg tagadta, tehat Iſtenſégeben *örökke valo lelek leven* nincsenek ſülöi: Ha ſülöi nincsenek, tehat az *örökke valo Atyanak termeſet ſerint valo Fia.* Mert Iſtenſegeröl ſolvan meg tagadta teſti ſüléit.

VIII. Ha David az Szent Leleknek inditaſabol, az Meſsias orſáganak jelſeges voltat latta, és azert mondta ötet lelekben Uranak, *mint egy el álmelkodva, tehat nem ö rea néz bötü ſerint.*

Az

Az első igaz. Mert Enyedi el ragadtatvan elmédben vallya. Ergo.

F. Hamis ennek-is mind elei, mind utollya, úgy-mint, mely csak emberi vélekedesből származot. Mert David az Szent Lelek Istennek altala, úgy latta az Messias országának fényességet es ékességet, *Psal. 45. v. 10. hogy egyszer s-mind latta valosagossan annak dicsöséges Királlyat*, kinek eljövetelinek eleiben kesziti vala az Anya-Szentegyhazat. *Psal. 24. v. 7.* Annakokáért nem az Messias országának fényességéjért mondgya David à *Messiast Uranak*, de az ő maga személyének meltosagáért, úgy mint kit mondot *ulni az Istennek jobjan.*

De kicsoda oly balgatag elmejű ember, ki az Christust az ő országának tündökleséből merszekellye, s-nem pedigh az Christusnak meltosagos személyéből az ő országat? es az *Messiast*, országáért mondana csak *Uranak*, s-nem az ő személyének méltosagáért, hogy *örökke valo Király.*

Meg tetsik azert bizonyossan, hogy David az Szent Lelek Istennek altala nyilvan homaly-nélkül ismerte az Istennek Szent Fiat *ö Uranak és Istenenek lenni*, az mint az ő dicsiretiből oda fellyeb meg mutogatok.

CAPUT XXVIII. v. 19.

Azert mennyetek el, tanitsatok minden nepeket, meg keresztelven öket, Atyanak, Fiunak, es Szent Lelek nevében.

Ket nagy dolog vagyon ebben az Christusnak mondasaban. Az elsö néz az *tudomanyra*: *Tanitsatok minden nepeket*, tudni-illik, az Euangeliomi tudomany szerint: Az masik néz *az Szent Keresztségnek Sacramentomara*, hogy mindeneket megh keresztellyenek. Mert minden időben az menyei tudomany melle Sacramentomokat rendelt az Ur Isten, mellyekkel mint valami tanu-bizonsag tevö Pecsetekkel az Anya-Szentegyhaznak tudomanya megerösitteted, mint *Gen. 17. v. 10, 11.* mint Szent Pal magyarazza. *Rom. 4. v. 11.* Igy Keresztelö Ja-

nosſ-is az Euangeliomot prædicallasa altal el inditvan az kereßtsęgnek neminemű formajat teve melle, mellyet Chriſtus el jőven meg erősite, *Ioan.* 4.

Modgyat-is az kereßtsęgnek megh jelenti, hogy hogy legyen: *Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben.* Neveben mondgya, nem *Nevekben*, hogy ne lattaſſek, harom Iſteneket allatni, de hogy az harom *egy*. Mert neveben mint *egy Iſtennek, ki Atya, Fiu, és Szent Lelek*, nem *nevekben*, mint ſokaknak.

Valakinek neveben meg kereßtelkedünk, az termeßet ßerint valo Iſten, és valoſágos ßemely. Igaz: Mert valakinek neveben meg kereßtelkedűnk, *azzal eskűßünk annak vallaſara, és tiſßteletire. Egy teremtet állatnak-is pedig hitire vagy vallaſara ſ-tiſßteletire nem ßabad meg kereßtelkednunk, eskunnunk. 1. Cor. 1. Annak felőtte* bűnűnk bocsanattyara Kereßtelkedűnk meg, *mely tulaydon az termeßet ßerint valo Iſten jo tetemenye, velunk és bennunk.*

De az Atyanak, Fiunak, es ßent Leleknek neveben *kereßtelkedunk. Ez eppen Chriſtus parancsolattya.*

Annakokaért az Atya, Fiu, es ßent Lelek *termeßet ßerint valo bizony örök Iſten, és valoſágos ßemelyek az Iſtenſegben.*

Ebből az tanubizonſágh tételből, mind az Iſtenſęgben valo harom ßemelyeket megh láthatni, ſ-mind az haromnak egy Iſtenſęget, hogy tudni-illik *egy az Iſten*, Iſtenſęgenek állattyában, de ßemelyében harom, mint *Matth. 3. v. 17.* nyilvan mind az harom ßemely magat ki jelente. Mert az Atya az meg nyilatkozot eghből ßol; az Fiu az Iordannak vizeben vagyon: az Sz. Lelek Galamb formajaban rea ßáll.

Ha valamelly iras ellen pedig, az Sz. Haromſág egy Iſtennek ellenſége, Enyedi, ßajat fel tátotta, és nyelvet megh ereßtette, ez ellen legh nyilvabban: Kinek à ßent Haromſágnak el rontaſára gondolt agyaskodaſit láſſuk rendel.

I. *Az első mondaſnak bizonſaga nem igaz. Mert az kereßtſęgh az ßent irasban ſohol nem mondatik Sacramentomnak, de ez utolſo időben csußot az Theologiaban.*

F. De meg vagyon az ßent irásban az valoſág. Mert mi-

csoda az környül-metelkedes egyeb, hanem, *Sacræ rei ſignum*, Sz. dolognak jegye? Az keresztség-is micsoda egyeb, hanem, *Stipulatio bonæ conſcientiæ*, az jo lelki ismeretnek kéz be adása? 1. *Pet.* 3. *v.* 21. Innen mondgya Szent Pal, hogy *Ábraham vötte az környül-metelkedésnek jegyet*, ugy mint az *hitnek igasságanak pecsetit. Rom.* 4. *v.* 11. Holot azert innen az *valosagbol*, sükségesképpen valo következes által, meltan hoztak ki à Szent irasbol az Sacramentomnak igejet: azert nem be csusot, hanem az dolognak *valosagahoz* képest adtak az Szent keresztségnek az *Sacramentomnak* igejet.

Nézhetse Enyedi az te örvény elmedből származot erősségnek semmi voltat: Nincsen az *Sacramentomnak* igeje à S. irasban: *azert nem örök Isten az Chriſtus, és az Szent Lelek.* Tul lötték, s-még-is ide áll az ájával.

II. Sok egyeb jegyzesekben-is vetetik ez ige, Sacramentum, *de azert ugyan nincsen esküves alatta, mint az utolso olajal valo kenés az Ur Vacsorajaval éles.*

F. Valamely igenek eggyik jegyzesét elő hozvan, nem rekesztetik ki azzal az többi. Ez ige: *Sacramentum*, harom jegyzesben vétetik. 1. Az pörnek, vagy Igenek zalogaért. 2. Eskűvesert, az Fejedelemnek mellyel az vitezek kötelezik magokat. 3. Vitezlő jelért. Innen vitetet által az Szent dolognak jelentesére. Mert ez harom vagyon az keresztségnek-is jegyzesében. 1. *Zalágh*, mellyet az Isten mi nalunk le tesen, nem perlődesért, de az ő kegyelmere, és frigyere minket kötelezven. 2. *Eskűvő jel*, mellyel mi magunkat, mint az vitezek, Hadnagyoknak, az mi Istenünknek kötelezzük. 3. Oly *vitezlő jel*, mellyel az Pogányoktul, és egyeb eretnekektül meg válastatunk. Azert nincsen semmi oly jegyzese ez *Sacramentomnak*, mely az S. keresztségre nem illenek. Azert mikor az Ur *Vacsorajaval* elünk, bizonságot tesünk azzal, hogy mi meg valastatunk az Purdiaktul, és hogy à Chriſtusnak attuk az mi *nevünket*, amaz eskűvő *jel* által.

Micsoda az Sacramentű jegyzesebē?

Valakik tehat mondgyak, hogy az Szent Keresztségben magokat kötelezték, az Szent Haromság egy Istennek vallására és tisteletire, azok nem bolondoskodnak, az mint te az

egéß kereßtyen világot bolondoskodonak mondod, hanẽ az Chriſtus parancsolattya ßerint, kőtelezik magokat Iſtennek, hogy legyen az ßent kereßtſeg *Stipulatio bonæ conſcientiæ*, az jo lelki iſmeretnek kéz be adaſa. 1. *Pet.* 3. v. 21.

III. Eßtelenſeg az kis gyermektől eskuveſt, és engedelmeſſeget kiványi.

F. Az Sz. Lelek ellen veteß Ananiaſſal eggyút, ez te csavargaſoddal Az *környúl-metelkedes* mire valo vala, ha à ß. Haromſágra valo dúhős haragod miat eßedet el nem feletted? Nem de nem eskúveſt, engedelmeſſęget, és kőteleſſęget kivané az *környul metelkedesben* az Ur Iſten az Abraham maradékitul? Frigyet kőtőt Abrahammal, és az ő maradekival az Ur Iſten: adta *Signum juratorium*, az eskúvő *jelt* az kőrnyúlmetelkedeſt, melynek helyeben Idvőzitőnk az kereßtſęget ßállitotta, és az mint ßent Peter mondgya, *jo lelki iſmeretnek kéz be adaſara, adta*, męg-is eßtelenſęg Enyedinek az gyermeket à kereßtſęg által, eskúves, es engedelmeſſęg alá adni?

Az kereßztſegh eskúvő jel.

Nem ßolhat ám? Mint ha az Ur Iſten annak eleit nem vőtte volna. Mire valok az kereßt Atyak, Anyák? Ezek ugymint valami kezeſek igernek *engedelmeſſeget* az gyermek kepeben, avagy *bizonſag tevők*, mint az Eſaias Propheta iraſábol megh tetßik *cap.* s kivánunk azert *eskuveſt és engedelmeſſeget* az kis gyermektúl az kereßtſégben, de az *kereßt Atyak, Anyak*, mint *tanuk és kezeſek* által.

V. 4.

Nem igerhet az *kis gyermek* engedelmeſſéget az kereßtſęgben, azert nincsen ßent Haromſag. Szalagy az kuczikba.

IV. Ha valakinek neveben megh kereßtelkedni azt teßi, hogy azt örök Iſtennek vallya, tehat Moſes-is örök Iſten leßen. Mert az Sidok mindnyajan ö benne kereßtelkedtenek meg 1. *Cor.* 10. v. 2.

F Igen nagy kúlőmbſęg vagyon az dologban. Mert az Sidok mondatnak meg kereßtelkedni Moſesben *impropriè*, nem tulaydon keppen: Mert annak az csudanak valami tavul jaro haſonlatoſſaga vala à mi kereßtſęgünknek. Annakfelette *Hebraiſmus*, Sido nyelvnek neme vagyon abban az Pal Apoſtal ſzolaſaban, nem kúlőmben à mint hogy mon-

dat-

datnak az Sidok hinni Mosesben *Exod.* 14. v. 31. maga Istennek Moses altal. De az Christus parancsollya hogy mi megkereßtelkedgyünk az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek neveben *propriè*, tulaydon keppen. De igy *propriè*, tulaydon keppen teremtet allatnak neveben az Kereßtség nem lehet. Mert megkereßtelkedni valakinek neveben, annak vallasara es tißteletire valo kötelezés.

Azert megh kereßtelkedni Mosesben annyit teßen, mint Moses altal, vagy Moses Hadnagysaga es solgalattya altal; mint Agoston Doctor magyarazza. Azert illetlent randit utanna Enyedi az *Antecedens*el, mellyet maga-is nem joval. Megkereßtelkedni Mosesben.

V. Ha hinni az Iesusban annyit teßen mint hinni az ö neveben tehat ez-is eggyet teßen: Mosesben kereßtelkedni, es az ö Neveben. *De az elsö igaz 1. Ioh. 3. v. 18. Igy ßinten Rom. 6. v. 3. Kereßtelkedni az Iesusban es az ö Neveben eggyet teßen.*

F. Az elsönek következese hamis. Mert nem mondgya ßent Pal: *Moses neveben*; de ha mondana-is *Hebraismus* volna benne igen igen *impropriè*. De ezt el hagyvan: Más *hinni az Iesusban vagy az ö neveben*: Más *megkereßtelkedni Mosesben vagy az ö Neveben*. Mert hißünk az Christusban *propriè*, tulaydonkeppen mint igaz örök Istenben: De megkereßtelkedni Mosesben, vagyon *impropriè*, hasonlatoßag ßerint, az mint meg mondám.

Az mi à ßent Pal mondasat illeti, más à Christus Iesusban megkereßtelkedni, ſ-mas az ö Neveben. Mert megkereßtelkedni az Christus Iesusban, nem egyeb hanem à mi megßenteltetésünk, à Christus halalanak, el temettetésének es fel tamadasanak reank árado ereje altal, melly Christus jo tétemenyének, zalaga es jele az mi kereßtsegünk. Azert teßi utanna: *in mortem ejus esse baptizatos*, az ö halalaban kereßtelkedtünk meg. Mert az Kereßtségnek gyümölcse, az bün bocsanat, es az megßentelés onnan fúg. Megkereßtelkedni az Christusban és az ö neveben.

De megkereßtelkedünk à Fiunak neveben, ugy mint ez jo tétemennek authoraban, megßerzöjeben az örök Istenben, tißteletire es vallasara. Vétek azert Enyedi, hogy két ellenkezöt egyben kapcsolvan eggyiket az másikkal akarod

rontani. Mert más az Chriſtusban valo meg kereſztelkedéſről ſollani: mely á kereſztſęgnek gyümölcseben réſeſülni: mas az ő Neveben, mely az ő vallásara es tiſteletire mint őrök Iſtennek eskúnni.

Azert ha Moſesben kereſztelkedni nem azt teſi, hogy Moſeſt Iſtennek vallyuk, hát az Atyanak, Fiunak es Szent lelęknek neveben megh kereſztelkedni, annyit teſen mint őrők Iſtennek nevében kereſztelkedni.

VI. Hogy ha az Corinthusbeliek az Chriſtuſt azért, hogy ö nevében kereſztelkedtenek meg, örök Iſtennek vélték volna, ſoha ötet emberekkel egyben nem haſonlították volna: En Palé vagyok, én Cephaſę. Azert meg kereſztelkedni az Ieſus nevében, nem az, hogy ötet örök Iſtennek vallyad.

F. Rut undok hamiſſag mind az, hogy az Corinthusbeliek az Chriſtuſt Iſtennek nem iſmerték volna, mind az, hogy őtet emberekkel haſonlitottak volna egyben az viſſalkodasban.

Hogy Iſteneknek iſmerték oda aláb az Corinthusban irot levelben *Cap. 1. v. 2. & 2. v. 8. cap. 3. v. 23. cap. 10. v. 9. &c.* meg mutogatom.

Az mi azokat illeti, hogy emberekkel vetették egyben az Chriſtuſt, az bőtű hamiſsittya meg Enyedit. Mert nē Chriſtuſt haſonlittya egyben az Doctorokkal, hanem csak á ſolgaknak bizonyos graduſokrol ſol, mint meg tetſik *verſ. 4. 5. Kicsoda* ugy-mond *Pal? Kicsoda Apollos? hanem csak ſolgak*, nē Urak, mint az Chriſtus hogy Ur, męg pedig olly ſolgak, kik altal hittenek az Chriſtusban. Annak-okaert az kik Peterhez ragaſkodtak, azoknak Peter azon Chriſtuſt hirdette, mint az kik Palhoz, vagy Apolloshoz: Pal-is Apoloſſal azon Chriſtuſt hirdette, mellyet Peter; es igy egy Euangeliomot, abbol egy Ur Chriſtuſt hirdettenek, de csak az Tanitokban vala az válogatás. Mert nem az hűt es az tudomany dolgaban viſſalkodnak vala, *ſed circa profeſſionem fidei*, kűlső dolgaiban az vallaſnak. Innen kővetkezik az Apoſtolnak kemény dorgalaſa *verſ. 13. cap. 1. Avagy meg ſakadozotté az Chriſtus? Pal fizetette meg? avagy Palnak nevében kereſztelkedteteke meg?*

Ez

Ez harmadik nagy erőſſége ſ. Palnak Enyedi ellen. Mert nē Palnak, de az Ieſus Chriſtuſnak neveben kereſztelkedtenek meg. Melyben hitőlenſęggel vádollya őket. Mert az Kereſztſęg, eskűvő *ſacramentum*, es ſővetſęg azzal, az kinek neveben meg kereſztelkedűnk. Ha azert Pal neveben kereſztelkedtetek meg, Pallal vagyon eskűt ſővetſęgtek. De nem Pal neveben kereſztelkedtetek meg, hanem à Chriſtus neveben.

Innet déli vilagoſſagnal nyilvabban ki tetſik 1. Hogy az Chriſtuſt az Doctorokkal egyben nem haſonlitották. Mert honnan bizonyitaná meg Enyedi, hogy Petert haſonlo méltoſagban tartottak mint az Chriſtuſt, es az kik Petert Doctornak tartottak azok az Chriſtuſt nem tartották Doctoroknak? 2. Hogy nem ſabad ember neveben meg kereſztelkedni, mint ſ. Pal tanita. 3. Hogy Iſten az, valakinek neveben meg kereſztelkedűnk. Mert annak vallaſara es tiſzteletire kőtelezzűk az Kereſztſęgben magunkat.

VI. Ha az Chriſtus nagyob lehet az Apoſtoloknal, az Iſtennél pedig kiſſeb, az mint hogy kiſſeb-is, tehat azzal, hogy az ő nevében kell kereſztelkedni, örök Iſten nem leſſen. De az elsö igaz, 1. *Cor.* 3. *v.* 21. Az Chriſtus Iſtené. *Mint ſinten az ſzolga az ő Uranal az Tanitvany az Meſternél kiſſeb; ugy az Chriſtus Iſtennél kiſſeb Iſten.*

F. Hamis itt-is mind az *Antecedens*, ſ-mind az *Conſequens*. Mert az Chriſtus kőzőt es Apoſtolok kőzőt valo gradusban ollyan nagy kűlőmbſęg vagyon, mint à minemű az Iſten es az emberek kőzőt. Mert az Apoſtoloknal annyival nagyob à Chriſtus à menyivel 1. Igaz őrők Iſten. 2. Kőzben jaro, ez vilagnak meg ſabadito Ura. Mert nem Pal à dicsőſſęgnek Ura, nem ő fizetet meg, *&c.* Az Atya kőzőt pedig es az Fiu kőzőt egy punctnyi kűlőmbſęg ſincsen: Mert egyenlő az Atya az Fiuval Iſtenſęgeben, ugy hogy *az Atya az Fiuban es à Fiu az Atyaban vagyon. Ioan.* 14. *v.* 10. De az menyiben Kőzben-jaro, kiſſeb az Atyanal az ő kőzben-jaraſanak tiſztire nezve *Ioan.* 14. *v.* 28. Azert az menyiben egyenlő Iſten az Atyaval es az Szent lelekkel, annyiba kereſztelkedűnk megh az ő neveben, mint őrők Iſten neveben.

Az mi az ßent Pal mondaſat illeti: *Mindenek tiétek, akar Pal, akar Apollo, akar Cephas, akar ez vilagh, akar az élet, akar halal, akar jelen valo, akar jövendö, tiétek minden: ti pedig az Chriſtuſę, az Chriſtus pedig Iſtené*; nincsen az Chriſtuſnak az ő Attyaval valo egyenlőſęgenek ellene. Mert mi Iſtené vagyunk, mint ő teremtet allati: az Chriſtus pedig Iſtené, de nem ugy, mintteremtet allat, hanem mint *ßerelmes Fia, az ö dicsöſſęgének fęnyeßęge, ßeméllyének ki metßet bélyege Heb. 1. v. 3.* Miénk pedig ez vilagh, nem ugy mint mi munkánk, de ugymint ki mi érettűnk teremtetet. Hol azert à Fiu es az Atya kőzőt valo kűlőmbſęgh, hogy nagyub az Apoſtoloknál, de kiſſeb az Iſtennél? Hamis à fundamentuma Enyedinek, hamis az rakáſ-is rayta. Meg áll azert, hogy Valakinek nevebe meg kereßtelkedűnk termeßet ßerint valo Iſten az, es valoſagos ßemely. Két Iſtenek vagon az Samoſatenicuſoknak: eggyik *Nagyubbik Iſten, maſik Kiſſebbik Iſten*; Az Nagyubbik őrőkkevalo; Az kiſſebbik Mariatul fogvan valo csinalt, uy, fęl Iſten. Mert egy-altallyaban állattya Enyedi, hogy *gradus* vagyon à Nagyubbik, es Kiſſebbik Iſten kőzőt. Mert à Chriſtus Iſtene. De egy ßoval eleget tőttem: Iſtene: mert ő Fia.

Az Chriſtus Iſtene.

Ket Iſtenek vagyon az Chriſtus tagadoknak.

VII. Ha ez: Kereßtelni, *ezzel*: Maſnak neveben kereßtelni. *eggyet teßen, tehat ſenki azzal, hogy ö neveben kereßtelkednek örök Iſten nem leßen. Az elsö igaz. Mert ß. Pal orül, hogy ſenkit megh nem kereßtelt, ne mondgyak hogy az ö neveben kereßtelt. Igy Act. 19. v. 3. Kereßtelö Ianosban löt az Kereßtſęg. Hat az következéſ-is igaz.*

I. F. Hamiſſan ßaggattya meg Enyedi az Kereßtſęgnek igejet attul, az kinek neveben kell annak lenni. Mert annyira az Atjanak, Fiunak es Szent leleknek neve melle parancsolta adni az Kereßtſęgnek *ſacramentu*mát, hogy ßentſęg tőres legyen azt attul el ßakaßtani. Mert ottan nem *Sacramentum*, ßentſęg eskűvő jel lenne, hanē emberi babona; mint meg tetßik az Kőrnyűl metelkedeſnek *ſacramentu*mábol, melybē az kűlső bőrőcskenek el metßeſęvel egyben kőttetet vala az Iſtennek frigyeben valo bé állás, es az Izrael kőziben valo be ßámláltatás, annyira, hogy eggyik az maſik nelkűl nē

lehetet *Rom.* 4. v.11. akkeppen itt-is az kúlsó vizzel valo mosogatas az Atyanak, Fiunak es Szent leleknek neveben az keresztséggel, es az Atyanak, Fiunak es Szent leleknek tiszteletire es vallasara valo kötelezessel, az Isten hivei közibē valo be szamlaltatással: egy szoval, az mint S. Peter tanit, az jo lelki ismeretnek kéz bé adasaval 1. *Pet.* 3.

Innen vagyon hogy mikor keresztséget emlites, emlited egy-ser s-mind *totam Sacramenti Babtismatis actionem*, az egesz keresztségnek Sacramentomanak cselekedetit.

Az mi az Szent Pal mondasára néz, semmit nem bizonyit. Mert ő-is keresztelte Chrispust, Gajust, es az Stephana haza népét: Vallyon ő maga nevebené? Semmiképpen nem. Mert az Christusnak nem igaz Apostola lőt volna, ha az ő túle szereztetet keresztségnek formajat el változtatta volna. Azert mondgya: *Avagy az Pal neveben keresztelkedteteké megh?* Mint ha mondana: Semmiképpen nem: *ver.* 13. 1. *Cor.* 1. Hát ki neveben? Az Christusében, az Atyaében, és az Szent Lelekében. Mert soha azt az keresztségnek formajat oztan az Apostolok meg nem valtoztattak. Mert az Pal átka, eset volna raytok. *Galat.* 1. *v.* 8. II.

Hogy pedig utanna tesi: Hogy senki ne mondgya, hogy az en *nevemben* keresztseltem, azzal áll ellene az Corinthusbeli Ecclesianak szakadozasának, mintha azt mondana. Ha en keresteltem volna ti közöttetek, ez nagy viszálkodo szakadozasokbā, azzal dicsekedtetek volna, hogy az en nevēben keresztelkedtetek meg, es nagyob okot vöttetek volna az viszálkodasra, de hala Istennek, hogy azzal nem dicsekedhettek. Mert keveset kereszteltem közöttetek. III.

Meg tetsik azert, hogy keresztelni valakinek neveben, annyit tesen, mint annak vallására, és tisteletire magat kötelezni, az Fiunak, es szent Leleknek neveben, mint örök Istennek neveben.

Hogy *Act.* 19. *v.* 3. Az Ianos keresztségeben mondatnak nemellyek keresztelkedni, az nem egyeb, hanem *formam & vitam Baptistæ usurpare*, az Keresztelő Ianosnak kereszteleseknek formajat, és modgyat követni, melyben imez harom vala. IV.

1. Hirdette az Pœnitentiat, mert őregekkel volt dolga. 2. Az kik megtertenek, megkereßtelte vizzel el valaztuan őket az több Sidoktul. 3 Az Chriſtushoz igazitotta őket, ugymint ki őket lelekkel, es tűzzel kereßteine: mert ő mint ßolga csak vizzel moſogatna. *Matth. 3. v 11.* Meg tetßik azert, hogy az Ianos kereßtſegevel *kereßtelni*, nem annyit teßen, mint az ő neveben kereßtelkedni, de csak az mely format az kereßtſégben ő követet, egyebek-is azont, mely format az utan Idvőzitőnk az Tanitvanyok eleiben ada.

Hamis azert minden *Conſequentiaja* Enyedinek, ugy-mint, ki hamis magyarazaton fundált. Annakokaert az Atyanak, Fiunak, es ßent Leleknek neveben *kereßtelni*, annyit teßen, mint az Atyat, ugy az Fiat, es ßent Lelket őrők Iſtennek iſmerni. Mert ember neveben nem ßabad meg kereßtelkedni, nem-is mutathattyak ſoha meg azt.

VIII. Beza-is abban az értelemben vagyon az Chriſtus beßedeben. Kereßtellyetek Atyanak &c, *nevében, az meg igazulaſnak modgya adatik előnkben, mely megh engedtetik. Mert Tit: 3. mind az kereßtſégről, mind ez haromrol vagyon ßo: ugy Eph. 2. v. 18 De nem azon tißtek ez harownak. Mert az Atya Iſten eredete az idvőſſegnek: az Fiu pedig, es az ßent Lelek eßközök. Hát ez tudomant hadgya Chriſtus, hogy annak az kit meg kereßtelnek adgyak eleiben.*

I. F. Az Beza magyarazattya teneked ſemmiben nem *procedal*, ki azt mondgya bőtű ßerint: Mert az *kereßtſégben* Iſtennek ßenteltetünk, Mert *ott* az mi fiui fogadaſunk, az Chriſtusban az Szent Lelek által erőſittetik. Melyből meg tetßik, hogy ha az kereßtſegben az Iſtennek ßamara ßenteltetünk, tehat az minemű őrők Iſten az Atya, ollyan az Fiu, es az Szent Lelek. Mert azon kereßtſég, azon męltoſággal, veggel, es jo tetemennyel teßen az Fiunak, es az Szent Leleknek neveben, mint tulaydon ßinten az Atyanak nevebē. De az elſő igaz. Mert Beza mondaſabol, Sz. Pal tanubizonyſág tételeből állattya Enyedi, hogy mind az kereßtſégről ſmind az harom ßemelyekről vagyon emlekezet. Azert az kővetkőzeſ-is igaz.

Hogy

Hogy pedíglen az ő fejetúl gloſſallya oda Enyedi, az Atyát ki veſi, és egyedúl őtet teſi elő Iſtenne, az Fiat pedig, és az ſent Lelket annak eſközeve, hamis magyarazat. Mert valaminemű ſajat tulaydon erejevel adgya az Atya az kereſtſégnek gyúmőlcset, ſinten ollyan tulaydon ſajat maga hatalmabol, es erejeből adgya az Fiu is, es az Szent Lelek. Az Fiu az, à ki tűzzel es vizzel kereſtel, uyjonnan fúl, meg igazit, *Matth. 3. v. 11.* Az ſent Lelek-is. *Mert valaki nem ſzületetik viztől és Lelektul, be nem mehet az Iſtennek orſzagaba. Ioan. 3. v. 5 & 6.* II.

Hogy pedig az Fiura, es az ſent Lelekre ſakad az Atyatul az kereſtſégnek gyúmőlcse, es meg igazulando ereje, azzal eſközze nem tétetik, hanem tiſtek es az cselekedetben valo rendek, munkajokkal eggyút adatik előnkben. Mert à Atya cselekedik ő magatul az Fiu es az Szent Lelék által: az Fiu az Atyatul az Szent Lelek altal: az Sz. Lelek az Atyatul, es Fiutul, ő maga altal, mint láſd megh *Gen. 1. v. 2. object: 5.* Azert mondgya ſent Pal, *hogy az Atya az uyjonnan valo ſzületeſnek fördöjevel öntözöt meg minket az Chriſtus által.* Mert az Chriſtus erdemlő oka annak, az menyiben kőzben jaro: De az menyiben egy Iſten az Atyaval, ő fő oka: *Mert az kiket akar, meg elevenit. Ioan 5. v. 21.* III.

Beza azert nézet az kereſtſégnek effectomara, erejere és gyúmőlcsere: Azert teſi oda: *Az mi fiui fogadaſunk erősittetek meg az kereſtſegben*, tudni-illik az Atyanak kegyelme, az Fiunak valtſaga, es az ſent Leleknek meg ſentelese által. Mert azert kereſtelkedűnk az Atyanak, Fiunak, es ſent Leleknek neveben, hogy az mikeppen az Atya kegyelmét, ugy az Fiu váltſágat, es az Szent Lelek megh ſenteleſet adgya minekúnk, kik az kereſtſég által, ez *haromnak* vallaſara tiſteletire, es engedelmeſſégere eskűttűnk. IV.

Mas azert igy magyarazni az kereſtſéget: Más az kereſtſégnek valoſágarol ſollani. Amazt tartozunk prædikallani az kereſtſégnek ki ſolgaltataſa előt: imezt pedigh épſégeben ugy meg tartani, mint Chriſtus hatta: De nem kővetkőzik, hogy az kereſtſeg ne lenne annak vallaſára, és tiſteletire, mint őrők Iſtennek, az mely harom ſemelyeknek V.

nevebẽ meg kereßtelkedúnk. Mert micsoda követközes ez: *Az meg igazulasnak tudomanya vagyon itt. Matth.* 28. mint ß. Palnal *Tit:* 3. *Eph.* 2. azert à *kereßtseg*, nem leßen örök Isten neveben

VI. Ha azert az Atyanak neveben valo kereßtsęg vagon örök Isten neveben, hát à Fiunak, és à Sz. Leleknek nevebẽ valois, örök Istenében leßen. De az elsöt à ördög sẽ tagadhattya. Hát à következes-is igaz. Mert mind Christus, mind Sz Pal, azon kereßtséget, azon meltosaggal, azon gyúmölcsel köti à Fiunak, es az Sz. Leleknek nevehez, mint az Atyajéhoz.

IX. Ha sem az kereßtsegnek formaja, sem az kereßtelö Ianos tanitvanyinak kereßtsęgek, sem az Moysesben valo meg kereßtelkedes, nem az Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek nevenek segitsegre valo hivasa, tehat nem igazan magyarazza Beza, hogy az kereßtsęg haromsagnak segitsegre valo hivas volna. De az elsö igaz.

F. Noßa tapaßtallyad meg világ Enyedinek az Sz. Iras ellen valo beßedet. Mikoron Ananias Pap, Palhoz ment volna, azt mondgya neki: *Kelly fel kereßtelkedgyel meg, mosd el az te büneidet: Invocato nomine Domini*, segitsęgre hivan az Urnak nevet. Kicsoda ez az Ur? Nem egyeb, sem mas, hanem az kinek neveben, az kereßtségnek kel az Christus Iesusnak parancsolattya ßerint ki ßolgaltatni: az Atya, Fiu, és Sz. Lelek. Hát az bötü hamissit meg tegedet, *Act.* 22. *v.* 16. Mert valakinek neveben meg kereßtelkedúnk, annak vallásara, mint örök Istennek, es tißteletire kötelezzük magunkat, hogy ötet ismerjük Istenünknek: ötet hijuk segitsęgre. De mi az Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben kereßtelkedúnk meg. Azert az Atyat, Fiut, es Sz. Lelket ismerjük örök Istennek, ötet hijuk segitsęgre.

Tovabba hamis, hogy valaki az Ianos neveben kereßtelkedet volna: hanem Ianos kereßtsęgevel, az az, ollyan kereßtsegnek formajaval, az minemúvel Ianos kezdésképpen él vala à kereßtelessel, mellyet Christus mint legen ki fejeze.

Mosesben sem külömben, hanem az ö Hadnagysága es ßolgalattya által, mint oda fellyeb meg mondam. Meg áll azert, hog valakinek *neveben* meg kereßtelkedúnk, azt Istennek kel ismernúnk, es segitsęgre hinunk.

Ez

Ez az *elsö* Propositiorol: Lassuk az *masodikat*, mely ez: *De az Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben meg keresztelkedunk.*

X. *Ha az Apostolok, csak az* Iesus *neveben keresztelkedtenek, tehat nem következik, hogy ebböl az keresztségnek formajabol az örök Istent állathassak. De az elsö igaz.* 1. *Mert sohol az Apostolok ugy nem keresztseltenek.* 2. *Robertus Bellarminus is, nem tud ennek vegere menni.* 3. *Eckinsis állattya, hogy el változtatta az Christus formajat az Ecclesia.* 4. *Keresztelö Ianos sem keresztelt ugy: Mert à Christust ismerve sem ismerte: osston hogy hogy keresztelte volna az Iesust maga neveben.*

F. Az elsőt meg magyarazzuk. Mert *peccat Elencho non causæ.* Mert noha mind S. Lukacs rövidségnek okaért az nyilvan valo dolgot az keresztségnek formajat el hatta, s-mind pedig az Apostolok az *Iesus* nevet emlitik, mind-azonáltal abbol ki nem hozhattya Enyedi, hogy az Christustol az Apostolok eleikben irot keresztségnek formajat meg változtattak volna. Mert ollyan tanusaggal bocsata el őket, hogy *Tanitsanak minden nepeket, és meg keresztellyek öket, Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek neveben.* Azert vagy meg tartottak ezt az Apostolok éppen, avagy meg valtoztattak. De azt mondani, hogy meg valtoztattak, illetlen. Mert az Christus parancsolattyat szegtek volna meg: es az Isten törvényet: *Semmit hozzá ne tegy, el se vegy benne. Deut.* 12. *v.* 32. Annak-felette szentség török voltanak volna, hogy az Sacramentomot meg csonkitottak volna. Következik tehat, hogy éppen meg tartottak.

Az Apostolok az keresztségben az Christus nevet emlegetek.

Mi az oka tehat hogy az Christus nevét emlegetik? Tudod azt, hogy az Iesus neve az ő halalanak gyalazatos voltáért az Sidoknál nagy meg vetésben es utalasban vala, ugy az Poganoknal. Hogy azert édessegessé, kedvessé, es méltosagossa tehetnék, azert emlegetik az Iesus nevét; nem azert hát mint ha avagy à Christustul tanult keresztségnek formajat változtatták volna el, vagy az Atyat es Sz. Leiket onnan ki rekesztenék: Mert *nominata una Deitatis persona nominantur & duæ*; ha emlited az Istenségnek eggyik személyét, emlited

à kettőt-is; hanem à meg jedzet okért. Annak-felette, nem-is volt oly sorgalmatos az ſ. Lukacs mindeneknek meg irásaban, hogy punctrol punctra elő hozot volna mindeneket: mert nyilvan valo vala az, mi modon kellyen az ſ. Keresztséget ki solgaltatni.

Vegezetre, mikeppen az Euangeliumnak, mellyet az Apostolok prædikallanak vala: ugy az Keresztségnek, mellyet az Euangelium mellet ki solgaltatnak vala, fundamentuma csak az Christus vala. Azert az mint az Euangeliomot prædikalvan: ugy à ſ. Keresztséget ki solgaltatvan emlegetik vala az Christus nevét; de azert sem az Atya, sem az Sz. lelek az Euangeliumbol ki nem rekesztetnek vala. Ez az első *ratio*ra az felelet.

Robertus Bellarminus ember volt, kinek beſede, *humanum teſtimonium, infirmum, languidum.*

Ugy *Eckius*-is szabad mit mond: mi az Christus beszede mellől nem állunk el. Elég, eggyik sem tagadgya, hogy az kinek neveben megh kereſztelkedünk az Christus parancsolattya serint, az őrők Isten nem volna.

Hogy Keresztelő Ianos nẽ ismerte volna à Christust, nem igaz. Mert à kiket ő meg keresztel vala, mind azokat à Christushoz igazittya vala, okát ezt advan, hogy ő csak vizzel keresztelne, de az Christus tűzzel es lelekkel *Matt. 3.* kit ugyan nyjaval mutat: *Ime az Istennek baranya ki el veszi ez vilagnak buneit Ioan. 1. v. 29.* Hogy pedig eggyút azt mondgya: *Nem ismerte à Christust*, kell érteni *de externa faciei notione*, külső szemely serint valo ismeretért, melly nem ide valo, mert nem az időre, hanem az meltosagra tartozik.

Kérdi Enyedi: *Az Ieſus hogy-hogy kereſztelkedhetet meg maga neveben?* En-is kérdem, miért vötte fel az keresztséget, holot az Keresztség *nyonnan valoßuleteſnek fördője Tit. 3.* mely nelkül Christus ártatlan leven, nem sükölködőt? Mondgyad: Mi érettünk. En-is azt mondom: Igazan kereſztelkedet meg az Iesus neveben. Mert hogy ha ez az Közben-jaro ő magaban meg nem sentelte volna az Keresztséget, mi nekünk bűnünk bocsanattyara nem lehetne.

XI. Ha

IX. Haö maga mondgya Baptiſta, hogy nem kereſtel Lelekkel: annak-felette, meg azt ſem tudtak az Baptiſta Tanitvanyi meg, kik kereſtelteenek, ha vagyoné Szent lelek Act. 19.

Sz. Lelekkel kereſztelni.

F. Mas *Lelekkel es tüzzel kereſtelni*: mas *Szent leleknek neveben*. Mert Szent lelekkel kereſtelni, annyit teſſen, mint à Kereſtſęgnek gyůmőlcseben réſzeſiteni az meg kereſtseltet, az bůn bocsanatot, mely ſajattya Chriſtuſnak. Meg kereſtelkedni pedig az Szent leleknek neveben, nem egyeb, hanem az ő vallafara es tiſteletire mint igaz Iſtennek eskúnni. Nem kereſtel azert Ianos Lelekkel: mert Szolga, es az bůn bocsanat ő hatalmaban nincsen, hogy valakit megh kereſtel, annak bůnét-is meg bocsaſſa: mert az, Iſtené. Azert kůlőmbőzteti meg magát, mint Szolgat az ő Uratul az Chriſtuſtul, mint az Kereſtſęgnek authoratul.

Act. 19. az Szent lelken értetnek az ajandekok, mellyekkel az Apoſtolok idejebē bőſęgeſſen réſzesúlnek vala az hivek, mint *verſ.* 5. megh tetſik. Mert mikoron amaz tizenket ferfiak meg kereſtelkedtenek volna, es à ſ. Pal kezēt reajok vetette volna: *Venit Spiritus Sanctus in eos, & loquebantur linguis & prophetabant*: El jőve az Szent lelek ő belejek, es ſolnak vala nyelveken, es prophetalnak vala.

Hamis azert az Enyedi *Conſequentia*ja. Mert az Apoſtolok ugy kereſtseltenek, mikeppen az Chriſtus eleikben rendelte volt: az Atyanak, Fiunak es Szent leleknek neveben.

XII. Beza az mit mondot meg-is kellet volna bizonyitani. Petrus Martyr-is imigy magyarazza. Sz. Lukacs-is az Kereſtſęgnek minden környul allo dolgait meg irja Act. 8. de nincsen az ſſent Mathenal valo forma ott. Sz. Marc ſem hatta volna el, ha oly ſſukſęges volt volna. Azert hogy nem kel ugy vitatni à ſ. Mathenal valo igeket, ſ. Pal-is meg mutattya, Rom. 6. holot erősiti, hogy minden kereſtyen az Chriſtus halalaban kereſtelkedik.

F. Bezáért elégedendő feleleted vagyon *Object. X.* oda fellyeb. *Petrus Martyr* az Chriſtus parancsolattyat az Kereſtſęg felől erősiti Mert az ki az Atyanak, Fiunak, es Szent leleknek neveben kereſtelkedik meg, az, à Chriſtuſnak pa

Tan

rancsolattya es ſerzeſe ſerint kötelezi magat annak vallaſara es tiſteletire.

Philepnek, az Szerecsen Kiralyne Hop-Meſterevel,el kel vala hitetni, hogy az Sidoktul meg feſittetet Ieſus legyen à Meſsias, az mint Eſaiasbol olvaſſa vala, kit mikoron Philep az ő prædikallaſabol el hitetet volna à Hop-Meſterrel,monda: *Im hol az viz, kicsoda tilthat meg engemet à Kereſtſegtul? v.36. Monda Philep: Ha hiſſeſs. Felele az Hop-Meſter: Hiſſem az Ieſus Chriſtuſt lenni az Iſtennek Fianak. Le ſállanak ketten,es meg kereſtelé ötet.* Mi forman? Ugyé à mint Enyedi mondgya immel ámmal akar ki neveben? Nem. Hát hogy hogy? Az minemű formaban Chriſtus parancsolta: az Atyanak, Fiunak, es Szent leleknek neveben. Mert az ő Meſterétűl az Chriſtus Ieſuſtul ugy tanulta vala. Elégh tehat, hogy ſ. Lukacs egy ſoval mondgya: *Meg kereſtelkedék.* Mert tudtak mindnyajan à Kereſtſegnek formajat *Matt.* 28. Mi gáncsot talalſ ebben ha egy mák ſemnyi lelki iſmeret vagyon benned?

Szent Marc-is el hatta. Mert ſent Mathe immar nyilvan meg irta vala. Szent Ianos el hadta. Szent Ianos el hadta az Chriſtuſnak *teſt ſerint valo Genealogiá*jat: azert nem ſükſęgeſę hogy az többi megh irták? Ha azert Marc az ſ. Mathenak rövid ſummaloja, egy ſoval emlekezetet tőt az Kereſtſęgről, azérté nem ſükſęges? Lam oda fellyeb ſ. Pallal azt mondod, hogy mind az Kereſtſegről, ſ mind az Haromrol nyilvan emlekezet vagyon ſ-moſt tagadod? *Supra Objećt.* 8.

Szent Pal mondgya *Rom.* 6. hogy az hivek az Chriſtus halalaban kereſtelkednek, nezven az Kereſtſegnek gyümölcsere, mely à Chriſtus halalabol ſarmazik. Mert ő holt meg az mi bűneinkert *Rom.*4.v.25. Más azert ſollani à Chriſtuſtul ſereztetet Kereſtſęgnek modgyarol es formajarol: más annak gyümölcseről, à mint oda fellyeb meg mutatam *Obj.* 5.

Annak felette, ſoha nem kereshetſ oly réſt, hogy az igaſſag elől el ſaladhas.

Itt az arant bő beſéddel kezdi Enyedi magárazni à Chriſtus mondaſat, mellyel csak nem *inſanum volument*, oktalan könyvet fayza. Ertelme ez:

XIII. Valamit az Euangelium *kivan az Poganoktul, az, ſo czellya es az Euangelium iraſanak oka Ioan. 21. Rom. 10. v. 9. 1. Ioan. 5. Act. 8. v. 16.*

De az Euangelium nem egyéb hitöt kivant à poganoktul hogy megh kereſtelkedtenek, hanem hogy hidgyék az Ieſuſt Meſsiaſnak lenni. Ergo.

F. Meg engedgyük, hog az Euangeliumnak czellya à Chriſtus Ieſus. Mert mas fundamentumot az kivül, ſenki nē vethet, mely vettetet, ki az Ieſus Chriſtus *1. Cor. 3. v. 11.* Mert à Chriſtus à Prophetaknak es az Apoſtoloknak fundamentumok *Epheſ. 2. v. 20.* Azt-is meg engedgyük, hogy à poganoktul hitöt kevan az Euangeliú. Mert *lehetetlen hogy valaki kellyen Iſtennek hite nelkül. Heb. 11. v. 6.* De hozzá teſſük azt, à mit Athanaſius Doctor az Arius Erethnek ellen monda az ő Symbolomaban: *Valaki, ugymond, idvezülni akar, ſzükſeg hogy mindenekneke-elöte tudgya az közönſeges hitöt. Mellyet valaki éppen es egéſslen meg nem tartand, ketſég nelkül mind örökke el karhozik. Az közönſeges hit pedig ez, hogy egy Iſtent az Haromſagban, es Haromſagot az egy Iſtenſeghben tiſztellyünk, &c.* Azert az Chriſtusban valo hit, erre *ad Catholicam fidem*, az közönſeges hitre viſen. Ez az oka, az miért az Atyaban valo hit, egyben köttetet az Fiuban valo hittel *Ioan. 5. v. 24.* az mellyert ő maga-is mondgya: *Hiſzteke az Iſtenben, en bennem-is hidgyetek. Ioan. 14. v. 1.* Azert az Chriſtusban valo hit, mellyet az Euangelium kivan, nem hogy el rontana azt, hogy az kinek neveben megh kereſtelkedünk az örök Iſten, de ſöt felette igen erösiti. Mert az Meſsiasban valo hit, ſoha az Atyaban, és az Szent Lelekben valo hit nelkül nincsen, nem-is lehet.

Az Euangelium Chriſtusban valo hitet kivan.

Hogy pediglen oly igen kivantak az Chriſtus felöl valo vallas tetelt az Apoſtolok, eggyik az, mert öreg emberekkel vala dolgok: *maſik az*, hogy tudtak azt, hogy ha az Meſsiaſnak iſmeretire vihetik, es az ő benne valo hitre az embereket, meg nyertek az dolgot. *Mert ſenki nem iſmeri az fiat, hanem az Atya, az Atyat-is ſenki nem iſmeri, hanem az kinek az Fiu meg akarja jelenteni.* azt mondgya ő maga Chriſtus *Matth. 11. v. 27*

Nem azért emlegettek hát az Christus nevet, hogy az Atyaban, és az Szent Lelekben valo hitet onnan azzal ki rekeßßek, és hogy az kereßtſég legyen csak az *Ieſus* neveben, az Christus parancsolattya ellen, hanem, az mint meg mondam azért, hogy az Christuſnak iſmeretiből juthaſſanak az kőzönſéges hitre, és az Atyanak, Fiunak, es Sz. Leleknek igaz iſmeretire.

Az Enyeditűl meg jegyzet *locuſokat-is* igy kel magyarazni

Az mi az maſodik *Propoſitiot* illeti, hogy nem mas hitet, hanem csak az Meſsiasbán valot kivantak az Apoſtolok, ugy erts mint meg mondam: hogy tudni-illik, az Christusban valo hit legyen altal-úr-menetel az kőzönſéges hitre. De itt ő maga fejere vakargat Enyedi. Mert valakiben mondgya az Euangelium, hogy *hidgyünk*, őrők Iſten az. Mert az hitnek egyedúl csak *örők Iſtenben* kel lenni, az mint az egeß derek ßent Iras erről bizonſagot teßen. De az Euangelium azt mondgya, hogy az *Chriſtusban* hidgyünk, mint Enyedi főlőtte világos iraſokkal megh bizonyittya *Ioan.* 20. *Rom.* 10. *v.* 9. 1. *Ioan.* 5. *Item v.* 5. *Act.* 8. *&* 9. kiknek ſummajat be fogta ez igekben ßent Pal: *Hidgy az Ur Ieſusban, és idvözülßz, mind te ſ-mind hazad nepe. Act* 16. Annakokaert az Christus őrők Iſten. Ez oly nyilvan valo, hogy ha az Christus őrők Iſtenſegenek meg bizonyitaſara ſoha tőb erőſſégünk ennel nem volna-is, elegedendő, és meg czafolhatatlan volna. *Mert atkozot az az ember*, valaki *emberben* bizik (avagy hißen, mert mind egy ez) azt mondgya Iſten. *Ierem.* 17. *v.* 5. Mi hißünk á Christusban. Hat őrők Iſten az Christus.

Hamis azért az Enyedi *Conſequentiaja*, melyben azt allattya hogy az Christusban hinni nem egyeb, hanem ötet csak csupa Meſsiaſnak iſmerni. Mert Martha főlőtte világoſſan meg vallya, ßent Peterrel, *Matth.* 16. *v.* 16. eggyűt, *Ioan.* 11. *v.* 27. *Hißem hogy te vagy az Christus az Iſtennek fia, ki ez világra jötel.* Melyben ugy vallya Christuſt Meſsiaſnak, hogy azonba, ugan Iſten fianak-is, hidgye, es olynak *ki ez világra jot*, még pedig az egből *ubi prius erat*, a holot előb vala, *Ioan.* 6. *v.* 62. *Mert oñan bocsatotta ki Iſten ezt az ő fiat, hogy az teſtet fel vegye Gal.* 4. *v.* 4.

De

De az kővetkőzendő harom tanuſagban-is Enyedi nem tudvan, azont bizonyittya. Mert ha harman vadnak à Meſſias felől az mennyei tanuk, *az Atya, az Ige, és az Lelek, es ez harom egy*, tehat az egy Iſtenſęgben harom ſemelyek vadnak, kiknek egy Iſteni allattyok. De az elſő igaz Enyedi allataſa ſerint, ſent Ianosbol, 1. *Ioan. 5.* Hat az kővetkőzeſ-is. Hogy pedig oda beggyeſti: Egy, *az tanubizonſag tétel*, tudni illik, arrol oda alab ſolok.

Hogy vegezetre ez harom Iſteni ſemelyek, csak ugy emlitetnenek az kereſtſęgben, mint valami tanuk, nem igaz, ha onnan ezzel ki akarja Enyedi rekezteni, hogy az kereſtſęgben az *Atyanak, Fiunak, és Sz. Leleknek* emliteſe ne legyen, ugy-mint, kinek vallaſara, és tiſteletire, mint őrők Iſtennek leſen az kereſtſég. Mert oly tanuk ezek az ſemelyek à ſent kereſtſęgben, kik az ő vallaſokra, es hitekre megh kereſtelkedettet iſmerik, és ha őrők eletre valaſtatot, az kereſtſegnek gyúmőlcset vele-is kőzlik.

Meg oltalmazzuk ezokaért Enyedi ellen. 1. hogy valakinek *neveben* megh kereſtelkedűnk, az Chriſtus parancsolattya ſerint, az termeſet ſerint valo Iſten. Mert ember neveben nem ſabad meg kereſtelkedni. 2. Hogy az *Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek* neveben meg kereſtelkedni, annyit tegyen, mint ennek vallaſara, es tiſteletire, mint őrők Iſtennek éskűnni.

SZENT MARC.

CAPUT II. v. 5.

Monda Ieſus az Gutta űtőtnek: Fiam meg bocsattatnak tenekedaz te bűneid: Mi dolog, hogy illyen karomlaſokat ſol: Kicsoda bocsathattya meg az bűnt, hanẽ csak az Iſten.

Valaki az bűnt tulaydon ſajat erejebűl, és hatalmabol megh bocsat-

hattya, ſ-bocsattya, az termeßet ßerint valo bizony örök Iſten. Ez az iras tudoke az egeß derek ßent Irasbol Eſ. 43. v. 25. & 44. v. 22. Mich. 7. v. 18. &c.

De az Chriſtus bunt bocsat tulaydon maga hatalmabol es erejeböl. v. 9. & 5. az mint ö maga Chriſtus mondgya.

Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo bizony örök Iſten.

Kiált ez nagy nyilvan valo igaſſág ellen, az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſęgenek halalos ellenſęge, Enyedi, ſ-az mondga:

I. Hamis az elsö. Mert embernek fia bocsattya meg az bunt. De az embernek fia, *annyit teßen, mint* ember, *kinek mint* embernek *vagyon hatalma az bun bocsanatra. Ezt Chriſtus mondgya.*

Embernek fia à Chriſt.

F. Hamis az Enyedi állatáſa. Mert mikor Idvözitönk magat *embernek fianak* mondgya, azzal az *ö örök Iſtenſeget* nem rekeſti ki, hanem ſol *ö* maga felöl, illyen ſollaſnak modgyaban az kölſęgnek, ö felöle valo itiletire nézve, mely csak csupa embernek, és ember fianak veli vala. Hogy azert ne ollyan gyenge itiletben lennenek ö felöle, es hogy az ö Iſtenſęgenek ſ-Iſteni hatalmanak iſmeretire viheſſe, lehetetlent vet eleikben. Lehetetlen *csupa embernek* bűnt bocsatani. Ihol pedig *én* azt cselekedem. Hát nem *csupa ember* vagyok. 1. Mert *latom* az ti ſiveteknek titkos gondolattyat, mely Iſtené csak. *Ierem. 17. v. 7.* Hát nem *csupa ember* vagyok. 2. Mert ime az *bunt* tulaydon hatalmambol, es meltoſágombol bocsatom megh, mely tulaydona Iſtennek, az mint ti magatok-is mondgyatok. 3. Mert csak beßedemmel gyogyitam *az gutta ütöttet* magam ſajat erömböl, nem mint az *én* Tanitvanyim, kiknek en adtam arra valo erőt. *Matth. 10.* Annakokaert nem ſolok karomlaſt, igaz *Iſten* vagyok, nem *csupa* ember. Azert az, *mi köztünk Iſten Emmanuel*, noha *ex hypotheſi* völgy, az kölſęgnek velékedeſe ßerint, *embernek fianak* mondgya magat, de azert örök Iſten. Mert bűnt bocsat.

II. Nem eßes tanacs adohoz illik maſt arra inteni, az melyre tehetſege nincs annak az kit int.

De az Chriſtus inti az embereket, hogy egy-maſnak bünöket megh bocsaſſak, az Mi Atyankban *Matth. 6. & Cap. 18.*

Azert

Azert meg bocsathattyak az emberek-is az bunt.

F. Szentſéges bőlcs tanacs ado az mi Iſtenünk, ki azt tanacsollya, hogy az *Törvént* éppen be tőltsük. De kicsoda tőltheti be? Ha az te *Conſequentiad* igaz volna, ottan nem eſſes bőlcs tanacs-ado ſ-intő lenne, hogy olyra inti az embereket, mely nincsen az ő hatalmokban, hogy cselekedhesſek. Chriſtuſ-is ſentſéges bőlcs, ſőt ugyan tanacsos, inti az embereket arra, hogy *meg bocsaſſak egy-maſnak bunöket*, de azt az mellyel ő ellenek vétettenek. De nem tudodé Enyedi, hogy ſoha fele-baratod ellen olyban nem vethetz, hogy ugyan abban Iſten ellen nem vetenel: Mert tőrvényé ellen veteſs. Immar ha fele-baratodnak meg bocsataſs, ugyan fen áll Iſten ellen valo vetked. Ki bocsattya azt meg? Ha ki el lopja fele-barattyanak marhajat, ha erette megh engeſteli, ment ember: de Iſten ellen valo vetket az lopasban ki bocsattya meg? Itt pedig ſo nincsen ollyan felebarattya ellen valo vetkeről ez *gutta* útőtnek, de minden Iſten ellen valo vetkeről. Hamis hát az te rut velekedeſed. Latod magad-is, de ſegyenled viſſa hini beſedededet: azert igy ſollaſs:

III. Az Apoſtolok bűnt *bocsatottanak. De az Apoſtolok csupa emberek. Azert az csupa ember bünt bocsathat. Ioan. 20 Matth. 18. Ezzel az hatalommal, vagy éltenek az Apoſtolok vagy nem. De azt mondani, hogy nem éltenek, Iſtentelenſég.* Ergo

F. Az elſőre. Az Apoſtolok *bünt* bocsatottanak, tudni illik, *annuntiando ex Euangelio remiſsionem peccatorum pœnitentibus.* az bűnnek bocsanattyat hirdetven az Euangeliumbol, az pœnitentia-tartoknak, es igy minden egy-hazi emberekkel kőz az *bün* bocsatás, de csak hirdeteskeppen. Mert ezerſer bocsaſſad te valakinek bűnet, de ha Iſten nem bocsattya heaban. Mert Iſtené az *bun* bocsatas.

Az Egy-hazi ſzolgak bünt bocsatnak.

Annakokaert harom fęle *bün* bocsataſnak neme, ſ rendi vagyon: *Authoritatis, Miniſterij & proprij juris*: Męltoſáę, Szolgalat, es ki ki maga engedelme ſerint valo. Az ellő egyedűl Iſtene. Mert csak ő neki vagyon tellyes hatalma az bűnőn, kiről itt-is ſo vagyon. Az maſik az Apoſtoloké, és egyhazi embereké, csak hirdetesképpen, kiről ſent Ianoſnal

Rendi az bünt bocsataſnak.

vagyon so. Harmadik fele-baratunk ellen valo veteknek meg engedese, kiről az *Mi Atyankban*.

Immar Christus az *Gutta ütötnek* bocsattya meg vetket, nē ugy mint az Egy-hazi emberek *Miniſterialiter*, ſem mint egik ember az maſiknak, hanem tulaydon ſajat hatalmaval, az mint ő maga mondgya: Laſſatok, hogy *hatalma* vagyon az embernek Fianak az bűnnek bocsataſára. Eltenek azert az Apoſtolok az *bün* bocsanatban valo hatalommal, de à mint mondam, mint ſolgak *hirdetven* az pœnitentia-tartoknak az bűnnek bocsanattyat Iſtentűl.

Vedd eſedben azert Samoſatenice, mert nem hogy letapottad volna az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſęgenek argumentomat, az mint ranczban ſedet homlokkal gúgyőgőd az te ivadekidnak, de bizony csak meg ſem illethetted.

Azert az minemű magyarazatot vőttel magadnak, tijed legyen: Feyts meg előb az argumentomot valoban, az utan vegeznek az te magyarazatod felől az Borbelyok az Mihelyből.

SZENT LUKACS.

CAPUT I. v. 16.

Es az Izrael fiai kőzzűl, ſokakat meg terit az ő Urokhoz Iſtenekhez. Mert ez, ő előtte fogjarni, az Illyelnek lelkevel, es erejevel.

ANgyal mondaſa ez Zacharias Paphoz, melyben az Iſtennek rendeleſęt mondga meg, mit végezet Zacharias Pap es az ő lejendő Fia felől; Ezt tudni-illik, hogy ád Iſten ő neki egy magzatot, kit Ianoſnak kellyen hini, mely Ianos leßen az Meſsiaſnak Hop-meſtere. Mert ő előtte jar, hirdetven à pœnitentiat, mely pœnitentianak hirdeteſęvel, ſokakat az Izrael fiaiban, meg terit ahoz az ő Urok-

hoz Istenekhez, ki elől ő jar, tudni illik à Christushoz. Melyből megtetßik, hogy az Ur Christus, Ura Istene az Izraelnek. 1. Mert ő előtte ment az Keresztelő Ianos. 2. Mert ehez téritette megh az Izraelitakat *Matt. 3. v. 11.* 3. Mert ennek jo kéßüit nepeket kéßitet.

Valakihez Keresztelő ß. Ianos ſokakat az Izrael fiai közzül meg téritet, elötte járt, es az népeket kéßitette, az Ura Istene az Izraelnek: Ez éppen Gabriel Angyalé.

De tulaydon az Christus Iesus az, kihez Baptista ſokakat az Izrael fiai közzül meg téritet, elötte jart; es az népet kéßitette: Ezt éppen az Euangeliſtak bizonyittyak, Esaias jovendöléſe ßerint Es. 40. v. 3. *kiről oda fellyeb.*

Azert az Christus Iesus Ura Istene az Izraelnek.

Hogy ha Enyedinek ez ellen valo turkalaſat nem latnam, ez vilag mondaná-is, hog valaha valaki ezt az nagy ßem latomaſt valo igaſſagot merné tagadni, ſ-ellene ßolni, el nem hihetném. Mert oly világos ebben az Christus Iesusnak őrők Istenſęge, hogy az Napot tagadgya vilag nelkül fel jöni, ez vilag ßidalmara mélto, az ki ez ellen tornikol. De hogy Enyedi halalos ellenſęge à Christus Iesus őrők Istenſęgenek, nagy merészßen igy kerengi.

I. Az Christus elöt jart Baptista, de minus principaliter & quaſi ſecundariò, *nem fökeppen, hanem mint egy maſodiſtor. De az Istennek, ki az Atya,* primariò, *fökeppen. Vagy* mediatè, *eßköz altal.* Immediatè, *eßköz nelkül, mint Matth. 10. v. 40. Ioan 13. v. 20.* Az ki engemet fogad, fogadgya az Atyat, *de fökeppen; az Christuſt mint Eßközt es Maſodikat.*

F. Hamis mind az két ága ez *Diſtinctionak*, meg hatarozaſnak. Mert ſoha megh csak gyano ſem ferhet az bőtűhőz, hogy illyen megh hatarozas: *Fökeppen, ſ-nem fökeppen: Közben jaro altal, ſ-Közben-jaro nelkül* ferhetne hozzá. Mert *abſolutè ſimpliciter*, egy-általlyaban, meg hatarozas nelkül mongya mind Esaias *Cap. 40. v. 3.* mind az Angyal es az Euangeliſtak, hogy Keresztelő Ianos az Izrael Uranak Istenének előtte jart, ő hozza teritet embereket. I.

Nem azt viytattyuk azert mi, mikeppen jart Keresztelő II.

Is-

Ianos, de ki elől jart: az Izraeli Uranak Istenenek elötte. Az penig az Christus, s-azonban Enyedi azt mondgya: *Fő képpen az Atya elöt.* Hogy álhat megh holot az Christus az Izrael Istene, es itt az Atyarol *in specie personaliter*, semely szerint valo emlekezet nincsen. Mert az ki itt Izraelnek Uranak Istenenek mondatik, az Christusra magyaráztatik. Mert ő elötte jart Keresztelő Ianos.

Annak okaert Enyedinek azt kel vala el rontani, hogy nem Christus ez az Izraelnek Ura Istene: Mert itt vagyon az tereh. De ő ehez nem nyulhat, hanem azt viſgallya mikeppen jart az Atya elől, s-az Fiu elől Baptista, mely ſoha meg ſem illeti az mi Argumentomunkat.

Holot azert ſem Eſaias, ſem az Angyal, ſem az Euangeliſtak ſohol az fęle meg hatarozaſra, nem hog okot adtanak volna, de męgh csak gyanot ſem hattanak havokban arra, hamis az Enyedi *limitalaſa*.

III. De nézzétek micsodas Istent akar à Christusbol csinalni: *Az Christus elöt jart Keresztelö Ianos ugy mint Maſodßor, nem ſő képpen. Hat az Christus maſodßor Iſten*: minus principalis Deus, *kiſſeb Iſten.* Mert az minemű Isten elől jart Baptista, ollyannak vallya Enyedi. De fő keppen, ugy mint eskőz altal jart Istē elől: az Christus elől mint, nem főkeppen, eskőz nelkül. Azert az Atya fő keppen Első Isten, az Fiu nem fő keppen hanem ugy mint *máſod*, eskőz altal valo Isten. Rut illetlen s-képtelen tevelyges.

IV. Az mi néz az Christus mondaſára, hamis az-is hogy Christus nem főkeppen magara venne azt, az mi esnék az tanitvanyokon. Mert nem az Apoſtoloké volt az úgy, mellyet az emberek elől forgattanak, hanem Christusé: hát à mi azert raytok eſet, az-is *primariò & principaliter* Christuſon eſet. Meg mutattya ő maga Christus: *Az ki engemet ſogad, az en Atyamat fogadgya.* Miért? Mert egyenlő à Fiunak tiszteleti, gyalazattya, *&c.* az Fiujéval *Ioan. 5. v. 23.* Mert *az Fiu az Atyaban, az Atya az Fiuban Ioan. 14. v. 10.* A mikeppen azert nē az Apoſtolok voltanak, az kik ſollottanak, hanem az Atyanak Lelke *Matt. 10. v. 20.* a'keppen nem az Apoſtolok vettet-

nek

nek megh, de az, az ki ő bennek ſollot, az Atyanak Lelke, mint az Ananias peldaja meg mutattya, ki nem Peter, hanē az Szent lelek ellen hazudot *Act.* 5. *v.* 3.

De ha ſinten megh engednők-is (melyet ſemmikeppen nem engedünk) hogy Baptiſta jart az Chriſtus elől nem főkeppen, hanem ugy-mint Maſodſor, tartoznék az, az Chriſtus Kőzben-iaraſanak tiſztire, az menyiben Kőzben-jaro. De igy-is főképpen jart volna az Chriſtus Iſten elől. Mert egyenlő az Atyaval *Phil.* 2. *v.* 6. *Ioan.* 10. *v.* 20.

II. Soha nem igazitotta az Sidokat Baptiſta az Chriſtushoz, mint ö Iſtenekhez, mint az ö prædicatioi meg mutattyak.

F. Hamis ez Enyedi csavargaſa. Olvaſd meg *Cap.* 1. *Ioan. à ver.* 15. *ad v.* 37. meg talalod nyilvan, hogy Kereſztelő Ianos ugy igazgatta à Chriſtushoz az Sidokat, mint ő Iſtenekhez. Mert azt mondgya: *Ez az, à kiről mondom vala. Az ki en utannam jöt, elömben vettetet ennekem, mert eléb vala en nallamnal.* Hog hogy eléb valo, ha lam azt mondod hog utannad jőt? *æternitate*, őrőkkevaloſaggal. Mert ő őrőkkevalo, en pedig idő ſerint valo. Azont felelé az Ieruſalembeli kőveteknek-is *ver.* 24. Ugy tanita Iſtenſegéről *Matt.* 3. *v.* 11. Mert hallá egy keves vartat va, hogy ez volna az Iſtennek Fia, ő magatul az Atyatul *ver.* 17. Hamis azert az Enyedi tévelygeſe.

III. Tudgya vala Baptiſta, hogy ö-is ſolga, az Chriſtus-is ſolga, tudomanyok-is egy Matt. 3. *v.* 2. *&* 4. *v.* 17. *Annyira, hogy meg csak ſolgaja ſem volt Baptiſta Chriſtuſnak. Hat nem jart ö elötte mint Izrael Iſtene elöt.*

F. Ezt-is à bőtű hamiſsittya meg. Hallya Kereſztelő Ianos, hogy az Atya az Kőzben-jaraſnak tiſztire ſenteli, es mutattya az ő Fiat onnan fellyúl az egekből. Lattya hogy annak tanu-bizonſag tételére, az Szent lelek Galamb formaban alá ſál az Chriſtuſra *Matt.* 3. *v.* 17. ő maga mondgya Baptiſta, hogy ő feliben vettetet, annyira, hogy nem melto ſarjanak kőtelenek meg oldaſara *Matt.* 3. *v.* 11. Tudgya hogy az Meſſias Hop-meſtere ő: tudgya, hogy az, az Izraelnek Ura Iſtene, megh-is nagy ſemtelenúl tagagdya Enyedi, hog ingyen ſolgaja ſem volt az Chriſtuſnak Baptiſta: Vagy Tanitvanya I.

volt Baptista Christusnak, vagy Ura, vagy egyenlő szolga társa. Nem volt Ura Baptista á Christusnak: Egyenlő sem volt vele, az mint à maga beszédeből meg mutattam. Hat szolgája volt, mint *kiáltó szo*, ki az népet az ő Urahoz Istenhez az Christushoz igazgatta.

II. Továbba, à Christus-is Isten szolgája, Ianos-is. De à Christus mint Közben jaro, à szolgai abrazatban; Keresztelő Ianos mint *præco*, Kialto szo, Christus előtt jaro Hop-mester. Azert igen igen nagy külömbség vagyon, az Christus szolgálattya közt, es az Baptistáje közt, melyet akar ki-is altal lathat, bár ne tölcsünk azzal papyrossat.

III. Vegezetre az Euangelium prædikallasanak egyenlősége, nē szerez à szolgakbā egenlőséget. Christus prędikallya à pœnitentiat, mint Közben-jaro, es Ura à tudomannak, es adoja à szolgalatnak *Eph* 4. v. 11. Keresztelő Ianos mint szolga, *Kialto szo*. Mert kicsoda Pal, Cephas, Apollo, ted utanna Keresztelő Ianos-is kicsoda? hanē csak szolgak kik altal hittenek 1. *Cor.* 3. 5.

IV Ha Baptista á Christust az ő halgatoinak ugy adta volna eleikben mint Izrael istenét, mindnyajan őtet el hagy van az Christushoz mentenek volna az ő Tanitvanyi. De nem mentenek Act. 18. *v.* 25. *Hat nem ugy prædikallotta mint Izrael istenét.*

F. Nincsen ereje ez vélekedő argumentumnak. Mellyet az bőtű mutat meg. Mert nyilvan vagyon *Ioan.* 1. *v* 35, 36, 37. hogy Ianos nem maganak, de az Christusnak gyújtót Tanitvanyokat. Mert mikoron veszteg állana Keresztelő Ianos két Tanitvanyival, es latna az Christust előtte járni, monda: *Imé az Istennek amaz báránya.* Az Ianos Tanitvanyi ezt halvan el hagyák őtet es az Christushoz ragaszkodanak. Kik közzül eggik Andras, igazitá ofton Simont az ő Attyafiat Christushoz, nem Keresztelő Ianoshoz, ezt mondvan: *Megh találtuk az Messiast v.* 42. Itt-is azert tapasztald megh vilag Enyedinek az szentiras ellen valo hamisságat.

Enyedisz. Iras ellen tanit.

De hogy à tőmleczbeli fogsagabol-is à Christushoz bocsattya tanitvanyit, azert cselekedi, hogy az ő halala utan, tudnák kihez kellene ragaszkodniok.

Az mi néz az egy Apollosra, s-bator többekre-is, meg tet-

ſik hogy az Urnak utát tudták, à Chriſtus ſenvedeſének es fel tamadaſanak-is hiſtoriajat értették, de mindazonaltal még tökéleteſſen minden titkait az Chriſtus felől valo hitnek nem tudgyak vala; de csak az Ianoſnak Kereſtſégét, az az, Ianoſnak tudomanyat à pœnitentiarol, az bűn bocsanatrol az Chriſtus altal, &c. Ez-okaert Aquila, es Priſcila, fel veven Apelleſt megh magyarazak neki az Urnak utat, es mindenekre meg tanitak, oly igen nág eggyeſſégek volt az Ianos Tanitvanyinak az Chriſtus Tanitvanyival. Hamis azert az Enyedi állataſa, ki illyen nagy *ſchiſmat*, ſakadaſt, es viſſalkodaſt állat lenni közöttök csak ronthatná az Chriſtus Iſtenſégét. De adgyuk viſſa.

Hogy ha Kereſztelő Ianoſt az ő Tanitvanyi el hatták mint ſolgat, es ragaſkodtanak à Meſsiashoz mint Urokhoz, tehat az Chriſtuſt Izrael Iſtenének tanitotta lenni: Mert ha ő vele egyenlő Szolga lőt volna, el nem hatták volna. De az elsö igaz Azert az Chriſtus Izrael Ura Iſtene.

V. Ha mas az El küldöt, es mas az El küldetet, tehat Baptiſta az Atya Iſten elöt jart. De az elsö igaz Malach. 3. v. 1. Ott pedig ſsollot az Atya mint az következendö igek meg mutattyak, hanem ha azt mondanák, hogy az ki igér, azon az kit igér, avagy magát küldené.

F. Nem igaz az Enyedi *Conſequentia*ja, mellyet az Malachias Propheta jövendőléſe hamiſsit meg. Mert ott az helyen kérdéſt tamaſztanak vala az emberek: Hol vagyon az ſtilő Iſten? *v.* 19. *Cap.* 2. Megh felel ugyan azon ſtilő Iſten: *Ime en el küldöm az en Angyalomat.* Kicsoda ez az küldő? Nē egyéb, hanem az ſővetſégnek Angyala avagy követe, az Ur Ieſus Chriſtus: Mert ezt kivatak es ezt kereſtek az Izraelitak. Kicsoda az Angal? Kereſztelő Ianos; mint meg vagon nyilvá ő rola *Matt.* 3. *v.* 10. *Marc.* 1. *v.* 2. *Luc.* 1. *v.* 76. mellyet Enyedi ſem tagad. Hat igy ſol: Ime en Iſtennek Fia el küldöm az en Angyalomat (Kereſztelő Ianoſt) az mint ekkeppen bőtű ſerint magyarazza Chriſtus. *Luc.* 7. *v.* 27. kinel igazab magyarzot, nem tudom kit kereſnenk. A ki pedig itt ſol *Iehova* az, és az mondgya, hogy el küldi az Angyalt, Kereſztelő Ia-

nost, à vegre, hog *el keßitse az utat ö elötte, Iehova elöt* es amaz Iehova *ßövetßegnek Angyala* be megyen az ö Templomaban. Igy azert ket ßemelyékről vagyon itt ßo: *az Chriſtuſról, és Kereßtelö Ianoſról*, ugy hogy Chriſtus legyen az ki el bocsatta Kereßtelö Ianoſt, hogy ö elötte *utat* irtſon, és ö *az úton* mennyen be az ö Templomaban. mely ekkeppen be tölt.

Az Enyedi *Conſequentiai* ezt nem tontyak. Mert azon az Angyal küldö Iehova, ki az ßövetßegnek Angyala, és ugyan azon mondgya, *à conſequenti* maga felöl, hogy *eljö* az ö Templomaban. Ez mely nyilvan valo bizonſág legyen, nem ßükßeg böveb beßeddel magaraznom, holot Hieronymus Zanchius, ezt oly nyilvan valo értelemmel megh magyarazta, kinel vilagoſſabbat nem kivanhatni.

Az Eſaias mondaſárol oda fellyeb böven ßollottam. Láſſád. *Cap.* 40. *v.* 3.

Magaſſagbeli az Chriſtus.

VI. Ha az Atya Iſten à Magaſſagbeli, tehat ö elötte keßitet útat Baptiſta. *De az elsö igaz. Mert ö Prophetajanak mondatik, és hogy az Atyarol legyen ßo. v.* 35. *cap.* 1. *Luc. meg mutattya.*

F. Az *elsöre*: *Ha az Atya az magaſſagbeli*, tudni-illik ki-rekeßtven onnan az Fiat, tehat az Atya elöt ment *Baptiſta*. De igy hamis az *Antecedens*. Mert ſohol az Fiu ki nem rekeßtetik abbol, hogy ö nem volna magaſſagbeli. Mert ſoha ezt az ördög ſem tagadhattya, hogy Ianos nem az Chriſtus *elöt ment, és keßitet* volna utat, holot az bötúben nyilvan vagyon. Ha *ö elötte* ment, tehat *ö* az magaſſágbeli, az mint *Luc.* 1. *v.* 32. vagyon: *Es te gyermek az magaſſagbeli Prophetajanak hivattatol.* Itt az *Iſten fia* mondatik magaſſágbelinek. Mert egy folyaſban utanna következve vagyon: *Az Urnak orczaja elöt megy keßitven az ö útat.* De Ianos az Izrael Uranak Iſtenenek, ugymint *magaſſagbelinek* ment elötte, ki az Ur Chriſtus. Innen mondgya ötet *magaſſagbol* valo csemetenek. *v.* 78. melyben nézet Ieremias mondaſára *v.* 23. *v.* 5. Iſmet *Zach.* 3. *v.* 8. & 6. *v.* 12. Nyilvan *magaſſagbeli* à Chriſtus *Eccl.* 1. *v.* 8. *Eſdr.* 7. *v.* 33. következik azert, hogy Chriſtus elöt fökeppen *kéßitet* utat Baptiſta.

Az mi *v.* 35. néz, ott az ßent Lelek ertetik az *magaſſágbelinek* erejen: *Az Szent Lelek jö te reád*: utanna teßi magyarazatképpen:

pen: és (*ezen*) magaſſágbelinek ereje, ki az Szent Lelek arnyekoz meg tegedet. Azert ha az Atya *ott* az magaſſágbeli, *imit* az Fiu. Mert kőzőlleg mondatik ez az Atyarol, és Fiurol, mint az tőb *attributa Deitatis* az Iſtenſégnek nevei.

Igy azert az *medius terminus*, mind az *majorban*; mind az *minorban*, ő ſinte valo igaſſágban megh maradot ſ nincsen negy *terminus* benne à mint Enyedi veli. Bezzeg ha csak az ő itiletire hadnok, egy ſem maradna helyen az mi argumentominkban. De az mivel akara rontani valaſſa lőn, és helyben marada az argumentum, az melyert az ő gűgyőgeſe, mellyel veli, hogy az ördőgőt-is meg csallya, veſſet csalárdſágnak lenni meg latzik, mellyet bizony męgh az gyermek is meg pőkhet, meg is pőkjőn, mint illyen ektelen rut tevélygeſt.

VII. Valaki elöt kereſtelö Ianos jart, az, az Izraelnek Ura Iſtene. De az Chriſtusban, az Atya Iſten elöt jart Kereſtelö Ianos. Ioan. 3. v. 28. & 12. v. 44 2. Cor. 5. v. 19. Mert az Atya volt à Chriſtusban. Igy keſſitet népét-is Ianos az Chriſtuſnak, de ugy hogy az Chriſtusban az Atya Iſtennek. Ha azert az kinek népet kéſſitet Iſten lenne, Pal Apoſtol-is Iſtene lenne. Act. 18. v. 24. & 19. v. 1. Ergo.

F. Az elſő mienk, kit ekkedig Enyedi oſtromla, ſ im moſtan tea ſorult, helyen hadgya. De az maſodikat veſtegeti hamis magyarazattal. Mert ha igaz volna az ő agyaskodaſa: kővetkőznek, hogy valami úres váz volt à Chriſtus, ki elől mint váz elől ugy jart volna Ianos, de azert az ő benne lappango Atya Iſten elől. Enyedi rut tevelygeſe.

Az mely iraſt elő hoſs *Ioan. 3. v. 27.* ellened vagyon, és ſoha abbol ki nem ſotulhatod, hogy jart Ianos Chriſtus elől, de az Chriſtusban az Atya Iſten elől. Mert bőtű ſerint igy ſol *Baptiſta*: *Nem vagyok en Chriſtus, de bocsattattam, hogy megh jelennem ö elotte.* Látodé, ha egy mák ſemnyi lelked iſmereti vagyon, hog bőtű ſerint à Chriſtuſt emliti: Hol itt az Atya nevezeti? *En jarok*, mond, *az Chriſtus elöt*: kővetkőzik hát hogy Chriſtus az Izraelnek Ura Iſtene. Mert Ianos ez elől jart. Az ördőg ſem forditthattya ezt ki ſarkabol.

Az Christus mondasat, *Ioan.* 12. v. 44. örömest vessük: igy vagyon: Monda Christus: *Az ki hisen en bennem, nem en bennem hisen, de abban az ki el bocsatot engemet.* Melyben imez igetske, *Non*: Nem, nem harittya el az Christusrol az hitet. Mert sinten ugy meg kiványa az Christus, hogy hidgyünk ő benne, mint sinten az Atyaban, *Ioan.* 14. v. 1. hanem *corrigal*, fed ez igevel, s azt mondgya: *Nem en bennem*, tudni illik, csupa emberben, de Istenben, ki egyenlő az Atyaval. *Mert az en Atyam en bennem vagyon, en pedig az én Atyamban vagyok. Ioan.* 14. v. 10. *Mert en, és az en Atyam eggyek vagyunk. Ioan.* 10. v. 30. Azert az ki hisen en bennem, mint csupa emberben, nem en bennem hisen az, hanem abban az ki el bocsatot engemet. Mert csupa emberben senki nem hihet. *Mert atkozot az ki ember bizik. Ierem.* 17. v. 5. Ez hát az oka az miért az Atyara igazittya az hitet, de nem maga ki rekesteseyel, mint ha magat onnan ki rekestene. Mert azt mondgya, *Ioan.* 11. v. 26. *Az ki hisen en bennem halált nem lát örökke.* Láddé. *En bennem*: az holot nincsen emlekezet az Atyarol. Megh tetsik hát ezekből, hogy ollyan termesset serint valo Isten az Christus, mint az Atya, és hog ő előtte jart keresztelő Ianos, mint Izrael Ura Istene előt.

Isten vala az Christusban mit teszen.

Szent Pal is 2. *Cor.* 5. v. 19. Nem tesi à Christust üres vázzá, hogy nem Isten volt volna ő, hanem az Atya lappángot volna ő benne, hanem azt irja meg, ki volt az Meg-válto? Nem csupa ember, hanem Isten es ember. Mert abban az Christusban kit semekkel láttanak, kezekkel meg tapottanak, Isten vala. Kicsoda ez az Isten? Nem más, hanem az testben meg jelent, avagy teste lőt Ige *Ioan.* 1. v. 14. Mert ugy lakot az Istenségnek minden tellyességе az Christusban állat serint, *Col* 2. v. 9. hogy ő legyen *igaz Isten es örök élet* 1. *Ioan.* 5. Nem az Atya azert ez az Isten semelyeben, hanem az Fiu ki előt jart Keresztelő Ianos, főképpen mint Izrael Ura, es Istene előt.

Népet is ennek késitet egyenessen, nem ollyan kerülő, vagy csavargo be sed serint, mint Enyedi csavarog: *Christusban az Atyanak*: Hol olvastad illyen csavargo solasnak

mod-

modgyat az irasban? Isten az Christus *absolutè simpliciter* egy általlyaba *Tim. 3. v. 16.* Istennek kesitet nepet Ianos, *Luc. 1. v. 17.* Hát Isten az Christus, és ő neki késitet népet Ianos.

Hogy pedig azt fecseged: Ianos, Palnak késitet népet: fęlő hogy sinten ollyan Hop-Mesterenek ne csinállyad Ianost sent Palnak, mint Christusnak, és Palbol Messiast. Az te tőled megjegyzet locusokbā meg csak emlekezet sincsē *Baptista* felől, de Apollo felől, ki csak az Baptista keresztsęget tudta. Ez pedig, hogy késitet volna utat Palnak, holot őtet-is Aquila, Priscilla tanitottak meg valoban az Urnak utara? El fordult lelked ismereti vagyon, holot illyen nyil van sollas az iras ellen.

VIII. Ha az Izrael népe nem csak Christusęnak, de egyebekenek-is mondatik, tehat abbol meg nem bizonyittathatik, hogy ö neki tulaydon népének késitet volna Ianos népet: De az első igaz Ioan. 17. v 6. Heb 2. v. 13.

F. Ha az Izrael népe nem csak Christusęnak mondatik, tudni-illik, ollyan ertelemmel *Iussal*, és saiat tulaydonsággal, mint az Christusenak, tehat abbol ki rekesztetik mind Daniel, mind Apostol, s-mind minden ember. De az Christusnak oly tulaydon sajattya az Izrael nepe, az minemű tulaydona, sajattya az Atya Istennek Erre nézve Zacharias Christus népének hiyja, az kinek Baptista adot idvősségnek ismeretit, ugy sent Mathe *Cap. 1. v. 21.*

Az mi illeti azt, hogy *Isten adta az Christusnak*, kel erteni az közben jarasnak tisztiről: Mert egyeb arant sinten ugy magaénak mondgya, mint à minemű-képpen az Atyaé *v. 10. Ioan. 17. Mindenek*, mond Christus, *az mellyek enyim, tied, és az mellyek tied enyim.* Ugy kel erteni sent Pal mondasat-is. Vegezetre, Danielé az nép, az menyiben tanittya őket solgalattyara nézve.

IX. Az Izrael igaz Istenenek leßen vala Ianos elötte jaroja es népének késitője. De az Atya Isten az Izraelnek igaz Istene. Hat az Atya Istennek leßen vala Ianos elotte jaroja, es nepének késitője. Az el ö mondas Gabriel Angyalé. A masik meg tetsik Ioan. 8. v. 54. Act. 3. v. 13.

F. Ha az elsö Gabriel Angyalé es igaz, mi az oka tehat, hogy oda fellyeb lelked iſmereti ellen igyekezéd meg rontani? Hamiſſat ſollottal az te magad moſtani állataſod ſerint az elsö ellen, es ezzel az te moſtani mondaſoddal, éppē meg hamiſsitottad valamit az elsö ellen ſollottal.

En az maſodikra felelek: *De az Atya Iſten az Izraelnek igaz Iſtene*, tudni illik, nem ki rekeſztve onnan az Fiut. Mert ha Atya az Iſten, tehat Fia az Chriſtus. Mert Atya nem lehetne. Ha Fia az Chriſtus, vagy terméſet ſerint valo Fia, vagy fogadot Fia. Mert à két Fiuſagnal tób az ſ. irasban ſohol nincsen. De azt mondani, hogy Fogadot Fia, eretnekſeg. Mert bún alá volt volna ugy rekeſztetven, es ő kivúllötte mas Chriſtuſnak kellet volna lenni, kiben Iſten Fogadot fia lehetet volna, à mely képtelen. Hat tulaydon terméſet ſerint valo Fia *Pſal.* 2. *v.* 7. *Heb.* 1. *v.* 5. *Rom.* 8. *v.* 32. *Ioan.* 1. *v.* 14, *&* 18. Ha terméſet ſerint valo Fia, tehat ollyá Izraelnek Ura Iſtene mint az Atya, es ő elötte jart Kereſztelö Ianos.

Az mi à bizonſagot illeti, ſemmit nem bizonyit à Chriſtus ellen. Mert *Ioan* 8. *v.* 54. ugy állattya az Atyanak meltoſagat, hogy egyſer ſ-mind magat-is oda tudgya ſ-rekeſzti, es à tiſteſſeg kevanaſt harittya el rola: Nem vagyok tiſteſſégh kevano: Mert ugy az en dicsöſſégem ſemmi volna. Az en Atyam kit ti Iſtenteknek mondotok, az dicsöit megh engemet, az, à mely dicsöſſegē moſtan à ſolgai abrazatbā homalyban vagyon, vilagra hozza az Atya. Mert az az dicsöſſeg enyim öröktül fogvan *Ioan.* 17. *v.* 5. az mellyert ugyan Iſten dicsöſſegenek ſenyeſſege *Heb.* 1. *v.* 2. Ugy kel érteni ezt-is *Actor.* 3. *v.* 13.

Meg áll azert az pokolnak kapuja ellen, hogy az Chriſtus Izraelnek Ura Iſtene, azert terméſet ſerint valo örök Iſten.

CAPUT. I. v. 35.

Annak-okaert az-is az mi te-tölled ſületik, mivel-hog ſ. leſen, Iſten fianak hivattatik.

Hogy

Hogy az mi Urunk Iesus Christus természet szerint valo bizony örök Istē, es Masodik személy az Istenségben, oly nyilvan valo az ß. irasban, es oly igen le tőt tudomany ez egesz keresztyen vilagban levő Ecclesiakban, hogy még csak meg emliteni-is, hogy örök Isten nem volna, vétek, nem hogy tagadni; az mint eddig, ezutan-is Enyedi ellen meg bizonyitom, es meg oltalmazom.

Ezt bocsatotta ki az Atya az időnek tellyességeben *Galat.* 4. v. 4. hogy *test szerint* lenne az Atyak közzül, noha Istenségeben mindenek felet örökke aldando Isten volna, az mint bőtű szerint ß. Pal prædikallya *Rom.* 9. v. 5.

Ez igaz Isten es örök élet Iesus Christus 1. *Ioan.* 5. v. 20. fel öltözven az *testet*, lőt Isten es ember az személynek eggyességeben. Ezt bizonyittya Gabriel Angyal az eléb meg jegyzet igikben, az mint Epiphanius magyarazza *adversus Theodotianos*: *Gabriel Angyal* ugy mond, *nem csak azt mondotta*: *Ez okaert az mi ßulettetik*, de, *ezokáért-is az-is az mi ßulettetik*, hogy meg mutatná, az *Ige Isten*, ki az magassagbol vagyon, à méhben is születtetnek mikor emberré lenne.

Annak-okaert az fogontataskor, az Istennek amaz örökke valo Fia *testé lön Ioan.* 1. v. 14. ugy hogy sem az Isten emberré, sem az ember Istenné nem változék, es nem két Christus eggyesüle, kinek eggyik Maria fia volt volna, masik Istené, de egy Isten Fia. *Isten jelent meg az testben.* Azert:

Ha az ki az testet fel öltözte, valosagoson öröktül fogva volt, tehát ez okaert két kulömbözö termeßetből áll. De az első igaz. Mert az-is kit te ßülß Maria, ßent leßen es Isten Fianak hivattatik. Mert miért monda Gabriel: Az-is, *ha még mas nem volna à kivül Isten Fia?* Az-is *az mit te ßulß az te magod.* Az-is, *az ki azt az te magodat fel öltözte, ßent, Istennek Fia. Hat az közvetkezes-is igaz. Hasonlo ßollasnak modgyat olvashatod Ioan.* 21. v. 3. Mit regel ez ellen Enyedi?

I. Ez ige νοῦ Es, *nincsen az Syriai nyelvben.*

F. Az egy Syriai nyelven valo Uy Testamentumnak vettyük ellenébē minden Uy Testamentūnak exemplarit, mellyek Görög nyelven irattattanak. Mert az Uy Testamentum

az Gőrőg nyelven Avthenticum, magan hiteles, mint az ő az Sido nyelven. Azert az, nem illeti meg ez mi Argumentomunkat

II. Irja Beza, hogy ez ige διὸ καὶ, Es, *az Euangeliſtak iraſaban ſokſſor bövölködik. In cap. 28. v. 9. Matthæi.*

F. Azt mondod. *Sokſſor*, bar nem mindenkor. Hát Beza ezzel, ha ſinten egy-altallyaban mondana-is, mellyet Enyedi az ő iraſabol meg nem bizonyithat, nem rontaná az igaz értelmet. Oſton az emberi authoritas menyit foghjon az Theologiaban tudod.

III. Semmi okat nem adgyák, miért kellyen ezzel: Szűletet, *ezt az iget inkab öſſve fogni*: Es, *mint azzal-is* Hivattatik.

F. Elegedendő okat adgyuk. 1. Mert az regiek egy inon folyo igaz értelemmel ugy magyaraztak, hogy nem az *Ige Iſtenre*, hanem az emberre nézzen itt Gabriel: *Az-is* az kit te ſűlſſ, *az-is* à ki Iſten Fia, ſent. 2. Mert mind az igenek folyaſa, mind értelme azt kivannya: Az magaſſagbelinek ereje, az az, az Szent Lelek árnyekoz meg tegedet Maria. Mi leſſen? *Ez-okaért* az-is *az mi te tőlled ſzületik* ſent, *hivattatik Iſtennek Fianak*. De ha az Enyedi agyaskodaſa ſerint az igéhez: *Hivattatik* tennék ezt: *Es*, el fordulna az igaz értelme az Angal mondaſanak. Mert ez igen: *Hivattatik*, manifeſtatio, *megh jeleneſe* értetik annak az ki ſűletik, mint Calvinus megjegyzette Severus eretnek ellen.

IV. Szantalan peldatok vadnak, mellyek meg mutattyak, hogy azokat az igeket: διὸ καὶ, Ezokaért az-is, *nem kel egy-maſtol el ſzakaztani, de eggyért kel venni, &c.*

I. F. Mert megh annyi erőſſegink vadnak ellene, hogy itt el kel ſzakaſztani, mint *Ioan. 21. v. 3.* kit azert hozok elő, az többit el hagyvan, hogy Enyedi ezzel erőſite az mi értelmünket, és csak egy kukkot ſem tuda ellene ſollani.

II. Annak felette, mi nem az ſonak mi voltan vetettünk fundamentomot, hanem azon az mit az ſo, az ige *indigital* ſ. mutat. Az pedig azt mutattya, hogy az Mariatul ſűlettetet Leſus, Iſten, es ember, ket külömbőző termeſetből álván, mint ſ. Pal *Rom. 1. v. 3.* bizonyittya. Mert ezt az iget διὸ καὶ

Ez-

Ezokaert az-is; az tőb iraſok mutattyak megh, és az dologh, hogy meg kel ſaggatnunk. Mert à mit fogad Maria az ő mag vabol, az ő meheben, *Az-is*, amazon kivůl, ki az őrőkke valo Ige, *ſentnek hivattatik.*

Vegezette, ha ſantalan helyen ugy vagyon, hogy nem kel meg ſaggatni, nem minden helyen, hát itt ſem. III.

V. Ketſeges ez az hely: azert innen ſemmi bizonyoſt nem ſolhatni.

F. Nem ketſęges ez: *Az Ige teſte lön: Ioan 1. v 14.* ez ſem: *Iſten jelent meg az teſtben 1. Tim. 3. v. 16.* ez ſem. *Az mindenek fedet, örökke áldando Iſten, az Atyak közzul valo teſt ſerint, Rom. 9. v. 5.* Holot azert ezekben ugy vagyon, hogy igaz Iſten, és ember à Chriſtus à ſemelynek eggyeſſegeben, ezokaért ezek veſik ki ezt az Gabriel mondaſat-is az kétſęgből, hogy tudni-illik, itt-is az két termeſetről legyen emlekezet, es annak eggyeſűleſęről.

Nem mehetek el mellőle az mit Enyedi az egeſs kereſtyę vilagban levő hiveknek fejekhez ver, hogy ide ne jegezzem.

1. *Bolond, és Iſten ellen valo ertelem, hogy à Chriſtuſnak ſemellyében ket kűlömbözö termeſetet mondanak 2. Az Ieſuſnak Mariatol valo ſuleteſet ezek meg nem magyarazzak. 3. Haromſor ſűletik az Chriſtus ezeknek ertelmek ſerint. 4. Nem ſęgyenlik ezek mondani, hogy az Menynek, Földnek teremtője Aſſzonyembernek meheből jot ki. Az mely karomlaſra hiſſem hogy megh remül mind az Meny, mind az Föld.*

F. Oly meſterſęgeſſen viſſa tudnam mind ezeket rakogatni, ez csinált uy Iſtenű Samoſatenieuſnak, hogy ſemmi raytunk benne nem maradna. De tudom, ha egy fęle állatot izgatnak, annal dőgjeb, ugy ezek-is. Mert ők haſonlok az Sepiakhoz. Mindazáltal egy-egy ſoval.

Az elſőre azt mondom: Ha mi azert bolond, és Iſten ellen valo ertelemben vagyunk, hogy ket kűlőmbőző termeſetet vallunk az Chriſtusban lenni, tehat az Euangeliſtak, Apoſtolok, Doctorok, ſőt ő maga-is Idvőzitőnk (bocsaſſa ő ſent feliſęge) bolond, es Iſten ellen valo ertelemben voltanak, ſ-vadnak: De ezt állatni Iſtentelen eretnekſęg. Hát amazt-is. Mert meg mutogattam hellyel hellyel, ez utą pedig I.

ugyan valoban, hogy az Chriſtusban két kúlömbőző termeſet vagyon, mint meg láthatod. *Ioan. 1. v. 14. Item cap. 5. v. 27. Rom. 1. v. 3. Item 9. v. 5. &c.*

II. Hogy azzal vadolſ: Nem tudgyuk meg magyarazni az Ieſuſnak Mariatul valo ſúleteſét. Ugy, ha te neked hiſzünk. De nem kodulgattunk ſoha titúletek arra valo prædikatiot, mint ti lopogattok az mi Doctorink könyveiből. Adgyatok meg nekúnk az Chriſtus ſúleteſçről valo enekeinket, ſ. az halaknal nemabbak lęſtek Karacsonban. De ebben-is meg útőd az ſaradat. Mert ide aláb oly csodalatoſnak mondod fogantataſat Chriſtuſnak, hogy alig męred emliteni-is, nē hogy meg tudnad magyarazni. *pag. 257.*

III. Hogy az mi ertelmünk ſerint, haromſor ſúlettetnek az Chriſtus, hamis patvar. Mert az Iſtennek őröktúl fogvan valo ſúletet fia, ugy ſúletik Mariatul az teſtben, hogy ne ket fiu, hanem *unigenitus*, eggyetlen egy ſúlőt Fia legyen *Ioan. 1. v. 14 18.* Ebben-is az gazra hagyitottad à feyſet. De ha az ti Theologiatokat, és meſterſęggel talalt melyſçges *Diſtinctiotokat* kellene követni, Tizſer-is ſúletet tinektek az Ieſus. Elsőben, őröktúl fogvan Iſten tanacsabol, mely ſerint Iſtennél volt. 2. Mariatul. 3. Kereſtſęgekor, &c. az mint oda fellyeb te magad elő ſamlalad. Azert ez igy leven melto hogy hatrab fogjad az Sipot.

IV. Ha Eſaias *Cap. 7. v. 14.* nem ſegyenli mondani, hog *Velunk Iſtent ſzul Maria: Erős hatalmas Iſtent, örökke-valoſagnak Atyat Cap. 9. v. 6.* ha ſent Mathe ſem ſegyenlette mondani, hogy velünk Iſtent ſzúl Maria, *Cap. 1. v. 23.* es hogy *az Szent Lelek* ki harmadik ſemely az Iſtenſęgben *leſzen formaloja az Marianak meheben az teſtnek mellyet az Ige fel öltözöt, Luc. 1. v. 35.* es ha eggyik ſem karomkodot ezeknek, tehat mit pirongatz minket te csinált, fęl, uy, minapi Iſtenű? Mit vadolſ artatlanokat karomlaſſal, te karomlo eretnek leven.

Ha mi azert ſemtelenek és karomlok vagyunk, hogy azt vallyuk, hogy az Földnek, Menynek teremtője az teſtel eggyeſúlven Mariatul ſúletet, tehat Eſaias, ſ. Mathe ſ. Lukacs, es Gabriel Angyal-is ſemtelenek, ſ. karomlok. De

ezc-

ezeket ſemteleneknek es karomloknak mondani, Iſtentelen eretnekſég. Hát minket-is ezeknek követőit.

Vegezetre, mi nem az te feleſęged volt Maria, ſem valamely az Samoſatenicuſok kőzzűl, hogy ily könnyeden erteſs felőle? Szent Leleknek tiſta valaſtot edenye volt.

CAPUT I. v. 76.

Te pedig kis gyermek az Magaſſagbeli Iſtennek Prophetajanak hivattatol: Mert az Urnak előtte jarſs, hogy az ő utat megh keſsitſed.

Hogy az Chriſtus Ieſus Magaſſagbeli legyen oda fellyeb, *Luc. 1. v. 16. object. 6.* meg mutattam, ninesen-is az Chriſtus hiveinek az felől ſemmi ketſęgek, hanem csak az ő őrők Iſtenſégenek halalos ellenſęgi orrollyak. Valakinek Kereſztelő Ianos Prophetaja volt, az, termeſset ſerint valo őrők Iſten. Mert *Magaſſagbeli Iſten az.* De az Chriſtus Prophetaja volt Kereſztelő Ianos, mint im itt bizonſágh vagyon rola. Annakokaért az Chriſtus, mint magaſſagbeli termeſset ſerint valo őrők Iſten.

Annak felette ſenki nem tagadta, még Enyedi-is, hogy Kereſztelő Ianos à Chriſtus előt nem ment volna, es ő Hopmeſtere nem volt volna. Holot azert Izrael Uranak Iſtenenek, ki magaſſagbeli, előtte ment Baptiſta, és keſsitet utat, tehat az Chriſtus Izraelnek Ura Iſtene, es magaſſagbeli.

I. Ha az Chriſtus Iſten johjaval magaſstaltatot fel, tehat nem magaſſagbeli. De az első igaz, Act. 2. v. 33. Cap. 5. v. 31. Heb. 1. verſ. 3. Ergo.

F. Az első mondaſra: Valaki maſnak job karjaval magaſstaltatik fel, tudni illik, ha nem őrők Iſten, tehat az nem mondathatik magaſſagbelinek. De az Chriſtus az Atyanak job karja által magaſstaltatot fel, de nem az menyiben őrők Iſten. Mert az őrők Iſtenhez ez fęle fel magaſstaltatas nem illik, mint Enyedi-is allattya: de az menyiben kőzben-jaro.

Mert az testben szolgai alazatos forma ala atta vala magat, mely szolgai formaban az váltságot vegben vive, ugy magastaltatot fel az Atyanak jobja altal. Azert nem illik örök Istenhez job kar által fel magastaltatni, de illik az Isten, és ember közben jarohoz, mint sinten vért ontani Istennek à testben. *Act.* 20. *v.* 28. Igy romola el ez nagy szellel pallal egyben hant gúgyöges.

II. Ha az Christus mondatnek itt magasságbelinek, tehat ö maga maganak fia lenne, s- ö magatul sogautatot volna. De ez képtelen, mint az v. 32. meg mutattya. Ergo.

F. Az *elsöre*. Ha az Christus mondatnek magasságbelinek, tudni-illik, ugy hogy az Attya-is annak ne mondatnek, tehat bezzeg következnek az Enyedi *collectio*ja. De az mint à Fiu, ugy az Atya, es viszont, magasságbelinek mondatik. Annakokaert, hol az Atya, hol az Fiu mondatik magasságbelinek. Az 32. versben ertetik az Atya. Mert ennek az magasságbelinek fia az Christus. Az 35. versben az Christus. Hát nẽ következik, hogy à Christus az ö maga testenek formalasabol ki rekesztetnek. Mert ö az, à ki az Szent Lelektül megh szenteltetet áldot magot fel öltözte, és igy az imadando Szent Haromság egy Istennek, ki az magasságbeli Isten, munkaja forgot à Christusnak meg testesüleseben. Meltan-is mondatik az Szent Lelek magasságbelinek erejenek. Mert az Atyanak, és az Fiunak, ugy mint, ki mind à kéttötül szarmazik, Lelke. *Ioan.* 15. *v.* 26.

III. Az ki mastol bocsattatik, az annak Prophetaja.

De Ianos az Atyatul küldetet el. Ioan. 3. *Item* 1. *v.* 6. *&* 33.

Azert nem Christus Prophetaja, hanem az Atyaé.

F. Az ki az Atya Istentöl bocsattatot, tudni illik, ugy az Atyatul, hogy senkinek masnak ahoz à bocsatashoz közi nincsen, tehat az tulaydon az Atyanak Prophetaja. De igy *az minor* nem igaz. Mert soha az Fiu, és az Szent Lelek az Prophetaknak bocsatasokbol ki nem rekesztetnek. Mert à Fiu-is hasonlo meltosaggal bocsat Prophetakat, mint az Atya. *Luc.* 11, *v.* 49. *Sapientia Dei dixit: mittam ad eos Prophetas & Apostolos.* Az Istennek Bölcseszege, ki az Christus, mondotta:

bocsatok ő hozzajok, Prophetakat és Apoſtolokat, es ő kőzzülők nemelly eket meg ölnek, nemellyeket ki űznek. *Eph.* 4. *v.* 11. Chriſtus adot nemellyeket, Apoſtolokat, nemellyeket Prophetakat, &c. az honnan ſent Pal, ſent Peter, &c. Chriſtus Apoſtolinak mondgyak magokat. Melyből megh tetſik, mely hamis az Enyedi ellen-vetéſe. Az meg jegyzet *locuſok* ſemmit Enyedinek nem ſegitenek, ſőt ő ellene vadnak. Mert *abſolutè* egy-általlyaban Iſten Prophetajanak mondgya magat Ianos. Iſten az Chriſtus 1. *Ioan.* 5.

Meg tetſik ebből az-is, hogy nem ollyan Propheta volt Baptiſta, mint Eſaias, Daniel, &c. De oly Propheta, az az, magyarazo. (mint *Act.* 2. *v.* 17. az Propheta név az iras magyarazoért vétetik) ki à regi jövendőleſeket Chriſtus felől, nyilvan magyarazta, Chriſtuſra fejezte, őtet uyjaval mutatvan. Hamiſſan foghja azert Enyedi dolgat Daniel felől valo Collectiojaval.

Az maſodik rationk, tőkelletes, ép állando igaſſág, mint ſinten az elſő. Mert az Chriſtus előt ment Baptiſta az honnan nyilvan meg tetſik, hogy az Chriſtus Izraelnek Ura Iſtene. Mert egy altallyaban, minden imez amaz hamis tétovazo meg hatarozaſok nelkül, egyeneſſen ő előtte ment.

SZENT IANOS.

EGgyetlen egy nincsen az Uy Teſtamentomnak könyvei kőzzül, kit ollyan igen meg veſztegettenek volna az eretnekek az ő hamis magyarazattyokkal, az Chriſtus őrők Iſtenſégének el rontaſara, mint ezt az Sz. Ianos Euangeliomat, ennek-is pedig az elſő reſet. Mert altal lártak minden homalynelkül, hogy oly világoſſan tündőklenek itt az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſęgere nezendő erőſſęgek, hogy ſohol eggyűt nyilvabban nem, az mint mayd meg láttyuk. Azok kőzzül penig mergeſſebben, es nagyob ſemtelen batorſággal ſenki ehez nē nyult, mint Enyedi György.

Mert

Mert valahol mit talalhatot az Christus Iesus örök Istenségenek el rontasara, ugy elő hordotta, hogy semmit azokban el nem hagyot.

Minek előtte pedigh az mindenek felet örökke aldando Istennek, ki az Christus Iesus *Rom. 9. v. 5.* semben sőknék es tagadni kezdené Istenségét; annak előtte őt *sectio*kat, czikkelkeket fog maganak, melyekbē csak fundamētumat akarta vetni annak rontasara: hogy nem Isten az Christus, ha Isten is, de mint valami falusi Pal, Peter Birot, ugy csinalta az Atya Istenné; kinek Istenségе serint valo tisti, meg sűnik ostō à fel tamadas utā, le vonsak rola mint à Birosagot.

I. EZ EUANGELIOMNAK irasanak okarol.

Az Cerinthus Eretnek vallasa adot okot szent Ianosnak az Christus Istenségről valo irasra.

Vala regentē ég Irenæus nevű keresztyē Doctor, Christus sületése utan 178. esztendő taybā, ki Polycarpust, à S. Ianos Euangelista Tanitvanyat, es Iustinus Martyrt latta vala. Ez Irenæus irja *lib. 3. cap. 11.* honnan es micsoda alkalmatosságbol ment sent Ianos arra, hog ezt az ő Euangeliumat nem ollyan forman kezdgye el mint à tőb Euangelistak. Ezt, ugy mond, az hitet, hirdetven Ianos az Urnak Tanitvanya, akarvan az Euangeliumnak prædikallasa altal el tőrleni azt à tévelygést, mely Cerinthustol hintegettetet vala az emberekbe, es sokkal eléb ezektől kik Nicolaitaknak módatnak.

Melyből vilagoson meg tetsik, hogy à Cerinthus Eretnek vallasa, melyben azt vallotta, hogy à Christus csupa ember. *Euseb. lib. 1. cap. 25. Eccl. Hist. Irenæus lib. 1. cap. 25 & lib. 3. cap. 3.* adot okot arra, hogy az Christusnak *Test serint valo eredetit* el hagyvan, ugy mint, kiről az harom Euangelistak irtanak vala, *à Divinitate illius ordiretur, quæ ipsi à divino spiritu tamquam potiori reservata fuerat,* az ő Istenségeről kezdené el, mely ő neki az Istennek lelketől, ugy mint illendőbnek, meg tartatot vala, azt mondgya Eusebius bőtű serint *lib. 3. cap. 23. Eccl. Hist.* azert, hogy à Cerinthus Eretnekségét el rontaná es el tőrlené.

igen

Igen nem ſenvedheti Enyedi ez nagy igaſſagot: annakokaert erőtelennek, bizontalannak, es nyilvan valo hamiſnak mondǵa lenni; azonban pedig ő Pindaruſt, Homeruſt, Virgiliuſt, ſ-nē tudom micsoda pogan embereknek bizonſagokat hordgya elő.

De annak felette, valamit emberi bizonſagokkal akart állatni, moſtan mind azoknak ellene kiált ſ-meg veti. Laſſuk rendel.

I. Erötelen: Mert az Paterek iraſiban ſok dolgok vadnak mellyek ſem igazak ſem képeſek. Euſeb. lib. 3. cap. ultimo.

F. Sokak; hát nem mindenek. Mert az *Sokakrol* az *Mindenekre* erőſſęget venni hamis, az mikeppen te magad jol tudod. Mert bator meg engedgyűk azt, hogy nehol nehol az ő iraſokban, megh tantorodtanak az Paterek kőzzűl nimellyek, de azert abbol nē kővetkezik hogy imez avagy amaz mondaſok-is mind hamis. Hogy pediglen igazat irjon Irenæus meg mutattya, mert Cerinthus tévelygéſęt emliti. Annak-felette Euſebiuſ-is mellé jarul, ki azt állattya, hoǵ Cerinthus tagadta az Chriſtuſnak őrők Iſtenſęgét. Annak-okaert *Iſtenſęgén* kezdette. Hát erős, nem erőtelen.

Vegezetre, annyival nagyub es hitelesb Irenæuſnak bizonſag tétele, hogy az Apoſtolok idejebeli, es à Chriſtuſnak terméſet ſerint valo Iſtenſęgéről Irenæus nyilvan irt, mint ez utan meg lattyuk.

II. Bizontalan: Mert noha Euſebius igen örömeſt hozza bé iraſaban, az Irenæus mondaſit, de azert mikoron az Ianos Euangelium iraſanak alkalmatoſſagarol emlekezetet teſſen, nem hozza ezt elö lib. 3. cap. 4.

F. Nem eleg, hogy Euſebius nem emliti Irenæuſt, mert ha ki figyelmeteſſen az Euſebius iraſat olvaſſa, meg talallya, hogy gyakorta el halgaſſa nevét annak, à kinek iraſabol valamit hoz elő. Mint mikor Miklośrol ir, nimellyeket hoz elő Irenæusbol, de nevét el halgattya *lib. 3. cap. 26.* es *lib. 1. cap. 27.* I.

Annak-felette, ha ott nem emliti, maſut eleget ir, mind magarol Cerinthuſrol, ſ-mind Chriſtus Iſtenſęge tagado Eretnekſęgeről, mint *cap. 25. lib. 3.* II.

III. Vegezetre eleg, hogy Eusebius azt mondgya: *Ianos elfen az Christusnak Istensęgéröl kezdé elirasat.* Kik ellen? Az Christus Istensęge tagado Eretnekek ellen, az melyre nézve az Eretnekeket-is elő ßámlállya.

III. Irenæus ott nem historiat mond, hanem csak fö embereknek itileteket magyarazza, holot azt gondolta, hogy az Cerinthus tudomanyanak meg hamissitasara hathato az Ianos Evangeliuma, mint ha ki most mondaná: Pal irt Timotheusnak, hogy az Papasoknak Istentelensęgét el törlené. &c.

F. Annal hitelesb, hogy Irenæus ott fő embereknek itileteket magyarazza. Mert azok à fő emberek, ő vélle egygyet értettenek, mely abbol meg tetßik. Mert nem vélekedés ßerint hozza elő, sem megh vetés keppen, hanem ugyan erősiti, allattya.

Az mit reá fogß, hogy azt gondolta, hogy elég volna az Ianos Euangeliuma az Cerinthus Eretnekſęgenek meg hamissitasara, nem csak vélte, gyanokeppen gondolta, de ugyan valoba él hitte s-altal latta. Mert azert irta, mond Irenæus, Ianos az Urnak tanitvanya az ő Euangeliumat, hogy az Cerinthustol hintegettetet Eretnekſęget el tőröllye. Soha ez mellől el nē mehetß, akar mint hánnyad vessed roka modra az cselt imide amoda.

Az pelda *impertinens*, illetlen, Mert ß: Pal Isten Szent Lelkének ihléſęből, ugy irta az ő levelét, hogy minden időre, minden hamis vélekedésnek megh hamissitasara illendők legyenek. Irenæus pedigh az eleb elő hozot mondasat annyira nyilvan *determinal*lya, es Cerinthusra fejezi, hogy ott nem masrol, hanem Cerinthusrol, es az ő Eretnekſęgeről legyen ßo; ha pedig killyeb akarod terjeßteni, illyék bator minden időre azokban, valakik Cerinthussal egy Eretnekſęg hajojaban vetődnek.

IV. Senki nem köteles imeznek vagy amaznak értelmének vételére, hogy külömbet attul nem érthetne. Hat nem erös: Irenæus vélte, hogy Cerinthus ellen irta Ianos az ö Euangeliumat: azert ugy vagyon.

F. Nem vagyunk kötelesek idvezülendő hitünkel értel-

mek-

meknek vételekre, ha az igazſagtul el tavoznak; de ha az mennyei tudomannyal, es az Hitnek tenoraval, minden reſzeiben egyenlőt mondanak, kőteleſek vagyunk. Eggik ez. II.

Maſik. Kőteleſek vagyunk az Apoſtoli ferfiaknak, es minden kereſztyen Doctoroknak, Hiſtoricuſoknak iraſoknak bé vételere *quoadfidem Hiſtoricam*, az mi néz az hiſtoria ſerint valo igaſſagnak hitelere, ennek-is be vetelere. Mert eggyez az tőb Hiſtoricuſokkal, kik Cerinthuſnak eretnekſęgeről irtanak *Epiph. Panari lib. 1. Tom. 2. Hæreſi 27. 28. 30. Auguſt. Tom. 6 lib. de Hæreſ. Hæreſi 7 8. 10. Zanchius de Trib. Elohim lib. 6. Cap. 2. Cent. Magdeb. 1. v. 2. Cap. 10.* III.

Ha azert az te regulad igaz volna Enyedi, ſoha egy Hiſtoria-ironak-is nem kellene hinni, ez földről el kellene tőrleni. Hanem csak ti-nektek minapi Plebanoſoknak. Nem ſabad azert kűlőmbet ertenűnk mi-nekűnk ez felől, az mit Irenæusir, hogy ſent Ianoſt Cerinthus Eretſęge inditotta arra, hogy az ő Euangeliomat irja, és annak ellene mondgyon. Mert ugy gyűlőlte ſent Ianos Cerinthuſt, hogy mikor az Forődő hazban meg látta volna, ki futot az hazbol előtte. *Irenæus lib. 3. cap. 3.* az mint irja.

V. Mert Irenæus az Nicolaitakat-is Cerinthushoz köti.
De az Nicolaitaknak mas tevelgeſek volt.
Hát mas valami volt az mi ellen Irenæus irt.

F. Az jo Doctornak tiſti, *una fidelia duos de albare Parietes.* Annakokaert Irenæuſ-is az ket hamis tevelygeſt egyſer ſmind el akarvan tőrleni, teſſen emlekezetet mind az kettő felől. Mert mind kettő igen bantya vala az Eccleſiat.

Cerinthus eretnekſége ez vala. 1. Hogy az Iſtenen kivűl valami erő, Iſten hire nelkűl teremtette ez világot. 2. Hog az Ieſus igaz Ioſeph fia volt, annak-utanna mint valami űres kőpűbe ſallot à Chriſtus kereſtsęge utan, és mikor az Ieſus ſenvedet, à Chriſtus ki futot belőle, *&c. lib. 1. cap. 25. Iren.* Cerinthus eretnekſege

Az Nicolaitak kőzőlleg éltenek eggyik az maſik feleſegevel: Nem volt ſajat feleſęgek, ki mellyiket kaphaita. *Iren. lib. 1. cap. 27. Euſeb. lib. 3. cap. 25.*

Mind kettő rut eretnekſegh. Annakokaert Ianos az Ur-

nak Tanitvanya irta az ő Euangeliomat ezek ellen: De nevezet ſerint az Cerinthus eretnekſége ellen. Mert noha az maſik-is Iſten tőrvénye ellen valo ektelen rut fertelmeskedes vala: De mind az altal imez Iſteni karomlaſſal jar vala, kiben az Iſtennek dicsőſége gyalaztatik vala. Ez el ſenvedhetetlen karomlas ellen nevezet ſerint amazzal eggyűt irt Ianos.

VI. Ha ki Irenæuſnak elől jaro, és következendő beſzedit megh tekinteli, fel talallya, hogy mas az ő czellya, tudni allik, hogy egy az igaz Iſten: ezt állattya bé beſzeddel, nem hogy az Chriſtus Iſten volna.

F. Hamis az Enyedinek kereſt fogaſa. Mert am-bator irt Irenæus az egy Iſtenről, kit mi-is vallunk, az mint erről valo vallaſat meg jegyzette *lib. 2. cap. 16.* De azert ugyan nē kővetkezik, hogy itt az elő hozot igekben az Ianos Euangeliom iraſanak álkalmatoſſagarol ne ſollana. Mert bőtű ſerint azt vallya, az mint oda fellyeb meg jegyzem. Azert *per malam Conſequentiam*, többet hoz be Enyedi, hogy ſem mint az elsső engedne. Mert ha ſinten az volna az Irenæus *ſcopuſa is*, de ezt a kőziben elegyitven, nem volna ellene az ő fel tőt czellyanak.

Irenæus vallaſa az Chriſtuſnak Iſtēſégeről. a. Iren. lib. 3. c. b.

De hogy az Enyedi hamiſſaga megh teſſek, jegyezzük fel Irenæuſnak igaz Apoſtoli vallaſat az Chriſtuſnak őrők Iſtēſege felől, had pirullyon meg orczaja.

a. Nem mas Iſten, avagy Ur neveztetik az irasban, hanem az ki mindeneknek Ura Iſtene, és a ki Moyſeſnek mondotta *En vagyok az ki vagyok*, és ennek Fia az mi Urunk Ieſus Chriſtus, ki Iſten Fiaiva teſi az ő neveben hivőket.

b. lib. 2. cap. 43 c. lib. 2. Cap. 48.

b. Ki az Iſtennel őſven volt, c. Kinek ſarmazaſit, és ſűleteſit az kik ki beſzelleni igyekezik, nincsenek eſzeken, hogy azokat az mellyek ki beſzelhetetlenek ki beſzelni akarnak.

d. lib. 4. Cap. 17

d. Ez Fiu ki Iſtennek Igeje, kezdettűl teremt vala, nem ſűkőlkődven az Atya Angyalok nelkűl, hogy formalná az embert, *&c.* elegedendő, és ki beſzelhetetlen ereje leven. Mert ſolgal vala neki mindenekben az ő csemeteje, és az ő

képe,

képe, az az, az ő Fia, es az Szent Lelek: *Ige, és Böltseſeg*, kiknek birodalma ala vettettenek, és ſolgalnak mindnyajan az Angyalok, *&c.* Melyből ezt hozom ki:

Valaki örökke valoſagoſſan Iſtennel coextitit (*mert ez igevel él Irenæus*) volt: *Születeſet ſenki meg nem mondhattya: mindeneket teremtet: Mindeneknek Iſtene* Ura, *az, termeßet ßerint valo örök Iſten.*

De az Chriſtuſt Irenæus bötü ßerint az ßent Lelekkel eggyüt ollyannak mondgya.

Azert az Chriſtus, és az Szent Lelek termeßet ßerint valo Iſten.

Ezt tagadta vala Cerinthus. Annakokaert ßent Ianos ez ellen kénßeritetet irni nyilvan az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſégeről.

Mind ezekből azert be ſummallyuk, hogy Enyedi Ielke iſmereti ellen fordittya el Irenæus ertelmenek igaſſagat: mi pedig az bötü mellet maradvan igaz ertelmet vöttük, és Enyedi ellen meg oltalmaztuk.

VII. Vegezetre Hamiſſak ezek. Mert valaki azt állattya, hogy à Fiu nem egyenlö az Atyaval, azt nem à Cerinthus eretnekſege inditotta arra, hogy valamit irjon. De ſenki Ianoſnal töb argumentomot az Euangeliſtak közzül nem hoz elö arra, hogy az Fiu nem egyenlö az Atyaval, az mint az ö egeß Euangelioma arrol bizonſagot teßen.

F. Az elsöre: Valaki azt állattya, hogy az Fiu nem egyenlő az Atyaval, tudni illik, emberſégében, es közben jaraſanak tißtiben, azt nem Cerinthus eretnekſege inditotta az Chriſtus Iſtenſégeről valo iraſra. De ez *limitatio* ßerint az maſodik mondas el enyeßik. Mert ßent Ianos ugy irt à Fiunak az Atyaval valo egyenlöſégeről, hog eggyik is az Euangeliſtak közzül bövebben, nyilvabban, ſ-meg czafolhatatlan keppen valo erőſſégekkel nem irt, mint mindgyaraſt kezdetiben az ő Euangeliomanak, az mint meg erttyük, és az utan bő beßeddel. Az holot pedig tanit oly ſolaſnak nemevel az Chriſtuſrol, melyben nem egyenlőnek latßanak lenni, az Fiu az Atyaval, kel erteni emberſégeről az ő közben jaraſanak tißtiről, mint: *az Attya en nalamnal nagyob, &c.*

Mert az Euangeliſtaknak iraſok ez kettőben áll. 1. Szemelyeről tanitanak az Chriſtuſnak, hogy igaz Iſten, es ember à ſemelynek eggyeſſęgeben, *Velunk Iſten*, Emmanuel. 2. Tiſztiről, hogy Kőzben jaro. Hamis azert az Enyedi *Collectio*ja.

Vadolſs végtére: hogy az mi agyunkbol költ az két termeſzetu Chriſtus, es ugyan azon egyſzer meg mondot hamis vélekedéſedet Bizonyoddalkötöd bé.

De meg latod hogy oly nyilvan az te tők agyadnak feneketlen mélyſęges pogan bőlcseſęgből valo ſeme eleiben adom az ſent irasbol az Chriſtuſnak két termeſzetit, hogy nyilvabban nem kivanhatod. Intlek pedigh, ne tőltſed az papyroſſat azfęlével, hogy *inſanum volumen*, baromi oktalan kőnyv ne kellyen kifejedből, mint moſt azzal vádolſs.

Az te bizonyoddal, gyűgyőghj az te Ivadekidnak.

IX. Minden Euangeliſtak ſel tőt czellyok az, hogy az Mariatul ſzuletet Ieſuſt megh mutathaſſak, es elhitetheſſék Chriſtuſnak es Iſten Fianak lenni: Hat ſz. Ianoſ-is azon volt; mint meg teſzik cap. 20. v. 31. Act. 2. v. 36. Mint az Acz az hajo faragasban végét nezi meg, hogy ár-viz leſzen &c. Ugy ſz. Ianos arra nézet, hogy hidgyenek az Ieſusban.

I. F. *Poſito fine non excluditur occaſio ſcribendi, aut aliud aliquid faciendi*; Ianoſnak azert elmejeben volt vége az ő Euangeliomanak mi végre irja; de egyſzer ſ-mind el látta, micsoda bantya meg azt az véget, tudni-illik, Cerinthuſnak eretnekſęge. Hogy azert ezt az akadalyt el forditſa, es az ő iraſanak végét el érje boldogbul, ir az Igenek őrők Iſtenſęgeről: Igy ſzinten az Acs ember, lattya az hajo faragaſnak végét, az *hajokazaſt*, de azert alkalmatoſſagot veſzen annak faragaſara, az ár-viznek tamadaſabol: *Hajot csinalok, hogy hajokazzam, mert latom hogy ár-viz leſzen: Euangeliomot irok en Ianos, hogy az Chriſtusban valo hit altal idvezűllyenek az emberek; irok pedig à Chriſtuſnak Iſtenſęgéről-is: Mert latom, hogy az Cerinthus eretnekſęge azt az en iraſomnak végét meg bántaná, azert el ſorditom ez akadályt.*

II. Nézet azert ſz. Ianos arra az fő végére az Euangeliomnak, hogy megh iſmerteſſe az Chriſtus Ieſuſt az emberekkel igaz

Iſten-

Istennek lenni *cap. 17. v. 5.* Mert hogy hogy hihetnél ő benne, ha elsőben meg nem ismernéd: Mert az hitben vagon *notitia, assensus & fiducia,* az Ismeret, Hitel, es Bizodalom. Atkozot pedig az ki emberben bizik *Ierem 17. v. 5.* Atkozottab az ki őrők életére emberben hißen. Ez hát az oka, hoǵ Istensęgeről kezdi el megh ismertetni az Christust. Mert im̃ar az tőb Euangelistak, embersęge ßerint valo eredetiről eleget irtanak vala, mint Euseb. irja *lib. 3. cap. 21. Eccl. Hist.* Az Euangelistaknak is az Apostolokkal eggyút, ezen volt fel tőt czéllyok. De arra ugy neztenek, hogy igen vilagossan irtanak az Christusnak ßemellyeről, es az utan kevantak azt, hogy hidgyenek ő benne. Igy kel érteni *Ioan. 20. v. 31. Act. 2. v. 36.* Mert igy tőtte az Atya az ő Fiat nekúnk Christussa, Kőzben-jaronká, mikor ki mutatta, hogy az, az kit megh igert, abban hidgyúnk.

X. Nem illik örök Istenhez, hogy Christus legyen. Mert az, mástul vött Meltosagot jelent követ altal Act. 4. v. 27. Heb. 1. v. 9.

F. Nem illik őrők Istenhez, hogy Christus legyen, az emberi okossag ßerint; De illik az Istennek bőlcsesęges tanatsa ßerint, az mint David altal megh jelentette *Psal. 45. v. 7.* mellyet ß. Pal egyenessen az Christusra magyaraz, nem ugy mint ha olayjal kenettetet volna fel az Christus Istentől, hanem hogy az Kőzben-jarasnak tißtire rendeltetet, az testet fel vévén abban, ugy mint ßolgai abrazatban vőtte az birodalmot *Psal. 2. v. 8.* Hamissan ßaggattya meg azert Enyedi à Christusnak ßemellyet, az Kőzben jarasnak tißtire nezendő allapatbol akarvan erőssęget venni à Christus Istensęgenek el rontasara, az minemú csaloka okossagocskaja ez-is.

Az őrők Istennek Fia, nem ő maga az őrők Isten, mert ő maga lenne maganak Fia. Az holot ez iget: *örök Isten,* hamissan veti elleneben ennek: *örök Istennek fia*: Mert egy az őrők Isten, Istensęgenek Allattyaban, de Szemellyeben harom: Atya, Fiu, es Szent Lelek 1. *Ioan. 5. v. 20.* Az őrők Istennek, ki az Atya, Fia az Christus. Hat nem maga Fia. Mert noha Istensęge ßerint egy őrők Isten az Atyaval, de Szemellyeben kúlőmbőz az Atyatol, mint meg tetßik *Ioan. 15. v. 26.*

Ezekből nyilvan meg tapaſtalhattyuk, hogy ſ. Ianos az ő Euangeliumanak iraſara vőt alkalmatoſſagot az Corinthus Eretnekſégéből; annak-okaert vetette elleneben az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſégeről valo Apoſtoli igaz tudomant, mellyel moſtan-is az Corinthus kővetőit kőnyű meg hamiſſitani.

II.

Az ſent Ianos iraſanak nemeről.

Az minemű à dolog, ollyan ſollaſnak nemével mondatik ki. Ha azert alacson, avagy nagyſagos, es meltoſagos az, à miről valaki ſot indit, alacson, avagy nagyſagos es meltoſagos az-is, à mivel ki mondgya, bator kőzőnſéges ſokkal ſollyon valaki rolla. Mi lehet pedig meltoſagoſſab az Chriſtus Ieſus ſemellyénél, ugy mint, ki az Atya Iſten abrazattyanak ki metſet belyege, es az ő dicsőſſégének fényeſſége? *Heb.* 1. *v.* 2. Es ki Iſten formajaban leven, egyenlő Iſten az ő ſ. Atyaval? *Phil.* 2. *v.* 6. Szent Ianos illyen meltoſagos ſemelyről akarvá tanitani, mindenik Euangeliſtan kivűl valo tanitaſnak es ſolaſnak nemével él, mint az ő iraſa azt megh mutattya, es az bőlcs Doctorok-is azt meg jedzették; De męgh Enyedi ſem tagadgya, noha ebben-is, ez nagy tányérni ſemű mindeneknel bőlcseb ember, hogy mar, gáncsot talalt. Mert mikoron az mi Doctorink magaſtalnák az ſ. Ianos iraſat *à materia*, arrol, az miről ir, igen finnyas elmevel veſi, es elsőben azt mondgya:

I. Ha nagyſagos ſen valo dolognak kel mondani az emberi elmenek talalmanyat, es az mi ſoha nem volt, nem-is leſſen annak vallaſat, meg engedgyük, hogy az Chriſtus örők ſuleteſe, es ez vilagh előt valo valoſagos létele Nagyſagos dolgok legyenek.

F. Hogy ha az ő es Uy Teſtamentomban ſolo Szent Leleknek ſava, emberi elmenek talalmanya, es ha ſoha nem volt az Chriſtus őrőkke valo fia az Atyanak, tehat az mi vallaſunk-is az Chriſtus Ieſuſnak őrőkke valo ſűleteſéről, termeſet ſerint valo Iſtenſégeről, legyen bator emberi talalmany, alacson, es el vettetet hitvan dolog. De az ő es Uy

Teſta-

Teſtamentumban ſolo Szent Leleknek ſavat az Chriſtuſnak örök Iſtenſégeről, emberi elmének talalmanyanak, alacson, alá valonak mondani, nem csak almodozas, de ugyan nyilvan valo ſemtelen eretnekſeg. Mert meg mutogattam ezkedig, és ellened meg-is oltalmaztam, hogy termeſet ſerint valo bizony örök Iſten à Chriſtus, mellyet az ſent Ianos iraſabol maydan iſmet meg mutogatok te ellened. Ez azert erre tenéked az valaß.

II. Valamiről ſent Ianos nyilvan ſohol nem tanit, azt nem eßeſſen ſem ßemermeteſſen ſogjak rea, és meltatlanul vonnyak Ianoſnak homalyos beßedet vallaſoknak bizonyitaſara. De az Chriſtus örök Iſtenſegeröl, ugy-mint, az hitnek illyen nagy articuluſſarol Ianos nem ir, ſöt csak gyenge gyanitaſt ſem ad arra. Ergo.

F. Mivel hogy azzal bizonyitaß az mit tagadunk, ez-okaert helytelen az te vadolaſod: *principium petis.* Mert oly nyilvan, és valoſagoſſan tanit ßent Ianos az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſégeről, hogy nyilvabban valo tanitaſt az idvözülendö ember nem kivanhat, az mint Iſten ſegitſégeből ez utan meg láthatod. Ha pedig tinektek homalyos, és à ti hihetetlenſégtekért az Ur Iſten ti elöttetek el reytette, nem mi, de tenné magatok vadtok az okai. Mert ha homalyos az Euangelium, *ijs qui pereunt opertum eſt*, azoknak az kik el vesnek homalyos, kiknek elmejeket megh vakitotta ez világnak Iſtene (az ördög) tudni-illik à hitetleneknek, hogy à Chriſtus dicsöſéges Euangeliomanak vilagoſſaga ne fényljek nekiek, mely Chriſtus Iſtennek *abrazattya*, azt mondgya ßent Pal 2. *Cor.* 4. *v.* 3, 4. Nem tudom ha talalhatnéke illendöb feleletet ennel az te hamis vadolaſodra.

Homalyos gyanitas ßerint valo tanitaſé az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſégeről, az melyben azzal oltalmazza magat az Sidok ellen, hogy nem karomlaſt ßollot, midön az Iſtent tulaydon ö Attyanak mondotta, ugy-mint kivel egyenlö Iſten termeßetiben, cselekedetiben, es tißteletiben, mint meg olvashatod *Cap.* 5. hogy mindgyaraſt elsö kezdetiről tanitaſanak itt ne ßollyak.

III. Az homalyos dolgot nem ketſéges, és vélekedö, hanem világos

irással kel meg magyarázni. De á Christus Istenségeröl valo tanitas homalyos iras, ketséges, tevelygö mellyel bizonyittatik. Ergo.

F. Hamissan vadolod az Christus Iesusnak Istenséget homalyos dolognak, hamissabban, azokat az Szent Leleknek tanu-bizonsag teteleit, mellyekből á Christusnak Istenséget bizonyittyuk, ketségesnek, és vélekedönek. Ezt soha még eddig keresztyen fül nem hallotta.

Hova lehet az Christusnak Istensége felöl világossab irás ennel: *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Isten vala, s'á többi? Az Christus mindenek felöt örökké áldando Isten. Rom. 9. v. 5. Igaz Isten, és örök élet. 1. Ioan. 5. v. 20.* melyre te magad azt mondod, hogy meg engeded te az Christust igaz Istennek lenni, még-is kétséges velekedö te elötted az iras, melyből az Christusnak Istensége bizonyittatik. Istentelen mondas.

Végezetre az arnyekoddal harczolsz, hogy az Christus Iesusnak test szerint valo születeset ellenünk csudalatosnak s-mélységesnek állatod lenni, mert mi-is azont vallyuk, csak ez külömbséggel, hogy mikor ez Szent Ianos tanitasara nézünk, és abban az Christus felöl valo tanitasának felséges méltosagara, felyeb valonak mondgyuk lenni, hogy sem mint á Christusnak test szerint valo *Genealogia*jának, Nemzetenek, es születeinek elö számlalasat, mellyet te sem tagadhatz. Mert imez teströl; amaz örökkevalo Lelekröl valo tanitas.

III.

Az Sz. Ianos irasanak magyarazattyaban valo nagy egyenetlenségekröl az Doctoroknak.

Hogy Enyedi az Christus Iesusnak Istenséget, valoban ronthassa ebben az harmadik czikkelben, az Doctoroknak magyarazattyokban valo külömbözeséket számlallya elö, ugy-mint Osoriusét, Calvinusét, Gualtheret, Bezaét, Bucerusét, Erasmusét, es az elsö verstül fogvan az ötödikig s többig-is, hellyel hellyel az mi ellenkezest kaphatot sorgal-

ma-

matoſſan ôſſve gyûjtôgette, mellyből illyen argumentoma kél ki.

Valamelly igeknek magyarazattyaban à magyarazok nem eggyeſek, de egyenetlenek, és ellenkezôk, abból hitnek agazattyat nem bizonyithatni.

De à Szent Ianos Euangeliomanak elsô kezdetiñek magyarazattyaban az Doctorok nem eggyeſek. Ezt meg bizonyittya.

Azert ebből az hitnek agazattyat az Chriſtus Iſtenſegeröl, megh nem bizonyithatni.

F. *Ab eo, quod in eſt per ſe, ad aliud, quod per accidens accidit non eſt bona conſequentia*, az mint bôlcsen meg jegyzette Gellius. *Obſcuritates non aſsignemus culpæ ſcribentium, ſed juſtitiæ non aſſequentium.* Eggyik ez. Maſik: Az Doctorok ugy magyarazzak az iraſokat, hogy ha ſinten egy-maſſal lattatnak ellenkezni-is az magyarazatban, de azert ſoha az hitnek tenorat, es az vallaſnak egy inon folyo igaſſagat, ſem az Hitnek agazatit meg nem ſertik, ellene valot ſem irnak, mint ſinten itt, ha az ſent Ianos tanitaſaban valo igeknek magyarazattyaban kûlômbôznek-is egy-maſtul, de azert egyikis az Chriſtuſnak ôrôk Iſtenſęget azzal ſem nem tagadgya, ſem nem ronttya, ugy-mint, melyben egyenlô ertelemmel meg eggyeztenek. I. Gellius lib. 20. II.

Annak-felette nem eleg Enyedinek eggyenkent az igeket elô venni, és azokat az mi Doctorinknak magyarazattyok ſerint hantorgatni, hanem az igaz iroknak modgyok ſerint *Antecedentia & conſequentia*, az elôl jaro, és az kövétkôzendô dolgokat, es beſedeket, éppen elô kellet volna hozni, és ne ugy citalni az mi Doctorinknak magyarazaſokat, mint az ôrdôg Chriſtuſſal valo beſedeben, az David bizonſagaban csak azt hozza elô, az mi az ô úgyere ſolgal, az mi ellene valo azt el veſztegli. *Matth. 4. v. 6.* Mellyet ha Enyedi igazan cselekedet volna, igen nagy ſep eggyeſſeget talalt volna az Doctorok iraſokban. De hogy csak azokat csipdeſte ki, mellyek neki lattattak ſaja izent lenni, ſ-az derekat el hadta, helytelen minden állataſa. III.

Vegezetre, ha mi homaly vagyon az ſent Ianos tanitaſa- IV.

ban az Chriſtus Ieſuſnak ſzemelye felől, és az Doctoroknak-is magyarazattyokban egyenetlenſęg, nem kel abban meg akadni, hanem az Apoſtolok iraſokbol, ſőt az ő magájébol ſzent Ianoſébol kel azt mérſękleni, es megh magyarazni, mint hogy azt mondgya: *Kezdetben vala az Ige*, ha nem erted nézd meg *cap* 8. *v* 58. megh magyarazza: *Bizony bizony mondom tinektek, minek előtte Abraham volna, en vagyok.* Itt az Kezdetet őrőkkevaloſagra viſi. Mert ha Abraham előt valoſagoſſan volt: tehat, avagy az Abraham előt valo időben volt, avagy az őrőkkevaloſagban: de az Abraham előt valo időben nem volt, mert teſt ſzerint akkor még nem ſűletet volt: Annak-okaert őrőkkevaloſágban volt mint igaz Iſten. Iſmet ha tovab olvaſod: *Es az Ige Iſten vala*, nézd meg ő magat Idvőzitőnket micsodas Iſten? *En, és az en Atyam egy vagyunk. Ioan.* 10. *v.* 30. *Mert az en Atyam en bennem vagyon, és en az en Atyamban vagyok. Ioan.* 14. *v.* 10. Tovab męg is: *Mindenek ő általa teremtettenek*, ha nem erted micsoda teremteſről ſollyon itt ſ. Ianos, nézd meg ſzent Pal mely nyilvan meg magyarazza: *Coloſ* 1. *v.* 16. *Minden láthato, és láthatatlan állatokat mennyen földön, &c.* Igy az tőbbit-is iraſt iraſon.

V. Tovabba minemű megh bekelhetetlen rut egyenetlen magyarazatokkal, es *contradictiok*kal legyenek tellyeſek à Samoſatenicuſoknak iraſok, ám Szegedi Iſtvan ugyan tablaban adta ſzemek eleiben, *Conſeſſ. de Trinit. pag.* 590. Igazodgyanak el elſőben ők kőzőttők, az utan vadollyanak minket.

Meg tekintelte volt azert Enyedi azt az egyenetlenſęget Szegedi iraſaban, es ezzel akarta viſſa adni, de ám derekas feleleti vagyon.

IV.

Ha az ſzent Ianos ez ő Euangeliomanak kezdetiben mind az ket teremteſről tanitſoné.

Szent Ianos az első verſtől fogvan az tizennegyedik verſ-

igh *ex professo* tanit az Christus Iesusnak örök Istenségéről. Melynek *propositio* es fel tőt czellya ez igikben vagyon: *Az Ige Isten vala.* Ezt rendel ő erősségekkel mutattya megh. 1. Mert *Kezdetben vala.* 2. Mert *öröktül az Istennel vala*, mely két erősséget veßen *ab aternitate*, az Igenek örökkevalosagatul. 3. Mert *mindeneket ez altal teremtettenek.* 4. Mert *életet ád, es megh tart mindeneket.* 5. Mert *az vakokat megh világosittya.* 6. Mert *Ianos-is erről bizonsagot tőt*, &c.

Enyedi azt mondgya, hogy az mi Doctorink mindnyajan megh eggyeztenek abban, hogy itt ß. Ianos mind az két teremtésről ßollyon; De minemű értelemmel ám meg mondam, hogy az ötődik erősséget veßik nimellyek az masodik teremtesről. Azert felette igen meg kúlömbőztetik az elsö teremtes az masodiktul. De hozza fogh Enyedi, es nagy mesterséggel talalt *Distinctiot* hoz bé à Philosophiabol, hog mas *ordo naturæ*, az termeßetnek rendi, mas *ordo doctrinæ*, az tudomannak rendi. Azert:

I. Ha ez iget: Az ige teste lőn, *magyaraztak az Christusnak meg testesüleséről, mely az Szüznek méhében lőt, tehat Ianos eléb ßollot arrol mit cselekedet az meg testesült Christus, hogy sem azt, mi hogy hogy testesült meg, es ßulettetet. De ez nem egyeb, hanem mind az tudomannak, s mind az termeßetnek rendit el forditani.*

F. Hamissan es csalardul zurzavarja egyben Enyedi az ßent Ianos tanitasanak rendit, mert az kinek Isten elmét adot, meg tudgya rendit az ß. Ianos tanitasanak, hogy elsőben tanit annak Szemellyeről, az ki mindeneket teremtet. Mert Cerinthus az tőb Eretnekekkel egyetemben, csak idő ßerint valonak vallya vala az Christust; ez ellen ß. Ianos azt mondgya: *Kezdetben*, az az, öröktül fogvan *vala*. Holot volt? *Az Istennél.* Isten volté? *Az*: *Az Ige Isten vala.* Honnan tudod? *Mert mindeneket ö teremtet.* Mit haßnalt nekünk? *Életet adot es meg világositot.* Latodé mind az tudomannak, s mind az teremtesnek rendit, mely ßepen meg tartotta. Mely ez, hogy elősör annak ßemellye irassék meg, ki az *teremtö*. Ma

ſodßor az *teremtés*. Harmadßor, az *teremtet allatoknak meg ujjuláſok es helyre állattatáſok*.

Mas azert ßollani az örök Igeröl ö magaban, à menyiben Maſodik ßemely az Iſtenſegben, es ebben valo cselekedetiröl. Mas iſmet az Megh teſtesült Chriſtuſrol, es az Teſtben valo cselekedetiröl. Mert meddig az teſtet fel nem vötte, addig-is eggyüt munkalkodot az ö ßent Attyaval, mint oda fellyeb megh mutogattuk *Prov.* 8. Mely Iſteni cselekedetit irja meg itt-is elsöben ß. Ianos, hogy az teſtet fel vötte, abban-is mint munkalkodot ám *cap.* 5. ß. Ianos meg mondgya. Innen vagyon, hogy ß. Ianos itt ez helyen az Chriſtuſnak meg teſtesüléſet, az Iſten jo tetemenyi es cselekedeti köziben ßámlallya.

Annak-okaert tanit ß. Ianos elsöben arrol, mit cselekedet az Ige minek elötte az *teſtet* fel vötte: *Teremtet, es nagy ſokjokat ßerzet* à Kereßtelö Ianos tanu-bizonſag tétele ßerint az megh teſtesülendö Ige. Annak utanna az meg teſtesült Ige, mi modon állatta helyre à meg veßet vilagot, arra tanit. El forditttyuké ezzel az ß. Ianos tanitaſanak rendit?

II. Eße veßettül tanittyak azt-is, hogy ß. Ianos eléb töt volna bizonſagot az megh teſtesult Chriſtuſrol, es az ö cselekedetiröl. hogy ſem meg teſtesült volna, vagy valamit cselekedet volna. De Baptiſta töt bizonſagot az ember Chriſtuſrol. Hat Ianos eléb töt bizonſagot az meg teſtesult Chriſtuſrol, es az ö cselekedetiröl, hogy nem mint meg teſtesült volna.

F. Ugyan azon lépben keveredven, rut eßeveßettül hever Enyedi. Mert nem akarja az Chriſtuſt Iſtennek iſmerni, ſem az Teſtnek fel vétele elöt, ſem az Teſtben. Nézet Baptiſta az Megh teſtesült Igere, es arrol ſ. annak cselekedetiröl teßen bizonſagot; de ugy, hogy az mit az, az Meg teſtesült Ige cselekedet, annak elötte, minek elötte az Teſtet fel vötte, ßepen megirja az ß. Ianos Cerinthus es az ötet követö Eretnekek ellen: az Teſtben-is azon Ige mit cselekedet, megh irja. Eſaias-is eléb töt bizonſagot az Megh teſtesült Chriſtuſrol, es cselekedetiröl hogy ſem Megh teſtesült volna, az mint oda fellyeb meglatok. Eße veßetté azert érette?

Kü-

Kúlömbőzteſd megh azert az mit megh kel kúlömbőztetni, mind az Chriſtus ſemellyeben es cselekedetiben, ſ. mind à Kereſtelő Ianos tanitaſaban, ſ. az lépből ki feytezhetel, eſſed-is helyere jű.

III. Ez vilagon vala, es ez vilag ő altala lőt. *Hogy ha ezt ez lathato vilaghnak teremteſéről kel erteni, tehat eléb kellet volna ezt mondani:* Ez vilag ő altala lőt, *es ugy kellet volna vtanna mondani Ianoſnak:* Ez vilagon vala.

F. Nem veſi eſſeben az őrvény elméjű, tanyernyi ſemű, hogy immar ſ. Ianos meg mondotta vala *ver.* 3. hogy mindenek az Ige altal teremtettenek, es az utan ſollyon ezkeppen: *Ez vilagon vala.* Mert teremteni kellet elsőben ez vilagot, es ugy lehetet ez vilagon, az az, az ő Iſtenſége, bőlcseſége, es hatalma ugy lehetet nyilvanvalová, es ugy latſot megh ez vilagban, mint ſ. Pal magyarazza *Rom.* 1. *v.* 20. Annak utanna magyarazatot ekkeppen teſi utanna ſ. Ianos: *Ez vilag pedig ö altala teremtetet.* Azert hamiſſan corrigallya Enyedi ſ. Ianos Euangeliſta mondaſat. De hany feje hogy igy méréſeli folyaſaban megh bantani?

Hogy pediglen azt az *exceptiot* veti utanna, hogy nem ez lathato vilagnak teremteſejert vetetik az utolſo ſo: *Ez vilag ö altala lőt*, mert az kővetkezendő ige ellene vagyon, *Ez vilag ötet meg nem iſméré*, párah csak es ſem fęny veſtés. Mert ez ige: *Vilag*, az első es à maſodik ſolasban *ver.* 10. vétettetik ez lathato vilagért. Az harmadikban, ez vilagiakért, kikről mondgya oſton ſ. Ianos, hogy nem iſmerték meg az őrökkevalo Iget. Nem-is illetlen, hogy azon egy ige, azon egy ſolaſnak folyaſaban kúlömb jedzeſſel veteſſek, mint megh lathatod *Eph* 4. *v.* 5. iſmet 1. *Ioan.* 5. *v.* 4. 19. De mind ezekről oda alab iſmet ſollyunk. Mert ezen levet fozza főzteben oda alab-is. Egy vagyon hatra.

IV. Minden ember az ö teſti állapatiya, és állattya ſerint leſſen vérből, és ſerfiu akarattyabol. Ez ſent Ianoſé.

De à Chriſtus által nem leſznek az emberek verből, és ſerfiu akarattyabol. Ez meg tetſik ebből: Ez vilag ő altala lőt, *mellyet ez magyaraz meg:* Valamenyien pedig ötet vőttek, *&c.*

Hát a Chriſtus által nem leſznek teſti állapattyok és állattyok ſerint.

F. Az *elſőre*: Minden ember az ő teſti állapottya, és állattya ſerint, tudni illik, az termeſetnek közönſeges nemzeſe, és ſaporodaſa ſerint, leſzen vérből, es firfiu akarattyabol. Es igy az *minor* el eſik. Mert az elſő vagyon az termeſetben valo nemzeſről: az maſik az elſő teremteſről. Mert nem eleg ok ez: Hogy ha az Chriſtus által nem leſznek teſtből, vérből, azert ſemmikeppen nem leſznek. Mert igy ha à te *conſequentia*dnak engednenk, nem-is ſúlettetnék ſenki nyjonnan az Chriſtus által.

Az mi nezi az *ratiot*, okot, mellyel tamogatod, illetlen toldalek. Mert ez ſo: *Ez vilagh ö altala lët*, az elſő teremteſről vagyon; és az ige: *Vilag*, az lathato vilagert vetetik, à mint eleb megh mutatam az elſő, es maſodik ſoban; Az harmadikban: *Ez vilag ötet nem iſmeré*, az emberekert. Mellyet ez ſo magyaraz: *És az kik ötet vévék*, &c.

V. Ha ki azt véli, hogy Moſeſſel eggyut azert ſol Ianos az elſö teremteſről, mert egy-arant valo ſoval kezdik, az, azt-is mondhattya, hogy Ianos azon dologrol irt, melyről Ieremias cap. 26. & 27. In principio, *kezdetben.*

F. Hamis patvar ez: mert nem az egy ige: *Kezdetben* viſen minket arra, hogy az elſő teremteſről ercsük az ſ. Ianos tanitaſat, hanem az *ſubjecta materia*, az, az miről tanitas vagyon, à Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſégeről: mert *teremtö*. De gyűgyög Enyedi ez fęle apro ki fogaskaval az ő Ivadekinak, es ez illyen fige levellel, tévelygeſęnek rutſagat fedezgeti.

V.

A ſent Ianos Euangeliomanak kezdetinekből ſerint valo magyarazattyarol.

CAPUT. I. v. 1.

Kezdetben vala az Ige.

Hogy Cerinthus eretnek vallaſa adot legyen okot ſent Ia-

Ianosnak, az Christus Iesusnak örök Istensegeről, Irenæus Doctor irasabol oda fellyeb megh mutogattam. Mert Cerinthus eretnek ezt tanittya vala, hogy az Christus Iosephnek fia, kiben az Christus szollot, ki által csudakat-is tőt, de mikor szenvedet, akkor az Christus ki ment belőle. Illyen az Enyedi vallasa-is. Mert azt tanittyak hogy, noha s. Lelektől fogontatot, de azert ugyan csupa ember: az Atya Isten szallot bele, az lőt láthatova az testben, &c. Igy azert kerdesben forog vala szent Ianos idejeben à Cerinthus eretnek vallasa miat, ha örökke valoé az *Ige*, Christus? Im szent Ianos egy terhes beszeddel tessen valaszt arra: *Kezdetben vala.* Mely mondasaban az *kezdetnek* igejen nem az Euangeliomi tanitasnak el inditasanak idejet, es első el kezdeset erti: Mert micsoda nagy dolgot mondot volna ugy s. Ianos à Christus felől? Hogyhogy tehetet volna eleget az Cerinthus eretnek vallasanak? Kerdes vagyon arrol, ha *örökke* valoé: hoģ felelt volna időre arrol az ki igaz Isten? Avagy nem tudtaé azt akar mely vékony ertelmű ember-is, hogy az Christus emberseģeben, időnek kezdetiben fogantatot születtetet, és kezdet prædikallani? Örökkevalosagra visi azert ez szoval: *Kezdetben vala az Ige*, az Christus Iesusnak szemelyet Istēseģeben. Mert *Istennel* lenni, és időben *kezdetni*, oly messe jarnak egy-mastul, hoģ azt egyben nem bekeltethetni. Mert nem Falusi Peter Biro à Christus, hogy időnek kezdetiben tetetet volna Istenné, de csak kijelentetet örök Istennek lenni: Mert à szemelynek alazatossagaban, mint egy homalyban tartatik vala, mint à Nap à kőd mia. De à Christus Isten. Hát lehetetlen, hogy örökkevalo Isten ne legyen. Mert Istennek lenni, és időben lenni, lehetetlen. Mert nem ollyan csinált Isten az Christus, mint valamely Biro.

Enyedinek ez ellen egyetlen egy argumentoma vagyon, kinek à gyanossab réset sok irasokkal bizonyittya, hogy mar, es egy *istantia* ja emlitő toldalekja, mellyeket lassunk rendel.

I. Valaminemu kezdetről tanitanak az töb Euangelistak, és Apostolok, Sz. Ianos-is ugyan azon kezdetről.

De az töb Euangelistak, és Apostolok, oly kezdetről tanitanak, mely

az Euangeliom prædikállaſának el inditaſa, kezdete, mint Ioan. 15. v. 27. 1. Ioan. 1. v. 1. Item: 2. v. 7. & v. 24. Ioan. 16. v. 4. Item: 6: v. 64. Ioan. 8. v. 25. Luc. 1 v. 2. Act. 1. v. 1. & v 21. Item: cap: 10. v. 37. Phil. 4. v. 15. 2. Theſſ. 2. v. 13. Mind ezekben à kezdetnek igeje, csak az Euangelium prædikallaſának kezdetiért vetetik.

Hát itt ſent Ianoſ-is azon kezdetről tanit.

I. F. Hogy az elſő *Propoſitiot* ne uiytaſſam, à maſikra elſőben azt mondom: De az tőb Euangeliſtak, és Apoſtolok tanitanak az Euangeliom prædikallaſának kezdetiről, de *non excluſivè*, hogy az Chriſtus Iſtenſęgenek őrőkke valoſágat azzal, avagy ki rekeſztenek, avagy tagadnak, hanem csak azt allattyak, ez az őrőkke valo *Ige* Iſten Chriſtus, az teſtben megjelenven, mikor kezdet tanitani, mikor es micsoda időnek reſzeben inditotta el az Euangeliumnak prædikallaſat. Ladde azert az kinek Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy más, ſot inditani az Euangeliumnak prædikallaſának kezdetiről, kiről az bizonſágok ſolnak: más annak ſemelyeről, az ki az prædikallaſt el inditotta. Mi az Chriſtuſnak ſemellyenek őrőkkevaloſagarol ſolunk ſent Ianoſſal Iſtenſęgere nézve. Enyedi pedig ennek az ſemelynek cselekedetinek egy modgyarol, tudni illik az Euangelium prædikallaſanak el inditaſarol. Annakokaert mely hamis dologlegen, ebből: Hogy Chriſtus bizonyos időnek kezdetiben kezdet prædikallani, ezt el akarni rontani, hogy Iſtenſęgeben nem őrőkkevalo, vak à ki nem láttyá.

Nota benè.

II. Enyedi kereſſen az egeſz derek ſent irasban haſonlo ſollaſt ez ſent Ianos mondaſahoz: *Kezdetben vala az Ige*, hogy az ſollyon, és ſolgallyon bizonyos időre, ſ-ugy fog valamit az ő erőſſęge. Mert latod, Iſtent felő kereſztyen olvaſo, hogy ſent Ianos itt egy altallyaban tanit, nem az Euangeliomrol, ſem annak prædikallaſanak el inditaſarol, hanem az *Igeről*, es annak valoſagos ſemelye ſerint valo leteleről Iſtenſęgeben. Mikorj? Akkorié, mikor Szent Lelektől az teſtben fogantatot, ſűlettetet, avagy akkorié, mikor prædikallani kezdet, hogy azt mondhatnad: Akkori kezdeti,

az

az *Ige* mikor prædikallani kezdet; mely rut ektelen ſent iras ellen valo allataſnal nem egyeb: Hát mikori az Ige? ἀπ' ἀρχῆς ἐν ἀρχῇ, *kezdettül*, az az, *öröktül ſoguan valo*. Mert *Iſten* az Ige. Hát őrők Iſten, es ez kezdeten ſent Ianos ertette amaz őrőkkevaloſagot ki kezdet-nelkűl valo kezdet, mellyet ſoha Enyedi el nem ronthat.

III. Ez ige, *Principium*, kezdet, harom ki valtképpen valo jedzesben vetetik az irasban. 1. Azert az elſő *Petſſeneſert*, melyben az Ur Iſten ez vilagnak teremteſehez kezde, kiről Moſes *Gen.1.v.1. Kezdetben teremte Iſten à Mennyet és à Földet* Mert ott indittatek el az idő azon az elſő petſſeneſen, kezdeten. De itt erről nincsen ſo. 2. vetetik azert az időnek bizonyos hataraert, melyben Idvőzitőnk az Euangeliomnak prædikallaſahoz kezde, és az melyben hittenek az hivek-is az Euangeliomnak, mint az Enyeditűl ſorgalmatoſſan őſve gyűjtőt Locuſokban, es iraſokban, kiket csuda mely igen illetget az ſent Ianos tanitaſahoz. De az mint mondam illetlen. Mert itt irattatik meg az *Ige* az ő őrőkkevaloſagarol: à tőb iraſokban, ennek az *Igenek* munkajanak el inditaſanak ideje, az prædikallasban. 3. Vetetik ez ige *kezdet*, az őrőkke valoſagert. Mert az *örökkevaloſag* kezdet-nelkűl valo *épp* kezdet. Igy vétetik itt az helyen, az mint más halonlo *Aequipollentes*, eggyezző iraſok meg mutattyak: *Ante omnia*, mindenek előt, *Col.1.v.17. Az völgyek elot: à vizek elöt: minek elötte à Föld lenne, Proverb.8.v.23. Pſal:90v.2. Minek elötte ez az világ lenne Ioan.17.v.5.&c.* Ez mellől nem kel el menni.

Immar eggyik jegyzeſet ez igenek *kezdet*, elő venni, ſ-az tőbbit abbol rontani ſemtelenſęg, irás ellen valo kabaſag. Szent Lukacs, Sz: Pal, *&c.* az Euangeliomnak el kezdeſejért veſi: azert mindenűt azt jegyzi? Ki nem láttya, hogy tőbbet hoz be, hogy ſem kővetkőznek;

Nem tagadod Enyedi, hogy az *Ige*, Iſten nem volna: Mert im ſent Ianos bőtű ſerint mondgya. Azt ſem tagadhatod, hogy ezert, hogy Iſten, az Iſtenſęgnek minden tellyeſſége valoſagoſſan benne nem laknek. Mert ſ. Pal mondgya bőtű ſerint *Col.2.v.9.* Azert vagy őrők Iſten, vagy idő ſerint

valo. De nem idő szerint valo. *Mert ny Istenid ne legyenek Psal:* 81. v. 10. Hát *örök* Isten, az melyert az kezdetnek igeje itt *örökkevalosagért* vétetik. Mert abban volt az *örökkevalosagban* az testnek fel vétele előt-is, ugy-mint, *Mindenek felet örökke áldando isten. Rom.* 9. v. 5.

Vegezetre, hogy nemelly irasokat magyaraz Enyedi az Christusra à menyiben idő szerint, lattak, tapogattak, vele beszellettenek, &c. hogy arrol az időről lattatnanak szollani az Apostolok, mind igaz az Christusnak à testben valo meg jelenesere nézve. De nincsen *paritas* egyenlőség ezzel à S. Ianos tanitasaval: *kezdetben vala az Ige*, az ollyan mondasnak.

II. Ha az regi napok meltan mondatnak az Euangelium prædikallasanak kezdete, hát itt-is ἀρχὴ, *kezdet, azonrol. De az elsö igaz. Act.* 15. v. 8.

F. Hamis az egyben hasonlitas. Mert mas az *Iget* kezdetben valonak mondani: mas az Euangeliomnak prædikallasat az kezdetben valo *Igenek* bizonyos időben el inditani, es el kezdeni. Amaz az szemelyre néz: imez annak az kezdetben levő szemelynek munkaja.

Vala az Ige.

Ige az Christus.

Ez az szo: λογὸς, Ige, noha külömb külömb jedzesben vetettetik az szent irasban, de mindazonaltal kivaltkeppen mondatik az Christus *Igenek*, mind szemellyere, s. mind tisztire nezve. Szemellyére nezve Ige: mert az örökkevalo Istenseggben sarmazot, es igy állat szerint valo ábrázattya az Atyanak, kit eppen, s. egeszlen ő magaban megmutat *Col.* 1. v. 15. Mert oly kepe az láthatatlan Istennek, hogy à ki őtet lattya, lattya az Atyat, es visont. *Ioan.* 14. v. 9. Tisztire nezve Ige: mert mindenek ő altala, mint örökkevalo Ige altal lőttenek. Holot ő az, az ki mondotta, es meglőttenek. Mert ezzel az Urnak Igejevel teremtettenek az Egek *Pf.* 33. v. 6. *Ige*, mert az Atyanak Tolmacsa, az Angyalok es az emberek előt megjelentven mind ket fęlnek az Istennek akarattyat, az mellyert *Dan.* 8. v: 13. *Hamdabbernek*, az az, oly szolo Igenek mondatik, ki az Istennek titkat megjelenti. Ez

igy

igy leven *Ige* az Chriſtus az ő Iſteni termeſetire nezve. De ezt is tagadgya Enyedi.

I. Ha ezt az életnek Logoſſat, Igejét, az Apoſtolok kezekkel tapogatták, ſemekkel látták, tehat nem valami lelket avagy Iſteni ſemelyt jegyez. De az elsö igaz 1. Ioan. 1. Luc. 1. v. 2. Söt ez az Iſten Igeje mutattya ruhajat-is vérben Apoc: 19. v. 13. Hat az következés-is igaz.

F. Az Eletnek Igejet lattak ſ-meg tapogatták az Apoſtolok; de az ő tölle fel vőt teſtben. Mert noha egyenlő volt az Atyaval, az mellyert nem ragadomany ſerint birta az Iſtenſéget, hanem ugyan termeſet ſerint: mindazonaltal ſolgai abrazatot vőt fel *Phil. 2. v. 6.* melyben reſesült az *teſtben, vérben Heb. 2. v. 14.* melyben *ſimilis hominibus factus*, haſonlová lőt az emberekhez *Phil. 2. v. 7.* es igy az Eletnek Igejet lattak es tapogattak az Apoſtolok. Azert az elsőt igy meg magyarazvan, hamiſſá lőt az *Conſequens*. Mert ſoha az ember Chriſtus, Iſtenſége nelkül, vagy Iſteni ſemellye nelkül Igenek, még pedig Eletnek Igejenek nem mondathatnék. Mert nem az emberſégből ſármazik az *élet*, melljel az ő benne hivők életet veſnek, hanem az Iſtenſégből, melyre nézve ugy eleveniti az kiket akar mint az Atya *Iohan. 5 v. 21.* De az Atya, Iſtenſégenek ereje ſerint elevenit. Hat az Fiu-is Iſtenſégenek erejeből, es jo kővetkezesből Iſtenſégere, avagy Iſteni ſemellyere nezve, Ige az Chriſtus, még pedig életnek Igeje.

Igy kell érteni az véres ruhaju Ige Iſtent, az ő véres áldozattya altal valo véres győzedelméről, mellyet az teſtben vitt végben: mely győzedelemnek bizonſaga vala az véres ruha *Eſa. 63. v. 2.* Ott azert ſ. Ianos ſol az Ige őrők Iſtenről, ki Kiralyoknak Kirallyanak es Uraknak Uranak mondatik *Apoc. 19. v. 16.* nagy Iſtennek *v. 17.* Hat nem csupa Mariatul ſülettetet ember.

II. Ha az Ieſus azert mondatik Urnak, *hogy ö általa mehetni az Atyahoz, tehat* Logoſnak-is *igazan mondatik, mert ö általa prædikaltatot az Iſtennek Igeje. Act. 10. v. 36. & 13. v. 16.* Ergo.

F. Nem eleg ok, hogy az Chriſtus csak azert mondatnek Uraz Chriſtus.

Urnak, hogy ő altala mehetni az Atyahoz. Mert à Chriſtuſnak uraſaga, Iſteni erejere néz, mellyel ugyan termeſet ſerint valo Ur, es Uraknak Ura. Mert *nekunk egy Urunk vagyon, ki altal mindenek löttenek, mi-is ö altala.* 1. *Cor*: 8. *v.* 6. Uraſaga kőzben jaraſanak tiſtire, hogy ő altala mehetünk az Atyahoz. Igy ſinten *Ige* az Chriſtus az ő kőzben jaraſanak tiſtire nézve. Mert az ő Attyanak akarattyat ő magyarazza meg mind az teſtnek fel vetele előt, ugy-mint, Iſten tanacsoſſa. *Eſ.* 9. *v.* 6. es *ſöveteſegnek Angyala*, *Malach*: 3. *v.* 1. Mert ő bocsatot az teſtnek fel vetele előtt is Prophetakat, es Apoſtolokat, *Luc.* 11. *v.* 49. kik az ő Teſtamentomban-is aző Lelkenek altala ſollottanak. 1. *Pet.* 1. *v.* 11. Azert *Ige* az Chriſtus Iſtenſegere nezve-is, Tiſtire nézve-is; mely utolſorol kel erteni az Enyeditől elő hozot iraſokat, mely amaz elſőt nem rontya, ſőt allattya. Sz. Pal-is az teſtben megjelent Igeről ſol. *Heb.* 1. hogy ſollot az utolſo időben, de az teſtben. Mert egyeb arant az elſo időkben-is, mint Iſtennek elő Tolmacsa ſollot.

Annak-felőtte igen megh kel kúlőmbőztetni, az prædikallas ala adattatot Iſten beſedet, az életnek Igejetől, es Authoratul, ki az Ur Chriſtus. Amazt-is kúldőtte Iſten, de az Prophetak, es az Apoſtolok altal hogy prædikallyak. Imezt-is, az életnek Igejet kúldőtte az Ur Iſten, de ő magat, az mint Szent Pal tanit: *Az Iſten ki bocsatotta.* Kicsodat? Az ő Fiat. Hogyhogy bocsatta ki? Vegye fel az, az ő Fia az teſtet, legyen Aſſonyiallattul, es annak-utanna hirdeſſe ő maga-is az Euangeliomot. *Gal.* 4. *v.* 4. Hogyhogy bocsathatta volna ki, ha nem volt volna az előt.

Vala Iſtennel.

Cerinthus Eretnek vallaſa miat maſodſor az-is kerdesben forog vala: Ha az Ige *kezdetben*, az az, őrőkke volt, tehat holot volt? Im arra-is rővid, de terhes ſoval teſen valaſt ſent Ianos: *Iſtennel vala.* Hogyhogy lehetet volna pedig Iſtennel, ha valoſagos ſemely nem volt volna? De ez ellen-is agyaskodik Enyedi, és azt mondgya:

Az

Az mondatik Istennél lenni, az mi emberektül el reytetet, es ismeretben nincsen, de Isten elöt bizonyos es nyilvan vagyon, vilagos, es annak utanna az embereknek megh nyilatkozni, es nyilvan megjelentödni, mint 1. *Ioan* 1. *v.* 2. *egymas elleneben vettetik ezkettö*: Lenni az Atyanal; Megh nyilatkoztatni *Ioan.* 17. *v.* 5. *Mindenkor dicsöfseges volt az Atyanal az Christus, de embereknélnem cap.* 7. *v.* 39. *Heb.* 2. *v.* 9. *Baptista-is Propheta volt mi helyen fogontatot, de Istennél: David-is az Kiralysagra valo felkenetteteſe elött-is Kiraly volt, de Istennél, nem embereknél.*

Mind ezeket bizonyittya S. Pal Colos. 3. *v.* 3. *Az holot Istenben lenni annyit teſſen, mint emberektül el reytve es el titkolva lenni.*

F. Az Istennek elöve valo el latasat es el tudasat, hamisan foghja Enyedi egyben az Christusnak Istennél valo létével. Mert Christus nem ugy volt az Istennél, mint az, az mi még nincsen, de jövendöben vagyon, azert az Ur Isten mint jövendöt csak magaban tudná, egyeb senki nem; hanem *realiter*, valosagossan Isteni semellyeben. Azert à mi Istennél jelen vagyon valosagossan, nem lehet az soha *elövevalo* el latasban, es Isten elmejének el tudasaban. De az Christus jelen volt Istenél valosagossan, ugy-mint eggyetlen egy szülötte *Ioan* 1. *v.* 14. az ö dicsöſſegenek fenyeſſege, es semellyenek ki metset bélyege *Heb.* 1. *v.* 2. Oly igen jelen volt Istennél valosagossan, hogy minek elötte az föld teremtetnék, mar születet vala; az Ur birja vala ötet az ö útanak kezdetiben, *&c. Prov.* 8. *v* 22. Lasd ott. Mellyert S. Pal-is azt mondgya *Col.* 1. *v.* 15. 17. hog olly elsö szülötte minden teremtet allatoknak, ki mindeneknek elötte volt, es mindenek ö altala allanak. I.

Istennél lenni.

Mas azert Istennél valaminek lenni az ö elövevalo el tudasa es el latasa szerint, ugy mint kik még megh nem löttenek, de azert meg lejendök; mint az Christusnak *meg testesüléſe*, mely az idönek tellyeſſegeig, csak elövevalo el tudasban vala Istennél: mint abban az testben valo meg dicsöiteſe *Ioan.* 17. *v.* 5. Mert noha Isteni semellyében örökke dicsöſſeges vala *Ioan.* 12. *v.* 41. De azert az testben valo meg II.

je-

jelenésre nezve, jövendőben vala, mint Baptista-is Prophéta volt Istennél születése előt-is, az Istennek decretomara es tanatsara nezve: David Kiraly-is, azon Istennek előve el latasaban Kiraly vala Istennél &c. mondom, mas ezekről szollani, mellyek meddig meg nem lőttenek, Istennél voltanak az ő el tudasaban: mas arrol, az mi *Actu & Realiter erat apud Deum*, valosagossan, élő keppen vala az Istennél, mint az Christus Ige az ő Istenségeben. Ezt mutattya megh az S. Ianos tanitasanak czellya. Mert nem azt akarja itt ez helyen az Ige felől tanitani, hogyhogy volt az Isten decretomaban s-elővevalo latasaban az ember Messias, mert itt egy punctnyi emlekezet sincsen az Christusnak emberségéről, hanem mayd oda alább nyilvan tanit arrol, hogyhogy lőt az Ige testé *ver.* 14. hanem azt akarja meg mutatni Cerinthus Eretnek ellen, amaz kezdet nelkúl valo kezdetben, az örökkevalosagban holot volt az Ige? azt mondgya: *Istennél*, nem előve el tudasban, hanem ugyan valosagban. Mert *en es az en Atyam egy vagyunk Ioan.* 10. *v.* 30. Azert mondgya: *En az Istentúl jöttem ki s-jelen vagyok, mert nem magamtul jöttem, de ö bocsatot engemet Ioan.* 8. *v.* 42. Hogyhogy jőhetet volna ki a testben, ha az testnek fel vétele előt, nem volt volna? Az ruhadnak előtte kel te neked lenned, hogy azt fel öltözöd, meg jelenß, ugy mondathatol el jőni az ruhaban. Hoghogy jőhetnél el az ruhaban, ha az ruha kivúl te valosagossan né voltal volna? Igy bocsata ki Isten az ő Fiat, hogy legyen assonyiallattul az testben *Gal.* 4. *v.* 4.

III. Nem gondolt Isten az Christus.

Annak-felette *gondolt Isten* volna az Christus Mariatol valo születéséig, es az utan lőt volna valosagos Istenné, mely képtelen.

Hamis azert ez magyarazat, hogy az Christus az ő Istenségeben nem volt volna Istennél valosagossan, de csak el latasban, es előve valo el tudasban. Az mely irasbol azt akarja bizonyitani Enyedi, nem az Christusra néznek, hanē az hivekre, eggyik az Kőzben-jarora. Azert Enyedi a Christus semellyere nező mondasokbol, hogy nem bizonyithat, csalard minden állatasa.

Igen

Igen meg kel azert kűlőmbőztetni à Chriſtus valoſagos létét, mely ſerint à teſtnek fel vetele előt-is volt *Ioan.* 8. v. 58. mely ſerint az ő Teſtamentomban az Atyaknak is meg jelent, az mint oda fellyeb nyilvan meg bizonyitottam, az ő meg jeleneſéről à teſtben, melybē Iſten lőt lathatová 1. *Tim.* 3. v 16. mely ſerint noha Kőzben-jaro Chriſtus volt ſűleteſétől fogva, de mindazonaltal akkor jelentette ki magat kivaltkeppen, mikor derekaſon à Kőzben-jaraſnak tiſtihez kezde. Innen tagadni à Chriſtus valoſagos létét az teſtnek fel vetelenek előtte, ſemtelen hamiſſag; mint: Az Chriſtus Kőzben-jaro volt ſűleteſétől fogva, de Iſtennél: az embereknel oſton hogy meg jelent: azert nem volt annak előtte valoſagoſſan. Latod, hogy többet hoz be Enyedi az *conſequentia*ban, hogynem-mint az *antecedens* engedne, mely argumentalaſnak modgya, csak csalard es ſikamlas az igazſag előt & *principium petit.*

Es az az Ige Iſten vala.

Ez igekben kapcsollya be ſ. Ianos tanitaſanak czellyat, vagy *Propoſitio*jat, mellyet fel vőtt à Chriſtus Iſtenſége tagado Cerinthus eretnek ellen, meg bizonyitaſra: *Az Ige Iſten vala.* Honnan bizonyitod ſent Ianos? Ezkedigh két nagy erőſſéggel, melynek az elſőt véve az *Igenek* őrőkkevaloſagatul. Mert *kezdetben*, az az, *öröktűl-fogvan* volt. Maſikat *à reali ſubſiſtentia*, valoſagos, es élőkeppen valo leteletűl: Mert *Iſtennel vala.*

De tovabba Cerinthus eretnek vallaſanak miatta, harmodſor, az-is kerdesben forog vala: Ha az *Ige* kezdetben Iſtennel volt, kicsoda ez az *Ige*, talam csak elmeben gondolt tanacs az *Igenek* állapottya felől? Valaſt teſen erre-is ſent Ianos: *Iſten vala.* Mert az Iſtennel lenni valakinek kezdetben, nem lehet, hanem ha ollyan őrők Iſten leſſen, mint ő maga az, à kinel vagyon. De ez az Ige valoſagoſſan Iſtennel vala kezdetben. Hát ollyan őrők Iſten, mint ő maga az Iſten.

I. Valakikhez az Iſten ſava leſſen, azok mind Iſtenek Ioan: 10. v 35.

De az Chriſtushoz, mint az Birakhoz, Iſten ſzava lõt, és ugy tételet ſ-rendeltetet Iſtenne. Act. 2. v 36. Heb: 1. v. 9.

Azert az Chriſtus Iſten, mint valaki à kikhez Iſten beſzede leſzen.

I. F. Az elſõ mondaſra. Chriſtus ß. Ianoſnal veßen erõſſeget *à minori ad majus*, az kiſſebrõl az nagyubra, az Sidoknak, es Enyedinek patvarkodaſok ellen, illyen modon: Ha az irás az Magiſtratuſokat, Birakat Iſteneknek hija az õ tißtekert, ſokkal inkab az Chriſtus Iſten, az õ Atyanak Iſtenſęgevel valo egyenlõſegert. De az elſõ igaz, hogy az Birák Iſtenek az õ tißtekért. Mert az iras megh nem czafoltatik. Hát az követkõzeſ-is igaz, hogy à Chriſtus Iſten az õ Attyanak Iſtenſęgevel valo egyenlõſegert.

II. Megtetßik azert, hogy mas az fõldi csinalt Iſten, à minemũck az Faluſi, ſ-Váraſi, Pal, Peter Biro batyak, kikrõl mayd minden eßtendõben le vonßák az Iſtenſęgnek tißtit, vagy ha meg halnak, mint egyeb emberek, el enyißik minden Iſtenſęgek: más az termeßet ßerint valo Iſten, ki az Fiu az Atyaval, es à Szent Lelekkel eggyût. Mert amazok Iſteneknek mondatnak *cum reſtrictione*, meg hatarozaſſal tißtekre es męltoſagokra nézve *Pſal. 81. 1. Cor. 8.* De az Chriſtus *abſolutè*, egy altallyaban, mint à többi kõzõt meg látharod. *Eſ. 35. v. 4. 1. Tim: 3. v. 16. Num: 21. v. 5. 1. Cor: 10. v. 9. Pſal. 68. v. 19. Eph. 4. v 8. Eſ: 41. v. 4. & 44. v. 6. Item 48. v. 10. Apoc. 22. v. 13.*

III. Holot mondatnak az Birak, Enyedi, Ige Iſteneknek, kezdetben Iſtennel valo Igeknek?

Az Ige Iſtent az tõb csinalt Iſtenektũl meg valazto nevezetek.

Ez az oka, hogy oly *adjunctum*, nevezet adatik mindenũt az Chriſtuſnak az irasban, mellyekkel az csinalt minapi Iſtenektũl, meg kũlõmbõztetik, mint hogy oly Iſten fianak mondatik, kiben az Atyanak kedve be-tõlt *Matth: 17. v. 5. Tulaydon fia. Rom. 8. v. 32. Eggyetlen egy ßülötte, Ioan: 3. v. 16. ßabaditto Ioan: 8. v. 36. Igaz Iſten, és örõk élet 1. Ioan: 5 v. 20. Nagy Iſten Tit: 2. v. 13. Izrael Iſtene Luc. 1. v. 68. Mindenek-felet örökke áldando Iſten: Rom: 9. v. 5. &c.* Hol olvaſtad ezeket à Birakrol?

IV. Iſten ſzava lõt az Chriſtushoz.

Az maſodikra: *De az Chriſtushoz Iſten ßava lõt*, de nem ugy mint à Birakhoz, ſem olyhoz, ki annak elõtte Iſten nẽ volt volna, hanem ugy-mint Kõzben jarohoz, kinek olynak kel

vala jelentődni az minemű őrőktűl fogvan volt, Dicsősęges Istennek. Mert à ßolgai abrazatnak alazatossagaban az, mint egy meg tartozasban vala, mint ßent Pal erről bőtű ßerint igen vilagossan tanit *Phil.* 2. *v.* 6,7. az holot elsőben őrők Istenségeről irja meg az Christust: mert Isten formajaban leven egyenlő volt az Atyaval, ugy-mint ki nem ragadomany, de termeßet ßerint Isten volt. Annak-utanna: *embersegeröl.* Mert az à Menyei felsęg az testet fel öltőzven magat megh alazta, hasonlo leven az emberekhez. Ebben azert az alazatossagban. *Habitu inventus est ut homo*, emberi abrazatban talaltatot mint ember, *v.* 8. az mellyert az ő Istensęge, hoǵ igy ßollyak, mint az napnak vilaga az felleg miat, meg tartoztatasban vala. Lőt azert beßede Istennek ehez az ő ßent Fiahoz, mint ßolgai abrazatban levőhőz, de nē azert, hogy most csinállya Istenné pußta emberből, à mint Enyedi gűgyőgi, hanem à ki Isten volt őrőktűl, azt ebben az alazatossagban is ollyannak mutassa lenni. Ezt bizonyittya ß. Peter *Act.* 2 *v.* 36. à holot azt mondgya Urra, es Christussa tőtte. Mert az előt-is Ur, es Christus vala, de nem ismerhetik vala Urnak, es Christusnak à ßolgai formabā valo alazatossagert, hanē Istēnek őnnőn maganak kellet bizonsagot arrol tenni, hogy az, az Ur, es à Christus, à ki őrőktűl fogvan Ur volt. Sz. Pal-is igen nyilvan mondgya. *Hebr.* 1. *v.* 9. *Meg kent tegedet Isten* (ki à Christus) *az te Istened, ki az Atya.* Mert az mint őrőktűl fogvan az ő vele levő Ige Istent arra rendelte vala, hogy az testet fel vegye: ugy az Szent Lelcknek-is ajandekat az testben mértek nélkűl vévé.

Annakokaert az Christus termeßet ßerint valo bizony őrők Isten.

II. *Articulus-nélkül vagyon itt ez ige:* Isten, *mely azt jelenti, hogy nem amaz felséges Istenröl vagyon itt ßo, mellyet az elötte valo, és az következendö* clausula *jelent. Erasmus-is az Haromsagnak meg aggot tevelygesert mondot az mit mondot ehez.*

F. Csuda apro sikamlasok altal akar el menni Enyedi az igassag mellől. Ha azert az Erasmus feleleti nem eleg, az Bezaéval tellyek be az torkod, mely ez: Hogy az λογος, Ige,

mutatodnek *ſubjecti rationem habere*, olynak lenni, kiről ſo vagyon: ez ige pedig θεὸς *prædicati*, olynak ki amaz Logoſrol mondatik, az *Articulus*, az λογος, Ige eleiben vettetet, ſ-nem ez eleiben θεὸς. Az melyből meg tetßik, hogy az termeßet ßerint valo Iſten mondatik, es prædikaltatik itt az helyen az Igeről. Azert ez minapi éretlen gyermeki tevelygeſt (*az Erdelyiekre nézve*) ezzel nem erősitheted.

VERSUS II.

Ez az Ige kezdettűl-fogva az Iſtennél vala.

Eddig valo mondaſat ß. Ianos ezzel rekeßti be, es az mit elsőben mondot vala, ebben az *Epilogus* ban be ſummalasban, azt hozza elő. Mert à minemű két erősſęggel állata, hog az Ige őrők Iſten, azt vegezi itt el, es az mellyeket ez utan elő hoz más rendbeliek leßnek, à mint maydan meglátyuk.

Itt pediglen imez iget kel meg jegyzeni πρὸς, *Apud Deum*, az Iſtennel, mellyel az ßemelyeknek kűlőmbſęge jelentetik. Mert mas az Atya, kinel az Ige Fiu vagyon: mas iſmet az Ige Fiu, à ki az Atyanal vagyon, mint, mas à Nap, mas az vilagoſſag, ki az Napban vagyon. Azert mondgya: *az Iſtennel vagyon*. Mert az Fiu nem kűlőmbőztetik meg az Atyatul Iſtenſégeben, de ßemelyeben. Ez-okaért jol mondom. Ez *Ige* Iſten, vala az Iſtennel. Mert az első fogasban ez ige *Iſten*, az Fiura hatarozlatik ez igevel: *Ige*, hogy tudni illik, az Fiu legyen az Atya Iſtennel. Hogy annakokaert azokat à mellyeket az előt ßolla az Igeről, inkab elmenkben olthaſſa ß. Ianos, azert hozza iſmet elő azt, az mit előb-is meg mondot volt.

I. Valamint mi voltunk Iſtennel örőktűl fogvan: ugy az Logoſ-*is De mi Iſtennél voltunk csak* prædeſtinatione, *elove valo el rendelesben, és el tudasban. Eph. 1. v. 4.*

Azert à Chriſtuſ-is ugy.

F. Az hiveknek ſ-egyeb teremtet allatoknak Iſtennel valo leteleket őrőktűl-fogvan, hamiſſan kőti egyben Enyedi az *Igenek* Iſtennel valo letevel. Mert mi, az mint oda fellyeb mondam, előve valo el latas ßerint, voltunk Iſtennel, mely-

re

re nézve igazan mondgya Enyedi, hogy semmi ei mult nincsen, sem jövendő, Isten előt, hanem mindenek jelen valok: Mert mindenek ő benne vadnak *Act: 17.* az melyre nézve az Christusnak meg testesüleſe-is jelen volt Istennel. De az *Ige* örök Isten, nem elöve el latasban volt, hanem ugyan valosagossan Isteni személyeben, Istennel volt. Azert felötte nagy dolgot jelentet ezzel S. Ianos, ollyat, mint á mit oda fellyeb harom izben monda az Igeről. Mert azoknak csak be summaloja. Az *Concluſio*, be summalás pedig egy az előtte jaro mondassal. Tehat akar azt mondgya: *Az Ige Isten vala*: akar azt: *Az Ige kezdetben vala* akar azt: *Az Ige Isten kezdetben az Istennel vala*, egyenlőkeppen nagy dolgot mond. Mert mind ezek az egy Igeről prædikaltatnak.

II. Ha kezdetben Istennél lenni az Igenek, annyit teſſen mint, csak Istennek tudni az Meſsiaſt, az utan embereknek-is, tehat az ellenkezők Logoſſanak örökkevalosaga itt el enyißik, es ugy nem csak kezdetben, hanem az Kezdetnek elötte-is utanna-is, az az, mindenkor volt, vagyon, es leſſen Istennél Masut pedig sem kezdet az utan lenni, mert az, az λογὸς mint Isten mindenut vagyon, mindeneket be tölt, &c.

F. Nem igaz az *Antecedens*. Mert Istennél lenni valaminek két keppen mondatik. 1. *Actu*, élőkeppen, valosagossan, allat szerint, es igy vagyon az Fiu, Ige Isten, az Atyanal, mint az vilagossagh az napban *realiter* valosagossan, avagy, az bőles emberben az bőlcseség, az mint oda fellyeb megh bizonyitam. 2. *Præſcientia*, elővevalo el latas, es el tudas szerint; mint az hivek, kik az örök életre rendeltettenek, Baptista az ő Prophetasagabá, David az ő Kiralysagabá, *&c.* Immar nem következik: Az mint mi voltunk Istennél, ugy az Ige-is. Mert nem csak egy lételnek modgya vagyon az Istenben valaminek hogy tovab annál nem mehetnénk. Azert nem hogy el enyißnék az Igenek örökkevalosaga állat szerint, de sőt inkab igen ki nyilatkozik. I.

Hog pediglen Iras nelkül, az ő fejetől Enyedi oda toldgya: *Nem csak kezdetben, de kezdetnek elötte-is volt volna, az az, mindenkor, ugy mint ki mindeneket be tölt*, jo értelemmel meg en- II.

gedgyük, csak hogy abban vétkezik, hogy az Kezdetnek Kezdetet ád, holot mi az Euangelium prædikallasanak kezdetiről itt nem szolunk, hanem csak az Kezdet nelkül valo kezdetről, az örökkévalosagrol. Volt azert az Christus az Euangelium prædikallasanak előtte valo kezdetben, az örökkevalosagban, Istenségeben, mely szerint mindenkor volt, vagyon, es leszen, sőt mindeneket betőlt, nem is kezdet sohol lenni Istenségе szerint, hanem az testben az Ige Isten csak megjelent es lathatová lőt 1. *Tim.* 3 16. A melyből következik, hogy örökkevalo Igeről szolitt S. Ianos.

VERSUS III.

Mindenek ez altal teremtettek, es ő nalla nelkül semmi nem teremtetet valami teremtetet.

Valaki altal mindenek ugy teremtettenek, hogy semmi ö nalla nelkü nem teremtetet, az, termeszet szerint valo Isten. Mert az teremtesnek cselekedete, hogy semmiből *valami* vagyon *ra jöjön oly tulaydona az Istennek, hogy senki több Istennél teremtö nem lehet, az mellyert azt mondgya Ieremias cap.* 10. *v.* 11. El veszszenek az Istenek kik az mennyet földet nem teremtették.

De az Ige Isten altal teremtettenek mindenek, ugy hogy semmi ö nalla nelkül nem teremtetet valami teremtetet, mellyet szent Pal Col. 1. *v* 16. *meg magyaraz, mellyek az egben vadnak es mellyek ez földön, ugymond, lathatok es lathatatlanok, akar Kiralyi székek, akar Uraságok, akar birodalmok, akar hatalmasságok, mindenek ö altala es ö rea nezve teremtettenek.*

Annakokaert az Ige Isten, termeszet szerint valo Isten.

Nem jo semmel nézi ez vilagos tükörben Enyedi az ő ellenségét, az bizony örök Istent, ez okaert igy szol ellene:

1. Valaminemü uy Menyről es Földről szollot Esaias. Ieremias, pedigh uy szövetségről, ugyan ollyan teremtesről szolitt szent Ianos. De Esaias oly uy Menyről Földről szol, ki az Messias idejeben csak

uyit-

uyittatik, az mellyért az Chriſtus uy embernek, uy Adamnak mondatik, es hogy uy orſsaga, uy nepe vagyon.

Annak okaert uy Mennek Földnek teremtéſéről ſ-meg uyitaſarol ſsol itt ſsent Ianos.

F. Enyedi ennek az *ſection*nak, reſzecskének az utollyan tőtte fel ezt az czélt, es az bizonſagon kezdett az ſz. Ianos tanitaſa ellen ſsollani.

I. Laſſadoda alab Cap. 5. az holot az Chriſtus teremtőnek mondatik.

Hamiſſan fogja egybe az Eſaias uy Mennyéről es Földéről valo jövendőléſét, az ſz. Ianos beſzedeben lévő teremteſſel. Mert ſoha az uyonnan valo helyre allatas, ki nem rekeſzti az mindeneknek ſemmiből valo teremtéſét; ſőt az mennynek földnek teremteſeben valo cſelekedete Iſtennek, nem vettetik elleneben az uyonnan valo helyre allataſnak cſelekedetinek. Azert micsoda kővetkezes ez: *Eſaias jövendöt mondot uy menyről földről: Azert nincsen itt tanitas a menynek földnek ſemmiből valo teremteſéről?* Sőt azert vagon itt ſso a mennynek, földnek Chriſtus altal ſemmiből valo teremteſéről, hog abbol viteſsünk annak a ſemmiből teremtetet mennek földnek, de az bűn miat megh veſzetnek meg uyjulaſanak azon Chriſtus altal, iſmeretire. Mert ha ő nem teremtette volna a Mennyet Földet ſemmiből elsőben, hogy hog uyithatná meg, hogy uy Egh és Föld leheſſen?

II. Mas azert ſsollani az uy menyről földről, annak uyonnan valo helyre állataſarol, avagy uy teremtetéſéről, kiről Eſaias es az Apoſtolok közőſsleg ſsollanak, melyre nezve az Chriſtuſ-is, ugy mint Közben-jaro, uy Adamnak mondatik, ellenébe vettetvén az ő Adamnak, es hogy uy orſsaga ſ uy népe legyen. Mert a Chriſtuſ-is ollyan uyonnan teremtő, avagy uyonnan ſsülő, mint az Atya *Ioan. 1 v. 33. 1. Cor. 1. v. 30. Eph. 5. v. 26. Tit. 2. v. 14.* Mas a mennek földnek ſemmiből valo teremtetéſéről, melyről tanit itt ſz. Ianos, a mint ſsent Pal magyarazza *Col. 1. v. 16. Heb. 1. v. 2* peniglen ugyan meg mondgya, hogy az Chriſtuſt tőtte az Iſten mindeneknek őrőkőſſévé, ki altal ez vilagot-is teremtette, mint iſmet *ver. 10.* Da vidbol bizonyittya *Pſal. 102. v. 26.* hogy kezdetben ő fundalta az Földet, es az Egek az ő kezeinek csinalmanyi. Hogy

peniglen ez lathato Földről es Egről kellyen érteni, megh magyarazza *ver.* 11. *Ókel veßnek.* De ha az uyonnan ßülöttéknek teremteſekről kellene Enyedivel magyarazni, azt kellene késkételen mondanunk, hogy az uy meny föld az hivekkel eggyút el veßnek, mely képtelen. Hat ezkeppen iraſt iraſſal magyarazvan, vagyon itt ßo, az elsö ſemmiből valo teremteſről.

III. De az ß Ianoſnak fel tött czellya ſem engedi, hogy maſrol magyarazzuk: mert Cerinthus Eretnek ellen, azt mutattya meg az teremteſnek cselekedetiből, hogy örök Iſten az Ige. Miert? Mert mindenek, Meny Föld ö altala teremtettenek. Micsoda erőſſęg volna pedigh ez: Az Ige örök Iſten, mert uy meny föld leßen? De tamogattya romlot igyét.

II. Mert ez ige: Mindenek, *gyakorta csak az emberekért vétetik Hat itt-is, es csak az embereknek uy teremtöje, vagy uyjá ßuloje az Chriſtus*: *Ianoſ-is arrol ßol. Az elsö ige az Ioan.* 12. *v.*32. *Item* 13. *v.* 3. *&* 17. *v.*2. *Matt* 17. *v.*2. *&* *v.* 11. *Eph* 1. *v.*10. *&c.*

I. F. Szokott *ſophiſtica* alaſa ez Enyedinek: *Gyakor helyen imigy vagyon, azert itt-is.* Hamis. Mert ha maſut egy nehany helyeken ugy vagyon, nincsen itt. Oka ez: Mert az *reſtrictio* nak nem hogy helye lehetne itt, de męg csak gyanoja ſincsen. Tekincs belé valoba mit mond ß. Ianos: *Mindenek.* Nézhetße hogyhogy *limitallya*: *Valami teremtetet*, ugy hogy *SEMMI ö nalla nelkul nem teremtetet.* Az *SEMMI* csak az emberekre nézé, ha valami kicsin ßikracskaja az lelki iſmeretnek benned vagyon? Ha ſemmi az Chriſtus nelkúl nem teremtetet az mi teremtetet: tehat mindenek ö altala teremtettenek. Micsoda Mindenek? Az Föld, Meny, kik el veßnek, *&c. Pſ.* 102. *v* 26. *Heb.* 1. *v.* 11.

II. Az mi nez az *locuſ*okra 1. Nincsen azokban az teremteſről valo tanitas, hogy ide ilhetnenek. 2. Mindenkor vettetik elől vagy utol oly *adjunctum*, nevezet, mellyel megh hataraztatik es ki fejeztetik ez ige: *Mindenek.* De itt *abſolutè*, egyaltallyaban vagyon az ßo: *Mindenek ö altala teremtettenek.* Annak-okaert illetlenek ide az locuſok, nem-is kevan ren-

del

del valo feleleteket, holot ez kőzőnſęges feleletben be vagyon foglalvan az válaſztetel.

III. Ez ige: Teremteni, csinálni, ſűlni, ſűletni, *nem mindenkor állatſęrint való ſzármazáſt jelentenek, hanem az* állatban, *valami meg történt változáſt, mint Eph. 1. v. 10. 15. Eph. 2. v. 10. 14. & 3. v. 11. Ioan. 3. v. 3. Iacob. 1. v. 18.*

F. Azon lépben veſzekedik itt-is Enyedi, melyben oda fellyeb. *Nem mindenkor*: azert itt is. Meg bizonyitam, hogy az láthato vilagnak elſő teremteſęről legyen itt ſzent Ianoſnal tanitas. Mi ſűkſęg tehat imez, vagy amaz igecskén kapdoſni? Nem-is illik az ſolaſnak folyaſat, imez vagy amaz igenek kőzzűle valo ki csipeſęvel megh bantani. Elegh hát hogy mindenek ugy teremtettenek az Ige által, hogy ő nala nelkűl ſemmi nem teremtetet. I.

De nagyob meg veſztegeteſe az nyilvan valo iraſnak ez, hogy az ſemmiből valo teremteſnek cselekedetit, *immutatio*ért, *refectio*ért, *renovatio*ért, akarja venni, valtozaſért, helyre allataſert, uyitaſert, ugy hogy az regen teremtetet világ, csak meg uyitatot, es helyre allatot volna az Chriſtus által, ſ. nem teremtetet ſemmiből. De hamis. Mert Moyſes az teremteſnek, es à csinalaſnak igeje kőzőt kicsiny avag ſemmi kűlőmbſęget nem teſzen, mint: *Fecit Deus duo Luminaria*: csinala (*Teremte*) az Iſten két világoſitot. *In principio creavit cœlum & terram*: Kezdetben teremte (*csinálá*) az Mennyet, Főldet. Meg tetſik azert ebből, hogy nem az allatban valo valtozaſt jegyzi, ſzent Ianos ez igevel, *Csinala*, *teremte*, hanē ugyan az ſemmiből valo teremteſt. II.

Ha igaz volna az Enyedi velekedeſe, következnek, hogy az Chriſtuſ-is meg uyittatot, helyre allattatot. Mert ő rola mondgya ſ. Pal. *Heb. 1. v. 4.* hogy fellyeben valo *factus eſt*, tetetet az Angyaloknal, ugy *Heb. 3. v. 1. Hu legyen annak ki* fecit ipſum *ötet teremtette*. Az Atya is meg uyittatot, es helyre allattatot volna. Holot David mondgya: *Factus eſt mihi*: Lőt ennekem oltalmam; mely igen kepteln. III.

David Ferencz mikoron látna, hogy ez ſęlé, *Gineſt æ geneſt æ gegennita, gegonen &c.* magyarazat *coacta*, erőſak tétel vol- IV.

na az iraſon, más magyarazatot faragot: *Omnia per ipſum facta ſunt, id eſt, ſine ipſo nihil poſſumus facere*: Mindenek ő altala teremtettenek, az az, ő nala-nélkúl ſem̃it nẽ tehetűnk *Ant.* 19.

V. Az mely iraſokat elő hoz *Rom.* 4. *v.* 18 *&c.* hogy ez ige, *Geneſtæ, geniſtæ, &c.* valtozaſért vétetik, nem keteikedűnk abban, nem-is kivantatot volna azzal levelet tőlteni, hanem, azt latta volna, hogy itt-is ßent Ianoſnal ugy véteſſek. Mert az elől ßamlalt iraſok nem teremteſről vadnak. Azert igy illetlenek. Mint, hogy ne patvarkodgyek:

VI. 1. *Ioan.* 2. *v.* 29. *Valáki igaſſagot cselekedik ö tüle Gegennitæ*, ßűlettetet, lőt. Itt allapotban valo valtozaſt jegyez ez ige, *lőt, ßűletet.* Amot pedig ßent Ianos azt mondgya: *Mindenek az Ige által teremtettenek, löttenek.* Melyből Enyedi azt hozza ki: Ha amot ez ige: *Születtetet, lőt*, valtozaſt jegyez, hát itt-is. De nincsen oly vekony ertelmű, ſ-itiletű ember ki által nem lattya, hogy oly tavul vagyon eggyik az maſiktul, mint az Egh az Földtűl. Amot Ianos Apoſtol tanit az uyjonnan valo ßűleſről, melyben az romlot termeßet valtozik uyjob allapotra, es à ßűleteſnek mondgya: Imit ß. Ianos tanit egy-általlyaban az teremteſről, mint meg mondgya *v.* 10. *Ez vilag ö altala teremtetet.* Azert erőßakot teßen Enyedi az iraſon.

VERSUS X.

Ez vilagon vala, es ez vilag ő altala teremtetet, de ez vilag őtet meg nem iſmere.

Az ßent Irasban nem ßokatlan, nem-is illetlen, hogy azon egy ige, azon egy versben kűlőmb kűlőmb jegyzesben véteſſęk, mint *Gen.* 1. *v.* 5. azon egy Sido ige *Iom*, ketßer vagyon, ſ-kettőt jegyez. Az első ige *diem naturalem*, az termeßetben rendeltetet egeß napot: à maſik *diem civilem*, à munkara rendeltetet ßabados napok az egeß hetben, à ßombatig. Igy 1. *Sam.* 1. *v.* 24. ez ige *Nanghar*, Gyermek, azon verſben ket jegyzesben vetetik. 1. Emberért: 2. Gyermeki erőtlen időért, mint *Puer erat puer*: az az, Samuel męgh gyermeki időben vala. Igy *Rom.* 9. *v.* 6. Ez ige *Izrael*, elsőben jeǵzi Iacobot: maſodban az Iacob maradekit. Enyedi ſem i-

degen

degen ettűl. Mert *Gen. 19. pag.* 33. az deákban ez iget, *Iehova*, vesi azon versben 1. Teremtet Angyalért, masodban az Atya Istenért.

Ezt azert mondam: Mert az elő szamlalt versben, haromszor vagyon ez ige: *Világh*. Az első, es masodik mondasban vetetik ez lathato vilagért, melyről azt mondgya. 1. Hogy *ez világon vala*: melyben tanit szent Ianos az *Igenek* megjelenesçről, mely mindgyaraszt ez vilaggal kezdetet. Mert mi helyen ez lathato világ ő általa teremtetet, ottan az ő Isteni felsége, es dicsősseçge minden teremtet állatokban tündökleni kezdet, es az embereknek szemek eleiben vétődőt: *Psal. 19. v. 1. Rom. 1. v. 16. 20.* Azert az *Ige* Isten, az ő Istenseçge szerint mindgyaraszt ez vilagon vala, az mint meg mondam.

2. Azt mondgya, hogy ez vilag *ő általa* teremtetet: mellyel azt jelenti, az mit oda fellyeb monda közönseçgesseen ez világhnak semmiből valo teremteseçről: de nyilvabban. Mert ez vilagnak neve alat minden láthato, es lathatatlan állatokat be foglal, mint szent Pal magyarazza. *Col. 1. v. 16.*

3. Azt mondgya, hogy *ez világ ötet nem vötte*. Az holot ez ige *világ*, vétetik az emberekert, mint meg tetszik ezen *Caputnak v. 29. & cap. 3. v. 16. & 17. Az testben jöve ez világra az emberek közöben, és ez világ*, az az, *az emberek* őtet nem vevek.

Nincsen egyebet mit mondani Enyedinek ez nyilvan valo igasság ellen, hanem hogy hamis magyarazattal ezeket egyben zűri zavarja, mely hogy meg teszçk im le irom.

Ez világban vala.		El külde Isten az ő Fiat ez világra *Ioan. 3. v. 17.*
Ez világ ő általa lőt.	*Ennek*	Hog idvőzűllyőn ez világ ő általa *Ioan. 3. v. 16.*
	imez magyarazattya:	Isten vala à Chriſtusban &c. *2. Cor. 5. v. 19.*
		Tudgyuk, hog è világnak Idvőzitője ez az Chriſtus *Ioan. 4. v. 41.*
Ez világ őtet nem ismere.		Világossag jőt ez világra, de inkab szeretek az emberek az sőtetseget.

F. Hogy ez mondaſt: *Ez világban vala*, ez maſik mondas: *El kulde Iſten az ö Fiat ez vilagra*, magyarazza meg, nem igaz. Mert az mint elöb jelentem: az Igenek ez vilagon lenni az ſent Ianos tanitaſa ſerint, nem egyeb, hanem vilag kezdetitöl fogvan az ö töle teremtetet vilagban, az ö Iſteni felſegenek, es hatalmanak tündökleſe, es ez: *Ez vilagon vala*, minden időre ki terjed, nem csak az teſtben valo meg jeleneſere az Igenek. Mert minek elötte meg jelent az teſtben az Ige, az elött-is mindenüt az ö Iſtenſegenek ereje, es felſege tündöklik vala mind ez teremtet vilagban. Hogy azert ez vilag nem iſmerte meg az Iſtent, minek elötte az teſtben meg jelennek, ſemmi melto ok az mentſegre nincsen az emberekben, mint nagy bölcsen Calvinus Ianos magyarazza.

Hogy imezt-is: *Ez vilag ö általa löt*, ez magyarazna: *Idvözüllyen ez vilag ö altala*: nem alhat meg. Mert az ellöben vagyon ſo, az elsö teremteſről, az mint oda fellyeb meg mutattam, barmokrol, vadakrol, &c. Kiknem idvözülnek. Az maſikban à Chriſtuſnak à teſtben valo meg jeleneſenek vegeröl, mely ez, hogy ez vilag ö altala meg tartaſſek, mellyet ſent Pal, 2. *Cor.* 5. *v.* 19. ſent Ianoſſal eggyüt magyaraznak.

Az harmadik meg alhat. Hamis azert az Enyedi magyarazatttya, melyet az ö felei nyakon vertenek. Mert azt mongyak *Antitheſi* 29. *In mundo, id eſt, in populo Iſraelitico*: Ez vilagban, az az, az Izrael nepe közöt. *Ez vilag ö altala löt*, az az, az Izrael nepe ö altala allatot helyre: *Ibidem*. Azonban pedig Pal es Barnabas az Izrael nepetöl à Poganyokra fordulnak *Act.* 13 *v.* 46. Chriſtuſ-is *nem ez vilagert kerlek*, *Ioan.* 17. *v.* 9. oly ſepen eggyeznek az Samoſatenicuſok egy-maſſal.

VERSUS XIV.

Es a maz Ige teſte löt.

Tanita ſ. Ianos ezkedigh igen vilagoſſan arrol, hogy az Ige termeſet ſerint valo Iſten, ugy-mint ki öröktül fogvan az ö Attyanal vala, valoſagoſſan az Iſtenſeghben Maſodik ſemely leven, ki altal az Atya mindeneket teremtet. Moſtan immar tanit annak az örökkevalo Igenek Meg teſteſü-

Az Chriſtuſnak meg teſtesüleſeröl.

leſe-

leſeről. Mert az időnek tellyeſſégében ezt az Iget, ugy-mint ő eggyetlen egy fiúlőttét *v.* 14. tulaydon ſajat Fiat *Rom.* 8. *v.* 32. el küldötte, *emiſit*, ki bocsatotta, hogy à teſtet fel öltőzze *Gal.* 4. *v.* 4. Mely teſtben oſton *Deus manifeſtatus eſt*, Iſten jelenék meg. Mert mikeppen az gyermekek reſzeſek az teſtben vérbẽ, ugy az Ige-is haſonlatoskeppen azonokbã reſzesült *Heb.* 2. *v.* 14. es igy nem az Angyalokat vőtte fel, *ſed ſemen Abrahæ aſſumſit*, de az Abrahamnak magvat vőtte fel *Heb.* 2. *v.* 16. hogy mindenek felet őrőkke aldando Iſten leven az Ige, lenne az Atyak közzül is, *ſecundum carnem*, teſt ſerint *Ro.* 9. *v.* 5.

Meg tetſik azert, hogy à Chriſtus egy ſemely, két kűlőmbőző, emberi es Iſteni, termeſetiből alvan, *per unionem hypoſtaticam*, az két kűlőmbőző termeſetnek eggyeſűleſe altal, egyben elegyedes nelkűl, az allatokra, akaratra, tulaydonſagokra, munkalkodaſokra nezve, *inconvertibiliter*, *indivulsè*, & *inſeparabiter*, viſſa fordithatatlan keppen, el oſolhatatlan keppen, es el valtozhatatlan keppen.

Ez tudomany az ſent iraſę, az közönſęges hité, az kereſztyen Patereké, vilagi Synatoké, es az égeſz kereſztyen vilagé, igaz es idveſſęges az Megh-teſteſült Igiről, Cerinthus, Neſtorius, Samoſatenus Pal *&c.* eretnekek ellen, es ez moſtani Samoſatenicuſok ellen.

Valaki à teſtet fel vötte, ſukſęg hogy az, à teſtnek fel vétele elöt valoſagoſſan löt legyen, mert hogyhogy öltözhette volna fel az teſtet, ha az elöt nem volt volna? Hogy hogy jöhetet volna ki az Atyatol, ha az elöt nem volt volna? Ki jöttem *ugy-mond Chriſtus* az Atyatol es jöttem ez vilagra *Ioan.* 16. *v.* 28.

De az Ige öltözte fel az teſtet, mint meg bizonyitam.

Azert az Ige volt az teſtnek fel vétele elöt, ugy-mint örök Iſten, es eggyesult az teſtel, az mellyert igaz Iſten, es igaz ember, az ſemelynek eggyeſſęgében.

Sok leveleket tőlt be Enyedi az nyilvan valo igaſſagnak meg homalyoſitaſara. Laſſuk rendel.

I. Ha teſtel reſzesulni, az teſtnek napjait ſenvedni, az teſtnek mivoltaban lenni jelenti az nyomoruſagokat es az halalt, tehat itis azon nyomorult allapatot es keſerves halalnak koſtolaſat kelé-

ni. De az első igaz. 1. *Mert itt az testnek nevezeti nyomorusagot jegyez Gen. 17. v. 23, 26. Rom. 6. v. 6. & 20.* 2. *Szent Pal bizonyittya Heb. 5. v. 7.* 3. *Mert ez alat kialtot ahoz, ki ötet az halaltol meg mentheti vala Ioan. 12. v. 27. Ezech. 11. v. 7. Col. 1. v. 21.* 4. *Mert hasonlo mi hozzank Heb. 2 v. 14. Mert az hivek is meg testesulnenek. Hat az következes is igaz.*

I. F. Hamis az *Consequentia*, az következes, hogy sok helyeken az *test* nyomorusagot jegyez, testnek napjat szenvedni, az testnek mivoltaban lenni, azert itt-is azont jegyzené. Mert arra tanit S. Ianos ez igikben: *Az Ige testé lon*, mikeppen jelentette ki magat amaz örökkevalo Ige Isten, kiről v. 11. mondá, hogy jöt az övéi köziben? Az testben, mint nyilvan magyarazza S. Pal 1. *Tim. 3. v. 16. Isten jelenék meg* ugymond *az testben.*

II. Azert mas sollani az testről, mas az testben valo nyomorusagnak szenvedeséről. Itt S. Ianos az testről tanit, hogy az Istennek igireti szerint, amaz mindenek felet örökke aldando Ige Fiu Isten, fel öltözte az testet, *caro factus est*, testé lött, mely testben annak utanna sokat szenvedet, sőt ez az Ige Isten abban az ő testeben valo verevel valtotta megh az ő Anyaszentegyhazat *Act.* 20. *v.* 28. Tehat mas az test, kit az Ige fel vőtt; mas az testben valo nyomorgasa, szenvedese, halala, kialtasa, es esedezese, mellyet vak az ki nem lát, esse vesset az ki nem érti.

III. Latod azert kereszty olvaso, hog Enyedi abbol à testnek faydalmibol, nyomorusagibol szenvedesiből vesen erősséget az testre, mellyet Christus à testben szenvedet, es abbol allattya à mit szenvedet à testben, hog itt à test, nyomorusagot jegyez. De latode mely képtelen rut velekedesben hever nem tudvan. Mert ha az ő magyarazattya szerint, à test, erőtelenségért, es gyarlosagert vetetnek, tehat szükséges keppen következnek, hogy az Christus semmit nem szenvedet. Mert testeben szenvedet. De à test erőtelenség, azt mongya Enyedi. Hat az erőtelenség, es à nyomorusag szenvedet, nem pedig az ember, ki lelekből es testből áll, es ez ertelem szerint az S. Peter mondasat 1. *Pet. 4. v. 1. Christus szenvedet az*

test-

testben, igy kel magyarazni, nem testeben, lelkeben. Mert az test itt erőtelenségert, es nyomorusagert vetetik.

Tud meg azert, hogy itt ez helyen S. Ianos az Iget ellenbe veti az testel. Az Ige az mint nyilvan tanit, s-megh oltalmazam, *örök Isten*; az Test, Abraham avagy David magva. Mert az Istennek Fia *factus est ex semine Davidis secundum carnem*, sőt az Davidnak magvabol test szerint *Rom.* 1. *v.* 3. Igy immar, az Ige őrők Isten, nem lehet nyomorultá, veret nem onthatta, s-megsem halhatot, hanem teste, az az, lelekből testből állo emberre kellet lenni, hogy ostan abban az lelekből, testből allo emberségben vagy testben, szenvedhessen, nyomorult leheſſen. Oly vilagossan prædikallya s-magyarazza ezt S. Pal *Phil.* 2. *v.* 16. hogy soha az igaz, csendes lelki ismeretú ember, nyilvabban nem kevanhattya, mint ott megh lattyuk. IV.

Ez az közönséges felelet, es ezekből könyű rendel az Enyedi *ratio*ra megh felelni.

1. Sok helyeken az ige: *Caro*, test nyomorusagert vetetik, azert itt-is; sokot rese es csavargasa Enyedinek. De megh hamisitam az feleletben.

2. Az Christus testenek napjai, mellyeken szenvedet, nē egyeb, hanem az ő testeben valo szenvedesek, es nyomorusagok, mellyeket az ő tőlle fel vőtt testben szenvedet. Hogy pedig azt az napot szabja ennek Enyedi, melyben az esedezeshez, kialtashoz kezdet, nem talalta az czelt. Mert az jaszolban, à polaban, az futasban Herodes előt, *&c.* mind szenvedet, es az mi polankat, buydosasunkat szentelte meg. Mert nincsen mi nekünk oly fő Papunk, ki nem tudna mi raytunk könyőrülni, de olly ki hasonlokeppen meg kesertetet mi hozzank, az bűntől ki valva *Heb* 4. *v.* 15.

3. Kialtot az testben, mint Kőzben jaro, az Istenség mindenhato erejet meg tartoztatvan, hogy à test szenvedhessen.

4. A S. Pal tanitasa *Heb.* 2. *v.* 14. nyilvan valo magyarazattya ez S. Ianos mondasanak. Mert egyben hasonlittya az Ige Fiu Istent à gyermekekkel es azt mondgya, hogy à mikeppē az gyermekek reszesek az testben, ugy az Ige Fiu Isten-is fel

vőtte az teſtet. Nem kővetkezik pedig az Enyedi keptelenſége. Mert az mikeppen az gyermekek nem erőtlenſéget, es nyomoruſagot vőttenek fel, hanē valoſagos teſtet, vert, melyben az utan ſenvedtenek, ugy az Chriſtus-is valoſagos teſtet, vert, melyben ő-is mi-erettünk ſenvedet. Nem meg teſteſültenek tehat az gyermekek: mert nem voltanak az teſtben verben valo reſzeſüles előtt; de volt az Chriſtus.

De erről oda alá bővebbeden.

UGYAN ott v. 14.

Lakozot mi közöttünk.

Honnan erthettyük meg ezt nyilvabban mi legyen, mint az Eſaias jövendőleſe ſerint, az ſent Mathe tanu-bizonſag teteleből? Mert az ſűz fogad es ſűl Fiat, kinek neve: *Velunk Iſten.* Hogyhogy Velünk Iſten? Az teſtben: mert *az Ige iſten teſté lön, es lakozot mi közöttünk* oly igen, hogy az ő maga tanu-bizonſag tetele ſerint, Valaki ötet lattya, az Atya Iſtent lattya. Mert *az Fiu az Atyaban, es az Atya az Fiuban Ioan. 14. v. 9, 10.*

Eſa. 7. v. 14. Matt. 1. v. 23.

Nem akkor kezdet pedig lakozni mi közöttünk, mikor fel tamadaſa utan negyven napigh mulata az Tanitvanyokkal *Act. 1. v. 3. & 10. v. 40.* mint Enyedi veli, de *ab ipſa unione*, az teſtben valo fogontataſatul es ſűleteſetől fogva *Luc: 2. v: 11. Ma ſuletet ti nektek meg tartotok. &c.*

UGYAN ott v. 14.

Lattuk az ő dicsőſſeget.

Szent Peter Apoſtol, akarvan az Apoſtoli tudomant magaſtalni, annak fő felső okarol es authorarol, à Chriſtus Ieſusrol azt mondgya 2. *Pet: 1: v: 16, 17: Mi ſemeinkel lattuk annak felſeges dicsőſſegét.* Meg magyarazza: *Mert vöt vala az Atyà Iſtentul tiſzteſſeget es dicsőſſeget, mikor ez Nagyſagos dicsőſſegtul illyen ſo adatot volna neki: Ez amaz en ſerelmes Fiam kiben en meg nyugodtam.* Holot hallottak? Az ſent hegyen. *Matt: 17. v: 5.* Mely mondaſaban ſent Peter ſol az Közben-jarorul, kinek à teſtnek alazatoſſagaban az egből kelletet tulaydon önnön magatul az Atya Iſtentől ki jelentődni, mind ſemelly-nek, hogy

ő ſe-

ő ßerelmes Fia az, mind tißtinek, hogy Doctor, fő Pap, Melchisedech Papnak rendi ßerint: *ötet halgassatok*, s-mind vegezetre Dicsőssęgenek, mely reß ßerint meg latßek az ő ßinenek el valtozasaban *Matt*: 17. v: 2. Vőtte azert ez *manifestatio*ra, ki jelentesre nezve az Tißtessęget es Dicsőssęget az Atyatul, à menyiben Kőzben-jaro: Mert egyeb arant vilag fundamentumanak fel vetese előt, valosagossan mint őrők Isten birta azt az dicsőssęget *Ioan*: 17: v: 5. De mivelhogy meg tartoztatta vala az ßolgai abrazatban, azokaert az Atyatul jelentetet ki, de ugy-hogy az Fiu-is ő magaban, mind az prædikallasban, s-mind az csuda tetelekben, hogy ő maga erejeből tőt csudakat, azt vilagossan megh mutogatta. Mint hogy pediglen à kőzben jaronak minden Dicsősęgenek, mint egy vege vala az fel tamadas, ezokaért leg gyakrabban azt emlegetik az Apostolok.

Lattak azert à Christusnak Dicsősęget az Apostolok: Mert nyilvan valo jegyet, és tanubiyonság tételeit az ő Istensęgenek megh tapaßtaltak az kereßtsęgben: *Matth*. 3. v. 17. az tudomanyban: *Mar*. 1. v. 22. az Tabor hegyen *Matth*. 17. v. 2. Vegezetre halalaban, fel tamadasaban, es Menyben fel meneteliben, es mind ezeknek bizonsagi voltanak.

Hogy pedig az ő fel feßittetesęt *Act*. 2. v. 36. Angyaloknal kissebbe valo letet *Heb*. 2. v. 9. Kereßtnek ßenvedesit, gyalazatos ßidalmit, *Heb*. 12. v. 2. Ismet ßenvedeset *Luc*. 24. v. 25. halalat *Ioan*. 12. v. 24 testnek neve alat magyarazza Enyedi, mint ha ekkeppen lőt volna teste, nem igaz. Mert nem test ez, hanem testben valo ßenvedesek, az mint oda fellyeb meg mondam. Mert az Ige ßenvedet az testben nyomorusagokat, fel feßitetest, halalt, melyből ugy magaßtaltatot fel, tudni-illik à ßolgai abrazatbol az Isten formajara az Atyatul, kiről à meg jegyzet irasokban bizonsag tételek vadnak.

Ha ki azert illyen ertelemmel magyarazza az ßent Ianos Euangeliomanak bőtűit, sokkal idvőssęgesben, Istenesben cselekedik, hogy sem mint az kik az Arrius, Apollinaris, s-tőb eretnekeknek talalmanyokat kővetik, mentűl inkab à Samosatenicusoket. Summa:

Amaz Ige Isten, ki őröktűl fogvan az Istenségben valosagossan volt, kit az Atya az ő Istenségenek allattyabol, őröktűl fogvan ugy szűlt, hogy ő vele egyenlő Isten legyen termeszetiben, es tulaydonsagiban, es ki altal ez vilagot mindē benne levő lathato, és láthatatlan allatokat semmiből teremtet, az teremtetteket meg tartya: mondom az, az Ige à Prophetaknak jövendőlesek szerint az időnek tellyessegeben Istentől ki bocsattatek, teste lőn, az az, testből, és lelekből allo ep embert vőn fel, es jollehet testet őltozőt volna fel, de azert az ő Isteni dicsősége nem volt mindenestől elreytetven, ha ideig meg tartoztatasban volt-is, de mulatozvan az emberek közőt, azt az ő Isteni felseget, es dicsőseget az Euangeliomnak prædikallasa, à csuda tételek, halala, es fel tamadasa által szem ala adot, s-meg mutatot, mellyek által magat nem csak csupa embernek, de ugyan őrők Istennek mutatta lenni, ugy-mint ki volna Isten, és ember az szemelynek eggyessegeben, kiről az Apostolok tanubizonysagot tőttenek, mellyet ezen szent Ianos tanitasabol ide alab, mint eddig-is nyilvan meg mutogatok, es ez mostani Samosatenicusok ellen meg-is oltalmazok.

VI.

Nemely ellenveteseknek meg feyteſi.

Mi savunk: Hogy ha ez iget: *Kezdetben vala az Ige*, vagy à Keresztségnek idejere, vagy az Euangeliom prædikallasanak kezdetire magyaraznok. Micsoda nagy dolgot mondana s. Ianos? Ki nem tudna azt, ha csak akkor volt volna az Ige? Erre Enyedi igy felel.

I. Noha Görögűl int Ianos, de azert az Sidoknak modgyok szerint az ekesseget és disseseget kereste az szolasban.

F. Sz. Pal minden tanitvanyoknak képekben mondgya, hogy nem ment ő az Atya-fiakhoz valami dises, es tekintetes szolasnak modgyaval, és bőlcseségevel 1. *Cor*: 2. v. 1. kivel hiteti azert el Enyedi, hogy szent Ianos inkab nézet az ekessen valo szollasra, hogy lem az mi à dolog? Ugy ekesiti tehat az őrőkke valo Ige telől valo irasat, hogy mindenek-

nek

nek felette nézet annak igazan valo ki mondasara, az kiről tanit. Emeliti.

II. Micsoda nagyot mondot, hogy à Logost ez vilagon mondgya lenni.

F. Oly nagyot, melynel nagyobbat az többivel eggyűt nem mondhatot. Mert valamint vagyon az Atya Isten ez vilagon az ő Istenségének állattya, felsége, dicsősége, hatalma, es gondviselese szerint, akképpen mondgya, hogy vagyon az Ige Isten-is, az mint oda fellyeb meg mutatam. Ő maga bizonyittya ezt Enyedi az ő Prophetajabol Ovidiusbol, es az Acs mesternek peldajabol, ki az ő munkaja környűl vagyon, mint Christus az ő tűle teremtetet vilag környűl, és kinek Acs-mesterssége az munkaban megh tetsik, ugy az Christusnak Isteni bölcsesége.

III. Meg kel az Ianos czellyat nézni, ki nem az, hogy mar akkor volt az Logos, hanem hogy Istennel volt; igy: Kezdetben vala az Istennel. *Mert ezt eggyé kel csinalni.*

F. *Satis pro arbitrio.* Ha az Atya Istennek ő maganal lenni nem egyeb, hanem örökke valonak lenni. Tehat à Fiunak-is az Atyanal kezdetben lenni nem egyeb, hanem örökke-valonak lenni. Mert valami vagyon az Atyanal, az örökke valo. De az Ige valosagossan vagyon, volt, es lessen az Atyanal, azert örökke valo. Mert lenni az Atyanal, es kezdetben lenni, az örökke-valosagert vétetnek. Hamis pedigh az, az mint az szent Ianos mondasat zűri zavarja. Mert ez à *Propositio*: Az *Ige* Isten. Első ok: Mert kezdetben vala, az, örökke valo. Masodik: Mert *Istennel vala*. Mert valosagos szemely. Harmadizben be summaliya ezeket, melyben az mit eddig mondot az Igeről, azont hozza elő: *Es az Ige kezdettűl foguan Istennel vala.* Ez folyasa à szent Ianos irasanak: mellyet ebből ki venni nem egyeb, hanem erőssakot tenni az irason.

Mi tudunk ez-is, hogy hamissan mondgyak az Samosatenieusok azt, hogy az Messiast csak Isten ismerte legyen abban az időben. Mert ismerte Maria, Zacharias, Erzsebet, Iosseph, és sokan egyebek-is.

I. Szokasa az irasnak, hogy az keveset az sokkal egyben vetvén

meg csak ßamban se tudgya, mint itt: Ez vilag nem ismerte, maga sokan ismertek. Azert az kevesnek ismereti, nem tehet annyit, hogy ne mondattathatnek az Logos kezdetben csak Istennel ismeretben lenni.

F. Többet mástatal be az csavargasnak réssen, hogy sem az első engedi vala, es hamis az *ratiod*. Mert az valastottak az meg vettettekhez kepest kevesek ugyan, de azert nem tartatnak semmi ßamban. Igy az tizenket Tanitvanyok kevesek, à hamis Prophetakhoz képest, de ugyan nagy ßamban tartya azert az irás, annyira, hogy ők is à bekekben úlven itilik az Izraelnek tizenket nemzetlęget *Luc. 22. v. 30.* Azert nem az Christus peldajabol kel vala Christus ellen valamit bizonyitanod, hanē más hasonlo irasokbol, mellyeket hogy nem talalhattal, nagy rutol *Principium petis.*

II. Lam 1. Baptista is az tömletzből hozza küld. 2. Zacharias. 3. Maria, és Ioseph, Luc. 2. v. 50. & v. 33. 4. Rokonsagi Ioan. 7. v. 3. 5. Az Tanitvanyok nem ismertek az Christust Matth. 11. v. 28. Azert egy-nehanynak ismereti nem ellenkezheti meg hogy kezdetben csak az egy Istennel löt legyen az Logos.

F. Hamis, es iras ellen valo rut temerdek hazugsag, hogy ezek nem ismertek volna az Christust. Lassuk rendel az irasbol.

1. Baptista ugyan uyjaval mutattya: *Ime az Istennek Baranya ki el veßi ez vilagnak buneit Ioan. 1. v. 29.* Hogy pedig bocsat tanitvanyi közzül à Tömletzből Christushoz, az ő tanitvanyi kedvejért cselekedi, hogy az ő halala utan tudnak, kitül kellene függenijek. Mert mar meg kereßtelte vala ő à Christust hallotta vala az Atyanak Savat felőle, latta vala az Galamb kepeben à Szent Lelket rea Sallani, &c. *Matth. 3.* Ismerte hat az Christust. Hogy azt mondgya. *En pedig nem ismerem vala ötet:* Emberi mod Serint Sol, tudni-illik, arczelattyarol. De mas-képpen ismerte.

2. Zacharias annyira ismerte, hogy eneket mond felőle *Luc. 1. v. 68.* mint Simeon őtet őleben veven. *Luc. 2. v. 29.*

3. Hogy ne ismerne Maria az Messiast, ha lam az Angyal ki legyen az kit fogad à Sent Lelektül meheben, neveről,

tißti-

tiſztiről, &c. meg beſzelli: Hallya az Simeon enekeből-is: azert tart mindeneket elmejeben. *Luc.* 1. & 2.

4. Ioſephnek hanyſzor jelent megh az Angyal, hanyſzor mondotta meg kicsoda legyen à Mariatul ſzülettetet gyermek? *Mat.* 1.

5. Az Tanitvanyok-is iſmerik. Mert Sz. Peter minnyajoknak kepekben azt mondgya: *Te vagy az élö Iſtennek amaz Fia Matth.* 16. *v.* 16 kik mondgyak. *Invenimus Meſsiam?* Meg talaltuk à Meſsiaſt? A Tanitvanyok, es kővetik őtet *Ioan.* 1. *v.* 46.

Az mi az Chriſtus mondaſat illeti *Matt:* 11. *v.* 27. Igaz, hoǵ ſenki nem iſmeri az Fiat, hanem az kiknek az Atya megjelenti. De mar ezeknek meg jelentette vala. Hát iſmertek. Az ſz. Lelek tanitaſa felől valo igiret néz az Apoſtoloknak tőkelletes iſmeretekre, es tudomanyokra, mellyel à Meſsiaſnak iſmereti ki nem rekeſztetik.

Kővetkezik azert meg czafolhatatlan-képpen, hoǵ Iſtennel lenni, nem annyit teſzen, mint ő nala reytekben lenni, hogy csak ő iſmerne: Mert im ezek-is iſmerik, hanem, hogy valoſagoſſan ſzemelye ſzerint az *Igenek* Iſtennel lenni.

Mi allataſunk ez-is ſzent Ianoſſal, hogy ez igen: *Mindenek ö altala teremtettenek*, legyen tanitas, ez lathato vilagnak ſem miből valo teremteſeről, ſ-nem az uyjulaſrol. Sok aprolek csavargaſi vadnak Enyedinek ez ellen.

I. Gyakorta az emberekért vététik ez: Mindenek, *mint oda fellyebmeg mutatam.*

F. De el vetted illendő feleletedet, bator ne tőltőttel volna ezzel tőbbe levelet.

II. Simplicia vacabula ſæpe pro compoſitis accipi, *mint Löt, az az, uyjonnan löt, teremtetet: Gyakor helyen az Sidoban. Azert à mi maſut ſokſzor lehet, itt-is miert nem lehetne?*

F. *Sæpè. Ergo non ſemper.* De honnan bizonyittya ez illyen ſzollaſnak modgyat: *Löt*, az az, *uyjonnan teremtetet?* Mert à Sidok, ugy-mond *carent verbis compoſitis.* Mintha Sidoul irta volna ſzent Ianos az ő Euangeliomat? Moyſeſnel-is igy ertſük tehat: *Kezdetben teremte*, az az, *uyjonnan teremte az Iſten à Mennyet, és à Földet. Nagy Czethalak lönek*, az az, uyjonnan te-

remtettenek. Csuda hogy nem ßegyenlette ezeket fel jegyzeni. Vegezetre. Attul az mi maſut meg lehet, erre hogy itt is ugy legyen, ki nem lattya, mely nagy balgatagſag? Az ßent Ianos tanitaſanak czellya nem engedi, hogy itt-is ugy legyen, mint te akarnad, à mint oda fellyeb megh mutatam.

De az iras ugyan nagy meg valaßtaſſai ßol, mikor az uy teremteſrôl ßol, mint az iras olvaſo fel talalhattya.

III. Nem igaz. Eſ: 51. v. 16. Ki attam az en beßedemet az teßadba, az en kezemnek arnyekaval oltalmaztalak tegedet, hogy meg plantallyam az egeket, es fundallyam à földet. Holitt a meg hatarozo ige, ßo? Iacob: 1. v. 18. Eph: 3. v. 9.

F. Meg mutattyuk ne pipiskedgyel. Amaz ßoban: *Attam az en beßedemet az teßadban.* Mert az Iſtennek az egy-hazi emberek ßajokban adatot beßede az élô halhatatlan mag, mely altal fundallya Iſten az eget, es az fôldet, az az, Uyjonnan helyere allattya az megromlot vilagot, es az hiveket uyjonnan ßûli azt mondgya ßent Peter. *1 Pet: 1. v. 23.*

Igy ßent Iacab nyilvan meg hatarozza: De Enyedi lelkiiſmereti ellen hatta el azt, az mi neki artot volna. Mert igy vagyon: *Progenuit nos ſermone veritatis ut eſſemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.* Uyjonnan ßûlt minket az igaſſagnak igejevel. Azert igaz à mi regulank, hogy vala-holot az elſô teremteſrôl vagyon tanitas, egy atallyaban mondatik, mint itt ßent Ianoſnal: az uyrol pedig az hol ßo vagyon meg hatarozatik. Sz. Palnal pedig *Eph: 3. v. 9.* vagyon ßo az elſô teremteſrôl, es abbol argumental az uy teremteſre, mint Calvinus ßépén meg jegyzette.

IV. Ha csak emliteskeppen hoztâk be az ô Teremteſt az uy Teſtamentomnak Iroi, tehat az uy Teſtamentumban, nem az ô teremteſröl, de az uyrol prædikallottanak. De az elsö igaz, mert Enyedi mondgya, ſ-meg ſem bizonyithattya. Azert az maſik-is ollyan mint az elsö.

I. F. Az minemû hamis az elsô *propoſitio*, ollyan az következeſ-is. Mert nem emlites keppen, hanem ugyan tanu-bizonſagtetel keppen tanitanak az Euangeliſtak es az Apoſtolok mindnyajan az teremtelrôl az Uy Teſtamentumban, mint

Heb.

Heb. 1. v. 10. hogy az ſamtalan kőzzűl ez eggyet hozzam elő: *Te Uram kezdetben teremtéd az ſöldet, es az Egek az te kezeidnek csinalmanyi, &c.*

Emlitéſç ez, vagy tanubizonſag tetel Enyedi? Annak-felette, emlités képpen bizonyitod valaé oda fel az Atyat egyedűl teremtőnek lenni az Uy Teſtamentumbol? Hogy feletted el azt. Avagy nem magyarazoié az ő Teſtamentumnak, az Apoſtolok, es à Prophetak jővendőléſének? Vegezetre nem elég ok ez: Uy *Teſtamentumnak uy prædikallói*, arra, hogy az ő teremtes innen ki rekeſtődgyék. Mert egy az ő es Uy Teſtamentum az ő valoſagokban, kiről mayd többet. II. III.

Tegyűk ide, hogy az ő Teſtamentumban-is ſinten ugy meg volt az Uy teremteſről valo tanitas, es az idvezűlendő hivek ſinten ugy uyonnan ſűlettettenek, mint az Uy Teſtamentumban.

Csak megh nem fakad Enyedi neveteſének miatta, hogy balgatagſagnak itili lenni ezt az mit moſtan mondék. Mert azt mondgya, hogy ſoha az ő Teſtamentumban nem volt uyjá valo ſűlés, melynél képtelemb hamiſſag ſoha nem lehet, Mert nyilvan mondgya S. Pal *Act. 15. v. 11. Az mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak kegyelme altal hiſſsük hogy mi meg tartatunk, mikeppen azok-is*, tudni illik az ő Teſtamentumbeli Atyak. *De mi moſtan az Chriſtus Ieſus kegyelmeböl uyjonnan ſuletetven tartatunk meg. Mert bizony bizony mondom ti nektek valaki nem ſuletik viztől es lelektől, be nem mehet az Iſtennek orſzagaban*, azt mondgya Chriſtus *Ioan. 3. v. 5.* mely Chriſtus ſententiaja mind az ő ſ- mind az Uy Teſtamentumra egy arant néz. Mert az mikeppen egy az Ur, egy az Iſten, es mindeneknek Attya *Eph. 4 v. 5.* azkeppen egy az hit, egy az idveſſęg, egy az idvezűleſnek modgya-is. Mert *hün Abraham es az tulaydonittatek neki igaſſagara Rom. 4. v. 3.* Igy az Uy Teſtamentumban is, az hit tulaydonittatik igaſſagunkra. Iegyezd meg.

De hallyuk az utalatos, ſent iras-ellen valo, képtelen vélekedeſęt Enyedinek, es à mit ez ellen ás vé- forgaſſuk meg.

I. *Miért mondatik Uy Teſtamentumnak az Chriſtuſnak meg feſſulendő teſte, es ki ontando vére, ha nem akkor lőt elsöben az Uy te-*

rem-

remtés? es miért mondgya Heb. 9. hogy az Iesus halala altal lőt az Uy Testamentumnak Közben-jarojá? Oßton hamißitsa meg az Apostolt, hogy nem ö idejeben tölt be az Esai. cap. 43. v. 19. mondasa (Mindenek uyjokká leßnek) 2. *Cor.* 5. *v.* 17.

I. F. Hogyhogy lehet Enyedi az Christus teste megh feßűlendő, vére ki ontando, holot eleb azt viytatod vala: à test nyomorusagot jegyez? *Az Ige testé lőt*, az az, nyomorulta; Rea tértél most az Igassagra abban az reßeben, es magad hamißitod magadat.

II. Nem tudodé te azt, hogy az Uy Testamentű benne volt az Oban, es nem kűlőmbőz semmit valosagaban az Otul? Hogyhogy lehetne Testamentum az O, ha Kőzben jaro altal nem lenne? Bizony Testamentumnak soha nem mondathatnék, ki latta pedig hogy csak ő magaban az baromnak, vére, halala tehetne, s. erőßithetne Testamentumot ha mas alatta nem volna? Tudnod kellet az ß. Iras mondasat: *Az barany vilag fundamentumanak fel vetesętől fogva megh aldoztatot Apoc* 13. *v.* 8. Hogyhogy? 1. Az Istennek decretumaban, mellyel azt vegeze, hogy az ő vele jelen levő Fiat, az időnek tellyessęgeben el kűldgye az testben, es abban vérét oncsa. Te mondod oda fellyeb, hogy Isten előt semmi jővendő mulando nincsen, de mindenek jelen valok. Hat az Christusnak meg feßűlendő teste, es ki omlando vére jelen volt, s. az erőßitette meg az ô Testamentumot. Mert *az Iesus Christus tegnap es ma ugyan azon mind örökke*, az az, *tegnap*, az ô Testamentumban, *ma* az Uyban. Mert mind az kettőnek Kőzben jaroja. 2. Az igiretekben aldoztatot megh, mint ßinten mostan mi nekűnk. Mert minden igireti Istennek az Christusban *ugy es Amen* 2. *Cor.* 1. *v:* 20. Hat ô Testamentumnak igireti-is ebben mentenek vegben az hiveknek idvessęgekre, mint ß. Peter mondgya *Act.* 2. *v.* 39. Innē vagyon hogy az Christus valtsaga felől valo igeretek, vilag kezdetitől fogva hathatok voltanak az idvessęgre. 3. Az aldozatokban, tulkokban, kosokban *&c.* Mellyeknek vérek ontasok alat, ugy nézték lelki ßemekkel az Atyak à Christusnak vere ontasat, mint ha jelen akkor lőt volna: Igy

Az Barany Christusnak meg aldoztatasanak modgya.

Heb. 13. ỳ. 8.

vőttek megh igazulasokra, es uyonnan valo teremteteſekre mint mi moſtan az el multat. Igy azert Enyedi, benne volt az Uy Teſtamentum az Oban, es igy à Chriſtus altal volt az Uy teremtes az ò Teſtamentumban valoſagoſſan az ábrázok alat.

Lőttehat Uy Teſtamentum, az Chriſtus meg feßűlendő es ki omlando vere altal, mert az ô uyittatot meg az Chriſtus vérealtal. Mert az Chriſtus nem kűlőmbőző uy tudomanyu Teſtamentumot hozot be eljővetelivel, hanē csak az Ot uyitotta meg az ő vérével. Mert nem mas Meſsiaſrol, ugy mint *Velunk Iſtenről* ßollot Eſaias, mint kiről ßent Mathe, mint oda fellyeb megh latok. Ez az oka az miért az Atyak mindnyajan *eandem nobiſcum ediſſe eſcam ſpiritualem, & eodem potos eſſe potu*, azon lelki eledelt őttek mi velűnk, es azon lelki italt ittak mi velűnk, 1. *Cor.* 10. v: 3. Ez lelki etel es ital altal, vagy uyonnan ßűlettettek az Atyak, vagy el veßtek, de azt mondani hogy el veßtek, ßemtelen eretnekség. Mert hißßűk, hogy mi-is ugy idvőzűlűnk mint ßinten ők. *Act.* 15. v. 10. & 11. Hát uyjonnan ßűlettettek, és volt az uyjonnan valo teremtes az O Teſtamentumban. III.

Hogy pedig Ieſus, halala altal lőt az Uy Teſtamentomnak Kőzben jaroja *Heb.* 9. az mondatik csak az *Complementum*ra nézve. Mert Iſtennel az Ieſus meg holt vala teſtben, ugy azmint mondam *Apoc.* 13. v. 8 Innen vagyon az Patereknek amaz ßép mondaſok: *In notitia, deſtinatione, & acceptatione duæ naturæ pro unitis habebantur.* Az Iſtennek iſmeretiben, rendeleſęben, es veteleben, à két kűlőmbőző termeßetek, ugy vétetnek vala, mintha mar eggyeſűltenek volna. Azert mind az két Teſtamentum ő benne erős. Mert ő őrőkke valo Pap az Melchiſedek Papnak rendi ßerint *Pſal.* 110. v. 4. *Heb.* 5. v. 6. & 7. v. 17. Mert az ő Papſaga, es Papi áldozattyanak ereje minden időre kiterjedet. IV.

Nē hamiſsittyuk meg ß: Palt Eſaiasbol, hanē igazan meg magyarazzuk. Mert ßent Pal ßol *in genere* kőzőnſęgeskeppen, az mellyert azzal az ő inteſevel ſenkit ki nem rekeßt az uy V.

teremtesből. Igy ſol: *Ha ki à Chriſtusban uy teremtet állat*, az az, ha ki magat meg tagadta, es uyjonnan ſületet, az nem Földijekről, de Mennyeijekről gondolkodgyek. Látodé Enyedi, hogy az ô teremteſnek veti ellenében az uy teremteſt. Az ô teremtes vagyon az teſti Adamban: az uy vagyon az maſodik Adamban az Chriſtusban. De ez az uy teremtes az maſodik Adamban az Chriſtusban, nem akkor kezdetet, mikor az teſtben meg jelent, de világ kezdetitől fogvan, akkor, tudni-illik, mikor az Barany meg kezdet őletni. *Apoc.* 13. v. 8. Ha lam uynak mondatik? De az regire nézve, nem mikor ez vilag teremtetet, de mikor Adam el eſet, *& carnalis factus eſt*, teſtiből, ugy hogy, ugyan azon Adamban az ô, es uy teremtes vala: ô, az bűn az eſet miat: Uy abbol valo ki teres, az Iſtennek igereti által. Igy Saulusban: ô teremtes az meg teres előt: uy teremtes meg teréſe utan, és à holot az ô meg kezdet bűnni, ott az uy kezdetet vilag kezdetitől fogvan, mind eddig, mint Davidban: ô az gyilkoſſag, és paraznaſag miat: Uy az Iſtennek igereti által, *&c.*

II. *Miért mondatik az Mariatul ſületet ember* Ieſus *uy Adamnak, ſ nem valami* Spiritus *Lelek?* 1. *Cor.* 15. v. 47.

F. Lam ugyan meg éditél à te mélyſéges nagy kerdezkedéſiddel. Azert ha tanulni akarſz tud meg, hogy nem à csupa ember Ieſus mondatik uy Adamnak: Mert mi nekünk ollyá Ieſuſunk nincsen, hanem oly *Ige* örök Iſten, ki teſte lőt, és igy az Iſten es ember Chriſtus, az ſemelynek eggyeſſégeben az uy Adam, nem azert mintha akkor kezdet volna valóſagoſſan lenni, mikor teſte lőt, ugy mint, ki az teſtnek fel vetele előt-is *Mindenek felöt örökké aldando Iſten* volt. *Rom.* 9. v. 5. de az teſtnek fel vételere nézve, melyben elleneben vettetik az ô Adamnak, itt-is azert, ſinten ollyan az uy Adam az ô általa valo erőre nézve, mely által uy teremtet állatokka lőttenek az hivek, minden időben, mint az meg ölettetet Barany, csak hogy az uy Adam *in carne novo modo manifeſtatus eſt*, az teſtben uy modon jelent megh, es mutattta magat. De erről olvasd megh ſent Pal iraſat *Rom.* 5. v. 19. hogy teſi az egeſ emberi nemzetnek, Adamtul fogvan két

gyö-

gyökerevo Adamot, es az Chriſtuſt, mind az kettőben levő erőre nézve. Mert ott vagyon ennek feje.

III. Valakik csak remenylettek, és tavul nézték az jövendö megh uyjulaſt, azok nem uyjultanak meg.

De az regijek, kik avagy keveſen voltanak, avagy ugyan nem-is voltanak, az Chriſtus idejekbelijekre nézve, csak remenylettek és tavul nézték az uyjulaſt.

Azert az regiek nem uyjultanak, és az Enyedi conſequentia*ja ſerint mind elkarhoztanak, á Patriarchak, Prophetak, ſzent Királyok, &c.*

F. Valakik csak remellettek, es csak tavul néztek, tudnillik, puſta hit-nelkúl valo remenſęggel es nézeſſel, az jövēdő meguyjulaſt, azok bizony nem uyjultanak meg. Mert lehetetlen, hogy valaki kelheſſen Iſtennek hit-nélkúl *Heb.* 11. *v.* 6. De hogy az Atyak csak puſta hit-nelkúl valo remenyſęggel remenylettek volna, es néztek volna az uyjulaſt, ſoha Enyedi azt meg nem bizonyittya. *Mert latta Abraham az en napomat, és örvendezet azon. Ioan.* 8. *v.* 56. ſ-idvőzúlt-is általa. I.

Annak-felette, más ſollani az ő Teſtamentumbeli Sido nemzetben levő válaſtot hivekről, kikben volt az uyjonnan valo ſúles altal, az uy teremtes: más az Chriſtus idejeben levő Pogany nemzetſęgből megh tért hivekről, kikre néztenek az Chriſtusban valo igeretek, mint ſzent Pal magyarazza *Eph.* 3. *v.* 5. 6. II.

Azert ha Enyedi valoban gondolkodnek az ő Teſtamentumbeli hiveknek csudalatos, ſ-nevezet ſerint, az mi elsső ſúleinknek az Paradicsomban valo valtozaſokrol az eſetben, az eſetből az áldot magrol valo igeret altal az uy allapotban, hogy mar nem atkoztak, de aldottak, könnyen eſeben vehetne, hogy az uy teremtes mindgyaraſt el kezdetet az mi ſúleinkben, az Chriſtus erdeme altal. III.

Mi mondaſunk az Samoſatenicuſok ellen, hogy nem igazan magyarazzak ez mondaſt: *Ez világon vala, ez világ ö általa teremtetet, és ez világ ötet meg nem iſmerte.* Mert hamiſſan mondgyak, hogy az elsső ige, *Világ*, nem az lathato világért, hanē csak az emberi nemzetért vétetſęk, hamiſſabban, hogy az

maſikban csak az valaßtottakért, és azoknak uyjá ßületetteſekért, holot az elſő vilagnak teremteteſejert vétetik, mint oda fellyeb meg mutatam. Enyedit laſſuk.

Az mit magoknak meg engednek azt maſtul ſem tagadhattyak meg. Ok-*is kulömb kulömb magyarazattal élnek, ennek az Euãgeliomnak kezdetiben. Mint ez iget*: Iſtennel vala, *ßemely ßerint veſsik, azutan*: Ez az *Ige* Iſten vala, *az állatért*. Ugy *imezt-is*: ő benne élet vala, *&c.*

I. F. Nem illik à mi iras ßerint valo igaz magyarazatunkal, à te tevelygő hamis magyarazatodat tamogatnod. Mert mi à kőzönſęges igaz kereßtyeni vallaſnak, es hitnek *Analogiaja*, ſ. *tenora* ßerint magyarazzuk az iraſokat: De te el tavoztal à mellől. Azert helytelen à te *inſtantiad*, és à te tévelyge. ſedet, az mi magyarazatunknak palaſtyaval nem fedezgetheted.

II. Az *Idiũ*, Tulaydon, ſem elęg az bizonſagra. Mert nẽ arrol vagyon az ßo: Imez vagy amaz ige az irasban, hogyhogy erteſſek, hanem arrol: Ha ez ige: *Vilag*, ugy ertethetiké az mint te magyarazod? Azonban el mégy, ſ. imit, amot, imez, vagy amaz mondasban hany-keppen magyaraztathaſſek valamely ige, azt hordod elő. Ne tavozzal ollyan meßße az fel tőt czeltul: Mert mindenkor illetlemb peldat hordaß elő.

III. Vegezetre tudod az *Regulat*: *Talia ſunt ſubjecta, qualia à prædicatis eſſe permittuntur.* Itt ez mondasban: *Ez vilag az Ige altal teremtetet*, ez ige: *Teremtetet*, mutattya meg, micsoda vilagrol legyen itt ßo? Ez lathato vilagrol. Mert ez teremtetet ſemmiből az *Ige* altal. Imezben-is pedig: Ugy *ßerete Iſten ez vilagot*, Imez ige: *Szerete Iſten*, mutattya meg, hogy az *vilagnak* nevezetin, az vilagban levő *embereket* ertſük. Mert ezokaert atta Iſten Fiat ßeretetiből. Igy azert az bizonyos *determinatio*kra, ſ. meg hatarozaſokra kel néznünk, mellyet Enyedi el hág es erőßakot teßen az iraſon, mint oda fel meg mutatam.

Mi allataſunk ez-is Enyedi ellen: Lehetetlen, hogy ebben az mondasban: *Ez vilag ő altala lőt*, ez ige: *Vilag*, az valaßtottakért vetetheſſek, mintha az őrőkke valo Iſten csak azokat

te-

teremtette volna: az az, uyja ßűlte volna, Mert itt az lathato vilagot erti ßent Ianos, kit *kezdetben* ſemmiből teremte Iſten őrőkke valo *Ige* altal. Felel erre Enyedi.

I. Nem igaz ez Propoſitio: *Hogy azon vilag teremtetet à Chriſtuſtul, ki annak utanna ötet meg nem iſmerte: ßukölködik bizonyſag nélkül. Mert az Chriſtus meg veteſęt az iras nem az egeß lathato vilagnak tulaydonittya.*

F. Hoǵ à mi *Propoſitio*nk, mondaſunk igaz legyen, melyben azt vallyuk, hogy ez két elſő igén: *Vilag, Vilag,* ez láthato vilag értesſek, az harmadikon pedig ez vilagi emberek, uǵan azon hozzajok adattatot bőtűk mutattyak meg: illyē modō: *Ez vilagon vala,* tudni-illik, az ő Iſteni bőlcseſegeben erejeben, hatalmaban, és mindeneket be tőltő Iſtenſęgeben. Mert az ki altal mindenek teremtettenek, azt az ő teremtet allatiből iſmerhetni *Pſal:* 19. *v.* 1. *Rom.* 1 De mindenek az *Ige Iſten* altal teremtettenek, az mint ezkédig meg bizonyitottuk. Hát az Ige Iſten volt ez vilagon. *Ez vilag ö általa teremtetet.* Itt-is ez ige: *Löt, avagy Teremtetet.* Mert Moyſes ez két igét egy-arant valo jegyzesben veßi, hatarozza bizonyos jegyzeſre, ez iget, *Vilag,* tudni-illik, hogy az láthato vilagrol ertſűk. *De ez vilag ötet nem iſmere.* Itt-is ez ige: *nem iſmere,* hatarozza meg ezt: *Vilag,* mit jegyezzen, tudni-illik, vilagban levő embereket. Mert ezek nem iſmertek az Chriſtuſt. Azert à Chriſtus meg veteſet az iras ennek ez vilagnak tulaydonittya *Eſa.* 1. *v.* 3. Vilagos azert, hogy nem más vilag teremtetet à Chriſtuſtul, mint az mely vilagban, ez vilagi emberek őtet meg vetettek, es nem mas vilagot allat helyre az Chriſtus, hanem az mellyet teremtet vala. Summa.

Egy ez vilag, ki az *Ige Iſten* altal teremtetet: egy abban az vilagban az emberi nemzet, ki azon *Ige Iſten* altal helyre allattatot az eſetből.

II. Könnyebben ßolhatni az egeß emberi nemzettöl az réß ßerint valo emberekre, hogy ſem vißont az keveſröl à ſokra, mint: Ez vilagon vala, *ezt két fele oßtva magyarazza* Ez vilag, *az az,* az emberek, *nemellyek valaßtottak voltak, nemellyek meg vettettek.*

F. Ezt az Enyedi könnyeden valo ala ßallaſat, és ki ßala daſat az réſſen, Moyſes az teremteſnek magyarazoja, és Ianos azon teremteſnek elő hozoja fel fordittyak. Mert à miképpen Moyſes az közönſęges teremteſről ßal az embernek teremteſere, innen az emberi nemzetnek ßaporodaſara: ugßent Ianoſ-is ez lathato vilagnak teremteſeről az emberekre. Mert az mit közönſęgeskeppen mondot vala à teremtet vilagrol, azt ugyan azon vilagnak nevezetivel ßorittya, vagy hatarozza az emberekre, akar Sidokra, akar Poganyokra, kik közzűl, nemellyek voltanak valaßtottak, es vőttek az Chriſtuſt, némellyek megh vettettek, es megh vetettek az Chriſtuſt. Azert ez ßép rendet az ő laſſu ala ßallaſaval, hamiſſan fordittya fel Enyedi.

Az mit mondaß az Articuluſokrol, ſemmi. Mert az *Subjectum*okra nezűnk, mik *prædic*altaſſanak rolok, à mint oda fellyeb megh jelentem.

Vegezetre mi állataſunk, hogy ez ige: *Vilagh*, az két elsö mondasban, az láthato vilagért vétetik, az harmadikban ez vilagi emberekert.

Tudni kell, mond Enyedi, hogy az felsö okra Iſtenre nezve igaz, hogy ez vilagh, az az, az emberek, az Chriſtus altal löttenek, az az, meg uyultanak. Ez-is: Ez vilagra jőt, *az az, az emberek közöt forgolodik vala. De az ßenvedö okra nezve nem igaz. Mert ez vilag, az az, az hitötlenek nem vötték. Mint*: Verte Iſten ſ-nem fayt *Ierem.* 5. *v* 3. *Igy Matt.* 11. *v.* 14. *Baptiſta ſelol, &c.*

F. Hogh hamiſnal hamiſſab legyen ez à Samoſatenicuſoknak tulaydon fejektől talaltot himezés hámozás, mar untig megh mondottam. Mert lenni az Chriſtuſnak ez vilagon Iſtenſęgere nezve, nem egyeb, hanem mint Acs Meſternek bőlcseſęgeben, ugy az Chriſtuſnak veghetetlen bőlcseſęgében, Iſteni felſęgeben, *&c.* az ő teremtet allati körűl valo léte, mint oda fellyeb Enyedi éle ezzel az haſonlatoſſaggal, melyről ß. Ianos tanit ez igekben: *Ez vilagon vala.* Mas pedig ßollani az Chriſtuſnak az teſtben ez vilagon valo forgolodaſarol, melyről ß. Ianos ßol *ver.* 14. hogy ugyan lattak az ő dicsőſſęgét. Iſmet: Lenni ez vilagnak az Igetől, nem

egyeb

egyeb, hanem semmiből teremtetni ez lathato vilaghnak. Mert hogy az első utan mondgya ezt, magyarazza ezzel az elsőt, hogy tudni illik az, az ki Istenségeben ez vilagon volt, teremtette azt az vilagot, kiben az testben el jőve az övei közziben, kik közönségessen az teremtesnek jussa szerint ővéi, de nem vötték ötet.

Immar ezigy leven, mit bizonyit Enyedi az felső szenvedes-nelkúl valo okkal, es az szenvedő okkal ez magyarazat ellen? Azt hogy Istenre nezve kin volt az Christus orszagaval eggyút, de nem vötték az emberek, es el reytve volt ő tőlök. Mit árt ezzel az mi magyarazatunknak? Azt, hogy túl lőtték, s-ide áll az áyjával.

Megh tetszik azert, hogy hamis az ő *propositio*ja, hogy mindenik mondasban ez iget: *Vilag*, csak egy jedzesben az emberekert vesi.

UGYAN ottan vers. 14.

Es lattuk az ő dicsősseget, ugy mint az Atyanak eggetlen egy szülőttenek dicsősseget.

Az Christus Iesusnak dicsősségе, Isteni felsége, es mindenhato ereje nem enyiszet vala el az testben, noha az testől neminemű modon mint a fényes nap az kődtúl környúl vetetet volt, de azert ottan ottan mind az csuda tetelekben, mind az tanitasiban oly nyilvan ki jelent, melyből nem csak csupa embernek, de ugyan bizony igaz Istennek is ismertetet lenni. Ezert mondatik vala az testé lőt Ige *Rex gloriæ* dicsősségnek Kirallyanak *Psal.* 24. *v.* 8, 10. mellyet S. Pal Christusra alkolmaztat es magyaraz 1. *Cor.* 2. *v.* 8. *Act.* 7. *v.* 2.

Valakiben azert az Istenségnek jegye Realiter, *valosagossan tündöklenek es meg latszanak, az, igaz Isten es ember az szemelynek eggyeségeben. Mert az Prophetakban es Apostolokban ajandek szerint latszottanak, de az Christusban ugy mint kiben az Istenségnek minden tellyesége valosagossan lakik,* Realiter, *valosagossan.*

De

De az Chriſtus megh teſtesült Igeben valoſagoſſan meg latſſottanak. Mert im ugyan bötü ſſerint mondgyak az Apoſtolok, mellyet egy ſſent felöl ſem mondanak.

Azert az meg teſtesült Ige, Igaz Iſten es ember, az ſſemelynek egy-gyeſſegeben.

Ide valo, hogy az Atyanak *eggyetlen egy ſſulöttének* mondatik. Mert ezzel az nevezettel, minden Angyaloknak es embereknek feliben helyheſſteti ſſ. Ianos az Chriſtuſt, annyira, hogy ez ſſo: *Eggyetlen egy ſſulötte az Atyanak*, ſenkire nem illik az egy Chriſtuſon kivül.

Valaki az Atya Iſtennek eggyetlen egy ſſulöt fia, az ollyan termeſſet ſſerint valo Iſten mint az Atya. Mert az minemu az Atya, ollyan à Fiu. De az Atya temeſſet ſſerint valo Iſten. Hat à Fiu is.

De az Ige Iſten eggyetlen egy ſſulot Fia az Atya Iſtennek, az mint im ſſent Ianos mondgya.

Azert az Ige Iſten termeſſet ſſerint valo örök Iſten.

Fáy ez, az Chriſtus Ieſus örökkevalo igaz Iſtenſegenek halalos ronto ellenſegenek, es hogy nem talal eliene valo bizonſagot az ſſ. Irasban, *Iunius Polluxbol* bizonyit. Laſſuk rendel.

I. Ha nem csak az ſſülés, es Fiui ſſogadas teſſen valakit maſnak fiává, tehat nem következik, hogy az Chriſtus eggyetlen egy ſſulötnek mondatik, azzal örök Iſten lenne. Mert az buzgoſſeretet-is fiuvá teſſen valakit. 1. Mert ez ige: Monogenis, *ezzel:* Agapitos, æquipollent, *egy, es egy értelmuek, mint* Iunius Pollux, Suidas, Plutarchus, *ugy mondgyak. 2. Mert az Apoſtolok Palt es Barnabaſt,* Agapitos, *ſſerelmeſnek mondgyak Act. 15. v. 25. 1. Cor. 4. Hat az mint nem következik abbol hogy Pal az ö halgatoit ſſerelmeſnek mondgya, hogy az Pal allattyabol ſſuletnenek, ugy itt-is.*

I. F. 1. Az elsönek következeſe nem igaz. Mert nem valami hivekről, kiket az Chriſtusban fogadot Iſten fiaiva, vagyon itt ſſo, hanem az Ige Iſtenről. Azert à mi fiui fogadaſunkbol, az Chriſtus termeſſet ſſerint valo fiuſaganak el törléſére es el rontaſara erőſſeget vēni, ſſem latomaſt valo hamiſſag. Mert hol olvaſtad az Bibliaban, hogy *Agapitus*nak, ſſerelmes

hiv

hiv embernek, látták volna dicsőſſégét az Apoſtolok, mint ennek az eggyetlen egynek? Micsoda lelekkel hordod tehat őſſve az illetlen peldakat? 2. Azigeben valo bőtű hamiſsit meg tegedet. Laddé mit mond: *Lattuk az ő dicsőſſégét:* Ugyé mint az ſzerelmes, vagy fogadot fiuét? Nem. Hat hogyhogy, es kiét? *Tanquam Unigeniti*, ugy mint eggyetlen egy ſűlőttét. De ſem az ſzerelmes Fiu, ſem az fogadot hiv fiu, nem eggyetlen egy ſűlőtte az Atyanak. Mert amazokat, az mint kegyelemből fogadta fiaivá, azkeppen kegyelemből ſűli nyonnan az élő halhatatlan mag altal 1. *Pet.* 1. v. 23. nemzt pedigh az ő Iſtenſegenek allattyabol ſűlte, ugy hogy, több ez egynél illyen ſűlőt fia az Iſtennek nincsen. Következik tehat, hogy az Chriſtus tulaydon termeſet ſerint valo eggyetlen egy ſűlőt fia az Atyanak. II.

Az mi az első okot illeti, hogy ezige: μονογενὴς, ezzel, ἀγαπητὸν, egyenlőben vétetnek: Mert *Pollux, Suidas, es Plutarchus* mondgya *Homerusſrol*, csak annyi helyt ſem adunk ez lelki dologra valo bizonſag tetelre, mint az ſemmi. Ha igaz igyed vagyon, hogy nem bizonyitod ſent Irasbol? Mit kapdoſ az draga gyöngyök helyet valami utalatoſſagon? III.

Hogy Palt es Barnabaſt, az Apoſtolok ſzerelmeſeknek mondottak, azzal ſem fogadot fiakká nem tötték, ſem eggyetlen egy ſűlőttekke. De az Chriſtus, hogy Iſten eggyetlen egy ſűlőttenek mondatik az Atyanak, azzal termeſet ſerint valo fianak jelentetik *Rom.* 8. v. 32. az melyert ez ige: *Fiu, abſolutè*, egy altallyaban tulaydonittatik az Chriſtuſnak, *Eſa:* 9. v. 6. *Ioan.* 3. v. 18 & 5. v. 19. Ez az oka, hogy mikor Pal az ő halgatoit ſerelmeſnek (de nem eggyetlen egy ſűlőttinek) mondotta, nem jelentettek azzal mint ha az ő állattyabol ſűlettettenek volna; De hogá Chriſtus μονογενὴς. nek mondatik, azzal jelentetik, hogy az Atyanak Iſtenſegből ſűlettetet. IV.

II. Csak ſent Ianos mondgya az Chriſtuſt eggyetlen egy ſulótnek, az töb Euangeliſtak Szerelmeſnek. Hat ez két ige eggyet teſſen.

F. Mert fel tőt czellya ſ. Ianoſnak ez vala az ő Euangeliomanak kezdetiben, hogy Cerinthus Eretnek ellen tanitſon

az Isten es ember, ki az teste lőt Ige: Azert *à remotione unius naturæ ad positionem suæ negatio*, nem *alterius & contra*, hamissan argumentalis.

UGYAN ottan vers. 15.

Az Ianos bizonsagot tőt ő rola, es kialtot mondvan: Ez az kiről en szolok vala. Az ki en utannam jőtt, en előttem lőt. Mert en-nalamnal meltosagosb.

Ha az Christus utolsob Baptistanal az testnek fel vetelere nézve, es első Istensegere, es ebben s-ez szerint őrőkke valosagra nézve, tehat következik, hogy az Christus őrők Isten. De az első igaz. Mert kereszteló Ianos maga mondgya, hogy noha az testben ő utanna jőt el az Christus: De mind azaltal ugyan ő előtte volt, à mint maga-is Idvőzitőnk allattya *Ioan.* 8. *v* 58. hogy *ö Abraham elöt volt.* Hát az következ-is igaz.

Enyedi hogy ehez egyenessen hozza nem ferhet, sok kűlőmb kűlőmb fele magyarazatoknak sine alat lappang: vegre igy sol hozza:

I. Ha mondgyuk, hogy mind az kettö: En előttem, es elsőb nalamnal, *időt jegyez, azon dolog azonnal bizonyittatik, es az Euangelista beszedeben, nagy nyilvan valo maga gondolatlansag talatatik.* En előttem volt idővel. Mert en nalamnal eleb volt idővel: *Micsoda* consequentia?

F. Tagadgyuk hogy szent Ianos mondasaban maga gondolatlansag volna, es hogy azont, azon dolgon bizonyitana. Mert ez ige: ἔμπροσθέν μου *Antepositus est mihi*: En nalamnal fellyeb valo, tisztre nézve mondatik, hogy tudni-illik bőcsűletesb, es meltosagossab volt Christus tisztire nézve-is Baptistanal. Mert Baptista csak kiálto szo vala à pusztaban *Es.* 40. *v.* 3. Christus pedig kőzben jaro, Doctor, amaz mondas szerint: *ötet halgassatok Matth.* 17. *v.* 5. Mert az Baptista tudomanyanak czellya volt az Christus: Az Christusé pedigh, nem masra, de tulaydon ő magara nézet, es vitte az embereket. Ez ige pedig: πρῶτός μου, *Prior me.* Elsőb en nalamnal à Chri-

Baptistanal előb Christus, tisztire nézve: Mert közbenjaro.

Elsőb Baptistanal Istensegere nezve

stus

ſtuſnak örök Iſtenſéget jedzi: Azert okat adgya ſent Ianos: Miert fellyebben valo à Chriſtus ő nalánal? Mert ugymond, ő örökke valo. Mert noha en elsőb vagyok, mind ſúletesſemben, mind tanitaſomban az meg teſteſúlt Igenel, à teſtbē valo megjeleneſere nézve: De azert ugyan πρῶτός μου ἦν, *Elsöb vala en nalamnal*: Mert en idő ſerint valo vagyok: ő örőktúl valo. Melyből megh tetſik, hogy nem azon dolgot bizonyittya azon dologgal. Ez igy leven arnyekaval viy az tőb beſzediben à mi Doctorink ellen. Ezt kell vala egy atallyaban oſtromlani, az mit moſt mondek, nem pedig az mi Doctorinknak kúlőmbőző értelmeben csúggedezni.

II. *Hamas nagyobnak tartani, és más nagyobnak lenni, tehat Ianos itt csak meltoſagarol tanit à Chriſtuſnak. De az első igaz. Mert azt mondgya Baptiſta*: Az meltoſagosb, elsőb nalamnal: *Hat nem csuda, ha* előttem *valonak tarttyak, ha* előttem valo lőt, *mint ide alab Cap. 3. v. 26.*

F. Hamis az *Antecedens*, hamis az *Conſequentia*-is. Az *Antecedens* azert hamis. Mert Baptiſta nem ſol itt ſemmit egyebeknek az Chriſtus felől valo vélekedeſckről, hanem ő maga *ſimpliciter & abſolutè* egy atallyaban valo itiletit jelenti meg à Chriſtuſrol, es azt allattya, hogy ő nalanal, mind meltoſagoſſab, mind pedig elsőb valo örőkkevaloſagaval. Elsőb valo *meltoſaggal*: Mert *Közben jaro* az Chriſtus, ő csak *kialtoſſo*. Elsőb *Iſtenſégeben*. Mert *örökke valo*: ő csak *idő ſerint valo*. Az *Conſequentia* hamis. Mert nem csak kúlső tiſztiben valo *meltoſagarol* ſol itt Baptiſta az Chriſtuſnak, hanem ugyan Iſteni termeſetiről. Azert igy job az Enyedi argumentoma. *Az meltoſagosb, elsöb en nalamnal.* De az Chriſtus meltoſagosb. 1. Mert ő közben jaro. *En kiáltoſſo. Ergo.* Iſmet: *Az örökkevalo elob en nalamnal*: De az Chriſtus *örökke volo.* Hát *elob én nalamnal* Ezent bizonyittya *Ioan. 3. v. 26.* az holot okat adgya: miert legyen ő tanitvanya az Chriſtuſnak? Mert, ugy mond, ő *Vö legeny*: En pedig barattya vagyok az *Vö-legenynek. ö onnan fellyúl vagyon.* Micsoda ez? Meg magyarazza: *Az ki onnan fellyúljöt* mindenek felet vagon: A Chriſtus *à Menyből jöt.* Azert mindenek fölőt vagon *v. 31* Ne gúgyögy tehat Enyedi tovab.

UGYAN ottan verſ. 16.

Es az ô tellyeſſegebôl vôttünk mindnyajan kegyelmet-is kegyelemert.

Minek utanna ſent Peter Apoſtol az Chriſtus Ieſuſrol tanitot volna, hogy ôk annak neveben prædikallyak az Euangeliumot, es annak ereje altal tennenek csudakat: annak-utanna bizonſagra fog ki, melyben meg mutattya ki legyen az, az Meſsias, tudni illik amaz Iehova Seregeknek Ura, ki útkôzetnek es botrankozaſnak kôve *Eſa.* 8. *v.* 13. kit noha az éppitôk meg vetettenek, de ugyan az ſegeletnek fejévé lôt *Pſal.* 118. *v.* 22. *Matt.* 21. *v.* 42. *Eſa.* 28. *v.* 16. *Marc.* 11. *v.* 10. *Luc.* 20. *v.* 17. *Rom.* 9. *v.* 33. 1. *Pet.* 2. *v.* 7. es annak-utanna ſent Peter annyira az Chriſtuſra ſorittya az idvôſſeget, hogy egyedûl csak az ô neve altal tartatunk megh. *Act.* 4. *v.* 10. 11. 12. Csak mié Uy Teſtamentumbeli hivek? Nem. Mert ezen ſ. Peter mondgya, hogy ſinten ugy tartatunk mi meg *per gratiam Domini Ieſu Chriſti*, az Ieſus Chriſtuſnak kegyelme altal, mint ſinten az ô Teſtamentumbeli Atyak. *Act.* 15. *v.* 11. Innen mondgya Baptiſta: *Azô tellyeſſegeból vôttunk*, Mit? Meg tarto kegyelmet. Kicsodak? *Mindnyajan*, valakik tudni illik meg tartattunk mind az ô, ſ-mind az Uy Teſtamentumban. Mert vilag teremteſetôl fogva minden hivek, ennek tellyeſſegeból meritettenek igaz hitôknek altala kegyelmet idvôſſegekre. Melyból à Chriſtus ôrôk Iſtenſege meg tetſik. Mert csupa emberból idvôzitô kegyelmet, bar Iſtenné tetetet volna-is, mint Enyedi mondgya, ſenki nem merithet. Azert:

Valakinek tellyeſſegeból minden idôbeli hivek meritettenek, es meritenek hitnek altala kegyelmet idvôſſegekre, az, örök Iſten. Mert csupa emberból, avagy Iſtenné csinalitból kegyelmet nem meritheti: nem ſabad csupa emberben bizni: Mert atkozot az ki azt cselekedné, hogy csupa ember környul eſdeknek hitivel idvôzitô kegyelemert. Ierem. 17. *v.* 5.

De egyedul az Chriſtuſnak tellyeſſegeból meritettenek minden idôbeli hivek kegyelmet idvôſſegekre. Ez éppen Baptiſtáé.

Azert

Azért az Christus örök Isten, es volt Maria elöt.

I. Micsoda argumentummal hitetik el velunk, hogy Baptista az ô Testamentumbelieket-is értené itt, s- nem inkab az ö idejebelieket? Kérdi Enyedi.

F. Ezzel: *Az Ur Iesus Christus kegyelme altal hisßük hogy meg tartatunk mint* Azok-is, *tudni-illik, az ô Testamentumbeli hivek,* azt mondgya botú szerint ß. Peter *Act: 15. v: 11.* Lasd meg *Cap. 1. Ioan: v. 14. Sectionis sextæ object. 1.* oda fellyeb. Azert az ß: Peter nyilvan valo tanubizonsag tételére, nemuly meg.

II. Prophetai modonßol. Mert ugyßol az jövendöröl, mintha el mult volna.

F. Nem tehetß Baptistabol jövendö mondo Prophetat. Mert nem jövendö Christusrol prædikal, de jelen valoról, mellyet ez ô beßede mutat meg: *Ez az, à kiröl mondom vala,* és utanna teßi. *Ennek tellyesßegeböl vöttünk,* nem jövendöben mint te gloßalod, hanem el mult idöben: *Accepimus,* vöttünk. Mert hittenek vala mar mind ô, s- mind az Prophetak à Meßiásban, és ez ô hiteknek altala vöttenek volt kegyelmet, az ô tellyesßegeböl idvößegekre, mint elöb megh bizonyitam. hamis azert az te gloßad.

III. Nem Baptista ßava ez, de az Euangelistaé, melyben nézet arra az idöre, melyben az Euangeliomot irja vala.

F. *Dato,* legyen ßent Ianos Euangelista beßede. De ki rekeßtetneké azzal az Atyak az Christus kegyelmeböl idvößegekre? Söt inkab bele kapcsolkattanak. Mert Abraham látta az Christus napjat, es örvendezet rayta, tudni-illik, Lelekben az ô idvößegejert. Mert hitt az Meßias felöl töt Isten igiretinek, es az, az ô hüti tulaydonittatot neki meg igazulasara, s- ez altal idvößegere. *Rom. 4. v. 3.* Egyben kapcsol azert Szent Ianos Euangelista-is, ha övé ez ßo, minden idvözülendö hiveket. Mert à mit itt monda, ám meg magyaraza az Abraham peldajaban. Ioan. 8. v. 56

IV. Bizony itt Moyßesnek veti ellenében az Christust, és azt bizonyittya, hogy más ajandek adattatot Moyses által az embereknek, és más Christus altal. &c.

F. Moyses vettetik ellenben az Christusnak, nem az kegyc- Moyses az

Christussal ellenbe vettetik nem az kegyelemre nézve.

gyelemre nézve, mellyet meritenek vala az meg testesülendő Igenek tellyességeből 1. *Pet.* 1. v. 11. hanem az szolgalatra nézve. Mert az *törvény* Moyses altal: az *kegyelem* pedig, es az *igassag*, az Christus Iesus altal. Mellyel az jelentetik, hogy eggyik sem volt az törvényben. Hogy azert à Christusban adattatot kegyelemnek nagy volta, inkab meg tessek, azert tessen emlekezetet az Törvényről. Mintha mondana: Igen nagy jo tetemenye volt Istennek, hogy Moyses altal az törvént atta. Mert az, mint egy elő level vala az Istentül az ő nepehez, mely meg magyarazza vala az Istennek akarattyat az emberekhez, melle advan à Messias felől valo igereteket: De az Christus altal sokkal nagyob jo tétemeny aradot ki. Mert hozot kegyelmet, es igassagot, *&c.* Hat nem mast hirdetet Moyses, mint mellyet az Christus. Sőt ha minden idvőzülendő hivek az Christus tellyességeből meritenek kegyelmet hiteknek altala idvősségekre, az mint meg bizonyitam, kővetkőzik, hogy egyenlő értelemmel azon egy lelek altal, azon egy tudomant, hirdettenek az Messiasrol.

Vegezetre az mely képtelen dolgot gördit Enyedi, illetlen, es à mi értelmünket nem ronttya. Mert Moyses à Christussal csak az *Miniſterium*ra, szolgalatra nezve vettetik elleneben, az mint mondam. Az mellyek ennek bizonsagara néznek, Calvinusnal meg olvashatni.

UGYAN ottan vers. 18.

Az Istent soha senki nem látta, amaz eggetlen egy születet Fiu, ki az Atyanak kebeleben vagyon, à beszellette meg minekünk.

Ez rővid mondasban két erősségünk vagyon à Christusnak őrők Istenségenek meg mutatasara.

Első ez igekben: *Az Fiu az Atyanak kebeleben vagyon* Mert lenni valakinek az *Atya Istennek kebeleben* nem egyeb, hanem ő vele *egy Istenségünek*, es *egy termeszetünek* lenni, mellyet Szent Pal az Istennek formajara magyaraz, hogy tudni-illik, az Fiu vagyon az Atyanak formajaban, es egyenlő Isten ő vele.

Phil.

Phil. 2. v. 6. De senki nincsē tőb à Fiunal az Atyanak kebelebē. Mert sohól azt illyen forman nem olvassuk, mint itt ß. Ianos à Fiu felől mondgya. Hat à Fiu egyenlő Istensęgű, es termeßetű az Atyaval. Ez ellen illyen modon almodozik Enyedi.

Valamit ez ßo: Lenni valakinek kebeleben, *az embereknel jegyez, azont az Istennel-is. Mert* Figurata, *és az emberektul tetetet Istenne.*

De az emberek közöt nē allatnak eggyessęge jelētetik, hanē ßeretetet, az az ßivnek egybē ßerkezteteset: Gen. 16. v. 5. Num: 11. v. 12. 2. Reg. 12. v. 8. Luc 16. v. 22. Esa: 46. v. 3. mint Calvinus-is meg jegyzette.

Hát itt-is ßeretetet, és ßivnek egyben ßerkezteteset jegyez.

F. Az első *Propositio*nak az kővetkőzese hamis, mellyet tulaydon ßent Ianos mutat meg az elől valo beßedben. Mert imez mondas: *Az Istent soha senki nem latta*, azt mutattya, meg hamissithatatlanképpen, hogy az Fiu sem latta, hat nem egyenlő Isten ő vele. Azert teßi utanna: Hogy az *ö kebeleben levö Fiu beßellette meg.* Hogy hogy beßelhette volna meg, ha nem latta volna, ugy az mint vagyon? Latta pedig: Mert *en és az en Atyam eggyek vagyunk. Ioan.* 10. *v.* 30. Mert *en az Atyamban vagyok es az en Atyam en bennem vagyon Ioan.* 13. *v.* 10. Nem azt kel vala tehat Enyedinek meg bizonyitani, hogy ez ßolasnak formaja: *Lenni valakinek kebeleben*, az emberek kőzőt nagy ßeretetet jelent: Mert ebben mi nem ketelkedűnk, az irasoknak-is, mellyeket elő hozot, ellene nem mondunk: de ezt kel vala hogy à Fiunak *lenni az ö Attyanak kebeleben*, ugyan csak nagy ßeretetért vetessek. Mert mi ezt tagadgyuk. El megyen pedigh Enyedi, s-az emberektűl vőt ßolasnak formajat fejezi Istenre, és ugy ßol Istenről, mint az emberekről, mely hamis argumentalas. Mert itt az Atyanak az ő Fiahoz valo ßeretetiről egy kőrőm feketeni ßo sincsen, hanem à Christusnak jo tétemenyeről, hogy az ő ß. Attyanak ismeretire vißen minket, megh magyarazvan ki legyen az Atya Isten. Mutasson azert Enyedi csak egy bőtűt, es csak egy punctni gyanot, hogy itt tanitson ßent Ianos, ugy az Istennek ßeretetiről ßent Fiahoz, mint az emberektől vőt irasokban, nagyot nyert, és oßtan más feleletet hall.

I.

II.

III. Az mi illeti az bizonſagokat, am meg mondam, nem ide valok. Emberek közöt helyeſek, nem is kivannak feleletet, csak hogy abban gúgyög az ő Ivadekinak: Lazar az Abraham kebeleben, azert egy allatu vele. De itt lenni Lazarnak Abrahamnak kebeleben, eggyezne az Chriſtuſnak az ő Attyanak kebeleben valo létével, es ugy vagyoné az lathatatlan Iſtennek kebeleben az ő ſent Fia, mint Lazar az Abraham kebeleben, à gyermekek itillyék meg, es guggollyák meg étette Enyedit.

Maſodik erőſſég ez: *Valaki az hozzá ſérkezhetetlen dicsöſſeges világoſſaghan lako Iſtent, kit egy ember is nem latot, nem is lathat 1. Tim. 6. v. 16. meg latta az ő Iſtenſégében, termeßetiben, es dicsöſſégében, es minekünk meg jelentette, értesünkre, tudtunkra adta, az, egyenlö Iſtenſégében ö vele.* Mert teremtet allat ugy Iſtent nem lathatta, az mint vagyon az ő Iſtenſégében, termeßetiben, es dicsöſſégében, hanem csak az ki egyenlő Iſten vele.

De az eggyetlen egy ſzülöt Fiu, az Chriſtus, ugy latta az Iſtent, mint vagyon az ő Iſtenſégében, Iſteni termeßetiben es dicsöſſégében, es minekünk meg jelentette, értésünkre ſ. tudtunkra adta. Ez ſent Ianoſç, ſöt ő magájé az Chriſtuſç. Mert *Senki nem iſmerte az Atyat, hanem csak az Fiu, es à kinek az Fiu akarta meg jelenteni* maga mongya *Matt. 11. v. 27.*

Annakokaert az Chriſtus egyenlö Iſten az Atyaval, es jo következesből, vilag kezdetitől fogva mindeneknek csak à Chriſtus magyarazta megh az Atyat, ő iſmertette megh annak az ő Lelkenek altala, ki altal az régiek jövendöt mondottanak ő felöle 1. *Pet. 1. v. 11.* es igy volt Marianak elötte Iſtenſége ſerint: azert örökkevalo Iſten az Chriſtus.

Sok réſeket gondolt ez igaſſag ellen Enyedi, hogy el ſaladgyon elötte, es azzal vadol, hogy álmodozzuk mi ezeket; azonban pedig ő az regi Eretnekſégeknek regéit regeldegeldegeli. Laſſuk.

1. *Nem bizonyithattyak meg, hogy latta volna az Chriſtus az Iſtent. Mert nem igy ſol Ianos:* Az Iſtent ſoha ſenki nem latta, hanem csak egyedül az eggyetlen egy Fiu. *Mert*

az ma-

az magyarazat az Iſten lataſa nelkul-is meg lehet. Annak felette az elsöſſe: Iſtent ſoha ſenki nem latta, *közönſegeſſen mondatik. Az maſik Chriſtuſra fejeztetik.*

F. Soha az iraſnak ennél megh tapaßtalhatob el forditaſa, csavaraſa, es meg veßtegeteſe nem lehet. Mert hogy ne latta volna az, az Iſtent, az ki egyenlő leven Iſtennel őrökke az Iſtennek formajaban volt? *Phil. 2. v. 6.* az ki az Iſten dicsőſſęgenek fęnyeſſęge, es az ő ßemelyenek ki metßet belyege *Heb. 1. v. 3.* az kiben az Iſtenſęgnek minden tellyeſſęge ugy lakik *valoſagoſſan Col. 2. v. 9.* hogy az Fiu az Atyaban vagyon, es az Atya az Fiuban? *Ioan. 13. v. 10.* annyira, hogy valaki lattya az Fiat, lattya az Atyat? *Ibidem.* Mert *Imago Dei eſt Filius*, az Iſtennek élő képe vagy ábrázattya az Fiu. *Col. 1. v. 15.* I.

Mit gűgyőgß erre Enyedi, *Senki nem iſmeri az Fiat, hanem csak az Atya: az Atyat ſem iſmeri ſenki, hanem csak az Fiu, es az kinek az Fiu akarja megjelenteni? Matt. 11. v. 27.* Holot iſmerte igy meg az Atyat, ha nem latta? II.

Szent Ianos ez igikben: *Az Iſtent ſoha ſenki nem latta*, fundamentumat veti az kővetkezendő ßavanak, mellyel az Iſtennek tellyes es ő ßintę valo tőkelletes lataſtul mindeneket ki rekeßt. Azonban az őrők elet vagyon az igaz Iſtennek iſmeretiben *Ioan. 17. v. 3.* Honnan veßßük az Iſtennek iſmeretit? Az eggyetlen egy ßűlőt Fiutul. Miert? Mert ő latta azt az Iſtent, az kit ſoha ſenki nem latot. Bizonyits meg? Mert egyedűl ő vagyon az Atyanak kebelében, az az, őrőktűl fogvan egyenlő Iſten leven az Atyaval, volt az Iſtennek formajaban, es ezert nem ragadomany, de ugyan termeßet ßerint birja az Iſtenſęget, azt mondgya ßent Pal *Phil 2. v. 6.* Hogyhogy magyarazhatta volna azert meg, ha ő nem latta volna az ő ßent Attyat? Hamis azert egy altallyaban, hogy az Iſten lataſa nelkűl magyarazta volna az Chriſtus meg az ő Attyat mi nekűnk. III.

Mi lehet vilagoſſab mondas ennel: *Az Iſtent ſenki nem latta, az Fiu meg magyarazta*: Hat latta az Fiu? Mert miert vettetnék elől ez: *Az Iſtent ſenki nem latta*, ha alatta nem értetnék: *Az Fiu latta?* Mert ha nem latta volna, hogyhogy tu- IV.

laydonitaná magyarazaſat az Fiunak? El hagyvan ezt, az mi nagyub es derekaſſab mennyúnk arra, à mellyeket álmodozik Enyedi, es az mint oda fellyeb meg bizonyitok, mongyuk ezt minden Samoſatenicuſok ellen:

Soha az emberek közöt ſemmi Iſteni iſmeret nem volt, hanem csak à Chriſtus magyarazaſabol.

II. Egy altallyaban hamis ez, mond Enyedi, *Mert az Apoſtol mondgya, hogy az utolſo idóben, az az, az Apoſtolok idejeben, ſóllot az Iſten az Fiu altal. Heb. 1. v. 1. Hat az Chriſtus az ô Teſtamentumban tolmacsa nem volt.*

I. F. Hamis az *Conſequentia*: Mert az Apoſtol beſedebôl nẽ következik, hogy az ô Teſtamentumban az Iſtennek ſolo Igeje tolmacsa az Atyanak nem volt volna; hanem csak ez következik: *Hat az Chriſtus az ô Teſtamentumban nem ugy ſóllot, mint az Uy Teſtamentumban.* De hogy az Enyedi ellen-veteſęnek hamiſſaga meg laſſęk, éppen igy vagyon:

Valaki az ô Teſtamentumban nem ſóllot, az, nem volt valoſagoſſan.
De az Chriſtus nem ſóllot az ô Teſtamentumban Heb. 1.
Azert az Chriſtus nem volt az ô Teſtamentumban.

II. Az elsôre: *Valaki nem ſóllot az ô Teſtamentumban*, tudni illik, ſemmi modon, az bizony nem volt az ô Teſtamentumban valoſagoſſan, es ezkeppen az *minor*, az maſodik hamis leſen, hogy à Chriſtus ſemmi modon az ô Teſtamentumban nem ſóllot volna. Mert meg bizonyitam oda fellyeb az ô Teſtamentumban, hogy az Atyakhoz jart az Chriſtus, ugy-mint Iehova Angyal, męg pedig *Angelus fœderis*, ſövetſegnek Angyala *Malach. 3. v. 1.* követſęgben es Iſtennek tolmacsa volt, mint az többi közöt tekints meg. *Gen. 32. v: 24. Item: 35. v. 1. & 48. v. 16.*

III. Miert mondgya tehat ſient Pal, hogy Iſten regen az Prophetak altal ſóllot, moſtan az ô Fia altal? Nem veti egy altallyaban az Apoſtol az Chriſtuſt ellenekben az Prophetaknak, hanem csak az ſolaſnak modgyat. Mert regen mikor Iſten az Prophetak altal ſóllot, akkor az ô Fia altal nem ſóllot, ugy mint moſtan az Uy Teſtamentumban, tudni-illik, à teſtben. Mert más ſóllani az örökke valo ſóllo Igenek ab-

ban

ban az testben, mellyet az időnek tellyessęgeben fel vőn. *Gal. 4. v. 4.* az mint az ô Testamentumban nem ßollot: Mert akkor męg csak meg testesűlendő, avagy teste lejendő vala az Ige. Mas ismet ßollani azon Igenek az testnek fel vétele előt, mint az mely modon ßollot az Atyaknak *1. Pet. 3. v. 19.* Christus, ugy-mond, Lelkeben el menven prædikallot az Noé idejeben az lelkeknek, mellyek valanak az tőmlőtzben. Nem ßenvedheti ezt Enyedi, azert igy guggollya.

III. Költöt dolog ez, és az Apostol meg hamissittya: Mert nyilvan mondgya, hogy mas Tolmacsi voltanak Istennek regen, az Prophetak: mostan mas, az ö fia.

F. Szent Peter nyilvan megh vallya *1. Pet. 1. v. 11.* hogy az Prophetak-is az Christus lelkenek altala ßollottanak. Hát ßinten ollyan Tólmacsi voltanak az Christusnak az Prophetak, mint ßinten az Atyanak, és igy az Prophetak vóltanak csak kővetsęgben jaro ßolgak, nem pediglen urai, és fő okai az tudomanynak, az Christus-is kővet, de Ura, es authora, fő oka az tudomanynak, ugy-mint, ki az Davidnak nyelve altal ßol vala az ô Testamentumban *2. Sam: 23. v. 1.* Az Urnak Lelke ßollot, ugy-mond, *en bennem, és az ö Igeje az en nyelvem áltál.* Azert csak az ßollasnak modgyaban teßen kűlőmbsęget az Apostol: Szollot mostan az ő Fia altal, nem ugy, mintha regen nem ßollót volna, de ßollot mostan à testben meg jelent Fia által, minemű modón regen nem ßollót. Azert hamis az Enyedi kőltőt dőgleletes glossaja.

IV. Ha soha igy meg nem álhat az Apostol egyben vetese: Regen, Mostan, *és az kövétköznek, hogy mind mi nekünk, s mind az regijeknek az Christus ßollot volna, mely képtelen.*

F. Meg áll az Apostol ellen-ben vetese, illyen modon: Regen nem ßollot az ő Fia altal, ugy-mint mostan. Mert mostan az testben meg jelent Fia altal ßol, de régen, ugy-mint ßővetsęgnek Angyala altal. *Malach, 3. v. 1.* Regen az Prophetak atlal, de ezek is az Christus lelke altal: avagy Regen az Prophetak altal, de nem ki-rekeßtve onnan az Fiat, mind az Uy Testamentumban ßol vala Fia altal-is, de ßol vala az Apostolok altal-is. De az Apostolok altal mint ßolgak altal,

kik nem Urai az tudomanynak: Chriſtus altal mint eggyetlen egy ſůlőtte altal, ki Ura, és Authora az tudomanynak.

Nem-is keptelen, hogy mind minekůnk, ſ-mind az regijeknek egy tolmacsunk volt à Chriſtus, mint ſinten, hogy à Sz. Leleknek illeſęből ſollottanak, mind az Prophetak regen, mind moſtan az Apoſtolok. Mert egy az Iſten, egy ennek Fia, egy à Sz. Lelek, mind az ő, ſ-mind az Uy Teſtamentumban.

V. Magatokkal ellenkeztek. Mert ha az Chriſtus volt Tulmacs az O Teſtamentumban, hát nem az Prophetak. Matth. 22. az gazdais ſolgait kůlde elsőben az ſolo miveſekhez, az utan fiat. Igy az Iſten-is.

F. Az Chriſtuſnak ſo-ſolloſaga, nem rekeſti ki à Prophetaknak ſent ſolgalattyokat. Mert à mikeppen az Uy Teſtamentumban az Ur, ki à Chriſtus, bocsatot Apoſtolokat ki az Euangeliombeli tudomanynak hirdeteſęre. *Eph.* 4. *v.* 11. akképpen azon Ur Chriſtus az ő Teſtamentumban-is *Luc.* 11. *v.* 49. Azert mas az Ur, mas az ſolga: más az Urnak maganak ſollani, mint az Fiu az Atya neveben: más az ſolganak prædikallani az Urnak neveben. El kůlde regenten az Atya Iſten az ő ſolgait az Prophetakat, az ſőlő mives Izraelitakhoz, el bocsatotta Fiat-is, mint ſővetſęgnek Angyalat, à teſtnek fel vetele előt: El kůlde Kereſtelő Ianoſt-is, mint Hopmeſtert: utanna bocsata uy modon az teſtben ſent Fiat-is, kit ugyan meg-is őlenek, és ez példa nem ellenkezik az igaſſaggal.

VI. Ha mind az Fiu, ſ-mind az Prophetak altal, azon egy Iſten ſollot, tehat ſinten ugy ſollot az Chriſtus altal, mint az Prophetak által, mely tellyeſſęggel el fordittya az Apoſtol tanitaſat.

F. Az *Antecedens*ben elől jaro mondasban, homaly vagyon. Mert Enyedi az Chriſtuſt az Prophetakkal egyenlővé teſi, hólot az mint immar meg mondottam, igen nagy kůlőmſęg vagyon az Chriſtus, és az Prophetak kőzőt. Mert az Chriſtus az ő Teſtamentumban meg jelenven, mint kőzbē jaro ugy ſollot, és mint Ur, ſ-Pap az Melchiſędek Papnak rendi ſerint *Pſal.* 110. *v.* 4. es ugy, mint ſővetſęgnek Angyala

Malach.

Malach. 3. v. 1. Az Prophetak pedig mint ſolgak, kik nem magok, hanem az Sz. Lelek ſollot ő altalok. *2. Pet. 1. v. 20.* Azon egy Iſten ſollot, mind az Chriſtus, és à Prophetak által: ebben-is homaly vagyon. Mert Enyedi az Atya Iſtent ellenében veti az Fiunak, és az Fiat ki rekeſti az Iſtenſégből, mint ha ő Iſten nem volna. De tudgya meg, hogy az Atya az ő Fia altal nem ugy ſollot, mint valami idegen eſkőz altal, hanem mint ő neki tolmacsa, és ſolló igeje altal, nem más ſavat, hanem az hól az Atyaét, ott az magaét. Azert ez kűlőmbſéget meg tartvan az Chriſtus, es az Prophetak közőt, nem fordittatik fel az Apoſtol tanitaſa.

VII. Az Apoſtol kulömbözö tolmacsokat vét öſve, ugy hogy, mikor az Prophetak által ſollot: akkor nem ſollot à Chriſtus által, és viſſont. Mert az Prophetak az regi Atyak idejekre tartoznak az Chriſtus az mi idönkre.

F. Az Chriſtuſſal veti egyben az Apoſtol az Prophetakat, de az meg teſteſűlendő Chriſtuſſal, ki az teſtben meg jelenendő vala, es igy à Prophetak ſollottanak az Atyak idejekben, ſ-akkor à Chriſtus nem ſollot az teſtben. Mert még azt fel nem vőtte vala: az Chriſtus pedig az mi időnkben, ſ-akkor az Prophetak nem ſollottanak. Mert az mely meg teſteſűlendő Meſsiaſról jővendőllőttenek, az mar az teſtben el jőt. De ezzel az ő Teſtamentumbol az Chriſtus ki nem rekeſztetik. Mert ő őrőkke valo ſollo Igeje és Tolmacsa volt az Iſtennek, es az Atyaknak ő általa ſollot, az mint à Moſes könyveiben meg látók.

VIII. Ha Iſten az ő Igeje altal igirte Davidnak az Chriſtuſt, tehat az Fiu maganak Attya, es magat igirte az Fiu. Mert az Ige ezeknek értelmek ſerint az Chriſtuſtul ſarmazot. De az elsö igaz 2. Reg. 7. Ezt mondgya az Seregeknek Ura, en ő neki Attya leſsek. *Hat ha az Chriſtus mondta ezt, maga maganak Attya.*

F. Nem igaz az elsőnek *Conſequentia*ja, kővetkezeſe. Mert nem ugy ſollot az Atya az ő Teſtamentumbā az ő ſolo Igeje altal, hogy ő maga ſoha nem ſollot volna az Atya, melyet ſ. Pal *Heb. 1. v. 5.* nagy vilagoſon meg magyaraz, midőn I.

igy szol: *Mert mellyiknek mondotta (az Atya) az Angyalok közzül: En fiam vagy te, ma szültelek en tegedet? Es ismet: En leszek ö neki Attya, es ö ennekem fiam leszen.* Itt nyilvan meg tetszik, hogy az Atya szol, és tesen igéretet Fia felől, *ex 2. Reg. 7. v. 14.*

11. De ha szinten meg engednők-is, hogy az Atya az ő Fia által tőt igéretet az Messiasról, még sem következnek, hogy az Fiu lenne maga Attya. Mert más itt az Atya, ki az ő Tolmacsa az szollo Ige által szól: Más az Tolmacs szollő Ige, ki az ő Attyanak akarattyat megjelenti ő maga felől, hogy jövendőben el jö à testben. Igy szinten mikor az Egből kialttya az Atya: *Ez az en szerelmes fiam, &c.* Más az ki azt kiálttya, más à kiről kiálttya, noha Istenségeben egy mind az Atya s mind az Fiu.

De illetlennek, és képtelennek itili Enyedi, hogy az Fiu magat igerne, es maga felől tenne igeretet. De nem illetlen. Mert menyiszer igéri az Isten magat minekünk? *Gen. 17. v 7.*

VIII. Ha az Igenek csak ruhazattya, és temploma az test, vagy az emberség, tehat ugyan azon Ige szollot mindenkor, mert akar ruhaban, akar mezitelen szollyon valaki, de ugyan azon ember. Az Apostol pedig mast mond.

F. Io ertelemmel éppen meg engedgyük. Mert à Christus tegnap, es ma, ugyan azon mind örökke azt mondgya az Apostol. *Heb. 13. v. 8.* Nincsen-is ellene ez az Apostol tanitasanak. Mert az ô Testamentumbeli Prophetakkal, nem az örökke valo szolo Ige vettetik ő magaban ellenben, hanē à meg testesült Ige, ki à testben megjelenven *1. Tim. 3. v. 16.* veget vete à Prophetiaknak, à mint immar meg mondottā.

IX. Volt ugyan az Isten ismereti az Christus elött-is, de homalyosan, mely az utan az Christus tanitasa altal vilagossabban ki magyarazatot, mint imez ige: Exigisato, *meg mutatta, Beza, es Calvinus-is jovallya.*

F. Isten nem tudom hova tötte volna eddigh valo gyügyögésedet. Ha erre akartal el vegtere szallani, hogy nem hattad az ő helyere eddig valo szodat? *Heb. 1. v. 1.*

Akar vilagos, akar homalyos ismereti lőt legyen Istennek az ô Testamentumban, de soha az, az örökkevalo szolo Ige-

nek

nek megjelenese nelkül nem lehetet. Mert ő vagyon az Atyanak kebelében, ő lattya az Istent, es ő magyarazta megh mind az ô Testamentumban, holot az ő Lelkenek altala sollottanak az Prophetak 1. *Pet. 1. v. 11.* s mind az Uy Testamentumban az Apostolok *Luc. 21. v. 15.* Mert *én adok ti nektek szájat es bölcseséget, kinek ellene nem mondhatnak es nem állhatnak* azt mondgya Idvözitönk.

II. Azert nem azt kel vala te neked meg bizonyitanod, hogy homalyos volt az ô Testamentumban az Istennek ismereti s az Uyban vilagos, de ezt: Hogy az ô Testamentumban, az minemü Isteni ismeret volt, nem az örökkevalo solo Ige altal volt az. Mert az Ur Christus te neked bötü szerint azt mondgya: *Matt. 11. v. 27. Luc. 10. v. 22. Senki nem ismeri ki legyen az Fiu hanem csak az Atya: es ki legyen az Atya, hanem csak az Fiu, es az kinek az Fiu akarja ötet meg jelenteni.*

XI. Ez mondasnak az elsöje nem tellyes, mellyet igy kel ki tellyesiteni: Senki nem ismeri az Fiat hanem csak az Atya es az kinek az Atya akarja meg jelenteni, mint meg mutattya ezt Matt. 16. v. 17. Ioan. 6. v. 44. Hat hamis az mit ezek mondanak. Mert az Atya-is jelent, magyaraz mind egyeb dolgokat, mind az Fiat.

F. Ez is nyilvan valo meg vestegetese, es sarkabol valo ki facsarasa az Irasnak. Mert Idvözitönk oly igen öszve köti az ő maga ismeretit az Atyanak ismeretivel, es visont az Atyanak ismeretit az maga ismeretivel, hogy eggyik az masik nelkül nem lehet, mint megh lathatod *Ioan. 17. v. 3.* Ez, ugy mond, *az örök élet, hogy tegedet meg ismerjenek lenni egyedul amaz igaz Istennek, es az kit bocsatottal az Iesus Christust.* Igy tisteletit az Atyanak tisteletivel *Ioan. 5. v. 23.* Hamisnal hamissab azert, hogy Enyedi azt az Fiutul el vesi sem latomast, az mit az Fiu magájévá tesen, holot az Atyanak ismeretit ő mondgya hogy az kinek akarja ő jelenti meg. De hogy meg tessék ennek igalsaga, vesük ellenben az Christus mondasat az Enyedi glossajanak.

Christus.	Enyedi.
Senki nem ismeri ki legyen az Fiu, hanem csak az Atya; es ki legyen az Atya, hanem csak az Fiu, es az kinek az Fiu meg akarja jelenteni.	*Senki nem ismeri az Fiat hanem csak az Atya es az kinek az Atya akarja megjelenteni.*

Latod itt kegyes olvaſo, hogy az Fiutul el tolvajoltya az utolſo reſben azt Enyedi, az mit az Fiu maganak tulaydonit. Mert azt mondgya, hogy à Chriſtus beſedeben az elsŏ mondaſt az utolſobol ugy kel ki toldani mint ŏ magyarazza, nem ugy mint az Chriſtus: es ezt: *Az kinek az Fiu meg akarja jelenteni*, az Atyara igy kel vinni: *Az kinek az Atya akarja megjelenteni.*

Ezt pedig nem azert mondŏ, hogy en az Atyanak megjelenteſęt, mellyel ſ. Fiat nekúnk az Atya-is megjelenti, mint mikor az Egbŏl kialta: *Ez az en ſzerelmes Fiam*, innen ki akarnam rekeſteni, à mint hamiſſan Enyedi mi reank keni. Mert bizony dolog az, hogy az Iſtennek iſmereti, à Szent Haromſag egy Iſtennek munkaja, es ajandeka: Mert az Atya adgya az Iſteni iſmeretet ſent Fiaban, mint ſoloIgejeben az meg vilagoſito Szent Lelek altal: de hogy azt mutathaſſam meg hogy az ŏ Teſtamentumban ſem volt az Iſteni iſmeret az Fiu es az Szent Lelek nelkúl.

Igy kel érteni az Enyeditŏl elŏ hozot iraſokat: Az Atya jelentette, de nem az Fi nelkúl. Mert az eggyetlen egy ſúlŏt, ki az Atyanak kebeleben vagyon, az magyarazta megh, nem moſt csak de minden idŏben, az mint oda fellyeb meg mutatam. Igy vonſon az Atya valakit az Fiuhoz, de nem az Fiu nelkúl. Mert *en nallam nelkúl*, ugy mond Idvŏzitŏnk, *ſemmit nem tehettek Ioan. 15. v. 5.*

XII. Hà az Chriſtus nem az ŏ maga dicsŏſſęgét kereſte, de az ŏ Attyanak hatta meg kereſni, Heb. 5. v. 5. hat nem maga hirdetŏje volt. De az elsŏ igaz, &c.

F. Kereſte à Chriſtus nem az ŏ dicsŏſſegét, de az Attyáét. Mert egy az Atyanak dicsŏſſęge az Fiunak dicsŏſſęgével, *Ioan. 17. v. 5.* mellyet latot Eſaias, *Cap. 6. v. 9.* | *Ioan. 12. v. 41.*

Ez-

Ezokaert valahol az ő Attya dicsőſſęgét kereſi, ott az magáét. Nem olly tiſteſſęg kevano azert az Chriſtus, hogy az ő Attyanak dicsőſſęget hatra hagyvan csak az magájét kereſné. Ezt akarja. Az Atyara hatta pedig, mint Kőzbenjaro, ki ellene nincsen az ő Iſteni meltoſaganak. Azert ez igy leven, az mint vilag kezdetitől fogva, az ő dicsőſſęget mutogatta az Ur Chriſtus az teremtet allatokban *Ioan.* 1. v. 10. oda fellyeb: ugy hirdetője volt maganak, hogy ő az megigirtetet Meſsias, ki az teſtet fel vejendő.

XIII. Az igeknek meg fordulaſa, mellyet csinalt Chriſtus nem alhat meg, holot mind az Atyat, mind az Fiat az Fiu jelenti: mas medon az Atyat, közbenjaras vagy eſkőzs nelkul. Mas keppen az Atya az Fiat: Közbenjaro altal, mely ellene vagyon ennek Ioan. 10. v. 15. Az mint iſmer engemet az en Atyam en-is iſmerem az Atyat.

F. Az igeknek megh fordulaſa ez: *Az Atya meg jelenti az Fiat*: Hat az Fiu-is haſonlokeppen az Atyat. De az Atya, azt mondgyuk mi, hogy az ő ſolo Igeje altal jelenti meg magat: mely igaz, es ezkedig Enyedi ellen meg oltamaztuk. Hat az Fiu, ki altal magat es az Attyat? Az Atyatul, de ugy mint Tolmacs és Kőzbenjaro, mely az ſolo Igenek jelenteſęnek mellyben Attyat meg jelenti, ellene nincsen. Hogy penigien amaz mondaſat Chriſtuſnak forgattya: *Amiképpen iſmer engemet az en Atyam, akképpen en is az Atyat*, iſmeretről vagon ſo, nem az iſmeretnek ki jelenteſeről, és azt akarja Chriſtus, hogy az mint az Atya ſereti, es kedveli az ő Fiat: ugy az Fiuis az ő Attyat, mely az Atya, es az Fiu kőzőt vagyon. De az Iſteni iſmeret foly az Chriſtus ki jelenteſęből. Hát nem igazan zűri zavarja egyben Enyedi azokat, az mellyek kűlőn magoknak igaz értelemben mondatnak.

De hatra hagyvan Enyedinek illyen illetlen, es képtelen rut vélekedeſit, laſſuk mint magyarazza az Chriſtus előbbi mondaſat. *Matth.* 11. v. 27.

XIV. Az Chriſtuſnak mondaſa: Az Atya iſmeri, *&c.* vagy néz el mult időre, vagy jővendőre, vagy jelen valora. *Nem el multra mellyet meg mutat ez ige*: Ginoſchi, *Iſmer. Mert mind az Iſten,*

ſ-mind az Chriſtus iſmeretes vala az ô Teſtamentumban. Nem jövendöre. Mert az utan ſokan iſmertek az Atyat, és az Fiat. Gal. 4. v. 9. Hát jelen valo idöre. Mert akkor ſokan nem iſmerik vala, ſem az Atyat, ſem az Fiat. Ioan. 16. v. 3. & cap. 15. v. 21. 1. Cor. 2. v. 8.

I. F. Az Enyedi ſarvas argumentomanak tonka hegyi vagyon. Mert az mi néz az elſöre, hogy ez à Chriſtus mondaſa: *Senki nem iſmeri az Fiat, hanem csak az Atya: az Atyat ſem, hanem csak az Fiu, és az kinek az Fiu akarja meg jelenteni*, csak jelen való akkori idöre nézet volna, oly hamis, hogy hamisſab dolog annal nem lehet. Mert abbol az jöne ki, hogy ſem annak elötte, ſem annak utanna az Atyat, ſem az Fiat ſenki nem iſmerhette. Senki nem iſmeri moſt az Atyat, hanem csak az Fiu, à Fiut-is ſenki nem iſmeri, hanem csak az Atya, és à kinek az Fiu akarja meg jelenteni. Tehat ſükſégesképpen következik, hogy ugyan ſenki nem iſmerte, ſem az Atyat Fiun kivül: ſem az Fiut Atyan kivül. Mondgyad azert,

II. hogy oly közönſéges ſententiaja ez Idvözitönknek, mely mind el multra, mind jelen valora, és mind jövendöre egy arant tartozik. 1. Mert Euangeliombeli Meſsias ſava, melynek minden idöre ki kellet terjedni igaſſagos valoſagban. Mert: *Mennyetek el hirdeſſetek az Euangeliomot, &c. Matt. 28.* Fö reſe pedig, az Atyanak, es az Fiunak iſmereti, az Euangeliomnak. *Ioan. 17. v. 5.* mely neikül az Chriſtusban valo hit nem lehet *Rom. 10. v. 14.* 2. Mert az menyire ki terjed az Iſteni iſmeret, annyira annak meg jelenteſe. De az Iſteni iſmeret, minden idöre ki terjedet, az mint Enyedi igazan mondgya, hogy iſmeretes volt az Iſten az ö ſent Fiaval egyetemben az ô Teſtamentumban. Mert Abraham latta az ö napjat: Eſaias az Chriſtus dicsöiſſeget. Hát az ki jelenteſének is az iſmerettel eggyût ki kellet terjedni: és jo következesböl hamis az Enyedi allataſa.

III. Az mi néz az igere: *Iſmér*, ugy ſolot Idvözitönk az ö értelmenek folyaſara nézve. Mert az Atyanak, és Fiunak egymas közöt valo iſmereti csak jelen valo, csak örökke valo *mahan* vagyon. Azert mondgya, *Iſmer engemet*, nem pedigh,

Iſmert

Iſmert vagy *iſmerendö*. De annak az örökkevalo iſmeretnek à ſolo Ige altal valo ki-jeleneſe, minden idöbeli, az ö Teſtamentumban az Atyaknak, ma mi-nekünk, holnap egyebeknek. Mert à Chriſtus Ieſus, teg-nap, és ma, ugyan azon mind örökke *Heb. 13. v. 8.*

Nem nézjövendöre: Mert az utan ſokan iſmertek az Atyat, es az Fiat. Ingyen; Azert jövendöre, hogy jövendöben ſokan iſmertek. Mert ha jövendöre nem nézet volna, hogyhogy iſmerhettek volna meg? Tapaßtallyatok meg itt Enyedinek egy *Contradictio*jat, melyben eggyik ßavat az maſikkal hamiſsittya. IV.

Idvözitönk mondaſa, hogy ſem az Atyat, ſem az Fiat, ſokan nem iſmertek, igaz volt, moſt-is igaz. De à Fiunak akarattyara jar az, kinek jelentſe meg, ſ-kinek nem? De az, az Iſteni iſmeretet meg nem gatollya.

X V. *Ha az Atyanak, és Fiunak iſmereti nem egyeb, hanem hogy az Iſtennek jo tétemenyét, és cselekedetit iſmerik az emberek: és* nem iſmerni az Atyat Fiat, *nem egyeb, hanem az ö* jo tetet *nem iſmerni, mellyet ád vala à Chriſtusban, Tehat csakakkori idöre nezet az Chriſtus ßava. Mert akkor ajanlya vala az Atya, az ö jo tetet, és cselekedetit az ö Fiaban az embereknek. Ezert-is köti az ö iſmeretit az Atyanak iſmeretivel egyben. Ioan. 14. v. 7. Item: 8. v. 19. 1 Ioan. 2. v. 23.*

F. Te magad meg hamiſsitod ezt, midön ugyan itten azt mondod ßent Ianos Apoſtol iraſabol, hogy az Chriſtuſnak tißtinek es ßemellyenek iſmeretiröl kel ezt erteni: *Minden az ki tagadgya az Fiat, annak Attya ſincsen &c.* Mert noha nág jo tete Iſtennek, hogy Fiat à teſtben el bocsatotta, de azert mas ßollani az Chriſtuſnak tißtiröl es ßemellyeröl: mas az Iſtennek jo tetemenyeröl es cselekedetiröl. Igy mas az Iſtē jo tetemenyenek iſmereti: mas az Iſteni iſmeret. Amaz nem egyeb, hanem az Iſten jo tetemenyinek aldaſiban reßeſülni: imez, az jo tetemennek Authorat, meg ßerzöjet meg iſmerni ki legyen. Mikor azert ß. Ianos *Cap. 17 v. 5.* az Iſtennek ö ßinte valo iſmeretiröl tanit, nincsen ott emlekezet az jo tetemenyröl *expreſſe*. Hat hamis hogy az Iſteni iſmeret nem I.

egyeb, hanē csak Iſten jo tetemenyenek iſmereti. Mert hoģ iſmerned az jo kitől legyē, ha nem iſmerned azt, ki adgya? Iſmerned kel előſőr azt, az kitől bűnőd bocsanattyat varod. Mert ha nem iſmered, kitől tudod varni? Ez az oka à miért az Euangelium viſen minket elsőben is az Chriſtus ſemellyenek iſmeretire, hogy Iſtenſęgeben őrőkkevalo Ige, bizony Iſten *Cap. 1. v. 1. Ioan.* hogy emberſęgeben Mariatul ſűletet, es Velünk Iſten lőt. *Matt. 1. v. 23:* es annak utanna hirdeti azt micsoda jokat adando Iſten az ő Fia altal. Vak az, az ki ezt nem lattya.

II. Az-is hamis, hogy az Atya csak akkor ajanlotta volna az Fiuban az ő jo tetet, mikor à teſtben meg jelent. Mert mingyaraſt Paradicsomban az első igiretben kezde ajanlani, az utan az Atyaknak ſűntelen.

III. Hogy pedig egyben kőti az Fiu az Atyanak iſmeretivel az ő iſmeretit, azzal mutattya megh, hogy akkor kezdetet az ő iſmereti, mikor az Atyáé: On kőzőttők őrőktűl fogvan: mi reank nezve az megh jelenes altal, mikor kinek az Fiu akarja meg jelenteni.

Az mit az időnek kőrnyűl allaſabol rebeſget Enyedi, es az ő fejetől magyaraz, mint hogy ő talalta magyarazat, övé legyen, gyűgyőghjőn az ő csemeteinek vele, mi eleb megyűnk az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſęgenek megh bizonyitaſaban.

CAPUT II. v. 19.

Rontſatok el ez templomot, es harmad napra fel éppitem azt.

CAPUT X. v. 18.

Hatalmam vagyon le tenni azt (eletemet) es viſontag fel venni.

Valakinek tulaydon maga ſajat hatalma az, hogy az meg holtat élet-

re

re hozhaſſa, es ſel tamaſsthaſſa, az, mindenhato örök Iſten. Mert az maga hatalmaval valo fel tamaſztas, ſinten ollyan tulaydon cselekedete az örök Iſtennek, mint ſinten à teremtes *1. Cor. 15. v. 38.* Hogy pediglen az Apoſtolok-is halottakat tamaſztottanak, maſtól vőt ajandek, és hatalom volt az, tudni illik, az Chriſtuſtul.

De az Chriſtuſnak tulaydon maga ſajat hatalma az, hogy az ö teſtet à halalbol ſel tamaſsſa. Im ö maga mondgya: Ti Sidok csudat kivantok en tőlem: *ez az csuda:* Rontſatok el ezt à Templomot (*az en teſtemet*) az az *fogyaſſatok el életemet*, de en fel éppitem azt, az az, fel tamaſztom. Mert magamnak hatalmam vagyon arra, hogy le tegyem életemet, és fel vegyem. Mely hatalom vagy az emberſęgé, vagy az Iſtenſęgé: Nem az emberſęgé. Mert ladde, ugyan ellenében veti maganak azt: *Rontſatok el ezt:* es ugy mondgya: *fel tamaſztom.* Hat az Iſtenſęgé.

Annakokaért az Chriſtus mindenhato örök Iſten.

Enyedi nem tud ez ellen mit mondani, hanem, hogy kőnnyebben ferheſſen hozza, ő maga az mint akarja, ugy formal maganak egy argumentomot, melynek oſtan az *Propoſitioit* nagy kőnnyeden razogattya.

I. Ha ez igaz, hogy az ki maga magat fel tamaſztotta az Iſten legyen, tehat eggyik mondas à maſikkal csapatik arczul. Mert örök Iſtennek lenni, s meg halni ellenkeznek.

F. Hamiſſan magyarazod magadnak az *Propoſitiot.* Mert nem azt mondgyuk mi, hogy az őrők Iſten holt meg, hanē, ezt: hogy valakinek maganak oly ereje vagyon, hogy halottat tamaſzthaſſon, az mindenhato őrők Iſten. Erre kel vala meg felelned, ha tudś vala.

Hogy hogy tamaſzthatta volna inkab fel à teſtet à Chriſtus à halalbol, ha őrők Iſten nem volt volna? Azert az Iſtenſęg inditotta meg az holt teſtben erejet, es az altal elevenitetet meg. Mert à mikeppen az Atya halottakat tamaſz: ugy az Fiu-is elevenit *Ioan. 5. v. 21.* az mellyert ő magat, ugyan életnek, es fel tamadaſnak monda. *Ioan. 11. v. 25.*

II. Masképpen formallya az propoſitiot. *Mert lattya hogy nem*

mienk, ſ-benne marad. Az kinek egy-k reſſe az maſikat ſel tamaßtya, az örök Iſten: Hamis. Mert ha affele béllet, avagy kettöböl egyben csinalt Iſten volna az embereknek-is lelke az maſik reſſét, az teſtet ſel tamaßtya, és fel emeli, mint Ezech. 37. De azert nem jö ki, hogy az ember, vagy lelke, örok Iſten legyen.

I. F. Ezt az *Propoſitiot* is hamiſſan formaltad az Chriſtus Ieſus örök Iſtenſęgenek karomlaſara, es az Iſten ſ-emberi termeßetből allo Chriſtuſnak megh csufolaſara, hogy *Bellet* Iſtennek mondod. Mert nem ollyan réß az Chriſtusban az Iſtenſęg vagy az emberſęg, à mineműről te almodozol. Mert mikor az örök Ige teſté lőn, ſemmi *compoſitio*, vagy ſemmi réßekből valo egyben ſerkeßtetes nem lőn ott. Mert à két külömbözö termeßetnek egge-ſüleſe, valoſagos *copulatio*, eggyeſüles, melybe az Igenek *ſubſiſtentiaja*, valoſagos létele közöltetik az emberi termeßettel, ugy hogy, à két külömbözö termeßetből allo Chriſtus egy ßemely legyen. Azert nem réßét tamaßtotta fel, hanem emberſęgét, az emberi terméßetben kivel eggyesült volt. Męg is éppen megáll az mi *propoſition*k, bator ne kerengenéd ez fęle hamis költöt dolgokkal.

II. II. Az mi az peldat illeti, akarnam megh tudni tőled, honnan lehet az leleknek annyi ereje, hogy az teſtet megh elevenitheſſe? Mert ugy keves ember halna meg. Az Ezechiel lataſa, az Iſtennek mindenhato erejet mutattya, ki az megh faradot csontokat huſſal, bőrrel környúl vehette es meg elevenithette; nem pedigh az leleknek erejet, mely csak ßenvedő fęl az fel tamadasban.

III. Közeleb ßal az dologhoz, illyen Propoſitiot csinal: Az, az ki az ö holt ieſtét iſmet ſel tamaßtya, örök Iſten: ez is képtelen. Mert az Iſten Lelek, huſa, csontya nincsen. Ioan. 4. Luc. 24. v. 39. Hat teſte ſincsen.

I. F. Képtelen az ollyan okoſſaga futtato embereknek mint az Samoſatenicuſok. De az Szent Lelek altal Iſten ki jelentet akarattya ßerint igen igaz. Mert amaz mindenek felet örökke aldando Iſten az Ieſus Chriſtus, az Atyak közzül valo teſt ßerint *Rom. 9. v. 5.* Mert az Iſten Fia lőn az Davidnak magvabol *ſecundum carnem*, teſt ßerint *Rom. 1. v. 3.* Mert nem

tarto-

tartotta ragadomannak azt, hogy egyenlő Istennel, hanem az ſolgai abrazatot fel öltőze az teſtben *Phil. 2. v. 6.*

Azert az Istennek huſa es csontya nincsen ő magaban: Mert Lelek: de vagyon annak fel vetele altal. Mert ki bocsatotta Isten az ő Fiat, hogy az időnek tellyeſſégeben az teſtet fel vegye *Galat. 4. v. 4.* és abban az teſtben Isten, véget ontſa, ſ-azzal kereſſe az Anya-ſentegyhazat *Act. 20. v. 28.* Mas azert ſollani az Igeről ő magaban, mint ſent Ianos *Cap. 2. v. 1. 2. 3.* Mas az teſte lőt Igeről, mint *Cap. 1. v. 14.* II.

IV. Ha azt mondgyak: Az kinek hatalma vagyon életét le tenni, iſmet fel venni, örök Isten: Lehetetlen dolgot mondanak. Mert lehetetlen, hogy Isten meg hallyon, söt ha meg hal, hat nem örök Isten.

F. Kicsoda ſavat ſollod? Avagy nē az Ur Chriſtus ſavaté? Azert vagy az emberſege ez hatalom, vagy az Istenſégé. Nem az emberſégé Mert ſoha nincsen az embernek hatalmaban, hogy az ő meg holt teſtet meg elevenitſe, és halottaibol fel tamaſthaſſa. Hat az Istenſégé ez az hatalom. Mas azert az kinek ez hatalma vagyon: mas az kiben ezt à hatlamat gyakorollya. Azert nem az Isten teſi le lelket, az az, nem az Isten hal meg, az mint Enyedi almadozza, de amaz örökke valo Ige, az ő tőle fel vőt emberſégnek idő ſerint valo életet engedi harmad napig meg ſűnni, lelket maga mondaſa ſerint Paradicsomban bocsatani *Luc. 23. v. 43.* es harmad nap el mulvan Istenſégenek erejeből meg eleveniteni, es fel tamaſtani. Azert vagy igaz ez Chriſtus mondaſa, hogy az teſtet fel tamaſtya: vagy nem. De hogy nem igaz, azt allatni ſemtelen eretnekſég. Hat igaz. Ha igaz, miert hogy nē hiſi Enyedi, es az Istenſégre azt fogja, az mellyet megh ſem gondoltunk.

V. Avagy magatul cselekedi ezt Chriſtus, avagy maſtul vöt hatalomhol. De hogy maga hatalmabol cselekedne maga mond ellene kétſer, hogy ő ſemmit nem cselekedhetik az Atya nélkul. Ioan. 5. Annakfelette azt is meg vallya, hogy ő ezt az erőt az Atyatul vötte. Ioan. 10.

F. Hamis, hogy à Chriſtus nem maga hatalmaval tamaſ- I.

tana, és tamaßtotta volna fel az ő teſtet. Az bizonſag az mi értelmünket erősiti. Mert ha à Chriſtus ſemmit ő magatul nem cselekedhetik, tehat bizony egyenlő az Atyaval, ſ-azert nem cselekedhetik ſemmit az Atya nelkúl. *Ioan.* 5. azzal vadollyak az Sidok az Chriſtuſt, hogy karomlaſt ßollot, hogy egyenlőve tötte magat az Atyaval. Chriſtus menti magat, hogy nem karomlaſt ßollot: Mert ugyan egyenlő ő az Atyaval. Erre ſok bizonyſagokat hoz: à többi közöt ez az eggyik: *Az en Atyam, mind eddig munkalkodik: En-is haſonlóképpen munkálkodom*: ugy hozza be oßtan, hogy az Fiu ſemmit nem cselekedhetik az Atya nélkúl: Mert egyenlő Iſten vele. Hogy pedig ßent Ianoſnal *Cap.* 10. mondana Chriſtus, hogy ő vötte volna ez hatalmat, nem igaz. Mert ellent talalunk *v.* 15, 17, 18 Mondgya hat hogy vötte az parancsolatot, de az menyiben Közben jaro, tißtire nézve csak. Azert vagy magatol cselekedi Chriſtus az halot tamaßtaſt: vagy maſtol vőt hatalombol. Nem maſtul vőt hatalombol. Mert maga ezt kirekeßti ez igevel: *Ego depono animam*: En teßem le leikemet: En éppitem fel, ſ-nem mas.

Az Fiu az Atya nelkül ſemmit nem cselekedhetik.

VI. Szantalan helyeken bizonyittatik, hogy az Atya tamaßtotta fel à Chriſtuſt. Act. 2. *v.* 24. 32. *&* 3 *v.* 15. *&* 4. *v.* 10. *és* 5. *v.* 30 *és* 10. *v.* 30. 34. 37. 40. *és* 13. *v.* 30. *és* 17. 31. *Rom.* 4. *v.* 14. *és* 8. *v.* 11. *és* 10 *v.* 9. 1. *Cor* 6. *v.* 14. *és* 16. *v.* 15. 2. *Cor.* 4. *v.* 14. *Gal.* 1. *v.* 1. *Eph* 1. *v.* 20. *Col.* 2. *v.* 12. 1. *Theſſ.* 1. *v.* 10. *Heb.* 13. *v.* 20. *Bizony nem maganak, ſem maga reßenek, hanem az Atya Iſtennek tulaydonittatik itt az Chriſtus teſtenek fel tamaßtaſa, à mint annak-is ajanlotta vala lelket.*

F. Nincsen oly vekony tudomanyu Plebanos, kinek mayd mind aßtal felől, mind minden prædikalt ßavaban ez közönſęges ellen-vetes nem forgana, es ezzel nem amitanak à ßegeny egyűgyű goromba kőlſęget. De csak párah ez. Mert egy ßoval nem az Iſteni formaról mondatik ez, hanem az ßolgai formarol, melyben magat az, à ki egyenlő Iſten vala az Atyaval, annyira, hogy nem ragadomany ßerint, de termeßet ßerint vala Iſten, igen megh alazta vala ßinten az kereßtnek halalaiglan, es oly igen Iſten keze ala ereßtette

vala

vala magat, hogy igy ßollyak, hogy az mint Istentűl el vettettetnek es meg alaztatotnak latßik vala lenni *Esa* 53. v. 4. akkeppen Istentűl magaßtaltatot fel *Phil.* 2. v. 5. 6. Mas azert ßollani az Isteni formarol, vagy az Igenek Istensegeről: mas az ßolgai formarol, vagy az meg alaztatot ember Christusrol. Ezt az meg alaztatot Christust, ugy-mint Kőzben jarot az ő embersęgeben vagy testeben az Atya Isten tamaßtotta fel, de nem csak, mintha az Fiu abbol az fel tamaßtasnak cselekedetiből, ki rekeßtetnek: Mert kőzőnsęges munkaja az ßent haromsag egy Istennek az testnek halottaibol valo fel tamaßtasa. Ez az oka, hogy hól az Atyanak, hól az Fiunak tulaydonittya az iras az fel tamadasnak cselekedetit, mint az meg jegyzet helyekben s-locusokban. II.

Hogy pediglen ollyan ne vezetessen tulaydonittatik az Atyanak à Christusnak fel tamadasa, azert vagyon, hogy meg mutatodgyek az, hogy az Atya Istennek is forgot keze az emberi nemzetnek meg valtasaban, es az Istennek hatalma prædikaltattya: ki mutatodgyek az Christusnak-is Istensęge, es Atyatul valo Fiusaga. Mint ßent Pal nyilvan tanit: *Rom.* 1. v. 4. *Meg bizonyittatot*, ugy mond, *hatalmassan Isten Fianak lenni, az Szentelö Lelek ßerint* (mely à Christusnak Istensęge) *az halalbol valo fel tamadasnak altala.* III.

Annak felette, mivel hogy az Atya minden Isteni cselekedeteknek kut feje, ezokaert is vitetik az Atyara à Christusnak fel tamaßtasa, de nem az Fiunak onnan valo ki rekeßtesęvel. Egy ßoval: Az menyiben Kőzben jaro az Christus. IV.

VII. Ha az Christus mastol vöt eröt, de azzal ugy él mint sajattyaval, tehat meg engedhettyuk, hogy ö magat tamaßtotta fel. De az elsö igaz. Ioan. 14. Az Atya en bennem leven cselekedi ezeket: Ugy *az Isten uyjavaluz ördögöt. Mert az Atyatul vöt eröt sajattyanak tartya. Ioan.* 1. v. 12. *Az ember-is Istentöl vötte az mozgast, de azert ö maga mozog. Caiphas igy ßol vala. Ioan.* 11. Ergo.

F. Ha az Christus mastul vőt erőt, tudni-illik vagy őrők Istensęgeben, mikor à ßűlesben az Atya az Istensęgnek minden tulaydonsagit, ugy kőzle az Fiuval, hogy ő vele egyenlő I.

Isten legyen: tehat meg engedhettyük, meg-is kel engednünk, hogy ő maga tamaßtotta fel az ő teßtet, az mint ő maga mondgya vala oda fellyeb. Vagy pedigien vőt erőt közben jarasanak tißtire nézve. De igy tagadgyuk, hogy az fel tamaßtasnak hatalmat vőtte volna. Oka ez: Mert oly tulaydon Isteni termeßetnek *proprietas*sa, tulaydonsaga az, az mindenhato erő, mellyel halottak tamaßtatnak, mely teremtet allattal soha nem közöltethetik. Mert az Isteni termeßetek vagy tulaydonsagok meg sámosittatnanak, meg sakadoznanak, el osolnanak, es az Istennek véghetetlenßege, immensitassa, mérhetetlenßege el enyißnek, mely képtelen, s-hihetetlen. Közöllyed te, okoskodasodat à Barommal ottan nē leßeß ember: Hát az felßeges Isten, hogy hogy adhatna mindenhatosagot teremtet embernek? Adta, à minden hatalmát, az az, *jus dominandi*, de Közben jaronak, ki Isten es ember.

Mindenhatalom.

III. Vőt tehat erőt az Chriſtus az Atyatul akkor, mikor minden Istenßegenek tellyeßßeget közlötte à Finval allat ßerint, es az mellyel egyenlő Isten az Atyaval, es igy tamaßt az kit akar *Ioan.* 5. v. 21. Maga teßtet-is igy tamaßtotta fel: nem idegen hatalommal, mint maga monda. Az Enyedi mozgo embere, es Caiphaßa peldaja illetlen. Mert veßnek mozgaßt ugy vagyon, az emberek Istentűl. *Act.* 17. v. 28. de nem ollyan allat ßerint valo közleßßel, mint Chriſtus Istenßegeben à mindenhatosagot.

IV. Hogy pedig gyakor helyeken az Chriſtus az Atyara vißi az ő cselekedetinek okat, vagy inditasat, abbol nem rekeßti ki az ő Istenßeget, es abbol ßarmazot cselekedetit, mely ßerint egyenlőben munkalkodik az Atyaval *Ioan.* 5. v. 19. hanem abbol akarja vinni az embereket az ő ismeretire, es abbol vonni az ő cselekedetinek-is egyenlő voltanak az Atyaéval meg tudasara, mint olvasd meg *Ioan.* 14. v. 10. de kivaltképpen utanna *vers.* 11.

Megáll azert, hogy Chriſtus őrők mindenhato Isten: Mert maga sajat hatalmaval tamaßtotta fel az ő teßtet.

VIII. Abban sincsen semmi hathato dolog, hogy az Chriſtus teßte

Tem-

Templomnak mondatik: mert minden hivek templomok.

F. Ha à te teſted Enyedi, kit ſőrnyen tagadok, Iſten Temploma volt volna, ugy, mint à Chriſtus teſte, tehat az Iſtenſęgnek minden tellyeſſęge valoſagoſſan allattya ſerint te benned lakot volna. De nem lakot. Hat az hiveknek az ő teſtek ſokkal kűlőmb keppen mondatik Iſten Templomanak, hogy ſem az Chriſtuſę. Mert az Szent Lelek, hogy az ő meg ſentelő ereje, kegyelme, es ajandeki altal lakik mi bennűnk, azert mondatunk Iſten Templomanak 1. *Cor.* 3. *v.* 17. 2 *Cor.* 6. *v.* 16. De hogy az Chriſtusban az Iſtenſęgnek minden tellyeſſęge valoſagoſſan ugyan *corporaliter*, állat ſerint, azert mondatik templomnak. *Coloſ.* 2. *v.* 9.

Iſten Templomi az hivek.

Az Chriſtuſ-is.

Ha az csupa megh holt ember ſemmit nem cselekedhetik, tehat az Chriſtuſ-is csupa ember leven nem meltan mondgya hogy fel tamaſztya az ő teſtet. De az elsö igaz. Hat az következeſ-is.

IX. Köz ſokas hogy az jövendönek bizonyos voltaert valamiről ugy ſollyunk, mint ha meg löt volna, mint az fogoly az tömlöcz tartonak, &c. Matt. 10. *v.* 39. *Luc.* 17. *v.* 33. *Az ki el veſzti életet meg talallya.*

F. Mas remelleni valakinek Iſten ſegitſęgeből teſtenek fel tamadaſat, életenek meg talalaſat, tőmlőczből valo ſabadulaſat, es ehez képeſt bizonyoſon ſolni maga felől: más à Chriſtuſnak maga ſajat erejevel teſtét fel tamaſztani az halalbol, mellyet te ſoha meg nem ronthatſ.

CAPUT III. v. 13.

Senki nem ment fel menyben, hanem az ki le ſallot menyből, tudni-illik az embernek fia, ki az menyben vagyon.

Nicodemus vetekedik Chriſtuſſal az Ilyonnan valo ſűletesről. Chriſtus mennyeieket ſol: Nicodemus az földiekben akadoz. Annakokaert Chriſtus ez igikben okat adgya: miért ſolhat ő *jure* hatalommal mennyeieket, es ſokan az emberek kőzzűl miért nem veſik, es nem értik az mennyei

tudomant. Mert, ugy-mond, ſenki nem ment fel menyben tudni-illik az emberek kőzzűl, hanem az ki le ßallot menyből, es itt ez főldőn az teſtet fel veven embernek fiává lőt, ki az menyben vaǵon Iſtenſęge ßerint, mely ßerint le ßallot vala onnan. Azert viſi eredetit az Chriſtus az menyben, es meg mutattya, hogy az főldőn lévén-is az Egekben vagyon. Ez az oka az miért mennyeieket tanithat az főldőn.

Ha véghetetlennek es mérhetetlennek lenni oly tulaydona az termeßet ßerint valo Iſtennek, hogy ſemmi teremtet allatnak nem tulaydonittathatik, tehat az Chriſtus termeßet ßerint valo örök Iſten. De az elsö igaz Ierem. 23. v. 29. Hat az következes-is. Mert az Chriſtus Nicodemus elöt alvan az Egben vagyon Iſtenſęgeben, mely veghetetlenhez es mérhetetlenhez illik.

Nem alhattya el ezt Enyedi: annakokaert elsőben ſok kűlőmbőző magyarazatokat hord elő es az utan kezd à véghetetlen Iſtennek káromlaſahoz. Laſſuk rendel.

I. Homalyoſnak vadollya az Chriſtus mondaſat: Mert Caſtalio-is ugy mondgya: Nem-is tetßik megh mint illyek ößve az elöl jaro beßeddel.

Az iras homalyos az el veſzendőknek.

F. Homalyos: azonbá pedig ő vilagos értelemmel mongya hogy magyarazza. Homalyos az iras az el veßendőknek, az idvőzűlendőknek pedig vilagos. Mert iraſt iraſon magyaraznak, mint ezt amaz Chriſtus mondaſan: *Oda megyen az embernek fia*, ubi erat prius, *az hol az elöt vala Ioan. 6. v. 62.* De az Chriſtus eleb az Egekben vala. Mert ſenki nem ment fel menyben, hanem az ki le ßallot menyből az embernek fia, ki moſtan-is Nicodemus előt alvan, az egekben vagyon. Iob ez Caſtalional. Mert Chriſtus magyarazza.

Az mi folyaſat illeti, az-is helyes. Mert elebbi beßelgeteſenek adgya okat; Miért ßol Mennyeieket az főldhőz ragaßkodot Nicodemuſnak? Menyből jőt, à holot moſt-is vaǵon. Hogy ne tudna azert az uyonnan valo ßűleſről tanitani?

II. Mert figurata ez Chriſtus ßava. Mert ſem az embernek fia emberi termeßetiben, ſem az Iſtenſęg nem jöt az Egből. Az emberi termeßet nem: Mert Mariatul valo: az Iſtenſęg ſem: Mert véghetetlen.

F. Az

F. Az Chriſtus mondaſabol kell ezt el igazitanunk, es az mi homaly benne vagyon, nyilvan valová tennünk. Senki nem ment menyben, tudni-illik az emberek közzül, hogy onnan ala jöven az Iſtennek titkat az Chriſtusban valo uyjá ſülés felöl meg tudná magyarazni. De az ment, az ki le ſallot menyből, tudni-illik az Chriſtus. Mert *hunc emiſit Deus*, ezt bocsata Iſten ki az időnek tellyeſſégében. Hogyhogy jöt ki, ha Iſtenſégében veghetetlen? Nem külömben, hanem az teſtben valo megjelenes altal. Mert az örökkevalo Ige ki veghetetlen, abban hogy az Iſtenſégben maſodik ſemely, es arra *determin*altatot, fejeztetet az Iſtenſég, eggyeſüle az emberi termeſettel, melyben oſtan *Deus manifeſtatus eſt in carne*, Iſten jelenék megh az teſtben, nem ugy mint ha az Iſtenſég csak oda az emberi termeſetben ſorittatot volna, hanem az mikeppen az nap noha az Egen vagyon, de azert az ő vilagaban az egeſs földön jelen vagyon: ugy ſinten noha az Ige teſté lőt, az az, az teſtel eggyeſült: mindaz altal véghetetlenſegében, mérhetetlenſégében, es mindenhato erejében mindenüt jelen vagyon. Hogy azert az embernek fiává lőt à teſtben, ezert emliti Nicodemus előt, hogy ő noha Egből jöt, de azert ő előtte áll mint embernek fia, ki moſt-is menyben vagyon. I.

Ez igy leven, micsoda ortzaval es lelki iſmerettel méri Enyedi az *Figurata locution*ak, haſonlatoſſag altal valo ſollaſnak ſine alat el enyegetni az igaſſagot? Bezzeg mikor Iſten mondatik le ſallani az Egből, haſonlatoſſagnak ſollaſa vagyon abban emberi mod ſerint, mint *Gen.* 18. v. 21. De itt à minemü valoſagos az Iſteni termeſetnek az emberi termeſettel valo eggyeſüleſe, ollyan valoſagos le jövetele-is mint ſent Pal magyarazza ez igekben: *Emiſit*, ki bocsatotta. II.

Meltatlan azert az te vádod, hogy nem tudnak meg magyarazni, hogy azon embernek fia akkor menyben volt volna, mikor Nicodemuſſal beſelget. Mert itt az mi az Iſteni termeſeté az adatik az embernek Fianak az egy ſemelybe levő két külömbözö termeſetnek el valaſtathatatlan nagy eggyeſſégere nézve. Mert Iſtené Menyben lenni, de azt III.

Gal. 4. v. 4.

adgya Christus az ember Fianak, kivel Nicodemus beßelget. Igy ßinten: Az dicsőſęgnek Urat őltek meg 1. *Cor.* 8. *v.* 8. maga az embernek fiat az teſtben.

III. Ha bötü ßerint kel erteni ſel menetelt, tehat Chriſtuſnak jövendö jegyzesben kellet volna mondani, mert męgh az Chriſtus nem ment vala Menyben: El menendö, ugymond, holot: Fel ment vagyō.

F. Nem igaz az kővetkezes. Mert az mint Chriſtus mondotta, nem illik azt teneked corrigalnod, eßesb magyarazojava lenned. Mert mondottam immar, hogy embernek fia beßel ugyan, de oly, ki Nicodemus előt leven, az Menyben vagyon Iſtenſęgeben. Mert itt nincsen ßo az Chriſtuſnak Menyben fel menetele felől. mintha arról ßollot volna. Mert az embernek fia az Menyben vagyon, de Iſtenſegeben. Azert helyes, es igaz az mi Idvőzitőnknek ßava, ſnem erdemli, hogy corrigallyad. Az mi néz az Enyedi gloſſajara, hogy egyben nem kel vetni es kűlőmb magyarazatban venni ez igeket: *Senki nem ment fel: Hanem az ki le jöt*, mar meg magyaraztam, hogy hogy kel erteni.

V. Hogy Menyböl alá jöni, annyit tenne: mint meg teſtesülni, hamis. Mert itt az embernek fia mondatik Menyböl jöni, mely annyit tenne: az ember lot emberré, vagy az ember öltözöt az emberi teſtben.

F. Sőt hamis az te *Conſequentia*d. Mert noha embernek fia ßolitt, de azert ßol, ugy, mint nem csupa ember, hanem Iſten es ember, es az mi az Iſtenſęgé, azt mondgya az Iſten es ember Chriſtus felől, mint oda fellyeb meg mutatam. 1. *Cor.* 8. *v.* 8. *Act.* 20. *v.* 28 Mert itt az egeß Chriſtus az *ſubjectum*, oly ßemely, kiről az *prædi*caltatik, az mi eggyik termeßeté, hogy az ßent Lelek meg tanitſon ezeket ugy megh kűlőmböztetni, hogy azert eggyiket az maſiktul el ne ßakaßßuk, az mint Beza mondgya: Laſd meg erre valo feleletemet à maſodik ellen veteſre, melyre ez az Patereknek regulajok: Az két termeßetnek eggyeſúleſejert, gyakorta eggyik termeßetnek tulaydona tulaydonittatik az maſiknak: mint az embernek Fianak le jőni Menyiből, az Iſtenſęgé; de az ember Fianak adgya Chriſtus.

VI. Ha az embernek fian az Isteni termeßetet kel erteni, tehat ő magok ellenkeznek magokkal. Mert az isteni termeßet nem lehet embernek fia.

F. Rendel haggatod azt à Christusban az mit az ß. Iras nyilvan mi elönkben adot. Embernek fianak mondatik az egeß Christus, ki Istenßegeben *mindenek fölöt örökke aldando Isten Rom. 9. v. 5. igaz Isten és örök élet. 1. Ioan 5. v. 20. Emberßegeben penig az Atyak közzül valo. Rom. 9. v. 4. David magvabol valo. Rom. 1. v. 3.* Mivel hogy azert ez ket külömbözö termeßet eggéßült à ßemelynek eggyeßßegeben, annakokaert hataz Isteni termeßetnek tulaydonßaga prædikaltatik az emberßegről, *& contra*: Az Isteni termeßetnek tulaydonßaga, igazan prædikaltatik az egeß ßemelyről, mint: *Christus laudandus in æternum. Sic*, az emberi termeßetnek tulaydonßaga adatik az egeß ßemélynek, mint: *Az dicsoßegnek Ura at meg feßitettek. 1. Cor. 8. v. 8.* hol az emberi termeßetnek tulaydonßaga adatik az Istenßegnek, mint: *Az Isten ßajat vérevel valotta meg az Anyaßentegyhazat. Act 20. v. 28.* Immar ez igy levé, hamis à te fel vött *Propoßitiod*, hogy mi az embernek fian ertenök az Isteni termeßetet külön, hanem értyük az egeß Christuſt, es mikor azt mondgya Christus: *Az embernek fia jöt le az menyből*, magyarazzuk à ßollaſt, ugy, az mint im moſtan megjelentem. Mert az embernek fia emberi termeßeti ßerint nem jöt az egből, hanem Isteni termeßeti ßerint. Azert az Isteni termeßet, nē lehet embernek fia ö magaban: de az Isten es ember egy Közben-jaro Christus embernek fia.

Haſonlo chez à maſodik agyaskodaſa-is Enyedinek. Mert eléb volt az Christus Isteni termeßetiben. Mert ha eleb nē volt volna, hogyhogy lehetet volna embernek fiává: Azert: Le jöni az egből mondatik az embernek fia ki az egeß Christus, arra az ö termeßetire nezve, à kinek tulaydona az végh etetlenßég, es lenni annak tulaydonittatik, à kinek tulaydona *à ſeipſo eſſe*, ö magatul lenni.

VII. De az Christus nem volt, nem mondatot, nem-is mondattathatot embernek fianak, minek elötte fogontatnék.

F. Miért monda tehat Eſaias *Velunk Istennek. Cap 7. v. 14.*

Magnak, David fianak, Szolganak, &c. mellyekkel az embernek fia jelentetik? Miért az Christus tegnap es ma ugyã azon mind örökke? *Heb.* 13. *v.* 8.

Hamis azert à te *Collectiod*, melyben azt fogod reank, hogy eléb kellet volna lenni az embernek fianak, hogysem-mint le jõt avagy meg testesült, az mint immar meg mutogattam. Mert nẽ mi sonkat solod: Mert mi az embernek fian, nẽ csak az Isteni termeszetet értyük: azert az árnyekoddal tusakodol.

VIII. El végtére Enyedi à Christus mondasanak magyarazattyahoz fog, melyben azt allattya, hogy Lenni az egben nem egyeb, hanem mennyei értelemben lenni. Oka, *Mert meg az Christus kivül senki nem vala az ki menyböl meg vilagositatot, es uyonnan szuletet volna: Mert meg az lelek nem vala, az Christus sem dicsoittetet vala meg Ioan. 7. v. 39.*

I. F. Mind az magyarazat hamis, s-mind az oka: az iras pedig illetlen. Hamis az magyarazat. Mert *Lenni az egben* mikor Istenrõl mondatik, valosagos allat szerint valo lételt jegyez. *Esa. 66. v. 1.* Igy vagyon az Christus-is Istenségében az egben, mint meg tetszik *Ioan. 6. v. 62.* az ô maga beszedebõl: az holot azt mondgya, hogy oda megyen az embernek fia az holot az elõt vala. Ment pedig az egekben. Hát ott volt az testnek fel vétele elõt. Mikor pedig mondatik földõn lévõ emberrõl, hogy egben vagyon, érthetni az mennyei megh vilagositas altal Isteni dolgoknak értésérõl, es tudasarol, mint az Apostolok menyböl valoknak mondatnak *Ioan.* 15. 1. *Ioan. 4. v. 5.*

Lenni Istennek à menyben.

II. Hamis az *Ok-is*, hogy senki az Christuson kivül *meg* megh nem vilagositatot es uyonnan nem születtetet volt. Mert meg áll ez minden idõre, az ô Testamentomra-is: *Bizony bizony mondom te neked, valaki nem szulettetik uyonnan be nem mehet az Istennek orszagaban Ioan. 3. v. 3.* Mert *az test es az vér az Isten orszaganak örökségét nem birhattya* 1. *Cor.* 15. *v.* 50. Az Atyak azert az ô Testamentomban meg vilagositattak es uyonnan születtettek voltanak *Act* 15. *v.* 11. Keresztelõ Ianos-is az Christus elõt menyben volt, az az, megh vilagositatot volt, ugy Simeon Propeta, s-az tõbsentek. Hamis azert az Enyedi

glos-

glossája, hogy senki az Christuson kivül Christus előt megh nem világosittatot volna. De vagyon itt so az Christus valosagos menyben létéről, az mint csak ezek-is meg jelentik, az mellyeket mondék.

Az Iras illetlen. Mert vagyon emlekezet abban az Szent Leleknek bőségesseb ajandekirol. *Nem vala az Sz. Lelek*, tudni-illik, az ő ajandekit ollyan bőséggel ki nem öntötte mint az Messias idejeben *Isel. 2. v. 28. Act. 2. v. 17.* III.

IX. Ha menyben menni nem egyeb, hanem az Isten dolgait meg ismerni: Menyből alá szállani: lelki embernek lenni, tehat nem valosagos menetelt es letelt jegyez. De az első igaz 1. Cor. 2. v. 14. Hat az következes-is.

F. Hamissan foghja Enyedi egyben az Christus Iesust az Ujjá születtetet lelki emberrel. Mert mas à Christusnak lenni az egekből, vagy az egekben: mas az hiveknek. A Christus vagon az egekben akkor-is mikor Nicodemussal beszel, de Istenssége szerint: az hivek vadnak az egből, de uyonnan születes szerint, vadnak az egben hitők altal, es meg világositas altal, melyről S. Pal tanit az meg jegyzet helyen. Azert hamis az *Consequentia*. Mert több vagyon benne à Christusra nézve, hogy sem az első engedné.

Ezen kovaszbol valok mind azok, az mellyeket bő beszeddel regeldegel Enyedi.

Az mi az Beza magyarazattyat illeti, hogy menyben menni annyit tegyen, mint mennyei dolgokat érteni, melyre Christus Nicodemust-is akarja vinni, hogy az földről fellyeb mennyen az egben, értelmet onnat vegyen, mint igaz magyarazatot veszük. De az Enyedi hamis *Consequentia*jat tagadgyuk, hogy az Christus-is mindenek felet örökke aldando Isten leven *Rom. 9. v. 5* ugy volna az egben. Mert oly tellyes értelemmel jőt vala Istenssége szerint eggyesülven à testel, hogy még gyermek koraban azzal győzi vala meg az Papokat Ierusalemben *Luc. 2. v. 47.* melyben emberségére nézve nevekedet-is.

X. Ha valami az emberi erőt fellyül haladgya, Istenes, dicsiretes nem köz, egből valonak mondatik lenni, tehat az Christus-is ugy

mondatik lenni az egben. Az elsö igaz Ioan. 6. az Christus teste az egböl valonak mondatik: az Apostolok Ioan. 15. 1. Ioan. 4. v. 5. Az Christus 1. Cor. 15. v. 47. Az bölcseség Iacob. 3. v. 15. Minden jo, ibidem.

I. F. Hamis itt is az elsönek következése. Mert nem egyenlök hasonlittatnak egyben. Mert, az mint immar meg mondottam, mas lenni az egből az minden jonak bölcsesegnek, Apostoloknak, Christus testenek, à menyibe lelki eledel &c. Mas à Christusnak Amazok sarmaznak Isten kegyelmeből, es azert mondatnak Menyből valoknak: az Christus pedigh mondatik lenni az egben valosagoson Istenségere nezve, minemü modon Merhetetlen, es veghetetlen fölseg, kiről S. Ianosnal sol Christus. Azert nem egyenlök hasonlittatnak egyben.

II. Maganak *contradical*, es maga savat csapja arczul Enyedi, holot az Christust 1. *Cor.* 15. *v.* 47. Mennyeinek mondgya. Mert Adammal hasonlittatik egyben, es azt mondgya az Apostol: Adam az földből földi, az Christus, ki Ur, az eghből valo, mely noha az ember Christusrol mondatik, de azert Istenségere nézve. Mert igy vala egből az Christus, *per Communicationem idiomatum.*

Igy az Baptista keresztsege, az az, tellyes solgalattya az egből valonak mondatik lenni az Authorara fő felső okara nézve, ki az Isten.

XI. Amaz Satyricus-is Pelda beßednek mondotta ezt, az ekes mondasnak böcsületes voltat akarvä jelenteni, es egböl valonak Gnothi seafton: *Ismerd meg magadat.*

F Valami à nyelvere akad ez Christus örök Istenségenek halalos ellensegenek, mind mondton mondgya, csak ronthassa az ö Istenséget. Ki fogyot ez ember az S. Irasbol, mar az Poganok seregeben ugrot.

Ez mondas: *Ismerd meg magadat*, az egből jöt: azert à Christusnak *lenni az egben*, annyit tesen, mint: *Menyből meg vilagositatni.* Igen illik össve. Amaz egy nyelven forgo sententiacska: *Az Christus igaz Isten es örök élet. 1. Ioan. 5. v. 20.* S. még-is azt rebegi Enyedi, ugy vagon Christus Menyből, mint amaz

soban

ſoban forgo ſententia. Ki ne pökne ez rut fekelyes elmejű embernek illyen dögit.

XII. Ha Menyben lenni, *itt nem egyeb, hanem Mennyei dolgoknak ertelmevel, es iſmeretivel élni, tehat nem igazan hozzak ki ebből az örök Iſtenſeget. De az elsö igaz. Phil: 3. v. 20. Az hivek az egben forgodnak: Hat örök Iſtenek Eph. 2. v. 6. Az egben helyheztettenek.*

F. Itt-is hamiſnal hamiſſab az *Conſequentia.* Mert à mi forgolodaſunk vagyon az egben, à mi fejünkben à Chriſtusban hitnek altala, az minemű modon ott-is helyheztetünk: de az Chriſtus valoſagoſſan Iſtenſege ſerint. Mert oda ment à holot az elöt-is vala *Ioan. 6. v. 62.*

CAPUT V. v. 17.

Ieſus penig felele nekiek: Az en Atyam mind ez ideig munkalkodik, en-is munkalkodom.

Chriſtus egy beteg embert gyogitot vala meg ſombaton. Az Sidok akarjak erette meg ölni, hogy az ſombatot megh törte *v. 16.* Ieſus azert az ö cselekedetit oltalmazza, hogy nem rontotta meg az ſombatot. Okat adgya az Atyanak, es es az ö cselekedetinek egyenlöſegetül: *Az en Atyam mind eddig munkalkodik. En-is munkalkodom.* Ha azert az en Atyam nem tör ſombatot az ſombat napon valo munkajaval, tehat en ſem török Innepet. Mert egyenlö az en munkam az en Atyameval, es az mikeppen ö munkalkodot vilag kezdetitül fogvan, mind ſombaton, ſ-mind egyeb napokon: ugy en-is haſonlokeppen, *v. 19.* Melyből meg tetzik hogy:

Ha az Fiu azon Iſteni munkat cselekedi, mellyet az Atya mind az teremtesben, mind az teremtet allatoknak megh tartaſaban, igazgataſaban, es gondviſeleſeben, tehat az mint Iſtenſegeben, ugy cselekedetinek egyenlöſegeben egyenlö Iſten az Atyaval.

De az elsö igaz. Mert az Chriſtus munkaja az Atya munkaja, mind, hogy egy Iſten az Fiu az Atyaval Ioan. 10. v. 30. mind, hogy

az Atya az Fiuban, es az Fiu altal munkalkodik.
Hat az következés-is igaz.

Csikorgattya fogait ez ellen Enyedi, es azt mondgya.

I. Nem azt itt Chriſtuſnak fel töt czellya, hogy magat nagyozza, vagy Iſtennel valo egyenlöſeget allaſsa, hanem hogy meg mentſe dolgat, hogy ſsombaton gyogyitot. 1. Mert nem kereſi az ö akarattyat, &c. v. 30. 2. Mert az embernek-is meg ſsoktak engedni az ſsombatnak meg ſsegeſet. Ioan. 7. v. 23. Matth. 12. v. 1. & 11.

I. F. ő maga hamiſsittya magat Enyedi ez ő mondaſsaban. Mert egy felől azt mondgya, hogy az itt valo beſsede Chriſtuſnak maga menteſe. Ha azert maga menteſe, nyilvanſsaggal ugy kel magat menteni, hogy mind ſsemelyenek meltoſsaga, ſs-mind cselekedetinek igaſsaga meg adaſsek. Szemelyenek meltoſsagat abban allatta, az mint ſsent Ianos v. 18. be hozza, hogy az Iſtent Attyanak mondotta egyenlőve teven magat az Iſtennel, mellyert ugyan meg akarjak kővezni, mintha karomlaſt ſsollot volna. Cselekedetinek igaſsagat ebben, hogy az mikeppen az Atya mind eddig minden napokon vilag kezdetitől fogvan jol tőt az emberekkel: ugy ő-is haſonlokeppen. Mert egyenlő az Fiunak cselekedeti az Atyanak cselekedetivel, ugy hogy az Fiu az Atya nelkül ſsemmit nem cselekedhetik, mint az tűz az ő melegſege nelkül, az nap vilaga nelkül. Fel tőt czellya, tehat Chriſtuſnak, hogy magat mentse, es igy ſsemelyenek nagyſsagat (*nem nagyozaſsat*) es Iſtennel valo egyenlőſseget cselekedetinek egyenlőſsegevel ő ſsve allaſſa.

II. Az mi az elſső okot illeti: Nem kereſi az Chriſtus az ő akarattyat, tudni-illik, valami tiſsteſſeg kivanasbol, vagy az ő Attyanak akarattyanak hatra hagyaſsaval. Mert ez nem ferne az Közben jarohoz. De kereſi az ő akarattyat, az ő Attyanak akarattyaban, mellyel egyben kőttetet; miért ugy menti magat, hogy azert abban az ő akarattyat kereſi.

III. Az mi néz az maſodik okra, nem az ſsombatnak meg ſsegeſseből allattyuk mi à Chriſtuſnak Iſtenſseget. Mert az környülmetelő-is Iſten lenne *Ioan. 7. v. 23.* De az cselekedetnek *identitaſs*abol, egyenlőſsegeből, à mint meg mondottam. Sőt ez mondaſs-is azont mutattya: *Az en Atyam mind eddig munkalkodik.*

kodik. Melyben azt allattya, hogy az Atya Isten vilag teremtesetúl fogva minden napon ßabadoson munkalkodik, birja igazgattya à teremtet allatokat, az ßombaton-is jol teßen: mellyet senki nem tagad. Utanna teßi ennek Idvőzitőnk: *En-is munkalkodom.* Mellyel azt akarja, hogy az ő Atyaval eǵgyút vilag teremtesetúl fogva eǵ-arant munkalkodik: ő maga Christus mondgya: Hogy hogy munkalkodgyek *v.* 19. Mert *valamellyeket*, ugy-mond, *az Atya cselekedik, ugyan azonokat az Fiu is hasonlokeppen cselekedi.*

II. Noha ez ertelem, mond Enyedi, *magaban es egy altallyaban igaz, de azert az magyarazattya nem igaz. Mert az ßombatnak meg ßegesejert karhoztattyak az Christust. Azert arrol kellet ßollani az mivel karhoztattyak. Mert masut jart volna az ö beßede.*

F. Hogy ha ez előb meg jegyzet ertelem *per se & absolutè vera est*, ő magaban es egy altallyaban igaz, hogy lehet azon ertelem magyarazattyaban hamis? Szombatnak meg ßegesevel vadollyak az Christust az Sidok: Christus maga mentő erőssęget veßen à minden időkre ki terjedet munkajatul, es hoǵ tagadhatatlā lehessē à Christus cselekedetinek igassaga, egyben fogja az ő Atyanak cselekedetivel, es azt mondgya: Ha az en Atyam nem vetkezik abban, hogy vilag kezdetitúl fogva minden nap munkalkodik, tehat en sem vetkezē. Mert az en Atyammal annyera eggyút munkalkodom en, hogy semmit nem cselekedhetem Atyam nelkúl. Mert *ego & Pater unum sumus*, En es az en Atyam eggyek vagyunk *Ioan.* 10. *v.* 3. Hogy hogy cselekedhetnem az en Atyam nelkúl. De hogy az Atya Isten vetkeznek az ő minden napi cselekedetijert, karomlas mondani. Hát en sem vetkezem. Hát jo helyen jart az Christus beßede.

Ez igaz ertelme az Christus beßedenek, mellyet te-is egy felől jovallaß: mert nem mehetßel az igassag előt: masfelől pedig túzre valo pozdorja magyarazattal akarod homalyositani.

III. Cselekedik az Christus, de mint Közben jaro: mint eßköz: mint maga meg mutattya v. 19. hogy semmit magatul nem cse-

leke

lekedhetik, *ismét v.* 30. *&* 36. *&* *Cap.* 14. *v.* 10. Az Atya leven en bennem cselekedi ezeket.

F. Ugyan-is ez fçle iraſoknak nem erteſe csabitot megh titeket. Mërt ſoha nem akartok az Iſteni forma kőzőt es az ſolgai forma kőzőt kúlőmbſçget tenni ſ. Pal ellen *Phil* 2. *v.* 5. 6. es nem adgyatok meg az mi az Iſteni formaje, azt az Ige Iſtennek: hanem az mi az ſolgai formaje, azzal akarjatok rontani azt, az mi az Iſteni formanak tulaydona.

Iſten az, à ki az Atyaval egyenlő munkat cselekedik. Mert ſoha teremtet allat arra nem erkezik. Mert az Iſtennel égyűt munkalkodni, az Iſteni termeſetből foly à cselekedetre az mindenhato erő. Az Fiu pedig egyenlő Iſten az Atyaval *Phil* 2. *v.* 5. Itt-is *v.* 18. De hogy az ſolgai abrazatot az teſtben fől őltőzte, ezokaert az cselekedi az betegnek gyogitaſat, es az Iſteni munkat, az ki igaz Iſten es ember, az ſemelynek eggyeſſegeben, tudni-illik, az Ur Chriſtus, à Kőzben jaro, es igy az mi à Chriſtusban az Iſteni termeſetre, az mindenhatoſag, es abbol ſarmazot Iſteni cselekedet, nem ű magajé csak az Chriſtuſe, hanem kőz az Atyaval, es az ſent Lelekkel: mert egyenlő Iſtenſege ezekkel. Ez az oka az miért az ő cselekedetit adgya az Atyanak, mint: *Ioan.* 14. *v.* 10. hogy az ő Attyanak iſmeretiből az ő maga iſmeretire jutaſſa az embereket. Philep keri: *Mutasd meg az Atyat?* Chriſtus mondgya: *Az ki lat engemet, latiya az en Atyamat*: oka: Mert *en az Atyaban vagyok, az Atya en bennem.* Mindgyaraſt utanna teſi: *Az en bennem levő Atya cselekedi ez munkat*, hogy ekkeppen Philepet Chriſtus fellyeb emellye elmejeben, es nem csak csupa emberſeget kereſſen ő benne, hanem az ő Atyaval valo egyenlőſçget. Mert ha Philep tovab megyen vala az kerdesben: Hogy hogy cselekedik az Atya te benned, vagy hogy hogy lehet te benned; ottan azt feleli vala Chriſtus, az mit *Ioan.* 10. *v.* 30. *Mert en és az en Atyam eggyek vagyunk*, annyira hogy *ö en bennem, en ö benne vagyok.* Ez meg-is az oka, hogy azt mondgya: *Bizony bizony mondom ſemmit az fiu ö magatul nem cselekedhetik.* Mert hogyhog cselekedhetnek, holot egyenlő Iſten az Atyaval? Az nap

vila-

vilaga mondana azt: Bizony nem vilagosithatok az nap nelkúl. Mert az nap en bennem, en pedig az napban vagyok, ugy az Chriſtus: Bizony ſemmit nem cselekedhetem az Atya nelkúl. Mert *en ö benne es ö en bennem vagyon.*

Hamiſnal azert hamiſſab, hogy az Chriſtus csak puſta kő pű eſkőze volna az Iſtennek, az mint Cerinthus Eretnek-is vallya vala, hogy az Ioſeph fiaban à Chriſtus ſollot, de ſenvedeſekor el ment belőle.

I V. Tudatlanſag ebből egyenlőſeget ki hozni. Mert az Apoſtolok-is cooperariuſoknak, Iſten ſegitőinek, eggyut vele munkalkodoknak mondatnak. 1 Cor. 3. v. 9. De azert nem egyenlö allatuak Iſtennel.

F. Tudatlanbul argumentalſ te. Mert az Apoſtolok, ugymint ſolgak munkalkodnak, *non vi ſibi à natura ipſis indita*, nem oly erő altal, mely az ő termeſetekben volna, de oly kegyelem altal, mellyel meltok az ſent ſolgalatra *1. Cor. 15. v. 10. Kegyelemből vagyok az mi vagyok.* Az Chriſtus pedigh az ő Iſteni termeſetiben levő mindenhato erő altal munkalkodik eggyűt az Atyaval, mint *Deus omnipotens*, Mindenhato Iſten. *Apoc. 1. v. 8 és mindenek felet orökke aldando Iſten. Rom 9. v. 5.* Azert mondgya az Apoſtol: *Az plantalo-is ſemmi az öntözö is ſemmi: Iſten adgya az nevekedeſt. 1 Cor. 3. v. 7.* Bizony nagy goromba utatlanſag azert ez fęle illetlen *inſtantia*cskakkal az derek igaſſagot rontani. Mert nézet Chriſtus arra az Iſtennel eggyűt valo munkajanak kezdetire, mellyel ez vilagnak biraſahoz es igazgataſahoz kezde. Az Apoſtolok ez minap. Hát hamis az Enyedi czapongaſa.

Az Apoſtolok Iſtennel munkalkodok.

Az Chriſtus maga ereiével.

V. Ha az Chriſtus arra az terminuſra nézne, melyre az ellenkezők mondgyak, ſemmit nem felelne: Mert ez vilag teremteſeről akkor az Sidok nem ſorgalmatoskodtanak.

F. Hamis az *Conſequentia* Mert oly igen nagyot felel Idvözitőnk, az mely tagadhatatlan, az mint im moſtan az maſodik ellenveteſre meg magyarazam. Laſſad, mert ugyan azon lepben akadoz Enyedi. A mi az okot illeti: Bezzeg nem ſorgalmatoſok az Sidok ez vilag teremteſe felől akkoron: de ſorgalmatos az mi Idvözitőnk, cselekedetinek igaſſaganak meg oltalmazaſaban, es mutataſaban. Annakokaert ott kez-

di az honnan az ő cselekedetinek igaſſaga vagyon, tudni-illik, az minden időre ki terjedet cselekedetitűl: Maſſor ſem vétett, mikor az ő Atyaval ez vilagra gondot viſelt, birta, igazgatta, es jol tőt: hát moſt ſem vétett.

Hat le kell tenni az Iſtenſeget Chriſtuſnak mint valami Faluſi Bironak, Enyedi.

Vl. Mert ez ige: Mind eddig, *valaſtaskeppen vétetik akar mi dolognak kezdetiert. Ioan. 16. v. 14. 1. Cor. 15. v. 6. 1. Ioan. 2. v. 9, &c. Mert csak bizonyos ideig kel neki eljarni az ő hivatallyaban.*

F. Nem hogy rontana ez ok az mi ertelmünket, de ſőt inkab felette igen igen erősiti: Mert ha ennyi helyeken ez ige: *mind eddig*, valaſtaskeppen akar mi dolognak kezdetiert vetetik, tehat bizony itt-is. De az első az ſent Iraſe igaz. Hát az kővetkezeſ-is.

De ved eſedben, hogy itt az helyen Chriſtus nem veti elleneben valaſtaskeppen az ő cselekedetit az Atyanak cselekedetivel, de ſőt inkab őſve fogja, es egyenlőve teſi, az mint mindgyaraſt v. 19. megh magyarazza ſ-erősiti. Mert *valamellyeket cselekedik*, ugy mond, *az Atya, az Fiu is mind azokat haſonlo-keppen cselekedi.* De az Atya, nem csak ſombaton teſen jol az emberekkel, hanem vilagh kezdetitűl fogvan minden nap. Hat az Fiu-is ugyan azonokat cselekedi, nem csak az egy nap az beteggel, hanem vilag kezdetitől fogva eddig es ez utan-is. Hamis hat az Enyedi *collectioja*, melyben azt regeli, hogy akkor, vagy az előt egy nehany napokkal kezdett volna dolgahoz Iſtenſege ſerint: Mert igy egyenlőkeppen munkalkodot az Atyaval, mint immar megh mutattam, az teſtben pedig, hogy az kőzben jaraſnak tiſztihez kezde: de akkor ſem uy dolgot inditot el, az mi néz az ő Iſteni cselekedetire, hanem azont *continua*lta kezdette az teſtben is, az gondviſelesben, jo tetemenyben, es Attyaval egyenlő cselekedetiben.

Vegezetre az minemű magyarazatot Cerinthus eretnek modgyara kőltőt, es fogot az Chriſtus mondaſara Enyedi, eddig megh mondot beſedemből megh hamiſsittatot. Holot ezokaert iraſnelkűl magatul talalta, magajé legyen, gyűgőgjőn az ő Ivadekinak vele.

UGyan

UGYAN ottan. v. 18.

Mivel hogy nem csak meg rontotta volna az Sombatot, hanem az Istent-is sajat(tulaydon) Attyanak mondotta volna, az Istenhez magat egyenlőve teven.

Eddig valo maga mentegetesevel Idvözitönk, nem hogy le hallithatta volna à Sidoknak ellenek valo dihösségeket, de sőt inkab boßura gerjedtenek: az mellyert ketßer inkab igyekezik őtet meg ölni. Mert az Christusnak maga oltalmazo beßedeből kettőt veßnek eßekben. 1. Hogy az Istent *Tulaydon sajat Atyanak mondotta.* Mert tudgyak vala azt à Sidok, hogy ők-is Fiai volnanak Istennek kegyelem ßerint *Exod.* 4. *v.* 22. *Ierem.* 31. *v:* 9. *Esa:* 63. *v.* 16. De à Christus maskeppen valo Attyanak monda az Istent, termeßet ßerint valonak, tudni illik: ebben akadnak meg, mint az moßtani Sidozok. 2. Hogy felső es mindenek felet valo biraßat, igazgataßat, es forgataßat ez vilagnak maganak vőtte ez igekben: *En es az en Atyam munkalkodom.* Innen azt hozzak ki, hogy egyenlőve tőtte magat az Istennel. Mellyek noha vißßa tetßenek à Sidoknak, de igen igen igazak. Mert:

I. Valakinek tulaydon termeßet ßerint valo Attya az Isten, az, egyenlö Isten az Atyaval:

De az Christusnak termeßet ßerint valo Attya az Isten.

Azert az Christus egyenlö Isten az Atyaval.

II. Valaki ez vilagot, mint felsö fo ok birja, igazgattya, az, egyenlö Isten az Atyaval.

De az Christus ugy birja:

Azert egyenlö Isten az Atyaval.

Ezt sem alhattya az Christus Iesus örök Istenßegenek tagadaßaban be merült Enyedi: Azert igy ßol hozza:

I. Ha ezek non sunt oppoßita immediata, *nem ugy vettettenek egy mas ellenebe, hogy többet nem talalhatnak hozza:* Termeßet ßerint valo fiu, kegyelem ßerint valo fiu *tehat nē igaz, hogy*

termeſſer ſerint valo fia volna Iſtennek az Chriſtus: Mert nem oly ez, hogy ha egyiket tagadnam, az maſikat ketelen vallanom kellene. De az elö igaz: Mert 1. Ioſeph Pharaonak Attyanak mondatik Gen: 45. v 8. Ioſeph az Ieſus Atyanak Luc: 2. v. 48. 2. Mert Chriſtus Abraham maradekja közzul valo leven ez privilegiommal vala meg ekeſitven, hogy Iſten fia legyen, mellyert magat ſok-ſor öſſve ſerkezteti az Sidokkal Ioan: 20. v 17. Matt. 6. 3. Mert az Chriſtus azert Iſtennek fia, hogy Szent Lelektöl fogantatot: Szuztul ſuletet, ajandekokat, es tiſtet felette nagyot nyert: mellyek máſt nem illetnek.

Termeſzet ſzerint valo fia az Chriſtus Iſtennek.

F. Nem az forog kerdesben, mint vetteſſek az termeſset ſerint valo Fiu az tób renden, es modon valo fiakkal ellenben, hanem, ha meltan akarjake el veſteni Chriſtuſt az Sidok, azert hogy az Iſtent tulaydon ſajat Attyanak mondotta, es hogy ez altal egyenlöve tötte magat az Iſtennel? Idvözitönk azt mondgya: Nem igazan akarjak ötet el veſteni Mert nem ollyan fia ö az Iſtennek, mint az Sidok; vagy Pharao Ioſephnek, vagy Chriſtus Ioſephnek à gondviſeleſre nézve, hanem ugyan termeſset ſerint valo. Mert ſajat tulaydon fia. Annakokaert valahol mi fiuſagnak rendi, es modgya vagyon az irasban, mind azzal vettetik ellenben à Chriſtuſnak fiuſaga, es ezzel hogy tulaydon fia Iſtennek ſ-ez altal egyenlö Iſtennel, minden egyeb fiaktul megh külömböztetik. Mert ſemmi renden levö fiu, nem eggyetlen egy ſülöt az Atyatul: Nem eggetlen egy ſülöt az Atyanak kebeleben nem ollyan mindenek felet örökke aldando Fiu, ki az Davidnak magvabol volna teſt ſerint; ſem oly Iſten fia kiben hinnünk kellene, mint az Chriſtus, *Ioan. 1. v 14. & v 18. Rom: 1. v: 1. Ioan: 3. v. 17, 18. & 14. v 11.* Ha az tób fiakra rea illetheted ezeket Enyedi, laſſad, ted egyenlöve Iſtennel öket. Ha nem illetheted, had helyben, hogy termeſset ſerint valo fia az Chriſtus az Atyanak.

Az mi nézi à te *ratio*dat, hogy nem oly ez, hogy ha eggyiket tagadnad, az maſikat vallanod kellene, nem igaz. Mert oly eggyetlen egy ſülöt fia, oly tulaydon termeſset ſerint valo fia *&c.* mint elöb meg mutatam az Chriſtus az Atyanak,

hogy

hogy mikor ezt mondod, akkor tagadod az maſikat, hogy *nem Fogadot fia.* Mert avagy Termeſet ſerint valo fia az Chriſtus az Atyanak: vagy Fogadot fia: vagy fellyeb valo Privilegium ſerint valo fia. Nem Fogadot fia: Mert az, az hiveké az Uyonnan valo ſületés altal: ſem fellyeb valo Privilegium ſerint, hanem ha az teſtben fogontataſara, Iſztől valo ſületeſére &c. nézve. Hat Termeſet ſerint valo fia.

Hogy Abraham maradekabol valo az teſtre nézve, es igy ő magat az Sidokkal egyben csatolliya, ſ-az Iſtent véllek eggyűt Attyanak mondgya, azzal az ő Attyatul valo ſületéſét Iſtenſégeben ki nem rekeſti, ſ-nem-is tagadgya. Mert akkor-is nem ugy mondgya Iſtent Attyanak, mint minemű Attyok à Sidoknak, *Kegyelem ſerint valo,* tudni illik, hanē ugyā ſaját Attyanak. Mint ha te az moſtoha fiuval egyſer ſ-mind mondanad Apadat Atyadnak, mind kettē Atyatok, de azert neked termeſet ſerint valo, amannak gondviſelés ſerint valo. Igy ſinte, à Sidok-is, à Chriſtus-is egēnlőbē Attyoknak mondgak az Iſtēt, de nagy kűlőmbſégel: Chriſtus mint termeſet ſerint valo fiu: à Sidok mint kegelem ſerint valok.

Hogy Szent Lelektűl fogontatot, Iſztől ſületet &c. azert fia Iſtennek az Chriſtus, igaz az teſtre nézve, *per gratiam unionis & conceptionis*: de nem csak azert, hanem hogy oly Fiu, ki egyenlő az ő Attyaval.

Hogy ha csak illyen Fiunak vélték volna az Chriſtuſt az Sidok, mint Enyedi véli, ſoha bizony azret meg nem akartak volna kővezni, káromlāſſal ſem vádolták volna. De ez Finſag es cselekedet altal egyenlővé iáttyák, hogy teſi magat Chriſtus az Iſtennel, azert akarjak el veſteni. Azert vagy igazat mondot az Chriſtus, hogy az Iſtent ſajat Attyanak mondta, es ezert egyenlőnek az Atyaval, vagy nem. De azt mondani, hogy nem igazat mondot abban, ſemtelen eretnekſég. Hat igazat mondot, es ezert az ő igaz mondaſaért akarjak hamiſſan az Sidok el veſteni, mint ſinten à Samoſatenicuſok.

II. Hogy ha az emberek az ő ſok fiok közżül egyiket inkab ſeretik, es azt az ő ſerelmekért tartyak fioknak, tehat az Chriſtuſ-is az

Atyanak buzgo nagy ſzeretetiert mondatik ſajat fianak. De az elsö igaz Gen. 42. v. 38. Mert utanna teſsi: Mert az Atya ſzereti az fiat, *magyarazat keppen teſsi utanna. Igy Matt. 3. & 17. 2. Pet. 1. Mert az kép-mutatok csak névei viſelik az Fiuſagnak nevét, de az Chriſtus valoſagoſſan.*

Teſzié az Atyanak buzgo ſzereteti az Chriſtuſt Fiuva?

F. Nem igaz az elöl jaro *propoſitio*, mondas, az következéſe-is hamis. Mert hogy nimely Atya az ö fiai közzül nimellyiket inkab ſzereti, azzal ſem inkab nem leſsen fia, mint az többi az termeſset ſzerint valo nemzeſre nezve, ſem az töb fiait az termeſset ſzerint valo nemzesböl, azzal az ö ſzeretetivel ki nem rekeſsti. Mert ha ſzereti-is, ugyan termeſset ſzerint valo fiát ſzereti; ha megh veti-is, termeſset ſzerint valo fiat veti meg. Ezert hamis à *Conſequentia*. Mert az Iſtennek-is termeſset ſzerint valo fia az Chriſtus, es azert ſzereti mint eggyetlen egy ſulöt fiát. Hogy azert ſzereti az Atya az Fiat, azzal nem az Fiuſagrol vagyon ſo, hanem az Atyanak à Fiuhoz valo indulattyarol. Mert mas ſollani az Fiuſagrol, mas az Fiuhoz valo indulatrol. Hat ebböl nem vohatod ki az Fiuſagot. Ugy ſ. Mathenal, ſ. Peter bizonſag tétele ſerint az Atyanak buzgo indulattya, az ſeretet altal jelentetik ki. Mert mar nyilvan vala az ö Fiuſaga *Eſa. 9. v. 6. Pſal. 2.*

Hat az mikeppen Beniamin termeſset ſerint valo fia Iacobnak, kihez az ö nagy ſeretetit meg-is jelentette: ugy à Chriſtus-is az Iſtennek: es az mikeppen Beniamint, nem az buzgo ſeretet tötte termeſset ſerint valo fiává Iacobnak: ugy az Chriſtuſt-is.

Hogy pediglen Enyedi azt rebeſgeti, mint ha Chriſtus ezzel à mondaſſal: *Saját Atyam az Iſten*, magát az emberi nemzetnek ſorſabol vötte volna ki, es csak arra nezve mondaná magat Iſten fianak: Mert ö Szent Lelektül fogontatot, ſüztöl ſületet, *&c.* amazok pedig hypocritak, nem igaz, mint immar megh mondottam. Mert laddé utanna teſi ſent Ianos: *Egyenlövé tévén magat Iſtennel.* Az Szent Lelektül valo fogontatas, ſüztöl valo ſületés, Meſsiaſſa valo létel, Angyalok feliben valo helyheztetes, *&c.* nem teſsen ſem egyenlövé Iſtennel ſenkit, ſem termeſset ſerint valo fiuvá. Hat nem

illyen

illyen Fiusagrol vagyon itt ßo, de olyrol ki termeßet ßerint valo.

III. *Valami patvarbol vagyon, az, helytelen. De ez ßo:* Egyenlővé téven magat Istennel, *patvarbol vagyon. Mert hogy az Sidok ßint adhassanak arra, miért ölnék meg az Christust, azert teßik ez ßot patvarbol oda, mint Cap. 10. hogy Isten fianak mondta magat,* Ergo.

F. Hamis az masodik *Propositio* az Okaval eggyűt. Mert nē az Sidok ßavat ßollya itt ß. Ianos, mint ha azoknak patvarkodasokat irná meg, hanem őnnőn maga ßavat ßollya, mint az *contextus*, bőtű, es annak egy *unum*ban valo folyasa megh mutattya. Mert ß. Ianos az okot irja megh, mint akartak az Sidok megh őlni az Christust. 1. hogy az Szombatot megh rontotta. 2. hogy az Istent sajat Attyanak mondotta, es ezzel az mondassal, hogy az Istent sajat Attyanak mondotta, egyenlővé tőtte magat az Christus az Istennel. Eppen ßent Ianos ßava ez, nem az Sidoké.

Kérdésben jű azert: Ha egyenlő Istené az Fiu az ő sajat Atyaval? Az Sidok tagadgyak Enyedivel eggyűt, es azert meg akarjak őlni, hogy csupa ember lévén az ő itiletek ßerint, egyenlővé tőtte magat az Istennel. Christusnak meg kell magat oltalmazni, es ha egyenlő az Atyaval megh kell mutatni azt. Megh mutattya: *Bizony bizony mondom ti nektek az Fiu semmit nem cselekedhetik ö magatul.* Mert egyenlő az Atyaval Istensęgében *Ioan.* 10. *v.* 30. Azert az en cselekedetem teßen bizonsagot arrol, hogy egyenlő Isten vagyok az en Atyammal. Bizonyics meg Idvezitő ezt? *Mert valamellyeket cselekedik az Atya, az Fiu-is hasonlo keppen cselekedi.* Hogyhogy cselekedhette hasonlo keppen ha egyenlő Isten nem volna az Atyaval? Olly nyilvan valo ez, hogy Szent Lelek ellen vét meg bocsathatatlan keppen valaki ezt tagadgya. Azert igazan itilik az Christus mondasabol *Ioan.* 10. *v.* 30. hogy egyenlő Isten az Atyaval.

IV. *Ha ez ige:* Egyenlő, *nem allatot, hanem accidenset, külsökeppen valot jegyez, tehat itt sem jelenthet Istensęgben lévö egyenlosęget. De az elsö igaz.* 1. *Mert nem mondatik valami maga-*

val

val egyenlönek. 2. *Mert nem az állatban, hanem az cselekedetben valo egyenlőségére magyarazza Christus, mint halottak támasztása.* 3. *Mert ennek az egyenlőségnek kut feje, es eredete az Isten, melyben az Christus meltóságának Authorat, Okat jelenti.*

I. F. Hamis az *Consequentia*, mellyet csak ez is megh mutat: Ha az igasság, irgalmasság, &c. *accidens*, tehat nincsen Istenben igasság, irgalmasság. Erre tudom azt felelné Enyedi, hogy az igasság, irgalmasság, nem *accidens* Istenben, hanem *virtus substantialis* oly jósagh, mely állat szerint vagyon Istenben. Mert valami az Isten az ő Istenségenek allattyaban, csak azon merő igasság, irgalmasságh. En-is azt mondom ez fundamentumbol, hogy az Fiunak egyenlősége az Atyaval né *accidens*, levegő külső neminemüségh, hanem az Isteni szemellyekben valo *essentialis identitas ratione Deitatis*, állat szerint valo eggyesség, vagy egyenlőség Istenségre nezve. Mert azon az Atyanak Istensége, mely az Fiunak: az Fiunak, mely az Atyanak, es igy az Enyedi vélekedése el enyesik, hogy Istenről ugy sol mint valami teremtet allatrol: Mert ez ige: *Egyenlő*, vilen minket nem *accidens*re, es nem *accidens*et mutat az Isten es az ő Fia közöt, hanem Istenséget. Mas azert sollani az *Accidens*ről ő magaban: mas arrol az mire igazit es mutattya az neminemüséget. Az Istenségnek minden tellyességе az Christusban nem *accidens*, levegő neminemüség. Mert azt mondgya S. Pal hogy *corporaliter*, valosagossan allat szerint lakik à Christusban *Col.* 2. *v.* 9. mely az Isteni forma, mely szerint egyenlő az Atyaval *Phil.* 2. *v.* 5. ugy mint allat szerint valo abrazattyaval *Col.* 1. *v.* 15. Hamis azert az Enyedi regelése.

II. Az mi néz az elsö okra: hogy *nem egyenlö valami magaval*, más az Istenség, melyhez semmi egyenlő nincsen: más az Istenségben az Atyanak, mas à Fiunak szemellye, mely Istenségben levő két szemelyről mondgyuk hogy egyenlők egymassal: Mert egy Istenségek.

III. Hogy az cselekedetnek egyenlőségéről sol az Christus: Mert egyenlőképpen munkalkodik az Atyaval, az vilen minket eggyik az Atyanak az Fiuval valo egyenlőségekre I-

ſtenſegekben. Mert ſoha az Atyaval az cselekedetben el nem erkeznek az Fiu, ha ollyan mindenhato Iſteni termeſetű nem volna mint az Atya. Hat az mikepen az Atyanak Iſteni termeſetiben vagyon az mindenhato erő, mellyel halottakat tamaſt, elevenit, ákeppen az Chriſtuſnak is azon Iſteni termeſetiben vagyon az mindenhato erő, mellyel mikor az Atya halottakat tamaſt, akkor az Fiu is: Mert egy mindenhato erejek az Iſtenſegben. Ez az oka, hogy az Fiu ſemmit az Atyanelkűl nem cselekedhetik, mint az Nap az ő vilaganelkűl.

IV. Hogy ennek az cselekedetnek kut-feje az Iſten, meg engedgyük, de tagadgyuk az te csaloka kővetkezeſedet, mellyel azt hozod ki, hogy az Chriſtus csak ebből kiben az Atya munkalkodot. Mert ennek ő maga nyakat ſakaſtya ez igevel: *En ű munkalkodom*, melyben ő magat ſemelyeben hozza Chriſtus egyben az Atyaval, es azt mondgya: *Azen Atyam mind eddig munkalkodik: En ű haſonlokepen.* Azert az Atya Iſten kut-feje minden Iſteni cselekedetnek, de nem az Fiu nelkűl. Mert az Atya munkalkodik az ő Fia altal, mint hog ez vilagot ű altala teremtette: de ug hog a Chriſtuſ is teremtő.

V. Nem következik, hogy az kik valamiben egyenlők allattyokban ű azon vagy egyenlők. Mert az Lelek az elomhoz haſonlo, azt mondgya az Poeta: Az munkaſok-is. Matth. 20. Mivs az Angyalokhoz, Luc. 20. v. 36. de nem az allatban.

I. F. Ugyan erzeskepen meg tapaſtalhatod itt kegyes Olvaſo Enyedinek hamiſſagat. Mert az valtozas, romlas, es vegely ala vettetet teremtet allatoktul vőtt cziganyſagbol akarja rontani az Fiunak az Atyaval valo egyenlőſeget, holot oly tavoly jar az Iſten es az mi Iſtenről mondatik az elő hozot peldaktul, mint az egh az földtűl. Mert ha az teremtet allatban igy vagyon: nem ugy vagyon az Iſtenben.

II. Ugyan valoban meg jegyezzed kereſtyen vilag ezt, hogy Enyedi az hamis Mahomet vallaſat követi ebben, ki azt mondgya *Azoara XIV. Incredenti alium Chriſtum Deo conſimilem & aequalem ponunt: Tu quidem ad eos nequaquam venies.* Az az: Az hitetlenek mas Chriſtuſt mondanak Iſtenhez haſonlot

es egyenlőt: Te penig azokhoz ne menj. Ezert oltalmazza ez az Mahometista.

III. Bolondság azert az Istenségnek allattyat es az mi abban vagyon, emberi mod szerint merszelni iras kivűl. Mert az Atya, Fiu es Szent Lelek azon egy Istenségnek allattyaban vadnak, az mellyert ollyan az Fiu mint az Atya: Isten az Fiu, Isten az Atya, de nem ket Istenek: Mert egy az ő Istenségek. De az Poetarepülő szele es az Lelek, ha hasonlok-is könyűségekben, de nem egyenlők allattyokban: ugy az munkasok-is es az Angyalok. Mert nem azon egy emberségben vadnak, hanem külön az Angyalok, külön az emberek: az ő egy Istenségeben penig az Atya, Fiu es Szent Lelek, mint az Napban az világosság, melegség.

IV. Azert igen illendőképen es szent iras szerint valo igassággal következik, hogy holot az Christus egyenlő az Atyaval cselekedetiben, allattyaban-is egyenlő. Mert az mint Cyrillus mondotta: *Identitas operis arguit identitatem essentiæ*: az munkanak egyenlősege adgya az allatnak is eggyességet. Az munkasok egyenlők az szőlő kapalasban, de nem erejekben. Mert noha egy az emberi termeszet minnyajakban: de azert külön külön vannak, ugy hogy, egy emberségben nincsenek harom személyek, mint az egy Istenségben. Mert az emberek meg szamosittattanak emberségekben, de nem az Isten, Istenségeben.

VI. Ha az ő agyokkul gondolt distinctiora *futnak*: *Istensége szerint; Embersége szerint, nem ség. Mert holtakat eleveniteni az Istensége: azt az hatalmat az Atyatul vötte. Hat Isteni termeszetit-is mastul vötte.*

I. F. Ha Sz. Pal *distinctioja* az több Apostolokeval eggyűt maga agyatul talalt, tehat legyen az mienk-is az. Mert mi szent Paltul tanultunk ugy szolani, hogy az Christusnak Istenséget meg valasszuk emberségetül. Lasd meg bőtű szerint, *Rom*: 1. *v.* 3. *Item*, *cap*: 9. *v.* 5. Ide alab *v.* 27.

II. Az mely Istenségnek tellyességet mondod te Enyedi, hogy lakik az Christusban, meg külömbőzteted az emberségtűl, es azt mondod, hogy az szerint cselekedik minden

Isteni

Ifteni dolgokat; melyre emberſege ſerint el nem erkeznek. Miert vadolod tehat ſent Pallal eggyút az kereſtyen világot, hogy agyoktul gondoltak az *diſtinctio*t? Mert nem az te értelmed ſerint magyarazzak: Ezennel el tavoznak az iraſtul, es illyen meg metelyeſedet utan megyünk.

Halottakat elevenit az Chriſtus Ifteni mindenhato erejevel. Mert valaholot az Atyatul valo ſúlesben kőzőketet ő vele az Ifteni termeſet, ugyan ott az Ifteni termeſettel eggyút az mindenhato erő, mellyel halottat tamaſt. Nem az Ifteni termeſet vőtte tehat ezt az erőt, hanem az Fiu az ő Attyatul az Ifteni termeſetnek vele valo kőzleſevel eggyút. Hamis azert az te tevelygeſed, hogy az Fiat az Ifteni termeſetben veted ellenben, holot az Ifteni termeſetnek minden tellyeſſege ugy vagyon az Fiuban, mint az Atyaban. De ezt az Ifteni erőt az emberſegben gyakorollya az Fiu, es abban mutattya ki. Hogy penig egyebek-is Iſtentúl vőtt hatalommal halottakat tamaſtottak, nem illik ide. Mert az Chriſtusban ſajat magatul valo erő volt Ifteni termeſeti ſerint az halot tamaſtas: de nem ugy egyebekben. III.

VII. Vagy az Fiu Iſtentul vagyon az elevenitesnek ereje az Chriſtus teſtében vagy az Atyatul. De ha az Atyatul adatot, azt kel vallaniok, hogy az Atya lött eggye az emberſeggel, es megh teſtesült: vagy hogy az Chriſtuſnak az teſtel eggye lött Iſtenſege, Atya legyen: Mert az Atyatul adatot az Fiunak az, à hatalom. Vött penig mindeneket az emberſeg az Iſtenſegtul. Hat az Iſtenſeg az Atya leßen.

F. Igen hamis, alnok, ravaſ kerengeſe ez Enyedinek, melynek menyi aga, annyi hamiſſaga.

Hamiſſan veti az teſtet elleneben az Fiunak. Mert az Ige mikor teſte lőn, vagy az teſtet fől vőve, ugy eggyeſúle azzal, hogy az ket kúlőmbőző termeſetből folyo cselekedet ſarmaznek attul, az ki igaz Iſten es igaz ember az ſemelynek eggyeſſegeben. Innen vagyon, hogy noha az Iſtenſegé az halotnak tamaſtaſa, de azert az Iſteni es emberi termeſetből allo egy Chriſtuſnak cselekedete az, nem ugy mint Enyedi almodozza, hogy az teſt lőtt volna az Iſten I.

ſeggel valo eggyeſúleſeben mindenhato erejúve. Mert mindenik termeßet meg tartotta az ő tulaydonſagat őlgyeledes nelkúl, de hogy az ket kúlőmbőző termeßetből allo egy Chriſtuſtul ßarmazik.

II. Immar ez igy leven, nem vőtte à teſt ſem az Fiutul ſem az Atyatul az halot elevenitesre valo erőt: mert ottan Iſten ne lőt teſtnek mondatnek, es az Iſtenſegnek allat ßerint valo tulaydonſaga altal őntetnek az teſtre ſ-az termeßetekben őlgyeledes lenne, az mely keptelen: hanem az Chriſtus Iſtenſege ßerint valo erejet az teſtben gyakorollya, kivel eggyeſúlt. Igy azert ſem az Iſtenſeg kúlőn ſem az emberſeg kúlőn nem elevenit halottat az Chriſtusban, hanem az Iſten es ember Chriſtus ki egy ßemely.

III. Hogy penigh Atyatul adattatotnak mondgya Enyedi az Chriſtuſnak ezt az erőt, kel erteni az Iſteni termeßetnek az Fiuval valo kőzleſről az őrőkke valo ßúles altal, hogy az mikepen az ember az ő tőle ßúletet magzattal emberi termeßetit kőzli, es embert ßúl, *Ioh.* 16. v. 21. àkepen az Atya-is az ő túle ßúlettetet Fiaval Iſteni termeßetit kőzle; es Iſten ßúle magahoz egyenlőt, de nem Iſtenſegen kivül valot, hanem azon Iſtenſegeben valo Fiat. Az ßúles kőzben ollyan Iſten az Chriſtus mint az Atya, es az ßúleſre nezve mondatik, hogy adatot neki az mindenhato erő.

IV. Hamis azert, hogy ezzel az Atya lőtt volna teſte. Mert mas az, az ki kőzlőtte Iſteni termeßetet az Fiuval: mas az Fiu az kivel kőzőlte, es az kivel kőzlőtte az Iſteni termeßetet eggyeſúlt az teſtel. Azert az Fiu nem az Atya leßen.

V. Az Atya adta Chriſtuſnak az erőt: azert az Atya teſteſúlt meg. Hamis az *conſequentia.* Mert az Atyatul az Chriſtuſnak adattatot halot tamaßto erő, nem oka az Chriſtus meg teſteſúleſenek: de fiuva valo letenek az őrőkke valo ßúles altal. Annak-főlőtte az mint mondam, mas az ado ſ kőzlő az Atya: mas az kivel kőzőltetik az Fiu: az mely Fiuval kőzőltetet az erő es az Iſteni termeßet, az teſteſúlt meg, nem az Atya.

VI. Mindeneket vőtt az emberſeg az Iſtenſegtúl, hat az

Iſten-

Istenleg az Atya lesben. Ez is hamis. Mert az minemű Istenitermesetben levő erőről vagyon itt so, nem vőtte azt az emberseg, nem-is kőzlőtte vele az Ige Isten: mert egyeledes lőtt volna az termesetekben: hanem az Istenseg az testben gyakorlotta azt az erőt, az mint mondod, mely Istenseg ugy vagyon az Fiuban mint az Atyaban.

VIII. Akar hova tekeredgyenek az ellenkezők, absurdumban esnek es keptelen balgatagsagban, vagy azt kel vallaniok, hogy kisseb az Christus az Atyanal, mint az ő Doctorok Augustinus lib. de fide & Symbolo Cap. 9. *vallya, hogy az Fiu az Atyanak kőssönnye, hogy egyenlő az Atyaval.*

F. Nem tekeredünk sohova te előtted, ha csak te vagy, keptelen balgatagsagban sem esünk: Mert az mit irasnelkül regelel az te agyadnak talalmanyabal, valasod vagyon. Azt sem kenszerittetünk mondani, hogy az Fiu Isten az Attya Istennel kisseb volna ugy az mint te veled. Mert nyilvan vagyon hogy Agoston Doctor, az Fiat hozza egyben az Atyaval es mind kettőről ugy sol, es azt mondgya hogy az Fiu, *quo suum esse personale*, az mi nez az ő szemelyenek letere az Istensegben es az Atyaval valo egyenlőseggeben honnan legyen? Az Atyatul. Az Fiu azert az ő szemelyeben valo letet *Debet Patri* adgya (nem pedigh kőssőnnye mint Enyedi forditttya) Atyanak nem Istensegere nezve: Mert ez szerint αὐτόθεος magatul valo Isten, hanem születesere nezve: ha pedigh az testel eggyesült Christusra nez kőzben jarasanak tisztire nézve. Mert az Fiu születtetet az Atyatul *ut à causa & principio personæ suæ* ugymint okatul es az ő szemelyenek kezdet nelkúl valo kezdetitúl, az mint *Gregorius Názianzenus orat*: 2. *de Filio*: *Manifestum quod majus dicatur causæ ratione*: *æquale autem naturæ respectu*. Nyilvan valo dolog, hogy nagyobnak mondatik az okra nézve: Egyenlőnek az termesetre nézve. Igy *Basilius M. lib.* 1. *adversus Eunomium*. *Athanasius Oration.* 2. *adverss. Arrianos pag.* 185. *Tertullian: adversus Praxeã cap* 9. *Hilarius lib.* 9. *de Trinitate pag.* 175. Melyből meg tetzik hogy soha olyfele nem tekeredhetel te Enyedi, hogy keptelen rut Eretnekseget ne valy.

UGYAN ottan vers: 19.

Mert valamellyeket az (Atya) cselekeßik, ugyan azonokat hasonlatoskeppen az Fiu-is cselekedi.

Valaki az Atya Istennel azon egy Isteni dolgot cselekedheti, az egyenlö Isten az Atyaval. Igaz. Mert ha valaki ugy teremthetne, ugy birhatna, igazgathatna, &c. ez vilagot mint az Atya, azzal ollyan volna mint az Isten.

De az Fiu az Atya Istennel azon egy Isteni dolgot cselekedheti. Ezt ö maga mondgya az Christus, megh pedigh hogy semmi ketseg az cselekedetnek egyenlöseggeben ne legyen, nyilvan meg magyarazza: Hasonlatoskeppen mint ßinten az Atya. Hogy hogy hasonlatoskeppen, ha azon Isten mindenhato ereje nem volna az Fiunak?

Azert az Fiu egyenlö Isten az Atyaval.

Hannya veti ez elöt Enyedi az Calaphintat es azt mondgya:

I. Ha az hasonlo nem azon, similc non est idem, tehat ez sem ßerez egyenloseget. De az elsö igaz. Mert az Ferfiu es Aßßonyi-allat azon dolgot cselekedhetik, de azert nem egyenlö eröböl.

I. F. Az hasonlo nem azon az teremtet allatokban mikor külömbözök hasonlitatnak egyben. De az Istenseggben levö hasonlo azon. Mert hasonlo az Fiu az Atyahoz Istenseggeben: mert azon Istensege az Fiunak mely az Atyanak. Innen mondatik az Christus *Imago Dei invisibilis*. Lathatatlan Isten abrazattyanak, *Coloss.* 1. v. 15. ismet az Atya ßemelyenek ki metßet belyegenek *Heb.* 1. v. 2. Mert allat ßerint valo abrazattya es belyege az Fiu az Atyanak.

II. De ßokasa Enyedinek hogy az halando emberektül vöt allapatbol argumental az Istenseggre es ugy gondolkodik Isten felöl mint az emberek közöt forgo allapat felöl: azert csalatot megh. Sem az Ferfi sem az Aßßony nem Isten hog ezektül vöt peldakat ihetnek az Fiunak es az Atyanak cselekedetire. Mert ök cselekeßnek valamit, de nem egy *suppofi-*

tombol

tombol foly az erő az cselekedetre. Az Fiu pedig es az Attya cselekedik, de egy *suppositombol* egy kőz Istenségnek ertjeből. Mert azon az Fiunak Istenfege mely az Atyae. *Ioan.* 10. v. 30.

II. *Ezige:* Hasonlatoskepē, *nem azt jedzi hogy menyi, de minemō, melyben sokan egyben alkußnak s-reßesülnek noha nem egy arant, mint Absolon, az Fiu. Ismet* 1. *Cor.* 7. v. 36. & 37. & 38.

F. Mind megh engedgyük az emberekről. De mi kőzi ezeknek az peldaknak az Christus mondasahoz es peldajahoz? Hogy nem kereftel oly kűlőmbfeget az Atyanak es az Fiunak cselekedeti kőzőt, mellyel az ő cselekedeteknek egyenlőfeget ronthatnad? Mert ha ezteret hoß elő az emberektűl vőt peldakbol, egy kőrőm feketenyiben megh nem illeted az Christus beßedet.

Ladde: Absolon vetkezik attyat el űzven: Hasonlatoskeppen te atyad ellen partot útven: azert az Fiu nem egyenlőkeppen munkalkodik az Atyaval. Mert ez volna az te *conclusiod*. Hißem kaba argumentalas ez?

Ismet: Az ki leanyat hazasittya nem vetkezik, hasonlatoskeppen az ki nem hazasittya nem vetkezik. Azert az Fiu nem hasonlatoskeppen cselekedik az Atyaval. Mi kőzi amaz hasonlatossagnak az Atya es az Fiu cselekedeti kőzőt valo egyenlőfeghez? Mert amazok maskeppen cselekedhetnek: de az Fiu soha az Atyatul maskeppen nem cselekedhetik. Ő maga eskűvessel bizonyittya ezt az Christus ugyan itten: *Bizony bizony mondom tī nektek, hogy nem cselekedhetik az Fiu ō magatul*, scilicet separatus á Patre, *el szakadvan az Atyatul*. De az Fiu soha az Atyatul el nem szakad. Mert *az Atyanak kebelében vagyon, ugy hogy az Atya ō benne, ō ismet az Atyaban Infra Cap.* 14. v. 10. *Azert Atyanelkul semmit nem cselekedhetik. Mert egyenlo Isten az Atyaval Ioan.* 10. v. 30.

Ha nem cselekedhetik miert ne volna egyenlő cselekedete es Isteni termefete?

III. *Ha az mit az Fiu cselekedik, az nem ove, de az Atyaē ki ō benne munkalkodik, tehat jol mondatik hogy az mit az Atya cselekedik azt az Fiu-is hasonlokeppen. De az elsö igaz.* 1. *Mert*

Enyedi magyarazza igy. 2. *Mert az Fiu viſſi minden cselekedetit az Attyara mint itt-is.*

F. Homaly vagyon az *Propoſitio*ban, hogy az mit az Fiu cselekedik az nem őve volna, de az Atyaé. Mert Enyedi az puſta emberre es eſkőzze teſi az Chriſtuſt, kiben es ki altal az Attya cselekednek es igy nem az Chriſtuſe volna az munka, hanem az Atyaé. Mely az Chriſtuſnak ſemelye felől valo kereſtyeni vallas ellen vagyon. Mert noha az Chriſtus az Attyak kőzzől valo teſt ſerint, de azert Iſtenſegeben oly *mindenek feleť örökke aldando Iſten Rom. 9. v. 5. hogy egyenlő Iſten az Atyaval, ugy mint ki nem vagadvanny de termeſſet ſſerint egyenlő az Atyaval Phil. 2. v. 5.* Azert egy az Fiunak cselekedeti az Atyanak cselekedetivel es mikor az Atyarol mondgya-is, hogy *munkalkodik ő benne* mint *Ioan. 14 v. 10.* akkoron-is nem rekeſztetik ki az ő benne munkalkodo Atyanak cselekedetiből az ő cselekederi. Mert *az en Atyam mind eddigh munkalkodik, en-is munkalkodom* azt monda *verſ.* 17. oda fellyeb. Ha pedíglen néz az Chriſtuſra ugy mint kőzben jarora, munkalkodik az Atya altala, igaz, de azzal az munkanak egyenlőſege meg nem bantatik.

Az Enyedi magyarazattya eggyez Cerinthuſeval, ki mint ůres kaput, kiben az Chriſtus ſallot volna, tartya vala az Ieſuſt: ugy Enyedi

Az Fiu viſi cselekedetit az Attyara mint kőzben jaro. Ugyan azonokot azert haſonlatoskeppen azon mindenhato Iſteni erejeből cselekedi az Fiu, mellyeket az Atya, mint halattokat tamaſt, elevenit, &c. mint az Atya. Azert egyenlő Iſten az Atyaval.

IV. Ez Chriſtus mondaſa nem Univerſalis, *nem mindent foglal bemintha az elöt ſoha ſemmit, ſem az utan nem cselekedet volna az Atya, mellyet az Fiu vele eggyut nem cselekedet volna. De az idöſerint az csuda tetelekről mellyeket az Atyatul vött erövel cselekedet.* 2. *Mert az egy mas ſegitö munkaſok, az Apoſtolok, az Chriſtus, az Atya Iſten egyenlö allattuak volnanak. Mar,* 16. 1. *Cor.* 3. v 9.

I.

F. Szemlatomaſt valo hamiſſag, hogy ez Chriſtus mon-

daſa

dasa: Mindeneket valamellyeket az Atya cselekedik az Fiu is ugyan azonokat hasonlatoskeppen cselekedi reá nézve rint valo mondas, megh hatarozva valo volna s nem Universalis, mellyet az bőtűben Idvőzitőnk mutat meg Mert ez előt valo igekben azt monda: *Az en Atyam mind eddigh munkalkodik, en-is munkalkodom.* Az Atya pedig vilag teremtesetűl fogva munkalkodik nem reá nézve, hanem ugyan *universaliter* közönsegeskeppen. Hat az Fiu-is ugy munkalkodik. Hamis azert az Enyedi glossaja mellyel az Fiat csak minapi segitő tarsava tenne az Istennek nagy szemtelenül.

Hogy pedig lathatokeppen az testben megjelenven csudakot tegen, tartoztanak azok az Messiasnak az testben valo megh jelenesenek idejere, mind azert hogy megh ismertessek azokból jelen lenni az Messias az Prophetak jövendőlesek szerint *Esa*: 35. v. 4. *Matth.* 11. mind pedig hogy *az Atyanak kebeleből le hozot titok Eph*: 3. v. 5. 6. az Evangeliombeli tudomany azokkal az csudakkal megh erősitessek az mellyert szamtalan helyeken igazittya es hija az Sidokat az ő cselekedetire hogy ha az ő beszedenek nem hisnek, hidgyenek cselekedetinek. *Ioan.* 10. v. 38. De ezzel nem rekesztetik ki, hogy az testnek felvetele előt nem munkalkodot volna. Mert kicsoda altal teremtettenek mindenek? *Ioan* 1. v. 2. az Christus altal. Kicsoda hozta ki Ægyiptumbol az Sido nepet? Az Christus *Es*: 63. v. 9. *Iudæ vers* 5 *&c.* II.

Az mi illeti az *instantiat* hogy az Apostolok, Christus, az Atya Isten egyenlő allatuak lennenek, illetlen pelda. Mert az Apostolok szolgak kikben az Isten ajandekinak altala munkalkodik az mellyen mind az plantalo semmi, mind az öntőző mint oda fellyeb megh mutatam. Az Christus pedig es az Atya kőz Isteni termeszetnek mindenhato erejek altal munkalkodnak, mellyert az Fiu nem cselekedhetik semmit az Atya nelkűl. Mert egyenlő Isten az Atyaval. Azert tőkelletes igasságban megáll Enyedi es az pokol ellen, hogy holot egyenlő az Fiunak cselekedeti az Atyanak cselekedetivel: Istensege-is egyenlő. III.

UGYAN ottan verſ: 23.

Hogy mindenek tiſtellyek az Fiut, mikeppen tiſtelik az Atyat: az ki nem tiſteli az Fiut, nem tiſteli az Atyat.

Maſodik reſe az Chriſtus Apologiajanak maga oltalmazo beſednek, hogy igazan mondotta az Iſtent ſajat Attyanak, egyenlővé teven magat az Atyaval, melyet egy nehany erőſſegekkel meg mutogata. 1. Az cselekedetnek egyenlő voltatul *verſ.* 19. 2. Az halottaknak egyenlő elevenitéſetúl. *verſ.* 21. 3. Az vilagnak meg iteleſenek tellyes es tőkelletes hatalmatul *verſ.* 22. 4. Vegſő okatul miert adattatatot az Fiunak az itilet? Mert egyenlő tiſteleti vagyon az Atyaval. *verſ.* 23. Mely annyival erőſſeb, hogy az iras erőſiti az Iſtenről *Eſ:* 48. *v.* 11. *Hogy az ő dicsőſeget maſnak nem adgya. De atta az az, közſötte az ő Fiaval.* Azert egyenlő az Fiu az Atyaval tiſtelettel, felſeggel es dicsőſeggel. Mert *valaki nem tiſteli az Fiat, az Atyat ſem tiſteli.* Annak-okaert ha az Atyanak tiſteleti az Fiunak tiſteletinelkúl meg nem alhat, kővetkezik hogy egyenlő az Fiunak tiſteleti az ő Attyaeval. De az első Chriſtuſe igaz. Hat az kővetkezeſ-is.

Csuda minemő ſikamlo kigyo modgyara akar Enyedi ez mellől el ſikamlani, imigy hojagozvan es tetovazvan.

I. Ez ige: az mint, nem minden modon valo egyenlőſeget, de akarmi haſonlatoſſagot jegyez, mint verſ: 21. *Az mikeppen az Atya keltakat elevenit akeppen az Fiu is az kiket akar meg eleveneti: maga mingyaraſt utanna veti, hogy ezt az erőt az Atyatul vötte. Mert az Atya ſajat erejevel: az Fiu Atyatul vöt erővel elevenit.*

I. F. Igaz az *Propoſitio* az emberek kőzőt, hogy nem minden modon valo egyenlőſeget jegyezzen ez ige: *Az mint*, De az Fiu es az Atya kőzőt valo mondaſokban nem igaz. Mert olyan ſiemely az Fiu Iſtenſegeben, mint az Atya: Mert *amaz ennek allat ſerint valo abrazattya Col:* 1. *verſ.* 15. *ſiemelyenek ki metszet belyege Heb.* 1. *v.* 2. Azert az mikeppen igaz Iſten es őrők

elet

elet hasonlitatik egyben az Atyaval egyenlőségeben az Istenségnek: akeppen egyenlőségeben az tiszteletnek. Megmutattya Szent Pál az Davidnak Soltarabol *Psál. 97. v. 7. Heb. 1 v. 6. Imagyakötet (az Fiat) az Istennek minden Angyali*, mely termeszet szerint valo Istenhez illik *Esa. 6.* I. asd oda fellyeb. Mit hajagoz tehat az Christus Iesus tiszteletinek ronto ellensege Enyedi?

Az mi illeti az okat veszők az elsőt, az masikat megmagyarazzuk. Első ez: Az mikeppen az Atya halottakat támaszt, hasonlokepen az Fiu-is az kiket akar megh elevenit. Mert az halot tamastas Isten tulaydon cselekedete. Mert az Szent emberek Istentől vőtt csuda tetelnek ajandeka szerint tamastottanak halottakat, kikről sohol nem olvassuk ezt: hogy az mikeppen az Atya tamaszt halottakot hasonlatoskeppen az Apostolok-is, hanem csak az Fiurol. De az Atya tulaydon sajat erejevel tamaszt halottakat. Hat az Fiu-is hasonlokeppen tulaydon sajat erejevel. II.

Az masik ez: Az Fiu az Atyatul vőtt erővel elevenet: igy magyarazzuk: Az Fiu vőtt az Atyatul erőt az halot tamasztasra, de az örökke valo szűles altal, melykeppen az Istenseg közeltettet az Fiuval az Atyatul valosagoson es ezert elevenit hasonlokeppen az Fiu mint az Atya. Azert mondgya Szent Pál hogy *nem vagadomany szerint birja az Istenseget Phil: 2 v. 5. de ugyan termeszet szerint.* III.

Az mit rebeszget Enyedi az Hosperől es az Kathosrol, az mi ertelmünkőt nem illeti megh. Mert emberekről mondatnak, nem Istenről: mint *legyetek tökelletesek mint az ti mennyei Atyatok-is. Matth. 5. v. 48.* Mert it csak peldaol vettetik az Atya, nem azert hogy valaki ollyan tőkelletes lehetne, de hogy arra iessen. It pedig az Fiu es az Atya közőt valo tiszteletnek hasonlatossagarol vagyon so, mely nem fel tisztelet hanem ep. Mert *valaki nem tiszteli az Fiat az Atyat sem tiszteli.* De Enyedi nem tiszteli az Fiat hanem inkab le vonsarola ellene kialtvan. Hat az Atyat sem tiszteli. IV.

Tarcs megh ezt Enyedi ellen: Valamikor ez igek: *Az mint, hasonlokeppen*, az Fiu es az Atya neve köziben vettetik, V.

mindenkor valoſagos egyenlőſegetj gyeznek, csak hogy az mellyek az Iſtenlegre tartoznak, annak adaſſanak: mellyek az ſolgai abrazatban az kőzben jarorul, arrol magyaraztaſſanak. Ez igy leven ezen iraſokat hozzon elő Enyedi emberektűl vőtteket *ſuni impertinente*, *falſa paria*, helyteleneknek, nem igaz haſonlatoſſagok: mint Ionashoz haſonlettya magat az Chriſtus *Matth.* 12. v. 40. nem tiſteletiben, nem Iſteni cselekedetiben, &c. hanem tiſtan csak az ő teſtenek főldnek gyomraban valo fekűvefere nézve. De mi kőzi ennek az Fiu es Atya kőzőt valo tiſteletnek egyenlőſegehez hanem csak igy: Valaminemő valoſagoſan fekűt Ionas az Czet halnak gyomrabanj ugy Chriſtus az Főldben. Azert valaminemő tiſtelettel tiſteltetik az Atya, ollyannal az Fiu-is. Enyedi megh guggolna ezt. Hat mit csavarogh ſmiert hojagoz?

UGYAN ottan, v. 27.

Es az itiletre-is adot neki meltoſagot, mivelhogy embernek Fia.

Hogy az Chriſtuſnak főlső juſſa es hatalma legyen minden teremtet allatoknak biraſara es igazgataſara, annyera, hogy az çletnek es az halalnak-is hatalma kezeben vagyon, Innet bizonyittatik: Mert *az kiket akar, megelevenit, az kiket nem akar, az halalban maradnak*, mely *abſolutum juſti* tőkelletes tellyes Iſteni hatalmat Enyedi ellen eddig meg otalmaztuk. Moſtan immar hogyhogy es mi modon vagyon ez hatalom azt adgya előnkben. Vagyon ez hatalom az Fiunal *per naturam* Iſteni termeſeti altal. Mert *az őrőkke valoſules altal közlőtte az Atya ezt az Fiuval.* De azert az menyiben emberre lőtt az Ige, vőtte az Atyatul, hogy ez vilagnak biraja ſitilője legyen. Melyből megh tetőik, hogy igazan vallyuk az Apoſtolokkal eggyűt, hogy minden időbeli kereſtyenek ket kűlőmbőző termeſetet iſmertek az Fiuban, mellyet ez igeçske mutat meg: *Quatenus*, az menyiben ember. Hat az menyiben Iſten, nem vőtte az itiletet adomas ſerint, de

termeßet ßerint: hanem võtte adomas ßerint az menyiben ember. Mit gugyog erre Enyedi?

I. Hamis, csalard Beza, hogy ezt iget: Hoti, *ezen forditotta,* Quatenus: *Az menyiben: mellyet semmi irasbol meg nem bizonyit.*

F. Hamis, csalard vagy te. Mert Beza nezet az Szent Pal Apoſtol ßavara, es az Chriſtuſnak ßemelyere: Mely ßent Pal igy tanit *Rom. 1. v. 3.* Az ő Fia felől, *ki az Davidnak maguabol lött teſt ßerint.* Latode mely nyilvan meg valaßtya az Iſten Fiat az teſtúl? Iſten Fia lőtt, de *ſecundum carnem*, teſt ßerint. Mert *az Ige Iſten Fia, teſte lött, Ioan. 1. v. 14.* Azert ez ßok: *Az menyiben embernek Fia.* Ember ßerint: Teſt ßerint, ezzel: *Az menyiben ember, Aequipollent*, eggyeznek. Holot azert az valoſagra es az haſonlo iraſokra nezet Beza, micsoda orczaval mered hamis, csalardnak mondani?

II. Az Chriſtuſnak Iſtenſege ſemmit nem vött az Atyatul. De az Chriſtuſnak Iſtenſege ez igeveljelentetik az irasban: Iſten Fia. *De az Iſtennek Fia, az az, az Iſtenſeg vötte az itiletet az Atyatul. Mert hatalmat adot neki: kinek? Az Fiunak. Hat nem igaz az mit Beza irt es forditot?*

F. Hamiſſan ßaggattya meg Enyedi az Chriſtuſnak ßemelyeben az Iſten Fiat az Iſtenſegtúl, es viſont, hogy az Iſtenſeg nem võtt ſemmit, hanem az Fiu; az Fiu penig az Iſtenſeg. Mert az Iſtenſeg nem vettetik ellenében az Iſten Fiunak: ſem az Iſten Fia az Iſtenſegnek. Mert az Iſtennek Fia, Iſten, es ő benne mint igaz Iſtenben, Iſtenſeg vagyon. Võtte azert az Fiu Iſten az itiletet Iſtenſegenek termeßetiben. Mert az Atya ßúlven az ő Fiat, közlőtte vele az ßűles közben az Iſtenſeget, es ezzel az Iſtenſegnek termeßetit es tulaydonſagit. I.

Mas azert ßolani az Iſten fiarol: mas az Iſtenſegről. Az Iſten Fia maſodik ßemely az Iſtenſegben, kit az Atya őrőktúl foguan ßűlt az ő Iſtenſegenek allattyaban, hogy ő vele egyenlő Iſten legyen. Az Iſtenſeg penig közös Iſteni allat az Atyaval, Fiuval es Sz. Lelekkel. Immar laſd meg mit mond Enyedi. Az Iſtennek Fia, az az, az Iſtenſeg võtte az itiletet. Hamiſſan hozza az Fiu Iſtenről az Iſtenſegre az itilet adaſt II.

Mert ha ez igaz volna, igy-is következnek: az Atya, az az, az Istenség adta az Fiunak, az az, az Istenségnek az itiletet: az mely keptelen es iras ellen valo.

III. No azert vötte Christus az itiletet, hogy ez világnak itilő biraja legyen, annyiban-is az menyiben embernek fia es közben-jaro. Mert az mely Isten Fia vala, ő magaban-is az testnek föl vetele előt, mint eddig meg bizonyitottam, u gyan azon föl vöven az testet *designal*tatot ez világnak itilő Birajava es rendeltetet, mint erről az szent iras bizonyságot teßen. Azert igaz az mint Beza forditotta. Az menyiben ember: Mert az menyiben Isten termeßeti ßerint itilő Biro, mint örök Isten.

I. II. Mert oka adatik miert adatot hatalom az Chriſtuſnak? Mert embernek fia. Melyből vagy ez keptelen dolog következik, hogy akarmely embernek hatalom kel adatni az itiletre: mert akar ki-is embernek fia. Avagy hogy Isten Fianak lenni nem Istenseget jegyez, ſenkit ſem teßen egyenlove Istennel: Mert az Iſten fia vötte az hatalmat maſtul.

I. F. Hamis az első ßarva az te kereßt-fogaſodnak. Mert itt az helyen ez mondasban: *Az Atya adot az Fiunak hatalmat az itiletre*, az menyiben embernek fia, meg hataroztatik az embernek fia, es arra vitetik az ki termeßet ßerint valo fia az Atyanak. De az töb embereknek fiai nem termeßet ßerint valo fiai az Atyanak. Hat az ki termeßet ßerint valo Fia az Atyanak, az, az menyiben embernek-is fia, vötte az hatalmat az Atyatul, nem mas embernek fia: Es igy le törik első ßarva az te ellen-veteſednek.

II. Az mi az maſik ßarvat illeti, arra meg feleltem, hogy az Istennek Fia maſodik ßemelyt jegyez az Istenségben: ollyat kiben legyen az Istenség, mint az embernek fia emberi ßemelyt, kiben legyen az emberség. Mas azert ßolani az Istennek Fiarol, ki maſodik ßemely az Istenségben, mas az Istenségről, mely köz az harom ßemelyekkel: mellyet hogy Enyedi egyben zürzavar, hamis, hogy az Istenség vötte volna az itiletre valo hatalmat. Mert vötte, az Istennek Fia kiben Istenség vagyon az Istenségnek termeßetivel eggyüt:

vötte

vőtte az embernek fia-is az menyiben ember, eggyesűlt az Istennek Fiaval, es az menyiben az Ige teste lőtt, mint eleb meg mondam.

IV. Itt nem mas az Isten Fia, hanem az, az ki ember, teremtet allat, es mindent Attyatul vött.

F. Ez kis tanusag-is hamis. Mert az Isten Fia elleneben vettetik az embernek Fianak: es azt vallyuk, hogy az Istennek Fia lőtt ember fiava az testnek fől vetele altal, mint szent Pal magyarazza, *Galat. 4. v. 4. Ki bocsata Isten az ő Fiat.* Miert? *hogy legyen Asszonyi-allattul.* Hogy-hogy? *Secundum carnem*, test szerint, *Rom. 1. v. 3. & cap. 9. v. 5.* Eleb valo azert az Istennek Fia, ugy-mint, *ki igaz Isten es örök elet*: 1. *Ioh. 5. v. 20.* az embernek Fianal, az az, az ő túle fől vőtt emberi termeszetnel. De ez az Isten es ember fia az szemelynek eggyesszegeben, hogy egy szemely Isten-Fianak mondatik. Mert az ő termeszet szerint valo Fia lőtt teste. *Ioh. 1 v. 14.*

V. Ez reszecskét: Az menyiben embernek fia, *nemellyek az 27. versre visik: nemellyek az következendő 28. versre. Mert embernek fia, ne csudallyatok azt, mely ertelmet miert kellene meg vetni, senki hathato okat nem adta.*

F. Hamis, es ki tekeri nyakat az irasnak Enyedi, mellyet ő maga semjoval, mert azt mondgya: De ha megh engedgyük-is, mellyet nem-kedvetlenül cselekedünk, hogy az 27 vershez kel adni. Mit tőltöd tehat az Papyrossat hejaban, es miert neveled oktalan naggya az könyvet?

Beza, Auguſtinus es Cyrillus irasibol nagy szepen megh mutattya, es hathato okat adgya, miert nem kellyen az 28. vershez kőtni: Ha valaki, ugy-mond, az igeknek rend szerint valo folyasat szorgalmatossan megtekinteli, meg talallya, hogy az egesz 27. vers az fölső tanitashoz valo. Mert az 28. versben allattya Christus, hogy minnyajan az ő itilő szeki eleiben allanak az itiletre. Hathato ok ez azon bőtűből.

Ha latasban embernek fiat latot, kinek amaz hosszu eletu hatalmat, tisztesseget &c. adot, tehat itt is nem mas embernek fiarol vagyon az sző, hogy vötte az hatalmat. De az első igaz. Dan. 7. Ergo.

F. Honnan bizonyitana meg ha tagadnok, hogy Christus

nezet

nezet volna itt az Daniel latasara? De ne bantsuk ezzel, hanem tekintsük meg az Daniel irasat: *Latom vala eyjeli latasban, es ime az eghi felhöben, mint egy embernek fia jü vala, es mene az eghi idejuhöz, es eleiben vivek ötet.* Nem embernek fia ez Enyedi, hanem: Hasonlo az embernek fiahoz Mert az Isten es ember Christusnak abrazattya irattatik meg az egy szemelyben: Istensege abban, hogy el jövetele vagyon eghi felhökben: Embersege ebben Embernek fia. Mert ha csupa embert latot volna, soha ez kettöt nem mondotta volna: *Az felhöböl.* Ismet: *Hasonlo embernek fiahoz.* Igy tehat nem csak ez jövendölés szerint mondatik embernek fianak, hanem az emberi termeszetert, melyben mint az gyermekek az testben, verben: ugy ö neki-is örök Ige léven, reszesülni kellet, *Heb. 3. v. 14.*

Ennek adattatot azert az emberre lött Christusnak az itilletre valo hatalom, Mert idö szerint az Solgai abrazatban arra rendeltetet, nem azert, mintha az elöt arra valo hatalma nem volt volna: Mert az egesz földnek birajanak monda *Gen. 18. v. 25.* ötet Abraham: hanem hogy az testben megjelenven-is, gyakorlana azon hatalmat es az testben-is lenne itilöje ez vilagnak.

VI. Ezige Sidoul: ki annyit teszen, mint Görögül Hoti; *Iollehet, noha az mint Musculus-is megjegyzette in Es. cap 9. v. 1. es ez ertelem szerint igy kel magyarazni*: Adot neki hatalmat: *noha ember fia, es ugyan megutaltatot.*

F. Hamis az te gloſſad. Mert az *ſubjecta materia* az dolog melyröl it vagyon szo, tudni illik, arrol az Isten es ember Christusnak az szemelynek eggyességeben es erröl valo hasonlo szolasnak nemei nem engedik, hogy az te *Kid* es *Hotid* ugy magyaraztassanak egyenlöben mint te mondod. Mert ugy az Christus minden Istensegeböl ki rekesztetnek. Az mi az Musculus irasat illeti, ot vagyon ez: *Gyakorta mas ertelemben vetetik.* Hat nem mindenkor. Annakfölötte azt-is mondgya: hogy *az iget az iras magyarazo illendökepen alkolmaztassa ahoz, az melyröl ot szo vagyon.* De itt szo vagyon az emberre lött Isten Fiarol. Hat az magyarazatban ugy kel alkolmaztatni

az

az igeket, hogy az mi az Isteni termeßete, arra vigyúk: az mi az emberi termeßete, annak adgyuk, ugy nem vetkezünk az hitnek tenora ellen.

CAPUT VI. v. 62.

Ha azert latandgyatok az embernek Fiat fel menni oda az holot előßőr volt (vala) (mit mondnak?)

Ez előt valo 61. versben az Christus az ő Istensegenek nyilvan valo erőſſeget meg mutata abban, hogy ő magatul ő magaban senkinek hir nem teteleből jol tudgya es ismeri az halgatokban mi vagyon es mi forogh kőzőttők. Ebben pedig az 62. versben oltalmazza azt az mit eleb mondot vala az ő testeről. Mintha igy ßolana: *Nem kel ti elöttetek keptelen dologhnak lenni, hogy az en testemet eledelnek mondam.* Mert ha ez keptelen, mit mondotok affelől mikor latangyatok hogy en oda az egekben fel megyek testemben-is az holot az előtt-is valek Istensegemben?

Lattyuk azert hogy Idvőzitőnk oda az helyben mondgya hogy fel megyen, az holot az előt vala, de nem embersegeben, mint Apollinaris Eretnek mondgya vala, hogy eghből hozot teste volna az Christusnak, hanem Isteni termeßetiben, mint Augustinus, Cyrillus, Theophilactus es az tőb Atyak magyarazzak.

Hogy pedigh embernek fianak mondgya magat, es arrol ßol, vagyon az *per communicationem idiomatum*, melyben az Isteni es emberi termeßetből allo egy ßemelynek tulaydonitatik az, az mi az Isteni termeßete. Embernek fia.

Valaki oda mondatik menni, az holot eleb vala, az az fel menetel előt volt valosagoson ot az hova megyen: Mert ismet nem mehetne oda ha az előt ot nē volt volna. De az Christus mondatik az eghben menni az holot eleb vala. Annakokaert az Christus ez fel menetel előt volt az eghekben az hova mondgya hogy fel megyen: es ßükseges kő-

vetkezes ſerint az Chriſtus az teſtnek fel vetele előt leven mind valoſagos ſemely es őrők Iſten ſ-mind ket kűlőmbőző termeſet vagyon az ő ſemelyeben.

Csuda almodozaſokkal es fenyes hojagozaſokkal akarja ezt-is meg homalyoſitani Enyedi, midőn igy ſol:

I. Az elsö mondas nem Univerſalis *hanem reſs ſerint valo 1. Mert mashova-is mehetet az Chriſtus az holot az elöt nem volt, mint, az ſamar hatara: az koppaſto hegyre &c. 2. Mert ſemmi bizonyos helyt nem nevezet hanem egy altallyaban mondgya, hogy volt valahon. Mert nem csak menyben mondgya az Evangeliomi hiſtoria, hanem Ieruſalemben-is.*

I. F. Megh tapaſtalhatokeppen valo hamiſſag, hogy az mi elsö *propoſitio*nk reſs ſerint valo volna. De Enyedi hogy inkab gazolhaſſon az hamis magyarazatu feleletben, maga maganak formalt argumentomot: Oda ment fel az Chriſtus ez beſzelles utan az holot eleb volt. Nem igy formallyuk mi az elsőt, de igy: Valaki oda mondatik menni az holot az elöt volt, az, az ő oda valo menetelinek előtte volt valoſagoſon. Mert *hogy hogy mehetne iſmet oda ha az elöt nem volt volna?* Fel veſſük ez *univerſalis propoſitio* alat ezt az maſodikat: De az Chriſtus oda ment, a holot az elöt volt. Nem volt pedig ez elöt az egekben teſt ſerint: hat ſükſegeskeppen kővetkezik, hogy ha oda megyen az holot az elöt volt, tehat Iſtenſegeben volt ot, mint oda fellyeb *Cap. 3. v. 13.* megh latok.

II. Ez igy leven, valamit rebeg az ſamar hatarol, koppaſto helyről, Caiphas tornaczarol, egy pontig helytelen. Oka ez: Mert it egy atallyaban menyről vagyon ſo, mellyet az bőtűnek folyaſa tanit igaznak lenni. Mert tanit az mennyei kenyerről: *Envagyok mennyei kenyer mely meny-orſzagh bolle ſzallot v. 41. Item: v. 50. & 58.* Azert mondgya: *keptelen dologh ez ti elöttetek, hat ha meg lattyatok az embernek fiat oda fel az eghben menni, az holot eleb vala, mit mondotok?* Nincsen ot Enyedi koppaſto helyről *&c.* ſo. Azert hamis az minemű kicsiny ſines teto vazaſſal akarſ az igaſſag előt el enyeſni.

II. De ha meg engedgyük hogy menyben menetelöl ſzol Chriſtus, es az egeſs argumentomat-is meg engedgyük, mit nyernek vele?

Talam

Talam ezt, hogy Marianak elötte valosagoson volt? De ez consequentiat *ketkeppen hamissithatni* 1. *Mert menyben lenni, annyit tessen mennyei dolgokat erteni Eph:2. v.6. Phil: 3. v.20.* 2. *Mert az-is mondatik menyben lenni az ki Isten decretomaban vagyon, ha nem ßületett-is.* 1. *Ioan:1. vers.2. kezekkel tapogattyak az eletnek igejet, de azert menyben az Atya, ott az eletnek igeje-is az Isten tornaczaban.*

F. Mierthogy az elebbi hojagozasaban Enyedi semmi melto feßket nem verhete tevelygesenek, meg engedi ketelen az argumentomot, de az *consequentia* faydalmas neki, hogy az Christus valosagoson volt volna, Marianak elötte. Ezt hamissitani akarja 1. Mert menyben lenni annyit teßen mint titkos dolgokat erteni s-tudni kiröl oda fellyeb *cap. 3. v.13. obiect:* 8. Lasd ott.

2. Az mi az masodik *ratio*t illeti *impertinens* illetlen. Mert *az Fiu örökke valosagoson az Atyanal volt Ioan: 1. vers. 2. Proverb. 8. v.22. Meg miker semmi melysegek nem volnanak ßulettettem vala, &c,* De az ö meg testesülese Isten decretomaban vala. *De el jöve az idönek tellyessege es Isten amaz ö nala s-ö kebeleben levö ßolo Iget az ö eggyetlen egy ßulöt Fiat ki bocsata es ugy lön az testben Aßßonyiallattul Gal.4. v.4.* mely testben az Eletnek igejet ugyan meg tapogatak az Apostolok. 1. *Ioan.1. v.2.* Hamis azert az Enyedi glossaja, hogy az Christusnak az ö Attyanal valo valosagos ßemelye ßerint valo jelen letet tagadgya, es csak az mi męg nem volna, azt mondgya lenni Isten decretomaban. Ez ö tagadasa az egeß kereßtyen hitnek az Christus ßemelye felöl *principio*ma kezdete. *Principio*mot tagado ellen pedig, nem vetekedes, de bot kel.

Itt az arant-is egy *instanti*at formal maganak mi nevünkel: Ollyan modon volt Christus mennyekben, az mint az utan fel mene. De az utan valosagoskeppen ment fel es hogy igy ßollyak allattya ßerint *Hat az elöt-is ugy volt ott.*

III. Ez sem alhat megh. 1. *Mert mas modon volt az Christus menyben fel menetelinek elötte az egekben tudni illik Istensegeben: maskeppen hogy fel mene Istensegeben es embersegeben. Hat nem ollyan modon volt az elöt az eghben mint az utan.*

2. *Mert ez ige*: *Az bolot eleb vala*, figurata *peldazatkeppen valo. Mert ökis* figurate propter unionem hypoſtaticam *az mi az Iſtennek tulaydona az adatik az emberſegnek magyarazzak. Hat az mely törvennyel ök elnek, nekünk-is ſabad legyen azzal elnünk.*

I. F. Tekelletes valoſagaban megh all az Enyeditůl mi nevünkben formalt argumentom es az mely okokat ellene gondolt nem illendők. Mert az mi az elſőt illeti, nem az Chriſtuſnak menyben valo letelenek modgyat forgattyuk, hanem valoſagos ot letet. Mert mas az Chriſtuſnak valoſagos leteleről ſolani: mas iſmet, annak kin letenek modgyarol mint mas ſolani arrol, hogy Illyes valoſagoſon az eghben vagyon: mas arrol, hogy hogy vagyon az eghben. Igy mondgyuk hogy az Chriſtus valoſagoſon vala az menyben az teſtnek fel vetele előtt-is: de ha modgyarol akarſz erteni, mondgyuk hogy Iſteni ſemelyeben Iſtenſege ſerint. Azert valamint volt az Chriſtus az teſtnek fel vetele előt az eghben, az teſtnek fel vetele utan-is ugyan ugy volt. Mert az ő Iſtenſege ſerint valo ot lete, ſem az teſtnek fel vetele előt, ſem az teſtnek fel vetele utan meg nem valtozot. Mert hogy emberſege ſerint-is fel ment, ugyan akkor-is ugy volt Iſtenſege ſerint az eghben, mint az előt. Azert igy corrigallyuk az Enyeditůl mi reank formalt argumentomot.

II. Valaminemő modon vala az Chriſtus az teſtnek fel vetele előt az egekben, ollyan modon ment fel-is. De valoſagoſon allattya ſerint vala az eghben az teſtnek fel vetele előtt-is. Azert valoſagoſon ment fel az eghben az teſtnek fel vetele utan-is.

Ha ki mezitelen jő le az hegyről ſ-it alat ruhat venne rea az az ruhaban-is ugy menne fel, mint le jőt volt. Ugy az Chriſtus ala jőve az eghből ſemelyeben: it alat az teſtet mint valami ruhat fel öltőze ſ-ugy mene fel az eghben. Ladde, valamikeppen ala jőt Iſtenſegeben, ugyan ugy ment az teſtben-is Iſtenſegeben, noha az ruhat rea vőtte. Hamis az Enyedi *ratioja*.

Az mi az maſodik okat illeti, hamiſſan fodgya az ő ſo-

laſaná-

lasanak modgyat az mi solasunknak modgyaval egyben. Mert mi az eges keresztyen vilaggal eggyut igazan magyarazzuk ez fele solasokat *per communicationem idiomatum*, melyben mikor oly dologh mondatik az Christusnak semelyerol, mely az emberi termeszetre nem illik, mint lenni az eghben valosagoson az testnek fel vetele elott, azt az Istensegnek adgyuk, es arrol magyarazzuk. De Enyedi az valosagos menyben letelt csak valami mennyei dolgoknak tudasarol magyarazza, az mely hamis, mint oda fellyeb meg mutogattam.

IV. Volt az Christus 32. esztendejenek elotte az menyiben vagy ugy mint az ellenkezok mondgyak, Istensegeben, vagy lelekben valo elragattatasaban, mint az pusztaban: vagy az Atyanak Decretomaban es ismeretiben: avagy elmejenek gondolattyaban es kegyesseegeben. Nem volt ugy, mint az ellenkezok mondgyak. Hat imez harom modon leleknek elragattatasahan, mint Pal es Ianos. Mert noha az Euangeliomban arrol emlekezet nincsen, de meg lehetet.

F. Az elso, hogy az Christus Istensegeben az testnek fol vetele elot-is volt az egekben, igen igaz, mint eddig megh mutogattam Enyedi ellen. De hogy csak ugy volt volna, mint Enyedi almodozza, s nem ugy az mint mondā, hamis. Mert mutassa meg minekunk az Euangeliomi historiabol, hogy Christus lelekben el ragattatvan volt az egben, mint s. Ianos es Pal Apostol? Mert hogy arra fog, hogy nem mindenek irattattanak meg, azert lehet hogy ez sem, hamis, maga sem jovallya. Meg nem irattatot, hogy Christus lelekben el ragattatvan volt az egekben valosagossan: azert lehet, hogy ugy volt. Ki ne pokne ez csalard *consequentiat*? Illyen nagy dolgot nem irt volnac megh valamellyik az Euangelistak kozzul? Hogy az pusztaban vitettetet az lelektul nē meny-orszagban valo letel felol vagyon ott az so. Mert az puszta, az Templomnak ormozattya es a hegy nem meny-orszag. Az Christus Iesusnak Isteni termeszetinek ellene volt volna az, hogy ottan ottan fol ragattatot volna

elekben az egekben, es onnan hozogatta volna ala az mit latot, hallot volna. Hamis tevelyges az Enyedi allatasa.

Az mi az masik szarvat illeti az ő ki fogasanak, hogy Isten ismeretiben volt volna, az is hamis, az mint oda fellyeb meg mondottam. Mert lehetetlen az jelen valonak esak ismeretben es decretomban jelen lenni.

Elmejenek gondolattyaban valo leteleről, hogy itt nincsen so az Christus tanitasanak czellya mutattya meg: mely ez, hogy az mit mondot az ő testeről, hogy eledel az, oltalmazza. Ti keptelennek velitek, hogy az en testemet eledelnek mondom: hat ha meg latandgyatok az embernek Fiat oda föl menni, az holot az előt vala, mit mondotok? Ha penig vagy lelekben ragattatvan, vagy Isten Decretomaban, vagy elmejeben valo egben leteleről mondotta volna ezt, az mint Enyedi hamissan fecsegi, micsoda modon illet volna az Christus tanitasahoz? Csudallyatok az en testemet eledelnek lenni, hát ha elmemben oda ragattatnam, az hol voltam, mit mondanatok? Bizony oly tavoly jarna ez az Christus tanitasatul, mint az vagyon az semmitúl.

Meg all azert, hog az Christus Marianak előtte valosagoson volt, es hogy ket kúlömbőző termeset legyen ő benne.

CAPUT VIII. v. 58.

Bizony bizony mondom nektek, minek előtte Abraham volna, en vagyok.

Christus ez mondassal mind az maga semelyet mind tudomanyat az Sidoknak patvarkodasok ellen otalmazza. Mert az 51. versben mondotta vala, hogy őrők eletek lessen azoknak, valakik az ő beszedeket meg tartyak. Jay ez az Sidoknak, es azzal vadollyak, hogy őrdőge vagyon. Hogy penig az Sidok vadolasanak valami oka legyen, egyben hasonlittyak az Christust Abrahammal, hogy az Abrahamnak meltosagaval az Christus dicsőseget el fedezhessek. *Abra-*

ham

ham meg holt, &c. *kinek alitod magadat?* Maga mentő beſedet indit Idvőzitőnk, melyben ketkepen felel meg: elſőben az Sidoknak ertelmekre, annak utanna az Abraham peldajara. Ertelmek az Sidoknak ez vala, hogy az Chriſtus tiſteſſeg kevano. Ezt ezzel veri hatra: *Ha en dicsőitem en magamat, az en dicsőſegem ſemmi*, az az, ha tiſteſſeg kevano vagyok, meltan ſemmi az en dicsőſegem. De en magamat nem dicsőitem, az az, nem vagyok tiſteſſeg kevano, de *az menyben levő Atya megh dicsőit engemet*, az az, engemet bocsatot, es tinektek mutat. Azert nem ſemmi az en dicsőſegem.

Az Abraham peldajara is megh felel, es ő felőle kettőt mond. Előſőr, hog *igen buzgo kevanſaggal kevanta latni az Meſſiaſnak napjat*. Valakinek penig napja az Sido ſonak folyaſa ſerint annyit teſen, mint az menyiidőben azelt, vagy melyben valami tekintetes dolgot vagy cselekedet, vagy eſet rayta. Azert az Chriſtuſnak napja nem egyebet jegyez, hanem az Chriſtuſnak az teſtben valo eljővetelet. Mert latta őtet tavolyrol Abraham hitinek ſemeivel, az mint megh magyaraztatik *Heb.* 11. *v.* 13. Maſodſor ebből hozza ki, hogy *örvendezet az Abraham*. Igy veri hatra az Sidoknak patvarkodaſokat. De csikorgatvan fogokat ellene, azt mondgyak: *ötven eſtendös nem vagy, s Abrahamot lattad?* Itt mutattyak tudatlanſagokat. Mert az Chriſtus felől ugy itilnek, mint csupa ember felől. Mert igy okoskodnak: *Lehetetlen, hogy ötven eſtendös ember lathatta volna Abrahamot. Te meg ötven eſtendös ſem vagy: Hat hogy hogy lathattad volna Abrahamot, vagy ő az te napodat? holot Abraham holt meg ezelöt ket ezer eſtendő tayban.* Meſsias napja.

Meg felel Idvőzitőnk, es veſen erőſſeget az ő iſteni termeſzetitől, mellyet ugyan eskűveſſel erősit: *Bizony bizony mondom tinektek, minek elötte Abraham volna, en vagyok.* Melyben magat Abraham előtte vallya lenni *in ſuo eſſe perſonali*, az ő ſemelye ſerint valo leteleben, mellyet ezzel mutat megh, hogy Abrahamnak γενέσθαι *fieri, naſci*, lenni, ſűlettetni tulaydonit: maganak pedigh εἰμί, *ſum* vagyok. Azert vagy igazat mond ebben Chriſtus, hogy *minek elötte Abraham ſűlettetnek, En vagyok*: vagy nem. De azt mondani, hogy

nem

nem igazat mond, ſemtelen eretnekſegh. Hat ha igazat mond, vagy volt Abraham elöt Iſtenſegeben, vagy emberſegeben: Nem emberſegeben. Mert Abraham utan ket ezer eſtendö tayban ſülettetek Mariatul teſt ſerint. Hat vala Iſtenſegeben. Ha Iſtenſegeben volt, az mint volt-is, mint mi maga bizonittya, termeſet ſerint valo örök Iſten.

Mivelhogy fölötte vilagos tanubizonyſag-tetele ez Idvözitönknek az ö termeſet ſerint valo örök Iſtenſegeröl; ez okaert Enyedi felette ſok fele kapdos ellene, de mind markaban ſakad, az mint meg lattyuk. Igy ſol:

Ii Az Chriſtuſnak napjan, azon Chriſtuſnak meg teſtesüleſe nem ertethetik. 1. *Mert Abraham napot latot, nem az Chriſtuſt. De az napot ſenki nem lathattya, hanem az mi nappal leſsen.* 2. *Mert Abraham ſemmi meg teſtesülö Iſten avagy lelek felöl nem almodozot.* 3. *Mert kevanſagat meg nyerte.*

I. F. Hamis az Enyedi *propoſitioja*. Mert Chriſtus ö maga mondgya: *Latta az en napomat.* Hogy penig Enyedi azt rebegi: *Az napot nem lathatni, hanem az mi az napon leſsen*, abbol hamiſsittya meg ö maga magat. Mert ha Abraham az Chriſtus napjat nem lathatta, tehat latta magat az Chriſtuſt az ö napjan. De az elſö Enyedi allataſa igaz. Azert az maſik-is ö allataſa leven, igaz.

II. Az mi az maſikat illeti, hogy Abraham nem almodozot valami meg teſteſülö Iſten felöl, almodozva hazud Enyedi. Mert ez meg teſteſülendö Iſten mondgya vala Abrahamnak, *Gen.* 18. *v.* 18. *Meg aldatnak azö maguaban az földnek minden nemzetſegi.* Kicsoda ez az Abraham magua, Szent Pal igen vilageſſan magyarazza az Ur Chriſtuſra, *Galat.* 3. *v.* 16. Nem mondgya: *Magaaiban*, ugy-mint ſokakban, de ugy, mint egyben: *Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus*: es az te magodban, ki az Chriſtus. Mert *ezt az ö Fiat bocsatotta ki Iſten az idönek tellyeſſegeben, hogy Aſſzonyi-allattul legyen az teſt ſerint, Gal.* 4. *v.* 4. Melyre nezve *Rom.* 9. *v.* 4. Az Atyak közzül valonak mondatik, de *ſecundum carnem*, teſt ſerint, noha *mindenek fölöt örökke aldando Iſten* Iſtenſegeben *verſ.* 5. Igy ſinte, *Rom* 1. *v.* 3. Holot azert az Uy Teſtamentom magyarazoja az O Teſtamentomnak

tomnak, az Apostolok az Prophetaknak, Patriarchaknak, es igy magyarazzak az Abraham ßavat, az mint jelentem, micsoda orczaval meri ez ßemtelen ember azt mondani, hogy *almodozot Abraham az meg testesülendö Isten Fia felöl*, holot ugyan valoban tudta? Ezt latta azert az meg testesült Messiast az ö napjaban.

Ez az oka, hogy kevansagat meg nyerte. Mert ha nem lathatta volna az Messiast, hogy hogy tölthette volna be az ö kevansagat. Azert nem hogy rontana, az az Christusnak meg testesülesenek Abrahamtul valo latasat, de söt inkab igen erössiti.

Latta penig lelki ßemeivel, mint nyilvan magyarazza Sz. Pal *Heb.* 11. *v.* 13. Ugy lattya Bileam-is. *Num.* 24. *v.* 17.

II. Az lelekben valo latas nem ßerez örömet: Mert sok Kiralyok es Prophetak kevantak latni az Messiast, de nem tölt be kevansagok maga mint Abraham lelki ßemekkel lattak. De Abraham be töltötte kevansagat. Hat Abraham mas modon latta az Christus napjat. Luc. 10.

F. Hamis hogy *az lelekben valo latas nem ßerzene örömet.* Mert minek *örvendezet* volna *Abraham?* Az mi nez az peldara meg magyarazzuk. Mert Christus az Prophetakat es Kiralyokat az Apostolokkal hasonlittya egyben azoknak latasokat ezeknek latasokkal, minemü latasrol es hallasrol vagyon emlekezet 1. *Ioan:* 1. *vers.* 1.2. hogy *az eletnek Igejet ßemekkel lattak az testben kezekkel meg tapogattak es fulökkel halgattak.* Igy az Prophetak es Kiralyok kevantak az Messiast latni testi ßemekkel es hogy nem lathattak, igy nem tölt be az, az öröm az minemü az testi latasbol ßokot emberben be telni. De az lelki latas altal öröm mint ßinten Abrahamban, ugy az töb ßentekben-is be tölt. Mert az mit itt Idvözitönk Abraham felöl mond, azont kel erteni az töb Prophetak es ßent Kiralyok felöl-is, mellyert Abrahammal egyben fogattatnak *v.* 52 53. Nem igaz azert az Enyedi glossaja es megh all, hogy *Abraham lelki ßemeivel latta az Christusnak napjat: azert be tölt öröme.* Az szentek-nek örömök be tellyesedet.

III. Ha Abraham az hitnek ßemeivel latta volna az Christus

meg teſtesü'eſet, nem az Chriſtus napjat latta volna, de ö magat az Chriſtuſt. De Abraham nem ö magat latta azt Chriſtuſt, hanem az ö napjat. Hat nem igaz az magyarazat.

F. Ez eleb feletlek megh erre. Mert azt monda Enyedi hogy *az napot ſenki nem lathattya, hanem az mi nappal löt.* Hat Chriſtuſ-is az ő napjat emlitven, az mi az ő napjan lőt, azt erti. Abraham azert az Chriſtus napjat latvan, latta az Chriſtuſt, mint 1. *Pet: 3. v. 10. Ha ki akar jo napokat latni.* It az nap azert vetetik az mi az napon leſen. Igy Abraham azt az mi napon volt, latta, tudni illik, á Chriſtuſnak meg teſteſüleſet. Ugy Eſaiaſ-is latta az Chriſtuſnak dicsőſeget, de azert az Chriſtuſt-is az ő dicsőſegevel eggyűt. Mert ninesen az Ige Iſten az ő dicsőſege nelkül, mint meg mutogattam. *Eſ. 6. v. 9.*

IV. Az mellyen leg inkab örvendezet Abraham az Chriſtus napja. De leg inkab örvendezet Iſaak ſületeſen. Hat az Iſaak ſületeſe az Chriſtus napja. Az elsö mondas az Chriſtuſe. Az maſodik megh bizonyoſodik az Abraham eleteböl, mellyet meg irt Moyſes, hogy Iſaak ſületeſen örvendezet.

F. Hamis az *Minor*, az maſodik mondas. Mert az Meſsiaſnak lataſaboltamadot őrőme Abrahamnak, ki beſelhetetlenkeppen meg halatta azt az őrőmet, mellyet vőtt az ő fianak Iſaaknak ſűleteſeből. Mert Abraham ſoha nem annyera őrült az Iſaak ſületeſenek, mint amaz aldot maghnak, mely Iſaak altal mozditatik vala eleb, es mellyet igert vala az Ur Iſten Abrahamnak. Mert megmonta vala Iſten neki: *Az te magodban aldatnak meg az földnek minden nemzetſegi Gen.* 22. v. 18. De az Chriſtusban az Iſaaknak maguaban teſt ſerint aldattanak megh az főldnek minden nemzetſegi. Annakokaert ennek őrül mindeneknek felette Abraham, es ennek az ő napjat latta. Igy azert az *minor* el romolvan, az tőbbi-is el enyeſik.

V. De Iſaak volt az Chriſtuſnak abrazza, peldazoja. Azert az Iſaak napja volt az Chriſtus napja.

F. Ez ige *Typus*, Abraz, avagy peldaza', hamiſsittya megh Enyedit. Mert ha Iſaak volt abraza es peldazoja az megh teſteſülendő Chriſtuſnak, tehat nem arnyekot, hanem az va-

ioſagot, az meg teſtefült Chriſtuſt latta. Oka: Mert ſoha az Patriarchak nem akattanak, ſem megh nem allottanak az peldazoban es arnyekban, de az alat az valoſagra neztenek, es nem annyera örültenek az arnyeknak, mint az valoſaghnak. Azert Abraham az Chriſtuſnak eskűveſe ſerint, az Chriſtuſnak napjat, az az, az ő teſtben valo el jövetelit nezi vala, es ugy telik vala be nagy örömmel. Mert az peldazatok es arnyekok csak mint egy gyamoli, ſegitői, es az valoſagnak ki mutato czegeri valanak, mellyel Iſten az Meſsiaſban levő hitnek erőtelenſeget gyamolitotta.

VI. Abrahamot itt az helyen nem teſt, ſem termeſset ſerint, hanem lelek ſerint, lelki ertelemben gondollya az Ur Chriſtus. Mert ſokaſa Chriſtuſnak, hogy az teſt ſerint vetekedöknek lelek ſerint es lelki ertelemmel ſelellyen. Ioan. 4. & 6.

F. Soha keresztyen ſem csudalatosb megh veſtegeteſet az ſent iraſnak ennel nem lathatta. Ez előt az *teſti Abrahamrol diſputala.* De lattya jol hogy abban az ő ertelmenek feſket nem rakhat, azert teſti mar *lelki emberré* Abrahamot. De nem adgyuk oda, hogy lelki ertelemmel gondollya Idvőzitőnk Abrahamot: mert azt ſem az bőtű, ſem az Chriſtus beſedenek czellya nem engedi, mert azt mondgya: *Minek-elötte Abraham ſuletnek, en vagyok. Ha azert en vagyok Abraham elöt, miert hogy ti Sidok engemet csak ugy neztek, es en felölem ugy itiltek mint valami puſsta ember felöl? Orult Abraham hogy oly meſsſe öl lelki ſemeivel ezt az en napomat, mellyen az teſtben meg jelentem, latta: Ti pedig gyuloltök ſ. meg akartok ölni?* Az peldak nem ide valok *ex cap. 4. & 6. Ioannis.* Mert nem Abraham latafrol vagyon ot tanitas. Annak-felette az minemű vala az előt az Chriſtus tanitaſa az lelki eledelről, kit az Sidok nem ertenek vala, az utan-is azon lelki eledelről tanita, mint az bőtű meg mutattya.

VII. Abraham elöt vagyok moſtan mikor csak ti Meſsiaſtok vagyok. De mikor nem csak ti Meſsiaſtak leſsek, akkor leſsen Abraham, az az, ſok nemzetſegnek Attya. Mert ha az buza magh (az Chriſtus) az földben meg rothad, ſok gyümölcsöt terem Ioan: 12. v. 24. Azert lattyatok immar, hogy en Abraham elöt vagyok, es nalanal elsöb

feleleti az Sidoknak ellenvetesekre? Mert tagadhatatlan, hogy az Christus *de prioritate temporis* az időnek elsősegeről sol: Mert az Sidok ötven esstendőt emlegetnek: Enyedi penig az Abraham meltosaganak elsősegeről. Hogy hogy tenne itt eleget Christus az Sidoknak, ha ő-is az ő idejenek elsősegeről, hogy igy sollyak, nem felelne?

III. Vegezetre ez ige: *lenne, lessen, sulettetnek*, itt az helyen az Abrahamnak Annyatul valo sületteteséjert vetetik. Ezt bizonittya ez ige: *Antequam*, minek előtte, tudni illik, *sulettetnek Abraham*. Annakfőlőtte imez ket külömbőző sok: *Lenne*: Vagyok. *Vagyok*. Mert Abrahamrol azt mondgya: *lenne*, mellyel az jelentetik, hogy Abraham teremtet allat, kinek kezdeti vagyon Magarol penig nem ugy sol Christus, hanem: *vagyok*, mellyel azt jelenti, hogy ő nem teremtetet allat, abban az miben Abraham előt volt. Mert ezzel az igevel, *vagyok*, minden időknek petsenetsiből es teremtet allatok közzül ki vesi magat, es Istenseget vesen magaanak, mint sinten *Exod. 3. v. 14. En vagyok.*

IV. Az mi illeti az Soloecismust es Barbarismust, parast Enyedi, hogy az Christus beszedet meri corrigalni. Mert ha Christus igy solot volna, mint Enyedi glossallya: *voltam*, avagy, *valek* nem többet tulaydonitot volna maganak, mint az Angyaloknak, kik ők is voltanak Abraham előt. De az Christus igy sol: *vagyok*, hogy ezzel az ő semelye serint valo letet valosagoson Abraham előt meg mutassa, es az mi az igaz őrők Istennek tulaydona, azt maganak vegye. Mert az, *vagyok*, csak Istene. Mert Isten vagyon csak ő magatul: egyeb teremtet allatok lőttenek.

IX. Ez ige, Fizret, *lenne, nem mindenkor allat serint valo valtozast jelent, hanem gyakorta* accidentalem *történendő dolognak valtozasat, mint Rom. 4. v. 18. Abraham* lenne *sok nemzetsegnek Attya.*

F. Itt is az elebbi budos lepben akadoz Enyedi. Mert micsoda erőssege vagyon ennek? *Nem mindenkor, de gyakorta: azert itt-is.* Mert mi-is hasonlokepen mondhattyuk: Ez ige: *lenne*, nem mindenkor történendő dolgoknak valtozasat jelenti

lenti, hanem gyakorta allat ſerint valo valtozaſt, mint *Prov.* 8. v. 25. *Eccleſ.* 24. v. 14. Hat itt-is ſent Ionaſnal. Az mit azert Enyedi erre felelne, tűlűnk-is azon az valaſs.

Hogy peniglen itt allat ſerint valo valtozaſert veteſſek, ſent Pal bizonittya *Rom.* 1 v. 3. Mert nem ſol Chriſtus itt arrol, hogy Abraham ſok nemzetſegeknek Attya leßen mint *Rom.* 4. v. 18.

X. Ha ez mondas En vagyok *nem egyebet teßen, hanem hinni az Ieſuſt Meßiaſnak lenni, tehat nem elöb valo Chriſtus idövel Abrahamnal. De az elöis igaz.* Itt ſamtalan iraſokat hord elő Enyedi az elſőnek meg bizonitaſara.

F Mas az Chriſtuſnak Meſsiaſnak lenni: mas őtet ollyannak iſmerni es hinni. Amaz nez ſemelyeben valo valoſagos es allat ſerint valo letelere: imez azokban valo hitre, az kik hißik őtet Meſsiaſnak lenni. Mint peldanak okaert, *Ioh.* 11 v. 27. Mond Maria: *En hißem, hogy te vagy amaz Chriſtus, Iſtennek amaz Fia, ki el jövendö valal ez világra.* Harom vagyon itt. 1 *Maria.* 2. *Az Chriſtus.* 3. *Marianak hiti es vallaſa.* Más Maria az ő vallas tetelevel es hitivel eggyűt: mas az Chriſtus az ő ſemelyenek allat ſerint valo valoſagaban. Micsoda orczaval meri tehat Enyedi az Chriſtuſnak ſemelyeben valo letet, mellyet ez igevel mutat meg, *En vagyok*, az ő iſmeretivel, es ő benne valo hittel, mellyel az emberek iſmerik, es hißnek ő benne, őßve ögyeliteni.

Hamis azert az Enyedi magyarazattya, hogy ez Chriſtus maga felől valo mondaſa: *En vagyok*, annyit tenne, mint *hinni az Chriſtuſt Meßiaſnak lenni* Mert az Chriſtus ſol *de ſuo eſſe perſonali*, az ő ſemelyenek valoſagos leteről, es ezzel: *En vagyok, totum ſuum eſſe perſonale completè deſignat.* Kőſſük be azert ezzel: Mas az Chriſtuſnak magat ez mondaſſal, *En vagyok*, megjelenteni Meſsiaſnak lenni, miert megjelente magat az Samariabeli Aßßonnak, *Ioan* 4. v. 25. es egyebeknek, kibe hord Enyedi elő bizonyſagokat, mas iſmet az megjelentetet Chriſtus. A maz nem egyeb, hanem az Chriſtuſnak maga meg jelenteſeből ſarmazot hit, mely az emberekben vagyon: imez penig az Chriſtus ſemelye. Ez ket kűlőmbő

zõ dolgot hamiſſan zavarja õſſve Enyedi, akarvan az Chriſtus valoſagos ſemelyenek letet el rontani, itt ſent Ianoſſal azzal, hogy iſmeretert vetetik ez: *En vagyok.*

Mellyek hogy igy legyenek, vallaſt tehet akar ki rola, az kinek ſeme es lelke iſmereti vagyon.

XI. Magyarazza Enyedi iſmet uyjolan az Chriſtus ſavat. es azt mongya, hogy nevetſegre melto az Chriſtus beſzedit az Sidoknak ertelmekbol magyarazni; holot ellenkezõt kel cselekedni, mint v. 15. meg tetſik. Mert ſokaſa Chriſtuſnak, hogy az vakmerõkkel homalyoſon beſzellyen, hogy latvan ne laſſanak, mint Ioan. 2. jelt kernek tüle, ö penig azt mondgya: Rontſatok el ez Templomot, &c.

F. Hogy ha Idvõzitõnknek az Sidokkal valo vetekedeſe az ſent Ianos tanu bizonſagtetele ſerint nevetſegre melto, tehat legyen bator az mi magyarazatunkis nevetſegre melto. Mert mi csak egy kõröm feketenyit-is az bõtü mellõl el nem tavozunk.

Chriſtus ſava lõn ez, hogy *valaki az ö beſzedet meg tartya, halalt nem lat örökke, verſ. 51.* Az Sidok ezert Chriſtuſt *ördöngõſnek* mondgyak. De hogy ennek az Sidok az kemeny vadolaſnak ſint adhaſſanak, Abraham közõt es az Chriſtus közõt haſonlatoſſagot teſznek, es Chriſtuſt az Abrahammal egyben hozzak illyen modon: *Nagyob vagye te az mi Atyanknal Abrahamnal, az ki meg holt? Az Prophetak is meg holtanak? kinek alitod magadat? v. 53.* Maga mentõ beſzedet indit Idvõzitõnk, es elsõben azt rekeſzti ki, hogy õ nem tiſztesſeg kevano, *verſ. 54.* Annakutanna az Abraham ſemelyetül võtt peldara felel *verſ. 56.* melyben azt mutattya, nagyobbe õ Abrahamnal vagy nem? Azt mondgya: *Abraham nagy kevanſaggal kevanta latni az en napomat, latta es örvendezet rayta*, kirõl oda fellyeb bûvõn ſollottam. Ezen az Chriſtus feleletin annal inkab csikorgattyak fogokat az Sidok, es az Chriſtuſt Abrahammal, idejet idejevel egyben vetik, ſ-azt mondgyak: *ötven eſztendõs nem vagy, ſ-Abrahamot lattad volna? verſ. 57.* Lehetetlen, hogy õtven eſztendõs ember Abrahamot lathatta volna, holot ez elõt ket ezer eſztendõvel holt meg. Te nem vagy õtven eſztendõs. Hogy hogy lathattad volna Abraha-

Az Sz. Ianos mondaſanak igaz magyarazattya.

mot?

mot? Erre kel az Chriſtuſnak vitſont megfeleini, es az kettőnek eggyiket allatni: Vagy előtte valo Abrahamnak: vagy utanna valo, es azt feleli: *Bizony bizony mondom tinektek, minek előtte Abraham ſzuletnek, en vagyok.* Hol vagyon itt ſo hatſemed es lelked iſmereti vagon. 1. az Abrahamnak arrol valo meltoſagarol, hogy ſok nemzetnek Attya leſſen? 2. Hol itt az lelki ertelem ſerint valo tanitas egyeb, hanem hogy Chriſtus az ő Iſtenſegeről ſol? es ez helyben alvan, az teſti Sidoknak lelki ertelemmel ſol. Mert az Sidok bizonyos meg hataroztatot időt emlitenek: Chriſtus penig örökkevaloſagrol ſol: az Sidok teſti Abrahamrol: Az Chriſtus örökke valo Iſtenſegeről. Ide valo az te túled elő kereſet pelda *Ioan.* 2. Azert ha lelki ertelemmel felel az Chriſtus az ő valoſagos leteleről Abraham előt Iſtenſegeben, mit art az te kereſt fogaſod? Nem az Sidoknak ertelmekből magyaraztatik az Chriſtus beſede. Mert ők teſti Abrahamrol, es annak bizonyos idejeről ſolanak, az Chriſtus penigh Iſtenſegeről es annak örökkevaloſagarol. De az bőtű mellől nem kel el menni, az mint oda fellyeb megh magyaraztam.

Az mit ezek utan beſelget az ő almodozo elmejenek magyarazattya ſerint Enyedi, csak hejaban valo. Mert iras kivül ſol, es az Chriſtuſnak fől tőtt czellya ellen, es eddig valo feleletemben azoknak eleget tőttem.

CAPUT X. v. 30.

En es az Atya, egy vagyunk.

Nyilvan vagyon az Euangeliomi hiſtoriabol, hogy valamenyiſer az Chriſtus Iſten Fianak mondotta magat, mayd mind annyiſor ugy ertettek azt az Sidok, hog nem fogadas ſerint valo fiuſagrol, de termeſet ſerint valo fiuſagrol ſolot legyen Idvőzitőnk, az mellyert magat egyenlő Iſtennek mondotta az Atyaval. Meg tetſik ez az Sidoknak igyekezetekből. Mert az Chriſtuſt azert karomlaſſal vadoltak, es

megh akartak kővezni, mellyet ſoha nem cselekettenek volna, ha csak ollyankepen mondotta volna magat Iſten Fianak, mint az tőb Sidok. Innen vagyon, hogy mikor ezt mondana. *Enes az en Atyam egy vagyunk*, kőveket ragadoznak az Sidok, hogy megkővezzek. Mikoron penig kerdette Chriſtus, miert akarnak megkővezni? azt felelik: *Az jo cselekedetedert tegedet meg nem kővezünk, de az karomlaſodert.* Micsoda karomlas az? ő magok megmagyarazzak: Mert *holot te ember vagy, Iſtenne teſsed te magadat.* Hat megtetſik, hogy az Sidok ezt az Chriſtuſnak termeſet ſerint valo Fiuſagarol, es az Atyaval valo egyenlőſegeről erik.

Azert vagy igazat mondot Chriſtus ebben, hogy ő az Atya Iſtennek termeſet ſerint valo Fia, es egy Iſtenſegeben az Atyaval, vagy nem. De azt mondani, hogy nem igazat mondot, Eretnekſeg. Hat igazat mondot, es Iſtennek termeſet ſerint valo Fia, es egy Iſtenſegeben az Atyaval. Mert ha egy nem volna, karomlaſt ſolot volna, mellyet megh gondolni is, Iſtentelenſeg.

Itt peniglen azt eſűnkben kel vennünk, hogy azt az ő Attyaval valo egyenlőſeget magyarazza Chriſtus, hatalmarol is nem azert, mintha allattyaban egyenlő Iſten nem volna az Atyaval, de hogy modgyat Iſtenſegeben valo egyeſſegenek moſtan ebben mutaſſa meg. Mert hogy egyenlő Iſtenſegenek allattyaban az Atyaval, ebből iſmerhettyűk meg, hogy az minemű magatul valo mindenhato az Atya, ollyan az Fiu-is. Azert:

Valaki termeſet ſerint egyenlő mindenhato az Atya Iſtennel, az ſinten ollyan örők Iſten, mint az Atya. Mert az mindenhatoſag az Iſtenitermeſetnek tulaydonſagabol ſuly es vagyon, annyera, hogy csak az termeſet ſerint valo Iſten, az ki mindenhato.

De az Fiu termeſet ſerint egyenlő, mindenhato az Atyaval. Mert en es az en Atyam, egy vagyunk.

Annakokaert az Fiu ſinten ollyan örők Iſten, mint az Atya.

Csudalkozik ezen az Chriſtus Iefus őrők Iſtenſegenek ellenſege Enyedi, hogy ekkepen merjűk ez Chriſtus mondaſabol

daſabol, egyenlővé tenni az Atyaval Iſtenſegeben, es azt mondgya:

I. Ha itt az Chriſtus arrol az hatalomrol ſsol, mellyel az juhok megh tartatnak, tehat nincsen emlekezet az Iſtenſegben valo egyenlőſegröl. De az elsö igaz. 1. Mert az Atya mindeneknel nagyob es eröſseb. 2 Mert az Atya az juhokat adta az Fiunak. Mert en es az en Atyam, egy vagyunk, *az az, azon erö es akarat vagyon mi bennünk az juhoknak megh tartaſaban. Mert mikor az juhokat adta neki, akkor adot eröt-is.*

F. Hamis az elsö mondasbol be hozot következes. Mert oly erő es hatalom az valaſtot hiveknek, juhoknak, örök çletre valo megh tartattataſok, mely Iſtenben *natura ineſt*, termeſet ſerint vagyon, ugy-mint, *eſſentialis Dei proprietas*, allat ſerint valo tulaydonſaga az Iſtenſegnek, mellyet maga Iſtenſegen kivül, ſoha ſenkivel az Atya nem közölhet, nem közölhetet. Mert az Iſtenſeg megh ſakadozna, es megh ſamoſittatnek, az mely lehetetlen. Immar azt mondgya Enyedi, *adta ezt az Chriſtuſnak az Atya, de megh hatarozza: Akkor, mikor az juhokat adta.* Veſsük. Mert az mikepen az juhokat örök idöknek elötte az ő jelen valo Fiaban valaſta el az örök çletre az Atya. *Eph. 1. v. 4.* es neki commendala, hogy ugyan akkor *az teſtben eljöven az idönek tellyeſſegeben* öket megh valtſa, es idő ſerint-is az örökeletre megh tartſa: akkepen, hogy el jöve az teſtben, azokat az ő benne el valaſtot, es neki commendalt juhokat gond-viſelese ala vive, közben jaraſanak tiſti ſerint es az ő Iſteni hatalmat az teſtben ki jelentven, ugy mondgya: *En es az en Atyam, egy vagyunk*, moſt-is noha az teſtet föl vöttem, mint meddig fel nem eltöztem, hogy egy voltunk. Hamis azert az Enyedi allataſa, hogy *idö ſerint atta volna Iſten fianak ezt az mindenhato eröt*, mely az Iſtenſegnek allat ſerint valo tulaydonſaga es mellyet ő röktül fogvan az örökke valo ſüles altal ugy közlöt vala az ő Fiaval hogy egyenlő mindenhato Iſten legyen vele. *Pſal: 68. v. 18. Eph. 4. v. 8. Eſ. 40. v. 10. Heb 1. v. 3. Apoc: 1. v. 7.*

Mert *az Atya mindeneknel nagyob es eröſseb* azt mondgya Enyedi, de nem az ő Fia nelkül. Mert az mikeppen az Atya

mind eddigh munkalkodik, ugy az Fiu hasonlatoskeppen. *Ioan.* 5. v. 19. Mert mindenek az Fiu altal ugy teremtettenek, hogy ő nala-nelkül semmi nem teremtetet *Ioan*: 1. v. 3.

Mert *az Atya az juhokat atta az ö Fianak*, de nem ollyakat kik annak-előtte övei nem voltanak volna, hanem mint közben jaronak, hogy az kik örök idöknek előtte ő benne el valasztattanak volt, idő szerint az testben valtana meg azokat. *Act*: 20. v. 28.

II. *Egy Parentheſisben ezt-is mint egy mulolan ide toyja Enyedi: Hogy leheine az kettönek egy allattya, ha eggyik az maſikat allattyabol ſulte.*

F. Igaz, ha az Istenségnek allattyan kivül valot sült volna az Atya: de hogy azon Istenségnek allattyaban sülte, meg lehet. Mert *az Atya az Fiuban vagyon, az Fiu az Atyaban verſ.* 38.

III. *Azon erejek es akarattyok: azert allatyok-is. Tagadgyuk az conſequentiat. Mert ſok lehet egyenlö es egy arant valo, de azert nem egy allatu.*

F. Hamis es illetlen az tagadasnak oka az Istenre nezve. Mert valami az Atyaval egyenlő akaratu es erejü, az allattyaban is egyenlő. Mert micsoda teremtet allat hasonlithatik Istenhez akaratban, erőben, hatalomban? *&c.* hanem csak az ki egy Isten ő vele tudni illik az ő szent fia? *Szentek legyetek, Mert en ſzent vagyok: Tekelleteſek legyetek mint az ti Atyatok.* De Isten az ſz: es tekelletes: az embernek csak követni kel, de egyenlő ſz: es tekelletes lehete?

IV. Mas az *es fellyeb valo az ki ad, mas az-is es kiſſeb az ki vötte.*

F. Mas es fellyeb valo az Atya az Fiunal, de nem Istenségeben: Mert akkeppen: *En es az en Atyam egy vagyunk*: hanem az szolgai *forma*ban fellyeb valo Isten az Christusnal mint ő maga Christus mondgya *Ioan*: 14. v. 28. Igy vötte az juhokot-is az paſtor Christus az ő Attyatul, mely az ő Istenségenek ellene nincsen.

V. *Az Chriſtus ollyan ertelemmel mondatik az Atyaval egynek lenni, az mely ertelemmel ö maga magyarazza. Mert minden maga igaz magyarazoja az ö maga ſzavanak.*

De

De ö nem az allatnak es termeßetnek eggyeſſegevel magyarazza magat egynek lenni. Ioan 17. v. 21. Ugy *ted az tanitvanyokat egye mint mi. Meg-is halgattatot. Ioan:* 11. *v.* 41.

De az Tanitvanyok nem voltanak egy allatuak, hanem ßivöknek eggyeſſegevel mint ß: Lukats bizonittya. Act: 4. *v.* 32.

F. Az *minor*, maſodik *Propoſitiot* mondaſt tagadgyuk, hogy az Chriſtus ollyan egyenlöſegröl ſolana itt, mint az minemü vagyon az hivek es az Iſten közöt. Oka ez: Mert itt az Atya fogattatik egyben az Fiuval az egyenlöſegben: *En es az Atya egy vagyunk*: onnat pedigh *Ioan. 17. v.* 21. Iſten es az Tanitvanyok. Kicsoda volna azert oly balgatag, az ki azt allatna hogy ollyan egy az Tanitvanyok az Iſtennel, mint az Chriſtus az ö Attyaval? I.

Meg magyarazzuk azert az Chriſtus mondaſat: *Eggyek legyenek az tanitvanyok mikeppen mi egy vagyunk.* Mert itt az helyen imez igeczke: *Mikeppen, eſt nota ſimilitudinis non æqualitatis*, csak haſonlatoſſagnak jedzö igije ſ-nem egyenlöſegnek. Mert nem lehetnek ſoha az Tanitvanyok ugy egy teſt, mint minemü egy az Atya es az Fiu Iſtenſegeben. Hogy ez igy legyen mind az elöl jaro beßede ſ-mind az következendö megh mutattya ennek: *En es az en Atyam egy vagyunk. Mert* az elöl jaro, azon eröt es hatalmat tulaydonit az Fiunak mellyet az Atyanak: az következendö: Mert karomlaſt mondatik ſolani. Ez-okaert az Fiunak es az Atyanak egyenlöſegeböl mellyel egy Iſtenſegeben, foly az Chriſtus kereſe *ad æqualitatem ſimilitudinis fidelium* az hivek egyenlöſege haſonlatoſſagoknak, nem allattyoknak; mellyert az Enyedi *conſequentia*ja hamis. Vonnyuk nyakaba azert ez *argument*omot. II.

Az Chriſtus ollyan ertelemmel mondgya magat egynek lenni, az minemüvel ö magyarazza. III.

De az Chriſtus allattyanak es termeßetinek egyenlöſegevel magyarazza magat egynek lenni az Atyaval. Mert az Sidoknak ertelmek ſerint egyenlöve tötte magat az Iſtennel.

De az Chriſtus allattyanak es termeßetinek egyenlöſegevel magyarazza magat egynek lenni az Atyaval. Mert az Sidoknak ertelmek ſerint egyenlöve tötte magat az Iſtennel

Azert az allatnak es termeßetnek egyenlőſegere nezve egy az Chriſtus az Atyaval.

IV. Halam az Apoſtolokat-is ugy kevannya egye lenni, mint ő es az Atya? De lam meg feleltem, hogy mas az Atya es az kőzőt valo egyeſſegh, mely vagyon azon Iſtenſegnek allattyaban es termeßetiben: mas iſmet az Iſten es az hivek kőzőt valo haſonlatoſſagh mely az ßivnek es ßeretetnek eggyeſſege, kiről. *Act.* 4. *v.* 32. Az Chriſtus az Atya es ő kőzőtte valo Iſtenſegbeli egyenlőſeget *fundament*omul veti es abbol teßen könyörgeſt: *Cselekedgyed Atyam hogy az minemű fel homol hatatlan az mi termeßetünkben valo egyenlőſegunk: legyen ollyan erős es fel homolhatatlan az Tanitvanyok kőzőt is.* Azert az Atya es az Fiu kőzőt valo eggyeſegből mely *ſubſtantialis*, allat ßerint valo foly az Tanitvanyok kőzőt valo eggyeſſeghnek haſonlatoſſaga, mely *Accidentalis*. Azert vakmerő ßemtelen hamiſſag az Enyedi allataſa.

Soha azert az Sidok karomlonak nem vadoltak volna az Chriſtuſt, hogy egyenlő akaratunak monta magat az Iſtennel. Micsoda orczaval csapong tehat Enyedi?

VI. Valamikor az irasban egyeb helyeken az egynek nevezeti fokak felől vagyon, ſoha az allatnak es termeßetnek eggyeſſegeről nem ertetik. Hat it ſem kel erteni. Az conſequentia *világos. Mert iraſt iraſon kel magyarazni. Az* Antecedenſis *igaz. Mert ſohol ez ige*: Egy, *mikor ſokrol mondatik nem az allatrol vagyon, mint az hazaſok, hogy az kettő egy leßen. Az nep*: 2. *Reg.* 22. *v.* 5. *Az plantalo es öntőző.* 1. *Cor*: 3. *holot*: 3. *verſ.* 29. 1. *Ioan.* 5.

F. Az *antecedenſre*: valamikor az *Egy* ſokrol mondatik, tudni illik az teremtet allatokrol, mint az hazaſokrol, nepről, plantalorol, őntőzőről: Tűzről, vérről, vizről, ſoha az allatrol es termeßetnek egyenlőſegeről nem mondatik, es ezkepen helyben maradhat az Enyedi *propoſitio*ja. de mikor ez ige: *Egy*, az Atyarol, Fiurol es ßent Lelekről mondatik, mindenkoron az Iſtenſegnek es termeßetnek egyenlőſegeről mondatik, es az ßemelyeknek Iſtenſegekben valo eggyeſſegekről, mint ßent Ianoſnal *Es ez harom egy*, mint ott meg lattyuk.

Ez

Egy az Isten.

Ez ige, *Egy*, ketkepen mondatik Istenről. Elősőr, az Istenségre nezve, mellyel ugy egy az Isten az ő Istenségenek merhetetlen veghetetlenségeben, hogy egynel, Isten több nem lehet, es ekkepen ő maga az irasban mondgya magat egynek, es az mit Mosesnel, mondot *Deut. 6. v. 4.* azt Esaias altal meg magyarazza, *cap. 43. v. 10. & 44. v. 6.* Masodsor egynek mondatik az személyre nezve, ugy-is vagy az Atyanak vagy az Fiunak személyere nezve 1. *Cor. 8. v. 6. Mi nekünk egy Istenünk vagyon amaz Atya, az kitül mindenek es mi ő benne, es egy Ur az Jesus Christus, &c.* vagy az Szent Leleknek személyere nezve. 1. *Cor. 12. v. 11. Mind ezeket cselekedi amaz egy es azon Lelek. Phil. 1 v. 27.* Azert az mely Isten egy allattyaban, azon Isten személyeben harom, melyből vilagossan megh tetsik, hogy hogy mondgya az Christus egynek magat az ő Attyaval, Istenségeben. Az is megh tetsik, mely illetlen az Enyedi peldai, mellyeket erre elő hordot: Az ferfi es az asszonyi allat egy de nem allattyaban: az Fiu es az Atya egy, de nem allattyaban. Mi közi, ha semed, lelked vagyon amaz hazassagban elöknek peldajoknak imehez? Mintha az teremtet allatoknak törvenye ala vohatnad az Istent, hogy ezeknek rendekből merskled az Fiunak az Atyaval valo egyenlőseget?

Vegezetre az mit Calvinus es Cyprianus felől mondas, ha neked solgalt volna mondasok, el hittem, ket kezzel kaptad volna, es nem gondoltal volna vele, ha *insanum volumen* lőt volna az könyved, még-is ide irogattad volna. Az mi illetiaz egy Calvinust, azzal az ő mondasaval nem tagadgya az Fiunak örők Istenseget.

U G Y A N ottan, v. 38.

Hogy meg tudgyatok es hidgyetek, hogy az en Atyam en bennem, es en ő benne (vagyok.)

Mivelhogy az Isteni cselekedeteknek egyenlősegeből ismertetik meg az Istenségnek egyenlősege; ezokaert itt-is

Idvő-

Idvözitönk fordittya elő az ő cselekedetit, hogy abból nem csak csupa embernek, deugyan igaz Istennek-is hidgyek lenni, es igy argumental:

Valaki az Istennek tulaydon sajat maga erejeből munkajat cselekedi, az termeßet ßerint valo Isten.

De az Christus az Istennek tulaydon munkajat cselekedi sajat maga erejeből. Ez az bötűben vagyon.

Azert az Christus termeßet ßerint valo isten, es ßükseges következesből nem karomkodot, hogy magat egynek es egyenlönek mondotta az Atyaval. Ide valo ez-is: Ha nem cselekedem, ne hidgyetek. *De cselekedem: Azert hidgyetek.*

Micsoda oka ez hitelnek? *Hogy meg ismerjetek, ugymond, hogy en az Atyaban, es az Atya en bennem vagyon.* Mert az Atya vagyon az ő Fiaban, termeßet ßerint valo egyenlőseggel vagy eggyeßeggel, es vißont az Fiu az Atyaban, az ßemelyeknek egyeledese nelkül Sabellius ellen, ki az ßemelyeket egyben zavarja, es Samosatenus Pal ellen, ki Platotul tanult, elmelkedes ßerint valo lakasarol es leteről az Fiunak, az Atyaban magyarazza az ő tanitvanyival Enyedivel eggyűt.

Ha az Atya vagyon az Fiuban, es az Fiu az Atyaban, tehat vagyon avagy termeßet ßerint valo Unioval, eggyeßeggel: avagy akarattal, ertelemmel es ßeretettel csak. De nem csak akarattal, ertelemmel es ßeretettel, az mint ez előtt meg bizonyitottam, mayd Enyedi ellen meg-is mutogatom. Hat termeßet ßerint valo eggyeßeggel.

I. Ha ez Platotul tanult Theologusok magyarazattya igaz volna, az hivek is egy allatuak lennenek az Istennel. 1. Ioan. 3. v. 24. Es Cap. 4. v. 13. & 15. mondatnak az hivek Istenben lenni, es vißont Isten az hivekben.

F. Ha ez Samosatabeli Pal eretnektűl tanult Enyedi Theologus magyarazattya igaz volna, tehat Christus fellyeb valo nemlehetne az hiveknel az ő Attyaban valo letelevel: mely azon merő hamißag. Mert mi legyen az Fiunak az Atyaban lenni, es az Atyanak az Fiuban, nyilvan ugyan itten meg hatarozza: *Mert ha nem cselekedem az en Atyamnak cselekedetit, ne hidgyetek ennekem.* De cselekedem azonokat hason-

latos-

latoskepen, mint az Atya. Hat hidgyetek ennekem. *verſ. 37* Miert cselekedheted azokat haſonlokepen Idvözitő? *Mert en az Atyaban, es az Atya en bennem vagyon*: az az, egy Iſteni termeſetben vagyunk, az mellyert egyenlő cselekedetünk is. Kicsoda te uy Iſtenű Enyedi az emberek közzül oly, ki az Atya Iſtennel haſonlokepen munkalkodnek azzal, hogy Iſten benne vagyon, ſ. az hű ember iſmet Iſtenben? Tapaſtallyatok meg itt-is hamis, tevelygő ertelmet Enyedinek.

Az mi nezi az ő tőle elő hozot *abſurdumot*, nem illeti az mi allataſunkat Mert mas az hiveknek maradniok az Iſtenben: mas az Chriſtuſnak *lenni* az Atyaban. Az hivek hitek altal *maradnak* Iſtenben, mint az elől hozot iraſok bizonittyak: De az Fiu vagyon az Atyaban termeſet ſerint valo eggyeſſeggel, vagy egyenlőſeggel

II. Semmi ez, kiált Enyedi: Mert Maradni ſ lenni *valaſztaſnelkül mondatik az iasban, mint 1. Ioan. 3. v. 4 & 2. v. 5. Ioh: 14. v. 17. 20. 23.*

F. Azon az felelet. Mert akkor azt mondgyad: *maradnak* az hivek az Atyaban. Akar azt: *Vannak* az hivek az Atyaban, mindenkor helyben kel hagynod, hogy csak hit altal *vannak* es *maradnak*: az Iſten penig az hivekben ſent Lelkenek altala. De az Fiu felől nem mondhatod, hogy hitnek altala volna az Atyaban. Mert ollyan meg igazulando hiti nincsen is az Chriſtuſnak, mint az bűnős embereknek. Hat kűlőmben vagyon, tudni illik, *per naturalem unionem* termeſet ſerint valo eggyeſſeg altal. Mert *ragadomany* ſerint volna egyenlő az Atyaval, es birna az Iſtenſeget, mely ſent Pal tanitaſa ellen vagyon. *Phil. 2. v. 5.* Ez az oka, hogy az *Iſtenſegnek minden tellyeſſege az Chriſtusban lakik valoſagoskepen Col 2. v. 9.* Mert az Fiu az Atyaban, az Atya viſont az Fiuban.

III. Semmi ez-is. Mert Ioan. 17 v. 21. igy olvaſſuk: Hogy minnyajan eggyek legyenek, mint te Atyam en bennem, es en te benned, hogy ők mi bennünk eggyek legyenek, es mindegyaraſt oda teſſi: En ő bennek, te en bennem, hogy legyenek tökelleteſſek mind egyetemben

F. Ket rendbelicknek Uniojok, eggyeſſegek haſonlitta- I.

tik itt egyben: Eggyik az Fiunak az Atyaval valo eggyeſſege: Maſik az hiveknek egy-mas közöt valo eggyeſſegek, es azt mondgya Idvözitönk, hogy akkepen legyenek eggyek az hivek önnön közöttök, mikepen az Fiu az Atyaval egy. Melyből meg tetſik, hogy peldajul veti az Chriſtus az ő Attyaval valo eggyeſſeget, es azt mondgya, hogy valaminemű föl bomolhatatlan az Fiu es az Atya közöt valo eggyeſſeg: legyen ollyan föl bomolhatatlan az hiveknek-is egy-mas közöt valo eggyeſſegek. De az Atya es az Fiu közötvalo eggyeſſeg ſoha föl nem bomolhat: Mert az Iſtenſegnek egyenlöſegeben vagyon az. Mert en es az en Atyam annyera egy vagyunk, hogy *en az en Atyamban vagyok, az en Atyam penigh en bennem.* Latod, ha Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy ez ige: *Mikeppen*, mikor az Fiu es az Atya közöt valo eggyeſſegről vagyon, *eſt nota æqualitatis*, egyenlöſegnek jegyző igeje: mikor penig az hivek közöt valo eggyeſſegről mondatik, *eſt nota ſimilitudinis*, csak haſonlatoſſagnak jegyző igeje, mint *Matth. 5. v. 47. Legyetek tökelleteſek, mint az ti mennyei Atyatok-is tökelletes.* De kicsoda lehet ollyan tökelletes, mint az Iſten? Igy ſinten, kicsodak lehetnek ollyankepen eggyek, mint az Fiu az ő Attyaval?

II. Az utolſo czikkelyben ſol Chriſtus mint közben jaro Iſten közöt es mi közöttünk, hozza csatolvan minket *immediatè*, es ő maga altal az Atyahoz. Ezt magyarazza mikor azt mondgya: *En ö bennek, es te en bennem*, hogy legyenek tökelleteſſek mind egyetemben. Mert az Atya vagyon az közben-jaro Chriſtusban: az Chriſtus mint közbenjaro mi bennünk, es mi viſont Iſtenben az Chriſtus altal, mint közbenjaro altal. Mert az Anyaſent-egyhaznak titkos teſtenek feje az Chriſtus, hogy az mint az fő vagyon az teſtben, es az teſt az ő tagjaival az főben, ugy mint az Chriſtusban.

III. Hamis, hogy csak az ſeretet altal volna az Fiu az Atyaban, az mint immar meg mutogattam. Az mit penig rebeſget Enyedi az hiveknek Iſtenben valo letelekről, melyből azt itili, hogy az Fiu-is ugy volna az Atyaban, hamis. Mert ſzokaſa Enyedinek, hogy az Iſtenre nezö dolgokat min-

den-

denkor csak az embereknek allapattyokbol merſekli, es azt allattya, hogy ugy vagyon dolga az Fiunak az Attyaval, mint ſinten az hiveknek Iſtennel. De csalard ez ő *collectioja* ez arant.

CAPUT XII v. 41.

Ezeket monda Eſaias mikor lata az ő dicsőſeget, es ſola ő felőle.

Hogy az Chriſtusrol legyen it ſo az 37. verſmutattya meg. Mert noha annyi csudakat tőt volna Chriſtus, de meg-is nem hittenek ő benne. Honnan vagyon ez? Szent Ianos az Eſaias tanubizonſag teteleből bizonyittya *Eſ: 53. v. 1.* annakfelette az 6. *cap: v. 9.* Mert meg vakitattattanak. Hogy hogy tartozik ide ez Eſaias tanubizonſag tetele, megh mutattya: *Mert latta Eſaias az Urnak dicsőſeget* es ugy ſolotta ezeket az Chriſtus felől. Bizonyos pedig hogy akkor Eſaias latta az Iehovat az Seregeknek Urat az magaſſan felemeltetet ſekben. Holot azert az Euangeliſta bizonyittya, hogy az Propheta latta az Chriſtuſnak dicsőſeget, ezokaert nyilvan vagyon, hogy az Ieſus Chriſtus, az, az ſeregeknek Ura, es hogy az ő Attyaval egyenlő Iſtenſegeben.

Valakit az ő dicsőſegevel eggyűt nem csak latot Eſaias, de ugyan ſolot-is rola, az valoſagoſon volt akkor. Mert maskeppen ſem dicsőſeget nem lathatta volna, ſem ő rola nem ſolhatot volna. Mert az dicsőſeg es felſeg Iſtentűl el nem ſaladhat, de az ő dicsőſegevel eggyut vagyon.

De az Chriſtuſt az ő dicsőſegevel eggyűt nem csak latta Eſaias, de ugyan ſolot-is ő rola, az mint ſzent Ianos mondgya.

Annak-okaert akkoron az Chriſtus valoſagoſon volt, es egyenlo Iſten az Atyaval.

Agyarkodik ez ellen-is fogait csikorgatvan az Chriſtus Ieſuſnak Iſtenſegenek halalos ellenſege Enyedi, es azt gúgyőgi:

I. *Tagadgyuk az* consequentiat: *Mert az Propheta lelekben el ragattatvan, sok egyeb dolgokat lathatot, minek elötte megh lennenek mint Abraham az Christus napjat: azonkepen Balaam: Num. 24. v 17.* Ugy *Esaias-is, vagy Istenben, vagy egyeb hasonlatossaghan lathatta az Christusnak jövendö dicsöseget: ki mindazaltal meg eleteben sem dicsöittetet volt meg, hanem halala utan. Ioan 7. v. 30. 1. Pet. 1. v 21. Heb 2. v. 9.*

I. F. Hamissan tagadod az *consequentiat*: annak-okaert az okis illetlen. Mert eppen csak *conjectura*, velekedes: *Lathatot Esaias sok dolgot*: azert latot. Hamis argumentalasnak formaja, mellyet az bötü mutat meg. Mert *absolute* eg atallyaban mongya: *lata az ö dicsöseget es ßola ö rola.* Enyedi penig azt mongya: *Lathatot egyebet-is.* Ha latot: hogy nem hozod elö irasbol.

II. Az mi illeti az Abraham es Bileam latasat, az testben meg jelenendö Isten Fiarol vagyon ott ßo. Mert ugyan ottan mondgya: *Bizony bizony mondom ti nektek, minek elötte Abraham ßulettetnek, En vagyok.* De ez az *En vagyok*, jöve el az idönek tellyessegeben az testben, es ütet ebben az testben valo meg jelenesseben lattak lelki ßemekkel az ßentek. De itt jelen valo latasrol vagyon ßo: Akkor, mikor lata Esaias az ö dicsöseget. Hat illetlen az pelda.

III. Annak-fölötte csalard magyarazoja-is az irasnak Enyedi. Mert az ö túle elö hozattatot irasok ßolanak az Christusnak az ö ßolgai abrazatbol valo ki keleseröl, hogy igy ßollyak, es föl tamadasa utan valo *Pleniori manifestatione gloriæ, quæ sub velamine carnis ad illud usq; tempus latebat*, tellyesseb meg jeleneseröl az ö dicsösegenek, mely az föl tamadasnak idejeig az testnek alazatossaga alat tartatik vala, nem azert, mint ha az ö dicsöseget az elöt megh nem mutatta volna, es Istensegeben dicsöseges nem volt volna. Mert *Ioan. 2. v. 11. Ez csudat töve elößör Iesus, es meg jelente az ö dicsöseget*, az az, az ü Istenseget, es mindenhato Isteni erejet. Mert az Christusnak dicsösege az ö Istensege. Ismet *cap. 11. v. 4. Ha hijendeß, meg latod az Istennek dicsöseget*; az az, az Isteni eröt es hatalmat en bennem. Ezt latta Esaias. Mert az Fiu nincsen soha, nemis volt az ö dicsösege nelkül.

Ki fogyot Enyedi az Szent irasbol, es valami Baynakok dicsőſegeken kapdos, hogy az ő Ivadekit ez paraßt peldaval inkab ertelmere vohaſſa. De nincsen kőzi az Iſten Fianak dicsőſegehez: mellyet Eſaias latot, es az melyben ő-rőktűl foguan vala az Attyaval, *Iohan.* 17. *verſ.* 5. ſ-az mellyet mondatik az Atya neki adni, az menyiben kőzben-jaro. *verſ.* 24.

II. Ez az ige: Ipſe, ő, *nem az Chriſtuſra vitetik, hanem az Vrra, mely ketßer vagyon az* 38. *versben, kin az Atya ertetik.* 1. *Mert az meg vakitas vitetik az Vrra.* 2. *Robertus Stephanus es Criſpinus az* ő, *helyeben Iſtent teßnek az ő könyvőkben.*

F. Hamis az Enyedi *propoſitio*ja, mellyet az bőtű mutat meg. Mert annak adgya okat az Euangeliſta, miert nem hißnek à Chriſtuſnak, holot annyi csudakat tőt? Mert *nem hißnek az beßednek*: Vallyon ſ-kicsoda beßedenek? à ki csudakat tőt: az penig à Chriſtus. Bizonits Euangeliſta, hogy nem hinnenek ennek beßedenek az Sidok? Eſaiasbol: ellőben *cap.* 53. *v.* 1. Annakutanna *ex cap.* 6. *v.* 9. Latode, hogy az Eſaias tanu bizonſagtetelet az Euangeliſta Chriſtuſra illeti es alkolmaztattya, hogy az ő beßedenek nem hinnenek az Sidok. Mindenűt egy inon folyo igaſſagban az Chriſtus forog emlekezetben. De mond meg Euangeliſta, mikor jővendőlőt ekkepen Eſaias? Mikor *latta az ő dicsőſeget*, ki dicsőſeget? az kiről eddig volt ßo; tudni illik, *az Chriſtus dicsőſeget.* Mert ő rola ßolot Eſaias, hogy *nem hinnenek az Sidok az ő beßedenek.* Oly vilagos ez, hogy męgh az ördőgh ſem tagadhattya.

Az mi illeti az Enyedi *conſequentia*jat, hamis Mert ott az 38. versben, csak tanu-bizonyſagtetelben hozatik be az Urnak neve, az mint Eſaiaſnal vagyon, es itt ſemmi ßo egyeb arant arrol az Urrol nincsen. Mas azert az tanu-bizonſagtetelt elő hozni: mas *continua ſerie* egy *unum*ban az dolgot forgatni.

Az tanu-bizonyſagtetelben vagyon ez ige: *Vr, Vr.* Enyedi kapja, ſ-azt mondgya: arra nez ez ige, *Ipſe*, ő. Honnan bizonittya? F. Mert az megh vakitas az Atya eselekede-

te: de nem az Fiu nelkúl sem az Szent Lelek nelkúl. Mert Esaiasnal igy sol az sekben úlő Ur: *Ki megyen el minekünk? Es: 6. v. 8.* Lasd meg ott. 2. Mert Robertus Stephanus *Istent* tőt *az* Ur *nevezeti helyet.* De az tanubizonsag tetelben, kiről nincsen vetekedes. Mert mas az tanubizonsagh tetelt be hozni az iras kőziben, mas az iras, az mely kőziben tetetik, az mint mondam.

III. Mert jövendö mondas ez, melyben Esaias az Christus dicsöseget, nem latta mint 1. Pet: 1. v. 11. mondgya.

F. Nagy kúlőmbseg vagyon az Esaias mondasaban. Mert az miről jővendől egyenesen, es egy altallyaban mint Prophetа meg mongya, hogy tudni illik *nem hisznek az Messias beszedenek.* Mert azert alkolmaztattya az Esaias mondasat ide az Christusra az Evangelista. Mas pedig mikor jővendőlőtte ezt Esaias arrol solani. Akkor mikor *latta az Christusnak dicsöseget* es ő felőle solot. Latode mely nyilvan meg kúlőmbőztetik az idő az jővendőlestúl? Azert nem messere lattya Esaias az Christusnak dicsőseget, de jelen az S: Ianos tanubizonsag tetele serint.

Az mi nez az sent Peter tanubizonsagara: Mas az Christusnak az testben valo jővendő senvedeseről jővendőt mondani, mint David *Psal. 22. Es: 53.* mas az ő őrőkke valo dicsőseget latni es arrol nem jővendekeppen solani hanem ugyan az mint vagyon, lőtt es volt ki beselleni. Illyen modon vagyon az Esaias sava: amaz első modon kel az sent Peter mondasat erteni. De az-is az Christus lelke altal lőt. Mert az Prophetak az Christus lelke altal jővendőlőtek meg az Christus senvedeset azt mondgya sent Peter.

IV. Esaiasnak mondasa: Ezeket monda &c. vagy tartozik az elsö mondasra Cap. 6. vagy az masodikra Cap: 53. Nem az elsöre 1. Mert Esaias ott nem dicsöseget, hanem Urat latot. 2. Mert az latas nem nez az Christusra hanem az Urra ki az Atya Isten Apoc: 4. 3. Mert holot ez mondas egy-nehanyszor citatlatik az Uy Testamentomban, sohol az Christusnak nem tulaydonitatik. Hat itt sem.

I. F. Santa az Enyedi labra ereszted sarvas *argumentoma.*

Azert

Azert hozza kel az harmadikot-is tenni: Vagmind az kettőre egyßerſ-mind es igy minden ereje fűſtben megyē az ő ellenveteſenek. De hogne panaſolkodgyanaklaſſuk rendel.

Hamiſſan ßaggattya el Enyedi az tanubizonſag teteleket egy maſtul. Mert mind az mit az *Cap.* 6. elől hoz, ſ. mind *ac Cap.* 53. v. 1. egy arant ſollanak azon egy hitettlenſegről, mellyel az Sidok nem hiſnek az Evangeliomnak. Mert azt mongya *Cap*: 6. *Meny el vakitſd meg ez nepet &c. Cap*: 53. iſmet azon Eſaias azt mondgya: *Kicsoda hit az mi beßedunknek? &c.* Mert immar az Sidoknak megh vakulaſokrol jővendőllőt vala. Azert ezeket mondta Eſaias az Sidoknak meg vakulaſok felől, mikor *latta annak dicsőſeget*, az kinek beßedenek nem hinnenek, noha ſok csudakot tenne: az pedig az Chriſtus. Mert az mit itt *Cap*: 53. mond, arrol mar ſolot vala es tellyeſſeggel benne vala ez amaz elebbi mondaſaban. Azert akkor mondta ezt is *Cap*: 53. v. 1. *Kicsoda hit az mi beßedunknek*, mikor amazt *Cap*: 6. *Vakitſd megh őket*. Vak az ki ezt nem lattya, eßc veßtet az ki nem erti. Mert nem uyjob hitetlenſegről vagyon itt ſo *Cap*: 53. mint az melyről *Cap*: 6. I I.

Az mi az okokat illeti 1. hogy Eſaias *nem dicsőſeget hanem Urat latot*, az bőtű hamiſittya meg Enyedit. Mert az magaſſan fel emeltetet ſekben úlő Urat eggyűt latta az ő dicsőſegevel: azert mondgya: *Tellyes az ſöld az ő dicsőſegevel.* Mert ſoha az Chriſtus az ő dicsőſegenelkűl nem volt *Ioan*: 17. v. 5. Ez az oka hogy Sz. Ianos meg elegeßik az dicsőſegnek emliteſevel. Mert mar elegge meg mutatta vala ez igivel, *Ipſe ő*, kiről ſollyon nevezet ſerint, az Ur Chriſtuſrol. III.

2. Hamis hogy ez latas nem nezne az Chriſtuſra.

Az ſent Ianos iraſa *Apoc*: 4. v. 8. nyilvan erősiti, hogy az Chriſtuſra tartozik ez jővendőles: Mert ott az Chriſtuſrol vagyon ſo ez mondasban: *Szent, ßent, ßent az* Ur *Iſten, amaz mindenhato Iſten: az ki vala, es vagyon es el jővendő.* Mert az Chriſtus az el jővendő az Credonak es az Apoſtoloknak tanubizonſag tetelek ſerint. IV.

3. Hogy ſohol az Chriſtuſra nem illetnek ez Eſaias mondaſat az Uy Teſtamentomban, hamis. Mert ſent Ianos itt V.

es *Cap*: 4. v. 8. *Apoc*: ő rea alkolmaztattya, kit Enyedi soha meg nem czafolhat.

Az mellyeket ezek utan beßelget Enyedi, ebben az moſtani feleletemben eppen benne vagyon, es ebből könyű az valaß-tetel: az holot meg engedi elutollyara hogy neminemű modon az az, az menyiben az utolſo mondas az elſőben vagyon, mint magyarazat, világoſitas, mondaſsek az dicsőſegnek latafarol. Mert ſemmi erőt nem talalt eddigh valo beßedeben.

CAPUT XIV. v. 9.

Philep az ki engemet lat, lattya az en Atyamat.

Az Atya Iſtennek latafa oly igen egyben köttetet az Fiunak latafaval, hogy valaki lattya az Fiat, lattya az Atyat. Mert *az Fiu az Atya dicsőſegenek fenyeſſege es az ő ßemelyenek ki metßet elő kepe es abrazattya Heb*: 1. *v* 3. De ez az latas nem annyera tartozik az teſti ßemekre, mint az lelleknek latafara. Mert az meg vettetet Sidok is lattak az Chriſtuſt az teſtben, de az Iſtent ſemmikeppen nem lathattak.

Igazittya azert Chriſtus Philepet ő magara ha az Atyat meg akarja latni es az ő tudomanyara ſ-egyßerſmind cſelekedetire hogy lelki ßemeivel nezzen azokban, es gondollya meg honnan legyen az tudomany es az Iſteni cſelekedet, es meg iſmeri hogy nem csupa ember az Chriſtus, hanem ugyan Iſten ugy mint *kiben az Iſtenſegnek minden tellyeſſege valoſagoſon lakjek Coloſ*: 2. *v*. 3. ſ-meg lathattya az Atyat. Mert egyenlő Iſtenſege az Fiunak az Atyaval. Ha azert az Fiunak latafa azon, mely az Atyae, kővetkezik hogy az Fiu egyenlő Iſten legyen az Atyaval. De az elſő igaz: Mert *az ki lattya az Fiat, lattya az Atyat*. Hat az kővetkezeſ is igaz. Mert ha egyenlő Iſten nem volna az Fiu az Atyaval, az ki az Fiat latna, nem lathatna az Atyat, mely az Chriſtus mondaſanak ellene va-

gyon.

gyon. Azert vagy lathatni az Atyat az Fiuban vagy nem. De azt mondani, hogy nem lathatni Chriſtus beſede ellen valo hazugſag. Hat lathatni: azert egyenlő Iſtenſege az Fiunak az Atyaval.

Nem lathattya Enyedi: annak-okaert igy gúgyőg ellene. *Vagyon itt tanitas avagy az teſti lataſrol: avagy az lelkiről. Nincsen az teſtiről. Mert Antropomorphita modgyara tagai volnának Iſtennek: es Patripaſsianuſok modgyara az Atya teſtesült volna meg es ſſenvedet volna. Hat vagyon ſſo lelki lataſrol. Ha lelki lataſrol, az Atya volt az Chriſtusban es ö benne cselekedet, melyből az Atya Iſtent meg lathattak az Chriſtusban lenni.*

I. Meglatni az Iſtent.

F. El hatta Enyedi eggyik agat az *Syllogiſmuſnak*, mely ez: *Vagy teſti es lelki lataſrol egyſſerſ-mind.* Mert az Iſtent kúlőmben nem lathattyuk, hanem 1. Lelki ſemeinkel az Chriſtusban. 2. teſtiſemeinkel-is egyſſerſ-mind az Chriſtuſnak cselekedetiben. Mert az Iſteni cselekedeteknek teſti lataſa altal jutunk lelki lataſara az Iſtennek, kiről ſent Pal *Rom*: 1. v. 20. *Mert az mi Iſtenben*, ugy-mond, *lathatatlan*, tudni illik az ő őrőkke valo hatalmaſſaga es Iſtenſege, *ez vilagnak alkotmanyabol es az teremtet allatokbol meg ertetven megh lattatnak*. Ladde, az Iſtennek lathatatlan Iſtenſegenek lataſara az teremtet allatoknak kúlſő lataſa viſen. Immar holot az Fiu-is haſonlokepen cselekedi azokat az mellyeket az Atya cselekedik, *Ioan*: 5. v. 19. ezokaert az Chriſtus cselekedetinek lataſabol jutunk mind az Fiunak, ſ-mind az Atyanak Iſtenſegenek lataſara, es ekkepen az Atyat az Fiuban, kivel az mint hogy egyenlő cselekedetű: akkepen egyenlő Iſtenſegű-is. Igy azert az Chriſtuſnak Iſteni kúlſő cselekedetinek lataſabol jutunk az ő Iſtenſegenek lataſara, mely Iſtenſegeben egy az Atyaval.

II. Latni az Atyat az Fiuban.

Philep Apoſtol-is tudakozik vala az teſti lataſrol: de Chriſtus viſi őtet az teſtiről az lelki lataſra, melyre hogy juthaſſon előtte vagyon az ő tudomanya es csuda tetelei. Latni azert az Atyat az Fiuban nem egyeb, hanem az ő tudomanyabol es csuda teteleiből megiſmerni az Chriſtus Ieſusban lakni az Iſtenſegnek minden tellyeſſeget valoſagoſon: mely

Istenseg καθ' ἐξοχὴν tekenteteſen jelentetik az Atyanak nevezetivel, azert hogy annak az Istenſegnek az Atya kezdete ſ-kut feje. Mert az Sidok az Atyanak nevezetin ertik vala az Iehovat vagy az Istenſeget. Vagyon pedig az Chriſtusban az Istenſeg *Col:* 2. *v.* 3. Hat az Fiuban lattyak vala az Atyat lelki ſemekkel az kúlſő csuda teteleknek latasi altal.

Meltatlanul akarja tehat reank kenni Enyedi, hogy mi Phileppel eggyűt teſti ſemeinkel csak akarnok megh latni az Istent, mint az Poganyok regenten tapogatva kereſtek *Act.* 17. *v.* 27.

III. Hamis az-is hogy az Chriſtuſt csak csupa ůres eſkőznek allattya lenni, kiben az Atya Isten cselekette volna az Isteni nagyſagos dolgokat, az mint oda fellyeb *Cap:* 5. *v.* 19. meg mutogattam. Mert *az en Atyam mind eddigh munkalkodik, en-is haſonlokepen munkalkodom*, ott azt monda. Melyből meg tetſik hogy nem ugy mint eſkőz, hanem mint felső ſők az ő Attyaval ugy munkalkodik.

IV. De ne mennyűnk meſſeb ez dolognak meg bizonitaſara, ő maga Chriſtus meg magyarazza hogy hogy kőttetet egyben az ő latasaval az Atyanak latasa? Mert *en* ugymond *az Atyaban vagyok, es az Atya en bennem* tudni illik *Istenſegemben*. Mert az Chriſtus vagyon az Atyaban, mikepen az forrasban az folyam: az napban az ő vilagoſſaga: Viſont az Atya vagyon az Fiuban, mint az *res in imagine viva* az dolog az elő abrazatban: az pecsetben az le metſet kep: az fenyeſſegben az dicsőſeg: az ſemely az ki metſet belyegben: mely letelnek modgyat mivel az eretnekek nem ertik, vagy nem akarjak erteni, ugy mint az kereſztyeni hitnek titkat es az okoſſag előt el reytetet dolgat: annakokaert tevelyegnek. Holot azert az Fiu vagyon az Atyaban es az Atya az Fiuban annyera, hogy ſemmit nem cselekedik az Atya, mellyet az Fiu haſonlokepen nem cselekednek es viſont; ezokaert *valaki lattya az Fiat lattya az Atyat.* Mert az Fiuban vagyon az Istenſegnek minden tellyeſſege valoſagoſon *Col:* 2. *v.* 5.

Mikepen vagyon az Fiu az Atyaban es az Atya az Fiuban.

Oly igen meg győzettetet pedig itt Enyedi, hogy ez mellől felette kőnnyen megyen el: ſőt csak meg ſem meri illetni, de-

ni derekaskeppen ezt az Christus őrők Istenſege felől valo mondaſt: nem-is itilem hogy eggyűt közeleb járt volna az igaſſaghoz mint itt, ki rekeſtven beſedi közzül amaz felől meg jedzet csavargaſit.

CAPUT XVI. v. 15.

Mindenek valamellyek az Atyae, enyimek: Azert mondam, hogy az enyimből veſi az mit nektek meg jelent.

Biztattya Idvőzitőnk *verſ.* 13. az Tanitvanyokat az ſent leleknek el jővetelivel es ő bennek valo munkalkodaſaval, hogy *minden igaſſagra be vezereli őket.* Mert, ugy mond, *az enyimből veſi az mit nektek jelent.* It az arant hogy ſemmit ne lattaſſek az Fiu maganak venni, Atyanak hatra hagyaſaval, okat adgya annak: Miert veſen az Szent lelek mindeneket az mellyeket megh jelent az Fiuebol? *Mert*, ugymond, *valamellyek az Atyae, enyimek.* Ha azert mindenek az Fiue, valamellyek az Atyae, tehat az Atyanak tellyes Istenſege, Istenſegenek termeſeti es tulaydonſaga az Fiue; az mellyert ollyan termeſet ſerint valo Isten az Fiu mint az Atya, es ha az Atyanak Istenſegenek tellyeſſege az Fiue, mint hogy őveis: Mert *az Istenſegnek minden tellyeſſege az Fiuban lakik* Paloſagoſon Col: 2. v. 9. tehat egyenlő Isten az Atyaval. Bizony nemis mondhatna ezt: *Az mellyek Atyame enyimek*, ha meg nem kűlőmbőztetnek ſemelyeben az Atyatul. Ha pedig csak csupa ember volna az mint az *Samoſatenicuſok* velik, igy ſollana: *Quæ Pater habuit*, mellyek Atyame voltanak, moſtan enyimek. De nem igy ſol, hanem: *Quæ Pater habet*: mellyek Atyame. Az Atyae pediglen az Istenſegnek tellyeſſege, termeſeti, tulaydonſaga, Istenſege ſerint valo birodalma mindenhatoſagaban. Hat ugyan azonok az Fiue is.

Valakie azok, mellyek az Atya Istene, az termeſet ſerint valo Isten. Meg all. Mert egyenlő az, az Atyaval, az kie mind azok, mellyek az Atyae.

De az Fiue mind azok, valamellyek az Atyae: ezt ő maga mondgya Idvözitönk.

Annakokaert az Fiu termeßet ßerint valo Iſten.

Tagadgya ezt Enyedi.

I. Erötelen tamaßa az Chriſtuſnak örök Iſtenſegenek. Mert 1. Proverbiale, *pelda beßedes ez mondas.* 2. *Ollyan ez mint Cap:* 17. *v.* 10 *Az enyimek mindenek tieid Atyam.*

F. Hamis egy altallyaban, hogy ez Chriſtus mondaſa pelda beßedes volna. Mert oly *ſimplex*, pelda beßednelkül valo ßo, melyben meg csak gyanoja ſem lehet az pelda beßednek. Micsoda pelda beßed lehet abban, ha az te termeßet ßerint valo fiad azt mondgya: Mindenek az mellyek Atyame, enyimek? Tied az emberſeg emberi termeßet tulaydonſag tied az joßag. Hol itt az *Hyperbole* hitel felet valo dolog? Haſonlo chez az Chriſtus mondaſa. Mert ővе I. az Atyanak Iſtenſege. *Mert en es az Atya egy vagyunk Ioan:* 10. *v.* 30. az mellyert *az Chriſtus mindenek felet örökke aldando Iſten Rom:* 9. *v.* 5. *Igaz Iſten es örök elet* 1. *Ioan:* 5. *verſ.* 20. *Iſten formajaban egyenlö Iſtennel: Phil:* 2. *v* 6. *Iſten ßemelyenek ki metßet belyege Heb:* 1. *v.* 7. II. Ővе *az Atyanak örökke valoſaga.* Mert *Spiritus æternus* örökke valo lelek *Heb:* 6. *v.* 14. ugymint *ki Abraham elöt volt Iſtenſegeben Ioan* 8. *v.* 58. III. Ővе az Atyanak mindenhatoſaga. Mert *Deus omnipotens.* Mindenhato Iſten: *Apoc:* 4. *v.* 8. *&* 1. *v.* 8. *Pſal:* 68. *v.* 15. *Eph:* 4. *v.* 8. *Eſ:* 40. *v* 10. *Ioan:* 5. *v.* 19. IV. Ővе az Atyanak minden tudo Iſtenſege *Matth:* 9. *v.* 4 *Ioan:* 1. *v.* 49. *Apoc.* 8. *verſ* 23. V. Ővе *majeſtaſſa* felſege *Heb:* 1. *v.* 1. *&c.* Ez az oka az miert ugy mondgya Idvözitönk az magaet Atyaenak *Ioan:* 17. *v* 10. mint az Atyaet övenek. Azert el romolhatatlan es el dülhetetlen erőſſege ez az Chriſtus örök Iſtenſegenek.

II. Mindenek az mellyek az Chriſtuſe, az Atyae. De az Chriſtuſe az emberi teſt es lelek. Azert az Atyae. De igy bolondſag argumentalni. Hat amugy-is.

Az mi az Atyae az, az Fiue.

F. Ha az Chriſtuſnak teſte lelke nem az Atyae; hat kie leßen? Azert tanuld meg, hogy maskeppen az teremtet allat Iſtene: ſ-maskeppen az ő Fia. Az teremtet allatok az Atya Iſtene. Mert ő teremtette, es ő neki vagyon tellyes

Az teremtet allatok Iſtene: az Fiu is.

hatal-

hatalma, birodalma es Uralaga raytok. Az Fiu penig az Atyae, *natura* termeßettel. Azert az Chriſtus teſte es lelke az Atyal ſtene az meniyben ő teremtette: Az Fiu peniglē mint termeßet ßerint valo iſten, Iſtenſegen-k allattyaban es termeßetiben. Innen azert: valamellyek az Atyae, azonok az Fiue, es viſont valamellyek az Fiue, azonok az Atyae. Mert egy Iſtenſege az Atyanak az ő Fiaval.

III. Ezige: Mindenek *megh hatarozaſſal vagyon. Mert az ellenkezők igy magyarazzak*: Mindenek: *az Relatiotul, Atyaſagtul ki valva. Auguſtinus, Bellarminus. De ha nekik ßabad az Atyaſagnak relatiojat ki venni, nekunk is az Iſtenſegnek allattyat.*

F. Mas az Iſtenſegnek allattyarol, es az allat ßerint valo termeßetiről ßolani: mas az ßemelyeknek ßemely ßerint valo tulaydonſagokrol. Mert az Iſtenſegnek allattya, es allat ßerint valo termeßeti egy el csalhatatlan ſ-meg ßakadozhatatlan, melyben vagyon az Atya ßemelyeben, az Fiu ßemelyeben, es az ßent Lelek ßemelyeben. De ez ßemelyeknek egy-maſtul valo meg kűlőmbőzteteſek őnnőn kőzőttők vagyon, hogy az Atya ßűletetlen: az Fiu ßűletet, es az Szent Lelek ßarmazot. Azert nem mondgya Chriſtus *Te vagy en*: vagy, *En vagyok te ßemelyeben*, hanem *mindenek az mellyek tieid Atyam enyimek*. Latod hogy Idvőzitőnk ő maga *excipi*allya ſ-ki valaßtya azt az mi az ßemelynek tulaydonſaga: Mert nem mondgya *En vagyok te*: de nem valaßtya azt az mi nez az Iſtenſegnek tellyeſſegere ſ-termeßetire: azert mondgya: *Az mellyek tieid, enyimek*. Melyben vilagoſon megh tetßik hogy jol veßßűk ki az Atyaſagnak *relatio*jat, de nem az Iſtenſegnek allattyat. *Nekunk ßabad*: *Azert nektek-is*. Nem jo. Mert minket az Chriſtus tanit, hogy ßabadoſon ki vegyűk mi: de tikteket nem tanit. Mert ha az Iſtenſegnek allattyat ki veßed, Iſten tagadß. Vagyon tehat ßo az Iſtenſegnek allat ßerint valo tulaydonſagirol: *Mindenek az mellyek tieid Atyam, enyimek*, ſ-nem az Atyaſagnak *relatio*jarol.

IV. Szent Pal az halhatatlanſagot es lathatatlanſagot egyedul az Atyanak adgya 1. *Tim*: 1. *v.* 17. *Item Cap.* 6. *v.* 16. *hogy Kira-*

lyoknak Kiralya kit ſenki nem latot. De az Chriſtus nem lathatatlan, nem halhatatlan volt.

I. F. Az mi az ſent Pal tanubizonſag tetelet illeti, ez igevel: *Soli*, Egyedûl, nem rekeſtetik ki az Fiu es az ſent Lelek az lathatatlanſagbol es halhatatlanſagbol. Mert aze az egyedûl lathatatlan es halhatatlan Iſtene az diesőſeg, ki az Atya, Fiu es Szent Lelek. Annakfelette valamikor ez ki rekeſtő ige :

II. Egyedûl az Iſtennek igije meile tetetik *Soli Deo*, Egyedûl Iſtennek, mindenkor az Balvanyok es az teremtet allatok rekeſtetnek azzal ki, ſ. nem az Fiu, ſem az ſent lelek, mint laſd meg 4. *Reg*: 19. v. 15. Az holot az *Rabſaces*től elő ſamlalt ſok Iſteneknek veti ellenében az egy Iſtent: itt-is ſinten akkeppen.

III. Tovabba az Chriſtus nem volt lathatatlan es halhatatlan emberi termeſetiben: de az volt Iſtenſegeben, mint az ember lathatatlan lelkében de teſteben lathato. Azert ez az

IV. fogaſ-is ſemmi. Vegezetre az Chriſtuſ-is ugy *Kiralyoknak Kirallya &c.* mint az Atya *Apoc*: 17. v. 14. *Item* 19. v. 16.

V. Csak az Atyat illeti hogy ſületetlen: Mely ſokak vadnak hat az Atyanak, mellyek nem az Fiue?

F. Szol Idvőzitőnk nem az ſemelyeknek tulaydonaſagokrol, hanem az Iſtenſegnek termeſetiről, az mint eleb megmutattam. Nem talalhat ſoha Enyedi többet ez egynel: *Szuletetlen*, az mellyek az Atyae volnanak, hogy haſonlokepen az Fiue nem volna, ſ. ezen kapdos. De hejaban.

VI. Ez ſele hitelfelet valo mondaſſal csak az Eggyeſſeg, ſeretet, ſivnek es akaratnak egyben kapcsolaſa ertetik, mint az tekozlo fiurol mondgya Luc: 15. v. 31. *Plantuſ.is in Trinummo az Takarekos Fiurol.*

F. Az ſolaſnak modgyarol megh mondam hogy ſemmi *Hyperbole* Hit vagy hitelfelet valo dologrol nincsen itt ſo, de egy altallyaban *Simplex narratio* haſonlatoſſag nelkûl valo mondaſa ez Chriſtuſnak: *Mindenek valamellyek az Atyae enyimek.*

Az mi nez az peldakra hamiſſan illeti ide Enyedi. Mert maskeppen az tekozlo fiue az, az mi az Atya jobaga: az ta

karekoſe-is

karekoſe-is az, mi az Attya jova, tudni illik, *conſenſu, amore & communione bonorum tàm mobilium quam immobilium*, Eggyezeſſel, ſeretettel es az ingo bingo ſallando joknak kőz birasaval. Maskeppen iſmet azok az Fiu Iſtene, mellyek az Atyae, tudni illik *naturâ* termeſet ſerint valo Iſtenſeggel vagy Iſtenſeg ſerint. Mert az Fiu termeſet ſerint valo tulaydon ſűletet fia az Atyanak *Rom: 8. v. 32.*

CAPUT XVI. v. 28.

Ki jőttem az Atyatul es jőttem ez vilagra, iſmet el hagyom ez vilagot es el megyek az Atyahoz.

Hogy ez igikben nyilvan ſollyon Chriſtus az Atyatul termeſet ſerint valo ſűleteſeről, ſenki nem tagatta, hanem csak az ő őrők Iſtenſegenek halalos ellenſegi az *David Ferencz* hitin valok.

Micsoda az Fiunak ki menni az ő Attyatul egyeb, hanem ő tűle ſűlettetni? mint az bőtűből meg tetſik. Mert kettőt mond. 1. *Ki jöttem az Atyatul.* 2. *Iöttem ez vilagra.* Hogy hogy jőhetet volna ugyan-is ez vilagra, ha eleb az Atyatul ki nem jőt volna? Mert jőni ez vilagra annyit teſen, mint az Fiunak az teſtben magat megjelenteni. Mert *Iſten jelent megh az teſtben 1. Tim: 3. v. 16.* Azert eleb mint ki az Atyatul, hogy ſem mint magat az teſtben meg jelentette, mint az iginek rendi es folyaſa nyilvan meg mutattya. *Ki jöttem ugymond az Atyatul es ugy jöttem ez vilagra.* Ki menni pedig valakitűl annyit teſen, mint ſűlettetni, mint *Matth: 2. v. 6. Mich: 5. v. 2. Heb: 7. v. 5.* Ezent bizonittya az Apoſtolok hiti es vallaſa is. Mert *verſ. 30.* hittek az Apoſtolok hogy az Iſtentűl jőt ki az Chriſtus. Az Apoſtolok hiti pedigh ez: *Te vagy Chriſtus Iſtennek amaz fia. Matth: 16. v. 16.*

Ki jőni az Atyatul.

Valaki ez ertelem ſerint az Atyatul ki jőt, *az termeſet ſerint valo fia az Atyanak, es egyenlő Iſten az Atyaval. Mert az Atya-*

tul az Fiunak ki jöni, annyit teßen mint ö töle ßülettetni mint eleb meg bizonitam.

De egyedul az Chriſtus jöt ekkepen ki az Atyatul, mint ö maga mongya. Azert egyedul az Chriſtus termeßet ßerint valo fia Atya Iſtennek es egyenlö ö vele.

Nem ßenvedheti ezt Enyedi. Annakokaert valameddig elmeje el ert, mind addig meg feßitette ellene.

I. Ki menni az Atyatul nem örökke valoßuleſt jegyez. 1. *Mert az Apoſtolok akkor tuttak meg, hogy az Chriſtus Iſtentuljöt ki, maga az elöt töt vala Peter vallaſt rola Matth:16.* 2. *Mert az, az ki jövetel nem vettethetik ellenében az el menetelnek, holot az örökke valo, ßünetlen.* 3. *Mert az Iſtenſeg nem mondatik helyet valoztatni. Emberſege ßerint ſem volt az eghben hogy onnan jöt volna.*

I. F. Hamis az *Enyedi propoſitioja*. Mert ha Szent Pal *Heb:7. v.5.* meltan mondgya az Abraham maradekirol hogy *Egreſſi ſunt ex Lumbis eius*: Ki jöttenek az ö agyekabol, az az, ßülettettenek, tehat itt-is termeßet ßerint valo ßületeſröl vagyon ßo, mint *Mich: 5. v. 2. Az ö ki jöveteli örökke valo.* mellyet Chriſtus moſt magyaraz, hogy *ki jöt az Atyatul*, az az, ßülettetet, es ugy jöt ez vilagra.

II. Az miilleti az Apoſtolokat, tudgyuk, hogy az meddig az ßent leleknek böſeges ajandekit nem vevek, es megh nem vilagoſitatanak az Apoſtolſagnak tißtire, addig ottan ottan fel útöt bennek az tudatlanſagnak ßikraja, mint erre kepeſt ß: Petert *Satannak*, mondgya Chriſtus *Matth:6.v.23.* Igy az Zebedæus fiaiban. Mert laſſan laſſan viddegeli es jutattya vala öket Chriſtus az ö iſmeretire. Moſtan hogy az Chriſtus illyen nyilvan tanit, nem csuda hogy vallaſt teßnek nyilvan mindnyajan az Chriſtuſrol az mint ö magok megh vallyak mindgyaraſt: *Ime moſtan nyilvan ßollaß, es ſemmi pelda beßedet nem mondaß: hißßük hogy Iſtentuljöttel.* Maga az elött-is el hittek vala, de az hit nevekedet ö bennek naprol napra. Mit art azert ha az mit az elött-is hittek es az miröl vallaſt töttek, hogy moſtan-is azont hißik ſ azonrol teßnek vallaſt? Az elött-is tuttak, hogy az Chriſtus *amaz elö Iſtennek fia, Matth: 16.*

v. 16. Moſtan-is tudgyak de nyilvabban. Mert Chriſtuſ-is nyilvabban mondgya.

Hamis az maſodik ok-is, hogy az Chriſtuſnak őrőktűl fogvan valo ſűleteſe az ő el menetelivel nem vettethetnek elleneben. Mert az mikeppen az őrőkke valoſagh, mely eppen egyſerſ-mind vagyon, igazan vettetik elleneben az mulo időnek: ugy az Chriſtus őrőktűl fogvan valo ſűleteſe-is az ő viſſa menetelinek. Mert ſűleteſe Iſtenſege ſerint valo, mely ſemelyere nez az Fiunak: viſſa menetele pedig emberſege ſerint valo mely az igaz Iſten es ember Chriſtuſra nez. III.

Azt fecsegi itt az arant Enyedi hogy *az Chriſtus ſűleteſe vagy Atyatul valo ki jövetele ſem kezdetet ſem el nem vegezödöt.* De tudgya megh hogy az Iſtenſegben ninesen időnek kezdete ſ-vege. Hat ezzel az idő ſerint valo ſűleſtűl kűlőmbőztetik meg az Chriſtus őrőkke valo ſűleteſe. IV.

Vegezetre hogy az Iſtenſeg nem helynek valtozaſaval mondatik valahova menni, igaz, es ez nem engedi eggyik, hogy az Chriſtuſnak az Atyatul valo ki jövetelet oliyan hamis magyarazatra vonnyuk, mint Enyedi, kiről mayd ſolok, hanem őrőkke valo ſűleteſere az Fiunak, mellyet Atyatul valo ki jövetellel magyaraz. Hogy pediglen azt mondgya: *Iöttem ez vilagra*, azt az ő meg teſteſűleſeről erti. Mert az teſtben mutata ſ-jelente meg ő magat. Mert az Iſtenſeg az Fiunak ſemelyere ugy hataroztatot, hogy az az Fiu Iſten *Conſpicuus factus eſt in carne*, lőt lathatova az teſtben 1. *Tim*: 3. v. 16. ſ-nem mas. V.

Azert hamiſſan ſaggattya megh Enyedi az egy Chriſtusban levő kettermeſetet: Vagy Iſten jőt, vagy az teſt. Nem az Iſten. Mert helyet nem valtoztat: nem az teſt, mert az eghben nem volt. Hat nem az Chriſtus. Mert az Ige Iſten jőt de az teſtben valo megjeleneſe altal, mely teſtben mene fel az mint mondgya: *Kijöttem az Atyatul es jöttem ez vilagra, iſmet el hagyon ez vilagot, es megyek az Atyahoz.* Mintha mondana: Iőttem az Atyatul: Mert őrőktűl fogva ő tőle ſűlettettem es az időnek tellyeſſegeben, Aſſonyi-allattul VI.

lőttem *Gal:* 4. *v.* 4. es ugy mutattam magamat jelen lenni az testben ſ. vilagra jőtnek: azert iſmet fel megyek Atyamhoz ez testben-is.

II. Istentül ki jöni nem egyeb, hanem Istentül küldetni az ő akaratyabol es parancsolattyabol cselekedni, mint Cap: 17. *v.* 8. *Megh tuttak valoba, mert te tüled jöttem.* Ugy *verſ.* 27. *&* 25.

F. Hamis idegen magyarazat ez az Chriſtuſrol: ſ. az elő hozot iraſ-is nem azt bizonittya. Mert az mely ki jőveteliről az Chriſtuſnak vallaſt teßnek az Apoſtolok: *Hißßük, hogy te az Istentül jöttel*, ugyan azon ki jővetelről ßol *verſ:* 8. *cap:* 17. mellyet az bőtű nyilvan megh mutat. Mert mindenkoron azon egy ki jővetelet adgya elejekben az Tanitvanyoknak. Mert nem ketßeri az Chriſtuſnak Iſtenſege ßerint valo ki jővetele, az az, ßületeſe az Atyatul, hanem egyßeri, örökke valo. Hogy pedig utanna teßi Chriſtus: *Hittenek engemet te töled bocsattatotnak lenni*, ßol az ő kővetſegben valo jaraſarol, hogy ő az Atyatul kővetſegben bocsattatot ez földre. Ladde mely ßepen megh valaßtya ßületeſet kővetſegetül? Ugyan-is bizony az jőhetet el kővetſegben, az ki volt az kővetſegnek fel adaſa előtt-is. Volt az Chriſtus. *Mert jöt az Atyatul*, az az, ßületet előßör, az utan jőt ez vilagra az teſtben, es ebben az valtſagot vegben viven, ugy ment fel iſmet Atyahoz. Melyből vilagoſon meg tetßik hogy az *Fiunak ki jöni az Atyatul* nem annyit teßen, mint bocsatatni, hanem ßülettettetni: Ez vilagra jőni pedig az teſtben meg jelenni es kővetſeget viſelni. Valamikor azert az ki jővetelnek utanna vettetik az bocsatas, az elſő mindenkor az Fiunak ßületeſet jedzi: az maſik az kővetſegben valo jaraſrol.

III. Ez vilagra jöni ſem egyeb hanem az küldeſnek es parancsolatnak engedni, ez vilagnak magat meg jelenteni. Istentül jöt az Chriſtus, az az, bocsattatot. Igy jöt Baptiſta Ioan: 1. *Vala ember bocsattatot. Marc:* 1. *v.* 38. *Ioan:* 13. *v.* 37.

I. F. Az bőtű hamiſsit meg tegedet Enyedi. Mert az Chriſtus ez vilagra jőt: hat az előt ez vilagon kivül volt. Mert az mondatik jöni az varosban, az ki az előt az varaſon kivül volt. De jőt az Fiu ez vilagra az teſtnek fel vetele altal az mi-

nemű

nemű modon az előt ez vilagon nem volt. Azert hamiſſag, hogy jőni ez vilagra annyit teſſen mint az parancsolatnak engedni. Innen vagyon, hogy Chriſtus oda fellyeb azt monda az csupa emberről: *Mert ſuletet az ember ez vilagban*, ſ nem: *Mert ember jöt ez vilagra.* Mert lenni kellet volna elsőben ez vilagon kivűl valahol, es ugy mondhatnad: *Am ember jöt ez vilagra*, tudni illik, az holot az előt nem vala. Ez az oka hogy mikor azt akarja jelenteni Chriſtus, hogy ő emberre lőt, azt mondgya: *Ez vilagra jöttem*, tudni illik, az teſtben az minemű modon az előt ez vilagon nem voltam.

Annakfelette ha nez az igaz Iſten es ember Ieſus Chriſtuſra az menyiben magat az kővetſegre atta az teſtben, es abban el kezdet jarni, megh engedgyük hogy az Iſtennek akarattya ſerint el inditotta ez vilagon az kőzben jaraſnak tiſtit. De azzal az Iſtentűl valo ki jővetele nem hogy rontatnek de ſőt inkab erősitetik. Mert az mely Ige Iſten az teſtet fel vőtte, es volt az teſtnek fel vetelenek előtte, azon jart el ez vilagon az kőzben jaraſnak tiſtiben. II.

Vegezetre: Mas Baptiſtanak el küldetni az Hopmeſterſegnek tiſtire: mas az Chriſtuſnak ez vilagra jőni. Amaz tiſtit inditotta el: imez jőt az teſtnek fel vetelere, hogy abban az valtſagnak munkajat vegben vigye. III.

IV. Ha az hamis Prophetak akkor mondatnak ez vilagra jöni, mikor az ő hamis tudomanyokat kezdik terjeſsteni, tehat az Chriſtuſnak is ez vilagra jöni nem egyeb, hanem tiſtit el inditani. De az első igaz 1. *Ioan*: 4. *v.* 1.

F. Nem igaz az *Conſequentia* Mert mas valamely hamis Tanitonak magat dőgleletes tudomanya altal ki mutatni ez vilagi emberek előt: mas az Chriſtuſnak az teſtben Iſten fianak meg jelenni es az kőzben jaraſnak tiſtit el inditani az Atyanak akarattya ſerint. Iőt azert az Chriſtus ez vilagra, ugy az mint S. Pal magyarazza *Deus manifeſtatus eſt in carne*: Iſten jelent meg az teſtben 1. *Tim* 3. *v* 16. Kicsoda ez az Iſten? *Qui eſt ſupra omnes Deus benedictus in ſecula*: Az ki mindenek felet őrekke aldando Iſten: *Rom*: 9 *v*. 5. ki az Atyak kőzzűl valo teſt ſerint. Mi kőzi ha egy kősőm feketeni leiked

iſmereti vagyon, ide az hamis Prophetanak alfurkbol valo maga be ſinleſenek valamely *gyülekezetben?* Az hamis Tanito jőt ez vilagra: azert jőni ez vilagra annyit teßen mint bocsattatni ki ne pőkne ezt az *conſequentiat?*

Igen jegyezteti Enyedi ezt, hogy *az Chriſtus ßületet elößör, es azutan jöt ez vilagra.* Mellyet meg engedűnk Iſtenſegere nézve, az mint ő maga Chriſtus mondgya: *Ki jöttem az Atyatul,* az az, ßületettem, es ugy jőttem ez vilagra, Aßßonyiallatul leven az teſtben, mely teſtben oßtan mint igaz Iſten, megh jelenek.

V. Ha az Chriſtus valoſagoſon el bocsataſanak elötte az egekben, te hat következik, hogy az Apoſtolok-is voltanak az eghbe. De az következes nem igaz. Mert azt mondgya Chriſtus, hogy ugy bocsattya el az ö Tanitvanit, mint ötet az Atya. Ioan: 12. v. 18. Itē 20. v. 21.

F. Hamis az kővetkezes. Mert haſonlittya Chriſtus az ő maga el bocsattataſat egyben az Apoſtoloknak el bocsattataſokkal az kővetſegre es annak meltoſagara nezve, *non autē reſpectu præexiſtentiæ* ſ. nem pedig, eleb valo letelre nezve, az mint Enyedi facsarja. Megh tetßik. Mert az minemű kővetſeggel bocsattatot az Chriſtus az Atyatul, az valtſaghnak munkajatul ki valva, es minemű meltoſaggal, ollyannal az Chriſtus az Apoſtolokat, ugy hogy valakik fogadgyak az Tanitvanyokat, az Chriſtus fogadgyak. *Matth:* 10. *v.* 40.

De az Apoſtolok-is voltanak az el bocsatas előt. Mert hogy hogy bocsattathattanak volna el, ha nem voltanak volna? Tehat az Chriſtuſ-is volt az teſtben el bocsattataſanak előtte-is, ugymint ßövetſegnek Angyala *Malach:* 3. *v.* 1. De mikoron az teſtben el jőve ez vilagra es az eghből kőzben jaronak mutattatek *Matth:* 3. *v.* 17 *tunc continuavit* akkor kezde elől az ő kővetſegben valo jaraſat.

VI. Ha az Chriſtus bocsatatot az eghből, avagy akkor bocsattatot, mikor ßulettetet, avagy mikor az tanitaſnak tißti hez kezdet.

Ha az elsöt mondod, bizony az Chriſtus es az Apoſtolok nem bocsattattanak egyenlőkepen. Mert mihelyen az Apoſtolok el bocsattattanak mindgyaraſt tanitottanak. Ha az maſikat mondod az ellenkezőknek, le romol velekedeſek, kik azt hißßik hogy az Chriſtus

ember-

emberſege amaz dicsöſeges fel tamadas elöt nem volt az egekben.

F. *Laborat inſufficienti enumeratione modorum miſſionis Chriſti.* Mert hozza kel tenni: *Avagy az teſtnek fel vetelenek elötte-is.* Mert *az Chriſtus mivel az Atyanak örökke valo ſzolo Igeje Ioan: 1. v. 1.* es *ſzövetſegnek Angyala Mal: 3. v. 1.* ezokaert Mariatul valo ſületeſenek elötte-is bocsattatot az Atyakhoz es követſegnek tiſztiben jart, mint az O Teſtamentombeli bizonſagokbol meg tetſik *Gen: 16. verſ. 13. & 18. v. 2. Exod: 3. v. 6. Iudic: 6. v. 12. &c.* Melyből meg tetſik hogy Chriſtus az ő el bocsattataſat csak *continua*laſa altal el kezdette akkoron, mikoron jöt ez vilagra, az az, az teſtet fel vötte. Mert igy ſol Marianak tizenket eſtendös koraban: *Avagy nem tudgyatok valae, hogy ennekem azokban kellet lennem, mellyek az en Atyame?* Mellyet ök nem ertettenek. Azert az teſtben valo el jövetele elött-is bocsattatot. Mert *öröktül ſoguan fel kenettetet Pſal: 45 v. 7. Heb: 1. v. 9.* az az el rendeltetet az követſegben valo jaraſra, mellyet az O Teſtamentomban el inditot az teſtnek fel vetele elöt: az teſtben oſtan el jöven az O Teſtamentomban el inditattottat kezde elöl, mellyet az Doctorok közöt úlven meg is mutata. Ez igy leven el romol az Enyedi nagy munkaval hegyzet ſarvas argumentoma. I.

Luc. 2. v. 49.

Az mit almodozik az felöl, hogy *az Chriſtus es az Apoſtolok bocsattataſa nem leſſen egyenlo*, meg feleltem. Mert nincsen ot ſo az el bocsattataſnak elſöſegeröl, hogy abban vettetnek öſſve az Chriſtus el bocsattataſa az Apoſtolokeval, hanem az bocsattataſnak meltoſagarol, hogy az minemü követſegnek meltoſagaval bocsatotta az Atya az Fiat, az egy közben jaraſnak meltoſagatul megh valva, ollyan meltoſaggal bocsattya az Chriſtuſ-is az Tanitvanyokat. Melyben azon *authoritaſt* veſen maganak az Chriſtus az el bocsatasban az minemü az Atyae, az mellyert ſinten ugy mondgyak magokat az Apoſtolok Chriſtus ſolgajanak, mint az Atyaenak, mint az ő leveleknek kezdeti meg mutattya. Itt fakad tehad ki mas feleletünk-is. Mert ebben az mondasban: *Az mikeppen bocsatot engemet az en Atyam: akkeppen en-is titeket*, az bo- II.

Az Apoſtolok es az Chriſtus el bocsattataſa közöt valo külömbſeg.

III.

csatasban valo felső *juſt* es meltoſagot veſen maganak Idvözitönk. Az mint az Atya, en-is ugy. De az Atya tellyes Iſteni hatalmaval bocsatotta az közben jarot. Hat az Fiu-is ſinten ollyan tellyes Iſteni hatalommal bocsattya az Apoſtolokat. Latod azert hogy nem az időről vagyon itt tanitas, de az bocsatasban valo *juſtrol* es meltoſagrol.

Azert az mi hitünk, vallaſunk, nem hogy meg romolna az Chriſtus menyben menetele es egyeb hitnek czikkelyei felől, de ſőt inkab erősödik.

Itt az arant egy akadaly vala Enyedi előt, hogy tudni illik az Szentek Iſtentül bocsattattanak gyakorta Emberekhez, de azert nem mondatnak Iſtentül ki jőtnek lenni ez vilagra. Hat az Chriſtuſnak-is ez vilaghra valo jövetele nem azt teſi, hogy ez vilagra bocsattatot, hanem hogy az teſtben jelent meg. Ezt igy akarja rontani.

VII. 1. *Az Ianos tanitaſa menyből volt.* 2. *Az Chriſtus nagyob hatalommal bocsattatot, hogy ſem mint akar ki mas.* 3. *Sokat cselekettenek es montanak az ſentek, kiket meg nem irtanak. Azert hihető hogy volt ollyan ſolaſnak formaja felölek.* 4. *Olvaſunk haſonlo mondaſokat: Ezeket mondgya az Vr. Az Vr bocsatot engemet,*

I. F. Az mi az elsőt illeti, vay mely jol erti Enyedi, hogy maskeppen vagyon az *Baptiſta* tudomanya az eghből: maſkepen az Chriſtus. Az tudomany mennyei, mert Iſtentül az eghből ſarmazvan mennyeieket tanit. *Az Chriſtus mint termeſet ſerint valo Iſten jöt az Atyatul, es jöt ez vilagra az teſtnek fel vetelere ugy hogy az mely teſtet Aſſzonyiallattul fel vött Gal: 4. v. 4. abban mint Iſten ugy jelent meg 1. Tim: 3. v. 16. es az Iſtenſegnek minden tellyeſſege valoſagoſon lakot benne Coloſ. 2. v. 9.* Azert az első ok ſemmit nem bizonit.

II. Megh engedgyük, hogy az Chriſtus nagyob hatalommal bocsattatot el egyebeknel. Mert noha mindenhato Iſten termeſet ſerint Iſtenſegeben *Apoc: 4. v. 8.* mindazaltal az menyiben Iſten es ember az ſemelynek eggyeſſegeben *Data eſt ei omnis poteſtas*, adattatot ő neki minden hatalom: *Matth. 28. v. 18.* De ez ſemmiben megh ſem illeti az mi erősſegünket nem hogy meg bantana.

Az

Az harmadik ok csak emberi velekedes: *Hihető*: azert ugy vagyon. En-is azt mondhatom: Hihető, azert nincsen ugy. Ely nyilvan valo iraſſal, valaſod leſſen. III.

Az negyedik meg ollyan. Mert ſoha Enyedi azt meg nem bizonittya, hogy *Iſtennek ſſolgaja lenni*: *Ezt mondgya az Ur*, annyit tegyen, mint, *Chriſtus jöt ez vilagra*. Mert az Szentek ez vilagon leven, hivattattanak es bocsattattanak le az émberektűl, nem az egbőlide ala, ſem ſűztűl ſűlettettek Emmanuelek, velünk Iſtenek, ſem kőzben-jarok: ſem mindenhatalommal, de mint ſolgak. Az Chriſtus penig *kijöt* elſőben *az Atyatul az örökke valo ſſules altal*, annak utanna *az időnek tellyeſſegeben* ugy bocsatotta el Iſten az ő eggyetlen egy ſſulöt Fiat, hogy *az teſtet az Aſſſonyi-allattul fel vegye*, *es abban magat meg mutaſſa ez vilagon lenni*. *Gal. 4. v. 4.* IV.

Delaſſuk az Chriſtus mondaſat: *Ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra, es iſmet el hagyom ez vilagot.* Itt ket dolog vetetik egyben: *Kijöttem* ezzel: *El hagyom*. Mert hogy hogy hadna el ez vilagot *viſſont*, *iſmet*, ha eleb nem jöt volna ez vilagra? Te az Templomban megy hazadbol, azt mondod: Viſſont oda megyek, az honnan jöttem. Ugy az Chriſtus az egekből jöt, ſ-azt mondgya: *Viſſont oda megyek, az honnan jöttem.* V.

Az valoſagoſon hadgya el ez vilagot, es megyen az Atyahoz, ki az elöt valoſagoſon jöt vala ki az Atyatul, es jöt vala ez vilagra.

De az Chriſtus valoſagoſon el hatta ez vilagot, es ment az Atyahoz, mint ő maga bötü ſſerint mondgya, es ez igecſkevel bizonittya: viſſont, iſmet.

Azert az Chriſtus valoſagoſon jöt vala az Atyatul, es jöt vala ez vilagra.

VIII. Ez ige: Iſmet. *Görögül πάλιν noha gyakor helyen azt jedzi, hogy*, maſſor-is, uyjonnan *es kettőzteteſt*, *de minda z altal itt nem azt jegyzi*, *hanem πάλιν* viſſontag ellenebe, *mint Matth. 4. v. 7. 2. Cor. 10. v. 7. Annak-ſelette Chiaſmus vagyon itt, melyben az ellenben vetet reſſek kereſtül allnak egymaſnak elleneben.*

F. Hamis az *conſequentia*. Mert nem elegh ha ſent Mathenal es ſent Palnal ollyan jegyzesben vagyon, azert itt-is. Mert

ennek

ennek az igenek: *viſſont*, jegyzeſet, hogy tudni illik *kettőzteteſt* jegyezzen, ez ket ige *determinallya* ſ. vonſa erre az jegyzeſre: *Ki jöttem*: *El hagyom*. Mert ha elſőben ki nem jőt volna az Atyatul es nem jőt volna ez vilagra, ſoha bizony nem mondotta volna, *iſmet el hagyom ez vilagot*, de igy: *El hagyom ez vilagot*. Mint Henoch, minek utanna ſűntelen jart volna az Iſtennel, el hatta ez vilagot, de nem *viſſont*, ſem *iſmet*. Mert nem jőt volt az eghből ala, hogy iſmet el hagyhatta volna ez vilagot. Mert *az megyen iſmet fel az egben, az ki le jöt volt az egből, az embernek fia, ki az eghben vagyon. Ioan. 3. v. 13.* Melyből vilagoſon megh tetſik, hogy ez ige: *Iſmet, viſſont, præſupponit priorem deſcenſum*, elől veti az első le jővetelt, es kettőzteteſert vetetik Enyedi ellen. Az bizonſagok nem ide valok, mint oda fellyeb egy ſoval meg jelentem.

Az mi illeti az Chiaſmuſt, nem ide valo, illetlen. Mert Chriſtus az Atyatul valo ki jővetelet, es ez vilagra valo jő vetelet veti ezzel ellenben. *Iſmet el hagyom ez vilagot, es Atyamhoz megyek.* Ezt bizonittya az Apoſtolok mondaſa: *Ime moſtan nyilvanſolaſs, es ſemmi pelda-beſſedet nem mondaſs, moſtan tudgyuk, hogy tudſs mindeneket.* Melyből meg tetſik, hogy az első mondaſt az utolſobol kel magyarazni: *Iſmet el hagyom ez vilagot.*

IV. Tagadgyuk ezt. 1. Mert az elsö mondaſt maskepen erthetni, az maſik mondaſt iſmet maskepen. 2. Mert az ellenkezők is az elö ki jövetelt az Iſtenſegre magyarazzak: az maſikat az emberi termeſſetre. Hat mi ſem vetunk, ha az elsöt maskepen magyarazzuk, maskepen az maſikat. 3. Mert Iſtenſegeben jöt le, Iſtenſegeben es emberſegeben ment fel, hat maskepen jöt le, maskepen ment fel. Eph 4. v. 9. 4. Ha ſuleteſe utan, fel tamadaſa elött menyben volt, nem leſſen akadaly az dologban.

F. Enyedi ketfele ſakaſtya az Chriſtus mondaſat. Eggyik ez: *Iöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Maſik ez: *El hagyom ez vilagot, Atyamhoz megyek*, es azt mondgya előſőr, hogy az elſőt maskepen magyarazhatni, maskepen az maſikat. Ha kerded hogy hogy? 2. Mi reank tér, es azt mondgya, hogy ha nekünk ſabad az elsőt maskepen magyaraznunk, ſ. maskepen az maſikat, nekiek is ſabad. De tudgya megh, hogy az

mi szabadságunkal nem szabad neki *abu*talni s-tevelygésre okot venni. Mert mi az első mondásnak ket czikkelyet az szent iras szerint igy magyarazzuk: *Ki jöttem az Atyatul*, az az, *születtettem.* Mert ez értelem szerint ki jüni valakitul, annyit tessen mint születtetni *Matth*: 2. *v.* 6 *Heb*: 7 *v.* 5. Az masikat: *Iöttem ez vilagra* igy: *Az testben meg jelentem Ige leven, testé lettem, Ioan*: 1. *v.* 14. Az masodik reszet igy: *El hagyom ez világot, es Atyamhoz megyek vissont*: az az, az emberi testet fel vsem es en ki igaz Isten es ember vagyok az egy szemelyben fel megyek az egekben. Nem ferez Enyedi fejében s-azt mondgya 3. hogy maskeppen jöt le, maskeppen ment fel. De tudgya meg: hogy mely az Istennek fi jöt ez vilagra tudnillik az testnek fel vetele altal azon Istennek fia ment fel, kinek valaminemü volt ala jövetele Istenségeben, ollyan volt fel menetele-is azon ő Istenségeben. Hogy pediglen az megh testesült Ige Isten az testben ment fel, hellnek valoztatasaval az testre nézve, az nem rontya az ő Istensége szerint valo fel menetelinek modgyat. Mert az ket külömbözö termeszet az egy szemelyben megh tartotta az ő tulaydonsagat. Azert nem az le jövetelben, sem az fel menetelben, hanem annak modgyaban valo külömbséget jegyezzük meg az irassal. Mert az Ige Isten le jövetelinek modgya, az ő meg testesülese: Mert igy jöt ez vilagra es igy jelent megh az Ige Isten az testben ez vilagon 1. *Tim*: 3. *v.* 16. Fel menetelinek modgya ez, hogy az megh testesült Ige Isten ment fel *Eph*: 4. *v.* 9. Mellyet hogy mi ekkeppen magyarazunk az irassal, nem adunk Enyedinek szabadsagot arra, hogy ő-is az mint neki tetsik ugy magyarazza.

Az miilleti az s. Pal mondasat *Eph*: 4 *v.* 9. arrol oda alabbesen szonk. Itt az tessem hozza, ha ugyan azon ment fel az eghben, az ki ala jöt az földre, tehat volt az Christus az eghből valo ala jövetelinek előtte. Ha volt, tehat igazan magyarazzuk, hogy az *Christus az Atyatul jöt ki elsöben*, az az, születtetet, es az utan ugy jöt el az testben, melyben az valtsagot veghben viven, *vissont* oda ment *ubi erat prius* az holot az előr vala, mint oda fellyeb meg mutata Christus ő maga. *Ioh*:

Az Christus fel menetelinek es le jövetelinek modgya.

6. verſ. 62. De ebből ſem ſedhet ez artalmas pok merget, hoģ ha nekúnk ſabad igy magyaraznunk, azert neki-is. Mert tób vagyon az *concluſio*ban: mely ha helyben maradhatna, akar mi Eretnekſeg is meg oltalmaztathatnek. Imez imigy magyarazta: azert neken-is ſabad igy.

Az mi az utolſot illeti, arra derekas valáſſa vagyon oda fellyeb *cap*: 3. v. 13. Laſſad ott. De nem illik el menni az bótú mellől. Mert az Apoſtolok mondgyak, hogy nyilvan ſol az Chriſtus homaly nelkúl, mellyet ők-is ertenek.

X. *Nem vilagos. Mert nem azt mondgya Chriſtus, hogy menyből alajöt, hanem hogy az Atyatuljöt ki. Annakfelette veltek ezt az Apoſtolok, hogy ertik, de nem ertettek. Mert ha ertettek volna, ſoha fel tamadaſa felöl nem ketelkettek volna. Azert az Apoſtoloknak abban az idóben valo itileteknek nem kel annyit tulaydonitani Vegezetre ha helyben hadgyak azt, hogy Chriſtus valoſagoſon az eghben volt fel tamadaſa elöt, ſemmit nem forgathatnak ellennünk.*

I. F. Nagyobbat mondot az Chriſtus ebben: *Az Atyatuljöt tem ki*, hogy nem mint ebben: *az egekböljöttem.* Mert amazzal az Atyatul valo ſűleteſet jelenti: immezzel pedig helyet, az eget. Mikor ezokaert azt mondgya: *az Atyatuljöt ki*, elsőben es az utan *jöt ez vilagra* elegh nyilvan meg jelenti, hogy az eghből jőt. Mert onnan *bocsatotta ki Iſten az ő fiat, hogy Aſſonyi allattul legyen. Gal*: 4. v. 4.

II. Az margora illyen dolgot jedzettenek az Samoſatenicuſok: *Parabola vocatur apertiſſimus ſermo Chriſti Matth*: 15. v. 15. Pelda beſedneck mondatik az Chriſtuſnak nyilvan valo beſede.

De hamiſſat mondanak. Mert *verſ*: 13 illyen pelda beſedet ſol Chriſtus: *Minden planta, valamellyet az en mennyei Atyam nem plantalt, ki ſaggattatik.* Szent Peter keri Chriſtuſt, hogy ez pelda beſedet magyarazza meg nekiek. Ihol azert mely hamiſſak az Chriſtus Ieſus örők Iſtenſegenek megh dúhődőt halalos ellenſegi, akar ki-is altal lathattya.

III. Az mi nezi az Enyedi peldajat: Hogyha az Apoſtolok az Chriſtuſnak beſedet altal nem ertettek volna, hogy hogy hatta volna helyben Chriſtus ez ő vallas teteleket: *Moſtan nyilvan ſolaſs es ſemmi pelda beſedet nem mondaſs: moſt tudgyuk hogy*

tudg

tudz mindeneket. A vagy mindgyarast nyilvan megh tanitotta volna őket, mint *Matth:* 13. *v.* 10. 11. *&c.*

Hogy ketelkedni lattatnak az Christusnak fel tamadasa felől, nem rontya el sem fel tamadasat sem menyben menetelet az Christusnak: azert nyilvan vagyon az bőtűben, hogy ők ertettek az Atyahoz valo menetelről: Mert itt az fel tamadas felől ßo sincsen. Mert nyilvan valo az Christus beßede: *El hagyon ez vilagot: Atyamhoz megyek.* Kicsoda ne ertene ezt? Meg is tudatlansaggal es ertetlenseggel vadollya Enyedi az Apostolokat.

Vegezetre nyilvan valo eretnekseg vaǵ Istentelenseg azt allatni, hoǵ az Apostoloknak abban az időben valo itiletek-nek nē kel allani. Peter az előt teve az Apostolok kepekben amaz vallast: *Te vagy elő Istennek amaz fia Matth:* 16 *v.* 16. Nem kelle helyt neki adni? Volt ő bennek is az fogyatkozas, mely ottan ottā fel őtlőt az ő elmejekbē, de azert valamit az Christus ertelme ßerint az ő ßemelyeről es tißtiről ßollottanak, helyes. IV.

Utolßor. Volt az Christus mind test ßerint valo ßűletesenek előtte, mind utanna valosagoson az eghben Istensege ßerint, ugymint ki minden helyeken volt, vagyon es leßen. Azert nyilvan valo az Christus mondasa az Apostolok bizonsag tetelek ßerint. V.

CAPUT XVII. v. 5.

Mostan annakokaert dicsőits megh engemet Atyam magadnal, mely dicsőségem volt te nalad, minek előtte ez vilag lenne.

Ez mondasban kőnyőrőg az Fiu az Atyanak, de az menyiben kőzben jaro es Pap. Kevannya pedig, hogy *azzal az dicsőseggel dicsőitessek meg, mely volt vilag teremtesenek előtte az Atyanal,* melyből illyen erősseg adatik előnkben.

Valaki öröktul fogvan birta valosagoskepen az dicsőseget az valosagoson volt. Mert valosagoson birni valamit elölveti azt az ki birja. Mert ha Possessor biraja nem volna, nem-is mondathatnek birni.

De az Christus öröktul foguan valoſagoſon birta az dicsöſeget. Im ö maga mondgya: Azzal az dicsöſeggel, mely dicsöſegem te nalad volt vilag teremteſenek elötte.

Azert az Christus valoſagoſon volt öröktül fogua es termeßet ßerint valo Iſten.

Guggollya ezt Enyedi es imillyen modon gűgyög ellene.

I. *Vagy valoſagoskepen es hatalommal,* Actu & potentia *birta Christus öröktul foguan az dicsöſeget: vagy el rendeleskeppen. Nem valoſagoſon. 1. Mert mivel Iſtennel mindenek jelen vadnak: ezokaert az mit az hivek remellenek, hogy jövendöben birnak, mondgyak, hogy öröktül fogua birjak Eph. 1. v 4. 2. Tim: 1. v. 9. Act. 17. v. 8. mellyek mindazaltal Igiretből, Iſten tanacsabol, Vegezeſeből, keßiteſeből es eleve való el tudaſabol mondatnak örökke valoknak. Tit. 1. v 3. Matth: 25. 1 Pet: 1. v. 20. Igy birja vala Chriſtuſ-is az dicsöſeget. 2. Mert azt az dicsöſeget az Atyanal mondgya lenni. Az mi pedig maſnal vagyon azt ſenki nem birja. De csak Chriſtus csak erös hittel es remenſeggel birja vala.*

I. Valoſagoſon birta az dicsöſeget öröktül fogvan Iſtene.

E. Hamis ez agas-bugas czelvetes az Chriſtus felől. Mert birta valoſagoſon az dicsöſeget vilag teremteſenek elötte, nem egyeb, hanem örök Iſtennek lenni. Ne vigyorogj, im megmutatom. Ez vilag teremteſenek elötte ſemmi nē volt egyeb az ö magatul valo örök Iſtennel, ki dicsöſeges az ö Iſtenſegeben annyera, hogy ötöle el ßakaztani ezt az dicsöſeget, ßentſeg töres. Mert az Iſtenſeg, dicsöſeg es az dicsöſeg, Iſtenſeg Chriſtus mondgya, hogy birta ezt az dicsöſeget vilag teremteſe elöt. Hat az Iſtenſeget birta. Mert *ez az en nevem, es az en dicsöſegemet maſnak nem adom. Eſ. 42. v 8.* Ez az dicsöſeg Chriſtuſe *Ioan. 2. v. 11. Megjelente,* ugymond ß. Ianos, *az ö dicsöſeget,* az az, az ö Iſtenſeget az csuda tetelben. Ez az dicsöſeg avagy Iſtenſeg lakik az Chriſtusban valoſagoſon minden tellyeſſegevel. *Coloſ. 2. v. 9.* Ezt birta öröktül fogua *Actu & Naturâ.*

II. Hogy pedig kevan ezzel megh dicsöitetni, ertſed az ßolgai abrazatrol, mellyel mint valami felhövel be fedeßtetve vala ideig ez az ö dicsöſeges Iſtenſege. Mintha az napot felleg boritana be es azt mondana: űzd el ez felhöt had terjedgyen ki ez vilagra az en fenyem: ßinten ugy ßol az Chriſtus:

ſtus: Atyam hozd el az orat melyben ez ſolgai abrazatnak alazatoſſaga alol az, az en Iſtenſegem ſ. dicsőſegem, mellyet vilag teremteſenek előtte birtam, terjedgyen ki ez vilagra, az az, jelennyek ki mindeneknek.

III. Az mi az elſő okot illeti, igaz az hivekről, kiknek az Ur Iſten dicsőſeget ſerzet, mely nem egyeb, hanem az ő dicsőſegenek ſarnyeka, ſengecskeje, mellyet az hivek az Iſtennek igireti es rendeleſe ſerint birnak, *Eph:* 1. *v.* 4. 2. *Tim:* 1. *v.* 9. De az Chriſtuſrol nem igaz. Mert mint *igaz Iſten es örök élet* 1. *Ioan.* 5. *v.* 20. mint *mindenek felett örökke áldandó Iſten*, *Rom:* 9. *v.* 5 termeſet ſerint valoſagoskepen es hatalommal birja azt az dicsőſeget. Mert Iſten ſem lehetne, ha nem birna azt az ő dicsőſeget. Azt mutata meg az Apoſtoloknak, 2. *Pet.* 1. *v.* 16. Az hivek Iſtennek rendeleſe ſerint, es eleve valo el latasabol birjak az dicsőſeget: Azert az Chriſtuſ is. Hamis az *conſequentia*: Mert ollyan kűlőmbſeg vagyon az Chriſtus kőzőt es az hivek kőzőt, mint az dicsőſegnek Authora, fő oka, biroja es meg adoja kőzőt, ſ. az el vevők kőzőt. Sajattyanak kel annak lenni az dicsőſegnek, az ki maſnak azt tellyes hatalommal, mint elſő ſ. fő ok adgya, az minemű az Chriſtus. *En örök életet adok nekik.* *Ioan.* 10. *v.* 28.

Kellet penig arra az dicsőſegre menni az halal altal *Luc:* 24. *v.* 26. de az menyiben kőzben jaro az ſolgai abrazatbol.

IV. Hogy vegezetre az Atyanal mondgya lenni azt az dicsőſeget, azzal valaſtya meg az ő dicsőſeget az hiveknek dicsőſegektűl. Mert az Fiunak dicsőſege vagyon az Atyanal, ugymint, eggyetlen egy Fiunak dicsőſege, az honnan annak az dicsőſegnek *ſplendor*anak, fenyeſſegenek mondatik, *Heb.* 1. *v.* 3. Mert vilag teremteſenek előtte volt fenyeſſege az Fiunnek az Atyanak dicsőſegenek Iſtenſegenek allattya ſerint. De az hiveknek dicsőſegek vagyon az Iſtennel, mint fogadot fiaknak az Chriſtusban hitőknek altala, mellyet moſtan az Iſtennek igireti es eletre valo el tudaſa ſzerint birnak.

V. *Az mi maſnal vagyon, azt ſenki nem birja. De az Chriſtus dicsőſege az Atyanal vagyon.* Ergo. F *Az mi maſnal vagyon*, tudni il-

VI. lik kik egymaſtul meg kűlömböztetnek, es nem eggyek, az nem birja ezt, az mi az maſiknal vagyon De az Chriſtus dicsőſege az Atyanal vagyon, kivel egyenlő Iſten: *Phil.* 2. v. 5. Azert az Chriſtus az Atyanal levő dicsőſeget ugy birja, mint ſinten az Atya. Mert egy ő vele Iſtenſegeben. *Ioan.* 10. *verſ.* 30.

Adgyuk viſſa azert az Enyedi argumentomat illyen modon. Vagy valoſagoskepen hatalommal es termeſet ſerint birja Chriſtus az dicsőſeget: vagy el rendeleskepen, igiretből, Iſten tanatſabol. Nem illyen modon. 1. Mert Ura az dicsőſegnek nem lehetne, az David es az ſent Pal tanitaſa ellen. *Pſal.* 24. v. 7. 8. 1. *Cor.* 2. v. 6. 2. Mert nem ugy mint fő ok adna az dicsőſeget, es nem ſajattyat, mely az ő maga mondaſanak ellene vagyon. *Ioan.* 10. v. 28. holot *az ki biſſen ü benne, örök elete vagyon Ioan.* 3. v. 16. 3. Mert nem fellyebben valo meltoſaggal birna az dicsőſeget, mint az hivek, az mely keptelen, ſ-az többi Hat termeſet ſerint birja.

II. Birni, ſ-adatnak lenni az dicsőſegnek, ugyan azon. Mert az kinek adva vagyon, az birja. Azert következik, hogy az hivek is örökke valok leſſnek.

F. Enyedi maga talalt maganak mi nevűnkel egy *exceptiot* ſent Pal tanitaſabol, 2. *Tim*: 1. v. 9. holot az hiveknek mondatik adatni az dicsőſeg De az Chriſtus birja. Ez ellen felel: mellyet mi az hivekről meg engedűnk, hogy mind adattatot nekiek az dicsőſeg, ſ-mind penig birjak azt, de kegyelem ſerint, mellyet Enyedi hatagad, az derek ſent iraſt tagadgya. De az Chriſtus birja termeſet ſerint, mint dicsőſegnek Ura: adattatot-is neki, mint termeſet ſerint valo eggyetlen egy ſűlőt Fiunak, mikor az őrőkke valo ſűles kőzben vele kőzőltetet, es az dicsőſegnek allat ſerint valo fenyeſſegeve lőt, ugy-mint az Atya ſemelyenek kimetſet belyege *Heb.* 1 v. 3. Erről az dicsőſegnek *manifeſtatio*jarol, kinyilatkozaſarol ſol ide alab *verſ*: 24. *Hadlaſſak az en dicsőſegemet*: az az, annak az en dicsőſegemnek valami ſarnyekat, mint ſol ſent Peter 2. *Pet*: 1. v. 16. Azert ezek igy leven, mely igen nagy kűlőmbſeg legyen az hivek kőzőt es az Chriſtus

kőzőt

közöt ez dicsöſegnek birafara nezve, akar ki-is altal ertheti.

Az mely öſſve hordaſat az igeknek itt az arant rebeſgeti Enyedi, hogy tudni illik ez: *Ez világ teremteſének elötte*, ezzel: *altal*, egyben valo, noha az Chriſtuſnak örök Iſtenſegere nezve meg alhat, mert az örökke valo fiules altal, vilag teremteſenek elötte közie vele az Atya az dicsöſeget: mind az altal azt az czikkelyt: *Világ teremteſének elötte*, ehez kel adni: *volt te nalad*, hogy legyen: Azzal az dicsöſseggel, mely vilag teremteſetül fogua volt te nalad. Mert az Atya dicsöſege az ö Iſtenſege, mely ſerint egyenlö Iſten az Fiuval.

III. Ha ez dicsöſeg valami Iſtenſeget jegyez, avagy az Atyaval valo egyenlöſeget, tehat az Apoſtolok-is örökke valo Iſtenekke leſſnek. Mert v. 22. ezen dicsöſeget mondgya, hogy adta az Apoſtoloknak.

F. Tagadgyuk az *conſequentiat*. Mert igen igen nagy külömbſeg vagyon az Atyanak dicsöſegenek az ö Fiaval valo közleſe közöt, es az Fiunak dicsöſegenek az Apoſtolokkal valo közleſe közöt. Mert az Atya közlötte az ö dicsöſeget az ö Fiaval allattya ſerint, az mellyert *ſplendor gloriæ*, dicsöſſegnek fenyeſſege az ö Iſtenſegeben: *Heb:* 1. *v.* 3. es igy *mindenek az mellyek az en Atyame, enyimek*. Hat az Iſtenſeg-is az dicsöſſeggel eggyüt, *Ioan:* 16. *v.* 15. Az Fiu peniglen közlötte avagy adta az ö dicsöſeget az Apoſtoloknak, nem allattya ſerint, de kegyelem ſerint annak az dicsöſegnek bodogſagat, ſengeit. Mert az Atyanak çlö abrazattya az Fiu, ugy tündöklik az Evangeliomban, hogy valakik ötet hitöknek ſemeivel nezik, azokat az ö dicsöſegenek *radiuſival*, ragyogo fenyeſſegevel, az az, az ö ſentſeges Iſtenſegenek vilagaval meg vilagoſittya annyera, hogy Iſten abrazattyava valoztattya, az mellyert *efficiuntur divinæ conſortes naturæ*, az Iſten termeſetinek reſeſi leſſnek, 2. *Pet:* 1 *v.* 4. nem az Iſteni termeſetnek allattyara nezve, mint az Fiu, hanem az *qualitaſokra*, neminemüſegekre nezve, mellyet az Chriſtus nemz az hivekben ſent Lelkenek altala. Ezek igy leven, igen ha-

missan almodozik Enyedi, ősve kőtven az Apostolokat es egyenlőve tőven az dicsősegnek birasaban.

De itt az arant tapasztallya meg ez vilag Enyedinek vak merő batorsagat. Mert az minemű nyilvan valo bizonsagtetele vagyon Idvőzitőnknek az maga őrők Istensege felől *vers: 3. cap: 17.* el halgatta. Mert nem fert annak meg bonczolasahoz: Felt is, hogy *insanum*ma, oktalanna ne legyen az ő kőnyve.

CAPUT XX. v. 28.

Felele Thamas, monda nekie: En Uram es en Istenem.

Hogy mi az Christus Iesusnak őrők Istensegenek ismeretire juthassunk, kel azt el inditani attul az ismerettúl, az mely kőzeleb valo es kűnnyeb. Mert ugy mondottak nemellyek hogy *az ember Christustul vitettetünk mi az Isten Christusnak ismeretire.* Pelda Thamas Mert mikoron ű-is az Christus testenek meg tapogatasabol valoban meg ismerte volna à Christust fel tamadotnak lenni, azontul elmejeben őtlőt, hogy az Christus nem volna csupa ember, ugy-mint, ki tulaydon sajat maga erejeből tamadot volna fől az halalbol az ő maga mondasa szerint, *Ioan: 2. v. 19. Item 10. v. 18.*

Azert ertelme az Thamas mondasanak ez: Immaron semmit nem ketelkedem, de nyilvan valosagoson ismerem s-vallom, hogy fől tamadtal, es egyszers mind ismerlek s-vallom-is, hogy te en Uram es en Istenem vagy.

Vagy igaz ez Thamas vallasa az Christus felől, vagy hamis. De hamisnak mondani, Istentelen eretnekseg. Hat igaz: ha igaz, az Christus termeszet szerint valo őrők Isten. Nem szenvedheti ezt az Christusnak ellensege Enyedi.

I. *Ha az termeszetben ez ugyan be eltatot, hogy mikor valami veletlen dolog akad eleiben hirtelenseggel, almelkodassal Istent emlitsen, tehat Thamas-is csak almelkodva emlitet Istent. De az elsö igaz. Heliodorus vallya Iupiter felöl: az Papasok-is Iesust, Mariat emlitnek.*

F. Ha-

F. Hamis az *consequentia*, kövétkezese az elsőnek. Mert az tőb Tanitvanyoktul nyilvan meg tudta vala Thamas, hogy fel tamadot az Christus, kiknek beßedeknek noha egy elsőben keves hitelt lattatik adni Thamas: mind az altal be úl elmejeben, hogy fől tamadot az Christus, es nem ßokatlan ſ. veletlen dolog adatik eleiben. Annak-okaert ez az hirtelen valo kialtas: *En Vram es en Iſtenem*, mutattya megh, hogy Thamasban az hit nem fogyot volt el. Mert nem az Iſtenſeget tapogatta az Christus oldalaban, hanem azokbol az jegyekből ſokkal tőbbet veßen eßeben, hog ſem mutatnak. I.

De az bőtű egy ßoval meg hamiſittya Enyedit Mert igy vagyon: *Reſpondit autem Thomas & dixit E. I.* Felele Thamas es monda *Neki*, tudni illik az Chriſtuſnak. Melyből vilagoſon megtetßik, hogy nem almelkodas ßerint maſra valakire viſi ßavat meg hatarozaſnelkűl, hanem meg hatarozaſſal az Chriſtuſra egyenesen. II.

Az mi nezi az almekodaſt az emberekben, mellyet Heliodorusbol, Catullusbol, Terentiusbol es tőb poganok iraſibol bizonitaß tied legyen: mi meg elegßűnk az ßent iraſſal. De nezzed ha jo vagy ſ. itild megh: Az Papaſok almelkodva mondgyak: Ieſus Maria. Azert Thamaſ is: En Uram en Iſtenem: Micsoda ennek *conſequentiaja*? De legyen valami. Hogy az Papaſok Ieſuſt Mariat emlitik almelkodva, nem Ieſuſe az Ieſus, nem Mariae Maria? Igy ha Thamas almelkodva mondgya is az Chriſtuſnak: En Uram es en Iſtenem, nem ő Ura Iſtene az Chriſtus? Veßen el az Samoſatenicuſok hamis *conſequentiaja*: maradgyon meg az igaſſag. III. Nota benè.

II. Ez illyen ßolaſnak formaja. Dixit ei *monda neki, annyit teßen: Mondot az ő ßava utan, vagy: Halvan ßavat, mondot utanna. En Vram, &c. Luc.* 14. *v.* 16. *holot az pelda beßedet mindeneknek mondta. Ioan.* 14. *v.* 22. 23.

F. Itt-is az bőtű hamiſsit megtegedet Enyedi. Mert Thamaſnak egy altallyaban Chriſtuſſal vagyon beßede. Mert mihelyen Thamas beßedet el vegezte, mellyet az Chriſtuſrol monda, ottan utanna teßi Chriſtus. Mert *lattal engemet Thamas es hittel*, (tudni illik en bennem) *Boldogok az kik nem latnak* I.

es hiſsnek: Melyből nyilvan megtetſik hogy ſ. Thamas hatarozva ſol az Chriſtuſrol ſ. nem kagymaba, az mint Enyedi veli. Az bizonſagok nem ide valok akar ki-is altal lattya.

II. Az hit Iſtenben vagyon. Mert *atkozot az ki emberben bizik Ieremi. 17. v. 5.* Thamas hit az Chriſtusban. Azert vagy csupa emberben hit es az Ieremias *ſententia*ja raytya: vagy Iſtenben az mint ő maga vallya: *En Vram es en Iſtenem* Hogy pedig ugy hit az Chriſtusban, mint Iſtenben, boldog erőtte, azt mondgya Idvőzitőnk neki.

III. Thamas az fel tamadasbol Iſtenſeget nem itilhetet. Mert az fel tamadas annak tulaydonit Iſtenſeget, az ki az holtat maga erejevel fel tamaztya. De az mit Thamas tapogat, embert mutatot. Mert az Iſten meg ſem hal.

I. F. Hamis az Enyedi velekedeſe, hogy Thamas nem itilt volna Iſtenſeget az Chriſtus fel tamadaſabol. Mert halotta vala halala előt az Chriſtuſtul: *Rontſatok el ezt az Templomot, es harmad napon fel eppitem azt. Ioan: 2. v. 19.* Hallotta vala azt-is: *hatalmam vagyon le tennem eletemet es azt iſmeg fel vennem. Ioan: 10. v. 17.* Moſtan immar ez őtlik elmejeben: Ihol az mit mondot vala halala előt, moſtan latom be tellyeſedetnek lenni, azert *en Vram es en Iſtenem* vagy.

II. Sz. Pal pedigh ugyan tapaſtalhatokepen mondgya, hogy *meg bizonitatot hatalmaſon Iſten fianak lennie az ſentelő lelek ſerint, az halalbol valo fel tamadaſnak altala. Rom: 1. v. 4.* Nem azert mintha annak előtte Iſtennek fia nem volt volna, hanem az fel tamadasban nyilvan jelent ki, hogy az ſentelő lelek altal, az az, Iſtenſege altal tamadot fel, es Iſten. Laſd meg az megjedzet helyen.

III. Itt tulaydonit azert az Chriſtus maganak Iſtenſeget, mert maga ſajat Iſtenſegevel tamadot fel, mellyet ert jol es el hit Thamas. Hogy pedig az Chriſtus fel tamadaſa gyakor helyeken az Atyanak tulaydonitatik, nincsen ellene az mit mondok. Mert az fel tamaſtas oly munkaja Iſtennek, mely kőz az harom ſemelyekkel: *Opus ad extra*, mint maganak tulaydonittya azt Chriſtus *Ioan: 5. v. 21.* de nem ki rekeſtve onnet az Atyat. Annak-felette az Atya az Iſteni cſelekedeteknek

kut feje, eredete, ſ-azert tulaydonitatik neha ő neki. Vegezetre Chriſtus ollyankor az ſolgai abrazatban adatik elönkben.

Embert tapogat Thamas, de Iſtennek es ő Uranak hiſi azt az kit tapogat. Nem halhat meg az Iſten, de veret ontya azert az Iſten, es azon kereſi az Anyaſſent. egyhazat. *Act.* 20. v. 28. Mert *az dicsöſſegnek Vra öletet meg az ki igaz Iehova ſeregeknek Vra Pſal.* 24. v. 8. azt mondgya ſſent Pal: 1. *Cor.* 2. v. 8. maga azonban az ember Ieſus Chriſtus abban az ő termeſetiben, mely meg halhat vala. Enyedi teſtet tapogatta valaki, azert nem volt lelke. Maga-is tagadna ezt Enyedi. IV.

IV. Nem mindgyarast örök Iſten, az ki Vrnak ſ-Iſtennek mondatik 1. Cor. 8. Mert ſok Vrak Iſtenek vadnak. Igy meg engedgyük az Chriſtuſt Iſtennek s. Vrnak lenni.

F. Ha meg engeded Urnak ſ-Iſtennek lenni az Chriſtuſt, meczettel eddig valo csavargaſiddal. Vagy örök Ur es Iſten az Chriſtus: vagy idő ſerint valo. Nem idő ſerint valo. Mert *Vy Iſten te közötted ne legyen, ne-ü imadgyad azt Pſal.* 81. v. 10. Hat örökke valo Ur es Iſten.

Az mi az ſſent Pal mondaſat illeti, nem hogy ronthatna azzal Enyedi az Chriſtus örök Iſtenſeget, de ſőt inkab igen erősiti. Mert ket el romalhatatlan erőſſeget adgya elönkben ott ſſent Pal az Chriſtus örök Iſtenſegenek. 1. Mert az mindeneknek Ura, Iſten. De az Chriſtus mindeneknek Ura. *Ergo.* 2. Mert mindenek ő altala teremtettenek, kiről oda alab bővebben.

Igy azert megh oltalmazok eddig az ſſent Ianos Evangeliomabol-is Enyedi ellen, hogy az Chriſtus termeſet ſerint valo Iſten, maſodik ſſemely az Iſtenſegben, kinek ſſent Attyaval es ſſent lelkevel egyetemben adaſſek tiſteſſeg, dicsőſſeg mind örökke,

Amen.

APOSTOLI CSELEKEDETEKROL.

CAPUT III. v. 15.

Az ęletnek Urat meg ölетek.

VAlakinek ö magatul ö magaban valo elete vagyon es Feje, Fejedelme, meg adoja es felsö s-f ö oka az ęletnek, az termeßet ßerint valo Isten Mert egyedul az Isten az eletnek kut feje Psal: 35. v. 10. es ö ad egyedul eletet mindeneknek Act: 17. v. 25.

De az Christusnak ö magatul ö magaban valo elete vagyon es Feje, Fejedelme; meg adoja, felsö fö oka az ęletnek, mint ö maga mondgya Ioan: 5. v. 26. Itt-is ęletnek fejedelmenek mondatik. Szent Ianosnal, örök eletnek 1. Ioan. 5. v. 20.

Azert az Christus termeßet ßerint valo Isten.

Ezt sem ßenvedheti Enyedi s-azt csevegi.

I. *Az Authornak nevezeti nem csak elsö fö okot jelent, hanem masodik rendbeli okot-is, mint Gedeon: Iudic: 6.*

F. Tagadgyuk egy altallyaban, hogy az Christusnak ugy tulaydonitatnek ez ige: *Author*, fö ok, Fejedelem, mint valami eßköznek es masodik alsob oknak; az eleb megh mondot okokert. Az elö hozot pelda semmit nem bizonit. Mert Gedeon csak Isten ßolgaja es az Isten nepenek Hadnagya, az, Baal oltaranak el rontasara Istentül ki bocsattatot. Annak pedig *Authora* fö oka az Isten. Mert Gedeonrol nem mondatik, hogy ö volna annak *Authora* fö oka mint az Tremelliustul forditatot Biblia megh mutattya, de igy: *Gidho filius Ioaschi fecit rem hanc.*: Gedeon az Ioasnak fia cselekette ezt. Hol itt emlekezete ez iginek: *Princeps? Author?* Lasd megh *Psalm: 24. vers. 8.* Ott az dicsösegnek Kiralya akkor az ęletnek fejedelme, seregeknek Uranak

mon-

mondatik. De az à Chriſtus 1. *Cor*: 2. v. 8. Miert nem ſegyenlitehat ez életnek Fejedelmenek halalos ellenſege az Chriſtuſt eskőznek mondani, ſ-az életnek Fejedelemſegetűl megfoſtani? Nehol maſod rendbeli okot jelent: azert it-is: hamis *conſequentia*.

II. Az Fiuaz Atyatul vötte az életet, maga mondgya, Ioh.5.v.16. Hat nem ſö oka az életnek.

F. Az ki maſtul veßen életet, tudni illik teremtetettet, idő ſerint valot; az minemű az ęlő lelkes allatoknak ęletek, az nem elſő fő oka az eletnek. De az Chriſtus vőtte az Atyatul az eletet, de nem teremtetettet, ſ-nem idő ſerint valot, hanem vőtte *per communicationem naturalem*, termeſet ſerint valo kőzles altal az őrőkke valo ſűlesben azon ęletet, mellyel az Atya ęl, es ęlet iſtenſegenek allattya ſerint. Ezt bizonittya ſent Ianoſnal: Mert *ſßinten akkepen vagyon ęlete ö magaban az Fiunak, mint az Atyanak*, az mellyert *igaz Iſtennek es örök ęletnek* mondgya magat, 1. *Ioan*: 5. v. 20. Ezert mondatik *Iſten formajaban lenni, es Iſtennel egyenlőnek*, *Phil*: 2. v. 9.

III. Ez ige: ἀρχηγος az Görögben Fejedelmet jegyez, nem ſelsö fö okot. Holot azert ketfele ęlet vagyon: eggyik ez jelen valo, maſik az következendő, ezokaert az Chriſtus az jövendő ęletnek mondatik Fejedelmenek, mellyert kezdetnek, es az halalbol elsö ßulötnek mondatik, Apoc. 1. 1. Cor. 15.

F. Nem ſaladhatß nem az igaſſagh elől, akar mint hannyad, veſſed roka modra az cselt. Mert ἀρχηγός nak, ęletnek Hadnagyanak es Fejedelmenek az mondatik, az ki ő magais azon merő ęlet, es maſnak-is ęletet ád. De *az Chriſtus merő ęlet, Ioan. 11. v. 25. es egyebeknek-is ęletet ad, Ioan. 5. v. 21.* Azert az Chriſtus bizony ęletnek Hadnaggya, Fejedelme es fő oka. I.

De kőzben jaraſanak tiſtire nezve-is ęletnek Fejedelme. Mert *az ęletnek utat az örökke valo Euangeliom altal Apoc. 14. v. 6. ö mutatta meg*, ſőt nem csak megmutatta, hanem meg-is ſerzette, hogy *minden valaki hißen ő benne, el ne veſſßen, hanem örök ęlete legyen, Ioh*: 3. v. 16. Azert mind az jelen valo ęletnek ő fő oka, ſ-meg adoja, ugy-mint ki altal mindenek teremtettenek, ſ-mind à kővetkezędőnek, mellyet Enyedi ſę tagadhat. II.

III. *Kezdet az Christus Isténi termeßetire nezve, Apoc. 1 v. 8. Kezdete az teremtet állatoknak, Apoc. 3. v. 14. Mert ötüle vöttenek letelt az teremtésben, es akala kezdettenek lenni. Col. 1. v. 15.*

IV. *Első fűlöt avagy ſenge az halottak közzül, 1. Cor. 15.* mind azert, hogy ő tamadot fel maga erejéből, mind penigh, hogy ő egyedül az halhatatlanſagra tamadot föl, az többi penigh, mint az Sareptabeli Aſſonnak fia, Lazar, kit az Eliſeus teſte meg ért, es az Nainbeli iffiu az halandoſagra: ſ-mind hogy ennek fel tamadaſanak ereje altal tamadnak föl: es igy-is ő oka ſ-Fejedelme az életnek Enyedi ellen.

CAPUT V. v. 3.

Monda penig az Peter: Anania, miert foglalta el az Satan az teſtivedet, hogy hazudnal az ſent Lelek ellen, verſ. 4. Nem embereknek hazudtal, hanem Iſtennek.

Itt nyilvan nagy világoſſan az Szent Lelek, Iſtennek mondatik. Mert az, az kinek Ananias hazudot, *abſolutè* egy altallyaban Iſtennek mondatik: ſőt hogy valami fogot es gondolt Iſtennek ne velnők, ugyan ki veſſi az emberek ſamok közzül: *Nem embereknek, de Iſtennek hazudal.*

De az kinek Ananias hazudot, az à Szent Lelek, Peter mondgya. Azert az ſent Lelek őrők Iſten, es valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

Csudalatos meſterſeggel valo csavargaſi vannak Enyedinek ez ſemlatomaſt valo igaſſag ellen.

I. Mikor egy ember vekem ezt vetette volna, ezt feleltem vala: Az à kit be fogada Lydia, Pal Apoſtol volt, Act. 17. v. 5.

De az kit be fogadot Lydia, Chriſtus volt, Mat. 10. v. 40. Az ki titeket veßen, engemet veßen.

Hat az Chriſtus leßen ſent Pal. Iſmet: Az à kit fogad Zacheus, Atya Iſten, Mat. 10.

De az kit fogad Zacheus, az Chriſtus.

Hat

Hat az Christus leßen az Atya Isten.

Az mit az ellenkezők erre felelnek, tulunk-is azt varjak.

F. Nem talaltad föl ezekben az te *instantia*idban Enyedi az Pontot, es az mint te neked tetßik, ſ. könnyebben hozza ferß, azt feßegeted. *Ez az Pont:*

Valaki az O es az Uy Teſtamentomban *abſolute*, egy atallyaban minden meg hatarozaſnekúl Iſtennek mondatik, az termeßet ßerint valo Iſten. Ez ellen ha fejed vagyon, adgy *Inſtantiat?* Mert az mit csevegß az Birakrol *Pſal.* 82. *v.* 6. Ott vagon az *limitatio*, elöſör ebben: *Dij*, Iſtenek, riſtekre nezve: maſodſor ebben: *Filii excelſi*: magaſſagbelinek fiai, kik meg haltok: igy ßinten, *Exod.* 32. *v.* 1. & 4. Mert nem Iſtenekről vagyon nekúnk ßonk, hanem Iſtenről. *DA*

De az ßent Lelek *abſolute*, egy atallyaban, minden megh hatarozaſnekúl Iſtennek mondatik: Mert *nem embereknek* mond ßent Peter, *hazudal, de Iſtennek.* Ananias penig az ßent Lelek ellen hazudot. *KI*

Azert az ßent Lelek termeßet ßerint valo örök Iſten, es valoſagos ßemely az egy Iſtenſegben. *I.*

Erre kel vala meg felelned. De all réſt kereſtel, hogy eßekben ſe veheſſek az egy-igyúvek, mi modon ſikamodtal el az igaſſag mellől.

De micsoda közi vagyon Lydianak Saphyrahoz? Lydia halgattya az Euangeliomot Paltul, azonban az Ur megh nyittya az ő ßivet, ſ. hißen es meg kereßtelkedik, *Act.* 16. *v.* 14. Saphyra hazud az ßent Lelek Iſten ellen. Igy Ananiaſnak mi közi Zachæushoz? Ez az Chriſtuſt be fogadgya: amaz az Sz. Lelek Iſten ellen hazud. Hamis azert egy altallyaban az te ki fogaſod. Mert az elsö *inſtantia*nak az *minora* nem egy altallyaban valo. Mert mas be fogadni az Chriſtuſt az ő követiben; mas hazudni ßemtúl ßemben az ßent Lelek ellen, es azert azontul meg ölettetni. Innen vagyon, hogy Peter Apoſtol el forditya magarol, es nem azt mondgya, mint Enyedi veli ſ-magyarazza: Anania az ßent Leleknek hazudal, hogy nekem hazudal, hanem egy altallyaban magat onnan ki rekeßtven, azt mondgya: *Az ßent Leleknek, ſ. nem* *I.*

embe-

embereknek hazudal. Ember penig Peter. Hat az ſzent Lelek Iſten, ki ellen Ananias hazudot.

Az maſodik *inſtantia*nak is az *majora* homalyos. Mert mas az Atya, mas az közben-jaro ember Iesus Chriſtus, az menyiben közben-jaro. Az ki fogadgya az közben-jarot, fogadgya azzal eggyût az Atyat. De az ki nem embereknek hazud hanem az Sz. Leleknek, az Iſtennek hazud. Mert Iſten az ſzent Lelek. Ananias az ſzent Leleknek hazudot. Hat Iſtennek. De Peter nem Iſten: az ſzent Lelek ajandeki ſem Iſtenek. Hat Ananias nem Peternek hazud, ſem nem az ajandekoknak, hanem Iſtennek: ha Iſtennek, tehat termeſet ſerint valo Iſtennek: az mellyet termeſet ſerint valo Iſten az ſzent Lelek. Azt fogadad, hogy az mit mi az te *inſtantia*idra felelünk, te-is azont feleled. Ihol az mi feleletünk: vegyed. De az ſzent Lelket termeſet ſerint valo Iſtennek kel vallanod.

II. Negy terminus *vagyon ez argumentomban. Mert Ananias hazudot az ſzent Leleknek közben vetesnekul. Mert Peternek adta vala Iſten az ſzent Lelket, mely altal latiya vala Peter, hogy hazud Ananias. Hat Ananias az Peternek adot lelek ellen hazud vala. Az Iſtennek penig közben-veteskepen, es mas altal. Mert az ſzent Lelek ellen valo hazugſaggal megh hantotta vala Iſtent, kivel ter vala az hazugſag. 1. Reg. 8. v. 7. Mond Iſten:* nem tegedet vetettenek meg, hanem engemet.

Az Iſraelitak Samuelt vetettek meg.
De az Iſraelitak az Iſtent vetettek meg.
Azert az Iſten Samuel leſſen. Nem jo, &c.

I. F. Tagadgyuk, hogy az mi elebbi argumentomunkban negy *terminus*, köz ige volna, mellyet az bötűből meg mutatank. Mert az Szent Lelek egy altallyaban Iſtennek mondatik.

II. Az mi illeti az Enyedi *diſtinctio*jat, nem ide valo, mellyet az bötű mutat meg. Mert egy altallyaban mondgya Szent Peter, hogy Ananias az ſzent Lelek ellen hazudot: annak utanna kicsoda legyen az à ſzent Lelek, meg mondgya: *Nem ember* ugymond, *hanem ugyan igaz Iſten,* hogy ekkepen megh

mutaſ-

mutaſſa ß Peter azt, hogy nem az neki ajandekoztatot ßent leleknek ajandeki ellen vetet hazugſagaval Ananias, mint Enyedi alom ßeßel rebegi, hanem ugyan valoſagos ßemely ellen, Iſten ellen ki az ßent lelek.

Nincsen itt ſem az ßent leleknek ajandekirol emlekezet, ſem az Atya Iſtenről, hanem tulaydon az ßent lelek Iſtenről. Azert azt bizonitſa meg minekünk elsőben Enyedi, hogy ez az ßent Lelek, kit itt az helyen ßent Peter Iſtennek mond, ßent Peternek ajandekoztatot ajandek legyen. De ezt ő akkor bizonittya meg, mikor ßarnyokra kelnek az *Samoſateni*cuſok. Vagy az ßent lelek Iſtennek hazudot Ananias, vagy az Atya Iſten ellen: vagy az ßent leleknek ajandeka ellen. Nem az Atya Iſten ellen. Mert arrol ſemmi emlekezet az bőtűben nincsen: Nem az Peterben levő ajandekok ellen. Mert arrol-is męg gyano ſem lehet, holot az embert benne levő joßagokkal eggyűt ki rekeßti ß. Peter. Hat az ß. lelek Iſten ellen hazudot egy altallyaban. Itt romol el az ő *diſtinctio*ja. III.

Az mi nezi az peldat, illetlen. Mert Samuelt fogta az Ur Iſten eßkőzűl kővetſegben az Iſrael nepehez, kinek beßedenek es kővetſegenek oly meltoſagot ad, hogy ő maganak veßi az mi Samuelen eſik. De az ßent lelket nem fogta ugy eßkőzűl az Ur Iſten, holot ő túle es az Fiutul ßarmazot lelek azon Iſtenſegeben, ki az Atya es az Fiu, de ßemelyeben mas Ez ollyan tellyes meltoſaggal vagyon, mint az Atya es az Fiu. *Omnia enim agit unus ille & idem Spiritus diſtribuens illa ſingulis, ſicut vult. 1. Cor. 12. v. 11.* Mert mindeneket ugyan azon egy lelek ceselekeßik, oßtogatvan az ajandekot kinek kinek az mint akarja. Hat ez ellen hazud Ananias mint igaz Iſten ellen, Azert: IV.

Az Iſraelitak Samuelt vetettek megh, de mint eßközt, követſegben jaro Iſten emberet.

De az Iſraelitak Iſtent vetettek megh, ugymint felső fő ekat az követſegnek. V.

Azert Samuel nem Iſten. Igy:

Ananias hazudot az ßent lelek ellen, nem ugy-mint eßkőz ellen es Peterben levő ajandekok ellen, hanem mint ter-

meßet ßerint valo Iſten ellen. Mert nem en nekem embernek az en bennem levő ajandekokkal eggyút hazudal, hanem ugyan ő maganak az ßent lelek Iſtennek.

Eleg ez erre. De intlek, hogy maßßor ne magad formaly magadnak argumentomot, hogy minket abban rongaly mi nevünkel, hanem jol meglaſſad mit forgatunk mi.

III. *Az Görögben nincsen ez: Hazudni az ßent leleknek, hanem hazudtal, az az, tettettel ßent Lelket. Annak-felette azt-is teßi, hogy meg csalom, &c.*

F. Csuda csavargas. Akar, Tettes ßent lelket magad felől ha reßed vele nincsen, akar meg csallyad az Szent lelket, ugyan hazudtal ellene. Rachel-is tetteteskedik Laban ellen *Gen: 31. v. 35.* de azert ugyan hazud Laban ellen. Valaki azert hazudoz, karomkodik az ßent lelek ellen, annak *ßem ez jelen valo vilagon ßem az maſikon bune megh nem bocsattatik*, de örök karhozatra melto. *Marc. 3. v. 29.* De az kik örök Iſtenſeget tagadgyak, es ellene tornikalnak hazudozaſokkal, azok karomkodnak.

CAPUT XX. v. 28.

Viſellyetek gondot magatokrol es az gyülekezetről, melyben az ßent lelek titeket vigyazokka tött, az Iſten anyaßent egyhazanak legelteteſere, mellyet tulaydon verevel kereſet.

Mind az ßent leleknek ſ. mind az Chriſtuſnak örök Iſtenſegeről tanubizonſag tetel vagyon ez mondasban:

I. Mert valaki az Anyaßent-egyhazbeli ßolgalatnak oly fő es elsö oka, Authora megh ßerzője, hogy ő maga juſſa ßerint maga hatalmabol hi, allat elő, ekeſiti fel, es bocsattya ki az Egyhazi ßolgakat az ßent ßolgalatra, az ter-

meßet

meßet ßerint valo Iſten. Ebben ſenki nem ketelkedet. Mert Iſtene egyedûl Anyaßent-egyhazbeli ſolgalatot ßerezni.

De azt ßent lelek minden reßeiben az meg mondot mod ßerint cselekedet mint im itt ßent Pal bizonittya Eſaiaſ-is *Cap.* 48. *v.* 16. *Act.* 13. *v.* 2.

Tehat az ßent lelek termeßet ßerint valo Iſten.

14. Vagy az Atya Iſten kereſte az ő ſajat verevel az Anyaßent-egyhazat maganak: vagy az Fiu Iſten. Nem az Atya: Mert vçre nincsen Hat az Fiu Iſten az ő túle fel öltözöt teſtben. De az ki tulaydon ſajat verevel kereſte az Anyaßent egyhazat, az egy altallyaban Iſten. Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten.

Tekereg, facsarogh ez menyûl ő kövek elöt Enyedi, es vegre illyen gyermeki dolgot gondolt.

I. Az emberek-is valaſztanak es rendelnek Piſpekeket, mint ßent Pal Tituſt Act. 14 *v.* 23. *de azzal nem leßen örök Iſtenne.*

E. De nem ugy, ſem ollyan tellyes meltoſaggal rendelnek az emberek egy-hazi ſolgakat, Pal-is, mint az Iſten. Mert az emberek csak ſolgak, eßközök, kik altal az ßent lelek munkalkodik mint *Act.* 13. *v.* 2. *Valaſßatok el,* ugymond az ßent lelek, *Paltes Barnabaſt.* Mintha mondana: Ti en ſolgaim, vegyetek az ti tarſaſagtokban Palt es Barnabaſt *Ennekem,* ßent lelleknek, had forgolodgyanak veletek eggyût az ßent ſolgalatban. Melyből nyilvan megtetßik, hogy maskeppen ad Tanitokat az Szent Lelek, ugy-mint felső, fő ok: maskepen az emberek, ugymint eßközök, es az ßent lelek Iſtennek ſolgai. Mikor te Enyedi az te gyûlveß Plebanoſid köziben valakit elő vontal, ſ-az te te modod ßerint ki bocsatottad, vallyon ollyan meltoſaggale mint az ßent lelek? Ruhaztade fel ßep ajandekokkal? Csuda hogy nem ßegyenled az embereket az ßent lelek melle vetned az Piſpekeknek Egy-hazi ſolgalatra valo fel ßentelesben.

II. Semmi nincsen az irasban ßokotsab, mint hogy az irgalmaſſagnak, &c. cselekedet tulaydonitaſſek, de azert nem ßemely az irgalmaſſag. Igy mondatik Iſten Szent lelkenek altalta bocsatani Tanitokat Galat. 1 *v.* 15.

I. F. Bizony meg sedúlt Enyedi: Mert az Szent lelek ellen solot. Ha egy kőrőm feketeni jozansag vagyon elmedben, mutasd meg, holot mondgya az iras vagy az irgalmassag felől, vagy az igassag felől, vagy Istenben levő egyeb jossagok felől, hog valassak el neki, imezt vagy amast az solgalatra, mint az sent lelek felől nyilvan olvassuk *AT.* 13. v. 2.

II. Az Szent lelek mondgya: *Mihi*, Ennekem, Ez pedigh semelt jegyez ki ő magaban valosagoson vagyon. Holot olvastal hasonlot az irgalmassagrol, igassagrol, &c.

III. Isten rendelt az sent lelek altal, de nem mint valami levegő eskőz altal, hanem ő maga az sent lelek ugymint első s-fő ok. *Es.* 48. v. 16. Szent Pal-is azt mondgya, hogy *az Istentül volt ő valasztatot az Apostolsagra.* De kicsoda az az Isten? meg mondgya *vers:* 1. *Pal Apostol nem az emberektül, sem nem emberek altal, de az Iesus Christus altal es az Atya Isten altal hivattatot.* Hat az Iesus Christus, Isten. Mert nem emberektül, sem nem emberek altal, hanem Istentül hivattatot, ki az Iesus Christus, es ennek Attya. Ugy meg bodult itt Enyedi, hogy többet ez ket gyermeki csapongaskanal nem tud az sent lelek ellen bőffenteni, nem-is mer, mert ezeket-is lelke ismereti ellen mondotta.

Az masodik argumentum ellen ötöt felel.

I. Meg engedgyük hogy Isten az Christus, de az ki Istennek mondatik nem mindgyarast örök Isten lessen azzal.

F. Erre valo felelettünket lasd meg *Psal:* 82. v. 10. ha ollyan uyjonnan tőt minapi Isten az Christus, mint valamely falusi Peter, Pal Biro, kiről az utolso itiletnek napjan le vonna az Atya az Istensegnek tisztit. Ismet *Ioan.* 16. v. 15. *object.* 1. azon egyenlő Istennek talalod az Atyaval!

II. Az mi az embernek sserelmese, azt sajattyanak mondgya, hanem öve-ü, mint Samuelt az ki meg bantotta, Istent bantotta: Az Israel Isten sseme fenye, Zach: 2. v. 8. Igy az Christus vere az Atya Istene. Mert ö sserelmes Fiae.

F. Az bőtű hamisittya meg ez Christus Iesus ver arulojat: Mert azt mondgya: τῦ ἰδίυ αἵματος: Tulaydon amaz

ő ve-

ő vęrevel. De ha az Atya Isten ßemelyeben ßolot volna, azt mondotta volna az Apostol: Mellyet kereset az ő Fianak vęrevel. Szent Pal *Heb: 9. v. 12.* Christus tulaydon vęrenek mondgya. Mert noha ßerelmes Fia volna az Atyanak az Christus: mind az altal ki bocsatotta az időnek tellyessegeben, hogy Aßßonyi-allattul legyen, es sajat vęret ontsa Isten leven az testben, s-azon valtsa meg az hiveket.

Főlőtte tekintetes es emlekezetes mondas ez, melyben az mi az embersege, az az Istensegnek tulaydonittatik *per communicationem idiomatum*, az ket kűlőmbőző termeßeteknek eggyesűlesejert. Az teste vagy az embersege az vęr: de Isten vęrenek mondatik. Mert az Ige Isten eggyesűlt az emberseggel, hogy abban vęrt onthasson, es ezt az vęrt ővenek, sajattyanak mondgya. Az testnek vęre, Isten vęre. Tehat az Christus vęrenek hathatosagatul veßen erősseget az Apostol. Mert az ki az Anyaßent-egyhazat kereste, termeßet ßerint valo Isten: Mert ha termeßet ßerint valo Isten nem volna, nem-is kereshette volna az Anyaßent-egyhazat vérevel *1. Ioan: 1. v. 7. Heb. 9. v. 14.* Hamis azert egy altallyaban, hoǵ nem termeßet ßerint valo Isten volna az Christus, es ez az vér nem ő sajat vere volna. Az bizonysagok nem idé valok. Mert mas Samuelben Istent meg bantani, mint Isten kőveteben: mas az Izraelt meg serteni, mint Isten ßerelmes nepet: mas penigh az Anyaßent-egyhazat az Istennek, ki az Christus verevel keresni, à mint az gyermek-is altal ertheti.

III. Mind az Görög, mind az Sido Grammatica bantasanelkül Ellipsis *lehet itt: Meg ßerzette az övenek, vagy tulaydonanak, az az, Fianak vęrevel, mint Mat: 4. Ioan: 1. v. 11.*

F. Itt is az bőtűt vessűk elleneben ez ßent irasbol, Grammaticara ki ßorult veßekedő embernek. *Legeltessetek az nyajat:* Kicsoda nyayjat? az Istenet. Kicsoda ez az Isten? Az ki tulaydon verevel kereste azt az nyayjat maganak. Kicsoda kereste igy maga sajat verevel az nyayjat maganak? Nem az Atya: Mert nem ő lőt teste, s-nem *ö az Atyak közzül valo test ßerint. Ioan. 1. v. 14. Rom. 9. v. 5.* Hat kicsoda? Az Ige Isten-Hol itt az *Ellipsis*nek męg csak gyanoja-is? Mindenek vilagoson

homaly nelkül vadnak, megis el akar benne lopni. Az peldak semide valok. Mert mas lakab az Zebedæusnak tudni illik fia: mas itt az ő tulaydon verevel Anyaßent-egyhaz kerefő Isten.

De ha sinten alatta ertenők az fiat-is, kicsoda az a Fiu, az ki veret ontotta az Anyaßent-egyhazert? Bizony nem mas, hanem az Istennek termeßet ßerint valo eggyetlen egy ßülőt fia, ki egyenlő leven az Istennel, nem ragadomany, de termeßet ßerint birja az Istenseget *Phil.* 2. v. 9.

IV. Az ver mind az Görögöknel s mind az Deakoknal gyakorta Finert vetetik, mint: En verem, az az, en fiam, mint Homerus, Theocritus, Vergilius, Tibullus, bizonittyak. Igy: Isten verevel, az az, Fia val keresse az Anyaßent-egyhazat.

F. O nagy ßem latomaßt valo hamisság. Az embereknel gyakorta ugy vagyon: azert az Istennel-is, ki ne pőkne ez Pogani *consequentiat*. Ha az Istennek vere volna es abbol az ő vereből valo volna az Christus, es az iras valahol csak egy pontniban tenne ekkeppen ßot ez felől, talam lehetne valami ßine ez Pogani ßem-feny veßtesnek. De hogy sohol az iras igy nem ßol, bizony csak haboz Enyedi.

Ugy meg fogtuk itt lelki ismeretiben Enyedit, hogy soha jobban ennel nem lehet. Isten kereste az Anyaßent-egyhazat verevel. Vagy az Atya ez, vagy az Fiu. Nem az Atya. Hat az Fiu: azert az Fiu termeßet ßerint valo Isten, ki az ßemelynek eggyeßegeben ket kűlőmbőző termeßetből all, Isteni es emberi termeßetből.

V. Az aldozatra valo allatoknak vere Istene. De az Christus aldozatra valo Barany. Azert az Christus vere Isten vere.

F. Az aldozatoknak vere Istene: de nem ő Fia vere az. Maskeppen mondatik azert az aldozatoknak vere Istenenek, tudni illik az menyiben ő ßamara ßenteltettenek, es peldazoja az Christus verenek: maskeppen az ember Christus vere Istene, tudni illik, 1. az menyiben elegedendő árr, fizetes es eleg-tetel az emberi nemzetert az Atya Istennek. 2. Az menyiben Isten fiae az ver az emberßegben, melyre nezve, tulaydon verenek mondatik.

Annakfelette ſent az Chriſtus vere, mert Iſten vere. Az aldozatoke ſent, mert Iſten ſamara ſenteltetet. Nem azert hat Iſtene, hogy ſent, hanem hogy Iſten fiae, ki meg ſentelte azt az vert az ő tőle fel vőt teſtben.

Igy azert hamis minden csavargaſa Enyedinek oly igen, hogy meg csak megſem illethete az Pal Apoſtol tanubizonſag tetelet.

CAPUT XXVIII. v. 25.

Iol ſolot az Iſtennek lelke az Eſaias Prophe-ta altal az mi Atyainknak, ezt mondvan: Eregy el ez nep kőzze, es mond ezt; hal-van hallyatok &c.

Ez Eſaias Propheta mondaſat hatſor hozzak elő az Apoſtolok az Uy Teſtamentomban *Matth:* 13 *v.* 14. *Marc:* 4. *v.* 12. *Luc.* 8. *v.* 10. *Ioan:* 12. *v.* 40. *Rom:* 11. *v.* 8. ſ. im itt ez helyen, melyben ha mi neheſſegnek lattatenek lenni, azt Calvinus Ianos el vefi: Laſſad ő nala.

Valaki ezt az ſot ſolotta, ugymint felső fő ok, bizony dolog, hogy az Iehova ſeregeknek Ura, az mint megh tetſik *Eſ* 6. *v.* 3.

De az Apoſtol tanubizonſag tetele ſerint az ſent Lelek ſollotta ezeket az ſokat. Tehat az Eſaias es az Apoſtol tanubizonſag tetele ſerint Iehova ſeregeknek Ura az ſent lelek: Termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos ſemely pedigh az Iehova ſeregeknek Ura. Hat az ſent lelek is ollyan.

Az ſent leleknek őrők Iſtenſegenek ellenſeges bayaokja Enyedi, ez ellen is igy gűgyőgh az ő Ivadekinak.

I Ez igiket mondotta az ſeregeknek Vra.

De azokat mondotta Eſaias Propheta.

Hat Eſaias Propheta az ſeregeknek Vra.

Igy Davidbol: Ma ha az ő ſavat hallyatok, &c. Pſal: 94. *v.* 8. *Heb:* 9. *v.* 7. *ſent lelket csinalhatni.*

F. Nem mi argumentomunk ez, de te magad formaltad magadnak, hogy jádzodozva ſaladhas el az igaſſagh elől. Az mi argumentomunknak az elſő *Propoſitioja* ez: *Valaki mondotta azokat az igiket ugymint elsö fö ok* eauſa principalis, *az ſeregeknek Vra.* Erre azt feleled.

II. Akkor az minor *leßen hamis. Mert az elsöben ertetik az fö okrol az Iſtenrol: az maſikban az eßközrol az ßent lelekrol es az Prophetarol Mert az iras gyakorta azon egy dolgot egyßerſ-mind tulaydonit az az fö eknak es az eßköznek, mint hogy kereßtelö Ianoſnak Herodes vötte fejet, Luc: 9. v. 9. maga az Hoher, Marc 6. Igy itt is az mi Iſtene azt az ßent leleknek mint eßköznek.*

F. Szines amito csavargas. De hogy az *minor* akkor hamis volna, mikor az *major univerſalis*, hamiſſan mondod, es az ßent leleknek örökke valo Iſtenſege ellen hazudß Ananiaſſal eggyüt. Mert hogy az ßent lelek eßköze volna az Iſtennek, ſoha te azt az ßent irasbol megh nem bizonitod: azt ſem, hogy maskeppen tulaydonitatnek valami az Iſtennek, ſ. maskeppen az ßent leleknek az ßemelyeknek tulaydonſagoktul ki valva. Azert ez igy leven az te Hoher peldad ide nem illik. Mert az Atya Iſten nem Herodes, az ßent lelek ſem Hoher, hogy az mint Herodeſnek eßköze volt az Hoher: ugy Iſtennek is ollyan eßköze volna az ßent lelek.

Mi pediglen meg bizonittyuk az irasbol, hogy az ßent lelek ugy ßolot, mint elsö fő ok. *Quia eſt author Prophetiarum.* Mert *ö elsö fö meg ßerzö oka az Prophetiaknak jövendöleſeknek 2. Sam. 23. v. 2. Act. 1. v. 16. 1. Cor. 9. v. 10.* ſ-több ßamtalan helyeken. Mert *az jövendöknek ö meg jelentöje es elsö s-fö oka. Ioan: 16. v. 13. Act: 11. v. 29. 1. Tim. 1 v. 1. 1. Pet. 1. v. 11. &c.* Melyből megh tetßik, hogy az *Vniverſalis* igazan *reſtring*altatik es hatarozta tik az ßent lelekre, ugymint, elsö fő okara az igiknek ßolaſanak. Azert nem csak eßtelenſeg, mint te minket eßteleneknek mondaß, hanem ugyan ßemtelen eretnekſeg az ßent lelekből Hoher ßabaſu eßközt csinalni.

III. Ha ez: Az Vr ßolot, az ßent lelek ßolot Eſ: 1. v. 20. Az Vr ßaja ßolot: az Vr Iob keze cselekette ezt az eröt, Pſal. 117. nem ßemely az Iſtenſegben, tehat ez ſem az: Az ßent lelek ßolotta ez

igiket. Mert az ßent lelek az magaſſágbelinek ereje es Iſten Vyja, de azert nem ßemely.

F. Mas az Iſten az ő Iſtenſegenek allattyaban, mas ßemelyeben, azon egy Iſtenſegben az Atya, Fiu es ßent lelek, 1 *Ioan.* 5. v. 8. Mas iſmet ennek ßava, ßolaſa. Azert ez: *Az Vr ßolot: az ßent lelek ßolot: az Vr ßaja ßolot* eggyet tesen, melyben igen nyilvan megh kúlömböztetik az ßo attul, az ki ßolot. Mert Ur az, Szent lelek az; az ki ßolot. Tehat azmikeppen ßemely az ßolo Ur: azonkeppen ßemely az ßolo ßent lelek. Mert hogy hogy ßolana ha ßemely nem volna? Mert ßemelyhez illik *ſimpliciter* egy alcallyaban ßolani, noha az teremtet allatoknak is tulaydonitatik ßo, de *Figuratè* haſonlatoſſágkepen. Igy azert hamiſſan zúri zavarja az valoſágos ßemelyt Enyedi az Iſten ßava közibe es nem iſmeri kúlömbnek az ßent lelket, hanem csak mint valami zengedező ßavat az Urnak, avagy csak erejenek, mint az ő job karjat. Ereje bezzeg, de *perſonalis potentia* ßemely ßerint valo erő, mely-nelkúl ſoha az Ur Iſten nem volt, mint az nap az ő eltető meleghſegenelkúl. Ez az oka, hogy ki legyen az, az *Magaſſágbelinek ereje*, az Angyal mindgyarast neveről meg mondgya: *Spiritus Sanctus* Szent lelek, *Luc.* 1. v. 35. Mert ez volt formaloja es megßentelője az magnak, mellyet az ige Iſten fel öltözek. Annakokaert ßemely. Mert ßemelyhez illendő dolgot cselekedik, kinek az Atyaval, Finval adaſſek tiſteſſeg, dicsőſſeg, mennyen, földön mind örökke,

AMEN.

SZENT PAL APOSTOLNAK LEVELEI.

ROMABELIEKHEZ IROT LEVELE.

CAPUT I. v. 3.

Az ő Fia felől, ki az Davidnak maguabol lőtt test ſerint. Megh bizonittatot hatalmaſon Iſten fianak lenni, az ſentelő lelek ſerint, az halalbol valo fel tamadaſnak altala.

Ez igikben igen tekentetes es nyilvan valo tanitas vagyon az Iſten fiarol, kicsoda legyen az? Azt mondgya, hogy az Davidnak maguabol valo *Teſt ſerint*: mely azt allattya, hogy az Chriſtus ember: Mert *David maguabol valo*, az az, az ő nemzeteből. De azert Iſtenſege ſerint igaz Iſten, ki az Atyal Iſtennek fia. Mert nem teſt ſerint bizonittatot Iſten fianak es mindenhato Iſtennek lenni, de az meg ſentelő lelek ſerint, az az, Iſtenſege ſerint, mely ſerint Iſten volt az teſtnek fel vetele előtt is. Hiyja pedig Leleknek az ő termeſetiert, mely ſerint lelki allat, mellyet azzal mutat megh, hogy az teſtel ellenben veti, mint 1. *Pet*: 3. *Megh elevenitetet lelekben*, az az, Iſtenſegeben. Ez ertelmet mutattya megh ez ige: *Teſt ſerint*, Lelek ſerint, mely maskeppen csonka lenne. Melyből vilagoſon meg tetſik, hogy az Chriſtuſnak egy ſemelyeben ket kűlömbőző termeſetek vadnak, Iſteni es emberi. Mert, ha az Chriſtus teſt ſerint az Davidnak maguabol valo, az az, igaz ember es lelek ſerint igaz Iſten, tehat,

ket

ket kúlömbőző termeßet vagyon az ő ßemelyeben. De az első igaz az Apoſtolnak *limitatio*ja megh hatarozaſa ßerint. Hat az kővetkezeſ-is igaz.

Az igaz Iſten es igaz ember Ieſus Chriſtuſnak úldőzője Enyedi nem alhattya el ezt is. Annakokaert ellene ßol, kinek *David Pareus* pontrol pontra eleget tőt erre az levelre valo iraſaban, melyből en-is bőtű ßerint mind ebben az levelben mind Corinthusban, Galatiaban es Apocalypſisben valo iraſibol elő hozom, es ide azon ßokkal, csak hogy magyarol le irom.

I. Teſt ßerint lenni az irasban közönſegeſen mondatik, es jegyez paraſti dolgot, köz dolgot, ſokot dolgot, mint Ioan: 8 v. 5. Ti teſt ßerint itiltek, az az, paraſti moden, 1. Cor: 1. v 26. Eph: 6. v. 5 Mikor az ßuleteſről mondatik, jegyez közönſeges, ßokot es termeßet ßerint valo ß uleteſt. Igy mondatik az Chriſtuſ-is lenni az David maguabol teſt ßerint, tudni illik ßokot termeßet ßerint valo ßuleteſſel, mint Ioan: 8. v. 33. Phil. 3. Rom. 9. v. 5. 1. Cor: 10. v. 15.

F. Nem faradozunk abban, menyi jedzesben veteſſek az Teſtnek igije, mert keveſet haßnal. De hogy *teſt ßerint ßulettetni* mindenkor azt jegyezze, *hogy köz ßokas ßerint ßülettetni*, hamis. Mert mondatik ugyan az Chriſtus lenni az Davidnak maguabol teſt ßerint, de azert nem kőzönſeges ßüleſnek modgya ßerint, de termeßet felet az ßüztül. Iſaak ellenben kőzönſeges ßüleſnek modgya ßerint fogantatot es ßülettetet az ő Annyatul es Attyatul, meg ſem mondatik teſt ßerint ßülettetetnek, de lelek ßerint. *Gal. 4. v. 29.* Azert ßülettetni teſt ßerint, nem mindenkor jedzi az paraßti kőzönſeges ßüleſt. Mindenkoron pedigh az ßületeſről ez az ige *Teſt ßerint*, meg hatarozo, meg valaßto es valami meg hatarozaſt jegyez vagy ßületetben, vagy az ßülőben, kivaltképpen mikor ez: *Teſt ßerint*, elleneben vettetik ennek: *Lelek ßerint.*

David Pareus. Teſt ſzerint ſzülettetni.

Annak okaert az *Antecedens* első *Propoſitio* hamis: az elő hozot bizonſagok is nem azt bizonittyak. Az ket első mondas ſemmit nem tartozik az dologra. Mert *Ioan: 8. & Phil: 3.* ez megh hatarozas: *Teſt ßerint*, nem talaltatik. Mondgya

ugyan Chriſtus *Ioan*: 8. hogy az Sidok *teſt ßerint* az az, az teſtnek veßet indulati ßerint itilnek az Chriſtuſnak cselekedetiről, es tudomanyarol, de ſemmiben nem illik az ßületeſre.

Rom: 9. Pal az Sidokat hyja ő attyafiainak, *Teſt ßerint*, mely nincsen az közönſeges parasti ßületnek modgya ßerint, de az teſti atyafiſag vagy nemzetſeg ßerint.

Igy 1. *Cor*: 10. az Iſrael teſt ßerint mondatik, nem közönſeges parasti ßületes ßerint, de az nemzetnek Iſraeltül valo eredeti ßerint, es ellenében vettetik Iſraelnek az igiret ßerint, mely Iakobtul ßarmazot, mint megh magyaraztatik *Rom*: 9. v. 6. Azert ez ige: *Teſt ßerint*, meg hatarozo. Mutattya pedig az meg hatarozaſt az ßületetben akkor, mikor az ßületes teſt ßerint es lelek ßerint ugyan azonrol mondatik, mint az Iſtennek fiarol *Rom*: 1. v. 3. 4. Az ßülőben pedig, mikor mondatik kűlő nbekről, mint az Iſrael teſt ßerint 1. *Cor*. 10. v. 18 es lelek ßerint vagy Iſten ßerint *Gal*: 4. v. 29. az Abrahamnak fiairol teſt ßerint es lelek ßerint, mint Iſmaelrol es Iſakrol *Gal*. 4 Az Iſrael mondatik ßülettetetnek teſt ßerint tudni illik Attyanak Iſak is mondattatik ßülettetetnek lelek ßerint, tudni illik, Attyanak: es az *teſt* jegyzi az ßületeſnek erejet az Atyaban: az *lelk* az termeßet felet valo ßületeſnek erejet, mely Abrahamnak adattatot kivaltkeppen valo kegyelemből. Mely tanuſagok minden következendő fecsegeſit ez Eretneknek el ronty ak.

II. Minden hiveknek kettos ßuletesek vagyon, mint Chriſtuſnak: Egyik teſt ßerint, Maſik lelek ßerint De az hiveknek azert nincsen ket termeßetek, Hat az Chriſtuſnak fincsen. Az elsö meg bizonitatik Ioan: 1 v 14. & *Cap*. 3. v. 5. *Ierem*: 1. v 5 *Luc*. 1. v. 15.

I. F. Az *major* első mondas hamis, azert az nyilvan valo kűlömbſegert, mely vagyon az hivek es az Chriſtus közöt. Mert elsöör. egy hiv emberről ſem mondatik, hogy az ő teſte ßerint es az ő lelke ßerint ßülettetet, de mindnyajan mondatnak teſtből es lelekből vagy Iſtentül ßülettetteknek, mely nyilvan nem az ő kűlömbözö termeßeteket, de csak az ő ßületeſeknek kűlömbözö *principi*omit, kezdetit jegyzik. Egyedül az Iſtennek fiarol mondatik, hogy ö mind

az ö teſte ſerint az Davidtul löt, ſmind az meg ſzentelö lelek ſzerint Iſten fianak jelentetet lenni még pedig az ő ſ-nem más lelke ſerint. Mert ugyan azon lelek altal jelentetet lenni Iſten fianak, mellyel tutta az emberecknek fivőket. *Marc: 2. v. 8.* Iſmerte *az ö lelkevel, mely altal magat fel v tte az Atyanak Heb: 9. v. 14.* es az mely altal mondatik az halalbol meg elevenitetnek *1. Pet: 3. v. 18* Meg halvan (az ő) teſte ſerint: meg elevenitetven (az ő) lelke ſerint. Az lelek pedig nem jegyezhet teremtetet lelket, mert az lelek meg ſem holt vala, ſem az meg holt teſtet nem elevenitette meg, de az Iſtenſeget, ki egyedül ſentelő lelek.

Annakfelette mind az ket *limitatio* meg hatarozas ha valamely hiv emberről mutathatnek (ſemmikeppen nem mutathatik) de azert az ſüleſnek modgya ő benne es az Iſten fiaban, minden nemeben külömbnek mutattatik. Mert az hiveknek az teſtből valo ſületeſek nem egyeb, hanem az ſülektül termeſet ſerint valo meg veſet ſületes. Az Chriſtuſnak ſületeſe nem az teſtből, de teſt ſerint termeſet felet valo tiſta ſületes. Az hiveknek lelektül valo ſületeſek nem egyeb, hanem uyjonnan valo ſületes, avagy az megh veſet termeſetnek jobra valo valtozaſa. Az Chriſtuſnak pedig lelek ſerint valo ſületeſe ſemmikeppen nem uyjonnan valo ſületes, de az Atya Iſten Iſtenſegenek allattyanak az fiuval valo közleſe amaz ki beſelhetetlen ſületes ſerint, kiről *Proverb: 8. v. 25. Minek-elötte az völegyek volnanak, en ſzülettettem vala*: iſmet *Ioan: 5. v. 29: Az mikeppen az Atyanak vagyon elete ö magaban, akkeppen az Fiunak adot eletet ö magaban.* II.

Vegezetre az fiuſagnak modgya-is az hivek es az Chriſtus közöt az iraſok tellyeſſeggel valo küló mbſeget teſnek. Minden Iſtentül ſületettet hivek Iſten fiainak mondatnak az fiui fogadaſnak kegyelme altal, de azert ugyan nem Iſten ſem Iſtenek, avagy Iſtennel nem egyenlők, ſem az teſtből valo ſületeſnek elötte nem voltanak Iſten fiai. De *az Chriſtus Iſtennek fia nem kegyelem altal, de termeſet ſerint: nem fogadot fia, de termeſet ſerint valo es tulaydon Ioan 5. v 18. Eggyetlen egy ſzülöt az Atyatul Ioan. 1. v. 14. Dicöſegnek fenyeſſege es az Atya ſe-* III.

melyenek ki metßet belyege Heb. 1. v. 3. Az Atya Istennel egyenlö termeßetivel es cselekedetivel. Ioan. 5. v. 10. Phil. 2. v. 6. Igaz Isten es örök elet 1. Ioan. 5. v. 20. az teßtnek fel vetele elött is Abraham elöt volt. Ioan. 8. v. 58. Ez vilagnak kezdetiben Ioan. 1. v 1. Öröktul fogvan Isten fia leven. Marc: 8. v. 7. Mind ezekből meg tetßik, hogy az elsö propoßitio mondas, hamis es hogy az Chriſtus nem csak Istenesebben, de tellyes minden reßeiben minden hiveknek fiuſagoktul kúlömböz.

III. Az Chriſtus ſemmi okat nem adgya az ö fiuſaganak egyebet, hanem hogy az Atya ötet megßentelte es bocsatotta ez vilaghra Ioan. 10. v. 16. Azert ennek kidgyunk es ennel fellyeb ne bölcselkedgyunk.

F. Az *Antecedens* elöl jaro *Propoſitio* hamis. Mert az Chriſtus nem az ö fiuſaganak okat magyarazza, de az karomkodaſnak patvarat fordittya el, hozvan *argumentomot non à pari* nem az egyenlötül, de az kiſſebtül az nagyobra, ſem az ö fiuſaganak okatul, mellyet az Sidok tagadnak vala egyeb arant *petiviſſet principium* azont azonnal bizonitotta volna, de az ö tißtinek meltoſagatul, mellyet az ellenkezök nem tagadhatnak vala az nyilvan valo cselekedettül, melyre igazittya ot öket *verſ.* 37. Ha nem karomlas volt azokat hiyni Isteneknek, *Pſal:* 82 *v.* 6. kik csak kúlſö *magiſtratu*ſok, tißtek voltanak: ſokkal inkab nem leßen karomlas, hogy Istennek es Isten fianak hivattatom, kit az Atya megh ßentelt, az az, öröktül foguan rendelt, mint az bölcseſegről mondgya *Proverb.* 8. *v.* 33. *mind öröktul rendeltettem az Fejedelemſegre es bocsatot engemet ez vilagra* tudni illik az meg teſteſules altal az közben jaraſnak tißtire, mely az kúlſö gondviſeleknek tißteknel ſokkal meltoſagosb Es hogy nem vetetet erőſſeg az fiuſagnak okatul, meg tetßik: Mert ſenki nem mondatik tulaydonkeppen fiunak, *mert megßenteltetik*, hanem hogy ßúlettetik valakitül vagy termeßet ßerint, vagy fiui fogadas altal, mely az termeßet ßerint valo ßúlteſnek ki potolaſa.

IV. Ha igaz volna, hogy ezzel az limitatio *val: Teſt ßerint jegyeztetnek az Chriſtusban mas termeßet, mely nem teſt volna Dauidtul, tehat következnek, hogy Pal Apoſtolnak es Ismaelnek-is*

ket

ket termeßetek volna. Mert amaz az Sidokat hiyja attyafianak teſt ßerint. Imez-is Abrahamtul mondatik ßulettetetnek teſt ßerint. De ez keptelen: Hat amaz-is.

F. Tagadgyuk az *major*nak kővetkezeſet. Mert nem igaz ok vettetik az igaz okert. Mert oka annak, hogy az Chriſtusban mas termeßet legyen az teſten kivúl, vagy ket termeßet, nem csak az à *limitatio*, meg hatarozas: *Teſt ßerint*, de ket meg hatarozas azon egy Fiu felől: *Teſt ßerint es lelek ßerint*: es mind az ket meg hatarozaſnak nyilvan valo magyarazattya vagyon az irasban, mashot az ket kúlőmbőző termeßetről az Chriſtusban, mely Iſmaelről nem talaltatik, nem-is mondatik, az mint maſodik ellen-vetesben bővebben meg mondottuk.

V. Az Sidoknak ket ßuleteſek vagyon, eggyik Abrahamtul, maſik az ördögtul, de azert nincsen ket termeßetek. Tehat az Chriſtuſnak-is nincsen.

F. Tagadgyuk az kővetkezeſt az illetlen peldatul. Mert az Sidoknak ket ßúleteſek vagyon, de *impropriè* nem tulaydonkeppen. Mert az, mely az ördőgtúl mondatik *propriè non fuit generatio*, tulaydonkeppen nem volt ßúletes, de az termeßetnek megh ferteztetteſe. Az Chriſtus pedig tulaydonkeppen ßúletet az ő Annyatul es tulaydonkeppen az Atyatul. Mert tulaydon Fiu, az Atyaval egyenlő.

VI. Iſak ßulettetetnek mondatik Lelek ßerint Rom: 9. v. 8. Galat. 4. v. 29. Minden hivek mondatnak ßulettetni Lelektul. Ioan: 1. v. 13. Es valakiknel az Iſtennek lelke vagyon, Iſten fiai. Rom: 4 v 14. De eggyiknek ſincsen Iſteni termeßeti vagy ket kúlőmbőző termeßeti. Hat az Chriſtuſnak-is nincsen.

F. Ugyan azon hamis csavargas az mint az maſodik. Mert az *major* első mondas hamis az peldaknak illetlenſegekert. Iſaak mondatik ßúlettetetnek lelek ßerint, de nem az ő lelke, hanem az Attyanak lelke ßerint. Mert az termeßet felet valo ßúleteſnek erője ßerint, mely az ő Attyanak adatot volt, ßúlettetet volt. De az Chriſtus mondatik ßúlettetni mind az ő teſte ßerint ſ. mind az ő lelke ßerint, mint oda fellyeb meg mutattuk. Minden hivek mondatnak ßúletni

lelektúl nem lelek ſerint es nem az ő lelkekből, hanem az Iſten lelketúl. Mondatnak-is Iſten fiainak, de fogadasbol, kegyelem ſerint. Chriſtus pedig Iſten fianak mondatik *non ex Spiritu* ne n az lelektúl, de az ő tulaydon meg ſentelő lelke ſerint: es Iſten fia nem fogadot, de tulaydon egyenlő az Atyaval, az m int oda fellyeb meg mondottuk.

VII. Az megh ſenteleſnek lelke az Sidonyel nek ſokaſa ſerint mondatik gymint: Meg ſentelö lelek nem valami ſemely vagy ſuppoſitum Divinum *Iſteni eſs. Azert nem az Chriſtus Iſteni termeßetit jedzi.*

I. F. Hogy *Hebraiſmus* legyen itt, nem tagadgyuk. De az *antecedens* elsö *propoſitio* hamis. Mert az meg ſentelő Lelek ſentſegeskepen Iſteni ſemelyt jegyez. Mert az megh ſenteles oly cselekedet, mely tulaydona az ſemelynek, annyera penig, hogy ez ertelem ſerint csak Iſteni ſemelye legyen

II. az meg ſenteles. 2 Hogy nem jegyeztetik az harmadik ſemely, (mellyet az eretnekek tagadnak) de az maſodik, ki az Fiunak ſemelye, meg tetßik mind abbol, hogy itt az Lelek kivaltkepen valo nevezettel az harmadik ſemelytúl megh valaßtatik. Mert az harmadik ſemely ſohol az irasban, az mint juthat eßemben, meg ſenteleſnek lelkenek nem mondatik, de mindenkor ſent Leleknek: mind abbol, hogy az Chriſtus az ſerint az lelek ſerint mondatik Fiunak. De nem mondatik Fiunak, hanem csak lelek ſerint, mellyel, mint oda fellyeb meg mondok, az embernek titkat tudta, ő magat fől vitte az aldozatra, es meg ſentelte.

VIII. Az magyarazok nem eggyeznek: Mert az elsö meg hatarozaſt minnyajan az emberſegröl, az maſikat nem minnyajan az Fiunak Iſtenſegeröl magyarazzak. Azert nem erös az Argumentum.

I. F. Tagadgyuk az el hagyattatot *major propoſitiot*, hogy az ſententia, melyről az magyarazok nem eggyeznek, nem erős. Mert erős lehet az ſent iraſnak ſententiaja, ha ſinten minnyajan az magyarazok az itiletnek erőtelenſegejert, a-

II. vagy nem lathattyak, avagy nem erthetik. Annak-fölötte minden magyarazok meg eggyeznek abban, hogy az elsö

meg

meg hatarozasbol az emberſegről, az maſikat-is az Iſtenſegről kellyen erteni: Mert az iras mind az ket meg hatarozaſt, ſůleteſt es termeßetet az Chriſtuſnak maſut nyilvan meg mondgya.

IX. Ennek az magyarazatnak, melyben az lelken ertetik az Chriſtuſnak Iſteni termeßeti, ket dolog áll ellene 1. Az meg ßenteleſnek igeje, mellyel jelentetik, hogy ez lelek altal ßenteltetet meg az Chriſtus, az mellyert kulombözö az Chriſt. ſtul. 2. Mert minnyajan meg vallyak, hogy az Apoſtol annak okat adgya, miert legyen az Ieſus Iſtennek Fia: Mert feltamadt az halottaibul. De ha az Chriſtusban Iſteni termeßet volt volna, altalan veggel azert mondatot volna Iſten Fianak.

F. Az elſő, csavargas: *Az meg ßenteleſnek lelke ßentelte megh az Chriſtuſt: Azert kulomb az Chriſtuſtul. Eſt ignoratio Elenchi.* Mert az mikepen azon Chriſtus mondatik kenőnek es kenettetetnek: akkepen azon Chriſtus, à ki magat meg ßenteli, es à ki ő magatul meg ßenteltetet: amaz az Iſteni termeßetre, imez az emberi termeßetre nezve. Annak-okaert az Fiunak Iſtenſege mondatik megh ßentelő Leleknek, mert mind az ő túle fől vőt teſtet, ſ. mind ebben az egeß Anya-ßent-egyhazat megh ßentelte, az mint ő maga mondgya, *Ioan. 17. v. 19. En magamat meg ſentelem ti erettetek*, az az, ßent aldozatot fől vißem. Mondatik ugy vagyon *az Atyatul meg ßenteltetni, Ioan. 10. v. 36.* de ő maga altal es az ßent Lelek altal. *Mert valamellyeket az Atya cselekedik, az Fiu ugyan azonokat cselekedi.* Azert nem kůlőmb az Chriſtuſtul, ſem mas az megh ßentelő lelek, de csak kůlőmb az Chriſtuſnak megh ßenteltetet teſtetůl.

Az kenő es az kenettetet egy.

Az maſodik akadaly hamis. Mert az Apoſtol nem adgya okat, miert legyen az Ieſus Iſtennek Fia, de megh mutattya mire nezve, tudni illik, Iſtenſege ßerint, es mi altal, tudni illik *az feltamadas altal az halalbol jelentetet Iſten Fianak, es mutatatot ez vilagnak.* Mert mas oka az titkos Fiuſagnak: mas az titkos dolognak ki jelenteſenek.

Igy azert, mond Pareus, az eretnekeknek csavargaſok tellyeſſeggel hejaban valok; es meg all az igaſſag.

CAPUT IX. v. 5.

Kike az Atyak, kik kőzzűl valo az Chriſtus teſt ſerint, ki mindeneknek fölőtte őrőkke aldando Iſten.

Hogy ket kűlőmbőző termeſet legyen az Chriſtuſnak ſemelyében, oly vilagos igekkel magyarazza ſent Pal ez helyen, mellyeknél nyilvabban valokat ſoha nem tudom kicsoda kevanhatna. Mertim azt mondgya, hogy *az Atyak közzűl valo Quo ad carnem, teſt ſerint*, de azert Iſtenſege ſerint azon Chriſtus *Mindenek felet örökke aldando Iſten.* Igy eredetet veſen teſt ſerint az Atyaktul az Iſtennek ſent Fia: Mert *teſtelett. Ioh:* 1. v. 14. *Azert;*

Ha az Chriſtus *az Atyak közzűl valo teſt ſerint*, Iſtenſege ſerint penig *mindenek felet örökke aldando Iſten*, tehat ket kűlőmbőző termeſet vagyon az Chriſtusban. De az elſő igaz: Mert eppen ſent Pal Apoſtole. Hat az kővetkezeſ is. Oštan:

Valaki *mindenek felet örökke aldando Iſten*, az termeſet ſerint őrők Iſten. Mert mindenek fölőt őrőkke aldatni, egyedűl csak az termeſet ſerint valo Iſten tulaydona.

De az Chriſtus *mindenek felet örökke aldando Iſten*, ſent Pal mondgya. Azert a Chriſtus termeſet ſerint valo őrők Iſten.

Tagadgya ezt Enyedi es Socinus.

I. Mert ez ige: Mindenek felet, &c. *nem az Chriſtuſról mondatik, de felkialto hala-adoſso az Atya Iſtenről, az mellyert ez ige utan:* Teſt ſerint, *valtozo jegyet kel tenni, mellyet az Könyv-nyomtatok el hagytanak: de Eraſmus meg jegyzette.*

I. F. Hamiſſan tagadgyak az *minort.* 1. Mert az mint Eraſmus (ki előſőr mutatta az eretnekeknek ezt az csavargaſt) meg vallya, hogy minden Gőrőg Exemplarokban alhatatoſſan igy vagyon, es ez iget. ὁ ὤν, az ki, az Chriſtuſra viſik,

II. ellenkezőt az eretnekek nem adhatnak. 2. Az *Syrus Paraphraſtes*, magyarazo vilagosban viſi az Chriſtuſra, meg kettőztetven ezt iget: ὁ ὤν, Az ki; *Kik közzűl meg jelent az Chriſtus az*

teſtben;

teſtben, ki mindenek fölöt vagyon: kinek dicsiretek es aldaſok mind örökkön örökkè, Amen. 3. Minden időbeli minden kereſztyen magyarazo Doctorok az Chriſtuſrol ertettek ez Tituluſt, mely eggyez az több haſonlo nevezetivel. *Ez az igaz Iſten, es az örök élet. 1. Ioan. 5. v. 20. ö altala es ö benne vannak mindenek: es ö mindeneknek elötte vagyon.* 4. Az Apoſtolnak czellya kevannya, mert az Sido nemzetnek meltoſagat magaſtallya az Chriſtusban. Ezt azert meg mutattya nem csak valami tekintetes embernek lenni az Atyak közzül, de ugyan *örökke aldandò Iſtennek-is* minden Atyak fölöt, ſöt *mindeneknek felette* 5. Azont kevannya ez meg hatarozo ige: *Teſt ſerint*, melynek okat adgya az Apoſtol, mikor az Chriſtuſt az teſt fölöt, aldando Iſtennek vallya. 6. Vegezetre az örvendezö felben ſakaſztot kialtaſnak itt ſem ſine ſem helye ſemmi nincsen, holot az Apoſtol az valtozaſrol valo nehez *diſputatiojat* meg itt nem rekeſzti be, de inkab hozza fog: az el vegeztetettet penigh nyilvan valo föl kialtaſſal zarja be: *Oh Iſten bölcseſegenek, &c. Rom. 11. v. 33.*

III.

IV.

V.

VI.

II. Ez ſo: Aldando az Iſten, *mindenüt tulaydonittatik az Atyanak, ſohol nem az Chriſtuſnak. Luc. 1. v. 68. Rom. 1. v. 25. 2. Cor. 1. v. 3. Eph. 1. v. 3. 1. Pet. 1. v. 3. Azert itt-is az Atyarol, ſ-nem az Fiurol kel erteni.*

F. 1. Sohol nem tulaydonittatik az Atyanak *excluſivè*, ki rekeſztteſſel. 2. Az Chriſtuſnak-is tulaydonittatik, *Mat. 21. v. 9. Aldot az ki jöt az Vrnak neveben. Paſsivè* ugy vagyon de azon ertelemben ezzel *Aldot*, Mert könyörges ſerint: *Aldot*, ezert: *Aldot* legyen. 3. Ö maga az Eretnek meg engedi, hogy valamenyiſer ez ige *Aldot* azt jedzi hogy: *Aldot legyen*, mindenkoron mayd eleiben vettetik annak az kiről mondatik, mint az elöl hozot iraſaban meg mutattyak. De itt nem elöl vettetik de utol, ez ige: *Iſten*, az kire vitetik. Azert nincsen itt fel kialto ſo: *Aldot az Iſten mind örökkè.* 4. Az mindeneknek teremtöje aldando Iſten. Az Chriſtus *mindeneknek teremtöje Ioan: 1. Coloſ. 1. Ergo.* 5. Az Atyarol itt ſemmi emlekezet nincsen, de csak az Chriſtuſrol. Erössak tetetik azert az iraſon, hogy az mi az Chriſtuſrol mondatik, azt az Atyara vonnyuk.

I.

II.

III. Socinus.

IV.

V.

III. Az Chriſtuſrol ertetet beſſedek nem bizonittyak az Chriſtuſt amaz nagy egy Iſtennek lenni.

F. Ez az mi argumentomunknak maſodik *propoſitie*janak meg engedeſe es az elſönek oſtromlaſa, de hamis csavargo: azert ellenkezöt akkor bizonitani Enyedi.

IV. Mert az mint Eraſmus, Cyprianus es Hilarius meg jedzettek, el hattak ez iget Deus, *Iſten.*

Cyprian: lib. 2. Cap. 5. adverſ. Iudæ. Hilar in Pſal 2. v. 2.

F. Hogy Cyprianus es Hilarius ez iget *Iſten* el hattak, veli Eraſmus az Könyv-nyomtatók gondviſeletlenſegeknek lenni, ſ-az dolog-is azont mutattya. Mert mind ketten ez iraſt azert hozzak elö, hogy meg bizonitſak az Chriſtuſt bizony igaz Iſtennek lenni. De ha ökel hattak, elegh hogy az töb könyvekben egyenlöben meg vagyon. De ha ſinte az Apoſtol oda nem tötte volna-is, mint *Rom*: 1. v. 25. még-is az igaz Iſtennek tulaydona, mely itt Chriſtuſnak adatik, elegh az igaſſagnak meg bizonitaſara.

V. Mert nem mindgyarafi örök Iſten az ki Iſtennek mondatik.

F. Nem minden az ki Iſtennek mondatik: de az ki *mindenek felet örökke aldando Iſtennek*, az mikeppen az Chriſtus igaz örök Iſten.

VI. Mert az Chriſtus Mindenek felet *valonak mondatik nem termeßet ßerint de kegyelem ßerint Eph. 1. v. 21. Phil. 2. v. 9.*

Termeſzeti az Fiunak nem ajandekozasbol vagyon.

F. Tagadgyuk. Mert mind termeßeti mind mindenhatoſaga az Fiunak vagyon az Atyatul, nem ajandekozasbol, de az örökke valo ſüles altal. Mert *eggyetlen egy ßulot az Atyatul minekelötte az hegyek volnanak Ioan. 1. Prov. 8. Kinek ki jövetele örökke valo napoktul mind öroktul. Mich 5.* Az mi az iraſokat illeti *Eph. 1. Phil. 2.* nincsen az fiunak Iſteni termeßetinek az ſüles altal valo közleſeröl az Atyatul, de az közben jaro Iſten es ember Chriſtuſnak az teſtben valo fel magaſtaltataſarol. De nem következik: *Az Iſten mindeneket vetet az Chriſtuſnak alaja, ugymint embernek ajandekozasbol: Azert az Chriſtuſnak nincsenek mindenek alaja vettetven termeßetböl, vagy Iſteni termeßeti ßerint, mint Iſtennek.* Mert minek-elötte az ember Chriſtuſnak *mindenek alaja vettetnek-is*, mondotta ö rola Baptiſta *Ioan: 3. v. 31. Az ki onnan felöl jöt, mindenek fellyül vagyon.* Az Apoſtol-is

Tulaydona az örök Iſtennek.

nem

nem csak *mindenek felet valonak* hiyja az Christyst, de *mindenek felet valo Istennek.* Az mindenek felet valo Isten pedigh nem ajandekozasbol, de termeßetből vagyon. Mert hiyja örökke aldando Istennek: azert egy altallyaban örök Istennek. Mert az örökke aldando Isten egy altallyaban kezdet es veghnelkúl valo örök Isten: azert nem ajandek ßerint, de termeßet ßerint.

VII. Mert az Christus mondatik itt Mindenek felet *valonak* non universè, sed restrictè, *nem közönségesen, de meg hatarozva. Mert nincsen annak-felette az ki mindeneket ö alaja vetet 1. Cor. 15. v. 27.*

F. Tagadgyuk az *Antecedenst* elől jaro mondaßt. Mert az Apoßol közönsegesen ßol ἐπὶ πάντων: *Mindenek felet* megh hatarozaßnelkúl. Nem-is következik: *Nincsen az Atya felet: azert nem mindenek felet.* Mert nem vetetik az Christus az Isten feliben de az teremtet allatok feliben: kúlömben az Atya sem volna mindenek felet, mert nincsen ö maga felet, sem az Fiu sem az ßent Lelek felet termeßettel es hatalommal. Termeßeti ellen volna pedig az Fiunak Attya felet lenni, az mint az Istennek-is termeßeti ellen lenne, Isten felet lenni. I.

Az mi illeti *az Fiunak Attya ala valo vetteteßeröl. 1. Cor. 15.* kel erteni nem annyiban az menyiben Isten, de az menyiben közben jaro es ember. Mert Attya ala vetterik, az menyiben az Atya mindeneket ö alaja vetet. De vetet ö alaja mindeneket csak az menyiben közben jaro es ember. Mert az menyiben Isten az Fiu volt ö neki *az mindenhatoßagnak dicsößege az Atyanal, minek-elötte ez vilag teremtetnek. Ioan: 17. v. 5.* II.

VIII. Mert az Christus nem mondatik Mindenek felet, *de csak az emberek felet, az az, Igen igen tekentetes, kellemetes ember, fellyeb valo minden embereknel: Mert minden kereßtyenek feje es fejedelme.*

F. Ez-is hamis. Mert ez: *Mindenek felet,* mikor az Christußnak, adatik, ugymint Istennek, egy altallyaba mindeneket es minden teremtet allatokat jelent *Col. 1. v. 16. Mindenek ö altala teremtettenek az menyen es az földön, lathato es lathatatlan allatok &c. Es ö mindenek elöt vagyon, &c.*

CAPUT X. v. 13.

Mert valaki segitségül hiyja az Urnak nevet, meg tartatik.

Valakit segitségre hivunk Isten tiszteségeben jaro tiszteléttel, Isten az. Mert *egyedul csak azt te Uradat Istenedet imadgyad, es egyedul ö nekie szolgaly, Deut. 6. v. 13. Mat. 4. v. 10. Mert csak az Ur Istent illeti ez az tiszteletet, Psal. 65. v. 1.*

De az Christust segitségre hiyjuk, mint itt meg tetsik, ismet: *Act. 9. v. 14. 2. Tim. 2. v. 22.* Azert az Christus örök Isten.

Orrollya ezt Enyedi, azert igy gúgyög.

I. Nincsen itt emlekezet az Christusrol, vea semmiabbhatni ez Ioel mondasat.

F. Hamis. Mert valaki itilettel meg olvassa az Szent Pal leczkejet, kivaltkepen *a versu 9. ad vers. 13.* egyenessen föl talallya, hogy az Christusrol vagyon itt so. Mert vallyon s-kiről tessek sajaddal vallast? Az Ur Iesusrol. Ismet, kiről bizonyit sent Pal Esaiasbol *Cap. 28. v. 15. Valaki hissen ö benne, meg nem szegyenül?* Az Christusrol. *Mert mi modon hiyjak segitségül, az kiben nem hijendenek? vers 14.* Igy egesslen s-eppen az Christusrol vagyon so, az ö benne valo hitről, es az ö nevenek segitségre valo hivasarol.

II. Ioel jövendöröl ssol. Azert hogy alhat meg az Christus Istenségerol? Mert az jövendö Messiasrol ssol, kinek idejeben az Iehovanak neve segitségre hivatik, hanem az Iehova neveben volna valami titok, mely babonas es hamis. Mert egyebek-is mondatnak Iehovanak.

I. F. Hamis az Enyedi allatasa. 1. Mert az mikepen az O Testamentombol ezzel az Ioel mondasaval nem rekesztetik ki, hogy az Isten neve segitségre ne hivassek: akkeppen az Uy Testamentum azt allattya, hogy az mikepen az O Testamentomban segitségre hivattatot az Ur Isten: ugy az Uy

II. Testamentomban-is. 2. Mert *minnyajan tisstellyek az Fiat, mint az Atyat, Ioan: 5. v. 23.* Hat ha jövendöre nezet-is az Ioel, azt allatta, hogy a Közben-jaro ugy tisteltetik, mint az Atya:

azert

azert igaz Isten, es egyenlő az Atyaval. Azert nem az Iehova avagy Ur nevben lappang az titok es az argumentum, hanem az *Religiosus cultus*ban, Isteni tiſztelettel eggyűt jaro imadasban.

Az mi illeti az Iehovanak nevezetit, laſd meg oda fellyeb *Geneſ. 16. v. 13. Object. 5.* III.

Itt *Rom. 10. v. 9.* irattatik meg az igaz hit, mely vagyon az Chriſtusban De az igaz hit mutattya megh magat az Chriſtuſrol valo vallas-tetel altal, melyből következik az idvőſſeg, *v. 10.* mely meg bizonyittatik *verſ. 11. 12. & 13.* Tehat valaki ſegitſegre hiyja az Ur Ieſus nevet, idvőzűl. Mert az ſegitſegre valo hivas es az vallas-tetel egyben kőttettenek, es igaz hitnek tulaydon gyűmőlcsei. Hazud azert Enyedi, hogy ez Ioel mondaſa nem az Chriſtuſra nezne. IV.

III. Hamis az is, hogy Ioel az Meßias idejeről ßolana. Mert ßol Ioel az Ieruſalemben es Sionban valo ßabadulaſrol: Palpenig az Romabelieknek irta.

F. Mintha az Ieruſalemre es Sionra nező igiretek nem tartoznanak az lelki Ieruſalemre es Sionra, az az, az kőzőnſeges keresztyeni Anyaßent-egyhazra? Azert valaki az minden időbeli Anyaßent-egyhazban ſegitſegre hiyja az Urnak Nevet, megtartatik. Mert az Sionnak hegyen es az Ieruſalemben, az az, az Anyaßent-egyhazban leßen az idvőſſeg, nem azon kivűl. Mert az igaz keresztyeni Anyaßent-egyhazban tiſteltetik az Fiu mint az Atya, ugy hogy *az ki az Fiat nem tiſßteli, az Atyat ſem tiſßteli az, Ioan. 5.* De az Samoſatenicuſok nem tiſtelik az Fiat: Mert im Enyedi ellene harczol. Azert az Atyat ſem tiſtelik.

CAPUT XI. v. 36.

Mert ő tőle es ő altala, es ő benne vannak mindenek, neki legyen dicsőſeg mind őrőkke, Amen.

Nagy csatoralva neveti Enyedi, hogy nemellyek az ke-

reßtyen iras magyarazok kőzzűl ez mondaſt egyenlőben viſik az Atyara, Fiura es ſent Lelekre, ez ſolasnak formajaert: *ö tüle*, tudni illik, az Atyatul, ki minden Iſteni cselekedeteknek kut-feje es eredete, vannak mindenek: *ö altala*, tudni illik, az Fiu altal, ki altal az Ur Iſten teremtet mindeneket, es adot letelt mindenecknek, vannak mindenek: *ö benne*, tudni illik az ſent Lelekben ki nelkűl ſem az Atya, ſem az Fiu nem munkalkodot, vannak mindenek: azert az mikepen az Atyanak legyen tiſteſſeg, ugy az Fiunak, es ugy az ſent Leleknek mind őrőkke, Amen.

Mondó hogi illyen ſep ertelemmel magárazzuk ez mondaſt, neveti Enyedi es az ő kaczagaſanak illyen okat adga.

Ha ezek az ſolaſnak formai egyedul csak az Atyarol vannak, tehat nem az Fiurol es az ſent Lelekről. De az elsö igaz. 1. Cor. 8. v. 6. Heb. 2. v. 10. 1 Cor: 8. v. 6. Act. 17. v. 28. Eph. 4. v. 6.

F. Nevetteben Enyedi az gazra ſalaſtotta az feyſet. 1. Mert az meg nevezet iraſokban nincsen az ki-rekeſtő ige: *Csak az Atyatul.* 2. Mert azok az ſolaſnak formai: *ö altala, ö tüle, ö benne*, ſinten ugy vannak az irasban az Fiurol es az Sz. Lelekről, mint az Atyarol. Mert az ki altal vannak mindenek, ugyan attul vannak mindenek. Vannak penigh mindenek az Chriſtus altal. *Ioan: 1. v. 2. 1. Cor: 8. v. 6 Col: 1. v 16.* Tehat mindenek az Chriſtuſtul vannak. De hogy ez nyilvan valo dologban ne mulaſſak, eleg, hogy *Act: 17. v. 28. abſolutè* egy atallyaban az Iſtennek igeje alat az harom ſemelyek be foglaltatnak, az kiktűl, az kik altal es az kikben vannak mindenek. Azert egyenlőben adgya az iras ez ſolaſnak formajat az Atyanak, Fiunak es ſent Leleknek: ha mikor az Atyanak penig, nem ki rekeſteſſel, hanem csak az Iſteni cselekedeteknek eredetire, es az ſemelyeknek rendire nezve.

De itt Enyedinek egy botlaſat jegyezd meg. Azt allattya itt, hogy elſő, ſ. maſod teremteſnek *authora*, fő oka az Atya, hogy eſkőznelkűl nem ſűkőlkődőt. Azonban penig oda alab, *Col: 1. v. 20.* az maſodik teremteſnek eſkőzenek mondgya az Chriſtuſt, ki altal az Atya ez vilagot megh uyjetotta. Ellenkeznek ezek egy-maſſal.

CAPUT XIV. v. 10.

Mert minnyajan elő allatunk az Chriſtus itilő ſzéki eleibe: Mert meg vagyon irva: Elek en azt mondgya az Ur, mert nekem hajol meg minden terd, es minden nyelv Iſtennek teſzen vallaſt.

Valakinek minden terd megh hajol, az termeſzet ſzerint valo Iſten azt mondgya Eſaias Cap: 45. v. 23.

De az Chriſtuſnak minden terd meg hajol, im azt mondgya ſzent Pal maſutt-is Phil. 2. v. 10.

Azert az Chriſtus termeſzet ſzerint valo Iſten. Maſik erőſſegünk vagyon ez igekben: Minden nyelv Iſtennek teſzen vallaſt. *De minden nyelv az Chriſtuſnak teſzen vallaſt. Rom: 10. v. 9. Azert az Chriſtus igaz Iſten.*

Vagy igazat mond Eſaias ſzent Pallal eggyőt, vagy nem. De azt mondani, hogy nem igazat mond, eretnekſeg. Hat ha igazat mond, hogy minden terd meg hajol az Chriſtuſnak, es hogy az Iſraelnak Iſtene, az Chriſtus termeſzet ſzerint valo Iſten. Mert az terd haytas Iſrael Iſtenet illeti *1. Reg. 19. v. 10. Rom: 11. v. 4.*

Ketkepen akarja, ugymond *David Pareus*, Eretnek Enyedi ezt az argumentomot meg hanni.

1. *Tagadvan az* Minort *az maſodik mondaſt: Mert nem az ſzekben ülő Chriſtuſnak, de az Iſrael Iſtenenek hajol meg minden terd akkor, mikor az Chriſtus ül az itilő ſzekben es mindenek ő elötte meg allanak az utolſo itiletben. Megh bizonittya. Mert nem lehet, hogy valaki alvan az itilő ſzek elöt, maſnak az ſzekben nem ülönek haytſon terdet. Oſtan, az Apoſtol az Eſaias mondaſaval csak meg akarja bizonitani, hogy az itilet közönſeges leſzen, mellyet ſenki el nem kerülhet. Vegezetre, mert az Chriſtus ülven az itilő ſzekben, bizony az Atya Iſten itel Rom: 2. v. 16.* Az napon mellyen megh itili az Iſten az embereknek titkos dol-

gokat az en Evangeliomom ſerint az Chriſtus Ieſus altal. *Act.* 17. v. 31.

I. F. Ez felette vakmerő es karomlo megh veſtegeteſe az az iraſnak 1. Hamis, hogy az Eſaias mondaſaval az Apoſtol csak megh bizonitana az itiletet közönſegeſnek lenni, mellyet ſenki el nem kerülhet. Mert nyilvan bizonittya, hogy az itilő ſękben ülő Chriſtus leſen közönſeges es mindenhato itilő biro es mideneknek rettenetes. Miert? Mert nem csupa ember, de az, az Iſten, az ki regen meg mondotta, hogy neki *minden terd meg hajol.* Mert meg erősiti az mit eleb mondot vala, hogy az Chriſtus az holtakon es az eleveneken uralkodik, az mellyert *verſ.* 12. az Chriſtuſt egy altallyaban Iſtennek mondga, kinek minnyajunknak ſamot kel adnunk.

II. 2. Hamis az-is, hogy nem az ſękben ülő Chriſtuſnak hajol megh minden terd. Mert ſemmi *conſequentia* következes nem volna: Megh ſinak az Chriſtus itilő ſęki elől, mert Iſtennek hajol megh minden terd, ha utanna nem teſed, hogy Iſten az Chriſtus. Nem-is igaz, hogy az bűnősők az itilő ſęk elől maſnak haytananak terdet az Biron kivül. De az Chriſtus leſen itilő birajok eleveneknek es holtaknak. Ezokaert az Apoſtol nyilvan valo beſeddel az Chriſtuſnak adgya az terd haytaſt, *Phil.* 2. v. 10. *Hogy az Ieſus nevere minden terd meg hajollyon.*

III. 3. Karomlo allatas *à non cauſa* az nem igaz oktul: hogy az Chriſtuſnak nem hajol terd, azert, mert az Atya Iſten itęl. Mert az Atya az fiu altal ugy itęl, hogy az Fiu is ſajat tulaydon hatalmaval itillyen. Mert az Atya *minden itiletet adot az fiunak, hogy mindenek tiſtellyek az Fiat, mikepen az Atyat.* Annakokaert az Fiuban az Atyanak minden terd meg hajol: Mert kiraltanak az Iſtentelenek: *Völgyek reytſetek el minket annak tekenteti elől, az ki ül az ſękben, es az Barannak haragja elől. Apoc.* 6. v. 16. Azert az Atya az Fiuban ül az ſękben es itęl meg mindeneket.

II. Ekkepen hatra vettettetven az Eretnek ez karomlo tagadaſatul az Minornak, az conſequentiat igyekezi megh eröteleniteni, mondvan az Majort igaznak lenni arrol az kinek min-

den

den terd meg hajol allatyara nezve: De az Chriſtuſnak hajol meg minden terd, nem allattyara nezve, hanem csak meltoſagara nezve, nem ugy, mint elſőnek s-főnek, de ugy mint rendeltetet bironak. Azert nem következik, hogy ő őrökke való es egyenlő Iſten az Atyaval.

F. Ő maga Chriſtus ezt az karomlo csavargaſt megh hamiſsitya mondvan: *Az Atya nem itél meg ſenkit de minden itiletet adot az Fiunak. Es valamellyeket az Atya cselekeßik, az Fiu-is haſonlokepen cselekedi*, megh bizonitvan bő beßeddel, hogy ő egyenlő az Atyaval, nem vőtt ajandek ßerint, de termeßet ßerint valo ßületesből az Atyatul Iſtenſege ßerint. Mert *az mikeppen az Atyanak vagyon elete ö magaban, akkepen adot eletet az Fiunak ö magaban.* De az Iſtennek elete micsoda, hanem azon ő Iſtenſege? Ez az Atyaban nem ajandek ßerint vagyon, de termeßet ßerint. Hat az Fiuban-is nem kegyelemből, ajandek ßerint vagyon, de az termeßetnek közleſeből. Azert vadollyak vala az Sidok karomlaſſal, hogy az Atyat tulaydon Attyanak mondgya vala, egyenlevő teven magat az Atyaval, es hogy ember leven Iſtenne tenne magat, bizony nem fęl Iſtenne, vagy csak meltoſagban jarova (Mert ezert karomlaſſal nem vadoltak volna) de amaz igaz lehovava: igazabban itelven az Chriſtuſt ßolani, az ő Attyaval termeßet ßerint valo egyenlőſegeről, hogy ſem ezek az eretnekek. Nem tagadgyuk ugyan, hogy az Chriſtuſnak mint rendeltetet Bironak hajolnak meg az terdek az menyiben közben jaro es ember; de azert ugyan megh all, hogy ő neki ſi-hajolnak megh az terdek mint első fő es kivaltkepen valonak, az menyiben egy Iſten az Atyaval.

Az elet az Fiuban termeſzet ſzerint vagyon.

SZENT PALNAK

CORINTHUSBELIEKHEZ ELSŐ LEVELE.

CAPUT I. v. 2.

Mindenekkel egybe, valakik az mi Urunk Iesus Chriſtuſnak nevet ſegitſegül hiyjak.

EMlekezetes nagy erőſſege es tanubizonſag tevő argumentoma ez az Chriſtus őrők Iſtenſegenek. Mert az ſegitſegre valo hivas oly Iſteni tiſtelet, mely csak az termeſſet ſerint valo Iſtent illeti. Mert az hitőt kőveti. Az hit pedig Iſtenre vitetik. Mert *hogy hogy hiyjak ſegitſegül, az kiben nem hiſſnek? Rom. 10. v. 14. Azert:*

Valakinek nevet religioſe *ſentül ſegitſegre hiyjuk, az termeſſet ſerint valo Iſten, az mint eleb jelentem.*

De az Chriſtus Ieſus nevet ſentül hiyjuk ſegitſegre, mint itt & Act. 9. v. 14. Minnyajan az kik ſegitſegre hiyjak az te nevedet. *2. Tim. 2. v. 22. Kőveſſetek az igaſſagot, hitet, ſeretetet es bekeſeget, azokkal az kik ſegitſegre hiyjak az Vrat tiſſta ſiből. Rom. 10. v. 13.*

Azert az Chriſtus termeſſet ſerint valo Iſten.

Amaz Eretnek Enyedi, mond *Pareus*, ennek az argumentomnak el forditaſat kereſi ennek az iginek ἐπικαλεῖσθαι kűlőmbőző jedzeſeben mondvan *id modo active modo paſſive ſignificare* es mind az ket ertelemben neha annyit teſſen, mint *Nevezni*, hini, appellalni, valakire vinni az dolgot *Heb:* 11. *v.* 16. 1. *Pet:* 1. *v.* 17. es ezert

neha

neha vettetik ez ſo: ονομαζειν, nevezni, *Luc. 16. v. 14.* Az Deakoknal-is gyakorta azt teßi, hogy *nevezni*, elő mondani. Igy azert ſegitſegre hini az Chriſtuſt, vagy az Chriſtus nevet, annyit teßen, mint az Chriſtuſt vallani, nevezni, vagy ő tűle neveztetni, mint meg magyaraztatik 2. *Tim: 2. v. 19. Tavozzek minden az hamiſſagtul, az ki nevezi az Chriſtuſnak nevet.* Azert igaſſagkepen mondhatni, hogy itt az Chriſtus nevenek ſegitſegre hivoin, ertetnek az kereßtyenek, es az Ieſus nevet vallok. Mivel latta az eretnek, hogy *non veriſimiliter poſſe ſic colligi*: Valaholot ἐπικαλεῖσθαι annyit teßen, mint *nevezni*: Azert itt-is: ezokaert meg engedi, hogy à Chriſtuſt ſentűl hihatni ſegitſegre, es imadkozhatni neki, de nem ugy, mint Iſtent, de ugy, mint Kőzben-jarot, fő Papot es mi ſejűnket. Religioſo cultu.

Felelet: 1. Semmi következes nincsen *à particulari ad particulare* męg az gyermekek-is tudgyak. Annakokaert hejaba valo az eretneknek csavargaſa, es az igenek laiſtroma. I.

2. De ha meg engednők-is, hogy itt ugy jegyezzen: męg ſem eſik veßelyben az Chriſtus Iſtenſege. Mert ſemmi teremtet allattul nem ßabad az hiveknek neveztetniek, de csak az teremtő es meg valto Iſten Chriſtuſtul. Mert ez az mit az Corinthusbeliekben, kik Petertűl, Apolloſtul es Paltul neveztetnek vala, fedd az Apoſtol. De az egeß haz nep az egben es az főldőn az Chriſtuſtul neveztetik *Eph. 3. v. 15.* Azert az Chriſtus nem csupa teremtet ember. II.

3. Hogy az Chriſtuſt nem ugy kellyen ſegitſegre hinunk, mint kőzben-jarot, fő Papot es mi ſejűnket, de ugy, mint Iſtent, meg tetßik: mind azert, mert nem inkab hivattatnek ſegitſegre, mint Moyſes, Aaron, ha Iſten nem volna. Mert az Iſten tißteſſegeben jaro imadas, męg az Papra ſem illik, az ki csak ember, hanem az ki Iſten. Azert hiyjuk tehat az kőzbenjaro Chriſtuſt es fő Papot Iſteni tißtelettel eggyűt jaro imadaſſal ſegitſegre, mert egyßerű-mind Iſten-is, vagy oly ßemely, ki Iſten es ember, mind azert, mert az Chriſtuſt ugy hiyjuk ſegitſegre, hogy egyßerű-mind ő benne-is hidgyűnk az ő parancsolattya ßerint: *Ha hißtek az Iſtenben, en* III.

hennem-is hidgyetek, az mellyert az mint mondgyuk: *Hißek egy Iſtenben, &c. Hißek ſſent Lelekben*: akkepen mondgyuk: *Hißek az Ieſus Chriſtusoan ö Fiaban, Ioan*: 14. v. 1. Es azert hiyjuk ſegitſegre, mert ö benne hißünk. Mert az hit az ſegitſegre valo hivaſnak oka, mint: *Hogy hogy hiyjak ſegitſegre azkiben nem hißnek?* Az honnan: Valakiben nem hißünk, azt ſegitſegre ſem hiyjuk. De nem hißünk, hanem csak egyedül az Iſtenben. Mert egyedül csak az Iſtenben vettyük bizodalmunkat. Azert egyedül csak az Iſtent-is hiyjuk ſegitſegre. Tehat mi vel az Chriſtusban hißünk, es Iſteni tißtelettel eggyüt jaro imadaſſal hiyjuk ſegitſegre, azert bizony igaz Iſten.

CAPUT I. v. 24.

De az hivataloſoknak, mind Sidoknak, mind Görögöknek, Chriſtuſt az Iſtennek hatalmat es bölcseſeget.

Chriſtus itt mondatik az Apoſtoltul Iſten hatalmanak, mind ſemelyere nezve, mert mindenhato Iſten *Apoc. 4. v. 8.* mind tißtire nezve, mert Iſteni hatalmaval az Eccleſiat meg valtotta es meg dicsöiti. Iſmet Iſten bölcseſegenek allat ſerint, mert az Atyanak örökke valo ſolo Igeje, mikepen az Fiu Iſten bölcseſegenek mondatik, *Prover. 8. Luc. 11. v. 49. Mat. 11. v. 19.* Annak-felette megjelent bölcseſegnek: Mert à Chriſtus iſmeretiben vagyon az idvöſſeges bölcseſeg.

Ha azert az Chriſtus allat ſerint valo hatalma es bölcseſege Iſtennek, tehat igaz Iſten. De az elsö igaz az meg mondot bizonyſagok ſerint. Hat az következeſ. is.

I. *Az elsö* propoſitio *nem* univerſalis *közönſegeskepen. Mert nem minden örökke valo az, az mi Iſten bölcseſegenek mondatik.*

F. Egy ſoval: mas az Chriſtuſtol, Iſten bölcseſegeröl es hatalmarol közönſegeſen ſolani, mas az Iſten bölcseſegenek *effectus*irol, erejeröl, mely magat az teremtet allatokban mutogattya. Mert az Chriſtus mondatik *perſonalis ſapien-*

tia,

tia, ki személyeben Istennek bölcsesége. Mert az bölcs Istennek személyének ki metszet belyege, az mellyert ollyan allat szerint valo bölcseség személye szerint is, mint az Atya: Mert külömben az Atya személyének ki metszet belyege nem lehet. Igy vagyon emlekezet erről *Heb.* 1. v. 2. *Prov.* 1. v. 20. *& cap.* 8. De az egyeb teremtet allatokban valo bölcsesége Istennek nem személyének ki metszet belyegi, nem személy szerint valo bölcseségek. Azert meg all az első *propositio* az Christusrol. Mas az, hogy te magad formaltad ugy az *propositiot*, csak könnyebben jadzhassal az Istennek hatalmaval es bölcsesegevel.

II. Negy terminus *vagyon az argumentumban. Mert az első propositioban az bölcseség tulaydonsagert vetetik, az kisebbikben az Christus bölcseség, hogy az Isten bölcseséget kijelentette.*

F. Hamis ez az csavargas. Mert mind az *major*ban s mind az *minor*ban azon egy *personalis sapientia*rol, olyrol, ki személy szerint valo bölcseség, vagyon emlekezet. Annak-okaert meg külömböztettyük vagy megh valasztyuk az Isten tulaydonsaga szerint valo bölcsesegét, az személy szerint valo bölcsesegtül, mellyet te nem ertven, egybe zavartal.

Az allat szerint valo bölcsesége Istennek nem egyeb, hanem oly ő istensége szerint valo tulaydonsaga, mely altal valosagoson, tökelletessen, egy, örökke valo, es megh valtozhatatlan *intelligendi actu*, ertessel mindeneket tökelletessen ert, tud, es semmit el nem feledven. Erről nincsen itt so. Mert ez az Istensegnek allat szerint valo tulaydonsaga, mellyet az Atya az Fiuval az szüles altal közlöt: az szent Lelekkel az Fiu, es az Atya az származas altal, mellyert az Fiu es az szent Lelek ollyan bölcs az ő istensegenek allattyaban es termeszetiben, mint az Atya. Az bölcseség Istenben s Tulaydonsag.

Az személy szerint valo bölcseség nem egyeb, hanem az Istennek Fia, mellyert az Christus itt nem *figurate* hasonlatossagkepen, de *simpliciter* egyenessen homalynelkül bölcsesegnek mondatik. Ez azert az személy szerint valo bölcseség, ugy mint az Istennek örökkevalo szülo Igeje jöve el az test- 2. Szemely szerint valo.

bön,

ben, hoza ki az Atyanak kebelebŏl az Istennek tanacsaban forgo titkot, az Euangeliombeli bŏlcseseget, es azt prædikalla az embereknek. Errŏl az semely szerint valo bŏlcseségrŏl vagyon so mind az ket *propositio*ban.

III. Az Istennek ereje örökke valo.

Az kereßtnek igeje es az Euangeliom Isten ereje.

Hat az kereßtnek igeje es az Euangeliom örökke valo.

Igy Simon Magus: Democritus, &c.

F. Az kereßtnek igeje es az Euangeliom Isten hatalmanak mondatik, az menyiben hathato es hatalmas eßkŏz az idvŏsségre Istentŭl, mind azert, hogy mi Istennek hatalmanak tartyuk, mind hogy abbol es az altal idvŏsséget nyerhetŭnk. Simon Magus penig Enyedi tarsa es Democritus az kŏsségnek ros velekedese szerint mondatnak Isten erejenek es bŏlcseségnek. De az Christus semely szerint valo ereje es hatalma az Istennek, ugy-mint *ki altal mindeneket teremtet, es tart ez altal az ŏ hatalmas Igeje altal, Heb. 1. v. 2. 3.* Azert hamis az Enyedi *collectio*ja, hogy illyen illetleneket zavar egyben.

IV. Az Christus mondatik hivek igasságanak, verſ: 30.

De az hivek igasságas, &c. megh határoztatot, idŏ szerint valo.

Hat az Christus is.

F. Az Christus hivek bŏlcseségenek, igasságanak, szentségenek mondatik azert, hogy ŏ altala ismerjŭk megh az Istent, tetessŭnk igazakka es szentekke, es illyen modon bŏlcseség az tudatlanoknak, igaz az hamissaknak, szent az fertelmeseknek, valtság az foglyoknak. Mert amaz semely szerint valo bŏlcseség, ki az Istennek ŏrŏkke valo solo igeje az ŏ prædikallasaval, igasságaval, szentségevel es valtságaval minekŭnk mind ezeket szerzette. Melyből nem kŏvetkezik, hogy az à veghetetlen, mérhetetlen bŏlcseség mi bennŭnk az bŏlcseséget, szentséget, &c. el inditotta idŏ szerint: azert ŏ-is idŏ szerint valo. Mert az Isten Abraham Istene vŏt, de azert nem vŏt azzal idŏ szerint valovà. Mas azert az bŏlcseség szemelyeben: mas az ŏ ereje mi bennŭnk.

CAPUT II. v. 10.

Mert az lelek mindeneket viſgal, męgh az Iſtennek melſegeit-is.

Hogyha az veſeknek es ſiveknek viſgalaſa tulaydona az ſemely ſerint valo Iſtennek, tehat ſokkal inkab az Iſten melſegeinek es titkainak viſgalaſa. De amaz tulaydona az ſemely ſerint valo őrők Iſtennek. *Pſal.* 7: *v.* 10. *Ierem:* 17. *v.* 10. *Apoc.* 2. *v.* 23 Hat imez-is. Valaki azert meg viſgallya az Iſtennek męlſeges titkait, az igaz Iſten. De az ſent Lelek azt cſelekedi. Azert az ſent Lelek igaz őrők Iſten.

Amaz Samoſatenicus Eretnek Enyedi, mond *Pareus*, ſokkeppen igyekezi ez argumentomot meg guggolni.

I. Ha ez igaz volna, tehat minden emberben örök Iſten volna.

F. Tagadgyuk. Mert nincsen mi belénk rekeſtve az Iſten (Mert az Iſtent ſemmi hatarozaſſal be nem rekeſthetni) de vagyon mi bennünk lakaſa altal. *Ti közöttetek lakozom ö hozza megyünk, es ö nala lakaſt teſſünk: Bocsatotta az Fianak lelket az mi ſiveinkben. 2. Cor. 6. v. 16. Iohan: 14. v. 23. Galat: 4. verſ. 9.*

II. De itt jelentetik csak az Iſteni illhes, indulat.

F. Hamis, 1. Mert az *afflatus divinus*, Iſteni indulat, illhes, nem viſgallya az Iſtenſegnek titkait. 2. Az mi indulatunk, nem Iſten. 3. Az Iſtennek lelke vagyon az Iſtenben, mint az embernek lelke az emberben. De az embernek lelke vagyon az embernek allattyabol. Hat az Iſtennek lelke is vagyon az Iſtennek allattyabol.

III. Tagadgya az minort: Mert az Iſtennek embere-is az ki lelektűl ſel ruhaztatot, viſgalhattya az Iſtennek titkait, de azert nem örök Iſten.

F. Hamis. Mert am bator legyen meg vilagoſittatot ember, de azert Iſtenſegnek minden melyſegeit nem viſgalhattya, hanem csak nemely ſükſeges dolgokat. Mert csak reſs ſerint iſmerűnk, ſ-nem magatul viſgal. De az Iſtennek lelke mindeneket magatul viſgal, es az ő maga erejeből, mi-

képen az embernek lelke, valamellyek az embere, az ő vilagaval viſgallya.

IV. Tagadgyá az conſequentiat, *es negy terminuſokat csinal. Meri ez ige*: Mindeneket, *az* majorban *egy altallyaban: az* minorban *meg hatarozva mondgya lenni.*

F. Tagadgyuk ez kúlömbözeſt, *diſtinctiot*, valaſtaſt. Mert *verſu* 10. & 11. az Iſtennek lelke nem Iſteni indulatot jegyez, de az Szent Leleknek ſemelyet, az mint 2. *Samuel:* 23. *v.* 2. *Iob:* 26. *verſu* 13. *Item* 33. *verſ:* 4. *Eſa:* 61. *verſ:* 1. 2. *Pet:* 1. *verſu* 21. *Actor:* 1. *verſ:* 16. *Pſalm:* 51. *verſ:* 13. *Eſa:* 63. *verſ.* 10. *Eph.* 4. *verſ.* 30. *Matth.* 12. *v.* 31. *Item* 28. *verſ.* 19. *Geneſ.* 1. *verſ:* 2. noha *verſu* 12. az Szent Leleknek mi bennünk valo erejeről ertetheſſek. Mindeneket penig, męg az Iſtennek melyſegeit-is azon egy ertelemben mondatik az elől jaro igekben. Az *majorrol* meg engedi, hogy egyedúl Iſtene legyen mindeneket meg viſgalni. *In aſſumptione*, az mi fel vetetet, mit fog az ellen kerestúl az Ertetnek, hogy az Iſtennek Lelke nem viſgal?

CAPUT III. v. 16.

Avagy nem tudgyatoke, hogy ti az Iſtennek Templomi vattok, es az Iſtennek lelke lakozik ti bennetek?

CAPUT VI. v. 19.

Avagy nem tudgyatoke, hogy az ti teſtetek Temploma az ſent leleknek ki ti bennetek vagyon es mely az Iſtentúl vagyou.

2. Corinth: CAP. VI. v. 16.

Mert ti Templomi vattok az elő Iſtennek, mikepen megh mondotta: ő bennek lakom es bennek jarok.

Ket

Ket nagy erőſſegünk vagyon itt az Szent Leleknek őrők Iſtenſegeről. Mert az Templom egyedül Iſtene, ugy-mint, kinek egyedül kel adni minden tiſzteletet. De az Szent Leleknek vagyunk Templomi. Ő tehat az őrők Iſten, kit tiſztelnünk kel.

Iſmet: Az ſent Lelek vagyon mi bennünk minnyajunkban, ſ-eggyen, eggyen. De ez egyedül Iſten tulaydona, hogy egy mindeneskben legyen. Tehat az ſent Lelek őrők Iſten.

Ha ez jo mond Envedi, en-is igy argumentalok.

I. Az hivek Templomi az ſent Leleknek.

De az hivek Templomi az Chriſtuſnak. Eph: 3. v. 17.

Azert az Chriſtus ſent Lelek. Iſmet:

Az hivek Templomi az ſent Leleknek.

De az hivek Templomi az hitnek. Mert az hit mondatik, hogy lakot az Timotheuſnak Annyaban 2. Tim. 1. v. 5.

Azert az Hit ſent Lelek.

F. Nem argumentum az, az mit az Eretnek vet elő: Az Hivek Iſten Templomi: Es, az hivek Templomi az Szent Leleknek: azert az Szent Lelek Iſten, de ez inkab: Az kinek Templomi az Szentek, az Iſten. Mert egyedül Iſten Templomi. Az Szent Leleknek Templomi az hivek. Azert az Szent Lelek, Iſten. 2. Az első mondas meg engedtethetik jo ertelemmel ertven σωσῶς. Mert az Chriſtus es az Szent Lelek egy allattyaban, vagy az Chriſtus azon Iſten, ki az Szent Lelek. Az maſodikban tagadgyuk az *minort*, Mert maskeppen mondatik az Hit lakozni mi bennünk, maskeppen az Iſten.

Vegezetre nem tagadgyuk az *Metaphorat* haſonlatoſſagot ezekben, mikor mi Templomnak mondatunk, es az Szent Lelek mondatik mi bennünk lakni. Mert *mi az Iſtennek Templomi vagyunk*, az az, haſonlok az Templomhoz: mintha mondana: oly dragalatoſſak Iſtennek, mint az Templomok, oly ſentek, fertelemnelkül valok, ſent tiſzteletre ſenteltettek, mint az Iſten Temploma vala. Es az Iſtennek Lelke lakik mi bennünk, mert minket bir, igazgat, meg ſentel alhatatoſſan, mint az gazda az ő hazat birja, tiſztittya, ekeſiti, es

abban lakik, melliyek valoſagos ſemelynek munkai. Hat valoſagos ſemely es őrők Iſten az ſent Lelek.

II. Ha lám az Iſten mondatik lakni az emberben, de az ő lelke altal.

F. Az Chriſtuſ-is mondatik mi bennünk lakni hit altal: azonban azert az hit nem ſent Lelek. De az ſ: Lelek Iſten: azert mint Iſten ugy lakik mi bennünk. Mert az Atya Iſten az, az ki *az ő Fianak Lelket bocsatotta az mi ſiveinkben, Galat: 4. v. 6.* Azert az Atya, az Fiu es az Szent Lelek lakik mi bennünk mint Iſten. Mert azon allatttya az Atyanak, Fiunak, es ſent Leleknek, mint oda feilyeb *cap. 5. v. 10.* megh mondok. Melyből elenyeſik az Enyedi csavargaſa.

CAPUT VIII. v. 6.

Nekünk egy Iſtenünk vagyon, amaz Atya, az kitül mindenek, mi-is abban (vagyunk.) Es egy Ur, az Ieſus Chriſtus, ki altal mindenek (vadnak,) mi-is az altal (vagyunk.)

Az mindeneknek Ura, ſenki nem tőb Iſtennel. De az Chriſtus mindeneknek Ura. Mert az ő Uraſaga ki terjed mind az teremteſre, mind az teremtet allatoknak biraſara eggyűt az Atyaval es az Sz. lelekkel. Mert egy Iehova: ugymint, *ki kezdetben az földet fundalta, kinek kezeinek csinalymanyi az egek, Heb. 1. v. 10 Pſal. 102. v. 26. ki mindeneket hordoz az ő hatalmas beſedevel. Heb. 1. v. 3.* Tehat az Chriſtus Iſten.

Annak-fölőtte: Az ki altal mindenek teremtettenek, es megh valtattanak, az őrők Iſten. *Eſ. 63.* De az Chriſtus altal teremtettenek es valtattanak megh mindenek. Tehat az Chriſtus őrők Iſten. Mind az ket argumentomnak *propoſitio*ja nyilvan valo. Mert az termeſetnek az mikepen az megh valtaſnak-is az Ura es fő oka őrők Iſten, mint igazan mondotta Ambrus Doctor *lib. 1. cap. 3. de vocat: Gentium.* Valami az termeſetben megh veſet, az nem allattathatik helyere, hanem csak az termeſetnek Authoratul, fő okatul.

Iſten

Iſten pedig tagadgya, hogy *az ö dicsöſeget maſnak nem adgya* az ki nem Iſten. *Eſ:* 42. *v.* 8. Az *aſſumptio* az mi fel vetetet az Apoſtole.

Enyedi hantogattya ezt-is.

I. Egyedül az Atya mondatik Iſtennek. Azert az Iſtenſeghből ki rekeſztetik az Fiu.

F. Az *Antecedens* elől jaro mondas hamis. Mert az Apoſtoltul nincsen az ki rekeſztő ige: *Egyedül,* nincs-is az, az Apoſtolnak ertelme ſerint, mely abbol tetſik meg. Mert midőn az Chriſtuſt Urnak mondgya, az Atya az Uraſagbol ki rekeſztetnek az mely hamis. Mikepen azert hogy az Ur nem rekeſzti ki az Atyat, hogy Ur ne legyen, minemő Ur az Fiu, azert, mert egy Urnak mondatik az Fiu: akkeppen az Iſten ſem rekeſzti ki az fiat, hogy Iſten ne volna, minemő Iſten az Atya, azert, mert egy Iſtennek mondatik az Atya.

II. Ki ſog az Eretnek illyen modon: Vraſag tulaydonitatik itt az Chriſtuſnak, csak az fel magaſztaltataſra nezve, melyből az Atyat ki rekeſzteni nem illetlen: az meſſere ki terjedet Vraſagtul pedig ki rekeſztetik.

F. Az elsö hamis. Mert az Chriſtuſnak mindenkepen valo Uraſag tulaydonitatik *& preſsè & latè,* miat eleb meg bizonyitok. Azert mindeniktől ki kellene rekeſzteni, tudni illik, mind az közönſeges ſ-mind az kivaltkepen valo Uraſagbol ha az Eretneknek ki fogaſa jo volna.

III. Eleb viſsi: Hogy az Fiu ki rekeſztetik az Iſtenſeghből, ha nem közönſegeskepen, ottan csak kivaltkepen, hogy nem ollyan modon Iſten mint az Atya, noha Iſten valami modon mint Moyſes.

F. Hamis, *abſolutam Deitatem preſsè & latè cuiquam tribui,* hogy az egy altallyaban valo Iſtenſeg valakiről közönſegeſſen es kivaltkepen mondatnek, mint az Uraſag.

IV. Az elsö ellen ki fog. Az Chriſtus altal vadnak mindenek nem egy altallyaban, ſed reſtrictè omnia quæ ſunt Eccleſiæ, meg hatarozaſſal mindenek mellyek az Eccleſiae.

F. Ezt-is hamiſnak lenni eleb meg mutatok. Mert ez ige: *Mindenek* nem hatarozthatik csak az megh valtaſra mind azert, mert nyilvan vagyon, hogy τὰ πάντα *Mindenek* vadnak

az Atya Istentül azon értelemmel mondatik mint ez: *Mindenek vadnak az Christus altal*: mind azert, hogy következik: *Es mi ö altala*, nem értethetik egyebrôl, hanem az mi ô altala valo meg szabadittatasunkrol, maskepen ez ige *redundans* bövölködö volna: Mert ha az elôt mondotta, hogy az Christus altal valtattanak megh mindenek, mi szükségh vala elö hozni, ismet: *Es mi ö altala*: holot ha mindenek, tehat mi-is ott értettetünk? Azert hamis az Enyedi ki fogasa.

V. Nem mondatik, hogy mindenek az Christustul, de, az Christus altal.

F. Mintha nem mondatnanak mindeneknek lenni az Atya altal, mint lasd meg *Act.* 17. v. 28. *Rom.* 11. v. 36.

VI. Kiség: Hogy az Atya Istennek mondatik nem Vrnak, ki altal lettenek mindenek.

F. De az természetnek es az Ecclesianak Ura nem egyeb, hanem Isten. Mert *az te Vradat Istenedet imadgyad*: *En Vram es en Istenem Ioan*: 20.

VII. Az Christus altal, de mint eszköz altal.

F. Hamis. Mert az Atya ugy teremtet mindeneket az Christus altal, ugymint ô velle egyenlö bölcsesege es Igije altal, hogy egyszersmind az Fiu is mindeneket teremtet. *Heb.* 1. v. 3. & 10.

CAPUT X. v. 4.

Ittanak pedigh az lelki kö sziklabol, mely öket követi vala: az kö sikla pedig Christus vala.

Valamikepen az Christus testenek es vérének lelki etele es itala az Ily Testamentomban *Ioan* 6. v. 53. elöl veti az Christusnak valosagos letelet: akkeppen az lelki viznek itala az kö siklabol az ô Testamentomban *præsupponit realem Christi præsentiam* elöl veti az Christusnak valosagos letelet. Io az következes. Mert hogy hogy idvözülhettenek volna az Atyak az csupa arnyektul az valosagnelkül? Mert hisszük,

hogy

hogy mi-is az Chriſtuſnak kegyelmével idvőzűlűnk mint ők *Act.* 15. v. 11. Avagy ha csak csupa arnyek volt, hogy hogy mondathatik az kő ſikla Chriſtuſnak? Ha Chriſtus volt, altalan veggel az Chriſtuſt ittak, kik az kő ſiklat ittak. Nem is illetlen, hogy az Chriſtus akkor męg az teſtben meg nem adatot volt. Mert az hiveknek hitők, valoſaga az remellendő dolgoknak *Heb.* 11. v. 1. Ielen valova teſi vala azert az hiveknek az Chriſtus teſtet, mely męg akkor nem vala, az menyiben az Chriſtus teſteben, melyet ad vala ez vilagnak eletçert, az idvőſſeget kereſik vala es veſik vala az hivek: egyeb arant őrők çletek nem lehetet. Kővetkezik azert, hogy volt az Chriſtus Iſtenſege ſerint akkor-is ſőt mind őrőkke. Mert az kő ſikla ő volt.

Enyedinek ez lem tetſik, azert igy ſol ellene:

Az ki jegyeztetik es peldaztatik valami altal, az nincsen jelen. De az Chriſtus csak jegyeztetet ez kő ſiklaval.

Azert nem volt jelen.

F. Az elſő hamis. Mert az Iſten peldaztatik vala ugyan ottan az puſtaban az fődnek oſlopaban nappal es az tűznek oſlopaban eyjel, mely az Iſrael nepe előt megyen vala, de azert ugyan valoſagoſon jelen volt az Iſten. *Exod.* 13. v 21. Moſtan-is peldaztatik es jegyezterik az kenyerrel es az borral az Chriſtus, de azert ugyan jelen vagyon az ő igireti ſerint: *Ime en ti veletek vagyok minden nap, mind vilag vegezetiglen. Matth.* 28. v. 20. Ielen volt azert az Chriſtus valoſagoſon az puſtaban az Iſraelitaknak: az teſtben pedig csak az igiretek ſerint.

UGYAN ott. v. 9.

Se az Chriſtuſt ne kęſęrtsűk, mint ők kőzzűlők nemellyek kęſęrtek, es az kigyok miat el veſenek.

Emlekezetes tanubizonſag-tetel ez az Chriſtuſnak őrők Iſtenſegeről, melyben mondgya az Apoſtol, hogy az Iſraelitak meg keſęrtettek az puſtaban az Chriſtuſt.

Vala-

Valakit meg keſertettenek az Sidok, az Iehova örök Iſten volt.
De azkit meg keſértettek az Iſraelitak, volt az Chriſtus.
Tehat az Chriſtus Iehova örök Iſten, volt Maria elöt.
Enyedi ketkepen akarja ezt meg vetni.

I. Tagadgya az következeſt à puris particularibus, *Mert az elsö nem igaz* univerſaliter, *hogy minden valakit megh keſértettenek az Iſraelitak Iehova Iſten legyen. Mert nem csak az Iſtent de Moyſeſt-is megkeſe tettek az Iſraelitak.*

F. Hamis hogy Moyſeſt meg keſértettek volna: zugolodtanak ugyan Moyſes ellen is, de az Apoſtol még itt nem sol az zugolodaſrol, kiről az következendö versben, de az keſértesről az az, az Iſten hatalmanak meg probalaſarol, ha el taplalhatnae azt, alianae igiretinek? &c. Moyſeſ-is *Exod. 17. v. 2.* nyilvan kúlönbseget tesen az ö ellene valo zugolodas közöt es az Iſtennek keſerteti közöt. *Miert kötödok en velem? Miert keſértitek az Iehovat?* Nem pedig: *Miert keſertetek engemet? Verſ 7.* az hely-is mondatot Miſſa es Meribanak az Iſrael fiaiert, hogy megh keſértettek volna az Iehovat mondvan: *Vagyone Iehova mi közöttunk avagy nincsen?* Az *major* azert igen igaz *univerſaliter* közönſegeskepen: Az kit meg keſértettek az Iſraelitak az Iehova volt, vagy, Egyedül az Iehovat keſértettek. De az Chriſtuſt keſértettek. Azert az Chriſtus Iehova.

II. Az Minort *gugolya ſok csavargaſokkal. Nem mondgya az Apoſtol hogy az Chriſtuſt keſértettek megh, de egy altallyaban:* keſértek. *Ez ige pedig* ἐπείρασαν non tranſitivè ſed abſolute ponitur, *illyen ertelemmel: keſértetes cselekettenek mint az* következendö *versben* μηδὲ γογγύζετε *ne zugologgyatok: ugy itt-is mint azok meg keſértek, az az, keſerteſt cselekettenek.*

F. Hamis. Mert ez ige: *Tentare* keſérteni mindenkoron *activum tranſitivè ſignificans*, oly, mely keſértesnek cselekedetit jedzi. Az zugolodas pedig ſoha nem *ſed perpetuo neutrum.* Annakokaert ha ez nem, amaz-is mindenkoron egy altallyaban vettetik. De nem ez. Hat amaz ſem. Alatta kel azert ezt erteni ἀπὸ κοινοῦ, mely rövidſegnek okaert el hagyatta-

tot:

tot: τὸν χριστὸν, az Chriſtuſt vagy eziget: Αὐτὸν ötet, mely gyakorta az mint nyilvan vagyon el hagyattatik. Meg jedzi Beza, hogy nemely Exemplarokban ezert: *Nemellyek ő közzülök megh keſertek* ez vagyon τίνες αὐτὸν ἐπείρασαν *Nemellyek ötet meg keſertek*, mely mindazaltal nem kettős olvaſaſnak latſik, azert hogy az elől jaro es az kővetkezendő versben τύνες αὐτῶν: Nemellyek ő közzülök, vagyon: tellyeſſeggel pedig azert veltek, hogy ez el veſteglettetet αὐτὸν, ötet, mert elől jart: αὐτῶν: ő közzülök, hogy kętſer ne mondana az Apoſtol αὐτὸν, αὐτῶν, őtet, ő közzülök.

III. Megh engedven ezokaert, mellyet nem-is tagadhat, hogy ez ige: Meg keſertek tranſitivè *veteſſek, mondgya hogy alatta kel erteni nem az elöljaro igikből: az* Chriſtuſt, *de az Hiſtoriabol: az* Iſtent, *hogy ez legyen ertelme: Ne keſertſetek ti az Chriſtuſt, mint azok keſertettek az Iſtent es igy igazit az hiſtoriara. Pſal. 77. v. 18. Item: 41. v. 51. Item: 106. v. 7. 14. 29. 31. 43. Heb. 3. v. 9.* Rationval-is *bizonitya, hogy nem az Chriſtuſra tartozik: Mert csak az Chriſtus mondaſſek kenettetetnek, az mi nez az teſtre es emberſegere. De akkor teſt ſzerint nem volt. Azert akkor nem keſertethetet. Mert az mi nem volt, nem keſertethetet. Az Chriſtus nem volt teſte ſzerint. Ergo.*

F. 1. Ha az Chriſtuſon kivül maſt keſęrtettenek volna meg az Iſraelitak, az Apoſtol ſükſegeskepen meg jelentette volna. Egyeb arant vagy ſemmi *argumentum* erőſſegh nem lehetet volna, vagy igen homalyos. Ha pedigh az Iſtent ertette volna alatta altalan veggel hozza tötte volna ezt: τὸν θεὸν *Iſtent*, de akkor ſemmi *conſequentia* az argumentomban nem volna: *Nem keſerthetitek büntetetlen az Chriſtuſt: Mert amazok nem keſerthettek az Iſtent büntetetlen.* Mondom ſemmi Argumentum erőſſegh nem volna, hanem ha oda teſed, hogy az Chriſtus Iſten, vagy egyenlő Iſtennel. Mert *ab imparibus argumentum eſſet inconſequens*: az nem egyenlőktül az erőſſeg illetlen volna. I.

II. Adgyuk ugyan hogy az Chriſtus akkor meg nem keſertethetet ſ-nem-is volt teſt ſzerint: de tagadgyuk, hogy II.

ugyan nem volt volna. Mert volt Istenſege ſerint, mely ſerint keſértetet meg-is: Mert Istenſege ſerint volt Abraham előt *Ioan.* 8. Hamiſſat fogh pedigh elő ez Eretnek, hogy az Christus csak teſteben kenettetet volna fel. Mert az fel kenettetes az egeſ ſemelye, jelentven nem csak az ajandekokat, mellyekel az ſent lelek az emberſéget ékeſitette mértéknelkúl, de az Fiunak kezdettúl fogvan valo el rendelteteſet-is az kőzben-jaraſnak tiſtire. Annak-okaert kőzben jaronak nem csak emberi termeſeti ſerint az teſtnek fel vetele utan, de Isteni termeſeti ſerint-is az teſtnek fel vetele előt, meltan ſ-igazan mondathatik az Christus *communicatione idiomatum* az termeſeteknek eggyeſegekre nézve az egy ſemelyben. Igy az Christus mondatik tegnap, ma es mind őrőkke *Heb.* 13. lenni Abraham előt, ala jőtnek lenni az eghből, mely az teſtről nem ertethetik.

IV. Kenſéritteven ezokaert meg engedni hogy ezt: Christus elö hoſſ-ſuk, vagy ezt: αὐτὸν, *ötet, tagadgya hogy abbol nem következik, hogy Isten legyen az Christus: Mert az mikepen megh keſértetetnek mondatik, akkepen volt-is. De meg keſértetetnek mondatik csak peldazatban verſ. 6. & 12. az mikepen ſinten peldazatban mondatik meg ölettetetnek, el adattatotnak meg ſeſſitetetnek regen az ö Teſtamentomban. Azert megh keſértetet de peldazatban, az az, oly dologban, melyben az Christus jelentetet es peldaztatot ugy mint Moyſesben. Azert nem Isten az Christus.*

F. Hamis az *Minor.* Mert az peldazat mondatik lenni nem az megh keſértet Istenben, vagy Christusban, vagy Moyſesben vagy az kefertőkben, de az bűnben *& eventu* ki meneteleben vagy az Iſraelitaknak bűnteteſekben: Mert azt mondgya: *Mind ezek löttenek nekiek peldaban az mi intetesünkre.* Azert ez csavargaſ-is heaban valo.

V. Meg-engedhettyük hogy az Sidok meg keſértettek az Christuſt, de nem azt, az kinek meg keſértetéſétül itt tiltya az Apoſtol az Corinthusbelieket, de az Istentül nekiek adatot ö Christuſokot tudni illik Moyſeſt: Mert peldazattyat viſelte az Ieſuſnak Maria fianak, ki annak-utanna tulaydonkepen mondatot Christuſnak.

F. Ez pedig heaban valo vakmerő Istentelen talalmany.

1. Sohol az irasban Moyſes Chriſtuſnak nem mondatik. Tartozik azert meg bizonitani. 2. Sohol nem olvaſſuk, hogy az Iſraelitak megh keſertettek volna Moyſeſt, de az Iehovat: pantolottanak ugyan es zugolottanak Moyſes ellen, de az Apoſtol nem az zugolodaſrol, hanem az keſertesről ſol moſtan, mely nem egyeb volt, hanem az Iſten erejenek, hatalmanak es igaſſaganak hitetlenſegből ſarmazot megh probalaſa, es az Iſtenben ſ. Chriſtusban valo meg tagadaſa. 3. Ha azt akarta volna jelenteni, hogy Moyſes keſertetet meg, ſükſegeskepen oda tötte volna az *Accuſativuſt* καθὼς επειρασαν τὸν Μωσῆν: Az mikepen megh keſertek Moyſeſt, kiről egyeb arant itt ſenki nem almodozot. De akkor az argumentomnak ereje nem lőt volna, hanem ha értetted volna *a minori* az kiſſebtül: Ha megh bűntettenek azok, kik Moyſeſt megh keſertettek, mentül inkab azok, kik az Chriſtuſt meg keſertik? De ez fele egyben haſonlitaſnak az bőtúben meg csak gyanoja ſ-incsen nem-is haſnalna ez az Eretnekknek, de ellene volna. Mert Chriſtus Moyſeſnel nagyobnak mondatnek, nem ugy, mint Propheta vagy ember nagyob, de mint Iſten. Mert az menyivel fellyeb valo az Acs eppitő az haznal avagy az ſolganal az hazban, annyival fellyeb valo az Chriſtus Moyſeſnel *Heb. 3. v. 5.* Ha az Chriſtus eppetője es Ura az haznak: azert Moyſeſnek-is eppitője es Ura volt. Tehat Iſten, ki egyedül eppitője mindeneknek, es Moyſeſnek Ura.

I.

II.

Micsoda megh keſerteni az Chriſtuſt.

III.

CAPUT XII. v. 4.

Az ajandekokban pedigh külömbſegh vagyon, de ugyan azon lelek: Az egyhazi ſolgalatokban-is külömbſegek vadnak, de ugyan azon Ur. Külömbſegek vadnak az Iſteni erőknek ajandekiban-is, de ugyan

azon egy Iſten ki mind azokat mindenekben cselekeßi.

Ez tanubizonſagh tętelben igen nyilvan valo erőſſeg vagyon az ßent Haromſagrol. Mert az ajandekoknak *authora* meg ßerzője, kut feje az mint az egy-hazi ßolgalatoknak es az Iſteni erőknek az egy Iſten. Mert ebből az fundamentombol ßorongattya az Apoſtol az Corinthusbelieket, hogy minden ajandekokot az eggyeſſegre vigyenek es ßolgaltaſſanak. Mert mindenek egy főből aradnak. De az, az megh ßerző Author es fő az Szent Lelek, az Ur Ieſus es az Atya. Tehat ez harom egy Iſten. Vagy: Egyedúl az Iſten feje meg adoja ſ ßerzője az Iſteni ajandekoknak es cselekedeteknek. De ez harom azon egy feje meg adoja es ßerzője az Iſteni ajandekoknak es cselekedeteknek. Azert ez harom eg Iſten.

Poſog Enyedi ezellen. I. Noha harom ige vagyon itt: Lelek, Ur *es* Iſten; *de azert azok egy nem lehetnek, egy Iſtent ſem ßerezhetnek. Azert roſſßul ſacsarjak ki innen az haromſagot.*

F. De roſs es Iſtentelen ez Eretnek illyen vilagos igaſſag ellen csacsogvan. Mert noha *evidenter* ki fejezve az nem mondatik, mindazaltal azokbol az mellyek mondatnak ki hozhatni az Haromſagot. Mert az mi *verſ. 6.* mondatik az Atya Iſtenről: Meg ßerezven mind azokat mindenekben: *από κοινῦ* tartozik az ßent lelekre es az Urra-is. *verſ. 4 5.* Tehat nem csak harom ßók, de az ajandekoknak harom megh ßerzői vadnak. De az mindeneknek meg ßerzője egy Iſten. Holot azert amaz harom cselekeßi mind azokat mindenekben következik, hogy az, az harom egy Iſten.

II. Ez harom cselekedi ugyan de ſubordinatè *fö okutan valok. Mert az Atya Iſten ugy mint alſo, felsö fö ok: az Lelek es az Vr, mint elsö közben vetet okok.*

Az Atya cselekedik az Fiu es ſzent Lelek altal: Mi modon?

F. Roſſul es hamiſſan formallya ezt az Eretnek. Mert noha megh engedgyük hogy az Atya mint forras cselekeßik mindeneket az Fiu es az ßent Lelek altal: de azert nem ugy cselekedik mint *per cauſas medias & minus principales* közben vetet es kiſſeb okok altal, de az Fiu altal, ugy mint az ő

tulay.

tulaydon bölcseſege es hatalma altal : az Szent Lelek altal, ugy-mint az ő tulaydon Iſteni ereje altal. Azert egyenlő cselekedőnek mondatik az ſent Lelek, mint ſinten az Atya, midőn *verſ.* 11. igy vagyon : *Mind ezeket cselekedi amaz azon egy Lelek, oſztogatvan mindeneknek az mint akarja.* Az UR felől penig, ki az Fiu, itt az nem mondatik: mert ő rola itt kerdes nem vala. De maſut igen-is, mint *Eph.* 4. v. 6. *Minnyajunknak adattatot az kegyelem az Chriſtus ajandekanak merteke ſerint. Act.* 2. v. 33. *ö öntötte ezt ki, mellyet moſtan neztek es hallotok.*

III. *Calvinuſnak erötelen argumentomnak latſik ez az Haromſagrol. Mert ezige,* Ur, *verſ.* 5 *nem hataroztatik az Chriſtuſra, de vagyon nezeſe az Egy-hazi ſolgalatokra.*

F. Ez ſemmiben nem ſegiti az Eretneket. Mert . cha Calvinus ez iget: Ur, az Chriſtuſra nem fejezi, nem vigyazvan amarra, az mi elől vettetet vala, *verſ.* 3. *Senki nem mondhattya az Ieſuſt* Urnak, *&c.* mind az altal nem tagadgya az argumentomot. *Könnyen meg engedem* ugy-mond, *hogy itt erteſſek:* Sokkal inkab nem tagadgya az Haromſagnak titkat, es az ſent Leleknek Iſtenſeget, ſőt nyilvan valo beſedekkel azt allattya amaz *verſ.* 5. *Egy Lelek*, igy ſolvan: *Ez iraſt igen ſorgalmatoſan meg kel jegyezni az ſedelgök ellen, kiknek az leleknek nevezeti ſemmi Eſſentiale allat ſerint valot nem jegyez, de csak ajandekokat es az Iſten erejenek cselekedetit. Itt pediglen az Apoſtol vilagoſon allattya, hogy egy az Iſtennek allat ſerint valo hatalma, az honnan ſarmaznak az ö cselekedeti, &c. Oſtan* in verſ 11. *Immar, midön az ſent Leleknek* akarat *tulaydonitatik, oly pedig mely* cum imperio *ſabad hatalommal eggyüve köttetet, ebből nyilvan allathatni, hogy az ſent Lelek tulaydon bizony Iſten.* Mennyen elvele ez Eretnek es hozza elő Calvinuſt, ki az ſent lelket nem csak ajandeknak, de allat (avagy ſemely) ſerint valo Iſten hatalmanak es tulaydon bizony Iſtennek allattya nyilvan lenni.

IV. *Nem lehetetlen ſem kepteln, hogy az* Accidens*ből levegöből* Accidens fluat *levegö ſarmazzek, mint az vilagoſſagbol az az melegſeg : az mozgasbol az hevſeg. Ez haſonlatoſſag ſerint*

tehat nem keptelen, ha az lelektül, ki ajandek, mas ajandekok ßarmazzanak.

F. Hamiſſak ez egyben haſonlitaſok, az ő egyben haſonlittataſokban. Mert valami vagyon az termeßetből, melyben bizonyos, hogy az cselekedetek nem az levegő történeteke, de az allatoke az *accidens*ek levegők vagy történendők altal: Az ßent Lelekitt es maſutt-is vilagoſon meg kűlömböztetik az ajandekoktul, ugy-mint *effector ab effectis* az meg ßerző attul az mit ßerzet es cselekedet: az cselekedő cselekedetitűl *verſ.* 11. Mind ezeket tudni illik az ajandekokat cselekedi azon egy lelek.

V. Haßinten meg engedik-is, hogy az ßent lelek allat legyen, de mi igen tagadgyuk, hogy allatos ßemely volna. Mert az ki hatalmaval cselekedik, maga mondatik azt cselekedni.

F. 1. Ham-is hat, hogy az ßent lelket *Accidens*nek levegő történendő dolognak vallyak. 2. Sabellius eretnekkel eggyet ért itt, de hejaba. Mert nem az Iſtentűl *abſolutè* egy altallyaban, de az Atya Iſtentűl (kit az eretnek megh enged) kűlömb ßemelynek mondgya lenni az Apoſtol az ßent Lelket, midőn igy ßol: *cselekedi az mint akarja.* Az mi az okat illeti, am meg vagyon az felelet. *Ob.* 4.

UGYAN ott. v. 11.

De mind ezeket cselekeßi ugyan azon egy lelek, oßtogatvan azokat kivaltkepen mindeneknek az mint akarja.

Tekentetes nyilvan valo erőſſege vagyon az mi hitűnknek az ßent leleknek mind ßemelye, ſ-mind tißti felől ez ßent Pal tanubizonſag teteleben.

Szemelyeről, hogy nem valami levegő *Accidens motus* mozgas, de oly, ki ő egyedűl az cselekedő es megh ßerző. Mert mindeneket az Szent lelek cselekedik. Hat valoſagos elő, ertő, cselekedő es munkalkodo ßabad akaratu Iſteni ße-

mely: Mert az Isteni dolgokat az mint akarja, ugy cselekedi es az ajandekokat az mint akarja, ugy oßtogattya, az mellyert vęghetetlē, męrhetetlen es mindenhato Isteni ßemely, ki az Atyaval es az Fiuval ὁμοούσιος egyenlő Istensegű. Hozd őßve ez ßent Pal mondasaval ezeket *Eph*: 1. v. 11. *Rom*: 12. *Phil*. 2. *Iacob*: 1. *Eph*. 4. s-meg latod, hogy az mikepen Istennek egy altallyaban: akkepen az Atyanak Fiunak es ßent leleknek eggyen eggyen tulaydonitatnak *Vniversaliter* kőzőnsegeskepen az termeßetnek es az kegyelemnek erei es cselekedeti.

Tißtiről, hogy az ßent leleke az ajandekoknak oßtogatasa mind az hivatalra mind az uyjonnan valo ßűlesre, &c. az mellyek tartoznak.

Amaz ßent lelek ellen hazudozo es csatazo Enyedi ez ellen igy ßol:

I. Igen maga gondolatlanul mondotta Calvinus mivel az ßent leleknek oly akarat tulaydonitatik, mely az ßabad hatalommal eggyüve köttetet; azert tulaydon bizony Isten: mert egyeb arant következnek, hogy minden valakiben vagyon az akarat es cselekedet, az Isten es ugy mind az Angyalok mind az emberek Istenek volnanak.

F. Sőt igen maga gondolatlan es nevetsegre melto ez Logicas eretnek oly kőnnyen akarvan el ßaladni az igassag előt. Mert nem az az mi argumentomunknak *propositioja*: Minden valakiben akarat es cselekedet vagyon, Isten az, de, az: Minden valakiben Isteni akarat vagyon es az Isteni ajandekoknak cselekedője, vagy: az ki cselekedi es oßtogattya az ajandekokat az mint akarja, az tulaydon bizony őrők Isten.

II. Semmi nincsen ßokottab az irasban, mint az Accidenseknek-*is levegö dolgoknak* per prosopopœjam *ßemelynek tettetese alat cselekedeteket tulaydonitani. Iob*: 33. v. 7. *Az napok ßolanak, es az eßtendönek sokassaga tanittya az bölcseseget. Psal*. 84. v. 11. *Az irgalmassagh es az igassagh elöl talallyak egymast, az igassag es az bekesseg meg csokoltak egy-mast. Az igassag az földrül ßarmazot es az igassag az egből tekentelt ala. Az Apostol-is az következendö Caputban menyi ßemelyhöz illendö*

dolgokat tulaydonit az ſeretetnek. Ha azert az ellenkezők argumentoma erös volna: Az nap, eſtendö, igaſſag, irgalmaſſag, bekeſſeg, &c. ſemelyek volnanak. De ezt hinni bolondſag, &c.

F. Sőt felette oſtoba es balgatag ez Eretnek, ha illyen kőnyű csavargaſſal vęli, hogy az nyilvan valo igaſſagot el
I. nyomhattya. 1. Micsoda oſtobab es balgatagb mint igy ſolani: valahol az *Accidens*eknek levegő dolgoknak cselekedetek
II. tulaydonitatnak; azert itt-is. 2. Hamis hogy *proſopopœja*, ſemelynek tetteteſe volna az meg nevezet *locus*okban. *Eſt enim manifeſta Metalepſis abſtracti pro concreto*: Az idő ſol, az az: az idős emberek ſolanak: Az időnek ſokaſaga tanit, az az, az eſtendős vęnek tanitanak. Az irgalmaſſagh es az igaſſag, az az, az irgalmas es igaz emberek talalkoznak őſſve. Az igaſſag es az bekeſſeg, az az, az igaz es bekeſeges emberek csokolgattyak egy maſt. *Igaſſag* az az, igaz emberek tamadnak az földről. *Igaſſag* az az, az igaz Iſten tękent le az Eghből, tudni illik az ő kegyelmevel. Szeretet az az, ſeretettel bővölködő ember, &c. Mutaſſon immar mi nekünk az ſent lęlekről haſonlo ſolaſnak formajat ez eretnek, az az, *Metalepſin abſtracti pro concreto in voce* Spiritus, *ſi craſſius & ſatuus non eſt. Certe* Spiritus *ipſum concretum eſt non abſtractum, nec pro accidente hic intelligi poteſt cum tot modis ab Accidentibus, hoc eſt, donis & effectis ſuis diſtinguatur.*

III. 3. Sohol ſemmi *Virtuſnak* joſagnak es *Accidens*nek levegő
tőrtenendő dolognak annyi es ollyan Iſteni cselekedetek nem tulaydonitatnak az irasban, az menyi es az mineműek itt az ſent leleknek: ſohol-is akarat es ſabadſag *arbitrium*, nem adatik az *Accidens*eknek, mint az leleknek, hogy oſtogaſſa egyebeknek az ajandekokat, az mint akarja. Ezokaert igen igen illetlenek azok, mellyeket az eretnek egyenlőve
IV. akar tenni. 4. Vegezetre ez mondaſt tőb ſamtalan mondaſokkal kel egyben hordani, mellyek az ſent leleknek Iſtenſeget nyilvan allattyak. mint hogy ez vilagnak teremteſeben az *ſent lelek az vizeket legeltette Geneſ.* 1. *v.* 2. Hogy *küldöt Prophetakat es az Meſsiaſt Eſ.* 48. *v.* 16. *&* 6. *v.* 1. Hogy *az Prophetak altal ſolot es jövendöket mondot* 2. *Sam.* 23. *v.* 2. *Act.* 1. *v.* 16.

Az ſz. lelek Iſten es valoſages ſzemely.

2. Pet. 1. v 21. Hogy teremtette az embert Iob. 33. v. 4. Hogy Iſten legyen Act: 5. v. 3. 4. Hogy az ö tiſteletire es vallaſara meg ke eſtelkedunk. Matth: 28. v. 19. Marc. 16. Mutaſſon iſmet minekünk ez eretnek, hogy valamely Accidenſekre ezek ſ-illyenek illenek: avagy ha nem mutathat ſünnyek meg oſtobaknak es balgatagoknak hiyni, kik az ſent leleknek Iſtenſeget allattyuk, mellyet karomkodo ſayjal tagad.

SZENT PALNAK

CORINTHVSBELIEKHEZ MASODIK LEVELE.

CAPUT III. v. 17.

Az Ur pedig amaz Lelek: az holot pedigh az Urnak amaz Lelke vagyon, ott vagyon az ſabadſagh.

EZ ige: *Lelek*, itt az helyen kettöt jegyez. Mert az elsö czikkelyeben ez verſnek jegyzi az lelket, es adattatik az Chriſtuſnak *Metaphoricè. Id eſt, pro anima Chriſti.* Mert az Ur Chriſtus *legis Spiritus* lelke az törvenynek, mellyel jelentetik, hogy akkor leſen çlö es elevenitö az törveny, ha az Chriſtuſtul ſarnaztatik. Iarullyon az teſtben az lelek, es çlö teſte leſen.

Az hatulſo reſzeben jedzi az ſent lelket, kit az Chriſtus ajandekoz az ö hiveinek, kiröl *Ioan. 15. v. 26. Mikoron el jövend amaz vigaſztalo, kit* En bocsatok ti *nektek az Atyatul. (amaz igaſſagnak lelke, ki az Atyatul ſarmazik) az bizonſagot teſen rolam,* mint *Rom: 8. v. 16.*

Az Iſteni ajandekoknak adoja ſ-meg ſerzöje igaz Iſten, *ut verſ: 4. & 11. 1. Cor. 12.* meg bizonitottuk. De az ſent Lelek adoja ſ-megh ſerzöje az Iſteni ajandekoknak, ſ-azok közöt az ſabadſagnak. Azert az Szent Lelek igaz Iſten.

Enyedi ez ellen egyebet nem mondhat, hanem csak az igiknek kúlömbözö magyarazattyat forgattya, hogy, ki imigy, ki amugy magyarazza es az bötüköt-is valtoztattyak.

De nem eleg illyen könnyen kigyo modra el fikamlanod az igaffagh mellöl. Nyilvan volt elötted az argumentum, ahoz nyultal volna, ne kerefnel reyteket az magyarazatoknak kúlömbözefekben. Mert ha fintè kúlömböznenek-is az magyarazok, de ugyan meg all az ſent leleknek örök Iſtenfege. Mert ö meg ſerzöje az ajandekoknak. De az ajandekoknak meg ſerzöje, adoja es fö oka igaz Iſten. Ollyan az ſent Lelek

CAPUT 4. v. 4.

Hogy az Chriſtus dicsöſeges Evangeliomanak vilagoſſaga ne fènlyek nekiek, mely Chriſtus Iſtennek abrazattya.

Mikoron az Chriſtus Iſten *abrazattyanak* mondatik, nem az ajandekokra, ſem meltoſaga ſerint valo fel magaſtaltataſaert hivattatik, ugy-mint, az elsö ember hivattatik vala, ki az Iſten kèpere teremtetet vala, de Iſteni termeſetinek es allattyanak valoſagara nézve. Mert az örökke valo Atya magat meg tekentelven fúlte az ö Fiat, ö abrazattyat, közölven vele az ö Iſtenſegenek allattyat. Ezt az Iſtenſegnek allat ſerint valo Iſten kepet hija ſent Pal *Attyanak ſemelyenek ki metſet belyegenek Heb. 1. v. 3.* De mi reank nézve mondatik Iſten abrazattyanak. Mert az Atya magat latnunk az ö fiaban atta, hogy az *ki lattya az Fiat, laſſa az Atyat*: Mert *az Atya az Fiuban, es az Fiu az Attyaban vagyon, Ioan: 14. v. 9. 10.* Azert:

Ha az Chriſtus az Atyanak abrazattya, avagy allat ſerint valo abrazattya, avagy *Accidentalis* csak levegö Iſteni allatnelkúl valo. De nem illyen *accidentalis* levegö Iſteni allatnelkúl valo. Mert Iſtennek ezfele abrazattya nem volt, nincsen, nem-is leſen. Tehat allat ſerint valo abrazattya es valoſagos ſemely.

Hamis ez, azt ſuja Enyedi. I. Mert nem minden, az kinek abra-

zattya

zattya es haſonlatoſſaga vagyon Iſtennel, mondatik az Iſtenſegh. nek allattyaban reſeſnek lenni.

F. Nem mi *propoſitio*nk az, hogy minden valaki Iſten haſonlatoſſagara es abrazattyara vagyon, Iſten az, de ez: Valaki az Iſtennek allat ſerint valo abrazattya, Iſten az. De illyen ſoha tőb az Chriſtuſnal nincsen. Mert ſenkiről nem mondhatod: Ez ember Iſten abrazattya, hanem csak az Chriſtuſrol. Az emberről igy mondhatod: Ez ember Iſten abrazattyara teremtetet, Iſten abrazattyat hordozza, &c. De az Chriſtuſrol ſohol az iras azt nem mondgya, hogy Iſten abrazattyara teremtetet volna, hanem *abſolutè* egy altallyaban Iſten abrazattyanak mondatik itt, es *Col:* 1. *v.* 15. Annakfelette minemő abrazattya legyen az Atyanak, az Fiu megh magyarazza, az Apoſtol *Heb:* 1. *v.* 3. *Az ő dicsőſegenek ſenyeſſege es ſemelyenek ki metſet belyege.*

II. Az kep mindenkor alab valot mutat annal az kinek kepe. Mert annak csak valami peldaja es arnyeka. Azert azon egy allatunak velni nem eſes ember dolga, mint Seneca *mondgya.*

F. Az kűlső peesetleſekben es penzen felűl valo iraſokban helye lehet ez Enyedi csavargaſanak. De az Chriſtuſrol, ugy-mint Iſtennek termeſet ſerint valo tulaydon ſajat fiarol, ſemmikepen nem. Mert az Chriſtus nem valami hitvan arnyek, ſem valami alab valo kęp az Atyanal, mint az eretnek Pogan Senecaval eggyűt vallya az Iſten fianak meg csufolaſara, de azon Iſtenſegnek allattya es termeſeti ſerint valo abrazattya, az minemő az Atya. Mert ha *Adam ſűlhetet fiat az ő kepere, es haſonlatoſſagara Geneſ:* 5. *v.* 3. nem csak az termeſetben valo romlotſagnak haſonlatoſſagara, de kivaltkepen az termeſetnek allat ſerint valo haſonlatoſſagaban; tehat kicsoda oly ellenſege az Chriſtus Ieſuſnak, hogy vęlne alab valo abrazattyanak lenni az Chriſtuſt az ő Attyanak, hogy ſem mint Seth volt Adamnak vagy mi az mi Atyainknak? Az arany kepnek arany az kępe, mely ęlőkepen az elsőt meg mutattya, meg is azonban ez eretnek az Chriſtuſt arnyeknak es alab valo abrazatnak mondgya lenni az Atyanal? Hamis azert az Enyedi *ſimileje.*

III. Az ember-is mondatik Isten kępere teremtetetnek lenni, de azert nem egyenlö allatu az Istennel. Gen. 1. 5. 9.

F. Mas az embernek Isten kępere es hasonlatossagara teremtetni: mas az Christusnak Isten abrazattyanak lenni. Amaz az ajandekra es fel magaßtaltataskepen valo meltosagra nézve: imez az Isteni termeßetnek egyenlősegere nezve. *Heb: 1. v 3.* Azert illetlent fog őßve.

IV. 1. Cor: 11. v. 7. Vilagoson az ferfi Isten kepenek mondatik, igy az Vy ember Isten kepenek hivattatik Col. 3. v. 10. Eph: 4. v. 24. Azert az Vy ember leßen Istennel egyenlö allattu.

F. *Paralogismus falsorum parium.* Mert ßent Pal az Isten kepet magyarazza az ferfinak ajandekirol es az Aßßonyi-allat felet valo fel magaßtaltatasrol: azert teßi melle ez iget: *Gloria dicsőseg, midőn igy ßol: Az ferfinak nem kel be fedezni az fejet, holtö legyen Istennek kepe es dicsösege: De az Aßßonyi-allat az ferfinak dicsösege.* Azert mutassa meg Enyedi, hogy ugy mondassek az ember Isten kepenek, mint az Christus Isten abrazattyanak? Annak felette az Uy ember Isten kepenek mondatik, mert meg uyjetatot annak kepenek ismeretire, az ki őtet teremtette, az Istenere. De az Christus nem uyjetatot meg arra az abrazatra, de őröktül ßülettetet az Atyatul: az mellyert allattya ßerint valo abrazattya Christus az Atyanak es *coessentialis Patri* egyenlő allatu az Atyaval.

V. Mi-is mondatunk hasonloknak lenni az Isten fianak abrazattyahoz. Rom. 8. 1. Cor: 15. De nem leßünk azzal egyenlo allatuak az Christussal.

F. Hasonlok leßünk csak: de azert nem mondatunk Christus abrazattyanak. Az Christus pedig nem hasonlo hanem ugyan Isten abrazattya. Hat illetlen es helytelen ez ki fogas. Annak felette ott az Christus abrazattya nyomorusagokat jegyez. De az Christus nem hasonlo az Isten abrazattyahoz, az az, nyomorusagahoz. Hat ez-is illetlen.

Calvinus es Beza nem tagadgyak az argumentomot, de ßolanak az Christus abrazattyarol mi reank nézve, az menyiben az Atya az Fiuban ő magat mi nekünk megh mutatta.

SZENT

SZENT PALNAK

GALATIABAN KÜLDÖT LEVELE.

CAPUT I. v. 1.

Pal Apostol (nem emberektül sem ember altal hanem az Iesus Christus altal, es az Atya Isten altal ki fel tamaztotta azt az halalbol.)

AZ Christus Iesus örök Istenségnek két nagy erősséget adgya ez igikben elönkben az Apostol. Eggyik az embernek es az IesusChristusnak ellenben valo vetteteséből. Mert azt mondgya, hogy ő nem emberektül sem ember altal hivattatot, hanem az Iesus Christustul.

Tagadgyae tehat az Christus nem volna ember? Semmikepen nem. De csak azt tagadgya, hogy nem esupa ember. Allattya azert, hogy fellyebben valonak lenni embernel. Lesen tehat vagy Angyal ember, vagy ember Isten. Nem Angyal ember. Mert *nem Angyalakot vött fel Heb*: 2. v. 16. Tehat Isten ember, az az, Testben megh jelent Isten 1. *Tim.* 3. v. 16. *Ioan*: 1. v. 14.

Masik argumentum az elsönek erősitője vagyon azIstennek tulaydon cselekedetiből. Mert Apostolokat hiyni, ki bocsatani tulaydon Isten dolga 1. *Cor*: 12. v. 28. Christus Palt hitta, es az Ecclesiaban Apostolla tötte. Tehat Isten, de ember-is: Tehat Isten ember.

Enyedi az elsőhöz nyul, es mi nevünkel illyen argumentomot formal, csak könnyebben hozza ferhessen:

I. Pal tagadgya, hogy ö nem embertul hivatot, de az Iesus Christustul. De ezt tagadgya embernek lenni. Hat Isten. Effele okoskodas erötelen, csalard.

F. Igy felel *D. Pareus*: Miert volna erötelen? Valamely Eretnek Marcionita okoskodnek az ſerint. Mi pediglen nem ugy, de ſokkal kűlömben, az mint eleb meg lathata az Eretnek. Azert az mi argumentomunkat csalardul veſtegeti, nem meg feyti.

II. Mondgya, hogy az Chriſtus az embereknek ſamok közzül nem rekeſztetik ki, midön az Apoſtol igy ſol: Nem emberektűl, ſem ember altal, de az Ieſus Chriſtus altal, de csak az közönſeges ſors es allapat feliben helyheztetik, mint Ariſtophanes Iupitert nem rekeſzti az Iſtenek közzűl. Igy Marc: 16. v. 7. &c.

I. F. 1. Hogy az Chriſtus nem rekeſztetik ki az embereknek ſamok kőzzűl igaz: mert ugy tagattatnek, hogy nem volna ember az iraſok ellen: de hogy ki nem rekeſztetnek az csupa embereknek ſamok kőzzűl, kik csak emberek, hamis; Mert egyeb arant *hac Antiteſi* ez ellenben valo veteſſel nem egyebet bizonitana az Apoſtol, hanem hogy az ő hivatallya csak emberi, ember altal, mely az ő fel tőt czellya ellen vagyon. 2. Iupiternek, Peternek ſ. az tőbbinek peldajok nem tartozik ide. Mert az Apoſtol *non copulate dicit*, nem egyben kőtven mondgya: Ember altal es Ieſus Chriſtus altal mint azokban az peldakban, *ſed adverſative* ellenkezőkepen: Nem ember altal, *De Ieſus Chriſtus altal.* Azert ki veſi az Chriſtus Ieſuſt az emberek kőzzűl, kik altal tagadgya, hogy ő nem hivattatot, az az, oly csupa emberek altal, kik csak emberek.

II.

III. 3. Hogy az Chriſtuſt az ő meltoſagaert emberek feliben helyhezteti, igaz: Hogy pedig csak teremtetet meltoſagert viſi az kőzönſeges embereknek ſorſok feliben, mineműt mond, hogy volt Peterben *Marc: 16. v. 7.* az Phariſæuſokban *Luc. 18. v. 11.* Samſonban *Iudic: 16. v. 7 11.* az Poganok nagy embereiben, hamis. Mert az Chriſtuſnak kivaltkepen valo *excellentiaja* meltoſaga minden teremtet allatok es Angyalok felet az Apoſtol ſokkal fellyeb valo dolgokban allattya, *Heb. 1.* hogy tudni illik *Iſtennek fia: Mindeneknek örökös Vra: ki altal az Atya ez vilagot teremtette: Dicsöſegnek fenyeſſege: Atiya ſemelyenek ki metſet belyege: Mindeneket az ő hatalmas beſzedevel hordoz, &c.* Ellenekben veti azert az Chriſtuſt az emberek-

nek

nek *non ratione naturæ* nem az termeßetre ſem allapatra nezve, *de ratione perſonæ* προσωπου oly ßemelyre nezve, ki Iſten es ember az ő ßemelyeben.

CAPUT IV. v. 4.

De minekutanna eljőt az tellyes idő, ki bocsata Iſten az ő fiat, ki Aſſonyiallattul lőtt ki az tőrveny ala adta magat: Hogy azokat az kik az tőrveny alat valanak, megh valtana, hogy fogadot fiuſagot vennenk.

Innen vilagoſon megh tetßik, hogy az Chriſtus valoſagoſon volt az teſtnek fel vetelenek előtte. Mert Iſten az ő fiat ki bocsatotta minek-előtte lenne az Aſſonyiallattul. Mert az bocsatas avagy ki bocsatas nem volt az meg teſteſűles, de az Atya Iſtennek akarattya es cselekedete, ki az ő fiat el kűldőtte ez vilagra az teſtnek fel vetelere es az valtſagnak munkajanak vegben vitelere. Ki bocsatotta azert Iſten az ő fiat, nem helynek valtoztataſaval az eghből az főldre, de az teſtben valo meg jeleneſevel, mellyet az ő ßemelyenek eggyeſegeben az Fiu fel vőtt, Annak-felette, hogy ket kűlőmbőző termeßet legyen az Chriſtusban, Iſteni, mely ßerint az Atya bocsatotta, emberi, mely ßerint Aſſonyiallattul lőtt, ugyan itten tanittatunk.

Enyedi ezekből mi nevűnkel illyen argumentomot formalt.

Senki el nem bocsattathatik, ha az el bocsatas előt nem volt. Mert az ki nincsen, nem bocsattathatik el. De az Ieſus mondatik el bocsattatotnak, mikor ßűlettetet az ßűz Mariatul. Azert kellet annak lenni az el bocsattatas előt, nem volt pedig emberſege ßerint: Tehat Iſtenſege ßerint: Azert őrők Iſten.

I. Az elsőt igaznak mondgya, csak azokban az teremtes allatoknak cselekedetiben, kik nem bocsathatnak elſenkit, hanem csak

az ki volt. Az Istenröl nem igaz. Mert az Isten bivhattya, hija-is megh azokot-is az mellyek nincsenek. Azert azt ö fiat, ki nem volt egyßerß-mind teremthette s-bocsathatta, ugy hogy az ßuletes es az kuldes egyßerß-mind lehetet.

I. F. 1. Ugy vagyon, hogy az Ur Isten mondatik hiyni azokat, az mellyek nincsenek, hogy legyenek: de azert sohol nem mondatik küldeni, hanem csak azt az mi mar vagyon, valamikor fo vagyon az teremtet allatrol: Igy bocsatotta az hazug lelket az Achab Prophetainak szajokban, küldötte az Prophetakot, küldötte az ö szent fiat ez vilagra, bocsatotta az ö szent lelket az mi sziveinkben, bocsatot Apostolokat, &c. 2. Hamis, hogy az Isten az ö fiat egyßerß-mind teremtette es bocsatotta. Mert eleb mondatik itt, hogy az ö fiat Isten ki bocsatotta, annal hogy Asßonyi-allattul lött: es az fiat, hogy eleb volt, hogy sem bocsattatnek, es teste lenne, szent Ianos nyilvan bizonittya *Cap*: 16. v. 28. Kijöttem ugy-mond *az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Tehat eleb mint ki az Atyatul, hogy sem jöt ez vilagra. Ist pedig ez vilagra születtetven az Asßonyiallattul: Tehat eleb volt, hogy sem születtetnek. 3. Az Eretnek ö maga ismeri, hogy az ö feleleti hejaban valo csavargas; ezokaert megh engedi az *Majort*, hogy annak eleb kel lenni az kit el bocsatanak.

II. II. *Tagadgya az* assumtiot *az fel vetetet dolgot, hogy az fiu bocsattatot, mikor az ßuztul ßuletet. Oka: Mert* ἀποστέλλειν *küldeni, bocsatani, sohol az irasban nem jedzi azt, hogy* születtetet, *de mindenut azt, hogy parancsolattal valakit el bocsatani es igy mondgya, hogy az Istennek parancsolattyabol bocsattatot az Christus, mikor prædikallani kezdet, mint Baptista mondatik Istentul bocsattatotnak Ioan*: 1. v. 6. *mikor prædikallot: az Apostolok-is igy bocsattattanak, mikor prædikallottanak. Es illyen ertelemmel volt az Christus, minek elötte el bocsattatnek, az az, minek elötte prædikallani kezdet.*

III. F. 1. Az Eretneknek oka nem serti meg az *assumtiot*, Mert mi sem mondgyuk, hogy el küldeni vagy bocsatani annyit tegyen mint születtetni, vagy hogy az fiu az születessel bocsattatot el, de mondgyuk, hogy az termeßetnek rendi szerint az

fiu

fiu elęb bocsattatot es elęb jőt ki az Atyatul: utolban lőt oßtan Aßßonyiallattul jőt ez vilagra el az teſt ben, mikepen ő maga az Ur, ő maga ez kettőt *ut prius & poſterius* mint eleb es utolb valot az termeßetnek rendi ſerint megh kűlőmbőztette, mondvan: *Ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Igy az Apoſtol-is meg kűlőmbőzteti nyilvan az Fiunak bocsattataſat ſűleteſeről, mondvan: *Ki bocsata, Aßßonyiallattul löttet,* az az, ki kűlde, hogy lenne: az mikepen az mit melle ad: *törveny ala adattatottat,* tellyeſſeggel meg valaßto es az kűldeſnel utolbi. 2. Hogy bocsatni annyit tegyen, mint valakit parancsolattal el kűldeni, igaz, es hejaban gyűyt rakaſra ennek meg bizonitaſara az ß. irasbol es az Poganok iraſokbol az Eretnek bizonſagokat, holot ſenki azt nem tagadgya. II.

Kerdesben jű azert: Ha az Chriſtus akkor mondaſſek el kűldetetnek parancsolattal az Iſtentűl, mikor prædikallani kezdet? mi tagadgyuk es azt mondgyuk, hogy az Fiu parancsolatot vőtt az Atyatul męg minek előtte ez vilagra jőne, es minek előtte ſűlettetnek az teſtben. Megh bizonyittyuk. Mert az Fiu minden ketelkedeſnelkűl vőtt parancsolatot, minek előtte az Atyatul ki jőne. Mert ſenki kővetſegre ki nem megyen, hanem ha elſőben parancsolatot veßen az kűldőtűl. Ki jőt pedigh az Atyatul, minek előtte jőne ez vilagra es az teſtben az mint meg tetßik ez mondasbol: *Ki jöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra.* Tehat eleb-is vőtt paranesolatot, hogy ſem ez vilagra jőtt es ſűlettetnek az teſtben. Ezokaert nem akkor mondathatik el bocsattatotnak, mikor prædikallani kezdet. Mert akkor csak *exe*qualni vęghben vinni kezdette az kővetſeget es parancsolatot. Az parancsolatnak pedigh vęghben vitele, mindenkoron utolſob az boesataſnal.

II. De ugyan akkor bocsattatot, mikor prædikallani kezdet. Mert az Apoſtol mondgya, hogy az Chriſtus bocsattatot minek-utanna ſűlettetet az Aßßonyiallattul.

F. Hamis ez: Mert elęb mondgya bocsattatotnak es annakutanna, hogy Aßßonyiallattul ſűlettetet es tőrveny ala vettetet.

III. Mert ugy bocsattattanak az Apostolok mint az Christus Ioan. 21. De az Apostolok nem mondatnak bocsattatni mikor ßulettetnek, de már ßulettettek mikor az prædikallasnak parancsolattyat vöttek az bocsatas-is nem valtoztatot meg valamit az allatra nezendökben in essentialibus. *Tehat az Christus sem bocsattatot mikor ßulettetnek Aßßonyiallattul, de mikor vötte az prædikallasnak parancsolattyat, az kuldes-is nem valtoztatot megh valamit az ö ßemelyenek allattyaban, hogy az altal lenne ember, ki annakelötte csak Isten volna.*

I. F. Itt az Eretnek ellenseg-nelkül harczol hamis *principium*bol, fundamentombol, mellyet maganak talalt: Hogy ez: *Bocsattatni* annyit tegyen, mint *ßulettetni*: Mert ezek meg valaßtottak ugy-mint *prius & posterius*, elsöb s-utolsob, az
II. mint mostan meg mutatam. 2. Az *major* egyenesen hamis: egyeb arant az Apostolok es az Christus tißti közöt semmi külömbseg nem volna: ezokaert ez Christus mondasat-is: *Az mikepen el bocsatot engemet az en Atyam, &c.* kel erteni nem egy altallyaban az minden modon valo el bocsatasnak hasonlatossagarol, *sed secundum quid* ręß ßerint, az Isteni bocsatasnak męltosagarol illyen ertelemmel: Az mikepen az en Atyam Isteni hatalmassagaval bocsatot engemet az en tißtemre: azonkepen en-is Isteni meltosaggal es hatalommal bocsatlak el titeket, az ti tißteteknek vęghez vitelere. Az Christusnak pedig es az Apostoloknak tißtek külömb vala sokkal: Az Christus jöt vala megh valtani, meg igazitani es idvöziteni az Anyaßent-egyhazat: Az Apostolok tißti vala, az Christustul vött tudomant az Ecclesianak prædikallani
III. az egeß vilagon el terjeßteni, &c. 3. *per βίαιον*, vißßa forditvan: Ha azon modgya az fiunak es az Apostoloknak el bocsattatasoknak: azert az mikeppen az Apostolok voltanak az bocsatas elöt, az Fiu-is volt minekelötte el bocsattatnek. Az Fiunak pedig el bocsattatasa elötte volt az ö Aßßonyiallattul valo ßületesenek. Mert elöl vötte az fiunak az ö Attyatul valo ki jövetelit: Es az fiunak ki jövetele elöl vötte az ö Aßßonyiallattul valo ßületeset: Mert ö mondot-
IV. ta: *Ki jöttem az Atyatul es jöttem ez vilagra.* 4. Az mit hazudoz

az ße-

az ſemelynek valtozaſarol ollyanra nezendő dolgokban (*in eſſentialibus perſonæ*) az bocsatas altal, haſontalan. Mert ſem az bocsatas, ſem az ſűletes nem valtoztatta megh az Iſten fianak ſemelyet, de az megh maradot valtozaſnelkűl. Az el bocsatot Fiu pedig vőtte fel az ő ſemelyenek eggyeſſegeben az emberſeget az ſűztűl: meg maradvan az mi vala Iſtenſegeben, ollyá lőn az mi nem vala emberſege ſerint.

IV. Bocsata az ő fiat, hogy azokat az kik törveny alat valanak megſßabaditana: De az mikor megſßaditot akkor bocsattatot el-is. De azokat az kik törveny alat valanak meg valta tanitaſaval, az Evangeliomot hirdetven es meg halvan. Tehat akkor bocsattatot volt az Atyatul.

F. Az *major* hamis. Mert az bocsataſt az el bocsataſnak veghben vitelevel az Eretnek gorombajul egyeleti ősſve. Az *minort* bizonyittya Eſaiasbol ſent Lukacs iraſa ſerint, *Luc: 4. v. 21. Bocsatot engemet az ſßegenyeknek vale prædikallaſra.* Ma tőlt be ez az iras. De 1. Nem tartozik az dologra, mert azt bizonyittya az mit ſenki nem tagad: hogy az Chriſtus halalaval valtot meg minket. 2. Egyeleti az igazat az hamiſſal. Mert hogy minket megh valtot halalaval, igaz: de hogy meg valtot volna prædikallaſaval *proprie loquendo* tulaydonkepen ſolvan az Eretneknek elmeje ſerint, hamis: Mert az Chriſtuſnak tudomanya nem volt azon valtſag, de az valtſagnak mely az halal altal lőtt ki hirdeteſe: vęli pedig az Eretnek, hogy az Chriſtus valtot meg minket tanitaſaval, az menyiben az tudomany altal minekűnk az valtſaghnak vagy az ſßabadulaſnak otat meg mutatta az hit es az jo cſelekedetek altal: az Chriſtus halalabol ſemmit egyebet nem teſßen, hanem csak Martyromſagot es az ő magafel magaſtaltataſanak erdemęt, mely hamis es karomlo velekedes.

I.

II.

Az valtſagh es az Evangeliom külömbőznek az idvőſſegnek veghez viteleben.

Enyedinek karomlo velekedeſe.

UGYAN ott. v. 8.

Ti pedig męg akkoron mikor az Iſtent nem tuttatok ſzolgaltok vala azoknak, kik nem

termeßet ßerint valo Iſtenek. De moſtan mivel-hogy meg iſmertetek az Iſtent, &c.

Itt-is nyilvan valo erőſſegh vagyon az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről. Mert valakit az Galatiabeliek igaz Iſtennek es Iſten fianak iſmertenek, az termeßet ßerint valo Iſten. De az Galatiabeliek Chriſtuſt iſmertek igaz Iſtennek es Iſten fianak, nem Palt, ſem az Balvanyokat, mellyek nem termeßet ßerint valo Iſtenek, kiknek mindazaltal regē ßolgalnak vala. Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten.

Hogy Enyedi ez vilagos igaſſagot valami hamis ßinnel meg mazolhaſſa, igy formallya az argumentomot:

Az Galatiabeliek iſmertek termeßet ßerint valo Iſtent.

De az Galatiabeliek iſmertek az Chriſtuſt Ergo. *Add hozza:*

De az Galatiabeliek iſmertek Palt.

Azert Pal termeßet ßerint valo Iſten.

F. Az *majort* elſő mondaſt hamiſſan formallya. Mert az *major* ez: valakit az Galatiabeliek igaz Iſtennek es Iſten fianak iſmertenek, az termeßet ßerint valo Iſten. Annakokaert az Enyedi *major propoſitio*jat meg hatarozzuk: valakit az Galatiabeliek iſmertek, tudni illik, oly iſmerettel, mely az igaz idvőzűlendő hittel eggyűt jar, es az melyben az őrők elet vagyon, *Ioan*: 17. az termeßet ßerint valo Iſten. De az Chriſtuſt illyen iſmerettel iſmertek az Galatiabeliek. Igaz, az egeß levelből az mint meg tetßik. Azert az Chriſtus termeßet ßerint valo Iſten. De az Pal Apoſtolt nem illyen iſmerettel iſmertek: ez-is nyilvan vagyon azon levelből, hanem mint Chriſtus ßolgajat es Apoſtolat. Azert az Pal nem termeßet ßerint valo Iſten. Azert Enyedi kedvejert formallyuk igy az argumentomot:

Az kiben hinnünk kel, es az Galatiabeliek hittenek, az termeßet ßerint valo Iſten. Igaz: *Ioan.* 14. *v.* 1. Hißtek az Iſtenben, en bennem-is hidgyetek. Mert atkozot az, ki emberben bizik, *s-hißen Ierem*: 17. *v.* 5.

De az Chriſtus Ieſusbān hißünk, az mint meg bizonitam, az Galatiabeliek-is benne hittenek, verſ. 20. *Cap.* 2. *&c.*

Azert

Azert az Christus termeßet ßerint valo Iſten.
Vagyon azert emlekezet az Chriſtus iſmeretirõl *Ioan:* 17. *v.* 3. *Matth:* 11. *v.* 27.

SZENT PALNAK
EPHESVSBELIEKHEZ
IROT LEVELE.
CAPUT IV. v. 8.

Annak-okaert mondgya (az iras) fel menven az magaſſagba, fogva vive az fogſagot, es ada ajandekokat az embereknek. Hogy pedig fel ment micsoda az, hanem, hogy le ßallot volt-is elõßõr az fõldnek alſo reßere? Az ki le ßallot, ugyan azon az ki fel ment ſokkal fellyeb minden egeknel, hogy mindeneket be tõltene.

IHArom argumentoma vagy tanubizonſag-tetele vagyon ez igikben az Apoſtolnak az Chriſtus Ieſuſnak õrõk Iſtenſegerõl.

I. Mert az mit mondot David *Pſal.* 68. *v.* 19. az Iſraelnek igaz Iſtenerõl, azt ßent Pal egyeneſen, vilagoſon az Chriſtuſra magyarazza. Azert az Chriſtus az Iſraelnek igaz Iſtene. Meg al az *conſequentia.* Mert vagy igazan alkolmaztattya ßent Pal az David tanubizonſag-tetelet az Chriſtuſra, vagy nem igazan. De azt mondani, hogy nem igazan, Iſtentelen eretnekſeg. Tehat igazan.

II. Mert ha Chriſtus volt az elõt, minek elõtte az eghbõl ala jõt, tehat volt Marianak elõtte. De nem emberſegeben: Mert az Marianak megh ßenteltetet meheben foganta-

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

tot *Luc*: 1. Hat Istenſegeben azert igaz Isten. Mert onnan jőt ala az holot az előt vala, az eghből *Ioan*: 6. v. 62. De az első igaz. Mert ſoha ala nem jőhetet volna az eghből ha valoſagoſon nem volt volna az előt. Hat az kővetkezeſ-is igaz.

III. Mert valaki Isteni ajandekokat maga authoritaſabol, erejeből es meltoſagabol oſtogat az egekből, es az Anyaſent-egyhazbeli ſolgalatot mint első fő ok ſierzi, az igaz Isten. Mert az Isteni ajandekoknak meg ſerzője es oſtogatoja: iſmet az Anyaſentegy-hazbeli ſolgalatnak első, s fő meg ſerzője bizony őrők Isten, mint maſut megh bizonyitottam. De az Chriſtus az Isteni ajandekoknak maga ſajat meltoſaga, hatalma es Isteni ereje ſerint *effectora* megh ſerzője oſtogatoja es adoja, mint itt ſent Pal mondgya, az Anyaſentegy-hazbeli ſolgalatot-is ő ſerzette. Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo bizony igaz Isten.

Enyedi mind az haromhoz hozza nyul, es igyen gűgyől.

I. Minden O Teſtamentombeli bizonſagok hozattatnak elo ez Vy Teſtamentomban, csak neminemő haſonlatoſſagert, hogy holot ollyan dolgok történnek az Chriſtusban, mint minemuről vagyon emlekezet Pſal. 68. ezokaert az Apoſtol-is nemely beſedet az Prophetanak hozza elo. Mint Aegyiptombol hittam az en fiamat: Csontot o benne meg ne rontſatok.

F. Hamis az Enyedi *collectioja* okoskodaſa. Mert David, ugy-mint Isten lelkenek altala ſolo Propheta 2. *Sam*: 23. v. 2. ugy ſol az meg nevezet Soltarban, hogy nezzen valoſagaban annak, az Meſsiaſra. Holot azert nem mas ſent Lelek altal ſolot az Apoſtol mely altal David, Istentelen okoskodas velni, hogy az Apoſtol nem be tellyeſedeſere nézve hozta volna elő ez David mondaſat az Meſsiasban, de csak neminemő haſonlatoſſagert. Soha pedig irasbol azt Enyedi meg nem bizonyithattya. Mert az mit ſ: Mathe ſol *Cap*. 2. v. 15. Oſeaſnal vagyon meg irva *Cap*: 11. v. 1. es ez-is valoſaghban az Chriſtusban tellyeſedet be. Haſonlokepen amaz-is *Exod*. 12. v. 46. *Csontyat meg ne tőrjetek* nem haſonlatoſſagert de ugyan bőtű ſerint valo magyarazatban mondgya ſent Ianos, hog

be

be tellyesedet az Christusban *Cap.19. v.31.* Azert valakiben az David jövendölese valosagban es bötü szerint valo ertelemben betölt, az nem hasonlatossagban vagyon, de ugyan valosagban az Israel Istenerol. De egyedül az Christusban tölt be Szent Pal tanubizonsag-tetele szerint az David jövendölese nem hasonlatosságban, de ugyan valosagban. Mert ö ment fel az egekben, &c. *Ergo.*

Az mi illeti az mi Doctorinknak magyarazattyakot kivaltkepen az Calvinuset, emlekezetesen tesi oda: Ezt az Istennek fel menetelerol valo verset meltan magyarazza Pal az Christusra. Nem csak valami hasonlatossagert az mint tovabba meg magyarazza ez igikben: *Nulla certo reperietur magis triumphalis & memoranda Dei ascensio quam qua sublatus est Christus, &c.* de ugyan valosagban. Mert az testben meg jelent Isten volt az, az ki fel ment, tudni illik, az Isten es ember Iesus Christus. De menyire hozhassa elö Enyedi az Calvinus ertelmet oda fellyeb meg latok.

II. Maskepen hozza be az Apostol az David mondasat, mely meg tetsik nemely szoknak meg valtoztatasaban.

F. Mint hogy az Calvinus ertelmenek elö hozasaban gyönyörködik Enyedi, felellyen megh erre mi erettünk Calvinus: *Non solet Paulus recitare verba, quoties scripturam citat, sed contentus locum indicasse rem potius ipsam sequitur.* Az az, *Nem szokta Pal az igiket elö szamlalni, valamenyiszer irast hoz be, de megh elegedven az helyet meg jelemeni, inkab az dolgot követi.* Melyben nyilvan valo külömbseget tesen az irasnak citalasa, elö hozasa közöt es az *Res* az dolog közöt s-azt mondgya, hogy az mi az dolog inkab nez arra az Apostol, hogy sem az igiknek rendel igiröl igire valo elö hozasara. Azert holot azon dologrol szollyon Szent Pal, melyröl David jövendöt mondot regen, hejaban valo Enyedinek az igeken csüggedezni. Mintha az Szent Pal altal szolo Szent Lelek nem tudta volna miröl mondot ö David altal jövendöt es minek be tellyesedeset prædikaltatna Szent Pallal?

I. Calvinus in hunc locum

Hamis az-is, hogy az Apostolok csak immel ammal hoznak elö az ö irasokban az Prophetaknak bizonsag-teteleket, II.

megh

még pedig csak ekesítesere az ő iraſoknak. Mert akkepen az O Teſtamentomnak nem volnanak igaz magyarazoi, holot ő nekiek azoknak be tellyeſedeſet kellet prædikallaniok ſ- meg mutatniok, mellyekről az Prophetak csak jővendőket mondottanak. Hogy hogy magyarazhatnak pedig nyilvan, ha ottan ottan az Prophetak iraſokot elő nem hoznak?

III. Fel tőtt czellya az Apoſtoloknak ez, hogy az Iſteni ajandekoknak *Authorat* meg ſerző felső fő okat megh irja ki legyen? Azt mondgya, hogy az Chriſtus az. Mert ő az ki fel ment az egekben. Meg kellene ezt bizonitani ſ- magyarazni. Ihol az David regen ezen dolog felől tőtt jővendőleſet fejezd ide, melyben David az Chriſtuſnak *triumphuſarol* es győzödelmeről jővendőllőt volt, azt mondgya, hogy be tellyeſedet az Chriſtusban: Mert az Chriſtus ment fel, es ő adot ajandekokat az embereknek.

III. David es Pal nem azon egy dologyol ſolanak. David az Atya Iſtenről ſol: Pal az Chriſtuſrol: David peldazatkeppen mondgya, hogy Iſten fel ment: Pal pedig valoſagoſon mondgya, hogy az Chriſtus fel ment. David mondgya, hogy Iſten foglagaban vitte el az embereket: Sz: Pal pedig az halalt, Poklot, Satant, es lelki ellenſeget vitte az diadalomban. David azt mondgya, hogy Iſten az biveknek gazdagſagokat, marhat es egyeb teſti jokat ad: Szent Pal pedigh lelki ajandekokat mondgya, hogy ad. Más igikkel ſol David: maſſal Pal.

I. F. Tagadgyuk egy altallyaban, hogy David nem az Chriſtuſrol ſolana, mellyet oda fellyeb *Pſal*: 68. *objecti*: 1. harom

II. erőſſegekkel azon Slotarbol meg mutattam. 2. Mintha nem tudna Enyedi, hogy az O Teſtamentombeli Prophetak az kűiſő arnyekok es abrazatok alat ſolottanak legyen gyakorta mind az Chriſtus ſemelyeről, mint *Eſ*: 11. *v*. 1. hogy *veſſső ſal nevekedek az Iſai törsökeből*, mind az ő ſenvedeſeről, mint *Pſal*: 22. Mert ő nekiek *omnia hæc in figura contingebant* peldazatban vagy abrazatban leſnek vala. 1. *Cor*. 10. *v*. 11. Mit art azert az Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſegenek, ha David kűlső dolgoknak alatta nez az Meſsiaſnak győzödelmere es azok alat irja meg valoſagoſon az Chriſtus győzödelmet az

Szent

Szent Pal tanubizonſagh tetele ſerint? 3. Azert ha az Iſten peldazatkepen ment fel, altalan veggel vagyon alatta az Chriſtuſnak valoſagos fel meneteliről jővendőles, noha mi is az Chriſtuſt maskepen mondgyuk fel menni Iſtenſege ſerint tudni illik helynek valtoztataſanelkůi, maskeppen az teſtben, helynek meg valtoztataſaval. 4. David az embereknek fogſagban valo viteteſek alat nezet az Chriſtus győződelmere, melyben az lelki ellenſeget ugy viſi vala fogſagaban, mint ſent Pal magyarazza. 5. Igy az kůlső gazdagſag alat peldaztatik vala az lelki ajandekoknak oſtogattataſa, mint ſent Pal bizonyittya. Valamit azert David mond az Iſrael Iſtenenek győződelmeről es diadalmarol az kůlső dolgokban mellyek allottanak: azonokat mondgya bőtű ſerint ſent Pal be tőltnek lenni valoſagoſon az Chriſtuſban Iſraelnek igaz Iſteneben. III. IV. V.

Az mi az igiknek kůlőmbſeget nezi, kerem az kereſtyen olvaſot ne reſtellye meg tekentelni *Pſal. 68. v. 19* oda fellyeb. *objećt.* 2. Igy tapaſtallyuk hamiſnak lenni az Enyedi okoskodaſat.

IV. Hogy az Atyarol ſzollyon ſent Pal. Mert à verſ. 6. *közben veteſnelkůl az Atyarolſzol, ki egy Iſten mindenekben mindenek felet, ki kegyelmet ad kegyelemert az Chriſtuſert, az következendő igik is azont mutattyak: Mert az Apoſtolok, &c. az ő teſtenek epuletire adattatnak: nem az Chriſtuſenak: Annak felette Iſten vala az Chriſtuſſal es az Chriſtusban: Azert mikor az Chriſtus fel ment, az Atya Iſten ment fel. Tehat akar az Atyarol, akar az Fiurol magyarazzad, meg tetſzik, hogy nem egy allatu az Chriſtus az Atyaval.*

F. Hamis az Enyedi csavargaſa. Mert egy altallyaban vagyon tanitaſa az Apoſtolnak az Chriſtuſrol, mellyet hogy meg ertſűnk: Fel tőt czellya ez az 6. Palnak, hogy az Epheſusbelieket az egymashoz valo ſeretetre intſe, melynek *propoſitio*jat fel teſi *verſ. 3.* Annakutanna ennek az ő inteſinek okait ſamlallya elő 1. Mert *egy az teſt.* 2. *Egy az lelek.* 3. *Egy az hivatalnak remenſege, verſ. 4.* 4. *Egy az Vr*, ki az Chriſtus: Mert ő rendeltetet mi nekűnk az Atyatul hogy Urunk legyen,

nem-is lehetünk az ő Uraſaga alat ha eggyeſek nem leßünk. 5. *Egy az hit.* 6. *Egy az kereßtſeg.* 7. *Egy az Iſten es az mindeneknek Attya.* Mert az Fiu es az ßent Lelek azon egy Iſten, ki az Atya. 1. *Ioan.* 5. ezeket foglallya be *verſ.* 5. & 6.

Itt azt mondhattyak vala az Apoſtolnak: Miert hogy az ajandek nem egy mindenekben, hogy lehetnenk eggyeſek? Meg felel az Apoſtol: kűlőmb kűlőmb keppen oßtogattatnak azok az Chriſtus ajandekozaſanak merteke ßerint, *verſ.* 7. ki az mint akarja ugy oßtogattya azokat. Vallyon ſ-inkab az Chriſtus oßtogattyae az ajandekokat? Meg felel: Igen-is ő. Bizonits Pal: *Ezokaert mondgya, az iras: Fel menven az magaſſagban*, nem az Atya az mint Enyedi almodozza, hanem, az mint amaz őt ßaz Tanitvanyoknak fel tamadaſa utan meg jelenek 1. *Cor:* 15. *v.* 6. ugy amaz tizen ket Apoſtoloknak ßemek lattara fel mene menyben, az Chriſtus. *Act.* 1. *v.* 9. *Luc.* 24. *v.* 51. Mert ez fel menven bocsata el az ß. lelket *Ioan.* 16. *v.* 7. ki az Chriſtuſebol vőtt mindeneket, *Ibid: verſ:* 14. es ugy adot oßtan az Chriſtus ajandekokat onnan felűl az egekből: ő tőltőt be mindeneket. Mert az ő ajandekival gazdagitotta az Anyaßentegy-hazat. Laſd meg 1. *Cor.* 12. *v.* 4. *object:* 2.

Mutaſſa meg azert Enyedi, hogy legyen itt az Atya Iſtennek menyben fel meneteliről ßo csak egy bőtűvel. Bezzeg Iſten vala az Chriſtusban, de amaz Ige Iſten, az ki teſte lőn *Ioan.* 1. *v.* 14. es az teſtben lakozek mi közőttünk, es ki az valtſagnak munkajat vegben viven az Apoſtoli credo ßerint: *Mene mennyegben, ule Atya Iſtennek jobyara.* Mert *ſenki nem megyen fel az egben, hanem az ki lejőt. Ioan:* 3. *v.* 13. Az pedig az Chriſtus ki embernek fiava lőt az teſtben. Azert mondgya az Apoſtol, hogy ennek teſtenek ki az Anyaßentegy-haz eppűletire adattattanak Chriſtuſtul magatul az ajandekok. Nem ellenkezik azert az Apoſtol magaval, hogy itt *verſ:* 12. emliti az Chriſtuſt, hogy meg tudgyuk kie az az teſt, az kinek ajandekival eppűlni kel.

Vegezetre hamis-alnak es avaggaſat-is jegyezd meg Enyedinek. Meg engedi akar az Atyarol, akar az Fiurol ma-

gya-

gyarazzuk bőtű ſerint mondgya. Alhatatlan az iraſnak magyarazattyaban.

V. Fel ment, mert az elöt ala jöt volt, az az, magat megh alazta es engedelmes volt. Tehat nem azt akarja ezzel az Apoſtol, hogy eghből jöt volna ala az Chriſtus es annakutanna iſmet oda ment volna, hanem: ala jöt, az az, meg alazta magat, Phil: 2. Heb 1. Luc: 24. Apoc. 5. v. 12.

F. Hamis es iras ellen valo gloſſa ez, ſ. meg veſtegeteſe az iraſnak. Mert itt *continua ſerie* egy inon folyo igaſſaggal az Chriſtuſnak fel menetele magyaraztatik, mely hogy ugy legyen, kerdesben fogja az Apoſtol: *Hogy pediglen fel ment, micsoda az, hanem hogy le ßallot volt-is elößör?* Hogy pediglen valaki az Enyedi hamis magyarazattyara nem vetemednek, ket helyet vet egyben. *Eget es Foldet*, ſ. azt mondgya, hogy az ki le ßallot volt elößör az egből ez földre, ugyan azon ment fel. De le ßallot az eghből az Chriſtus *Ioan. 16. v. 28. Ki jöttem*, ugy-mond Chriſtus, *az Atyatul es jöttem ez vilagra*, mint oda fellyeb *verſ: 4. ad Galat. Cap. 4.* böven meg bizonyitok. Tehat az mikepen az Egh az Földnek ellenében vettetik: akkeppen az ala jövetel az fel meneteliel. Mert az honnan ala jöt ez földre, iſmet oda ment. De jöt az eghből *Ioan: 3. v. 13.* Azert iſmet oda ment, ſöt minden egeknek feliben.

Nem tagadgyuk, hogy az, az ki Iſten formajaban volt, egyenlö leven Iſtennel az teſtben, ßolgai abrazatot nem vött volna fel *Phil. 2.* es hogy az teſtben ſok ßenvedeſi utan nem ment volna az dicsöſegben, *Luc. 24. Heb. 1.* ugy-mint közben jaro; de ez ſem ala jövetelinek ſem fel menetelinek ellene nincsen, az mint akar ki-is altal ertheti.

VI. Az ki mindeneket be tölt, örök Iſten az.

De itt az Chriſtus mondatik mindeneket be tölteni.

Hat az Chriſtus örök Iſten. Felelet. 1. Ezeket az igeket az Atyara magyarazhatni. 2. Mert ez: Mindeneket, csak az kereßtyeni gyulekezetre kel erteni. 3. Ez-is be tölt *az ajandekoknak böſeget, nem helyet jegyez.*

F. Az *major propoſitio* mondas megh all. Az *minort* veſtegeti meg az Apoſtol mondaſanak hamis magyarazattyaval.

Mert az mint oda fellyeb meg bizonyitam az Chriſtuſrol vagyon ſo. Engedgyük megh ottan, hogy ez ige: *Mindeneket* tartozzek csak az Anyaſzentegy-hazra. De valaki ez egeſz vilagon levő Anyaſzentegy-hazat eggyen eggyen minden hiveket be tőlt az, az mindenút az ő Anyaſzentegyhazaban jelen vagyon ajandekival, Iſten az. Mert csupa ember az egekből ide ala az főldre azt nem cselekedheti bator merteknelkűl valo ajandeka legyen is. Mert Iſtene egyedűl mindeneket be tőlteni, akar mint ertſed. Hogy hogy tőlthetne be pedig mindeneket az Anyaſzentegy-hazban, ha jelen nem volna? Ielen vagyon pedig az Chriſtus *Matth:* 18. v. 20. & 28. v. 20. Hat az Chriſtus igaz Iſten. Az mi az harmadik czikkelyt illeti: *Be tölt*, hogy bőſeget jegyezzen nem *helyet*, hamis ertelemmel magyarazza Enyedi. Mert holot vagyon helye annak bőſegenek az mivel mindeneket be tőlt az Chriſtus? Mi nem maganak bővőlködik azokkal hanem minekűnk. Mert mindeneket *ex plenitudine ejus accepimus* az ő tellyeſſegeből vőttűnk *Ioan:* 1. v. 16. Mi pedigh ez vilagon ſerte ſerint helyeken vagyunk, voltunk leſűnk-is. Hat az ő bőſeges ajandekinak minden helyeken levő hivekre kel ki terjedni, es ugy leſen igaz az Apoſtol mondaſa: *Az Chriſtus mindeneket be tölt*: kinek az ő ſent Attyaval es ſent lelkevel adaſſek tiſteſeg, dicsőſeg, aldas es halaadas mind őrőkke, Amen.

SZENT PALNAK

PHILIPPIS VAROSBAN IROT LEVELE.

CAPUT II. v. 5.

Annak-okaert azon indulat legyen bennetek, mely volt az Chriſtus Ieſusban-is: ki mikoron Iſtennek formajaba volna, nem

alita ragadomannak lenni az Istennel valo egyenlőséget; Hanem ő magat megh üresíte, szolgai format veven magara, hasonlatos lőtt az emberekhez, &c.

Ket dolgot forgat szent Pal Apostol ez igikben. Mert elősőr az ő intesenek fundamentomat es czellyat tesi fel ez igikben: Ti Phillipisben levő hivek egy mashoz szelid alazatossaggal legyetek. Masodsor hogy az Philippisbeli hivekben ezt el erhesse, az Christus Iesust veti peldaul elejekben, es ez alkolmatossaggal az Christusnak harom rendbeli allapattyarol emlekezik.

I. Az ő dicsőséges meltosaga: Mert Istennek formajaban leven, nem alitotta ragadomannak az ő Istennel valo egyességet.

II. Az ő alazatos allapattya: Mert ő magat meg üresitven, szolgai format vőtt magara, hasonlatossa lőt az emberekhez.

III. Az ő fel magastaltatasa: Mert az *Isten-is ötet fel magastalta, &c.* Annakokaert ti Philippisbeli hivek noha ertekesek vattok meltosaggal es Isten ajandekival egyebeket meg előztők: mindazaltal az Christusra nezzetek, őtet kővessetek. Mert ő-is termeset szerint valo Isten leven, nem ugy tartotta azt mint ragadomant, noha őrőkke abban az ő Istenségeben melyben az Atyaval egyenlő vala, megh maradhatot volna, hanem magat az testet fel öltőzven megh alazta annyira, hogy ugyan hasonlonak latsot az testben az emberekhez: de azert ismet az valtsagnak munkajat veghben viven, fel magastaltatot abbol az alazatossagbol. Ti-is azert illyenkepen ereskedgyetek egy mas melle, az ti felső jussotok egy mas ellen ne hannyatok, vessetek, &c. Ez egy szoval ertelme.

Mivel hogy pedig itt igen igen vilagos tanubizonsag tetel vagyon az Christus Iesusnak őrők Istenségeről; annakokaert egy locust-is annyi tevelygő hamis magyarazatokkal

az Apoſtolok irafiban Enyedi meg nem mocskondot mint ezt: annakokaert rendel vegyük elő es rővid magyarazatokkal, mentſük fel az Chriſtus Ieſus nevet az karomlas alol.

AZ ELSŐRŐL.

Az Chriſtus mikor Iſten formajaban volna, nem alitotta ragadomannak lenni az Iſtennel valo egyenlőſeget.

Iſten formaja.

Micsoda az Iſten.

Az Iſten formaja semmi nem egyeb, hanem az mi az Iſten az ő Iſtenſegenek allattyaban, termeſetiben es tulaydonſagiban. Az Iſten pedig az ő Iſtenſegeben lelki allat, értő, őrőkke valo, minden teremtet allatok kivűl valo, veghetetlen, merhetetlen, foghatatlan, lathatatlan, mindenhato, bőlcs, jo, kőnyőrűlő, irgalmas, &c. Valaki azert ebben az Iſtennek formajaban vagyon, az is oliyan lelki allat az ő Iſtenſegeben értő, őrőkke valo, merhetetlen, veghetetlen, &c. Mert ſoha kűlőmben az Iſten formajaban nem lehetne. Lam az bőlcseknel-is meg mozdulhatatlan es el fordithatatlan erős *Principium* kezdet ez: *Forma dat eſſe rei*: Az forma ád letelt az dolognak: mint az te Atyadnak emberi formaja adta azt, hogy te-is emberi formaban legy, ne valami baromi forma. Mert az minemő az forma, ollyan az formaltatot-is. De az Chriſtus Ieſus az Iſtennek formajaban vagyon. Mert nem ragadomany ſerint, de termeſet ſerint valo Iſten. Ha pediglen az Iſtennek allat ſerint valo formajaban nem lőt volna: ragadomany ſerint volna Iſten, az mely az Apoſtol ellen vagyon. Annakfelette, Mert egyenlő az Iſtennel Hogy hogy lehetne pedig egyenlő Iſtennel, ha az ő allat ſerint valo formajaban nem volna? Annak okaert kővetkezik, hogy az Chriſtus ollyan lelki allat az ő iſtenſegeben, értő, őrőkke valo, merhetetlen, veghetetlen, mint ſinten az, az kinek formajaban vagyon, az Atya Iſten.

Oly vilagos tanubizonſag tetel ez, hogy az őrdőgh ſem fordithattya el, nem hogy Enyedi ronthatna megh az ő hamis gloſſaival. De jer laſſuk mit mond ellene.

I. Laſſuk, ugy-mond, az idejet, mikor volt Iſten formajaban az Chriſtus. Az őröktűl foguan valo Chriſtuſnak valloi azt allat-

tyak

tyak, hogy örökkön örökke Isten formajaban volt. De ez megh nem alhat.

Mert sem az Ieſus nev sem az Chriſtus nev nem illet örök Istent. Mert az Ieſus nev nem lelekre hanem Mariatul ſzülettetet Emberre illik: Mert az Angyal ezt embernek adta.

Az Chriſtus nev-is felkenettetet királyt jegyez vagy Papot. De amaz Logos, Lelek nem kenettetet fel. Nem ſól tehat Pal itt mas Chriſtuſrol, hanem az ki Mariatul ſzülettetet.

F. Hamis az *Antecedens*. Mert mind az ket nev oly ſemelyről mondatik, az ki igaz Isten es igaz ember, mellyet ſent Matthe *Cap.* 1. *v.* 23. Eſaias Propheta tanubizonſagh tetele ſerint meg mutat igen vilagoſon. Mert *Emmanuel*, az az, velünk Isten, az az, kit Maria ſzült. Hogy hogy lőtt pedigh *velunk* Isten, ſent Ianos *Cap.* 1. *v.* 14. meg mondgya: *Az Ige teſtelön es lakozot mi közöttünk* tudni illik az emberi teſtben, termeſetben, az melyben Istennek mutatta magat 1. *Tim.* 3. *v* 16. az mikepen èkediglen erős bizonſagokkal Enyedi ellen megh mutattuk es oltalmaztuk.

Hogy pediglen az Angyal az Mariatul ſzülettetet gyermeknek adgya az nevet, *Ieſus*, nem rekeſti ki azzal az Istenſeget, hanem azt mutattya meg, hogy az, az ſabadito. Mert ez nev *Ieſus* annyit teſen mint Szabadito, Idvőzitő, Idvőſſeg. *Matth.* 1. *v.* 21. Mert meg ſabadittya az nepet az ő bűneiből. Meg ſabaditani pedig az nepet az bűnből, az igaz Istennek tulaydon cſelekedete. Mert *ime az ti Istentek eljö* & ſalvabit nos, *meg tart vagy idvözit minket Eſ.* 35. *v.* 4. De ez az Isten az Ieſus Chriſtus az kin kivül ninesen idvőſſeg, meg tartas, mint ſent Peter bizonyittya *Act.* 4. *v.* 12. Oſeas Propheta-is *Cap.* 1. *v.* 7. ezent mondgya: *Az Iuda hazan könyörülök es megh tartomöket az ö Isteneben.* De az Isten tartot megh az ő Fiaban Ieſusban *Act.* 4. *v.* 12. Tehat az Ieſus Isten. Ieſus.

Az mi az Chriſtus nevet-is illeti ugyan azon az *Ieſus* ki az *Chriſtus*, mely noha az ő jedzeſeben annyit teſen mint *kenetetet*, demindazaltal nagy ſepen illik az Fiura az menyben Isten-is. Mert az *Felkenetes* 1. jelenti az Fiunak őrőktűl foguan valo el rendelteteſet es el bocsattatafat az kőzben jaChriſtus.

ranak

rosnak tiſtire. Igy tehat fől kenetteteț az Fiu. Mert el rendeltetet az kőzben jaraſnak tiſtire *Pſal.* 45. *v.* 8. *Heb.* 1. *v.* 9. 2. Iedzi az ajandekoknak az Meſsiaſra merteknelkűl valo ki őntetteteſet *Luc:* 4. *v.* 18. Igy azert mind az Ieſus nev mind pedig az Chriſtus nev oly ſemelyről mondatik, az ki igaz Iſten es ember. Laſd megh *Rom.* 9. *v.* 5. oda fellyeb, melyből meg tetſik, hogy az Chriſtus őrőktűl fogvan az Iſtennek formajaban volt.

II. Oly peldakat kel elő hozni, az mellyek illendők. De ha az Chriſtus örők Iſten volt volna, tehat azt mondhattak volna az Philippi beliek: Nem követhettyük mi ez peldat, mert örők Iſten az, mi nem lehetünk ollyanok.

F. Hamiſſan ſaggattya megh az egy ſemelyben levő ket termeſetet. Mert az ſ. Pal nem az őrőkke valo fiu Iſtent hozza be ő magaban peldaul, de azt az ki ember es Iſten az ſemelynek eggyeſſegeben, mely ſemelyben magat megh alazta. Mert ezt veti peldaul. Azert nem, mit mondhatnanak az hivek, de mire nezzen az Apoſtol, azt kel eſűnkben vennűnk, es az peldat abban az reſben kel oda fejeznűnk, az melyben illendő. Mondgya az Iſten: *Szentek legyetek, mert en ſzent vagyok: Levit:* 11. *v.* 44. De hamiſſan mondod: En nem lehetek őrők Iſten, hogy ollyan ſ. leheſſek: vagy, Nem őrők Iſten veti magat peldajul.

Szent Pal azert az Iſten es ember Ieſuſt veti peldaul. Nezzetek az Chriſtuſnak mennyei felſeges dicsőſeges voltat, ő az Iſtennek formajaban igaz őrőkke valo Iſten egyenlő az Atyaval, mely ő felſegeben mind őrőkke megh maradhat vala: de oly nagy volt mind engedelmeſſege az Atyahoz, mind mi hozzank valo ſereteti, hogy ala hozzank bocsatkozot, magat megh űreſitven, ſolgai format vőtt fel: Igy ti-is nagy meltoſagban vattok es elhetnetek az ti meltoſagtokkal, de azert mind az Iſten dicsőſegeert, mind felebaratitokhoz valo ſeretetekert magatokat megh alazzatok es ollyan indulatuak legyetek, mint az Chriſtus.

Micsoda gancsot talal ebben Enyedi? Mert nem lehet-

nek

nek az hivek őrökke valo Istenne. Tul lőttek sidc al az ayjaval.

III. Az Isten formajaban levő örök Igihez nem illik az Isteni format le vetni, magat attul meg üresiteni, meg halni, &c. De mind ezek mondatnak az Christusrol.

F. Az elsőre: Az őrőkke valo Ige Isten fiahoz nem fer le vetkezni az Isteni format, meg halni, &c. tudni illik az menyiben az veghetetlen, merhetetlen Istenségnek formajaban vagyon, az az, egyenlő Isten az Atyaval: De hozza fer es rea illik az menyiben az az Ige emberre lőtt. Mert hogy az Isteni formaban es Istennel valo egyenlőségeben magat meg alazhatna, megh halhatna, fel tamadhatna es megh dicsőitethetnek, azert lőtt emberre, az az, azert vőtte fel az testet, hogy ebben az testben azokat veghben vihetne, mint sent Pal bizonyittya *Act.* 20. v. 28. Mert az altal az őrőkke valo lelek altal, mely serint Isten formajaban vagyon es egyenlő Istennel vitte fel magat az Atyanak *Heb.* 9. v. 14. Azert mind azok *secundum quid* reá serint mondatnak az Christusrol.

IV. Azon időben mondatik Isten formajaban lenni, melyben alazatos volt, mellyet ez ige mutat meg ὑπαρχών. Mert nem monta volna ὑπαρχών, de ὑπαρξας. Ambrus Doctor-is Erasmussal mondgyak, hogy mikor halottakat tamasztot, akkor volt Isten formajaban.

F. Nem tagadgyuk, hogy az Christus akkoron-is az Istenségnek formajaban nem volt volna, mikor az alazatosságban volt. Mert im ő maga mondgya az Apostol, hogy mikor egyenlő volna Istennel az ő formajaban leven, nem alitotta ragadomannak azt az Atyaval valo egyenlőséget es formajaban valo letet, de ugyan abban lőn alazatos illyen modon, mert magat mint egy meg üresitven az Istenségtől, az az, meg tartoztatvan felséges dicsőséget es Istenséget, szolgai format vőtt fel: kicsoda vallyon? Az ki az Isten formajaban volt. Mert mas az Isten formajaban levő őrőkke valo fiu: mas az szolgai abrazat az emberi termeset. Mely-

ből meg tetßik, hogy az mikepen az teſtnek fel vetele előt őröktűl fogvan Iſten formajaban volt az fiu, az teſtnek fel veteleben-is azon Iſteni formaban akkepen meg maradot. Ez az oka, az mint Beza meg jedzette, hogy nem ὑπάρξας *de* ὑπαρχὼν *reipſa exiſtens* valoſagoſon beven tudni illik az Iſtennek formajaban, ugy-mint az Iſtenſegnek valoſagos ßemelye, hogy az legyen az, az ki ὑπαρχὼν valoſagoſon vagyon az Iſtennek formajaban az ki magat megh alazta az ßolgai abrazatban.

Az mi illeti az Ambros Doktor es Erafmus tanubizonſag tetelet, mas az Chriſtuſnak lenni az Iſtennek formajaban az teſtnek fel vetele előt: mas iſmet az teſtben az ő Iſtenſegenek mindenhato erejet az csuda tetelek altal azon Chriſtuſnak megh mutatni: amaz tartozik *ad perſonalem ſuam ſubſiſtentiam in Deitate*, az Iſtenſegben ßemelye ßerint valo valoſagos letelere, kiről *Proverb*: 8. *Ioan*. 1. *laſſad*. Imez az ő Iſtenſegenek meg mutatasara es kijelenteſere. Mert az, az ki az Iſtennek formajaban valoſagoſon vala, teſte leven mutatta meg az csuda tetelek altal, hogy ő nem csupa ember de ugyan igaz Iſten-is *Ioan*: 2. v. 11. Ezert forditya elő az Sidoknak az ő cselekedetit *Ioan*. 10. v. 37. 38. hogy azokbol iſmernek megh őtet Iſten fianak, nem fogadotnak pedigh: Mert azert karomlaſſal nem vadoltak volna, de termeßet ßerint valonak *Rom*. 8. v. 32. kővetkezik azert ez csavargo Enyedi ellen, hogy az Chriſtus mind az ő megh teſteſűleſenek előtte mind az meg teſteſűlesben, alazatoſſagban, &c. volt az Iſtennek formajaban az mellyert igaz termeßet ßerint valo Iſten, es ez: *Iſten formaja* az ő Iſtenſeget jedzi.

Ez az velekedes nem alhat meg azt gyugyogi Enyedi.

V. 1. *Mert ha termeßetet akart volna az Apoſtol jelenteni, nem mondta volna, hogy Chriſtus volt Iſten formajaban, hanem azt hogy Iſten volt. Mert ſokkal kűlömb lenni formajaban valakinek, hogy nem mint lenni valaminek.*

F. Hamis az első mondas az *conſequentia*javal eggyőt, mellyet az *Antitheſis* ellenben valo veteſe az ket formanak meg mutat. Mert az Apoſtol az Iſtennek formajat elleneben ve-

ti az ßolgai abrazatnak. Az holot az *forma*nak nevezetin bizony nem valami arnyekot es elmelkedes ßerint valo hasonlatossagot jelent de ugyan valosagos termeßetet mint meg tetßik 1. *Cor.* 15. v. 49. az holot mondatunk az földi embernek abrazattyat viselni ugyan valosagoson az mikeppen *Gen.* 5. v. 3. mondatik Adam ßülni setet az ő abrazattyara. Igy az Isten formajanak igije-is, nem valami elmelkedes ßerint valo arnyekot, de ugyan valosagos Istenseget jegyez es Isteni termeßetet. Azert lenni Christusnak Isten formajaban annyit teßen mint egyenlő Istennek lenni az ő Attyaval, mint ő maga mindgyarast az Apostol meg jelenti. Hamis azert az Enyedi *ratio*ja itt az arant-is.

VI. 2. *Mert Beza-is* Qualitasokrol *Allapatrol magyarazza melyben kettöt jegyeß meg* 1. *Hogy az Christusnak ket termeßeti:* Qualitatibus *Allapatokkal öltöztetet fel. Azert ha az Isten nevezetin az termeßet jegyeztetik következik, hogy ez ige* Forma Qualitatem *Allapatot jegyezzen.* 2. *Hogy az* Qualitasokat *gondollya itt inkab az Apostol azt mondgya Beza, hogy sem az* substantiakat: *azert nem az termeßetekre, de az* Qualitasokra *kel nezni.*

F. Hogy ennek az Christus ellensegenek hamissaga nyilvan valo legyen, im eppen le irom az D. D. Beza mondasat. *De mondod*, igy ßol Beza, *Miert nem mondgya inkab Pal nyilvan* θεὸς ὑπαρχὼν Deus cum esset: *Mikor Isten volna? Megh selelek:* Valamenyißer azt kellet cselekedni, mind annyißor *azt Pal meg mondotta mint Rom.* 9. v. 5. *mely irast Erasmus-is az ö tehetsege ßerint meg veßtegetet: Es* 1. *Tim.* 3. v. 16. *az holot ismet azon köben botlot: Es, Act.* 20. v. 28. *Es, Col.* 2. v. 9. *Mostan-is ugyan azont mondgya de holot az Christusnak amaz ket termeßetit nekunk nem pußtan adgya elönkben, hanem allapatokkal fel öltöztetve* Qualitatibus vestitas: *az Isteni termeßetet amaz o Isteni dicsösegevel: az emberi termeßetet amaz ö erötelensegeböl, hogy itillyuk: az termeßeteknek* Qualitasit *allapotit inkab, hogy sem az* substantiakat *gondollya az Apostol: hogy innen az Christus minden dicsöseggel* (Isteni termeßetiből) *megh ekesitetet: amonnan pedigh* (emberi termeßetiből) *kulsö de azert ßabad akarat ßerint es idö ßerint valo nyavallyaban forgasat, &c. meltan format emletet, hogy sem Istent.*

Ez Beza beſedebŏl azt kerdem tŏled Enyedi: Tagadgyae Beza az Chriſtuſnak ŏrŏk Iſtenſeget? El fordittyae Iſteni formaban valo letet? Az ſolaſnak modgyarol es nemerŏl tamaſt kerdeſt Beza, melyben oly vilagoſon allattya mind az Iſteni termeſetet mind az emberi termeſetet, hogy nyilvabban nem lehet. Az feleletben pedig gondollya meg mind az ket termeſeteket *Qualita*ſokrol, Allapattyokrol, vagy jobban, *Neminemŏſegekrŏl.* Mert az Iſtenſegnek allattya ſ-termeſeti nincsen Iſteni *Qualita*ſoknelkŭl joſagoknelkŭl mint itt emliti az Chriſtus *Dicsŏſeget.* De ezek az Iſteni joſagok, vagy *divinæ qualitates* nem kŭlſŏ levegŏ *Accident*ſek tŏrtenendŏ dolgok, hanem allat ſerint valo joſagok *Qualita*ſok. Azert az holot Beza az Iſteni termeſetben az *Qualita*ſt joſagot, Dicsŏſeget emliti egyſerſ-mind azzal az *Subſtantiat* Iſtenſegnek allattyat: csak nez arra, hogy magat az Iſtennek formajaban levŏ Fiu Iſten *Dicsŏſege* altal jelentette ki, es ahoz kepeſt mondgya, hogy itt ſent Pal nezet arra az Iſteni termeſetben levŏ Dicsŏſegre, mellyet ſentſegh tŏreſnelkŭl az Iſtenſegnek allattyatul el nem ſakaſthatni. Hat bizony nem tagadgya Beza, hogy itt nem volna emlekezet az Fiunak ŏrŏk Iſtenſegerŏl ebben, hogy Iſten formajaban mondatik lenni. Ezekigy leven, minden *Obſervatioid* jegyezd meg jol, &c. veled eggyŭt el enyeſtenek.

Mert az elſŏnek *conſequentia*ja hamis. Mert nem *opponal*tatik vettetik ez ige: *Iſten*, ennek elleneben: *forma.* Mert nem mas az Iſten, hanem az, az mi az ŏ formaja: Ebben pedigh az formaban vagyon az Fiu, amaz mondas ſerint: *Az ige Iſtennel vala, Ioan.* 1. *v.* 1. annyera, hogy az Fiu az Atyaban es az Atya az Fiuban vagyon. *Ioan:* 14. *v.* 10. *es valaki lattya az Fiat lattya az Atyat Ibidem v.* 9. Mert *az Fiu az Atya ſemelyenek kimetſet helyege Heb:* 1. *v.* 3. Mert az Fiu az Atyanak formajaban nem lehetne kŭlŏmben. Azert mondgya itt az Apoſtol, hogy egyenlŏ Iſten az Chriſtus az Atyaval, mely egyenlŏſeget nem ragadomany de termeſet ſerint bir ŏrŏktŭl fogvan.

Az-is hamis, hogy az *Qualita*ſokat gondolna itt az Apo-

ſtol

ſtol inkab, hogy ſem az *ſubſtantiat*, mint eleb Bezanak ebben valo mondaſat meg magyarazam. Mert jobban tudta Enyedinel ß. Pal, hogy *ſubſtantia* Iſtenſegnek allattya nem lehet *Qualitas*ok nelkúl, az mint az *Qualitas*ok-is meg nem maradhatnak *Subſtantia* nelkúl.

*VII. 3. Mert ſohol az ſent iras*ban *az* forma Subſtantiat *allatot nem jegyez, de mindenüt mindenkoron* Accidenſet, *az allat*ban levö *törtenendö dolgot, mint Marc: 16. Geneſ. 4. v. 19. 2. Tim. 3. v. 5. Matth: 17. v. 2. Rom: 12. v. 2. 2. Cor: 3. v. 18.*

Ez ige: Forma kettöt jegyez.

F. Hamis az *Antecedens*. Mert ez ige: *Forma*, az ſent iraſban ket kivaltkepen valo jedzesben vetetik. 1. *Eſſentialiter* allat ſerint, mint itt az helyen az Iſtenſegert, mely az Chriſtusban minden tellyeſſegeben lakot *Corporaliter* valoſagoskepen vagy allat ſerint: *Coloſ: 2. v. 9.* es igy *az* mondas: *Mikor Iſtennek formajaban volna*, ennyit teßen. *Cum eſſet eſſentia Deus*, mikor allattyaban Iſten volna, hogy az *ſorma* veteſſek *pro eſſentia* az allatert. Azert valaminemű az ſolgai forma, ollyan az Iſteni forma. De az ſolgai forma az emberi erötelen termeßet allattyaban: Hat az Iſteni forma-is amaz felſeges Iſtenſeg, ki az dicsöſſeggel tündöklik. Ezent mutattya ez ige-is ὑπαρχών, *exiſtens*, valoſagoſon leven. Mert az ki ὑπαρχῶν *exiſtit* valoſagoſon vagyon, annak allattya vagyon. De az Chriſtus az Iſtennek formajaban ὑπαρχῶν *exiſtit* valoſagoſon vagyon. Tehat az Chriſtuſnak allattya vagyon, es jo következesből allat ſerint vetetik ez ige *forma*. Harmadßor az Iſteni es az ſolgai formanak ellenben vetetekről, mellyek nem *larvak*, arnyekok. Vegezetre az Apoſtolnak magyarazattyabol. Mert az ki Iſtennek formajaban vagyon, egyenlö az Iſtennel. De az Chriſtus az Iſtennek formajaban vagyon. Azert egyenlö Iſtennel. Eppen az Apoſtole ez az erőſſeg.

Itt pediglen melto megjegyeznünk, hogy nemellyek az Doctorok közzül az *Forman* ertſek az Iſteni felſeget es dicsöſeget: de mindenkor melle teßik, hogy Iſtenben az az *majeſtas gloria* Felſeg, dicsöſeg nem *accidens*, nem levegö, tör-

tenendő dologh, ha nem *essentialis* allat szerint valo melyre nézve az Christus az Isten dicsőségenek fenyessegenek mondatik. Mert az Fiu az Isten allat szerint valo dicsőségenek meg ollyan allat szerint valo fenyessege. *Heb*: 1. v. 2. Ez ertelem szerint annakokaert az Istennek *Forma*jan ertik az Istenségnek allat szerint valo dicsőséget, mely az Istenségben ugy benne vagyon, hogy annelkúl az Istenségh nem Istenség. Ez az oka az mint Beza, ki ez ertelemben vagyon, oda teßi, hogy szentség töresnelkúl az *majestast* Isteni felséget es dicsőséget Istentúl el nem szakazthatni. Hat az ki Istennek ez allat szerint valo dicsőségeben vagyon, az Isten *forma*jaban vagyon. Mert hogy az Angyalok es az megh dicsőúlt lelkek Istennek dicsőségeben mondatnak, az ennek az Isten allat szerint valo dicsőségenek csak szarnyeka teremtet allatokkal közőlhetendő dicsőség. De az Christus Istennek allat szerint valo dicsőségeben vagyon: Tehat az ő *forma*jaban.

Masodßor vetetik az ige az irasban: *Forma, Accidentaliter* valtozokepen valtozo dologert, mint *Es*: 53. v. 2 szepségert. *Rom*: 5. v. 14. peldaert, abrazatert. *Rom*: 2. v. 20. tudomannak ismeretiert, formajaert. Igy *Rom*: 6. v. 17. Igaz beßedeknek modgyaert: 2 *Tim*: 1. v. 13. es az mely irasokat Enyedi őßve gyűytőt, igy kel erteni. Hamis azert az ő tevelygese, hogy az allat szerint valo Isteni format az valtozo formak közziben egyeleti.

VIII. 4. *Mert az* Accidens *valtozo dolog tavol-is lehet benne-is lehet az allatban, veßedelem es romlasnelkul. De az Christus mondatik Isten formajat itt le tenni, allattya bekevelmaradvan. Hat az forma nem allatot, hanem valtozo dolgot jelent.*

F. Az *minor* masodik *Propositio* egyenesen ellenkezik az ß: Pal tanitasaval. Mert nem azt mondgya itt szent Pal, hogy Christus ugyan le vetkezte az Isteni format es ki buyt belőle, mint Enyedi veli, hanem hogy *seipsum exinanivit* magat meg üresitette. Micsoda pedigh az Isten formajaban levő Christusnak ez az ő maga meg üresitese, utanna teßi mingyaraßt magyarazat keppen: Az szolgai abrazatnak magara

Meg üresiteni magat az Christusnak.

valo

valo fel vetele, melyben hasonlatos lőt az emberekhez. Ez pedig lőt az testnek fel vetele altal, mikor az *Ige testé lött Ioan*: 1. v. 14. Mert soha külömben az, az örökke valo Ige ki az Isten formajaban vala, magat meg nem üresithette hanem az testben: mely maga megh üresitese nem volt az Isteni termeßetnek es allatnak le vetese, mint Enyedi veli; Mert az testnek fel veteleben-is meg maradot valtozasnelkül az Isteni termeßet es Istensegnek allattya az Fiuban; de hogy igy sollyak, megh tartoztatasa az Istensegnek felsegenek merhetetlen dicsőseget es mindenhato erejenek mind az kőzben jarasnak munkajanak vegben viteleiglen: Iollehet gyakorta az esuda tetelekben azt az ő Istensegenek erejet meg mutatta, kiről *Ioan*: 2. v. 11. Megh jelente az ő dicsőseget, az az, Istenseget az viznek borra valo valtoztatasaban. Ez igy leven mely hamis az Enyedi *conclusioja*, akarki-is eßeben veseti.

IX. 5. Mert az Apostolnak czellya ez, hogy az Christusnak peldajaval intse az hiveket az alazatossagra. De az alazatossagh nem allatnak valtozasat jelenti, sem termeßeteknek eggyesuleseket, nem allat ßerint valo altal hasonlitast, de csak az erkolcsnek es eletnek valtozasat. Hat accidens *az* forma.

F. Meg vethetnem egy soval, hogy az alazatossagnak *subjectom*ban kel lenni es arrol az *subjectom*rol kel őtet meg irni, de im fantom fantal adom neki vißsa. Mert absurdomra vinne, hogymar.

Christus inti az Apostolokat, hogy ollyan ezesek legyenek, mint az kigyok, es ollyan ßelidek, mint az Galambok. *Matth.* 10. v. 16. Azt akarjae azert Christus, hogy kigyokka valtozzanak: Igy sinte, mikor sent Pal az hiveket az Christus peldajaval inti, azt akarjae, hogy örők Isteneke legyenek? Azert masok az Philippisbeli hivek: mas az pelda. Az peldaban latßik az nagy alazatossag, mellyet az Apostol külömben elejekben az hiveknek nem adhatot, hanem elsőben meltosagat annak meg kellet irni az kiben az alazatossag vagyon. Az pediglen azt mondgya, hogy noha oly felseges ßemely ki az Istennek formajaban vagyon es ki az Isten-

nel valo egyenlőſeget nem ragadomannak tartya, de azert még-is meg alazta magat, ſolgai abrazatot veven rea, mint valamely gyarlo embert ugy lattak. Azert ti-is ezt kövеſſetek: ollyan indulat legyen bennetek. Ez az Apoſtol czellya. Hol tehat itt az, az mit az Apoſtolra ſ-az kereßtyen Doctorokra csalardul kenß? Nem allatoknak valtozaſokrol, ſem termeßetnek eggyeſüleſeről ſol az Apoſtol; de annak ßemelyet irja meg, az ki Iſten formajaban örök Iſten leven az teſtet fel vötte, abban magat megh alazta, hogy az pelda ep legyen.

Hogy Eraſmuſt oltalmazod amaz locuſnak meg veßtegeteſeert, mellyet oda fellyeb Beza meg jegyeze, tied legyen.

Calvinus es Beza igen Iſteneſen ßent iras ßerint ſolanak ez dologhoz, mellyet hogy megh erts, ezek az Calvinus beßedi: *Meg vallom, hogy Pal az Chriſtuſnak Iſteni allattyarol nem teßen emlekezetet: de nem következik azert, hogy ez* locus *iras az Arrianuſoknak (Enyediſtaknak) Iſtentelenſegeknek megh foytaſokra elegedendö nem volna. Mert holot vagyon az Iſtennel valo egyenlöſegh ragadoman nelkül, hanem egyedül csak az Iſtennek allattyaban? Az mikepen azert az ö joßagibol, virtuſibol iſmertetik meg az Iſten, es az ö cſelekedeti, bizonſagi az ö örökke valo Iſtenſegenek Rom. 1. v. 20. akkepen az Chriſtuſnak Iſteni allattya bizonyittatik meg az Chriſtus felſeges voltabol, mellyet egyenlöben birt az Atyaval, minekelötte magat meg alazna.*

Nota.

Azert az te kedvedert Enyedi, hogy ne panaßalkodhaſſal azt allatom Calvinuſſal, hogy oly *attributoma* az Fiunak az Iſten formajaban valo *majeſtaſſa* Iſteni felſege es dicsöſege, mely az ö Iſtenſegenek allattyaban leven, mint az napban az ö vilaga, mutattya meg ötet örök Iſtennek lenni. Mert azt az felſeges dicsöſeget ha tőle el foßtod Iſtenſeget rontod, es ha Iſtenſeget rontod, Iſteni felſeges dicsöſeget foßtod. Mert annelkül Iſten nem lehet Iſten, mint az nap vilaga nelkül nem nap.

X. Hamis ez az ertelem. Mert ezek az Qualitaſok *joßagok el voltanak valaztva az Chriſtuſtul es azon okkal attol is az Iſtenſegtül, mely ö benne volt.* 1. *Mert azt le vetközte, le tötte, ugyan ki*

öltö-

öltözöt alábel. 2. Mert az forma itt kirali meltoſagat, Felſeget, Birodalomnak jusſat jedzi; az Iſtennel valo eggyeſſeg, csudalatos cselekedeteket. 3. Mert nem el valaſſthatatlan dicsöſegröl vagyon ittſo: Mert az, az leg nagyob, fö, elsö dicsöſeg.

F. Hamiſnal hamiſſab az te allataſod az okaiddal eggyöt. I.
Mert az mi az elſöt illeti, nem buyt ki az Chriſtus az ö Iſtenſegenek felſeges dicsöſegeböl mikor az ſolgai abrazatot fel vötte. Mert Iſtenſegetül meg foſtotta volna magat. Azert mondgya az Apoſtol, nem alitotta ragadomannak, hogy egyenlö az Iſtennel, hogy mint valami ragadomant fel vötte volna. Hat az mikepen az napban nem ſünik megh az ö vilaga, mikor az fellegtül be boritatik, de csak meg tartoztatik: igy ſinten az Chriſtusban nem ſünt megh az ö Iſteni felſege es dicsöſege mikor az teſtet fel öltözte, de csak meg tartoztatta, mint oda fellyeb: *object*: 8. bövebben meg magyarazam.

Iegyezd meg, hogy Enyedi Iſtenſeget mond az Chriſtusban lenni, de oly Iſtenſeget melytül az felſeges dicsöſeg el volt valva. Gondold meg ha Iſtennek tarto lelked vagyon, hogy az Iſtenſeg, nem lehet Iſtenſeg, ha felſeges dicsöſegh benne nem leſſen. Az tüz lehete vilagoſito melegſegnelkül? ſoha bizony nem. Az Iſtenſeg lehete felſeges dicsöſegnelkül? ſoha bizony nem lehet. Mert Iſten nagy altal beſeddel mondgya, hogy az ö dicsöſeget maſnak nem adgya *Eſ.* 42. v. 8. Adta az Chriſtuſnak *Ioan.* 17. v. 5. Hogy hogy lehetne azert annelkül? Iſtennek ſe tarts azt, az kinek Iſtenſegenek allattyaban felſeges dicsöſeg nincsen. Hamis tehat az Enyedi fejenek vinnyejeböl ſarmazot Chriſtus Iſtenſege foſto velekedeſe. II.

Az mi az *formá*nak jedzeſet illeti, az is hamis hogy az Iſteni forman itt csak kirali felſegh birodalomnak iraſa ertetnek. Mert az Apoſtol utanna teſi: *Nem alita ragadomadnak lenni Iſtennel valo egyenloſeget.* Mellyel az Chriſtuſnak az Iſteni formaban valo letet magyarazza, mind oda fellyeb kezdetiben ez locuſnak megh mondam, ide alab-is az hol megh erröl ſo leſſen. III.

IV. Hamis az-is, hogy az Istenségnek lehetne oly *Qualitása* jósága, mely ő tőle el valhatnek. Mert valami *Qualitások* az Istenségben vadnak mind *essentialiter insunt* állat szerint vadnak ott: *non accidentaliter* nem történendő és valtozandokepen. *En Isten vagyok es meg nem valtozom Malach: 3. v. 6.* még csak bészedemben-is, nem hogy Istenségemben levő jósagimban. Az Christus pedigh noha *az Atyak kozzul valo test szerint*: de azert Istensége szerint *Mindenek felet örökke aldando Isten. Rom: 9. v. 5. Igaz Isten es örök elet 1. Ioan. 5. v. 20.* Micsoda Isten volna azert, ha Istenségnek felséges dicsősége nem volna? Hunyor kel ez esze vészet Enyedinek.

V. Iegyezd meg itt azt-is, hogy ket fele Dicsőséget gondolt: Eggyik kisseb, alsob, seprősseb, mely az Istenségtűl el valhatik: Masik Első, Fő es legh nagyob Dicsőség, Tisztab, mely az Istenségtűl el nem valhatik. De itt azt mondgya nincsen erről so, hanem amaz elsőről, mellyet igy bizonit.

XI. Az az leg nagyob dicsőség, az melynel nagyob nem lehet. De az Christusnak Isteni formajanal, Istennel valo egyenlőségenel az utan nagyob dicsősége volt. Hat az Isten formaja es Istennel valo egyenlőség nem leg nagyob dicsőség. Az minor *masodik mondas igaz 1. Mert az Apostol mondgya, hogy halala utan fellyeb magaztaltatot Istentul, az az, nagyob Tisteséggel, Dicsőséggel es hatalommal latogattatot, 2. Luc: 24. Maga mondgya, hogy szenvedni kellet es abban az leg nagyob Dicsőségben ugy ment be. Igy Ioan: 17. Keri Istent, hogy koronazza otet Dicsőséggel.*

I. E. Hamis az *Minor* masodik mondas. Az mi az probalast illeti 1. Hogy halala utan az Christus nagyob Dicsőséggel latogattatot volna, igaz az emberségre nezve, melyben magat az Isten formajaban levő Christus megh-alazta vala. Mert a fel tamadaskor oly dicsőséggel koronaztatek, melynel nagyobbal az teremtet alletok ugy-mint Angyalok, emberek nem koronaztathatnak. Mert kőz az, az Christus testenek dicsősége az hivekkel *Phil: 3. v. 21.* De Istenségere nezve, hamis. Mert az fel tamadas utan sem mas sem nagyob dicsősége nem volt az Christusnak, mint az fel tamadasnak előtte az Isten formajaban es vele valo egyenlősegeben.

Ide

Ide valo az elő hozot Szent Ianosnal valo mondasa Christusnak: *Atyam dicsöics megh engemet azzal az dicsöſſeggel, mely tenaled vala minekelötte ez vilagh teremtetnek.* Mintha mondana: Atyam en ebben az szolgai abrazatban valo alazatoſſagomban az emberi nemzetert ugyan beborittattam az en dicsőſſegemben, noha azt neha neha az csuda tetelek altal ki is jelentettem *Ioan*: 2. *v.* 11. De moſtan mutaſd megh ez en szolgai alazatoſſagomban-is, hogy vilag teremteſſenek előtte-is Iſteni formaban voltam veled egyenlő dicsőſſegben, had teſſek ki, hogy nem csupa ember vagyok, mint ez hamiſſak velik. Szol ſ-könyörögh az Chriſtus mint közben jaro: keri nem nagyob dicsőſſeget, hanem azt az mellyet öröktűl fogvan birt, mint oda fellyeb bőſſegeſen Enyedi ellen meg mutogattam. Azert nem valt volt el az Chriſtus Iſtenſegetűl az ő nagy felſſeges dicsőſſege, de csak megh tartoztatasban volt, mellyet annakutanna ki mutatot, az mellyert ugyan Dicsőſſegnek Uranak mondatik *Pſal*: 24. *v* 8. 1. *Cor*: 2. *v*. 8. *Act*. 7. *v*. 2. Ez volt amaz meg szentelő lelek ki az ő nagy dicsőſ-get az teſtnek fel tamaßtaſaban ki mutata *Rom*: 1. *v*. 3. *object*: 7. oda fellyeb.

2. Hogy szenvedni kellet es ugy ment be az dicsőſſegben, tudgyuk. Mert azert alazta volt megh magat az szolgai abrazatban, hogy az emberi nemzetert eleget teven, azon az uton mennyen be teſſteben az Dicsőſſegben mely kőz az hivekkel. De mas az Chriſtus Iſtenſegeben valo felſſeges Dicsőſſegről szolani: mas az kőz dicsőſſegről. Enyedi pedigh csalardul ebből az kőz dicsőſſegből merſ-kli az Iſtenſegben levő dicsőſſeget es akarja rontani, az mely hamis *conſequentia* Adgyuk viſſa Enyedinek az ő argumentomat. II,

Valaki az Iſtennek formajaban vagyon es egyenlő az Iſtennel annak leg nagyob, elsőbs föveb Dicsőſege vagyon Oka: Mert termeßet ßerint valo Iſten az, holot nem ragadomany de termeßet ßerint birja azt az egyenloſeget ez mint az Apoſtol mondgya.

De az Chriſtus az Iſtennek formajaban vagyon es egyenlő az Iſtennel, az mint ßent Paltamittya. Ergo.

Az Eſaias mondaſa akadot orrara Enyedinek es igen ne-

hezen ſenvedi, hogy Iſten az ő Fianak adta az Dicsőſeget' azert mi nevünkel illyen argumentomot formalt.

Valakinek adatik az legh nagyob dicsöſegh, az örök Iſten. De az Chriſtuſnak adatot az leg nagyob dicsöſeg. Eſ: 42. Hat az Chriſtus örök Iſten.

XII. 1. Az elsö mondasban,' ugymond Enyedi, homaly vagyon. Mert az Iſten az ö dicsöſeget ſokaknak adgya Ioan: 5.

F. Nem ollyan Dicsőſegről vagyon itt ſo, mineműt Iſten közölhet az emberekkel ſ. Angyalokkal, hanem olyrol mely az Iſtenſegnek allattyaban ugyan termeſet ſerint benne vagyon. Azert az *Majort* igy kel vala formalnod: Valakinek adatik az Iſtenſegnek termeſet ſerint valo Dicsőſege az örök Iſten. De az Chriſtuſnak adattatot az Iſtenſegnek termeſet ſerint valo Dicsőſege. Azert az Chriſtus örök Iſten.

XIII. Nincsen Eſaiasnal ezſo: Legh nagyob: Sajat: de: Az en, mely mind közlö ſ. mind ſajat Dicsöſeget be foglallya. 2. Mert az Adonak Dicsöſegenel kiſſeb az, az kinek az Dicsöſeg adatik.

I. F. Hamis ebben-is az Enyedi csavargaſa. Mert ez ſot: *Leg nagyob*: Sajat az öveből tötte oda. Mert itt moſtan minekünk nincsen ſonk egyeb Dicsőſegről, hanem mely az Iſtenſegnek' allattyaban termeſet ſerint benne vagyon. Hogy azert Iſten Eſaiaſnal azt mondgya: *Az en dicsöſegemet*, azzal ezt az ő Iſtenſegenek allattyaban termeſet ſerint valo dicsőſeget erti Enyedi ellen. Mert erről mondgya, hogy maſnak nem adgya tudni illik maga Iſtenſegen kivül. Mert az Iſtenſegnek dicsőſeges allattya meg ſamoſitatnek. Atta pedig azon ő Iſtenſegeben az ſüles altal az Fiunak. Mert ſoha külömben Iſten formajaban nem lehetet volna. Hat erről az Iſtenſegnek allattyaban termeſet ſerint valo Dicsőſegről ſől Iſten Eſaiaſnal.

II. Az maſodik ok-is hamis. Mert ugy lehetne az Ado Atya Iſtennek dicsőſege nagyob az vevő Chriſtus Dicsőſegenel, ha az Iſtenſeggel eggyőt eppen egeſlen vele nem közlene; es ha magan kivül közlötte volna az Fiuval. De hogy egeſlen eppen az Iſtenſeggel eggyőt közlötte Iſten az ő Fiaval az Dicsőſeget, nem magan kivül hanem maga Iſtenſege-

ben, hamis az Enyedi csavargasa. Ezert mondgya ßent Pal egyenlőnek az Fiat az Atyaval ugyan itten. Maga-is *Ioan*: 10. v. 30. *En es az en Atyam egy vagyunk.*

XIV. Bizonitsak meg hogy az Christusnak leg nagyob es fellyeb valo Dicsöseg adatot.

F. Bizonits meg inkab te, hoǵ az Istennek az ő Istensegenek termeßet ßerint valo Dicsősege *Major, minor*, fellyeb valo, kisseb legyen? Mert mi tudgyuk, hogy az mikepen egy az Isten az ő Istensegenek allattyaban, azonkepen egy annak az ő Dicsősege mely sem nagyob sem kisseb, de ollyan merhetetlensegben valo egy, mint az ő Istensege. Immar holot mi azt vallyuk az ßent iras ßerint, hogy az Atya az ő Istensegeben ugy ßülte az ő fiat, hogy ő vele egyenlő Isten azon egy Istensegben, mind eddig te ellened megh oltalmaztuk, ezokaert azon Dicsősege-is, mely az Atyae. De az Atyanak dicsősege merhetetlen, veghetetlen az Istensegnek termeßetiben. Hat az fiue-is ollyan. Azert valaminemű megh mozdulhatatlan erős tanubizonsag tetelekkel meg bizonyitottuk, hogy az Christus termeßet ßerint valo Isten: megh ollyan bizonsagokkal ugyan akkor egyßers-mind meg bizonyosodot, hogy az Christusnak Istensegeben termeßet ßerint valo Dicsősege vagyon.

XV. Szent Pal mondgya hogy ajandekozta Isten az Christusnak ezt az Dicsöseget. De az ki masnak ajandekoz dicsöseget mindenkor nagyob es dicsösegesb annal, az kinek adgya es az kisseb amannal.

F. Ajandekozta Isten az Christusnak az dicsőseget *secundum quid*, tudni illik az menyiben kőzben jaro es igy nagyob az Atyanak dicsősege az ember Christus dicsősegenel. De az menyiben az Fiu, Isten formajaban vagyon es egyenlő Istennel nem ajandekozta hanem ő vele amaz őrőkke valo ßüles altal kőzlőtte, az mellyert ugyan Dicsősegnek Ura az Fiu *Psal*: 24. Valamie azert az Fiunak volt Istensegenek termeßetiben, az ő neki az kőzben jaro ßemelyben adattatot es ajandekoztatot.

XVI. 1. Mert femmi oly közönsegesen nem tulaydonitatik az Chri-

ſtuſnak, hogy onnan az Atya ki nem vetetnek. 2. Mert az Atyanak könyörgöt az Dicsöſegert. 3. Mert azt atta az Tanitvanyoknak Ioan. 17. v. 22. Hat az Tanitvanyok is örök Iſtenek, ha ſellyeb valo Dicsöſege vagyon Chriſtuſnak.

F. Az elſöre: Semmi oly közönſegeſen nem tulaydonitatik az Chriſtuſnak tudni illik ugymint közben jaronak, melyből az Atya ki nem vetettetnek, mint: tulaydonitatik az Chriſtuſnak *Donatio nominis*: Nevnek ajandekozaſa, de mint közben jaronak, melyből az Atya ki vetetik De nem az Dicsöſegből, nem az Iſtenſegből, &c. Az maſodikra: Az Atyanak könyörgöt az dicsöſegert, de mint közben jaro, hogy amaz ö örökke valo Dicsöſege, mely az ö Iſtenſegenek termeßeti, jelentödgyek ki. Az harmadikra: Atta az Tanitvanyoknak az dicsöſeget, de azt melliyet mint közben jaro vöt vala az Atyatul, nem pedigh amaz Iſtenſegnek allattyaban termeßet ßerint levö Dicsöſeget. Mert az elvalaßthatatlan az Iſtenſegtül. Igy azert meg marad, hogy oly Dicsöſege vagyon az Chriſtuſnak Iſtenſege ßerint melyből örök Iſtennek egyenlönek Iſtennel es Iſten formajaban levönek bizonyoſon meg iſmerhettyük.

XVII. Hogy igen engedelmeſek legyünk, Engedgyük meg, hogy az Atya Iſten atta az Chriſtuſnak az ö dicsöſeget, De azzal ſemmit nem nyernek. Mert Eſaias nem abſolute *nem egy altallyaban mondgya, hogy ſenkinek nem adgya, hanem maſnak, Egyebnek mint az kepeknek. Mert oda teſi: Es az en tißteſegemet az kepeknek.*

F. Az ketelenſeg viſen az engedelmeſſegre. Mert nem mehetz el ſoha ez mellöl, hogy az Chriſtus Iſten formajaban egyenlö leven Iſtennel, örök Iſten nem volna. Mert azon Dicsöſege az Fiunak mely az Atyanak. Mert hogy öröktül közlötte vele az ö Iſtenſeget, közlötte az Iſtenſeggel az Dicsöſeget-is.

Eſaias mondaſanak ertelme.

Az mi az Eſaias Propheta mondaſat illeti, hamiſſan facsarod ki igaz ertelmeböl, hogy nem egy altallyaban, de reß ßerint valo mondas volna. Igy ßol Iſten: *En Iehova vagyok, ez az en nevem, es az en dicsöſegemet maſnak nem adom, ſem az en tißte-*

ſegemet

ſegemet az Balvanyoknak. Mely mondaſaban az Ur Iſten az ő nevet, Dicsőſeget es tißteſeget oly igen egyben kőti, hogy azt mondgya: Ne legyen az en nevem Iehova, ha az en dicsőſegemet maſnak adom vagy tißteſegemet az balvanyoknak. *Abſolute* egy altallyaban kőzőnſegeſen mondgya ezt az Iſten. Hogy pedig Iſten itt, *Maſt* emlit es kepet vagy Balvant, abbol mondgya Enyedi, hogy nem altallyaban valo. Azert azt kerdem Enyeditúl, Mellyik az à *Mas* akar Angyal, akar ember az kinek Iſten atta volna az ő dicsőſeget? Mellyik az à kep, Balvany, kinek atta volna az ő tißteſſeget? Eggyetlen eggyet az egen, fóldőn bizony nem talalß. Mert ottan meg maſolodnek ez az Iſten beßede, hogy egy felől nevere eskűßik, hogy Dicsőſeget es tißteſſeget maſnak nem adgya: azonban pedig valakinek atta volna. Atta pedig az Chriſtuſnak, am à te nag engedelmeſſegedből. De nem *Maſnak* magan kivúl: Nem balvannak, kepnek, hanem ő magaval egyenlő Iſtennek. Mert az Iſten beßede maga Iſtenſegen kivúl valo *Maſra* nez: mellyel minden teremtet allatok ki rekeßtetnek. De nem az ő ßent fia. Mert az, az Atyanak Iſtenſegeben vagyon.

Hogy pediglen Angyaloknak es az Szenteknek atta az Dicsőſeget nem az ő Iſtenſegenek allattyaban termeßet ßerint valo Dicsőſeg az: Mert ha ezt atta volna, megh ßakadozna az Iſtenſegh es az Iſtenſegek megh ßamoſitatnanak, ſ az teremtet allatok őrők Iſtenek lennenek, hanem atta amaz őrők eletnek boldogſagat, mely az Dicsőſeges Iſtennek lataſaban vagyon, es ennek ſengeje. Ezekből megh tetßik az Enyedi hamiſſaga ſ-rut tevelygeſe.

XVIII. Santikal az ellenkezők argumentoma, mely hogy meg gyogyulhaſſon igy kel orvoſolni:

Valakinek Iſtentul Maſnak *kulömbnek adatik az leg nagyob dicsőſeg, az ő maga őrők Iſten.*

De az Minor *hamis.*

F. Nem igazat mondaß abban, hogy az mi argumentomunk ſantikalna, nem-is kevannyuk, hogy ez fele merges ßelencseből orvoſoltaſſek. De te gúgyőgdőgelve jadzodol

es

es ugy formalod az argumentomot mi nevünkél az mint neked tetßik, hogy könnyebben hozza ferhes. Azert ezt orvoſollyad ſad izint, halehet.

Valakinek atta az Atya az ő Iſtenſegenek allattyaban termeßet ſerint valo Diesőſeget, az termeßet ſerint valo őrők Iſten. De atta az Chriſtuſnak az mint eleb azte nagy engedelmeſſegedből meg engeded: hat az Chriſtus termeßet ſerint valo bizony őrők Iſten. Tegyük ez melle ezt-is:

Valaki az Apoſtol itten valo tanitaſa ſerint Iſtennek formajaban vagyon, az egyenlö Iſten az Atyaval.

De az Chriſtus vagyon egyedul az Iſtennek formajaban.

Azert az Chriſtus egyenlö Iſten az Atyaval: Ha egyenlö, tehat termeßet ſerint valo bizony örök Iſten.

Ez ſem fer Enyedi fejeben azert gondolt es kőltőt ertelemnek mondgya illyen okokert.

XIX. 1. Mert az Chriſtus mindent az Atyanak, ſemmit maganak nem tulaydonit Ioan: 5. v. 19.

F. Az *Antecedenſre*: Az Chriſtus mindent az Atyanak tulaydonit, de az menyiben kőzben jaro: az menyiben pedig egyenlő Iſten az Atyaval, valamellyeket az Atya cselekedik azokat haſonlokepen az Fiu. *Ioan:* 5. v. 19.

XX. 2. Engedgyük meg, hogy egyenlö az Chriſtus az Atyaval, de ſőha abbol nem következik, hogy egy allatu. Mert ez ige: ἴσα, annyit teßen gyakorta mint ὅμοιον haſonlo mint Euſtachius in Iliad. 2. Triſmegiſtuſſal bizonittyak.

F. Ez ige: *Egyenlö*, gyakorta annyit teßen mint *Haſonlo*: azert itt-is, *Quæ, qualis, quanta?* De *Euſtachius* es *Triſmegiſtus* az Pogan *Homerus* könyvenek magyarazattyaban ugy talaltak. Azért ugyan ugy vagyon. Fogd hatrab es az emberi bizonſag tetel helyet ſoly ſent irasbol. Mert ennek helye nincsen: En mondanam te neked ſem hinned.

XXI. Az Egyenlőſeg Accidens *történendö dolog, mint Ariſtoteles in Categoria Quantitatis mondgya.*

F. De az Fiunak az Atyaval valo egyenlőſege nem *Accidens*ben hanem az Iſtenſegnek allattyaban vagyon. Mert az

Iſten-

Istenségben *Accidens* történendő dolog nincsen, nem-is lehet. Mert az Atya az Fiuval nem *Accidens*ekben Nagyságban, kicsinségben vettetik egben; hanem az Istenségnek allattyaban, az melyben vagyon az egyenlőség. Mert nem mas az Fiunak Istensége, hanem azon mely az Atyae, es viſont:

XXII. Ha az Christus egyenlö Istennel, ßükség hogy az Christus kettö legyen. Ha kettö, mas az Christus Istentül, mas az Isten. Ha mas az Christus Istentül, tehat Essentiajának, allattyának, s. termeßetinek-is maſnak kellenni. Ha mas, tehat nem az Essentiaban vagyon az egyenlöség.

F. Meg engedgyük, hogy mas az Fiu, mas az Atya, tudni illik ßemelyekben. De tagadgyuk az *Conſequentia*t, hogy termeßetiben s. allattyaban-is mas volna az Fiu az Atyatul. Annak-okaert ez iget: *Duo*, kettő, nem az Istenségnek allattyara de az ßemelyekre vißßük. Igy azert az Istenségben levő egyenlőség vagyon az ßemellyeknek allattyok ßerint valo egyenlőségekben, *mellyet* ő maga Christus ki fejezet *Matt.* 28. 1 *Ioan* 5 v. 7. De azert ez a ßemellyeknek egyenlősége, nem ád ket vagy harom Istenségeket külön külön. Mert ez harom egy azon Istenségnek allattyaban.

XXIII. Az hivek az Angyalokhoz haſonlók, sőt Isangeli Egyenlők, Luc: 20. v. 36. Azonkeppen Mat: 20. az nap-ßamoſok egyenlökke tetetnek.

F. Mely hamiſſan haſonlitſa ez teremtet allatokban valo peldakat Enyedi az Istenségben levő ßemelyekre, akar ki-is érti. Mert hamis ez az *Conſequentia*: Az Angyalok haſonlok az dicsőségben az emberekhez: azert nem haſonlo az Isten. Egyenlőségről vagyon mi nekünk ßonk, mely allat ßerint valo. Enyedi penig haſonlatoſſagrol ßol, mely vagyon az teremtet allatokban. Oly igen ki rekedet moſtan itt Enyedi minden ßent irasbeli bizonyság-tetelekből, hogy ſoha męgh csak valami kicsint ſem tud elő hozni, melyből csak gyanoſſa tehetne-is, hogy az Christus az Atyaval nem egyenlő.

Mind ezekből azert megh tetßik, hogy az mikeppen az Isten formajanak magyarazaſaban: akkeppen az Fiunak

Atyaval valo egyenlőségnek feyteleben Enyedi tevelyge, es csak merő hamiſſagot allata. De jer roſtallyuk megh az ő magyarazattyat jobban.

XXIV. Ha az Chriſtus csak Sidok Kirallyanak rendeltetet volt, tehat ő neki lenni az Iſtennek formajaban nem egyeb Kiralyi meltoſagban lenni, Orſzagnak titulusſit viſelni, Fölſegeſnek lenni De az első igaz, mint az ſeje feliben ſuggeztetet is as meg mutat tya. Hat az következeſes, mint Luc: 1 Adgya az Ur Iſten az Davidnak az ő Atyanak Kiralyi ſekit neki. Luc: 2. Ma ſűletet &c. Igy Ioan. 18. v. 38. Kiraly vagyok en.

I. F. Mind az *Antecedens* hamis, mind az *Conſequens*. Az iraſok is ſemmit nem bizonyitanak, hogy az Iſtennek formaja itt azt jegyzene, hogy Kiralyi Meltoſag, Fölſeg, Birodalom. Csak egy bötűt hozzon Enyedi arra, hogy ez: *Chriſtus Iſten formajaban vagyon*, annyit tesen, mint: *Kiralyi Meltoſagh, Fölſeg*. Mert Iſten formaja az, az mi az Iſten. Az iſten penig lelki allat, veghetetlen, merhetetlen, &c. Hat az ő formaja is merhetetlenſeg, veghetetlenſeg, &c. annyera, hogy az ki ebben vagyon, az ollyan merhetetlen, veghetetlen mint az Iſtenſeg. Benne vagyon az Chriſtus, annyera, hogy ugyan egyenlő Iſten az Atyaval.

II. Hogy az Chriſtus csak Iſrael Kirallya volt volna, vagy csak Iſrael Kirallyanak kellet volna lenni, hamiſſagh. Mert noha Iſrael-Kirallyanak neveztetik, de azert az az ő Kiralyſaga örökke valo, lelki az ő lelki orſagaban, mint ő maga magyarazza *Regnum meum non eſt ex hoc mundo, &c.* Az en Orſagom nem ez vilaghol valo. *Ioan:* 18. v. 36. Melyben Chriſtus el harittya magarol ez vilagi Kiralyſagot es birodalmat, es veſen lelki Kiralyſagot es lelki Orſagot ſ-birodalmat maganak. Gabriel Angyal-is ezent bizonyittya *Luc:* 1. 33. *Vralkodik az Iacobnak hazaban mind örökke, es az ő Orſzaganak nem leſſen vege.* Az Iacobnak haza az Anyaſent-egy-haz, mint az Sion es az Ieruſalem. *Galat.* 4 v. 26 Peter Apoſtol-is azert mondatik *Satannak*, hogy ollyan kűlső Orſagot, Uraſagot keres vala. Chriſtusban *Mat:* 16. v. 23. mint az Zebedæus fiai-is *Matt.* 20.

v. 21

v. 2. Melyből világoſon ki jű, hogy Iſten formajában lenni nem azt jegyzi: Kiralyi Meltoſag, Fölſeg.

Ha az Atya Iſtennek Kiralyſaga, Kiralyi meltoſaga, fölſege, birodalma annyit tenne, mint Iſten formaja, az Chriſtus penig csupa ember, de azert Iſtentűl Iſtenne tetetet ember mint valami falufi Peter Biro Iſtene: mond meg Enyedi ez csupa ember Chriſtus hogy hogy lehetet volna az Atyanak veghetetlen, merhetetlen, minden helyeken levő Kiralyſaganak, fölſegenek es birodalmanak formajaban, holot azt mondod, hogy csak Sidoknak Kirallya volt az Chriſtus: Ha az Iſtennek formaja nem egyeb, hanem az Iſtennek termeßeti ßerint valo Kiralyſaga, Kiralyi meltoſaga, fölſege es birodalma, az Chriſtus penig ebben az Iſtennek formajaban volt, vagyon es leßen, tehat ollyan merhetetlen, veghetetlen es minden helyeken levő Kiraly az Chriſtus mint az Atya. Mert ſoha kűlömben abban az formaban nem lehetet volna. Mert az minemű az forma, ollyan az, az ki abban az formaban vagyon. De az Chriſtus az te itileted ßerint, az Iſtennek termeßeti ßerint valo Kiralyſaganak, Kiralyi meltoſaganak, felſegenek es birodalmanak merhetetlen, veghetetlen es minden helyeken levő formajaban volt: az mellyert *Rex Regum* Kiralyoknak Kirallya es Uraknak Ura, *Apoc*: 19. *v.* 16. es jo kővetkezesből termeßet ßerint valo őrők Iſten.

Eddig az Iſtennek Formajarol. Moſtan egyenlőſegeről az Fiunak az Atyaval.

Csufol minket Enyedi, hogy innen az Apoſtol mondaſabol allattyuk az Fiat egyenlő Iſtennek lenni az Atyaval Iſtenſegenek allattyaban, es illyen okokkal forgolodik ellenünk.

XXV. Ez igére a Egyenlő, *annyit teßen, mint egyenlőképen lenni Iſtenhez. Honnan bizonitya ezt? Heliodorusbol, Homerusbol az ő kedves Apoſtoli iraſibol, mellyel az jelentetik, hogy nagyſagos cſelekedetu: Hatalmas mint ßinten Iſten.*

F. Az egeß derek ßentűras ellen valo hamis magyarazat ez. Mert az ßent Pal mondaſanak magyarazatkeppen valo

çzikkelyc ez: *Egyenlö Istennel.* Mert ez elöt azt monda, hogy az Christus Isten formajaban volt. Hogy valaki ebben ne akadozna, hogyhogy volt az Christus Isten formajaban, ebben magyarazza meg: *Egyenlö* ugy-mond *Istennel.* Az holot semmi emlekezet nincsen valami nagsagos cselekedetröl, csuda-tetelekben valo hatalomrol, hanem egy altalyaban az Christus Személyenek Istensege szerint valo meltosagarol, hogy ö olly Isten formajaban vagyon, melliyel egyenlö az Istennel. Hogy pediglen iras kivül ne bollyunk, Szent Janos nyilvan meg jelenti miert vadoltak az Christust karomlassal az Sidok, es miert akartak meg kövezni: Mert ugymond, *tulaydon Attyanak mondta az Istent, egyenlöve teven magat az Istennel. Ioan 5. v. 18.* Mert ha csak ollyan Attyanak mondta volt az Istent mint az Sidok, *Es. 63. v. 16.* soha karomlassal nem vadoltak volna, melyböl ezt hozom ki: Vagy igazat mondot Christus, hogy az Istent tulaydon Attyanak mondta, egyenlöve teven magat az Istennel, vagy nem igazat mondot. De hogy nem igazat mondot volna, istentelen eretnekseg azt valliani. Hat igazat mondot, es egyenlö az ö Attyaval Istensegeben.

Itt-is meg akadot Enyedi. Mert az Szent irasbol eggyetlen egy bizonysagot nem hozhatot, hanem az Poganyok irasibol, kire csak hogy meg felelnenk-is meltatlan volna. De ne panaszolkodgyek.

Mas részt keresed, es ebben az igeben akadot: *Isten.*

XXVI. Ha az mi nagy az ö nemeben es az közönseges sorsot es allapatot meg haladgya, meltan mondatik Istennek, tehat itt is ez ige: Isten *(Egyenlö Istennel) nem valami essentiat allatot vagy* Individuomot, *hanem csak valami fö dolgot jelent. De az elsö igaz. Mert Cicero Crassust Istennek mondta: Palaz Hasat, &c. Hat az következes-is.*

I. F. Hamis az *consequentia*: az peldak-is illetlenek. Mert valaki az Szent Pal Apostol mondasat igazan megh tekinteli, még csak gyanokeppen sem talalhattya föl, hogy ez mondasban *Egyenlö Istennek*, ez utolso ige: *Isten*, egyebet jegyzene es jelentene, hanem az Istent, ki lelki allat az ö Istensege-

ben,

ben. Mert az mikeppen ez mondasban: *Isten formajaban vala*, az elsö ige: *Isten*, az Istent jelente, ki igaz Isten az ö Istensegenek allattyaban: ßinten akkeppen ez is: *Egyenlo Istennel*, mint eleb az ßent Ianos tanu bizonysagteteleböl vilagoson meg mutatam. Azont mutattya az *Antithesis*, kiröl oda fellyeb, s-ez utan-is.

Az Has Istennek mondatik: azert itt-is ez ige: *Isten*, ebben az mondasban *egyenlo Istennel*, valami jeles dologrol. Hamis istentelen *consequentia*, mellyet mindgyarast az következendö tanitasa az Apostolnak meg mutat. Mert azt mondgya, hogy ezzel az örök Istennel valo egyenlöseget nem tartotta ragadomannak, hogy mint valami ragadomant ugy birta volna azt, hanem ugyan termeßeti ßerint, melyböl Enyedi ellen illyen argumentumot formalunk. II.

Valaki ugy vagyon az Istennek formajaban, hogy nem ragadomanybol, de tulay lon termeßeti ßerint birja az Istennel valo egyenlöseget, az termeßet ßerint valo bizony örök Isten.

De az Christus vagyon akkeppen az Istennek formajaban, az mint ßent Pal tanittya.

Azert az Christus termeßet ßerint valo bizony örök Isten, es jo következeskepen sem az Isten formaja *nem jegyez Kiralyi meltosagot: sem az* egyenlöseg *valami nagysagos hatalmat: sem az* Isteni Név *valami törtenendö jeles dolgot.*

XXVII. Keptelen ertelem ez. Mert az Apostol nem arrol ßol ha à Christus Istennel valo egyenloseget ragadva birtae avagy nem? hanem: nem velte, nem gondolta, nem alitotta, nem itilte, nem hitte hogy kapassal, ragadassal birta volna az egyenloseget.

F. Mivelhogy irasnelkül csak az ö maga meg metelyesedet elmejeböl gondolt magyarazattya ez Enyedinek, el mehetnék mellöle. De ne panaßolkodgyek, azt mondom hamis, halhatatlan es iras ellen valo glossa ez.

Szent Pal föl töve az fundamentomot, hogy az Christus Iesus az Isten formajaban volt, es azert mint egyenlö Isten az Atyaval örök Isten. Mostan mi okaert mondotta az Christust minekelötte az testet föl venne, az Isten formajaban lenni, meg magyarazza, hogy valaki ne velne, mintha ez

az forma nem valoſagoſon es nem tulaydon az Iſten volna: de avagy közleskeppen, avagy *gradus* ſerint csak valakitúl, vagy bizonyos kezdetből volna, mint az Arrianuſok regenté, ſ-moſtan à Samoſatenicuſok: vagy vegezetre tiſteſſeg kevanaſſal, melytúl az Chriſtus megh foſtattathatnek. Holot azert tagadgya, hogy ſemminemű *rapina* ragadomany abban nem volt, minden ezfele karomkodaſoknak

NOTA.

Bakaſtya az Apoſtol nyakat. Mert egyenlő Iſtennel ragadomanynelkúl ſoha nem lehet, hanem ha az mindenkepen Iſten leſen.

Chriſtus termeſzet ſzerint birja az Iſtenſeget.

Mikoron azert azt mondotta: Nem alitotta ragadomannak egyenlőnek lenni az Iſtennel, annyit teſen mintha azt mondana: hogy ő nem ragadomanybol birja azt az Iſtennel valo egyenlőſeget, de termeſet ſerint, mellyet nem hogy Enyedi, de az pokolnak kapui ſem ronthatnak meg ſoha.

XXVIII. Micsoda nagy dolgot mondot volna Pal az Chriſtus felől, ha mondana ötet, ki termeſet ſerint valo Iſten volna, hogy nem ragadomanbol birja az Iſtenſeget, azt kerdi Eraſmus, *mond Enyedi?*

I. F. Eraſmus ember es az ő ſava *humanum teſtimonium* emberi bizonſag tetel, mely az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſten-

II. ſege felől valo vallaſ-tételünket megh ſem illetheti. Annak felette meg jedzették az tudos bölcs Doctorok, hogy nimely iraſokat Eraſmus igen meg veſtegetett, es az Eretnekeknek ez fęle hamis magyarázatra kaput nitott. Azert mint illyen embernek bizonſag tételét meg vettyük. Tied legyen.

III. Micsoda nagy dolgot mondot? Ollyat kinél nagyubbat az Chriſtus Ieſus felől nem mondhatot. Mert ezzel az mondaſſal jelentette ki az Apoſtol, hogy az Chriſtus nem valami Fęl Iſten, nem Csinalt Minapi Uy Iſten, hanem ugyan Termeſzet ſzerint valo Iſten. Te nem ragadomany ſerint birod az te emberſęgedet, de emberi termeſeted ſerint. Mit mondhatz azert nagyobbat magad felől mint hogy nem Ragadomany, de Termeſet ſerint valo ember

vagy

vagy? Csuda hogy nem ßegyenli illyen gyermeki dologgal homalyositani az igassagot.

XXIX. Nevetesre s-csusolasra melto az elöbbi argumentum. Mert az Antecedens*ben nem minden modgyai valaminek birasanak ßamlaltatnak elö. Mert birhat valaki valamit, fökeppen mint az Mivesek* Matt. 20. *az Cseledes embernek bökezösęgeböl az bér: az örökseget Testamentum ßerint: ajandekozas ßerint: mint Lactantius-is bizonyittya lib: 4. cap: 14. hogy ha volt az el kuldönek parancsolatit be tolteni* &c.

F. Megh ne fakadgy nevettedben es az ajakadat uyocskaddal fenyics meg az csusolastol.

Az *Antecedens*et ugy formaltad hamissan à mi nevünkel à mint könnyebben fęrtél hozzá, es az kedvetlen nevetésre s-csusolasra okot vehess. De hogy az nevetestöl megh ßünnyél ved eßedben.

Az Christus Isten, vagy Termeßet ßerint, vagy Ragadomany ßerint. Ez az *Antecedens*. Adgy itt ha ferfi vagy mas modokat valakinek Istensęgében, Istenné valo létében, vagy Istensęgenek birasaban. Testamentum ßerint valo Istent az mint rebeged, hol lattal? Hol hallottal Bölcsesęgböl valo Istent, mint az napi ßamosokat mondod Matt. 20? Hol hallottal örökseg utan jaro Isteneket? Kicsoda ne nevetné ez fęle alnak ravaß ressek altal valo el ßaladasidat. I. Istē az Christus.

Vagyon itt az *subjecta materia* ßerint ßo az Christus Iesusnak Istensęgeröl. Kettöben forog az kérdés? Ha Termeßet ßerint valo Istené, vagy Ragadomany ßerint valo. Ez ighivel pedig: *Ragadomany ßerint valo*, minden modgyat be foglallyuk az Istensęgnek valo birasanak, es azt mondgyuk, hog nem Ragadomany ßerint valo Isten az Christus. Miert? Mert im ßent Pal mondgya, hogy az ö Istennel valo Egyenlösęgét nem vélte, sem nem alitotta *Ragadomany* ßerint valonak. Hat ßükseges-keppen következik, hogy ha nem Ragadomany ßerint valo Isten, tehat bizony Termeßet ßerint valo. Innen immar akar ki is eßeben veheti, ha illendöé ide az Napi-ßamosok peldaja s-az többi. Mert II.

örök Isten leven az Christus mindeneket bír *per naturam* Istenségének termeßeti ßerint. Igy örökőse mindeneknek Heb: 1. v. 2.

III. Az mi az Lactantius bizonsag tetelet illeti, örömeſt veßßük, es ő magaval eggyút az Kőzben-jaro Christusra magyarazzuk. Mert hű volt az Isten parancsolattyanak veghez vitelere, mind Papsaga, mind Kiralysaga, es Itilő birosaga ßerint. De ez az Christus Termeßet ßerint valo Istenségnek ellene nincsen.

XXX. Vélni valamit Ragadomannak annyit teßen mint valami kevanatos dolgot megh nyerni, kevanatoſſan kapni, ſemmit abbolnem kéſedelmezni. Igy mondgya Heliodorus lib: 7. mikoron egy kerito Bába iffju Theageneſt gerjezgetné amaz paraznaſagban telhetetlen Arſaceſſel valo paraznalkodaſra: Micsoda megveteſe ez az paraznalkodaſnak, illy idejeben ßep iffju hozza haſonlo ßerelmeskedö Aßßont meg vét? &c. Lasad az többit az Deakban. Mert ezt az erős parazna argumentumot ßégyenlették az Magyarban tenni. *Igy ßinte az Chriſtus az Sido Kiralyſaget nem tartotta ragadomannak, azaz, örömeſt kaphatta volna.*

F. Ebregy fel Kereßtyen Olvaso az Istenre keßeritek, es tegy itiletet arrol, ha vagyoné igaz igyek az Christus Iesus örők Istenségnek halalos ellenségének? Ki fogytanak az ßent irasbol: az paraznaknak seregekben léptenek elméjekkel, es onnan valo ßolasnak modgyabol akarjak rontani az Christus Iesusnak örők Istenségét. Pogani fertelmes ßoval kellé az ßent Pal Apostol mondasat allatni? Az mint hogy az ki azt mondotta: *Kerito Baba*: az mint hogy ßolasaßak modgya-is Parazna: azkeppen az ki abbol akar bizonyitani, az-is ollyan meg mételyeſedet elmejű: azert mint Pogani parazna beßedet meg vettyük. Szent irasbol ßollyon Enyedi.

Az mi az Christus Kiralysagat illeti, oda fellyeb ßollottam rola *Object.* 24. Hamis egy altallyaban hogy az Christus külső Kiraly akart volna valaha lenni, avagy hogy arra bocsattatot volna.

Enyedi

Enyedi azt mondgya: *En azt vélem, hogy ha akkor az Christus az Sido Orßagot el foglalta volna, es aval az meltoßaggal megh elegedet volna, nem vétkezet volna* &c. Véled de hamiſſan. Mert *az en orßagom nem ebből az orßaghol valo* Ioan. 18. v. 36. El-is mene elötte mikor Kirallya akarjak vala tenni Ioan. 6. v. 15. Azert az Ragadomant innen hamiſſan magyarazod az te keritö Bábáddal eggyút az Heliodorus bizonſag teteleböl.

Enyedi ertelme az Christus Kiralyſaga felöl.

II.

Hanem ö magat megh üreſſitette ßolgai formát vévén magara, haſonlatos lött az emberekhez, es emberi abrazatban talaltatot mint ember &c.

Kérdésben jü: Micsoda időre tartozik ez az Chriſtus maga megüreſſitese vagy megalazaſa? Meg felel az Apoſtol ez ßoval: *Szolgai format veven magara haſonlatos lön az emberekhez.* Melyben kettöt jegyezzünk meg. 1. *Aſſumens*, az ki az ßolgai format fel vötte. 2. *Aſſumtum*, mit vöt fel? Az fel vevö az, azki az iſtennek formajaban leven, egyenlö Iſtennel az örökkevalo, kiröl ezkedig. Az fel vétetett, az ßolgai forma, az az, amaz el vettetett erötelen gyarlo emberi termeßet, melyet az Iſten formajaban levö Chriſtus az ßüznek meheben felöltözek, es abban emberré lön. Gal. 4. v. 4. Ioan. 1. v. 14. Hát ennek az alázatoſſagnak ideje akkor kezdetett, mikor az ßüznek meheben az teſtet fel vötte, es tartozik az ö egeß életenek folyaſara, es idejere, amaz ö panaßßa ßerint Luc: 9. v. 58. *Az Rokaknak lyukok vagyon* &c. mint erröl az Euangeliſtak, es ß. Pal-is ez helyen tanubizonſagot teßen.

Szolgai forma.

XXXI. Nem alhat meg, mond Enyedi, *mert ſemmi időt nem ßakaßthatnánk arra, mikor volt volna Iſten formajaban, es egyenlö Iſtennel. 2. Mert itt az Apoſtol az Chriſtuſnak alazatos, el-vetietett nyavalyas allapattyarol ßol. De az Chriſtus*

nem mindenkor ollyan volt ßuletese utan. Luc: 2. *Nevekedik vala* cap: 4. *Meg tellyesedet lelekkel* Ioan: 1. *Lattuk az ö dicsöſſęgét.* Matt: 4. *Ki terjede hire:* Ioan. 7. &c.

I. F. Hamis az elsö ok. Mert Mariatol valo ßůletese elöt à Chriſtuſnak Iſtennek formajaban valo létére, es egyenlöſęgere tartozik vilag teremteſeig: azon tul mind örökkön örökke. Mert az Chriſtuſnak Iſten formajaban valo létele ßemellye ßerint Iſtenſegeben es az Atyaval valo egyenlöſęge öröktůl fogvan valo, mint ezkediglen erös argumentumokkal Enyedi ellen meg mutogattuk.

II. Az maſodik ok magyarazatot kevan, mellyet ércsůnk amaz bölcs Calvinus Ianoſtul. *Kérdésben forog,* ugy mond Calvinus, *hogy hogy mondaſſęk meg alazattatotnak, ki mind az altal mindenkoron mind csuda tetelekkel Iſten fianak mutatta magat, mind az ki felöl ßent Ianos bizonyittya, hogy az Iſten fiahoz illendö dicsöſſęge nyilvan valo volt* (azokkal eggyůt mellyeket Enyedi elö ßamlalt) *Meg felelek. Mert mind az altal az teſtnek alazatoſſaga* inſtar veli fuit, *fedél gyanant volt, mellyel az Iſteni felſęg fedeztetik vala, melly okert az ö ßinenek el valtoztatasat ſem akarta ki jelenteni, miglen feltamadna: es mikoron az halalnak orajat érzené el közelgetni, akkoron mondgya:* Atyam dicsöics meg az te fiadat. &c.

Calvinus in hunc locum

III. Vęgezetre ugy tůndöklik vala az Iſtennek abrazattya az Chriſtusban hogy mind az altal el vettetett volna az embereknek kůlsö tekintetekre képeſt es vélekedéſek ßerint ſemminek. Mert viſeli vala az ßolgai format, es ollyan okkal öltözte vala fel az mi termeßetůnket, hogy abban az Atyanak ßolgaja lenne. Eſ: 42. v. 1. Következik azert hogy ßůleteſetůl fogvan mindenkoron fel tamadaſaig az ßolgai abrazatban volt.

Hamis azert az Enyedi magyarazattya, melyben az Chriſtus alazatoſſagat csak akkori idöre vonßa, melyben megh fogattatot, pökdöſtetett &c. Mert az elöt mondgya vala azt hogy *annyi helye nincsen az holot fejet le haytſa* Luc: 9. v. 58.

Meg tetßik az-is ebböl, hogy ez iget: *Magat meg ureſſitette* kellyen ertenůnk az Chriſtuſnak Meg teſtesůleſeröl. Mert

ma-

magat meg üreſſitven öltözte fel az teſtet. Ez lem fér fogara Enyedinek ſ-azt mondgya:

XXXII. Nem mondgya az Apoſtol, hogy valami Lelek, Logos *teſtesült meg: de* Iesus Chriſtus. *De az Ieſus Chriſtus ſzületetett ember, meg mutattuk. 2. Mert vagy az Iſtenſeg üreſſitette megh magat, vagy az emberſeg Nem az Iſtenſeg Mert abban valtozas nem eshetik: Nem az emberi termeßet. Mert hogy az Ige ſel vötte ſemmit abban nem veßtet, ſokat nyert. Hat az két termeßeiü Chriſtus nem igaz Chriſtus.*

F. Hamis hogy nem mondaná az Apoſtol hogy *Iſten teſtesült meg.* Mert Iſten az, az ki Iſten formajaban vagyon, E gyenlő Iſtennel, es termeßet ſerint birja az Iſtenſeget, az mint ezent mondgya Rom: 9. v. 5. *Mindenek felet örökke aldando Iſtennek.* Iſmet *abſolutè* egy altallyaban *Iſtennek.* 1. Tim: 3. v. 16. *örökkevalo leleknek* Heb: 9. v. 14. Marc: 2. v. 8. Ez az örökkevalo lelek teſtesült megh Ioan: 1. v. 14. Az mi az Ieſus nevet illeti, az ſem csupa embert jelent, hanem Velünk lako Emmanuelt, Iſtent, az mint oda fellyeb *Object.* 1. meg magyarazam. I.

2. Az mi illeti az maſodik okot, hamiſſan ſaggattya meg az egy Chriſtusban levő két termeßeteket. Mert mikor az teſtet fel öltözte az Iſtennek ſent fia, akkor alazá meg magat, nem ő maga Iſtenſegenek termeßetiben, melyben valtozas nem eshetik, de az teſtben. Mert hogy magat megh alazhaſſa azert veve fel az teſtet, es abban lön engedelmes mind az kereßtnek gyalazatos halalaig, mint ide alab az Apoſtol mondgya: Ebben önté vérét, kivel az Anyaßentegyhazat meg váltá Act: 20. v. 28. Vagyon azertis helye amaz regi Patereknek ſent Atyaknak mondaſoknak, hogy tudni illik, mondatik ez az Igeről *per communicationem idiomatum,* mellyert az meg üreſſites tartozik az egeß ſemelyre, az két külömbözö termeßeteknek az egy ſemelyben valo eggyeſſegejert: noha az alazatoſſag az emberſegé. Azert ebben-is Enyedi gyügyöghjön az ő ivadekinak ne minekünk. II.

Meg tetßik tovabba ebből, hogy Szolgai format fel ven-

ni es emberekhez hasonlonak lenni, ugan ezē eggyet jegyzi, hogy az *Ige teste löt*, avagy emberi termeßetet öltözöt fel.

XXXIII. Ennek az talalmannak hejaban valo volta meg tetßik.

1. Mert ez ige: Forma, *nem termeßetet, de külsö allapatot jelent, oda fellyeb meg mutattuk. Mellyet ez ige mutat meg:* ßolga, *mely allapatot jelent. 2. Mert ez az ßolgai forma el ßakat az Christustul, holot annakutanna mas formaban öltözöt. De az termeßet az szemelytül el nem szakadhat. 3. Az Apostol ezellya az alazatossagra valo intes. De az* Alazatossag *allapat. Mert az szolgai forma es az alazatossag mind egy.*

I. F. Hogyha az egeß Apostoli vallas hejaban valo talalmany az Christusban levö ket termeßetekröl, *Rom: 1. v. 3. Cap. 9. v. 5. Galat: 4. v. 4. &c.* legyen az mi magyarazatunk-is talalmany. De amazt talalmannak mondani, eretnekseg *Ergo.*

II. Az elsö ok hamis. Mert hogy ez ige: *Forma* nem allapatot de emberi termeßetet jegyezzen, az *Antithesis* ellenben valo vetes mutattya meg Mert az mikepen az *Isteni forma* nem egyeb, hanem azon Istenseg, avagy az Istensegben termeßet ßerint levö Dicsöseg, mint oda fellyeb meg mutatam, azkepen az ßolgai forma-is emberi termeßet, mely emberi termeßet nincsen az el vettetet nyavalyas allapat nelkül, mint az Isteni termeßet Dicsöseg nelkül Mikor azert az Ige Isten az emberi termeßetet föl vötte, azzal eggyüt az el vettetet nyavalyas allapatot. Hamissan ßakaßtya hat el Enyedi az emberi termeßettül az ßolgai format, mint az Istensegtül az Dicsösseget, mely emberi termeßetet föl öltözven az *Ige*, ugy talaltatot embernek abban az ßolgai abrazatban. Mert hogy hogy vehette volna reja az ßolgai abrazatot, hanem csak az emberi termeßetben, es igy az ßolgai abrazaton igazan ertyük az emberi termeßetet. Ez az oka, az miert ez az ige: *szolgai*, oda tetetik, hogy tudni illik, ezzel az, az el vettetet emberi termeßet alazatosnak lenni mutattassek, mint ehez: *Forma*, ez ige: *Isten*, hogy az forman az Isteni termeßet meg mutattassek Fölsegesnek es Dicsössegesnek.

Ha-

Hamis az-is, hogy az ſolgai forma *ſimpliciter* el ſakat volna az Chriſtuſtul, de csak *ſecundum quid*, az menyiben az emberi termeſet, mellyet Chriſtus az alazatoſſaggal eggyût fôl vôt vala, amaz dicsôſeges fôl tamadasban az halandoſagtul, romlandoſagtul fel ſabadula, meg maradvan eppen az emberi termeſet ô benne. Azert nem valtozot megh az emberſeg Iſtenſegre az fel tamadasban-is, de eppen megh maradot. *Phil.* 13. *v.* 21. III.

Int az Apoſtol az alazatoſſagra. De *ſubjectum*ban kel ennek lenni. Hat az mint az Iſteni forma *ſubjecto*ma, fundamentoma az Iſtenſegnek termeſetivel allat ſerint eggyût jaro Dicsôſegnek: akkepen az ſolgai forma, az az, az emberi termeſet fundamentoma az alazatoſſagnak, mellyet Chriſtus fel vôven lôt alazatoſſa. Erre inti az Apoſtol, hogy az Chriſtus, ki dicsôſeges az ô Iſteni termeſetiben, de azert az ſolgai abrazatot, az emberi teſtet fel vôven, abban alazatos volt: ugy az Hivek-is, &c. mint, laſd meg oda fellyeb *Object.* 9. Hamis azert, hogy az ſolgai forma es alazatoſſag mind egy volna. Mert az ſolgai forma *ſubjecto*ma fundamentoma az alazatoſſagnak. IV.

Az teſtben meg jelent Iſten, ki az Chriſtus, mondgya: *Matt:* 11. *v.* 29. *Tanullyatok en tûlem, hogy alazatos es ſzelid ſzivu vagyok.* Azt akarjae, hogy eggyeſûllyenek allattyaban vele az ſemelyeknek meg eggyezeſe altal? Igy ſent Pal it ez helyen. De ladde, mas az, ſemelyeben vagy ſemely ſerint valo termeſetiben, az ki magat peldaul veti, mas az miben peldaul veti. Maga Iſten es ember: az pelda abban levô alazatoſſag. Ezt kapja fôl Enyedi, ſ-ebbôl trefalodik: de hamiſſan. Mert halhatta mit mond az Apoſtol? *Haſonlatos lôt emberekhez, es emberi abrazatban talaltatot mint ember.* De az ki haſonlatos emberhez, ember az, es emberi termeſet vagyon abban. Mert kûlômben haſonlatos emberhez nem lehetne, mint az barom hogy nem haſonlatos emberhez. V.

XXXIV. Az embernek haſonlatoſſaga nem jegyez termeſzetet. De az Apoſtol azt mondgya, hogy az Chriſtus haſonlatos az emberhez. Ezert mondgya, hogy emberi abrazatban volt.

F. Az embernek hasonlatossaga nem jelent termeßetet, tudni illik, ha az emberi termeßettül az, az emberi hasonlatossag el ßakaßtathatnek, es igy az *Minor* hamis. Mert az Apostol az emberi termeßetben mondgya, hogy hasonlatos az emberekhez. Innen mondgya Moses *Gen. 5. v. 3.* hogy *az ö hasonlatossagara szült embert*, bizony nem csak az külső allapatban, hanem ugyan termeßetiben. Mert hogy Moses az emberi termeßetben es allatban valo nagy egyenlőseget meg jelenthetne, azert ęlt ez igevel: *Az ö hasonlatossagara.* Adamon azert ßülté csak emberi allapatot *Accidenset*, levegő lathatatlan törtenendő dolgot?

Mas az, hogy ha itt az *szolgai forma* csak allapatot jegyezne, tehat az Christus nem volna ember, de csak allapat, mely hamis, mint ßinten hogy mondgya vala oda fellyeb: *Az Ige teste lön*, az az, nyavalyassa: Hat az nyavalya ßenvedet, az valtot meg minket.

XXXV. Nem következik. Mert az embernek nevezeti neha substantiat, *allatot, neha* Accidenset, *halandosagot jegyez, mint Servius mondgya Ciceronak. Ismet Psal* 82. *Es.* 14. *Calvinus penig nyilvan jelenti, hogy az emberi abrazat jegyzi az Kiralt, Kiralyi palczat, fenyesseget, &c.*

F. Az embernek nevezeti neha *Accidenset* halandosagot jegyez, azert mindenkor: azert itt-is, kicsoda ne pőkne ez fele Disputalot? Kicsoda volt halando? Avagy nem az te ßerelmes Tulliadnak ßemelyeé? Mert halando nem lehetet volna, ha emberi termeßete nem volt volna, de megh hamissit tegedet ezen Apostol, *Heb. 2. v. 16. Non utiq; Angelos assumsit, sed semen Abrahami assumsit:* Altalan veggel nem Angyalokat vőtt fől, de az Abrahamnak maguat, az az, az emberi termeßetet: az mellyert kellet mindenekben hasonlatosnak lenni az Atyafiakhoz. Melyből meg tetßik, hogy hamis az Enyedi glossaja.

Az mi az Calvinus mondasat illeti, csalardul hozza elő azt Enyedi. Mert mind az elől jaro, s-mind az következendő tanitasat el hadgya. *Discurral* Calvinus, es az Kiralyi kül

ſő pompabol akarja megh mutatni neminemű modon az Chriſtuſnak főlſeges Dicsőſeget es alazatoſſagat az teſtben. De zzzal nem tagadgya, hogy az ſolgai abrazat emberi termeſetet nem jegyezne: olvaſd meg.

Ebben alazta megh azert ő magat az ſolgai formaban: az az, az emberi termeſetben mind az Keresztnek halalaig. es eddig vagyon az Chriſtus eletenek maſodik allapattya.

III.

Annakokaert az Iſten-is őtet fel magaſtalta.

Ez igekre Enyedi harom dolgot jegyeztet meg az ő czenkeivel.

XXXVI. 1. *Az Chriſtus az ő leg nagyob Dicsőſeget, meltoſagat, ſenvedeſevel, tureſevel, engedelmeſſegevel es halalaval nyerte meg ő maganak. Heb. 2. v. 9. Apoc. 5. v. 8. Pſal 110. v. 1. Mellyet Calvinus ellen kell meg jegyezni.*

F. Hamiſnak jegyezte volt regen az Arrianuſoknak velekedeſekkel eggyűt Cyrillus Doctor az Enyedi tevelygeſet, ki ellen Cyrillus igy ſol: *Patvarkodnak (az Arrianuſok) mondvan: Ezokaert, Azert, es töb effele ſők hogy okot jelentenenek, mellyert az Chriſtus fel magaſtaltatot es az mellyert ajandekoztatot neki nev, mely minden nev felet vagyon. Mert az ſentiras az ember fianak meg teſtesüleſet prædikallya, hogy lőt az egeſs emberi nemzetnek allattataſaert: Ha peniglen (az mint ők mondgyak) az Iſtennek Fia fel magaſtaltatot, es naggya tetett etet az meg teſtesules utan, mellyet az elől nem birt, ő magaert teſtesült volna inkab meg, hogy ſem az emberekert. Mert ő maganak haſznalt inkab az ti ertelmetek ſerint, hogy ſem mint az embereknek. Vgy nem inkab az mi idvőſſegunkert, mint hogy ő maganak magaſtaltatnek fel, es nagy never kereſne, emberre lött volna. Az Prophetak azert es az Apoſtolok hogy hogy mondhatnak Mi Idvőzitőnknek, ha maganak inkab, hogy ſem mint minekunk haſznak volna?* Ezeket feleli nektek Cyrillus. Melyből megh tetsik, hogy az Apoſtol tanit nem erdemlő okarol az Chriſtus fel magaſtaltataſanak, *ſed conſequentiam duntaxat oſtendit*, az mi az ſenvedes utan kővetkezet azt jelenti csak meg. Lib. 3. Theſau. cap. 2.

Igy tehat az Chriſtus maga meg alazaſa csak út volt, mel-

lyen

lyen az Chriſtuſnak az Dicsőſegben be kellet menni: ſ nem Ok: az mikepen az jo cſelekedetek es ſenvedeſek *ſunt via regni*, uta az orſagnak, nem oka az uralkodaſnak, mint *Polanus ex profeſſo* ezt tractallya. Annak-okaert ez ige: διὸ: Ezokaert, itt nem oknak, de *conſequentia*nak kővetkezeſnek oka, mint *Act.* 20. *v.* 26. *Heb.* 3. *v.* 7. 2. *Pet.* 1. *v.* 10. Ekkepen kel az Enyeditől elő hozot *locu*ſokat erteni.

Azert tagadgyuk minden Arrianuſok, Samoſatenicuſok ellen, hogy az Chriſtus az ő ſenvedeſevel valamit nyert volna maganak, es Calvinuſſal azt mondgyuk, hogy az Satan ſele toyta ezt az velekedeſt az ő rabjainak elmejekben, hogy az Chriſtus azert ſenvedet az kereſt-fan, hogy *ſibi compararet operis ſui merito quod non habebat*, maganak ſerzene az ő munkajanak erdemevel azt az mie az előt nem vala, &c.

XXXVII. 2. *Az az igaz Meßias, ki az ő ßenvedeſevel nyert maganak tißteſſeget es Dicsöſeget.*

De az ellenkezők Logoſſa ſemmit nem ßerzet maganak.

Azert az ellenkezők Logoſſa nem igaz Meßias.

F. Hamiſſan *definia*llya Enyedi az Meſſiaſt. Mert az, az Meſſias ki az meg haragut Iſten es az el eſet emberek kőzőt kőzben vetette magat, hogy az bűnert meg haragut Iſtentől, nem maganak, hanem az embereknek az ő erdemevel es eleg tetelevel nyerne es hathato-keppen adna kegyelmet, bűnnek bocsanattyat, es mindeneket valamellyek az idveſſęgre ſükſegeſek es ekkeppen őrők eletet. De az Enyedi Meſſiaſſa nem illyen. Mert nem hogy maſnak nyerhetet volna valamit, de męg maganak-is nehezen nyerte az Dicsőſſęget es tißteſſęget, azt fecsegi Enyedi. Azert az Enyedi Meſſiaſſa nem igaz Meſſias. Mert ſem termeßeti ſerint őrőktől fogvan, ſem az ő fogontataſanak ſem-pillantaſatul fogvan az Atyai őrőkſegnek juſſa ſerint nem volt annak tißteſſege es dicsőſſege, hanem ſenvedeſenek erdemevel maganak nagy nehezen ſerzette. Azert hogy hogy lehetne ez igaz Meſſias? Hogy hogy nyerethetne ez vilag ennek tellyeſſegeből kegyelmet ſent lanos taniteſa ellen? Ioan: 1. v. 16.

De

De az mi Messiasunknak mind őrőktúl fogvan Istenségének termeßetivel allat ßerint eggyút jaro Dicsőssége volt, mind az ő testben valo fogontatasatul fogvan Kegyelem ßerint valo tißtesssége es dicsőssége volt az emberségben-is. Azert az mi Messiasunk igaz Messias.

XXXVIII. 3. Isten az Christust az Isten formajanak meg vetéséert, le tételéért, belőle valo ki huvasáért, nagyob meltosagra es tißtességre emelte fel. De az örök Istenségnek le tételéért senki tißtességgel nem illetthethetik. Hat az Isten formaja nem jegyez Isténi termeßetet.

Az Enyedi Messiassa ki buyt az Istenségből.

F. Tagadgyuk egy altallyaban, hogy az Christus Isteni format, az az, az ő Istenséget vagy Isténi termeßetit le tőtte volna, es hogy annak le tetelejert magaßtaltatot volna fel. Istentelen eretnek káromlás ezt allatni. Mert az Christus az ő Istenséget le nem teheti, belőle ki sem buyhatik, mint ez káromlo táj csevegi. Mert valtozhatatlan az Christus Istensége. Malach: 3. v. 6. mint igaz Iehovanak Istensége Ierem: 23. v. 6. 1. Cor: 1. v. 30. Psal: 45. v. 12. & 47. v. 3. Es. 25. v. 9. & 33. v. 25. Item 54. v. 5. 8. I.

Annak felette, hamis az Enyedi *collectioja*, okoskodasa. Mert az mi az egeß Christus ßemellyere nez, azt az masik termeßetre vonßa, mint ha az Istensségnek le tétele lehetet volna, es azert emeltetett volna fel, holot az Isten es ember Christus az, az ki magat meg alazta, es az ki fel magaßtaltatott, de nem az Istensségnek le veteséjert, melly lehetetlen, sem az emberségben valo maga megh alazasáert, mint ha az fel magaßtaltatast ig kereste volna maganak érdemlő ok ßerint, hanem *à consequenti*: micsoda következet az Isten es ember Iesus Christusnak ßemellyere az ő maga meg alazasanak utanna? Nagy tißtesség es Dicsőssség, mint oda fellyeb meg mutogatam. Hamis azert es Istentelen karomlas az Enyedi argumentalasa. II.

XXXIX. 4. Az Christus halottaiból valo fel tamadasanak utanna sokkal nagyub Vrasagot vött, hogy sem annak elötte. Mert az utā sok Pogan nemzetségeknek Messiassava lött, mint à buza mag.

F. Hamis az *Antecedens*. Mert soha az Christus nagyubbá I.

nem tétettetett, nagyub Uraſagot ſem vőtt, mint az minemű nagy Ur volt az Iſtennek formajaban. Mert az Iſten formajaban levő Fiu, őrőkke valo Ur volt à teſtnek fel vétele előtt is Eſ: 9. v. 6. Dicsőſſege-is őrőkkevalo Ioan: 17. v. 3. Orſaga-is es Uraſaga őrőkkevalo Dan: 7. v. 14. 27. Mich: 4. v. 7. Luc: 1. v. 33 Hogy pedig halottaibol valo fel tamadaſa utan lőtt ez, tartozik az, *ad manifeſtationem Dominii*, az Kőzben-jaronak Uraſaganak tellyeſſeb kijelenteſere, mint ſent Pal magyarazza Rom: 1. v. 2. Az Enyedi oka nem elegedendő. Mert az Meſſiaſnak az teſtet Sidoſagban kellet fel venni, ſúlettetni, es az Kőzben-jaraſnak tiſztit vegben vinni; de nem csak az Sidoknak volt akkor-is Meſſiaſſa, es nem csak ő nekiek holt megh bűnők bocsanattyara, hanem ez egeſs vilagnak, ugy mint ki ez vilagnak vilagoſſaga vala Ioan: 1. Ott kellett hat az Buza magnak főldben eſni: Mert nem jarhatott ſerte ſerint, hogy Nemet Orſagban-is ſúlettetteſſęk, meg hallyon, ugy Magyar Orſagban &c. hanem Sidoſagbá kellet vegben azt vinni, de abbol nem következik, hogy akkor az Pogannak Ura es Meſſiaſſa nem volt volna, mint Enyedi hamis *Conſequentia*ban facsarja es almodozza.

II.

XI. Az Atya magaſztalta fel az Chriſtuſt mint ſzamtalan iraſok bizonyittyak.

F. De nem az Fiu nelkűl. De ugy mint Kőzben-jarot: Az mit az arant az Névről ſol Enyedi, hogy Iſten ajandekozot az Chriſtuſnak Nevet, az az, Hatalmat, Meltoſagot, veſſűk az Kőzben-jaronak ſemellyeről, de olly hatalmas Nevet, melly *cum re conjuncta eſt*, az valoſsaggal eggyűt vagyon, kiről olvaſd meg Calvinuſt *in hæc verba*.

Hogy az Ieſus nevere minden térd meg hajollyon.

Valakit azon tiſztelettel, es azon imadaſnak tiſzteletivel tiſztelunk es imadunk: mellyel az termeſet ſerint valo örők Iſtent, az, ollyan örők Iſten mint az Atya;

De az Chriſtuſt azon tiſztelettel es imadaſſal tiſztellyük es imadgyuk mellyel az Atyat:

Tehat az Chriſtus ollyan termeſet ſerint valo örők Iſten mint az Atya.

Az *Minor* masodik mondas igaz. Mert az ki nem tiszteli az Fiat azon tiszteletted mellyel az Atya tiszteltetik, az, az Atyat sem tiszteli Ioan: 5. v. 23. Az kiben hiszünk tiszteljük kell azt. Mert *atkozot az ki emberben bizik Ier: 17. v. 5.* De az Christusban hiszünk *Ioan: 14 v. 1. Es: 11. v. 10.* Az Atyanak tisztesseg Diczősseg. *1. Tim. 6. v. 16.* ugy az Christusnak *Apoc: 1. v. 6. & 5. v. 13. Psal: 96. v. 9. Heb: 1. v. 6.*

XLI. Nem hozza be itt az Apostol az Esaias mondasat, de csak hasonlot ßol hozza.

F. Eleg minekünk hogy hasonlo hozza. Mert Esaias *cap: 45. v. 23. exigit adorationem religiosam*, kevan Isten tisztessegeben jaro imadast, melly egyedül az Istent illeti *Matt: 4. v. 10.* Szent Pal-is azon imadast kevan itt hogy tegyünk az Christusnak, es amazt, ha nem azon bőtükkel, de ertelmeben éppen ide fejezi, az mellyert semmi az Enyedi csavargasa.

XLII. Az ki mastol veßen meltosagot, kisseb annal, az kitol vötte. De az Christus az Atyatul vötte az meltosagot. Ergo.

F. Az ki mastul vesi az meltosagot, tudni-illik, olly meltosagot, minemű meltosaga az előt nem volt, bezzeg kisseb az annal, az kitől vötte. De igy az *Minor* hamis. Mert az Christus nem vött olly Meltosagot az Atyatul, melly őröktül fogvan az ő Istensegenek termeßetivel eggyűt öve nem volt volna, mint oda fellyeb az ő Diczőssegeről meg mutatam. Hogy pedig itt Szent Pal mondgya az Atyatul adattatnak lenni az Christusnak Meltosagat, illik az ő rea, az menyiben Közben-jaro.

XLIII. Annak az Christusnak hajol meg minden térd, az ki meg holt, fel tamadott, es fel magaßtaltatott.

De az örök Isten meg nem holt, fel sem tamadott, fel sem magaßtaltatott:

Hat nem örök Isten az, az Christus, az kinek minden terd meg hajol.

F. Az elsőre: Annak az Christusnak hajol meg minden térd, az ki megh holt, fel tamadott, es fel magaßtaltatott, tudni-illik, emberségeben. De az örök Isten meg nem holt Istenségeben. Hat annak az Christusnak hajol meg minden terd, az ki Isten es ember az ßemelynek eggyeßegeben An-

nak-okaert hamiſſan ſaggattya meg Enyedi az Chriſtuſt az ő ſemellyeben. Mert az mikeppen vérét ontotta az Iſten *Act.* 20. *v.* 28. de az teſtben: azkeppen meg holt az Dicsőſſegnek Ura 1. *Cor.* 2. *v.* 8. de az teſtben. Hat őrők Iſten az, az Chriſtus az kinek minden térd meg hajol.

XLIV. Megh hajol az Chriſtuſnak az Itilő ſék előtt minden térd, de mint Itilő Bironak: az Iſtennek pedig mint Teremtönek Mint az Fejedelemnek-is terdet haytunk, az Cancellariuſnak is, de nem egy azert allattyok.

F. Ezen Argumentumot hozza elő *Rom*: 14. *v* 10. kire David Pareus tőkelleteskeppen meg felelt *Object.* 1. az Keresztyen Olvaſot oda igazitom. Az pelda illetlen. Mert ſoha az Fejedelem az Cancellariuſſal egyenlő bőcsülettel nem tiſzteltetik. De az Atya Iſten az ő ſzent Fiaval egyenlő tiſztelettel tiſzteltetik, mint ő maga Chriſtus mondgya: *Omnes honorent filium prout honorant Patrem*, Mindnyajan tiſztellyek az Fiat mikeppen tiſztelik az Atyat *Ioan*: 5. *v.* 23. annyira, hogy *az ki nem tiſzteli az Fiat, az Atyat ſem tiſzteli az.* Enyedi nem tiſzteli az Fiat ugy mint az Atyat. Azert az Atyat ſem tiſzteli.

XLV. Mikor Chriſtus az Itilő ſzekben ül, akkor az tizenket Apoſtolok-is ö vele. Hihetö hogy az Apoſtoloknak-is terd hajol. De nem egy allatuk azert Iſtennel.

I. F. 1. Az Enyedi *Veriſimilejét*, Hihetőſegét meg vettyük *per non veriſimile*, nem hihetőſeggel. Mert ſohonnan Enyedi azt meg nem bizonyithattya, holot egy altallyaban bőtű ſzerint nyilvan az Chriſtuſnak mondgya az Apoſtol, hogy meg hajolnak az terdek: melyből minden teremtett allatok ki rekeſztetnek. 2. Az terdnek hajtaſa alatt *adoratio religioſa*, Iſten tiſzteſſegeben jaro imadas es tiſztelet vagyon, melly nem az Apoſtoloké, hanem az őrők Iſtené.

II.

Es minden nyelv vallya, hogy az Ieſus Chriſtus UR.

XLVI. Itt az Chriſtus nem örők Iſtennek, de olly Urnak mondatik

ki

ki maſtol tetetett Urrá, *es* Uraſaga *maſtol vagyon Act.* 2. v. 36.

F. Ha azert nem őrők Iſten az Chriſtus hogy Urnak mondatik, tehat az Atya ſem leſſen őrők Iſten azzal hogy Urnak mondatik. De ez képtelen: Hat amaz-is. Mert az Chriſtus azert mondatik Urnak hogy őrők iſten, mellyet ſent Pal tanit ebben. Mert Iſten formajaban leven, olly egyenlő Iſten az Fiu az Atyaval, hogy azt az egyenlő Iſtenſeget (Uraſagot is) nem ragadomany, de termeſet ſerint birja. Vr az Chriſtus.

Az mi az ſent Peter mondaſat illeti: *Iſten tötte* Urrá *az Chriſtuſt* vallyuk, az menyiben Urnak jelentette ki azt, az ki annak előtte is Ur vala ugyan termeſetiben, ugy mint, *Kiralyoknak Kirallya*, Uraknak Ura *Apoc:* 19. v. 16. Mas azert valakinek magaban Urnak lenni: mas annak Uraſaganak nyilvan valova tetetni, ki jelentetni, mint Iſten cſelekedett az Kőzben jaroval.

XLVII. Ha minden teremtett allatok, söt az Chriſtuſ- is, es minden ö Fenyeſſege, Dicsöſſege, Meltoſaga igazgattatnak ugy mint fö czelra az Atya Iſtennek dicsöſſegere, tehat az Atya az Chriſtuſnal böcsülletesb, nagyub es meltoſagosb. De az elsö igaz: Ioan: 17. v. 4. *Matt:* 5. v. 15.

F. Megh engedgyük hogy mindenek, meg az Chriſtuſ is az menyiben Kőzben-jaro minden ő cſelekedetivel eggyűt igazgattaſſek az Atya Iſtenre, de nem kirekeſztve onnan az fő czelbol es Dicsőſſegből az Fiat es az Szent lelket, mellyet kell vala Enyedinek irasbol meg mutatni, ſ nem csak ollyan himeſſen az *finis præſtantiſſimus*rol, az fő végről ſolani. Mert eleggé meg bizonyitottuk eddig, hogy holot azon az Fiu es az Szent lelek Iſtenſegeben, ki az Atya, azon tiſteleti, Dicsőſſege: melly Fiunak Atyaval es Szent lelekkel egyetemben adaſſek Dicsiret, Dicsőſſeg, aldas, hala-adas mind őrőkke

Amen.

SZENT PALNAK
COLOSSE VAROSBAN
IROT LEVELE.
CAPUT I. v. 15.

Ki az Lathatatlan Istennek abrazattya, minden teremtett allatnak előtte ſűlettetett. Mert ő altala teremtettek mindenek, mellyek az egben vadnak es mellyek ez földön, Lathatok es Lathatatlanok, akar Kiraly i ſek ek, akar Uraſagok, akar Birodalmok, akar Hatalmaſſagok, mindenek ő altala, es ő rea nezve teremtettek. Es ő mindeneknek előtte vagyon, es mindenek ő altala allanak.

Ez igekben-is meg czafolhatatlan erősſegink vadnak az Chriſtus Ieſuſnak örők Istenſegeről.

1. *Mert, Valaki az Atya Istennek allat ſerint valo abrazattya, az, termeſet ſerint valo Isten.* Mert az minemű az Atya az ő Istenſegenek allat ſerint valo merhetetlen, veghetetlē abrazattyaban ſ- formajaban, ollyannak kell annak-is lenni, az ki annak abrazattya. Mert kűlőmben ſoha az Atyanak abrazattya nem lehetne.

De az Chriſtus az Atyanak allat ſerint valo abrazattya. Mert valami az Isten az ő Istenſegenek abrazattyaban, ſ- termeſetiben, ugyan azon az Fiu, mint ſinten valami Adam az ő abrazattyaban, azon Seth az ő fia, kit az ő abrazattyara es haſonlatoſſagara ſűle *Gen: 5. v. 3.*

Annak

Annak-okaert az Chriſtus termeßet ſerint valo örök Iſten.

2. *Valaki minden teremtett allatoknak elsö ſülötte, az az, örökül valo es minden idök elöt valo, az termeßet ſerint valo iſten.*

De az Chriſtus minden teremtett allatoknak elsö ſülötte, ugy mint Iſtennek eggyetlen egy ſülöt fia *Ioan: 1. v. 14.*

Azert az Chriſtus termeßet ſerint valo Iſten.

3. *Valaki altal teremtettenek mindenek, mellyek az egben, földön vadnak, Lathatek es Lathatatlanok &c. az, termeßet ſerint valo Iſten.*

De az Chriſtus altal teremtettenek mindenek.

Azert az Chriſtus termeßet ſerint valo Iſten.

Noha ezek az ſent Pal argumentomi, mint valami menyütö kövek meg boditottak Enyedit, meg-is hogy az Ieſus Chriſtuſſal bayt vöt föl, es magat halalos ellenſegül vetette, imigy tornikol ellene.

I. Calvinus Ianos meg veti ezt az erőſſeget, hogy az lathatatlan Iſten abrazattyabol az Chriſtus örök Iſtenſeget ki hozhatnak, noha azon dologban bele nem közik. Mi-is 2. Cor. 4 meg vetettük ezt. Cō. in v. 15.

F. Hamiſſan hozod elö az Calvinus mondaſat. Mert ö azokrol ſol, az kik csak egy igecskeben helyheztetik vala az argumentomot: *Imago* abrazat, mellyert igy ſol: *Mert azert az Chriſtus Iſten abrazattya, hogy az Iſtent neminemü modon mi nekünk lathatova teſsi.* Iollehet abbol-is allathatni az Atyaval valo allattyanak egyenlöſeget. Mert *ſoha*, ugy-mond, *igazan az Iſtent meg nem abrazolna* (valoſagoſon meg nem mutatna) *hogy ha ez Iſtennek Igaje allat ſerint valo nem volna.* Eregy immar, Enyedi, emlitſd Calvinuſt az te magad meg hamiſsitaſara. Az mi nezi 2. *Cor.* 4. valaßod vagyon arra oda fellyeb.

II. Az ki vérét ontotta, az az Iſten abrazattya, mint ſent Palo da fellyeb bötü ſerint monda, mellyet ez ige: Qui, *ki, megh mutat.*

De az örök Iſtenſegnek vére nincsen. Hat nem képe Iſtennek Iſtenſegeben.

F. Az elsöre, az ki vçret ontotta, tudni illik, az teſtben, az az Iſten abrazattya. Az maſikra: De az örok Iſten ontotta

vérét

vęret az teſtben. *Act.* 20. *v.* 28. Azert az őrők Iſten, ki az Fiu, az Iſtennek allat ſerint valo abrazattya.

Nincsen azert az Iſtenſegnek ő magaban vęre, mert lelki allat. De azert vőtte fől az teſtet, *Rom.* 1. *v.* 3. *&* 9. *v.* 5 *Gal.* 4. *v.* 4. hogy az ő túle fől vőt teſtben vęre lenne. Azert mondgya ſent Pal tulaydon Iſten vęrenek azt, *Act.* 20. *v.* 28. Hamis azert az Enyedi almodozaſa.

III. Vannak nemellyek, kik ez iget: Abrazattya, *ezzel adgyak őſſze*, Elſő ſűlőt, *es igy annyit teſſen, mint, minden teremtet allatnal elsőb, dragalatosb, kedvesb. Ha penig az Chriſtus nevezetihez vetik, annyit teſſen, mint, elsőben teremtetet, es oſztan ugy teremtet Iſten altala. Innen mondatik teremtetetnek az Chriſtus, Rom.* 13. *v* 14. *Eph.* 4. *v.* 24. *Eſ.* 45. *v.* 8. *Apoc.* 3. *v.* 14. *Es ekkepen az ſuleſnek es teremteſnek igeje egy.*

I. F. Minden csavargaſi Enyedinek hamiſſak. Az elſő magyarazat azert, mert emberi velekedeſen fundaltatot, mellyet ő maga-is meg vét. Mert lattya, hogy abban ſemmi réſt nem talal. Azonban őrőmeſt meg vallyuk, hogy oly elſő eggyetlen egy ſerelmes es dragalatos kedves Fia Iſtennek az Chriſtus, kinel kedveſeb nincsen, ugy-mint, kihez valo ſeretetiert kegyelmezet meg nekűnk-is, *Ioan*: 3. *v.* 16. es kiben minket őrők időknek előtte, ugy-mint, jelen valo ſerelmes Fiaban valoſagoſon el valaſtot. *Eph*: 1. *v.* 4. Melyből az ő őrőkke-valoſaga bizonyittatik.

II. Az maſik azert hamis. Mert amaz Arrius eretnek vallaſa voſt az, hogy Iſten az ő Fiat teremtette előſőr, es az utan ugy teremtet mindeneket az altal: kinek karomlo eretnek vallaſat az egeſs Kereſtyen vilag meg vetette, magat ezert mint nyilvan valo eretneket ki atkozta.

III. Hogy penig az igeket meg ſaggatod, Pal Apoſtol altal ſolo Szent Lelek ellen veteſs. Mert el megy, es ez igeből πρωτότοκον, *Primogenitus*: Elſő ſűlőt, ezt el ſakaſtod: Szűlőt es arra magyarazod, hogy teremtetet, kinel karomlob hamis magyarazat nem lehet. Nezhedős megh az Apoſtol tanitaſanak folyaſat: Okat adgya annak, miert mondaſſek amaz allat ſerint valo Iſten abrazattya az Chriſtus minden

Czellya az Apoſtolnak

te-

teremtet allatoknak elsõ szülõttenek: *Mert* ugy-mond, *mindenek ö altala teremtettenek.* Azert holot mindenek ő altala teremtettenek, bizony szükségeskepen következik, hogy minden teremtet allatoknak elõtte lõt legyen: Nem teremtetet penigh. Mert szent Pal itt az Chriſtuſnak teremteſeről egy pontot ſem szol, hanem születtetet, ki minden teremtet allatoknak elõtte születtetet. Mi volt minden teremtet allatoknak elõtte egyeb, hanem az õrõkke valoſag. Hat õrõkke valo születet, ſ. nem teremtetet.

Annak-felette, ha az Chriſtus teremtetet volt volna, hogyhogy teremthetet volna, holot az teremtes Iſtennek tulaydon ſajat cselekedete, ugy hogy, teremtetet, Teremtő ſoha nem lehet. Tapasztallyatok meg itt-is szemtelen karomkodaſokat ez moſtani Samoſatenicuſoknak.

Az Apoſtol iraſibol ſoha azt Enyedi megh nem bizonittya, hogy az Iſten abrazattya teremtetet volna: Azert az Chriſtuſ is teremtetet. Mert az Apoſtol szol arrol, hogy mi az Chriſtuſt õltõzzük fõl, az O Adamot le vetkezven, mely Chriſtusban valo fõl õltõzõdeſünk lesen hit altal es ez lelki uy teremtes. De az Apoſtol itt az helyen ſemmit erről nem szol, hanem egy altallyaban az lathato es lathatatlan allatoknak teremteſeről Chriſtus altal. Azert illetlenek ide az irasbeli peldak.

De ha szinten teremtetetnek mondatnek-is valahol az Chriſtus, mellyet tagadunk, mert fogontatot az szent Lelektül az Marianak meheben, ertenők azt az Chriſtus teſteről, kit az szent Lelek formala az Marianak meheben. De mas megg az, az mely szerint Iſtennek allat szerint valo abrazattya, tudni illik, az ő Iſtenſege.

Eſaiaſnal *cap*: 45. v. 8. Nincsen emlekezet az Chriſtuſnak teremteteſeről. *Vide Tremellium.*

Szent Ianoſnal *cap*: 3. v. 14. Az Iſten teremtet allatinak kezdetinek mondatik az Chriſtus: Mert minden teremtet allatok ő tõle võttenek kezdetet ſ. letelt.

Elsö szülöttenek mondatik *az halottaknak*, 1. Cor: 15. v. 20. *Apoc.* 1. v. 5. *Mert oka volt* (mond Balas D.) *hogy mindenhalottak fel tamad-*

gjanak az halhatatlã ęletre. Mert à halalbol valo fel tamadas nẽ eǵeb, hanẽ neminemű uy ßűletes, kinek à Christus megßerző oka. Az Iuhoknak első ßűlőttyők, *Gen.* 4. v. 4 nem ide valok.

Ioan: 5. v. 24.

Hamis azert az Enyedi *consequentia*ja, hogy az Christus eggyik volna az Isten teremtet allati kőzzűl. Mert mind azoknak előtte ßűlettetet Első ßűlőt *Prov:* 8.

IV. Ha az Christus minden teremtet allatoknak elötte ßulettetet, bizony az ö ßuletese be tellyesedet. De ök azt mondgyak, hogy most-is ßuletik: hát męg sincsen. Azert innen az ö örök Istensege nem bizonyittathatik.

F. Az *Antecedenset* első mondast meg engedgyűk. Mert az Fiunak az Atyatul őrőkke valo ßűletese altal *suum esse personale*, az Istensegben ßemely ßerint valo lete oly tőkelletessen be tellyesedet, hogy valaminemű ép, tőkelletes ßemely az Atya, ßinten ollyan az Fiu-is, melyre nezve Istensege ßerint valo *Abrazattyanak* avagy, *Attya ßemelyenek ki meczet belyegenek* mondatik az Christus, *Heb.* 1. v. 3 Hogy peniglen nemellyek mondgyak mindenkor ßűlettetni, arra neznek az okra, mellyet Isidorus Doctor meg jegyzet *ne imperfecta censeretur*, hoǵ be nẽ telljesedetnek ne vélnék, mint peldanak okaert, az Nap az ő fenyet mindenkor nemzi, ßűli, de azert ugyan ep, be tellyesedet tőkelletes az ő fenye, noha mindenkor bocsattya: ugy az tűz az ő melegseget: ugy az forras az vizet. Agoston Doctor-is azont mondgya, *Quæst.* 3. *Dicimus Filium semper natum: nam etsi semper durat actus generandi & nascendi tamen semper est perfectus & confirmatus.* Mondgyuk az Fiat mindenkor ßűletni. Mert noha mindenkor vagyon az ßűlesnek es az ßűletesnek cselekedete (lelki nemzesben, mint az tűz melegsegenek bocsatasa) mind az altal tőkelletes es be tellyesedet. Hamis azert az *consequentia*, es innet vilagoson meg bizonyittatik az Christus őrők Istensege.

Az Fiunak Istẽsege szerint valo születese ép, tőkelletes, es be tellyesedet.

V. Ezige: Első ßűlőt, *gyakorta azt jegyzi, hogy elsö, mint Ier.* 4. v. 31. *Az Kenyernek sengei, Levit.* 23. v. 17. 20. *Mal:* 3. *Horatius. Igy az elsö ßulöt-is, gyakorta az böcsületert, meltosagert vetetik. Iob.* 18. v. 13. *Gen.* 49. *Ierem:* 31. v. 9. *Igy az Christus elsö ßulöt, az az, az Isten teremtet allatinak Fejedelme, leg na-*

gyob

gyób. Vegezetre jegyzi az igen igen ſzerelmeſt, mint Tremellius magyarazza Exod. 4. v. 22. Heb. 12. v. 23. Igy az Chriſtus Iſten ſzerelmeſe: hát elsö ſzülötte, az az, ſzerelmeſe.

F. 1. Ez ſo: *Elsö ſzülöt*, gyakorta azt teſi, hogy Elſő: Tedd utanna: Hat nem mindenkor: azert itt ſem. Gyakorta bőcsületert vetetik. Tedd utanna: Hat nem mindenkor: azert itt ſem. Gyakorta ſzerelmeſert: Tedd utanna: Hat nem mindenkor: azert itt ſem. Elegedendő felelet volna ez Enyedinek. Mert maga jol lattya az hamis *conſequentiat*. De ertſe. 2. Szent Pal irja meg az Chriſtuſnak ſzemelyet, kicsoda legyen? ſ-azt mondgya, hogy amaz lathatatlan Iſtennek abrazattya. Meg kellene Pal Apoſtol ezt bizonyitanod. Minden teremtet allatoknak elsö ſzülötte. Ez is bizonytalan: Meg bizonittya: Mert ő altala teremtettenek minden lathato es lathatatlan allatok. Latode Enyedi, ha Iſtennek tarto lelked volt volna, mely egy inon folyo igaſſagban irja meg az Apoſtol az Chriſtuſnak ſzemelyet. 1. Termeſzetiről: Mert az lathatatlan Iſtennek allat ſzerint valo abrazattya. 2. Mert őrökke valo, holot minden teremtet allatok elöt valo Elſő ſzülöt, Abrazat. 3. Cselekedetiről: Mert teremtő. Te penigh el megy, ſ-imez egy iget ragadod elő, *Elsö ſzülöt*, es azt mondod, hogy neha azt teſi, hogy *elsö*: azert az Chriſtus elſő: nehol azt teſi, hogy *Böcsületes*: azert az Chriſtus Bőcsületes: nehol azt, hogy *Szerelmes*: azert az Chriſtus ſzerelmes. Lelked iſmereti ellen veteſ. Mert az ſzent Pal ezellyat el forditod. Mert egy mangurni ſava az Apoſtolnak itt az ollyan Elsőſegről: Bőcsületről es ſzerelmeteſſegről nincsen, hanem az Chriſtus ſzemelyenek meg iraſarol. 1. Termeſzetiről: Mert lathatatlan Iſten abrazattya. 2. Mert őrökke valo. 3 Cselekedetiről: Mert teremtő. Bizony oly tavoly jarſ ennek az Apoſtol tanitaſanak igaz ertelmetül, mint az Egh az földtül.

I.

II.

Irattatik meg az Chriſtuſnak ſzemellye.

Azert egy altallyaban tagadgyuk az meg jegyzet okokert, hogy az te túled elő hozot jegyzeſek abban az ertelemben ide tartozzanak, meddigh illendőb iraſokat ide elő nem hoſ.

III.

IV. 3. Itt az elsö szülötnek igeje, az elsö születtetet Christust jegyzi, ki nem csak azert elsö szülöt, mint Calvinus mondgya, hogy idövel elöl vötte az teremtet allatokat, de mivel az Atyatul azert születet, hogy altala teremtetnenek: *sitq; veluti Hypostasis aut fundamentum omnium*: es legyen ugy-mint semely avagy mindeneknek fundamentoma. Igy magyarazza sent Pal *vers.* 17. *Mert mindenek elöt volt, vagyon, es mindenek ö altala allanak.* Kicsoda az elsö szülöt es mit jegyezzen itt fejezi ki: *Az ki mindenek elöt vagyon*: ugy-mint, *ki minden teremtet allatok elöt szuletet. Mikor sammi melysegek nem volnanak születtettem vala*, azt mondgya maga felöl, *Prov.* 8. *v.* 24.

VI. Ez ige-is ketseges: Teremtet allat. *Mert noha mayd mindenek az elsö teremtesre ertik, de az uyjonnan valo szuletet jegyzi, mint maydan meg mondgyuk.*

F. Hamis, hogy az Apostol mondasa ketseges volna, hanem ha az el vesendöknek, kiknek halalnak illattya az halalra. Mert mi-is ugyan ottan meg mutogattyuk, hogy az elsö teremtest jegyzi.

VII. Az, az minden teremtet allatoknak elsö szülötte, az ki veret ontotta. De az Christusnak ha ez vilag elöt volt volna-is vere nem volt. Hat akkor elsö szülöt nem volt, nem-is lehetet.

F. Az elsöre: Az, az minden teremtet allatoknak elsö szülötte, az ki veret ontotta, tudni illik az testben. De az Christus, ki az ö elsö szülötsegeben vilagh teremtesenek elötte volt valosagoson, mikepen eddig meg bizonyitottam, lasd *Ioan.* 8. ontotta veret az testben, mellyet *az idönek tellyesseghen fel vöt, Galat.* 4. *v.* 4. Azert az Christus az minden teremtet allatoknak elsö szülötte. Egynehanyszor rágta elö nagy kérözessei ezt Enyedi.

VIII. Azt jegyzi az elsö teremtet allat, *mikor Christus veret ontotta, es idövel rendel meltosaggal eleb valo az masodik teremtet allatoknal.*

F. Hamis magyarazat, melynek az irasban semmi fundamentomot nem vethetet Enyedi. Mert ez az masodik teremtes, az az, meg uyjulas, vagy uyjonnan valo születes nem akkor kezdetet, mikor az Christus vere ki öntetet az kereszt-

fan,

fan, de az eſet utan mindgyaraſt, mint *Ioan*: 1. *cap.* meg mutogattam. Mert *az Barany világ fundamentomanak fel veteſe előt meg aldoztatot. Apoc*: 13. v. 8. *Mert ő tegnap es ma, &c. Heb*: 13. v. 8

Mert ű altala teremtettek mindenek.

IX. Nem mondgya itt az Apoſtol, hogy az Chriſtus teremtö, es hogy ü teremtet volna, hanem ö altala, mely nem elsö okat es elsö cselekedöjet, hanem csak közben levö eſközet jelenti. Mert az ki teremtet: mas az kiben teremtet. Azert ez ige: Benne: ő altala, *Közben-jarot jelent.*

F. Hamis az Enyedi velekedeſe. Mert ha az Atya Iſten azert teremtő, hogy ezen ſolaſnak formaja vagyon ő rola: *ö altala*, tehat az Chriſtuſ-is teremtő. De az elſő igaz. Mert *Rom*: 11. v. 36. igy ſol ſent Pal: *ö tüle, ö altala, es ö benne vannak mindenek.* Iſmet, 1. *Cor*: 1. v. 9. *Hü az Iſten, ki altal hivattattatok.* Igy, *Gal*: 1. v. 1. *Act*: 17. v. 28. *Heb*: 2. v. 10. Mely mondaſokban ez ſok talaltatnak az Atya Iſtenről: *ö benne, ö altala*, mint ſinten itt az Chriſtuſrol. Azert ha az Atya nem eſköz ezert, hogy ő altala teremtettenek mindenek, tehat az Fiu ſem ezert, hogy ſent Pal itt azt mondgya felőle, hogy ő altala teremtettenek mindenek. Az Atya azert *az ö abrazattya*, az az, *az ö ſemelyenek kt meczet helyege altal Heb*: 1. v. 2. *teremtet mindeneket*, nem ugy, mint eſköz altal, de ugy, mint elsö, fő meg ſerző ok altal, ugy mind az altal, hogy ſem ket meg ſerző okot ne allaſſunk az teremteſnek, holot az Atya egyenlő allattyaban az Fiuval, *Phil*: 2. v. 5. & *Ioan*: 5. ſem az ſemelyeknek valtozaſok avagy kűlömbözeſek közöt egyenetlenſeget es egymaſtul valo el ſakadaſt ne ſerezzűnk. Azert ugyan azon Iſten az ki teremt az Atya, es az ki altal teremtet az Fiu. Ez az oka, hogy ſem ket ſem harom teremtőket nem vallunk, de egy Iſtent, ki az Atya, Fiu es Szent Lelek.

X. Mert valamikor az iras az teremteſről emlekezik, mindenkor adgya azt az Atyanak, Iob: 9. v. 8. *Eſ*: 40. v. 15. & 44. v. 24. & 45. v. 7. *Matt*: 11. *Act*: 4. *Annakfelette az eſközöket-is ki rekeſſti, Rom*: 11. v. 36. *Heb*: 2. v. 10.

F. Adgya az iras nehol az Atyanak, nehol *ſimpliciter* az I-

ſtennek az teremteſt, de ſohol nem adgya ki rekeſtő igevel, mellyel az Fiu es az ſent Lelek az teremteſnek cselekedetiből ki rekeſtetnek, mellyet kel vala egyeneſen Enyedinek meg mutatni. De ezt ő ſoha az irasbol meg nem mutathattya. Ha hol penig ki rekeſtő ige talaltatnek, mint 4. *Reg:* 19. v. 15. Te vagy *egyedúl* Iſten, ott mindenkoron az balvany Iſtenekkel vettetik egyben, es az egyedúl valo Iſtennek nevezeti alat az mint az Atya, ugy az Fiu es ſent Lelek ertetik. Igy kel erteni az Enyeditúl elő hordot iraſokat.

Az hol penig mondgya *Rom:* 11. *Heb:* 2. hogy *minden eſközt ki rekeſt*, ertſed az kúlſő eſközökről, nem az Fiurol ſem az ſent Lelekről. Mert ezek Iſtennek nem lehetnek eſközei, holot egyenlő Iſten velek Iſtenſegenek allattyaban 1. *Ioan:* 5. *verſ:* 8.

XI. Az elsö teremteſnek emlekezeti az ſent irasban mindenkor ezket igekkel: Meny, Föld, ſejeztetik ki. Mint Gen: 1. *Act:* 14 & 17. *mint az Credoban-is. De itt nincsen emlekezet az menyről, földről, hanem csak az benne levö allatokrol. Eleb kel penigh az hazat meg eppiteni az benne valonal. Hát nincsen itt ſo az elsö teremteſről.*

F. Az *Major* elſő mondas nem igaz *univerſaliter*. Mert meg annyi iraſok vannak, az mellyekben csak mindeneknek teremteſeről vagyon közönſegeſen emlekezet, mint *Pſal:* 89. v. 13. *Az eſakot es az Tengert te teremtetted*, az holot nincsen emlekezet az *Menyről, Földről, Apoc:* 4. v. 11. *Melto vagy mi Urunk Iſtenunk el venni az tiſteſſeget es dicsöſeget es az eröt: Mert te teremtettel mindeneket, es az te akaratodbol valanak es teremtettenek.* Itt ſincsen ſo az *Menyről, Földről.* Azert az elſő el eſik.

Akar azt mondgyad: Mindenek Iſtentől teszéttenek, akar azt: Az Meny Föld Iſtentől teremtetet egyet teſzen

Az *minor* masodik *propoſitio*ban el reyti Enyedi azigaſſagot. Mert ſent Pal mind az Menyről, földről, ſ-mind ezekben levő lathato es lathatatlan allatokrol teſen emlekezetet. Mert ugy-mond, ő altala teremtettenek *Mindenek.* Micsoda *Mindenek?* Mellyek az Egben vannak es mellyek ez földön. Valaki azert mindeneket teremtet, az, az *Mennyet, Földet-is* teremtette. Iſmet, valaki azokat teremtette, mellyek az Egen es az földön vannak, az, ſokkal inkab az eget es a föl-

det

det. Mert egy-arant valo tereh vagyon ebben: *Mennek, Földnek teremtője.* ezzel: *Mindeneknek teremtője.* De az Chriſtus teremtet mindeneket, az Chriſtus teremtette azokat, mellyek az egen es az földön vannak. Azert az Chriſtus igaz teremtő örök Iſten. Hamis azert, hogy itt nem az O Teremteſről volna tanitaſa az Apoſtolnak.

XII. Ket teremtes vagyon. Eggyik O, az Földnek, Menynek teremteteſe. Maſik uy, mely az emberi nemzetnek az eſetből valo fel vetele Chriſtus altal, Amaz az Atyaé egyedul: Imez is az Atyae, de az Fiu altal.

F. Hogy ket teremteſről legyen tanitas az irasban, hiſſük es vallyuk. Az elſő ez vilagnak ſemmiből valo teremteteſe, az nincsenből vagyonra valo ki hozattataſa, mely kőz az harom Iſteni ſemelyekkel, kiről ezkediglen. Laſſad *Syntag: Pol: lib: 5. cap: 1 pag:* 1644. Az maſik teremtes nem egyeb, hanem az valaſtatot embereknek, de azert bűnben fogontattaknak es ſűlettetteknek uyjonnan valo ſűletteteſek, *Pſ:* 51. *v.* 12. Az mint az elſő teremtes, ugy ez is kőz az Iſtenſegben levő harom ſemelyekkel, 1. *Cor:* 6. *v.* 11.

Mellyik teremteſről vagyon itt ſo?

Enyedi azt fecsegi, hogy az maſodikrol. Mi azt mondgyuk, hogy az elſőről. 1. Mert meg irja ſent Pal az Chriſtuſnak ſemelyet. 1. Iſtenſegeről. Mert az lathatatlan Iſtennek allat ſerint valo abrazattya. 2. Örökke-valoſagarol: Mert minden teremtet allatoknak előtte valo *Elsö ſzülot Fiu*, ki *ante omnia eſt*: Mindeneknek előtte vagyon. 3. Cſelekedetiről. Mert teremtője az Menynek, földnek, es ezekben levő allatoknak. 4. Minden allatoknak meg tartattataſokrol: Mert mindenek ő altala allanak. Mi ſűkſeg vala illyen tekinteteſſen es nagyfagoſſan az Chriſtuſt meg irni, ha az maſodik teremteſről volna tanitas? 2. Mert az minemű teremteſről itt tanit az Apoſtol, nem csak az valaſtottakra nez, de mindenekre melljek vannak à Mennyen es földön, lathatok es lathatatlanok. De az uyjonnan valo ſűletes tartozik csak az valaſtottakra. Hat vagy ki rekeſſe az egből az Angyalokat, vagy bűnőſőkke tegye, hogy azokat-is uyjonnan teremtſe

az

az Christus. Igy az barmokat az földről, vagy ezekre-is terjeßße ezt az teremtest. De lassuk az Enyedi *ratioit.*

XIII. Mert megh mutattam oda fellyeb, hogy itt az Apostol az masodik teremtesröl tanitson. 2. Mert itt emlekezet vagyon Eßközröl, ki az Christus az uy teremtesnek eßköze. 3. Mert ö maga ugy magyarazza: es az mit itt homalyosabban mondot vala, azt vers: 20. nyilvabban meg magyarazza.

F. Az ket elsö okrol oda fellyeb bövön ßollottam. Szokasok ez az Apostoloknak, hogy az Christusrol valo tanitasokat ket reßre ßakaßßak. Elößör tanitanak ßemelyeröl, kicsoda legyen ßemellyeben az Ur Christus? Isten es ember, *Rom: 9. v. 5.* Masodßor tißtiröl: Micsoda tißti annak az egy ßemelyben levö Isten es embernek? Egy ßoval Közben jaro, ki az valtsagnak dolgat vegben vitte. Ugy tanitanak penig ekkepen az Christusrol az Apostolok, hogy közöslegh neha, neha penig egyßers-mind mind ßemelyeröl s-mind valtsagarol ßollyanak. Ezent követi it ßent Pal. Mert 1. ßemelyet irja meg az Christusnak, ugy az mint meg mondotta az eleb. 2. Tißtiröl emlekezik *vers: 18, 19.* es modgyarol, hoǵ hogy jart el abban az ö tißtiben, *vers. 20.* hogy az ö vęre altal mindeneket meg engeßtelne. Enyedi ezt ragadgya elö, es ebböl akarja magyarazni *vers: 15.* az masodik teremtesröl, de hamissan, az mint meg mutatam,

2. Valamikor az iras az uy teremtesröl emlekezik, igen nyilvan valo beßedekkel jelenti azt megh, mellyekkel az O teremtestül bötü ßerint valo tanitasokkal meg külömbözteti. mint *Es: 43. v. 19. Apoc. 21. v. 5. 2. Cor. 4.*

XIV. Nem mindenkor, mint Es: 65. v. 8. Eph: 2. v: 10. Colos. 3. v. 10. Eph: 3. v. 9. Iacob. 1. v. 19. Tehat ha Pat Apostol itt ki nem fejezi-is az Uy teremtest, de azert az elöljaro es következendö beßedek erös argumentumok annak el hitetesere.

F. Hamis az Enyedi *Nem mindenkorja.* Mert hand fel az egeß Bibliat Mosestöl fogva az Mennyei latasnak könyveig, minden helyeken, valamellyekben az Uy teremtesröl emlekezet vagyon, vilagos beßedekkel megh talalod ki fejezve lenni az Uy teremtest, mint *Es: 65. v. 11. Ime en teremtek:* mi-

Az Vy terẽtes mindenüt nyilvan meghataroztatik.

csodat

cso dat Ur Iſten ha meg ſűntel egyſer az teremteſtől? Uy *egeket es uy földet &c.* Uy teremtes volna hiſem itt Enyedi ki fejezve, jol-lehet ſent Peter magyarazza az Egnek Földnek meg uyjulaſarol 2. *Pet:* 3. *v.* 13. mint ſent Ianos *Apoc:* 21. *v.* 1. De moſtan melléd ereſkedtem. Igy ſent Pal *Eph:* 2 *v.* 10. *Mert ő csinalmanyi vagyunk teremtetven az Chriſtus Ieſusban az jo cselekedetekre, &c.* Hol olvaſtal az egeſ Bibliaban az O teremteſről haſonlo ſolaſnak modgyat? Nincsené ki fejezve itt az Uy teremtes? De haſontalan ebben mulatni. Mutaſſon csak eg iraſt ollyat, melyben az Uy teremtes ki nē volna fejezve vilagoſon? Annak-utanna bőveb feleletet hall.

Az mi illeti à ſent Pal Apoſtol elől jaro es kővetkező beſedit, ám arra egy ſoval megh feleltem az előt valo feleletemben mitſoda inon follyon az Apoſtol tanitaſa az Chriſtus ſemellye es tiſti felől. Azert ezt adgyuk itt előbben:

Ha az Uy teremtes nem egyeb, hanem az uyonnan valo ſűletes, mely altal az bűn ala vettetett emberek az romlotſagbol meg uyulnak, es az idveſſegre illendőkké tetetnek, es az Apoſtol itt erről tanit, kővetkezik hogy ez minden teremtett allatokra tartozzek: Angyalokra, jokra, gonoſokra: Barmokra, fűvekre, fakra. Mert az Chriſtus teremtett mindeneket, az az, Uyja ſűlt. De az első igaz az Enyedi velekedeſe ſerint: Hat az kővetkezeſ is.

XV. Nem kicsin ellen-vetes de meg felellyunk.

Mert ha megh engednők-is, hogy itt az O teremteſről ſollyon az Apoſtol, de nem ſulne ki örök Iſtenſege. Mert nagyob es meltoſagosb az, az ki teremtett annal az ki altal teremtett. De az Iſten teremtett az Chriſtus altal mint Eſköz altal. Ergo, &c.

F. Az elſőre: Nagyob es meltoſagosb az, az ki teremtett annal az ki altal teremtett, tudni illik ha maga Iſtenſegenek allattyan kivűl valo altal teremtett, es ha mint Eſkőz altal teremtett. Az maſikra. De az Atya nem maga Iſtenſegen kivűl valo Fia altal teremtett. Mert *en az Atyaban es az Atya en bennem vagyon* mond Idvezitőnk *Ioan:* 14. *v.* 10. annyera, hogy *Valamellyeket cselekedik az Atya, azonokat az Fiu* Haſonlokeppen *Ioan:* 5 *v.* 19. ugy mint *Egyenlő Iſten az Atyaval Phil:* 2. *v.* 5.

ſem nem mint Eſſköz altal, de mint magaval egyenlö Iſten leven Elſö, fö meg ſſerzö ſ-teremtö ok altal. Annak-okaert az Atya nē nagyob ſem meltoſagosb à Fiunal Iſtenſegenek allattyara nezve. Hamis azert mindē te agyaskodaſod Enyedi, es az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſege nem ſúl ki, hanem ugyan valoſagoſſan ugy benne vagyon, hogy tegedet az te karomlo ſſavaidert el karhoztat.

De hogy meg is ezt az te kedvedert ide tegyem az Chriſtus felöl: Ha az elſö teremtesben az Chriſtus Iſtennek Eſſköze volt, lehetetlen, hogy az teremtet allatok elöt ne volt volna. Mert az Eſſköznek mint az Pörölnek eleb kell lenni az ſſekerczenel. De az elſö igaz az te ertelmed ſſerint. Hat az *Conſequenſ*-is. Ha elötte volt à Chriſtus à teremtet allatoknak, tehat örökke valo. Mert az teremtet allatok elöt csak örökkevaloſag volt, csak Iſten volt. Azert örökkevalo Iſtē az Chriſtus. Arok vagyon itt Enyedi ha tudſſ ugrani.

XVI. Szent Palnal noha ez ige: Mindenek, *lattatnek az O teremteſre nezni, de mind az altal, az* Uy *teremteſ-is gyakorta azzal az igevel egy altallyaban közönſeges keppen ugy mondatik mint az elsö teremteſröl* 2. *Cor*: 5. *Eph*: 3. *v* 9.

F. Hamis az Enyedi allataſa, hogy ez ige: *Mindenek*, ollyan egy altallyaba mondatnek az Uyonnan valo ſſúleteſröl mint az minden allatoknak ſemmiböl valo teremteſekröl. Mert ſoha el nem kerúlhetned, hogy ha ollyan egy-altallyaban mondatnek az Uyonnan valo ſſúleteſröl, hogy az Barmokra, ökrökre, lovakra ne tartoznek az Uyja valo ſſúles. Mondgya tehat Enyedi, mi-is, hogy valaholot az ſſent iraſban ez ige: *Mindenek*, mondatik az Uyjonnan valo ſſúleteſröl, mindenút mindenkor az Valaſſtottakra hataroztatik, *Ioan*: 3. *v*. 16. *Ugy ſſerette Iſten ez vilagot, hogy az ö eggyetlen egy ſſulöt fiat adna erette, hogy Minden*: Baromé, Looé, ököré &c? Nem, mert utanna az *limitatio*, meg hatarozas: *Valaki hiſſen*. Immar pedigh *Nem Mindené az hit* 2. *Theſ*: 3. *v* 2. De az hiveké. Mert azok ajandekoztatnak meg azzal. *Eph*: 2 *v*. 8. Igy 2. *Cor*: 5. *Ha ki az Chriſtusban vagyon az uy teremtet allat az regiek el multanak*, Mire? *Mindenek meg uyultanak*. Vallyon micsoda *Min-*

Nota benè-

de-

denek? Igen nyilvan megh hatarozza az Apoſtol: *Ha ki az Chriſtusban vagyon.* Nincsen az Chriſtusban az Barom, ökör, loo, &c. hanem az Valaſtottak hitöknek altala *Eph:* 3. *v.* 9. Vagyon emlekezet az O teremteſről nem ide valo. Azert mely hamis az Enyedi *gloſſája* im meg mutogatam. Maganak ſem tetßik: azert illyen réſt kereſett.

XVII. Nem könyü Inſtantia: hogy Pal ez iget: Mindenek, *rendel ßamlallya elö: Mennyeiek, Földiek, Lathatok, Lathatatlanok &c. De erre* 1. *közönſegeſſen felelek.* 2. *kulön. Azert harom fundamentomot teßek ſel.* 1. *Az ember az irasban gyakorta* Minden teremtet allatnak *mondatik: Marc:* 16. *v.* 15. *Coloſ:* 1. *v.* 23. *Rom* 8. *Ioan:* 12. *v.* 19. *Az ember-is Kis vilag.* 2. *Ez ige:* Vilag *mindent be foglal. Azert akar azt mongyad* Vilag, *akar azt,* Meny, Föld, Lathatok, Lathatatlanok &c, *eggyet teßen.* 3. *Az* Definitum & definitio reipſa idem ſunt, *azon egy dolog az megh magyarazat, es meg magyarazando ige, ezekből egy argumentalok:*

Az ember felöl mondatik ez Vilag es az minden teremtet allat. Hat azon emberrol mondatik, az Meny, Föld, Lathatok, es Lathatatlanok, Urraſagok *&c. Az* Antecedens *meg bizonyittatott az elsö fundamentomban. Az* Conſequentia *meg tetßik az masodik es harmadik fundamentombol. Mert ez* Vilag Definitü: *az Meny, Föld &c.* Definitio.

F. Szines amito csavargas az igaſſag elöt: meljet hogy megy csak az gyermek-is meg tapaßtalhaſſon erzeskeppen hamiſnak lenni, im egeß *Syllogiſmus*ban fogom. Mert azert mondotta olljan rövid ſummaban, hogy az igaſſag inkab homalyban legyen.

Valami prædicabatik, *vagy mondatik ez Vilagrol es minden teremtett allatokrol, az, az emberekröl-is.* Miert? *Mert az ember Vilagnak es teremtet allatnak mondatik.*

De ez Vilagrol es minden teremtet allatrol mondatik Meny, Föld, Lathatok, Lathatatlanok, Fejedelemſegek, *&c.*

Azert az emberröl is, ugy-mint Vilagrol, es minden teremtet allatrol mondatik az Meny, Föld, Lathatok, &c. Es ex ſuper abundanti *az Ember Meny, az ember Föld, az ember Lathato*

es Lathatatlan allat, azaz, jo es gonoß Angyal, az Ember Kiralyi ßek &c. Miert? *Mert az ember Vilag es Minden teremtet allat. Ha pedig Vilag es Minden teremtet allat:* *Miert nem volna Meny, Föld, ökör, Loo, &c.*

F. Csattannyon fel ezẽ à Gyúlveß Plebanoſſag, es az ő vezeret Enyedit ez ßövetvenyből feycse ki, vagy legyenek eggyen eggyen egy egy Vilag, egy egy föld, hogy menyin vadnak annyi Meny, annyi föld &c legyen.

Azert az elsö *Propoſitio* hamis, hogy minden valami mondatik ez Vilagrol es az teremtet allatrol, az emberről-is egyenlöben mondaſſek. Az oka ſem azt mutattya. Mert noha az ember Vilagnak mondatik, de azert nem illyen Vilagnak mint az külsö Vilag, Meny, Föld, minden benne levö Lathato es Lathatatlan allatokkal eggyút, hanem hogy vilagi az ember, vilag ßeretö, vilaghoz ragaßkodo, vilag hayto es vilagban gyonyorkodo. Ezen értelemmel mondgya az embereket Vilagnak Chriſtus *Ioan*: 17. v. 14. Gyúlölte öket ez Vilag, az az, ez vilagi emberek gyúlöltek az Tanitvanyokat. De nem az Meny, Föld, es egyeb teremtet allatok. Igy noha Minden teremtet allatnak mondatnak *Marc*: 16. v 15. de mind az altal nem ollyan Minden teremtet allatnak mint az Meny, Föld minden benne levö Lathato es Lathatatlan allatokkal eggyút, hanem hogy az emberek is egy egy teremtet allati Iſtennek, mint az Meny ö magaban, az Föld ö magaban, es minden egyeb teremtet allatok eggyen eggyen. Ez az oka, hogy mindgyaraſt *limit*allya, ſ-megh hatarozza az Chriſtus kicsodak az Minden teremtet allatok: *Az ki hißen es meg kereßtelkedik.* De az Meny, Föld, &c nem hißen meg ſem kereßtelkedik. Hat hamiſſan mondgya Enyedi, hogy az mi ez Vilagrol es Minden teremtet allatrol mondatik az, egyenlöben az emberről. Mert latod, hogy tavol jar az *Definitum* az *Definitio*tol. Mert mas az ember: mas az Meny, Föld &c.

Nem eßtelen emberé tehat az ki igy ſollana: Az ember Vilag. Azert valami vagyon ez vilagon, az mondathatik az Emberről. Mert ez vilagon vadnak Diſnok, ökrök, Ebek,

Macs-

Macskak &c. Kicsoda bolondoskodnek hat ekkeppen: Az ember mint hogy Vilagnak mondatik: azert Diſznonak-is, ökörnek-is &c. Mert ezek ez Vilagban vadnak. Az ember pedig Vilagh, es Minden teremtet allat? Igy eſkeskedik Enyedi, hogy az Barmokra is vonnya az Ujja ſületeſt. De ſoha bizony ugy nem hanyhattya az Præſtacheſmuſt, hogy amaz mi elebbi ellen vetteſünket megh feytheſſe. De laſſuk az ő *ſpecialis*, tettetes feleletit.

XVIII. Ez mondas. A Chriſtus altal teremtettenek mindenek &c. *annyit teſſen mint, Az Iſten az emberi nemzetet az Chriſtus altal valtotta meg Itt az Tudatlanok fel csattannak: De ha az nyelveknek tulaydonſagit megh gondollyak, hogy Hyperbolica, hitel felet való, meg ſſunnek. Azert ha az Szent Lelek igy ſollot, ki dorgallya meg erette? Meg-is mutattuk, hogy az Mindeneknek nevezetin Emberek erteſſenek: Az Mennyen, Földön-is az Emberek: Mint Napnak, Holdnak, Luciſernek, Egnek, Eſ: 51. v. 16. Ag: 2. v. 7.*

F. Hamis az magyarazatod, es azki fel csattan ellened tudosb az Iſtennek iſmeretiben, es ſent akarattyanak értéſęben nalladnal, ki megh dühüttél az Chriſtus Ieſuſſal valo ellenkezeſre. Hamis az-is, hogy itt *Hyperbole* volna, hitel felet valo ſolaſa az Apoſtolnak, ſ. nem-is illik azt az Sido ſora kenned. Mert ſent Pal Gőrőgúl ſollot ſ. irta az ő leveleit. Ha azert ebben *Hyperbole*, Hitel felet valo ſolas vagon, tehat ebben-is: *Kezdetben teremte Iſten az Mennyet es az Földet.* Iras kivúl ſolaſ. Hogy pedig az Szent Lelekre fogod az te gloſſadat, es azzal oltalmazod magad, Nincsen ſemmi kőződ hozza. Mert ellene kialtaſ, halalos ellenſege vagy. Igazan bőtű ſerint ſollot mint ſinten maſut, hogy az Chriſtus, kinel az ő lelke 1. *Pet:* 1. v 10. *örökke mindenek ſ. let aldando Iſten Rom:* 9. v. 5. es teremtő Iſten. Hogy méred azert te ennek nyilvan valo mondaſat hitel felet valonak mondani?

Az emberek Napnak, Holdnak, Haynal csillagnak, Mennek, Földnek mondatnak. 1. Gyakorta. Hat nem mindenkor: azert itt ſem. 2. Haſonlatoſſagaltal. Azert *ab impropria locutione ad propriam concluſio fit per quatuor terminos*, mely te nal-

lad sokasos. Az Mennyen, Földön hogy hogy érteſſek, am meg magyaraztam, ezt itt hozza teven, hogy ollyankor az Prophetak nem sollanak az Teremteſről, mint az Apoſtol hogy arrol tanit, de haſonlatoſſag altal, mint *Hag*: 2. *v.* 6.

XIX. Az Lathato es Lathatatlan allatokon-is az emberek értetnek, mond Enyedi, *mint meg teſsik Apoc*: 5. *v.* 13.

F. Képtelen hamis facsaraſa ez az iraſnak. Honnan bizonyithatná meg, hogy azon egy ember kit az Chriſtus Uyjonnan teremt vagy sül, Lathato es Lathatatlan volna? Mert itt nem eggyik reſzről vagyon tanitas az embernek, de az egesz emberről. Az mennyei jeleneſekről irt könyvből elő hozot iras ſoha azt nem bizonyittya, hogy az Iſtennek valaſtotti, kik uyjonnā sülettettenek Lathatok es Lathatatlanok legyenek. Mert ott arrol egy kőrőm feketennyi tanitas ſincsen. Az Apoſtolnak is *Diſtributio*ja, rendel valo solaſais meg hamiſſittya. Mert elsőben azt mondgya: Mennyen, Földön. Kik vadnak az Menyben? Az sent Angyalok. Ezeket érti hat az Lathatatlanokon. Mert ezek-is az Chriſtus altal teremtettenek *Heb*: 1. *v.* 7. Kik vadnak az földön? Lathatok &c. Emberek. Mert ezeket is az Chriſtus teremtette *Gen*: 1. *v.* 26.

XX. Az Kiralyi sekek, Uraſagok, Fejedelemſegek, Birodalmok, Hatalmaſſagok, jegyeznek minden Meltoſagban levöket. Rom: 8. *v.* 38. *Eph*: 1. *v.* 21. *& cap*: 3. *v* 15. *Mert ez mondaſſal Nagyozza, ezt ad beſsedenek ekeſſeget ſserez az Apoſtol.*

I. F. Ez ismet ollyan képtelen hamis magyarazat, mint az oda fellyeb valo. Mert az egesz kereſztyen vilagban levő bőlcs Doctoroknak ertelmek serint, mint Beza es Calvinus meg jedzettek, az Angyalok ertetnek: mint ha azt mondaná: Akar mi névei nevezteſſenek: akar Kiralyi sek: akar Uraſag: akar Fejedelemſeg &c. de ugyan csak az Chriſtus altal teremtettenek es vöttenek letelt.

II. Az mi à Peldakat illeti *Rom*: 8. *Eph*: 1. *&* 3. illetlenek. Mert nincsen ott so ſem az O teremteſről ſem az Uyrol hogy ide illienek, hane hogy ſemmi el nem sakaſthat az Iſtennek kegyelmetől, nem Fejedelemſegek &c az az, sent Angyalok:

Mert

Mert ők őrzik az hiveket: sem tűz sem tőmlecz &c. Hogy pedig azt rebesgeti Enyedi, hogy az Apostol ekesitette, izesitette, himezte az ő beßedet ezzel: Uraßag &c. hamisnak murattya ő maga *1. Cor: 2. v. 4 Az en beßedem es prædikallasom nem volt emberi bölcseßegnek hitető beßediben.* Hat az sem az fele himező, izesitő s- nagyzo beßed.

XXI. Nimely tudatlanok Babonaßagtul meg vakulvan nem akarnak helt adni ez feleletnek, laßuk mas modon. Hogy azt mondgyak: Az Christus teremtette az Angyalokat. De azok ugyonnan nem ßulettettek. Erre mi azt mondgyuk 1. *Hogy csak az következnek abbol, hogy az Angyalok előt volt: mellyel örök Istenßege nem bozonyittatik.* 2 *Mert az Apostol itt az Menyben valo helyre allataßat nem valami örökkevalo teleknek tulaydonitya, hanem embernek kinek vere vagyon v. 20. Eph: 1. v. 10.*

Azert

Nem illetlen mikor azt mondgyuk, hogy az Angyalok az Ur Christus altal ugyonna ßulettettenek, es formaltattanak az utolso időbē. Hogyhogy pedig? mi nem tudgyuk.

S- hat az ördögők?

Mivel hogy ők is ez vilagnak eggyik reße mondhatta ßent Pal, hogy az ördögők is ugyonnan formaltattanak az Christus altal. Mert illyen modon hozattatot az ßent Fejedelemßegbe, melynek az előt ollyan Ura nem vala.

Nosza nagy Eretnekseg.

F. O tudos bölcs ember! Hogy ez egeß Kereßtyen tudos Bölcs vilagot magaddal egyben vetven, Babonaßagtul meg vakult tudatlanßaggal mered vadolni, egyedúl te tudos leven *scilicet* hogy mar.

Az mi az te kövétkező feleletedet illeti, hogy az Angyalok teremteteßekből csak az következnék, hogy előttők volt az Christus, de azert nem örők Isten, hamis. Mert valaki az Angyalokat teremtette, örők Isten az. Ezt ßoha az ördög sem tagadhattya. De az Angyalokat az Christus teremtette *Heb: 1. v. 6, 7.* Hat az Angyaloknak teremteteßek előt valo Christus örők Isten,

I.

Hamis az-is, hogy az Apostol az Földnek, Mennek teremteßet es az utan az eßetből valo meg uyjulaßat, nem valami

II.

lami őrökke valo Leleknek tulajdonitaná. Mert azert mongya az Chriſtuſt az Lathatatlan Iſten Abrazattyanak es Elſő ſűlőtnek minden teremtet allatok előt. Mert ez *örökke valo lelek altal vitte fel magat az aldozatra Heb*: 9. *v.* 14. Hogy pedig vérével engeſztelte megh az Atyat, az, lőtt az ő emberſegeben. *Act*: 20. *v.* 28. kiről oda fellyeb.

III. Az mi azte vak-merő hamis itiletedet illeti az Angalok nak Uyjonnan valo ſűletesek felől, eddig megh kereſztyen fűl ezt nem hallotta vala. Mely tegedet arczul egyeneſſen meg hamiſsit, hogy itt nincsen ſo az Maſodik teremteſről, de az Elſőről, melyben az Angalok teremtettenek az Chriſtuſtol, es lételt vőttenek. Bűnős embereké, es átok alat valoké az Uyjonnan valo ſűletes. Az ſent Angyalok az Menyben bűn nelkűl es átok nelkűl valok. Hogyhogy ſűlettettenek volna tehat Uyjonnan? De nē kell ezt meg hamiſſitani, hanem csak megſivőlteni, es ezert minden iraſat meg vetni ez rut vélekedeſű embernek.

IV. Nem tagadgyuk az 20. *verſ.* hogy az Chriſtus engeſztelő aldozattya altal az Angyalok is megh nem erőſſittettenek volna az Iſtennek kegyelmeben, hogy immar el nem eshetnek, de ez nem Uyjonna valo ſűletes jo Enyedi, az mint te almodozod. De mivel hogy ezek nem arra valok az mellyek az Chriſtus Iſtenſege felől forognak kivalt keppen kérdesben, el hadgyuk, es az *Commentariuſ*okra igazittyuk az Olvaſokat.

V. Hogy az őrdőgőknek-is mézes mazzagot vontal altal az ſajokon azzal, hogy nekik is haſznalt az Chriſtus engeſztelő aldozattya, azt hiſsem amaz Has Iſtenűeknek kőz mondaſokat vilelted ſemed előt: *Az Iſtennek ſe véts, az őrdögöt ſe hancs meg: mert nem tudod mellyik kezeben akadſs.*

Hogy ha az Ur Chriſtus engeſztelő aldozattya à ſent Angyaloknak abban haſznalt, hogy az Iſtennek kegyelmeben az altal megh erőſsődtenek: tehat az gonoſs Angyaloknak karhozattyokra vagyon abban, mert ők fel nem vétettenek, rendben ſem allattattanak, hanem mint erős teremtő hatalmas Iſtennek hatalma alat vadnak teremteſektől fogva,

mint

mint Közben-jaronak birodalma alat, hogy engedelme nelkül meg csak az Diſnokban ſe buyhaſſanak *Marc.* 5. v. 12.

XXII. Ez: Az Chriſtus mindeneknek előtte vagyon, *annyit teſſen mint, Mindeneknél Meltoſagosb, mint Baptiſta mondgya hogy neki előtte lött: az Uy teremtesben idövel-is mindeneknel elsöb.*

F. Azon merő hamiſſag ez vélekedes. Mert nyilvan vilagoſſan mondgya az Apoſtol, hogy mindenek előt vagyon idővel, mint *Ioan*: 8. v. 58. *Minek előtte Abraham volna, En vagyok. Igy Cap*: 1. v 15. *En elömben vettetett*, az az, Meltoſagosb, Mert ő örökke valo, en pedig idő ſerint valo vagyok. Szent Pal tanitaſanak rendi-is ezen értelemre igazit. Mert igy ſol: *Es mindeneknek előtte vagyon.* Miert, ſ-hogyhogy? *Mert mindenek ö altala allanak Heb*: 1. v. 3. mellyel az Chriſtuſnak Iſteni meltoſaga jelentetik. Mert az ki altal allanak mindenek, az Mindenhato Iſten. De im az Chriſtus altal allanak mindenek, vagy taplaltatnak az ő hatalmas beſedevel. Hat az Chriſtus Mindenhato Iſten. Mind O, ſ-mind Uy teremteſnek előtte valo tehat

CAPUT II. v. 9.

Mert ő benne lakozik az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint.

Ez mondaſ-is felette igen vilagos es tekintetes. Mert valamit kell nekünk értenünk az Chriſtuſnak ſemellyeről, rövid ſoval az Apoſtol be foglallya. Mert mikor azt mongya: *ö benne*, nyilvan két termeſetet allat, ollyakat, kik egy-maſtol meg külömböztetnek. Mikor az mondgya: *Lakozik*, egben valo ſerkezteteſet es eggyeſſegét erti az ket termeſetnek, nem ideig valot csak, de örökke allandot. Annak felette, nem mondgya Θεότητα, *Divinitatem*, Iſteneſſegét, de Θεοτητα, *Deitatem*, Iſtenſeget, hogy ne vélnők csak ajandek ſerint lakni az Iſtenſeget az Chriſtusban, hanem ugyan *allattya ſerint.* Hozza teſi: *Minden tellyeſſege*, hogy ne vélnők

Az Christus nem fçl Iſtē

fél Iſtennek lenni, vagy Maſodnak az Chriſtuſt. Vegezetre à benne valo lakozaſnak mogyst-is megjelenti, *Corporaliter, allattya ßerint*, hogy megjelentſe, Mert nem az erőnek, ſem hathatoſagnak kőzleſe ßerint lenni azt, mint az ßentekben mondatik az Iſten lakni; ſem *Sacramentali unione*, jegyzeskeppen valo eggyeſſeggel, mint: *Az kősőkla vala az Chriſtus*, es, *Iſten lakik vala az ő Templomaban es nepe kőzőt*, de *Hypoſtatica unione*, ßemely ßerint valo eggyeſűles altal, hogy Iſten es ember legyen az Chriſtus az egy ßemelyben.

Valakiben az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ßerint benne lakozik, az, igaz Iſten es ember az ßemelynek eggyeſſegeben. De egyedulcsak az Chriſtusban lakik az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ßerint. Azert az Chriſtus igaz Iſten es Ember az ßemelynek eggyeſſegeben.

I. *Tagadgyuk az* Antecedenſt. *Mert az Benne lakas kűlőmbſeget jelent inkab, hogy nem eggyesuleſt. Mert mas az ki Benne lak, mas az kiben laknak, mint az haz, es az benne lako, ha nem ha az* Continens *es az* Contentum *egy lenne.*

F. Ham is ez te *Antecedenſed* az Chriſtuſnak ßemellyeről. Mert az Iſtenſegnek az teſtben valo lakaſa minden egyeb allatoknak, imit, vagy amot, imezben, vagy amazban valo lakaſat megh haladgya, ugy mint melly termeßet felet valo. Mert két kűlőmbőző termeßeteknek eggyeſűleſe, az egy Chriſtuſnak ßemellyeben, elegyedes neikűl, mint eddigh meg mutattuk *Rom*: 1. *v.* 3 *&* 9. *v.* 5. *Gal*: 4. *v.* 4. *Mich*: 5. *v.* 2. Peternek pedigh es Palnak az hazban valo lakaſa, nem *unio perſonalis*, ßemellye ßerint valo eggyeſűleſe az hazzal, es azzal az miben lakik. Mas azert valakinek lakni az hazban: mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban allattya ßerint: amaz olly, melyben az haz *tanquam Continens* fogadgya be az embert *tanquam Contentum*: imez két kűlőmbőző termeßetnek elegyedes neikűl valo eggyeſűles azon egy ßemelyben.

II. Az Iſraelitakban mondatik Iſten lakni Levit: 26. *Sionban Pſal*: 131. *v.* 13. *Salomon Templomaban Matt*: 23. *v.* 22. *de azert ſem az Iſraelitak, ſem az Sion, ſem az Templum nem őrők Iſten.*

F. Ez

F. Ez fele gyermeki gyúgyógeſt Szent Pal ezzel az egy igevel: σωμαϖικῶς, *allattya ſzerint*, el fordittya. Mert ezzel, az mint mondam, az ket kűlömbőző termeſetnek el elegyedeſe nelkűl valo eggyeſűleſe jelentetik az Chriſtuſnak egy ſzemelyeben *Rom:9.v.5.* De az Ur Iſten lakik az Iſraelitakba, Sionban, Templomban *Sacramentali unione*, jegyzes keppen valo eggyeſſeggel, ugymint az ſzentekben *virtutis & efficacitatis communicatione*, joſaginak es hathatoſaganak közleſevel, Sionban es az Templomban *Symbolo præſentiæ*, jelen léténeknek jelevel. Hamis hat az Enyedi okoskodaſa.

Az Iſtennek lakaſa Iſraelben, Sionbā, es az Templomban.

III. Ezige: κατοικῆν, Lakni, *nem örökkevalo meg eggyeſűleſt jegyez, hanem Lakaſt, meg maradaſt. Ha pedig örökkevalo eggyeſuleſt jegyez, tehat az hivekkel is örökke eggyesult Iſten. Mert ő bennek is lakik Ioan:* 14. *v.* 23. 1. *Ioan:* 3. *v.* 24.

F. Hamis az *Antecedens*. Mert tudhattya azt Enyedi, hogy valamely ſonak jegyzeſet az hatarozza megh, az mi ő rolla mondatik. Immar ha meg nezed mi mondatik erről: *Lakozik*, fel talalod, hogy őrökkevalo eggyeſűleſt jegyezzen. Mert valakiben az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſzerint lakik, abban az Iſtenſegnek az emberſeggel őrökkevalo eggyűleſe vagyon. Az ſzent Ianos iraſabol elő hozot pelda ezt nem rontya. Mert az hivekben lakik az Iſten az ő ajandekival es hathatoſagaval, kikről meg kellet volna Enyedinek mutatni, hogy az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſzerint bennek laknek mint az Chriſtusban. Mellyet hogy nem tehetett, csak réſt keres az igaſſag elől valo el ſaladaſra.

IV. Szent Pal nem Iſtent, vagy Iſtenſeget mond laknia Chriſtusban, hanem az Iſtenſegnek tellyeſſegét.

De az Iſtenſegnek tellyeſſege nem Eſſentiat, *allatot, hanem* Qualitaſt, *allapatot jegyez, melly az Iſtennek draga ajandeki, es az Sz: Leleknek bekeſegét Eph: 3.v.19 Bizony ſzent Pal azon* Pliroma*val, tellyeſſeggel él, mint az következendő igékben is Ioan: 1. v. 16. Hat az hivek ők Iſtenek.*

F. Hamiſſan ſaggattya megh Enyedi azt, az mit ſzent Pal

mond az Chriſtusban lakozni. Mert nem csak Iſtenſegnek tellyeſſeget mondgya lakni az Chriſtusban, hanem *Az Iſtenſegnek minden tellyeſſegét*, még pedig *allattya ſerint*. Hozzó Enyedi csak eg iraſt elő, a melyben igy mondaſſék az Iſtenſegnek tellyeſſege lakni az hivekben. Eggyetlen eggyet bizony ſoha nem hozhat. Mondgya tehat, hogy mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint: mas iſmet az Iſtennek tellyeſſege ajandekozaſa ſerint. A maz allat ſerint valo Iſtenſeg, mellyet igy mutat meg 2. *Tim*: 3. v. 16. *Iſten jelent megh az teſtben*, es igy akar Iſtent mondgy, akar allat ſerint valo Iſtenſeget eggyet teſen. Imez pedig, Iſtennek tellyeſſege, az Iſtennek ajandeki, minemű tellyeſſeget az Ur Iſten öntőt az ő hiveiben *Eph*: 3. v. 19. *Be tellyeſedgyenek Iſtennek minden tellyeſſegevel*. Ladde nem mondgya: Az Iſtenſegnek minden tellyeſſegevel allattya ſerint, hanem Iſtennek minden tellyeſſegevel, az az, ajandekival.

Igy azert negy *terminuſ*okat gázolt őſſve Enyedi az ő Argumentomaban, mellyeket lelke iſmereti ellen zavart őſſve. Azert nem Egy allatuak az hivek Iſtennel: Mert nem minden tellyeſſege lakik ő bennek az Iſtenſegnek allattya ſerint, hanem csak az Iſtennek minden tellyeſſege ajandekozas ſerint.

V. Nem alhat meg. Mert az mi az első iget illeti, hogy rendel ſollyunk mindenekről, ez: Minden, *az hivekről is mondatik Eph*: 3 v. 19. 1. *Cor*: 1. v. 4.

F. Soha ember ſemtelemb alnakſagot nem halhatott ennel az iraſnak meg veſtegeteſeben. Micsoda ez az ige ő magaban: *Minden*: Angyalokrol, ördőgőkről, ökörről, Loorol mind mondathatik ez ő magaban. Hogy nem teſed hat utanna micsoda. Minden az, az mi az hivekről ugy mondatnek mint az Chriſtuſrol? Szent Pal *Eph*: 3. v. 19. Iſtennek minden tellyeſſegét mondgya az hivekről. De mas az Iſtennek minden tellyeſſege, ajandekok: mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint, Iſtenſeg allattyaban. Iſmet 1. *Cor*: 1. v. 4: *Minden beſeddel es értelemmel be tellyeſedgyetek*. Hol itt az Iſtenſegnek minden tellyeſſege al-

lat-

lattya szerint? Meg fogtuk am itt valoban Enyedit. Mert nem talalhat réſt az igasſag elŏt.

VI. Semmit nem külömböz akar Theotis, *akar* Thiotis *legyen. Mert Rom*: 1. *az Istennek* ſubſtanti*ajarol mondatik. Az Görög Bölcsek ezt nem tudtak, hanem az Theologuſok talaltak.*

F. Hogy ha az Szent Pal meg nem hatarozta volna miesoda Istenſegnek tellyeſſegerŏl ſollyon ŏ ezzel: σωματικῶς, *allatſzerint*, lehetne valami szine az Enyedi csavargasanak. De hogy illyen nyilvan megh hatarozta, heaban valo minden velekedeſe. Bizonyoſok vagyunk az *res*, dologh felŏl, mit vetekedik tehat ez igek felŏl? Sem az Kŏnyv-nyomtatonak szunnyadozasa, ſem valami tudatlan Ironak irasa, ſem az Theologuſoknak talalmanyok, ſem Beza forditasa miat nem fordittatot el ez az Szent Pal mondaſa, Istenes igiből, Istenſegnek igijere, hanem egyeneſſen, vilagoſſan az mint az dolog kevanta, ſ. kevannya, ugy es azkeppen meg tartatot. Mert ŏrŏkke aldando Isten jelent meg az teſtben, az ki nem Istenes csak: Mert nem ajandek szerint valo Isten, hanem azon Istenſeg. Mert termeszet szerint valo Isten.

VII. Engedgyuk megh, hogy nem Accidenſet, *de* Subſtantiat *jegyez, de az* Pleroma Theu, *Istennek tellyeſſege, ezzel*: Pleroma Theotitus, *Istenſegnek tellyeſſege eggyet teszen. Mert ez ige* Theos *allatot jelent.*

F. Mas Enyedi az Isten, mas annak az ŏ tellyeſſege. Az Isten lelki allat, veghetetlen, ŏrŏkkevalo. Ennek az allat szerint valo Istennek az ŏ tellyeſſege nem egyeb, hanem az ŏ ajandekinak bŏſege, mellyet az hivekre ki ŏnt *Eph:3. v.19.* De nem mas az Istenſeg, es az ŏ allat szerint valo Istenſege. Mert laddé, nem mondgya: Ŏ benne lakik az Istenſeg, vagy Istennek tellyeſſege, hanem az Istenſegnek minden tellyeſſege, meg pedig allattya szerint. Micsoda pedig az Istenſegnek minden tellyeſſege allattya szerint egyeb, hanem valami az Isten az ŏ Istenſegenek allattyaban; Hamis azert hogy az Isten tellyeſſege, ezzel: Istenſegnek minden tellyeſſege azon egy volna. Ez az oka ez miert Istennek mongya masut ezt az Istenſegnek Minden tellyeſſegét 1. *Tim:3.*

v.16. *Rom*: 9. v. 5. es Megh ſentelő Leleknek *Rom*: 1. v. 3.

VIII. Ha az *Iſten egeſſlen mondatik az hivekben lakni mint az Lelek az teſtben, mikor Iſten erejet bennek ki mutattya, es abból jelen lenni mondatik, tehat az Chriſtusban is, ugy ö benne Hatalmat, erejet meg mutatvan. De az elsö igaz.* Ergo &c. *Pſ:* 139. v.8. *Act:* 17. Itt ſamtalant gyűgyög az Iſtennek jelen leteről: az Leleknek az teſtben valo letenek modgyarol, mellyek nem ide valok.

F. Nem igaz az *Conſequentia*, kővetkezes. Mert mas Iſtennek az hivekben lakni ajandek, hatalma, es ereje ſerint: mas az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban allattya ſerint, mint immar megh mondottam. Nincsen is itt minekúnk az Iſtennek az hivekben valo lakaſanak modgyarol ſonk: Mert azt az ſent Pal itt nem forgattya, hanē az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegenek az Chriſtusban allat ſerint valo lakaſanak, vagy létének modgyarol, ugy à mint oda fellyeb meg magyarazam. Mi azt mondgyuk, hogy az melly őrőkke valo Lelek altal magat az Chriſtus Attyanak az aldozatra f. l vitte, az ez, az Iſtenſegnek minden tellyeſſege az Chriſtusban allat ſerint. Ez ellen kell vala Enyedinek csatazni, ſ-el megyen, es az Iſtennek az hivekben valo lakaſanak modgyarol diſputal. Mi kőzi annak ide, holot tudgyuk, hogy ajandeki ſerint lakik azokban. Mutaſſa meg azert egyeneſſen, hogy az Chriſtusban az Iſtenſeg Ajandek, es hogy az Iſten ajandeka ſerint lakjek csak az Chriſtusban? Mert mi ő neki csak ez igeeskeből is: σωματικῶς Teſt ſerint, Allat ſerint, valoſagoſſan meg mutattyuk, hogy nem ajandeki ſerint, de ugyan Iſtenſegenek allattya ſerint Lakik az Chriſtusb&c.

IX. Ha az Apoſtol ez igevel: Somaticós, *csak valaſztaſt akar tenni az Chriſtusban es az hivekben Iſtennek valo lakaſa közöt, tehat nem Allatot jelent. De az elsö igaz. Mert azt akarja, hogy nem arnek keppen, lelki modon, reſs ſerint, hanem böſegeſſen lakik az Chriſtusban. Honnan bizonyitod? Col:* 2. v. 17. *Heb:* 10. v. 1. *Azert Iſtennek az Chriſtusban valo lakaſa es az Prophetakban nem kulömböz ſpecie, ſed tantum gradibus, ſecundū*

plus

plus & minus. *Mert amaz homalyos, vekony volt, de ez kifejezet es böseges.*

F. Hamis az *Conſequentia*. Mert az Apoſtol az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban valo lakaſat ellenében veti, minden egyeb Iſten lakaſanak az hivekben, valamellyek voltanak es lehetnének, Eleb pedig *Object*: 7. meg engedéd. hogy az Iſtenſegh nem *Accidenſet*, hanem ugyan *Eſſentiat* jegyezzen, mint ſinten ez: θεὸς, *Rom*: 1. v. 20. Hat hogy hogy jegyezhetne ez ige: σωμαϖικῶς, *Teſt ſzerint* valami *Accidenſet*, le vegő történendő dolgot?

I.

Vallyuk, hogy ſent Pal kűlömbſeget mutaſſon az Iſtennek az hivekben valo lakaſa, es az Iſtenſegnek Minden tellyeſſegenek az Chriſtusban valo lakaſa közöt, de olly kűlömbſeget, az minemű vagyon Iſten es az emberek közöt: Iſtenſegnek allattya, es az ajandekok között. De az Iſtenſegnek allattya es az ajandekok közöt, nem árnyek keppen, ſem *Graduſok* ſzerint valo kűlömbſeg vagyon, hanem ugan *realis*, valoſagos. Hat amaz közöt-is.

II.

Mi közi ide az Arnyeknak ſ-az Teſtnek? Szent Pal *Col*: 2. v. 17. & *Heb*: 10. v. 1. ellenben veti az O Teſtamentumbeli Ceremoniakat az Uy Teſtamentumbá levő valoſaggal, ſ-azt mondgya, amaz Arnyek: az Teſt Chriſtuſé Hat ha arnyek keppen volt az Szentekben az Iſtennek lakaſa, bizony az Chriſtusban σωμαϖικῶς, allat ſzerint valo valoſagban. Hamis hat ez fundamentumbol, hogy csak *Gradibus*, Rendek ſzerint valo kűlömbſeg volna az Iſtennek az hivekben es az Iſtenſegnek minden tellyeſſegenek az Chriſtusban valo lakaſa közöt. Mert *ſpecie*, nyilvan, valoſagoſſan kűlömböz.

III.

X. Ha ez ige: Teſt, *annyit teſſen mint*, *Paraſt*, *Temerdek*, *hat itt-is annyit teſſen mint Temerdeken*, *Paraſti modon lakik az Iſtenſeghnek tellyeſſege az megh feſtult Chriſtusban*, *azaz*, *akar mint ütillye ez vilag*. *De az elsö igaz*. *Rom*: 1. *Ioan*: 1. *hogy az Teſt ugy véteſſek*. Ergo, &c.

Enyedinek temerdeken Paraſzti modon lakik az Iſtenſegh az Chriſtusban.

F. Soha keresztyen ſem temerdek, Paraſti hazug magyarazatot ennel nem latot, fűle ſem hallott. Mert az Iſtenſeg-

nek

nek Minden tellyesſege: nem Paraßt dolog. Mert mindenek felet örökke aldando felseg *Rom*: 9. v. 5. Nem temerdek dolog. Mert Lelki allat. Azert hogy hogy lakhatik az Istennek tellyesſege ſ. Lelki allattya az Chriſtusban Temerdek, Paraßti modon? Hol vagyon itt csak egy pontnyi emlekezet arrol, hogy ugy vélték volna az emberek lakni az Chriſtusban Paraßti, Temerdek modon? Eleg feleletet hallottal ott az hova igazitaß *Rom*: 1. *Ioan*: 1. Bolondsag ez vilagnak az Euangeliumnak prædikallasa: Bolondsagé az Chriſtusban lakni az Istenſegnek Minden tellyesſegenek allattya ßerint, az mint ez vegre ezen peldat elő hoztad? O, ô, megh vakult elme! Bizony amaz Pogan Centurional alab valok ez moſtani Samoſatenicuſok: az, azt mondgya latvan az csudakat: *Bizony ez Istennek fia vala Matt*: 21. v 54. Im Enyedi azt mondgya, hogy Paraßti modon, Temerdeken lakot az Istenſegnek minden tellyesſege benne, az az, akar mint itillyek az emberek. De nem erdemel tovabba valo feleletet. Mert mind az *Antecedens*, mind az *Conſequens* hamis, iras kivůl valo.

XI. Mert az Szent Lelek teſti abrazatban ßallot az Chriſtuſra. Holot azert az Istenſegnek tellyeſſege nem egyeb hanem az Szent Lelek. az Szent Lelek teſti abrazatban ßallot az Chriſtuſra. Hat illendokeppen mondgya az Apoſtol, hogy az Istenſegnek tellyeſſege Lathato abrazatban ßallot az Chriſtuſra.

F. Ez meg ollyan mint az első, melynek értelme ez: Az Szent Lelek teſti abrazatban ßallot az Chriſtuſra: Azert az Istenſegnek minden tellyesſege Teſt ßerint lakik az Chriſtusban. Mellyet mi jo értelemmel megh engedhetůnk. Mert valaminemů valoſagos ßemely volt az, az ki Galamb formaban ßallot az Chriſtuſra, ollyan valoſagos ßemely az, à Fiu is à ki allattya ßerint nem egyeb, hanem á mi az Istenſegnek minden tellyesſege. Ezkor pedig az Sz: Lelek, nem az Istenſegnek tellyesſegevel tőlté be az Chriſtuſt, mint Enyedi almodozza, hanem az Atya Istennek az Egből valo bizonſag tetelét erősíté az Szent Lelek Chriſtuſra valo ßallaſaval, es bizonſagot tőn arrol, hogy az, az Istennek egy-

gyet-

gyetlen egy Bűlőt fia *Ioan*: 1. v. 14. Hogy pedig az Szent Lelket az Istenſegnek Minden tellyeſſegenek mondgya Enyedi, igaz. Mert az Szent Lelek ollyan termeßet ßerint valo Isten, es bizonyos ßemelly az Istenſegnek allattyaban mint az Atya es az Fiu. De hogy csak Ajandek volna, mint Enyedi almodozza, hamiſnak lenni mutattam 1. *Cor*: 12. v. 11. Azert az *Teſt ßerint* itt nem azt teßi, hogy az Galamb formajaban lathato keppen ßallot az Chriſtuſra, az az, Paraßti modon, temerdeken, hanem Allattya ßerint valoſagoſſan.

De mind ezekben az magyarazatokban ſem bizhattya dolgat ſ-magat Enyedi, maſra vetemedik.

XII. Az elöbbi beßedenek Correctio *ja ſ-mentöje ez*: *Mint ha mondaná*: *Hogy teſti modon es temerdeken ßollyak az Paraßtſaggal, az mint mi teſti goromba emberek ßoktunk Isten felöl ßollani Mert Eſ*: 66. Micsoda hazat csinalt ennekem.

F. Hogy még csak gyanoja ſem lehet itt az *Correctio*nak ſ-beßedenek meg rantaſanak, az Apoſtol tanitaſanak folyaſa mutattya megh. Mert ſem virgula, ſem pont, ſem ſemmi egyeb *Correctio*nak, beßedenek megh rantaſanak jele ſohol nincsen. Mert az Apoſtol az Istenſegnek Minden tellyeſſegenek à Chriſtusban valo lakaſanak modgyat irja meg: Hóghogy lakik az Istenſeghnek Minden tellyeſſege az Chriſtuſban? σωμαϑικῶς, allat ßerint, hogy tudni-illik ez egy ßoval minden eretnekſegeknek nyakat ßakaßtaná az Apoſtol, kik csak fél Istennek vélnék à Chriſtuſt. Hat annyit teßen, mint ha mondaná: Ne véllyétek azt, hogy en valami csupa emberről ßollyak az Chriſtuſrol, vagy mint valami ajandekokkal bőſegesbē fel éppittetet fél Istenről, vagy Istenes ember Chriſtuſrol, hanem igaz termeßet ßerint valo Istenről, ugy mint kiben nem ajandekozas ßerint, ſem nem reß ßerint lakik az Istennek tellyeſſege, hanem ugyan Allattya ßerint valahol mi tellyeſſege vagyon az Istenſegnek. Azert illyen Chriſtus elegh nektek idvőſſegtekre. Mi kőzi ide az Eſaias mondaſanak, holot ez az igaz értelme.

Hamis azert az Enyedi allataſa, hogy az Istenſegnek minden tellyeſſege csak ajandekot jegyezne. Mivel pedig hóg

az fundamentum hamis, valamit rayta éppit, az-is merő hamiſſag.

XIII. Engedgyük meg nekik (noha merö hamiſſag) hogy ez ige: ő benne, *es amaz:* Teſt ſerint, *az Chriſtus emberi termeſetit jedzi, de kerdgyük mi modon az Iſtenſegnek tellyeſſege? Bizony ezek közzül valamellyiket vallaniok kell.*

Az Iſtenſegnek tellyeſſege avagy amaz harom ſemellyeknek közönſeges eſſentiaja, allattya; avagy az Iſtennek örökkevalo Igeje: vagy az Atyanak ſemellye: vagy az Szent Leleké.

Nem amaz közönſeges eſſentia, *Iſtenſeg: Mert az Haromſag teſtesült volna meg.*

Nem az Ige. Mert az veghetetlen Iſtenſeg az kis teſtben nem ſoritthatott.

Nem az Atyanak, ſem az Szent Leleknek ſemellye, mint az ellenkezök vallyak.

Tehat az Iſtenſegnek minden tellyeſſege nem Iſteni allatot jegyez.

F- Mivel hogy ſemmi erőſſeget nem talalhata maganak Enyedi ezkedig valo csavargaſaban; ezokaert az vak okoſſagnak folyaſahoz fog. De ne pipiskedgyek ebben-is az ő gyúgyőgeſeben hannyuk meg.

Az Iſtenſeghnek tellyeſſege az harom ſemellyeknek kőz *eſſentiajok*, allattyok, de ugy hogy az, az *Communis eſſentia deitatis*, közönſeges allattya az Iſtenſegnek, mind az harom ſemellyekre *determinaltatott*, megh hatarozttatott; az Atyara hogy ſűletetlen: az Fiura, hogy az Atyatul ſűletett: az Szent Lelekre, hogy mind az kettőtűl ſarmazott; es igy az Atya *ſuum eſſe perſonale*, az ő ſemellye ſerint valo letében vagyon az Iſtenſegben, ugy, hogy ő nem Fiu, ſem Szent Lelek: Az Fiunak-is azon kőz Iſtenſeghben ſemellye ſerint valo léte vagyon az ſűletes altal, ugy, hogy nem Atya ő, ſem Szent Lelek: Az Szent Leleknek az ő ſemellye ſerint valo léte, vagyon azon kőz Iſtenſegben az ſarmazas altal, ugy, hogy nem Atya ő, ſem Fiu. Immar holott az Fiunak vagyon ſemellye ſerint valo léte az Iſtenſegben: ez ő ſemellyeben öltözte fel az teſtet, ugy, hogy ſem az Atya, ſem az Szent Lelek, ſem az közönſeges Iſtenſeg, hanem az Fiu az közönſe-

ges

ges Istenſegben. Holot azert az Istenſeg *non differat* τῷ ἐνατι, *ſive ſubjecto à perſonis*, nem kűlőmbőz à ſemellyektől allat ſerint, es holot kőzőnſeges *terminuſſa* az ſemellyeknek, ugy hogy mindenik ſemellye, egeſlen az Istenſegnek minden tallyeſſege; ez okaert mondatik, hogy az Istenſegnek Minden tellyeſſege lakik az Chriſtusban allattya ſerint, es nem az Atyanak, vagy az Szent Leleknek ſemellyenek minden tellyeſſege, az mint Enyedi almodozza. Azert az őrőkkevalo Ige Fiu, az Istenſegnek minden tellyeſſege annyiban, az menyiben ő ſemellye ſerint vagon az Istenſegben, mely ſerint egyenlő Isten-is az Atyaval *Phil*: 2. v. 6. es az Istenſegnek minden tellyeſſegeben levő Fiu az, az ki az teſtben lakik mint ezen Szent Pal 1. *Tim*: 3. 16. Istennek mondgya az teſtben lenni. De ezzel az merhetetlen, veghetetlen Istenſegnek allattya, nem rekeſtetett ugy az Chriſtuſnak kicsin teſteben hogy azon kivűl nem volna. Mert ő maga ſava ez: *En ti veletek vagyok mind világ vegezetiglen. Matt*: 28. v. *ult.* Vág emberſegeben, vagy Istenſege ſerint. Nem Emberſege ſerint. Mert az lehetetlen. Hat Istenſege ſerint, mint az Napban vagyon az ő vilaga, de azert ez ſeles vilagra ki terjeſti. Igj azert az első utā az harmadik *Propoſitiot*, *Nem az Ige*, tagadgyuk, es ekkeppen meg magyarazzuk: az mit az tőb agairol beſelget Enyedi, ez fundamentumbol kőnyű megh vetni Mert iras kivűl vak okoſſagnak hamis itileti, kire nem tartoznank meg felelni, ugy mint az okoſſagnak bolondſagara 1. *Cor*: 1.

XIV. Ha az ellenkezők magyarattya igaz volna, micsoda Conſequentia *leſſen ez*: *Az Chriſtusban jarjatok, es ne engedgyétek hogy megh csalattaſſatok az heaban valo Philoſophia által: mert az örők Istenſeg az Chriſtus emberſegevel eggyesült megh?*

F. Micsoda *Conſequentiaé*? Az, az minemű az Isten Lelkének tetſet. Mert az Szent Pal 1. az ő inteſenek fundamentomat teſi fel ez igikben: *Senki titeket meg ne csallyon.* 2. Az csalogato veſetſegeket ſamlallya elő. 1. Az *Philoſophia.* 2. az emberi talalmanyok, mellyeket ſumma ſerint meg hamiſſit ez igevel: *Es nem az Chriſtus ſerint verſ*: 8. Eddig va-

lo beſedenek adgya okat ebben: *Mert az Chriſtusban lakozik az Iſtenſegnek minden tellyeſſege allattya ſerint verſ: 9.* Az *Conſequentia*ja az Apoſtolnak igen illendő. Mert valaki az egy Chriſtuſſal, ki igaz Iſten es igaz ember meg elegeſik, annak ſemmi neikúl valo ſúkſege nem lehet: elegh Philoſophia ez: nem kell ehez emberi talalmany. Mi gáncsot talalſ ebben Enyedi? Azté hogy az Apoſtol az te rut meg ſententiaztatott mételyeſedet elmed ſerint nem ſol? Igy azert itt-is az igaſſag előt nem ſaladhattal el.

SZENT PALNAK

THESSALONICABA IROT LEVELEI.

I. Theſ: Cap: III. v. 2.

Az Iſten pedig es az mi Atyank, es az mi Urunk Ieſus Chriſtus vezerellye az mi utunkat ti hozzatok.

II. Theſs: Cap: III. v. 5.

Az Ur pedig igazgaſſa az ti ſiveteket, az Iſtennek ſerelmere, es az Chriſtuſnak bekeſeggel valo el varaſara.

Könyörög az Apoſtol kivalt-keppen az első mondaſaban azon, hogy az Ur Iſten el forditvan az ſok akadalyokat ő előle, niſſon utat ő neki, es legyen vezere ſ Hadnagya utanak az Theſſalonicabeli hivekhez. Ki legyen pediglen az, az kinek könyörög, ez alkalmatoſſaggal meg irja, es azt mondgya: *Az Iſten, ki az Atya, es az Ieſus Chriſtus, ki az*

Atya-

Atyanak fia, az harmadik személt az másik mondásban jelenti megh *ab effectu*, az ő ajándékitul vagy hathato erejétől. Mert az ajándékoknak s. Szeretetnek is, es békeséggel valo varásnak az Szent Lelek meg adoja s. szerzője *az kiben mint akarja* 1. *Cor*: 12. v. 11. az mellyert *Erősségnek es szenvedésnek lelkenek* mondatik, *es az Leleknek gyümölcse az szeretet. Gal*: 5. v. 22. Melyben az imadando Szent Haromságot ki nezhetni es lathatni.

I. Mely nevetségesek ezek? 1. *Mert az Isteni Név csak az Atyat illeti.* 2. *Mert minden helyeken összveszerkeztetve mondatik az Christusnak neve, az hivek Istenenek nevevel.* 3. *Mert az ket igenek csak egy Articulussa vagyon.* 4. *Az másik mondásban csak nevezeti az Szeretetnek es az Türésnek.*

F. Mely nagy Isteni karomlas, semtől semben fel tenni az Atyaval, Fiuval es Szent Lelekkel meg mutattyak az keresztyen világnak közönséges Conciliomoknak sententiai, mellyekben Arkot vertenek az fejekhez mint Eretnekeknek, kiről oda alab.

1. Hamis, hogy az Isteni Név csak az Atyat illeti. Mert valaminemű Isten az Atya az ő Istenségeben, ollyan az Fiu es az Szent Lelek, az mint ezkédig re ellened meg mutogattam. Azert *Nominata una personа deitatis nominantur & reliquæ* Mert ha eggyiket emlited az Istenségben levő semellyeknek, emlited az ketteit-is az egyben. Mert az Atya soha nē volt Fiu nelkúl: az Fiu-is Atya nelkúl: sem az Atya sem az Fiu Szent Lelek nelkúl Ez az oka az miert az Apostol az Isteni Nevet, elsőben *absolutè*, egy altallyaban emliti, az utan az semellyeket szamlallya elő.

2. Hogy egyenlőben emlitessek az Atya az Fiuval, abbol tetsik meg inkab Egyenlőségek Istenségekbē, mint *Gal*: 1. v. 1.

3. Azont mutattya az ket igenek egy *Articulussa*-is.

4. Hamis, hogy csak *Epithetom* nevezeti volna az Szeretetnek es Türésnek. Mert kije legyen az szeretetnek, es kije legyen az Türésnek igazgatasa az mutattatik meg? Az Uré. De a Szeretetnek es Türésnek igazgatoja s. első meg szerzője az Szent Lelek az mint meg tetsik 1. *Cor*: 12. v. 11.

II. De engedgyük meg hogy igaz: mi sül ki belölle? Nem az bizonyittatik, hogy az Isten az Atya az Iesus Christus egy legyen allattyaban: hanem hogy az Isten az Atya, es az Iesus Christus vezerellye: mas pedig vezerelni, mas Egy allatunak lenni.

F. Hogy meg engeded kételenit az igassag. Ebből pedig nem hogy ki nem sül az Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek ßemellye es egyenlő Istensege, az mint te nem ßegyenled hamissan ugy mondani, de sőt ugyan meg czafolhatatlanul meg erőssittetik. Mert ha egyenlő az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek cselekedetek, es egy az Pal Apostol utanak igazgatasaban, tehat allattyok-is egy. Mert az haromnak egyenlő cselekedetiből mehetß ertesere annak, hogy noha *harman vadnak* ezek *az Atya, az Ige, es az Szent Lelek: de azert az harom egy*, tudni illik, Istensegeben. 1. *Ioan*: 5. *v.* 7. De hogy egyenlő legyen az haromnak cselekedetek, mindgyarast az Biblianak első kezdetiben meg mutattuk, es az utan rendel. Tagadd Enyedi, hogy sem az Atya, sem à Szent Lelek nem igazgatta az Pal utat? Nem tagadhatod. Tagadd azt-is, hogy sem az Atya, sem az Christus nem igazgattya az hiveknek ßivőket az Szeretetre es az Tűresre? Azert hogy Urat, *Istent*, es *Christust* emlit ßent Pal, meltan hozzuk ki abbol az Istensegben levő harom ßemellyeket.

III. Az egy cselekedetre gyakorta többen gyülnek, de nem egy arant, mint Isten cum secundis causis, *utanna valo okokkal, mint itt-is* 1. *Thess*: 2. *v.* 10. *Ti vattok bizonsagim es az Isten.*

F. Gyakorta: hat nem mindenkor: azert itt-is nem ßerkeztetik Isten őßve *cum secundis causis*, utanna levő masod okokkal. Azon egy cselekedethez fognak az Atya, Fiu, es Szent Lelek, de ugy mint egyenlők Istensegekben, es mindenhato erejekben mint im itt. Mert az Fiu es az Szent Lelek, nem Isten utan valo erőtelen masod okok, mint Enyedi véli, hanem az Atyaval első s-fő oka minden Isteni cselekedeteknek az Fiu es az Szent Lelek.

Az bizonsag illetlen. Mert mas az Isten bizonsagh tetele Palnak artatlan eleteről: mas az Thessalonicabelieké. Mert Isten az ßivet nezi: az emberek csak az külső maga viselest.

Az

Az Isten ſiveknek vilgaloja: az emberek romlandok, es az Itilet tetelben fogyatkozottak. De nem az Fiu es az Szent Lelek az Atyaval. Hat hamiſſan illeti ezt Enyedi ide.

IV. Az haromnak Conſenſusa, Eggyeſſege jelentetik itt, nem Iſtenſegeknek egyenlöſege.

F. Mint ha ez haromnak eggyeſſege nem azon egy Iſtenſegben valo Iſteni ſemellyekre volna, es nem egy kut fŏbŏl ſarmaznek? Meg is mutattuk immár, hogy az utnak igaz gataſa kŏz cselekedetek az harom Iſteni ſemellyeknek mint az teremtes *Geneſ*: 1. *v.* 1. es az Ujonnan valo ſŭles 1. *Cor*: 6. *v.* 11. *Act*: 16. *v.* 6. Az Szent Lelek nem ereſti Aſiaban az ſent Palt. Hat ŏ az ut igazgato. Hamis azert az mit Enyedi csereg, hogy az Ur munkaikodot, az Iſten es à Chriſtus ſemmit nem az Pal utanak igazgataſaban.

V. Az maſik irasban ſemtelenbek Mert hol ett az haromnak Eggyeſſege, Egyenlöſege, Iſtenſege csak egy mákſemnyiben-is. 1. *Mert az cselekedet csak az Uré.* 2. *Az fŏ ige csak egy Ur, kire nem ragaſſthatni az Iſten es az Chriſtus nevet.* 3. *Az Czél, es az Lŏvŏ azon egy lenne. Ezert leſſené azon egy allatu?*

F. Tiſtullyanak el hat ez illyen hazugſagok es hiytſagok. Szemtelembnel ſemtelemb az, az ki az egeſs kereſtyen vilagot ſemtelennek meri az Igaſſagnak vallaſaert mondani. Mert hogy az Haromnak Egyſeget, Egyenlŏſeget es Iſtenſeget kevanod tudni, nem elegge az orrod elŏt volte ezkedig? De hogy ide terjek, Kicsoda az igazgato Ur? Iſten. Kicsoda az, az kinek ſeretetire igazgat? Iſten. Kicsoda az, az kinek bekeſeggel valo varaſanak tŭreſere igazgat? Az Chriſtus. Mas azert ſemellyeben az igazgato Ur, mas az kinek ſeretetire igazgat, mas az kinek bekeſeggel valo varaſara. Avagy nem harman vadnaké azbizonſagh tevŏk az Menyben az Atya, az Ige, es az Szent Lelek azon egy Chriſtuſrol? Az Chriſtus pedig ŏrŏk Iſten. De meg-is azon az Czel, es azon az Lŏvŏ. Mert *ez harom egy* 1. *Ioan*: 5. *v.* 7. Tiſtullyanak ki tehat ez illyen rut eretnekſegek es hazugſagok, az minemŭeket az Szent Haromſagh ellen teſsnek az Eretnekek.

SZENT

SZENT PALNAK

TIMOTHEVSHOZ IROT LEVELE;

I. Timoth. Cap: III. v. 16.

Es minden versenges nelkül az mi hitünknek nagy titka ez: Isten meg jelent az testben: meg igazittatot lelekben, meg lattatott az Angyaloktol &c.

NYILvabban valo tanitast alig tehetet volna ennel az Apostol az Christusnak személyeről. Mert elősőr világos tanubizonsag teteiünk vagyon az ő ket termeßetiről: Mertigaz Istennek es igaz embernek vallya: *Isten jelent meg az testben.* Masodsor, ez ket termeßeteknek külömbsege mutattatik meg ebben, hogy *Istennek* mondgya, mas felől ismet *testben* valo megjeleneset. Harmadsor, az személyeknek egysèget jelenti, holot ugyan azonnak mongya: *Ki mikor Isten volna testben jelent megh.* Hogy pediglen ne velnők ezt valami ollyan közönseges jelenesnek mint Isten gyakorta az hivekben megjelent, *Titoknak* mondgya, hogy à ki merhetetlen, veghetetlen Isten, az testben jelent megh eggyesölven az testel.

Valaki az ßent irasban absolutè *egy altallyaban Istennek mondatik, az termeßet ßerint valo Isten. Mert soha semmi teremtett allat ugy Istennek nem mondatik.*

De az Christus itt egy altallyaban Istennek mondatik. Mert itt nem az Atyarol vagyon ßo, hanem arrol az Emmanuelröl, velunk lako Istenröl, ki testé leven mi közöttünk mulatott. *Ioan: 1. v. 14. Matt: 1. lasßad.*

Azert az Christus termeßet ßerint valo Isten.

Va-

Valaki az Atyak közzül valo teſt ſerint, de Iſtenſege ſerint mindenek felet örökkeualdando Iſten Rom: 9. v. 5. annak ſemellyeben ket külömbözö termeſet vagyon. De im à Chriſtus az Atyak közzül valo teſt ſerint: Iſtenſege ſerint örökke aldando Iſten. Mert ez az Iſten jelent megh az teſtben, azt mondgya ſent Pal. Azert az Chriſtus ſemellyeben két külömbözö termeſet vagyon.

Bannya ezeket Enyedi es azt mondgya:

I. Az regiek itt ſemmi effele dolgot nem talaltak. Ezek pedigh az Görög es meg valtozot igiket kaptak fel.

F. Az mikeppen az O Teſtamentum az Sido bötüben magan hiteles: azkeppen az Uy Teſtamentum az Görögh bötüben. Mert Görögül irattatott az Apoſtoloktul: Azert hamiſſan vadolod à mi Doctorinkat, hogy az Deakbol Görögre: az folyamrol az kut fore ſietnek es onnat bizonyitanak. Nem-is bizonyithatod te azt meg, hogy itt meg valtozot volna az bötü.

II. Az Apoſtol czellya azt mutattya, hogy itt az megh jeleneſröl, Meg igazulaſrol es egyeb dolgokrol ugy kell erteni, es magyarazni, hogy ne az Iſten allattyanak meg iraſa, hanem az kereſtyeni tudomannak meltoſagara es ajanlaſara nezzen.

F. *Per inverſionem*: ſöt azert vagyon tanitas itt az Chriſtuſnak Iſtenſegerol es megh teſtesüleſerol, hogy az kereſtyeni tudomannak meltoſaga nagyob leheſſen, es ajanlattathaſſek. Mert, kerlek, micsoda meltoſaga lehetne az kereſtyeni tudomannak, hogy ha annak Authora, megh ſerzöje, ſ-ki nyilatkoztatoja felsö fö ſ-meltoſagbeli mint Iſten nem volna? *Author enim conciliat ſcripto authoritatem.*

Fel tött czellya az Apoſtolnak itten ez: hogy intſe az Timothenſt tiſtire, melyben hogy igazan el jarhaſſon, az igazgataſnak modgyat az ö iraſabol vegye. Erre argumentomot hoz elö. 1. Mert forgolodik Iſtennek hazaban. 2. Mert élö Iſten haza. 3. Mert oſlopa es erösſege az, az igaſſaghnak. Ez alkalmatoſſaggal teriti beſedet az kereſtyeni tudomannak *commendalaſara*, es mellyik legyen az, az igaſſagh, melyre az Eccleſia, az Iſten haza tamaſkodik, megh mutattya: es azt egy kis elöl jaro beſedet teven, commendallya.

Az pedig ez: *Iſten jelent megh az teſtben.* Ez az első tökelletes igaſſag, melly az kereſztyeni tudomannak authora, megh ſerzője es ki jelentője. Mert ez őrőktűl fogvan az Atyanak kebelében leven, de az időnek tellyeſſegében az teſtben megh jelenven *Gal:* 4. *v.* 4. hirdete ki mi nekünk *Ioan:* 1. *v.* 18. Tehat holot ennek az kereſztyeni tudomannak Authora, megh ſerzője es ki nyilatkoztatoja legyen az teſtben megh jelent bizony őrők Iſten, felette meltoſagos à kereſztyeni tudomany az elő Iſtennek hazaban.

Vagyoné ez ellene az ſent Pal tanitaſanak czellyanak? Avagy nem inkab annak tökelletes igaſſagban valo eggyeſſegereé?

III. Engedgyük meg hogy az megh teſtesüleſről kell erteni; de el nem kerölik ſoha eggyiket ennek.

Az Iſtenen ertik vagy az Haromſagot: vagy az Haromſagnak közönſeges allattyat: avagy az Chriſtuſt egeſſlen: avagy az Chriſtuſnak Iſteni termeſetit. Ha az elsöt mondgyak, tehat, az Haromſag teſtesült meg. Ha az maſikat, hat az Atya teſtesült, igazittatot &c. Az Chriſtuſnak Iſtenſegét nem érthetni: Mert csak eggyik reſze, az Iſtenſeg vötte fel az teſtet. Mert külömben azt kellene mondani, hogy az emberſeg is teſtesült megh. Ellenében is vettetik itt az Iſten az Teſtnek. Ha az Logos *örök Iſten, az, tehat azt lattak, nezték az igazult &c.*

F. Csuda mely igen gyönyörködteti elmejet Enyedi ebben. Mert oda fellyeb-is *Col:* 2 *v.* 9. *Object.* 13. ezent hoza elő.

Az Iſtenen ertyük itt nem az Haromſagot, ſem az Iſtenſegnek közönſeges *eſſentia*jat, allattyat, de az Iſtenſegben levő maſodik ſemelt. De ezt nem erthetni azt mondgya Enyedi. Miokaert? Mert ket reſből all, azt beſelled à Chriſtus: Eggyik az Iſtenſegh: Maſik az Emberſeg. De hamis vagy, hogy az Apoſtol mondaſat ki forditod ſarkabol. Mert az Apoſtol igen vilagoſon tanit az Chriſtuſnak ſemellyeről ſ azt mondgya *Iſten jelent megh*: Miben? *az Teſtben.* Hat az mikeppen az, az Iſten ki az teſtben megh jelent, termeſet ſerint valo örők Iſten es valoſagos ſemelly az Iſtenſegben, kiben az Iſtenſeghnek termeſeti egeſſlen benne vagyon, az

mel-

mellyert örökkevalo Lelek Heb: 9. v. 14. Mindenhato Isten Apoc. 4. v. 8: azkeppen az mely emberi termeßetet fel vőt, ép testből lelekből allo, mely ßerint hasonlatos mi hozzank mindenekben az bün kivül. Heb: 2. v. 14. 17. Immar, hogy amaz Isten, ki masodik ßemely az Istenseghben, ezt az testet fel öltözte es abban megjelent, kővetkeziké abbol, hogy az Emberseg-is meg testesült? Avagy pediglen képtelené, hogy erről ß. Pallal mondgyuk: *Az mely Isten az testben megjelent, az megh igazittatot? &c.* Kiről ide alab leßen beßedünk.

Illyen rővid ertelem ßerint valo igaz magyarazattal, az Enyedi ßines gyermeki gyűgyögő argumentoma, el fellék, meg ßakadoza es semmive lőn.

IV. Honnan bizonyittyak, hogy az testben meg jelenni, annyit tegyen mint Meg testesülni? Mert igy az Christus élete is meg testesülne 2. Cor: 4. v. 10. Szent Pal az Corinthusbeliekben: Az Isten ö maga sők dolgokban jelent megh: Megh testesülté? Az Christus dicsőssege megjelent az Viznek Borra valo valoztatasaban: Meg testesulte az Dicsősség?

F. Illetlenek az peldak, es hamissan zavarja őßve őket Enyedi. Mert az Christusnak elete jelenik meg à mi testünkben, az Szent Leleknek ereje altal, az tűresben es alhatatossagban: Pal jelent meg az Corinthusbeliekben Prædikallasa es ßent elete altal: Isten-is jelent meg à ßentekben ajandeka altal: az Christusnak dicsősßege, az az, Istenßege à csuda tetel altal. De az Isten jelent meg az testben, testé valo létele altal. Mert *ez az Ige Isten teste lőt Ioan: 1. v. 14.* Kialt fel csattanvan itt az arant Enyedi: *Honnan bizonyittyak, hogy az testben megh jelenni, annyit tegyen mint Megh testesülni?* Ezen Apostol irasabol. Mert minden ember ő maga az magyarazoja à maga beßedenek. *Rom: 1. v. 3. Cap: 9. v. 5. Gal: 4. v. 4.* à mellyeket rővidsegnek okaert ide nem hordok: Lassad ott.

De hogy egyßer valaha ez felől valo igaz ertelemmel be tellyek az Enyedi torka lassuk, hogy hogy ßol az iras az Isten es ember Christus felől, es ha meltan mondottaké az regi Paterek az Eretnekek ellen az Iginek Testé valo létét *Megh testesulesnek?*

Isten.	Ember.
Eggyetlen egy ſülöt az Atyatul: Eggyetlen egy ſülöt az Atyanak kebeleben Ioan: 1. v. 18.	Aſſonyiallattol lött. Gal: 4. v. 4.
Az Magaſſagbeli ſajabol ſarmazot Eccl: 24. v. 5.	Dávid magvabol. Rom: 1. v. 3.
Mindeneknek Ura Act: 10. v. 36	Mindeneknek ſolgaja. Matth: 20. v. 14.
Davidnak Ura. Matt: 22. v. 43.	Davidfia. Matt: 1. v. 1.
Iſten formajaban, Egyenlö Iſtenel Phil: 2. v. 9.	Szolgai formaban. Phil: 2. v. 7.
Az ki vagyon, vala, es el jövendö. Apoc: 1. v. 8.	Az idönek tellyeſſegeben bocsattatott. Gal: 4. v. 4.
Urnak job karja. Eſ: 51. v. 9.	Erötelen. 2. Cor: 13. v. 4.
Magaſſagbeli. Luc: 1. v. 76.	Féreg. Pſal: 22. v. 7.
Nagy Iſten. Tit: 2. v. 13.	Minden embereknel elvetetteb. Eſ: 53. v. 2. Kiſſeb. Matt: 11. v. 11.
Iſten tarſa. Zach: 13. v. 6.	Iſten ſolgaja. Zach: 3. v. 8.
Seregeknek Ura. Zach: 2. v. 3.	Az Seregeknek Uratol bocsattatott. Zach: 2.
Igaz. Ierem: 23. v. 6.	Bün. 2. Cor: 5. v. 21.
Mindeneket tud. Ioan: 16. v. 19. Apoc: 2. v. 23.	Nem tudgya az Itületnek napjat, Marc: 13. v. 32.
Iſtennel lenni. Eccl: 1. v. 1. Ioan: 1. v. 1.	Emberek közöt lakni Ioan: 1. v. 10
Örök eletet ad. Ioan: 10. v. 28.	Halal ala vettetett Ioan: 3.
Mindeneket maga hatalma ala vetni. Phil: 3. v. 32.	Attya ala vettetik. 1. Cor: 15. 27
Megh elevenit az kiket akar. Ioan: 5. v 21.	Meg hal.
Legelteti az hiveket. Ioan: 6. v 32.	Eherzik. Matt: 4. v. 2.
Megh kén. Ioan: 2. v. 27. Apoc: 1. v. 5.	Megh kenettetik. Luc: 4. v. 18. Eſa: 61. v. 1.

Mind ezek, es töb ſamlalhatatlan ezfele mondaſok azon

egy

egy Chriſtuſrol mondatnak, mellyek à Pokolnak kapuja ellen meg mutattyak vilagoſon, hogy az Chriſtusban ket kűlömbőző termeßetek vadnak, męg-is azt kevannya Enyedi hogy meg bizonyitſuk?

V. Az Atya Iſten jelent meg az teſtben, az az, az el vettetett allapatu es ſorſu emberekben, minemű volt az Chriſtus es az Apoſtolok. 1. *Mert ez ige* Hus, Teſt, *nyomorultat jegyez* Ioan: 1. v. 14. 2. *Mert Meg jelenni Iſtennek annyit teßen, mint csudalatos es nagyſagos dolgokat cselekedni: Az ki lattya az Fiat lattya az Atyat: Iſten vala az Chriſtusban. Az Apoſtolok-is Iſten titkainak ſafari* 1. Cor: 4. v. 1. 2. Cor: 5. v. 18. 3. *Mert az Apoſtolok Teſt es Hus voltanak* 1. Cor: 4. v. 13. *Vilag ſeprei.* 2. Cor: 4. v. 7. *Cserep Edenyek.* 1. Cor: 2. *Vilag bolondi.*

F. Az *Antecedens* hamis. Mert ha az Atya Iſten jelent volna meg az teſtben, ő volna az meg igirtetett Meſſias: ő őntőtte volna vérét az Teſtben az Apoſtol tanubizonſagh tetele ellen *Act:* 20. v. 28. Ő teßittetet volna meg: ő holt, ő tamadot es ő ment volna az mennyegben, mellyek mind az Fiurol mondatnak. Az első ok femiide valo. Mert vallyon ſ-micsoda az Abraham magva: Micsoda azt fel venni: Aßßonyiallattul lenni; Az teſtben verben haſonlokeppen reßesűlni mint az kis gyermekek? &c. Ha azert itt az *Teſt*, el vettetett nyavalyas ſorſot jegyez, tehat az Chriſtus nem az teſtet, hanem az nyavalyas ſorſot őltőzte fel, abban jelent meg, abban nevekedet, abban ehezet, ſ-nem az teſtben, abban ßenvedet, &c. ſ-nem az teſtben. Azert mas az *Hus, Teſt*, mellyet az Chriſtus fel őltőzőt, es melyben Iſten leven meg jelent; mas nyavalyas nyomorodot ſors, melly az teſtben volt. Azert az Teſtet kellet fel őltőzni abban az Fiu Iſtennek meg jelenni, es abban az mi nyavalyas ſorſunkat meg koſtolni. Megh tetßik. Mert ez: *Abraham magvat vötte fel*, ezzel: *Iſten jelent megh az teſtben*: *Az Ige teſte lőt*, &c. *Aequipollent*, eggyek. Annak felette, hogy hogy lehetne az kereßtyeni vallaſnak nagy titka ha csak nyavalyaſſa lőt volna? Micsoda titok vagyon abban? Az Angyalok hogy hog kevantanak volna abban nagy kevanſaggal be tekintelni

1. *Pet*: 1. *v*. 12. ha nagy titok benne nem volt volna? Lam hogy az Apoſtolok nyavalyaſok nem kevantanak abban tekintelni?

Iſten vala az Chriſtusban, ugy hogy az ki az Fiat latta, latta az Atyat, de nem mas az, az Iſten, hanem amaz *mindenek felet örökke aldando Iſten Rom*: 9. *v*.5. Hat holot Iſten volt Chriſtusban, nem volt csupa ember.

Az Apoſtolokban le tetetett az kines: azert Iſten jelent meg bennek. Hat az Apoſtolokban meg jelent kines, Iſten. Mondgyad hat Enyedi, hogy mas az Apoſtolokban Iſten. nek ajandeki altal meg jelenni, mas tulaydon az Iſtennek fianak az ő tőle fel öltőzőt teſtben magat, őrőkke aldando Iſtennek mondani. Hogy pedig az Chriſtus az ő tőle fel öl-
2. Cor: 5. 21. tőzőt teſtben Bűnné leven nyavalyainkat-is meg koſtolta, es abban *mi hozzank haſonlatoſſa lőt Heb*: 2. *v*. 17. nem hogy rontaná az, az mi erremünket, de ſőt felette igen erősiti. Mert ha à Teſtet, az Abrahamnak igaz magvat fel nem vőtte volna, nyavalyaſſa ſem lehetet volna.

2. *Meg jelenni Iſtennek az teſtben nem egyeb, hanem csudalatos dolgokat cselekedni*, nem igaz. Mert mas Iſtennek az Szentekben erejet ajandeka altal ki mutatni: mas az Chriſtuſnak maga ſajat erejevel, az ő tőlle fel vőtt teſtben csudakat tenni. Igy mutata ki az ő Dicsőſſeget, az az, Iſtenſegét, az Viznek Borra valo valtoztataſaban. *Ioan*: 2. *v*. 11. Hol olvaſtal az Szentekről haſonlo mondaſt? Hol jelentette ki valamely Szent ember az ő Dicsőſſegét, Iſtenſegét az csuda tetelben? Hamis állatáſod.

3. Az tőb *ratio*ra-is meg feleltem im eleb. Igy veved kereſtyen Olvaſo eſedben, hogy bizony csak megh ſem illethete az mi erőſſegünket Enyedi: nem hogy megh feythette volna.

Immar rendel fog azokhoz, mellyek az teſtben megh jelent Iſtenről mondatnak.

VI. Meg igazittatot: de az Atya mikor dicsirtetet, jovaltatot.

F. Nem igaz, hogy az Atyarol volna itt ſo, az mint oda fellyeb meg mutatam, hanem az teſtben megh jelent Fiu I-

ſten

Meg igazittatott.

ſten az, az ki meg igazittatott. Mert itt az meg igazitas arra nez az ki az teſtben meg jelent; melly Meg igazulas nem egyeb, hanem *approbatio divinæ potentiæ*, az Iſten hatalmanak jovallaſa, helyben hagyattataſa, mint *Pſal*: 19. *v*. 10. Item 51. *v*. 6. *Matt*: 11. *v*. 19. *Luc*: 7. *v*. 35. Mint ha azert azt mondaná az Apoſtol: Noha az gyarlo teſtet fel veven jelent meg az Chriſtus, de azert Iſtennek fianak es ez altal őrők Iſtennek ugy jelentetet megh abban az gyarlo teſtben, hogy az emberek Iſtennek iſmertek, jovallottak, helyben hattak, mint Centurio, es ſient Thamas, kikről oda fellyeb. Ez az oka, hog *Lelekben* mongya lenni, nē Teſtben, vagy Teſt ſerint azt az meg igazulaſt. Mert az Iſten Lelek, es mint Lelek, ugy igazittatik, iſmertetik, es jovaltatik annak lenni.

VII. 1. *Ez igen ſabados magyarazat, es ſemmi fundamentoma nincsen.* 2. *Mert az igazittatot meg, az ki meg jelent. Az Atya jelent pedig meg az mint mondok.* 3. *Mert az egeſs Chriſtus jovaltatot es vetetett. Hamis hat, hogy csak eggyik reſseben igazittatot volna meg.*

F. Hamis, hogy fundamentom nelkůl valo ſabados magyarazat volna az, melyben az Lelken ertyůk az Iſtenſeget. Mert ezen Apoſtol magyaraza *Rom*: 1. *v*. 3. & 9. *v*. 5. Iſmet *Heb*: 9. *v*. 14. Mert ez őrőkke valo Lelek altal vitte fel magat az teſtben. Hat ebben igazittatot meg is. De az te magyarazatod inkab igen ſabados fundamentum nelkůl valo. I.

2. Hamis az-is, hogy az Atya jelent volna meg az teſtben, es hogy az igazittatot volna meg, az mint mi-is oda fellyeb meg bizonyitok. II.

3. Hamis az harmadik *ratio*nak-is az *Conſequentia*ja. Mert az mikeppen Iſten jelent megh az teſtben: az keppen azon Iſten igazittatot meg Lelekben, az az, jelentetett Iſten fianak az Leleknek hatalmaban; de nem el ſakaſztva az emberſegtől, hanem az emberſeggel, mellyel el valaſthatatlan keppen eggyeſůlt vala. Mert abban *exeralta*, mutatta ki az ő Iſteni erejet, es abban lattak az Apoſtolok az ő dicsőſſeget. *Ioan*: 1. *v*. 14. Melly Dicsőſſeg, meg jelenese az Chriſtus Iſteni felſegenek, mellyel ugyan ſem ala vettetett mi- III.

kor

kor meg jelent az testben az Istennek fia. *Ioan*: 17. v. 5. Azert az egés Christus igazittatot meg de Lelekben, az az, arra az termesetre nezve, melly Lelek; mint sinten *Rom*: 1. v. 3. Erre mutat az Apostol *Limitatio*ja, hatarozasa: Az testben meg jelent Isten, igazittatot meg: de Lelekben. Mert à testben meg jelent Isten, Lelek, az mellyert Lelek serent-is igazittathatot megh.

Lattatott az Angyaloktol.

VIII. Itt az forditas nem egy arant vagyon. Mert nehol az Angyalok helyet vagyon Emberek. Oltan lattyak az Angyalok az Atya Istent az ö Kiralyi sekiben. Matt: 18. *v.* 10. *Neha az ö latasok ertesekert, ismeretekert vétetik, hogy meg ismerték az Atya Istent az ö titkaiban az Christus altal valo valtsagban.*

F. Az mi az forditast illeti az bötüben, minden Görögh exemplarok ugy tartyak, hogy Angyalnak nevezeti vagyon itt, mint az következendö czikkel meg mutattya. Mert embereknek prædikaltatot. Ha azert itt-is ez volna: *Lattatott emberektöl*, imitt-is: *Prædikaltatott az embereknek*, semmi folyasa nem lenne az Apostol mondasanak. De nem talalvan barlangot ebben Enyedi, az Angyali latasnak modgyait fogja elö. De tudgya meg, hogy nincsen itt ollyan Angyali latasrol so, mellyel teremtetesektöl fogvan az sent Angyalok lattak az Istent; kirol res serint *Matt*: 18. *v.* 10. Lattak az Christust-is az ö Attyaval eggyut, ugy mint kit imadtanak es imadnak *Heb*: 1. *v.* 6. *Es*: 6. sem az ertelemrol, mert ertették, hogy Isten fia altal valtya meg az emberi nemzetet, mint à Paradiesomban res serint hallottak vala, de à modgyat nem tudhatták. Azert vagyon olly Angyali latasrol so, melyben Istent lattak à testben. Erti hat azt az latasat à testben megh jelent Isten fianak, melly mind sokatlansagaval, mind tekintetes meltosagaval az Angyaloknak-is latasokat magara vonta. Mert az elöt az Atyat az sentekben ajandeki altal meg jelentnek lattak vala: De mostan az Isteni termesetet lattyak az emberi termesettel eggyesültnek lenni azon egy semelyben, az melly Csudalatos. Ennek Fogon-

tata

tataſat teſt ſerint, ſúleteſet, fel tamadaſat &c. az utan hirdetek es ſolgalanak neki mint teremtőjőknek. *Heb*: 1. v. 7. Miesoda nagy titok lehetet volna azert abban ha Atya Iſtent lattak volna az ember Chriſtusban csudalatos cselekedeti altal jelen lenni, holot az előtt elegge lattak ugy az ſentekben? Ez az Titok, hogy az Iſteni termeſet eggyeſúlt azon egy ſemelyben az emberi termeſettel: Ennek latasaval nem győznek be telni az ſent Angyalok. Hamis tehat az Enyedi fecsegeſe es ſabados magyarazattya.

Prædikaltatot az Poganoknak,

Kicsoda ez, az ki prædikaltatott az Poganoknak, kőnyű eddig valo mondaſombol meg érteni. Nem az Atya, mint Enyedi almodozza, hanem az, az kit az Apoſtolok az Poganoknak prædikallottanak. De az teſtben meg jelent Chriſtuſt prædikallottak az Apoſtolok. Mert *mas fundamentomot ſenki nem vethet az kivül, melly immar vettetett ki az Ieſus Chriſtus*. 1. *Cor*: 3. v. 11. Mert *ha ki mas Euangeliumot hirdet annal, melly az Chriſtuſrol prædikaltatot, atok legyen*. *Gal*: 1. v. 8. Mert *nincsen masban ſenkiben az idveſſegh, hanem csak az Chriſtusban*. *Act*: 4. v. 12. Holot azert az Euangeliumban, az teſtben meg jelent Ige Iſten prædikaltatott, ő rolla vagyon itt ſo nem az Atyarol. Nem tud ez ellen csak egy kukkot-is ſollani Enyedi.

Fel vitetett az dicsőſſegben,

IX. *Ennek-is magyarazattyaban*, mond Enyedi, *tevelyegnek az ellenkezők*. 1. *Mert ha az Chriſtus vitettetet fel Iſten az ő nekiek: Az Iſten pedig mindenüt vagyon. Hat nem vitetet fel*. 2. *Mert az melly Iſten fel vitetett, eleb prædikaltatott es hittenek neki az Poganok, ſ. az utan vitetett fel. De a Chriſtus menyben meneteli utan prædikaltatot a Poganoknak*. 3. *Mert ez ige*: ἀναλαμβάνεσθαι, *nem mindenkor magas helyre valo fel vitelt jegyez, hanem annyit teſſen mint venni, ſogadni, helt adni Act*: 20. v. 13. 14. & *cap*: 23. v. 31. *az mint Beza ſordittya. Hat itis azt teſsi, az Poganok vöttek, ſogattak az Iſtent*.

F. Hogy te tevelyeghj hamiſſan ennek az czikkelnek-is magyarazattyaban, im meg mutatom.

I. Az elsö okra: Az, az Iſten vitetet fel à ki az teſtben meg jelent, de nem az teſt nelkûl. Mert azert jelent meg az Iſtẽ az teſtben, es azert öltözte azt fel, hogy minek utanna abban az valtſagnak munkajat vegben viſi, abban az teſtben mennyen fel, ſ. nem az teſt nelkûl, mint Enyedi alnakul el ſakaſtya az Ige Iſtent az teſtöl, es à mellyek az teſtben meg jelent Iſtenröl mondatnak, azt csak az Iſtenſgre ſakaſtya, holot mindenik czikkel tanitſon csak az teſtben meg jelent Iſtenröl. Mert à teſtben meg jelent Iſten, lattatot az Angaloktol, à teſtbẽ megjelent Iſtẽ prædikaltatot à Poganoknak: à teſtbẽ meg jelent Iſtẽ vitetett fel à dicsöſſegbẽ, de nẽ à teſt

II. nelkûl. Az Ige Iſtennek mindenût valo jelen léténck Iſtenſege ſerint, nincsen ellene à dicsöſſegbẽ valo fel menetele. Mert az menyiben eggyeſült az teſtel el valaſthatatlankeppen, annyiban-is mondatik fel menni, mint mikor Nicodemuſſal beſel, az egben monggya magat lenni, de Iſtenſegeben, holot mind az altal, *az Iſtenſegnek minden tellyeſſege benne lakot valoſagoſſan Col: 2. v. 9.* Item: *Ioan: 3. v. 13.*

III. Az maſodik okra: Mas az Chriſtuſnak viſelt dolgait egyeneſſen ki beſelleni: Mas iſmet az Chriſtuſtul viſelt dolgoknak az prædikallas altal valo ki jelenese az emberek közöt. Szent Pal nagy ſep rendel, az mint az dolog vagyon, ugy teſen tanitaſt az Chriſtuſrol, hogy tudni illik, meg jelent az teſtben elsöben, annak utanna lattatot az Angyaloktul, vegezetre ugy prædikaltatot az Poganoknak. Igy az Apoſtoli Credoban: *Ki fogontatek Szent Lelektöl, ſzületek Szüz Mariatul, &c. ment mennyegben.* Mikor azert Szent Pal ezt irja Timotheuſnak, mar akkor prædikaltatott az Poganoknak, es hittenek-is neki. Hamis azert az Enyedi csavargaſa, hogy eleb prædikaltatot az Poganoknak ez az Iſten, ſ. az utan vitetett az dicsöſſegben. Mert ſent Pal czikkelenkent teſen vallaſt az Chriſtuſrol, es nem az idörol ſol. Hat mas à Chriſtuſrol vallaſt tenni, mint ſent Pal itt cselekedik: mas annak az vallaſnak jövendöben az prædikallas altal ki terjed-

ni,

ni, mint az Apoſtolok az vallas tetel ſerint hirdettek à Chriſtuſt az teſtben meg jelentnek lenni, ki az Angyaloktul lattatot, az Poganoknak prædikaltatot &c.

Az harmadik ok nem egyeb, hanem az iraſon valo erősak tetel. Ez ige: ἀναλαμβάνεσθαι, Fel vitetett, neha azt teſi hogy vőttek, fogattak az Iſtent: azert itt-is. Hamis az *Conſequentia*, mint meg mutata ſent Lukacs es Beza *Act*: 1. v. 2. az honnan kell az ſent Pal mondaſat meg magyarazni. Mert mi modon vitetet fel az Chriſtus az dicsőſſeghben nyilvan meg mondgya: *Szemek lattara fel emeltetett*, es ugy vitetett az egben, kirűl az Angyalok tanubizonſagot tőttenek. Mert el valt az Apoſtoloktul *Luc*: 24. v. 51. Hamis tehat hogy ez az ige: *Fel vitetett*, annyit tenne, mint az emberektől be vetetett, be fogattatott, kinel ſoha kereſtyen fűl hamiſſab magyarazatot nem halhatot. IV.

Annak-felette, mire valo volna amaz mondaſa az Apoſtolnak: *Hittenek neki ez vilagban*, ha ez-is: *Fel vitetett* annyit tenne mint fogattak az emberek?

X. Mas Hinni: mas ſogadni. Hiſſi vala Nicodemus az Chriſtuſt, de nem meri vala venni. Ioan: 12. v. 42.

F. Hamis ez az csavargas. Mert az ki hiſſen az Chriſtuſban ugyan azon veſi őtet hitivel, es fogadgya, maskeppen az hit csak heaban valo velekedes volna. Azert az mikor hittenek ez vilagon, az teſtben megh jelent Iſten Chriſtuſnak, ugyan akkor fogattak őtet mint Nicodemus-is hit az Chriſtuſnak, azert fogadta, noha nyilvan vallaſt ideig rolla nemtőt. De mas az Chriſtuſt hittel fogadni: mas az dicsőſſegben neki fel vitetni.

XI. Ezige: Dicsőſſeghben, annyit teſſen, mint Dicsőſſegeſſen, hogy az Iſtent dicsőſſegeſſen vötték.

F. Szent Lukacs hamiſſittya meg Enyedit, ki azt mongya hogy ſemek lattara ment fel az dicsőſſegben *Act*: 1. v. 2. az Angyalok-is azt vallyak, hogy ugy jő el az itiletre, mint el menni lattak.

Az minemű magyarazattyat adgya utollyara Enyedi az

ſent Pal tanitaſanak, iras kivúl valok, ſ-olly illetlenek mellyek meg hamiſſitaſra-is meltatlanok.

SZENT PALNAK

TITVSHOZ IROT LEVELE.

CAPUT II. v. 13.

Varvan amaz bodogh temenſeget, es amaz nagy Iſtennek es az mi meg tartonknak az Ieſus Chriſtuſnak dicsőſſeges meg jeleneſet.

Valaknek dicsöſſeges el jövetelit varjak az hivek, az, az nagy Iſten, es az mi meg tartonk. Laſd meg Eſa: 25. v. 8. & 9. Apoc: 7. v. 17. Eſ: 34. v. 4. Item Cap: 40. v. 10. Apoc: 22.

De az Chriſtus Ieſuſnak dicsöſſeges el jövetelit varjak az hivek az Apoſtol tanubizonſag tetele ſerint.

Annakokaert az Chriſtus Ieſus az nagy Iſten.

I. Nem igaz az Conſequenſe. *1. Mert Eraſmus mongya, hogy az ki Iſten, azzal nagy, hogy Iſten. 2. Meg holt ez az nagy eſten: azt mutattya imez ige:* Qui, *Ki, az ki közeleb, az Ieſus Chriſtuſt. Hat itt az* Nagy Iſten *ollyat jelent, az kit Iſten nagy meltoſagra emelt.*

I. F. Az mi *Propoſitio*nknak *Conſequenſet* ez okocskak nem rontyak. Mert az mi az Eraſmus mondaſat illeti, az erősſiti inkab az mi ertelmünket. Mert az ki Iſten, azert hogy Iſtē, mindeneknel nagyub: Mert mindeneknel nagyub nem lehetne ha Iſten nem volna. De az Chriſtus Iſten, mint *1. Tim: 3. v. 16. abſolutè*, egy altallyaban Iſtennek mondatik, ſ-tőb ſamtalan iraſokban. Azert az Chriſtus ezzel, hogy Iſten, mindenek felet *Nagy Iſten.*

II. Hogy pedigien ez ige: *Nagy*, ide tetetik, nem azt akarja

az-

azzal az Apoſtol, hogy az Atyatol tetetett volna az Chriſtus Nagy Iſtenné csupa ember leven, mint Enyedi veſztegeti az iraſt, hanem hogy meg mutaſſa azt az Apoſtol minden Eretnekek ellen, hogy nem valami Csinalt Uy Iſten, ſem nem valami *Divinus homo*, Iſtenes meltoſagbeli ember à Chriſtus, hanem ugyan valoban *mindenek felet örökke aldando nagy Iſten*, mint maſut monda *Rom: 9. v. 5.*

III. Az Nagy Iſten megh nem hal ő magaban: Mert halhatatlan örökkevalo Lelek. De azert az *nagy Iſten ſajat verevel kereſte az Anyaßentegyhazat Act: 20. v. 28.* Mert azert öltözte fel az teſtet, hogy az *Dicsöſſegnek Ura abban feßitteſſek megh 1. Cor: 2. v. 8.* az mint hogy ez *örökke valo lelek* (ki az Nagy Iſten) *altal-is vitte felmagat az aldozatra Iſtennek Heb: 9. v. 14.*

IV. Az mi nezi ez iget: *Qui, Ki*, hogy az közeleb valora nez, nem ſerti meg az mi erőſſegünket. Mert ß: Pal azert mongya *Mi megtartonknak* azt az Nagy Iſtent, hogy annak iſmeretire jutaſſon, mi altal lőtt Meg tartonk: Az Emberſeg altal. Mert *vér ontas nelkül az bün bocsanat nem lehet vala. Heb: 9. v. 22* Az Iſtenſeg vérét nem onthata. Hat kellet az Meg tartonak teſte lenni *Ioan: 1. v. 14.* hogy abban vérét ontaná, es ez az Meg tarto *Nagy Iſten*, ugy mint Iſtennek eggyetlen egy ßülöt fia, *verevel moſna el az mi büneinket. 1. Ioan: 1. v. 7.* Hamiſſan ßaggattya azert Enyedi meg az Chriſtuſnak ßemellyet, kiről ezkedig untig ßollottam.

II. Az Antecedenſ-ü *hamis. Mert az Nagy Iſten az Atya, az Idvezitö az Chriſtus. Azt mutattya ez ige*: Et, Es, *mint Phil: 1. v. 1. Timotheus nem Pal.*

F. Hamis az *Antecedenſ* ed Enyedi. Mert itt csak azon ég. ről vagyon ßo, es az *Nagy Iſten* azon, az ki az *Idvezitö*. Mert az Atyarol hogy ßo volna itt nevezeteſſen meg csak gyanoja ſem lehet, hanem ha az menyiben egy Iſten az Fiuval. Hogy ez igy legyen, az bőtűnek folyaſa mutattya meg. Mert az Chriſtus Ieſuſrol ket dolog prædicaltatik. 1. Hogy Nagy Iſten. 2. Hogy Idvezitő. Ezt bizonyittya ez ige: *Et*, Es. Mert *copulat non duo diverſa, ſed duo tantum prædicata*, egyben kőt nem két külömbözöt mint *Phil: 1. v. 1.* de csak ket nevezetet a-

zon egy Chriſtuſrol, melynek eggyike termeßetetit, maſik tulaydon Iſteni cselekedetit jelenti. Mert ezzel: *Nagy Iſten*, Iſtenſegenek termeßeti jelentetik, mint *Rom*: 9. v. 5. Ezzel: *Idvezitö*, cselekedeti, es ezkeppen mind az kettőt ozon egy Chriſtuſrol prædicallya.

III. Beza harom argumentumot hoz elö. 1. *Veßi az Paterek iraſibol: de abbā maga sē nyughatik meg.* 2. *Ez igetül:* ἐπιφανείας, *Meg jelent, melly mindenüt az Chriſtuſrol mondatik. Nem igaz* (kialt Enyedi) *Mert az Atyanak tulaydonittatik ezen Cap*: v. 11. *&* *Cap*: 3. v. 4.

F. Mind ezek heaba valok, hamiſſak, es csuda hogy nem ßegyenlette Enyedi Bezat ezert karhoztatni.

Azert Beza igazan mondotta, hogy ez ige: ἐπιφανείας, Meg jelenek, egyedül csak az Fiurol mondatik mindenüt. Annakokaert hamiſſan facsarja ez iget: ἐπιφαίνομαι, erre: ἐπιφανείας. Annakfelette *verſ*: 11. & 13. ezen Caputban ez ige: *Megjelent*, az Chriſtuſnak adatik. Mert kicsoda az idveſſeg hozo kegyelem, hanem az Chriſtus? ki altal az Atyanak kegyelmeben vétettünk ingyen *Eph*: 1. v. 6. Ez jelent meg tudni illik az teſtben. Hat nem ugy mint Enyedi almodozza: *Pater gratioſus*: Kegyelmes Atya: de Iſtennek Kegyelme, ki az Ieſus Chriſtus, mint ßinten à bodog remenſeg *Metonymicè*. Igy ßinte *Cap*: 3. v. 4. az Chriſtuſrol mondatik. Ninesen is ellene az mit Enyedi forgat az *verſ*: 6. Mert ott is ezen *Meg tarto Iſtenrol* vagyon ßo, mint ßinten *verſ*: 4. csak jo tetemenyet jelenti az Apoſtol, hogy az Megh tarto Chriſtus altal lőtt, mellyet ontott mi reank.

IV. Itt ez ige: Megjelent, *nem az nagy Iſtennek, de az Dicsöſſegnek tulaydonittatik.*

F. De meg mondottuk immar, hogy az, az Idveſſeg hozo kegyelem, mint ßinte az Bodog remenſeg, nem mas, hanē az Ur Chriſtus. Azert ſohul egy iraſt ſem hozhat Beza ellen Enyedi, melyben ez ige: ἐπιφανείας, az Chriſtuſon kivül maſnak tulaydonittathatnek. Hat az Chriſtus az *Nagy Iſten*. De ebből is megh tetßik igaznak az mi ertelmünk. Mert

ez

ez ige: *ő* megh-mutattya, hogy mind az ket nevezet az egy Chriſtuſra tartozzek, tudni-illik, hogy az Ieſus Chriſtus legyen az *Nagy Iſten* es *Idvezitö*.

V. Hamis ez. Mert az Görögöknek nagy ſzabadſagok vagyon az Articuluſoknak el hagyaſaban, es hozza teteleben; mint itt-is kettöhöz tetetik: Remenſeghez, ſ. Meg jeleneshez.

F. A mi a Görögöknek az ő ſolaſokban valo ſzabadſagokat illeti, nem ſerti megh az mi elöbbi allataſunkat. Elegh hogy itt az *Articulus*, ket dolognak feliben vettetett, nem-is hozhatot peldat Enyedi. Mert az mellyet ſol az Remenſeg es az Meg jeleneſről, hogy *Articuluſok* vagon, illetlen. Mert nem Szemelly az Remenſeg es Megh jelenes, hogy ő rolla ket dolog prædicaltatnek azon egy *Articuluſſal*, De egy ſzemelly az Chriſtus kiről egy *Articuluſſal* mondatik 1. hogy *Nagy Iſten*. 2. hogy *Idvezitö*, melly az Remenſegre es Megh jeleneſre nem illik. Az *Conjunctio Et*, Es, ſem fogh ſemmit, mint meg lathatod 1. *Cor*: 15. *v*. 24. *Mikoron adgya* ugy mond *az Iſtennek es Attyanak az orſzagot*. Az holot azö eggyet kapcsol öſſve ez ige: *Et*, *Es*, Iſtent ſ. Atyat.

VI. Nincsen itt ſemmi Religio, *Felelem*, *ſemmi regula Grammatica*, *holot az Görögök ſzabadoſon elnek az Articuluſokkal. Azert heaban bizik Beza az ö regulajahoz, melyre kepeſt ſok helyeket meg veſztegetett, mint* 2 *Pet*: 1. *v*. 11. *Eph*: 5. *v*. 5. *az holot az Iſtennek nevet az Chriſtuſra vonta*.

F. Hamis az *Antecedens*. Mert olly igen nagy *Religio*, Felelem vagyon az Apoſtol mondaſaban, es olly allando *Regula* az *Articuluſnak* fel teteleben, hogy ha felelemmel nem vallod az Chriſtus Ieſuſt *mindenek felet örökke aldando Nagy Iſtennek* es el reſzeled onnan az *Articuluſt*, örökke el kell veſzned. I.

Hamiſſan vadolod Bezat. Mert nem hogy meg veſztegette volna az iraſokat, de ſőt inkab igen meg vilagoſitotta az ő igaz magyarazattyaval, melly ez vilag kezeben forog. De mind iras veſztegetes az, melly az te hamis velekedeſeddel ellenkezik. Laſd meg az Beza *annotatioiat* az Enyeditől meg jegyzet ket helyekre, megh latod melly hamiſſan citallya ſ. hozza elö. II.

VII. Ha az Atáé az Dicsöſſeg, es az Chriſtus abban jü el, tehat itt az Nagy Iſtenen az Atya ertetik. De az elsö igaz Matt: 16. v. 27. Hat az következes is.

I. F. Hamis az következes. Mert Atyáénak mondatik az Dicsöſſeg, de nem ki rekeſztve onnan az Fiat. Mert *vilagh fundamentomanak elötte birta azt az dicsöſſeget az Fiu termeſſet ſerint Ioan. 17. v. 5.* mellyert *Dicsöſſegnek ſenyeſſege Heb: 1. v. 3.* kiről

II. bövön *Phil: 2. v. 5. Object: 7. & ſeqq.* Eggyik ez. Maſik; Atyanak dicsöſſegeben jö el az Itiletre, de ugy mint Itilö Biro, Közben-jaro: de nem idegen dicsöſſegben, hanem magáéban ugy, mint ſinten az Atyáéban. *Ioan: 16. v. 15. Matt: 25. v. 31. Mikoron eljövend az embernek fia* az ö dicsöſſegeben. Hat nem maſeban.

III. Iras ellen vagyon az-is az mit regeldegel Enyedi az Atya Iſtennek az Itiletre valo el jöveteliről, holot mindenüt az Fiunak adgya ezt az iras.

SZENT PALNAK *SIDOKHOZ IROT* LEVELE.

MINek elötte Enyedi az ſent Pal Apoſtol tanubizonyſag teteleinek, mellyekben az Chriſtus Ieſuſnak örök Iſtenſegeről tanit ebben az levelben, meg veſtegeteſehez kezdene az ö modgya ſerint: annak elötte hét okokkal igyekezi ezt az levelet gyanoſſa tenni, hogy nem ſent Palé: Nem Iſteni meltoſagu, ſ. nem magan hiteles, hanem *Apocryphus*, homalyos, el reytett. Mert olly nyilvan valo bizonſagh tetelek vadnak itt az Chriſtuſrol, hogy nyilvabbakat ſenki nem kevanhat. Ez okaert akarta gyanoſſa tenni.

De ez moſtani Samoſatenicuſok, kik az Enyedi könyvét

Deak-

Deakbol Magyar nyelvre forditottak, azokat el veßteglettek, es mint hamis okokat ki hattak: hanem igazitanak az Deakra. Mi-is el hadgyuk. Mert az Deakban meg hamissitottam. Azert abban az en irasomban lassa megh az kereßtyen olvaso.

CAP: I. v. 1.

Ki altal teremtette ez vilagot-is.

Az Prophetak irasit kellyené nagyob meltosaggal venni, vagy az Euangeliomi tudomant? Kerdesben vehetik vala az Sido kereßtyenek, kiknek ßent Pal ez levelet irta vala. Meg felel ßent Pal erre es azt allattya, hogy az Prophetak irasat-is nagy meltosaggal kell venni, de sokkal nagyob bőcsüllettel az Euangeliomi tudomant, ugy mint mellyet tulajdon ő maga az Istennek ßent Fia hozot ki az Atyanak kebeleből es prædikallot *vers:* 1.

Itt az arant az Apostol magaßtallya meltosagat az Christusnak Isteni titulusokkal es nevezetekkel, mellyek neznek ßemellyere, tißtire, es allapattyara.

1. Mert *mindeneknek örököse.* 2. Mert *ez vilaghnak teremtöje. vers:* 2. 3. Mert ὁμοούσιος *Patri*, egyenlő Istensegenek allattyaban az Atyaval, ugy mint ki *Dicsössegnek fenyessege, es az Atya ßemellyenek ki metßet belyege vers:* 3. 4. Mert *Mindenhato vers:* 3. 5. Mert *Megh valto fö Pap.* 6. Mert *Isten jobjan ül. Ibid:* 7. Mert *minden Angyaloknak felette valo.*

De az Prophetak 1. Nem mindeneknek őrőkősi. 2. Nem ez vilaghnak teremtői &c. Hat nagyob meltosaggal kell venni az Euangeliomi tudomant; Mert meltosagos ßemely az Christus az kié az, az tudomany.

Utolban azt monda, hogy az Christus fellyeb valo az Angyaloknal: ezokaert ezt kezdi megh bizonyitani erős argumentomokkal.

1. Mert *Istennek fia az Christus vers:* 5. *Psal:* 2. *v.* 7. 2. *Sam:* 7. *v.* 14.

2. Mert *mindeneknek örököse vers:* 6. *Psal:* 97. *v.* 7.

3. Mert *teremtője es* Ura *az Angyaloknak, örökkevalo igaz Iſten verſ: 7. 8. 9. Pſal: 104. v. 5. & 45. v. 7.*

4. Mert *Mindeneknek teremtője verſ: 10. 11. 12. Pſal: 102. v. 26*

5. Mert *az Iſtennek jobjan ül parancsolvan az Angyaloknak vſ: 13. 14. Pſal: 110.*

Mind ezek annyival megh czafolhatatlanbak, hogy ſent Pal minden mondaſat az Chriſtus felől az ô Teſtamentumbol bizonyittya, es iras kivûl ſemmit nem ſol, noha az ô tanubizonſag tetele iras nelkûl-is magan hiteles es igaz.

Ezekből rendel immar kônyû argumentomokat formalni az Chriſtus örök Iſtenſegenek meg mutataſara illyen modon:

Valaki valoſagoſſan volt ez teremtet vilagnak elötte, az, termeßet ßerint valo Iſten. Mert ſemmi Iſtennel az teremtet vilagnak elötte nem volt.

De az Fiu vilag teremteſenek elötte valoſagoſſan volt. Igaz. Mert el multrol ſol ſent Pal: ἐποίησε, Teremte.

Azert az Fiu termeßet ßerint valo Iſten.

Fel csattan Enyedi ez ellen, es imillyen reſeket gondolt.

I. Mert az Angyalok eleb valok ez lathato vilagnal, de azert nem örökkevalok.

F. Mivel hogy David Pareus az Sidokhoz irt levelnek magyarazaſaban, kőzőſleg megh homalyoſitotta az Enyedi kereßtfogaſit; annakokaert en-is ugyan azon ô feleletit teßem rendenkent ide Deakbol Magyarul.

Hazud, mond David Pareus, az Eretnek. Mert az Angalok kezdettenek teremtetni ez lathato vilaggal eggyût: es ne jaczodozzek az *Lathatonak* igijevel, az Apoſtol *Col: 1. v. 16.* nyilvan az Chriſtuſt az Angyaloknal elebvalova teßi, allatvan, hogy ô altala teremtettenek mindenek, mellyek az egben es az fôldôn vadnak, Lathatok es Lathatatianok.

II. El akarja rontani az *Minor*nak okat: *Mert* ugy-mond, *nem az Fiunak, de az Atyanak tulaydonittatik az teremtes. Mert az Chriſtus csak Eßkőzenek mondatik az Teremteſnek. Mindenkoron pedig nagyob az fökeppen valo cselekedő, Eredet es Ok az Eßköznel.*

F. De

F. De ezzel nem romol el az Fiunak ŏrŏkkevalosaga. Mert megh marad męg-is, hogy ez Fiu volt az ßůztŏl valo ßůletesenek elŏtte, mellyet à Samosatenianus ßellet karomlas keppen tagad. Hat megh marad, hogy az Fiu volt ez vilag elŏt, ez okaért ŏrŏkkevalo. Az vilag elŏt, az az, az idŏk elŏt, semmi nem vala, hanem csak ŏrŏkkevalosag. Ha ŏrŏkkevalo, tehat egyenlŏ Isten-is az Atyaval. Mert nem sokak az ŏrŏkkevalok, vagy Istenek. Nem kevesbe karomlaskeppen es ŏ maga ellen teßi az Fiat Atyanak Eßkŏzenek. Mert ha az Fiu nem volt Maria elŏt, Eßkŏze sem lehetet az elsŏ teremtesnek. Ez vilagot pedigh az Atya az Fiu altal teremtette, nem ugy mint az Kovacs az Pŏrŏly altal veri az vasat, de mint az ember az ŏ okossaga altal ert, az ŏ job karja altal ir. Mert ugy ir az ember az ŏ job karja altal, es ugy ért az ŏ okossaga altal, hogy az job kar irjon, az okossag értsen. Azert az Atya teremtet mindeneket az Fiu altal, de ugy, hogy az Fiu-is teremtet mindeneket, mint maga mongya: *Valamellyeket az Atya cselekedik, ugyan azonokat az Fiu-is hasonlokeppen cselekedi. Az en Atyam mind eddig munkalkodik, en-is munkalkodom.* Mindenůt pediglen az iras ugy ßol az Fiurol, hogy az Atya mindeneket az Fiu altal cselekedgyek, hogy az Isteni ßemelyeknek cselekedeteknek rendit es modgyat megh mutassa. Az Atya mindeneket cselekedik ŏ magatul, nem maga altal, de az Fiu altal: az Fiu mindeneket nem ŏ magatul, de az Atyatul, ŏ maga altal es az Szent Lelek altal.

Az Christus nem Eszkŏze az Atyanak.

Ioan: 9.

III. *Ertven az Eretnek, hogy ez csapongasival semmit nē haßnal, az* Minort *tagadgya: allatvan hogy ezige:* αἰῶνας, *nem jegyez itt teremtet vilagot, de* Uy *Ecclesiat, az ember Christus ßolgalattyaval gyüjtettetettet, es uyjittatottat, hogy ertelme ez legyen:* Ŏ *altala ez vilagot teremtette, az az, az Ecclesiat, vagy az* Uy *vilagot, es az jövendöt ßedegeti es meg valtya. Megh bizonyittya.* 1. *Heb:* 2. *v.* 5. Nem Angyaloknak de az ŏ fianak alaja vetette az jŏvendŏ vilagot. *Et Cap:* 6. *v.* 5. Megh kostoltak erejet az jŏvendŏ vilaghnak. 2. *Mert mondatik ez vilagot teremtens az ŏ fia altal, ki megh testesult, az az, az ember Christus altal. De az ember Iesus Christus ez lat-*

hato vilaghnak teremteſe utan egynehany ſaz eſtendőkkel volt, 3. Mert elsőben mondgya hogy ſollot az ő Fia altal, es az utan teremtette ez vilagot altala. De mar akkor ez vilagh teremtetett vala. 4. Fel tött czellya az Apoſtolnak az, hogy az Chriſtuſt minden teremtett allatoknak feliben magaſtallya. De mi ſükſeg az örökkevalo Iſtent az ő teremtett allati feliben magaſtalni, holot azt mindenek tudgyak? Szükſeg azert, hogy alazatos dologrol ſollyon az Apoſtol, mint ſem örök Iſtenről, tudni illik az ember Ieſuſnak meltoſagarol.

I. F. Ezek az Eretneknek csapongaſi, de mind heaban valok. Az elſőre: Az *Cap*: 2. ninesen emlekezet αἰώνων, vilagrol. Azert ſemmit nem bizonyit. Az hatodik *Cap*: iſmet nem ſol az Apoſtol az vilagrol, de az kővetkezendő vilagrol, az az, az mint kevannya hogy azt az iraſt ertſük, az jo ſagoknak koſtolaſarol, mellyek mi bennünk megh maradnak az mas eletben. Itt pedig nem mondgya: αἰῶνας μέλλοντας, *futura ſecula*, jővendő vilagot, de egy altallyaban Vilagot, hogy Vilag teremtetett az ő Fia altal, értven ezt az vilagnak alkotmanyat, melly inkab megh tetſik *Cap*: 11. *v*. 3. az holot azt mondgya, hogy *hittel ertyük hogy ez világ teremtetett*, az az, hogy ez vilagh az Iſten Igijevel alkuttatott, mellyet bizony ez tapaſtalhato teremtet vilagrol kell ertenünk Ingyen ha megh engednők-is, hogy azokban az iraſokban αἰῶνα Eccleſiat jegyezne, mint ha Uly vilagot: ſemmit nem nyerne meg-is az Eretnek. Mert az Apoſtol nem mondgya *in ſingulari* τὸν αἰῶνα, Vilagot, de kőzőnſegeſſen τοὺς αἰῶνας, vilagokat. Azert mondgya, hogy az O es Uly vilagh egyſer ſ-mind az Fiu altal teremtetett.

II. Az maſikra azt mondom: hogy ez vilagh teremtetett az meg teſteſült Fiu altal *Communicatione Idiomatum*, az az, olly Fiu altal, ki az Atyanal ſemellye ſerint leven őröktül fogvan es vilagot teremtven az időnek kezdetiben az utolſo időben teſteſült meg. Azert nem az teſt altal, de az Fiunak őrökkevalo lelke altal teremtette az Atya ez vilagot.

III. Az harmadikra: Hamis, hogy az vilagnak teremteſe utol-

ſob-

ſobba tetetik az Atyanak à Fiu altal valo ſollaſanal. Mert ha ſinte utolſor irattatik-is, mind az eltal elöſör lőt az ſolas. Nota.
Mert az Apoſtol *Poſterius probat per prius*, az utolſot bizonyittya az elſőn. *Szollott az ö Fia altal es örökösive tötte mindeneknek: Mert az vilagot-is az elöt ö altala teremtette.*

Az negyedikre: Fel tőtt czellya az Apoſtolnak ez, hogy nem csak minden teremtett allatoknak feliben magaſtallya az Fiat, de fel magaſtallya olly Fiat, ki az Atyaval egyenlő allatu. Azt pedig nem ſükſeg volt meg mutatni, ha azt az Sidok tudtak volna. De reſs ſerint azt nem hiſik vala, reſs ſerint igen gyengen hitték. Annak okaert nem annak meg mutataſaban faradoz az Apoſtol, hogy az Igaz Iſten fellyeb valo az teremtett allatoknal, az mint cziganul gondollya az Eretnek, de ebben, hogy az Chriſtus Fiu igaz Iſten, es azert minden teremtet allatoknal fellyeb valo. IV

Az mi igaz kereſstyeni vallaſunk meg bizonyittatik.

1. Mert nagy egyenlőſeggel mondgya, hogy az *Iſten az ö Fia altal valtotta meg az Eccleſiat, es hogy ez vilagot-is ö altala teremtette kezdetben. Ioan:* 1. *v.* 2. 1. *Cor:* 8. *v.* 6. *Col:* 1. Nevetſegre melto azert az Eretnek ezt mondvan, hogy ez iraſokban ez ige: δι' ὃν, ezert vetetik: δι' ὃ, *Az kiert*, hogy legyen értelme: Az Fiunak kedvejert teremtetett ez vilagh, mint az Sidok-is almodozak, hogy az Iſten az Meſſiaſert teremtette ez vilagot. Mert noha ez igicskek nehol el valtoztaſſanak az Uy Teſtamentumban, de mindazaltal tőkelleteſſen mindenůt δι' ὃν mondatik az Chriſtuſrol Iſtennek Fiarol, valamenyiſer az Teremtetſről vagyon emlekezet, ſ-nem δι' ὃ. Annak okaert nem az Fiuert, de az Fiu altal, az menyiben Fiu mindeneket teremtett az Atya.

2. Mert igen ellene vagyon az Eretnek magyarazattyanak az Apoſtol erőſſege: Mert azt bizonyittya, hogy az Fiu *jurè* igazan rendeltetett mindeneknek örökősevé, mind az teremtet allatoknak, ſ-mind az Anyaſentegyhaznak: Mert *ez vilagot-is Fia altal teremtette.* Mint ha mondaná: Mind azoknak valamellyek ő altala teremtettenek, *jurè*, igazan örökő-

ſęvé-is tetetett azoknak. De ſemmi következes nem leßen ez, ha ez Vilagot csak az Eccleſiara magyarazod; Mert az argumentumnak ereje, vagyon ez igecskeben: καὶ, Es.

3. Ugyan azonok teremtettenek az Fiu altal, az mellyeket viſel az ő mindenhato beßedevel: De mindeneket viſel az ő mindenhato beßedevel, mellyet nem hatarozhatni csak az Eccleſiara, de az egeß vilagnak alkotmanyarol minden benne levőkkel eggyűt mondatik nyilvan. Annakokaert ugyan azoné ugy, mint igaz őrőkkevalo Iſtené mindeneket teremteni, es viſelni mindeneket.

4. Mayd tovabbadka az Fiu, az Davidnak *Pſal:* 102. *Te Uram kezdetben fundaltad az földet, es az te kezeidnek csinalmanyi az egek.* δι' ἀρρήδων, Mennek Földnek teremtőjenek mondatik Ott azert mit ertſen, itt ez vilagnak nevezetin nyilvan tanittatik. Nem-is helyes, hogy az Eretnekek azt foghjak, hogy ott az Föld *Synecdochicè* az Ecclſiat jegyezze. Mert oda teßi az Apoſtol: *Azok el veßnek te pedig meg maradß.* De az Eccleſia el nem veß.

5. Vegezetre, ha megh engednők, hogy az Apoſtol az Eccleſiarol ßol, ugyan męg-is következik, hogy az Fiu kezdettűl fogvan volt, es hathato volt az Eccleſianak gyűytőgeteſeben, es az valaßtottaknak Uyjonnan valo ßűleteſekben. Mert az Eccleſia nem akkor kezdet lenni, mikor az Chriſtus emberre lőtt, de kezdettűl fogva volt: Az Atyak-is az maſodik teremteſnelkűl, es idveſſeg nelkűl nem voltanak ki rekeßtve. Meg áll azert hogy az Iſtennek Fia à Chriſtus az teſtnek fel vetele előt volt, es mind az elſő ſ-mind az maſik vilagnak teremtője.

UGYAN ott v. 3.

Ki mivel-hogy az dicsőſſegnek fenyeſſege es annak ßemellyenek ki metßet belyege.

Haſon latoſſag alat valo ßolaſnak neme alat irja megh ez

igik-

igikben az Apoſtol az Iſten Fianak Iſteni termeſzetit. Az elſőt veſi az Napnak fenyetől: Nem azert mint ha *Similia ſint omnia* egyenlők legyenek, dè hogy az elme meg halado Iſtenſegnek titka nekünk valami reſzeből elönkbē adaſſek.

Mert az Fiu, az Atya Dicsőſſegenek fenyeſſege: Mert az ő Fiat az Atya, az ő Iſtenſegenek allattjabol ſűlte es ez Fiu nelkűl ſoha nem volt mint az Nap az ő fęnye nelkűl, es noha az Atyaval egjenlő Iſtenſegebē, mindazaltal kűlőmbőz ſemellyeben ő tőlle el valaſthatatlankeppen, mint az Napnak ragyogo fęnye. Az Dicsőſſegnek fenyeſſege, azert, tudni-illik Iſten dicsőſſegenek: Mert ez mutato ige: ἀυγὴ, ő, az Iſtenre néz.

De az ő ſemellyenek-is *Ki metſzet belyege*, mellyel az Fiunak Iſtenſege jelentetik, hogy allattyaban egy az Atyaval, ſemellyeben kűlőmbőz. Mert az *Belyeg* tellyes abrazattyanak mondatik annak, az kinek Belyege, véllyed az Atyanak, kinek ſemellyet viſeli élő abrazatban az Fiu. Innen mondatik Atya *Szemellyenek belyegenek*.

Innen harom dolgot hozzunk ki. 1. Holot az Atya Iſteni ſemelly, tehat az Fiu-is Iſteni ſemely volt mindenkor. Mert az Iſteni ſemelynek, ki metſzet belyege ſenki nem lehet, hanem ha ő-is ollyan Iſteni ſemelly leſzen. Az Chriſtuſnak pedigh teſte nem ſemelly, ſem nem Ki metſzet belyege az Atyanak, noha az Fiunak teſteben az Atyanak Belyege az ő modgya ſerint tűndőklőt. Az Chriſtus valoſagos Szemelly Iſtenſegeben

2. Hogy azon egy Iſtenſegben vagyon nem csak az Atyanak ſemellye, de az Fiunak-is ſemellye, es az Szent Lelek-nek ſemellye; mivel *Harman vadnak az egyben, kik bizonſagot teſznek, Atya, Ige, es az Szent Lelek, es ez harom egy.* 1. *Ioan*: 5. v. 7. Nincsenek pedigh harom Iſtenek. Mert *az Iſten, az mi Iſtenünk egy Iſten. Deut*: 6. v. 4. Az Iſtennek azert egy Allattyabā harom ſemellyeket igazan hiſen az kőzőnſeges Anyaſzentegyhaz. Harom Szemely, de Egy az Iſten.

3. Ugy kűlőmbőztetnek az Atyanak es Fiunak ſemelyek, hogy mindazaltal azon egy Allatuak legyenek.

I. Enyedi az Conſtructiot, igeknek egyben ſzerkezteteſeket fordit-

tya

tya el. Az Fiat mondgya hogy az Dicsőſſegnek fenyeſſege, de Hebraiſmo Sido nyelvnek folyaſa ſerint, hogy legyen: Dicsőſſeges: mint veſſedelemnek fia, az az, el veſſet. Az ö ſemellyenek Belyege pediglen, nem Iſtene, de fenyeſſege, hogy megh mutattaſſek, hogy az fenyeſſegnek allattya, vagy éppen az, az mi az Fenyeſſeg benne vagyon az Chriſtusban, ugy hogy ſemmit nem gondolhatni fenyeſſebbet az Chriſtuſnal, mint ha mondanok, hogy Ariſtoteles, Lelke az Bölcseſegnek neminemü Hyperbole, *hitel felet valo mondaſſal.*

F. Szemtelemb megh veſtegeteſet valaha az iraſnak ki hallotta? De meg mutattuk mind az kettőt: mind hogy ez ige: αὐτῦ, ὅ, ἀπὸ κοινοῦ: az Fenyeſſegre-is, es az Belyegre-is nezzen, mind hog az Iſtenre-is tartozzek. Mindenkoron igy ſerkeztettek oſve az Deak es Görög Doctorok minnyajan: es elmejekben ſenkinek ſem ötlőt ez felől mas modon almodozni. Hogy ha megh engednők az Hebraiſmuſt az Dicsőſſegnek fenyeſſegeben, az Dicsőſſegert, mégis megh marad, hogy az Fiu dicsőſſeges fenyeſſege az Atya Iſtennek. Mert az Fenyeſſeg, valakinek fenyeſſege. Senkinek pedigh fenyeſſege nem dicsőſſeges, hanem csak az Iſtennek: azert az Fiu-is dicsőſſeges leſſen mint Iſten, az mellyert *Dicsőſſegnek Uranak* hitta ötet az Apoſtol 1. *Cor*: 2. v. 8. Hitel felet valo *Metaphorat* haſonlatoſſagot lenni pedigh ez igeben: *Hypoſtaſis*, Szemelly, minemüt gondolt Ariſtoteleſről, tellyeſſeggel tagadgyuk, es valoſagos jegyzeſeben venni akarjuk. Mert az Iſtenről mondatik, az ki tulaydon magaban allo Szemelly, es mindeneknek lételt ad. Es igy az Fiat-is Szemelynek tanittya az Apoſtol ki magaban all, es mindeneknek az Atyaval *ſubſiſtere facit*, lételt ád. Mert kinlevő abrazattya az Atyanak Szemellyenek nem lehet, hanē hogy ő-is Szemelly legyen. Es majd utanna teſi az Apoſtol, hogy *mindeneket hordoz az ö mindenhato beſſedevel*: mely bizony Szemelynek munkaja, még pedig Iſteni Szemelynek.

II. Képtelenſegét az ö talalmanyanak ertven, es meg engedven az Eretnek hogy ez ige: αὐτῦ, ὅ, *tartozik az Iſtenre, ſ-nem az*

Fe-

Fenyeſſegre, tudgya mindazaltal hogy nem kovetkezik: Az Fiu abrazattya az Atyanak ſemellyenek, mert mondatik Iſten ſemellyenek abrazattyanak, ſ-nem Atya ſemellyenek.

F. Mint ha az Iſten *relatè ad Filium*, az Fiura nezve nem Atya volna. De az Szent Lelek-is Iſten, ſ-megh ſem Atya. Igaz. Mert nem mondatik *relatè ad Filium, ut Pater*, az Fiura nezve, mint az Atya. Azert nem Atya. De azert azon Iſten ki az Atya es az Fiu allattyaban: noha nem azon ki az Atya es az Fiu Szemellyeben: de mind az kettőtůl megh kůlőmbőztetik.

III. Az Iſten dicsőſſegenek fenyeſſege nẽ azon ki az Iſten. Az Fiu az Iſtẽ dicsőſſegenek ſenyeſſege. Azert à Fiu nẽ azon ki az Iſten.

F. *Datur* ὑποσαλλῶς: Megh engedgyůk az Szemelyre nezve. Mert az Fiu, nem azon Iſten ki az Atya Iſten Szemellyeben, az menyiben az Atyatul megh kůlőmbőztetik: ὄσιῶς, Allatyara nezve, az *Major*, elſő *Propoſitio* hamis. Mert az mikeppen az napnak fenye, es az Nap, azon egy allat ſerint, azkeppen az Atya Iſtennek Dicsőſſegenek fenyeſſege, az az, az Atya es az Fiu azon egy allattyaban.

IV. Az Iſtennek dicsőſſege Accidens, *levegö történet dolog, az Fenyeſſeg-is* Accidens. *Azert ha az Fiu az Iſten dicsőſſegenek fenyeſſege, tehat* Accidens, *levegö történet leſſen*, Accidentis Accidens, *melly képtelen.*

F. De rut karomlo az Eretnek. Hamis, hogy az Dicsőſſeg es az Fenyeſſeg az Iſtenben *Accidens*, Levegő tőrtenet volna. Mert az Iſtennek Dicsőſſeges termeſzeti az Dicsőſſeg es Fenyeſſeg: noha olly igikkel mondaſſarok ki, mellyek az teremtet allatokban *Accidenſet*, levegő tőrtenendő dolgot jegyezzenek. Mert az iras nem egyeb igikkel ſolhat minekůnk az Iſtenről, *niſi Analogis*, teremtet allatokra nezendőkkel.

V. Az Atya Szemellyenek Belyege, nem Szemelly. Mert ſenki az lab nyomat labnak nem mondgya. De az Fiu az Atya ſemellyenek Belyege. Azert ö nem ſemelly.

F. Igaz ertelemmel megh engedgyůk. Mert az Fiu *non eſt*

ipſa Hypoſtaſis Patris, nem azon Személly, melly az Atya: Mert nem Atya. Hogy pedig nem volna meg kűlőmbőztetet Személly az Atyatul, tagadgyuk, es hamis az *Major* az első mondas. Az hasonlatoſſag ſem jo. Mert az Fiu nem valami *Accidentalis*, levegő mint az labnak az nyoma, de Allat ſerint valo Belyege az Atyanak. Az ſem igaz, hogy az Lab nyom, Labnak nem mondatnek; jollehet az dologhra az, ſemmit nem tartozzek.

VI. Ha az Személynek Belyege Személly, tehat az Személynek Személlye leſſen. De ez keptelen. Hat amaz-is.

F. Szinten ollyan mint ha mondanad: Ha az emberre nezendő dologban az Fiu az Atyanak Fia, es mind az kettő ember, leſſen azert az embernek embere, melly keptelennek latſik. De egy altallyaban illetlennek lattatik, *relatè nequaquam*, az rendre nezve ſemmikeppen nem. Mert az Atyanak ki ember, vagyon fia, ki ő-is ember. Igy az Iſtenre nezendőkben-is. Az Személlynek Személlye vagyon *ſumendo abſolutè ſeu cum relatione indefinita pro Deitate perſonali* ἀκλίτως *dicitur. At cum relatione Definita*, az meg hatoroztatot rendre nezve ſemmikeppen nem: Mert az Atyanak, ki Személy, vagyon Fia, vagy Attya az Fiunak ki ő-is Személly.

UGYAN ott v. 3.

Es mindeneket taplal amaz ő hatalmas beſedevel.

Valaki minden teremtet allatokat tart es taplal, az, Mindenhato örök Iſten. De az Fiu mindeneket tart taplal mint ſinten az Attya amaz ö tanubizonſag tetele ſerint Ioan: 5. v. 17. Azert az Fiu Mindenhato örök Iſten.

Tekereg facsarog ez ellen Enyedi, es azt mondgya, hogy bir, igazgat, taplal az Chriſtus mindeneket, de az neki adattatot hatalom ſerint. Matt: 28. Ioan: 13. De az örök Iſtennek ſenki ſemmit nem adott.

F. Mas az Chriſtuſnak Iſteni termeſzeti ſerint valo *Min-*

den-

denhataſaga, mellyet kőzlőt vele az Atya őrőkkevalo ſüles altal, mellyert ugyan *Deus omnipotens*, Mindenhato Iſtennek mondatik *Apoc*: 4. *v*. 8. melly ſerint mondgya itt ſent Pal, hogy tart, taplal mindeneket: Mas iſmet az Kőzben-jaronak adattatot hatalom, mellyel az Anyaſzentegyhaznak biraſaban es igazgataſaban munkalodik. Azert nem tart, taplal mindeneket, mint Ember, hanem mint Mindenhato Iſten.

Az őrők Iſtennek ſemmit nem adhatnak, az menyiben Iſten, de az menyiben az, az őrők Iſten ki az Fiu, Iſten es Ember az egy Szemelyben, adattatott neki hatalom. Kiről *Matt*: 28.

Ez ige, mond Enyedi, *Mindeneket, az Uy világhra tartozik, melyben Iſtentől rendeltetett Ur az Chriſtus.*

F. Hamiſnak mutatta ſent Pal ezt az gloſſat. Mert oda fellyeb megh mutatok, hogy ez Lathato Vilagot, es ebben ſevő Minden teremtett allatokat ertſen. Ide alabb is azt mondgya: *Azok el veſznek, te pedig meg maradſs.* De az Eccleſia el nem veſz. De erről az igeről laſſad *Cap*: 1. *Ioan*: *verſ*: 3. *Object*: 2.

UGYAN ott v. 6.

Imadgyak őtet az Iſtennek minden Angjali.

Az Meltoſagosb Imadtatik az Kiſſeb meltoſagoktul. Az Chriſtus imadtatik az Angyaloktul. Hat meltosagosb az Angyaloknal. De az Imadas olly Iſteni tiſzteletnek neme, melly termeſet ſerint valo Iſtent illet egyedül? Hat az Angyalok ő teremtő Iſteneknek iſmerik az Chriſtuſt, ſ-azert imadgyak. Hogy pedighlen az Chriſtus legyen teremtőjők az Angyaloknak im mindgyaraſt Davidbol bizonyittya *vſ*: 7.

I. Tagadgyak, mond David Pareus, *az Eretnekek, hogy nem igazan megyarazzuk az Chriſtuſrol az mit David az Iehovarol ſzollot.*

F. Ez nem egyeb, hanem az Szent Lelket karomlaſſal il-

letni Mint ha az ki megh ßerzö oka volt az Soltarnak nem tudta volna kiről ßollyon az Soltar? Iövendöl az David az Iehovanak orßagarol, melynek ez egeß vilagon ki kellene nyilatkozni. *Az Ur Iſten uralkodik örüllyön az föld.* De uralkodik az Ur Iſten az ö Fia altal: Mert *az ö Fiat rendelte mindeneknek Kirallyanak es örökösenek Pſal:* 2. Annakokaert igazan alkalmaztatik az Chriſtuſra.

II. Tagadgyak, hogy ebböl az Finnak örök Iſtenſege következnek: Mert az Imadas tißteſſegh tetelert vetetik, mellyel Kiralyoknak teßünk tißteſſeget.

F. Hamis, hogy ollyan Kiralyokhoz illendö tiſſegh tetelről tanitana az Pſalmus: *Haycsatok meg magatokat ö neki minden Angyalok.* Mert az Ur Iſtennek tartozo tißteletet parancsol. Hat nevetſegre melto emberi tißteſſegh tetelt vetni az Angyalokra, ugy mint ßolgalo lelkekre. Annakokaert egyedül csak Iſtenre nezö imadaſrol, es Iſteni tißteletről ßol az Apoſtol, kiről Chriſtuſ-is *Matt: 4. Az te Uradat Iſtenedet imadgyad es csak ö neki ßolgaly.*

III Tagadgyak, hogy az Apoſtol nem igazan hozna elö az David mondaſat. Mert ott igy vagyon: Haycsatok megh magatokat ö neki minden Iſtenek. Az Apoſtol pedig hozza teven az Copulat, es megh valtoztatvan az Imperativuſt azt mondgya: Es imadgyak ötet minden Angyalok, ez melle teven ezt-is: αυτὸν, Ö.

F. Ezek csalardul mondatnak. Mert az Apoſtol ſemmit meg nem valtoztatot, de hozta elö az Görög forditaſt, mely közönſegeſſe be vitetett volt; csak hogy ezert: προσκυνήσατε *Adorate*, Imadgyatok, mondotta προσκυνησάτωσαν, *Adoranto*, Imadgyatok. Mind az ket ßo pedig *Imperativus*, parancsolo. Ugyan azon forditasbol ezert: αὐτὸν, Ö, tötte oda, θεοῦ, *Iſten*, az ertelemnek ki tellyeſiteſere.

Ezt feletted igen meg kel jegyzeni Enyedi ellen.

Semmi pedig nincsen ßokottyab az Apoſtoloknal, mint hogy az Prophetak jövendöleſeket, ertelmekre nezve inkab hogy ſem az igikre nezve, az ö czellyokra alkolmaztaſſak. Mert az Prophetak iraſinak Iſtenes magyarazoi ök.

IV. Tagadgjak, hogy az Elsö ßülötnek igije ſohul nē mondatik Iſtenröl.

F.

F. De tudgya meg, hogy az Christus Első ßúlőt, mind Istenſegere nezve, az menyiben minden teremtet allatoknal Első, az az, őrőkkevalo, minek előtte az vőlgyek volnanak ßúlettetett: mind Megh teſtesúleſere nezve, az menyiben ez vilagra jőven, hogy laknek az emberek kőzőt, meltoſagban lőtt: ugy mint az Szűztől az Szent Leleknek munkaja altal *Első* ßúlettetett: mind pedigh Fel magaßtaltatalanak juſſara nezve, melly ßerint el foglalvan az Mennek Főldnek birodolmat, mindeneknek Első ßúlőt őrőkőſinek jelentetet, es mindenek felet Dicsőſſeggel es Tißteſſeggel meg koronaztatott. Azert nem csak David idejeben, de mind őrőktől *Első ßúlót* az Fiu. Első ſzülőt az Christus.

UGYAN ott v. 8.

Az Fiurol pedig: Az te Kiralyißeked Iſten, mind őrőkkőn őrőkke (mondotta Iſten).

Ez igikben az Atya Iſten ßol az ő Fianak, kit elsőben-is egy altallyaban Iſtennek mond, nem kűlőmbőző Iſtent ő magatul, de Szemellyeben meg valaßtottat: melyből meg tetßik az Christus Ieſuſnak termeßet ßerint valo őrők Iſtenſege.

I. *Nevetſegre meltok*, mond Enyedi, *kik ebből akarjak ki hozni az Christus örők Iſtenſeget; holot ez Pſalmus Salomonrol ßollyon.*

F. Hogy ha az Apoſtol beßedit es dolgait jol meg viſgallyuk, pőkeſre melto Enyedi, hogy illy ßemtelenűl mér az iras ellen ßolni Iſten volté Salamon? Őrőkkevalo volté az ő Kiralyi ßeki? Igaſſagban volté mindenkor az ő Palczaja birodalma? Iſtenek az Fejedelmek, de tißtekre nezve, es ſohul *abſolute*, egy altallyaban Iſtennek egy ſem mondatik kőzzűlők. Birodalma el enyißet. Hat következik hogy bőtű ßerint tartozzek ez az Soltar az Christuſra, az Apoſtolnak az ő tanubizonſag tetele ßerint.

II. *Az ki meg kenettetett: az kinek Iſtene vagyon: az ki az Orßagot tarſal birja, nem örők Iſten. De itt illyenről vagyon ßo.*

F. Mind ezek mondatnak az Chriſtuſrol *ſecundùm quid*, reſs ſerint, az Kőzbenjaraſnak tiſztire nezve, melly ſerint fel kenettetett: Iſtene az Atya Iſten: tarſai, ſőt barati vadnak: Nem pedig Iſtenſege ſerint, melly ſerint az Fiunak Iſtene vagyon *relatè*, az Atyara nezve, mint oda fellyeb meg mutogatok *verſ:* 3. *Object:* 3. De az Fiu, az teſtnek fel vetele előt fel keñettetett, az menyiben el rendeltetett az Kőzbenjaraſnak tiſztire, kiről maſut.

III. Exige: ὁ θεὸς, Iſten, *Nominativi caſus, emlitòſſo, nem Vocativus, kivel maſt ſolitananak meg.*

F. Ennek az Uy talalmannak az bőtű kialt ellene, es minden Doctoroknak eggyező kőzőnſeges ertelmek. Mert *Apoſtrophe*: az Atyanak az Fiuhoz nyujtot beſsede ez. De ha ſinte meg engednők-is, az kővetkezendő vetné ki ſarkabol: Ennekokaert, Meg kent tegedet az te Iſtened, ő Iſten. Az holot az Apoſtrophet, Atyanak Fiahoz valo beſsedet, nem tagadhatni.

UGYAN ott v. 10.

Es, te az kezdetben Uram fundaltad az főldet, es az te kezeidnek csinalmanyi az egek: azok el veſsnek, &c.

Nyilvan vagyon, hogy az Mennek Főldnek teremtő Iſtene termeſset ſerint valo Iſten. De à Chriſtus Mennek Főldnek teemtője, mellyet ſent Pal meg bizonyit *Pſal:* 102. *v.* 26. 27. 28. Tehat az Chriſtus termeſsot ſerint valo őrők Iſten.

I. Tagadgya Enyedi, hogy ezigek nem tartoznak az Fiura. Mert az Apoſtol ő magaval ellenkeznek, ki eleb monda, hogy az Atya teremtette ez vilagot az Fiu altal. Hat nem az Fiu teremtette.

F. Ingyen. Mert az Atya az Fiu altal teremtet, azert à Fiu teremtet *Mert valamellyeket cselekedik az Atya, ugyan azokat az Fiu haſonlatoskeppen.* Laſd *Ioan:* 5. Az Iſteni ſemellyeknek cselekedetinek rendi, nem veſsi el az cselekedetnek egyenetlenſeget. Mert az Atya ez vilagot teremtette az ő Fia altal,

nem

nem ugy mint Eßkőz altal, de ugy mint ő Bőlcsesege altal, mint oda fellyeb meg mondok.

II. Sohul egyebut nem tulajdonittatik az Fiunak az Teremtes.

F. Eleg hogy itt tulaydonittatik. De amaz-is hamis. *Az Iehovanak igijevel teremtettenek az Egek Pſal: 33. v. 6.* Az Iehovanak igije pedig az Fiu *Ioan: 1. v. 1.* Maga-is mondgya: *Az en Atyam mind eddigh munkalkodik en-is munkalkodom. Mellyeket az Atya cselekedik, azokat az Fiu-is ὁμοίως, Haſonlokeppen.*

III. Az Apoſtolnak czellya ez, hogy az Chriſtuſt minden embereknek es Angyaloknak feliben magaſtallya. De ha itt neki vilagnak teremteſe tulaydonittatnek, az Teremtöt az Teremtett allathoz haſonlitana, melly bolondſag. Mert ki nem tudgya, hogy az Teremtö veghetetlenkeppen fellyebvalo az Teremtet allatnal?

Az Chriſtus Angyalok felett valo.

F. Sőt balgatag, képtelen es karomlo az Eretnek ezeket gondolvan. Czellya az Apoſtolnak ez, hogy az Fiat az Angyalok feliben magaßtallya, *non ſimpliciter*, immel ammal, de ugy mint az Angyaloknak Iſtenét es Urat. Hoz azert elő iraſokat, mellyekkel mind Iſtennek, ſ-mind teremtőnek mutaſſa, mellyet az Sidok meg nem tudnak vala.

IV. Hallatlan es karomlas aztmondani, hogy az Atya az Fiat ö Uranak mondta volna.

F. Karomlo patvar ez. Mert az Atya az ő Fiat nem mongya ő Uranak, de *abſoluté*, egy altallyaban Urnak vagy Iehovanak: *Te Iehova*, nem pedig: *Te en Iehovam.* De az Fiu aző Ur Iehova, ki az Atya. Igy tehat meltan meltoztattya az Atya az ő Fiat ez nevezettel.

V. De ez igicske utan: Et, Es, *alatta ertetnek ezek*: Az Fiurol mondgya. *Nem ellenzem, csak azt engedgyek megh, mellyet nem tagadhatni, ez igek*: *Te kezdetben, leßen Elliptica ſogyatkozaſſal valo beßed es az Atyara tartoznak.*

F. Meg engedgyük, hogy itt legyen *Ecclypſis*. λέγει πρὸς τὸν υἱὸν *Monda az Fiunak*: Atya vagy Prohpeta mondgya az Fiunak, vagy az Fiuhoz az hova az Pſalmuſnak mondaſa nez: *Te Iehova.* Ha az Fiu Iehova, mint az egeß iras tanittya, tehat miert ne teremtette volna az Mennyet Földet. Az Sidok-

nak

nak azert es az Samosatenicusoknak karomlasokat ez *Apostrophe*, Fiuhoz valo so meg hamisittya

VI. Az Psalmusban az Atyanak tulaydonittatik az Teremtes. Azert itt-is az Apostolnal: es harom magyarazatot hoz erre elö, de hamissakat es illetleneket, mellyeket elö hozni-is, mond Dauid Pareus, *resztellek, nem hogy meg hamisitani. Az harmadikat mondgya, hogy neki latsik illendönek: Hogy ez levelnek iroja mind ezeket az O Testamentumbeli irasokat es cselekedeteket* Allegoricè, *peldazat keppen illeti az Uy Testamentumra, hogy megh mutassa az regieket az Uynak peldainak lenni, es hogy az Uy Testamentum Complementuma, be tellyesedese az Onak, melyre kepest hozta elö az Apostol ez irasokat*: Te Uram &c. *De az meg mondot irasokat ugy mondta, hogy lelki ertelemre nezet, nem pedig historia es bötu szerint volt; Azert ezt-is*: Te Uram, &c. *Melly igy leven allattyuk, hogy az Apostol disputallyon itt az Uy avagy Megh uyittatot vilagrol, mint Cap: 2. v. 5. Az mit azert David az Atyarol es az O vilagrol mondott, azt az Apostol lelki ertelemben az Christusra hozza.*

I. F. Iol mondgya az Eretnek, hogy az harmadik magyarazat neki *Latsik*, s-nem pedigh illendönek lenni. De minekünk ellenkezö *Latsik*. De sem az ö tetsese, sem az mienk itt semmit nem hasnal.

II. Az argumentumban az *Minor*, masodik mondas, hamis. Mert nem Lelki ertelemben, de betü szerint mondatnak ezek az Istennek Fiarol, mellyek ez Caputban vadnak. Tulaydonkeppen, nem *Mysticè*, peldazatban, sollot minekünk az Ur Isten az utolso idöben Fia altal: Tulaydon keppen rendelte ötet mindeneknek örökösinek: Tulaydonkeppen ö altala ez vilagot teremtette: Tulaydonkeppen visel mindeneket az ö hatalmas beszedevel, es az mi büneinket meg tisztitvan, ült az Istennek jobjara, noha az solasnak nemeiben, es az igikben legyenek nimelly *Tropusok*. Ennekokaert tulaydonkeppen es bötü szerint valo ertelmét ennek utanna-is meg tartyuk az Eretnek ellen.

CA-

CAPUT II. v. 14.

Mivel-hogy annakokaert à gyermekek testből es verből valok, ő-is hasonlatoskeppen részesse lőt ugyan azonoknak, &c.

Hogy az egy Christus személlyeben ket külömbőző Természetek legyenek igen világossan megh tetsik ez igekből. Mert az ki részesül valamiben eleb valonak kell annal lenni, az miben részesül, es az mi ő magaban az részesülő, hozza kel annak járulni, az miben részesül. Holot azert az testben verben mondatik az Christus részesülni, tehat volt abban valo részesüleseknek előtte. Mas tehat az *Mindenek felet örökke aldando Isten*, ugy mint részesülő: Mas az *Test, Ver, melly szerint az Atyak közzul valo Rom: 9. v. 5.* Igy tehat ket külömbőző Természetből all az Christus.

Ket uton akarja ezt Enyedi meg hanni.

I. *Hogy itt az* Test *es* Ver, *nem jegyez emberi természetet, de erőtelenseget es romlandosagot. Mert 1. Cor: 15. v. 50. ugy jegyez es az Apostol-is az következendő versben ugy lattatik magyarazni: hogy az gyermekek tellyes eletekben az halalnak felelme miat szolgalat ala voltanak vettetven. Es vegezetre ez ige:* Ember, *(ha szinte itt az* Test *es* Ver *jegyezne embert-is) nẽ mindenkor Allatot, de* Accidens, *történetet, az az, emberi erőtelenseget jegyez.*

F. Felette heaban velok ezek az csapongasok. Mert 1. Mi lehet szemtelemb mint igy agyaskodni: Az Test, Ver, Ember, neha nem emberi allatot, de gyarlosagot jegyez; azert itt-is? De sőt gyakortab Emberi allatot jegyez: Erőtelenseget pedigh tulaydosag kivül *impropriè quadam Metonymia.* Itt pedigh Allatot-is, Erőtlenseget-is, de nem Bűnöst (minemű az romlott természetben) sükségeskeppen jegyezni az Apostol bőtű szerint valo bolasa meg mutattya. Mert az, az ember, kiről *Psal: 8.* so vagyon, bizony *Substantiat*, emberi allatot jegyez. Ismet amaz Jesus, ki egy kevesse Angaloknal alab valova tetetett, es Dicsősseggel es tisztesseggel

coronaztatott, nem *Accidens*, történet volt, hanem Allat, *Subſtantia*, valoſagos ember. Mert mi erettünk az halalt az embernek allattya ſenvedte, nem *Accidens*, erötelenſegh. Ö Attyafiainak hiy miñket: annakfelette az Gyermekben az Vernek, Teſtnek, *Subſtantia*ja, allattya vagyón, nem csak az *Accidens*, levegö történet. Azert az Chriſtus-is az Teſtben, Verben mondatik reßeſnek lenni, nem csak à mi nez az *Accidens*re, levegö történetre, de az mi nez az valoſagra, allatra-is.

2. Hogy az 15. *verſ:* lenne magyarazoja az Teſtnek, Vernek, hamis. Mert az Gyermekeknek allapattyokat, es nyavalyas voltokat jelenti ott meg az Apoſtol: kiknek termeßetekröl tanitot vala *verſ:* 14. maskeppen következnek, hogy à Chriſtus-is az halaltol valo felteben ſolgalat ala volt vettetven: mivel ö-is az Teſtben Verben reßeſült haſonlokeppen mint az Gyermekek.

II. Maſik csapongaſat veti ez igeben: κεκοινώνηκε, Reßeſültenek, *az Chriſtuſnak Iſteni termeßeti ellen. Az Gyermekek-is reßeſülnek az Teſtben Verben, de azert az emberi termßet felet nincsen Iſteni termeßetek. Hat az Chriſtuſnak ſincsen.*

F. De elsöben ugyan emlekezeteskeppen ſol az Apoſtol az Chriſtuſrol ez igevel: μέτεκε, *participavit*, Reßeſült, ſ-nem pedig κεκοινώνηκε, *particeps factus eſt*, Reßeſſe lött, nem csak közönſeget vötte, de ugy mint reßt vöt, *Non modo communem habet, ſed partem quaſi accepit.* 2. Az Fiunak Iſteni termeßetit *ex profeſſo*, ßanßandekkal az elöt bö beßeddel megh mutogata: az Gyermekeket pedigh nem. Azert maskeppen reßeſülnek az Gyermekek; maskeppen az Chriſtus az Teſtben, Verben. Annak-felette, ez Adverbium: παραπλησίως, haſonlokeppen, az emberi termeßetnek épſségét jegyzi, mint az Gyermekekben mind à Chriſtusban, es nem az Szemelynek haſonlatoſſagat mutattya. Mert nem az Gyermekek altal, de az ö Fia altal teremtette az Ur Iſten ez vilagot. Tehat ez Vilag elöt, es az Gyermekek elöt Fiu vala.

III. Semmi iraſſal meg nem bizonyithatni, hogy Reßeſülni *an-*

nyit

nyit tenne, mint ſemelly ſerint eggyeſulni ſ-meg teſteſulni.

F. Hamis. Mert az Apoſtol ennek az Teſtnek es Vernek reßeſüleſet mayd *verſ:* 16. az Abraham magvanak fel veteleről az Szemelynek eggyeſſegeben magyarazza. Az, az fel vetel pedig nem egyeb volt, hanem Megh teſtesüles, es ſemelly ſerint velo eggyeſüles. Nem külömb jelentetik az irasban, mikor az Chriſtus mondatik *Emmanuelnek*, Velünk Iſtennek: *Az Ige teſtelön*: *Iſten jelent meg az teſtben.*

IV. De Beza igy magyarazza: Reßeſülöttenek, *az az, allanak romlando teſtből verből, tudni illik, halando termeßetből.*

F. Azokrol az Gyermekekről mondgya azt, az kik teſtből verből allanak: nem az Chriſtusrol, ki mikor az Iſtennek formajaban volna az Teſtet es az Vert fel veven, azokban Reßeſült.

UGYAN ott v. 16.

Mert nem az Angyalok termeßetit vötte fel, de az Abrahamnak magvat vötte fel.

Ez mondas egy kivaltkeppen valo azok közzül, melyből a Fiunak Meg teſteſüleſenek titkanak ertelmere juthatunk, es az mi Hitünk meg erőſſittetik az Chriſtuſnak egy ſemellyeben valo ket külömbözö, Iſteni es Emberi termeßetek felől. Az holot jegyezd meg, hogy mas az, a ki az Abrahamnak magvat fel vötte; ismet mas az Abrahamnak magva, mellyet fel vött; mint mas vagy te emberi termeßetedben, mas az ruha mellyet fel öltöz. Szükſegeskeppen következik tehat, hogy eleb volt az Fiu Iſteni termeßetiben az teſtnel. Mivel azert az Iſtennek Fia vötte fel az Abrahamnak magvat, az az, az emberi termeßetet az Abrahamnak nemzetſegeből, ez okaert ő benne az Iſteni termeßet *Aſſumens*, Fel vevő: az emberi termeßet Fel vetetett, *Aſſumta*. Vagyon az ket külömbözö termeßetnek Fel vevőnek, ſ-Fel vetetetnek egyben ſierkezteteſe, az Szemelynek eggyeſſegeben: Vagon Szemely ſerint valo eggyeſüles: Vagyon igaz Chriſtus ki Iſten es Ember.

Meg teſteſüleſnek modgya.

Ugy meg bolondult Enyedi ez előt, hogy alig tud eggyet kettőt ellene kotyvaſztani. Laſſuk.

I. Ez ige: ἐπιλαμβάνεσθαι, *azt jegyzi gyakorta, hogy valamelly nyavalyas embert ki nyuytot kezzel ſegiteni, meg fogni.*

F. Sőt inkab nem egyebet jegyez, hanem kezzel megh fogni, es megh fogvan venni, vagy, Fel venni. Nem-is tagadgya ſenki, hogy kűlőmb kűlőmb fele jegyzesben nem vetetnek ez ige, de az jegyzeſet, az *ſubjecta materia*, az mi az előttünk valo dolog, attul kell venni, mellyet az kőrnyűl allo dolgok mutatnak meg.

II. Sohul nem jegyzi azt, hogy az egy Szemellyben vétetnék.

F. S-mit art? Sohul maſut az Meg teſteſűleſnek titkarol nem talaltatik ez jedzesben ez ige. Nem csuda hat, hogy ſohul ugy nem jegyez. Eleg hogy itt ollyan jegyzesben vagyon, mellyet az Apoſtoi czellya, es minden kőrnyűl allo dolgok meg mutatnak. Mert meg magyaraza az Apoſtol, az Chriſtus hogy hogy lőt az Gyermekeknek teſteben es vereben reſzes, tudni illik, Fel veven az Abrahamnak magvat. Nem-is vetethetik az Szabaditaſert, es Segitſeggel valo letelert. Mert *res & finis rei confunderetur*, az dolog es az dolognak vege egyben zurodnek, zavarodnek. Mert *cauſa finalis*, vegső oka az Reſzeſűleſnek, es Felvetelnek vala, hogy meg ſabaditana az gyermekeket es az Abrahamnak magvat.

III. Az Abrahamnak magva Collectivè *jegyzi az Abrahamnak maradekiat. Fel venni azert az Abrahamnak magvat, nem egyeb, hanem meg ſabaditani az Abraham maradekjat. Képtelen pedig mondani, hogy az Chriſtus minden Abraham maradekival egyesült Szemelly ſerint.*

F. Nem tudgyuk, hogy ez ige: *Mag*, neha *Collectivum* nem volna: mint *Ioan*: 7. *v*. 38. *Rom*: 9. *v*. 7. de allattyuk, hogy *ſingulare*-is, egyre nezők-is. Mert gyakorta *ſingulariter* vetetik eg *Individuom*ert, Szemellyert, mint *Gen*: 4. *v*. 25. Iſmet: *Az te magodban aldatnak meg &c.* melly igiretet bizonyit az Apoſtol *Gal*: 3. hogy nem *Collectivè*, ſokakrol, de *ſingulariter* az egy Chriſtuſrol kellyen erteni, es ez mondasban-is igy kell venni ez iget: *Mag*. Keptelenkeppen mondatnek ugyan, hogy

min-

minden Abraham maradekaval eggyesült az Christus Szemelly szerint *in singulari*: De semmikeppen nem *absolutè*, egy altalyaban, hogy eggyesült semelly szerint az Abraham magvaval *in uni versali*, közönsegessen, azaz, minden Abraham marodekinak köz, emberi termeszettel: *& in singulari*: Szemelly szerint, az az, *uni individuè*, Egynek semelly szerint. *Assumsit ergo semen Abrahæ in singulari, ut semen Abrahami in generali, h, e, omnes electos Dei filios, per mortem redimeret & liberaret.*

Azert hamissan forditotta Castalio: *Nem leszen segitseggel az Angyaloknak.* Mert kicsoda nem tudgya, hogy az Angyalok nem sükölködnek segitseg nelkül? Nem vala azert oka az miert azt tagadna az Apostol. Ellene-is vagyon ez az talalmany az Apostol czellyanak. Mert az jo Angyalok el sem esnenek, s nem-is njavaljasok. Hamis tehat az Enyedi *glossaja.*

CAP: III. v. 3. & 4.

Mert annyival nagyub dicsösségre itiltetett ez meltonak lenni Mosesnel, menyivel nagyob tisztesege vagyon annak à ki az hazat eppitette az haznal. &c.

Christusnak Mosessel valo egyben hasonlitasa kettös ez igekben. Az elsö Hasonlatossag szerint valo, melyben Christust az haznak éppitöjenek mondgya: Mosest pedig Haznak, vagy az Haznak reszenek. Az masik tulajdonkeppen valo, mellyben az Christust mondgya hogy az Haznak Ura: Moses az Hazban Szolga. Szol pedig nem vala mi Kö, vagy Fa Hazrol, de Lelki Hazrol, melly az Ecclesia 1. *Tim*: 3.

Ket erösseg vagyon azert ez igikben az Christusnak örök Istensegerül. 1. Hogy az Haznak, vagy Anyaszentegyhaznak éppitöinek mondatik, az az, mindeneknek: Egyedül pedig az örök Isten az, az eppitö. Tehat az Christus örök Isten. 2. Az masikban, hogy Istennek mondatik: maskeppen az Apostol bizonyitasa ne folyna, hane ha melle tesed ezt: *Az Christus Isten. Itaq; reciproca est demonstratio Apostoli*: Eppitöje min-

deneknek: Azert Iſten: Azert mindeneknek eppitője.
Enyedi mind az kettőt el akarja forditani.

I. Az Apoſtolnak értelme ellen vagyon, az Chriſtuſt Eppitönek, az az, Embereknek teremtöjének tenni: Mert verſ: 2. monda hogy az Chriſtus Iſtentől lőt. Azért ö teremtet allat, nem Teremtő.

Az Chriſtus Iſtentől lőt.

F. Az Chriſtus mondatik az Iſtentől Lőtnek, nem termeſetire nezve, mellyel az Iſten Dicsőſſegének Fenyeſſege: Szemellyének Ki metſet helyege ſülettetet az Atyatul: de Tiſtire nezve, vagy Papſagara nezve. Ez ige azert: *Fecit*, Tőtte, annyit teſen mint *Conſtituit, Deſignavit*; rendelte, mely értelemben mondatik Moſesről es Aaronrol *1. Sam. 12. v. 6. Az Iehova ki tötte Moſeſt es Aaront*, az az, rendelte es adta Moſeſt Hadnagyul, Aaront Papul az ő nepenek. Az hova lattatik az Apoſtol nezni. Igy mondatik az Chriſtus-is, hogy *lött minekünk Iſtentől bölcseſeg, igaſſag &c.* Hat *Tetettettetnek* az Chriſtuſt erteni kell, nem *abſolute*, egy altallyaban, de mi Apoſtolunka es Fő Papunka tetettetetnek, az az, Rendeltetetnek, Ki jelentetetnek, es adattatotnak: mellyert el eſik az Eretnek gloſſaja.

Nota.

Fecit Chriſtum.

II. Mondatik Eppitőinek, nem az egeſs Haznak, ſem minden embereknek, de csak az Hiveknek es az Eccleſianak.

F. Sőt az egeſs vilagnak, mint ez eleb *Cap:1.* meg mutatok.

III. Eppiteni itt nem azt teſsi, hogy Teremteni, de csak Meg uyitani, es az egyſser teremtetett embereket mas allapatra formalni, mint ſoktak mondani: Creare Iudicem, *Birot tenni. Igy a Chriſtus Eppitője Moſesnek, es az Eccleſianak, az az, Meg uyitoja, Megh valtoja. De ez nem ugy Iſtené, hogy az emberek-is meg nem cselekedhetnek Iſten parancsolattyabol.*

I. F. Ha ſinte negh engedtetnek-is ez igenek: *Eppitője*, ez az gloſſaja, talalmany ſerint valo magyarazattya: de azert az Eccleſianak lelki eppiteſe, az az, Meg uyjitaſa, Ulyja ſüleſe, Helyre allataſa, hogy nem volna termeſet ſerint valo Iſtennek tulaydon munkaja, hamis. Mert ſokkal nagyub munkaja az Mindenhato Iſtennek lelki eletet adni, az bűnőkben lelek ſerint meg holtaknak, hogy ſem adni teſti eletet az teſt ſerint megh holtaknak. Mert adni örők eletet

ſa-

ſajattya Iſtennek. Chriſtus ád örök eletet nem ugy mint Eſkőz, es Szolga, de ugy mint Felső, Fő ok es Ur: *En örök eletet adok az en Iuhaimnak Ioan:* 10.

2. Tagadgyuk, hogy az Eppiteſnek igije itt az helyen csak az Meg uyjulaſrol ertetnék. Mert az Apoſtol mind az ket terēteſről, Elsőről es Maſodikrol ſol: Mert mind à kettő ſajattya Iſtennek, mindeniket à Chriſtuſnak tulaydonittya: Mert teſi őtet Moſeſnek éppitőjenek, ki őtet, mint Iſten, embert teremtette: mint fő Hadnagyot az nepnek adta ſ-rendelte. II.

3. Engedgyük meg az Enyedi talalmanyat: Kővetkezik azert hogy az Chriſtus igaz Iehova. Mert Moſes ſenkitől nem, hanem az Iehovatol volt eppittetett, az az, az hozza jővő nepnek Hadnagyava, es Monarchajava tetettetett: az bűntől, halaltol megh ſabaditotta. De az Chriſtus eppitette Moſeſt, az az, ollyanna teremtette es megh valtotta. Hat az Chriſtus Iehova. III.

IV. Nem mondatik az Chriſtus haznak eppitőinek, de csak haſonlatoſſag hozatik elő, mellyel az Chriſtuſnak Moſes felől valo Meltoſaga mutattatik, mint mikor mondatik: Annyival fellyeb valo Baptiſta az több Prophetaknal, menyivel az Haynal csillagh meg haladgya az tőb csillagokat.

F. Heaban valo ez az réſſ. Mert ha az Chriſtuſt nem tenne haznak eppitőinek, heaban tenne oda az *Proſyllogiſmuſt, verſ:* 4. hogy az Iſten legyen eppitője mindeneknek. Mert ſemmit nem hord ez az czelra. Nem-is mondaná az utan: hogy az Chriſtus Ura az Haznak, es hogy az Haz tulaydon à Chriſtuſe.

V. Ertven haßontalan voltat az ő talalmanyanak, azt mondgya, hogy mas az Első Fő eppitő: mas az Secundarius, *alab renden valo. Fő Első eppitője az haznak Moſeſnek es az Chriſtuſnak az Iſten, ki mindeneket teremtet.*

F. Haßontalan es Iſtentelen ez az csavargaſ-is. Mert hamis, hogy az Iſten teremtette az Chriſtuſt egyeb arant, hanem csak teſt ßerint. Igaz ellenben, hogy az Chriſtus Iſtenſege ßerint Kezdetben az főldet teremtette, es hogy ez Vilag ő altala teremtetett.

VI. Az masik argumentum ellen vers: 4. igy ſol: Tagadom, hogy ez igek: Az ki mindeneket teremtett Iſten; az Chriſtuſra viteſſek, de az Atya Iſtenre.

F. Az mi en ream nez, *mond Davíd Pareus*, meg engedem, hogy *directè*, egyeneſſen nem az Chriſtuſrol, de *abſolutè*, egy altallyaban az Iſtenrol erteſſek: Mert az *Proſyllogiſmuſ*nak *Majorja*, elſo *Propoſitio*, mondaſa, ſukſegeskeppen az Chriſtuſra alkolmaztatik *in aſſumtione*, az fel vetelben, hogy az Chriſtus Iſten legyen: Mert maskeppen nem bizonyitana az Apoſtol: hogy az Chriſtus legyen eppitoje Moſesnek, mellyet meg kell vala bizonyitani, hogy az egyben haſonlitas meg allana. Ezokaert ez iget: *Iſten, non ὑποσαλκῶσ*, nē ſemelly ſerint az Atyarol, de *ὅσιῶσ ὡς*, allat ſerint, egy altallyaban kell venni, mint amott: *Lelek az Iſten*: Kezdetben *teremte Iſten az Mennyet Foldet.*

VII. De ha ſinte megh engednök-is, hogy az Chriſtuſrol mondaſſanak, ugyan meg ſem kovetkeznek az Chriſtuſnak orökkevalo Iſtenſege. Mert ez mindenik, az Calvinus es Beza itiletek ſerint az Eccleſiara nez.

F. Ha meg engednök mi-is ez *reſtricliot*, meg hatarozaſt, meg-is az Chriſtus igaz Iſten. Mert az Eccleſianak teremteſe, az az, ſabaditaſa, gyüyteſe, Uyja ſüleſe, meg dicsöiteſe, egyedül Iſten tulaydon munkaja, nem kevesbe mint az Elſö teremtes, mint eleb megh mutatam. 2. Calvinus es Beza viſik ugyan az Eccleſiara, de nem hatarozzak csak az Eccleſiara, mellyet az Eretnek reajok költöt, mint ha ſemmit az Eccleſian kivül nē éppitet volna; ſöt nyilvā meg vallyak, hogez igek ez egeß Vilagnak teremteſere vitethetnek.

VIII. Mondgya azt-is, hogy ezek az igek: Az pedigh az ki mindeneket teremtet Iſten, *Fel kialto ſsok.*

F. Ez uy es vakmerö talalmany. Nem ſükſeges vala itt az kialtas, de az Chriſtuſrol valo bizonyitas kevantatik vala: hogy annyival meltoſagosb volna Moſesnel: az menyivel meltoſagosb az Eppitö az Haznal: Es hogy az Chriſtus Moſes Eppitöje.

IX.

IX. Ha az Istenen ki mindeneket teremtet, értetik az Christus, következik hogy az Christus maganak volt hü az ő hazaban: Mert az 2. versben elöl jara ez, hogy az Christus hu volt annak, az ki ötet teremtette. De ez illetlen. Hat amaz-is-

F. Tagadgyuk az elsőnek egyben fogasat: Mert à 2. vers. ben Isten mondatik, hogy az Christust tötte, rendelesevel az Papsagra, nem pedig teremtesevel, hanem csak emberſege szerint, mint oda fellyeb meg magyarazok. 2. Ha meg engednők-is az elsőnek fogasat, de hamis az *Minor*, az masodik mondas. Mert nem illetlen az Christust meg gondolni mint Istent es Papot, es igy mondani az Christust, az menyiben Pap es Ember, hogy maganak hü volt mint Istennek. I. II.

UGYAN ott v. 6.

De az Christus mint Fiu hü, (elől jaro) az ő hazaban.

Uyobb erősſege ez az Christus Iesus örök Istenſegenek, hogy mi Istennek haza vagyunk, es Christus haza. Mert ő lakik hitnek altala az mi szivünkben *Eph*: 3. De az Ecclesia az Istennek tulaydon haza 2. *Cor*: 6. *v.* 6. Azert az Christus Isten.

Ez ellen I. Enyedi csavarog imez ige meget αὐτῦ, Ő, *es azt mongya, hogy* Relativum, *mast hozo ige, mint eleb: Moses hu vala az egeſs ö hazahan, tudni illik Isteneben.*

F. De hamiſſan magyarazza. Mert *Reciprocum*. Mert nē mondgya: ἐν τῷ ὄικῳ αὐτῦ, *in domo ejus*, az ő hazaban; de ἐπὶ τὸν ὄικον αὐτῦ, *ſuper domum ſuam*, az ő hazan, jelentven à Christuſnak Uraſagat, es birodalmat, melly vagyon az ő Hazan *& quidem* αὐτῦ, ugyan ſajat maga hazaban: Mert az megh jobbittatot *Exemplar*okban ugy vagyon: mas keppen vitetnek Moſesre, es az Christus mondatnek Fiunak az Moſes hazanak, melly igen illetlen: Es az egyben haſonlitaſ is *lectionem reciprocam poſtulat*, illyen megh nevezet olvaſaſt kevan. Azert Christus hazanak mondatik mind, mert ő éppi-

tette, mind, mert azt tulaydon keppen birja. Tehat ez az Haz az Eccleſia. Az Eccleſia pedig tulaydona Chriſtuſnak; Mert azt maganak valtotta meg, kereſte es moſogatta az ő verevel.

II. Chriſtuſe az Haz. Mert azt az Atyatul örökſeg keppen vötte, melly regen nem öve vala: Azert nem Iſten.

F. Sőt Chriſtus haza, Mert ő eppitette azt. Vőtte ugy vagyon az Atyatul: de vilag fundamentomanak fel veteſe elől őröktűl fogvan. Mert az Chriſtusban valaſtot minket vilag fundamentomanak fel veteſe elől, es ugyan akkor adott az Fiunak. Hamis tehat, hogy valaha nem voltunk volna az Chriſtuſe.

CAPUT VII. v. 3.

Bekeſegnek Kirallya, Atyanelkül, Anyanelkűl, es nemzetſegnelkűl valo, kinek ſem napjanak kezdete, ſem eletenek vege nincsen, hanem haſonlittatvan az Iſtennek Fiahoz, Lőtt őrőkkevalo Pap.

Ez Apoſtol mondaſabol megh tetſik, hogy az Melchiſedec rendin erteſſek az Chriſtus Ieſuſnak őrőkkevalo Papſaga, es ez rendben minden mi hitűnknek titkai az Chriſtuſnak Szemellye felől, melly Iſteni es Emberi termeſetből áll, hogy be foglaltatnak Tiſtivel egyetemben, mint maydan bőſeggel Enyedi ellen valo feleletűnkben nyilvan megmutogattyuk. Mert Enyedi ez ellen igen agyarkodik, es fel csattanvan igy ſol:

I. Meg kell jegyezni, hogy itt nem az Fiurol, de ſőkeppen Melchiſedecről vagyon ſo.

F. Hamis. Mert Melchiſedecről csak *incidenter*, ugymint *Typuſrol*, Abrazolorol, es peldazorol vagyon ſo: az Chriſtuſrol pedig főkeppen, ugy mint *Antitypuſrol*, Abrazoltrol, es Megh peldazotrol vagyon az egeſ haſonlitas, hogy az

Chri-

Christus Papsaganak meltosagat tanitsa az Apostol.

II. Melchisedec hasonlittatik az Isten Fiahoz, de nem következik, ha valaki mashoz Hasonlatos, hogy minden Epithetomi, meltosagos nevezeti-is azzal közöltessek az kihez hasonlittatik, mint mikor az Christus el jöveteli hasonlittatik az Loponak el jövetelihez hasonlonak mondatik, nem mondhatod, hogy az Loponak el jövetele-is dicsösseges. Azert itt sem jol következik: Melchisedec hasonlo az Istennek Fiahoz: Azert valamellyek Melchisedecröl mondatnak, az Fiurol-is mondatni kell. De Melchisedechröl mondatik, hogy Atya, Anyanelkül, es Nemzetsegnelkul, örökkevalo. Azert az Christus-is ollyan.

F. Igaz, hogy az Hasonlatossagok *secundùm quid*, reß ßerint mondatnak, *non simpliciter* minden nevezeteket kőz lenni, mint az Christusnak el jőveteli es az Lopóé csak reß ßerint hasonlittatnak őßve az véletlen es hirtelen el jővetelert, mint nyilvan mondatik 1. *Thess*: 5. v. 3. *Mert az Orv etzaka hogy alußunk jü el: azkeppen az Ur, mikor ez vilagh batran vagyon, es azt mondgya: Bekeseg, Bekeseg, hertelen el jü*: Tovab az iras ezt nem vißi. Az melyből nem kővetkezik, hogy az Lopónak el jővetele-is Dicsőßseges legyen. Az hasonlotul pedig az hasonlora felette jo az kővetkezes, azokban, az mellyekben hasonlok. De Melchisedecnek mind ezekben az Szemelly, Kiralyi es Papi ßerint valo *attributo*mi, nevezeti, mellyek elő ßamlaltatnak az Isten Fiahoz, mint Abrazolot az meg abrazolthoz hasonlatosnak tanittya az Apostol. Mert semmit egyebet nem mondhatni ezeken kivűl, mellyekben ez kettőt hasonlatossa tehesse. Semmi okat-is nem adhatni, az mellyert ez nevezeteket adgya Melchisedecnek, hanem csak hogy ezekben az Christushoz, mint Peldazo az Meg peldazothoz hasonlatos legyen. Tovabba az Apostolnak czellya kevannya ßűkseges keppen ez kettőnek mind ezekben valo hasonlatossagat. Mert megh kell azt mutatni, mi legyen amaz, hoǵ az Istennek Fia Pap, az Melchisedecnek modgya avagy rendi ßerint. Meg magyarazza azert minemű volt Melchisedech, Papsagaban, Szemellyeben es tißtiben, hogy ollyannak tanitsa lenni az Istennek Fiat-is,

de ſokkal meltoſagosban. Azert el ſenvedhetetlen karomlaſa az Eretneknek, hogy az Apoſtolnak *Conſequentia*jat, következeſet hamiſnak es csalardnak mongya lenni. Nem-is tartozik ide az Lopónak peldaja, az mint eleb jelentem.

III. Meg gyözettetven lelke iſmeretiben ez Eretnek, hogy minden nevezetit Melchiſedecnek, mellyek itt elö ſamlaltatnak az Chriſtuſra fejezhetni: ſemtelenül allattya, hogy ezek az nevezetek valoſagoſſan ſem Melchiſedecre, ſem az Chriſtuſra nem illenek. Mert mind kettö ember volt, kinek Attyok, Annyok, Nemzetek, ſarmazaſok, es halalok volt. Melchiſedeket mi nē iſmertük: Az Chriſtuſnak pedigh Attya, az Iſten: Annya Maria: Nemzetſeget es Attyafiait, ſuleteſet, halalat tudgyuk az Euangeliſtak iraſokbol. Hogy pedig ezeket Melchiſedec felöl tagadgya az Apoſtol, azt az ö modgya ſerint cselekedi, az az, peldazatkeppen, es tagadgya hogy nem volt Melchiſedechnek Attya, Nemzetſege, ideje, nem az menyiben ember volt, de à menyiben Pap es valami fö ember volt: Melybol következik hogy tiſzti ſerint es peldazatkeppen illyek Melchiſedecre, az Chriſtus Ieſuſra pedig bölü ſerint es hiſtoria ſerint nem igazan ſejeztetik, holot mindenüt azon egy rendnek kelleſſek meg tartatni.

F. Ebben egy igaz vagyon, ſ. harom hamis. Igaz, hogy Melchiſedec valoſagoſſan nē volt Atya, Anya nelkül, Nemzetſegh nelkül, es hogy peldazatban ezek neki tulaydonittatnak, az menyiben az iras ö felöle ezeket el veſtegli, hogy
I. ezekben az Chriſtuſt peldazná. De hamis 1. hogy ez nevezetek az Chriſtuſra valoſagoſſan es allat ſerint nem tartoznanak, Mert valamellyek tulaydonittatnak az peldazonak *myſticè*, peldazatkeppen, azoknak ſükſegkeppen benne kell lenni az peldazatban valoſagoſſan: Es bizonyara benne-is vadnak. Mert az Iſtennek Fia Atya nelkül valo emberſege ſerint: Anya nelkül, Nemzetſeg nelkül as Kezdet nelkül valo Iſtenſege ſerint. Es igen az Eretnek ellen vagyon, hogy az Chriſtus Attyanak mondgya az Iſtent lenni Mert az, az Emberſegröl hamis. Mert az Emberſeg ſemmikepen nem ſülettetett az Iſtennek allattyabol. Szükſeg azert hog

az

az maſik teremteſről ertſük, melly ſerint Eggyetlen egy ſűlőtte az Atyanak az Fiu.

Hamis 2. hogy mondgya az Melchiſedecről, hogy Attya, Annya, Nemzetſege, ideje nem volt, nem az menyiben ember, de az menyiben Pap volt. Sőt főkeppen az menyiben Ember: kővetkezesben az menyiben Pap volt, ezeket ő felőlle tagadgya. Mert ſenki nem mondatik Atya, Anya nelkűl, es Nemzetſeg nelkűl valonak tiſztire nezve, de Termeſetire nezve. Mert az Papoknak, nem az menyiben Papok, de az menyiben emberek, vagyon Attyok, Annyok, Nemzetſegek: Es nyilvan az Apoſtol tagadgya, hogy napjainak kezdete, es eletenek vege nem volt, ſ nem pedig Papſaganak kezdetit es veget, jollehet ezt amazbol hozza ki, Mert az mint nem olvaſſuk, hogy Melchiſedec ſűletet es meghholt, ugy nem olvaſſuk, hogy Papſagat le tőtte volna. De az Napnak es Eletnek kezdete, es az Veg, csak allatrol ertethetik. II.

Hamis vegezetre, hogy Melchiſedecről ezek *Myſticè*, lelki ertelemmel mondatnak, az Chriſtuſrol-is lelki ertelemmel kellene mondani. Sőt ellenben; Mert az *Typu*ſrol, peldazorol lelki ertelemben, azert az *Antitypu*ſrol, peldazotrol bőtű ſerint es valoſagoſſan kell erteni. Mert az titok az *Typus*ban, peldazoban vagyon: az be tellyeſedeſet, es az valoſagat az titoknak az *Antitypus*ban, az peldaztatotban lathatni. Davidrol mondatik az Soltarban: *Megh likaſztottak az en kezeimet, eczetteles mereggel itattanak engemet.* Az mi pedig *Myſticè*, lelki ertelemmel lőt Davidon, az Chriſtusban bőtű ſerint es hiſtoria ſerint valoſagoſſan be tellyeſedet. Haſonlo keppen kell ez nevezetek felől itilni. III.

IV. Azt mondgya, hogy Principium petimus *ebben, hogy az Chriſtuſt Atya nelkűl valonak mondgyuk Emberſege ſerint, Anya nelkűl valonak iſtenſege ſerint: Mert igaz gyanant veſſűk, hogy az Chriſtuſnak ket termeſeti vagyon, es hogy az Apoſtol ezekre nezet mikoron ezeket irta: melly nem csak ketſeges, de hamiſ- is es ſoha egy Apoſtol-is azt nem hitte, nem vallotta, nem almodozta, igy karonkodik.*

F. De 1. Ha kûlömbözõ termeßetekre nezve ezek az Chriſtuſrol nem mondatnak, igazan õ rolla az Apoſtol ezeket nem prædikalhatta. De ſükſeges, hogy ezeket igazan mondotta rolla, mas keppen az Peldazonak titka, az Peldaztatotban igazan meg nem alhatna, es az Apoſtol né hazudhatott. Szükſeg azert hogy ezek mondaſſanak az Chriſtuſrol az ket kûlömbözõ termeßetekre nezve.

II. 2. Sem napjainak kezdete, ſem eletenek vege nincsen; ſükſeges keppen az Chriſtuſnak Allattyarol vagyon mondvan. Eggyik Termeßetirõl pedigh, vellyed Emberſegerõl, nem ertethetik. Mert annak napjainak kezdete volt, es eletenek vege ſületeſeben, halalaban, &c. Tehat az Apoſtol, az kûlömbözõ termeßetekre nezet.

III. 3. Az egeß O es Uy Teſtamentum az Chiſtuſrol ugy tanit, mint Iſtenrõl es Emberrõl. *Eſa*: 9. *Ierem*: 23. *Mich*: 4. *Rom*: 1. & 9. *Gal*: 4. *Ioan*: 1. fõkeppen ez mi Apoſtolunk *Cap*: 1. & 2. ez leveleben nyilvan az Chriſtuſnak ket termeßetit meg mutata. Hamis azert, hogy egy Apoſtol-is azt nem hitte, vallotta es tanitotta volna. Az-is hamis, hogy mi *Principium petamus*, meg kûlömböztetven az Chriſtusban à terme ßeteket.

V. Ha az Chriſtusban ket termeßet vagyon, Mert Atya es Anya nelkûl valo, hat Melchiſedecben-is ket termeßetet kell hinni: Mert ſokeppen ezõ felölle mondatik. Hat amaz-is.

I. F. Hamis az *Connexum*, egyben fogas ket keppen. 1. *A non Cauſa.* Mert nem azert hißünk ket termeßetet az Chriſtusban, Mert Atya, ſ. Anya nelkûl valonak mondatik. De azert hija õtet az Apoſtol Atya, ſ. Anya nelkûl valonak, es mi is hißük, Mert õ benne az elõt ket termeßetet mutatott.

II. 2. *A ſecundùm quid ad ſimpliciter.* Mert valami az peldaztatotra illik, annak az peldazora is illeni kell. Sõt Atya ſ. Anya nelkûl lenni Melchiſedecnek csak lelki ertelemmel, de az Chriſtuſnak valoſagoſſan bõtû ſerint illik, az mint megh mutattuk. Azert Melchiſedecben nincsenek ket termeßetek mint az Chriſtusban hogy vadnak.

VI. Kerdi honnan tudgyuk hogy az Chriſtus Atya nelkûl valo em-

ber-

berſegeben: *Anya nelkul valo Iſtenſegeben, honnan bizonyittyuk?* Ha valaki ellenben mondana, hogy *Atya nelkul valo Iſtenſegeben, Anya nelkul valo emberſegeben, honnan hamiſitanak meg?* Söt mind az kettöt az Emberſegröl kell erteni az Chriſtusban; Mert Melchiſedecben mind kettöt igy erthettyuk.

F. Mint eleb reß ßerint karomlokeppen, reß ßerint csalardul, ugy itt faytalanul diſputal az Eretnek. Hogy az Chriſtus Iſtenſegeben Anya nelkúl, Emberſegeben Atya nelkúl valo legyen, az irasban vagyon es onnet bizonyittyuk, melly nyilvan tanittya 1. Hogy az Iſtennek Fia Lőt, es ßúlettetet ßúz Mariatol: az honnan nyilvan vagyon, hogy az Chriſtus Anya nelkúl valonak nem mondathatik teſt ßerint. Azert mas termeßetire nezve kellet Anya nelkúl valonak lenni. I.

2. Tanit, hogy az Chriſtuſnak Ioſeph teſt ßerint Attya nem volt, noha *Pater putativus*, velekedes ßerint valo Attya volt. Azert Emberſege ßerint bizony Atya nelkúl valo volt. II.

3. Tanit, hogy az Chriſtuſnak tulaydon Attya az Iſten, es hog eggyetlen egy ßúlőt Fia *Ioan*: 1. & 5. *Rom*: 8. &c. De ez Teſtere nezve nem ertethetik. Mert az Teſtet nem az Iſten allattyabol vőtte. Azert az maſik termeßetre, tudni illik az Iſtenire nezve az mondatik. Az melyből ßúkſegeskeppen kővetkezik, hogy az Chriſtus Atya nelkúl valo Emberſegeben: Anya nelkúl valo nem emberſegeben, de mas termeßetiben, melly ßerint nem Atya nelkúl valo, az az, Iſtenſege ßerint. III.

Csalard azert es Iſtentelen ez Eretnek, hogy az Chriſtuſt teſt ßerint haſonlokeppen mondgya Atya es Anya nelkúl valonak lenni. Mert ezkeppen az Iſtenſeggel egben a Chriſtuſnak igaz emberſeget-is, es az egeß Megh teſteſúleſnek titkat karomlas keppen tagadgya. Semmikeppen nem kővetkezik, hogy ha azon modon ezek mondattatnak a Peldazorul, ugyan azon modon kellene adni a Peldaztatotnakis. Mert az Peldazonak csak lelki ertelemmel, az Peldaztatotnak pedigh hogy ezek valoſagoſſan tulaydonittaſſanak, meg mutattak.

CAP:

CAP: IX. v. 14.

Menyivel inkab az Chriſtuſnak, ki az örökkevalo lelek altal önnön magat artatlan leven, megh aldozta az Iſtennek, megh tiſztittya az ti lelketek iſmeretit &c.

Ez mondasban ket doldot ád elönkben az Apoſtol. 1. Hogy az Chriſtus Ieſus nem esupa ember, de örökkevalo Lelek, az az, igaz örökkevalo Iſten. Mert ez altal vitte magat aldozatra Iſtennek. Nem vitte pedig mas lelke altal, de az ö tulaydon Lelke altal, mint ſzinten tulaydon Vere altal. Es az, az Chriſtuſnak Lelke, ki altal az ſiveknek titkokat tudta *Marc*: 2. v 8. Ki altal regen az Lelkeknek prædikallot 1. *Pet*: 3. v. 19. Es az Apoſtol nyilvan valaſztaſt teſſen az fel vetettetett Teſt közöt, es az fel vevö Lelek közöt. Hat ket külömbözö termeſzetek vadnak az Chriſtusban.

2. Hogy az Chriſtus nē csak Emberſege ſzerint, de Iſtenſege ſzerint-is az egy Szemelyben Pap es Közben-jaro. Mert fel vitte mint fö Pap az ö Teſtet, es az ö Vérét, az menyiben Ember; de az aldozatnak veghetetlen erejet, adta az örökkevalo Lelek altal, az menyiben Iſten.

I. Nem következik, mond Enyedi, *hogy az, az mi altal valaki valamit cselekedik, allat ſzerint valo reſze legyen annak. Peldanak okaert. Az Levita Pap verſ*: 11. *mondatik be menni az Sancta Sanctorumban az Koſoknak es Tulkoknak vere altal, de azert nem volt allat ſzerint valo reſze az Papnak az Koſoknak es Tulkoknak vere. A Pari azert nem következik: Az Chriſtus örökké valo Lelek altal vitte fel magat: azert az örökkevalo Lelek allat ſzerint valo reſze az Chriſtuſnak.*

Per, Altala, ſokjegyzesben vetetik.

F. Nem tagadgyuk, hogy ez igecske: *Per*, altala, külömb külömb jedzesben nem vétetnék az egeſz irasban ſ-ez levelben-is. Mert neha jegyez Eſközt, mint *Cap*: 3. v. 16. az nep mondatik ki menni Moſes altal. *Et Cap*: 11. Az Atyak mondatnak nagy dolgokat cselekedni Hit altal, mind helljel hel-

1.

lyel

lyel mondatunk az Apoſtoltul meg igazulni hit altal. Neha II.
jegyez Modot, avagy Okot, melly nelkûl nem lehet valami
Cap: 2. v. 10. *Az Iſten az ſenvedeſek altal töttetökelleteſſé az idveſ-*
ſeghnek Fejedelmet. Et verſ: 14. *Az Chriſtus az halal altal töröllé el*
azt, az kinek birodalma vala az halalon, az ördögöt. Et Cap: 9. v. 5.
Be ment az Segreſtyeben az ö tulaydon vere altal. Neha jegyez Eſ- III.
közt, vagy Utat *et Cap*: 11. v. 29. *Altal mentenek az tengeren mint*
az ſaraz földön. Et Cap: 10. v. 10. *Utat ſentelt minekünk az fedel al-*
tal. Igy *Act*: 14. v. 22. Neha jegyez *Actum continuatum*, el kez- IV.
desben valo eselekedetet, mint *Cap*: 2. v. 15. *Halalra meltók va-*
lank az halaltol valo felelem altal egeſs eletünkben. Neha Meltoſa- V.
got, mint *Cap*: 6. v. 16. *Az emberek ugyan eskûßnek nagyuk altal:*
Az Iſten ö maga altal eskûßik. Igen gyakran pedig jegyez *Cauſam* VI.
efficientem, Megh ſerzö okot, ö maga altal, vagy az ö allattya
ſerint valo reſe altal, vagy *per organum immanens aliquid ope-*
rantem, vagy cseledöben marado eſközz altal: mint *Act*: 17.
v. 28. *Ö altala elünk, mozgunk es vagyunk. Rom*: 11. v. 36. *Ö tölle,*
ö altala, es ö benne vadnak mindenek. Igy mondatik hogy az Iſtē
teremtet mindeneket Fia altal *Cap*: 1. v. 3. ugy mint ki ö vele
egy allatu Eggyetlen egy ſülöt az Atyatul. Igy mondatik az
ember erteni az ö okoſſaga altal, latni az ö ſemei altal, irni
az ö job karja altal &c. ugy mint ép, egeſs es allat ſerint va-
lo reſe altal. Igy mondatik, hogy az Chriſtus be ment az
Segreſtyeben, az ö allat ſerint valo reſe, az Ver altal. Igy
mondatik magat-is fel vinni az örökkevalo lelek altal, bi
zony nem maſe altal, de tulaydon ö allattya ſerint valo al-
tal. Hamis pedig, hoģ az Levita Pap ment volna be az San-
cta Sanctorumba Koſoknak vere altal: De tagadgyuk, hoģ
az Chriſtus ez altal ment volna be: allattyuk pedigh, hogy
az ö tulaydon vere altal: Hamis vegezetre, hogy az Eretnek-
nek velekedeſe *procedalna à paribus.*

II. Az ſorditas kulömböz: Mert az regi Deak ſorditas vagyon ez
keppen: Az Szent Lelek altal.

F. De eleg, hogy minden Görög forditasban, kihez jarúl az Syriai forditas, vagyon egyenlöben ez keppen: *Az örök-*
kevalo lelek altal. Mellyet nem tagad az Eretnek. Azert hea-

ban munkalkodik à Deak forditas altal az ertelemnek megvestegeteseben.

III. Vitte sel magat az Szent Lelek altal, az az, Isteni erötöl inditatvan.

F. Am legyen ugy. Az Isteni erö avagy nem tulaydon sajat magáé volté, holot oda fellyeb *Cap:* 1. az Apostol az Christust Istennek mutata lenni?

IV. Vagy vitte fel magat az Szent Lelek altal, az az, valamelly Angyal altal.

Szemtelen hazugsag.

F. Kicsoda hallot semtelemb hazugsagot? Avagy az Angyaltul vitettetetté fel az Christus? Avagy örökkevalo Lelké az Angyal?

V. El hagyvan az Deak forditast, es az rut utalatos keptelen es hallatlan velekedeseket Enyedi, az Görög forditast-is meg mucskolni igyekezik. Mert lehetseges hogy az örökkevalo Lelek, vetessek az Lelekert, melly adattatott az Christusnak mertek nelkül, az az, az ajandekokert mellyek örökkevaloknak mondatnak, Mert megh banas nelkül valok.

F. Vallyon s-micsoda ertelmeben: Christus az Leleknek örökkevalo ajandeki altal vitte fel ö magat? Avagy örökkevaloké az Christusnak ajandeki? Avagy nem nagy resere halala utan adattanaké?

VI. Vagy jegyezhet illyen modon: Az örökkevalo Lelek altal, az az, Lelek serint vitte sel magat nem Test serint mint az regi Papok.

F. De nem az Felvitelnek *Qualitassa*, minemüsege jelentetik itt, de meg serzö oka, mint eleb meg bizonyitok. Es kerlek micsoda *Consequentia* lehetne *à Posse ad esse*: Lehetne, azert Lött. Bizony ez igecske: *Örökkevalo*, heaban adattatnek oda.

VII. Nem heaban, mond, *de mondatik örökkevalo aldozatnak* propter effectum, *az erejere nezve: Mert örökkevalo valtsagot serzet az ö aldozattyaval az Christus, mind örökke az ö ereje meg maradvan, mellyet elöl kezdeni nem kell.*

F. Ezt pediglen mi vessük, es à Christus Lelkenek örökkevalosagat abbol allattyuk. Mert az örökkevalo *effectus*, erö, hathatosag, esak örökkevalo oktul sarmazhatot. De ez

az

az erő, vagy hathatoſag, az örökkevalo Lelektől ſarmazot.

VIII. Vagy mondhattyuk az Lelket örökkevalonak, vagy Szentnek: nem Fel vitelnek, de artatlanſagnak eſközenek lenni, hogy az igek illyen modon rendeltetteſſenek: Vitte fel ö magat Iſtennek artatlanul az Szent avagy örökkevalo Lelek altal.

F. Laſd megh micsoda formaban nem tűnteti magat ez csapongo. Micsoda facsarni az iraſt ha nem ez? Semmit nem talalhatot az Eretnek melyben meg alhatna, melly az meg ſedült elmenek tapaſtalhato jele. Amaz pedig: *örökkevalo lelek altal*, hogy nem *cohæreal*, eggyez, ez igevel: *Artatlan*, de ez igevel: *Fel vitte*, ſenki nincsen olly oſtoba az ki nē lattya, es az igaſſag-is azt tartya. Mert nem az artatlanſagnak örökkevalo Eſközet (mint hamiſſan ſol az Eretnek) de az örökkevalo valtſagnak, (mellyet mondot vala, hogy az Chriſtus ſerzet *verſ*: 12.) okat adgya, es jelenti megh az Apoſtol.

IX. Sohonnan az irasbol meg nem bizonyithatni, hogy az örökkevalo Lelek jegyezze az Haromſagnak maſodik Szemellyet.

F. Mintha pediglen, ha annyi *ſyllaba*kkal nem talaltathatik meg irva, azert az irasbol azt megh nem bizonyithatni? Iſmer az iras az Chriſtusban az Leleken es az teremtet ajandekokon kivűl, Lelket-is *Marc*: 2. v. 8. 1. *Pet*: 3. v. 19. męg pedig örökkevalot *Ioan*: 1. v. 1. *Heb*: 1. v. 2. *Apoc*: 1. v. 8. & 22. v. 23 *&c.* Ez pedig az Chriſtuſnak örökkevalo Lelke kicsoda lehet, hanem csak az Iſtennek örökkevalo Fia? Az Fiu pedigh avagy nem Maſodik Szemellyeé az 6. Haromſagnak?

X. Chriſtus nyilvan tagadgya hogy ö nem Lelek Luc: 24. v. 39.

F. Kicsoda ne ſivöltene ez ſemtelenſegekes? Avagy az Chriſtus tagadvan magat, hogy ő nem *Spectrum*, Tűnder, tagadtaé azzal, hogy ő nem örökkevalo Lelek?

XI. Az Iſtenſegh nem ſulettetik: azert nem jelentetik ezzel az Chriſtuſnak öröktül fogvan valo ſulettetett Iſtenſege.

F. Az Iſtenſeg, ugy vagyon *abſolutè*, egy altallyaban nem ſulettetik, de azert ſulettetet az Fiu, kinek Iſtenſege vagjon mint mondatik *Ioan*: 1. v. 14. *Lattuk az ö dicsöſſeget, ugy mint egyetlen egy ſulötnek az Atyatul.* Az Atyatul ſulettetett Fiu pe-

dig örökkevalo Lelek: azon Isten az Atyaval es Szent Lelekkel.

XII. Semmi az mi ſüléttetik nem örökkevalo.

F. Igaz az időben, vagy idő ſerint valo ſülettettekről. Hamis az örökkevalo ſülettetet Fiurol. Mert erről mondatik *Mich*: 5. v. 1. *Kinek kijöveteli öröktülvalo. Prov*: 8. *Minek elötte az völgyek volnanak ſülettetett;* az pedig az Bölcseſeg az Istennek Fia. *Matt*: 1. v. 21. még pedig Szemelly ſerint valo.

CAP: X. v. 5.

Minekokaert mikor ez vilagban be jöt volna, azt mondgya: az aldozatot es az ajandekot nẽ akarod, teſtet formalal pedig ennekem,

Itt ez Vilagra valo be jövetelen es az Teſtnek formaltatáſan, vilagoſſan ertetik az Iſten Fianak Meg teſteſüleſe. Ezt pedig az ű be jövetelit, ſokkal annak előtte, minekelőtte Meg teſteſülne, meg mondotta vala az David altal *Pſal*: 40. v. 7. az Peldazatban, de az Valoſagban vegezetre meg jelenven az Teſtben, mondotta ez vilagban. Melyből meg tetſik 1. hogy az Fiu az Mariatol valo ſületeſe előt valoſagoſon volt. Mert ha nem volt volna, hogyhogy jöhetet volna ez vilaghra, es mi modon formaltatot volna neki teſt? 2. hogy az Teſtet az Ige Iſten fel öltözte. Mert az Teſt nyilvan az Chriſtuſnak Teſteről magyaraztatik *ver*: 10. Mellyből meg tetſik, hogy ket külömbözö termeſetből all à Chriſtus.

1. Ezek ſokkal az Meſſiaſnak be jövetele elöt meg mondattanak Davidtul: ezért az Meg teſtesüleſről nem erthetni: vagy következik, hogy az Chriſtus az David idejeben-is Meg teſteſült volt.

F. Mintha az jövendöles, es az jövendöleſnek be tellyeſedeſe idővel nẽ külömböznenek? Regen ugyan azt mondotta David, de jövendöleskeppen, de ezert annak el oſtan az Chriſtuſnak az Teſtben valo el jövetelekor kellet be tellyeſedni: Es regen az Ur Iſten az Aldozatot nem akarta, ugy mint *verum* λύτρον, elegedendö fizeteſt: az Chriſtus el jövetele utan pedig, nem akarta minden keppen.

II. Az Chriſtuſnak ez vilagban valo be jöveteli nem egyéb, hanem az tanitaſnak tiſztire valo be ſentelteteſe, mikor csudakat kezdet tenni, vagy mikor fel menven az menyben ö magat aldozatul fel vitte Iſtennek.

F. Ugy vagyon, hogy az Chriſtuſnak Fel ſenteltetese, mondathatot Be jövetelnek *Metaphyſicè*, haſonlatoſſag keppen, *pro notificatione*, az iſmeretſegert: de tulaydonkeppen az Chriſtus jött ez vilagra az Meg teſteſûles altal: mert az elöt nē vala ez vilagban à Teſtben. A menyben menetel pedig, nē ez vilagban valo Be jövetelenek, de ez vilagbol valo Ki menetelenek mondatik az irasban. Mind kettö meg tetſik à Chriſtus mondaſabol *Ioan: 16. v. 28. Kijöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra, iſmet el hagyom ez vilagot es megyek Atyamhoz.* Hogy az Aldozat-is pedigh az Kereſt fan lött, es nem az Egekben, kicsoda tagadna?

III. Vetek vagyon az Görög forditasban.

F. Ha vetek volna, ſemmikeppen az Apoſtol megh nem tartotta volna. Kûlömbſegeket az igiknek iſmerjük: hogy az ertelmet, *(ſenſum Metonymicum)* az Görögök igazan ki fejezték, az Apoſtolnak meltoſagaval bizonyittyuk.

IV. Ez kettöt: Aldozatot nem akartal, *Es*, Teſtet formal tal ennekem, *ellenben veti az Apoſtol, mint ellenkezöket, Mert mayd mondgya: El veſsi az elsöt, tudni illik, az Aldozatokat, hogy allaſſa az utolsot, tudni illik, az Teſtnek formalaſat.*

F. De az Aldozatoknak nem vettetik ellenekben az Meg teſteſûles, de az Engedelmeſſeg es az Irgalmaſſag. *Oſ: 6. Irgalmaſſagot akarok nem Aldozatot.* Azert az Teſtnek formalaſan jegyeztetik nem az Meg teſteſûles, de az Iſten parancsolattyahoz valo engedelmeſſeg, es meg tartaſa. Mert kepte len volna az Ellenben vetes: Aldzatot nem akartal, de engemet teſteſitettel meg, az az, az en Iſtenſegemhez toldottad az Emberſeget: Igy karomlaskeppen az Megteſteſûleſt hija Iſtenſegnek toldaſanak. De jatſik az Eretnek *ſallacia Diviſionis*. Mert el ſakaſtya az Engedelmeſſeget az Meg teſteſûleſtöl, melly ket dolgot az Chriſtus az Soltarban, az Apoſtol az Argumentumban, (erôſſeghben) egyben fogot.

Mert az Chriſtus nem csak mondgya, hogy *Teſtet formaltal ennekem*, az az, Meg teſteſitettel engemet, de hozza teſi: *Ime jelen vagyok az te akaratodnak cselekedetire*, az az, Meg teſteſitettel engemet az te akaratodnak, az emberi nemzetnek meg valtaſa felől valo veghez vitelere. Azert nem vette ellenben az Apoſtol az Aldozatot es az Teſtnek formalaſat, de az Tőrvennek aldozatit es à Chriſtuſnak engedelmeſſeget, melynek veghez vitelere az Atya az Fiunak Teſtet formalt.

V. Az Soltar bötüſerint ſol Davidrol: Következik hat, hogy David-is Meg teſtesült volt es ket termeſetből allot.

F. Mint ha ſükſeges volna, hogy azok illyenek egyenlőben az Peldazora, mellyek az Peldaztatotte. Bőtű ſerint ugyan az Davidrol ertetik az Soltar: lővendőles keppen pedig az Meſſiaſrol, ki egyedűl az Iſtennek akarattyat be tőltötte, es az tőrvennek aldozatit el tőrlötte: holot David gyakorta mind az Iſten akarattja ellen vetett, mind tőrveny ſerint valo aldozatokat tőtt.

UGYAN ott v. 20.

Az Karpit altal, az az, az ő teſte altal.

Az mikeppen oda fellyeb *Cap*: 9. *v.* 11. az Sator jedzi vala az Chriſtus teſtet, avagy emberi termeſetit, mellyet az maſik Satorhoz kepeſt, nagjubnak es tőkelletesbnek mond vala az Apoſtol: Szinten az keppen itt az helyen az Fedelen, vagy Karpiton, az Chriſtuſnak Teſte ertetik, mint azt ez magyarazo ige meg mutattya: *Hoc eſt, Az az.* Az Satornak fedele az Segreſtyenek aytajat fedi vala be. Az Fedelen azert az fő Papnak altal kell vala menni. Hogy az, à Fedel à Chriſtus teſtet pelłazta, az Apoſtol bizonyittya, melly alatt mint valami Fedel alat az ő Iſtenſege volt, mikeppen az Karpit fedezi vala az Segreſtyenek titkos dolgait: Mellyből megh tetſik, hogy az Chriſtus ket termeſetből all, az mellyert ugy igaz ember, hogy örökke aldando Iſten-is legyen.

I. Melly hiaban valo legyen ez almodozas, mond Enyedi, *Beza az ő Annotatioiban megh jelentette. Mert az Fedelen mondta, hogy az Bun jegyeztetik.*

F.

F. Hogy hogy mérted Bezat emliteni, ki ezt az Iraſt magyarazvan igy ſol: *Vagyon tekintet az Satorra, melly altal az fő Pap az Segreſtyeben be megyen vala. De itt az Uy Allegoria, haſonlatoſſag altal tanittatunk, az Satornak, tudni illik, melly az Segreſtyenek el reytet dolgait be fedi vala, de meg-is az oda valo menetelre vtat nit vala.* Igy, mond Beza, *az Chriſtuſnak Teſte az Iſtenſeget mi nekunk mint valami Fedel alat mutattya, kinek fenyeſſeget maskeppen el nem ſenvedhetnök.* Melyből vilagoſon meg tetſik, minemű hamis meg veſtegetője legyen Enyedi mind à ſent iraſnak, ſ. mindaz Doctoroknak magyarazatinak.

II. Bizony itt az Apoſtol ſemmi Iſtenſegről nem teſſen emlekezetet. Azert magoktul gondoltak, hogy az Teſt legyen az Iſtenſegnek fedezője.

F. Az egyben haſonlitaſnak maſik reſze kevannya ſükſegeskeppen, hogy az Chriſtuſnak Iſtenſege itt erteſſek. Mert *Iſten jelent megh az teſtben* 1. *Tim*: 3. *v.* 16. melly Teſt fedele, avagy Satora vala az Iſtenſegnek. Mert micsodanak lehetet volna egyebnek Satora?

III. Hamis, hogy itt az Fedel mondatnek Chriſtus Teſtenek: Mert inkab az Chriſtus Teſte mondatik Fedelnek. Ezek pedig nem egyek; mint mikor mondom: Az Chriſtus Oroſſlan, mas ez: Az Oroſſlan Chriſtus.

F. Ezt az *Inverſiot*, viſſa forditaſt, az bőtű hamiſſittya meg. Mert az Fedel ez magyarazo igén mutattatik meg mit jegyezzen: *Hoc eſt*, Az az, hogy legyen: Az Fedel Chriſtus Teſte, mikeppen az Fedel vala be lepedője, fedezője az Segreſtyenek titkainak: azkeppen az Chriſtus Teſte az ő Iſtenſegenek.

IV. Az Chriſtus Teſte nem Fedele az ö Iſtenſegenek, de az Kegyelemnek ſzekinek. Mert az Hiveknem igazgattatnak az Chriſtus Iſtenſegehez, de az Kegyelemnek Szekihez.

F. Hamis az elſő. Mert *v.* 19. azt monda, hogy ſabadſagunk vagyon az Segreſtyeben valo be menetelre, az az, az Menyorſagban az Kegyelemnek ſeki eleiben. Micsoda Eſkőz altal? Az Ieſus vere altal. De ez az Ver, az Iſten tulaydon Vere *Act.* 20. *v.* 28. Micsoda uton? Azon, az mellyet

ne-

nekünk ſentelt Uy es elő út gyanant. Hogy hogy ſentelte? Az Fedel altal, az az, az ő Teſte altal. Mert ezt az ő Teſtet vitte fel az örökkevalo Lelek altal az aldozatra Iſtennek. Hat ezkeppen int, hogy nem kell merſekelni az Chriſtuſnak Dicsőſſeget az teſtnek tekintetiből, meg ſem kell vetni az Teſtet, mert az Iſtenſeget mint valami Fedel fedezi. Azert az Iſten es ember Chriſtus Ieſus altal vagyon ſabadſagunk az Kegyelemnek ſeki eleiben. De nezd meg hamis *Principium*at: Valami altal az Kegyelemnek ſeki eleiben igazittatunk, az mind Fedel &c.

CAPUT XI. v. 26.

Moſes, nagyob gazdagſagnak itilne lenni az Chriſtuſert valo gyalazatot, hogy nem mint az Aegyptumbelieknek kincseket.

Emlekezetes, hogy az Iſraël nepenek nyomoruſagat az Apoſtol Chriſtus gyalazattyanak mondgya. Mert az Moſesnek hiti az Chriſtuſra, ugy mint ki az Iſten nepet ki hozta, nez vala. Holot azert az Chriſtus Tegnap, Holnap, es Ma, az az, mind örökke, az Eccleſianak is nyomoruſaga öve volt, maganak tulaydonitotta. De hogyhogy lehetet volna Chriſtuſe ha valoſagoſſan nem volt volna?

I. Itt nem az Chriſtuſrol vagyon ſző, mond Enyedi, *hanem az Chriſtuſnak gyalazattyarel, es az Moſes idejeben az nem volt valoſagban az Chriſtuſnak ſidalma. Mert Mariatol valo ſületeſe utan ſidalmaztatott.*

I. F. Az gyalazat nem lehet, hanem csak azon az ſemellyē az ki valoſagoſſan vagyon: mas keppen hogy hogy illethetnek gyalazattal, vagy magaban, vagy maſokban? Az *Accidens*, tőrtenendő dologh *ſubjectum* nelkül nem lehet. Hogy pedig azt mondgya, hogy az Chriſtus Mariatol valo ſületeſe utan ſidalmaztatott, igaz, de azok az ſidalmok es gyalazatok, neznek vala az emberi nemzetnek valtſagara, es az Kőzben jaronak tulaydon maga ſemellyere tartoznak vala.

De

De az Eccleſianak nyomoruſaga, es gyalazattya, Adamtul fogva Chriſtuſe volt. Mert mindenkor maganak tulaydonitotta az Eccleſianak nyomoruſagat, mint annak utanna nyilvan megjelente *Act*: 9. v. 4. Az ki pedig itt ſol Saulnak, azon mondotta: *Lattam azen nepemnek nyomoruſagat Exod*: 3. v. 7. Latta, mert ő ve vala *imputativè*, tulaydonitas keppen: De Mariatul valo ſűleteſe utan az Teſtben *propriè*, tulaydon keppen mint emberi nemzetnek valtſaganak reſe.

Hamis az-is, hogy ez az Chriſtuſnak gyalazattya volt volna az hiveknek elmejekben csak elmelkedes keppen, vagy csak peldaban es abrazatban. Mert ugyan nyomorgattatot az Eccleſia valoban, melly az Chriſtuſe volt. Mert Moſes azt az Chriſtuſnak gyalazattyat, mellyet ſenvedet az Eccleſia Aegyptumban inkab valaſtotta, hogy ſem az Aegyptumbelieknek gazdagſagokat. II.

Hogy pedig azt mondgya, hogy Moſes latta mar akkor hitinek ſemeivel az Meſſiaſt, nem ide valo. Mert mas az Meſſiaſt hitnek ſemeivel nezni, mas az hiveknek nyomoruſagoknak Chriſtuſenak lenni. III.

II. Az Moſes haborui mellyeket ſenved vala, mondatnak Chriſtus haboruinak, Mert az Chriſtuſehoz haſonlok voltanak, avagy bizony az Chriſtus haboruſagit abrazoltak Gal: 6. v. 17. *Igy hordoza Pal az Chriſtus belyeget.*

F. Hogy hogy viſelhette volna ſent Pal az Chriſtus belyeget, ha az Chriſtus valoſagoſſan nem volt volna? Haſonlo keppen hogy hogy itilhette volna Moſes nagyob gazdagſagnak az Chriſtuſnak gyalazattyat Aegyptumban, azon Aegyptumbelieknek gazdaſagoknal ha az Chriſtus valoſagoſſan nem volt volňa? Annak felette hamis, hogy az Moſes haborſaga es az Chriſtuſe haſonlo volt volna. Mert Moſes ſenved mint Szolga maga ſemellyeben tiſti mellet: De Chriſtus ſenved mint az egeſ emberi nemzetnek Meg valtoja mi ertűnk, ſ-mi nekűnk. Chriſtuſe volt azt mondgya ſent Pal az Eccleſianak ſenvedeſe: hogy hogy abrazolta volna azon Chriſtus ſenvedeſe azon Chriſtus ſenvedeſet?

III. Ide alab Cap: 13. v. 13. *mondgya, hogy az hivek az Chriſtus*

gyalazattyat ſenvedtek, de nem azont numero *ſam ſerint hanem Haſonlot.*

F. Nincsen itt ſo az ſenvedeſnek ſem egyenlőſegeről, ſé *inæqualitaſſarol*, nem egyenlőſegeről, kitől ſent Pal ſol *Rom:* 8. v. 29. hanem, ha az, az gyalazat, mellyet az Iſrael nepe Aegyptomban ſenvedet Chriſtuſe volté: Ha Chriſtuſe volt mint ſent Pal tanittya, hogy hogy lehetet Chriſtuſe? Mert ſent Pal azt mondgya, hogy meg ott Aegyptumban Moſes inkab valaſtotta azt à Chriſtus gyalazattyat, mellyet à Chriſtus az Iſrael nepeben ſenvedet, hogy ſem mint az Aegyptumbelieknek gazdagſagokat. Enyedi az Uy Teſtamentomra ſall, es az mit moſtan az Chriſtus ſenvedeſenek haſonlatoſſagan ſenvednek az hivek onnan argumental az ő Teſtamentumra. De hamiſſan. Mert Adamtul fogvan eddig, ez utan vilag vegezeteig az Chriſtuſe volt, leſen-is az Anyaſentegyhaznak gyalazattya, *imputativè*, tulaydonitas keppen.

IV. Az Eccleſiáé volt ez az nyomoruſagh. Es mivel Moſes inkab akart az Iſraelitakkal ſenvedni, azert mondatik az Chriſtus gyalazattyat, az az, az Eccleſia nyomoruſagat fellyeb bocsulleni az Aegyptombeliek kincseknel.

F. Eccleſiáé volt: de az Chriſtus magáévá tötte, maganak tulaydonitotta, nem kűlőmben mint ha az Chriſtus eggyen eggyen az ő hiveiben nyomorgattatot volna. De az Chriſtuſe nem lehetet volna, ha akkor az Chriſtus nem volt volna. Azert latta Moſes, hogy az Chriſtus ſenved gyalazatot az ő nepeben: ezt valaſtya ő-is in-kab hogy ſem az gazdagſagot.

V. Az Chriſtus neve itt Appellativum *nem* Individuum, *ſokra nez, mint az Kiralyok Chriſtuſnak mondatnak, melly nevezet Moſeſre-is illik. Mert Felkent Fejedelem volt. Hat Chriſtus gyalazattyanak mondgya az Moſes haboruſagat, az ki Chriſtus vala, az az, az nepnek Fejedelme.*

F. Szent Iſten bezzeg utalatos meg rutitaſa ez az iraſnak. Im Moſesből Chriſtuſt csinal. Honnan bizonyittya? Mert ez nev: *CHRISTVS*, neha Fejedelmet jegyez. Tedd utan-

na:

na: Minden Fejedelem tehat Christus, es minden Fejedelem ßenvedeſe es gyalazattya Christus ßenvedeſe es gyalazattya.

De mond meg: Az Christus Moſes hogyhogy valaßthatta volna ugyan azon Moſes Christuſnak gjalazattyat, ha Moſes itt Christuſnak mondatnek? Latode, hogy az Agyptumbelieknek kincsek ellenében vettetik az Christus gyalazattyaval. Moſes valazd el eggyiket. Meg veted az Aegyptumbeli kincset. Mit Valaßtaß: Ha te Christus vagy, hogyhogy valaßthatod az te gyalazatodat? Ha mas az Christus ki az nepben ßenved, mint hogy mas: Mert ezé az gyalazat, valazd aztinkab. Azt valaßta nem az magaét. Hamis azert Enyedi.

CAP: XIII. v. 8.

Az Ieſus Chriſtus tegnap es ma, ugyan azon volt, mind örökke-is azon leßen.

Iollehet az Apoſtol *directè*, egyeneſſen nem ſolaz Chriſtus allattyanak örökkevaloſagarol, de tulaydon keppen az hitnek fundamentomanak *invariabili identitate*, valtozaſnelkül valo egyſegerol ki az Chriſtus 1. *Cor*: 3. mindazaltal az Chriſtuſnak örökkevaloſaga onnan ſükſeges keppen következik. 1. Mert ha ugyan *azon Tegnap, Ma, es mind örökke*, tehat volt az ô Teſtamentomban az Eccleſianak Doctora, es meg tartoja. Mert az Tegnap az ô Teſtamentomnak idejet jedzi. 2. Ha az Ieſus Chriſtus ugyan *Tegnap, Ma, es mind örökke*, tehat ſükſegeskeppen nem vött Letelt az Teſtel, de volt az teſt elött. 3. Ha az Ieſus Chriſtus *azon Tegnap, Ma, es mind örökke*, tehat volt öröktöl fogvan ugyan azon. Mert az mikeppen az jövendö idöt az Apoſtol, vegh nelkül valo idöre ki terjeßti: ugy az el mult idöt-is veg nelkül valo idöre ki kel terjeßteni. Azert mert maſut az Chriſtus *Iehovanak* α-*nak*, ω-*nak*, Elſönek, Utolſonak mondatik *Apoc*: 1. & 22.

1. *Illyen modon argumentalni heaban valo. Mert itt nem az Chri-*

ſtuſnak allattyarol vagyon ſző, de iſmeretiről, melly nem örökkevalo. Mert emberekę az, ezek pedigh nem örökkevalok.

F. Ha az te itileted ſzerint az Chriſtuſnak iſmeretiről vagyon itt ſző, az ő Teſtamentumban pedig iſmertek az Chriſtuſt, tehat męgh-is volt Mariatul valo ſűleteſenek előtte. De mind az első ſ-mind az kővetkezes tied: Hat volt à Chriſtus Marianak előtte valoſagoſſan. Ezt bizonyittya ez ket ſzonak termęſzeti: *Tegnap.* Melly nem csak tegnapi egy el mult napra, hanem veghetetlenkeppen valo napokra ki terjed *Mich:* 5. iſmet *Mind örökke*, melly iſmet veghetetlen napokra tartozik.

II. Ez igekkel: Tegnap, Ma, *csak ez minapi idő jegyeztetik. Iob:* 8. Hęſterni ſumus, *Tegnapiak vagyunk.*

F. Vak merő meg veſtegeteſe ez az Iraſnak. Mert az mi ide tetetik: εἰς τὸς αἰῶνας, *Mind örökke*, az rővidſegről talalt hazugſagot nyilvan meg hamiſſittya. Annakokaert Chryſoſtomuſſal eggyűt azt mondgyuk: *Az Tegnap* itt az helyen minden el mult időt jelent: *Az Ma*, jelen valot: *Az örökkevalo* pedig jővendőt veg nelkűl: Melly őrőkkevalo Ur Ieſus Chriſtus, Attyaval es Szent Lelkevel egyetemben aldattaſſek, magaſtaltaſſek, es dicsőitteſſek, mátul fogva mind őrőkke AMEN.

SZENT PETER
I. LEVELE.
CAPVT I. v. 2.

Tudakozvan micsoda, es az időnek minemű czikkelire jelentene, az Chriſtuſnak ő bennek valo jővendő mondo Szent lelke, hogy kővetkeznenek az Chriſtuſra az ſenvedeſek, es az dicsőſſeg az ſenvedes utan.

TANIT ſent Peter ez igekben, hogy az Chriſtus volt az, ki az ő Lelkenek altala lakot az Prophetakban, es mondot jővendőket az Prophetak altal. Mert itt az helyen ez igin: *Lelek*, nem ertethetik az Chriſtuſnak Lelke, Mert az nem lakot az Prophetakban. De avagy az Szent Lelek, ki az Chriſtuſe *Rom*: 8. v. 9. avagy az Chriſtuſnak Iſtenſege, es Iſtenſegenek ereje. Akar mellyik modon vegyed ez igit: *Lelek*, kővetkezik, hogy az Chriſtus nem csak csupa ember, de őrők Iſten. Mert az Prophetakban ſolo Szent Lelek, őrők Iſtennek Lelke. Az pedig az Chriſtuſe. Hat az Chriſtus őrők Iſten.

Minek előtte Enyedi megh rőgzőt csavargaſihoz kezdene, annak előtte azt mondgya, hogy ez ige: *Lelek*, harom jegyzesben vetethetik. 1. Teremtetett Lelekert, de ezt meg veti. 2. Iſtenſegert, de ezt ſem jovallya. 3. Ajandekert, vagy olly erőért, melly altal az emberek jővendőket latnak vala, es megh mondgyak vala. Ezt mi Szent Lelekneк mondgyuk, ki harmadik Szemelly az Iſtenſegben, es ki az Prophetak altal ſollot 2. *Sam*: 23. v. 2. ki ugy az Chriſtuſe, mint az Atyaé. Azt mondgya Enyedi, ez ſem alhat meg.

I. Mert az Chriſtus voltakeppen az Prophetak idejekben nem volt.

Mert az Christus nev Meg kenettetettet teßen. De az Kenet az Emberßeget illeti.

F. Hamis *Principium*ot tőt fel Enyedi. Mert megh mutogattuk ezkedig, hogy az Christus valoßagoßan volt az ő Teßtamentomban, ßőt őrőktűl foghvan *Prov:* 8. *Ioan:* 8. Laßd meg. Hamis az-is, hogy az Kenet csak Emberßegre nezne. Mert az Christus az Teßtnek fel vetele előt-is Iſtenßegeben fel kenetett volt, az az, el rendeltetet volt arra, hogy az időnek tellyeßegeben el jőyjőn, az Teßtet fel vegye. Mert az Kenetßnek nevezeti 1. az Kőzben-jaraßnak tißtire valo el rendeleßt, es bocsataßt jegyzi. 2. Az Szent Lelek ajandekinak el vetelet. De erről valo derekas tanitaßt las 1. *Cor:* 10. v. 9. *Object:* 2. Iſmet ez Nevről: *Christus, Phil:* 2. v. 5. *Object:* 4.

II. Az Christus Menyben meneteli utan öntötte ki böſeggel az Szt: Lelket Act: 2. *Sot ugyan nem-is volt az Szent Lelek az Christus ßenvedeſe előt Ioan:* 7.

F. Mas az Szent Leleknek voltakeppen valo leteről ßollani: mas azon Szent Leleknek ajandekinak bőßegesben valo ki önteseről az Meßßiaßnak idejeben. Mi az elsőről *Diſputa*lunk: Enyedi az Szent Leleknek bőßeges ajandekinak bővebben valo ki öntetteteseről. Mit hord ez az dologhoz? Peter Apoßtol mondgya bőtű ßerint, hogy az Christußnak Lelke, ki az Szent Lelek, volt az Prophetakban, es az mondotta meg regen az Christußra az Teßtben minemű ßenvedeßek jőnenek, mint laßd meg *Pßal:* 22. *Eſ:* 53. męg-is tagadgya Enyedi. De ha az Christußnak Lelke volt az Prophetakban, mint im az Apoßtol mondgya, es az altal jővendőllőttek meg a Christußnak jővendő ßenvedeßit az emberi nemzetert, hogy mér Enyedi eßene ßollani az Apoßtolnak? Es ha az előt nem volt volna a Szent Lelek, hogyhogy bocsathatta, es önthette volna azt ki menyben fel meneteli utan? Hißem: *Acti à Spiritu Sancto locuti ſunt olim Sancti Dei homines*, az Szent Leleknek ihleßeből ßollottanak *Regen* az Iſtennek ßent emberi 2. *Pet:* 1. v. 21. męgh ſem volt az Szent Lelek? Karomlo ember, hogy nem ßúnik meg ez rut velekedeßől.

Szent Ianos ßol az Szent Leleknek nem Szemellyeről,

de

de ajandekinak bőſegeről, hogy nem volt az Szent Lelek olyan bővölkődő az előtt az ő ajandekiban, mint kiről ſollot vala *Ioel Cap*: 2. kinek be tellyeſedeſtt hirdeti Szent Peter *Act*: 2.

III. Az Lelek mondatik Chriſtuſenak lenni, nem azert mint ha benne volt volna, hanem hogy haſonlo hozza, mint, ha valaki ékeſſen ſollo, azt mondhatod: Ciceronak ékeſſen ſollaſa vagyon ebben: Igy az Propetakban ſollo Szent Lelek, haſonló volt az Chriſtus Lelkehez.

F. Ennek az ſem latomaſt valo csavargo talalmany magyarazatnak meg csak gyanojanak nyomdoka ſem talaltathatik az Szent Peter mondaſaban, nem hogy valami haſonlatoſſaga. Mert nem mas Szent Lelek ſollot regen az Prophetakban, melly az utan az Apoſtolokban. Mert *unus idemque Spiritus*, ugyan azon egy az az Lelek 1. *Cor*: 12. v. 4. Oſtan nincsen itt Ekeſſen valo ſollaſnak haſonlatoſſagarol emlekezet, hanem az Prophetakban ſollo Szent Lelekről: Kié volt az, az Lelek? Nem az Prophetaké tulaydon keppé, hanem az *Chriſtus Lelke*. Az Chriſtuſnak pedig Lelke, az Sz: Lelek *Rom*: 8. v. 9. Nincsen-is itt emlekezet Elyſeuſnak ſem Baptiſtanak Lelkeről, hog valami haſonlatoſſagot gondolhatna valaki, de Chriſtuſnak Lelkeről, ki altal ſollot Illyes, Elyſeus, Baptiſta, ſ. az többi 2. *Pet*: 1. v. 21.

IV. Az Szent Lelek Chriſtuſenak mondatik: Mert ő rea nez valamikeppen, hogy az Chriſtuſra nezendő dolgot jelent valamellyet az Apoſtol eröſsit: Mert megh magyarazza mindgyaraſt miert volt Chriſtuſe: Mert ő rea nezendő dolgokat ſollot.

F. Ez-is hamis-ámitas. Iras es az igaſſag elen valo talalt magyarazat. Mert nem azert Chriſtuſe az Szent Lelek, hog ő rolla ſollott, hanem hogy ő vele egyenlő Iſtenſegeben, melyben mint az Atyatul, ugy ő tőlle is ſarmazik, az melyert ő lelkenek mondatik *Rom*: 8. v. 9. *Gal*: 4. v. 6. *Ki bocsata Iſten az ő Fianak Lelket. Ioan*: 15. v. 16. *En el bocsatom ötet az en Atyamtul. Ioan*: 20. v. 22. *Reajok lehelle es monda: Vegyetek Szent Lelket.* De nezzed ektelen rut következeſet az Enyedi *Propoſitio*janak: Valakiről ſollot az Szent Lelek, azé az Szent Le-

I. Az Sz. Lelek Chriſtuſe.

Vgrik Enyedi.

lek

lek. Mert ez az *Major*. Ved fel: De sollot az meg vettetett es el karhozot Sidokrol *Es:* 6. Azert az el karhozot Sidoké az Szent Lelek. Hamis ez. Hat bizony nem csak azert az Christuse az Szent Lelek, hogy ő rolla sollot, hanem hogy ő tőle sarmazik, es hogy ő vele egyenlő Isten Istenſegeben.

II. Az mi illeti az Apoſtol beſedet, az nem erősíti az Enyedi vélekedeſet. Mert magyarazza abban sent Peter, mint jővendőllőt az Prophetakban sollo Christus Lelke? Az ő jővendő senvedeſiből. Hat nem okat adgya abban: Miert Christuse az Lelek: hanem magjarazza csak az jővendőleſt.

V. Azert mondatik Christus Lelkenek: Mert azon Lelek beſsellet, es azont adhatta Isten az Christusnak, melly volt az Prophetaké, es mellyet nekik adott volt, mint hogy az Baptiſta Lelke vala Illyesben: de azert Illyes idejeben nem volt Baptiſta: ugy az Christuſ-is.

F. Hamis, csalard, vakmerő talalmany ez is. Mert egenlő veteſi à Christuſt az Prophetakkal, nem kűlőmben mint ha ugy adta volna az Christusban az Lelket, es azont, mint az Prophetakban, holot immar megh mondottuk, hogy az Christuse az Szent Lelek, nem időben valo ajandekozas serint, hanem ugyan voltakeppen, ugy mint kinek Istenſegeből sarmazzek az Szent Lelek, es az ki az Prophetaknak-is adta az ő Szent Lelket, ki altal azok sollottanak. Innen mondgya ő maga Christus, hogy: Mindeneket az öveből veſsen az Szent Lelek, es megjelenti az Apoſtoloknak. *Ioan:* 16. *v.* 14. Mas keppen azért Christuse az Szent Lelek: mas keppen az Prophetake: az Christuse tulaydon keppen, es voltakeppen az Prophetake ajandek keppen. Azert hamis az Enyedi gloſſaja.

VI. Az Apoſtol ezellya-is kűlömbet tart. Mert dicsőſſeggel vigaſztallya az hiveket az ſok nyomoruſagok utan, kire az Christuſt veti peldajul. De az ellenkezők Christuſa igen dicsőſſeges Isten volt. Hat ez ide nem illik.

F. Mint ha nem tudnad, hogy az melly Christus Istennek formajaban egyenlő leven Istennel, magat az Teſtben igen megh alazta, solgai format veven reaja *Phil:* 2. *v.* 5. megh

mon-

mondottuk. Nincsen azert az mi dicsőſſeges őrőkkevalo Iſtenűnknek, az Chriſtus Ieſuſnak ellene az ő peldajabol valo intes. Mert nem abban az ő dicsőſſeges Iſtenſegeben veti peldajul, mellyben az Atyaval es Szent Lelekkel őrőkke volt, hanem az Szolgai abrazatban, melyben ſokat ßenvedven ugy ment be az ő elebbi dicsőſſegeben. Hat az hivek-is erre nezzenek.

CAPUT III. v. 19.

Melyben el menven, az Lelkeknek-is mellyek vadnak az tőmleczben, prædikallot. kik regen engedetlenek valanak, mikor az Iſtennek tűreſe egyßer az Nóénak idejeben, mikor az Bárka keßittetnek, &c.

Ez előt valo 18. *versben* az Apoſtol nyilvan ket kűlőmbőző termeßetet monda lenni az Chriſtusban: Az Teſtet vagy Emberi termeßetet, mellyben ßenvedet, megh holt: es az *Spirituſt*, az Lelket, vagy Iſtenſeget, melly altal az emberi termeßetben meg elevenittetett, vagy Fel tamaßtatott. Moſtan azt mondgya, hogy ugyan ezen Lelek altal az Nóé idejeben-is el ment azokhoz az engedetlen Lelkekhez, az az, emberekhez, kik abban az időben elnek vala, moſtan pedig az tőmleczben, az az, az pokolban vadnak es azoknak prædikallot Iſtenſegeben. Mellyből meg tetßik, hogy az Chriſtus Nóé idejeben-is volt: Nem teſt ßerint: Hat Iſtenſege ßerint.

I. *Az Chriſtus Név örök Iſtenhez nem illik: Mert az, ember Nev. De Nóé idejeben az Iſten Fianak nem volt huſa, csontya, &c.*

F. Ez eleb felelek meg erre 1. *Pet:* 1. v. 11. *Object:* 1. ott laſſad. Annak felette ßinte az bantya az te beledet, hogy Nóé idejeben nem volt huſa, csontya az Iſten Fianak. Mert abbol tetßik meg hogy Iſten, melly ßerint volt Nóé idejeben, mint teremtetlen Lelek.

II. Az prædikallot az ki megh holt, es fel tamadot. De az örök Iſten meg ſem halhatott, fel ſem tamadhatott.

F. Az elsőre: Az prædikallot az ki megh holt es fel tamadot, tudni illik, abban az reſzben, az mellyben megh halhatott, es fel tamadhatot. De az melly örök Iſten prædikallot Nóé idejeben, az, meg nem holt, hanem az időnek tellyeſſegeben az melly Teſtet fel öltözöt volt, abban az Dicsőſſegnek Urat megh feſitették 1. *Cor*: 2. *v*. 8. es az Iſten ugy ontotta vérét *Act*: 20. *v*. 28. Azert hamis az Enyedi agyaskodaſa, hogy az emberſegről agyarkodik az Iſtenſegnek rontaſara.

III. Sokan facsartak, es faytoltak ez igeket, de magyarazattyat megh ſem illethettek. Mi azert igaz magyarazattyat mondgyunk, hogy a Poganoknak prædikaltatott az Enangelium, kik Nóé idejeben engedetlenek voltanak.

F. Hallatlan, uy, es iras kivůl talalt hamis magyarazat ez. Mert *ſohol* az élő emberek az irasban Lelkeknek nem mondatnak, holot itt Teſtektől el valt Lelkeknek mondatik az Chriſtus lelkeben, az az, Iſtenſegeben Nóé idejeben prædikallani.

IV. Erre az Calvinus es Beza ellen veteſere kettöt felelek. 1. *Az Deak Bibliaban nem igy vagyon*: Lelkeknek, *de*: Lelekben. Spiritualiter, *Lelki modon.* 2. *Mert* 1. *Ioan*: 4. *egynehanyſzor az elö emberek Lelkeknek mondatnak. Vegezetre, gyakorta az* Spiritus *es* Anima *eggyet teſſen, nem illetlen, ha az* Anima, *Lelek, az egeſs embert jedzi.*

F. Hamis az elsö. Mert az Uy Teſtamentum *Authenticam* az Gőrög bőtűben, melyben igy vagyon alhatatoſſan minden *Codex*ekben πνεύμασι, *Spiritibus*, Lelkeknek, ſ. nem lelki modon. Az maſodik felelet is ollyan. Mert Szent Ianos az Lelkeknek nevezetin, nem aztő meleczben levő embereknek lelkeket, de lelki Szemellyeket ert, kik dicsekednek vala azzal, hogy *Spiritus dono*, lelkeknek ajandekival bővölködnenek. De azok az karhozot lelkek voltak az Pokolban. Azert az embereknek lelkeket erti S: Peter. Mas azert ez vilagban elö embereket Lelkeknek mondani, az az, Lelki

ſ emeilyeknek: mas az meg holtaknak lelkeket, melly meg tetſik 1. Pet: 4. v. 6.

V. Semmi ez. Mert gyakor helyen az Iſtentelenek-is meg holtaknak mondatnak, es az tömleczben vetett Lelkek, az bünben heverö emberek.

F. Mas ez vilagban bűnben heverő, es bűnben meg holt emberekről ſollani: mas iſmet azokrol az meg holt emberekről, kiknek teſtek el rothadott, es Lelkek az pokolban leven varjak ſiralommal es rettegeſſel az Itilő Bironak vegſő ſententiajat. Illyenekről ſol ſ: Peter, melly ebből tetſik meg, hogy Nóé idejet emliti, hogy az melly emberek akkoron eltenek, Chriſtus prædikallot Lelkeben Nóé altal, kik megh halvan, mar Lelkek az Pokolban gyötrődik. Azert hamis az Enyedi *Conſequentia*ja. Az élő emberek bűnben meg holtanak: azert ſ: Peter-is ollyanokrol ſol. Azert micsoda illetlenſeg volna, ha az Apoſtolok idejeről prædikalvan, Nóé idejere ſőknék viſſa?

VI. Tagadgyuk, hogy ſ: Peter Nóé idejere ſöknék viſſa. 1. *Mert igy kell rendelni az Apoſtol beſedet, hogy az valaſztaſt nem ez ige utan kell tenni*: Prædikallott, *hanem ez utan*: Regenten. *Igy vagyon az Argentinai Görögben* 1524. 2. *Mert az Poganok azo Teſtamentum alat voltanak hitötlenek: De hogy az egekben ment es az Sent Lelket ki öntötte, akkor prædikallot az Poganoknak azon lelek altal, melly altal ö meg elevenittetett.*

F. Hamiſſak az okok. Mert az egy Argentinai könyvnek (ha igaz) elleneben vettyük mindē mas Uy Teſtamentomnak könyveit; nevezet ſerint pedig Tremelliuſnak Syriai forditaſat, holott az többivel eggyűt *conſtanter*, alhatatoſon, az valaſto *virgula* igicske ez utan vagyon: *Prædikallott*, hog ertelme ez legyen: Chriſtus az ő Lelkevel az Lelkeknek, kik az Pokolban vadnak el menven prædikallot. Micsoda Lelkeknek, mindgyaraſt meg magyarazza: *Az kik regen nem engedtenek, mikor egyſer varja vala öket az Iſtennek nagy türeſe.* Mikor? Az Nóé idejeben. Mi lehet ſemtelemb hazugſag, mint az ſ: Peter tanitaſat illyen egyenes ertelemmel valo folyaſabol egy *virgula*val ki forditani? Az mi à maſikat illeti, hog

azon Lelek altal prædikallot volna Nóé idejeben az Chriſtus à Poganoknak, mellyel az Uy Teſtamentumban, hamis. Mert az ő Teſtamentomban az Anyaſzentegyhaz vala az ég Iſrael nepeben, melyben prædikallot Chriſtus az ő Lelkevel az Patriarchak es Prophetak altal. Az minemű haſonlatoſſag felől pedig itt almodozik nincsen helye, es az elő hozot iraſok ſem bizonyittyak. Mert mas itt az Apoſtol czellya, es nem ide valo.

VII. Nincsen ereje ennek-is. Mert bator mind igaz legyen az mit ir Beza czellyarol es rendiről ez igeknek, de ez magyarazat arra az czelra valo. Mert az kik megh ſzenteltettek, ſzinten ugy vadnak mint halalbol fel tamadtak, &c.

F. Ez-is eppen hamis, es csak egy iraſſal-is meg nem bizonyithattya. Mert ſz: Peter felel meg egy ellen veteſre, holot az hivek azt mondhattyak vala: Az melly uton az Chriſtus ment ſzenvedven, mi azt nem kővethettyük. Sőt inkab, mond az Apoſtol, ezt az ő erejet az Chriſtus minden időben ki terjeſztette, mind az hiveknek megh tartattataſokra, ſ-mind az engedetleneknek meg bűnteteſekre. Erre hozza az Vizőzőnnek peldajat, es azt mondgya, hogy az Chriſtus az, ki az Nóé idejeben, mikor az varakozas altal az megtereſre az hoſſzu türő Iſten hatart rendelt volna, ſaz huſz eſztendőket, ez idő alat jelen volt, el ment, nem teſt ſzerint ugyan, de lelekben, az melly lelke, az az, Iſtenſege altal, az ő Teſtet-is az utan fel tamaſztotta, es prædikallotta nekiek Nóé altal az megtereſt, ugy mint engedetleneknek, kiknek moſtan Lelkek az pokolban gyötrődik teſtektől el valvan, de azert akkor élő emberek voltanak. Igy ſzinten moſtan-is prædikall pœnitentiat, időt enged az megtereſre: az kik engedelmeſek, megh tartatnak, az kik engedetlenek, megh bűntettetnek.

SZENT IANOSNAK ELSŐ LEVELE.

CAPVT I. v. I.

Az ki vala az kezdetben, kinek beſzedet mi halgattuk, kit az miſſemeinkel lattunk &c.

SZENT Ianoſnak fel tőtt czellya ez ő Levelenek kezdetiben ez: *Hirdettyük ti nektek az örök eletet.* Iſmet: *Az életnek Igejeröl prædikallunk ti nektek.* Mellyben ket dolgot kell meg jegyzeni. 1. Kicsoda az, az Ige. 2. Miert mondatik Eletnek Igejenek.

Az Ige nem egyeb, hanem az Iſtennek őrőkkevalo Fia az Ieſus Chriſtus, ki Egyenlő az Atyaval Iſtenſegeben, kinek Iſtennel valo Egyenlőſeget ezkediglen megh oltalmaztuk Enyedi ellen. Eletnek Igejenek mondatik 1. Mert *Authora*, felső, fő Oka, es meg ſzerzője az Eletnek. Mert az mikeppen az Teremtesben ez adot életet mindeneknek: azkeppen az utan-is az kiket akar megh elevenit *Ioan:* 5. *v.* 21. 2. Mert *Mediuma*, Eſkőze az eletnek, ki altal minden Idvezűlendők eletet nyerhetnek magoknak *Ioan:* 14. *v.* 6. *Item:* 20. *v.* 31.

Ezt azert az Iget irja meg őrőkkevaloſagarol ez igikben: *Az ki kezdetben vala*, nem csak az Euangeliumnak kezdetibe, hanem amaz őrőkkevaloſagnak kezdetiben, az melly csak Kezdet. Eat mutattya imez ige: ἦν, *Erat*, vala, melly annyit teſen mint: ὑφίσατο, *Subſiſtebat*, Szemellyeben valoſagoſſan vala. Azert nem mondgya: *Fuit*, volt, de *Erat*, vala. Mert ha csak az Euangeliumnak kezdetire nezet volna, azt mondotta volna: *Volt*, ugy mint ez minapi; hanem: *Vala*, hogy idők felet az őrőkkevaloſagra ki terjedgyen. Hol volt? Az Atyanal. De az, az ki maſnal vagyon, mas attul, az kinel

vagyon. De az Ige az Atyanal vagyon. Hat mas az Atya kinel az Fiu vagyon: mas az Fiu, ki az Atyanal vagyon. Hogy hogy tapogathattak hat az Apoſtolok? Mert *az Ige teſte lött Ioan*: 1. *v.* 14. *Aſſzonyiallattul lött Gal*: 4. *v.* 4. ſ-az teſtben lattak ſ-tapogattak. Igy azert olly Eletnek Igejeröl prædikal az Apoſtol, à kiben ket külömbözö termeſetet jegyez meg; Iſtenit: Mert Ige, még pedig Eletnek Igeje: ki kezdetben vala az Atyanal. Emberit: mert az teſtben lattak, tapogattak &c. az Apoſtolok.

Enyedi ez ellen-is tornikal, es azt mondgya.

I. Nem az Eletnek Igejeröl prædikall itt az Apoſtol, hanem arrol, melly az Eletnek igejehez valo, melly kezdettöl fogvan valo, es az Apoſtolok lattak, hallottak, mellyet ſzent Lukacs-is cſelekeſzik az ö Euangeliumanak kezdetiben.

I. F. Hamis, hogy nem az Eletnek Igejeröl tanitana itt az Apoſtol. Mert az mit tovab az Eletnek Igejeröl akar ſollani, annak alſóben fundamentomot vét, mint ſzinten Euangeliomanak kezdetiben, hogy elsöben tanita az Igeröl ſ-azt monda, hogy *Iſten az*. 1. Mert örökkevalo, holot Kezdetben volt. 2. Mert Teremtö &c. ugy itt is kire nezzen, es kicsodan fundaltaſſek az ö következendö tanitaſa, azt irja megh Szemellyeröl. Mert *Ige, az az*, Iſtennek termeſet ſzerint valo Fia, es Szolo Igije: Mert örökkevalo: Mert Eletnek meg adoja es meg ſzerzöje. Gondold megh hogy-hogy ſolhatna es tehetne tanitaſt arrol, az mi nez es tartozik az Chriſtuſra, ha elsöben ſzemellyet megh nem irna. Beſzeld meg Alexandernek viſelt dolgait, ſ-ne emlics ki lött legyen ſzemellyeben. Bolondſag azt cſelekedni.

II. Hogy az Deákra igazit Samoſatenicus, Lattuk, megh-is feleltünk arra, ha az *Maſculinum genus*bol lehet *Neutrum*, es viſont? Mert ez fele csapongaſi vadnak Enyedinek.

III. Az mi az ſ: Lukacs peldajat illeti, ellene vagyon Enyedinek. Mert olly ſorgalmatoſſaggal megh irja ſzemellyet az Chriſtus Ieſuſnak, hogy ſemmit azokban el nem hagy, valamellyek neznek Teſt ſzerint valo fogontataſara, ſületeſere, ſületeſenek ki jelenteſere, környül metelkedeſere, Neve-

nek

nek fel adaſara &c: es igy annak utanna à mellyek ahoz tartoznak ugy beſelli elő: Igy ſent Ianos mind Euangeliomanak kezdetiben, mind itt az helyen annyira, hogy ſemtelemb, vak merő csapongaſt aligh lathatot ſem ez Enyedi csavargaſinal.

II. Latta ezt Enyedi: azert az mit ellene tamaſthat sürgölödik es kettöt felel. 1. Hogy ketſeges ha ez Eletnek igejen Chriſtus erteſſeke, vagy az Euangelium. Ha az Euangelium, az, nem örökkevalo, noha az örömre annak mondatik Apoc: 14. 2. Mert olly Kezdetről ſſollanak az Apoſtolok, mellyet ők lattanak es hallottanak.

F. Hamis, hogy ketſeges volna az, kiről ſollana ſent Ianos, mikor Eletnek Igejet emlit: Mert egyeneſſen az Chriſtuſt érti. Mert őtet lattak es tapogattak az teſtben, mint mindgyaraſt maga meg mägyarazza. Ugy Euangeliumanak kezdetiben. Mert ez az Euangeliumnak Authora, melly Euangelium örökkevalo Bőlcseſegh volt Iſtenben az Enyedi almodozaſa ellen *Eph. 3. v. 9.*

Az mi illeti az maſodik feleletet, meg engedgyük az Teſtben meg jelent Iſten Fiarol: ki bizonyos időben jelent meg az teſtben, melyben lattak, tapogattak az eletnek Igejet. De azzal az ő örők Iſtenſege nem rőntatik.

III. Ez utolſo felelet melly tavol legyen az igaſſagtul illyen argumentomokkal eröſsittetik meg. 1. Mert az Apoſtol az Chriſtuſnak örökkevalo voltarol ſohul ſemmit ebben nem emlekezik. 2. Mert amaz igik utan: Az mi kezdettől fogva volt, valami öſsve csatlo iget kellet volna vetni: De ſemmi ott ollyan nincsen. 3. Azont mutattya az Articuluſoknak repetitio jabol, uyjob elö hozaſabol, mellyben Emphaſis vagyon.

F. Hamis hogy az Apoſtol ſemmit az Chriſtuſnak örökkevalo voltarol nem tanitana. Mert mikor Igenek mondgya, ki Iſten *Ioan: 1. v. 1.* Eletnek Igejenek *1. Ioan: 5.* Igaz Iſtennek es örők eletnek: Kezdetben valonak, akkor örökkevalo voltat tanittya, mint ſinten mikor az Atyanal mongya lenni. Az mi az öſsve csatlo iget illeti, az Apoſtol mint az ő Euangeliumaban meg tanitot, es meg bizonyitot hite

les igaz dolgat, itt *summatim* ugy veßi fel, es ugy tanit az Chriſtuſrol. Mert ott elegge tanita elöſör az Chriſtuſnak Iſtenſegerül, annak utanna ugy teve utanna *verſ:* 14. hogy az, az Ige teſte lött: Itt pedig egy ßoval mondgya: *Az mi az kezdetben vala.*: es utanna teßi: *Az kit meg tapogattunk.* Azert hamiſſan *corriga*llya Enyedi az Apoſtolt ezzel: *Kellet volna*: mellyet mi ezzel-is megh vethetünk: *Nem kellet volna.* Mert az holot kellet meg-is lött. Bezzeg *Emphaſis* terhes ertelem vagyon az *Articulu*ſokban, mellyek arra mutatnak, hogy az ki Kezdetben volt, azt lattak, hogy az keppen mind annak ki volt kezdetben, mind annak hogyhogj lathattak idö ßerint, ez tanitas ßerint vegere meheſſenek, es ne csak csupa minapi Csinalt Uy Iſtennek vélnék azt, az kit meg tapogattak az teſtben, de örökkevalonak. Mert *nagy titka ez az mi hitünknek hogy Iſten jelent meg az teſtben*, 1. *Tim:* 3. *v.* 16. Azert teßi tehat oda az *Articulu*ſokat.

CAPVT: IV. v. 2.

Valamelly lelek vallya, hogy az Chriſtus Ieſus az teſtben el jöt, Iſtentöl vagyon.

Az ki valohova megyen, ßükſegh hogy annak elötte voltakeppen legyen, minek elötte oda megyen. Mert hogyhogy mehetne oda, ha az elöt nem volt volna. Ha te az varasban mégy, lenned kel elöben ſ ugy mehetß az varasban.

De az Chriſtus ez vilagra jöt az teſtben.

Hat eleb kellet annak lenni az ki az teſtet fel öltözte, es abban ez vilagra jöt, az teſtnel melyben el jöt. Iſmet: Valaki az teſtet fel öltözte es azzal eggyeſült *unione hypoſtatica*, az Szemellynek eggyeſſegeben, abban ket külömbözö termeßetek vadnak, Iſteni es Emberi. De az Chriſtuſnal töb ſenki igy nem eggyeſült az emberi termeßettel. Azert az Chriſtusban ket külömbözö termeßetek vadnak.

I. Nem következik, mond Enyedi, *hogy ha az Chriſtus valami modon volt Maria elöt, azert öröktül fogvan valo.* 1. *Mert ſok vagyon eleb Marianal, de azert nem örökkevalo.* 2. *Mert az*

Chri-

Chriſtus nev nem Lelekhez, hanem emberhez illik. 3. Mert az-is mondatik jöni, az ki az elöt ſoha nem volt, hanem csak akkor kezdet lenni, ſ-ſülettetni, mint Baptiſta Matt: 11. v. 18. Ioan: 1. v. 7. az Antichriſtus 1. Ioan: 2. v. 18. Igy az Chriſtus hogy az tanitashoz kezdett, akkor jött.

F. Hamis, hogy nem következnek, hogy holot az Chriſtus Maria elöt volt, azert örökkevalo. Mert Emberſegeben lött Mariatul, *Gal:* 4. *v.* 4. Hat Iſtenſegeben volt Maria elött, es abban nem Mariatul, de az Atyatul vött eredetet az örökkevalo ſüles altal. Annakfelette nem azt mongyuk mi, hogy minden valami volt Maria elött, az, mind örökkevalo: Mert ez merö hamiſſag, mellyet mi reank akarſ kenni, hanem az melly Ige Iſten Fia Marianak meheben az Teſtet fel öltözte, az volt nem csak Marianak elötte, de örök-tül fogvan, minek elötte az völgyek volnanak mar ſülettetet volt *Prov.* 8.

Az Chriſtus Nev illyéké az Iſten Fiara. es menyiben, az elöt meg mutogattam. Mert immar ez eg *Argumentum*ot untig hozta elö. Laſd meg 1. *Pet:* 3. *v.* 19. *Object:* 1.

Az mi illeti az harmadik *ratiot*, Baptiſtanak, es az Antichriſtaſnak peldajabol, nem igaz. Mert ha megh tekinted *Cap:* 11. *Matt:* megh talalod, hogy az Euangeliſta azt mondgya, hogy volt annak elötte, es ugy bocsattatott el Baptiſta. De nyilvabban *Ioan:* 1. *v.* 6. *Extitit homo miſſus à Deo cui nomen Ioannes. Vala ember bocsattatot Iſtentöl.* Hat ember volt eleb, es ugy bocsattatot Iſtentöl. Szent Ianos az Antichriſtuſrol azt mondgya, hogy ſokan voltanak az ö idejeben es lesnek: az kik voltanak lennick kellet elsöben, ſ-ugy jöhettenek oſtan el: az kik jövendök valanak, azokrol Prophetati modon, jövendöles keppen ſol. Ha azert Baptiſta ember volt, ſ-ugy küldetett el, tehat az Chriſtuſ-is Iſten volt, es ugy jött el az teſtben.

II. Alhatatlanok az Iras magyarazok az forditasban. Mert nehol igy: In carne, *az teſtben: nehol:* in carnem, *az teſtben, fordityak: De igazab:* In carne, *teſtben.*

F. Ha alhatatlanok: miert hat hogy te-is az ö forditaſokat

követted? Akar Testbe, akar Testben, de ugyan emberi termeßetben jött. Mert *mikeppen az kis gyermekek reßesek az testben, verben: azonkeppen az Christus-is.* Lasd meg *Heb:* 2. *v.*14.

III. Hamis, hogy itt az Test *emberi termeßetet jegyezne, hanem erötelenjeget, haborusagot. Mert azt vélték hogy az Meßias fenyes, tekintetes, de az Apostol azt mondgya, hogy Test, az az, el vettetett, nyomorult.*

I. F. Hamis az te agyaskodasod. 1. Gyakorta az Test nyo-
II. morusagot jegyez. Hat nem mindenkor: Azert itt sem. 2. Mert mi legyen ez az Test, oda fellyeb *Cap:* 1. meg monda: Az kit meg tapogattak, lattak, az ki Test es Ver *Heb:* 2. *v.* 19. az ki David magva *Rom:* 1. *v.*2. az melly ßerint az Atyak közzül valo *Rom:* 9. *v.* 5. Ostan micsoda *Consequentia*ja lehetne az Apostol tanitasanak: Az ki hiti az Christust az testben el jötnek, az az, nyomorultnak, az, Istentöl vagyon? Micsoda titok, es hitre nezö idvösseges dolog lehetne abban? Nagyobra nezhat az Apostol, tudnillik, az Isten Fianak ugy mint, örök Istennek az testben valo meg jelenesere. Mert ez az Isten jelent meg ebben az testben 1. *Tim:* 3 *v.*16.

III. Hamis az magyarazatod is, es az Apostolnak czellyatol messze jar. Mert hogy az Sidok vartak fenyessegben az Messiast, el rontya é az, az Christusnak emberi testet? Nincsen is itt csak gyanoja is az felle iras kivül valo magyarazatnak.

CAPVT: V. v. 7.

Mert harman vadnak az kik bizonsagot tesznek az Menyben: Atya, Ige, es az Szent Lelek, es ez az harom egy.

Hogy ha az Istensegnek merhetetlen, es veghetetlen allattya csak egy, de azert abban harom ßemellyek vadnak: Atya, Fiu, es Szent Lelek, tehat igaz az Szent Haromsag egy Istenröl valo vallas. De az elsö igaz, mellyet senki nem tagad. Hat az következes-is igaz. Mert vagy igaz hogy har-

man

man vadnak az kik bizonſagot teſznek az Menyben: Atya, Ige, es Szent Lelek, es ez harom egy, vagy nem igaz. De nem igaznak mondani nem csak ſemtelen eretnekſeg, de Szent Lelek ellen valo hazugſag, holott bőtű ſerint nyilvan mondgya ſent Ianos. Hat igaz, mint megh bizonyoſodik mind azokbol, mellyekről ez kedig ſollottam, mind pedig *Matt:* 3.v. 16. *Item:* 28. v. 19. *Marc:* 16. v. 15.

Fel csattan ez ellen Enyedi, es azt kiaitya.

I. Hogy ez ketſeges iras csak az igen ſemtelen es tudatlan ember tagadhattya. Mert ſok Görög, ſ. Deak Bibliakban nincsen.

F. Nem veſede eſedben Kereſztyen Olvaſo maire nez ez mondaſaban Enyedi? Arra, hogy ez nyilvan valo tanúbizonſag tetelt ketſegeſſe teven, az te lelked iſmeretiben ſalakot hagyhaſſon, es ő az igaſſag mellől, kinek ellene nem mondhat el ſikamolhaſſek. De jegyezd meg, hogy az Syriai forditasban, es nemelly egynehany Bibliakban noha nem talaltatik, de tőbbekben, ſ. ſamtalanokban talaltatik: az mellyekben pedigh nem talaltatik, minden ketſeg nelkűl el kell hinnünk, hogy Conſtantius Maximus, es Valens Arrius Imperatorok idejekben, az Eretnekek tőrlőttek ki onnat. Mert Cyprianus Doctornal, ki élt az Nicenumbeli Synat előt es ki élt Chriſtus ſűleteſentan ket ſaz hatvan eſtendőben, megh vagyon az ſent Ianos mondaſa eppen iraſaban es elő hozza *in Tractatu de unitate Eccleſiæ, Sectione* 5. holot igy ſol: *Es iſmetlen az Atyarol, az Fiurol, es az Szent Lelekről megh vagyon irva: Es ez az harom egy.* Ugyan azon mondaſt Athanaſius Doctor-is Arrius Eretnek ellen az Nicenumbeli Diſputatioban az vege fele elő hozza. Annak feiette *rem habemus*, megh vagyon az Atya, megh vagyon az Fiu, megh vagyon az Szent Lelek az irasban, ſ. hogy ne volna hiteles az ſ. Ianos mondaſa?

II. De ha meg engednők is, hogy megh vagyon az ſent Ianoſnal, az Apoſtol ezellya maſt mutat. Mert azt akarja megh mutatni, hogy az örök elet ebben az Vallas tetelben helyheztetett, hogy megh vallyuk az Chriſtuſt Iſten Fianak lenni, melyre hat bizonſagokat hoz: Harom Mennyei, harom Földi, kik azonrol teſznek vallaſt.

F. Az igaſſag ketelenit arra, hogy megh engedgyed eze-

ket Szent Ianostol mondatni, sőt az Szent Lelektől Szent Ianos altal. Ha sinten helyben hadnok-is az te mondasodat, hogy az Szent Ianos czellya az legyen, hogy az örök elet legyen abban az Vallas tetelben, melyben vallyuk az Chriſtuſt Iſten Fianak lenni, nem hogy el rontana az, az mi allatasunkat az Szent Haromſagh egy Iſten felől, de sőt inkab megh csalhatatlan keppen meg erősſiti, mint *Matt*: 10. *v.* 33. *Luc*: 9. *v.* 26. *Marc*: 8. *v.* 38. Mert *ez az örök elet, hogy tegedet egyedul iſmerjenek lenni igaz Iſtennek, es kit el bocsattal az Ur Ieſus Chriſtuſt. Ioan*: 17. *v.* 3. Azert ez igy leven, nem sükseg, hogy ennel itt többet sollyak: Eleg, hogy az te tolladbol lővöldőzhetünk.

III. Hogy ez ige: ez harom egy, *az Iſteni allatot jegyezné nem igaz.* 1. *Mert az Apoſtolnak nem az czellya, hogy az Iſtennek allattyarol sollyon, hanem hogy az Ieſus legyen az Iſtennek Szent Fia, es hogy ebben helyheztetett az örök elet.* 2. *Eraſmus, Calvinus, Beza, Hemingius meg vallyak, hogy itt nem az Allatnak egy voltarol, de az ertelemnek egy voltarol legyen sso.* 3. *Következnék, hogy az Lelek, Ver, Viz, egy allatuak lennenek.*

I. F. *Directè*, egyeneſſen, hogy az Szent Ianos ollyan czelt tőtt volna fel maganak, mellyben csak az Iſtenſegnek Allattyarol akarna tanitast tenni, nem mondottuk mi azt: de azert abbol nem következik, hogy tanubizonsagot ne tenne mind az egy Iſtenſegben levő harom Szemellyekről, s mind az haromnak egy allattyarol. Mert im mind ezekről nyilvan valo bizonsagot tesen. Azert hamis az Enyedi okoskodasa. Mert az Apoſtolnak czellya nem rekesti ki azt, hogy az Iſtenſegnek allattyarol bizonsagot ne tegyen.

II. Lattya vala Szent Ianos, hogy az Chriſtus Ieſusnak Szemellye felől sok hamis velekedesek tamadnanak az Eccleſiabā, mint *Cap*: 1. *Ioan*: bővön Irenæus es Euſebius irasibol megh mutogattam. Annakokaert fel tesi ezt az fundamentomot: *Az Chriſtus Iſtennek termesset szerint valo Fia*, mint Euangeliomanak, es ezen levelenek kezdetiben arrol sola. Meg kell neki ez nagy dolgot bizonyitani: azert hat tanukat allat elő: Harmat földieket: *Viz, Ver, es Lelek*. De mivelhogy ezek földiek, es erőteleneknek latsanak, ezokaert Mennyeie-

ket

ket ismet harmat hoz: *Atya, Ige, es az Szent Lelek.* Az Atya bizonsagot tõn az Christusrol *Matt:* 17. *v.* 5. Az Szent Lelek az Christusnak keresztségekor, hogy Galamb képében szálla az Christusnak fejére, az Atya Istennek élõ szóval valo tanubizonsag tételekor *Matt:* 3. Ugy az Pünkõsd napjan, hó látható formaban szálla az Apostolokra. Ez harom Isteni személlyek azért az mikeppen hó Christus felõl valo tanubizonsag tételekben eggyek, es egy értelmûek: az keppen allattyokban is.

III. Mert hogy Erasmus, Calvinus, es Hemingius felõl mondgya Enyedi, hogy magyarazzak ezeket az igeket: *Es ez harom egy,* az értelemnek egy voltarol, azzal nem tagattak sem nem tagadgyak, hogy harom Isteni Szemellyeknek, ki Atya, Fiu, es Szent Lelek, allattyok egy nem volna; nem is vetettek meg azoknak magyarazattyokat, kik az Istenségnek allattyarol magyarazzak. Azért mondgya Calvinus *in hunc locum*: *Nam fides nostra in una Dei essentia tres personas agnoscit*: Mert az mi hitünk az Istennek egy allattyaban harom Szemellyeket vall. Azért Enyedi ezzel az csapongassal semmit nem bizonyit.

IV. Az mi az harmadikat illeti: *Hát az Viz, Vér, Lelek is egy allattyaban, ha ez harom egy,* könyû az valas. Mert Szent Ianos azért elt kûlömbözõ szolasnak nemevel, hogy ezt az nehézséget el vegye. Mert az harom földi tanukrol azt mondgya: καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν: *Et hi tres in unum sunt*: Es ez az harom egyenlõben, (vagy egyben, tudni illik, értelemben) vadnak. Az harom Mennyei tanukrol pedig igy szol: καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι: *Et isti tres unum sunt*, Es ez az harom egy, *absolutè*, egy allallyaban, hogy tudni illik, essünkben vennõk ebbõl nem csak az értelemben valo eggyességeket, de allattyokban valo egységeket. Annakokaert illetleneket hasonlit Enyedi egyben.

UGYAN ott v. 20.

De mi tudgyuk hogy az Istennek Fia el jõt,

es adot minekünk értelmet, hogy meg ismerjük azt az ki igaz: és vagyunk abban az igazban, az ô Fiaban az Iesus Christusban, Ez az igaz Isten és az örök élet.

Ez Igekben 6: Ianos kettőt prædikal s-mond az Isten Fiarol. 1. Hogy igaz Isten. 2. Hogy örök elet. Mert valaki örök életnek mondatik, ugyan az igaz Istennek-is. De à Christust mondgya örök életnek. Mert ô az mikepen Életnek igije: azkepen az örök élet es annak fô *Authora*, s-meg adoja. Hat az igaz Isten-is az Christusrol mondatik. Az igaz Isten pedig es az örök elet termeßet ßerint valo Isten Ollyan az Christus. Hat à Christus termeßet ßerint valo örök Isten.

Nem alhattya Enyedi ez nyilvan valo igasságot, azert igy agyarkodik ellene.

I. Minden valakiket Isten felmagaßtal, es Istenekke teßen, azok valoßagos keppen valo igaz istenek, mint az Birak. Mert ez ige: Verus, *Igaz, az hamisnak vettetik elleneben.*

I. F. Hamis az *Major*, elsô mondas: annakokaert meg kellet volna ez gyúgyôgônek bizonyitani, hogy az Christus ollyan Csinalt Isten legyen mint az Birak: mellyet soha ô meg nem bizonyithat. Mert hogy masut mondatik, hogy az Istê tötte ötet Urra, nem azt mondgya: *Istenné*, de, *Urrá*, azt sem azert, mint ha Ur nem volt volna termeßet ßerint örökke, hanem hogy ollyannak ismertessék az Szolgai urazatban-is, mellyben alazatos vala az Uraknak Ura, mellyre valo feleletünket lasd meg *Heb: 3. v. 3. Object: 1.*

II. Igaz Isten. Masodßor meg engedgyük, hogy ez ige: *Verus*, Igaz, az hamisnak vetteßek elleneben: de melle teßßük, hogy ezzel az igevel *Igaz Isten*, nem csak az Biraktul, de egyeb meltosagbeliektôl-is, kik vadnak à Mennyen es az Földön, meg külömböztetik, es meg valaßtatik. Mert ez ige: *Igaz*, olly tulaydona az örökkevalo Istennek, hogy soha semmi Csinalt Isteneknek az iras ezt az *Epithetont*, nevezetet: *Igaz Isten*, nem adta, nem is adgya, meg sem bizonyithattyak az Ellen-

kezők. Mert nincsen több Igaz Isten, az egy Istennel; az Csinalt Istenek azert nem Igaz Istenek, mert Csinalt Istenek ők. Az mikeppen azert az Aranyat igaz Arannak mondgyuk, mert termeßet ßerint igaz Arany: es igaz Embert, mert termeßet ßerint igaz ember: azkeppen az Istennek Fiat-is Igaz Istennek mondgyuk: Mert termeßet ßerint valo Isten? maskeppen nem Igaz Isten volna.

Harmadßor, hol mondatnak az Csinalt Istenek örök eleteknek, mint itt az Igaz Isten hogy örök eletnek mondatik? Hat à bötü hamiſſit meg tegedet Enyedi. Mert az, az Igaz Isten, à ki egyßer ſ mind örök elet-is. De az Christus örök elet *Cap: 1. v. 1.* Az Csinalt Istenek pedig nem örök eletek. Mert meg halnak mint egyeb emberek *Pſal: 81.* Hat az Christus Igaz Isten. III.

II. Nem mondgya itt ßent Ianos az Chriſtuſt Igaz Istennek. Mert az regi forditasban minden Görög Teſtamentomoknak ertelmeken kivul igy vagyon: Legyünk az ő Igaz Fiaban. Annak felette az igeknek rendi-is maſt mutat. Mert az Fiunak eljövetelinek vege jelentetik meg, hogy azt az Igaz Istent ki jelentſe kiröl itt ßent Ianos ßol, mint Ioan: 17. v. 6. & 26. Az Chriſtus pedigh az Atyat jelentette ki. Hat az Igaz Istenen nem mas hanem az Atya ertetik, &c.

F. Hamis, hogy nem az Chriſtuſt mondana ßent Ianos itt Igaz Istennek. Az ok, es az igeknek rendeleſe is ſemmit nē bizonyit. Mert ha az egy regi forditasban ugy vagyon: *Legyunk az ö igaz Fiaban*, még pedig minden Görög Teſtamentomoknak ertelmek ellen, mit árt az, az Christus Ieſus örök Istenſegenek? Ugyan-is ez, az mi az te gyomrodat bantya. Mert mindgyaraſt megh magyarazza kicsoda legyen az, az Igaz Fiu az kiben vagyunk? *Ez*, ugy mond, *az igaz Isten es örök elet.* Mert igaz Istennek es örök eletnek kell annak lenni az kiben mi vagyunk hitünknek altala. Ollyan az Chriſtus. Hat nincsen az igaſſag ellen az forditas. I.

De maga ſem alhat meg abban Enyedi: azert mondgya *Legyen bator az regi forditas igaz, de tagadom, hogy itt az Chriſtus* II.

mon-

mondaſſek Igaz Iſtennek, mellyet ez igiknek rendeleſe mutat meg. Itt az arant pedigh Enyedi ugy rendeli az iget, az mint az ő hamis ertelmehez illik bő beſeddel, kinek jer veſſük elleneben az minden időbeli Doctoroknak rendeleſeket, es erős okokkal mutogaſſuk megh, hogy az Chriſtuſrol prædikall itt ſent Ianos.

Fel tőtt czellya az Apoſtolnak ez, hogy megh mutaſſa ő azt, micsodas Iſten Fiarol prædikallot mind az Euangeliumban, mind az ő leveleben: ollyrolé az ki csupa ember, de Iſten csinalta Iſtenne, mint Enyedi almodozza, avagj termeſet ſerint valo Iſtené, mint az Prophetak es Apoſtolok eddig bizonſagot tőttenek rolla?

Tagadgya ſent Ianos Enyedi ellen, es minden Eretnekek ellen, hogy ő nem Csinaſt Iſtenről prædikallot az Chriſtuſrol, hanem Igaz Iſtenről, ugy mint őrők eletről. Meg bizonyittya.

I. 1. Mert valakiről emlékezetet tőtt az ő levelenek kezdetiben, ugyan azonrol levelenek vegezetiben is. De az Chriſtus Ieſuſrol, az Eletnek ighijeről tőtt tanitaſt levelenek kezdetiben: Hat levelenek vegezetiben-is azon Igaz Iſtenről es őrők eletről ki az Ieſus Chriſtus.

II. 2. Micsoda ſűkſegh keſeriti vala ſent Ianoſt arra, hogy az Atya Iſtent allatna ollyan igen Igaz Iſtennek es őrők eletnek? Kicsoda tagadta azt? De az Chriſtus Ieſuſnak tiſteſſegebe jaro ſűkſegh keſeriti vala arra, hogy annak őrők Iſtenſeget allaſſa. Mert immar tamadtanak vala az ő idejeben olly Eretnekek, kik az Chriſtus Ieſuſt csupa embernek, de azert Iſtentől csinalt Iſtennek vallyak vala lenni, mint laſd meg az ſent Ianos Euangeliomanak kezdetiben, ez feſelől valo ſomat. Ez egy ok is meg hamiſſittya Enyedit.

III. 3. Az Fiarol mondotta vala: *Tudgyuk hogy az Iſtennek Fia eljött, es adott nekunk ertelmet, hogy meg iſmerjük amaz igazat* (tudni illik az Iſtent.) De ezt ſollotta kőzőnſegeſſen, ertven az Atyat, annakokaert oſtan utanna teſi: *Es vagyunk amaz igazban* (Iſtenben.) Micsoda Iſtenben? Meg magyarazza: ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, *In Filio ejus*, *Az ő Fiaban* (tudni illik az

Igaz

Igaz Istennek ki az Atya Fiaban) *az Iesus Christusban.* Itt immar ez ige: *Igaz*, nem az Atyara vitetik, az mint Enyedi almodozza, de az Fiura alkalmaztatik es fejeztetik. Mert mindgyaraſt megh magyarazza kicsoda legyen az, az Igaz? tudni illik, az kiben minket monda lenni, tudni illik az Atyanak Fiaban. Mert meg akarta mutatni az ſ: Ianos, hogy az kik az Fiuban vadnak, azok az Istenben legyenek, *Deoq; unitos*, es Istennel eggyeſek: mivel az Christus az Igaz Isten, ő es az Atya egy. *Ioan*: 10. *v.* 30.

4. Ez meg hatarozo ige: οὗτος, *Hic*, Ez, meg mutattya vilagoſon, hogy az Chriſtus az Igaz Isten es az őrők elet. Mert az mikeppen ez: αὐτὸς, *Ipſe*, Ő, az tavolb valora vitetik, az Atyara: azkeppen ez: οὗτος, *Hic*, Ez, az kőzeleb valora, az Chriſtuſra, mint bőlcsen es ſent iras ſerint Beza meg mutatta, kit Enyedinek ezert az igaſſagnak ki mutataſaert nem kell vala rongyolni. Mert ez éppen az bőtűben ugy vagyon. IV.

Azert, hoǵ az Enyedi *ratio*cskajara terjek, nẽ bantya meg az Chriſtus Ieſuſnak őrők Istenſeget, hogy az Teſtben az Fiu el jőven ſent Attyat ki beſellette, es megh jelentette. Mert inkab abbol iſmertetik meg *Igaz Istennek*. Mert megh jelenteni az Atya Istent, es az ő nevet az embereknek leſen nem csak kűlső prædikallas altal, mint az emberek jelentik meg az Istent es az ő nevet egyebeknek, hanem belső keppen-is az Szent Lelek altal tanitvan, es az elmet megh vilagoſitvan. Igy jelente meg az Chriſtus az Prophetaknak az ő Szent Lelke altal 1. *Pet*: 1. *v.* 11. Hat nem csupa ember, de Igaz Isten es őrők elet. III.

Ertelme hat ez igeknek ez: El jőtt az Fiu, es elsőben minekűnk az ő Szent Lelkenek meg vilagoſitaſabol az Euangeliumnak prædikallaſa altal ertelmet adott, hogy az Atyat meg iſmerjűk es az Fiat. *Ioan*: 17. *v.* 3. Annak utanna batorſagoſſa-is tőtt: Mert vagyunk amaz igazban az igaz Istennek Fiaban: ki nem valami csupa ember, de *Ez az igaz Isten es örök elet.*

III. Ez ige: Hic, Ez, *közben veteſnelkül vagyon az Deak fordításban*: *az maſik*: Ejus, Óve, *jedzi az igaz Iſtent, ez pedigh*: Hic, Ez, *az leg közelbiket, azt az kire ez mutat*: Ejus, Óve, *az Atyara es nem az Fiura, Hogy legyünk az igaz Fiuban, ki ö Fia, az Atyáé.*

F. Hamis es ſemmire kellő ez az igiknek rendeleſe, ugy mint melly egy altallyaban ellenkezik az bőtűvel, mint eleb megh mutatok, es Hilarius Doctor-is *lib: 6. De Trinitate*, ugy rendelte mint mi elő hozok: Occumeniuſ-is, ki az Paterek *Sententia*jokat egyben-ſedegette. Ertelme azert ez: Vagúnk amaz Igazban, az Fiuban: Ki fiaban? *Ejus, az ö Fiaban az Ieſus Chriſtusban, Ez az igaz Iſten es örök elet.* Hat ez ige: *Hic, Ez*, az kőzeleb valora nez: az Chriſtuſra: Ez pedig: *Ejus, Óve*, az Atyara, mellyet Enyedi el nem ronthat akar mint csavareghjon.

IV. Hamis, hogy ez ige: Hic, Ez, *mindenkor az közeleb valora nezne, mint az Sido Grammatica es ſamtalan peldak az Uy Teſtamentumbol meg mutattyak 1. Ioan: 4. v. 7. 2. Theſſ: 2. v. 8 9. &c. Hólot azert ſőkaſa az iraſnak, hogy ez ige*: Hic, Ez, *az tavolb valora viteſſek, itt ſem árt, ha arra viſſűk a mi tavolb.*

F. Nem ſükſeg vala ebben faradoznod, es az Papyroſſat heaban tőltened. Mert egy ſoval mind falba romol. Szamtalan helyen ez ige: *Hic, Ez*, az tavolabra tartozik: azert itt-is: Hamis ez. Mert ha maſut az tavolabbat mutattya, itt nem azt, mellyet meg mutogattam: De ez csavargonak im iſmet eppen le irom az ſent Ianos mondaſat.

De mi tudgyuk, hogy az Iſtennek Fia eljött, es adott minekünk értelmet, hogy meg iſmerjük azt az ki igaz: es vagyunk abban az igazban, az ö Fiaban az Ieſus Chriſtusban, Ez az igaz Iſten es az örök elet.

Kire tartozik imez meg hatarozo ige: *Hic, Ez*, imez mondasban: *Ez az igaz Iſten*, vagyon vetekedes. Enyedi azt mongya: el amoda fel amaz igehez: *Igaz*: meg iſmerjük azt ki az igaz, az Atyat. Honnan bizonyittya? Mert az Sido Grammatica es az peldak ugy mutattyak, hogy gyakorta ez ige: *Hic, Ez*: az tavolab valora tartozzek. En azt felelem: Ha

gya-

gyakorta: Hat nem mindenkor, azert itt sem az tavolb valot mutattya. Mert az kinek Istennek tarto lelke vagyon meg érti, hogy igy follyon az Apostol tanitasa.

Kicsodat mond az ſ: Ianos, hogy el jött? *Az Istennek Fia.* Miert jött el? *Hogy értelmet adgyon arra, hogy meg ismerjük azt, az ki igaz az Atyat.* Mi hasna annak? *Mert vagyunk az Igazban.* Micsoda Igazban? *Amaz igaz Atyanak igaz Fiaban az Iesus Christusban.* Mert soha az Atyaban kúlömben nem lehetünk, hanem csak ugy, ha az Fiuban lesünk. Mert ha az Fiuban lesünk, az Atyaban is egyſer ſ-mind. Mert *En az Atyaban vagyok, es az Atya en bennem* mond Idvezitönk *Ioan*: 14. v. 10. Kicsoda ez az ő Fia az Iesus Christus, mond megh ſ: Ianos? *Ez az igaz Isten es az örök elet.*

Latodé hogy ez ige: *Ejus, (Filius)* ő, *(Fia)* az Atyara néz. Mert az Atya Fia az Christus. Imez pedigh: *Hic (est verus Deus) Ez (az Igaz Isten)* az Fiura. Mert azt magyarazza meg kicsoda legyen az Atyanak Fia, az Iesus Christus? Nem mas, hanem, *Ez az igaz Isten es az örök elet.* Azert ezek igy leven, soha ugy nem tekereghet facsaroghat Enyedi az Igasſag elöt, hogy réſt talalhasſon az el ſaladasra.

Annak-felette, az mint Calvinus Ianos megh jegyzette, *Tautologia* lenne az ſolasban, ha az Atyara azon egy mondasban ketſer vitetnék ez ſo: ö, *Ez*: az oda fel meg jegyzet okok-is ellene vadnak.

V. Szokasok az Sidoknak, hogy ugyan azon egy dolgot elö hozzak. 2. Mert nem azont azon modon hozza elö. Mert elsöben Istent emlitett, az utan Atyat. 3. Mert ha ez keves beſedben-is az Atya Isten ketſer nevezetik Igaz Istennek, micsoda valtozas volna, azt az nevezetet es Articulust masra vonni?

F. De itt azt az ſokaſt nem követik. Mert ſent Ianos Gö- I.
rögül irta ezt az levelet. Nem is hozhatott illendő peldat
ez ſokasnak meg mutataſara Enyedi. Az maſodik ok-is ha- II.
mis. Mert az *Tautologia* nem az Istennek vagy Atyanak emlekezetiben lenne, hanem imez ket igecskeben: *Ejus*, öve: *Ez*, ha csak Atyara vitetnek. Mert hogyhogy mondanad: *ö Atya, övé Atya?* Mas az pedig, hogy azon itt az Isten ki az

III. Atya: nem is emlit Atyat, hanem Iſtent, kit Igaznak mond, es Chriſtuſt annak Fianak. Az mi az harmadikat illeti, ſent Ianos felelt meg arra. Mert az melly Iſtent kőzőnſegeſſen emlite, ugyan azont Igaznak monda, hogy az Chriſtuſtul adattatot ertelem altal, azt meg iſmerjük: es hogy ne velnők az Fiat-is az kiben mondgya, hoǵ vagyunk kűlőmbnek lenni az ő Attyatul, ugy valtoztattya azon Igaznak nevet az Chriſtuſra: *Vagyunk*, ugy mond, *az igazban az ő Fiaban: Es ez az örök elet.* Azert ezzel el nem kerűlheted az *Tautologiat*, ha az te ertelmedet futtatod.

VI. Ezt iget: ἐν, In, *erre kell forditani*: διὰ, Per, *Altala, hogy legyen*: *Vagyunk amaz igazban az Atyaban*, In filio, *Az Fiuban, az az, az Fiu altal. Mert az Apoſtolok erősitik, hogy az Chriſtus altal vagyunk az Atyaban.*

F. Hamis az *Antecedens*. Mert az bűtű mutattya meg, hoǵ ez iget: ἐν, *In*, Benne, tulaydon az ő jedzeſeben megh tarcsuk. Mert ha el kellene forditani, vagy az kővetkeznek, hogy nem vagyunk az Fiuban, mellyet allatni hamiſſagh. Mert *communio noſtra ſit cum Patre & cum Filio ejus Ieſu Chriſto*, Az mi eggyeſſegűnk legyen az Atyaval es az ő Fiaval az Ieſus Chriſtuſſal 1. *Ioan*: 1. *v.* 3. vagy az, hogy azon iget: ἐν, *In*, Benne, mikor az Atya Iſtenről ugyan itten mondatik, meg forditſuk es azt mondgyuk: *In Patre*, az Atyaban, az az: Az Atya altal, melly merő hamis. Hat fűkſegeskeppen kővetkezik, hogy ha itt: *In Filio*, az Fiuban, az az, az Fiu altal, igy forditttyuk tehat amot is: *In Patre*, az Atyaban, az az, az Atya altal. De ezt nem engedi az igaſſag. Hat amazt ſem.

Hogy pedigen az Apoſtolok nehol mondgyak, hogy az Fiu altal vagyunk az Atyaban, ott *expreſſe*, nyilvan meg vagyon ez ige: *Per*, Altala, ugy mint Kőzben-jaro altal. De itt mas az Apoſtolnak czellya. Mert azt akarja meg mutatni, minemű hathato legyen az Atya Iſtennek iſmereti, mert az altal oltattunk be az Chriſtusban, hogy ő benne eggye legyűnk az Iſtennel. Mert az Fiu az Atyaban, es az Atya az Fiuban vagyon. *Ioan*: 14. Azert az melly iraſokat elő

hord

hord Enyedi, ércs az Kőzben-jaraſnak tiſztiről.

VII. Mindenkor csak az Atya mondatik Igaz Iſtennek Ioan: 17. v. 3. 1. Theſſ: 1. - 2. Mert az Articulus *is az* ἀληθινὸν *Igaz melle tetetik, hogy Nagyſagos keppen az Atya Iſten Igaz Iſten. 3. Ez ige:* Iſten, *vettetik elleneben az Balvanyoknak: De ſohol nem az Chriſtus. 4. Mert ſent Ianos ezt allattya, hogy az örök elet legyen az Igaz Iſtennek iſmeretiben.*

F. Hamis az Enyedi *Propoſitioja.* Mert valaholot az Iſten emlittetik *abſolutè*, egy altallyaban, ott az Atya, Fiu, es Szent Lelek, es az mint az Iſten egyedűl *Igaz Iſten*, allattya ſerint, ugy az Atya, Fiu, es Szent Lelek egyedűl *Igaz Iſten* ſemellye ſerent-is. Az mi nezi az ſent Ianos mondaſat *Cap.* 17. hamiſſan rendelted az igiket, hogy onnan az Fiat ki rekeſtetted. Mert igy vagyon: *Hogy megh iſmerjenek tegedet, es az kit bocsattal az Ieſus Chriſtuſt egyedul amaz Igaz Iſtennek lenni.* Az mi illeti az *Articuluſt*, ſinten ugy oda tetetik chez ἀληθινὸν mikor az Fiurol mondatik, mint ſinten az Atyanak mikor tulaydonittatik. Az harmadik ſem all meg. Mert valamikor ez ige: *Iſten*, az Balvanyoknak ellenekben vettetik, mindenkor *abſolutè*, egy altallyaban vetetik az Iſtenſegnek allattyaert, mellyben vadnak az harom ſemellyek. Mert ha csak Atya vettetnek ellenekben, tehat Balvany volna à Chriſtus, Bulvany az Szent Lelek. Mert ezek-is elleneben vettetnenek az Atyanak, melly hamis. Azert itt ſ: Ianos az Chriſtuſt veti az Balvanyoknak ellenekben: mint ha mondana: Vagyon igaz Iſtenetek, es őrők eletetek: azert oyjatok megh magatokat az Balvanytul. Az pedigh az Igaz Iſten es őrők elet, az Chriſtus Ieſus Iſtennek ſent fia. Nem tagadtuk mi, nem is tagadgyuk, hogy az őrők elet ne volna az Igaz Iſtennek iſmeretiben, mert Idvezitőnk tanittya *Ioan:* 17. *v.* 3. de hogy abbol az te hamis magyarazatod, mellyet az Pogan Poetabol toldaſ, igaz volna, tagadgyuk.

III.

II.

III.

IV.

IVDAS APOSTOLNAK LEVELE. vers: 4.

Amaz egyedûl valo Urat ſ-Iſtent, es az mi Urunk Ieſus Chriſtuſt meg tagadgyak.

NINCSEN homaly abban, hogy Iudas Apoſtol itt nẽ azt irna meg, kit az hamis Doctorok tagadtanak, es az kinek kegyelmet faytalanſagra forditottak. Az pedig, azt mondgya *Egyedûl valo Ur es Iſten.* Peter Apoſtol pedig, kitôl Iudas vôtte ez mondaſt, magyarazza, hogy az Chriſtus Ieſus legyen az, az Egyedûl valo Ur, es Iſten. Mert igy ſol 1. *Pet: 2. v. 2. Meg az Urat-is ki öket meg valtotta meg tagadvan.* De az Chriſtus valtott meg az ő verevel. Hat az Chriſtus ez az Egyedûl valo Ur ſ-Iſten.

Ketſeges ez forditas. Annak-felette maſut-is mondatik Egyedûl valo Urnak az Chriſtus 1. Cor: 8. v. 6. 2. Mert az Ur es Iſten közöt valo czikkel jelenti, hogy itt kettöröl vagyon ſo, az Atyarol es Fiurol. 3. Mert Beza mondgya, hogy abbol tetſik megh, hogy Egyröl mondatik. Mert csak egy Articulus vettetik eleikben. Azonban pedig az Complutenſis editiojat hozza elö, hogy mindenik ige eleiben vettetett egy egy Articulus, maga magat hamiſitvan.

I. F. Honnan bizonyitod, hogy ketſeges az forditas? Sohonnan, csak, hogy neked ellened vagyon, nem ſegyenled vadolni, ſ-gyanoſſa tenni az Szent Leleknek nyilvan valo

II. tanubizonſag tetelet az Apoſtol altal. Hogy pedigh Urnak mondatik 1. *Cor: 8.* ninesen ellene az Chriſtus Ieſus ôrôk Iſtenſegenek. Mert az ki Iſten, Ur az termeſet ſerint. Iſten az Chriſtus, mint eddig megh bizonyitottuk, es itt-is Iudas Apoſtol, az Urnak igije melle teſi. Hat az mit ſ: Pal ott egy ſoval meg mondott, hogy egy az Ur, ki az Chriſtus, itt azt terheſſebben mondgya Iudas: *Egyedûl valo Ur ſ-Iſten.*

III.

Bezat csufolod, hogy egy felől azt mondgya, hogy egy Articulus vettetik ez bokros ſo eleiben, mellyből meg tetſik, hogy tulaydon az Chriſtusrol vagyon itt ſo: mas felől pedig egy Complutenſis editiorol teſen emlekezetet, melyben mindenik ige eleiben egy egy Articulus vettetik: azert ellenkezik magaval, tagadgyaé Beza ezzel, hogy az Chriſtusrol ne volna tanitas? Sőt ha vőtted eſedben az ő allatasanak ellene latſik vala lenni az Complutenſis editio ez arant: annak okaert hozza elő, hogy ſenki abbol az ő előbbi allatasa ellen maganak reſt ne kereſſen, mint te cſelekedel. Mert ez egy Complutenſis edition kivűl, minden egeb Editiokban ugy vagyon, mint ő jo lelki iſmerettel fel jegyzette. Az mit azert Beza *excipi*alt te azt fogod fegyverűl ellene. Hamis patvar.

Eleg vilagh ſeme lattara, hogy Iudas Apoſtolnak illyen nyilvan valo tanubizonſag tetele ellen az Chriſtuſnak őrők Iſtenſegeről ſemmit nem tudſ ſollani, meg nemultal.

UGYAN ott v. 5.

Mivel-hogy egyſer azt immar tudgyatok, hogy az Ur mikor az nepet Aegyptombol megh ſabaditotta volna, viſontag azokat az kik nem hittek el veſtette.

Num: 14. v. 29. es 26. v. 64.

Valaki Aegyptombol az nepet őnnőn maga mindenhato ereje altal meg ſabaditotta, az, igaz Iehova őrők Iſten *Exod:* 20. v. 2.

De az Ur Chriſtus az ő mindenhato erejevel ſabaditotta meg az nepet Aegyptumbol 1. *Cor.* 10. v. 9.

Azert az Chriſtus igaz Iehova őrők Iſten.

Az regi Deak forditas nem igaz, mond Enyedi. Mert az Görögben az Ieſus helyet Ur vagyon. Az Ur nevezeti pedigh nem csak az Ieſuſe, hanem gyakorta az Atyáé. 2. Az Ieſus embernek neve.

F. Könnyen akarß Enyedi el ſikamlani az igaſſag mellől. Kicsoda az Ur Enyedi, eleb az ß: Pal mondaſabol 1. *Cor*: 8. ezzel harczolß vala ellenünk, hogy az Chriſtus egy Urnak mondatik, moſtan immar el akarod rolla vonni. Mindeneknek Ura az Chriſtus. De az mindeneknek Ura termeßet ßerint valo Iſten, Laſſad 1. *Cor*: 8. Azert az Atyanak Uraſaga, az Fiat azon egyenlő Uraſagbol ki nem rekeßti, mellyet kell vala Enyedinek meg mutatni. Csupa ember neve legyené az *Ieſus* Nev ſokßor megh mondottam. Mert nem tud ez ellen mit mondani csak haboz, bizony mint az vizbé halo ember az habhoz-is kap. Laſd meg *Phil*: 2. *v*, 5. *Obj*: 1.

SZENT IANOS MENNYEI LATASA.

CAPVT I. v. 8.

En vagyok az A es az O, Kezdet es Vegezet, azt mondgya az Ur, az ki vagyon, az ki vala, es az ki eljővendő az mindenhato.

DAVID Pareus abban az ő *Commentariuſ*saban, melyben ß: Ianoſnak Mennyei lataſit meg magyarazza, Enyedinek minden Argumentomira bőlcsen meg felelt, ſőt *ex ſuper abundanti* az egeß Mennyei lataſoknak könyveből Negyven negy Argumentomokat, Erőſſegeket ßedegetett, mellyekben olly vilagoſſan meg mutogattya az Chriſtus Ieſuſnak őrőkkevalo igaz Iſtenſeget, hogy nyilvabban valokat ſenki nem kevanhat, mint az ő könjveből meg lathatni.

En-is azert azon Doctor David Pareus feleletit hordom elő ide Enyedinek, ki csak egynehanyat forditott elő az Ar-

gu-

gumentomokban: de ugy, hogy elsőben az Christus Iesusnak őrők Istenseget mutatom meg rővid tűkőrben: annak utanna hozom elő az feleletet.

Valaki Első, Utolso: Valaki vagyon, vala, es el jővendő; Valaki Mindenhato, az, bizony igaz őrőkkevalo Isten. Mert az Iehova mondgya magarol: *En Iehova Első, Utolso, es en kivüllem nincsen Isten. Es:* 41. *v.* 4. *&* 44. *v.* 6. *&* 48. *v.* 2. *En mindenhato Isten vagyok Gen:* 17. *v.* 1.

De az Christus mind azokat az Isteni nevezeteket maganak vesi.

Annak-okaert egy Iehova őrők mindenhato Isten az Atyaval es az Szent Lelekkel.

Enyedi harom talalmankat gőrdit ez ellen.

I. Mert nem csak az Christus mondatik el jöni, de sokan egyebekis Matt: 17. *v.* 11. *Illyes el jövendő leßen. Az Atya Isten-is Matt:* 21. *v.* 40. *Igy Christus magarol es az Atyarol Ioan:* 14. *v.* 23.

F. Nem tamaßkodnak ez igere: *El jövendő*, mellynek el forditaßaban az Eretnek heaban faradoz, de az meg mondott okokban: Nem-is tagadhatni semmi ßin alatt, hogy à Christus oda alab *verß:* 11. ő magarol nem mondana: *En vagyok az* A *es az* O, *Első es Utolso*, azert heaban keres itt réßt. Az mi Argumentomunknak-is nem ez *Propoßitioja: Minden el jövendő Isten*, mint ßemtelenül véli az Eretnek; de ez: *Valakié ez Isteni nevezetek, Isten az.*

II. Az környül allo dolgokban valo magyarazat: Ki vagyon, ki vala, ki el jővendő, *egyedul csak az Atyanak adatik verß:* 4.

F. Noha à környül allo dolgokbol valo magyarazat, *Periphraßis, Ki vala, &c.* ott az Atyanak ßemellyet mutattya, ugy mint kinek az ß: Ianos könyőrög, mind az altal az ollyan Isteni nevezetek, mellyek őrőkkevalo Istenségnek allattyat jegyezik, holot az harom ßemellyeknek közők egyenlők, igazan az Christusnak Istennek Fianak adattatnak.

III. Mert Ianos azt, az mit mondot vala az Christusnak el jöveteliről, meg erősiti az Mindenhato Istennek bizonság tetelevel, az

Prophetaknak modgyok ſerint, mellyet az vegeben ſokot tenni: Mondgya az ſeregeknek Ura, &c.

F. Valami haſonloſagot az Prophetak *ſtyluſok* hoz, ſollaſoknak modgyahoz, őrőmeſt megh iſmerjük: De meg-is megh marad, hogy az maga felől ſolo Chriſtus hozattatik be: mind az Ianoſnak ő felőlle valo bizonſagh tetelenek meg erősiteſere, mind az hiveknek vigaſztalaſokra, ellenſeginek rettenteſekre, hog amazok illyen Itilő ſiroban valo bizodalmok altal fejeket fel emellyek: imezek, hatalmatulvalo feltekben, ſarvokat le űſſek.

IV. Az magyarazok-is nem eggyeznek magyarazattyaban ennek.

F. Tollehet nem tagadgyuk, hogy nimellyek az kereſztyen Doctorok kőzzűl: Lyranus es Rikraſis ezeket az Iſtenről *abſolutè*, mondgyak: az ſolo Haromſagnak tulaydonittyak itt az helyen, de ezekkel ellenkező okok megh mutattyak, hogy az Chriſtusrol legyen ſo: mint Nazianzenus, Ambroſius, es Athanaſius magyarazzak.

UGYAN ott v. II.

En vagyok az A es az O, amaz Első es Utolſo: es az mit latſ ird meg.

Az ki ezt mondgya magarol, harmat ſol: 1. Az ő őrőkkevalóſagat jelenti. 2. Parancsollya, hogy ez Latas megh irattaſſek. 3. Az megh irattatot Latas, hogy az het Eccleſiaknak el kűldeſſek, hadgya. Az pedig az Chriſtus Ieſus. Hat az Chriſtus Ieſus őrőkkevalo Iſten.

Enyedi tagadgya, hogy nincsen ez verſ: II. minden Görög Exemplarokban, es igazit az Beza Annotatioira.

F. Ugy vagyon, hogy nincsen az Arethas, es Montanus *Editio*jaban, de azert meg vagyon az *Pariſienſisben*, es tőb be vőtt magan hiteles *Editio*kban. Megh vallya Beza-is, hogy ez ſolaſnak modgya, az Ianos ſolaſaval eggyez. Mert az Chriſtus az ő Iſteni meltoſagat, az őrőkkevaloſagtul allattya: Mert parancsollya ſent Ianoſnak ez Lataſnak meg ira-

sat, hogy ne ketelkednek abban mint ha nem Istene volna. Ugy *vers:* 17. Ismet *Cap:* 21. *v.* 6. *&* 22. *v.* 13. Christus azon nevezeteket magara veßi. Lattatik azert, hogy valakitől tőltetett ki, vagy Eretnektől, az Christus Istenſegenek meg homalyoſitasara, avagy valami vakmerő embertől, kinek haßontalannak latßot ez dolognak uyob elő hozaſa.

UGYAN ott v. 17.

Ne felly, en vagyok az Elſő es Utolſo, es az ki elek es meg holtam vala.

Itt is azon az Argumentun, melly oda fellyeb vala *vers:* 8. Mert harmad izben ugyan azon Isteni nevezeteket mongya magarol az Christus, mellyeket *vers:* 8. *&* *vers:* 11.

Ez ellen Enyedi kettőt kotyvaßt kivaltkeppen.

I. Elsönek hivattatik az Christus: Mert elsö az uy Anyaßentegyban.

F. De az tőb *Adjunctum*ok, melle tetettetett Isteni meltoſagos nevek hamiſsittyak meg ezt az talalmant. Mert az Prophetak ugyan azon ßokkal tanittyak az Iehovat őrőkkevalonak, mellyekkel az Christus ő magat *abſolutè*, egy altallyaban hija *Elsönek* es *Utolſonak*. Maſut pedigh nem csak az Uy Eccleſia előt valonak, de meg Abraham előt valonakis vallya magat *Ioan:* 8. *v.* 58.

II. Nem hal meg az Isten: Ez meg holt volt.

F. Gyermeki fraſka. Az Isten meg nem hal, az menyiben Isten: az Christus meg holt, az menyiben teſtben megjelent Isten. Igy *Limit*allya ſ-hatarozza megh az iras: Megh holt teſt ßerint, vagy teſteben 1. *Pet:* 3. *v.* 8. Mert Isten az ő tulaydon verevel kereſte az Eccleſiat *Act:* 20. *v.* 28. Csak ez kővetkezik azert: Az Christus Teſt ßerint, mellyben meg holt, nem volt Isten. Melly igaz, noha az *Ubiquitarius*ok ellent akarnak, kik mit felelnek az Eretnekeknek, laſſak.

CAPVT II. v. 8.

Ezt mondgya amaz Elsŏ es Utolſo, az ki meg holt volt es él.

Ugyan azon itt-is az erŏſſęgh, melly *verſ:* 8. Laſſuk az Enyedi csapongaſit.

I. Meg vallya Enyedi, hogy itt az Chriſtus ſſol: de tagadgya, hogy egy altallyaban ollyan Elſŏ Utolſo volna: Mert ugy egyedŭl Iſtenhez illik. Mondatik pedigh az Chriſtus Elsönek Utolſonak nem Állattyara, de Tiſztire nezve: Mert ö volt igaz Meſsias, ki elöt mas nem volt, utanna ſem leſſen.

I. F. 1. Hamis, hogy az Chriſtus nem *abſolutè*, nem egy altallyaban mondana magat *Elsönek* ſ-*Utolſonak*. Mert az bŏtŭ egy altallyaban mondgya az Chriſtuſrol. Mert az mikeppĕ az Prophetanal az Iehova mondgya egy altallyaban magarol: *En vagyok az Elsö es Utolſo Eſ:* 44. *v.* 6. az keppen itt az Chriſtus ŏ magarol egy altallyaban: *En vagyok Elsö es Utolſo*, męgh pedigh *Emphaticè*, terhes keppen: ἐγώ ὄπισω ϑ΄ καὶ ἔσχατος, *En amaz Elsö es Utolſo*.

II. 2. Hogy az Atyara illyek, igaz: de hogy *ſoli*, egyedŭl csak az Atyanak, hamis. Mert az Fiu-is maganak tulaydonittya az Iſtenſegnek allattyanak egyenlŏſegejert, mellyel egy az Atyaval: *Ioan:* 10. *v.* 30. *En es az en Atyam egy vagyunk*. Az minemŭ az Atya, ollyan az Fiu: Mert az emberi dolgokban-is az Atya es az Fiu *ſunt ὁμοούσιοι*, egy allatuak. Mikeppen azert az Atya *Elsö* es *Utolſo*, az az, örŏkkevalo: az keppen az Fiu-is *Elsö Utolſo*, az az, örŏkkevalo, örŏktŭl fogvan ſŭletett. Mert az örŏkkevalo Atyanak, örŏkkevalo Fia vagyon, holot nem volt Fiu nelkŭl.

III. 3. Hogy mondgya à Chriſtaſt *Elsönek Utolſonak* tiſztire nézve, mert ſem elŏtte, ſem utanna nem volt mas Meſsias, kŏnnyen megh engedgyŭk. Hogy pedig *Csak Tiſztire* nezve, es nem egyſzer ſ-mind Allattyara nezve-is, męg pedigh kivaltkeppen, tagadgyuk. Mert az Teremteſnek kezdetiben *Vala az Ige*, nem csak Tiſztire nezve, de Termeſzetire nezve-

is.

is. Mert *az Ige Isten vala.* Christus-is az Sidoknak nem Tiſztire nezve mondotta, de Termeſetire nezve: *Minek elotte Abraham volna, En vagyok Ioan: 8. v. 58.*

II. Ellent vét az Eretnek: Valaki egy altallyaban Elsö es Utolsó, az az, Valakinek Allattya kezdet es veg nelkul valo, bizony nem mondhatni, hogy meg holt. Mert az ki meg hal, meg ſunik lenni. Christus mondgya maga felöl, hogy noha moſtan él, de valamikor megh holt volt. Azert egy altallyaban nem mondatik ollyannak.

F. *Fallacia à ſecundùm quid, ut Cap: 1. v. 8.* Christus mondgya hogy meg holt, *non ſimpliciter*, ſem Istenſege ſerint, melly ſerint egy altallyaban *Elsö es Utolsó*; de az fel vött Teſt ſerint, mellyben meg halhatott. Mert igy magyarazza az iras: *Az Christus ſenvedett mi erettünk Teſtben 1. Pet: 4. v. 1. Megh holt teſtben 1. Pet: 3. v. 18.* Ezt az *Limitatiot*, meg hatarozaſt ö maga Christus tanittya ez igevel: *Es élt.* Mert nem mondgya: *Revixit*, de *Vixit*; *Elt*, vagy, *élö volt*, tudni illik akkoron-is, mikoron megh holt volt. Ielenti azert, hogy mikoron megh holt volt-is teſteben, ö élö volt Istenſegeben. Mert azon termeſetre nezve, lehetetlen vala, hogy az Christus egyſer ſ-mind elt es meg holt volna. Vala azert az Teſt ſerint meg holt Christusban, mas élö termeſet, melly taplallya, es meg elevenitı vala az meg holt Teſtet, tudni illik, az Isteni termeſet.

CAPUT II. v. 23.

En az ſiveknek es az veſeknek viſgaloja vagyok.

Az ſiveknek es az veſeknek viſgaloja termeſet ſerint valo bizony örök Isten *Ierem: 11. v. 20. & 17. v. 10. Pſal: 7. v. 10. 1. Sam: 16. v. 7.* Mert az ſiveknek altal latoja, *Minden tudo.*

De az Christus ſiveknek es veſeknek viſgaloja, im ö maga mondgya maga felöl. Hat az Christus termeſet ſerint valo bizony örök Isten.

I. *Nem jegyzi itt az helyen az ſíveknek viſgalaſa, az gondolatnak tudaſat, de inkab igen igaſſagos itiletnek ki ſolgaltataſat az Chriſtus altal: azert nem következik, hogy örök Iſten legyen.*

F. Az *Antecedens* nyilvan valo megh vetegeteſe az iraſnak. Mert egy altallyaban minden megh hatarozas nelkûl, azon igikkel, azon Iſteni nevezet itt az Chriſtuſnak adatik, mellyekkel maſut az Iehovarol mondatik: nem csak az igaz Itiletnek ki ſolgaltataſara nezve, de az ſiveknek megh viſgalaſara nezveis. Szûkſegeskeppen azert azon ertelme.

II. *Ellent vét: Az Chriſtus minden tudomant, itiletet, ſötö magat-is vötte az Atyatul, mint meg vallya Ioan: 5 Apoc. 5. v. 11. itt-is v. 27. Azert nem egyenlö Iſten az Atyaval.*

Az Chriſtus vôtt az Atyatul mindeneket.

F. *Fallit* ὁμωνυμία. Az Chriſtus vôtt mindeneket az Atyatul ket keppen: Az menyiben Iſtennek Fia Iſten, az Iſtenſegnek allattyat vötte az örökkevalo ſûles altal az Atjatul, eggyetlen egy ſûlött az Atyatul *Ioan: 1. v. 14.* minek elötte az hegyek volnanak *Prov: 8: v. 25.* Tehat az Iſtenſegnek allattyaval vötte az Minden tudaſt. Az menyiben ember, vött idöbe minden erôt es dicsöſſeget, az valoſagos fel magaſtaltatas altal, az menyit ſenvedhet az fel vött termeſetnek igaſſaga es tökelleteſſege. Ez utolſo mod ſerint, megh engedtetik, hogy nem Iſten: az elſö mod ſerint, hamis, hogy nem azert Iſten, mert az Atyatul vött. Mert minden Iſtenſegere nezö az Atyatul vagyon az ö allattya altal *Ioan: 5. v. 26. Damaſcenus lib: 4. Orth: fidei Cap: 19.*

III. *Sok Prophetak es Apoſtolok tudtak az embereknek ſivöket.*

F. Vagy ez hamis, vagy amaz, à mit mond Salamon *1. Reg: 8. v. 39. Te egyedul tudod mindennek ſivet &c.* Meg jelentet ugyan neha az Ur Iſten Eliſeuſnak, Peternek, Palnak nimelly titkokat: de nem mindeneket, ſem az ſiveknek gondolattyat. Oſtan, ſenki azok közzûl nem mondhatta, nem-is mondotta, hogy ö veſeknek es ſiveknek viſgaloja, mint Chriſtus itt: *Es meg tudgyak minden Eccleſiak, hogy en ſiveknek veſeknek viſgaloja vagyok.*

CAPUT XVII. v. 14.

Es az Barany meg győzi, mert Uraknak Ura, es Kiralyoknak Kirallya.

CAPUT XIX. v. 16.

Es az ő ruhajan es tomporajan meg vala irva az ő neve: Kiralyoknak Kirarallya es Uraknak Ura.

Az Uraknak Ura es Kiralyoknak Kirallya termeßet ßerint valo bizony őrők Iſten *1. Tim: 6. v. 15.*

De az Chriſtus Ieſus Uraknak Ura es Kiralyoknak Kirallya. Ezt ßent Ianos mondgya itt ez helyen.

Azert az Chriſtus Ieſus termeßet ßerint valo bizony őrők Iſten.

Nem ßenvedheti ezt is az Chriſtus Ieſus halalos ellenſege Enyedi: Azert igy gyúgyőg az ő Ivadekinak.

I. Ha ez az Titulus örök Iſtenné tenne valakit, tehat Artaxerxes es Nabugodonozor is örök Iſtenek volnanak Eſd: 7. v. 11. Dan: 2. v. 37. Ezech: 26. v. 7.

F. De Iſtentelen es heaban valo ez az csavargas. Hoģ Artaxerxes, ki az igaz Iſtent nem iſmeri, magat az ő leveleben Kiralyoknak Kirallyanak mondotta *facli id ſuiſſe non juris dici poteſt*, cselekedet ſ. nem erdem ßerint valo dolog volt. De az *juſt* ſem tagadgyuk Artaxerxes felől, ki Perſiai Monarcha volt, mellyet Daniel tulaydonit Nabugodonozornak Babylloniai Birodalomnak Monarchajanak. Mert mind az kettő vala Kiralyoknak Kirallya: Mert mind az kettő ſok ado fizető Kiralyokat bir vala: mind az altal nem mindeneket. Illyen ertelemmel pedig az Barany, Kiralyoknak Kirallyanak nem mondatik: Mert neki egy ado fizető Kiralyi ſincsenek, mint amazoknak: De Kiralyoknak Kirallya *abſolutè*, egy altallyaban: mind Iſtenſegere nezve, mellyel az Ige es Iſten Fia, Igaz Iſten, mind őrőkke aldando, minden Monar-

nar-

narchaknal es Kiralyoknal hatalmassab: mind tisztire nezve, mellyet az Istentől vött, nem mint Cyrus Istentől à Perssiai Orszagot vötte vala, mellyet az Eretnek visszaád, de mint Istennek es embernek Közben-jaroja, es az emberi Nemzetnek meg tartoja θεάνθρωπος, Isten es Ember, az Istennek jobjara magastaltatot, minden Fejedelemsegek es Nevek felet, melly neveztethetik az Mennyen es ez földön

Az Articulusokkal szabadoson elnek az Görögök.

2. Hasontalanul keres az Eretnek rést az Grammaticaenyet, hogy ez ige: *Isten*, Articulussal vagyon: ez pedigh: *Barany es Isten Igije*, Articulus nelkül Uraknak Uranak, Kiralyoknak Kirallyanak mondatik. Mert sabadoson elnek à Görögök az Articulusokkal, *aliquando præfigentes eos vocabulis indefinitis*, mint: *Matt*: 12. v. 35. *Az jo ember* (akar ki) &c. Lasd az Görögben *Luc*: 4. v. 4. ὁ ἄνθρωπος: *quivis*, *akarki*: Neha el hagyvan megh az bizonyos es Nagysagos dologban-is, mint ezen Prophetiakban à Christus Articulus nelkül mondatik Barannak *Cap*: 5. v. 6. & 13. v. 11. & 14. v. 1. Az Ördögh Articulus nelkül mondatik Sarkannak *Cap*: 12. v. 3. & 13. v. 11. Az Antichristus es az ő seki, Roma, Articulus nelkül mondatik Bestianak, Babyllonnak, Asszony embernek *Cap*: 13. v. 1. & 14. v. 8. & 17. v. 3. &c. Eleg ezokaert, hogy az Barannak olly Nev adatik, melly tulaydon Istené, akar adassek hozza az Articulus, akar ne: mas keppen sem az Atyat, sem az Fiat nem mondhattya az Eretnek egyenlöben örökke aldandonak: Mert mind kettő Articulus nelkül mondatik *Rom*: 1. v. 25. & 9. v. 5.

CAPUT XXII. v. 13.

En vagyok az A es az O, Kezdet es Vegezet, Elsö es Utolso.

Az mit az Ur Iesus Christus az ő igazitiletiről mondott vala, azt erősiti ezigikben meg: Az ő örökkevalosagatul, es alhatatatossagatul: *En vagyok az A es az O*, az az, Kezdet: *Elsö*, &c. Ezent monda *Cap*: 1. v. 8. az holot az Eretnekek

ké-

kéteſſę akarod tenni, ha az Atyarol vagy az Fiurol mondaſſęké ez Iſteni Nev: de itt ketelkedes nelkůl az Chriſtus ſol, ki mayd azt mondgya: *En Ieſus bocsatottam az en Angyalomat.*

Ez ellen Enyedi fel csattant, es valahol mit fel talalhatot, az mivel az Chriſtus őrőkkevalo igaz Iſtenſeget ronthaſſa, egyben kereſte lelke iſmereti ellen. Azert laſſůk rendel.

I. Ezek vagy az Chriſtuſtul, vagy Chriſtus ſemellyeben jaro Angyaltul mondatnak: ſőt tagadgya, hogy nem az Chriſtuſtul, de Chriſtus ſemellyeben jaro Angyaltul. Miert es mi modon mondaſſek az Chriſtus Elsönek ſ-Utolſonak, mondgya, hogy Cap: 2. meg magyarazta.

F. Hoģ ezek à Chriſtuſtul mondaſſanak, ez előt valo vers nyilvan meg mutattya. Ha pedigh Chriſtus ſemellyet viſelő Angyal mondana: *En vagyok az A es az O, Kezdet es Veg, Elsö es Utolſo*, bizony hazudna: mikeppen az Iſtennek, vagy à Csaſarnak ſemellyet viſelő Kővet ha mondaná: En Iſten vagyok: En Csaſar vagyok, bizonyara ſinten ugy hazudna, mint az Papa mondvan: En Csaſar vagyok, hazudot. Mert az Kővetek ugyan Iſten vagy Csaſar nevevel ſolnak es cſelekeſnek: az ő Uroknak pedig neveket, vagy Titulusſokat magoknak part útes nelkůl nem vehetik. Melly igazan pedig magyarazta meg az Eretnek, miert es mi modon mondaſſek az Chriſtus Elsőnek es Utolſonak *Cap*: 2. az Olvaſonak ott meg mutattuk.

II. Ez ſolas: En vagyok az A es az O, *pelda-beſzedes, mellyel az Elsö es Utolſo jelentetik, de nem egy altallyaban, holot az α es az ω, nem egy altallyaban Elsö es Utolſo, de csak az bötük között, es az Görög A, b, c, között: nem-is mindenut es mindenkor, de csak abban az rendben, melly meſtan vagyon az A, b, c, ben, melly nem mindenkor ollyan volt, mint Pliniusbol megh tetſik, lib: 2. Cap: 36. Mert az ω, nem mindenkor volt utolſo bötu az A, b, c, ben: ez okaert ez fele ſollaſnak modgya, nem egy altal es termeßet ſerint valo Elsöſeget, es Utolſoſagot jelent, de csak idö ſerint valot, es tetſesböl valot.*

F. 1. Akar mi legyen ez ſolaſrol: *En vagyok az A es az O,*

meg kell allanunk az hozza adattatott magyarazaton: *En Kezdet es Veg, Első es Vtolsó*, mellyeket az Chriſtus egy altallyaban magarol mond, es csak Iſtenre illenek: nem idő ſerint es tetſes ſerint valo Elſőſeget es Vegſőſeget jelent pedig, hanem Allat, es Termeſet ſerint valot. Csak ez-is az mi hitünknek erősſitesere, es az Eretneknek meg hamiſſitasara eleg.

2. Az mi nezi az bőtűknek rendit, irja ugy vagyon Plinius, hogy az *ωmegat* az Gőrőgh Abeceben az Trojai had utan tötte Simonides: Ugyan ő az Ariſtotelesből irja, hogy az *Alpha* α, mindenkoron az regieknel, első kezdete volt az Abecenek. Akar mi legyen azert az *ωmega* felől: Ha az Chriſtus α, Kezdete nem az bőtűknek, de egy altallyaban minden teremtett allatoknak, bizony őrők Iſten.

Gel. lib. 19. Cap. 14.

De az *ωmegat* ſem facsarja ki az Eretnek kezűnkből. Mert Gellius irja P. Nigidiusbol igen regi Authorbol, hogy az *A* es *O*, mindenkoron *principales literas fuiſſe*, kivaltkeppen valo fő bőtük voltanak. Elegh ez-is, hogy ſ: Ianos idejeben az *Alpha* α es *ωmega*, első es utolſo bőtük voltanak az Gőrőg Abeceben. Egeſlen azert heaban valo az Eretneknek ez bőtűs csavargaſa: Hamis *Hypotheſiſen*, velekedeſen fundaltatvan, hogy az Chriſtus nem mas keppen mondatnek *A nak* es *O nak*, Elsőnek es Utolſonak, hanem csak mint az Első es Utolſo bőtűje az Abecenek.

Lib: II. Hiſt: Cap: 30.

III. Ellent vét, hogy ez igek α es ω, neha időt jegyeznek; mint Nicephoruſnal Valentinianus es Gratianus irnak az ő levelekben: Mi éltünk türeſſel az α *Alphatul* fogva mind az *ωmegaig*. *az az, az eleitől fogva mind az vegeig. Ez jegyzes az Chriſtuſra nem illik: Mert ő nallanal ſokak vadnak mind elsőbbek, mind utolſobbak idővel.*

I.

Trip: Hiſt: lib. 7. Cap. 9

F. *Epiphanius Scholaſticus* ki az *Tripartita Hiſtoriat* meg forditotta, mas forditaſt követett (mint az *Nicephoruſ*nak bőlcs magyarazoja *Langus* eſeben vőtte) ſ-az *Imperator*oknak beſedeket mas keppen forditya: Mi alaja vettettünk annak

az

az ki Elsö es Utolso, az az, az Istennek: minemü értelmet az *Antitheſis*, ellenben valo vetes kevan, melly ott következik: Ti pedig magatoknak koporittyatok. Mert az *Imperatorok*, az ö alazatoſſagokkal, hogy magokat Istennek alája bocsaſſak, feddik az Piſpököknek kérkedekenſegeket, es negedſegeket, hogy az vegetlen valo kötödeſek es viſſalkodaſok miat, az *Imperatoroknak* Felſegekkel gonoſul ellyenek. Laſd meg az iraſt Azert nem időt, de örökkevalo Istent, vagy örökkevaloſagot jegyeznek azok az igek.

2. Akar mi legyen az Nicephorus mondaſa felöl az vélekedes, nem mondgyak az *Imperatorok*: Mi vagyunk az *A* es az *O*, *Elsö* es *Utolſo*, mint Chriſtus mondgya: *En vagyok az A es az O, Kezdet, es Veg, Elsö, Utolſo.* Semmiben ne tartozzek azert ez az *locus*, mondas az Chriſtus beſedere. II.

3. Ha ſinten azok az igek az meg nevezet helyen időt jegyeznenek is; még is az ok, mellyel tagadgya az Eretnek, hogy az elebbi jegyzes nem illik az Chriſtuſra, egy altallyaban hamis es eretnek, hogy ſokak vadnak az Chriſtuſnal elſöbbek es utolſobbak. Mert Chriſtus az ö Istenſege ſerint mondgya magat *Anak O nák*, Kezdetnek, Vegnek, Elſönek, Utolſonak, ugy mint ki eggyetlen egy ſülött az Atyatul, minek elötte az hegyek fundaltattanak volna. Tehat ſemmi nincsen az Iſten es Ember Chriſtuſnal Elſöb es Utolſob. III.

IV. Relativa ſimul ſunt natura. Filius eſt Relativum, habens Correlativum Patrem. Ergo Filius non poteſt eſſe prior Patre: Proinde nec eſſe Primus & Noviſsimus. Az *Atyanal nem lehet eleb valo az Fiu*: Mert az *Atya* egyßer ſ-mind vagyon az *Fiaval*. Hat az *Chriſtus ſem Elsöb az Atyanal, ſem Utolſob.*

F. 1. Nem mondotta ſoha ſenki, hogy az Fiu eleb valo volna az Atyanal. 2. Az ellenkezö az ö csapongaſaval ö magat öldökli: Mert ha *Relativa ſimul ſunt natura*, az mint hogy vadnak-is, tehat az Atya es az Fiu egyßer ſ-mind vadnak *natura*, termeßet ßerint. De az Atya termeßet ßerint Elsö es Utolſo, az az, örökkevalo. Tehat az Fiu-is termeßet ßerint Elsö, Utolſo, az az, örökkevalo. Mert ſoha az Atya nem volt Fiu nelkül.

V. Hazudoz Martialisbol, hogy ezek az igek jegyeznek bőcsülleteſt, avagy embereknek itileteket, ugy hogy az Elsö *es az* Alpha, *leg fobnek mondatik, az* Utolso *es az* Omega *pedig leg alabvalot, mint Martialis mondotta. De ez jegyzesben ſem illik az Chriſtuſra: mind, mert az Atya meltoſagosb az Fiunal Ioan: 14. v. 28.* Az Atya en nallamnal nagyub: *mind, mert következnek, Ha az Chriſtus Omeganak mondatnek, mindennél alab valo lenne.*

Lib. 2. Epig. 57.
Lib. 5. Epig. 27.

F. 1. Martialis ugy hija Codruſt neveteskeppen, *Sarcaſmo poetico*, nem leg főebbet, de fellyeb avagy elsőbbet az Kolduſok közöt, az az, igen ſegennek, amaz pelda beſedből: *Codruſnal ſegennyeb.* De akar mi legyen az *Alpha*, holot olvaſta valaha az Eretnek az *Omegat* alávaloert? Es ha olvaſta volna-is: Avagy Martialisbol kellyené az Iſtenes latasokat meg magyarazni?

2. Akar mint legyen ez jegyzes: Hogy az Chriſtuſra azt ſemmikeppen nem illethetni, hamis. Mert az Chriſtus *Alpha*, mert Iſtenſegevel bőcsülletes, Kezdet, es mindeneknek Vege: Es *Omega*, nem azert mert alavalo, de hogy Vég es mindeneknek Utolſo. Mert ő maga igy magyarazza.

Hogy az Atya legyen meltoſagosb, az fel vőt Teſtre nezve igaz; melly ſerint ő mondotta: *Az Atya en nallamnal nagyub.* Iſtenſegere nezve hamis: Mert arra nezve mondotta: *En es az en Atyam egy vagyunk Ioan: 10. v. 30. Az Atya minden itiletet adott az Fiunak, hogy mindnyajan tiſtellyek az Fiat mint tiſtelik az Atyat Ioan: 5. v. 23.* Az Atya azert es az Fiu egy *naturâ*, termeſet ſerint, ugy, tiſtelettel es meltoſaggal; az mellyert oda fellyeb *Cap: 4. v. 8. es 5. v. 11.* azon egyenlő meltoſagot, tiſtelſeget es hatalmat ada az diadalmaskodo Anyaſzentegyhaz Iſtennek es az Barannak.

VI. Ez ige: Elsö, Utolſo, *jegyeznek*, Okot. *De az Chriſtuſnak az Haromſagoſoknak vallaſok ſerint (mert az Eretnek igy patvarkodik az kereſztyenek ellen) vagyon Oka. Azert igy ſem illik az Chriſtuſra.*

I. F. 1. Semmi nincsen ſemtelemb ennel à *Logicuſnal*: Mert nyilvan negy *teminuſokat*, köz igeket csinal, fogvan eggyert:

Ie-

legyezni Okot: es lenni okanak, mellyek semmikeppen nē eggyek: *& ex duobus affirmantibus in ſecunda figura infert negantem, quo nihil futilius.*

2. Az *Major*, elsō mondas, vagyon az Iſtenrōl egy altallyaban *Elsörōl Utolſorol, Kezdetröl Vegröl*; ez okaert az elsō, es utolſo okarol mindeneknek igaz: es igy az Chriſtuſrol-is, ki egy altallyaban mondgya maga felōl: *En vagyok az A es az O, Kezdet es Veg, Elsō es Utolſo*: ez okaert, elsō es Utolſo *oka* mindeneknek. Mert kinek *Oka* az *A* es az *O*? Avagy kōzben vetett bōtūkneké? Hogy ha az Elsō ember mondathatik valami modon okanak egyebeknek: ki oka leßen as utolſo ember? II.

3. Az *aſſumtio*, fel vetel is, ha *Limitatè*, meg hatarozva nē érted, hamis. Mert vallyuk, hogy az Fiunak vagyon Oka *non abſolutè*, nem egy altallyaban: de az Teſtnek fel vetele ßerint: Iſtenſege ßerint ō mindeneknek teremtō *oka* az Atyaval *Ioan*: 1. *v.* 3. Nincsen-is ō neki Oka, *niſi impropriè*, nem tulaydon keppen ertven az Okot az ōrōkkevalo ßūleſnek az Atyatul kezdetirōl: mas keppen az Fiu volna az Atyanak *effectuſa*, melly hamis. Mert minden ō *effectomit* (*in genere ſubſtantiæ*, az allatnak nemeben) Iſten teremtette az idōnek kezdetiben. Az Fiat pedig nem teremtette az idōnek kezdetiben: Mert ebben az Kezdetben *vala* az Ige *Ioan*: 1. *v.* 1. de ßūlte ōrōktūl fogvan *Minek elötte az völgyek volnanak Pro*: 8. *v.* 25. Mert *örök idöktul fogvan az ō kijövetele Mic*: 5. *v.* 2. Azert igy *corrigallya*, jobbitſa az Eretnek az Argumentomot: ne vetkezzek az *formaban*. III.

Az kinek oka vagyon: nem Elsö Utolſo mint Ok.
Az Chriſtuſnak Oka vagyon:
Azert nem Elsö Utolſo mint Ok.

Igy meg engedgyūk egeßlen az fel vōtt teſtre nezve, vagy emberſegre. Iſtenſegre nezve, melly ßerint mondgya maga felōl: *En vagyok az A es az O, Kezdet es Veg, Elsö es Utolſo*, tagadgyuk az *Conſequentiat propter æquivocationem Cauſæ, vel aſſumtio eſt falſa.*

VII. Mondatik valami Elsönek termeßettel. Az Chriſtus nem El-

sö az Atyanal, holot Correlativa simul sunt naturâ.
Azert az Chriſtus illyen modon nem Elsö.

F. Az Chriſtuſrol, az Teſtre nezve könnyen megengedgyük. Az Iſtenſegről csavarog az ellenkező negy *terminuſsal*: Mert *Elsöb* egyebeknel: es *Elsö* az Atyanal, ket *terminus*: vagy az elsö hamis közönſegeſſen. Mert ez jegyzesben nem Elsö, az ki Elsöb Iſtennel: maskeppen az Iſten is nem volna Elsö termeßettel: Mert az Iſten nem Elsöb ömaganal: De az ki termeßettel Elsöb egyebeknel, mellyekre nezve mondatik *Elsönek*. Elsöb, tudni illik, minden teremtett allatoknal. Ez nyilat viſſa löijük az Ellenkezöre, mint eleb: *Correlativa ſimul ſunt naturâ: Pater & Filius ſunt Correlativa*, es az Atya *Elsö*, mert termeßettel mindeneknel Elsöb. Azert az Fiu is *Elsö*: Mert termeßettel mindennel *Elsöb*.

VIII. Mondatik valami leg Elsönek, es leg Utolſonak Alpha *es* Omega, *az rendert, az rendeleſert, mint az Homeruſnak elsö könyve mondatik* Alpha*nak*: ἄλφαλιτὰς χεῦσον, &c. *Melly jegyzes ide igen illendö: Mert az Chriſtuſt az Iſten elsöben rendelte Meſsiaſnak, es az poganoknak Közben-jarojanak: es egy következöt-is öneki ez tißtben nem ád, nem maſnak adgya ez tißteſſeget: es ö volt es leßen Elsö es* Utolſo *Meg valto: az mellyert itt melian Alphanak es Omeganak hivattatik.*

F. Ez el vegtere, mellyet ennyi böfögeſi utan akart kiokadni az Ereknek. Ez pedig azon jegyzes az elsövel az teſtes ßerint valo elsöſegeről az *Alpha*nak es az *Omega*nak. Nem tagadgyuk mi, hogy az Chriſtus egyedül nem volna rendeltetett Megßabadito az Atyatul. Tagadgyuk pedig ez harom dolgot.

1. Hogy az Chriſtus Meg valtaſnak tißtire nezve hija magat *Anak* es *Onak*: Kezdetnek es Vegnek: Elsönek es Utolſonak, mellyek egyedül csak örökkevalo Iſtennek nevezeti az irasban.

2. Tagadgyuk, hogy ez jegyzes es ez pelda az Chriſtuſra illenek. Mert az ki *Alpha es Omega*, *Elsö es* Utolſo, rendel es rendeleſſel (melly modon az Eretnek *Alphanak es Omeganak*,

El-

Elsö es *Utolsó* Meg sabaditonak csinallya az Chriſtutt) annak bizony vagyon masodikja, harmadikja, es tób *intermeduſa*, mint az Homerus *Alpha* utan következik *Gamma, Delta &c.* mind az *Omega*igh. Azert az Eretnek velekedese ſerint az Megh valto *Alpha* utan, következnek az *Gamma, Delta, &c.* Meg valtok, mind az *Omega* Megh valtoig. Sőt az Chriſtus semmikeppen nem *Alpha*, es nem *Omega*: Mert az Homerus *Alpha*ja, nem egyſer ſ-mind *Omega*-is: ſem az Homerus *Omega*ja egyſer ſ-mind *Alpha*-is, es hamis volna, hogy az Chriſtusnak nem adattatnek ez tiſztben *succeſſor*, utanna valo, es hogy ő volna, az mint Elsö, ugy Utolso Meg valto.

3. Tagadgyuk, hogy hinné az Eretnek azt, az mit mond, es hogy az mit mond, igaz volna. Mert azt mondgya, hogy az Chriſtus volt es lesen *Elsö ſ- Utolso* Meg sabadito. De nem hiſi, hogy az Chriſtus volt volna az O Teſtamentombeli Atyaknak Meg sabaditoja: Hiſi pedig, hogy az Chriſtus azokat az Atyakat megh nem valtotta: ſőt hogy ingyen ſem [illegible] minek elötte emberré lenne: melly mind kettő hamis, Eretnekſeg, Iſtentelenſeg. III. Nota.

Moſtan rövideden minden csavargaſit az Eretneknek hozzuk egy csomoban.

Az Chriſtus *A es O, Kezdet es Veg, Elsö es Utolso*, nagy bizonyos rendben, tetſes ſerent valo Elsöſegben es Utolsoſagban, es idő ſerint valoban, mint az *A*, es *O*, az Abecenek rendiben: vagy idővel, vagy böcsüllettel, vagy mint Ok: vagy termeſetnek Elsöſegevel, vagy rendel es rendeleſſel. Nem Elsö es Utolso idővel, nem böcsüllettel, ſem mint Ok, ſem termeſetnek Elsöſegevel.

Azert csak tetſes ſerint valo Elsöſeggel, bizonyos rendben es rendelesben: Mert rendeltetett Meg valio Elsö Utolso.

F. 1. Az Eretnek holot az *Alpharol* es *Omegarol, Elsöröl* es *Utolsórol* ſokat csacsoghjon, az közben vetett nevezetet: *Kezdet, Veg*, egy igevel ſem illeti meg, mert csapongaſival meg nem homalyoſithatta. Ez pedig holot egy altallyaban mutattya azt, *az kitöl, az ki altal, es az kiben vadnak mindenek*, az az,

az

az Istent *Rom*: 11. v. 36. az Christusnak Istenseget, elegedendő keppen allattya.

2. *Assumtio*, az egeß fel vetel hamis, az mint megh mutattuk.

3. Az *Consequentiat* tagadni kell: az nem elegedendőkeppen valo elő ßamlalasbol az jegyzeseknek: Mert el hadgya az Eretnek kivaltkeppen valo jegyzeset, az örökkevalosagnak, mellyel az Ur Isten tulaydonkeppen *Elsö es Utolso Es*: 41. v. 4. & 44. v. 6. & 18. v. 12.

Igy mutogatam meg az Ur Istennek nagy segitsegeből az O es Uy Testamentombol az Prophetaknak es az Apostoloknak tanubizonsagh tetelek ßerint, az Imadando Szent Haromsagh egy Istent, es egyßer s-mind Enyedinek ellene valo agyaskodasit meg hamissitottam: Vagyon hatra, hogy az Istensegben levő Szemellyeknek tulaydonsagokrol ßollyak, es annak utanna az Sido Bölcseknek az Conciliomoknak bizonsag tetelekből: Vegezetre, Peldakbol mutogassam meg à Szent Haromsag egy Istent.

ÖTÖDIK RESZ.

Az Istenségben levő személyeknek tulajdonságokról.

§ I. Nyilvan valo tulaydonsagi vadnak az Szent irasban, az Atyanak, Fiunak, es Szent Leleknek, mellyekből valosagos Személyeknek, bizonyoson minden homaly nelkül meg ismertetnek lenni.

Hogy az Atya születetlen ő magatol valo örök Isten legyen, nem forog kerdesben: ezokaert tulaydonsaga az Atyanak ez: Mert Születetlen, Magatol valo; Azert valosagos Szemelly. Hog az Fiu az Atyatul születtetett legyen azon egy Istenségben, melly Istenségben valo születése altal, közöltettenek vele az Istenségnek termeßeti, Allattya, es tulaydonsagi, arrol az iras teßen tanubizonsagot: Ez okaert tulaydonsaga az Fiunak ez: Mert születetett az Atyatul: azert örök Isten es masodik valosagos Semelly az egy Istenségben. Hogy az Szent Lelek az Atyatul es az Fiutol származott legyen azon egy Istenségben, mellyben származasa altal közöltettenek vele ez Istenségnek Allattya, termeßeti es tulaydonsaga à mellyert örök Istē, es valosagos Szemely, arrol is az szent iras teßen tanubizonsagot: ez okaert tulaydonsaga az Szent Leleknek ez: Mert származot az Atyatul es Fiutol: azert örök Isten es Valosagos Szemelly az egy Istenségben. Ez harom tulaydonsagokkal külömböztetnek

megh ez harom Szemellyek az egy Istenseghben, ugy hogy masnak ismertessek az Atya, masnak az Fiu, masnak az Szent Lelek, de Szemellyekben, s-nem Istenségekben. Mert az egy Istenségnek Allattya, termeßeti es tulaydonsaga, mind az harom Szemellyeknek köz, ugy hogy nem mas Isten az Fiu, nem mas az Atya, nem mas az Szent Lelek, hanem azon egy Isten Istenségenek Allattyaban, termeßetiben es tulaydonsagaban, de mas Szemellyben.

§ 2. Az Fiu Isten ugy ßületetett az Atyatul, hogy az ő ßületese altal valosagos Szemelynek mutatta ki magat az Istenségben.

Ißonyodnak ettől az Christus Iesus örök Istenségenek tagadoi. Mert soha az ő okossagok mellől el nem akarnak allani: De itt azt kerdem tőllök: Azé az Isten, Istenségenek termeßetiben, Istenségenek Allattyaban, es Istenségenek tulaydonsagiban, az kit mi Istennek, mérhetetlennek, veghetetlennek, foghatatlannak, minden helyen levőnek, &c. jonak, irgalmasnak, könyörülőnek, kegyelmesnek &c. hivunk? Ha az, tehat be foghatta ez abroßnyira ki terjedett elme az Veghetetlen felseges Istent: az rebegő emberi nyelv az ki-beßelhetetlent, ki mondhatta, s-beßelhette: az idő ßerent valo, az örökkevalot: Nem tükör altal nezi hat immar, sem homalyos beßed altal ismeri, hanem ßinről ßinre vilagos beßéd altal.

1. Cor 13 12.

Tudgyatoké, hogy az Ur Isten ő magat emberi ßohoz ßabta, es emberi ßoval jelentette ki, hogy valami reßeből ismeretire jutnank ő ßent felsegenek? Mert ha ollyan örökkevalo ßokkal jelentette volna ki magat, es ollyan Veghetetlenséghre, s mennyei fényes dicsőßeghre terjedő szokkal, à minemű Istenségenek Allattyaban, Termeßetiben, es Tulaydonsagiban, egy-is mi közzülünk ismeretire nem juthat-

Lasd megh Cap. 6 sect. 2 az vegefeleide alab.

na

na. Igy azert, hogy az Fiunak az Atya altal, az Istenſegben valo maga ki mutataſat Szűleteſnek mondom: Mert az iraſ-is igy atta alőnkben, hogy holot oly Atya az Isten, à kinek eggyetlen egy Szűlőtte vagyon, męg pedig tulajdó ſajat Fia: annak felette az okoſſag-is arra vißen: *Omne generans gignit ſibi ſimile*, minden Szűlő haſonlot ſűl maganak: Mert az ki minemű termeßetiben, ollyant ſűl termeßetiben, mint az ember embert: bezzegh igen nehez az okoſſagnak Szűleſt adni az Istenſegnek, de nem tudom ſoha illendőb ſoval ki mondani, maga az Szűleſnek igeje, ſaporodaſra nező romlando allatokra tartozik: Igy ſinte, hogy az te elmed formallya magaban az ſót, es nyelveden ki mutattya magat, meltan mondom: az te elmed ſűlte azt az ſót: ezkeppen ſinten amaz őrőkkevalo elme, az Isten, hogy az ő Istenſegeben formalta à Fiat, kit S. Ianos erre nezve Igenek mond, es magat az Istenſegben ez Fiu Szemellyeben ki jelentette, igazan mondom Szűletet Fiunak. Hűttel tehat hozza, ne bolondoskodo vak okoſſaggal.

Hogy pedig az Fiunak ez legyen ßemellye ßerint valo tulaydonſaga, meg tetßik csak ebből-is, hogy à Szent iras Fiunak mondgya. Mert ha Fiu, ſűletett: Ha ſűletett, tehat bizonyos Szemelly. Fiu pedig, mert Isten mondgya *Pſal*: 2. *v*. 7. *En Fiam vagy te, ma ßultelek tegedet*. Szent Pal Apoſtol ez mondaſt egyeneſen az Chriſtuſra viſi *Heb*: 1. *v*. 5. *Mert kinek mondotta*, ugy mond az Apoſtol, *az Angyalok közzűl*: *En Fiam vagy te, en ma ßultelek tegedet?* Mint ha mondana: Senkinek nem. Mert noha az Angyalok-is nehol az irasban Isten fiainak mondatnak ſ. az emberek-is: de mind azon altal nem Istentől Istenſegeből ſűlettetteknek, hanem csak kegyelem ßerint. Mas pedigh az hiveknek uyonnan valo ſűletteteſek, mas à Chriſtus ſűleteſe. Amaz Kegyelem ßerint valo, melyben az meg romlott termeßetnek leßen meg uyjulaſa: imez termeßet ßerint valo, az mellyert az Chriſtus, Isten eggyetlen egy ſűlőttenek, tulaydon Fianak *Rom*: 8. *v*. 31. *Ioan*: 5 *v*. 18 Termeßet ßerint valo Fianak mondatik. Mert ſoha az Sidok káromlaſſal nem vadoltak volna, ha csak ugy mon-

dotta volna Attyanak az Istent, mint az Sidok *Esa*: 63. v. 16.

Vagy igazat mondott azert ebben az Christus, hogy az Istent ugyan termeßet ßerint valo Attyanak mondotta: vagy nem. De hogy nem igazat mondott volna, karomlas csak meg gondolni-is: Következik azert hogy igazat mondott, az mellyert termeßet ßerint valo Attya az Isten, ő-is termeßet ßerint valo Fia az Atyanak.

Hogy hogy lehetne az Christus az Istennek formajaban, ha termeßet ßerint valo Isten, es Fia nem volna az ő Attyanak? Mert az minemű az Istennek Formaja, ollyannak kell lenni annak-is, az ki az Istennek Formajaban vagyon. Az Isten Formaja pediglen, az ő Istenßegenek Allat ßerent valo Mérhetetlenßege, Véghetetlenßege, Minden helyeken levőßege, &c. Mert *forma dat eße rei.* Ebben vagyon pedigh az Christus, azt tanittya ß: Pal *Phil:* 2. *v:* 5. következik azert, hogy ollyan termeßet ßerint valo ßűletett Fia legyen az Christus az Atya Istennek, az minemű ő maga az Atya. Mert az minemű az Atya, ollyan az Fia.

Heb. 1. 2. Annak felette mi modon lehetne Ki metßet belyege az Christus az Atya Isten Szemellyenek, hogy ha termeßet ßerint valo Fia Isten nem volna? Mert ollyannak kell lenni à Ki metßet belyegnek, az minemű az, az kinek Ki metßet belyege. De az Atya termeßet ßerint valo Isten. Hat az ki ennek az Atyanak ßemellyenek Ki metßet belyege, annak-is ollyan termeßet ßerint valo Istennek kell lenni. Az Christus ollyan: azert termeßet ßerint valo Isten es Fia az Christus az ő Attyanak.

Matt. 16. 16. Innen mondgya vala Peter Apoßtol: *Te vagy az Christus amaz élő Istennek Fia*: melly Christus felől valo vallas tetele ß: Peternek ßarmazott az Atya Istennek megh jelenteßéből, azert rekeßzti ki az Christußnak Teßt ßerint valo ßűleit, es minden egyeb Isten Fiait ebből az Atyaßagbol es Fiußagbol. Mert az Atya Istennek ollyan Fia, mint az Atya. De az Atya élő termeßet ßerint: Hat az Fiu-is élő termeßet ßerint. Mert egy az Atyanak élete az Fiunak életevel; az mellyből, az

mint

mint az Atya, ugy az Fiu *quos vult vivificat*, az kiket akar meg elevenit. Ioan. 5. v. 21.

Meg tetßik hat ezekből, hogy tulaydona az Fiunak az Istenſegben az ő Attyatul valo ßületeſe: annakokaert valoſagos Szemelly az Chriſtus az Istenſegben.

§ 3. Az Szent Lelek Isten ugy ßarmazot az Atyatul es Fiutol, hogy az ő ßarmazaſa altal valoſagos Szemelynek mutatta ki magat az Istenſegben.

Olly képtelen állataſnak velik ezt lenni, az Szent Lelek őrők Istenſegenek tagadoi, hogy egy Sommer-nevű Eretnek az tißtatalan beſedeknek es az ördőgöknek ßarmazaſokhoz vetni mereßli, kiert megh bocsathatatlan vetekben eſet, mint Szent Lelek ellen hazudo Eretnek. Lib. contra Pet. Caroliū pag. b. 35. & ſeqq. Irtovanyfol. 442.

De hogy az Atyatul es az Fiutul ßarmazzek, nyilvan valo iras vagyon arrol. Mert Chriſtus bizonſag tetele ez: *Spiritus veritatis qui à Patre procedit*: az igaſſagnak Lelke ki az Atyatol ßarmazik: mas az, az kitől ßarmazik, mas iſmet az, az ki ßarmazik, az mellyert ugyan meg valto igivel ßol felőlle Idvezitőnk: *Rogabo Patrem & alium Paracletum mittet vobis*: Kerem az Atyat es mas Vigaßtalot bocsat ti nektek. Nyilvan vagyon azert, hogy az Atyatul ßarmazzek, es hogy valoſagos Szemelly. Ioan. 15. 26. Ioan. 14. 16.

Az Fiutul-is ßarmazik. Mert ő Lelkenek mondatik: *Ha valakinel az Chriſtuſnak lelke nincsen, az nem övé*, azt mondgya ß: Pal. Chriſtuſe pediglen, mert mikor az Tanitvanyokra lehelle, es azt monda: *accipite Spiritum Sanctum*, Vegyetek Szent Lelket, akkor mutata meg, hogy övé, es ő tőlle-is ßarmazik az Szent Lelek. Mert noha az, az Lehelles csak kűlső jegye vala az Szent Leleknek az Apoſtolokkal valo kőzleſenek, de mind azon altal ugyan valoſagoſon à Szent Lelket kőzlőtte az Tanitvanyokkal, kit ők is vőttenek, ő bennek lakott, ő bennek ßollott, meg feddette ez vilagot, csudakat tőtt ő bennek, bűnt bocsatott, mellyek Szemelyre Rom. 8. 9. Ioan. 20. 22. Ioan. 14. 23. 1. Cor 3. 16. Matt. 10. 20.

tartoznak, nem valami puſta ajandekokra, az mint ezekről bizonſag tetelek vadnak az irasban. Innen mondgya Chriſtus: *De meo accipiet & annunciabit vobis*, Az enyimből veſen es jelenti meg ti nektek *Ioan*: 16. *v*. 14.

Hogy hogy lehetne azert Chriſtus Lelke ha ő tőlle nem ſarmaznek? Ebből-is ki nezhettyük azert, hogy valoſagos Szemelly legyen az Szent Lelek.

§. 4. Olly tulaydona az Fiunak es a Szent Leleknek az Iſteni termeſet, cselekedet, es Iſteni tiſtelet, hogy azokbol nem csak termeſet ſerint valo Iſtennek, de ugyan valoſagos Szemellyeknek-is ilmertetnek az egy Iſtenſegben.

Harmat mondok mind az Fiurol ſ mind az Szent Lelekről, az mellyekből termeſet ſerint valo Iſtennek es valoſagos Szemelynek lathattyuk es iſmerhettyük.

1. Az Iſteni termeſet. 2. Az Iſteni cselekedetek. 3. Az Iſteni imadaſſal eggyűt jaro tiſtelet. Mert:

Valakiben az Iſtenſegnek Allat ſerint valo termeſeti, cselekedeti es tiſteleti vagyon, az, termeſet ſerint valo örök Iſten, es valoſagos Szemelly.

De az Chriſtusban es az Szent Lelekben az Iſtenſegnek Allat ſerint valo termeſete, cselekedete, es tiſtelete meg vagyon.

Azert az Chriſtus es az Szent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Szemelly az Iſtenſegben.

Az elsö igaz: az maſodikat tagadgyak az Eretnekek. Annak okaert rendel az ſent irasbol ket vagy harom bizonſagokbol mutaſſuk meg.

Az CHRISTUS Termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Semelly.

1. Mert örökkevalo. *Heb*: 9. *v*. 14.

Chri-

Christus az örökkevalo Lelek altal, önnön magat az tatlan leven, meg aldozta az Istennek. Avagy az Atya Isten ez az örökkevalo Lelek, avagy az Fiu. Nem az Atya, Istenségenek Szemellyere nezve. Mert az örökkevalo Lelek, azon örökkevalo Lelek nek vitte volna fel magat az aldozatra: Atya Isten, Atya Istennek. Annak-felette megh külömbözteti ſ: Pal világos értelemmel itt az Atya Istent attul, az ki altal Christus ő magat fel vitte, ſ-azt mondgya: Az örökkevalo Lelek altal vitte fel az Christus magat: Kinek? Istennek. Mas azert a Christusnak örökkevalo Lelke, melly az ő Istenitermeſeti, Szemellyere nezve: Mas az Isten, ki az Atya Szemellyeben. Mert Istenſegeben egy az Atya az Fiuval.

Következik azert, hogy az Christusnak termeſet ſerint valo Istenſegerol legyen itt ſo: az mellyert termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly.

APOCAL: 1. ℣. 8.

En vagyok az A, az O, Kezdet es Veg, azt mondgya az UR, ki vagyon, es ki vala es az ki el jövendő.

Ibidem v. 11. Item: v. 17.

Az mondatik örökkevalonak, az minek ſem kezdete, ſem vege nincsen, hanem geyßer ſ-mind Kezdet es Veg, Elsö, Utolſo. Az Christusnak pedig, az menyiben Isten, ſem Kezdete, ſem Vege nincsen. Mert Atya nelkül (emberſegere nezve) Anya nelkül (Istenſegere nezve) es nemzetſegh nelkül valo, kinek ſem napjainak kezdete, ſem eletenek vege nincsen. Annak-okaert az Christus termeſet ſerint valo Isten es valoſagos Szemelly az Istenſegben. Heb. 7. 3.

Mert ha valoſagos Szemelly az, az ki ezt mondgya maga felöl az O Teſtamentomban: *En UR vagyok, elsö es utolſo en vagyok:* tehat ez-is valoſagos Szemelly, az ki itt ſ: Ianos altal magat Elsönek Utolſonak mondgya. De az elsö igaz: Mert az Atya Isten ſol Eſaias altal, az ki valoſagos Szemelly: Hat imez is igaz. Mert az Fiu Isten ſol itt magarol. Eſa 41. 4. Item, 44. 6. & 48. 12.

Rom. 9.5. Phil. 2.5. 1 Ioan. 5.20.

Hogy hogy lehetne mindenek felett örökke aldando Isten? Isten formajaban? Igaz Isten es örök elet? &c. ha örökkevalo Isten nem volna?

2. Mert *Mindenhato.* *Pſal:* 68. *v.* 15.

Mikoron à Mindenhato Istē el ſélleſté à Kiralyokat &c. Kicsoda ez az Mindenhato Isten? Meg magyarazza David ugyan ottan *verſ:* 19. *Felmenven az magaſſagban &c.* Kicsoda ment fel az magaſſagban? Szent Pal egyeneſſen az Chriſtuſra magyarazza *Eph:* 4. *v.* 9. Tehat Mindenhato Isten à Chriſtus, es valoſagos Szemelly az Istenſegben.

Ha az Fiu haſonlatoſſan mindenekben ugy munkalkodik mint az Atya, el annyira, hogy ſemmit nem cselekedhetik az Atya nelkůl, tehat kővetkezik, hogy ollyan Mindenhato legyen termeſetiben mint az Atya. Mert haſonlokeppen vele nem munkalkodhatnek. De hogy az Fiu haſonlo keppen munkalkodgyek mint az Atya, ő maga Chriſtus bizonyittya *Ioan:* 5. *v.* 19. Hat ollyan mindenhato mint az Atya, es valoſagos Szemelly.

De Egyenlő-is az Fiu az Atyaval, nem ragadomany ſerent, hanem ugyan termeſet ſerint. Mert hogy te egyenlő ember vagy Atyadhoz, nem ragadomanybol, de termeſetből vagyon. Hat az mint az Atya mindenhato: ugy az Fiuis: Azert termeſet ſerint valo, es valoſagos Szemelly.

Az ki mindeneket maga birodalma ala vethet, ugy hogy az ő hatalmas beſedevel mindeneket birjon, es minden legyen mindenekben, Mindenhato az termeſetiben, es valoſagos Szemelly. De az Chriſtus ollyan. *Phil:* 3. *v.* 21. *Heb:* 1 *v.* 3. *Col:* 3.

Az ki Vagyon es Vala es El jővendő, az, Mindenhato. De à Chriſtus illyen, bőtű ſerent azt mondgya ſent Ianos *Apoc:* 1. *v.* 7. Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly az Istenſegben.

3. Mert *Minden tudo.* *Ioan:* 2. *v.* 24.

Az Ieſus pedig nem bizza vala ö magat reajok: azert mert ö mindeneket tud.

Is-

Ismet *Ioan*: 16. v. 30.

Mostan tudgyuk hogy mindeneket tudsz. Innen vagyon, hogy mindeneket tud es ért, valamellyek rea kövétkezhetnek vala *Ioan*: 18. v. 4. Sőt mégh az sziveknek gondolattyat-is tudgya vala *Luc*: 6. v. 8. Mert ſz: Peter-is azt felelé: *Domine tu omnia nosti*. *Uram te mindeneket tudsz*. *Ioan*: 21. v. 17. Az ki pedig mindeneket tud, termeſet ſerint valo Isten az, es valoſagos Szemelly. Mert az ki valoſagos Szemelly nem volna, hogy tudhatna mindent? Tud az Chriſtus mindeneket: Tehat valoſagos Szemelly.

Hogy hogy ne volna az Minden tudo, az ki viſgaloja az Veſeknek es az Szivéknek; Ollyan az Chriſtus *Apoc*: 2. v. 8. & 23. Az ſiveknek es az veſeknek viſgalaſa pedig, tulaydona az termeſet ſerint valo Istennek. *Ierem*: 10. v. 20. & 17. v. 10. *Psal*: 7. v. 10. 1. *Sam*: 16. v. 7. Hat az Chriſtuſ-is termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly.

4. Mert *Minden helyeken levő*. *Ioan*: 3. v. 13.

Senki nem ment fel menyben, hanem az ki le ſallott menyből, tudni illik embernek fia, ki az menyben vagyon.

Ha az mérhetetlenſeg es mindenůt valo letel, tulaydona az termeſet ſerint valo Istennek, tehat à Chriſtus termeſet ſerint valo Isten. De az elsŏ igaz, Ieremias tanitaſa ſerint. Hat az kövétkezeſ is igaz. Mert az ki az egből le ſallot vala, ugyan azon vala egyſer ſ-mind az Eghben es az földön, az mint Chriſtus ſava tartya. Azert az Chriſtus termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly. Ierem. 23. v. 24. Ioan 6. 26.

Ielen lenni az hivekkel mindenůt, ugy hogy, valaholott ketten, avagy harman egyben gyűlnek, azok közŏt legyen, annyit teſen mint, Mérhetetlennek, Veghetetlennek, es mindenůt valonak lenni. De az Chriſtus jelen vagyon az hivekkel mindenůt *Matt*: 18. v. 20. & *Cap*: 28. v. 20. *Ioan*: 14. v. 23. Azert az Chriſtus Merhetetlen, Veghetetlen, Minden helyĕ-levŏ Istenſegeben, mint termeſet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly.

Hogy hogy lakhatnek az hiveknek ſivŏkben, ha minde-

nút nem volna Istenſege ſerint? Lakik pedig az ſivekben *Eph*: 3. v. 17. Hat jelen vagyon es valoſagos Szemelly.

Ha pediglen itt az arant azt mondanak az Sz: Haromſag tagado Eretnekek: Meg engedgyük mi mind ezeket à Chriſtuſrol mondatni: 1. Mert à neki adattatot hatalom ſerint, örökkevalo, Mindenhato, Minden tudo, Minden helyen levő. 2. Mert az Istenſegnek minden tellyeſſege benne lakik allattya ſerint.

F. Azt kerdem tőlök: Ha az Istenſegnek Allattya ſerint valo tulaydonſagi, közöltethetneké teremtett allattal, ugy hogy azok altal ollyan örökkevalo, Mindenhato, Minden tudo, es minden helyeken levő leheſſen az, az kivel azok közöltetnek? Ha azt mondgyak, hogy igen-is közölheti Isten az ő Istenſegenek Allattya ſerint valo tulajdonſagit teremtett allattal, mint az Chriſtuſſal Emberſege ſerent, ez következik kéſkételen, hogy azt az Teremtett allatot, termeſet ſerint valo Istenné tőtte, mint ő maga, az ki véle közlötte: es ez keppen teremtett allatbol, Termeſet ſerint valo Istent csinal az Ur Isten; az mellyet meg gondolni-is Eretnekſeg. Mert ſoha az Ur Isten, az ő Allat ſerint valo tulaydonſagit, teremtett allattal nem közölheti. Mert az ő Esa.42.8. Diesőſſeget maſnak nem adgya. Ő Diesőſſege pedig hogy örökkevalo, Mindenhato, Minden tudo, Minden helyeken levő legyen. Hat bizony ſoha teremtett allatnak ezt nem adgya, vele ſem közli.

Az holot pedig Idvezitőnk mondgya, hog Adattatot neki minden hatalom, ſol az menyiben Közben-jaro az Teſtben. Erre nezve adattatot neki Minden hatalom, de ez az Minden hatalom, az Mindenhatoſagtul, igen igen meſſe jar. Mert az Mindenhatoſag Istenben, Allat ſerint valo tulaydonſag, es Isteni termeſet, az mellyet ſoha Istenſege kivül maſſal nem közölhet. Mert meg ſakadozhatatlan, es el oſolhatatlan Istenben az Mindenhatoſag. Annak felette, az ki Mindenhato, ugyan azon Mérhetetlen, Veghetetlen, Minden tudo, Minden helyeken levő is. Mert az kije eggyik

Az Mindenhatoſagh es Mindenhatalom közöt valo külömbſeg.

Az Mindenhatoſag nem egyeb, hanē az Istenſeg

ter-

termeßet ßerint valo tulaydonſaga az Iſtenſegnek, az többi-is egeßlen azé.

Ha te ember kőzőlheted az te emberſeged ßerint valo tulaydonſagodat, ugy mint Okoſſagodat valamelly barommal, tehat embert teßeß azzal az te okoſſagodnak kőzleſevel abbol az barombol. Nem kőzőlheted, mert ottan nem lennel te ember. Iſten ſem kőzőlheti. Mert meg ſamoſittatnanak az Iſtenſegnek tulaydonſagi, es az Iſtenek, az mely képtelen.

Az Minden hatalom pediglen, mellyet Idvezitőnk emleget, csak olly ideig tarto birodalom, meddig az Kőzben-jaraſnak tißti tart, az utolſo Itiłet napjaig tudni illik, az mikor adgya az Orßagot az ő Attyanak. Nem azert, mint ha megh ůreſſitene magat amaz Mindenhatoſag ßerint valo birodalomtul, melly, Iſtenſegenek termeßeti ßerent vagyon az Ur Chriſtusban, hanem hogy tovabba nem foghja ugy birni az hiveket, es az ő Orßagat mint itt ez főldőn, hogy az Egekben-is prædikaltatná az Euangeliomot, hivogatná az hiveket, az Sacramentomokat oßtogattatná, az hiveket ugy oltalmazná mint itt ez főldőn, mert ezeknek vege leßen ott, hanem csak le teßi ez moſtani reank valo vigyazaſanak, es igazgataſanak modgyat.

Az Minden hatalom nē egyeb, henē minden Meltoſag, jus es birodalom, 1. Cor. 15. 24.

Holott azert mas az Mindenhatoſag, mas az Minden hatalom, ezokaert vőtte ezt Chriſtus az menyiben Kőzben-jaro, amazt pedigh az őrőkkevalo ßůles altal, mint termeßet ßerint valo Iſten.

Meg tetßik ezekből, hogy ſoha Iſtenſegenek Allattya ßerint valo tulaydonſagit az ember Chriſtuſſal, ugy mint teremtet allattal, nem kőzőlhette. Annak-okaert nem Csinalt Iſten az Chriſtus, hanem termeßet ßerint valo őrők Iſten, Mindenhato, Minden tudo, Minden helyeken levő őrők Iſten, es valoſagos Szemelly.

Az mi pedigh illeti az Iſtenſeghnek minden tellyeſſeget, hogy Allat ßerint az Chriſtusban lakik, ket kezzel kapjuk, ugy mint, Szent Lelektől ßarmazott tanubizonſag tetelt az Chriſtuſnak őrők Iſtenſegeről. Mert az Iſtenſegnek min-

den tellyesſege nem egyeb, hanem az, valami az Iſtenſegh éppen az ő Iſtenſegeben, Iſtenſegenek termeſetiben, es Iſtenſegenek minden tulaydonſagiban. Azert mondgya: *Minden tellyesſege.* Mellyel aztjelenti, hog valami az Iſtenſeg, éppen Chriſtusban vagyon, mint ſinten az Atyaban, es nem valami Fél Iſten, hogy az Iſtenſegnek csak valami reſet öntötte volna az Atya az Fiuban, hanem egeſlen Minden tellyeſſeget közlötte vele, hogy ollyan termeſet ſerint valo Iſten legyen, mint az Atya, az mellyert ő maga Chriſtus mongya: *En es az en Atyam egy vagyunk. Mert az Atya en bennem, en az Atyaban vagyok.* Hogy pedighlen ne vélnők csak ugy lakni az Iſtenſeget az Chriſtusban, mint az ajandekok altal az Szentekben, megh kűlömbőzteti az Apoſtol ez igevel: *Corporaliter,* Allattya ſerint: az mellyert igaz Termeſet ſerint valo Iſten az Chriſtus, nem Csinalt Iſten. Mert:

Ioan. 10. 30. Iaan. 15. 10.

Valakiben az Iſtenſegnek Minden telljeſſege Allattya ſerint benne lakik, az, termeſet ſerint valo Iſten. Mert noha az hivekben is lakik az Iſtennek tellyeſſege *Eph: 3. v. 19.* De mind azon altal, nem az Iſtenſegert vetetik az Iſtennek tellyeſſege, hanem az Iſteni ajandekoknak bővölködeſejert: de nem ugy az Chriſtusban. Mert az mikeppen az ajandekok mérték nelkűl voltanak az Közben-jaro Chriſtusban: azkeppen az Iſtenſegnek is minden teiljeſſege Allat ſerint. Annak okaert az Chriſtus Igaz Termeſet ſerint valo Iſten, es Valoſagos Szemelly.

Ioan. 3. 39.

II.

Az Chriſtus termeſet ſerint valo Iſten es valoſagos Szemelly.

Mert olly dolgokat cselekedik, az mellyek tulaydoni az termeſet ſerint valo Iſtennek es az valoſagos Szemellynek.

1. *Teremtö. Pſal: 102. v. 26.*

Minek elötte az földet fundaltad volna, es az te kezednek munkaja az egek volnanak. Ez mondaſt ſ: Pal *Heb: 1. v. 10.* ez keppen mongya:

gyarazza az Chriſtuſra: *Es te az kezdetben fundaltad Uram az földet: es az te kezeidnek mivei az Egek.*

Szent Ianos pedig olly igen az Chriſtuſra viſi mindeneknek teremteſet, hogy azt méri mondani, hogy ſemmi ez nelkül nem teremtetett az mi teremtetett. Ioan. 1. 3.

Hogy pedighlen valaki ne vélné ezt az Teremteſt, ez Világnak helyere valo allataſaert, ſ: Pal igen ſepen meg magyarazza: *Ő altala teremtettenek*, ugy mond, *mindenek, mellyek vadnak az egben es az földön, Lathatek es Lathatatlanok, &c.*

Vagy igazat mond ſ: David, ſ: Pal, ſ: Ianos, hogy az Chriſtus teremtett mindeneket, vagy nem. De azt mondani, hogy mem igazat mondanak, Szent Lelek ellen valo vetek. Ha azert igazat mondanak, tehat, Igaz Teremtő Iſten à Chriſtus es valoſagos Szemelly.

Mind meg engedgyük, mondanak az Eretnekek, *az Maſodik Teremteſről, tudni illik az Uyja valo ſületeſről, hogy Teremtő legyen az Chriſtus: de az nem teſſi örökkevalo Iſtenné.*

F. Minem az Teremtes teſſen valakit Iſtenné, hanem az ki ő magatol valo őrők Iſten, vala Teremteſnelkül-is, az mutattja meg az Teremtesben valo cselekedeti altal magat Iſtennek lenni. Mert ha Iſten nem volna, nem-is teremthetne. Igy ſinten, nem az Uyonnan valo ſűles teſſen valakit Iſtenné, hanem az ki Igaz Termeſet ſerint valo Iſten, vala Uyonnan valo ſűleteſnek cselekedeti nelkül-is, az mutattya megh az Uyjonnan valo ſűleteſnek cselekedeti altal magat Termeſet ſerint valo Iſtennek lenni. Mert ha Termeſet ſerint valo Iſten nem volna, nem-is ſűlhetne ſenkit Uyonnan. Merr az mikeppen az *Nincsenből Vagyont* ki hozni, avagy ſemmiből valamit teremteni, tulaydona az termeſet ſerint valo Iſtennek, ſinten az keppen az embereken az Eſet miatt el enyiſet Iſtennek Abrazattyat, mint Nincsent Vagyonra hozni, az az, Uyjonnan helyre allatni, es valakiket Uyjonnan ſűlni, Uyjonnan teremteni, ſ-el keſiteni az őrők eletre, olly tulaydona à Termeſet ſerint valo Iſtennek, hogy ſoha termeſet ſerint valo Iſtenen kivűl, ſenki ſenkit Uyjonnan nem ſűlhet.

1. Ha az első embert földből Isten képére teremteni, tulaydona volt az Termeßet ßerint valo Istennek, tehat az haragnak edenyit-is azon Isten kepere Uyjonnan teremteni, tulaydon cselekedeti leßen az Termeßet ßerint valo Istennek. Mert nem kisseb munka az haragnak sár edenyit, Isten képében el keßiteni, mint az első embert sárbol Isten képére formalni. Sőt könnyeb volt Istennek az egy Adamot sárbol formalvan s-rea lehelven, élő Lelkes allattá tenni, hogy sem mint ennyi tömeny ezer haraghnak sár edenyit Uyjonnan ßülni.

Matt. 3. 11. Ioan. 33. Az Christus pedigh ezt cselekedi. Mert Keresztelő Ianos prædikalvan az Christus Szemellyeről, azt mondgya: *Azért ki kereßtel Szent Lelekkel.* Mellyel arra tanit, hogy egyedúl az Christus adhattya meg azt, az mit az Kereßtseg peldaz, tudni illik az Uyjonnan valo ßületeſt. Mert az Kereßtseg *eſt Lavacrum regenerationis*, az Uyjonnan valo ßületesnek főrődője.

Tit. 3. 5. Mert egyedúl az Christus hinti vagy parahollya meg az Lelki ismereteket az ő vérével; ő halalosittya meg az ő embert, es eleveniti meg az Uy embert. Innen mondgya ß: Pal, hogy az Anyaßentegyhazat ßerette es megh ßentelte azt: Hogy hogy? Az modgyat-is megjelenti: *Meg tißtitvan viznek förödöjevel az ige altal.* Mert az Christus Iesusnak, mint termeßet ßerint valo Istennek eßköze az Kereßtsegh es az Ige az Uyjonnan valo ßülesben.

Eph. 5. 26. Kővetkezik azert, hogy az Uyjonnan valo ßüleſnek cselekedeti, ollyan tulaydona az Termeßet ßerint valo Istennek, mint ßinten az Teremtes.

2. Mert az Usjonnan valo ßüles, Leleknek munkaja, es Lelektől vagyon. *Bizony bizony mondom te neked Nicodeme, ha valaki nem ßuletendik Vizből es Szent Lelektől, nem mehet be az Istennek Orßagaban. Mert az mi ßülettetett testből, test: es az mi ßülettetett Lelektől: Lelek.* Az haragnak sár edenye pedig Uyjonnan ßülettetik. Hat nem Testől, hanem Lelektől ßülettetik. Az Isten pedig Lelek, es Lelki allat. Christus ßüli Uyjonnan az embert, az mint megh bizonyitottam. Hat az Christus Lelek, az az, Termeßet ßerint valo Isten. Ő maga bizonyittya

Ioan. 3. 5. 6.

Ioan. 4. 24.

ezt

ezt Idvezitőnk. Mert hogy Nicodemuſt valoban az ő iſmeretire viheſſe, es megh mutathaſſa azt, hogy ne csak Csupa embernek vélné őtet, hanem az Uyjonnan-valo ſúleſnek elsö, fő okanak azt mondgya: *Senki nem ment ſel menyben, hanem az ki le ſzallot menyből, tudni illik az embernek fia, ki az menyben vagyon*: maga im Nicodemuſſal beſzell. Igazittya azert Nicodemuſt magara, ugy mint Termeſzetſzerint valo, es Uyjonnan ſzülő Iſtenre. Következik azert, hogy az Uyjonnan valo ſzüleſnek cselekedeti, Termeſzetſzerint valo Iſten munkaja.

3. Mert az Uy teremtes, avagy Uyjonnan valo ſzüles, áll az bűn bocsanatban. Mert egyedül csak az Termeſzet ſzerint valo Iſtené az bűnt meg bocsatani. *Eſa*: 43. *v*. 25. & 44. *v*. 22. *Ezech*: 36. *v*. 22. *Mich*: 7. *v*. 18. Melly mondaſokban az Ur Iſten, annyira maganak veſi az bűnnek bocsanattyanak meltoſagat, hogy több Iſtennel, ſenki maga hatalmabol bűnt nem bocsathat. Az Chriſtus pedig tulaydon maga ſajat hatalmabol bocsat bűnt. *Marc*: 2. *v*. 5. *Matt*: 9. *v*. 2. Az Chriſtus azert termeſzet ſzerint valo es Uyjonnan ſzülő Igaz Iſten.

Mondatik az Egy hazi Szolga is, ugy vagyon, az bűnt meg bocsatani: de *tantùm Miniſterialiter*, az menyiben meg mutogattyuk az bűnt meg bocsatotnak lenni az Euangeliumbol *prædicando & declarando*, az mint Hieronymus D. tanit: Tehat nem tellyes hatalombol. Igy eggyik megh bantatott fel az maſiknak: de ez-is *privati juris*: melyben ugy bocsatod meg Felebaratodnak vétkét, hogy azert, az miben Iſtent megh bantotta az te ellened valo vetkeben, te neked annak meg bocsataſahoz ſemmi kőződ nincsen, Eleg, hogy mikor az Pap, es te bűnt bocsataſs, azzal, ſem az Pap, ſem te ſenkit Uyjá nem ſzülhetſs. Az Chriſtus pedig az kinek bűnét megh bocsattya, Uyja-is ſzüli azt. Azert az Chriſtus Termeſzet ſzerint valo Igaz Uyjonnan ſzülő Iſten.

Ioan. 20. Matt. 18.

Libr. Com. in Matt.

4. Mert tulaydon ſajattyanak kell az Uyjonnan ſzülőnek lenni az Szent Leleknek. Mert az Szent Lelek nelkül maſt ſenki Uyja nem ſzülhet. Termeſzet ſzerint valo Iſten pedigh az, az kinek tulaydona es ſajattya az Szent Lelek. Az Chriſtuſ-

Rom.8.9. 1.Pet.1.11.

ſtuſnak tulaydona, es ſajattya az Szent Lelek, azt mondgya ſ: Pal, ſ: Peterrel eggyůt. Annak okaert az Chriſtus az ő tulaydon ſajat Szent Lelkevel, ugy mint, ki ő tőlle-is ugy ſarmazik, mint az Atyatul, ſůli Uyjonnan az haragnak ſár edenyit. Annak-okaert à Chriſtus termeſet ſerint valo Uyjonnan ſůlő, Igaz őrők Iſten, es ollyan tulaydon munkaja ez, mint ſinte az Teremtes.

Ha lam az Kereſtſeg, es az Iſten igije-is, ugy mint élő, halhatatlan Mag, mondatik minket Uyjonnan ſůlni? De csak annyiban, az menyiben az Kereſtſeg Sacramentoma, es tanubizonſag tetele az Vyjonnan valo ſůleteſnek, az menyiben tudni illik, az jegynek tulaydonittatik az, az mi jegyzendő dologé: az Ige-is, az menyiben eſkőze az Szent Leleknek az Vyjonnan valo ſůlesben. Mas azert az Eſkőzről ſollani, mas annak meg ſerzőjeről, ki az Vr Chriſtus.

5. Mert az mikeppen tulaydon Termeſet ſerint valo Iſten munkaja az teſtet az porbol fel tamaſtani Vy eletre: az keppen az bűnben megh holt embert-is az bűnből fel tamaſtani, es meg eleveniteni, tulaydon termeſet ſerint valo Iſtenhez illik. De az Chriſtus az Uyjonnan valo ſůleteſben, az bűnben meg holt embert fel tamaſtya, es meg eleveniti. *Ioan*: 5. v. 25. 26. Annak okaert az Chriſtus, termeſet ſerint valo es Uyjonnan ſůlő Igaz Iſten.

Meg tetſik azert, hogy az mikeppen az első teremtes termeſet ſerint valo Iſten cselekedeti: az keppen az maſodik teremteſ-is.

Ha pedigh azt mondgyak az Szent Haromſagh tagadok: Meg engedgyük mind ezeket à Chriſtuſrol: de csak annyiban, az menyiben adattatott ő neki Minden hatalom: immar ezt ki rekeſtettem ezzel, hogy Termeſet ſerint valo Iſtennek mondom: Mert Teremtő, es Vyjonnan ſůlő. Mert ez az Hatalom, nem amaz Kőzben-jaraſnak tiſztire nezendő Anyaſentegyhazbeli ſolgalatnak igazgato hatalma es birodalma, kiről oda fellyeb ſollék, hanem amaz Iſten termeſeti, es tulaydonſaga ſerint valo Mindenhatoſaga. Mert adattatot hatalom ſerint, ki lehet Teremtő ſ. Vyjonnan ſů-

lő?

lő? Bizonyitsak meg azert nyilvan valo iraſſal, hogy adattatott hatalommal, valakinek leheſſen arra elegſege, hogy haragnak ſár edenyit, Iſten kepere fel éppitheſſe. 2. Bűnt ſajat tulaydon maga hatalmaval meg bocsathaſſon. 3. Hog az adattatott hatalom altal ſajattya leheſſen az Szent Lelek, hogy az altal, mint ſajat Lelke altal, ſűlheſſen valakit Uyjá. 4. Hogy valamelly bűnben megh holtat, fel tamaſthaſſon Uy életre? Nem bizonyithattyak. Mert tarſot adnanak ottan Iſtennek az Uyjonnan valo ſűleſnek veghez vitelere. Az mikeppen pedigh hogy az első teremteſt Iſten, társ nelkűl vitte vegben, ugy az maſodikat:is, az Uyjonnan valo ſűleſt. Ez az oka, hogy az Szent Haromſag egy Iſtené, mind elsső, ſ-mind az maſodik teremtes, ugy mint *opus ad extra*, magan kivűl valo munkaja, meg tartvan az Szemellyek az cselekedetben valo rendet. Teremtő azert az Chriſtus, ugy mint Termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Szemelly.

2. Mert Meg ſentelő es Uyjonnan ſűlő, az mint meg bizonyitam.

3. Mert valaminemű cselekedeti vadnak az Atya Iſtennek, ugy mint termeſet ſerint valo Iſtennek, azonok egyenlő keppen tartoznak az Fiura-is, mellyekből termeſet ſerint valo Iſtennek, es valoſagos Szemelynek mutattya meg lenni magat, az mint ebből meg tetſik.

Atya Iſten.

Valaſtot nimellyeket az ő rők eletre. *Eph*: 1. *v*. 4.

Ugj ſerette ez vilagot hog az ő Fiat bocsatotta *Ioan*: 3. 16.

Az Atya bocsat Prophetakat, Apoſtolokat, Doctorokat, Paſtorokat az Eccleſia-

Fiu Iſten.

Az Fiu-is: *Tudom kiket valaſztottam. Ioan*: 13. *v*. 18. ſol pedig az őrőkkevalő Valaſtaſrol, melyből Iudaſt ki rekeſti.

Az ki ſeret engemet, es magat adta erettem, mond az Apoſtol Chriſtuſrol, *Galat*: 2. *v*. 20.

Az Fiu-is azonokat bocsattya *Matt*: 23. *v*. 34. az holot az Ieremias momdaſa, rea ma-

Atya Isten.	Fiu Isten.
ban, az Egyhazi szolgalatra. *Ierem*: 7. v. 25. 1. *Cor*: 12. v. 28.	gyaraztatik. Ismet *Ioan*. 20. v. 21. *Eph*: 4. v. 11.
Az Atya szerez Sacramentomokat az Ecclesiabá, mellyek zalogi az Isten kegyelmenek, es jo akarattyanak mi hozzank *Gen*: 17. v. 10. *Exod*: 12. v. 3. *&c.* Az Környül metelkedest, es az Husveti barant, sőt az Ianos Keresztsege-is Istentől valo *Matt*: 21. v. 25. *Marc*: 11. v. 30. *Ioan*: 1. v. 33. *Deut*: 30. v. 6.	Az Fiu-is Sacramentomokat hasonlo meltosaggal szerzet. *Matt*: 28. v. 19. az szent Keresztseget. 1. *Cor*: 11. v. 23. az Veg Vacsorat. Innen vagon, hogy belső keppen-is mint termesset szerint valo igaz Isten keresztel az Szent Lelek altal. *Ioan*: 1. v. 33.
Az Atya Isten az Poganokat hathato keppen hivogattya, es azokbol szedeget maganak Ecclesiat, az mellyert mondgya Idvezitőnk: *Senki nem jöhet en hozzam, hanem ha az en Atyam vonandgya, &c. Ioan*: 6. v. 44. *Act*: 15. v. 7. & v. 17. hivogatnak az Egyhazi szolgak-is, de nem magok szamara, de mint Szolgak, &c.	Az Fiu-is az Valasztottakat hozza gyűjti, tisztitvan maganak kivaltkeppen valo neper. *Tit*: 2. v. 14. minden nemzetsegekből. *Mert mas Iuhaimis vadnak, &c. azokat-is ide kell nekem hoznom. Ioan*: 10. v. 16. Nē csak à menyiben Kőzben-jaro, az neki adattatott hatalō szerint, hanem az menyiben Termeset szerint valo Isten. Mert az hivatal kőzben, inditani az szivet engedelemre, Istené.
Az Atya az elmet meg vilagositya, es az igasságnak ismeretire visi, az mellyert mindnyajan Istentől tanittattak lesznek. *Esa*: 54. v. 13. *Matt*: 16. v. 17. *Psal*: 17. v. 29.	A Fiu azont cselekedi *Matt*: 11. v. 17. Mert meg nyitotta azket Tanitvanyoknak elmejeket, hogy értenenek. *Luc*: 24. v. 45. *Ioan*: 14. v. 21. & 17. v. 6.
Az Atya megh igazit, es az	A Fiu is meg igazit, es bűnt

bűnt

Atya Isten.	Fiu Isten.
bűnt ő maga bocsattya meg. *Esa*: 43. v. 25. *Marc*: 2. v. 7.	bocsat. Mert az ő ismeretivel sokakat megh igazit. *Esa*: 53. v. 11. *Luc*: 5. v. 21. *Matt*: 9. v. 6. *Act*: 7. v. 60. *Rom*: 3. v. 24.
Atya Isten adgya, hogy akarjuk, es el-is vegezzük azjot. *Phil*: 2. v. 13.	Fiu Isten birja az mi cselekedetinket. Mert *ö nalla nelkul semmit nem cselekedhetünk. Ioan*: 15. v. 5. & 10. v. 27. *Gal*: 2. v. 20.
Hathato keppen vigasztalni tulaydona az Atya Istennek. 2. *Cor*: 1. v. 3. *Phil*: 4. v. 7.	Az Fiu-is vigasztal hathato keppen. *Marc*: 11. v. 28. *Ioan*: 14. v. 27.
Meg halgattya azokat, kik az ő nevet segitsegre hijak *Luc*: 13. v. 13. *Psal*: 49. v. 15. &c.	Az Fiu-is hasonlo keppen meg halgattja az könyörgest. *Ioan*: 14. v. 13. 2. *Cor*: 12. v. 8.
Megh szentel, es Uyjonnan szül az Atya Isten. *Ezech*: 37. v. 28. 1. *Pet*: 1. v. 3. 1. *Ioan*: 3. v. 9	Hasonlo-keppen az Fiu-is Uyjonnan szül, s-meg szentel. *Ioan*: 1. v. 33. 1. *Cor*: 1. v. 30. *Eph*: 5. v. 26. *Tit*: 2. v. 14.

Mind ezekből következik sükseges keppen, hogy valakiknek azon egy szam szerint valo cselekedetek vagyon, azoknak erejek, es Allattyok-is egy. Mert az cselekedetnek egyenlősege, szarmazik az erőnek egyenlősegeből. Mert noha az emberek-is ketten, harman, azon egy dolgot cselekednek, de mind az által, nem szarmazik az erő egytől, de haromtol, negytől &c. Az Istensegben pedigh egytől, tudni illik, az termeszet szerint valo Istentől, kibsn vagyon az Atya, az Fiu, es az Szent Lelek. Innen mondgya Christus: *En semmit nem cselekedhetem en magamtol.* Miert? Mert egyenlő Isten az Atyaval. Annak okaert *Valamellyeket cselekedik az Atya, az Fiu-is azokat hasonlo keppen cselekedi*, azt mongya ő maga Christus *Ioan*: 5. v. 19. Mert azon Istensege az Fiunak es az Atyanak: azon Istensegenek termeszeti es tulaydonsaga is. Ioan. 5. 30.

De az Fiunak es az Atyanak, azon egy szam szerint valo cselekedetek vagyon, az mint meg bizonyitam.

Annak okaert az Fiunak es az Atyanak egy Istenſege, egy Istenſege ſerint valo termeßeti, es hatalma, az mellyert igaz termeßet ſerint valo Isten à Chriſtus, es valoſagos Szemely.

4. Mert igaz valoſagos Szemelly az, es termeßet ſerint valo Isten, az ki haſonlo tißtelettel tißteltetik mint az Atya. De az Chriſtus ollyan haſonlo tißtelettel tißteltetik mint az Atya. Im meg bizonyitom.

Atya Isten.

Kevannya mi tőllünk, hogy ő benne bizzunk.

Parancsollya az Atya, hogy ötet hijuk ſegitſegre. *Pſal:* 49. v. 15.

Az Atyanak ſellel az irasbā *adoratio*, imadſag, avagy imadas tulaydonittatik.

Fiu Isten.

Azont kevannya az Fiu-is: *Higyetek az Istenben, en bennem-is hidgyetek. Ioan:* 14. v. 1. Ismet *Eſa:* 11. v. 10. *ő benne az Poganok remenlenek. Átkozot* pedig *az ki emberben bizik. Ierem:* 17. v. 5. Hat ha termeßet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly nem volna az Chriſtus, minnyajan atkoztak valnank, kik ő benne hißünk, bizunk, es remellünk. Tehat termeßet ſerint valo Isten, es valoſagos Szemelly az Chriſtus.

Az Fiu-is ő magahoz hij. *Matt:* 11. v. 28. Ismet 1. *Cor:* 1. v. 2. *Az kik ſegitſegre hijak az mi Urunk Ieſus Chriſtuſnak nevet.* 2. *Cor.* 12. v. 8.

Azon az Chriſtuſnak *Pſal:* 97. v. 7. *Imadgyatok ötet minden ő Angyali.* Ezt ſent Pal Chriſtuſnak adgya *Heb:* 1. v. 6. Valakit pedig az Angyalok minnyajan imadnak, termeßet

Tu-

Atya Iſten.

Tulaydonittak az Atyanak tiſteſſegh, birodalom, es dicsőſſeg. 1. *Tim*: 6. v. 16.

Az Atya hadgya, hogy őtet mindeneknek felette fellyůk. *Deut*: 6. v. 2.

Kevan az Atya tőkelletes ſeretetet, hogy mindenek felett őtet ſereſſůk. *Deut*: 6. v. 5.

Az Atya hadgya, hogy az ő Igijet halgaſſuk, es neki engedgyůnk. *Eſa*: 28. v. 14.

Tulaydonittatik az Atyanak minden jokert valo halladas. *Eph*: 5. v. 20. 1. *Theſ*: 5. v. 18.

Az Atya mondgya *Eſa*: 45. v. 23. *Ennekem haytya meg magat minden terd*: *En* Ur *vagyok, nincsen mas en kivůllem.*

Fiu Iſten.

ſerintvalo Iſten es valoſagos Szemelly.

Azon az Fiunak *Apoc*: 1. v. 6. & 5. v. 13. *Ioan*: 5. v. 23. *Hogy minnyajan tiſtellyek az Fiat, mint tiſtelik az Atyat.*

Azon felelem tulaydonittatik az Fiunak. *Apoc*: 15. *Kicsoda nem fél tegedet mindenhato Iſten?* Vagyon pedig itt à Chriſtuſrol ſo, az mint az egeſs *Caputbol* meg tetſik.

Azt adgya Chriſtuſnak ſ: Pal: *Rom*: 8. v. 35. *Kicsoda ſzakaſzthat el minket à Criſtuſnak ſeretetitől?*

Ezen adatik az Fiunak *Apoc*: 1. v. 6.

Ugy az Fiunak *Ioan*: 9. v. 37. *Luc*: 17. v. 15. Az holot mi legyen az Iſtent dicsőiteni igy magyarazza: *Halakat advan neki*, tudni illik, à Chriſtuſnak.

Ez mondaſt az Fiura illeti ſent Pal *Rom*: 14. v. 11. *Phil*: 2. v. 10. Innen vagyon, hogy ſent Ianos azon egy ſéket tulajdonit az Iſtennek es az Barannak, hogy az Atya az Fiuval eggyůt imadtaſſek. *Apoc*: 22. v. 3. Semmi teremtett allat pedig nem imadtatik. Az Chriſtus imadtatik: Azert terme-

Fiu Iſten.

ßet ßerint valo Iſten, es valoſagos Szemelly az Iſenſegbē.

Lib. explic. Loc. V. & N. Teſtamenti fol. 273.

Ez nyilvan valo igaſſagh ellen, igy ßol Enyedi György: *Quanquàn etiamſi concedatur Chriſtum invocandum, hoc eſt, ab eo auxilium implorandum eſſe, non propterea erit Deus æternus. Nam cum Heb: 2. v. 18. legamus poſſe Chriſtum ijs qui tentantur auxiliari, poteſt invocari, non tanquàm Deus æternus, ſed ut Mediator, Pontifex, & Caput noſtrum.* Az az: Am bator meg engedgyůk, hogy az Chriſtus imadtaſſek, az az, hogy ŏ tölle kellyen ſegitſeget kerni, de azert nem leßen ŏrökkevalo Iſten. Mert mikor azt olvaſſuk *Heb*: 2. v. 18. hogy az Chriſtus ſegitſeggel lehet azoknak, az kik kéſęrtetnek, ſegitſegre hivattathatik ugyan, de nem ugy mint ŏrök Iſten, hanem mint Kőzben-jaro, Pap, es mi fejůnk.

Nincsen ſohul nyilvabban valo itiletek az Szenr Haromſag tagadoknak, ennek az Chriſtuſnak tißteleti felől, mellyben minden tißteletit, imadtataſat, es ſegitſegre valo hivattataſat, csak annyjban tulaydonittyak az Chriſtuſnak, az menyiben Kőzben-jaro, Pap, es mi fejůnk, melly ha igaz, tehat amaz Iſten mondaſa fel bomol, hogy az ŏ Dicsőſſeget maſnak nem adgya. Vagy adta az Kőzben-jaro csupa ember Chriſtuſnak, vagy nem adta. Ha adta, ellenkezik Iſten az ŏ maga mondaſaval, mellyet meg gondolni-is Iſtentelenſeg. Ha nē adta, el enyißik ez csupa ember Kőzben-jaro tißteleti.

Eſ. 42, 8.

Az Iſteni tißteletben *pont* vagyon, melly el oßolhatatlan, el annyira, hogy Tárſot Iſten mellette, az ŏ tißteletiben ſellerůl nem ßenved. Mert az ki ŏ magatul valo Lelek, avagy Lelki allat ŏrök Iſtenſegeben, csak azé az tißtelet. Ollyan az ki Atya, Fiu, es Szent Lelek. Hat Sellert mellette az tißteletben nem ßenved.

Ioan. 4.

Az Chriſtus, az menyiben Kőzben-jaro, ember. Hat, az menyiben Kőzben-jaro, annyiban imadtatik, es igy Ember tißteltetik Iſten tißteſſegeben jaro tißtelettel, melly azon Balvany imadas.

Az

Az ki segitséggel lehet az kesértetben levőknek, annak Minden tudonak, Minden helyen levőnek, es Mindenhatonak kell lenni. Mert az késértetben levők, neha csak sivőkben fohaskodnak, mint Moses: annak felette, serte serint ez földön, téstova samtalanon vadnak: kik Isteni erő nelkül meg nem menekedhetnek késértetekből. Exod. 14. 15.

Azert vagy tudgya az Christus az kesertetben levőknek fohaskodasokat, vagy nem. Ha tudgya, tehat Minden tudo, s. örők Isten. Ha nem tudgya, s: Pal nem igazan mondgya, hogy az kesertetben levőknek segitséggel lehet, mellyet allatni Istentelenseg.

Ismet: Vagy Minden helyeken levő à Christus, vagy nē. Ha Minden helyeken levő, tehat örők Isten. Ha nem Minden helyeken levő, tehat, soha az minden helyen kesertetben forgoknak segitséggel nem lehet, melly az Apostol tanitasa ellen vagyon.

Vegezetre: Vagy Mindenhato termeszetiben à Christus, vagy nem. Ha Mindenhato termeszetiben, tehat el érkezik az segitségre, s. örők Isten. Ha, nem Mindenhato termeszetiben, tehat az késértetben levőknek segitséggel nem lehet, melly ellenkezik az Apostol tanitasaval.

Hogy pedig azt mondgya: Hogy à Christus segitségre hivattatik, azzal nem lesen örők Istenné, meg engedgyük jo ertelemmel. Mert ha az imadsag, es segitségre valo hivas ő magaban tehetne valakit örők Istenné, tehat menyi fa, arany, ezüst, es kőből faragot képek vadnak: ismet menyi Szentek, kiknek az Papasok esedeznek, minnyajan örők Istenekké lennenek, mellyet az Csinalt Uy Istenűek sem engednek meg.

Annak okaert, nem az Imadas, sem az Segitségre valo hivas tesen valakit örők Istenné, hanem, az ki örők Isten, abban mutattya meg magat örők Istennek lenni, hogy imadtatik es segitségre hivattatik. Igy, hogy az Christust az Angyalok minnyajan imadgyak, abbol ismerjük meg, hogy bizony örők Isten, es valosagos Szemelly. Mert ha csak an- Heb. 1. 6. Ps. 97. 7.

nyi-

nyiban imadnak, az menyiben Közben-jaro, csupa ember, balvant imadnanak.

Ha azt mondanak: Am bator imadgyuk à Chriſtuſt mind mi, ſ-mind az Angyalok: de az, az tiſztelet csak *Civilis* emberſeget tenni. Hamiſſat mondananak. Mert emberi tiſztelet tetelt tulaydonitani az Angyaloknak, azon kábaſag, iras kivûl vagyon, mellyet meg nem bizonyithatnak.

Kicsodak Közben-jaroja az Chriſtus? Nem az Angyaloké. Mert ők Közben-jaro nelkûl nem ſükölködnek. Mert ők Menyorſagban mindenkor lattyak az Iſtennek ortzajat. Hat nem imadgyak az menyiben Közben-jaro, hanem az menyiben örök Iſten, es valoſagos Szemelly, az mint minden hivek-is. Mind ezekből immar meg tetſik, hog à Chriſtus termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos Szemelly.

Matt. 18. 10.

Vt: Jnuò Angeli — Christum — quàm Mediatorem — adorant — etiam — ator -

I. Az Szent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos Szemely az Iſtenſegben.

1. Mert ollyan ő magatul valo *Iehova* Iſtenſegeben mint az Atya. *Eſa*: 63. v. 14. *Ezech*: 2. v. 3. *Pſal*: 95. v. 7. *Heb*: 3. v. 7. *Ierem*: 31. 33. *Heb*: 10. v. 15.

Ez meg jegyzet helyekben à ſent Lelek Iehovanak mondatik. Az Iehova penig termeſet ſerint valo bizony örök Iſten, es valoſagos ſemely.

Ez ellen is az ſent Haromſagh tagadok azt mondgyak, hogy nem mind termeſet ſerint valo Iſten az, az ki Iehovanak mondatik. Mert az Frigynek Ladaja, *Num*: 10. v. 35. az Ieruſalem *Ierem*: 31. v. 16. az Oltar *Exod*: 17. v. 15. az Hegy *Gen*: 21. v. 14. az Birak es az Papok Iehovanak mondatnak.

Tagadom egy altallyaban azt, hogy ez megh jegyzet helyekben az Frigynek Ladaja, Ieruſalem, &c. ollyan meg hatarozaſnelkûl egy altallyaban mondatnanak Iehovanak, mint az ſent Lelek. Mert oly maganak valo neve az Iſtennek ez: *IEHOVÁ*, hogy ſoha ſemmi teremtet allatokkal nem közöltethetik. *Mert en vagyok az Iehova, ez az en Nevem, es az en dicsöſegemet maſnak nem adom*, azt mondgya az Iſten. Azert

eg-

eggyůt jár az Iſten dieſőſege ezzel az ő nevevel *Iehova*, es az mikepen dicsőſeget maſnak nem adgya: ugy Nevet-is. Hogy penig az Birak Iſteneknek mondatnak, kicsoda oly balgatag, hogy azert őket ollyan Iſteneknek iſmerne, mint az ſent Lelek? De erről mind az en Irtovanyomban, ſ-mind penig ide fellyeb az *Adverſarius* ellen.

Irtov. fol. 299. vin. Loc. V. & N. Teſt Cē. 16.13. Obj,6.

II. Mert *Mindenhato*: *Eſ*: 40. *v*. 13.

Kicsoda ſegitette az Vrnak Lelket? Az ki Mindenhato, az termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely. Ollyan az Sz. Lelek. *Ergo, &c.* Ide valo hogy ſent Pal ſabad akaratunak mondgya lenni, 1. *Cor*: 12. *v*. 11.

III. *Mindentudo.*

Mert merhetetlen bőlceſeſegű, holott minden jővendőleſeknek ő *Authora*, fő oka, ugy-mint kinek ihleſeből es inditaſabol jővendőltenek az Prophetak. 2. *Pet*: 1. *v*. 21. *Zach*: 7. *v*. 12. *&c.*

Valaki mindenhato es mérhetetlen bőleseſegű, az termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten, es valoſagos ſemely. Ollyan az ſent Lelek. Mert mindeneket viſgal, męgh az Iſtennek mélyſegeit-is. 1. *Cor*: 2. *v*. 10. *Ergo, &c.*

IV. Mert *Szent*: 2. *Theſs*: 2. *v*. 14.

Valaki termeſetiben Szent, ſőt azon ő magatul valo merő ſentſeg, az termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely. Mert hogy az Angyalok es meg dicsőült hivek ſentek, eggyik az, hogy nem ő magoktul valo ſentek, hanem ettűl az meg ſentelő ſent Lelektűl. Maſik az, hogy nem termeſet ſerint valo ſentek, hanem Iſten kegyelmenek ajandekozaſa ſerint valo ſentek, mely az Szent Leleknek ſentſegenek ſárnyeka. De az ſent Lelek magatul valo Szent, termeſet ſerint valo Szent: Annakokaert az ſent Lelek termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely.

V. Mert *ez vilagnak Itilője*: *Ioan*: 16. *v*. 13.

Meg feddi avagy meg itili ez vilagot az bűnről, mely tulaydona az termeſet ſerint valo Iſtennek, es valoſagos ſemelynek. *Pſal*: 7. *v*. 9. Tehat az ſent Lelek-is termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely.

VI. Mert *Minden helyeken levö az ßent Lelek: Pſ:139. v. 7.*
Az ki penig minden helyeken vagyon, termeßet ßerint valo Iſten az, es valoſagos ßemely. *Sap: 1. v. 7.*

II. Mertoly cselekedeti vannak à ßent Leleknek, mellyek termeßet ßerint valo Iſtennek es valoſagos ßemelynek mutattyak lenni ůtet.

I. Mert *Teremtö. Gen 1. v. 2.*
Az Vrnak Lelke taplallya vala az vizeket. Vagy ßél ez, vagy az harmadik ßemely az Iſtenſegben, ki az ßent Lelek. De nem ßél. 1. Mert az ßél belöl vagyon ez vilagban, nem kivůl, mint ez az Lelek, ki az egeß elſö teremtetet vizet, kiböl az utan egyeb allatok teremtettenek, kőrős-kőrnyůl vőtte. 2. Mert az ßél nem minden helyeken levő. De az Szent Lelek mindenůt volt es vagyon. *Pſal: 139. v. 7.* 3. Mert legeltetni az teremtet allatot, tulaydona az ßent Leleknek. *Pſal: 103. v. 30* Kővetkezik azert, hogy az ßent Lelek teremtö, es termeßet ßerint valo Iſten ſ-valoſagos ßemely.

Mi lehet nyilvabban valo bizonyſag az ßent Leleknek teremteſeröl, mint az mit mondot Iob Patriarcha? Az Iehovanak Lelke teremtet, ugy-mond, engemet. Mert ez az ßo: *Szent Lelek*, ezzel *Iehovanak Lelke*, eggyez. Akar azert Sz. Lelket mondgy, akar Iehovanak Lelket, mind egy. Azt mondgya Iob: Ez teremtette ůtet. Az embernek teremtöje penig igaz termeßet ßerint valo Iſten, es valoſagos ßemely. Im ollyan az ßent Lelek. *Ergo, &c.*

Iob. 33. 4.

Eſa. 40. 13.

Eſaias penig ugyan kerdesben fogja: *Kicsoda ſegitette az Vrnak Lelket?* Melyben nyilvan meg mutattya az Propheta, hogy az ßent Lelek az ő tulaydon ſajat mindenhato erejevel, minden eßköz es ſegitſegnelkůl teremtet mindeneket. Itt penig nyilvan meg valaßtatik az ßent Lelek ßemelyeben az Atyatul. Mert azt mondgya, azt az ki lelke, kinek? az Urnak, ki ſegitette, tudni illik, az teremtesben? Azert az ßent

Le-

Lelek teremtő, es termeſet ſerint valo Iſten ſ-valoſagos ſemely.

David-is int, hogy le borullyunk *ante conſpectum Iehova factoris noſtri*, az mi teremtő Iehova Iſtenünknek tekinteti elől. Az penig nem egyeb azt mondgya ſent Pal, hanem az Szent lelek. Annak-okaert az Szent lelek teremtő, es ezert termeſet ſerint valo bizony őrők Iſten, es valoſagos ſemely. Haſonlokepen *Pſal*: 103. v. 30.

Azt olvaſſuk ſent Lukacs Euangeliomaban: *Az Szent Lelek ju te read Maria, &c.* Melyből meg tetſik, hogy az Sz. Lelek az Atyaval es az Fiuval egyenlőkepen teremtője annak az emberi termeſetnek, mellyet az Iſtennek őrőkkevalo Fia föl öltözek az ſűznek meg ſenteltetet meheben. Kicsoda tagadna azert, hogy egyeb allatoknak teremteſeben egyűt nem munkaikodot volna az Atyaval es az Fiuval? Es hogy igaz termeſet ſerint valo Iſten nem volna?

Az mely ſent Lelek Davidnak ſája altal ſolot, az Földnek, Menynek teremtőjenek mondatik, *Act*: 4. Meg tetſik azert ezekből, hogy teremtő az ſent Lelek, es hogy valoſagos ſemely az Iſtenſegben.

III. Mert valaminemű cselekedeti vadnak az termeſet ſerint valo Iſtennek es valoſagos Szemelynek, azok tulaydonittatnak az Szent Leleknek, mellyek ből ő-is az egy Iſtenſegben harmadik Szemelynek mutattya ki ő magat, mint ezekből meg tetſik.

Iehova, Ur Iſten.	Szent Lelek.
Megh kéſérték az Urat az puſztaban: *Exod*: 17, v. 2. *Pſal*: 105 v. 7.	Az Szent Lelek mondgya, *Pſal*: 95. v. 8. az mint ſent Pal magyarazza, *Heb*: 3 v. 7. *Megh keſertenek engemet az ti Atyaitok.*

Bosszusaggal illettek avagy haragra ingerlettek az felséges Istent *Psal*: 95. v. 8.

Egyedül az Ur Isten hordozta az Izraelt. *Deut*: 32. v. 12.

Az te fiaid Istentöl tanittattak leßnek minnyajan. Esa: 54. v. 13.

Az Iehova ellen tusakodok voltanak, nẽ halgattak az ö beßedere, engedetlenek voltanak nekie mindenkoron. Deut: 9. v. 24.

Valaki meg karomlya az ö Istenet, hordozza az ö terhet. Levit: 24. v. 15.

Lön az Urnak beßede en hozzam: Embernek fia ör allova töttelek tegedet. Ezech: 3. v. 16. Item: 33. v. 1.

Hallyatok meg kerlek mit mond az Ur. Mich: 6. v. 1.

Azon az Isten az ki mindeneket cselekedik mindenekben. 1. Cor: 12. v. 11.

Istennek Temploma vattok. 1. Cor: 3. v. 16.

Nem hazudal embernek, de Istennek. Act: 5. v. 4.

Esaias mondgya *Cap*: 63. v. 10. *Haragra ingerlették az Szent Lelket.*

Az Urnak Lelke hordozta az Izraelt. Esa: 63. v. 10.

Az Szent Lelek meg tanit titeket mindenekre. Ioan. 16. v. 13. Itẽ: *Ioan*: 14. v. 26.

Ti mindenkoron az Szent Lelek ellen tusakodtatok, mikeppen az ti Atyaitok is, az keppen ti is. Act: 7. v. 52.

Valaki karomlaßt ßoland az Sz: Lelek ellen, nem bocsattatik megh bune. Luc: 12. v. 10.

Act: 20. v. 28. *Vigyazzatok az nyajra, mellyben titeket az Szent Lelek tött ör allokká.*

Az kinek füle vagjon az hallaßra, hallya meg mit mond az Lelek az Eccleßanak. Apoc: 2. v. 25.

Azon Lelek oßtogat kinek kinek az mit akar: Ibidem.

Az Szent Leleknek Templomi vadtok. 1. Cor: 6. v. 19.

Miert töltötte be az Satan az te ßivedet, hogy hazudnal az Szent Lelek ellen. Ibidem.

Mind ezekből illyen megh czafolhatatlan *Demonßratio*, avagy erősseg adatik elönkben:

Valaki bosszusaggal illettethetik, haragra ingereltethetik, az Izraelt birja igazgattya, mindenekre meg tanit, ellene tusakodtanak, ellene valo vetek meg nem bocsattatik, ör

allo-

allokat hij es rendel az Anyaßentegyhazbá, ßol az embereknek, ajandekokat oßtogat, Temploma vagyon, olly kinek ellene hazudhatni; az, termeßet ßerint valo Isten, es valosagos Szemelly. Mert hogy hogy igazgathatna, hordozhatná az Izraelt, mi modó tanithatna mindeneket &c. ha valosagos Szemely es Istē nem volna. Illyen az Szent Lelek. *Ergo.*

De hallyatok à Szent Leleknek őrők Istensegenek ellenseginek eǵ hamis kereßt fogasokat ez ellen: Semmi nincsen, mondanak, az irasban gyakorlatossab ßolasnak neme, mint hogy az Accidenseknek, az az, az levegő, es allat nelkűl valo tőrtenendő dolgoknak Szemelyt adni, melly *Prosopopeia*nak, az az, Szemelynek tettetesenek mondatik, mint hogy az Igassag es az Irgalmassag elől talalvan egy mast meg csokolgatták. Itt-is az Szent Lelek, Isten ereje, kinek Szemely tulaydonittatik, es Szemelyhez illendő cselekedet.

F. De holott olvastak, hogy az Irgalmassagnak, Igassagnak, es tőb ehez hasonlo belső joßagoknak, avagy *Accidenseknek*, illyen nyilvan valo nagy cselekedetek tulaydonittattanak volna? Hol tanitott mindenekre az Irgalmassagh mint az Szent Lelek? Hol vagyon Temploma az Irgalmassagnak? De nezzetek egy keptelen rut *Consequentia*jokat, avagy kővetkezeset az ő kereßt-fogasoknak: Nehol az Irgalmassagnak Szemelyhez illendő dolgok tulaydonittatnak: Azert az Szent Leleknek-is mindenűt. Az Iskolabeli gyermekek ezert meg pofaznak őket, hogy az Szent Leleknek őrők Istenseget illyen gyermeki jatekkal akarjak rontani.

Soha az egeß derek ßent irasban, semminemű *Virtus*nak, joßagnak, avagy levegő *accidens*nek, ennyi, es illyen sok dolgok nem tulaydonittatnak, mint az Szent Leleknek. Annak felette, sohol Teremtes, Szabad akarat, &c. sem adatik az joßagoknak, mint az Szent Leleknek.

Vegezetre, az ollyan ßollasnak nemeben, mellyben az Ioßagoknak cselekedet tulaydonittatik, vagyon *Metalepsis Abstracti pro Concreto*, mint:

Aetas prolixior loquitur, pro: ætate confecti loquuntur. Iob. 32.

A hoßßu idő ßol, annyit teßen: Az hoßßu idejűek ßolanak.

Annorum multitudo docet, pro: annosi senes docebunt. (nitnak.

Ibidem. Az időnek sokasága tanit, annyit tesen: Az idős venek ta-

Misericordia & veritas obviaverunt, pro: Misericordes & veraces.

Psal. 84. 11. Az Irgalmasság es Igasság egymást elől találtak, annyit tesen, mint: az irgalmas es igaz emberek

Ibidem. *Iustitia & pax osculatæ sunt, pro: justi & pacifici.*

Az Igasság es az Bekesség meg csokoltak egymást, annyit tesen, mint: az igaz es bekességes emberek.

1. Cor: 13. Igy az Szeretetnek menyit tulaydonit az Apostol, de annyit tesen, mint, az Szeretettel bővölködő emberek.

Mutasson az Eretnek nekünk az Szent Lelek felől illyen bolasnak modgyat? Nem mutathat soha, az mellyert valosagos Szemelly az Szent Lelek az Istenségben, es termeset szerint valo bizony örök Isten.

Hogy tettetné Szemellyet az Szent Lelek maga felől, hogy az mi nem volna annak mutatná magát?

Hiszem Szemelly az, es termeset szerint valo Iehova Isten, az ki Ægyptumbol ki hozta az Izrael nepét. *Exod:* 2. *v.* 2. *Num:* 14. *v* 14. *Deut:* 9. *v.* 28. De ez munka az Szent Leleknek tulaydonittatik. *Esa.* 63.

IV. Mert azonokat cselekedi, mellyeket az Atya Isten.

Atya Isten.	Szent Lelek.
Csudakat cselekesik.	Ugy az Szent Lelek-is, sőt egyebeknek-is hatalmat ad az csuda tetelre. *1. Cor:* 12. *v.* 11. *Rom:* 15. *v.* 19. Ez azert az, az ki jegjekkel es csudakkal ki hozta Ægyptusbol az nepet. *Esa:* 63. *v.* 10.
Anyaszentegyhazat gyüjt, es Egyhazi bolgakat bocsat.	Az Szent Lelek-is azont cselekedi. *Act:* 13. *v.* 5. *Esa:* 48. *v.* 10.
Uyjonnan szül. *Ioan:* 3. *v.* 13.	Az Sz: Lelek-is *Ioan:* 3. *Tit:* 3.

Meg

Meg szentel. *Ioan*: 17. *v*. 23

Bűnt bocsat.

Kegyelmet, hitet, békeséget, es minden jokat ad.

Mindé cselekedeteket birja es igazgattya az hiveknek.

Mindenteket tart.

Az Atya jelenti az titkot. *Dan*: 2. *v*. 22.

Ugy az Szent Lelek. *1. Cor*: 6. *v*. 11.

Az Szent Lelek-is. *Ioan*: 20. *v*. 23.

Ugy az Szent Lelek. *Apoc*: 1. *v*. 5.

Az Szent Lelek-is. *Rom*: 8. *v*. 26.

Azont cselekedi az Szent Lelek, mert ő tart, tapial mindeneket. *Pſal*: 139. *v*. 7. *&c*.

Ugy à Szent Lelek. *Ioan*: 16. *v*. 13. *Eph*: 1. *v*. 17.

Valakiknek cselekedetek, es erejek egyenlő, azok termeßetekben, es allattyokban eggyek. De az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek cselekedetek es erejek egy, az mint mind az harom Szemellyeknek cselekedetekből megh tetßik. Hat az mint az Atya, ugy az Fiu, es az Szent Lelek, termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos Szemelly.

V. Mert azon iſten tiſteſſegeben jaro Iſteni tiſtelettel tiſtelteetik az Szent Lelek mellyel az Atya. Azert termeßet ßerint valo Iſten es valoſagos Szemelly.

1. Mert az Iehovat ſegitſegre kel hini. Az Szent Lelek Iehova. *Ezech*: 2. *v*. 4. *Eſ*: 63. *v*. 14.

2. Az teremtő Iſtent ſegitſegre kel hini es tiſtelni, olljan azßent Lelek az mint meg bizonyitam.

3. Az ki Ægyiptombol az nepet ki hozta, imadni kel azt es tiſtelni. *Exod*: 20. Mert az igaz Iſten, *Deut*: 9. Azt cselekedte az ßent Lelek. *Eſ*: 63. *v*. 10.

4. Azt kel imadni, az kinek tiſteletire az hivek ßenteltettenek. De az Szent Leleknek tiſteletire ßenteltettek az hivek az ßent Kereßtſegben. *Mat*: 28.

5. Az

5. Az kinek Templomi az hivek, Isten, es azt kel imadni. Sz: Lelek Templomi az hivek. *1. Cor*: 6. *v*. 19. Mert ebben es ez altal szenteltettenek az hivek az szent Leleknek tisteletire.

6. David parancsollya hogy le borullyunk es imadgyuk az Iehovat. Azt magyarazza szent Pal az szent Lelekről, *Heb*: 3. az mint oda fellyeb meg mondok.

7. Az Apostolok-is az szent Lelket hiyjak segitségül: *Act*: 13. *v*. 2. Mert az szent Lelek felel meg azoknak könyörgesekre illyen modon: Monda nekik az szent Lelek, *valassatok ennekem az Barnabast*. Ide valo az ß. Palnak könyörgese, *2. Thess*: 2. *v*. 13. 2. *Cor*: 2. *v*. 13. *Apoc*: 1. *v*. 4.

8. Az Apostoli Credoban-is mondgyuk: *Hiszek Szent Lelekben*. Mind ezekből meg tetßik, hogy az szent Lelek termeßet szerint valo bizony örök Isten, es hogy valosagos szemely az Istensegben.

Igy tellyesedet be mind az Fiurol mind az Szent Lelekről, hogy az mikepen az Atya termeßet szerint valo bizony örök Isten, es valosagos szemely az Istensegben: Akkepen az Fiu es az Szent Lelek-is; az mellyertigaz derek szent Iras szerint valo idvözülendö hit az szent Haromsagrol valo vallas-tetel az szent Ianos tanitasa szerint, *1. Ioan*: 5. *v*. 7. Melyből mint egy tükörből ki lathatni az Szent Haromsag egy Isten.

HATODIK RESZ.

Az Sido Bölcseknek az Szent Haromsagrol valo vallas tetelekről.

§. I. Az Sido bölcsek igaz ertelemben voltanak az Szent Haromsag egy Isten felől.

VIßsa terek meg-is amaz közönseges kerdesre: *Mi az oka, hogy az O Testamentomban à Szent Haromsagrol valo tudomany,*

nem

nem ollyan közönseges volt mint az Uy Testamentumban; es az mit ehez sollot Bellarminus Papista Doctor, ide tessem, hogy az egy ûgyû kerestyen Olvasoknak ket keppen-is eleget tehessek. Az pediglen igy sol:

Controv. 2. General. lib. 2. Cap. 6. de Christo pag. 388.

Notandum est Theodoreto lib: 2. ad Græcos, Deumin Veteri Testamento noluisse proponere Mysterium Trinitatis expesse, quia Iudæi incapaces erant, & quia recens exierant ex Ægypto, ubi colebantur multi Dij, & intraturi erant in terram Chanaan, ubi etiam multi habebantur Dij, ne videlicet putarent sibi etiam tres Deos proponi colendos: Voluisse tamen Deum adumbrare hoc Mysterium, idq; multis modis ut cum in Novo Testamento prædicaretur non videretur omnino novum vel repugnans Testamento Veteri. Az az:

Iegyezzük megh Theodoretussal, hogy az Ur Isten nem akarta az O Testamentomban vilagosson tanitani az Haromsagnak titkat, mert az Sidok megh nem érthetik vala, mert csak mostanaban-is mentenek vala ki Ægyptusbol, az holot sok Istenek tisteltetnek vala, es be menendők valanak Chanaannak földeben, az holot ismet sok Istenek valanak: ahogy tudni illik, ne vélnék, mint ha ő nekiek-is harom Istenek adattatnanak tisteletre: akarta mind az altal Isten meg peldazni áz titkot, azt-is pedig sok keppen, hogy mikor az Uy Testamentumban prædikaltatnek, ne lattatnek tellyességgel Uynak, vagy ellenkezőnek az Uy Testamentommal.

Melly Theodoretus beszedeből, nyilvan meg tetsik mire nezet Isten abban, hogy az Szent Haromsagrol valo derekas tudomany maradgyon az Messiasnak idejere, de ugy mind az altal, hogy az Sido Bölcsektől sem volt ez el reytven. Mert itt ninesen so az Patriarchakrol, es az Prophetakrol, kik ertettek az Szent Haromsagrol valo tudomant, az mint irasokban-is be tötték.

Hogy dedighlen ertették legyen, im egy avagy ket Sido Doctornak arrol valo bizonsag tetelet, mint valami vilagos tükört fel tessem, es meg jegyzem, kiknek ha ki helt nem ad, annak ezer sem eleg.

Rabbi Simeon, Iohai fia, abban az könyvben, melly Zo-

harnak mondatik, hoz egy mondaſt elő Rabbi Ibba ſavaval ez mondaſnak magyarazattyara: *Az mi Iſtenünk az Iehova egy Iſten*, ſ-igy ſol:

Per primum IEHOVA inquit Rabbi Ibba, intelligit Patrem omnium Principem: Per Dominum noſtrum Filium omnium ſcientiarum ſontem: Per Secundum Iehova, Spiritum Sanctum, ex ambobus procedentem, qui quidem vocis menſura eſt. Vacat verò unum quia Individuus eſt: Nec revelabitur hoc arcanum ante adventum Meſſiæ. Az az:

Az Elſőn, *Iehova*, mond Rabbi Ibba, érti az Atyat, mindeneknek Urat: az mi Urunkon, az Fiat, minden bőlcseſegnek kut fejet: az maſik *Iehovan*, mind az kettőtűl ſarmazo Szent Lelket, ki az ſonak mértéke. Mondgya pedig egynek, mert el oſolhatatlan: Megh ſem jelenik ez titok, az Meſſiaſnak el jővetelinek előtte.

Mit kevanhatnal az imadando Szent Haromſaghrol, avagy az Iſtenſegben levő Szemellyeknek nevekről, es ſamokrol, nyilvabban valo tanubizonſag tetelt ennél? Egygyez minden pontyaban az Iſten mondaſanak magyarazo Sido Bőlcsnek ertelme, es vallas tetele ſent Ianos Apoſtollal, ki igy ſol: *Harman vadnak az Egben kik tanubizonſagot teſznek, az Atya, az Ige, es az Lelek es ez harom egy.* Mert ez is azt mondgya: *Az Atya, az Fiu, es az Szent Lelek*, egy, mert el oſolhatatlan, tudni illik, Iſtenſegeben.

1. Ioan. 5. 7.

Amaz Szent Haromſag egy bizony őrők Iſtennek halalos ellenſege Enyedi Győrgy, hallyatok mint ragalmaz ezert titeket, ez moſtani tarſaival eggyűt, igaz vallaſu Kereſztyenek: *Scimus Cabalam iſtam, & tales probationes luſus eſſe pueriles, nugas, &c.* Az az: Tudgyuk, hogy ez illyen *Cabala*, es ez illyen bizonſagok, csak gyermeki jatekok, hazugſagok.

Expl. Loc. V. & N. Teſt. fol. 2.

En pedig az egy Sido Bőlcsnek, ki Chriſtus ſületeſe előtt ſok eſtendőkkel élt, inkab hiſzek, hogy nem mint egy nehany ezer minap Csinalt Uy Iſtenű Enyedinek. Sőt ugy hiſzek, hogy az ő tarkas *Cabala* magyarazattyat, ehez kepeſt, párának tartom.

Karhoztat minket az Sido Bőlcseknek tanubizonſag te-

telek-

teleknek ellenek valo elő hozaſaert, ő pedig csak nem mindē Pogā bőlcseknek módaſokat elő hozza, még pedig ſemtelen parazna beſzedeket-is, mint laſd meg magyarazattyat, Philippisben irot levelnek maſodik reſzere, az ötödik *verſ* re, az keritő Baba mikeppen nogatta az Iffiu Theageneſt, Arſaceſſel valo paraznalkodaſra, csak hogy abbol az éktelen rut ſolaſnak nemeből ronthaſſa az őrökke aldando Iſtennek, ki az Chriſtus, őrők Iſtenſeget.

Rabbi Simeon Ben Iohai, iſmet imez Eſaiaſnak mondaſat magyarazvan, igy ſol: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaot, &c. Sanctus, ait, Pater, & Sanctus Filius, & Sanctus Spiritus Sanctus.* Az az: Szent, Szent, Szent az Seregeknek Ura. Szent, ugy mond, az Atya, es Szent az Fiu, es Szent az Szent Lelek. Eſ. 6.

Mellyben, miert mondottak legyen az Seraphim Angyalok haromſzor ezt: *Szent, Szent, Szent*, es nem kevéſebſzer, ſem többſzör, azt mutattya meg, hogy tudni illik, az egy Iſtenſegben levő harom Szemellyek ezzel ki jelentetnenek. Mert neha egy az *Szent* Iſtenſegeben: de azert, harom Szemellyeben. Mert Szent az Atya, Szent az Fiu, Szent az Szent Lelek Iſten. Nézzétek ki azert ebből-is az Szent Haromſag egy Iſtent.

Rabbi Azariel-is igy ſol: *Spiritus producit verbum & vocem, non labiorum hiatu, aut linguæ ſermone, aut hominis ſufflamine, ſed hi tres unus Spiritus ſunt.* Az az, Az Lelek ſarmaztattya az iget es az ſót, nem ajakaknak mozgaſaval, vagy nyelvnek ſollaſaval, avagy embernek lehelleſevel, de ez harom egy Lelek. Melly Azarielnek mondaſaban, nona nagy homaly vagyon, ugy mint, ki az több Sido bőlcsekkel egyetemben, ſant-ſandekkal akartak ſollani homalyoſon, az Iſtennek mélyſeges dolgairol, hogy mas nemzetſegek azoknak iſmeretire ne juthaſſanak, az mint erről Galatinus bizonſagot teſzen: Mind azon altal könyű megh erteni, hogy az Szent Haromſagnak titkarol ſollyon. Mert az Lelek, ki az iget ſarmaztattya, az Atya, ki az ő Fiat ſűlte: az Ige az Atyanak Fia, az Chriſtus: az Szó, ugy mint, minden ſollaſnak indito In tract. de Sanctitate.

authora, az Szent Lelek: azert mondgya: *es ez harom egy Lelek*, mert Lelek az Iſten, az ő Iſtenſegenek allattyaban.

Philo in Tractatu poſt ſex dies.

Philo Iudæuſ-is ezen ertelemben volt: *Duo ſunt Primi, unus eſt λόγος divinus, alter Deus ipſe, qui ante hunc λόγον, hic autẽ λόγος, Principium & Finis bene Placiti, ſeu voluntatis divinæ.*

Ketten vadnak elſők, eggyik az Iſteni Ige, maſik ő maga az Iſten, ki ez Ige előt, ez Ige pedigh kezdete es vege az Iſten tetßeſenek es akarattyanak. Mellyben nem azt akarja, mint ha két kűlőmbőző *Principium*ok, kezdetek volnanak az Ige es az Iſten, hanem csak megh kűlőmbőzteti az Iget attol, az kinek Igeje, tudni-illik, az Atyatol, kit előtte mond lenni az Igenek, nem Iſtenſegere, de az Szemellyre, es az Szemellynek rendire nezve. Mert az Atya ő magatul Szemelyebẽ, az Ige iſmet az Atyatul Szemelyeben. Azert kezdete es vege az Iſten tetßeſenek. Mert az mint maſut mondgya: λόγος *Dei omnia ordinavit*, az Iſtennek Igije mindeneket rendelt, az az, teremtett. Holott volt pedigh ez az Ige, azon Philo meg mondgya: *Et quia primogenitus apud Patrem manet*, Es mivel Első ſűlőtt, az Atyanal vagyon, melly nem egyeb, hanem az mit ßent Ianos mond: *Et Verbum erat apud Deum*, Es az Ige Iſtennél vala. Megh tetßik azert, hogy az Fiu egyenlő Iſtenſegeben, Allattyaban es Termeßetiben az Atyaval. Hogy pediglen az Szent Lelekről emlekezetet nẽ tőtt, oka ez, Mert az Sidok kivalt keppen neztenek az Fiura, kinek az Teſtben valo el jővetelire függeßtették vala hitőket. Annak felette, tőttenek az többi, melly Philo Iudæus mondaſabol az-is meg tetßik, hog azon ſollaſnak formajat követi, melyet ßent Ianos Euangeliſta az Ige Chriſtus felől.

Phil. lib. de Mundo. De Migrat. Abrahami.

Az regi Pogany Bőlcsek az ekes tudomanyert felette ſok Orßagokat es nemzetſegeket el jartanak, kik kőzzűl hires amaz Pythagoras, ki Ægyiptuſt, Arabiat, Chaldæat, ſőt męg Iudæat-is meg jarta, es az Carmelus hegyen-is mulatot, kinek Iſcholajabol annak utanna ſok bőlcs emberek tamadtanak, es az minemű tudomant vőttenek az ő Meſterektűl, azt tanitottak.

Cicero Iamblich: Porphir. Clemens. Primo Stom. ex Alexand. & Hermippo.

Ennek Tanitvanya vala Numenius, kinek könyveit Plotinus száz Commentariusokban, avagy magyarazo könyvekben feytegette, es azt mondgya:

Numenius in lib. de Bono.

Qui primum & secundum Deum cognoscere affectat, rectè distinguat, oportet, & ante omnia mentem suam tranquillet, demum verò invocato Dei nomine, thesaurum cogitationum suarum expromat. Exordiamur itaque hoc modo: Deus, primum dico, qui est in semetipso, simplex est, sibi undequaque cohæret in se unum nunquam dividuus. Deus etiam Secundus & Tertius Vnum est. Az az:

Valaki az elsö es masodik Istent kevannya meg ismerni, kevantatik, hog igazā meg válassa, es mindeneknek elötte elmejet csendesitse, az utā Istenek nevet segitségül hivan, az ö gondolattyanak reytekit ki nyissa. Kezdgyük ezokaert illyen modon: Isten, elsönek mondom, ki ö magaban vagon, tiszta épseg, minden felöl magahoz csatoltatot, ö magaban egy, soha nē oslo. Az masodik es harmadik Isten-is egy.

Melyben harom Istenröl tessen emlekezetet, nem ugy, mintha harom Isteneknek vallana külön külön: Mert lam ö maga mondgya, hogy soha el nem oslolhat: Mert ez harom ugy-mond Egy, hanem ez harom szemelyeket erti az Istenségben.

Hogy ez igy legyen, azon Plotinus meg magyarazza masut, midön igy szol: *Sunt tres primariæ Hypostases, Vnus, seu Bonum, Mens, seu Intellectus, & anima mundi: Nec de his nisi implorato Dei auxilio & sedata mente loquendum. Si rogas, qua ratione gignat unum alium, de rebus sempiternis agimus. Itaque non est quod quisquam temporalem hic generationem sibi fingat. Cum enim generationem dicimus causam & ordinem tantum respicimus.* Az az:

Plotinus Enead. 5. lib. 2. & lib. 3. Cap. 15.

Arrigite aures Vnitari.

Vannak harom elsö (avagy kivaltkeppen valo) Szemelyek, Egy avagy to, Elme avagy Ertelem es ez vilagnak lelke: Ezekröl penig Isten segitséget kerven, csendes elmevel kel szolani. Ha kerded, mimodon szüllye eggyik az masikat, örökkevalo dolgokrol tanitunk. Annakokaert senki itt ne fogjon maganak idö szerint valo szülest. Mert mikoron szüleszt mondunk, csak az okra es az rendre nezünk. Rendel az utan bö beszeddel mind ezeket elö szamlallya es meg ma-

gyarazza. Melyből nyilvan ki nezhettyük, hogy męg az Poganyok közöt-is homalyoſſan volt az Szent Haromſagrol valo tudomany. Mert az mit Iſten felől tudhatnak az emberek, nyilvan volt ő bennők, mert az Iſten megh jelentette nekiek, azt mondgya bőtű ſerint ſent Pal: *Rom:1. v. 19.*

Pirullyon orczatok Szent Haromſagh tagadok, hogy ollyan nyilvan meritek tagadni, mintha az O Teſtamentomban ſoha emlekezet nem volt volna az Szent Haromſagrol, holot im az Sido Bőlcsek arrol bizonyſagot tőnek, kiknek nyilvan valo tudomanyok im męg az Poganyokra-is ki hatot volt. De ezt ebben hagyom, mert az mint eleb-is jelentem Cabala magyarazatnak kákogjak ezfele bizonyos tanubizonyſagtételeket az Eretnekek.

Ti peniglen igaz hitű es vallaſu Hivek, erősſődgyetek ez Sido Bőlcseknek tanu-bizonyſagoknak tűkőreben valo betekinteſtekből, melyből az Szent Haromſagh egy bizony Iſtent vilagoſſan az ſent Iraſnak tűkőre utan ki nezhetitek.

HETEDIK RESZ.

Az regi Patereknek avagy Apoſtoli firfiaknak az Szent Haromſagrol valo vallas tetelekről.

§. I. Az Patereknek vagy az Anyaſzentegyhaznak Apoſtoli Firfiainak igaz Hitek es Vallaſok volt az imadando Szent Haromſagrol.

CHriſtus Urunk teſt ſerint valo ſűleteſetűl fogvan ez mai napig vannak tizenhat ſaz eſtendők es tizenkilencz. Első ſaz eſtendőkben az Euangeliſtak es Apoſto-

ſtolok minemű vallasban voltanak az imadando Szent Haromſag egy Iſten felől, az Uy Teſtamentom teſen arrol tanubizonyſagot, az mint oda fellyeb egy-nehányát elő-is hozam.

Szent Ianos Euangeliſtanak halála eſek Chriſtus ſűleteſe utan ſaz kettődik eſtendőben, kinek halalanak előddedin tamadtanak amaz Chriſtus Ieſus őrők Iſtenſegenek tagadoi Cerinthus, Ebion, Carpocrates eretnekek, kik ellen tanita Euangeliomanak kezdetiben az Chriſtus Ieſuſnak őrők Iſtenſegeről, az mint erről-is oda fellyeb bűvőn ſzollottam.

Szent Ianos halala utan az maſodik ſaz eſtendőben levő Doctorok, kik az Apoſtolok utan kővetkeztenek, azt tanitottak, hogy egy az merhetetlen, foghatatlan, veghetetlen, &c. őrőkkevalo Iſten, Iſtenſegenek allattyaban, de ſemelyeben harom, Atya, Fiu es Szent Lelek. Hogy ez igy legyen, az időbeli Patereknek iraſokbol im megbizonitom.

Polycarpus Doctor ſent Ianos Euangeliſta Tanitvanya, ęlt Chriſtus ſűleteſe utan ſaz hatvannyolczadik eſtendőben, kit mikoron az tűzre vinnenek az Chriſtus nevejert, ſep kőnyőrgeſt tűn, melyben az Atyat, Fiat es Szent Lelket hiyja ſegitſegűl, es aldgya illyen modon: *Verus es tu & ſine mendacio DEVS: Propterea & in omnibus laudo te & benedico tibi, & glorifico te per æternum Deum & Pontificem Ieſum Chriſtum, dilectum Filium tuum, per quem & cum quo tibi cum Spiritu Sancto gloria & nunc & in futura ſecula, Amen.* Az az:

Chronol. Buchol. fol. 181.

Symphon. Cathal. Pol. fol. 131. Euſeb. lib. 4. cap. 15. Eccl. Hiſt.

Igaz vagy te Iſten, es hazugſagnelkűl valo: Ezokaert mindenekben dicsirlek, aldalak es dicsőitęlek tegedet az te ſerelmes Fiad az Ieſus, ugy-mint, őrőkkevalo Iſten es fő Pap altal, ki altal es az kivel teneked az Szent Lelekkel egyetemben dicsőſeg, moſt es mind őrőkke, Amen.

Ihol az Szent Haromſag, ti minapi Csinalt Uy Iſtenűck? Nem az Nicæabeli Conciliomban talaltak, az mint titeket elámétottanak az ti Plebanoſitok.

Ignatius Doctor ęlt Chriſtus ſűleteſe utan ſaz kilenczedik eſtendőben, Polycarpus előt őtven eſtendővel, kiira

Chronol. Buchol. fol 171.

egy

egy levelet Philadelphisben levő Keresztyeneknek, melyben több beszedi között igy tanit az Szent Haromsagrol:

Vnus est ingenitus Deus Pater, & unus unigenitus Filius, Deus, Verbum & Homo, & unus Paracletus Spiritus veritatis. Az az:

Egy az szűletetlen Atya Isten, es egy az eggyetlen egy szűlőt Fiu, Ige Isten es Ember, es egy az vigasztalo es igazsagnak Lelke.

Hany szemelyekről tessen vallyon s emlekezetet? nem többről haromnal, ki Atya, Fiu es Szent Lelek, es ez az harom egy, azt mondgya szent Ianos, 1. *Ioan: 5. v. 7.*

Azon Ignatius ira mas levelet Philippisbeli Keresztyeneknek melyben igy szol: *Vnus est omnium Deus Pater Christi: & unus Dominus noster Iesus Christus, Filius Dei unigenitus: Vnus autem etiam Spiritus Sanctus.* Az az:

Egy az mindeneknek Istene Christusnak Attya, es egy az mi Urunk Iesus Christus, Istennek eggyetlen egy szűlőt Fia: egy az Szent Lelek-is.

Meg tetszik ebből-is, hogy az mindeneknek Istene egy Atya, nem harom Atyak: egy Fiu, nem harom Fiak: egy Sz. Lelek, nem harom szent Lelkek. Az menyi azert az szemely az egy Istensegben, annyi az szám: De az szemelyek Atyanal, Fiunal es Szent Leleknel többen nincsenek, hát az szám-is csak harom: azert Haromsag.

Apolog: 2. ad Antonium Imper. pag. 43.

Iustinus Martyr elt Christus születese utan szaz hatvannyolcz esztendőben, egy időben Polycarpussal, azt mondgya ez-is:

Profitemur nos talium, qui habentur Deorum expertes esse & alienos à Diis: sed non à verissimo illo Deo Patre iustitiæ & castitatis & virtutum aliarum. Verum hoc ipsum & Filium, qui ab eo venit, & Spiritum Propheticum colimus & adoramus, cum ratione & veritate venerantes. Az az:

Meg vallyuk mi, hogy ezfele sok Isteneket nem tudunk, es hogy idegenek vagyunk az sok Istenektől: de nem amaz igaz Istentől, az igazsagnak, szentsegnek es egyeb jossagoknak Attyatul. De ezt es az ő Fiat, ki ő tőle jőt, es az Prophe-

tia-

tiaknak Lelket tiſtellyúk es imadgyuk moddal es igazſaggal tiſtelven.

Melyből meg tetſik, hogy az Poganyoknak ſok Iſtenek ellenekben egy Iſtent vét, oly egy Iſtent mind az altal, ki Atya, Fiu es Szent Lelek. Egy azert az Iſten allattyaban, de ſemelyeben harom. Hogyhogy? Igen nyilvan maſutt meg mondgya:

Vnitas namque in Trinitate intelligitur, & Trinitas in unitate agnoſcitur. Iuſtin. in Expoſ. fidei pag. 294.

Mert az egyſeg az Haromſagban ertetik: Es az Haromſag az Egyſegben. Az az: Az egy Iſtenſegben vagyon az Haromſag, es az Haromſagban vagyon az egy Iſtenſeg.

Ihol az Haromſagh ti Csinalt Ily Iſtenűek. Hat nem az Nicænumbeli Gyűlesben talaltak. Mert Chriſtus ſűleteſe utan, harom ſaz huſs eſtendővel lőn az Nicæabeli Gyűles. Ihol irja ezt Iuſtinus Martyr, Chriſtus ſűleteſe utan ſaz hatvan nyolczadik eſtendőben, az Nicænumbeli Synat elől ket ſaz negyven harom eſtendővel. Azert fallyatok bellyeb az ſipot, es az Szent Haromſagot tagadaſtokkal ne káromlyátok: Mert meg bűntet.

Clemens Alexandriai Panthenuſnak tanitvanya, élt Chriſtus ſűleteſe utan ſaz nyolczvan harom eſtendőben, azt mondgya: Clem. lib. 3. Pædagogi.

Laudemus unum Patrem & Filium unà cum Spiritu Sancto, qui unus eſt omnia, in quo omnia, per quem omnia unum, per quem eſt quod ſemper eſt. Az az:

Magaſtallyuk az egy Atyat es Fiut eggyût az Szent Lelekkel, az ki egy mindenek, az kiben mindenek, az ki altal mindenek, egy ki altal vagyon, az mi mindenkoſ vagyon.

Nyilvabban maſut: *Omne verbum in duobus aut tribus teſtibus conſiſtit, Patre, Filio, & Spiritu Sancto: quorum teſtium auxilio mandata ſervari debent.* In Eclogis. Az az:

Minden beſed ket avagy harom bizonſagban áll megh: Atyaban, Fiuban, es Szent Lelekben, melly bizonſagoknak ſegitſegevel kell meg tartani az parancsolatokat.

Annyit teſſen ez, mint ſent Ianos Apoſtolnal amaz mon-

das: *Harman vadnak kik tanubizonſagot teſznek az Egben, Atya, Ige es az Lelek, es ez harom egy.* Ihol az Szent Haromſag.

Iren. lib. 3. Cap. 6.

Irenæus Doctor élt Chriſtus fŭleteſe utan, ſaz kilenczven negy eſtendŏ tayban, ez-is minemŭ ertelemmel tanitott à Szent Haromſagrol, azŏ iraſa teſzen arrol tanubizonſagot, midŏn igy ſol:

Nec alius in ſcripturis Deus appellatur, niſi qui eſt omnium Deus & Dominus, & qui Moſi dixit: Ego ſum qui ſum, *& hujus Filius Ieſus Chriſtus, Dominus noſter, qui filios Dei facit credentes in nomen ſuum.* Az az:

Mas Iſten az irasban nem neveztetik, de az ki Iſtene es Ura mindeneknek, es az ki Moſeſnek mondotta: *En vagyok az ki vagyok*, es ennek Fia az Ieſus Chriſtus, az mi Urunk, ki Iſten fiaiva teſzi azŏ neveben hivŏket. Melyből meg tetſik, hogy ha mas Iſten nincsen az irasban, hanem csak az Atya es az Fiu, tehat ollyan termeſet ſerintvalo Iſten az Fiu mint az Atya, es valoſagos Szemelly. Hogy ez igy legyen, megh bizonyittya. *Qui Deo ſemper coexiſtebat*, ki mindenkor az Iſtennel egyetemben volt: es ki mindeneket teremtett kezdetben. *Lib*: 4. *Cap*. 17. *Iren.*

Iren. lib. 2. Cap. 43.

Iſmet *Lib*: 3. *Cap*: 6. *Neq; igitur Dominus, neq; Spiritus Sanctus, neq; Apoſtoli eum, qui non eſſet Deus, definitivè & abſolutè Deum nominaſſent aliquando, niſi eſſet verus Deus.* Az az: Sem az Ur annak okaert, ſem az Szent Lelek, ſem az Apoſtolok, azt, az ki Iſten nem volna, egy altallyaban valaha Iſtennek nem mondottak volna, ha Igaz Iſten nem volna. Mellyel az Csinalt Ily Iſtenŭeknek kŏnyŏ eleget tenni arra azŏ csapongaſokra, mellyben az Chriſtuſt Iſtennek mondgyak, de csak Meltoſagra, ſ-nem Termeſetire nezve.

Bellarm. lib. 1. de Chriſto Cap. 10.

De mind ezeket Irenæus Doctor, nagy ſep rŏvid Credoban foglalta vala be, midŏn igy ſol, *Lib*: 1. *Cap*: 2. *Eccleſia accepit eam fidem, quæ eſt in unum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt*: *Et in unum Ieſum Chriſtum Filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute*: *Et in Spiritum Sanctum.* Az az:

Az Anyaſzentegyhaz vŏtte azt az hitŏt, melly vagyon egy

Iſten-

Istenben, mindenhato Atyaban, ki teremtette mennyet es földet, tengert, es mindeneket, mellyek azokban vadnak: Es egy Iesus Christusban, Istennek Fiaban, az mi idvessegünkert meg testesültben: Es az Szent Lelekben, &c.

Azt mondgya, hogy ezt az hitőt vőtte az Anyaßentegyhaz: Vallyon kitől? Az Apostoloktul. Mert tanitvanya vala Irenæus Polycarpusnak: Polycarpus ß: Ianos Euangelistanak, melly Irenæus sokat ira az Eretnekek ellen, Christus ßületese utan ßaz hetven nyolcz eßtendő tayban. Micsoda orczaval méritek ti tagadni Uy Istenűek az Szent Haromsagot? Ind. Chro. Buchol. pag. 183.

Ebben az masodik ßaz eßtendőben ßerte ßerint Asiaban, Africaban, es Europaban, sok tudos fő Doctorok voltanak, kik ßentül igazan, az Apostoloktul reajok ßallittatott tudomant, mind egyeb hitnek agazatiban, mind kivaltkeppen az Szent Haromsagrol meg tartottak, es az ő maradekjokra ßallitottak, noha nem maradhata sokaig ßűzen az Eretnekek miatt az Szent Haromsaghrol valo tudomany, az mint Eusebius Historicus meg jegyzette *Lib: 3. Cap: 29. Eccl: Historiæ.*

Hogy ez okaert ne vélnék az Czinalt Uy Istenűek ezt az igaz tudomant csak egy nehany Patereknek ßajokban es irasokban forgotnak lenni, mint az ő tévelygesek, tetßék fel jegyzenem à Szent Haromsagot igazan vallo Doctoroknak es Pispőkőknek nimellyiket.

Ierusalembeli Pispök az masodik ßaz eßtendöben.

1. Simeon Cleophasnak fia meg feßittetik, mikor volna ßaz huß eßtendős, az Christus nevejert. 2. Iustus. 3. Zachæus. 4. Tobias. 5. Beniamin. 6. Ianos. 7. Mathyas. 8. Philep. 9. Seneca Kereßtyen. 10. Iustus. 11. Levi. 12. Ephrem. 13. Ioseph. 14. Iudas. 15. Marcus. 16. Cassianus. 17. Publius. 18. Maximus. 19. Iulianus. 20. Gajanus. 21. Symmachus. 22. Cajus. 23. Iulianus. 24. Capito. 25. Maximus. 26. Antonius. 27. Valens. 28. Dolichianus. 29. Narcissus, ki az ő gonoß akaroinak irigysegek miatt Ecclesiajat el hagyvan, az pußtaba ment vala, es sok eßtendeig ott éle. (Mert akkoron-is irigyek voltanak az Papok egy- Cent. 2. Magdeb. cap. 3. Euseb. lib. 3 Cap. 33.

NB: Mindenkor irigyék voltanak à Papok.

mashoz, mint most.) Ezeken kivül-is többen sokan voltanak, kik az Apostoli tudomant éppen meg tartottak.

Antiochiabeli Doctorok.

Policarpus, Papias, Ignatius, Theophilus, Maximinus, Serapion, Papias, Polycarpus, Hegesippus, Phocas, Agrippa, Apollinaris kereztyen, Asterius, Melito, Papyrius, Musanus, Modestus, Bacchylides, Elpistus, Bardesanes, Rhodon, Calistion, Zoticus, Apollonius, Miltiades, s-az többi.

Alexandriabeliek.

Euseb. lib. 3. Cap. 21. Abilio, Cerdo, harmadik Marcus Apostol utan, Iustus, vagy Iustinus, Eumenes, Celagion, Agrippas, avagy Agrippinus, Iulianus, Pangenus, Clemens Alexandrinus.

Cretabeliek.

Szent Pal, es Titus, Philippus, Pynitus.

Athenasbeliek.

Publius, Quadratus, Aristides, Iovius.

Corinthusbeliek.

Primus, Dionysius, Bacchylus.

Illyriai Doctorok.

Quirinus, Elentherius.

Romabeliek.

Iustinus, Euaristus, Alexander 1. Xistus, Telephorus, Higynus, Pius, Anicetus, Sater Eleutherius, Victor Theodulus, Peregrinus, Loncordius, Ermagoras, Apollonius, Martianus, Ruffinus.

Galliabeliek.

Photinus, Irenæus, Regulus, Lucianus, Pancratius, Carannus, Taurinus, Gangericus, Eugenius Benignus, Attalus, Sanctus, Zacharias.

Csufolnak ezzel minket az Erdelyi csinalt uy Istenűck, hogy az Lelek idvősségeben jaro mélyseges dolgot embereknek tanubizonyság tetelekből-is allattyuk.

De vegyek ebekben, hogy nem annyera bizonságul hozzuk ezeknek ertelmeket elő az Szent Haromságrol, mintha hitünket ezeken fundalnok, es ugyan nem volna honnan meg bizonyitanunk az Szent Haromság felől valo Apostoli

tu-

tudomant. Mert tudgyuk, legyen hala Istennek, minem ú fontos lehessen az puſta emberi tanubizonyſag-tetel valami nagy dologrol az ſent Iraſnelkúl, hanem hogy meg mutaſſuk azt, hogy ez Apoſtoli Firfiak nem egyebet tanitottanak az Szent Haromſagrol, hanem az mit vőttenek az Apoſtoloktul, es hogy minden pontyaban eggyezzenek az Apoſtolokkal. Annakfőlőtte hogy megh hamiſsittatnanak az Szent Haromſag tagadok. Adgyak eredetit ők mindenik ſaz eſtendőről eſtendőre, hogyhogy, holott es kik altal ment eleb eleb az ő vallaſok? Nem eleg ám az Bibliat elő kapni, ſ. abbol kinekkinek az ő vak ertelme ſerint Hitet faragni, hanem meg kel latni Chriſtus ſúleteſetúl fogvan addig minden időnek reſzeiben az közönſeges Anyaſzent-egyhaz, es annak fenlő ſővedneki az tudos bőlcs Doctorok mint ertettek ſ. vallottak? Azt cselekeſſük mi. De ſoha ti uy Istenű Plebanuſok azt nem kővethetitek.

Laſſuk azert az harmadik ſaz eſtendőben is Chriſtus ſúleteſe utan, mely igazan, éppen es minden homalynelkúl tanitottanak az ſent Haromſagrol.

Origenes Clemens, Alexandrinuſnak Tanitvanya, élt Chriſtus ſúleteſe utan ketſaz harminczket eſtendőben, igy ſol: *Nos novimus unum Deum, & in præterito & in præſenti, unum Chriſtum & tunc & modo, ſimiliter & unum Spiritum Sanctum cum Patre & Filio ſempiternum.* Az az: Homil. 6. in Ieremiam

Mi egy Istent iſmerünk mind az el mult ſ. mind az jelen valo (időben) egy Chriſtuſt mind akkor ſ. mind moſtan, haſonlokepen egy Szent Lelket, az Atyaval es az Fiuval őkkevalot.

Nyilvabban maſutt: *Non ſufficit eis ſemel clamare Sanctus, neq; bis: ſed perfectum numerum Trinitatis aſſumunt, ut multitudinem ſanctitatis manifeſtent Dei, quæ eſt trinæ ſanctitatis repetita communitas, Sanctitas Patris, ſanctitas unigeniti Filii & Spiritus Sancti.* Az az: Homil. 4. in Eſaiam.

Nem eleg nekiek (az Seraphim Angyaloknak) egyſzer kialtani Szent, ſem ketſzer: de az Haromſagnak tőkelletes ſamat veſsik elő, hogy az Isten ſentſegenek ſokſagat megh

Hieron. eō. ad Galat. plurimum facit ad corrigendum populam multorum in una ſententia atque conſenſus.

jelentsék, mely az harmas szentségnek elő hozot közönsége, Atyanak szentsége: Fiunak szentsége es Szent Leleknek. Ihol az szent Haromsag, nezzed ki belőle.

Sermon. de Bap. Christ.

Cyprianus çlt kétszaz husonket estendővel Christus születese utan, ez-is igy tanit az szent Haromsagrol: *Pater eligit, Filius diligit, Spiritus Sanctus conjungit & unit.* Az az:

Az Atya valaszt, az Fiu szeret, az Szent Lelek egyben szerkesztet es eggyesit.

Orig. lib. 7. in Epist. ad Romanos.

Nyilvabban masutt: *Manifestè ostenditur natura Trinitatis & Substantia una quæ est super omnia.* Az az:

Nyilvan meg mutattatik az szent Haromsagnak termeszeti, es az egy (Isteni) állat, mely mindenek fölőt vagyon. Sok idővel çlt ez az Nicenumbeli Synat előtt. Nezzetek ki hát ebből-is, hogy nem Niceaban talaltak az Haromsagot.

Ep. ad Burdeg. Cap. 10.

Igy Martialis-is: *Sanè de Mysterio Trinitatis quam bonus & beatus & suavis Deus Rex Regum, &c.* Bizonyara az Haromsagnak titkarol, mely jo es bodog es gyönyörűseges az Isten Kiralyoknak Kirallya.

Magdebur. Cent. 3. c. 4.

Ebben az harmadik szaz estendőben felette sok tudos Paterek s Apostoli Firfiak çltenek, kiknek tanubizonysagtételeket ide le irnom nem szükseges, holott egy ertelemmel tanitottanak az Szent Haromsagrol. Mert ebben tőnek gyűlest Samosatabeli Pal Eretnek ellen, ketszaz hatvanneg estendőben, azert, hogy az Christusnak örők Istenseget tagadgya vala, kiről ez utan.

Harmadik szaz estendőben Ieruſalembeli Szent Haromsagh vallo es tanito Puspökök.

Euſ lib. 6. Cap. 11. Euſ. lib. 7. c. 28. & 30.

Alexander, Mezabanes, Hymenæus, ki Samosatabeli Pal Eretneket meg hamisitotta, az mint Eusebius irja. Labdas, Christus születese utan ketszaz kilenczvenkilencz estendőben, es Hermon.

Antiochiabeli Puspökök.

Asclepiades, Philetus, Zebenus, Babylas, Tabius, Demetrianus, Samosatabeli Pal, kit az ő eretnekseggeert ki üzenek szamkivetesre, es szálla helyeben Domnus, Timæus, Cyrillus.

Asiaban szerte szerint.

Tir-

Tirmilianus, Alcibiades Protecretus, Archelaus, Maicellus, Triphon.

Pontusban, Theodorus es Athenodorus, kikről Nicephorus *lib: 6. cap: 17. & 22.*

De emlekezetes az à ſep *Symbolum*, mellyet irt Athenodorus az Szent Haromſag tagado eretnekek ellen. Origeneſnek Tanitvanya volt ez Athenodorus.

Theodorus Credoja avagy Symboluma, *ki annakutanna Gregoriuſnak hivattatek.*

Unus Deus Pater verbi viventis ſapientia ſubſiſtentis & virtutis ſuæ, & figuræ, perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti, Vnus Dominus ſolus ex ſolo, figura & imago Deitatis, verbum perpetrans, ſapientia comprehendens omnia, & virtus qua tota creatura fieri potuit. Filius verus veri, & inviſibilis ex inviſibili, & incorruptibilis ex incorruptibili, & immortalis ex immortali, & ſempiternus ex ſempiterno. Vnus Spiritus Sanctus ex Deo Subſtantiam habens, & qui per Filium apparuit imago Filii perfecti, perfecta viventium cauſa, ſanctitas ſanctificationis præſtatrix, per quem Deus ſuper omnia & in omnibus cognoſcitur, & Filius per omnes. Trinitas perfecta majeſtate & ſempiternitate & regno minimè dividitur neque abalienatur. Igitur neque factum quid aut ſerviens in Trinitate, neque ſuperinductum tanquam ante hac quidem non ſubſiſtens, poſtea vero ſuper ingreſſum. Neque ita unquam defuit Filius Patri, neque Filio Spiritus Sanctus, ſed invertibilis & immutabilis eadem Trinitas ſemper, &c. Az az:

Eſt in Euſebio per Ruffinum tranſlato. lib. 7. Cap. 25.

Egy az Iſten, Attya az élő Igenek, bölcseſege az ő allattyanak es erejenek es abrazattyanak, tökelletes fiúlője az tökelleteſnek: Attya az eggyetlen egy fiúlőt Fiunak.

Egy Ur, egyedúl egytúl, abrazattya es kepe az Iſtenſegnek, teremtő Ige, mindeneket be foglalo bölcseſeg, es erő, mely altal minden teremtet allat lehetet: Fia igaz igaznak, lathatatlan lathatatlantul, örökkevalo örökkevalotul.

Egy Szent Lelek, kinek Iſtentűl vagyon allattya, es ki az Fiu altal jelent meg abrazattya az tökelletes Fiunak, az élőknek tökelletes oka, ſentſeg meg ſenteleſnek ſerzője,

ki altal az Iſten mindenek fölöt es mindenekben iſmertetik es az Fiu-is mindenek fölöt.

Tökelletes Haromſag fölſeggel es örökkevaloſaggal, ki birodalommal meg nem oſoltatik, ſem el nem idegenittetik. Annakokaert ſemmi teremtet es ſolgalo az Haromſagban ninesen, ki abban vitetet volna, mintha az elöt abban nem volt volna, hanem az utan leven, vitetett volna oda. Es igy ſoha az Fiu Atyanelkül nem volt, ſem az Szent Lelek Fiunelkül, de viſſa fordulhatatlan, es el valtozhatatlan mindenkor az Haromſag, &c.

Ti ſent Haromſag tagado Plebanuſok nyiſſatok jol föl az ti ſemeiteket, mellyek az tevelygesben ollyanokká löttenek, mint az Csiknak ſemei, legyen egy egy tányérni az fejetekben, es ebben az Nicenumbeli gyüles elöt valo Symbolumnak tüköreben tekintſetek be, ſ-megh lathattyatok ebben, hogy az Atya Iſtennek termeſet ſerint valo Fia az Chriſtus, lathatatlan, rothadatlan, halhatatlan, teremtö, örökkevalo Iſtenſegeben: azert termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely: azt-is ki kandicsalhattyatok, hogy az Szent Lelek az Atya Iſtennek allattyabol ſármazot Atyanak es Fiunak Lelke, minden teremtet allatoknak elſö fö oka: Azert termeſet ſerint valo Iſten, es valoſagos ſemely: Es igy az ſent Haromſagot. Meletius Doctor, Thelymidres, Meruzanes, Helenus, Marinus, Phædimus, Nicomas, Agapius, Pamphilius, ſ-à többi.

Alexandriabeliek.

Heraclas, Dionyſius, Alexandrinus, Pierius, Achillas, Diaſcorus, Demetrius, Lucius, Tanſtinus, Aquila, Cajus, Petrus, Paulus, &c.

Tertullianus, Cyprianus, kik az Szent Haromſagrol ugán könyveket irtanak, ez idöben, ugy-mint, ketſaz nyolcz eſtendöben Chriſtus ſületeſe utan az harmadik ſaz eſtendönek csak az kezdetiben. Origenes, Iulius Aphricanus, Ammonius Hypolitus, &c.

Romabeli Puſpökök.

Zephyrinus, Calixtus, Urbanus, Pontianus, Anterus, Tabia-

bianus, Cornelius, Lucius, Stephanus, Xustus, 2. Dionysius, Felix, Eutichianus, Gajus.

Europabeliek sserte sserint.

Vicronius, Minutius, Felix, Philemon, Matalius, Maximus Urbanus, Sidonius, Celerinus, Moses.

Mind ezek egy ertelemmel minden helyekben tanitottanak az Szent Haromsagrol, ha hol peniglen ellene eretneksseg tamadot, ottan rayta voltanak, es megh hamisitottak. Iollehet hova tovab megh kezde hanyatlani az tudomany, es az ő tista izen folyo igaz magyarazattya köziben, zavaros pocsadekok ötlenek az emberi talalmanyok altal: De azert az sent Haromsagrol valo ertelem eppen megh tartatot. Lasd meg *Centur: 3. Magdeburg: cap: 4.*

Negyedik sszaz estendöbeli Patereknek es Doctoroknak az Sz. Haromsagrol valo tanu bizonysagtetelek.

Nem sükseg, hogy itt az Patereknek bő besseddel valo tanitasokat elő hordgyam az Szent Haromsagnak meg mutatasara. Mert Hilarius Doctor egy-nehany könyveket ira arrol illyen Titulussal: *De Trinitate*, az Haromsagrol, mellyekben oly bölesen, vilagossan tanit az sent Iras sserint az egy Istenről, az Istensegben levő Szemelyekről: Az Christusnak termesset sserint valo Istensegeről, az Atyanak allattyabol valo sületeseről: Az Szent Lelekről, örök Istensegeről, valosagos semelyeről, sármazasarol az Atyatul es Fiutul, hogy immar ugyan lehetetlen nyilvabban arrol solani.

Elt Christus sületese utan haromsaz ötvenöt estendőben. Athanasius egy üdős Hilariussal, igy gátollya meg az elmeje futtato sent Haromsag tagadokat.

Athanas. lib. de assumt. homi. & de Vnitate ac sempiternit. Trinitatis.

Hæc; ô Deus melius sensserim, quam ad liquidum dixerim, dum te Deus credendum non definiendum præbueris: & credere jussum sit non discutere permissum. Az az:

Ezeket oh Ur Isten jobban ertem, hogy sem mint nyilvabban ki mondhatnam: holot tegedet Isten hinni nem meg magyarazni engedted: Es hinni parancsoltatot, nem meg magyarazni engedtetet. Mesg-is az Csinalt Uy Istenüek

vegere akarnának menni tellyességgel, s nem hinni az Szent Háromságnak.

Miért hoznek itt sok bizonyságokat elő, holott az Arrius eretnekségét az negyedik száz esztendőben támada, ki ellen az egész Keresztyen világban levő Doctorok forditak nyelveket es pennajokat? Lassuk ezokaert ez időbeli Doctorokat.

Ierusalemben.

Hermon, Macarius, ki az Nicæai gyülesben jelen volt, Maximus, Ioannes, Antiochus.

Antiochiaban.

Tyranus, Vitalis, Philogonius, Eustachius, Gregorius, Arethusianus, Eulalius, Euphronius, Placirus, Leontius, Eudoxius, Adorjanus, Arrianus, Meletius, Paulinus, Athanasius, Ancyranus, Aëtius, Diodorus, Tabianus, Theodotus, Vitalianus, Euaginus, Tlacianus, Theodoricus.

Asiaban imitt amott.

Eusebius Cæsarienſis, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Basilius Magnus Cæsarienſis, Clemens Hermolaus, Romanus, Asclepias, Basilius Amasenus, Basilius Ancyranus, Cresephon, Ædesius, Trumentius, Hellanicus, Heranæus, &c. Eusebius Emisenus, es ezeken kivül ketszaz tizenegy: *Magdeburg: Centur: 4. cap: 10.*

Alexandriaban.

Petrus, Achillas, Alexander, Athanasius, Theophilus, Apis, Longus, Macarius Nilas, Arnobius, Lactantius, Irenæus, Paphuntius, Epiphanius, s az többi ezeken kivül száz negyven kilentz *Centur: Ibidem.*

Constantinapelban.

Metrophanes, Alexander Constantinopolitanus, Pantoleon, Amphion, Macarius, Paulus, Euagrius, Agelius Eutropius, Endæmon, Nectarius, Eustacius, s az többi ezeken kivül husan

Galliaban.

Hilarius, Gorontius, ugy mint negyven kettea.

Hispaniaban.

Iu-

Iuvencus, Prudentius, Osius, ugy mint tizenharom.

Italiaban.

Fortunatianus, Vitus, Vincentius, Iulianus, Hieronymus, ugy mint nyolczvan heten.

Romaban.

Marcellinus, Marcellus, Eusebius, Miltiades, Marcus, Iulius 1. Liberius, Felix 2. Damasus, Syricius.

Mind ezeket azert szamlalam elő, hogy eszünkben veheſsük, menyi sok tudos Apostoli ferfiak, Doctorok es Püspökök voltanak, kik az Szent Haromsag egy Istenről az Apostoli tudomany szerint egy inon folyo igaz ertelemmel tanitottanak, mert azek az melly orszagokban, tartomanyokban es varasokban voltanak Püspökök, szantalanon voltanak Egyhazi szolgak, falukban, varasokban az Szent Haromsag egy Isten vallasan, el annyira, hogy az Eretnekek esak imit amot szurdekokban, ha voltanak is lappangottanak.

Bizony ha az Christus es az Szent Lelek termeszet szerint valo Isten es valosagos Szemelly nem volt volna, es ha az Apostoloktul ugy nem tanultak volna soha ennyi sok szaz Püspökök, ennyi sok ezer Egyhazi szolgak, es ennyi sok tömeny ezer kösseg az Szent Haromsagot nem vallotta volna, annak tagadoit nem üldözte s. nem kergette volna mint Eretnekeket. Ez negy szaz esztendőtől fogvan pediglen, ez tizen hat szaz tizen kilentz esztendőben, ezen egy tenorban vallottak, magyaraztak, es maradekjokra szallitgattak az Egyhazi Szolgak az Szent Haromsagh egy Istenről valo tudomant es oltalmaztak az Eretnekek ellen.

El hagyom ez okaert az töb szaz esztendőkben levő Doctoroknak tanubizonsag teteleket az Szent Haromsag felől. Mert az Apostoloktul fogvan ez negy szaz esztendők alatt mint forgot es terjedet ez tudomany, forog legh inkab kerdesben. Ha ki akar ezekről többet olvasni, lassa az Magdeburgoniaknak tizen harom szaz esztendők alat valo terjedeset Doctorival es Vallasival eggyut: annak felette az Szent Haromsag tagado Eretnekek is tamadasokat, es el veszeseket mind Servetus Mihalyig, ettől David Ferenczig.

NYOLCZADIK RESZ.

Az Conciliomoknak, avagy Vilagi nagy Synatoknak az Szent Haromsagrol valo tanubizonsag tetelekről.

§ I. Ez vilag kerekségeből egyben gyülekezet Doctoroknak igaz Apostoli tudomany szerint valo ertelmek volt az Szent Haromsagrol.

MAS az Concilium, mas az Synat. Az Concilium olly gyülekezet, melly az egesz vilagban levő kereßtyen Püspökökből, Doctorokbol, es Egyhazi szolgakbol all. Az Synat olly gyülekezet, melly csak egy nemzetnek Püspökjeből all, neha ket vagy harom nemzetsegnek Egyhazi szolgaibol. Nincsen ennekem itt szom valamelly egy nemzetből egyben gyülekezet Synatrol tőbről egynel, mellyet maydan elsőben-is megh jelentek, hanem amaz vilagi nagy gyülekezetről, azok közzől is csak haromrol, avagy negyről. Negyről nevezetesſebbekről, es emlekezetesſebbekről. Mostan amaz egy Synatrol, ki csak *Nationalis*, Nem-

Anthiochia Varasbeli Synat.

zetseg szerint valo.

Ket ßaz ötven hat estendőben Christus születese utan, mikor amaz Samosata varosbeli Palnak Eretnekſege, melyben az Christusnak es az Szent Leleknek örők Istenseget tagadgya vala, igen kezdet volna az uyſagnak örülő tudatlan goromba kősseg közőt elebeleb menni, akkoron Anthiochia varosban, nagy Gyülest hirdetenek Pal Eretnek ellen, Galienus, es Aurelianus Romai Imperatorok idejeben, melyben fő Doctorok valanak Tirmilianus, Gregorius, A-

Euſ. lib. 7. Cap. 28. Ec. Hiſtor.

the-

thenodorus, Helenus, Nicomas, Teotechnus, Maximus, I az többi, kikről oda fellyeb.

Ebben az Synatban meg ijedven Pal Eretnek, meg eskűvek, hogy soha többe az Szent Haromságot nem tagadgya, hanem az Christust es az Szent Lelket, termeßet ßerint valo Istennek, es valosagos Szemellynek vallya lenni az Egy Istenségben, az Apostoli tudomany ßerint.

De nem sok idő mulvan megh ßege hitit, es az elebbi Sz: Haromság tagado Eretnekségre vetemedek: az mellyert ismet azon Anthiochia varosban Gyűles lőn, Christus ßületese utan ket ßaz hatvan kilencz eßtendőben, az holot eg Malchion nevő tudos Doctortul az nagy Gyűlekezet előtt, kiben sok Pűspőkők valanak, meg győzetek, Eretneknek kialtatek, es ßamkivetesre sententiaztatek, melyre el-is űzettetek Aurelianus Imperatortul. *Euseb: lib: 7. Cap: 27. & 29. Hist: Eccles:*

Ebben az Gyűlesben az Szent Haromság egy Istenről valo tudomant megh magyarazak, es az Eretnekek ellen az Christusnak es az Szent Leleknek őrők Istenseget, es valosagos Szemellyet meg oltalmazak, kiről *in Cathalogo de viris illustribus olvashatß.* Lib. 2. Hæreticæ. Tabula Theodoret.

Ez Samosatabeli Pal Eretnek vallasat kővetik ez mostani Szent Haromság tagadok, kik eggyűt ezzel az ő Mesterekkel meg sententiaztattak.

Nicæa Varosbeli Vilagi Concilium vagy Gyűles.

Christus ßületese utan harom ßaz huß eßtendővel, amaz kereßtyen Constantinus Csaßar, ez vilagnak harom reßeből, Asiabol, Affricabol, es Europabol egyben hiva az Ecclesianak tűndőklő ßővetnekit, pűspőkit, ez Nicæa nevű varosban. Akkoron lathattal volna ott, mond Eusebius, Syrusokat, Ciliciabelieket, Phæniciaiakat, Arabiabelieket, Palæstinusokat, Thæbanusokat, Mesopotamiabelieket, Perßakat, Scytakat, Pontusbelieket, Pamphiliabelieket, Cappadociabelieket, Asiabelieket, Phrigiabelieket, Achæusokat, Epirotakat, es azokon tul valokat, Spanyolokat, nem keve- Lib. 3. de vita Constant.

seb sammal, mint kik regenten Pünkösd napjan Ierusalemben valanak,

Gyűytötte vala pedig egyben az Püspökőket sam serent kik valanak harom saz tizen nyolczan, Doctorok, es Egyhazi solgakon kivül. Arrius Eretnek ellen, az mint Gelasius Cyzecinus megjegyzette, kiről ket könyveket-is irt.

Gelasius lib. 2. Cap. 3.

Arriusnak pedig Eretnek vallasa ez vala:

1. Az Isten mindenkor Atya volt.

2. Az Ige nem volt örökke.

3. Az Ige Fiu teremtetett, ki sem allattyaban, sem termesetiben nem egyenlő az Atyaval.

4. *Per abusionem* csak fogas serint mondatik Iginek es Bölcseségnek.

5. Meg valtozhatik, mint az több élő okos allatok.

6. Idegen, es el valastatott ez az Ige az Istennek allattyatul.

7. Az Atyat az Fiu semmikeppen meg nem magyarazhattya. Mert az Fiu az Atyat egesen, éppen, es valosagoson meg nem lathattya.

8. Az Fiu mi erettünk teremtetett, hogy az Isten ő altala, mint valami Eszköz altal minket teremtene.

De ezekben az ő Eretnek vallasiban meggyőzettetek, kivaltkeppen Alexander Constantinapoli Prædicator es Athanasius altal, es sam-kivetesben üzettetven, mikor fel felé valo dolgara ment volna, az béli éppen ki futa belőle, es ugy vese el. Mert egy Szent Haromsagtagado vezernek-is jo ki meneteli soha nem volt, mint David Ferencz-is Devaban az tömlöczben vese, Servetus megh egettetek, &c.

Ebben az nagy vilagi Gyülesben, illyen Symbolumot iranak:

Hisünk egy Istenben, Mindenhato Atyaban, es minden Lathato es Lathatatlan allatoknak teremtőjeben: Es egy Ur Iesus Christusban, Istennek Fiaban, az Atyanak eggyetlen egy sülötteben, az az, az Atyanak Allattyabol; Istent Istenből, Vilagossagot Vilagossagbol, Igaz Istent Istenből, sületetben, nem teremtetben (Csinaltban) Egy Allatuban

az

az Atyaval, kiáltai mindeneket teremtettenek, valamellyek vadnak az Egen es az földön. Ki mi erettünk emberekert, es az mi idveſſegünkert ala jött, es meg teſtelöit, es emberre leven ſenvedet. Es fel tamadot harmad napon, es fel ment az Egekben, es onnàn leſen el jövendö itilni eleveneket, es holtakat. Es az Szent Lelekben.

Azokat pedigh az kik mondgyak: Volt valaha olly idö, mellyben nem volt, avagy nem vala eleb, mint mikor teremtetett, mert az *Nincsenből* teremtetett; vagy mas allatbol valo, vagy teremtetett, vagy valtozhatonak mondgyak az Iſtennek Fiat: Atkozza az közönſeges es Apoſtoli Eccleſia. Socrat. lib. 1. Cap. 8.

Ez az Nicænumbeli Credo, melly az éllenkezö feleknek nem ferhet az fogokra.

Ha kinek Iſtennek tarto Lelked vagyon, itild meg jo lelki iſmerettel, ha annak Vallaſaé igaz, az kit az Keresztyen Csaſar hallatara, annyi ſok orſagokbol egyben gyült tudos keresztyen Egyhazi ſolgak, karhoztattanak, átok alá vetettenek, es ſam kiveteſre üztenek?

Még az Apoſtolok idejetöl, csak mas fel ſaz eſtendök is alig ha el multanak. Azert ha Apoſtoli volna az, az Vallas, mellyben az Szent Haromſag tagadtatik, az Chriſtus es à Szent Lelek örök Iſtenſegeben karomlattatik: tehat holott voltanak ekkor az nagy Gyüleskor? Hihetetlen, hogy illyen hamar az Apoſtoloknak tudomanyoktul ez vilagnak minden ennyi reſeiben levö emberek el tavozhattanak volna.

Az Imadando Szent Haromſag egy Iſtent, ſentül hivom bizonſagul, az ſent Angyalok, es az egeſs keresztyen vilagh elött, hogy eggyig minnyajan karhozatos tevelygesben vattok, ti kik az Chriſtuſnak es az Szent Leleknek termeſet ſerint valo örök Iſtenſegét es valoſagos Szemellyet tagadgyatok.

Az çlö Iſtenre keſeritlek, Lelketek idveſſegere kerlek, ne engedgyetek az ti vak okoſſagtoknak lugallaſinak: ereſkedgyetek Hittel az mellé, mellyet okoſſagtokkal el nem értek: Az ſent irasban fel talalt vallaſtokat, kerlek vonnya-

tok

tok ez szerint az időknek folyasira, bizony fel talallyatok, hogy mindenűt Eretnekseghnek sententiaztatott az ti Vallastok.

Essessebbek vattoké ti az nagy Asiaban, Affricaban, es Europaban akkori es mostani embereknel? Véliteké, hogy ha az ti Vallastok igaz es Apostoli volna, hogy ez tizen hat száz, es tizen kilencz esztendők alat rá nem talaltanak volna? Egy kőrpiczező genyetseges kezű Lelkű Orvos Blandratanak, mas Udvari alhatatlan, cselcsap David Ferencz Plebanusnak, es Enyedi Györgynek inkab hisztek ti, hogy sem mint harom száz tudos, bőles, szent irassal szolo Apostoli ferfiaknak, Doctoroknak, Püspőkőknek, es Egy hazi szolgaknak, kiknek nagyub resze csuda tetelekkel tűndőklőttenek.

Lassatok mit nyertek vele.

Ez Nicæa Varosbeli Vilagi Gyűleskor élt Athanasius Doctor-is, ki abban, mind az igaz tudomannyal, s-mind tudos fő Doctorokkal fenlő időben, ugy mint harom száz hus esztendőben, illyen Symbolumot ira, mellyet az keresztyen vilag be vőtt es helyben hagyott.

Centur. Magdeb. 4. Capit. 4. pag. 362.

Valaki, ugy mond, idvezűlni akar, szűkseg, hogy mindeneknek előtte tudgya az közönseges hitőt, mellyet valaki egeszlen es éppen megh nem tartand, ketseg nelkűl mind őrőkke el karhozik. Az keresztyeni hit pedigh ez, hogy egy Istent az Haromsaghban, es Harmsagot az egy Istensegben tisztellyűnk, sem el nem elegyitven az Szemellyeket, sem el nem valasztvan az (Istensegnek) allattyatul. Mert mas az Atyanak Szemellye, mas az Fiunak, mas az Szent Leleknek. De az Atyanak es az Fiunak, es az Szent Leleknek, egy Istensege. Minemű az Atya, ollyan az Fiu, ollyan az Szent Lelek. Teremtetlen az Atya, teremtetlen az Fiu, teremtetlen az Szent Lelek Isten: Mérhetetlen az Atya, merhetetlen az Fiu, merhetetlen az Szent Lelek: őrőkkevalo az Atya, őrőkkevalo az Fiu, őrőkkevalo az Szent Lelek. De azert nē harom őrőkkevalok, de egy őrőkkevalo: az mikeppen nē harom merhetetlenek, nem harom teremtetlenek, de egy teremtetlen es egy merhetetlen. Hasonlokeppen Minden-

hato

hato az Atya, mindenhato az Fiu, mindenhato az Szent Lelek, de azert nem harom mindenhatok, hanem egy Mindenhato. Ugy, Iſten az Atya, Iſten az Fiu, Iſten az Szent Lelek. de azert nem harom Iſtenek, hanem egy az Iſten. Ur az Atya, Ur az Fiu, Ur az Szent Lelek, de azert nem harom Urak, hanem egy az Ur, ſ-az többi.

Nezzetek ki ebből az vilagos tűkorből az igaz kereſztyeni vallaſt az ſzent haromſaghrol annak tagadoi.

De azt mondgyak Barat volt Athanaſius.

HaBarat volt ſ-azert tudomanya nem igaz, miert hat hogy Gyűleſt nem hirdettenek ellene, holot kiſſeb dologert ennel ottan egyben gyűltenek az Kereſztyen Doctorok? Barat volt Athanaſius: Blandrata penig, ki elöſör ezt az rut méteſt az ő merges ſelenczei közöt be hozta, betegek utan leſeskedő, temető töltő körpiczes orvos volt, az mint ám ő maga megh vallya az Fejer-vari diſputatioban, hogy nem tud ő az Szent irashoz: amaz Varga fiu penigh David Ferencz, egy udvari cselcsap tiſteſſeg kevano pőfeteg Plebanus, kik mind ketten-is ez egy Athanaſius Doctornak még csak laba ſarujanak kőteleinek meg oldaſata ſem voltanak méltok. Azert ő rea ki tamadot ez ſent iras ſerint valo vallaſert, mint Blandrata ſ-David Ferenczre egeſz Magyar Orſag ſ-Erdely?

Ezen Athanaſius emlekezik mas egy *Sardica* nevű Varoſban levő nagy emlekezetes Conciliomrol avagy Gyűleſről, Chriſtus ſűleteſe utan haromſaz ötven eſtendővel, kiben haromſaz Püſpököknel többet mond hogy voltanak jelen, Ægyiptusbol, Lybiabol, Pentapolisbol, Paleſtinabol, Arabiabol, Iſtmiabol, Cyprusbol, Pamphiliabol, Leyciabol, Galatiabol, Datiabol, Myſiabol, Thraciabol, Dardaniabol, Macedoniabol, Epirusbol, Theſſaliabol, Achajabol, Cretabol, Dalmatiabol, Pannoniabol, Noricumbol, Italiabol, Picœnumbol, Thuſciabol, Campaniabol, Calabriabol, Apuliabol, Siciliabol, Affricabol, Sardiniabol, Hiſpaniabol, Galliabol es Britanniabol, az Arrius eretnekſegenek kővetői ellen, az holot Athanaſius jelen volt, es az Nicæabeli

Athanaſ: in Ep. ad ſolitariam vitam agentes.

Athanaſ. Apol. 2.

vegezeſt megh erôſitettek. *Centur*: 4. *Capit*. 9. *Magdeburg*.

Ez világnak illyen tartományiban levô Püſpôkök alatt menyi tudos Egy-házi Szolgak voltanak az földnek minden lakoſival egyetemben, kik az Szent Háromſágot vallottak az keves Arrius eretnekeken kivûl, akar ki-is megh itilheti. Hol lappangot akkor ez az Hit, melyben moſtan az Chriſtuſnak es az Szent Leleknek termeſet ſerint valo örök Iſtenſeget tagadgyak az Plebanuſok, azt hiſem, hogyha valahol ez egh alat volt volna, az Iſten igejenek rámájara feſitettek volna az Arrius eretnekevel eggyût.

De ez Gyûlesben nem mertenek elô jûni az Arrius eretnek Czenkei, azert csak az Nicæabeli vegezes erôſittetek meg.

Syrmium Varosbeli Concilium avagy Gyûles.

Chriſtus ſûleteſe utan haromſaz ötvenhat eſtendôben, amaz Sardicabeli Synat utan hat eſtendôvel Iôn Gyûles Syrmium Varosban, Photinus eretnek ellen. Mert Sabellius es Samoſatabeli Pal eretnekeknek vallaſatul meg metelyeſedven, az Chriſtuſt csupa Embernek vallya vala lenni. Ez ellen iſmet iranak abban az Conciliomban ket Symbolumot, de eggyezôt az Nicæabelivel: annakutanna illyen ſententiat vetenek az Szent Haromſag tagadokra.

Socratis lib. 2. Cap. 30.

1. Valaki az Atyat es a Fiat két Iſtennek vélné, átok legen.

2. Valaki az Chriſtuſt Iſtennek mondvan tagadna, hogy örök idôknek elôtte Iſten Fia nem volt volna, es kôz teremtô az Atyaval nem volt volna, átok legyen.

3. Ha ki azt az ki ſûletetlen, avagy annak Attyat Mariatul ſûletnek meri mondani, átok legyen.

Nyiſd fel az izemedet te csinalt uy Iſtenû.

4. Ha ki tagadna, hogy az Fiu Maria elôt nem volt volna, de csak eleve el latasban mondana lenni, ſ. nem penigh örôktûl foguan Iſtentûl ſûlettetnek, ſ. nem Iſtennel valonak, ſ. nem teremtônek, atok legyen.

5. Ha ki az Iſtennek allattyat mondana, hogy terjedhet, es be ſorittathatik, atok legyen.

6. Ha ki az Fiat ki terjedet allatunak akarna csinalni, vagy az Iſten allattyanak csak ki terjedeſet mondana fiunak, át. l.

7. Ha

7. Ha ki az Fiat csupa embernek mondana, Mariatul ßúlettetetnek lenni, atok legyen.

8. Ha ki az Atyat, Fiat es Szent Lelket harom Istennek mondgya, atok legyen, s à tőbbi *Centur. 4. cap. 9. Magdeb.*

Constantzinapoli masodik vilagi nagy Gyüles.

Christus ßúletese utan haromßaz nyolczvanharom eßtendővel Theodosius Kereßtyen Csaßar Macedonius eretnek ellen hirdete ezt az Gyúlest, melyben csak Púspőkők ez vilagnak minden reßeiből masfel ßazan valanak. *Socrat: lib: 5 cap. 8. Centur: 4. cap: 9. Magdeb: pag: 848.*

Az meg nevezet Macedonius eretnek tagadgya vala az Szent Leleknek őrők Istenseget, es csak Isten erejenek mondgya vala, mint az mostani ßent Haromsagh tagadok, kik ők-is az mint Sommer megjegyzette, csak ollyan erőnek mondgya, mintha az tollat megh fuvallanad, es az toll meg mozdulna. Annakokaert itt-is az Nicæabeli Symbolumot el mondak, es ekkepen meg erőssitek:

Ne rejicitor reprobatorve fides trecentorum octodecim Patrum, qui in Nicæa Bithyniæ convenerunt, sed maneto ea firma ac rata. Az az: Meg ne vessed, megh se utallyad az haromßaz tizennyolcz Patereknek vallasokat, hiteket, kik Bithynianak Nicæa Varosaban egyben gyúltenek volt, de erős es alhatatos legyen nalad.

Vegezetre igy ßolanak: *Docemur credere in nomen Patris & Filii & Spiritus Sancti: quippe quod sit Deitas, potentiaque & essentia una Patris, & Filii & Spiritus sancti: itemq; æqualis dignitas & regnum coæternum in tribus perfectis Substantiis, seu perfectis personis: ut neque Sabellii pesti locus detur, qua substantiæ confundantur, hoc est proprietates tollantur: neque etiam valere poßint Blasphemiæ Eunomianorum, Arrianorum, & eorum qui spiritum oppugnant, à quibus essentia naturaque & Deitas scinditur, & introducitur in increatam, coessentialem, ac coæternam Trinitatem, quædam posterior sive creata seu diversi essentialis natura, &c.* Az az:

Tanittatunk hinni az Atyanak, Fiunak es ßent Leleknek neveben: azert, hogy egy Istensege, hatalma es allattya az Atyanak, Fiunak es Szent Leleknek: ismet, hogy egyenlő

meltoſag es örökkevalo köz orßag az harom tökelletes ßemelyekben: hogy ſe az Sabellius dőginek hely ne adattaſſek, mellyel az Szemelyek egyben zavartaſſanak, avagy az tulaydonſagok el forditttaſſanak: ſe az Eunomianuſoknak es Arrianuſoknak karomkodaſok ſemmit ne fogjon, kik az Lelket oſtromollyak, kik miat az ßemelyek az termeßet es az Iſtenſeg meg ßaggattatik, es be ferkeztetik az teremtetlen, köz Iſteni allatu, es köz örökkevalo Haromſagban, neminemű idő ßerint valo, vagy teremtetet vagy kűlömbőző allat es termeßet, &c. *Centur*: 4. *cap*: 9. *Magdeb*.

Minden pontyaiban meg hamiſsittatot az moſtani Szent Haromſag tagadoknak tudomanyok ebben az Gyűlesben, az ßent irasbol. Mert noha ez Confeſsiot rővideden irtak: de mind az altal, ám az kezdetiben azt mondgyak: Tanittatunk hinni az Atyaban, Fiuban es Szent Lelekben. Melyben az ßent iraſra igazitanak. Mert az tanit erre az Hitre Mi-is ezokaert helyt adunk ez vallaſnak, nem az időbeli Púſpőkőknek meltoſagokert, hanem az ßent iraſſal eggyező vallastetelekert.

Bizony mérem mondani, hogy tevelygeſnek lelkevel verettetet meg az az ember Iſtentűl, az ki ennekutanna az Sz. Haromſagrol valo igaz tudomant be nem veßi. Inkab hißteke ti egy temető tőltő kőrpiczes Blandratatul kőltőt, es Erdelyben be hozot hitnek, hogy ſem mint az Apoſtolok utā csak hamar kővetkezet ennyi tudos, bőlcs embereknek? Laſſatok, ßamadaſra kel mennetek, hogy à ß. Haromſag egy Iſteńel ßőktetek ßembe, őtet karomlyatok ſ. guggollyatok.

Epheſus Varosbeli elsö Concilium, harmadik vilagi Gyűles az Conſtantzinapoli utan.

Chriſtus ßületeſe utan negyßaz harminczket eßtendőben lőn ez az nagy Gyűles Neſtorius eretnek ellen, ki bőtű ßerint, az mint Cyrillus meg jegyzette, azt mondgya vala: *Se eum, qui bimeſtris aut trimeſtris factus ſit, Deum nequaquam nominaturum*, hogy ő azt, az ki ket holnapi vagy harom holnapi lehetet Iſtennek nem mondgya. Mert à Chriſtuſt czupa embernek veli vala lenni, es az ket kűlömbőző termeßetet

meg

meg saggatvan, egy atallyaban ket semelyt valla az Christusban lenni. Volt ez az Nicæai Gyűles utan saz hat estendővel.

Bucol. Chronol pa. 260.

Egyben gyűlven ezokaert, telenek az Keresztyen Szent Haromsagh vallo Püspökök többen ketszaznal, az földnek minden kerekségeből, kik, mivelhogy egynehany rendbeli hivatallyat az Synatnak Nestorius megh vetette vala, es leveleit karomlo irasival egyben minekutanna meg olvastak volna, megfosztyak tisztitül tavolleteben illyen modon:

Dominus noster Iesus Christus blasphemiis ab illo affectus, per hanc præsentem Synodum, Nestorium hunc ab Episcopali dignitate, universoque Sacerdotii Collegio alienum esse decrevit. Az az: Az mi Urunk Iesus Christus Nestoriustul karomlassal illettetven, ez jelen valo Gyűles ezt az Nestoriust Püspöki meltosagatul es minden Egy-hazi tarsasagtul idegennek lenni vegezte.

NOTA. Szabad az vakmerő engedetlen vetkeben meggyőzetteket Egy hazi embert tavolleteben-is megh fosztani. Centur. 5. es 9. Magd.

Az Nicæabeli Symbolumot el mondak, meg erősitek, es Nestoriust az ő tudomanyaval es eretnek tarsaival egyetemben illyen modon sententiazak:

1. Valaki vallya, hogy az Isten, velünk lako Isten nem volna, es valaki az szent Szűzet Istent szülőnek nem monga, (Mert szülte test szerint, az teste lőt Ige Istent, mely szerint meg vagyon irvan: *Az Ige teste lön*) atok legyen.

2. Ha ki vallya, hogy az Atya Istennek igeje a testel valosagoson nem eggyesült, es hogy egy Christus nem volna az ő tulaydon testevel, es hogy egyszersmind Isten es ember nem volna, atok legyen, s az többi. Mert hosszu volna ide mindeneket fől jegyzenem. Akarom azert meg mutatni ez nagy vilagi Gyűleseknek vegezesiből, minemű nagy eretnekség legyen az Christust csupa embernek vallani, es nem termeszet szerint valo Istenek, ki az emberi termeszetet fől ökőzte.

Constantzinapol Varosbeli negyedik vilaghi nagy Concilium, Gyules.

Christus születese utan negyszaz negyvenkilencz estendővel lőn ismet Gyűles Constantzinapolbá Eutyches eretnek ellen, ki azt vallotta, hogy az Christus az ő meg testesüleseknek utanna nem tartotta meg mind az ket termeszetnek tu-

laydonſagit benne, hanem az egy ſemelyben egyben egyeledet az Iſteni es az emberi termeſet: annakfölötte, hogy egbol hozot eghi teſte volna az Chriſtuſnak. *Enag: lib: 1. cap.*

Gyülenek ez Eretnek ellen ez földnek minden reſeiről ſok Kereſtyen Püſpökök es Doctorok, kik Eutycheſt elő hivan, meg kerdezek tudomanyarol, es mikoron megh tapaſztaltak volna őtet az nagy eretnekſegben lenni, igen intek, ſ-kerek arra, hagyna el azt, es vallana az Apoſtoli tudomany ſerint az Chriſtuſrol igazan, de nem fogada. Annak okaert az ſent Gyülekezetből ki atkoztatek. *Centur: 5. cap: 9. Magdeburg: pag. 919.*

Chalcedon Varosbeli vilagi nagy Concilium, Gyules.

Chriſtus ſületeſe utan negyſaz ötvennegy eſtendőben lőn nagy Gyüles, azok az eretnekek ellen, kik imitt amott lappanguan, azt hirdetik vala, hogy az Chriſtusban az termeſetek meg egyeledtek, minemű volt Neſtorius, Eutyches, ſ-többi, az mely gyülesben hatſaz harmincz Paterek kik ez kerek égh alat levő nemzetſegekből oda gyültenek vala: igy ſolanak es illyen vallaſt tőnek az Chriſtuſrol:

Magdeburg. Centur 5. Cap. 9.

Credimus: Iesum Chriſtum Dominum noſtrum perfectum eſſe in divinitate, & perfectum in humanitate, verè Deum & verè hominem, qui anima ratione prædita & corpore conſtet, ejuſdem cum Patre naturæ ſecundum divinitatem, ejuſdem naturæ nobiſcum, & ſimilem per omnia nobis, peccato excepto: qui unus & idem in duabus naturis citra confuſionem, citra mutationem, citra diviſionem, citra ſeparationem agnoſcatur, ſervatis utriuſque naturæ proprietatibus, & in unam perſonam & in unam hypoſtaſin concurrentibus. Az az:

Hiſſük az mi Urunk Ieſus Chriſtuſt épnek (avagy tökelleteſnek) lenni Iſtenſegeben, es épnek (tökelleteſnek) emberſegeben, bizony Iſtent, bizony embert, ki okos lelekből es teſtből al, azon termeſetű az Atyaval Iſtenſegeben, azon egy termeſetű mi velünk, es haſonlo hozzank mindenekben az bün kivől: ki ugyan azon egynek iſmertetik az ket termeſetben, egyeledeſnelkül, valtozaſnelkül, oſlaſnelkül, ſakadaſnelkül, meg tartvan mind az ket termeſetnek tulaydonſagit azon egy Szemelyben.

Mel.

Meltan: Mert Szent Pal mondgya, hogy az Christus az Atyak kőzzűl valo *Testßerint*: de azert mindenek fölött őrőkke aldando Isten. Rom. 9. v. 5.

Vannak tőb sok nagy Conciliomok es Synatok-is. Mert mihelyen valaki mas tudomant tanitot, hogy sem mint az Apostoloktul reajok maradot igaz Kereßtyeni Hitet, ottan az ellen tamadtanak egy akarattal, es ßajaban vertek.

Itt peniglen azt vegyed eßedben, hogy az mikeppen az Nicæabeli Egy-hazi emberek es Apostoli firfiak az Apostoloktul es minapiban reajok ßallot tudomany mellől el nem mentenek, de azont vallottak az ßent Haromsagrol, mellyet az Apostolok: akkepen az Nicæabeli Conciliomnak tudomanyatul eggyik is az utan valoknak el nem tavozot, hanem ekkediglen Szentűl igazan mi reank ßallitottak az egy mas utan valo kővetkezes ßerint: de az Szent Haromsagot: Mert az tőb hitnek agazatit egyßer-is, maßßor is az Romai Papak igen meg valtoztattak, kiről masut ßolok.

Meg tetßik azert ez Conciliomokbol-is, hogy az Christus es az Szent Lelek, ollyan termeßet ßerint valo Isten, es ollyan valosagos Szemely, mint az Atya: es hogy Apostoli tudomany az Szent Haromsagrol valo Hit: ellenben penig, hogy meg atkoztatot eretnekseg ezeket tagadni, es az kik tagadgyak, az nagy Conciliomoktul meg vettettenek, mint hamis eretnek vallasu emberek.

KILENCZEDIK RESZ.

Az Szent Haromsagot meg mutato Peldakrol.

§. 1. Nem minden reßeiben felelhet meg az Pelda az Szent Haromsagnak.

IGen emlekezetre melto mondasa vagyon Athanasius Doctornak az Istennek ismereti felől: *Hæc ô Deus melius senserim,* Athanas. lib. de assumt. hominis &c

de Vnitate & sempiter. substantiæ Trinitatis.

rim, quam ad liquidum dixerim: dum te Deum credendum, non definiendum præbueris: & credere jussum sit, non disputare permissum. Az az: Ezeket oh Ur Isten, sokkal job ertenem, hogy sem mint meg mondhatnam: mikoron tegedet Istent hinnem, s-nem meg mondanom adtad: es hogy hidgyek, parancsoltad, s-nem engedted hogy megh visgallyam. Ismet ezen Athanasius: *Deitas non demonstratione rationum traditur, sed fide & pia cogitatione cum religione* Az az: Az Istenseg nem az okossagnak vinnyejeből tanittatik, de hitből es kegyes gondolatbol nagy szentseggel.

Ad Serapionem de Spiritu sancto.

In Libro de Fide.

Nazianzenus Doctor is ezent bizonittya: *Deus credi se voluit, non judicari nec examinari.* Az Isten, ugy-mond, azt akarja hogy hidgyük ötet, s-nem hogy itillyük es visgallyuk.

Mely mondasokbol megh tetsik, hogy az emberi elme nem férhet ertelmevel derekaskepen ugy az Istenhez, hogy tellyes ertelme ala vohassa s-be foghassa: Hat menyivel tavolyab jar az romlando tenyérnyire ki terjedet pelda attul, hogy az veghetetlen es merhetetlen fölseges Szent Haromsag egy bizony Istent magaban tökelletesen ki mutathatna? Annak-okaert nem ugy hozok ennek meg mutatasara peldat, mintha abbol meg ismerhetned, es abbol tökelletesen ki lathatnad az szent Haromsagot, hanem csak neminemü vékony ertelemnek es tanulasnak okaert. Bizonyos dolog, hogy az mellyek lathatatlanok, azokat-eleitül foguan ez vilagnak teremtesében Isten igen megh mutogata, annyera, hogy az ö Istensege es hatalma az teremtet allatokbol ismertethetik megh, az mint szent Pal tanit. Noha ezokaert nem mindenreszeiben felel megh az Pelda az veghetetlen Istennek ki mutatasara: Mind az altal, annyera elmenk es szemeink eleiben veti, hogyha ki abbol neminemü ismeretit nem akarja venni az Istennek, maga menthetetlen lesen, azt tanittya Sz. Pal az eleb meg jegyzet helyben.

Ro 1.v.20.

Innen vagyon, hogyha az Apostol minekünk az Istennek ismeretire az teremtet allatokat tükörül nem vetné, s-az reghi kösseg tanito Doctorok-is azokkal nem éltenek volna, aligh-méreszlenök arra magunkat, hogy peldakat vet-

nenk

nenk tűkőrűl vetnenk elő az Szent Haromſagnak meg mutataſara.

De mint csufollyak az imadando Szent Haromſag egé bizony örők Iſtent ennek megh atalkodot halalos ellenſegi, męg csak meg mondani is rettenetes, holott az tőb éktelen es ſemtelen ocsmanyſagok kőzőtt el mennek, es egy embernek harom fejet irnak, ſ. azt mondgyak: illyen az Haromſakoſok Iſtene. Iſten, bezzeg nagy tűrő vagy, hogy eggyig mind az kik tegedet nagy karomlaſokkal boſſuſagodra ugy csufolnak, ollyan harom fejű balvanyokká nem valtoztatod! Nincsen rettenetesſeb es nagyob ſem-latomaſt valo karhozat, mint az Iſten felől valo ertelemben tevelyegni. Szent Lelek ellen valo vetek az, mely ſoha megh nem bocsattathatik. Ez az oka, hogy az Prophetakrol az Apoſtolokra, az Apoſtolokrol az utannok valokra igazan ſallittatott az Iſtenről valo tudomany az Anyaſent-egyhazban, es ſoha az igaz Kereſtyeni gyűlekezetben az az idvőſſegnek első ſ. fű fundamentoma megh nem valtozot. Mert ha azt az őrdőg el olthatta volna, egy ember-is az Iſtennek orſagat nem lathatta es nem idvőzűlhetet volna. Mert ez az őrők élet, hogy tegedet egyedűl iſmerjenek lenni igaz Iſtennek, es az kit el bocsatottal az Ieſus Chriſtuſt, azt mondgya Idvőzitőnk nyilvan *Ioan. 17. v. 3.* Im penig az Szent Haromſag tagadok, nem hogy iſmernek, de ſőt karomlyak.

§ 2. Az Szent Haromſagot neminemű homalyos nezeſſel ki lathattyuk nemely Peldakbol.

Nincsen itt ennekem ſandekomarra, hogy az mely peldakat az Iras magyarazo Doctoroknak Kőnyvőkben olvaſtam, rendel mind elő hordgyam, hanem csak nemellyeket, azokat-is leg kőzőnſegesbeket, eggyet avagy kettőt.

Elſő Pelda vetetik az Lelektűl.

Egy az Lelek *numero & eſſentia*, ſam es allattya ſerint min-

Zanchius de tribus Elohim lib. 1. cap: 3. partis 280. Gálat. lib. 2. cap 8. pa. 68.

den emberben: de azert azon egy Lelekben, lelki allat ſerint valo tulaydonſagok vannak, tudni illik, az ertelemnek, az erzekenyſegnek es az çletnek ereje, mellyek valoſagoſſan azon egy Lelekben meg kůlömbőztetnek, de azert allat ſerint azon Lelek, mely ő lelkevel az ember ért, érez, çl. Innen mondom: Az ertelemnek ereje az emberben nem egyeb, hanem az Lelek, mellyel az ember ert: az erzekenyſegnek ereje az emberben nem egyeb, hanem az lelek, mellyel az ember erez: az çletnek ereje az emberben nem egyeb, hanem az Lelek, mellyel az ember çl: igy igazan mondom: az Lelek erő, mellyel az ember ert, erez, çl.

Igy ſinten egy amaz őrőkkevalo Lelek az Iſten: de azert azon egy Iſtenben, Iſtenſegenek allattya ſerint valo ſemelyek vannak, Atya, Fiu es Szent Lelek: kik valoſagoſſan azon egy Iſtenſegben meg kůlömbőztetnek, de azert az Iſtenſegnek allattya ſerint, azon Iſten, mely ő egy Iſtenſegeben, Iſten az Atya, Iſten az Fiu, Iſten az Szent Lelek, de azert nem harom Iſtenek. Mert az mikepen egy az Lelek, kiben az ertelem, erzekenyſeg es çlet vagyon: ugy az Iſten-is egy, kiben az Atya, az Fiu, es az Szent Lelek. Mert az mikeppen mas az lelekben az ertelem, mas az erzekenyſegh, mas az çlet, de azert ugyan egy Lelek: Ugy ſinten mas az Iſtenſegben az Atya, mas az Fiu, mas az Szent Lelek, de azert ugyan-egy Iſten. Meg-is kůlömbőztetnek valoſagoſſan. Mert az mikepen az lelekben az ertelem nem-erzekenſeg, nem çlet, iſmet az erzekenyſeg nem ertelem ſ-nem çlet: az çlet-is nem ertelem ſem nem erzekenyſeg, de azert egy Lelek: Ugy ſinten az Fiu nem Atya: az Atya ſem Fiu ſem Szent Lelek: az Szent Lelek-is ſem Atya, ſem Fiu, de azert egy Iſten.

Ihol az peldanak tůkőre, melyből igazan ki nezheti az csendeſs lelki iſmeretű Iſten igyeben hivő ember az Szent Haromſag egy Iſtent: az eretnekſegben megh ázott es be merült meg atalkodot okoſſaga futtato ember előtt penigh el vagyon reytven.

Maſo-

Masodik pelda vetetik ez Szemelyekre tartozo harom igebol: En, Te, Amaz.

Nicolaus Cardinalis de Cusa cribration. Alchorā. lib 2. ca.10.pa.49

Az mikepen nem mondunk sok emberſegeket, de csak egy emberſeget: akkepen nem mondunk sok Isténeket, de egy Istent, az mellyert az mikeppen nincsenek sok Istenſegek: akkepen nincsenek sok Istenek. Nincsen penig az egy emberſegben tób ſemelyt jegyzó ige, hanem csak ez: *En, Te, Amaz.* Ez okaert igazan mondom: En ember vagyok, Te ember vagy, Amaz vagy imez ember, es ez az harom ſemely egy emberſeg. Mert az en emberſegem azon, mely az Tijed, Amaze s az Tijed azon, ki az enyim s amaze: Amaze azon ki az Tijed s enyim. Honnan vóttek volna annak okaert ezt amaz ſemelyek, hogyha az teremtó Iſten hasonlokepen harom nem volna ſemelyeben, Istenſegeben penig egy? Annakokaert az Iſten ſentúl mondgya, En Iſten vagyok: Te Iſten vagy: Amaz Iſten azon Istenſegben, az mellyert az harom ſemelyek nem harom Istenek: Mert nincsen harom Istenſeg, de egy az Iſten. Mert egy az Istenſeg, mely az Iſten. Mert az Atyanak Istenſege azon, mely az Fiue: az Fiunak Istenſege azon, mely az Atyae: Az Szent Lelek Istenſege-is azon, mely az Atyae es az Fiue.

Ez az oka az miert akkepen mondatik az Fiu Iehovanak, Istennek, mint az Atya: az Szent Lelek is mint az Atya es az Fiu. Az Atyarol nincsen kerdes: az Fiu Iehova, *Geneſ.* 16. *v.* 13. *Ier.* 23. *v.* 26. *Pſal.* 45. *v.* 12. *&c.* Az Szent Lelek-is Iehova, *Eſ.* 63. *v.* 14. *Pſal.* 94. *v.* 7. *Ier.* 31. *v.* 33. *&c.* Szentúl mondgya azert az Atya: En Iehova Iſten vagyok: Te (Fiam) Iehova Iſten vagy. Amaz (Szent Lelek) Iehova Iſten. Tovab nem mehetek. Mondunk azert harom ſemelyt az egy Istenſegben, nem az Istenſegnek meg ſamoſitaſaval, mint az embereket, kik az harom ſemelt jegyzó igek alatt meg ſamoſitatnak, es ſamtalanra terjednek ki, noha eg az emberſeg.

Tudom nyilvan, hogy amaz bolond okoſſagtul el ragattatott, es az Szent Haromſagnak tagadaſaban be zaballot finnyas Csinalt Uy Istenúek ezt megh guggollyak: de ne ez

harom ſoban akadgyanak csak *En, Te, Amaz*, hanem à mit ezek mutatnak, arra nezzenek. Annakfölötte az peldat csak annyiban illeſſek az Szent Haromſagra, az menyiben mi elő hozzuk. Mert ha folyaſabol ki vöven, minden reßeire kezdik vonni, ßamtalan rut keptelen következeſek jűnek ki belőle. *Nullum enim eſt Simile, in quo non ſit diſſimile.* Mert nincsen egy haſonlatoſſag-is, az melyben nem volna kűlömbſeg, az mikepen Enyedi György-is meg jegyzette. *Commento in cap. 5. v. 19. Ioan. Simile non eſt idem.*

Harmadik vetetik az Gyökertűl, Forraſtul es az Naptul.

Tertullianus Doctor harom fele peldaval çl, midőn igy ßol: *Et radix & frutex duæ res ſunt: ſed conjunctæ: & fons & flumen, duæ ſpecies ſunt: ſed indiviſæ: Sol & radius duæ formæ ſunt: ſed cohærentes.* Az győker es az csemete ket felek, de azert egyben ßerkeßtettek. Az forras es az folyo viz, ket ßinű, de el oßolhatatlanok: Az Nap es az ő ragyogo ſçnye, ket forma, de azert eggyek.

Tertul: contra Praxeã pag. 409.

Igy ßinten az Atya es az Fiu ket ßemely de azert egy Iſtenſegeben. Mert az mikeppen az csemete vagyon az ő győkereben, es à győker az csemeteben: Ugy az Atya az Fiuban, es à Fiu az Atyaban, à mint az Chriſtus ő maga mondgya *Ioan.* 14. *v.* 10. De azert mas az győker, mas az csemete: ugy mas az Atya, mas az Fiu. Igy mas az forras az folyo vizben, az folyo viz az forrasban. Az Nap az ő ragyogo ſçnyeben, az ragyogo ſçny az Napban: de azert mas az Forras, mas az folyó viz: Iſmet mas az Nap, mas az ő ragyogo ſçnye, es eggyik az maſikban vagyon: ugy ßinten az Atya ß az Fiu, az mellyert utanna teßi Tertullianus Doctor: *Omne quod prodit ex aliquo, ſecundum ſit ejus, neceſſe eſt, de quo prodit: non ideo tamen eſt ſeparatum: ſecundus autem ubi eſt, duo ſunt, & tertius ubi eſt, tres ſunt. Hanc me regulam profeſſum, qui inſeparatos ab alterutro Patrem, & Filium, & Spiritum teſtor: tene ubique: & ita quid, quomodo dicatur, agnoſces.* Az az:

Cœli' Rhodig: Lib: 24. Lect: Antiq: cap: 14.

Minden valami maſtul ßarmazik, maſodik ßükſegeskep-

pen

pen ahoz az kitűl származik: de azért el nem szakasztatot: az hol penigh masodik vagyon, ketten vannak, es az holott harmadik vagyon, harman vannak. Ez en túlem vallot regulat, ki vallom az Atyat, az Fiat es az Szent Lelket el oszolhatatlanoknak egymastul, tarts meg mindenút, es igy mi-mi modon mondassek, meg erted.

Az Fiu penig szűletik az Atyatul, hat masodik szemely: az Szent Lelek mint az gyökernek éltető ereje, es az Napnak vilaganak éltető ereje származik az Atyatul es Fiutul, mint az gyökertűl es az csemetetűl az bennök levő erő: es az Napnak vilagatul es az ragyogo fényetűl az éltető melegség. Azért az holot harom vagyon, ott harman vannak. Harom vagyon az Istenségben, Atya, Fiu es Szent Lelek, *Matt.* 28. Tehat harman vannak, Atya, Ige es az Szent Lelek, es ez harom egy, 1. *Ioan* 5.

Negyedik Példa vetetik az elmetűl es abban formaltatot szotul.

Athanasius Doctor az eretnekek ellen igy ir: *Filium quidem ea de causa appellavit verbum, ut naturalem & verum Patris substantiæ fœtum declaret, &c.* Az Fiut ugy-mond azért mondotta Igenek, hogy az Atyanak szemelye szerint igaz es termeszet szerint valo Fianak jelentene. Mert mikepen az elme szűli ű magaban az szot: ugy az Atya az Istenségben az ű Fiat, ugy hogy, az mikeppen az szo nincsen az elmen kivűl, ugy az Fiu az Istenségen kivűl. Mas azért az elme, mas az elmeben formaltatot szo. Igy mas az Atya, mas az Istenségben szűlettetet Ige Christus.

Athan: orat: 2. contra Arria: pag: 140.

Az elme szűli az iget 1, termeszet szerint, ugy hogy az elme ne legyen szo nelkűl. ugy az Atya az ő Fiat termeszet szerint, ugy hogy soha az Atya Fiu nelkűl nem volt.

2. Az elme szűli az szot faydalom nelkűl es valtozasnelkűl, ugy az Atya az Fiat. 3. Az elme szűl ő magaban, ugy hogy az mit szűl, az benne maradgyon, ugy az Atya az ű Fiat. Azért mondgya Szent Ianos: *Sermo ille erat apud Deum*, az Ige Istennel vala: es á fiu az Atyanak kebelében vagyon.

Ioan 1. ℣. 1. Item ℣. 18.

Ötödik vetetik az világoſſaghtul.

Zauch: de Trib: Elohim Lib: 5. cap: 2. part: 1. pag: 250. 6

Az Nicæabeli Gyülesben levő Piſpekeknek az Symbolumban imez mondaſokat *lumen de lumine*, igy magyarazzak az Paterek, Pag: 198. *Sic igitur intelligimus Filium è Patre prognatum, ſicut lumen de lumine promicans. Nam hac imagine refertur & coæternitas & eſſentiæ identitas & Paſsionis expers Nativitas, &c.* Ugy ertyük annak-okaért az Fiat az Atyatul ſülettetnek, mikeppen az világoſſagh az világoſſagbol tündöklik. Mert ez abrazban elönkben adatik mind örökke valoſaga ſ-mind egyenlöſege az (Iſteni) allatnak, mind ſenvedes kivül valo ſületeſe. Innen mondgya Szent Pal, dicsöſſegnek fenyeſſegenek az Chriſtuſt. De erről az peldarol ez elöt egy ſoval.

Hebr: 1. ỳ. 3.

Az Chriſtus annak-okaért es az Szent Lelek termeſet ſerint valo bizony örök Iſten es valoſagos ſemely: vagyon tehat az imadando Szent Haromſagh, kit az derek ſent irasbol, az egy Iſtenſegben levő ſemelyekben: az Iſtenſegben levő ſemelyeknek tulaydonſagokban: az Sidóbőleseknek az Szent Haromſagrol valo vallas-tetelekben: minden Patereknek tanubizonſagh-tetilekben: az nagy emlekezetes Conciliomoknak vegezeſekben: es az peldakban mint valami egyeneſſen mutato uezel tükörben meg lathatni, megh iſmerhetni es el hihetni: Mely imadando ſent Haromſagh egy bizony örök Iſtennek adaſſek tiſteſſeg, dicsöſſeg, aldas, hala-adas, Mennyen, földön, Angyaloktul es emberektül,
mind örökkön örökke,
AMEN.

MTA AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

EZ KÖNYVBEN LEVŐ NEMELY EMLEKEZETES DOLGOKNAK RÓVID MUTATÓ Tablaja az A, B, Cnek rendi es folyasa ſerint.

A

Abimelec aldaſa, 125.
Abraham buydoſaſanak oka az Iſtenek, 118, *nem ſól pogany modra, ſ. nem hazud*, 121. *hitt az Chriſtusban*, 455. *imadta az Angyalt*, 106. *könyörög Sodamáert*, 107. *Angyalokat vendegel, es azok közöt az Iſtennek Fiat*, 108. *nem Iſtenteln ſem Pogany mint Enyedi vadollya*, 110. *utanna volt à Chriſtuſnak*, 519. 520 *csak az peldaban meg nem allot, hanem annak valoſagara vigyazot*, 523. *magyanak jegyzeſi*, 766.
Abrazattya Iſtennek az Chriſtus, 626.
Abrazolo arnyek csak, 170.
Actu & realiter eſſe apud Deũ 416.
Adam mi remenſeggel eſſi az almat, 85. *csuſoltatik Iſtentul*, 86. Uy *Adam az Chriſtus*, 442.
Adattattanak mindenek az Finnak, 527. *nem is ugy, mintha annakelötte nem öve voltanak volna*, Ibidem.
A diebus æternis, 329.
Adoratio civilis & religioſa, 119.
Agapitas 449.
Agarnak Angyal jelenik, 97.
Agar, 246.
Ala ſallani mondatik Iſten, 90.
Alazatoſſaga Chriſtuſnak micsodas, 684.
Alcoran irattatik, 29.
Aldas kes ſele, 132.
Allat ſerint valo dicsöſſeget közlötte az Atya az ö Fiaval, 336.
Allat ſerent valo abrazat az Chriſtus, 626.
Angyalnak ſem az Atya, ſem az Szent Lelek nem mondatik, 94.
Angyal az Chriſtus, 96.
Angyalok, teremtöke? 81. *Lelki allatok*, 122. *öttenek*, 337. *nem ſaporodnak*, 344. *megh eröſsitettenek*, 714. *felet valo az Chriſtus*, 761.
Anyaßentegyhaz tulajdon ſajat haza az Chriſtuſnak, 771
Apollinaris, 28
Apoſtolok, vilagoſitanak, 185. *mint hozzak be az Prophetak mondaſit*, 201 *gyalazattyok az Chriſtuſe*, 376. *hogy hogy kereßteltek*, 365. *hogy tanitanak a teremteſröl*, 438. *cooperariuſok*, 489. *örömök nagyob hogy nem az regieknek*, 521. *el bocsataſok es az Chriſtuſe közöt valo külömbſegh*, 557. *hivaſa ki bocsataſa Iſtennek tulajdon cſelekedeti*,

kedeti, 629.
Arany borju Isten, 64.
Arrius, 27. vallása, 27. az beli ki folyt 27. ki atkoztatik, 37. meg gyözettetik 888.
Articulusokkal sabadoson élnek az Görögök, 826.
Assessori vadnak Istennek, kiktül voxot kerd, azt allattya Samosatenicus, 259.
Atya munkalkodik Fiu altal, 76. Fiu nelkül, Fiu-is Atya nelkül nemcselekeszik semmit, 113. s Fiu egy Iehova, 115. es Szent Lelek sohul Angyalnak nem mondatik, 129. egyedül Isten. 134. sohul botrankozasnak kövenek az irasban nem mondatik, de csak az Christus, 269. ismereti az Fiuval egyben köttetet, 466. tamasztya fel az Fiat, 476. latasa egyben köttetet az Fiunak latasaval, 544.
Atyanak mondatik az Christus-is, 281.

B

Baptista Ianos eleb vala az Christusual, 452. Propheta, 391.
Bara B. R. A. 60.
Bellarminus sayai, 25.
Bellet Isten az Christus Enyedinek, 471.
Bethlehembe sületet az Christus, 325.
Bötü szerint valo ertelem, 224. magyarazat, 351.
Beszed czifralatasara nem nez az Isten, 245.
Beza ertelme az Kereszteségh felöl, 363.
Birak hogy hogy Istenek, 64. 418
Birni Istennek az bölcseséget, 246.
Biro Iehovaje, 103
Birodalom örökke valo, 194.
Bizontalan sa bizonyos samra vitetik 89.
Blandrata, 30. nem tagadgya az Haromsagot, 37.
Bocsatnak emberek-is bünt, 371.
Bölcseségh az Christus, 238.
Bölcseségh Christus, es az mas bölcseség közöt valo külömbség, 243. Istenben tulaydonsag, 607. semely szerint valo, 607 szarmazasa, Istennek sajabol, annyit teszen, mint születtetni az bölcseségnek, 252.
Bolondsagh az Istennek allattyat szent iras kivul emberi mod szerint merszelni. 498.
Bün bocsatasnak harom nemei vadnak, 373.
Bün bocsatas tulaydona az Istennek 371. 849.
Bünt bocsat az egybazis szolga es egy meg bantatot sél masiknak. 849.

C

Carpocrates, Cerinthus 22. Czegerimutogatoi segitöi az peldazatok az valosagnak, 523.
Cerdon, 24.
Cerinthus eretneksege indittotta szent Ianost az Evangeliomnak irasara, 392. eretneksege micsoda, 896.
Chiasmus, 359.
CHRISTUS, igaz Isten, 34. 103. 105. 274. 335. 341. 360. 382. 418. 680. 716. 807. 808. 810. 840. Iehova, 94. 184. szövetségnek Angyala, 46. Isten formajaban vagyon, 45. Angeles

es miert, 96. Követsegben jart Istentül az Atyakhoz, 104. Teremtö, 189. 222. 325. 612. Egy Isten az Atyaval, 210. Maga erejetul mükalkodik, 211 imattatik az Angyaloktul, 218. el bocsatasa nincsen az ö Istensege ellen, 107. jelent megh az csipke bokorban, 135. hozza ki az nepet Aegyiptusbol, 135 817. Abrahamnak, Isaknak, Iacobnak Istene, 139. be tèllyesedese az Isteni igireteknek, 153. ßabadito, 159. 817. Kiraly, 172. 825. nem mas az örökke valo Fiu, mint az ki Mariatul ßülettetet, 175. örökössé tétettetet, 176. Dicsösséges Ur, 182. 187. 254. 825. 348. 419. 433. 414. vilagosit, 185. termeßet ßerint, 186. pußtaban hordozta az nepet, 197. Ajandek oßtogato fö ok, 199. orßaga örökke valo, 205. Bölcsesegh, 238. 608. 311. ßolot az O Testamentomban es kialtot, 45. 241. 461. 46. Ithiel Ucal, 245. ßülettetet, 252. külömb külömb formaba jelent megh, 256. Botrankozasnak köve, 262. csudalatos, 282. 402. Halal el törlö, 285. santakat gyogyit, 290. Ur karja, 303. Nem eßköze Istennek, 303. 497. 749. 504. 322. Iutalmat hozot velle, 304. Paßtor 208. mikor tetettetet Paßtorrá, es mi modon, 309. Merhetetlen bölcsesegü, 311. Egyenlö az Atyaval dicsössegebē, neveben, 314. Tulaydon sajat erejevel idvözit, 321. az testben Istensegh nekül nem lehet idvözitö, 323. ßülettetet Bethlehemben, 326. s-hogy hogy, 331. Termeßetire nezve Isten, nem tißtire nezve, 335. nem czupa jel, 337. Mindentudo, bün bocsato, 340. 375. Elö es miert 343. Parancsol neki az Isten es ülteti 350. megh tagatta ßuleit, 352. Istennek tartatot az Corinthusbeliektul, 358. Kisseb Isten Istennel, 359 Uyjonnan ßulö, 363 nevet emlitik az kereßtsegben, 365. Meg kereßtelkedet, de kicsoda neveben, 366. nevet emlegettek az Apostolok es miert, 370. Embernek fia, 372. 513. Magassagheli, 380. 390. mint sajattyát birja az Izráél nepet, 383. Fel magaßtaltatot, 389. ö adot Prophetakat, 391. Fel kenettetet ßemelyere nezve, 399. 618. Örök Istennek Fia 399. ßületese, csudalatos, 402. Elevenitö, 413. véres ruhaja, 413. Ielen volt Istennel 415. Istennel vagyon, 420. Ez vilagon vala, 427. testé lött, 428. O es Uy Testamentomnak közben jaroja, 441. Eggyetlē egy ßülöt 450. 451. &c. Eleb valo Baptistanal, 452. latta az Atyat Istensegeben, 459. kereste az Atya dicsösséget, 467. Halottakat tamaßtot, 471. Cselekedetinek Identitassa, 487. Egyenlö Isten az Atyaval, 495. Fiusaga mine:nü, 496. az Isteni termeßettel eggyüt vötte az mindenhatosagot-is, 499. 500. Istensegenek erejet gyakorollya az testben, de nem önti bele az testbē 500. Az Atyatul vagyon de ßemelyere kepest. 501. munkaja mikeppen tulaydonittatik az Atyanak, 504. Szent Ianosnak cap: 5. ℣. 19. az mit mond

universalis 505. tulaydon sajat erejevel tamaßt halottakat mint az Atya, 507. Itilo birajava ez vilagnak mikeppen tetetet az Atyatul, 510. az mint ala jöt az Egböl, ugy ment fel-is, 516. valosagos fel meneteliröl ßol, 518. Abraham elött vagyon, 526. Egy az Atyaval, 531. dicsößege semmi nem egyeb, hanem Istenßege, 540. dicsößege nekül soha nem volt, 543. közben jaro volt az testnek fel vetele elött-is, 557. tulaydon sajat verevel kereßte maganak az Eccleßiat 586. Lelek ßerint valo ßuleteße micsoda, 589. ß-az hivek maskeppen fiak, 589. bölcseßege, ßentßege az hiveknek es igaßsaga, 608. megh kißirtetik az pußtaban az Sidoktul, 616. meg kißirteße micsoda, 619. abrazattya nyomorußagot jelent, 626. nevezeti, 647. nem magaert hanem mi erettünk ßülettetet 689. Elßö ßülöttye az halottaknak, 699. ßemelye, 701. Item, 705. Istenßegeben Anyanekül, emberßegeben Atyanekül valo, 777. Lelke volt az Prophetakban, 792. örök elet, 809. Istenßegenek tüköre, 818. Elßö es utolßo, 821. 822. &c. Sziveknek veßeknek altal latoja, 823 Vött mindeneket az Atyatul, 824. non habet cauſam niſi impropriè, 831. az ovßagot az ö Atyanak adgya 845. Istenßegnek tellyeßege lakik benne allat ßerint, 846. Istenhez illendö dolgokat cselekeßik, 846. azonokat cselekeßik valamellyeket az Atya, 851. baßonlokeppen tißteltetik az Atyaval, 854. ßel meneteline k modgya, 561.
Cohen, Pap, Fejedelem, 232.
Concilium, Synat mas, 886.
Conßtantinus Csaßar gyüleßt hirdet Arius ellen, 37.
Cyrillus megh selel az Arianußoknak az Chriſtuſert, 689.
Cselekedeti az Szent Haromßagnak, 76. Az Atyanak Fiunak, 113.
Cselekedetre valo erö az Atyaban az Fiuban es Szent Lelekben azon egy Istenßegböl foly, 503.
Cselekeßik az Atya, az Fiu es az Szent Lelek altal, de mikeppen, 620.

D

David Ferencz, tömlöczre sententiaztatik 21. hitin valoknak ket Istenek vagyon, 48. mely megis bizonittatik, 49. magyarazattya, 425.
David, jövendöleßenek authora, 156. könyörögh az Chriſtuſert hogy hogy, 201. nem volt Pap, 233. latta az Chriſtus dicsößeget, 353.
Davidnak Ura ß Fia az Chriſtus, 348.
Democritus azon bölcseßegh, 240.
Dicsößegnek Ura, 182.
Dicsößeges UR az Chriſtus, 254.
Dicsößegh, 315.
Dies æterni, 329.
Dies naturalis, 416.
Doctorok ertelmet menyibē vehetni, 160.
Donatus, 28.

E

Ebion, 24
Ecclesia meddigh marat ßuzen. 30. nem lappangh, 32.
Egbol le ßallani, 484.
Egeknek es az földnek fundaloja teremtöje az Fiu, 760.
Egy atallyaban Istennek mondatik Szent Petertul az Szent Lelek, 576.
Egy az Isten, 43.
Egyedül, ki rekesztö ige, 290.
Egyenlösege az cselekedeteknek, jelenti az erönek es az termeßetnek egyenlöseget, 535.
Eggyet teßen ez: Mindeneknek teremtöje: menniek földnek teremtöje, 704.
Egyenlö Isten az Fiu az Atyaval, 677.
Egyenlönek lenni, 496.
Egyenlösegek az Istent ßemelyeknek, 79.
Egyenlöseg ket fele, 524.
Egytül nem lehet az ßaporodas, Isten penigh egy, 345.
El 64. 66.
Elcesaitak, 25.
Elet az Fiuban termeßet ßerint vagyon, 603.
Eletnek igije az Christus, 799.
Eletnek le belleße micsoda, 164
Elö ember, irot ember, 65.
Elohim, 55. 63. 64. 75. 130.
Elme ßul, 342.
Elsö ßulöt az halottak közzül az Christus, 574.
Elsö, utolsö, az az örökke valo, 312.
Elsö ßulöt az Fiu, 760.
Ember Christus ismereti, ut az Isten Christusnak ismeretire, 568.
Emberi ßok altal jelentette ki Isten mi nekünk önnön magat, 836.
Ember kis vilagh, 72.
Embernek Fia, 372. 479.
Emberßege ßerint, Istenßeghe ßerint: ez ßolasnak formaja Szent Paltul talaltatot, 496.
Ember teremteßenek veghe az Isteni ismeret, 2.
Emmanuel, 261. 335.
Emmanuel Tremellius nem Isten az nevert, 536.
Enyedi, Christus ellenßeghe, 57. alnak, 58. karomkodo, 60. Ellenkezö magaval, 61. 70. 72. principiumot petal, 94. Dialecticaja, 117. megh ßaggattya az Christuſt, 175. Christuſſa, 206. 276. katzagaſa, 439. magat hamiſſittya, 440. contradictioja, 469. Bellet Istene az Christus, 471. Christuſſa, maſodßor Isten, nem ſökeppen, 376. Tevelyeg, 381. ſokßor ßulettetet Christuſſa, 388. ördöghi format követ az iraſoknak elö hozaſaban, 403. le teteti az Christuſſal Istenßeget, 491. Mahomet vallaſat követi, 497. hamiſſan vadol, 498. 499. Emberi dolgokkal merſekli az Isteni dolgokat, 539. ſelette közel jart az igazsaghoz, 547. megh botlik, 600. megh engedi hogy religioſe ſegitßegül hihatni az Christuſt, es imadhatni, 605. karomlo vetekedeſe, 635. ertelme az Christus Kiralyſaga felöl, 683. Keritö parazna babaval bizonyit, 682. Meſſiaſſa ki buyt az Istenßegbul, 691. ta-

paſztalhato eretnek, 713. ßemtelenül hazud, meg ſogatik, 718. 719. temerdeken paraſztul allattya lakni az Iſtenſeget az Chriſtusban, 721. ellen valo obſervatio 758. ßemtelen hazug, 780. tekeri fácsarja az iraſt, 781. rutittya mocskollya az iraſt, 788. Nicephoruſt veſztegeti, 828. magat öldökli, 829. Martialisbol magyarazza az Iſtennek igijet, 830.
Ephod Papi öltözet, 232.
Eraſmus csavargaſra valo mezöt nyit az eretnekeknek, 594.
Eretnekſegh, micsodas, 131. követöinek tulaydonſágok, 14. mas, mas az eretnek, es mas annak hivö, 14. meg engettetik Iſtentül, 15. karhozatos, 17. Követöi haſonlittatnak illendökhöz, 17. gyalazatos nev, 18. követöinek laiſtroma 22 talaloi el veſztek, 25. ßent iraſſal ſinli magat, 23.
Ero, leßek menyiben nez jövendöre, 152.
Erötelen az Angyal IEHOVA, ſmiert, 123.
Ertelmekre, czellyokra nezve citallyak inkab az Evangeliſtak az Prophetakat, hogy nē mint à ßokra nezve, 758.
Eſaias latta az Chriſtus dicsöſſeget, es jövendölt-is rolla, 541.
Eſaiaſnak, 42. reßebeli mondaſanak magyarazattya, 672.
Eva mi remenſeggel eßik az almabā, 83.
Evangelium, Kereßt, Iſtennek hatalmanak mondatik, 608.
Evangelium ſ. valiſagh mas, 635.
Evangeliumnak czellya az Chriſtus, 693
Euſebius bizonſagh-tetele az Chriſtusrol, 392.
Ez ige: az mint, mikor az Fiu Iſtenröl es az Atyarol mondatik egyenlöſeget jelent, 506.
Ez ige: mikeppen, neha egyenlöſeget, neha penigh haſonlatoſſagot jelent, 533.
Ez ige: egy, ketkeppen mondatik Iſtenröl, 535.

F

FElkenetteteſe az Fiunak mit jegyez, 618.
Fellyeb valo az Atya az Fiunal az ßolgai abrazatban, 532.
Fel magaßtaltatni az Chriſtuſnak, 177.
Fiak az hivek, 345.
Fiu az Atyaval egy IEHOVA, 115.
Fiu az Chriſtus, 283.
Fiu egy nevben, termeßetiben es cselekedetiben az Atyaval, 131.
Fiu el jövetelinek modgya, 141.
Fiu, elö fiu az Chriſtus, 345.
Fiu, ſogadot fiu, ßerelmes fiu, egyetlen egy ßulöt fiu, 449.
Fiu Iſten, merhetetlen, 43. azon Iſtenſegben vagyon melyben az Atya, 47. meg bantattatik az vetkektül mint az Atya, 88.
Fiunak Iſtenſege ßerint valo ßuleteſe minemü, 700. lataſa azon az Atyanak lataſaval, 544.
Fiuſaga Chriſtuſnak, 492.
minemü, 496.
Földet ßolit Iſten, 80.
Föld, Meny ujjulaſa, 423.

Formaloid Atya, Fiu, Szent Lelek, 120.
Formaltatni ſ. ſogontatni, 242.
Formanak nevezeti, 653.
Frigy ladaja nem IEHOVA, 146.
Futoſo birova tettek az Chriſtuſt az Samoſatenicuſok, 280.

G

GAlatiabeliek hittek à Chriſtusbã 636.
Gedeonnak ki jelenik meg, 145.
Generationak mondatik az Chriſtus fel tamadaſa, 177.
Gineſtæ, Gegennitæ, genomen, 425.
Gnothi ſeauthon, 484.
Gondoltatot Iſtennek hamiſſan mondatik az Chriſtus, 416.
Gyamoli ſegitöi az peldazatok az valoſagnak, 525.
Gyermek az Chriſtus, 283.
Gyermekektul eskũveſt kevanni, 356.
Gyüleveß Plebanuſok, 26.

H

HAdnagy Iſten, Moyſes, 135.
Haynal csillagh nevezeti, 231.
Halalt eltörlö az Chriſtus, 285.
Hale meg valaki mikor Angyalt lat, 151.
Halhatatlan, lathatatlan az Chriſtus, 550
Halot tamaßtas tulaydona Iſtennek, 476.
Harom erös argumẽtoma az Chriſtus övök Iſtenſegenek, 637.
Haromſag, 259. 261. 354.
Harom ßemely de Egy Iſten, 753.
Harom ßemelyeknek cselekedetinek modgya, 363.
Haromſagnak, tudomanya hogy hogy folyt, 11. *igije vagyon az Bibliabã,* 35. *tudomanyanak eredeti,* 11. *melyſeges,* 38. *hogy hogy tudakoztathatik,* 40. *nem tudathatik ugy meg az mint vagyon,* 40. *hittel nem okoſſaggal fogattathatik meg,* 41. *miböl lattathatik ki,* 42. *elö ßamlaſra hoßßu volna, annyira megh confirmaltatot, holott minden levelen az vagyon,* 42.
Haromſag cselekedeti köz, de rend vagyon abban, 140.
Has Iſtenüeknek mondaſok, 714.
Haſonlo az Atyahoz eröben es akaratban az Fiu, ſöt egy allatu ö velle, 532.
Hatalma az Atyanak az Chriſtus, 606.
Hebraiſmus kereßtelkedni Moyſesben, 356.
Hegy nem IEHOVA, 103.
Hegy, Peniel Iſtent latni, 336.
Hiyja, Iſten azt az mi nincsen, küldi azt az mi vagyon, 632.
Hinni az Ieſusban, es az ö nevebẽ, 357.
Hiſtoria eſt teſtis temporum, 31.
Hiſtoricuſoknak hißünk, 395.
Hißünk az Chriſtusban es azert ſegitſegül is hiyjuk, 606.
Hitek az regieknek holſundaltatot, 161.
Hitnek fundamentoma, 369.
Hitnek tenoraban az igaſſagh, 160.
Hivek, Iſten nemzetſeghi, 170. *Iſten fiai,* 171. *az Lelektul ßulettetnek,* 589. *maskeppen fiak, maskeppen az Chriſtus* 589.
Homalyos az Iras, 478.

I

IAcob tuſakodik, 121. *eröſſeb az Angyalnal,* 123. *Iſtent gyözö,* 124. *oltart epit,*

pit, 127.
Ialed, Infans, 284.
Ianos, kereßtßeghe, 361. micsoda volt abban, 362. nyilvan irt az Chriſtuſnak mind Iſtenſegeröl, mind emberſegeröl, 397. tanitaſanak czellya es akadallya, 399. Evangeliuma homalyos, s-kiknek, 401. Rendi iraſanak, 404. tudomanya mennyei, 558. fut Cerinthus elöt, 17. az Chriſtuſnak örök Iſtenſegeröl tanit 23.
Idegennek mondatni Iſtentöl, 210.
Identitas operis arguit Identitatem eſſentiæ juxta Cyrillum, 498.
Idium, Tulaydon, 444.
IEHOVA nev, egyedul Iſtene, 100. 107. nagyſagot jegyez? 116. allatott vagy termeßetet jegyez, 144. tehetette ez nevö magaban valakit Iſtenne? 144. annyit teßen mint vagyok, 313. tulaydonittatik annak, à kit az Sidok megh keſertettek az puſztaban, 616. ſenkivel nem közöltethetik, 858.
Ielentetik meg az Iſten ketkeppen, 811.
Ieruſalem, 64. nem IEHOVA, 102.
Ieruſalemre es Sionra tartozo igeretek hova nezzenek, 599.
IESUS, 339. 647.
Igaz Iſten, 808
Ige az CHRISTUS mind ßemelyere, mind tiſztire nezve, 412. lattak ſ-tapogattak ez Iget, 413.
Ige azon külömb külömb jedzesben vetetik 407.
Ige, Iſten az Fiu, 190.
Imadas, ſegitſegre hivas ö magaban ſenkit nem teßen Iſtenne, 857.
Imadgyak, az Angyalok az Chriſtuſt, 757.
Imadni Angyal altal Iſtent, 110. az Chriſtuſt, 221.
Imattaje Abraham az Angyalt, 108.
Iob eſmeri az Chriſtuſt, 157. hitteſel tamadaſat, 157.
Iob karja Iſtennek az Chriſtus, 303.
Iövendöles lehete jelen valorol? 154.
Iras helyet vadnak az Chriſtuſnak cſelekedeti, 290.
Irænæus Doctor ideje, 392. vallaſa az Chriſtus Iſtenſegeröl, 396.
Iſmertek ſokan az Chriſtuſt, 437.
Iſten iſmereti idvöſseges, 1. Fundamentoma az igaz vallaſnak, 1. adgya az ö iſmeretit, 4. Iſmereti vagyon az termeßetnek es az kegyelemnek könyveböl, 5. ſenkitül meg nem lattathatik, 41. Csak egy, 42. 43. 45. Miert, 45. Micsoda, 43. Egy allattyaban de ßemelyeben harom, es mi modon, 46. 47. Iſteneknek mondatik ſ-miert, 66. az teremtesben nem ßukölködöt ßelnekul, 70. ßel, 78. tanacskozik, 80. ala ßallaſa, 90. ſimpliciſsimus actus purus, 93. formaja merhetetlen, 95. nevet maſnak nemadgya, 97. 98. igiretit be töltheti, 106. 107. az mennyet folaet be tölti, de azert egy helyenis mondatik lenni, 112. vere az Chriſtus, 195. ſimpliciſsimum Ens, 209. johjan ülni, 228. ßajabol ßarmazni az bölcseſegnek, 252. 253. Dicsöſſeget maſnak nem adgya, ſ-miert, 314. elötte nincsen Iſten, es utanna-is nem leſſen, 319. Ki legyen es mondaſſek tulaydon keppen, 336. hogy hogy ßulte azü Fiat, 342.

342. es hogy hogy illik Istenhez az ßüles. 343. termeßet felet valo, de azert ugyan termeßet ßerint valo Isten, 344. ßolot az ü Fia altal az Prophetak altalis 463. Ismereti homalyos es vilagos, 464. Ismereti egyben kötetetet az Fiunak ismeretivel, 466. Isiner, 468. jo tetmenye csak az ö ismereti 470. miert hogy Lelek nincsen csontya vere, husa, 472. munkaja cselekedeti, foly az Istenseghöl, 488. melyseges titkainak vilgalasa csak az örökke valo Istenhez illik, 609. Formaja micsoda, 646. Formaja nem csupa qualitaſt jegyez ſubſtantianekul, 651. Formaja nem Kiralyſagot jelent, 676. az Christus, 681. lakaſnak modgyai, 717. 716. ſ-annak tellyeſſege mas, 719. tulaydonſaghi nem közölttetnek teremtet allattal, 844. tulaydonſagi egymaſtul elßakaſthatatlanek, 845. maga ald, 125.

Istenek, 207.
Istenek teremte, 67.
Istennel lenni mit teßen, 415.
Istennel lakaſnak modgyai, 716. 717.
Istent harmat nem vallunk, 48.
Istentul löt az Christus, 768.
Istenſegben az haſonlatoſſag egyenlöſeget azonſagot jelent, 502.
Istenſegben harom ßemelyek vadnak, 804.
Istenſegben valoſagos ßemely Christus, 753.
Istenſege ßerint, Embreſege ßerint: ez ßolaſnak formaja, nem Emberi agytul, hanem Szent Paltul talaltatot, 498.
Istenſeget jelent gyakorta, az Christusban az leleknek igeije 586.
Istenſegh, Istenesſeg külömböznek, 715
Istenſeg mas, mas az Fiu, 509.
Istenſeghnek minden tellyeſſege lakik az Christusban, 715. 716. 717. minden tellyeſſege allattya ßerent micsoda, 719. meg teſteſüleſe, letele az Atyaban, Fiuban es az Szent Lelekben. 724.
Istenſeg nem hal meg 175.
Izraêl ßlo Istennek Fia ſ-hogy hogy, 346. nepenek nyomorunſaga Christus gyalazattya, 786.

K

KÆ, es, 385.
Karpit jegyzi az Christuſnak emberi termeßetit, 784.
Kebeleben lenni valakinek, 457.
Kegyelemnek könyve ket-fele, 6.
Kegyelmet vöttünk az Christus tellyeſſegeböl, 454.
Kenköves tüzes eſeo, 112.
Kenö kenettetet egy, 593.
Kepe embernek mondatik embernek, 65.
Kerdeni valamit tuldatlanſagnak jeleje 248
Kereßt Atyak, Anyak tißtek az kereßtſegben, 356.
Kereßtelkedni az Christus Ieſusban, 357. es nevében, 357.
Kereßtelkedünk ſ miert, 363.
Kereßtelni Szent Lelekkel, 367.
Kereßt, Evangeliü, Istennek hatalma, 608.
Kereßtſegh, 354.
Kereßtſegben gyermektül esküveſt kivanni, 356.
Kereßtſegnek formajat, el hattak az Apoſtolok, ſ-miert, 65.

Kereſztelö Ianos kialto ſozat, 296.
Ket külömbözö termeſetek vadnak az Chriſtusban, 734.
Ket teremtes vagyon, 705.
Kettös ki jövetele vagyon az Chriſtuſnak, 329. 331.
Ketſzeri ſzületeſe az Chriſtuſnak, 331.
Kevanſag, kevanas, 132.
Keves ſzám, 436.
Kezdet, vegh, 312. 409. mit teſzen, 410. harom jedzesben vetetik, 411.
Kezei Iſtennek nem Iſten, 363.
Kijüni az Atyatul, 551.
Ki bocsattatot az Atyatul az Fiu, 631.
Király az Chriſtus, 172. 676.
Királyok Iſten Fiai, 171.
Királyoknak Királlya az Chriſtus, 550.
Királyok paſztorok, 308. 330.
Könyörges Iſtent gyöz, 123.
Könyvei Manes eretneknek megh egettetnek, 27.
Kövek az hivek, 264.
Követ az Uranak tulaydon nevet nem viſeli, 136.
Követ es követſegben jaro, 97. 124.
Követni azert akartak az Chriſtuſt az Sidok, mert ü magat Iſtennek termeſet ſzerint valo fianak mondotta, 530.
Köz neve nincsen az követnek azzal az kinek követe, 98
Küldö, küldettetet, 124
Külömb az ajandek, külömb az Szent Lelek, 621.
Külömb külömb formaban jelent meg az Chriſtus, 256.
Külömbſegh vagyon az Chriſtus közöt es az hivek között, az dicsöſſegnek biraſaban, 566.
Kut ſeje az Atya az Iſteni cselekedeteknek, de nem az Fiunekul, 497.

L

Labra ereſztet ſarvas argumentum, 542.
Lada nem IEHOVA, 101.
Lataſa az Atyanak egyben köttetet az Fiunak lataſaval, 544.
Lathatatlan, halhatatlan az Chriſtus, 550.
Lathatni az Atyat, Fiat, es Szent Lelket bizonyoſon ſ-nyilvan, 41. 42. 93.
Latni az Atyat az Fiuban, 545.
Latni az Iſtent ſ-hogy hogy, 142.
Latta Chriſtus az Atyat termeſetiböl Iſtenſegeben, 459.
Latta Iacob-is Iſtent, 122. 126.
Lazar Abraham kebeleben, Chriſtus Iſteneben, 458.
Legatus, követ az Chriſtus, 104.
Lelki ertelem, 166. 224.
Lelki ertelembol nagy eröſſeg vagyon, 290.
Lelki ſzüles micsoda, 344. de ki nem beſzelhettyük az Fiunak az Atyatul valo ſzületeſet, 343.
Lelki vakſagbol gyogyit az Chriſtus, 287.
Lemuel, 246.
Lenni az Eghben, 482.
Le ſzallani mondatik az Iſten, 90.
Le vetkezni az Iſteni format, 649.

M

MA, 163. 169. 173.
Macedonius, 28.

Magaſſagbeli az Chriſtus, 380.
Magyarazatnak igaz Annya, 305.
Magyarazoknak ellenkezeſek nem bontyak el az Hitet, 403.
Magaſtal, aldo az Chriſtus, 94.
Mahomet, 28. *vallaſa, elete*, 29.
Manes, 27.
Manoanak Angyal jelenik, 149.
Marcellus, 28.
Marcion, 24.
Maria tiſtaſagban ſül, 342.
Mas az Szent Lelek, mas annak ajandeka. 621.
Maſnak adni, 315.
Maskeppen Chriſtuſe az Lelek, maskeppen az Prophetake, 794.
Ma ſültelek teged, 169.
Martha vallaſa, 370.
Meg igazittatot az Fiu, 737.
Meg latni az Iſtent, 545.
Meg ſtenteles, tulaydon cselekedeti az ſtemelynek, meg penig Iſtennek, 592.
Meg teſtesüleſnek modgya, 765
Meg üreſiti magat az Chriſtus, 654
Melchiſedek aldgya Abrahamot, 125. *rendi alatt az Chriſtus ertetik*, 772.
Menyben lenni, 483.
Meny, Föld uyjulaſa, 423.
Meſſias micsoda, 690.
Meſſiaſnak napja, 519.
Mikepen egy az Chriſtus az Atyaval, 533. *vagyon az Atya az Fiuban, es az Fiu az Atyaban*, 536. 546. *vannak az Hivek Iſtenben, es Iſten-is az Hivekben*, 537. *bocsattya el az Chriſtus az Tanitvanyokat*, 556. *adta Chriſtus az ö dicsöſeget az Tanitvanyoknak*, 567.
Minden az Chriſtus altal teremtetet, 696.
Mindenek, 424.
Mindenek az Chriſtus altal vannak, 696.
Mindenek feleit örökke aldando Iſten az Chriſtus, 594 595.
Mindeneket taplal az ö hatalmas erejevel az Fiu, 756. *teremtet az Fiu*, 747.
Minden hatalom, 476. *es mindenhatoſag kjlömb*, 844.
Mindenhato az Chriſtus Iſtenſegeben, 518. *erö az Iſtenſegben csak egy*, 497.
Mindenkor ſulettetik az Chriſtus, 700.
Monogenis, 449.
Montanus, 24.
Moſesben kereſztelkedni, 357.
Moſes es Ianos egy arant ſolnak az teremteſröl. 446.
Moſes iraſa homalyoſe az teremteſröl? 57.
Moſeſnek Iſtene, 133.
Munkalkodaſnak egyenlöſege bizonittya az allatnak vagy az termeſetnek eggyeſſeget, 498.

N

Nabugodonozor dicsöſeges, 315.
Nanghar, 426.
Napban vilagoſſag melegseg vagyon: Igy az Iſtenſegben-is, Atya, Fiu Szent Lelek, 498.
Napnak, Holdnak, Csillagnak, Menynek, Földnek mondatik az ember, 711.
Napnak nevezeti, 78.
Nap vilagoſit, 185.
Nem eſközle Iſtennek az Fiu, es az Szent Lelek. 363.
Nev aldas, 248.

Nevet Isten masnak nem adgya, 97. 314.
Nevet vött az Christus, 278. micsodas nevet vött, s-hogyhogy? 278.
Neztek az Regiek az nyilast, 443.
Nicaabeli Gyulesben miert emlegetik az Szent Haromsagot? 37.
Nicolaitak eretneksege, 395.
Nincsen töb Szent az Atyanal, Fiunal es Szent Leleknel, 258.
Noë idejeben-is volt az Christus, 795.
Noëtus, 25
Nyelveknek el veßteße, 90

O

OKossag ö magatul Istent megh nem ismerheti, 8. bolondsag ü magaban az Isteni dolgoknak ismeretiben, 8. 41. rabja az irasnak, 8.
Oktalane az Zanchius Könyve? 115
Olam örökke valo, 155. 194.
Oltar nem Iehova, 103.
Ördögh faraßtya az Ecclesiat eretneksegegel, 12.
Órdöngös Aßßony Elohimokat lát, 65.
Örökke aldando Istennek lenni, egy altalyaban annyit teßen, mint igaz Istennek lenni, 597.
Örökkevalo Orßaga vagyon az Christusnak, 676.
Öröktül fogvan, örök idök, 331. 392.
Örökeße tetetni az Christusnak micsoda? 176.
Örömök az Szenteknek be tellyesedet, 521.
Orsag, lopas, ßentseg-töres az locusti hamißan citalni, 237.
Oßlasra nem megyen az Istenseg, 314
O Testamentomban az Szent Haromagh homalyos es miert? 53.
O Testamentom az Vyban volt, 440. mind kettönek közben-jaroja à Christus, 441.

P

PAlkeveßet kereßtelt, 861.
Palleveleinek haßnai, 394.
Papok Birak nem Iehovak, 103.
Pap az Christus, s örökke valo, 232. 235.
Parancsolatot vött az Atyatul à Fiu, 633.
Paraznakkal bizonittya Enyedi az ö tißtatalan tevelygeset, 682.
Paßtor az Christus, 307.
Paßtorok az Fejedelmek, 308.
Paulus Samosatenus, 25. vallasa. 25.
Pelda s-peldazat, 167. 170.
Peniel, latam Istent, 122.
Per, altal, sokat jegyez, 778.
Peter Apostolban meg botrankozni, 265.
Petrus Martyr ertelme, 367.
Photinus, 28.
Poganye Abraham, hogy az Iehova Angyalt imadgya? 110.
Poganyoktul Hit kevantatik, 369.
Prophetiaknak kettös be tellyesedesek vagyon. 291.

R

RAchel, az Betlehembeli Anyakert emlittetik, 33.
Realiter extitit Christus in veteri Testamento, 179. 333.
Regen, mostan, 461.
Regi napok, 412.
Regulak, mellyek à hitnek dolgaiban igazgatnak,

ganak, 9.
Rendi az Szent Haromſagnak cselekedetinek, 76.
Rend nincsen az Atya es az Fiu között Iſtenſegeben, de ßemelyeben, 319.
Rothadando Iſten, 347.
Ruhaja az jövendöles az valoſagnak, 297.

S

SAbellius, 25.
Sacramentum: ez ßo, nincsen az irasban bötü ßerint, de vagyon valoſagban, 355. micsoda jegyzeſeben, 355.
Salamon abrazolta az Chriſtuſt, 151.
Samoſata Varosbeli Palt megh gyözi Malchion Doctor, 887.
Samoſatenicuſok nem követik az Arius vallaſat, 28. nem adnak helyt az Hiſtoricuſoknak, 31. Balvanyozok, 206. az Halaknal nemabbak az Hiſtoriakban vallaſok felöl, 206. Iſtene micsodas, 208. rut undok tevelygesben vannak, 260. ravaßſaga Enyedi forditaſaban, 351. ket Iſtenüek, 360. contradicalnak magoknak, 428. Hamiſſak, 562.
Sator jegyzi az Chriſtuſnak teſtet, 784.
Segitöi, gyamolitoi az peldak az valoſagnak, 523.
Segitſegül kel hini az Chriſtuſt, 598.
Sergius, 29.
Servetus Mihaly, 30. meg egettetik Genevaban, 30.
Sidok itileti az Chriſtus felöl, 347.
Simonides Hiſtoriaja, 39.
Simon Magus, Iſten erejenek mondatik, 240.
Sodomara ki bocsat tüzes eßöt? 112.
Sokaſagot jegyzö ige jelenti az Iſteni ßemelyeket, 119. 120.
Solus, egyedül, 67.
Synat, Concilium mas, 886.
Szel, munkalkodotte az teremtesben? 70. 71. 72.
Szemely, 51. 68.
Szemely ßerint valo cselekedeti az Iſteni ßemelyeknek, 141.
Szemely az Chriſtus, s-hogyhogy? 472.
Szemely ßerint valo bölcseſeg az Chriſtus, 607.
Szemely, s-termeßet mas az Iſtenſegben, 549.
Szemely valoſagoſſan az Sz. Lelek, 622.
Szent az Atyanal, Fiunal es az Szent Leleknel nincsen töb, 258.
Szent Haromſagrol valo tettetet bizonyſag, 620.
Szent Ianos Leveleinek mocskolaſa, veſztegeteſe, 805. czellya, 806.
Szent Lelek mindenhato, merhetetlen, 43. Teremtö Iſten es Szemely, 69, mindenüt vagyon, 72. Uy, Kéz, es miert? 74. nem tüz, 74. Iſten Lelke, 75. megh bantatik az büntül, mint az Atya, 88. teremtö, 162 189. nem párah, de Szemely, 191. Iſtennek mondatik, s-miert? 163, örök Iſten, 212. mas ßemely az Chriſtuſtul, 213. nem eßköze az Iſtennek, 213. azon ßolott az Prophetakban ki az Apoſtolokban, 216. az Földet betölti, s-mindenüt vagyon, 249. ßiveknek, veſeknek viſgalöja, 250. nem ßul, es miert, 346. ö magatul valo Iehova

Isten, 858. mindenhato, mindentudo, Szent, ez vilagnak itilöje, 859. termeßet ßerint valo Isten, es igaz ßemely, 858. Istenhez illendö dolgokat cselekeßik, 8 0. Isteni tißtelettel tißteltetik, 865 uyjonnan ßulõ, 363
Szent Lelekkel kereßtelni, 367
Szent, Szent, Szent, miert mondatik haromßor, nem töbßor sem kevesebßer, 257.
Szo, elmetül ßületik, az nyelv altal ki mutatodik, 831.
Szolasban valo dißessege ß. Ianosnak, 434.
Szolgai abrazatra nezve, kisseb az Christus az Atyanal, 532.
Szolgai forma, 683.
Szombatosok, 24
Szombat ßeges, 486.
Sziveknek, veseknek visgalasa Istenhez illik, 609
Szules, ß porodas, nemzes, erötlensegnek jeleje? illike Istenre es menyiben? 542.
Szüles ßerez fiusagot, nem megh ßenteles, 590.
Szüles altal mutatodot ki az Fiu az Istenseghen, 837.
Szuletes tulaydona az Fiunak, 837

T

TAnacskozik Isten, 80
Tegnap, ô Testamentomot jegyez, 789
Tekintetes tanu-bizonysag az Szent Lelekröl, 622
Templom egyedül csak Istene, 610.
Templomi vagyunk az Szent leleknek, 610.
Templomok à Hivek, az Christus is, 477.
Templomot eppit az Christus, 151.
Terdet haytunk az Christus ban az Atyanak, 602.
Terd hajol az Christusnak, 602.
Terd haytas csak Istene, 601.
Teremtsunk, 79.
Teremtsünk: nem tißtessegnek okaert ßoll igy Isten, 84.
Teremtet allatok Istené, az Fiue-is, 548.
Teremtet allat Iehovanak nem mondatik, 100.
Teremtet allatoknak dolgok, sokat külömböznek az Istenetul, 497.
Teremtet allatoknak kezdeti à Christus 699.
Teremtet allattul nem ßabad denominaltatni, 605.
Teremtes, köz cselekedeti az Atyanak, Fiunak es az Szent Leleknek, 59.
Teremtes nem teßen senkit Istenne, 847.
Teremteni, csinalni, ßulni, ßulettetni, 425.
Teremtetet ez vilag, es abban volt oßtan jelen az Christus, 407.
Teremtö az Fiu, 761.
Teremtö kicsoda? 55.
Termeßetbeli fogyatkozasnak helyere allatoja csak az Isten, 612.
Termeßeti az Fiunak nem ajandekozasbol vagyon, 596.
Termeßet, ßemely, mas az Istensegbẽ, 549.
Testamentum, 440.
Testet vött fel az Fiu az O Testamentomban, es micsodast? 111.
Testnek napjai, 431.
Testnek nevezeti nem csak nyavalyas sorsot, hanem igaz emberi termeßetet-is jelent, 735.

Test

Test ßerint ßülettetni, 586.
Test testnek nyomorusaga, 430
Theodotius, 24
Θεός, τρῆας, τρεῖς, θεότης, 36.
Θεότης, **Divinitas,** θεότης, **Deitas,** *külömböznek,* 715.
Titkos lelki magyarazat, 155.
Tolmacs az Christus, 460.
Tötte, micsoda ige? 277.
Trinitas, 35
Tudomanya az Christusnak Istene, es menyiben, 323.
Tudomany melle Sacramentũ köttetet, 353.
Tulaydona az örök Istennek, 596.
Tulaydonkepen ket ßuletese vagyon à Christusnak, 591.
Tüz az Angyal erejeert, 137.
Tüze az Szent Lelek? 74.

V, U.

VAgyok, 313.
Valaki lattya az Fiat, lattya az Atyat-is, 544. 548.
Valakinek napja, 519.
Valamellyek az Atyae, azonok az Fiue-is, 547.
Valentinus, 24.
Valosagoson birni az dicsöseget öröktül fogvan, Istenhez illik, 564.
Valosagos ßemely az Szent Lelek 622.
Váz Enyedinek az Christus, 338.
Veg es kezdet, 312.
Velunk Isten az Christus, 335
Vere nincsen az Istensegnek, 195.
Veres Tenger ket fele válása, 71.
Vettetik az Fiu az Atya ala, 597.
Vilag, 407. mit jegyez, 427. 445.
Vilagnak mondatik az ember, 710.
Visgalasa az Istennek melyseges titkainak, es az ßiveknek veseknek altal latasa, igaz Istennek tulaydonsaga, 609.
Vißont: ez ige sokat jelent, 560.
ůlni az Istennek jobjara, mit jegyez? 227. 228. 349. 350.
Vocabit: *hiyja,* 278.
UR *az Christus,* 226, 419. 695.
ůtközesnek köve, 262.
Ut irtas, tißtitas, 299.
Uy *Adam,* 442.
Uyjá ßules nem kisseb cselekedet, mint az elsö teremtes, 848 *Leleknek munkaja,* 443 *az bünnek bocsanattyaban ál,* 849 *Istennek tulaydona,* 847, *volt az O Testamentomban-is,* 439.
Uyjá ßuletet lelki Ember, 482.
Uyjá ßül az Kereßtseg, az Istennek igeje, 850.
Uy Isten az Christus, 206.
Uy Meny, Föld, 423.
Uyjonnan ßulötnek sajattya, tulaydona az Szent Lelek, 849.
Uy teremtes micsoda? 707.
Uy teremtes mindenüt meg hataroztatik, 706.
Uy Testamentomban az Szent Haromsag nyilvan valo, 53.
Uy Testamentom magyarazoja az O Testamentomnak, 520.

Z

Zabola az titkos dolgokban 54.
Zanchius Könyve, 153.
Zaßloja kicsoda Moysesnek, 103.

Laus Deo semper.

Erratáknak meg corrigálása.

Minemű terhes munka legyen Istent-félő kegyes Olvasó az Kónyv-nyomtatás, csak az tudgya erdemletképen megitilni, à ki az Typographiaban forgodot. Mert helyessen annyiszor az bötükot eggyen eggyen fel szedegetni, ertelmessen le rakogatni, es szep rendel helyheztetni, hogy tiszta es kedvessen kellyen szem eleiben az olvasásra, oly gondos es faratsagos, mintha nagy bölcs mesterseggel valamit hozhatnal ki az semmibôl vagyonra, avagy mintha elmed szálne az sok bötükbôl allo ekes nyomtatást az Papyrosra. Engemet-is az Ur Isten ingyen valo kegyelmebôl ez terhes munkara szentelt, hogy az en idvôzült Atyamnak Lipsiai Rheda Pálnak nyomdokat kôvetnem, mind az Istennek tiszteſſeget ez szent munka altal terjesztenem, mind az Magyar nemzetet ez altal ekesitenem. Kezdem el penig ez szent munkat az Szent Haromsag egy Istentôl valo dereka tudomannak ki nyomtatasan azon Szent Haromsag egy Istennek Neveben: melyben valo munkamra noha kivaltkepen valo vigyazasom volt, hogy mind az sententiak, mind az szók tiszta minden valtozasnelkül kellyenek ki, hogy az Olvasoknak elmeje meg ne kesleltessek; De mind azon altal, estenek nehol nehol fogyatkozasok, mind azert, hogy az Exemplar igen illegibilis volt; mind azert, hogy az Mester Legenyek, à kik ebben az szent munkaban velem eggyüt faradoztanak, mayd job reszre mind idegen nemzetbôl valok voltanak, kik Magyar nyelvenigen keveset, vagy semmit nem értettenek. Correctora-is peniglen magamnal egyeb senki nem volt, kitzorgalmadoskepen revidealta, es az errorokat medealta es tollalta volna. Magam sem lathattam penig mindenkos ugy hozza, à mint kevantatot volna, mivelhogy az Ur Isten jo voltabol gyakorta sok es hosszu ideiglen valo sulyos betegsegekkel latogatot megh: Az mely miatt-is ez Kónyvnek ki nyomtatasanak vegben vitele ennyi hosszu idôre haladot. Az fogyatkozasok közzül azert nemellyeket im meg jegyzem, hogy azokhoz kepest az többit az Keresztyen Olvaso magatul eszebe vehesse es megjobbithassa.

Pag. 1, minden benne, tedd utan. valo. pa. 10, Uy Istenecknek, olv. Uy Istenüecknek. p, 11, Es ol. Ez. Ibidem, Az dele. pag, 14, Sine olv, Sive. pa. 15, Et ol, ex. pag. 16, Enitentur olv, evitentur. Ibid, Batorsagot olv, batorsagost. pag. 19, Cereon olv. Cerdon. pag, 22, Eleiben olv, Eleiken. pag, 26, kezdette olv, kôvették. pag, 27, Sozoneus olv, Sozomenus. pag, 28. lelke megh volt olv, lelke nem volt, ibidem testnek olv, testünek. pag, 31, vitæ ol, vita. pag, 32. Sidosagban olv, sokasagban, pag 35, lin, 12, azt olv, ázott. pag. 39, Trinitatis olv, Trinitas. pag, 52. comprehendendi olv, comprehendenti. pag, 64, nem Ciceronol olv, nem hogy Ciceronol. Ibidem, lin, 28. Elohimnak olv, Elohimanak. pag, 75, Istennek olv, Istenenek. pag 76. iis olv, is. pag, 78, entitatem olv, æqualitatem. pag. 80, Istennel, olv, Istentôl. pag. 83, olv, csak egy szemelyre. pag, 89, Tornyainak ol, Tornyanak. pag 93, erejenel olv, erejenek. pag. 94, kapcsolni olv, kopacsolni. pag. 96, Angyalnak olv, Apostolnak. pa, 100, es nem, olv, ez nev. Ibidem hogy hogy ol, hogy. pag, 101, erôs olv, érte. pag. 103, lin, 18, Istenenek olv. Istene pag, 104, Sotinus olv, Sozinus. pag, 119, Ad judicandum olv, ad indicandum. Ibid, mit olv, mert. pag. 120, mi olv, tui, pa, 129, mert ol, nem pa, 131, abban ol, okban. pa, 134, ollyan igé, tedd utanna, mint Enyedi. Ibid, Istenségben olv, Istenségeben. pag, 135, 33, olv, 63. pag. 136, holot olv, hálot pag, 138, nem olv, nev pag. 139, egy allatnak olv. egy allatnak. pag. 141, spiritualem olv. specialé. pag 144. lin. 23, hogy olv. ha. pag. 146, lin 2, csak, dele. pag. 154, lin, 24, élete olv. eleve. pag. 157, egygyet az tôb hitekkel olv, eggyüt az tôb hivekkel. pag 163, ezzel olv. ezert. pag, 165. oraban olv. maban. pag 176, ado olv idô. Ibidem, tagadta olv. tagadta. pag 189, Christusrol, tedd utanna, nem mondatnek pag. 185, jegyet olv. igecskejet pag. 186, hogy olv. ha. pag. 196. 197, 198, & 199, Psal. 48, olv. Psal. 68 pag. 200, az Christusnak, tedd utanna, orszaga pag. 209, csalhatatlan olv. oszolhatatlan. pag. 211, Mert, tedd utanna, en az. pag. 217, lin. 1 hapenigh, tedd utanna, nem megh pag. 240, lin. 6, jôt olv. lôtt: pag. 245, szállot, olv. le szállot. pag. 246, az Atyanak, tedd utanna, az Fiuval valo. Ibidem, Agone olv. Agure. pag. 253, harom olv. huszon. pag. 263, Nem olv. Nev. pag. 266. egyben olv. ellen, pag 268, Esaiasrol olv Elaiasnal. pag. 269. proprium olv. propriam. pag 270, erôsiteni olv. alazni. Ibidem, test, olv. testé lôtt pag 276, hat nem olv, hanem. pag. 278 nem olv. név pag 280. Azert olv. azerte? pag. 287, turus olv. tunc. pag 305, pœnitentiakat olv. sententiakat. Ibidem az test, dele pag.

342.

342,Ujjat olv. nyayjat. pag 355. igének olv. igynek. pag.361, vitam Baptiſtæ, olv. modum Baptiſmi. pag 365,Echiuſis olv. Eckius pag.372.vólgy tóróld el.pag.403, juſtitiæ olv.inſcitiæ pag.473,kinel olv. kinek. pag. 489,ſzollot olv. ſzallot. pagin. 497, incredenti olv. increduli.pag.500.Fiu az kizá, vel közlóttę, tedd utanna,es ez az Fiu pag.501.olv.quo ad ſuum.Ibidem riſztire nézve, tedd hozdem kaput olv. kópüt pag.505 mellyen olv. mellyert.pag.508,abſolutum juſti olv. abſolutum inſt. pag.510,hatalom olv. hatalomnak,pag.512,Heb.3,olv 2. Ibidem,az Chriſtuſnak olv.az Chriſtuſtol. Pag.515,ez ú tagadaſa,olv, ez ú tagadalanak az mi ellenebe vettetik.Pag.516,fodgya olv fogja, Pag. 520,lin.6,mi olv im.Ibid.Et ſemini olv.in ſemine. pag.524, Soloeciſmus olv. Soloœciſmus. pag.525, lin.18,az olv.azt pag 527.lin31,miert olv.mint.Pag.528,Ianoſſal olv Ianoſnal. Pag 530 kerdette olv. kerdene Pag 533 onnat olv amott.Ibid.akkor olv akar.Ibid az34,35 36.lineakat tóróld el pa,534. holott 3 olv. Gal.3 Pag.538.ugy-mint olv.ugy mi is. Pag 539,ſzaladhat olv.ſzakadhat. Pag 543, ſ mind ae olv,ſ-mind az Pag.546 teſti ſzemeinkel csak, olv.csak teſti ſzemeinkel. Pag.549,csalhatatlan olv oſzolhatatlan.pag.551,mint olv.ment. Pag.555, fót olv.jótt, Pag.556, olv. az egekben ſzemelyeben olv ſzerelmeben.Pag 584. az az fó olv.az fó.Pag.590,Luc 8.olv.Luc.5.Ibid Iſtenesſobben, olv,Iſtenſegeben. Pag.591.Rom 4.olv Rom.8. Pag.595.aldozatot olv aldozatra. Pag 594. olv vetteteſet 598,olv hanem ha az. Pag.605.poſſe olv.poſsit.Pag 609. olv,az ü Fianak. 610,ez ige, olv.ez iget. Pag 612,termeſzetnek olv.teremteſnek.Pag,614,præſentiam olv,exiſtentiam. Pag.616, kótódik olv, kótódtók.Pag.618,nem kóvetkezik, olv kóvetkezik Ibidem,tóröld el,tudni illikMoſeſt.Pag.620.alſo olv.elſó,Ibid. elſó közben olv.alſo közben. Pag,621, hogy itt olv. hogy igy.Pag. 622,történendók altal,tedd utanna,vagyon Pag,629,nem csupa olv. csupa ember.Ibid hogy felyebben olv.fellyebben. Pag,630,excellentiaja, meltóſaga, olv excellentiajat, meltoſagat. Pag,633. 6 maga az Ur dele Pag.638,olv,meg ne tórjetek.Pag 643,nem vetemednek olv, ne vetemednek. Pag 645,juſſotok olv juſſorokat.Pag.650,beven olv,leven. Pag,651,ſetet olv,Sethet.Pag,653,hogy à forma olv,hogy penig à forma. Item pro eſſentia allatert.Azert &c.olv.allatert megtetſzik.Mert vaſaminemü.Pag,667,itaſa ol juſſa.Pa,668,alletok olv,allatok.Ibi,koronazza ütet,tedd hozza,dicsőſeggel. Pag 681 fókepen olv, ſokkepen.Ibid, az bér olv, az bért. Ibidem, Bóſeſeſegeból olv. bókeüſségeból Pag 684,ſemminek, add hozzá,itilteinek.Pag.688, Adaman olv, Adam. Pag,689.zzzal olv.azzal.Pag.692,Pogannak olv,Poganyoknak.Pag,700,confirmátus olv, conſummatus. Ibidem, Malach. olv, Nahum. Pag,703,okot olv.okat. Ibidem allaſſunk,olv.allaſſuk. Pag. 704,az Tengert, olv.délt.Pag.706,mondotta olv, mondam.Ibidem olv.Eſ.65,17. Pag,711,kinel olv,kinek. Pag,721, temerdek olv,temerdekeb Pag,725,veſzetſegeket olv, vezerſegeket Ibi magyarattya olv magyarazattya Pag.730,ſzemelyeknek olv,ſzemelynek, Pag737,mondatni olv, mutatni. Pag,741, azvallas, olv.ez vallas. Pag,742, eſten olv,Iſten.Pag 744,ozon ol azon. P.748.ol.közösleg Pa.758,nem iganzan ol.igazan Pag.759,es dolgait,olv,es ez dolgot,Pa,760,nem tartoznak olv,tartoznak.Ibi,egyenetlenſeget olv egyenlóſeget Pag 761,Ecclypſis olv, Ellipſis Pag 762,ellenzó latſzik olv, ellenkezónek latſaik.Ibidem ez világot teremtette: tedd utanna: Tulaydonkepen az Fiu az Atyanak ſzemelyenek ki metſzet belyege. Pag 767,termeſzettel olv, termeſzetivel.Ibidem geneli olv. generali. Ibidem per mortem olv.ut per mortem 769,ſzabaditotta olv ſzabadittatot.Pag.770.mindenik,olv, mindeneket. Pag. 773,köz leni olv.közleni. Ibidem, mondarni olv, mondani Pag 776,ó felólla mondatik,tedd hozza: De ez illetlen. Pag.778 jezzesben olv, jegyzesben.Ibidem, azegeſz, tedd hozza,ſzent.Pag 779,operantem olv,operans Ibidem,cseledóben olv.cselekedóben.Pag.783,Metaphyſicè olv, Meraphoticè Ibidem be ſzentelteteſe olv,fói ſzentelteteſe. 784, akarattyat olv. minden akarattyat Pag 785,itilne olv. itile.Pag.791,lin,3, v.2 olv.11.Pag.792,Phil.2.5 ob.4, olv.ob.3. Pag.793,valamellyet olv vala, mellyet Pag794,azon beſzellet, olv.azon ſzeretet.Pag.801,melyben lattak, olv, melyben az Apoſtolok lattak Pag.812,Oecumeninſis olv Oecumeniu Pag 817,olv, ne volna itt tanitas. Pag.820,Kikrais,olv. Kiberais. Pag 827, akarod olv.akarak. Pag. 833, nagy olv. vagy.

vagy. Pag. 836, hivunk olv, hiszünk. Pag, 837, alônkben, olv, elônkben. Pag 843, az margon olv, Ioh. 6,62. Pag 848, az marg, Ioan. 33. olv. 1.3, Pag 85 6, ennek olv, ennel. Pag, 859, Cē. olv. Gen. Ibidem, mindenhato olv. mindentudo. Pag. 861. lin. 3, ird az margora: Psal. 95,6, Ibidem lin. 5, ird az margora: Heb, 3.7. Ibidem lin. 9, ird az margora: Luc. 1.35. Ibidem lin. 17, ird az margora: Act. 1,16. Pag, 863. lin. 7, ird az margora: Geor Enyedi in 1, Cor: 12,11. Ibidem lin. 13, ird az margora: Psal: 84,11, Pag, 864. Exodi 2,2, olv. Exo: 12,51. Pag 867, olv est cum Theodoreto Ibidem dediglen olv. peniglen. Pag. 868, lin. 3, ird az margora: Deut. 6. Pag. 870, szemelynek olv, szemelyeknek. Pag 873, lin. 5, az margora ird: Euse lib. 3, cap. 28 Ibidem lin. 12, az margora ird: Centur. 2, cap 3, Magdeb. Pag. 878, Elpistus, tedd utanna: Galina. Ididem, Telephorus, olv. Telesphorus. Ibidem Loncordius olv. Concordius. Pag. 879, az margon in una tedd utanna re. Pag. 884. Euaginus olv. Euagrius, Ibidem, Cresephon olv. Cresophon. Ibidem, Endæmon olv. Eudæmon. Pag. 893, quæ substantiæ olv. quâ substantiæ. Pag. 896. Calcedon Varosbeli tedd hozzá, ôtôdik.

Az Görög igekben valo fogyatkozasokat igy allasd helyere.

Pag. 580. ἄματος, **lege** ἅματος. **Pag. 616.** ἐπέρασαν, **lege** ἐπέρασαν. **Pa. 764.** μετέκε **lege** μετέσχε. **Pag. 766.** ἐπιλαμβάνεσθαι **lege** ἐπιλαμβάνεται.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

vagy. Pag. 836, hivunk olv, hiszünk. Pag. 837, alönkben, olv. elönkben. Pag 843. az margon olv, Ioh. 6. 62. Pag 848, az marg, Ioan. 33. olv. 1 3, Pag 859, Cē. olv. Gen. Ibidem, mindenhato olv. mindentudo. Pag. 861. lin. 3, ird az margora: Psal. 95, 6, Ibidem lin. 5, ird az margora: Heb, 3. 7. Ibidem lin. 9, ird az margora: Luc. 1. 35. Ibidem lin. 17, ird az margora: Act. 1, 16. Pag. 863. lin. 7, ird az margora: Geor Enyedi in 1, Cor: 12, 11. Ibidem lin. 13, ird az margora: Psal: 84, 11, Pag, 864. Exodi 2, 2, olv. Exo: 12, 51. Pag 867, olv est cum Theodoreto. Ibidem dediglen olv. peniglen. Pag. 868, lin. 3, ird az margora: Deut. 6. Pag. 870, szemelynek olv, szemelyeknek. Pag 873, lin. 5, az margora ird: Euse lib 3, cap. 28 Ibidem lin. 12, az margora ird: Centur. 2, cap 3, Magdeb. Pag. 878, Elpistus, tedd utanna: Galina. Ididem, Telephorus, olv. Telesphorus. Ibidem Loncordius olv. Concordius. Pag. 879, az margon in una tedd utanna re. Pag. 884. Euaginus olv. Euagrius. Ibidem, Cresephon olv. Cresophon. Ibidem, Endæmon olv. Eudæmon. Pag. 895, quæ substantiæ olv. quâ substantiæ. Pag. 896. Calcedon Varosbeli tedd hozzá, ótödik.

Az Görög igekben valo sogyatkozasokat igy allasd helyere.

Pag. 580. ἄματ☉, **lege** ἄματ☽. **Pag. 616.** ἐπέξασαμ, **lege** ἐπέξασαμ. **Pa. 764.** μετέκι **lege** μετέχε. **Pag. 766.** ἐπιλαμβάνῃ **lege** ἐπιλαμβάνεται.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

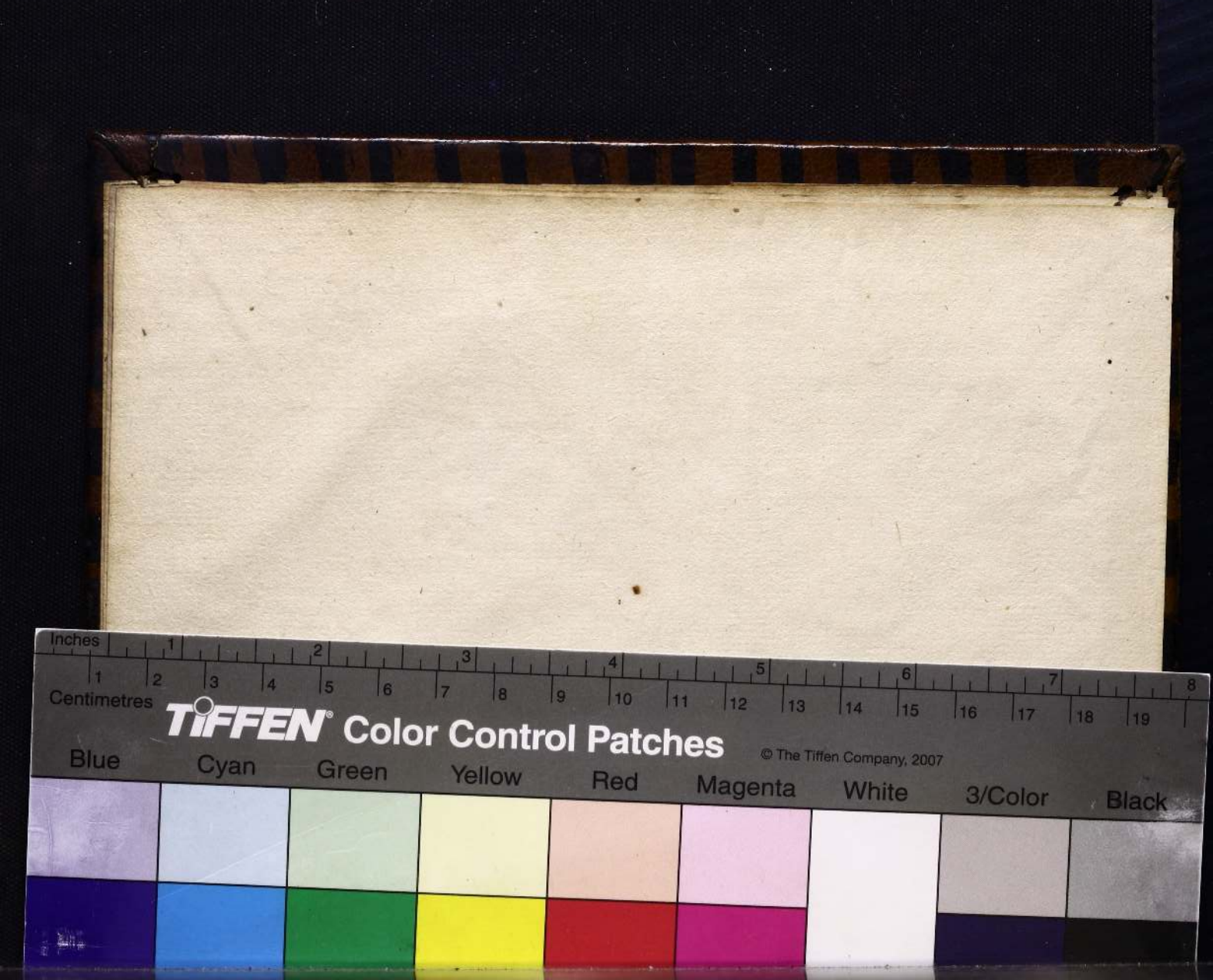
Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black